

Escuela Universitaria
GRANADA
Sala A
Cov. No. 3
Tabla
Número 150

$10 - B = 4$

aid

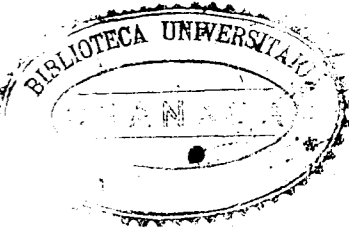
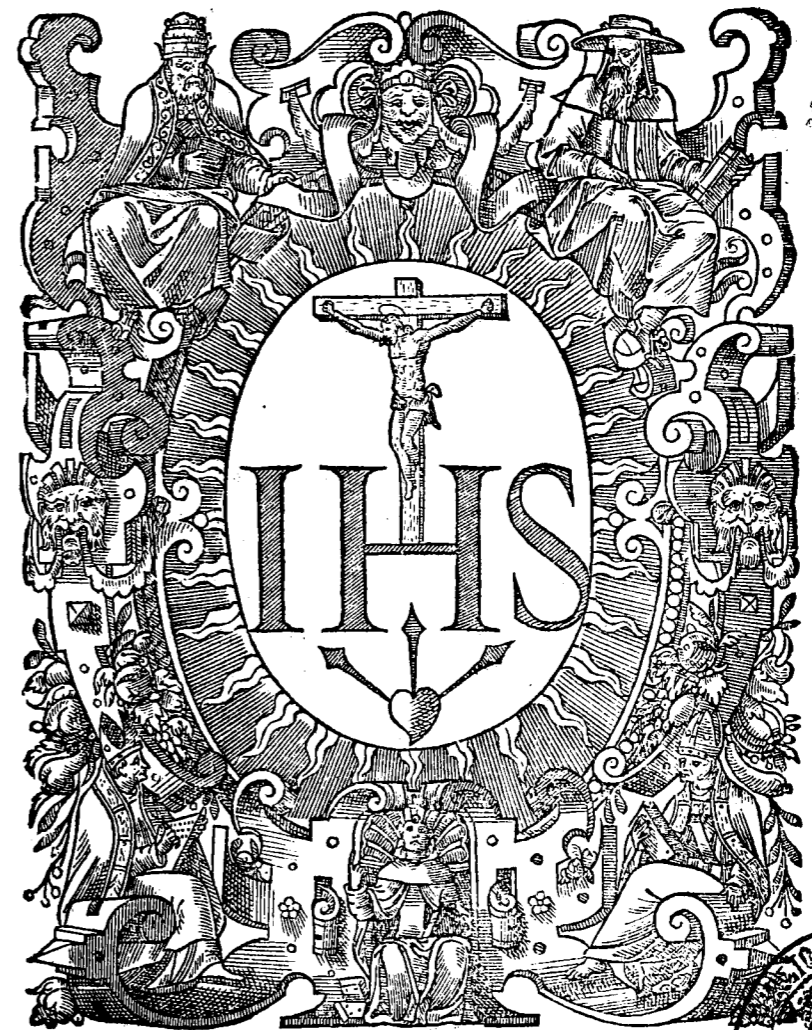

de Colegio de la comp^a de Jesus. R. 2391
de la biblioteca Lib.
C A T E C H I S M V S,

Hoc est,
C A T H O L I C A C H R I S T I A N Æ
Iuuentutis institutio, à Magistro Emondo
Augerio Societatis IESV Theologo,
primùm editus:

*N V N C V E R O S A C R Æ S C R I P T V R Æ,
Sacrorumq; Conciliorum, ac SS. Patrum auctoritatibus illustratus
& locupletatus per Patrem Franciscum Antonium
eiusdem Societatis IESV.*

Ad Serenissimum Principem Albertum Cardinalem
Archiducem Austriae.

CVM LICENTIA ET PRIVILEGIO.

Madridi apud Petrum Madrigal Typographum, Anno 1742.

S V M M A T O T I V S
O P E R I S.

C A P. I. De Fide, Lectiones habet septemdecim: quibus Symbolum Fidei explicatur. A pag. 1.

Cap. II. De Lege, Lectiones quatuordecim complectitur, quibus tum Decalogus, tum Ecclesiae praecepta explanantur. A pag. 145.

Cap. III. De Oratione, decem Lectionibus distinctum est, quibus de Oratione Dominica, & Angelica salutatione agitur. A pag. 283.

Cap. IIII. De Sacramentis, Lectiones continet viginti, quibus ipsa septem Ecclesiae Sacramenta elucidantur. A pag. 368.

OR Quanto por parte de vos el Padre Francisco Antonio de la Compañia de Iesus nos fue fecha relacion, que vos auia des cõpuesto vn libro intitulado Catechismus, hoc est, Catholica Christianæ iuuentutis institutio, à Magistro Emondo Augerio Societatis Iesu Theologo, primùm editus: Nunc verò sacræ Scripturæ, sacrorumq; Conciliorũ, ac Sanctorũ Patrum autoritatibus illustratus & locupletatus per Patrem Frãciscum Antonium eiusdem societatis Iesu: el qual dicho libro era de grande vtilidad y prouecho, del qual haziades presentacion, y nos suplicastes vos mãdãsemos dar licencia para le poder imprimir, y priuilegio por diez años, o como la nuesta merced fuesse, y por los del nõro Consejo visto, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia q̃ la premativa por nos vltimamete sobre ello fecha dispone, fue acordado q̃ deuiamos mãdar dar esta nuestra cedula en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien: por la qual vos damos licencia y facultad para que por tiempo y espacio de diez años cumplidos primeros siguientes, que corren y se cuentan desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, vos ò las personas que para ello vuestro poder huierẽ, y no otra alguna, podays imprimir y veder el dicho libro que de suso se haze mencion, y por la presente damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos, que vos nombraredes, para que por esta vez le pueda imprimir, con que despues de impresso antes que se venda se traiga al nuestro Consejo juntamente con el original que en el fue visto, que va rubricado y firmado al fin de Lucas de Camargo nuestro escriuano de Camara, y vno de los que en el nõro Cõsejo residẽ, para q̃ se vea si la dicha impressio estã conforme a el, o trayga fee en publica forma, en como por corrector por nos nõbrado se vio y corrigio la dicha impressio por el dicho original, y se imprimio conforme a el, y que quedan anfi mismo impressas las erratas por el apuntadas para cada vn libro de los que anfi fueren impressos, y se os tasse el precio que por cada volumẽ huuiere des de auer, y con que antes que se venda se imprima en principio de cada volumen de los q̃ imprimieredes la tassa que del se hiziere, so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en las leyes de nuestros Reynos, que sobre ello disponen. Y mandamos, que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no lo pueda imprimir ni vender, so pena que el que lo imprimiere y vendiere aya perdido y pierda qualesquier libros, moldes, y aparejos q̃ del tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis por cada vez que lo contrario hiziere. La qual dicha pena sea la tercia parte para el que lo denunciare, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la nuestra camara. Y mandamos à los del nuestro Consejo Presidente y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra casa Corte y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistente, Gobernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes y justicias qualesquier de todas las ciudades villas y lugares de los nuestros Reynos y señorios, y a cada vno en su juridicion, anfi à los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced que anfi vos hazemos, y contra ella no vos vayan ni passen, ni consientan yr ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Dada en san Lorenzo à diez dias del mes de Octubre de mil y quinientos y nouenta años.

Y O E L R E Y.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Iman Vazquez.

GO Gundisalvus Dauila Societatis Iesu in Prouincia Toletana Prouincialis, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauia Præposito nostro Generali, facultatem cōcedo, vt Catechismus à Magistro Emondo Augerio Societatis Iesu primùm editus: nunc verò sacræ Scripturæ, sacrorumq; Conciliorum, ac Sanctorum Patrum auctoritatibus illustratus, & locupletatus per Patrem Franciscum Antonium eiusdem Societatis, & grauium doctorumq; hominum nostræ Societatis iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, sigilloq; nostro munitas dedimus. Compluti die. 24. Martij Anni. 1590.

Gonçalus Dauila.

C E N S V R A.

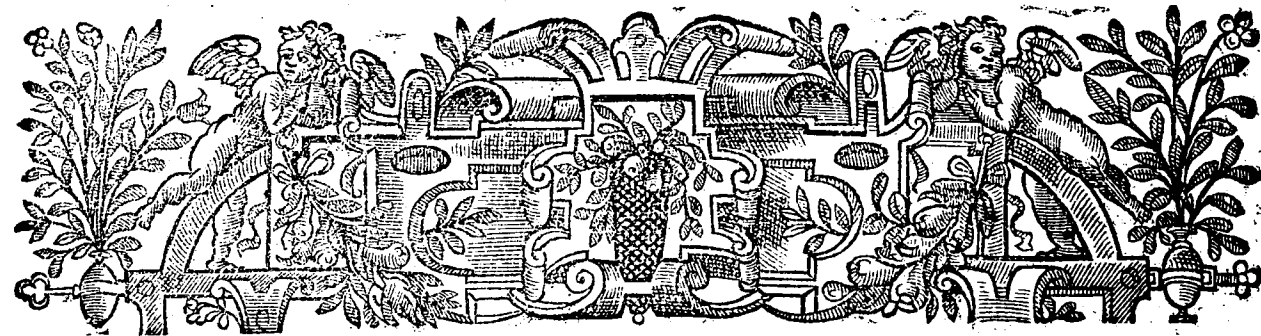
ISSV Regij Consilij, supremiq; Senatus, vidi & perlegi libentissimè hūc Catechismum in quatuor diuisum capita, quem reuerendus admodum Pater Frāciscus Antonius Societatis Iesu, usq; adeo resperfit floribus diuinæ Scripturæ; ac tam perspicua Sanctorum Patrum doctrina illustrauit, vt iam ipsemet iure optimo eiusdē Catechismi author haberi, ac censeri possit. Est quidem opus exquisitæ authoritatis, in splendorem, ac utilitatē sanctæ Ecclesiæ, & ad reuincendas vāfricies, atq; technas hereticorum, ipsasq; eradicandas utilissimū. Idcirco potest, imò & debet typis ac prælo mādari. Insuper plaris æstimentur, necesse est, illi Patres, qui in lucem illum nobis dedere, pro ipsorum Christianissimo zelo, ac incredibili labore. In hoc nostro conuentu sancti Francisci Madriti die. 24. Augusti anni. 1590.

Fr. Petrus
de Sātander.

T A S S A.

YO Alonso de Vallejo escriuano de Camara del Rey nro señor delos q̄ residen en su Cort fejo, doy fee, q̄ auiendo se visto por los señores del vn libro intitulado Catechismus, Hoc est, Catholica Christianæ iuuentutis institutio, à M. Emōdo Augerio Societatis Iesu Theologo, que con su licencia fue impresso, le Tassaron a tres mrs y medio cada pliego en papel, y mandaron que esta tassa se ponga al principio de cada volumē de los dichos libros, para que se sepa y entiēda en lo que se ha de vender. Y para q̄ dello conste de mandamiento de los dichos señores di esta fee, Que es fecha en la villa de Madrid a dos de Julio de, 1592. años.

Alonso de Vallejo.

S E R E N I S S I M O P R I N C I P I

Alberto Cardinali, Archiduci Austriae,

Franciscus Antonius Societatis Iesu,

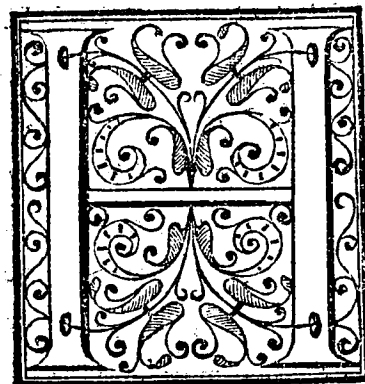

VSTRIAM familiam duris his Christiana Reipub. temporibus diuinitus esse datam, qua incēdium hoc restingueret, quod uniuersam penè Europam peruasit, nemo est, qui non cum magno suo bono, quotidianis probet experimētis. Ex ea tua familia, Alberte Princeps Amplissime, indies magis ac magis vera virtutis laudibus sic efflorescis, vt omnium in te oculos animosq; cōuerteris. Nam Imperatoris Caroli Quinti aui tui (cuius victorias ac triumphos, & in Ecclesiam Dei promerita, nulla unquā silebit antiquitas:) & Casaris Ferdinādi similiter aui (cuius omnes cura & cogitationes in Ecclesia tuenda, & comprimendo hereticorum furore felicissimè euigilarūt:) & Philippi Regis auunculi, (qui Christianam Reipub. nūc hoc tēpore suis humeris sustinet, quod est pro memoria inauditū) vestigijs ingressus, nobilissimū Lusitania Regnū ab eo tua cura commissum sapientissimè gubernas. Cuius rei multa & perspicua sunt argumēta, sed illud in primis, quod Fidei Censor, tam vigilanter curas, ne, cum semper Religionis purè & castè conseruata laude floruerit, ulla omnino falsa opinionis aut erroris, periculosissimo hoc tempore aspergatur infamia: & simul celfo & inuicto animo ab hoste immani, qui Deo & Ecclesie inuisus illud iam spe deuorauerat, tam fortiter defendisti, vt ad sempiternū generis tui, & Christianæ Reipub. decus, diffidentem ac desperantem rebus suis, cum mœrore ac luctu abire compuleris, amissa magna & classis & militum parte. Ex qua re quantam ego in communi omnium gaudio voluptatem ceperim, facile is intelliget, qui nouerit, permultos esse annos, cum ego hic & in Germania à te & ab Augusta matre tua,

(cuius

AD LECTOREM.

VIVS Catechismi & laboris nostri rationem, amice Lector, paucis accipe. Ediderat olim in Germania suavis optimi Cæsaris Ferdinandi (quæ pro dignitate nemo unquam poterit satis laudare) breuem Catechismum P. Petrus Canisius Societatis nostræ Theologus & concionator egregius. Qui libellus quantum utilitatis attulerit Christianæ Reipublicæ, vel illud probat quod tam

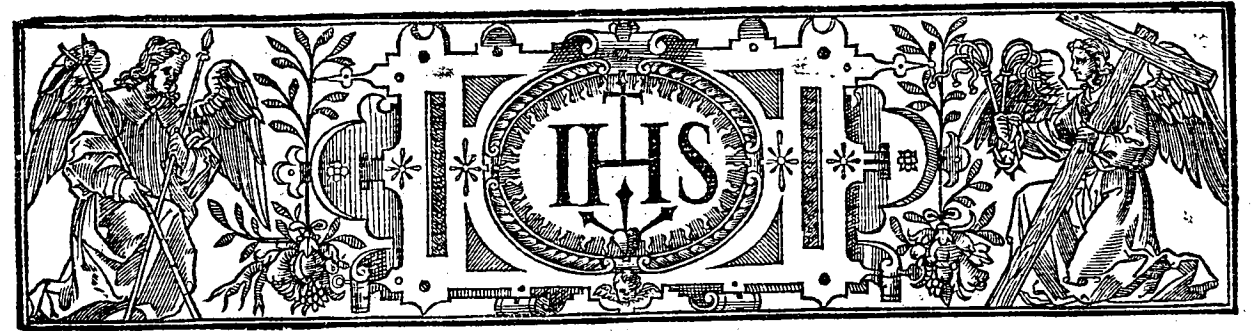
auidè exceptus est, ut omnium fermè nationum linguis postea sit excussus. Quare quod ille in Germania tanto cum fructu præstitit, imitatus est in Gallijs P. Emondus Augerius Societatis etiam nostræ Theologus & Concionator. Nam cum Canisius aduersus Lutheranos in Germania grassantes feliciter decertasset, operæpretium putauit Augerius si Galliam vastantes Calvinistas, & Hugonotas similibus armis appeteret, & expugnaret. Nec spes eum, Deo opem ferente, fefellit. Sed quia auctus postea Canisij Catechismus, & sacræ Scripturæ Sanctorumq; Patrum testimonijs locupletatus, mirificè Catholicos recreauit, & hæreticos torfit: maiore in modum idem mihi in Augerij Catechismo faciendum esse putavi, ut quæ ille ex sacris literis ac Patribus antiquissimis ad marginem citat, ego proprijs verbis plenè referrem, ad eorum præsertim utilitatem, qui vel libris carent, vel non facilè Catholicis fidem habent. Quam certè quidem prouinciã eò libentius atq; alacrius ego suscepi, quod à fidei nostræ iurato hoste ad id sum non leuiter incitatus. Nam cum Viennæ Austriæ agerè, fortè incidi in hominè natione Gallum, fide seu potius perfidia Calvinistã: cui cum obtuliffem legendum Augerij Catechismum, quo hominem ab Hæresi ad sanitatem reuocarem, & ad Ecclesiam Catholicam traducerem, legit ille libellum attentè multis in locis: nec multò post, Si ita se res habet (inquit) uti Augerius docet, & sacræ literę, sanctiq; Patres in margine citati ei adstipulatur, miror vos Iesuitas ipsa Scripturę

sacræ

(cuius vita præclarissimè est omnium virtutum exemplum) multa & eximia habeo beneficia. Quibus cum par esse nullo modo possem, rationè iniui, ut aliquã saltem grati animi significationè darem. Itaq; liber non ita pridem in nomine tuo apparuit, quo milites (quorum opera nunc summè necessaria est) Christianis moribus & præceptis à me sunt instituti, ut quãtò fuerint Deo magis grati & accepti, tantò eorum sit militia fructuosior. Nunc autem cum intellexerim laborè illum meum tibi non ingratiū extitisse, ausus sum hunc Catechismum tuo nomini amplissimo dedicare, scriptum quidem ante plures annos, ab Emodo Augerio, viro è Societate nostra insigni pietate ac doctrina, nunc autè sacræ scripturæ, Conciliorum, & Patrum testimonijs auctum à me & locupletatum. Tantopere autè liber hic illi alteri præstat, quantopere animi corporibus antecellunt, & quãtò præstabilius est illos à seruitute Satana & interitu sempiterno, quã hæc à breuissimè temporis incommodis liberare. Est enim Catechismus plana, & dilucida institutio & doctrina mysteriorum sanctissimæ nostræ Religionis, quæ vix olim voce Catechumenis tradebatur, ut vox ipsa declarat, postea autè scriptis mādari cœpta est, ut rudes & imperiti (quorum multò maximus est numerus) haberent ad manum remediū salutare ignorantia, ex qua intolerabiles in Religione nascuntur errores. Fuisse autè hoc docendi munus iam inde ab Apostolorum tempore in maximo habitū pretio, perspicuè declarat id, quod ad Galatas scribit Paulus: *Galat. 6.* *Comunicet is qui catechizatur verbo ei, qui se catechizat in omnibus bonis. Quem locū sic exponit eruditissimus eius interpretes Chrysostomus, Hic (inquiens) iã de Doctoribus loquitur: vult enim diligenter curari ab his quos instituunt. Itaq; viri & sanctitate & doctrina præcellentes hoc munus cupidè exercuerunt, ut Polycarpus discipulus Beati Ioannis Apostoli: ut Iustinus martyr, ut Quadratus & Aristides Athenis: ut Alexãdria Panthenus & Clemens: ut Anatolius, Origenes, Heraclas, Dionysius Alexandrinus, & Athenodorus, alijq; cõplures. Quod si quãdo aliàs, nunc multò magis omnia vndiq; sunt medicamenta conquirenda aduersus hæreticos, funestas Christianæ Reipub. faces ac pestes, qui omnibus penè omnium atatū, quasi in unã sentinam collectis perniciosis erroribus, omnes nervos contendunt, ut mortiferum sua impietatis venenū cunctis mortalibus propinent. Tu verò quem Princeps rerum omnium Christus verus homo, & verus Deus, tam multis ac magnis corporis & animi dotibus exornauit, præter generis summã amplitudinem & claritatem, perge, ut cœpisti, sanctissimã eius Religionè tueri, *Eccli. 44* ut Iosias alter, ut tui quoq; memoria omni ori, in modum mellis sit dulcis.*

AD

sacræ verba ac Patrū sententias adamussim minimè recitare: sic enim magnum negotium Caluini sectatoribus proculdubio facietis. Arripui verbum ex ore hominis vt suo gladio (quod aiunt) dementis Caluini infani discipuli iugularentur, & annuentibus his quorum iussis loco Dei ego libenter pareo, consiliumq; approbantibus, tēpus ex alijs assiduis curis ereptū huic cœpi operi impendere. Quod quidem multis abhinc annis inchoatum, propter assiduitatē tum itinerum, tum aliarū occupationum, quibus continenter fui distentus, absoluere in hodiernum vsque diem nequaquam licuit. Spero autem, Deo benè fauente, non inutilem hunc nostrum laborem futurum, grassantibus iam passim, Luthero penè expulso, Calvinistis, & in morem flammæ cuncta populantibus non in Gallia modò, sed etiam in vtraq; Germania, Vngaria, Bohemia, Transyluania, Polonia, Suecia, Dania, alijsq; prouincijs: quibus non parum emolumentum hic liber adferet. Illud autē sedulò curatum est, vt Catechismi verbis & ordini nihil vel adderemus, vel detraheremus: sed quæ Augerius ad marginem indicauit Scripturæ ac Patrum loca, nos integra recitamus, additis nonnunquā pluribus Sanctorum testimonijs ad rem maximè conducentibus, quæ ne signare quidem volumus, quoniā non nostram, sed Dei gloriam quærimus & spectamus. Passim etiā ob Typographorū incuriam, perperā citata loca, non exiguo cum labore emendauimus. Porrò si ad conuincendā quamlibet hæresim multa sunt euoluenda sacrorum Conciliorum & Sanctorum Patrum volumina, deuorauimus nos hoc legendi tēdium, & ex eis selectissima quæq; in hoc opus transfudimus, quod propterea plurium librorum loco esse poterit, si non omnibus, certè pauperibus iter facturis, & occupatis, quibus tot libros vel habere vel euoluere minimè, aut licet aut vacat. Sicubi verò (quæ humana fragilitas est) lapsus sum, veniam supplex peto, meq; ac mea omnia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ volens ac lubens submitto. Deum Opr. Max. precatus, vt hoc opus & Christi gloriæ seruiat, & lectoribus non exiguam utilitatem pariat. Vale.

C A T E C H I S M V S,
I D E S T,
Catholica Christianæ iuuentutis
institutio.

D E F I D E C A P. I.

L E C T I O P R I M A.

D O C T O R.

GE, ð Adolefcens, quorsum nos à Deo in hunc mundum quotidie producimur, in eoq; conseruamur?

A D O L E S C E N S.

Primùm quidem vt intelligamus ^a summam beatitudinem ac felicitàtem nostram in eo sitam esse: Deinde verò, vt eius voluntati morem gerentes, ^b ab eo expectemus ea, quæ nobis olim est pollicitus: Postremò deniq; vt ab eo, calamitati ac miseræ nostræ opem & auxilium flagitemus. ^c

^a Hier. 9.
^{Ioan.} 17.
^{Act.} 17.
^{Rom.} 1.
^b Deut. 9.
^{Ioſue.} 21.
^{3. Reg.} 2.
^{1. Corint.} 7.
^{2. Petr.} 3.
^c Deut. 33
^{2. Reg.} 12.
^{Roman.} 10.
^{Iacob.} 1

D O C T O R.

Tu sanè paucis admodum, summa Religionis nostræ capita complexus es.

A D O L E S C E N S.

Sic Apostolus, ^d Accedētem, inquit, ad Deum, oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Hac enim tam breui periodo vniuersam ille Christianæ vitæ rationem perstrinxit.

^d Heb. 11.
^e Isai. 54.
^{Ioan.} 1. et. 5
^{Act.} 24.
^{Ephes.} 1.
^{1. Petr.} 1.
^{Rom.} 14.
^{2. Theſ.} 1.
^{1. Cor.} 2.

D O C T O R.

Sed cur primo tu loco Dei cognitionem enumeras?

A D O L E S C E N S.

Propterea quòd ea si desit, ^e neq; vlla nobis in Deum spes esse, neq; aliqua in eius legem obedientia nostra consistere potest, ^f neque ab eo expectare licet benefacti alicuius nostri remunerationē ac mercedem.

^f Exod. 32
^{Deut.} 30.
^{Pſalm.} 1.
^{Ioan.} 16.

A A D O

Quo vero tu sensu dixisti, summam beatitudinem ac foelicitatem nostram in Deo sitam esse?

A D O L E S C E N S.

g. Matth. 6
1. Corint. 2.
Hebra. 11.
1. Petr. 1.
2. Petr. 1.
Aug. de ciuit. Dei lib. 22. c. 30.
Sanè, quòd in eo sit summa perfectaq; collectio & bonorū omnium; quibus perfruendis vtendisq;, nos ille produxit, nullaq; in re vnquam alia quàm in eo ipso cor nostrum planè conuiescat.

DOCTOR.

Qua porrò ratione huius nos tam præstantis boni cognitionem sumus consecuti?

A D O L E S C E N S.

h. Deut. 18.
Isa. 9.
Ioel. 2.
Matth. 3.
Luc. 3.
Ioan. 1.
Ath. 3.
Colos. 1.
Galat. 3.
2. Corint. 4.
Iusti. Apo- log. 1.
Clem. Alex. Pedago. lib. 1. c. 1.
1. Matt. 28.
Marc. 16.
Ioan. 15.
Ath. 1. et. 10.
1. Cor. 15.
2. Cor. 5. c. 13.
Galat. 2.
2. Petr. 1.
1. Ioan. 1.
K. Isat. 7.
Hebra. 11.
1. Petr. 1.
Vnigenitus Dei Filius IESVS CRISTVS nobis illud reuelauit ^h homo factus idcirco, vt in eo nobis, & Magister & Mediator esset is, sine cuius ope nunquam eò nos animi nostri cogitationes intendissemus.

DOCTOR.

Sed nunc vndè nos istam cognitionem consequemur, qui coràm & præsentem eum docentem non habemus?

A D O L E S C E N S.

Ex eodem ipsius verbo ⁱ primùm quidem ab Apostolis prædicato: Scriptura deinde ab eisdem expresso, & ad nos vsq; summa Fide conseruato, vt in eo certissimam Religionis nostræ normam haberemus.

DOCTOR.

Vis ergo iam hoc ex tuis verbis effectum esse, Deum Fide cognosci oportere ^k.

A D O L E S C E N S.

Sanè: est enim primus hic, teste Apostolo, ad eum accessus.

A V T H O R I T A T E S S C R I P T V R A E.

IEREMIAE CAP. 9. Hæc dicit Dominus: Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues in diuitijs suis: sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & iudicium & iustitiam in terra: hæc enim placent mihi, dicit Dominus.

IOANNIS CAP. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti IESVM Christum.

ACTORVM CAP. 17. Deus,

qui fecit mundū, & omnia quæ in eo sunt, hic cœli & terræ cum sit Dominus, non in manu factis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam & inspirationem, & omnia: fecitq; ex vno omne genus hominum, inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum si fortè attrahent eum aut inueniant, quâuis non longè sit ab vnoquoq; nostrum. In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus.

AD ROMANOS Cap. 1. Inuisibilia Dei, à creatura mūdi, per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoq;

quoq; eius virtus & diuinitas: ita vt sint inexcusabiles. Quia cū cognouissent Deū, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euauerūt in cogitationibus suis, & obscuratū est insipiēs cor eorū.

B DEUTERONOMII Cap. 9. Audi Israel, tu transgredieris hodie Iordanē, vt possideas nationes maximas, & fortiores te, ciuitates ingentes, & ad cœlum vsque muratas, populum magnum atq; sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti, & audisti, quibus nullus potest ex aduerso resistere. Scies ergò hodie quòd Dñs Deus tuus ipse transibit ante te, ignis deuorans atq; consumens, qui conterat eos & delet atq; disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi. Ne dicas in corde tuo cum deleuerit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo. Propter iustitiam meam introduxit me Dominus, vt terram hæc possiderem, cum propter impietates suas istæ deletæ sint nationes. Neque enim propter iustitias tuas, & æquitatē cordis tui ingrediēris vt possideas terras earū: sed quia illæ egerunt impiè, introeunte te deletæ sunt: & vt compleret verbum suum Dominus, quod sub iuramēto pollicitus est Patribus tuis Abraham, Isaac, & Iacob. Scito ergò, quòd non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cum durissimæ ceruicis sis populus.

IOSVE Cap. 21. Ne vnum quidem verbū, quod illis præstiturū se esse promiserat, irritū fuit, sed reb⁹ expleta sunt omnia.

TER TII Libri Regum Cap. 2. Appropinquauerūt dies Dauid, vt moreretur, præcepitq; Salomoni filio suo dicens, Ego ingredior viam vniuersæ terræ: cōfortare, & esto vir, & obserua vt custodias mandata Domini Dei tui, vt ambules in vijs eius, & custodias cæremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & testimonia, sicut scriptū est in lege Moyfi: vt intelligas vniuersa quæ facis, & quocunq; te verteris, & confirmet Dominus sermones suos quos locutus est de me, dicens, si custodierint filij tui vias meas, & ambulauerint coram me in veritate, in omni corde suo, & in omni anima sua, nō auferetur tibi vir de folio Israël.

POSTERIORIS Ad Corinthios Cap. 7. Has ergo habentes promissiones Charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

POSTERIORIS Epistolæ D. Petri, Cap. 3. Non tardat Dñs promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.

C DEUTERONOMII Cap. 33. Audi Domine vocem Iudæ, & ad populum suum introduce eum: manus eius pugnant pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit. *Et rursum*, Non est Deus alius, vt Deus rectissimi: ascensor cœli, auxiliator tuus.

LIBRI 2. Regum, Cap. 12. Deprecatusq; est Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus seorsum, iacuit super terram. *Et rursum*, Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunauit & fleuit: dicebā enim, Quis scit si fortè donet eum mihi Dominus, & viuat infans?

AD Romanos Cap. 10. Omnis qui credit in illum, non confundetur, nō enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicumq; inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

IACOBI Cap. 1. Si quis vestrū indiget sapiētia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluētē, & nō improperat: & dabit ei.

D AD Hebræos Cap. 11. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remuneraror sit.

E ISAIAE Cap. 54. Quia dominabitur tui qui fecit te, Dominus exercituum nomen eius: & Redēptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terræ vocabitur. *Et mox*, Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris, & ponā iaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles: vniuersos filios tuos doctos à Domino: & multitudinē pacis filijs tuis.

IOANNIS Cap. 1. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominē venientem in hunc mundum. In mundo erat, & mundus eū non cognouit. In propria venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autē receperunt eū, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui nō ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

ET Cap. 9. Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit: & maiora his demonstrabit ei opera, vt & vos miremini. **E T.** Amen, amen dico vobis, quia

quia qui verbum meum audit, & credit ei qui milit me habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed tranſiet à morte in vitam. E T. Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in iſtis vitam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me: & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.

ACTORVM Cap. 24. Sic deſeruo Patri Deo meo credens omnibus, quæ in lege & Prophetis ſcripta ſunt: ſpem habens in Deum, quam & ipſi expectant, reſurrectionē futuram iuſtorum & iniquorū.

AD EPHEſIOS Cap. 1. In quo etiam (nempe, Chriſto) nos forte vocati ſumus: prædeſtinati ſecundūm propoſitum eius qui operatur omnia, ſecundūm conſilium voluntatis ſuæ: vt ſimus in laudē gloriæ eius nos, qui ante ſperauimus in Chriſto: in quo & vos cum audiretis Verbum veritatis (Euāgelium ſalutis veſtræ) in quo & credentes lignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipſius.

PRIORIS D. Petri, Cap. 1. Probatio fidei veſtre multo pretioſior auro (quod per ignem probatur) inueniatur, in laudem & gloriam & honorem Ieſu Chriſti: quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoq; non videntes, creditis: credentes autem exultatis lætitia inenarrabili & gloriſicata, reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum.

AD ROMANOS Cap. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.

POSTERIORIS Ad Theſſalonicēſes Cap. 1. Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis fratres, ita vt dignū eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſq; veſtrū in inuicē: ita vt & nos ipſi in vobis gloriemur in Eccleſijs Dei pro patiētia veſtra, & fide in omnibus perſecutionibus veſtris & tribulationibus quas ſuſtinetis in exemplum iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini.

PRIORIS Ad Corinthios Cap. 2. Fides veſtra non ſit in ſapientia hominū, ſed in virtute Dei. Sapientiam autē loquimur inter perfectos: ſapientiam verò non huius ſeculi, neq; Principum huius ſeculi, qui deſtruuntur: ſed loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinavit Deus ante ſecula in gloriam

noſtram, quam nemo Principum huius ſeculi cognouit: ſi enim cognouiſſent, nunquam Dñm gloriæ crucifixiſſent.

EXODI Cap. 32. Audiens Iofue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moyſen, vlulatus pugnæ auditur in caſtris. Qui reſpondit, Non eſt clamor adhortantium ad pugnam, neq; vociferatio compellentium ad fugam: ſed vocem cantantium ego audio. Cumq; appropinquaviſſet ad caſtra, vidit vitulum, & choros, iratusq; valdè, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis. E T. Cui reſpondit Dñs, Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo: tu autem vade, & duc populum iſtum quò locutus ſum tibi, Angelus meus præcedet te. Ego autē in die ultionis viſitabo & hoc peccatum eorum. Percuſit ergò Dñs populum pro reatu vituli quem fecerat Aaron.

DEUTERONOMII Cap. 30. Cõſidera quòd hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, & e contrario mortē & malum: vt diligas Dñm Deum tuū, & ambules in vijs eius, & custodias m̄a data illius ac cæremonias atq; iudicia: & viuas, atq; multiplicet te, benedicatq; tibi in terra ad quā ingrederis poſſidēdā. Si autē auerſum fuerit cor tuū, & audire nolueris, atq; errore deceptus adoraueris deos alienos, & ſeruieris eis: prædico tibi hodie, quòd pereas, & paruo tẽpore morēris in terra ad quā Iordane tráſmiſſo ingrederis poſſidendam. Teſtes inuoco hodie cœlum & terrā, quòd propoſuerim vobis vitā & bonum, benedictionem & maledictionē. Elige ergò vitā, vt & tu viuas, & ſemen tuū: & diligas Dñm Deū tuū, atq; obedias voci eius, & illi adhæreas (ipſe eſt em̄ vita tua, & lōgitudò dierū tuorum) vt habites in terra pro qua iuravit Dñs patribus tuis Abraham, Isaac, & Iacob, vt daret eam illis.

PSALMO. 1. Beatus vir qui non abiit in cõſilio impiorū, & in via peccatorū non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit. Sed in lege Dñi voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte. Et erit tanquàm lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo: & foliū eius nõ defluet, & omnia quæcunq; faciet ſemper proſperabuntur. Non ſic impij, non ſic: ſed tanquàm puluis quē proijcit vëtus à facie terræ.

IOANNIS Cap. 16. Pater amat vos, quia vos me amatiſtis, & credidiſtis, quia à Deo exiui. E T. Hæc locutus ſum vobis,

vt in me pacē habeatis. In mūdo preſſurā habebitis: ſed confidite, ego vicimundū.

G MATTHAEI Cap. 6. Quærite primū Regnū Dei & iuſticiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.

PRIORIS Ad Corinth. Cap. 2. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum.

AD HEBRAEOS Cap. 11. Iuxta fidē defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes, & ſalutantes, & conſitentis, quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui em̄ hæc dicūt, ſignificāt ſe patriā inquirere. Et ſiquidem ipſius meminiffent de qua exierunt, habebāt ytiq; tẽpus reuertendi, nūc autē meliorē appetūt, id eſt, cœleſtem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorū: parauit enim illis ciuitatē. E T. Fide, Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filiū filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cū populo Dei, quàm temporalis peccati habere iocunditatē, maiores diuitias æſtimās theſauro AEgyptiorum, impropriū Chriſti: aſpiciebat enim in remunerationem.

PRIORIS, Petri Cap. 1. Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundūm miſericordiam ſuā magnam regenerauit nos in ſpem viuam; per Reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem, conſeruata in cœlis in vobis, qui in virtute Dei custodimini per fidem in ſalutem, paratam reuelari in tempore nouiſſimo.

ET Posterioris Cap. 1. Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei & Chriſti Ieſu Domini noſtri: quomodo omnia nobis diuinæ virtutis ſuæ, quæ ad vitam & pietatem, donata ſunt, per cognitionem eius, qui vocauit nos propria gloria & virtute, per quem maxima & pretioſa nobis promiſſa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ cõſortes naturæ, fugientes eius, quæ in mūdo eſt, cõcupiſcentiæ corruptionē.

H DEUTERONOMII Cap. 18. Prophetam ſuscitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui: & ponam verba mea in ore eius, loquerurq; ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor exiſtam.

ISAIAE Cap. 9. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam;

habitantibus in regione vmbrae mortis, lux orta eſt eis. E T. Paruulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum eius, & vocabitur nomen eius, Admirabilis, Conſiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis.

IOELIS Cap. 2. Filij Sion exultate & lætamini in Domino Deo veſtro: quia dedit vobis Doctorem iuſtitiæ, & deſcendere faciet ad vos imbrem matutinū & ſerotinum ſicut in principio.

MATTHAEI Cap. 3. Baptizatus autem Ieſus, conſeſtim aſcendit de aqua: & ecce aperti ſunt ei cœli, & vidit ſpiritū Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe: & ecce vox de cœlis dicēs, Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

LVCÆ Cap. 3. Ego quidem aqua, baptizo vos: veniet autem fortior me, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius, ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni. E T. Factum eſt autem cum baptizaretur omnis populus, & IEſV baptizato & orâte, apertum eſt cœlum, & deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum: & vox de cœlo facta eſt, Tu eſ Filius meus dilectus; in te complacuit mihi.

IOANNIS Cap. 1. Deū nemo vidit vnquam, vnigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.

ACTORVM Cap. 3. Moyſes quidem dixit, Quoniā Prophetam ſuscitabit vobis Dñs Deus veſter de fratribus veſtris tanquàm me, ipſum audietis iuxta omnia quæcunq; locutus fuerit vobis. Erit autem, omnis anima quæ non audierit Prophetā illum, exterminabitur de plebe.

AD Coloffenſes Cap. 1. Cum gaudio gratias agētes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum, in lumine: qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tráſtulit in Regnū Filij dilectionis ſuæ, in quo habemus redemptionem, & remiſſionem peccatorum, qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creature: quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa, in cœlis, & in terra, viſibilia, & inuiſibilia, ſiue Throni, ſiue Dominationes, ſiue Principatus, ſiue Poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant, & ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, pri-

mogenitus ex mortuis : vt fit in omnibus, ipse primatum tenens : quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem Crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt.

AD Galatas Cap. 3. Quid igitur lex? Propter transgressiones polita est, donec veniret semen cui promiserat, ordinata per Angelos in manu Mediatoris. Mediator autem vnus non est: Deus autem vnus est.

POSTERIORIS Ad Corinthios Cap. 4. Deus qui dixit de tenebris lucem splēdescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Iesu Christi.

I MATTHAEI Cap. 28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunq; mādauī vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi.

MARCI Cap. 16. Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei. Illi autē profecti prædicauerunt vbiq; Domino cooperante, & sermonem cōfirmante sequentibus signis.

IOANNIS Cap. 15. Iam nō dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius, vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui à Patre meo, nota feci vobis. E T. Cum venerit Paraclytus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me: & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

ACTORVM Cap. 1. Et cōuescēs, præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, quam audistis (inquit) per os meum: quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. Igitur qui conuenerant, interrogabant eum dicentes, Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël? Dixit autē eis, Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: sed accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsq; ad vltimum terræ.

ET Cap. 10. Orationes tuæ, & eleemo-

synax tuæ ascenderunt in memoriā in conspectu Dei. & nūc mitte viros in Ioppen, & accerfi Simonem quendam, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur apud Simonem quendam coriarium, cuius est domus iuxta mare. Hic dicet tibi quid te oporteat facere.

PRIORIS Ad Corinthios Cap. 15. Notū autem vobis facio fratres, Euangeliū quod prædicauī vobis, quod & accepistis, per quod & statis, per quod & saluamini, qua ratione prædicauerim vobis si tenetis, nisi frustrā credidistis. Tradidi em̄ vobis in primis quod & accepi: quoniā Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. E T. Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua nō fuit, sed abūdantiū illis omnibus laboraui: non ego autē, sed gratia Dei mecum. Siue enim ego, siue illi: sic prædicamus, & sic credidistis.

POSTERIORIS Ad Corinthios Cap. 5. Et si cognouimus secundum carnem Christū, sed nunc iam non nouimus. Si qua ergo in Christo noua creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium recōciliationis: quoniam quidem Deus erat in Christo mūdum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tāquām Deo exhortāte per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.

ET Cap. 13. An experimentum queritis eius, qui in me loquitur, Christus: qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis? Nam & si Crucifixus est ex infirmitate, sed viuī ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed viuemus cum eo ex virtute Dei in vobis. Vos metipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An nō cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis est? nisi fortē reprobi estis.

AD Galatas Cap. 2. Deinde post annos quatuordecim, iterum ascēdi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem secundum reuelationem: & contuli cum illis Euāgelium quod prædico in gentibus.

POSTERIORIS Petri, Cap. 1. vt suprā litera. G.

PRIMAE Ioannis, Cap. 1. Quod fuit ab initio, quod audiuius, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ

nostræ contrectauerunt de verbo vitæ; (& vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annūciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis) quod vidimus & audiuius, annūciamus vobis, vt & vos societate habeatis nobiscū, & societas nostra sit cum Patre, & cū Filio eius Iesu Christo.

K ISAIÆ Cap. 7. Si non credideritis, non permanebitis.

AD Hebræos Cap. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

PRIORIS, Petri Cap. 1. In virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam reuelari in tempore nouissimo.

AUTHORITATES PATRVM.

G 1 AVGVSTINVS tom. 1. Confessionum lib. 1. Cap. 1. Quia fecisti nos Domine ad te, & inquietū est cor nostrum donec requiescat in te.

2 IDEM Tom. 5. de Ciuitate Dei lib. 22. cap. 30. Quanta erit illa sc̄licitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus. Nam quid aliud agetur, vbi neq; vlla desidia cessabitur, neq; vlla indigentia laborabitur, nescio. Et post pauca. Vera ibi gloria erit, vbi laudātis nec errore quisquā, nec adulatione laudabitur. Ver⁹ honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno, sed nec ad eū ambiet vllus indignus, vbi nullus permittetur esse nisi dignus. Vera pax ibi est, vbi nihil aduersi, nec à seipso, nec ab alio quisquam parietur. Præmium

Cor hominis in solo Deo conquesti. Gloria ater na laus, & descriptio. 1. Cor. 15.

virtutis erit ipse qui virtutem dedit, & qui seipsum, quo melius, & maius nihil possit esse, promisit. Quid est enim aliud, quod per Prophetam dixit, Ero iliorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs: nisi, ego ero vnde fientur, ego ero quæcunq; ab omnibus honestē desiderātur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona? Sic enim & illud rectē intelligitur, quod ait Apostolus, vt sit Deus omnia in omnibus. Ipse finis erit desideriorum nostrorū, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur.

H 1 IUSTINVS Martyr, Apologia. 1. pro Christianis. Res nostræ omni humana doctrina sunt præstantiores, quod Christus totus rationalis propter nos factus sit, corpore, mēte, atq; anima. Et paulō post. Erat enim, & est sermo ille disponēs omnia, qui per Prophetas futura prædixit, & per seipsum nobis factus similis, suam doctrinam prodidit.

2 CLEMENS Alexandrinus, Pædagog. lib. 1. cap. 1. Porro autem dum gradu salutari nobis cōuenienti in efficaci disciplina nos studet perfectos & cōsummatos redere, pulchrā vititur œconomia, omni ex parte benignus & hominū amans Verbū, è supernis adhortans, deinde fungens Pædagogi officio in omnibus, & nos edocens.

3 ET Cap. 2. Pædagogus autem noster, ô vos pueri, est Deo Patri similis, cuius est Filius, in quē nullum omnino cadit peccatum, estq; nulli reprehēnsioni affinis, & animo impatibilis. Deus in figura hominis, impollutus, paternæ voluntati seruiens, Deus Verbū, qui est in Patre, qui est à dextris Patris, & cum figura Deus est.

Hierem. 31.

1. Cor. 15.

Christiana Religio excellit omnes

Christus nostri amans: & Patri similis.

LECTIO SECUNDA.

DOCTOR.

QVID verò est fides?

ADOLESCENS.

Donū Dei, quo certissimē credimus ea omnia esse verissima, quæ ab eo reuelata sunt, & vt ab eo quoq; reuelata, in Ecclesia, quā vitæ nostræ Parentē ac Ducē habemus, nobis proponuntur.

DOCTOR.

Est ne tibi breuis aliqua methodus eius fidei, quæ necessario nobis tenenda est?

a Matth. 13. & 16. Marc. 4. Luc. 8. Ioann. 1. 3. 5. & 6. Act. 13. 14. & 16. Aug. de prædest. sanct. c. 2. 3. 5. 7. 8. & 9. & de fid. & oper. c. 8. & epistol. 105. & Cyril. Hierosol. cat. 5.

b 1oā. 2o. 1. 1oā. 1. 2. The. 2. 2. Pet. 1. Gala. 1. Hebr. 2.

c Matth. 10. Act. 12. 1. Cor. 12. Ephes. 4. 2. The. 2. 1. Tim. 3.

A D O L E S C E N S.

Est: & quidem ab ipsis Apostolis ^d tradita, quæ symbolum idè vocari solet, quòd sit quædam illustris nota, qua Christianos distinguimus ab ijs, qui idololatrarum superstitionem, & hæreticorum impietatem confectantur.

D O C T O R.

Agedum, illud nobis recita, & quidè integrum.

A D O L E S C E N S.

- 1 Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem Cæli & terræ.
- 2 Et in Iesum Christum Filium eius unicum Dñm nostrum.
- 3 Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.
- 4 Passus sub Pontio Pilato, Crucifixus, mortuus, & sepultus.
- 5 Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.
- 6 Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.
- 7 Inde venturus est iudicare vivos & mortuos.
- 8 Credo in Spiritum sanctum.
- 9 Sanctam Ecclesiam Catholicam: sanctorum communionem.
- 10 Remissionem peccatorum.
- 11 Carnis resurrectionem.
- 12 Vitam æternam, Amen.

D O C T O R.

Est'netibi distincta aliqua horum duodecim articulorum partitio?

A D O L E S C E N S.

Est: Cùm enim à Deo, vno quidem, ^e sed personis tamè tribus distinctis, producta sint omnia, primam huius Symboli partem nos Patri ad signamus, tanquam summo rerum omnium opifici: ^f Secundam verò tribuimus Filio, mundi totius Redemptori: ^g Porro tertia debetur Spiritui sancto, singulari diuini huius Regni, id est, Ecclesiæ nostræ, administratori. ^h

D O.

D O C T O R.

Cur tres hinc personas enumeras, cùm nuper vnum solum Deum nominaueris?

A D O L E S C E N S.

Vnum quidem Deum asserui, sed tres tamen in eo personas distinxim, quæ licet inter se ⁱ natura, bonitate, ac potentia sint æquales, tamen Patris nomen, solius est Patris, quòd is solus Filius suum, Verbum, eiusdem secum substantiæ ^k genuerit: Nomen verò Filij, ^l soli Filio debetur, quòd solus ex Patris substantia sit genitus: Porro Spiritui sancto hoc nomen soli tribuimus, quòd is solus à Patre & Filio spiretur, nullam deinceps aliam personarum rationem statuentes, ^m cùm vna semper & eadem sit vbiq; trium natura, ac simplex essentia.

A V T H O R I T A T. S C R I P T.

A M A T T H A E I Cap. 13. Et accedentes discipuli dixerunt ei, Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens ait illis, Quia vobis datum est nosse mysteria regni cælorum: illis autem non est datum.

E T Cap. 16. Beatus es Simo Bar-Iona: quia caro & sanguis non reuelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est.

M A R C I Cap. 4. Et dicebat eis, vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt.

L V C A E Cap. 8. vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis.

I O A N N I S Cap. 1. vide suprà, lect. 1. litera. H.

E T Cap. 3. Spiritus vbi vult spirat: & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, & quò vadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei, Tu es magister in Israël, & hæc ignoras? Amen, amen dico tibi, quia quod scimus, loquimur, & quod vidimus, testamur, & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cœlestia, creditis?

E T Cap. 5. vt suprà, lect. 1. litera. E.

E T Cap. 6. Hoc est opus Dei vt credatis in eum quem misit ille.

A C T O R V M Cap. 13. Vobis oportebat primum loqui regnum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudi-

catis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: Posui te in lucem Gentium, vt sis in salutem vsq; ad extremum terræ. Audientes autem Gentes gauisæ sunt, & glorificabant Verbum Dñi, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Disseminabatur autem Verbum Domini per vniuersam regionem.

E T Cap. 14. Cùm autem venissent (scilicet Paulus & Barnabas) & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gētibus ostium fidei.

E T Cap. 16. Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cuius Dominus aperuit os intendere his, quæ dicebantur à Paulo.

I O A N N I S. Cap. 20. Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui nō viderunt & crediderunt. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, vt credatis quia Iesus est Christus Filius Dei: & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

P R I M A E Ioanis, Cap. 1. Vide suprà, lect. 1. litera. I.

P O S T E R I O R I S Ad Thessalonicenses, Cap. 2. Itaq; fratres state: & tene traditiones quas accepistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam & spem bonam in gratia: exhortetur corda vestra, & confir-

^a Cypria seu Ruffin. in Symbol. August. serm. 181. Amb. epist. 81. Iren. lib. 1. c. 2. & lib. 3. c. 4. Hiero. ad Pammach. Leo. ser. 11. & epist. 13. Maxi. de tradit. symb. Aug. autè illud passim explicat, vt de fide & Symbo. & in Enchirid. ad Laurent. & lib. 4. de Symbo. ad cate. & ser. 115. de temp. cū multis alijs, & Chryf. hom. 1. & 2. de Symbo. Itè Cyril. Hierosol. in cate. & ij de quibus infra.

ⁱ Psal. 104. Ioc. 2. Ioā. 17. 1. Cor. 12. 2. Cor. 1.

^k Gen. 1. 2. 3. & 11. Matth. 28. Ioā. 16. 1. Ioann. 5.

^l Ioā. 1. 14. 17. et. 20. Colossens. 1. & 2. Ioann. 1. Hebr. 1. Ephes. 1.

^m Ioan. 15. Hila. 2. & 3. de Trinitate. Aug. de fide & Symbol. cap. 2. 3. & 5. & de Trinita. lib. 1. 2. & 3. Tertul. contra Prax. Iustin. de exposit. fidei. latissime verò Athanas.

^e Genes. 1. Psal. 23. Ecclesiastici. 18. Ioan. 1. Hebr. 11. Iacob. 1. Act. 14. Coloss. 1. Apocalyp. 1.

^f Genes. 1. Malach. 1. Deuteronom. 32. Act. 17. Hebr. 3.

^g Ephes. 1. Colossens. 1. 1. Corin. 1. Hebr. 2. 9.

^h Rom. 5. & 8. 1. Cor. 2. & 12. 1. Tim. 3.

firmet, in omni opere & sermone bono.

POSTER. Petri, Cap. 1. Quomodo omnia nobis Diuinæ virtutis suæ, quæ ad vitam & pietatem, donata sunt, per cognitionem eius qui vocauit nos propria gloria & virtute. Per quem maxima & pretiosa nobis promissa donauit: vt per hoc efficiamini Diuinæ cõfortes naturæ, fugientes eius quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

AD GALAT. Cap. 1. Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Iesu Christo, qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eriperet nos de præfenti seculo nequam, secundum voluntatem Dei & Patris nostri: cui est gloria in secula seculorum, Amen. Miror, quòd sic tã citò transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium: quod non est aliud, nisi sunt aliqui quivos cõturbant, & volunt cõuertere Euangelium Christi. Sed licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. **ET.** Notum enim vobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum est à me, quia nõ est secundum hominem. Neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici: sed per reuelationem Iesu Christi.

AD HEBR. Cap. 2. Propter eã abundantiùs oportet obseruare nos ea, quæ audiimus, ne fortè pereffluamus. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus si tantã neglexerimus salutem? quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum ab eis qui audierunt, in nos cõfirmata est, contestante Deo signis, & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus, secundum suam voluntatem.

C MATTH. Cap. 10. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: nõ enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. **ET.** Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit.

ACTOR. Cap. 12. Et Petrus quidẽ seruabatur in carcere. Oratio autẽ fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

PRIORIS Ad Corinth, Cap. 12, Et

quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

AD EPHE S. Cap. 4. Qui descendit, ipse est qui ascendit supra omnes cœlos, vt adimpleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdã autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi.

POSTER. Ad Theſſalon. Cap. 2. Nos autẽ debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti à Deo, quòd elegerit vos Deus primitias in salutem in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis: in quã & vocauit vos per Euangelium nostrum, in acquisitione gloriæ Dñi nostri Iesu Christi.

PRIORIS Ad Timoth. Cap. 3. Hęc tibi scribo fili Timothee, sperans me ad te venire citò. Si autem tardauero: vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viuui, columna & firmamentum veritatis.

E GENESIS Cap. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & spiritus Dñi ferebatur super aquas.

PSAL. 33. Domini est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo. Quia ipse super maria fundauit eum, & super flumina præparauit eum.

ECCLESIASTICI Cap. 18. Qui viuuit in æternum, creauit omnia simul.

IOANNIS Cap. 1. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil.

AD HEBR. Cap. 11. Fide intelligimus aptata esse secula Verbo Dei: vt ex inuisibilibus visibilia fierent.

IACOBI Cap. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obubratiõ. Voluntariè enim genuit nos Verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturæ eius.

ACTORVM Cap. 14. Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis

nis conuerti ad Deum viuum qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt.

AD COLOSSEN. Cap. 1. vt sup. lect. 1. litera. H.

APOCALYP. Cap. 1. Ego sum, α, & ω, principium & finis, dicit Dñs Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens.

F GENES. Cap. 1. vt supra, litera. E.

MALACH. Cap. 1. Ab ortu solis vsq; ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

DE VTER. Cap. 23. Nunquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te?

ACTOR. Cap. 17. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cœli & terræ cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat.

AD HEBR. Cap. 3. Qui autẽ omnia creauit, Deus est.

A AD EPHE S. Cap. 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo: in quo habemus redemptionem per sanguinem eius.

AD COLOS. Cap. 1. vt sup. lect. 1. litera. H.

PRIORIS Ad Corinth. Cap. 1. Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio.

AD HEBR. Cap. 9. Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit (*scilicet Christus*) semel in sancta, æterna redemptionem inuenta.

AD ROM. Cap. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

ET Cap. 8. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt, vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò viuuit propter iustificationem. Quòd si spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christum à mortuis viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis. **ET.** Ipse enim spiritus testimoniũ reddit spiritui nostro quòd

sumus Filij Dei. **ET.** Similiter autem & spiritus adiuuat infirmitatẽ nostram. Nam quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

PRIORIS Ad Corinth. Cap. 2. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illum: nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est: vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis: quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis: sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

ET Cap. 12. Nemo potest dicere Dñs Iesus nisi in Spiritu sancto. Diuisiones verò gratiarum sunt, idem autem spiritus: & diuisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus: & diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.

PRIORIS Ad Timotheum Cap. 3. Magnum est pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu.

I PSALMO. 104. Confitemini Domino, & inuocate nomen eius, annuntiate inter Gentes opera eius.

IOELIS Cap. 2. Ego Dominus Deus vester, & non est amplius: & non confundetur populus meus in æternum. Et erit post hæc, effundam spiritum meum super omnem carnem.

IOANNIS Cap. 17. Omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint: vt credat mundus quia tu me misisti. Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Ego in eis, & tu in me.

PRIORIS Ad Corinth. Cap. 12. vt sup. litera. H.

POSTERIO. Ad Corinth. Cap. 1. Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi. Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis. *Et in fine.* Qui autem consolatur nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos, Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.

K GEN. Cap. 1. Creauit Deus hominem ad

ad imaginem & similitudinem suam.

ET Cap. 2. Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi.

ET Cap. 3. Fecit quoque Dominus Deus Adam & uxori eius tunicas pelliceas, & induit eos, & ait: Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum.

ET Cap. 11. Descendit autem Dominus ut videret ciuitatem & turrim quam edificabant filij Adam, & dixit: Ecce vnus est populus, & vnum est labium omnibus: coeperuntque hoc facere, nec desistent a cogitationibus suis, donec eas opere compleant; venite igitur, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat vnusquisque vocem proximi sui.

MATTHEI. Cap. 28. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

IOAN. Cap. 16. Exiui a Patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem. ET. Non sum solus, quia Pater mecum est.

PRIMA EPISTOLA IOAN. Cap. 5. Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.

IOAN. Cap. 1. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.

ET Cap. 14. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Si cognouissetis me, & Patrem meum vtiq; cognouissetis: & a modo cognoscetis eum, & vidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe, qui vidit me, videt & Patrem meum. Quo modo tu dicis, Ostende nobis Patrem? Non credis quia ego in Patre, & Pater in me est?

ET Cap. 17. Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam eternam. Hec est autem vita eterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Ego te clarificaui super terram, opus consummaui quod dedisti mihi ut faciam: & nunc clarifica me tu Pater apud te ipsum, claritate quam habui priusquam mundus esset, apud te.

ET Cap. 20. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem. Vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.

AD COLOS. Cap. 1. Gratias agimus Deo & Patri Domini nostri Iesu Christi semper pro vobis.

ET Cap. 2. Instructi in charitate, & in omnes diuitias plenitudinis intellectus in agnitionem mysterij Dei, Patris Christi Iesu, in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi.

AD PHILIP. Cap. 2. Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo. ET. Omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

IOAN. Cap. 1. Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de caelo, & mansit super eum. Et ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.

AD HEBR. Cap. 1. Multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit haeredem vniuersorum, per quem fecit & secula, qui cum sit splendor gloriae & figura substantiae eius, &c. ET. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? & rursum: Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in Filium?

AD EPHE. Cap. 1. Gratificauit nos in dilecto Filio suo. ET. Deus, Domini nostri Iesu Christi Pater, gloriae, det vobis spiritum sapientiae & reuelationis.

IOAN. Cap. 15. Cum venerit Paracletus quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me: & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

AUTHORITAT. PATR.

AVGVST. tom. 7. lib. de Praedestinatione Sanctorum, Cap. 2. Vobis donatum est pro Christo non solum ut creditis in eum, verum etiam ut patiamini pro eo. Vtrumque ostendit Dei donum, quia vtrumque dixit esse donatum. Nec ait: ut plenius & perfectius credatis in eum: sed; ut credatis in eum. Nec ipsum misericordiam consecutum dixit, ut fidelior: sed; ut fidelis esset, quia sciebat, non se initium fidei suae priorē dedisse

Philipp. 1.

Fides, est donum Dei.

1. Corin. 7.

Rom. 11.

dedisse Deo, & retributum sibi ab illo eius augmentum: sed ab eo se factum fidelem, a quo & Apostolus factus est. *Et post pauca.* Resistere non potest diuinis manifestissimis testimonijs, quibus & fides, vnde pietas exordium sumit, donum Dei esse monstratur. Quale est illud: Quod vniciusque Deus partitus est mensuram fidei. Et illud: Pax fratribus & charitas cum fide a Deo Patre, & Domino Iesu Christo.

Fides, pietas exordium.

Rom. 12.

Ephes. 6.

2 ET Cap. 3. Ac deinde subiunxi: Quod enim credimus, nostrum est: quod autem operamur bonum, illius est, qui credentibus dat Spiritum sanctum: profecto non dicerem, nisi iam scirem etiam ipsam fidem inter Dei munera reperiri, quae dantur in eodem spiritu. Vtrumque ergo nostrum est propter arbitrium voluntatis, & vtrumque tamen datum est per spiritum fidei charitatis. Neque enim sola charitas, sed sicut scriptum est: charitas cum fide a Deo Patre & Domino Iesu Christo.

Ephes. 6.

1. Cor. 4.

3 ET Cap. 5. Non ait Apostolus: Quid autem potes habere quod non accepisti ut posses habere? sed ait, Quid autem habes quod non accepisti? Proinde posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturae est hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem, gratiae est fidelium.

1. Cor. 4.

4 ET Capit. 7. Ipsam quoque fidem opus Dei dicit esse Iesus, & hanc ut operemur iubet. Dixerunt enim ad eum Iudaei, Quid faciemus ut operemur opera Dei? Respondit Iesus & dixit eis: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille.

IOAN. 6.

5 ET Cap. 8. Ergo trahi a Patre ad Christum, & audire ac discere a Patre ut veniat ad Christum, nihil aliud est, quam donum accipere a Patre, quo credat in Christum. Neque audientes Euangelium, a non credentibus discernebat, qui dicebat, Nemo venit ad me nisi fuerit ei datum a Patre meo.

IOAN. 6.

6 ET Cap. 9. Fides igitur & inchoata & perfecta, donum Dei est: & hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari, omnino non dubitet qui non vult manifestissimis sacris literis repugnare.

Act. 2.

7 IDEM tom. 4. De fide & operibus, Cap. 8. Cum dixisset (Petrus) Agite poenitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Domini nostri Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus

sancti (nobis enim haec est promissio facta, & filiis nostris, & omnibus qui sunt longe, quoscunque aduocauerit Dominus Deus noster) continuo subiicit qui librum scripsit, atque ait: & caeteris verbis pluribus testificabatur, dicens, Eripite vos a seculo hoc prauo.

8 IDEM tom. 2. Epistola. 105. ad Sixtum Presbyterum. Restat igitur ut ipsam fidem vnde omnis iustitia sumit initium (propter quod dicitur ad Ecclesiam in Cantico Cantorum, venies & pertransies, ab initio fidei) non humano quo isti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec ullis praecedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quaecunque sunt merita, sed gratuitum donum Dei esse fateamur si gratiam veram, id est, sine meritis cogitamus. Quia, sicut in eadem epistola legitur: Deus vniciusque partitur mensuram fidei. Opera quippe bona fiunt ab homine, fides autem fit in homine, sine qua illa a nullo fiunt homine. Omne enim quod non est ex fide, peccatum est. *Et paulo post.* Fides igitur ad Christum nos trahit, quae nisi deluere gratuito munere nobis daretur, non ipse diceret: Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, attraxerit eum.

Rom. 12.

Rom. 14.

IOAN. 6.

9 CYRILLVS Hierosolymitanus Catechesi quinta illuminatorum. Oculus omnem illuminans conscientiam est fides, & intelligentiam efficiens. Dicit enim Propheta: Nisi credideritis, non intelligetis.

Fides est oculus illuminans.

Isa. 7.

10 CYPRIANVS, siue Ruffinus, In Symbolum Apostolorum, post initium. Tradunt maiores nostri quod post Ascensionem Domini, cum per aduentum Sancti spiritus super singulos quosque Apostolos igneae linguae sedissent, ut loquelis diuersis variisque loquerentur, per quod eis nulla gens externa, nulla linguae barbaries inaccessa videretur & inuia, praecipuum eis a Domino datum ob praedicandum Dei Verbum ad singulas quemque proficisci nationes. Discessuri itaque ab inuicem, normam praedicationis in commune constituunt, ne forte alius ab alia abducti, diuersum aliquid his qui ad fidem Christi inuitabantur, exponeret. Omnes ergo in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breui istud futurae sibi, ut diximus, praedicationis indicium, conferendo in vnum quod sentiebat vnusquisque, componunt, atque hanc credentibus dandam esse regulam statuunt.

Cuius quo modo Apostoli Symbolum condiderunt.

Symbolum; cur ita dictum.

2. Corin. II.

Symbolum non est ab Apostolis scripto traditum.

Gen. 11.

Duodecim sententijs. A-
postoli fidei

statuunt. Symbolum autem hoc multis & iustissimis ex causis appellare voluerunt. Symbolum enim Græcè, iudiciū esse potest & collatio, hoc est, quod plures in vno conferunt. Id enim fecerunt Apostoli in his sermonibus, in vnum conferendo vnusquisque quod sentit. Iudiciū autem vel signū idcirco dicitur, quia illo tempore, sicut & Paulus Apostolus dicit, & in actis Apostolorum multi ex circumcisus Iudæis simulabant se esse Apostolos Christi, & lucri alicuius vel ventris gratia ad prædicandū proficiscebantur, nominantes quidē Christum, sed non integris traditionum lineis nunciantes. Idcirco ergo istud posuere, per quod agnosceretur is, qui Christum verè secundum Apostolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis civilibus hoc obseruari ferunt: quoniam & armorum habitus par, & sonus vocis idē, & mos vnus est, atque eadē instituta bellandi, ne qua doli subrepto fiat, symbola discreta vnusquisque dux suis militibus tradit, quæ Latinè vel signa vel iudicia nominant: vt si fortè occurreret quis, de quo dubitetur, interrogatus symbolū prodat, si sit hostis, an socius. Idcirco denique hæc non scribi chartulis atque membranis, sed retineri cordibus tradiderunt, vt certum esset, neminem hac ex lectione quæ interdū peruenire etiā ad infideles solet, sed ex Apostolorum traditione didicisse sufficeret. Discessuri ergo, vt diximus, ad prædicandum, istud vnanimitatis & fidei suæ iudiciū Apostoli posuere, non sicut filij Noë discessuri ab alterutrum, turrem ex latere cocto & bitumine constringentes, cuius cacumen pertingeret vsque ad cælum, sed munimēta fidei, quæ starent aduersum faciem inimici, ex lapidibus viuis & margaritis Dominicis edificantes, quæ neque venti impellerent, neque flumina subuerterent, neque tempestatum ac procellarum turbines permouerent. Merito ergo illi ab inuicē separandi, turrem superbię edificantes, linguarum confusione dånati sunt, vt ne vnusquisque posset aduerrere proximi sui loquelam: isti verò qui turrem fidei construebant, omnium linguarum scientia & agnitione donati sunt, vt illud peccati, hoc fidei probaretur iudiciū.

2 AVGVST. tom. 10. sermo. 181. de tempore, qui est primus in Vigilia Pentecostes, In præfatione. Sancti Apostoli certam regulam fidei tradiderunt, quam secundum numerum Apostolicum duodecim sententijs comprehensam, symbolum vocauerunt, per quam credentes Catholicam tenerent

vnitatem, & per quam hæreticam conuincerent prauitatem. Symbolum ergo tali ratione institutum maiores nostri dixerunt. Tradunt enim quod post ascensionem Dñi & Saluatoris nostri ad Patrem, cum per aduentum Spiritus sancti discipuli eius in flammam, linguis omnium loquerentur, ad singulas quasque nationes, vt Dei verbum prædicarent, ituri ac discessuri ab inuicem, normam prius sibi futuræ prædicationis in comune statuerunt, ne localiter ab inuicem discedentes, diuersum vel dissonum prædicarent his qui ad fidem Christi inuitabantur. Omnes igitur in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breue suæ prædicationis iudiciū conferendo in vnum, quod sentiebat vnusquisque cõputabat, atque hanc ita credentibus dandam esse regulam instituerunt. Symbolum breue est verbis, sed magnum est sacramentis: quidquid enim præfiguratum est in Patriarchis, quidquid denunciatum in scripturis, quidquid prædictum est in Prophetis, vel de Deo ingenito, vel ex Deo in Deum nato, vel de Spiritu sancto, vel de suscipiendo omni Sacramēto, vel de morte Dñi Resurrectionisq; eius mysterio, totum breuiter hoc Symbolum cõtinet, & continendo habet & confitendo. Discat ergo quisque fidem Apostolicam professus per ora gestantium in baptisimo, cum ad annos intelligibiles venerit.

3 AMBROS. tom. 3. Epist. 81. ad Syricium Papam. Credatur symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & feruat.

4 IRENAEVS aduersus hæreses, lib. 1. Cap. 2. Ecclesia per vniuersum orbem vsque ad fines terræ seminata, & ab Apostolis, & à discipulis eorum accepit eam fidem, quæ est in vnum Deum, Patrem Omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt: & in vnum Iesum Christum Filium Dei, incarnatum pro nostra salute: & in Spiritum sanctum, qui per Prophetas prædicauit dispositiones Dei & aduentum, & eam quæ est ex Virgine generationem, & passionem, & resurrectionem à mortuis, & in carne in cælos ascensionem Iesu Christi Domini nostri, & de cælis in gloria Patris aduentum eius, ad recapitulanda vniuersa, & resuscitandam omnem carnem humani generis.

IDEM lib. 3. Cap. 4. Quid autem si neque Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, non ne oportebat ordinem sequi tra-

regulam cõprehensam.

Quando & quomodo Apostoli symbolum composuerint.

Symbolum breue verbis, magnū sacramētis.

Symbolū ediscat, qui per ora gestantium illud in baptisimo sunt professi.

Symbolum Apostolorum, Romana Ecclesia intemeratū seruat.

Ab Apostolis symboli capita profecta sunt.

Traditiones Apostolica non scriptæ.

Symbolū est ab Apostolis traditū non scripto.

Symbolū est Apostolica institutum.

Duodecim articuli symboli respondent duodecim Apostolis.

Symboli perfectio. Apostolica fides non nisi vna est.

Iudic. 12.

Symbolum cur ab Apostolis compositum.

traditionis, quæ tradiderunt ijs, quibus committebant Ecclesias: cui ordinationi assentiunt multę gentes Barbarorum, eorum qui in Christum credunt, sine charactere vel atramento scriptum habentes per spiritum in cordibus suis salutē, & veterē traditionē diligenter custodientes in vnum Deū credentes fabricatorē cœli & terræ, & omnium quę in eis sunt, per Christū Iesum Dei Filiū.

6 HIERON. tomo. 2. Epist. 61. ad Pamachium. In symbolo fidei & spei nostræ, quod ab Apostolis traditum non scribitur in charta, & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus, post confessionem Trinitatis & vnitatem Ecclesię, omne Christiani dogmatis sacramētū carnis resurrectione cõcluditur.

7 LEO Magnus, serm. 11. de Passione Dñi. Hac fidei regula, dilectissimi, quam in in ipso exordio symboli per auctoritatem Apostolicę institutionis accepimus, Dñm nostrum Iesum Christum, quem Filium Dei Patris Omnipotentis vnicum dicimus, eundem quoque de Spiritu sancto natum ex Maria virgine confitemur.

8 IDEM, Epistola. 13. ad Pulcheriā Augustam. Ipsius Catholici symboli breuis & perfecta confessio, duodecim Apostolorum totidem est signata sententijs, quæquam instructa sit munitione cœlesti, vt omnes hæreticorum opiniones solo ipsius possint gladio detruncari. Cuius symboli plenitudinem si Eutyches puro & simplici voluisset corde concipere, in nullo à Decretis sacratissimi Nicæni Concilij deuiaret, & hoc à Sanctis Patribus intelligeret constitutum, vt contra Apostolicā fidem, quæ non nisi vna est, nullū se ingenium, nullum eleuaret eloquium.

9 MAXIMVS Taurinensis Episcopus. homil. de traditione symboli, & expositione eiusdem. Cum apud Patres nostros, sicut liber Iudicum refert, quędam Israëliticę tribus, ciuili aduersum se prælio decertarent, nec propter consimilem populi vnus habitum inter bellantes posset esse discretio: tribus illa, cuius iustior erat causa pugnandi, quia meritò per Dei auxilium victoriā presumebat, signū sibi certo in sermone constituit, vt quos vna armorum facies confundebat, secretioris verbi distingueret sacramētum. Quod beati Apostoli, vt ego reor, exemplum sequentes, Ecclesię Dei, quam aduersum militiā diabolici furoris armabāt, mysterium symboli tradiderunt, vt quia sub vno Christi nomine credentiū erat futura diuersitas, signaculum symboli inter fideles per-

fidusque; secerneret, & alienus à fide atque hostis appareret Ecclesię, aut tanquam baptizatus nescisset, aut tanquam hæreticus corrumpisset.

M I HILAR. Picta uorum Episcopus. lib. 2. de Trinitate. Pater est, ex quo omne quod est, cõsistit: ipse in Christo, & per Christum, origo omnium. Cæterum esse in sese est, non aliunde quod est sumens: sed id quod est, esse atque in se continens. Infinitus, quia non ipse in aliquo, sed intra eum omnia: semper extra locum, quia non continetur in loco: semper ante æuum, quia tempus ab eo est. Et post pauca. Habet tamen, vt diximus, naturæ suæ nomen in Patre, sed Pater tantum est. Non enim humano modo habet aliunde quod Pater est, sed potens in semetipso habere quod Pater est. Ipse ingenitus, æternus, habens in se semper, vt Pater semper sit: soli Filio notus, quia Patrem nemo nouit nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare: neque Filius nisi Pater: illis scientia mutua est, illis vicissim cognitio perfecta. Et quia Patrem nemo nouit nisi Filius, de Patre vnà cum reuelante Filio, qui solus testis fidelis est, sentiamus. Atque hæc senserim potius de Patre, quam dixerim: nam me non fugit, quod ad ea quæ eius sunt eloquenda, sermo omnis infirmus sit. Sentiendus est inuisibilis, incomprehensibilis, æternus. Et paucis interiectis. Est pater vt est, & vt est, esse credendus est. Filium meum consternatur attingere, & trepidat omnis sermo se prodero. Est enim progenies ingeniti, vnus ex vno, verus à vero, viuus à viuo, perfectus à perfecto, virtutis virtus, sapiētia sapiētia, gloria gloria, imago inuisibilis Dei, forma Patris ingeniti. Quam autem progeniē opinabimur vnigeniti ab ingenito? Clamat enim sæpenumero Pater de cœlis: Hic est Filius meus dilectus in quo mihi benè complacui. Non est abscissio, aut diuisio: impassibilis est enim ille qui genuit, & imago inuisibilis Dei est ille qui natus est, & testatur: Quia Pater in me, & ego in Patre. Non est assumptio: verò enim Filius Dei est qui clamat, Qui me videt, videt & Patrem. Sed neque esse vt cetera visus est: namque vnigenitus ex vno est, & in se habet vitam, vt habet in se vitam ille qui genuit. Ait enim. Sicut habet Pater vitam in se semetipso, ita dedit Filio habere vitam in se semetipso. Sed neque pars Patris in Filio est: testatur enim Filius, Omnia quę Patris sunt, mea sunt. Et rursum. Et mea omnia tua sunt, & tua mea. Et: Quęcūque habet Pater, dedit Filio. Testatur & Apostolus: Quia in ipso inha-

Dei Patris descriptio: quamuis de eo infinitus sit sermo.

Matth. 11.

Fides de Filio.

Matth. 17.

Luc. 3.

Ioann. 14.

Ibidem.

Ioann. 5.

Ioann. 16.

Ioann. 17.

Ioann. 13.

Colos. 2.

bitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Neque natura habet omnia esse, quod portio est. Perfectus autē à perfecto est, quia qui habet oīa, dedit omnia: neq; idcirco existimandus est nō dedisse, quia habebat, vel nō habere, quia dederit. *Et prope finē libri.*

De Spiritu autē sancto nec tacere oportet, nec loqui necesse est: sed fileri à nobis eorū causa qui nesciunt, nō potest. Loqui autē de eo nō necesse est, quia de Patre & Filio auctoribus cōfiteendus est. Et quidē puto, an sit, nō esse tractandū. Est enim, quandoquidē donatur, accipitur, obtinetur: & qui cōfessione Patris & Filij cōnexus est, non potest à cōfessione Patris & Filij separari. Imperfectū enim est nobis totū, si aliquid desit à toto: de quo si quis intelligentiæ nostræ sensum requirit, in Apostolo legim⁹ ambo: Quoniā estis (inquit) Filii Dei, misit Deus spiritū Filij sui in corda vestra, clamantē, Abba, Pater. Et rursum: Nolite cōtristare Spiritū sanctū Dei, in quo signati estis. & iterū: Nos autē nō spiritū huius mundi accepimus, sed spiritū qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Et iterū: Vos autē nō estis in carne, sed in spiritu, siquidē spiritus Dei in vobis est: si quis autē spiritū Christi non habet, hic non est eius. Et rursum: Si autē spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis, qui suscitauit Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter spiritū suum qui habitat in vobis.

2 E T lib. 3. post initium. A Eternitas Patris, vt in libro anteriore tractauimus, locū, tempora, speciē, & quidquid aliud humano sensu cōcipi potest, excedit. Ipse extra omnia, in omnibusq; capiēs vniuersa, & capientus à nemine, non accessu decessuue mutabilis, sed inuisibilis, incōprehensibilis, plenus, perfectus, æternus, non aliunde quod est sumens, sed ad id quod ita manet sibi ipse sufficiens. Hic ergō ingenitus ante omne tempus ex se Filium genuit, non ex aliqua subiacēte materia, quia per Filiū omnia: nō ex nihilo, quia ex se Filium: non vt partum, quia nihil in Deo demutabile aut vacuum est: non partem sui vel diuisam, vel discissam, vel extensam, quia & imparsibilis, & in corporeus De⁹ est: hæc autem passionis & carnis sunt, & secundum Apostolū, in Christo inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Sed incomprehensibiliter, inenarrabiliter ante omne tempus & secula vnigenitū ex his quæ ingenita in se erant, procreauit: omne quod Deus est per charitatem, atque virtutē

natiuitati eius impartiens, ac sic ab ingenito, perfecto, æternoq; Patre, vnigenitus & perfectus, & æternus est Filius. *Et mox.* Igitur perfecti Patris perfectus Filius, & ingeniti Dei vnigenita progenies, quia ab eo qui habet omnia, accepit omnia, Deus à Deo, Spiritus à Spiritu, lumen à lumine, confidenter ait: Pater in me, & ego in Patre. Quia vt spiritus Pater, ita & Filius spiritus: vt Deus Pater, ita & Filius Deus: vt lumen Pater, ita & Filius lumen.

3 A V G V S T I N V S, tom. 3. de Fide & symbolo. cap. 2. Credentes itaq; in Deum Patrem omnipotentem, nullam creaturam esse quæ ab omnipotente non creata sit, existimare debemus. Et quia omnia per Verbum creauit, quod Verbum, & veritas dicitur, & virtus, & sapientia Dei, multisq; alijs insinuat vocabulis, qui nostræ fidei Christus Iesus Dñs commendatur, liberator scilicet noster & rector Filius Dei. Non enim verbum illud per quod sunt omnia condita, generare potuit, nisi ille qui per ipsum condidit omnia.

4 E T Cap. 3. Verbum autem Patris ideò dictum est, quia per ipsum innotescit Pater. Sicut ergō verbis nostris id agimus, cum verum loquimur, vt noster animus innotescat audienti, & quidquid secretum in corde gerimus, per signa huiusmodi ad alterius cognitionem proferatur: sic illa sapientia quam Deus Pater genuit, quoniam per ipsum innotescit signis secretissimis Pater, Verbū eius conuenientissimè nominatur. *Et post pauca.* Deus autem Pater qui verissimè se indicare animis cognituris, & voluit & potuit, hoc ad se ipsum indicandum genuit, quod est ipse qui genuit: qui virtus etiam eius & sapientia esse dicitur, quia per ipsum operatus est & disposuit omnia. De quo propterea dicitur: Attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.

5 E T Cap. 4. Quamobrem vnigenitus Filius Dei, neque factus est à Patre, quia, sicut dicit Euangelista, Omnia per ipsum facta sunt. Neque ex tempore genitus, quoniam sempiternus Deus sapiens sempiternam habet secum sapientiam suam. Neq; impar est Patri, id est, in aliquo minor, quia & Apostolus dicit, Qui cum in forma Dei esset constitutus, nō rapinā arbitratus est esse æqualis Deo.

6 I D E M tom. 3. De Trinitate, lib. 1. Capit. 4. Omnes enim quos legere potui qui ante me scripserunt, de Trinitate quæ

est

Ioan. 14.

Filius quomodo à Patre genitus.

Sap. 7.

Filius Dei, cuius Verbum dicitur.

Sapient. 7.

Ioan. 1.

Philip. 2.

Summa Catholica confessionis de Trinitate.

quæ est Deus, diuinorū librorum veterum & nouorum Catholici tractatores, hoc intenderunt secundū scripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vnus eiusdemq; substantiæ, inseparabili æqualitate diuinā insinuet vnitatem. Ideòq; non sint tres dii, sed vnus Deus: quāuis Pater Filium genuerit, & ideò Filius non sit, qui Pater est: Filiusq; à Patre sit genitus, & ideò non sit Pater qui Filius est: Spiritusq; sanctus nec Pater sit nec Filius, sed tantum Patris, & Filij Spiritus, Patri & Filio etiā ipse cōæqualis, & ad Trinitatis pertinēs vnitatē.

1. Tim. 6.

Tota Trinitas; vnus Deus, habet immortalitatem.

7 E T Cap. 6. Hinc etiam consequenter intelligitur, non tantummodò de Patre dixisse Apostolum Paulum: Qui solus habet immortalitatem: sed de vno & solo Deo, quod est ipsa Trinitas. Neq; enim ipsa vita æterna mortalis est secundū aliquam mutabilitatem, ac per hoc Filius Dei, quia vita æterna est, cum Patre etiam ipse intelligitur, vbi dictum est: Qui solus habet immortalitatem. Eius enim vitæ æternæ & nos participes facti, pro modo nostro immortales effimur. Sed aliud est ipsa, cuius participes effimur, vita æterna, aliud nos, qui eius participatione viuemus in æternum. Si enim dixisset: Quem temporibus proprijs ostendet Pater beatus & solus potens, Rex Regum, & Dñs Dominatium, qui solus habet immortalitatem: nec sic inde separatū Filiū oporteret intelligi. Nec enim quia ipse Filius alibi loquens voce sapientiæ (ipse est enim Dei sapientia) ait, Gyrū cœli circūui sola separauit à se Patrē: quāto magis ergò non est necesse, vt tantummodò de Patre præter Filium intelligatur quod dictū est, Qui solus habet immortalitatem? cum ita dictum sit: vt serues (inquit) mandatum sine macula, irreprehensibile vsq; ad aduentum Dñi nostri Iesu Christi: quem temporibus proprijs ostēdet beatus & solus potēs Rex Regum, & Dñs Dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, quæ nemo hominum vidit, nec videre potest, cui est honor & gloria in secula seculorū, Amen. In quibus verbis nec Pater propriè nominatus est, nec Filius, nec Spiritus sanctus, sed Beatus & solus potens Rex Regum, & Dñs dominantium: quod est vnus solus & verus Deus ipsa Trinitas.

1. Timot. 6.

Eccl. 24.

Filius dicitur, Deus de Deo, non autē Pater.

tē nō Filiū de quo sit, habeat, sed tātum cui Pater sit. Omnis enim filius de patre est quod est, & patri filius est. Nullus autē pater de filio est quod est, sed filio pater est.

9 E T lib. 3. Cap. 10. Secundū spiritū Dei misū nobis de altissimis, & impartitā eius gratiā mētibus nr̄is, audeo fiducialiter dicere, nec Deū Patrē, nec Verbū eius, nec Spiritū eius, quod Deus vnus est, per id quod est, atq; id ipsum est, villo modo esse mutabile, ac per hoc multo minus esse visibilem.

10 T E R T V L L I A N V S aduersus Praxeā, Cap. 2. Nos verò & semper & nūc magis, vt instructiores per Paracletū deductorem scilicet omnis veritatis, vnū quidē Deum credimus: sub hac tamen dispensatione, quam διονομιαν dicimus, vt vnici Dei sit & Filius & sermo ipsius, qui ex ipso processerit, per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil. Hunc missum à Patre in virginē, & ex ea natum hominē & Deū, filium hominis, & Filiū Dei, & cognominatum Iesum Christum. Hunc passum, hunc mortuū & sepultū secundum scripturas, & resuscitatū à Patre, & in cœlo resumptum, sedēre ad dexterā Patris, venturū iudicare viuos & mortuos. Qui exinde miserit, secundum promissionē suā, à Patre Spiritum sanctum paracletū, sanctificatorem fidei eorū qui c redunt in Patrē, & Filiū, & Spiritum sanctum. Hæc regulā ab initio Euāgelij decurrisse, etiam ante priores quosq; hæreticos, nedum ante Praxeā hesternum, probabit tam ipsa posteritas omnium hæreticorū, quam ipsa nouellitas Praxeæ hesterni.

11 I V S T I N V S martyr, in expositio ne fidei, in initio. Non sufficit enim ad parandā salutē glorificare Patrē & Filiū, sed sana Trinitatis cōfessio præstat foelicitatē pijs repositam. *Et paulò post.* Vnus igitur est vniuersorū Deus, qui in Patre, Filio, Sancto que spiritu agnoscitur, quoniā è propria essentia Pater Filiū genuit, & ex eadē produxit Spiritum: vt cum sint vnus eiusdemq; essētiæ participes, meritò vnus eiusdemq; Deitatis censeatur. *Et post pauca.* Decet igitur vt vnū Deū cōfiteamur, in Patre, Filio, Spirituq; sancto agnitū, quatenus Pater, Filius, & Spiritus sanctus, vnus Deitatis dignoscendo subsistentias: quatenus autem Deus, essentiam communem subsistentiarum intelligēdo. Vnitas enim in Trinitate intelligitur, & Trinitas in vnitatem noscitur. Id quomodo fiat, nec alios scrutari velim, nec ipse mihi possū satisfacere, cū arcanos

Tota Trinitas; vnus Deus, nec mutabilis, nec visibilis.

Deus, vnus est. Ioan. 16.

Ioan. 1.

De Christo quid credendum.

Totius Trinitatis cōfessio necessaria ad salutem.

Tota Trinitas vnus Deus est.

sermones, lutea carneaq; ac sordente lingua contrectare, mihi fit religio.

De Trinitate quid credendum.

12 ATHANASIVS in suo Symbolo. Fides autem Catholica hec est, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitatem veneremur: neq; confundentes personas, neque substantiam separantes. Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti: sed Patris, & Filij, & Spiritus sancti vna est Diuinitas, æqualis gloria, coætterna maiestas. Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus. Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus sanctus. Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus sanctus. Aeternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus sanctus. Et tamen non tres æterni, sed vnus æternus: sicut non tres increati, nec tres immensi, sed vnus increatus, & vnus immensus. Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus sanctus: & tamen non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens. Ita Deus Pater,

Deus Filius, Deus Spiritus sanctus: & tamen non tres Dij, sed vnus est Deus. Ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dñs Spiritus sanctus: & tamen non tres Domini, sed vnus est Dominus. Quia sicut sigillatim vnāquamq; personam Deum ac Dñm confiteri Christiana veritate cōpellimur: ita tres Deos aut Dominos dicere Catholica religione prohibemur. Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Vnus ergo Pater, non tres Patres: vnus Filius, non tres Filij: vnus Spiritus sanctus, non tres Spiritus sancti. Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coęquales. Ita vt per omnia, sicut iam supra dictum est, & vnitatis in Trinitate, & Trinitatis in vnitatem veneranda sit. Qui vult ergo saluus esse, ita de Trinitate sentiat.

LECTIO TERTIA.

DOCTOR.

CEDO nunc mihi primum Fidei nostræ articulum.

ADOLESCENS.

Credo in Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.

DOCTOR.

At cur primæ huic personæ tria nomina adscribis? vocas enim & Patrem, & Omnipotentem, & Creatorem.

ADOLESCENS.

Rectè: est enim Pater, tum quod Filium suum Christum secundum a Diuinitatē, ex omni æternitate genuerit, tum quod nos in filios sibi b adoptarit ex ea prædestinatione, quæ iustis temporum momentis explicata, viam nobis ad æternitatem patefecit.

DOCTOR.

Quid autem eum vocas Omnipotentem?

ADOLESCENS.

Propterea quod in omnia ille c ius habet necis ac vitæ, tamq; latè patet eius vis d ac imperium, vt nihil ab eo possit eximi: Deniq; nobis, id est solatio singulari e quod nihil omnino queat ijs deesse, qui Parentis tam præpotentis, filij iure sunt, ac nominantur.

a Gen. 17. Deut. 10. Isai. 53. Matth. 15. c. 16. Marc. 11. Ioan. 1. Hebr. 1. b Roman. 8. Ephe. 1. Galat. 4. c Gen. 17. Deut. 10. Isai. 53. Num. 11. Psal. 113. d Psal. 138. Job. 12. e Psal. 144. Prou. 15. Ecclesiastici. 11. Matth. 6. Luc. 12.

DOCTOR.

Hac ne etiam voce circumseribis ea Dei opera quæ naturam excedunt, f qualia sunt ea quæ dici solent miracula, è quorum numero illud est præcipuum, quod sacris & Eucharistiæ g mysterijs celebratur?

ADOLESCENS.

Planè.

DOCTOR.

Sed cur eum tu cœli & terræ vocas Creatorem?

ADOLESCENS.

Quod cum ille rerum omnium ita sit opifex, nihil vt sit, h quod ab eo non sit profectum, & regatur, illud planè consequatur, vt in creatis rebus natura nulla possit esse mala, i & impura, siue ea sit in ordine rerum corporearum, siue in spiritualium dignitate constituta.

DOCTOR.

Est ne porrò Deo illi nostro satis hunc mundum ita condidisse, vt nullam eius regendi curam amplius habeat?

ADOLESCENS.

Minimè: id enim illi planè non liceret per eam summam benevolentiam qua in opus suum adficitur, sed ita statuo, k tantam nunc eius regendi curam illi esse, quātam adhibuit in eius procreatione, sapientiam, ac virtutem.

DOCTOR.

Potest ne aliquid nobis prodesse, quod mundum hunc credamus à Deo Opt. Max. & creatum esse & gubernari?

ADOLESCENS.

Maximè: id enim in primis nobis persuadet l nihil ab eo factum esse quod ad vsus nostros non aliquo modo pertineat, suæq; idcirco gloriæ, ac nostris commodis illud conseruari: m Demum sic liberius nostram nos spem ac cogitationem in eo collocamus, cuius est res omnes proprijs finibus metiri, ac eas pro sua voluntate distribuere. n Præterea hac fide plurimum munimur aduersus eas molestias & terrores quibus boni ferè omnes percelluntur, vel dæmonum nequitia, vel alia quauis impendenti calamitate, sed malis omnibus superiores facti, neq; prosperis neque aduersis commouemur, eius ope adnixi, qui dæmonum furorem ac violentiam coërcet, o ne de nobis nostro interitu ac ruina tandem possint triumphare.

f Exo. 16. c. 17. Marc. 16. Ioan. 3. Heb. 2. Matth. 26. Ioan. 6. 1. Cor. 11. Amb. lib. 4. cap. 4. de sacra. Aug. de Trinit. l. 3. c. 10. vide infra. c. 4. lect. 9. c. 10.

h Genes. 1. Job. 37. Sap. 13. Act. 17. Colof. 1. Hebr. 11. i Genes. 1. Exod. 31. Ecclesiastici. 39. Marc. 7. 1. Tim. 4. Aug. contra Faust. lib. 19. 20. 21. c. cont. epif. funda. cap. 25. Epiphani. cont. Marcion.

k Job. 22. c. 34. Prou. 16. Sap. 15. Matth. 10. Ephe. 1. Chrys. ser. 1. de prouid. Iusti. ora. 2. ad græc. Clem. Alex. Syro. li. 4. c. 5. et. 7. Theoph. ad Autoly lib. 1. c. 2. Theoph. lib. 1. Paschali. Laetia. de opifi. Dei & de diu. insit.

l Gen. 1. c. 9. Psal. 8. Act. 14. 1. Cor. 3

m Isa. 54. Matth. 5. Luc. 12. 1. Petr. 5. Ephe. 4.

n Iosue. 1. Psal. 55. c. 111. Job. 1. et. 13. Mich. 7. Eccl. 3. 2. Psal. 124.

o Job. 40. Colof. 2. Rom. 8. Apocal. 20. Philipp. 2. Hebr. 2. 1. Cor. 15. Osea. 13. 1. Corin. 10.

AVTHORITAT. SCRIPT.

A I S A I A E Cap. 53. Generationem eius quis enarrabit?

M A T T H. Cap. 15. Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cœlestis, eradicabitur.

E T Cap. 16. Respondens Simō Petrus, dixit, Tu es Christus Filius Dei viui.

M A R C I Cap. 12. Adhuc ergo vnum habens filium charissimum, & illum misit ad eos nouissimum, dicens, Quia reuerentur Filium meum.

I O A N. Cap. 1. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. E T. Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarrauit.

A D H E B R. Cap. 1. vide sup. lect. 2. litera. L.

B A D R O M. Cap. 8. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater.

A D E P H E S. Cap. 1. Qui predestinauit nos in adoptionem filiorum, per Iesum Christum, in ipsum.

A D G A L A T. Cap. 4. At vbi venit plenitudo tēporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege: vt eos qui sub lege erāt, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.

C G E N E S. Cap. 17. Ego Dñs Omnipotens: ambula corā me, & esto perfectus. Ponamq; fœdus meum inter me & inter te: & multiplicabo te vehementer nimis.

D E V T E R. Cap. 10. Dominus Deus vester ipse est Deus Deorū, & Dñs Dominatū, Deus magnus, & potens, & terribilis.

I S A I A E Cap. 33. Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster, ipse saluabit nos.

N V M E R. Cap. 11. Cui respōdit Dominus, Nunquid manus Domini inualida est? Iam nunc videbis vtrum meus sermo opere compleatur.

P S A L. 113. Deus autem noster in cœlo, omnia quæcunq; voluit, fecit.

D P S A L. 138. Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.

I O B Cap. 12. Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum. Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: & volatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris. Quis ignorat quòd omnia hæc manus Dñi fecerit, in cuius manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis?

E P S A L. 144. Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis. E T. Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur. Vt notam faciāt filijs hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ regni tui. E T. Oculi omnium in te sperāt Domine: & tu das escam illorum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imple omne animal benedictione.

P R O V E R B. Cap. 15. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

E C C L E S I A S T I C I Cap. 11. Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute & abundas paupertate, & oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltauit caput eius: & mirati sunt in illo multi, & honorauerunt Deum. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas, à Deo sunt.

M A T T H. Cap. 6. Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neq; metunt, neq; congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitās, potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex illis. Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quantò magis vos modicæ fidei?

L V C A E Cap. 12. Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis: neq; corpori quid induamini. Anima plus est quā esca, & corpus plusquàm vestimentum. Cōsyderate coruos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos. Quantò magis vos pluris estis illis?

F E X O D I Cap. 16. Ecce, ego pluam vobis

bis panes de cœlo: egredietur populus, & colligat quæ sufficiunt per singulos dies.

E T Cap. 17. Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israël, & virgam qua percussisti flumiū, tolle in manu tua, & vade. En ego stabo ibi coram te supra petram Horeb: percutiesq; petram, & exibat ex ea aqua, vt bibat populus.

M A R C I Cap. 16. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eijcient. Linguis loquetur nouis. Serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & benè habebunt.

I O A N. Cap. 3. Rabbi, scimus quia à Deo venisti Magister, nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

A D H E B R. Cap. 2. Vide sup. lect. 2. litera. B.

G M A T T H. Cap. 26. Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit: deditq; discipulis suis, & ait, Accipite, & comedite: hoc est corpus meū. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

I O A N. Cap. 6. Ego sum panis vite. Patres vestri māducauerūt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens: vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi: Si quis māducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

P R I O R. Ad Corinth. Cap. 11. Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem: & gratias agēs, fregit & dixit, Accipite, & manducate; hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Si militer & calicem, postquàm cœnauit, dicens, Hic calix, nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescunq; bibetis, in meam commemorationem.

H G E N E S. Cap. 1. Vide sup. lectio. 2. litera. E.

I O B. Cap. 37. Subter omnes cœlos ipse consyderat, & lumē illius super terminos terræ. Post eum rugiet sonitus, tonabit voci magnitudinis sue, & nō inuestigabitur, cum audita fuerit vox eius. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & in scri-

tabilia. Qui præcipit niui vt descendat in terram, & hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis sue. Qui in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua.

S A P I E N T I A E Cap. 13. Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neq; operibus attendentes agnouerūt quis esset artifex: sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut Solem & Lunam, rectores orbis terrarum deos putauerunt. Quorū si specie delectati, deos putauerunt: sciant quantò his dominator eorum speciosior est. Speciei enim generator hæc omnia constituit. Aut si virtutem, & opera eorum mirati sunt: intelligant ab illis: quoniam qui hæc fecit, fortior est illis: à magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri.

A C T. Cap. 17. Vide sup. lect. 1. lite. A.

A D C O L O S. Cap. 1. Vide sup. lect. 1. litera. H.

A D H E B R. Cap. 11. Fide intelligimus aprata esse secula verbo Dei: vt ex inuisibilibus visibilia fierent.

I G E N E S. Cap. 1. Viditq; Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.

E X O D I Cap. 31. Custodite Sabbathū meum, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur.

E C C L E S I A S T I C I Cap. 39. Opera Domini vniuersa bona valde.

M A R C I Cap. 7. Benè omnia fecit.

P R I O R. Ad Timoth. Cap. 4. Omnis creatura Dei bona est.

K I O B Cap. 22. Et dicit, Quid enim nouit Deus? & quali per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra consyderat, & circa cardines cœli perambulat.

E T Cap. 34. Verè enim Deus nō condemnabit frustra, nec Omnipotens subuertet iudicium. Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem quem fabricatus est? Si direxerit ad eum cor suū, spiritum illius & flatum ad se trahet. Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.

P R O V E R B. Cap. 16. Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam. Reuela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ: E T: Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius.

S A P. Cap. 15. Tu autem Deus noster, suavis & verus es, & in misericordia disponens omnia.

M A T T. Cap. 10. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.

A D E P H E S. Cap. 1. Vide sup. lect. 1. litera. E.

L G E N E S. Cap. 1. Dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus quæ mouentur super terram. Dixitq; Deus, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis semen generis sui, vt sint vobis in escam.

E T Cap. 9. Benedixitq; Deus Noë, & filijs eius: & dixit ad eos, Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli cum vniuersis quæ mouentur super terram: omnes pisces maris manus vestræ traditi sunt. Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia.

P S A L. 8. Quid est homo quod memores eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulominus ab Angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas: insuper & pecora campi, volucres cœli, & pisces maris qui perambulant semitas maris.

A C T O R. Cap. 14. Et quidē non sine testimonio semetipsum reliquit (Deus) benefaciens de cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra.

P R I O. Ad Corinth. Cap. 3. Omnia enim vestra sunt: siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia enim vestra sunt: vos autem Christi: Christus autem, Dei.

M I S A I A E Cap. 54. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit Redemptor tuus Dominus. Sicut in diebus Noë istud mihi est, cui iuravi ne inducerem aquas Noë vltra supra terram: sic iuravi vt non irascar tibi, & non increpem te. Montes enim commouebuntur, &

colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur: dixit miserator tuus Dominus.

M A T T H. Cap. 5. Dilige inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: vt litis filij Patris vestri qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

L V C A E Cap. 12. Vide sup. litera. E.
P R I. Petri Cap. 5. Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis: omnē sollicitudinē vestrā proijcientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

A D E P H E S. Cap. 4. Obsecro itaq; vos ego vincētus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus: sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.

I O S V E Cap. 1. Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitæ tuæ: sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te.

P S A L. 55. Miserere mei Deus, quoniā conculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me. Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersum me. Ab altitudine diei timebo: ego verò in te sperabo. In Deo laudabo sermones meos, in Deo speraui: non timebo quid faciat mihi caro.

E T P S A L. 111. Paratū cor eius sperare in Domino, confirmatum est cor eius: non commouebitur donec despiciat inimicos suos.

I O B. Cap. 1. Nunquid Iob frustra timet Deum? non ne tu vallaisti eum, ac domum eius, vniuersamq; substantiā eius per circuitum: operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra?

E T Cap. 13. Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: veruntamen vias meas in conspectu eius arguam.

M I C H E A E Cap. 7. Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum Saluatorem meum: audiet me Deus meus.

E C C L E S I A S T I C I Cap. 32. Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui confidit in illo, non minorabitur.

P S A L. 124. Qui confidunt in Domino, sicut

sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem.

O I O B. Cap. 40. Ecce absorbebit fluuiū, & non mirabitur: & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius? Nunquid pones circulū in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius?

A D C O L O S. Cap. 2. Et vos cum mortui essetis in delictis & præputio carnis vestræ, conuiuificauit cum illo: donans vobis omnia delicta, delens quod aduersus nos erat, chyrographum decreti, quod erat contrarium nobis: & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians principatus & potestates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in semetipso.

A D R O M. Cap. 8. Vanitati enim creatura subiecta est, nō volens, sed propter eum qui subiecit eā in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.

A P O C A L Y P. Cap. 20. Et vidi Angelum descendentem de cœlo, habentē clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua: & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & Satanus, & ligauit eum per annos mille: & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni.

A D P H I L I P. Cap. 2. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomē quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dñs Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

A D H E B R. Cap. 2. Vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolus: & liberaret eos qui timore mortis per totā vitam obnoxij erant seruituti.

P R I O. A D Corinth. Cap. 10. Itaq; qui se existimat stare, videat ne cadat. Tentatio vos nō apprehendat, nisi humana: fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiā cū tentatione prouētū, vt possitis sustinere.

E T Cap. 15. Cum autē mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui

scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis, peccatum est: virtus verò peccati, lex. Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per Dñm nostrum Iesum Christum.

O S E A E Cap. 13. De manu mortis liberabo eos, de morte redimā eos: ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne, consolatio abscondita est ab oculis meis.

A V T H O R I T A T. P A T R.

G I A M B R O S. tom. 4. De Sacramētis, lib. 4. Cap. 4. Ergo author Sacramentorum quis est nisi Dñs Iesus? De cœlo ista Sacramenta venerunt: consilium enim omne de cœlo est. Verè autem magnum est & diuinum miraculum, qd populo Deus pluit manna de cœlo, & non laborabat populus, & manducabat.

2 A V G V S T. tom. 3. de Trinitate, lib. 3. Cap. 10. Alia sunt illa, quæ quamuis ex eadem materia corporali, ad aliquid tamen diuinitus annunciandū nostris sensibus ad-

Christus author Sacramentorum.

Per Angelos Deus loquitur & operatur.

mouētur, quæ propriè miracula & signa dicuntur, nec in omnibus quæ nobis à Domino Deo annūciantur, ipsius Dei persona suscipitur. Cum autem suscipitur, aliquando in Angelo demonstratur, aliquando in ea specie, quæ non est quod Angelus, quamuis per Angelū disposita ministretur. Et post pauca. Aliquando ad hoc fit eadem species, vel aliquantulum mansura, sicut potuit serpens ille æneus exaltatus in eremo, sicut possunt & literæ: vel peracto ministerio transitura, sicut panis ad hoc factus in accipiendo Sacramento consumitur. Sed quia hæc hominibus nota sunt, quia per homines fiunt, honorem tanquā religiosa possunt habere, stuporem tanquā mira non possunt. Et post pauca. Illas etiam nubes & ignes quomodo fecerint vel assumpserint Angeli ad significandum quod annūciabant, etiam si Dñs vel Spiritus sanctus illis corporalibus formis ostendebatur, quis nouit hominum? Sicut infantes nō nouerunt quod in altari ponitur, & peracta pietatis celebratione cōsumitur, vnde in quomodo conficiatur, vnde in vsum religionis assumatur: & si nūquā discant experimēto vel suo vel aliorum, & nūquā illam speciem rerum videāt, nisi inter celebrationes Sacramentorum cum offertur & datur, dicaturq; illis autoritate grauissima, cuius corpus & sanguis sit, nihil aliud credent, nisi omnino

Infantes non nouerunt quod in altari ponitur, & ta men credūt.

Matth. 26.

omnino in illa specie Dominum oculis apparuisse mortalium, & de latere tali percussio, liquor em illum omnino fluxisse. Mihi autem omnino vtile est, vt meminerim virium mearum, fratresq; meos admoneam, vt & ipsi meminerint suarum, ne vltra quam tutum est, humana progrediatur infirmitas.

1. Tim. 19.

I Inimici quo modo diligendi, aut odio profsequendi.

1 AVGVSTI. Tom. 6. contra Faustum Manichæum, lib. 19. cap. 24. Sed ad istos interim, quibus generaliter displicet, si quis oderit inimicum suum, est nobis sermo, qui eorum frontem premat, cum eos interrogamus, vtrum diligat Deus eorum gentem tenebrarum: aut si propterea nunc inimici diligendi sunt, quod habeant partem boni, cur non ob hoc eos & odisse debemus quod habeant partem mali? Ea quippe regula & hoc soluitur, doceturq; non esse contrarium, quod in antiqua scriptura dictum est, Oderis inimicum tuum: & in Euangelio, Diligite inimicos vestros: quod vnulquisq; iniquus homo, in quantum iniquus est, odio habendus est: in quantum autem homo est, diligendus est: vt illud quod in eo recte odimus, arguamus, id est vitium, quod possit illud quod in eo recte diligimus, id est humana natura, ipsa emendato vitio liberari. Hec inquam regula est, qua & oderimus inimicum propter id quod in eo malum est, id est iniquitatem: & diligamus inimicum propter id quod in eo bonum est, id est socialem rationalemq; creaturam: nisi quod nos non eum per naturam vel suam vel alienam, sed per propriam voluntatem malum esse conuincimus.

Matth. 5.

Aliter heretici, aliter Catholici a cibis absteruent.

1. Tim. 4.

2 ET lib. 20. Cap. 20. Vobis autem quia dæmonia mendaciloqua persuaferunt, non ad regendam carnem, sed ad exercendam blasphemiam, abstinere a cibis quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem: quoniam omnis creatura Dei bona est. & nihil abijciendum quod cum gratiarum actione percipitur: ingrati Creatori, & pro largis eius beneficijs sacrilegas retribuētēs iniurias, quoniam plerumq; in agapibus etiā carnes pauperibus erogantur, misericordiā Christianorum similem dicitis sacrificijs paganorum, quorum nonnullis in hoc quoq; K

Ars diuina vbiq; perfecta.

3 ET lib. 21. Cap. 5. Ars enim diuina, qua & cœlestia & terrena opera fiunt, cum ipsa sint inter se dissimilia, ipsa in omnibus sui similis est, quia in suo quoq; genere perficiendo vbiq; perfecta est. Neque enim vniuersum condit in singulis, sed ad vniuersi

complexum condens singula, vniuersam se condendis præbet & singulis, omnia congruenter locis suis & ordinibus faciens atq; disponens, & omnibus particulariter atque vniuersaliter congrua tribuens.

Ephes. 5.

4 ET Cap. 7. Nemo enim vnquam carnem suam odit, sed nutrit, inquit Apostolus, ac fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam. Videte vnde quò ascenderit: intuemini, si potestis, quam vim ducat à creatore creatura, ab ipsis cœlestibus apparatibus vsq; ad carnem & sanguinem, vniuersitatis plenitudine terminata, formarum varie. ate decorata, rerum gradibus ordinata.

Omnis creatura bona, sed alia alijs potiores.

5 IDEM Contra Epistolā Fundamenti, Cap. 25. Quare si vobis iam persuaderetur posse aliquid boni Omnipotentem Deum de nihilo facere, venite in Catholicā, & discite omnes naturas, quas fecit Deus & condidit, excellentiæ gradibus ordinatas à summis vsque ad infimas, omnes bonas, sed alias alijs esse potiores. Et post pauca. Remanet igitur vobis, vt de nihilo terram luminis Deum fecisse fateamini: & non vultis credere, quod si aliquod magnum bonum, quod tamē illo ipso esset inferius, Deus ex nihilo facere potuit: potuit etiam, quia bonus est & nulli bono inuidet, facere alterum bonum, quod illo priore esset inferius: potuit & tertium, cui secundum præponeretur, & deinde vsq; ad infimum bonum naturarum factarum ordinem ducere, donec vniuersitas earum, non numero indefinito incerta diffunderet, sed certo terminata confisteret.

6 EPIPHAN. Contra hæreses, lib. 1. tom. 3. contra Marcionistas, hæresi. 42. Redarguit autem te Saluator, plus te sciens, & quod melius est, dicens, ab eiusmodi dicto. Dicit enim: A quo petit filius piscem, num serpentem dabit ipsi? aut pro ouo scorpionem? Et postea dicit: Si igitur vos qui mali estis, nouistis dona bona dare filijs vestris, quātō magis Pater vester cœlestis? Si igitur bona dona vocauit piscē & ouum, non malum est quod ex Deo datū cum gratiarum actione accipitur. & sic vndiquaq; improbitas tua confutata est.

Omnia à Deo creata, bona sunt.

Luc. 11.

1. Timot. 4.

1 CHRYSOST. Tom. 5. De prouidentia, serm. 1. Itaq; nos quando rerum perturbationem cernimus, non Deum accusamus, viri dilecti. Hoc enim est non remediū inuenire vulnere, sed vulnus addere vulnere. Non dæmonijs attribuamus mundi gubernationem, non prouidentia vacare humana putemus, nō originis ac fati dominatum, è pro-

Dei prouidentia.

è prouidentia diuina extruamus. Hec omnia contumeliarum plena sunt, & vera perturbatio, atque confusio, nō in rerū est motu, sed in animo ita affecto.

Gravis iniquitas negare Dei prouidentiam.

2 IUSTINVS Apologia. 2. pro Christianis. Quod si quis Deum ista curare non putat, aut nullum esse dicat, aut delectari vitijs, aut torpère lapidi similem: virtutem porrò ac vitium esse inania nomina, boni verò mali ue nihil nisi duntaxat opinione hominum: qua impietate iniquitateq; nulla est grauior.

Nihil fit sine voluntate Dei.

3 CLEMENS Alexand. Stromatum, lib. 4. Nam ex duobus alterum, aut bonum quid & honestum erit persecutio propter Dei voluntatem, aut erūt in fontes qui eos afficiunt & affligunt. Sed nihil fit sine voluntate Domini vniuersorum. Restat itaq; vt breuiter dicamus, ea quæ sunt huiusmodi, euenire Deo non prohibente. Hoc enim solum seruat & prouidentiam, & Dei bonitatem. Et mox. Si quis autem ex eis respondens, dicat, puniri quidem martyrē propter peccata quæ sunt admissa ante hanc in corpus migrationem: fructum autem rursus esse percepturum vitæ quæ hic acta fuerit: sic enim constitutam esse administrationem: eum rogabimus an remuneratio fiat ex prouidentia. Nam si quidem non fuerit diuinæ administrationis, perit consilium & dispensatio expiationis, & eis suum excidit argumentum, & fundamentum eorum opinionis. Si autem à prouidentia sunt expiationes, sunt punitiones quoq; ex prouidentia: prouidentia autem, & si à Principe, vt ita dicam, moueri incipit, immixta tamen est & infita in substantijs, cum eo quod etiam facta est substantiarum à Deo vniuersorum.

Omnia que hic sunt, sunt à Dei prouidentia.

Dignū punitione est, quare pro probatione, an sit Deo prouidentia.

4 ET lib. 5. post initiū. Sunt etiā quedam (quæstiones) dignæ quæ puniatur, cuiusmodi est, querere probationes an sit prouidentia. Cum sit ergò prouidentia, non ex prouidentia factam fuisse & prophetiam, & eam quæ in Seruatorē facta est œconomiam diuinamq; dispensationem, putare, est nefarium. Et fortasse ne conari quidē oportet hæc probare, cum sit manifesta diuina prouidentia, ex aspectu omnium quæ videntur effectorū, quæ arte constant & sapientia, quorum alia quidem fiunt ordine, alia verò ordine manifestantur.

Probat via Dei prouidentia.

5 ET lib. 7. Aut enim omnium hominum curam non gerit Dominus, idq; ei acciderit, aut quod non possit, (quod quidem est nefarium: est enim signum imbecillitatis:)

aut quod nolit cum possit, non est autem boni affectio: non est ergò socors ob delicias, qui propter nos carnem accepit patibilem. Aut curam gerit vniuersorum, quod quidem pertinet etiam ad eum qui est Dñs vniuersorum.

Dei prouidentia.

6 THEOPHILVS Antiochenus, contra Christianæ religionis calumniatores, ad Autolycum, lib. 1. Cap. 2. (Habetur tom. 5. Bibliotheca sanctorum Patrum.) Deus omnia mouet, in operationem producit, nutrit, sua prouidentia disponit, gubernat, vegetat, & viuificat. Et mox. Deus vniuersa, cum non for ent, creauit, vt ex operibus suis quàm magnus, quàm excellens sit, homini innotesceret. Vt anima in humano corpore non videtur inuisibilis existens, verum ex corporis motu cognoscitur: sic nec Deus humanis & corporeis oculis videri potest: cæterum ex prouidentia, qua singula ordinat, suisq; operibus, aspicitur & apprehenditur. Quemadmodum si quis cernat nauē suis armamentis instructam, mare sulcare, & in portum appellere, certè credit aliquē, à quo gubernetur, in ea esse gubernatorem: sic certè nemo adeò abiecti animi est, quin credat Deum esse gubernatorem omnium, quāuis oculis carnalibus eū nō assequamur: quia nullo modo à nobis percipi potest.

Origenis error arguitur.

7 THEOPHILVS Alexandrinus, lib. 1. Paschali. (Habetur tom. 1. Bibliotheca sanctorum Patrum.) Et qui iactat se (Origenes) in scientia scripturarum, & putat tanta legisse quanta nullus hominum legerit, sciat scriptum, quod ægrotantes in lectulis deferebant, & ponebant in triuijs & plateis, vt Petri eos vmbra contingeret, & sanaret: quod sacra Apostolorum acta testantur, arguentia Origenis stultitiam, per quam id Apostolorum vmbra fecisse cōuincitur, quod ille Filium Dei, Verbum Dei nō potuisse, testatur. Simili errore deceptus, & nesciens quid loquatur, eorum qui nolunt Dei prouidentiam vsque ad omnes creaturas, & mundi inferiora descendere, sed tantum in cœlorum regionibus commorari, vt scilicet id vmbra fecerit Petri, quod implere Saluatoris fortitudo non quiverit.

Acto. 5.

Error est negare Dei prouidentiam erga omnes creaturas.

8 LACTANTIUS Firmianus, lib. De opificio Dei, Cap. 4. Sed nimis diu de rebus apertis dubito, cum sit liquidū, nihil sine prouidentia, nec factum esse vnquam, nec fieri potuisse. De cuius operibus vniuersis si nūc libeat disputare per ordinem, infinita materia est.

Nihil fit sine prouidentia.

Insani sunt qui negant Dei prouidentiam. 9 IDEM, Diuinarum institutionū lib. 7. de Diuino præmio, Cap. 3. Si ergò sine causa nec est, nec fit omnino quidquam: si & prouidentia summi Dei ex dispositione rerū: & virtus ex magnitudine: & potestas ex gubernatione manifesta est: hebetes ergò, & insani, qui prouidentiam non esse dixerunt.

10 ET Lib. I. Cap. 2. Suscepto igitur illustrandæ veritatis officio, non putavi adeò necessarium ab illa quæstione principiū sumere, quæ videtur prima esse, natura sitne prouidentia, quæ rebus omnibus consulat: an fortuito vel facta sint omnia, vel regantur. Cuius sententiæ author est Democritus, confirmator Epicurus. Sed & antea Protagoras, qui deos in dubium vocauit: postea Diagoras, qui exclusit: & alij nonnulli, qui non putauerunt deos esse: quid aliud effecerunt, nisi vt nulla esse prouidentia putaretur? Quos tamē & cæteri philosophi, ac maxime stoici acerrimè retuderunt, dicentes, nec fieri mundū sine diuina ratione potuissent: nec cōstare, nisi summa ratione regeretur. Sed & M. Tullius, quāuis Academicæ disciplinæ defensor esset, de prouidentia

gubernatrice rerū, & multa, & sæpè disse-ruit, stoicorū argumēta confirmās: & noua ipse afferēs plurima. Quod facit tū in omnibus suæ philosophiæ libris, tū maxime in ijs, qui sunt de natura deorū. Nec difficile sanè fuit, paucorū hominū prauè sentiētū redarguere mēdacia testimonio populorū, atq; gentiū in hac re nō dissidentiū. Nemo est enim tam rudis, tam feris moribus; quin oculos suos in cœlū tollens, tametsi nesciat cuius Dei prouidentia regatur hoc omne quod cernitur, nō aliquā tamen esse intelligat ex ipsa rerū magnitudine, motu, dispositione, cōstantia, vtilitate, pulchritudine, tēperatione: nec posse fieri, quin id, quod mirabili ratione cōstat, consilio maiori aliquo sit instructum.

11 IDEM lib. de Ira Dei, Cap. 9. Si Deus est, utiq; prouidēs est, vt Deus: nec aliter ei potest diuinitas attribui, nisi & præterita teneat, & præsentia sciat, & futura prospiciat. Cū igitur prouidentia sustulit (scilicet Epicurus) etiā Deum negauit esse. Cū autem Deum esse professus est, & prouidentia simul esse concessit. Alterum enim sine altero nec esse profus, nec intelligi potest.

LECTIO QVARTA.

DOCTOR.

QVID iam in Symbolo sequitur?

ADOLESCENS.

Et in Iesum Christum Filium eius vnicum Dñm nostrum.

DOCTOR.

Explica hoc magis singulatim.

ADOLESCENS.

* Matt. 1. Luc. 1. et. 2

Eum nos in primis vocamus Iesum, id est Saluatore, Angelū olim à Deo missum, imitati, qui hoc illius nomen Virgini matri cōmendaret: & planè nos ille redemit ac seruauit iuxta nomen istud, à quo aliud nullum sub cœlo est, in quo spem nobis vitæ ac salutis liceat collocare.

DOCTOR.

Quid autem sibi vult Christi dictio?

ADOLESCENS.

Ea Latine expressa, vnctū significat: ° Nam spiritali sua vnctio Pater ea illi munia imposuit, quæ olim externa Mosis vnctio cōferebat suis hominibus, vt essent ^d Sacerdotes, ^e Reges, ^f & ^g Prophetæ.

c Dani. 9. Isai. 61. Mich. 7. Psalm. 2. 44. & 88. Ioan. 6. Act. 4. & 10. d Exod. 29. e 1. Reg. 10. & 16. f Deut. 18. Ioan. 9. Mich. 5. Act. 7.

DOCTOR.

Hæc verò quomodò explicas?

ADOLESCENS.

Rectè: est enim Sacerdos, tū quòd in Cruce semel, nostrum omnium & Saluti, holocaustū sese obtulit, vt Aaronicū sacerdotium corrigeret: tū quòd nunc etiā vultui Dei adssistit pro nobis, seq; ipsum Patri cum ^h supplicationibus exhibet, sacerdos antea dictus secundum ordinē Melchisedech, cuius rei ac sacerdotij viam nos imaginem in sacris Eucharistiæ mysterijs quotidie intuemur.

g Psal. 109. Ephe. 5. Heb. 5. 6. 7. 9. et. 10. Apocalyp. 1. & 19. h Hebr. 5. 6. & 7. 1. Ioan. 2. Psal. 109. Cyp. de Cena Dom. & ser. 5. de laps. Euseb. lib. 1. demonst. Euang. cap. 10.

DOCTOR.

At eius Regnum quale tandem nobis statuis?

ADOLESCENS.

Æternū, tū in electos ⁱ ab eo vindicatos ex seruitute Satane, ⁱ Diuina potentia ac virtute prostrati: tū etiam in impios omnes ab hoc rege constrictos, ac domitos, neq; ita multò post ditioni ^k omnino suæ subiugandos.

i Genes. 49. Isai. 9. Dan. 7. Ioan. 18. Luc. 21. K Num. 21. Psal. 109. Isai. 53. 1. Cor. 15. Philip. 2. Rom. 14. Habac. 3. Apoc. 11. Luc. 19.

DOCTOR.

Quibus verò ille se argumentis Prophetam esse ostendit?

ADOLESCENS.

Arcanis ^l rerum æternarum referendis, ^m futurisq; temporū ^l successibus summa veritate ac sapiētia præfagiendis: quod magno nobis adiumento debet esse, ad huius vitæ molestias perferendas.

Deut. 18. Act. 7. Ioan. 1. 2. Pet. 1. m Hebr. 1. 1. Pet. 1. Luc. 24. 1. Cor. 3. Hebr. 2.

DOCTOR.

Cur eum vocas Filium Dei vnicum, & Dominum nostrum?

ADOLESCENS.

Propterea quòd is solus ⁿ est Dei Patris Filius naturalis, à quo, ipso nascendi iure, eandem naturam, gloriam, ^o ac Diuinitatem accepit: Dñm autem nostrum ideò vocamus, quòd is etiam secundum hominem, rebus omnibus, ac præcipuè electis hominibus, ^p præsideat.

n Isai. 53. Ioan. 1. et. 16. Colos. 1. Hebr. 1. 1. Ioan. 1. o Ioan. 17. Hebr. 1. Aug. de Trini. vt sup. p Matt. 28. Philip. 2. Apocalyp. 19.

DOCTOR.

Sed non'ne & nos iure filij Dei nominamur?

ADOLESCENS.

Sanè, & fumus: sed lege, ^q & ratione adoptionis gratuitæ, qua Dei quidem hæredes efficimur, sed singulari tamen naturalis Filij eius beneficio & merito: quem vel hoc potissimū nomine ^r fratrem nominare, & mundi instauratorem adserere consueuimus.

q Ioan. 1. Roman. 8. Ephe. 1. Galat. 4. 1. Cor. 1. 1. Ioan. 3.

r Isai. 8. Hebr. 2. 1. Cor. 12. Psal. 21.

AVTHORIT. SCRIPT.

A **MATTH.** Cap. 1. Et vocabis nomen eius Iesum. ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

LVCÆ Cap. 1. Ecce concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen eius Iesum.

ET Cap. 2. Postquam cõsummati sunt dies octo vt circuncideretur puer: vocatũ est nomen eius, Iesus, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur.

B **GENES.** Cap. 41. Dixit quoq; Rex Aegypti ad Ioseph: Ego sum Pharaõ: absq; tuo imperio non mouebit quisquam manũ aut pedem in omni terra Aegypti. Veritq; nomen eius, & vocauit eum lingua Aegyptiaca, Saluatorem mundi.

ISAI. Cap. 59. Et timebunt qui ab Occidente, nomẽ Domini: &, qui ab ortu Solis, gloriam eius: cum venerit quasi fluuius violentus quem spiritus Domini cogit: & venerit Sion redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit Dominus.

IOAN. Cap. 1. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

ET Cap. 3. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, vt iudicet mũdum, sed vt saluetur mundus per ipsum.

MATTH. Cap. 19. Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes, Quis ergo poterit saluus esse? Aspiciẽs autẽ Iesus dixit illis, Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.

ACTOR. Cap. 4. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 1. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: quod Christus Iesus venit in hunc mũdum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum.

PRIOR. Ad Thessalonicen. Cap. 5. Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dñm nostrum Iesum Christũ, qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul eũ illo viuamus.

AD HEBR. Cap. 2. Decebat enim eum propter quẽ omnia, & per quẽ omnia,

qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem salutis eorum, per passionẽ consummare.

PRIM. Ioan. Cap. 4. Et nos vidimus, & testificamur, quoniam Pater misit Filiũ suum Saluatorem mundi.

EX EPISTOLA Iudæ Apostoli. Ei autem qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suę immaculatos in exultatione, in aduentu Domini nostri Iesu Christi, soli Deo Saluatori nostro per Iesum Christum Dominum nostrum, gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omne seculum, & nunc, & in omnia secula seculorum, Amen.

C **DANIE.** Cap. 9. Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctã tuam, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia, & vngatur Sanctus sanctorum.

ISAIÆ Cap. 61. Spiritus Domini super me, cõ quod vnxit Dominus me: ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgẽtiam, & clausis aperitionem.

MICHEÆ Cap. 7. Ego autem ad Dominum aspiciam, & expectabo Deum Saluatorem meum: audiet me Deus meus.

PSALM. 2. Astiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.

ET. 44. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatẽ, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis.

ET. 88. Inueni Dauid seruum meum: oleo sancto meo vnxi eum.

IOAN. Cap. 6. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signauit Deus.

ACTOR. Cap. 4. Domine, tu qui fecisti cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, qui Spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti, Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Conuenerunt enim verẽ in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, He-

Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & populus Israël.

ET Cap. 10. Vos scitis quod factum est Verbum per vniuersam Iudæam: incipiens enim à Galilæa, post baptismum quẽ prædicauit Ioannes, Iesum à Nazareth, quomodo vnxit eum Deus Spiritu sancto & virtute, qui pertransijt benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

D **EXODI** Cap. 29. Sed & hoc facies, vt mihi in sacerdotio consecrentur, &c. & oleum vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur.

E **PRIMI** Regum Cap. 10. Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius, & deosculatus est eum, & ait, Ecce vnxit te Dominus super hæreditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi signũ, quia vnxit te Deus in principem.

ET Cap. 16. Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius: & directus est spiritus Domini à die illa, in Dauid.

F **DEUTERON.** Cap. 18. Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ticut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies.

IOAN. Cap. 9. Dicunt ergo ceco iterum, Tu, quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Quia Propheeta est.

MICHEÆ. Cap. 5. Et tu Bethlehem Ephrãta paruulus es in millibus Iudæ: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël: & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.

ACTOR. Cap. 7. Hic est Moyses qui dixit filiis Israël, Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris tãquam me: ipsum audietis.

G **PSLM.** 109. Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. **AD EPHES.** Cap. 5. Estote ergo imitatores Dei: sicut filij charissimi: & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo, in odorem suauitatis.

AD HEBR. Cap. 5. Omnis namq; pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad

Deum: vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Qui condolere possit ijs qui ignorant & errant: quoniam & ipse circuncatus est infirmitate. Et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis. Nec quisquam sumit sibi honorem: sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificauit vt pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit, Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesq; ad eum qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Et quidem cum esset filius, didicit ex ijs, quæ passus est, obedientiam: & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ appellatus à Deo pontifex iuxta ordinem Melchisedech.

ET Cap. 6. Qui confugimus ad tenendam propolitam spem, quã sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis, vbi præcurso pro nobis introijt Iesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.

ET Cap. 7. Adhuc enim in lumbis patris erat quando obuiavit ei Melchisedech. Si ergo consummatio per sacerdotium Leuiticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech, alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici? Translato enim sacerdotio, necesse est vt & legis translatio fiat. In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altario præsto fuit. Manifestum est enim quod ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. Et amplius adhuc manifestũ est: si secundum similitudinẽ Melchisedech, exurgat alius sacerdos, qui nõ secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitæ insolubilis. Contestatur enim, Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Reprobatio quidem sit præcedentis mandati, propter infirmitatẽ eius & inutilitatem. Nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio verò melioris spei, per quã proximamus ad Deum. Et quãtum est non sine iureiurando (alij quidẽ, sine iureiurando

facerdotes facti sunt: hic autem cum iure iurando per eum qui dixit ad illum: iuravit Dominus, & non poenitebit eum, tu es sacerdos in æternum) in tantum melioris testamenti sponsor factus est Iesus. Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere: hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. Vnde & saluare in perpetuum potest accedens per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum pro nobis. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus.

ET Cap. 9. Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non huius creationis: neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta.

ET Cap. 10. Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, & eadem saepe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata: hic autem vnã pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei, de cetero expectans, donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius. Vna enim oblatione, consummavit in sempiternum sanctificatos.

APOCALY. Cap. 1. Ioannes septem Ecclesijs quæ sunt in Asia, gratia vobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

ET Cap. 19. Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen eius, Verbum Dei. Et exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo. Et de cre eius procedit gladius acutus, ut in ipso percutiat Gentes. Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei Omnipotentis. Et habet in vestimento & in femore suo scriptum, Rex Regum, & Dominus dominantium.

H **AD HEBR.** Cap. 5. 6. 7. Vide supra, litera G.

PRI M. Ioannis Cap. 2. Filioli mei hæc

scribo vobis ut non peccetis. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

P S A L M. 109. Vide supra, lit. G.
I **GENES.** Cap. 49. Salutare tuum expectabo Domine. **ET.** Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius, per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est, lapsus Israël.

I S A I. Cap. 9. Vide supra, lect. 1. litera H. *Et deinde.* Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: super solium David & super regnum eius sedebit: ut confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia a modo & usque in sempiternum. Zelus Domini exercituum faciet hoc.

DANIEL. Cap. 7. Et iudicium sedebit, ut auferatur potentia, & conuertatur, & dispereat usque in finem. Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni quæ est subter omne cœlum, detur populo Sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges seruient ei, & obedient.

I O A N. Cap. 18. Respondit Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo.

L V C A E Cap. 21. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate. His autem fieri incipientibus, respicite, & leuate capita vestra: quoniam appropinquat redemptio vestra.

N V M E R. Cap. 21. Fecit ergo Moyses serpentem æneum, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur. **ET.** Dixitque Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram eius: faciesque illi sicut fecisti Sehon Regi Amorrhæorum habitatori Hesebon.

P S A L M. 109. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.

I S A I A E. Cap. 53. Ideo dispersiam ei plurimos, & fortium diuidet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multo-

multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit.

P R I O R. Ad Corinth. Cap. 15. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Nouissima autem inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius.

A D P H I L I P. Cap. 2. Vide supra, lect. præced. litera O.

A D R O M. Cap. 14. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: ut & mortuorum & viuorum dominetur. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. Scriptum est enim viuio ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo.

H A B A C. Cap. 3. Splendor eius ut lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius. Ante faciem eius ibit mors, egredietur diabolus ante pedes eius.

A P O C A L Y P. Cap. 11. Et septimus Angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnæ in cœlo, dicentes, Factum est regnum huius mundi, Domini nostri, & Christi eius, & regnabit in secula seculorum, Amen. Et vigintiquatuor seniores qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt Deum, dicentes: Gratias agimus tibi Domine Deus Omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti. Et iratæ sunt gentes, & aduenit ira tua, & tæpus mortuorum iudicari, & reddere mercedem seruis tuis Prophetis, & Sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram.

L V C A E Cap. 19. Veruntamen inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc: & interficite ante me.

L **D E V T E R O N.** Cap. 18. Vide supra, lect. 1. litera H.

A C T O R. Cap. 7. Hic est Moyses qui dixit filiis Israël, Prophetam suscitabis vobis Deus de fratribus vestris tanquam me: ipsum audietis.

I O A N. Cap. 1. Vide supra, lectione præced. litera A.

P O S T E. Pet. 1. Cap. 1. Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris: hoc

primum intelligentes quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

A D H E B R. Cap. 1. Vide supra, lect. 2. litera L.

P R I O. Petri Cap. 1. De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, scrutantes in quod vel quale tæpus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntias eas quæ in Christo sunt passionis & posteriores glorias: quibus reuelatum est, quia non sibi met ipsis, vobis autem ministrabat ea quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos qui euangelizauerunt vobis Spiritu sancto misso de cœlo, in quem desyderant Angeli prospicere.

L V C A E Cap. 24. O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ. **ET.** Et dixit ad eos. Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moyse, & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas.

P R I O. Ad Corin. Cap. 3. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus.

A D H E B R. Cap. 2. Vide supra, lect. præced. litera F.

I S A I. Cap. 53. De Angustia & de iudicio sublatus est: Generationem eius quis enarrabit? quia abscessus est de terra viuentium, propter scelus populi mei percussus est.

I O A N. Cap. 1. Vide supra, lectione præced. litera A.

ET Cap. 16. Exiui à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.

A D C O L O S. Cap. 1. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratia agimus Deo & Patri Domini Iesu Christi semper pro vobis orantes.

A D H E B R. Cap. 1. Vide supra, lect. 2. litera L.

P R I. Ioan. Cap. 1. Vide supra, lect. 2. litera B.

I O A N. Cap. 17. Et mea omnia, tu a sunt: & tua, mea sunt: & clarificatus sum in eis.

A D H E B R. Cap. 1. Vide supra, lectione 2. litera L.

M A T T H. Cap. 28. Et accedens Iesus locutus est eis, dicens, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

AD PHILIP. Cap. 2. Vide supra lect. præced. litera. O.

APOCALYP. Cap. 19. Vide supra litera. G.

IOAN. Cap. 1. Vide supra lect. 1. litera. E.

AD ROM. Cap. 8. } Vide sup. lect. præced. lit. B.

AD EPHE. Cap. 1. }

AD GALA. Cap. 4. }

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 1. Fidelis Deus per quem vocati estis in societatem Filij eius Iesu Christi Domini nostri.

PRI. Ioan. Cap. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & simus:

ISA. Cap. 8. Ecce, ego & pueri mei quos dedit mihi Dominus in signum, & in portentum Israël à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion:

AD HEBR. Cap. 2. Qui enim sanctificat, & qui sanctificatur: ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare.

MATTH. Cap. 12. At ipse respondens dicenti sibi, ait, Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est: ipse meus frater, & soror, & mater est.

PSALM. 21. Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te.

AVTHORITAT. PATR.

CYPRIAN. Serm. de Coena Domini. Panem Angelorū sub Sacramento

māducamus in terris, eundem sine Sacramento edemus in cælis, nō ministerio corporali, sæpe repetitis actionibus ad eadem reuertentes, sed consummato sacerdotio nostro, erit & permanebit perpetua & stabilis implens & reficiens nos sufficientia, qua proferet palam absq; vllis integumentis, omnibus conspicabilis summi præsentia sacerdotis.

Christo summus sacerdos.

2 IDEM Sermone. 5. de lapsis. Nemo se fallat, nemo decipiat. Solus Dominus misereri potest. Veniam peccatis, quæ in ipsum commissa sunt, solus potest ille largiri qui peccata nostra portauit, qui pro nobis doluit, quem Deus tradidit pro peccatis nostris.

Solus Christus remisit peccata.

3 EVSEB. Cæsariensis. Demonstrat. Euang. lib. 1. Cap. 10. Vbi autem quod perfectum erat, aduenit, quemadmodum vaticinia Prophetarum prædixerant, priora illa desierunt, & præstantiore verioreq; sacrificio illicò sublata sunt. Hic autem fuit Christus Dei, is de quo antiquitus à primis vique temporibus dictum est, quòd ad homines esset venturus, atque instar pecudis, pro toto genere humano interficiendus, ut apud Isaiam Prophetam scriptum legimus.

Christus verus sacerdos.

Isai. 53.

Et paulò post. Itaque post omnia, quasi mirabilem quandam victimam, sacrificiumq; eximium Patri suo operatus pro nostra omnium salute obtulit, eiusq; rei memoriam ut nos ipsi Deo pro sacrificio offerremus, instituit.

Christus instituit sacrificium Deo offerri.

1 AVGVST. Tom. 3. de Trinit. lib. 3. Cap. 10. Vide supra lect. præced. litera. G. autho. 2.

LECTIO QUINTA.

DOCTOR.

AGE iam, quid habet tertius Articulus.

ADOLESCENS.

Ipse salutis, ac redemptionis nostræ primordia continet, Nempe hunc illum Dei Filium carne nostra sese induisse, ut hoc tam præstans mysterium perficeret, in eoq; docet Spiritum sanctum mirificè operatum fuisse condito ac formato eius corpore in vtero, ac ex ipsa Virginis Mariæ substantia, nulla cuiusquam viri opera accedente.

Psal. 131. Gen. 49. Matth. 1.

Luc. 1. Ioann. 1. Hebra. 10. Galat. 4.

DO.

DOCTOR.

Quid? eum'ne de Spiritu sancto concipi oportuit?

ADOLESCENS.

Oportuit sanè: sic enim factum est ut primi illius Adæ peccati omnino expers esset. Deinde æquum erat, ut qui cæteris omnibus sanctimoniâ debebat impartiri, esset is purissimus, segregatus à peccatoribus, nullis denique mortis legibus obnoxius, neq; vlla sui ratione Diuinæ iustitiæ obligatus.

Isai. 53. Luc. 1. Hebr. 2. 1. Petr. 2. 1. Ioan. 3. Hebr. 7. Hebr. 2. Psalm. 98.

DOCTOR.

Sed non'ne credis diuinam eius Matrem concipiendo, pariendo, & ac post ipsum adeò partum virginitatem integerrimè conseruasse?

Isai. 7. Hiero. 31. Matth. 1. Luc. 1. Ezech. 44. Hiero. ibi, & in Heluid. 10. 2. Epipha. in antidi co. Aug. de hares. ad quoduult. Tertul. de de carn. ebri. Iustim. apol. 2. Bernard. super Missus est.

ADOLESCENS.

Planè, tum propter ea quæ iam de Filio dicta sunt, tum etiam (ut omittam quàm eximiè debuit hoc mysterium cōmendari) ut vel hac ratione promissiones antiquæ ratæ essent, quibus Iesum Christum nasci oportebat de Virgine, ex semine tamen Dauid secundum carnem.

Dan. 7. Miche. 4. Matth. 1. Roma. 1. Luc. 1. 2. Reg. 7. Euseb. demonst. Euang. lib. 1. c. 7. & lib. 7. c. 1. Sozom. hist. Trip. lib. 1. c. 2.

DOCTOR.

Quæ porrò nos commoda ex hac Filij Dei incarnatione sumus consecuti?

ADOLESCENS.

Hæc maximè: quòd vetus illa Parentis nostri culpa deleta sit: quòd eius damna saltem in genere refarcita: & quòd hoc nos mysterio sanctificati sumus corpore & spiritu, ut peccatis mortui, denuò iustitiæ renascamur.

Ioan. 1. Roman. 5. 1. Cor. 1. Ioan. 17. 1. Cor. 6. 1. Petr. 1. Rom. 6. 2. Cor. 5. Hebra. 9. Ephef. 5. Tit. 3. 1. Petr. 2. Aug. confess. lib. 7. cap. 18.

DOCTOR.

Sed age, cur nobis ab eius statim ortu ac natiuitate transferranda est oratio ad eius mortem commemorandam, omisis ijs rebus, quas in vita gessit ad nostrum omnium vtilitatem ac salutem?

ADOLESCENS.

Quòd ea omnia quæ ab Euāgelistis in hoc genere scripta sunt, siue ad Christi doctrinam & miracula, siue ad vitæ Sanctimoniam pertineant, hoc articulo facillè contineantur.

Matth. 1. & 10. Ioan. 10. & 21. 1. Cor. 15. Luc. 24. Hebr. 1.

AV.

AVTHORITAT. SCIRP.

A **PSAL.** 131. Iuravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum: de fructu v̄tris tui ponā super sedē tuam.

GENES. Cap. 49. Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius: donec veniret desyderium collium æternorum: fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.

MATTH. Cap. 1. Liber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abraham. **ET.** Iacob autem genuit Ioseph virū Mariæ, de qua natus est **IESVS** qui vocatur **CHRISTVS.** **ET.** Cū esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuēta est in vtero habens de Spiritu Sancto. **ET.** Ioseph filij David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.

B **L V C A E.** Cap. 1. Et respondēs Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.

IOAN. Cap. 1. Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, (& vidimus gloriam eius, gloriam quasi Vnigeniti à Patre) plenum gratiæ & veritatis.

A D H E B R. Cap. 10. Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum, dicit: Hostiam & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi. **ET.** Quantō magis putatis, deteriora mereri supplicia qui Filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sancti ficatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?

A D G A L A T. Cap. 4. Vide suprà lect. 3. lit. B.

C **I S A I.** Cap. 53. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostros, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. **ET.** Et dabit impios pro sepultura, & diuitem pro morte sua: eò quòd iniquitatem non fecerit, neq; dolus fuerit in ore eius. Et dominus voluit conterere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semē longæuū, & voluntas Dñi in manu eius dirigetur.

L V C A E Cap. 2. Nunc dimittis seruū tuum Domine secūdum Verbum tuum in pace. Quia viderūt oculi mei Salutare tuū, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.

A D H E B R. Cap. 2. Vide sup. lect. 4. lit. B.

P R I O R. Petr. Cap. 2. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius: qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cū malediceretur, non maledicebat: cū pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè.

P R I. Ioann. Cap. 3. Et scitis quia ille apparnit vt peccata nostra tolleret: & peccatum in eo non est.

D **A D H E B R.** Cap. 7. Vide sup. lect. 4. lit. G. in fi.

E **A D H E B R.** Cap. 2. Quia ergò pueri communicauerunt carni & sanguini: & ipse similiter participauit eisdem: vt per mortē destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est, diabolium: & liberaret eos qui timore mortis per totā vitam obnoxij erant seruituti. Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus similari: vt misericors fieret & fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi.

P S A L. 98. Exaltate Dominum Deū nostrum, & adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est.

F **I S A I.** Cap. 7. Propter hoc dabit Dñs ipse vobis signum: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.

H I E R E. Cap. 31. Vsq̄quò delitij dissoluēris filia vaga? quia creauit Dominus nouū super terrā. Fœmina circūdabit virū.

M A T T H. Cap. 1. Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.

L V C A E Cap. 1. Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatē Galileæ cui nomē Nazareth, ad virginem desponsatā viro cui nomen erat Ioseph, de domo David, & nomen virginis, Maria.

G **E Z E C H I E.** Cap. 44. Et dixit Dñs ad me, Porta hæc clausa erit: nō aperietur, & vir nō trāsfiet per eā: quoniam Dñs Deus Israël ingressus est per eam, eritq; clausa.

D A-

H **D A N I E.** Cap. 7. Aspiciebam ergò in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit: & in cōspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ, ipsi seruiēt: potestas eius, potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

M I C H E A E Cap. 4. Et ponam claudicantem in reliquias: & eam quæ laborauerat, in gentem robustam. Et regnabit Dñs super eas in monte Sion, ex hoc nunc & vsque in æternum.

M A T T H. Cap. 1. Vide suprà lit. A. **A D R O M A N.** Cap. 1. Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei (quod antè promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis) de Filio suo qui factus est ei ex semine David secūdum carnem.

L V C A E Cap. 1. Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternū: & regni eius non erit finis.

S E C V N D I libri Regū Cap. 7. Ego ero ei in Patrē, & ipse erit mihi in Filium.

I **IOAN.** Cap. 1. Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

A D R O M A N. Cap. 5. Sed nō sicut delictum, ita & donum. Si enim vnus delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donum, in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit. Et non sicut per vnum peccatū, ita & donū: nam iudiciū

K quidē ex vno, in condēnationē: gratia autē ex multis delictis, in iustificationē. Si enim in vnus delicto mors regnauit per vnum: multo magis abundantiā gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabūt per vnū Iesum Christum. Igitur sicut per vnus delictum, in omnes homines in condemnationem: sic & per vnus iustitiam, in omnes homines in iustificationē vitę. Sicut enim per inobediētiā vnus hominis, peccatores cōstituti sunt multi: ita & per vnus obediētiā, iusti constituētur multi. Lex autem subintravit vt abundaret delictum. Vbi autem abundauit delictū, superabundauit gratia: vt sicut regnauit peccatum in mortē, ita & gratia regnet per iustitiā in vitā æternā, per Iesum Christū Dñm nostrū.

P R I O. Ad Corin. Cap. 1. Videte enim

vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secūdum carnem, nō multi potentes, nō multi nobiles: sed quę stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mūdi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ nō sunt, vt ea quę sunt destrueret: vt nō gloriatur omnis caro in conspectu eius. Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo & iustitia & sanctificatio & redemptio: vt quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

IOAN. Cap. 17. Et pro eis ego sanctifico meipsum: vt sint & ipsi sanctificati in veritate.

P R I O. Ad Corin. Cap. 6. An nescitis quia iniqui regnum Dei nō possidebūt? Nolite errare: neq; fornicarij, neque Idōlis seruientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; maculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt. Et hæc quidē fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Dñi nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.

P R I O R. Petri Cap. 1. Scientes quòd nō corruptibilibus auro vel argēto redēpti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati, præcogniti quidē ante mundi constitutionem, manifestati autē nouissimis tēporibus propter vos, qui per ipsū fideles estis in Deo qui suscitauit eū à mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides vestra, & spes, esset in Deo.

A D R O M A N. Cap. 6. Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autē Deo in Christo Iesu Dño nostro. Non ergò regnet peccatū in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius. Sed neq; exhibeatis mēbra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo tanquā ex mortuis viuētes, & membra vestra arma iustitiæ Deo.

P O S T E R. Ad Corin. Cap. 5. Et pro omnibus mortuus est Christus: vt & qui viuunt, iam nō sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. **ET.** Omnia autē ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis, quoniam quidem Deus erat in Christo mundum recōcilians sibi, nō reputās illis delicta ipsorum, & posuit in nobis Verbum reconciliationis.

A D

AD HEBR. Cap. 9. Vide sup. lect. 4. litera G. *Deinde.* Si enim sanguis hircorū & taurorum & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti? Et ideo noui testamenti mediator, est: vt morte intercedente, in redemptionem earum præuaricationum quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant qui vocati sunt, æternæ hæreditatis.

AD EPHES. Cap. 5. Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata.

AD TITVM. Cap. 3. Cum autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei: non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Iesum Christum Saluatorem nostrum: vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.

PRIOR. Petri Cap. 2. Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus.

ACTOR. Cap. 1. Primum quidē sermonem feci de omnibus, o Theophile, quæ cœpit Iesus facere & docere, vsq; in diem qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est: quibus & præbuit seipsum viuum; post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.

ET Cap. 10. Vide supra, lect. præced. litera C. *Et deinde.* Et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Iudæorum & Hierusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno. Hinc Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis qui manducauimus & bibimus cum illo postquam resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum. Huic omnes Pro-

phetæ testimonium perhibent, remissionem accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum.

IOAN. Cap. 20. Multa quidē & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, vt credatis quia Iesus est Christus Filius Dei: & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.

ET Cap. 21. Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt, libros.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 15. Vide sup. lect. 1. lit. I.

LVCAE Cap. 24. Vide sup. lect. præced. litera M.

AD HEBR. Cap. 1. Vide sup. lect. præced. litera O.

AUTHORITAT. PATR.

G IHERON. tom. 2. aduers. Heluidium.

Tu dicis, Mariam, virginem non permansisse: ego mihi plus vendico, etiā ipsum Ioseph virginem fuisse per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit, & aliam eum vxorem habuisse non scribit; Mariæ autē quā putatus est habuisse, custos potius fuit, quā maritus: relinquitur virginem eum mansisse cum Maria, qui pater Domini meruit appellari. *In hanc sententiā tota epistola agit.*

IDEM tom. 4. In Ezechie. Cap. 44. Pulchrè quidam portam clausam, per quam solus Dominus Deus Israël ingreditur, & dux cui porta clausa est, Mariam virginem intelligunt; quæ & ante partum, & post partum virgo permansit. Etenim tempore quo Angelus loquebatur: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obūbrabit te: quod autem nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei: & quando natus est, virgo permansit æterna: ad confundendos eos qui arbitrantur eam post natiuitatē Saluatoris habuisse de Ioseph filios, ex occasione fratrum eius qui vocantur in Euangelio. Super qua quæstiuncula, Romæ aduersum Heluidium illius temporis hæreticum, in adolescentia non grandem librum scripsisse me noui.

3 EPIPHANIVS contra hæreses, lib. 3. hæresi. 78. in Antidicomarianitas. Nouū quid audio de sancta Maria semper virgine quendam statuere, & audere blasphemam quendam opinionem in ipsam immittere. *Et paulo post.* Vnde est hæc malignitas? Vnde tanta audacia? Ipsum nomen non testimonium perhibet: non persuadet te, o contentiose? Quis vnquam, aut quo seculo ausus est proferre nomen Sanctæ Mariæ, & interrogatus, non statim intulit virginis vocem? Ex ipsis enim nominibus epithetis, etiam virtutis signa elucent. Dignitates etenim appellationum acceperunt iusti, vnicuique decenter, & prout congruum fuit. Et Abrahamo quidem impositum est epitheton, Amicus Dei: & non dissoluetur. Iacob verò, vt Israël vocetur: & non alterabitur. Et Apostolis, Bcanerges, hoc est, filij tonitru: & non relinquetur. Et sanctæ Mariæ, vox, Virgo: & non mutabitur. Impolluta enim permanit sancta. Ipsa natura non docet vos? *Et post pauca.* Vnde enim non ostendemus quod casta permansit virgo? Ostendant autem nobis statim, quosnam genuit Maria post Saluatoris nostri partum. Dicant nomina illi fictores & concinna: ores fraudis, ac malignitatis, & non poterunt ostendere. Non enim cōiuncta est amplius Virgo: absit.

4 AVGVST. tom. 6. lib. de hæresibus ad Quoduuldeum, hæresi. 56. Antidicomarianitæ appellati sunt hæretici, qui Mariæ virginitati vsq; adeo contradicunt, vt affirmant eam post Christum natum viro suo fuisse commixtam.

5 ET Hæresi. 84. Heluidiani exorti ab Heluidio, ita virginitati Mariæ contradicunt, vt eam post Christum alios etiam filios de vtero suo Ioseph peperisse contendunt: sed mirum ni istos, prætermisso Heluidij nomine, Antidicomarianitas Epiphanius appellauit.

6 TERTVLL. lib. de Carne Christi, Cap. 17. Ante omnia autem commendanda erit ratio quæ præfuit, vt Dei Filius de virgine nasceretur. Nouè nasci debebat, nouæ natiuitatis dedicator: de qua signum daturus Dominus ab Isaia prædicabatur. Quod est istud signum? Ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium. Concepit igitur virgo, & peperit Emmanuelem, nobiscum Deum.

7 IVSTIN. Martyr, Apolog. 2. pro Christianis. Hæc lucida stella, & flos è radice Iesse ortus, est Christus noster. Editus est enim ex virgine oriunda à femine Iacob principis inter Iudæorum primogenitores, grauida facta per Dei potentiam, atque ita Iesseū inter priscos proauos, iuxta

Maria post partum virgo, & Ioseph virgo fuit.

Maria, virgo ante partum, & post partum.

Luc. 1.

Marc. 3.

Probatur Maria virginitas.

Epitheta sunt signa virtutis.

Iacob. 2. Gen. 35.

Marc. 3.

Luc. 1. 1. Cor. 11.

Hæretici sunt qui negant perpetuam Mariam virginitatem.

Maria, virgo in partu.

Isai. 7.

Maria, semper virgo.

Isai. 7.

Luc. 1.

Maria, mater et virgo.

Christus à prophetis prænunciatus.

Christus ex virgine natus.

Isai. 7.

oraculum, habuit. Iacobi verò, Iudeq; filius fuit propter feriem stemmatis. Audite ipsa verba Isaia de futuro partu virginis: ait enim: Ecce virgo concipiet, & pariet filium: & dicent in eius nomine, Nobiscum Deus. *Et rursum.* Verba illa, Ecce virgo concipiet: significant non ex coitu concepturam virginem: aliò qui non esset virgo amplius: sed virtutem Dei superuenientem virgini, obumbraturam eam, vt salua virginitate fiat grauida.

8 BERNAR. homilia. 1. super Missus est. Est tamen maius aliquid quod mireris in Maria, scilicet cum virginitate foecunditas: A seculo enim non est auditum, vt aliqua simul mater esset & virgo. *Et homilia. 2.* Loquamur pauca & super hoc nomine, quod interpretatum, maris stella dicitur, & matri virgini valde conuenienter aptatur. Ipsa namq; aptissime fideri comparatur: quia sicut in ne sui corruptione fidus emit tit radium, sic absq; sui læsione virgo parit filium. Nec fideri radius suam minuit claritatem: nec virgini filius suam integritatem.

1 EVSEB. Cæsariens. demonstrat. Euangel. lib. 1. Cap. 7. Merito nihil horum per seipsum rescindens Saluator, & Dominus noster, sed plenè seruans, & efficiens ea quæ in ipsa lege continetur, & spectantibus fidem faciēs, quod ipse esset Christus Dei, de quo prisci Iudæorum prophetæ testimonium protulissent.

2 ET lib. 7. Cap. 1. Totum igitur hoc, hominum amantissimus Deus, Deiq; Verbū, pro cunctorum hominū medella & salute, vocibus interim Prophetarum cōsentanea gerens, effecit: qui quidem Prophetæ tanto antè à priscis vsque temporibus, admirabilem ipsius de virgine ortum, testificati fuerant. Porro autem admodum necessariò huic Christi ortui de virgine, Propheta antepone id quod reddat attentum, in clamans ad eos qui ipsa hæc audiant, illud: Si non credideritis, non intelligetis. Cui deinceps adiungit ea, quæ in hunc modum se habent: Et adiecit Dominus loqui ad Achaz, dicēs, Pete tibi signum à Domino Deo tuo, &c. *Et post pauca.* Quod si dixerint (Iudæi) non virginem, sed puellam apud scripturam nominatā esse: (sic enim aiunt apud ipsos haberi) cuiusmodi tamē signum hoc futurum dicemus, quod diuina promissione sit dignum, si vilitatē, quemadmodum cæteræ omnes mulieres, vbi ex viri coniunctione

prægnans euaserit, puella quæpiam fuit peritura? Quomodo præterea Deus erit qui ex illa nascatur, neq; simpliciter Deus, sed nobiscum Deus?

Propheta prædixerunt Maria virginitate: & Christi Ortu, Passione Resurrectione, et Ascensionem.

L Verbi incarnati com- moda. 1. Timof. 2. Rom. 9.

3 **SOZOMENVS** In historia Ecclesiastica Tripartita, lib. 1. Cap. 2. Sed etiam quidam aliorum Prophetarum clarè Christi generationem prædicauerunt, & illum sacrum ineffabilemque Cõceptum, & Matrem post partum virginem permanētem, & genus, & patriam: alij verò Passionem, & Resurrectionem à mortuis, & Ascensionem in cœlos, & euentum singularum præsignauerunt rerum.

1 **AVGVST.** tom. 1. Cõfessio. lib. 7. Cap. 18. Et quærebam viam comparandi roboris quod esset idoneum ad fruendum te, nec inueniebam, donec amplecterer Mediatorem Dei & hominum, hominē Christū Iesum, qui est super oīa Deus benedictus

in secula, vocantem & dicentem, Ego sum via, veritas, & vita. Et cibū, cui capiendo inualidus eram, miscntem carni: quoniam, Verbum caro factum est, vt infantie nostræ lactesceret sapientia tua, per quam creasti omnia. Non enim tenebam Dominum meum Iesum Christum, humilis humilem, nec cuius rei magistra esset eius infirmitas, nouerā. Verbum enim tuum æterna veritas, superioribus creaturæ tuæ partibus supereminens, subditos erigit ad seipsam: in inferioribus autem edificauit sibi humilem domum de limo nostro, per quam subdendos deprimeret à seipsis, & ad se traiceret fanans tumorem, & nutriens amorem: ne fiducia sua progredierentur longius, sed potius infirmarentur, videntes ante pedes suos infirmam Diuinitatem ex participatione tunice pelliceæ nostræ, & lasi prosterentur in eam, illa autē surgēs leuaret eos.

Ioan. 14.

Ioan. 1.

LECTIO SEXTA.

DOCTOR.

QVARTVM iam articulum expendamus, & cedo quid causæ fuit Christo, vt supplicio Crucis occideretur.

ADOLESCENS.

A *Numer. 21. Ioan. 3.* Sanè vt re ipsa illud tandem aliquando exhiberetur, ^a quod ^b tum ænei illius serpentis imagine, tum reliquis etiā passim ^b Prophetarum oraculis portendebatur. Deinde vt quæadmodum mors terrarum orbem inuaserat per manducationem fructus in arbore vetita ^c propendentis, ita eidem quoque abundè vita redderetur in primis per eum fructum, qui in arbore Crucis suspenderetur.

DOCTOR.

Sed quid hinc necesse fuit Pontij Pilati meminisse?

ADOLESCENS.

d *Matth. 16. Marc. 15. Luca. 3. & 23. 1. Tim. 6.* Vt rei ipsius gestæ verior omnibus extaret ratio, certa hominis, Magistratus, ^d ac temporum adscriptione: Deinde vt qui ^e mortalis iudicis sententiā iniuste subierat, ab eo nos iudicio vindicaret, quo omnes planè merito nostro rei detinebamur.

DOCTOR.

f *Ioan. 3. Roman. 5. Hebr. 12.* Profectò nunquam non deberet oculis obuersari tam ingens Dei Optimi ^f beneficium.

ADO-

ADOLESCENS.

Atqui ob eam maximè causam Christiani iam inde ab initio nascentis Ecclesiæ, quidquid agant, ac meditentur, sacro se Crucis & signo præmuniunt, hac etiam forma concepta, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

DOCTOR.

An verò signum hoc Crucis aliud suo vsu nobis adfert commodum, præter frequentem passionis Christi memoriam?

ADOLESCENS.

Adfert sanè, & quidem maximum: Nam, ^h & hac nota fidem nos nostram palam ac liberrimè, vbicunq; gentium simus, profiteamur, ⁱ & his tanquam armis vtimur aduersus tam varios ac truculentos hostes salutis nostræ: Postremò ^k hoc Crucis signo ea omnis perfectio nobis adumbratur, quam Sancti omnes, sui ipsorum mortificatione concupiscunt, nostraque omnis cum Christo similitudo hinc expressè designatur.

DOCTOR.

Dic modò sensum eorum, quæ in hoc articulo sunt reliqua.

ADOLESCENS.

Docemur hunc eundem Christum Iesum mortem obiisse, tum vt solenne illud salutis nostræ ^l pretium solueret, tum vt commonstraret mortē minimè esse ^m metuendam, tum demum vt viam nobis sterneret, ac pararet methodum peccati ex animis nostris propulsandi. Quod autē de sepultura eius adiectum est, ideò factum est, vt cum eo per Baptismum commortui peccato, & cõsepulti, iustitiæ posthac victuri cum eo resurgamus.

AUTHORITAT. SCRIPT.

A **N**UMER. Cap. 21. Vide supra lectione. 4. litera. K.

IOAN. Cap. 3. Et sicut Moyfes exaltauit serpentē in deserto: ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

B **P**SALM. 18. In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo cœlo egressio eius. Et occursum eius vsque ad summum eius: nec est qui se abscondat à calore eius.

ET. 21. Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens &

rugiens. Et sic deinceps per totum psalmum.

EXODI Cap. 12. Et fument de sanguine eius, ac ponēt super vtrumque postē, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum. **E**T. Transibit enim Dominus, percutiens Aegyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari & in vitroque, postea, transcendet ostium domus, & non sinit percussorem ingredi domos vestras & lædere.

ISAIAE Cap. 53. Quis credidit auditui nostro? Et brachium Domini cui reuelatum est? Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitientis: non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum.

D 2

Tertul. de coro. mili. Greg. Naz. ora. 1. in Iul. apostat. Chryst. hom. 55. in Mat. Basil. cap. 27. de Spiritu sancto. Aug. wa Ha. 118. in Ioan. Hiero. ad Eustoch. de virgi. tom. 1. & ad Fabiol. 10. 3. Pallad. Heratli. hist. 149. Chryst. hom. 55. & 88. in Mat. & homo. quod Christ. sit Deus Aug. de cate. rud. c. 20. Pruden. Tripar. hist. lib. 6. c. 1. Chryst. hom. 13. ad Philip. Aug. q. ve. c. & no. testa. 114. et tract. 118. in Ioan. Basil. de Spir. sancto, lib. 2. cap. 27.

K *Ephes. 3. Basil. in Psal. 114. & 115. Chryst. in eptst. ad Ephes. & hom. 4. de laud. Pau. & hom. 1. de Cruce & latro. Aug. passim. l* *Matth. 20. Marc. 10. Ephes. 1. Hebr. 9. m* *Hebr. 12. 1. Petr. 3. & 4. Colos. 1.*

eum: Despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem. Et sic per totum caput.

L V C A E Cap. 24. Et dixit ad eos: Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moyfi, & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas: & dixit eis: Quonia sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die.

C **G E N E S.** Cap. 3. Adæ verò dixit, Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comediti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuertèris. **E T.** Eiecitq; Adam: & collocavit ante paradysum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atq; versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.

O S E A E Cap. 13. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne, consolatio abscondita est ab oculis meis.

A D R O M A N. Cap. 5. Vide supra, lect. 5. litera. I.

P R I O. Ad Corinth. Cap. 15. Factus est primus homo Adam in animam viuentem: nouissimus Adam in spiritum viuificantem.

D **M A T T H.** Cap. 16. Nondum intelligitis neq; recordamini quinque panum, in quinq; millia hominum, & quot cophinos sumpstistis? Neq; septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpstistis? Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Cauete à fermento Phariseorū & Sadduceorū? Tunc intellexerunt quia nō dixerit cauendum à fermento panum, sed à doctrina Phariseorum & Sadduceorum.

M A R C I Cap. 15. Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram, vsq; in horam nonam. Et hora nona, exclamavit Iesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, lammasabaethani? quod est interpretatum, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?

L V C A E Cap. 3. Anno autem quintodecimo Imperij Tyberij Cæsaris, procurante

Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galileæ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturææ & Traconitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna & Caiphas factum est Verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto.

E T Cap. 23. Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem, venientem de villa, & imposuerunt illi Crucem portare post Iesum.

P R I O R. Ad Timoth. Cap. 6. Præcipio tibi coram Deo, qui viuificat omnia, & Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem.

E **I S A I.** Cap. 53. Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se, obmutescet: & non aperiet os suum. De angustia & iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra viuentium, propter scelus populi mei percussus eum.

I O A N. Cap. 19. Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Respondit Iesus: Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Iudæi autem clamabant dicentes, Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari. Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit foras Iesum & sedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha. Erat autem Parasceue Paschæ hora quasi sexta, & dicit Iudæis, Ecce Rex vester. Illi autem clamabant, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices, Non habemus Regem nisi Cæsarem. Tunc ergo tradidit eis illum vt crucifigeretur.

P R I O R. Petri, Cap. 1. Vide supra, lect. 5. litera. I.

E T Cap. 2. Vide supra, lect. 5. litera. C. & L.

F **I O A N.** Cap. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.

Ad

A D R O M A N. Cap. 5. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.

A D H E B R. Cap. 12. Ideoq; & nos tantam habentes impositam nubem testiū: deponentes omne pondus & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio, sustinuit Crucem, confusione contempta, atq; in dextera sedis Dei sedet. Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem: vt ne fatigemini, animis vestris deficientes.

K **A D E P H E S.** Cap. 3. Vt possitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum: scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.

L **M A T T H.** Cap. 20. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

M A R C I. Cap. 10. Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter Euangelium, qui non accipiet centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus: & in seculo futuro vitam æternam.

A D E P H E S. Cap. 1. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius (remissionem peccatorum) secundum diuitias gratiæ eius quæ superabundauit in nobis, in omni sapientia & prudentia.

A D H E B R. Cap. 9. Vide supra, lectione. 5. litera. K.

M **A D H E B.** Cap. 12. Vide supra, litera. F.

P R I O R. Petri, Cap. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis: vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. In quo & his qui in carcere erant spiritu veniens prædicauit: qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ

interrogatio in Deum, per resurrectionem Iesu Christi: qui est in dextera Dei, degluties mortem, vt vite æternæ hæredes efficiemur: profectus in coelum, subiectis sibi Angelis & potestatibus & virtutibus.

E T Cap. 4. Christo igitur passo in carne, & vos eadē cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desijt à peccatis: vt iam non desiderijs hominum, sed voluntati Dei quod reliquum est in carne viuat temporis.

A D C O L O S. Cap. 2. Vide supra, lect. 3. lit. O.

A V T H O R I T A T. P A T R.

1 **A V G V S T.** tom. 9. De Symbolo ad Catechumenos, libr. 2. Capit. 1. Purgata itaq; familia Redemptoris, postquam cantauit canticum Salutis, accepit symboli remedium contra antiqui Serpentis venenum, vt si quando voluerit aduersarius diabolus denuò insidiari, nouerit redemptus cum symboli Sacramento & Crucis vexillo ei debere occurri, vt talibus armis indutus facillè vincat Christianus, de cuius oppressione malè antea triumphauerat nequissimus diabolus.

2 **E T** lib. 3. Cap. 5. Iisdem gradibus dilecti mi, quibus perierat humana natura, à Iesu Christo Dño nostro reparata est. Adam superbus, humilis Christus: per foeminam mors, per foeminam vita: per Euam interitus, per Mariam salus: illa corrupta secuta est seductorem, hæc integra peperit Saluatorem. Illa poculum à serpente propinatum libenter accepit & viro tradidit, ex quo simul meretur occidi: hæc coelesti gratia desuper infusa vitam protulit, per quam caro mortua posset resuscitari. Quis est qui hæc operatus est, nisi Virginis Filius, & virginum spòsus, qui attulit matri foecunditatem, sed nō abstulit virginitatem?

3 **I D E M** tom. 10. serm. 101. de tempore, qui est secundus in fer. 3. post. 4. Dñicam Quadragesimæ. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Suspensus est ergo serpens æneus in conto, quia Christus suspendendus erat in ligno. Tunc enim quicumq; fuisset à serpente percussus, serpentem æneum respiciebat, & sanabatur: nunc verò humanum genus quod à spiritali serpente diabolo percussum fuerat, Christum credendo respicit, & sanatur. Quicumq; percussus, serpentem illum æneum, nō vidisset, moriebatur.

Christi ideò crucifixus, vt diaboli ars deludere.

Christus reparauit humanam naturam ipsdem gradibus qui bus perierat.

Ioan. 3. Num. 2. 1.

Christus in serpente æneo præsignatus.

ita est fratres, nisi quisq; in Christu crediderit Crucifixu, diaboli veneno perimitur. Tunc enim vnusquisq; respiciebat serpentem mortuum, vt posset euadere viuū: nunc verò qui vult diaboli vitare venenū, Christum respiciat Crucifixum. Et quia mors à mortu nomen accepit, & generi humano morsus antiq; serpētis acciderat, & mors nisi à morte superari nō poterat: ideo mortem Christus sustinuit, vt iniusta mors iustam vinceret mortē, & liberaret reos iustē, dum pro eis occidebatur iniustē. Quidquid enim diabolus in Adam exercuerat, quasi iustē videbat egisse in homine, qui se vnus arboris delectatione vendiderat. In Adam ergo quasi in proprio seruo, iure sibi dño, dominium vendicauit: in passione autem Christi, in quo peccati maculā nō inuenit, iniustē mala omnia perpetravit. Sic & ipse Dñs in Euāgelio dixit, Ecce venit princeps huius mundi, & in me nihil inuenit. Quid est nihil inuenit? Nullū omninō peccatū. Et in psalmis, Quē nō rapui, inquit, tūc exolebam. Ille expandit manum ad pomorum dulcedinē, iste ad Crucis amaritudinē. Ille arborē necis, iste salutis ostendit Ille se cōtra Deum erexit, & cecidit: Christus se humiliavit vt omnes erigeret. Adā mortē vniuersis intulit: & Christus vitam omnibus reparauit. Respiebat ergo vnusquisq; ad serpentem æneū, & à venenatis serpētibus sanabatur. Serpens æneus in ligno positus venena viuorum serpentiū superauit: & Christus in Cruce suspēsus & mortuus, antiqua diaboli venena restrinxit, & omnes qui ab eo percussifuerant, liberauit.

Christus mortuus vt mortem destrueret.

Genes. 3.

Ioan. 14.

Psalms. 68.

Ex traditio ne non scripta, Crucis signo frontē terebat olim Christiani ad omnem actionem.

Julianus apostata territus a demonibus, eos Crucis signo profigit.

deliria. Re igitur inexpectata percussus (erat enim in talib' nōdū valdē expertus) ad Crucē & vetus remediū confugit, hacq; ob timorē signatur, adiutoremq; facit quē persequebat. At reliqua, terribiliora etiā: prauuluit signaculum, superatur dæmones, soluuntur timores. Quid deinde? respirat malum, animatur rursus, iterum imperus & timores priores, denuoq; signaculum, & cōpescuntur dæmones. In dubio igitur mystes, iuxta verò mystagogus, exponens veritatē, abominationi, inquit, illis fuimus, & nequaquam timori. Vincit quod deterius est. Hæc dixit, simul & persuasit: persuasitq;, discipulū ad perditionis deduxit barathrū.

3 CHRYSO ST. tom. 2. hom. 55. in Matth. Sed veluti coronam, sic leto animo Crucē Christi circūferamus. Omnia enim quæ ad salutem nostram conducunt, per ipsam cōsummātur. Nam cū regeneramur, Crux Dñi adest: Cū sacratissimo alimur cibo, cū in ordine consecrādi statuimur, vbiq; ac semper id victoriæ insigne nobis asistit: quapropter & in penetralibus, & in parietibus, & in fenestris, & in frōte quoq; ac mente, magno studio Crucē inferamus. Id enim salutis nostræ, id cōmunis libertatis, id mansuetudinis atq; humilitatis Dñi signum est. Ductus est enim vt ovis ad occisionē. Quādo igitur Cruce te signas, vniuersam tecum Crucis causam verte, & iræ ac reliquarum passionum incendia extingue: quando te Cruce signas, magna tuam frontem arma fiducia, libertate animū munias: nec enim latent vos quænam sint, quibus libertate donati sumus. Paulus enim cū ad capeffendam veram hanc libertatē nos hortaretur, ad Crucis & sanguinis Domini memoriam reduxit, dicēs: Precio empti estis, non fitis serui hominum. Precium autem hīc Crucem appellauit, quā nō simpliciter digito in corpore, sed magna profectō fide in mente prius formare oportet. Nam si hoc modo eā faciei tuæ imprefferis, nullus scelestorum dæmonum, cū hastam videat qua lethale vulnus suscepit, congregi tecum audebit. Nam si cū solummodō loca in quib' capite dānati pœnas persoluūt, videmus, ingenti horrore cōcutimur: quid passurum putas diabolum, si mucronem tenere te viderit, quo vires eius Christus dissoluit, & quo caput Draconis magno ictu rotauit? Noli ergo tātō tu bono verecundari, ne, quādo in maiestate sua veniet Christus, de te verecundetur. Tunc enim signū hoc super

Per Crucem consummātur omnia que ad salutem conducunt.

Crucis frontē, parietibus, et fenestris, imprimuntur.

Isa. 53. Aho. 8. In formatione Crucis quid cogitā dum.

1. Corint. 7.

Dæmones signum Crucis timent.

Gen. 3. De Cruce nō verecundandam.

Matth. 24. Crucis signum.

super radios solis coruscans, ante Christum videbis. Et mox. Hoc signum & priscis & nostris tēporibus clausas ianuas reserauit, hoc venenorum vires extinxit, hoc feroces bestias repressit, hoc lethales serpentum morsus curauit. Etenim si portas inferni perfergit, si cœlorum ostia reclusit, si paradisi renouauit ingressum, si diaboli neruos recidit: quid mirū si pestifera venena, atroces bestias, aliq; huiusmodi superauit? Hoc igitur in mētē tua celato, & animarum ample ceterē salutem. Hæc Crux terrarum orbem cōuertit atq; sanauit: hæc terrorem abegit, veritatem reduxit, terram in cœlum restituit, ex hominibus angelos effecit. Hæc Crux non terribiles, sed despicabiles hominibus dæmones effecit. Hac Cruce mors in somnum redacta est: hac, omnia quæ nobis aduersabantur, humi deiecta conculcantur.

4 BASIL. lib. de Spiritu sancto, Cap. 27. Nam si consuetudines quæ scripto proditæ non sunt, tanquā haud multum habentes momenti, conemur reijcere, imprudentes & ea damnabimus quæ in Euāgelio necessaria ad salutem habentur, immo potius ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus est (vt id quod primum est & vulgatissimum primo loco cōmemorem) ut signo Crucis eos, qui spē collocarunt in Christum, signemus; quis scripto docuit?

Traditio est non scripta, Cruce frontē signare.

Sine Crucis signo non ritē perficiuntur sacramēta.

Ad omnem actū manus pingat Crucem.

Exo. 28. Signum Crucis olim præfiguratum. Ezech. 9. Psal. 4.

5 AVGVST. tom. 9. in Ioan. tract. 118. Quid est quod omnes nouerūt, signum Christi, nisi Crux Christi? Quod signum nisi adhibeatur siue frōtib; siue ipsi aquæ qua regenerantur, siue oleo quo chrismate vnguntur, siue sacrificio quo aluntur, nihil eorum ritē perficitur.

6 HIERONIM. tom. 1. Epist. 22. ad Eustochium, de custodia virginitatis. Ad omnem actum, ad omnē incessum, manus pingat Crucem.

7 IDEM tom. 3. Epist. 128. ad Fabiolā, de veste sacerdotali. Quod olim in lamina monstrabatur, in signo ostenditur. Crucis: Tunc signum, iuxta Ezechielis vocem, gementibus figebatur in fronte: nunc portantes Crucem dicimus: Signatū est super nos, lumen vultus tui, Domine.

8 PALLADIVS Heraclides, Sanctorum Patrum, historia. 149. Loquens de adolescente ad virginem ingresso, sic ait. In locum occultum cum ea ingressus, dicit ei: Surge, serua te ipsam. Et cū eam

fuis vestibus induisset, tunica, camisia, & chlamyde, & omnibus virilibus, dixit ei: Egredere, te summa chlamydis parte tegens. Quæ cū sic fecisset, & se totā signo Crucis munisset, egressa ex illo loco omnino incorrupta & impolluta, seruata est; Christi gratia, & causa adolescentis qui eā suo sanguine liberauit à turpi vitio.

Crucis signum tēpore Apolloniorū, virginem liberat.

H 1 CHRYSO ST. tom. 2. in Matth. homi. 55. Vide suprā, litera. G. auth. 3.

2 IDEM tom. 5. hom. Quod Christus sit Deus. Veruntamen hoc maledictum, hoc abominabile, hoc extremi supplicij symbolum, Crux, diadematis & coronis clarius factum est. Neque enim sic regia corona ornatur caput, vt Cruce, quæ omni cultu dignior: & quam omnes prius abhorrebant, eius figuram tantopere quærunt: atq; adeo vbiq; ea inuenitur apud principes, apud subditos, apud mulieres, apud viros, apud virgines, apud nuptas, apud seruos, apud liberos: subinde omnes ea se signant, inscribendo in nobilissimum membrū nostrum. In fronte enim nostra quasi colūna quotidie figuratur. Sic in sacra mensa, sic in sacerdotum ordinationibus, sic iterū cū corpore Christi, in mysticis cœnis fulget. Hanc vbiq; celebrari videre licet, in domibus, in foro, in solitudine, in vijs, in montibus, in collibus, in vallibus, in mari, in nauibus, & in sulis, in lectis, in vestibis, in armis, in thalamis, in symposijs, in vasis argenteis, in aureis, in margaritis, in murorum picturis, in corporibus brutis male affectis, in corporibus à dæmonibus obsessis, in bello, in pace, in diebus, in noctibus, in delicatorū choreis, in monachorū ordinibus: adeo certatim donum hoc cœleste rapiunt omnes. Mira est hæc gratia, nullus confunditur, nullus erubescit, cogitans quod maledictæ mortis symbolū fuerit: sed omnes ipso magis ornatur, quā diadematum coronis, vel multis gematis monilibus & torquibus.

Figura Crucis frequens olim apud Christianos.

Et nō solum non fugitur, sed & desideratur & adamat, & oēs de ea solliciti sunt, & vbiq; fulget & sparsa est in parietibus domorum, in culminibus, in libris, in ciuitatibus, in vicis, in locis quæ habitantur, & quæ non habitantur. Et paulo post. Ipsum ergo hoc lignum, in quo positum sanctum corpus Dñi & Crucifixum, quare nā habere totus mundus ita contendit, vt qui paruum quiddam ex illo habet, hoc auro includat, tam viri, quā mulieres, & ceruicibus suis aptent, hinc valde honestati, & magnificentiæ & mu-

Particular ligni Crucis auidē olim optabāt Christiani. Auro melius Crucis particular de collo suspendebant.

Christiani, & muniti, & protecti, licet condemnationis fuerit lignum?
 3 **ID E M** tom. 2. in Matt. hom. 88. Hęc audientes, aduersus omnem furorem & irā diligenter nos aruemus. Si succēdi cor tuū senleris, pectus continuō signaculo Crucis signato: repete memoria quę tunc facta fuerunt, & ira illicō tāquā puluis dissipabitur.
 4 **PRVDENTIVS** in hūmno antē somnū.

Signum Crucis in frōte, et super cor. Virtus signi Crucis.

*Fac, cum vocante somnō
 Casum petis cubile,
 Frontem, locumq; cordis
 Crucis figura signet.
 Crux pellit omne crimen,
 Fugiunt Crucem tenebrę,
 Tali dicata signo
 Mens fluctuare nescit.*

Signum Crucis in frōte.

5 **AVGVST.** tom. 4. lib. de Catechi zādis rudibus, Cap. 20. Christi passionis & Crucis signo, in frōte hodie, tāquā in poste signādu es, omnesq; Christiani signantur.

Julianus A-postata Crucis signo dæmones fugat.

I **HISTORIA** Tripartī. lib. 6. Cap. 1. (Ex historia Theodoretī, lib. 3. cap. 3.) Cœpit igitur Iulianus imperialia scepra desyderare. Quā ob rem discurrens per vniuersam Hellada, vates quærebat responsa reddentes, consulens, an ad suū Imperiū perueniret: inuenitq; virū qui illi desyderata se dicere fateretur. Is eū perducens ad quendā Idolorū locum, & introducens in adytū seductores dæmones euocauit. Quibus solēnter apparentibus, terrore cōpellitur Iulianus in frōte sua Crucis formare signaculū. Tūc dæmones trophæi Dominici figuram respiciētes, & suę recordati deuotionis, repētē disparuerūt. Quod cognoscēs Magus, cœpit inculpare Iulianū. At ille & terrore significauit, & de Crucis se dixit obstupuisse virtute, eō quōd videntes hoc signū dæmones euauissent. Porro Magus: Nō hoc suspicēris, inquit, ō bone vir, eos timuisse, si cut ais, sed abominati potius hoc signum, abscesserunt. Et ita capiēns miserum, odio repleuit signaculi Iulianū.

Philip. 3.

2 **CHRYSOST.** tom. 4. in Epist. ad Philip. hom. 13. In illud, inimici Crucis Christi. Erāt enim quidā simulātes quidē Christianismū, remissē tamen & delicatē viuentes: hoc autē contrariū erat Crucī. Quapropter ista dixit. Crux enim animi est ad aciem instructi & mortificati, nihilq; remissē querentis: illi verō cōtraria sunt cōuersatione. Itaq; & si dicant se Christi esse, sunt tamē inimici Crucis. Nam aliōquin si Crucem

dilexissēt, vitā studuissēt viuere crucifixā. Nō est crucifixus Dñs tuus? Imitare Dñm, crucifige teipsum, etiā si nemo te crucifigat. Crucifige teipsum, nō vt teipsum interimas, absit: esset enim hoc impiū: sed quomodo Paulus dixit: Mihi enim, inquit, mūdus crucifixus est, & ego mūdo. Si diligis Dominū tuū, mortē illius morere. Disce quanta sit Crucis virtus, quanta peregerit, & quanta adhuc perficiat, quomodo sit munimentū vitæ. Per hanc perfecta redduntur omnia, baptisma quoq; per Crucē datur. Oportet enim signaculū istud assumere. Et manus imponūtur per Crucē, & Cruce vtimur siue in itinere simus, siue in domo, aut certē vbi cunq; simus. Magnū bonum est Crux, salutaris armatura, scutū inexpugnabile. Cū ergo sis illi inimicus, gestās Crucē: Nō solū ob signatus sis Cruce, sed & Crucē patiens. Solet enim Christus passiones & afflictiones, crucem vocare: vt cū dicit, Nisi quis tulerit crucē suā, & me secutus fuerit: hoc est, nisi quis paratus fuerit ad mortem.

3 **AVGVST.** tom. 4. lib. quæstionū veteris & noui testamenti, q. 114. Sed præfente signo Crucis obmutescit paganitas: & si adest, quam vocant stultam, prudentiā illa, sacra illorū respōdere nō audēt. Repriuntur enim exta illorū, respōdere nō audēt, & occultātur ob reuerentiā Christianę maiestatis. Magna res est vt illa quā vocāt prudentiam, metuat illam quā vocant stultitiam.

4 **ID E M** tom. 9. in Ioan. tract. 118. Vide, suprā, litera. G. autho. 5.

5 **BASIL.** lib. de Spiritu sancto, Cap. 27. Vide sup. litera. G. autho. 4.

6 **ID E M.** in Psal. 114. versu. 1. Ipsum itaq; dilexi, nēpe Deū, omniū quæ expetēda mihi veniūt, supremū, cuius vnius gratia in me recepi hæc afflictiones cū gaudio tolerādas. Hęc porro cuiusmodi sint, pōst paulo enarrat: Dolores videlicet mortis, pericula inferni, tribulationē & dolorē. Quæ oīa ob amorē in Deū, & ob spē repositā ijs qui ob pietatē arūnas afflictionesq; sustinent, amabilia ipsis apparuēre. Hosce. n. agones libera animi electiōne, nō itē inuitus, siue vlla vi adactus, sustinui, ait: Sed ardore mētis quodā & affectu, laboriosa hæc suscepi, vt possim dicere: Quoniā propter te mortificamur tota die. Ac vidētur ista verbis Apostoli equialere, & eodē a propheta affectu dici, quo ab Apostolo: Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia?

Afflictiones libenter toleranda.

Psal. 43.

Roma. 8.

Qui Christū colunt Crucifixum, debent seiplos crucifigere. Galat. 6.

Crucis laudes & vsus eius vbiq;.

Matth. 16. Luc. 14.

Præfente signo Crucis obmutescit paganitas.

Afflictiones libenter toleranda.

Psal. 43.

Roma. 8.

an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Dilexi igitur hæc omnia, sciens quōd hæc ego tolerem ac sustineam vitæ discrimina pro tuenda pietate, mei huius certaminis spectatore & arbitro præmiorum vniuersorum Domino.

2 **ID E M** in Psal. 115. versu, **Calicem salutaris accipiam.** Appellatione Calicis tolerantiam subindicat, sudoremq; certaminum in gratiam tuendæ pietatis, simulq; pertinacem conatum, quo ad mortem vsque aduersus peccatum resistimus. Hic planē Calix fuerit quem & in Euangelicis literis inducitur Saluator docuisse: Pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Rursus idem discipulis: Potestis bibere Calicem quem ego bibiturus sum? Mortem vtiq; declarabat, quam pro mūdi salute suscepit. Ob id dicit: Calicem salutaris accipiam, hoc est, sitienter & cupidē cōtendo ad perfectionē, per martyrīum: animæ nimirum corporisq; requiem ducens, non item dolores, quæ pro pietate decertaturus tolerabat supplicia. Ait itaq;: Me ipsum Domino offerā in sacrificiū & oblationem, cū cætera omnia existimem munifici adō benefactoris dignitate lōgē esse inferiora.

Matth. 26. Matth. 20.

3 **CHRYSOST.** tom. 4. In epist. ad Ephes. homil. 8. Si Christus ipse pro me seruus factus, gloriamq; suam exutus, tanti nō duxit esse in gloria, quanti quōd mei gratia Crucem subiret: quid quæso illius nomine ferre non debeo? Audi siquidem quid ipse dicat: Glorifica me, inquit, tu Pater. Quid dicis? Ad Crucem cum latronibus ac prædonibus ducendus, maledictorumq; necem subiturus: deinde & conspuendus, & virgis percutiendus es atq; alapis: & ista vocas gloriam? vtiq;, inquit: Nam pro dilectis ista patiar, atq; ea nūc mihi pro gloria duco. Si gloriam istud vocat, quōd miseros & calamitosos ita dilexerat: si gloria illi non in patrio throno, neque in diuina illa gloria, sed in contumelia reputata est, eamq; reliquis præposuit: multo magis mihi istud pro gloria ducendum est.

Multa pro nobis Christus est passus, vt nos libenter patiamur. Ioan. 17.

Dæmones timēt martyrum reliquias: & fugiunt audiētiōe Crucis nomine.

ac nobile? Immo ē contrario turpis & exprobabilis mors. Est enim & vtiq; pœnalis mors, & omninō teterrima, & apud Iudæos maledicta, & inter Gentiles abominanda. Vnde igitur illam dæmones reformidant, nisi de virtute Crucifixi? Si enim illam per se ipsam timerent, quanquā & hoc ipsum de his esset indignum, tamen & ante illum & post illum pleriq; crucifixi sunt, & cum ipso etiam duo. Quid igitur si inuocet aliquis nomen latronis, vel alterius cuiusquam crucifixi, dæmon ne fortē timebit, ac fugiet? Nequaquam, quin immo ridebit. Si verō Iesum addideris Nazarenum, velut ab igne repentē diffugiet.

5 **ID E M** tomo. 3. homil. 1. De Cruce & latrone. Hodierna die noster Dominus pendit in Cruce, & nos festiuitatem eius nimia lætitia celebremus, vt discamus Crucem totius spiritualis gratulationis esse substantiam. Etenim antē, ipsum vocabulum crucis, pœna fuit, sed nunc ad gloriam nuncupatur. Antea condemnationis ferebat horrorem, nunc salutis indicium est. Crux enim nobis totius beatitudinis causa est. Hęc nos a cæcitate liberauit erroris: hæc ē tenebris reddidit luci: hæc debellatos quieti sociavit: hæc alienatos, Deo coniunxit; hæc longē constitutos, Deo proximos præsentauit: hæc peregrinantes, ciues ostendit; hæc discordiæ amputatio est: hæc pacis firmamentum: hæc bonorū omnium abūda largitio. Istius causa nullis angustijs deserti erramus, quia iam nobis campi mōstrati sunt veritatis.

Crucis fructus.

6 **AVGVST.** tom. 10. sermo. 19. de Sanctis. Hoc signum (Crucis) præfidiū est amicis, obstaculum est inimicis. Huius Crucis mysterio rudes catechizantur, eodem mysterio fons regenerationis consecratur, eiusdem Crucis signo per manus impositionem, baptizati dona gratiarum accipiunt. Cum eiusdem Crucis caractere Basilicæ dedicantur, altaria consecrantur, altaris sacramenta cum interpositione Dominicorum verborum conficiuntur: Sacerdotes & leuitæ per hoc idem ad sacros ordines promouentur. Et vniuersaliter omnia Ecclesiastica Sacramenta in huius virtute perficiuntur.

Hæc ferē omninō ad eident nunc heretici, qui signū etiā Crucis execrantur, vsuq; illius ad malediciā impietatis referunt.

7 **ID E M** tom. 8. in Psal. 36. concione. 2. versu, **Confirmat autem iustos Dominus.** Vide quid propter te pertulit, qui quare perferret non habebat. Quanta cūq; patiaris, nō peruenies ad illas insultationes,

Mat. 26. & 27.

tiones, ad illa flagella, ad illam ignominiosam vestem, ad illam spineam coronam, ad illam postremò Crucē non peruenies quia iam & de pœna humani generis sublata est. Cùm enim sub antiquis scelerati crucifigerentur, modò nullus crucifigitur. Honorata est, & finita est. Finita est in pœna, manet in gloria. A locis suppliciorum, fecit transitum ad frontes Imperatorum. Qui tantum honorem dedit pœnis suis, quid ieruat fidelibus suis?

8 ET in Psal. 141. Insultet ille (*nempè, paganus*) Crucifixo Christo, videam ego in frontibus Regum Crucem Christi. Quod irridet, ibi saluor. Nihil est superbius ægroto, qui deridet medicamentum suum. Si nō derideret, acciperet & ipse, & sanaretur. Crux illa signum est humilitatis, ille autem superbia nimia non agnoscit vnde sanetur tumor animæ suæ. Si autem ego agnosco, in via ambulo, vsq; adeò de Cruce nō erubescō, vt non in occulto loco habeā Crucē Christi, sed in fronte portem.

9 IDEM tom. 1. lib. 1. Confess. Cap. 11. Audieram ego adhuc puer de vita æterna nobis promissa per humilitatem Domini Dei nostri descendens ad superbiam nostram, & signabar iam signo crucis eius, & condiebar eius sale, iam inde ab vtero matris meæ, quæ multum sperauit in te.

10 IDEM tom. 4. De Catechizandis rudibus. Cap. 20. Apertius autem Christi passio in illo populo figurata est, cùm iusi sunt ouem occidere, & manducare, & de sanguine eius postes suos signare, & hoc celebrare omni anno, & appellare Pascha Domini. Manifestissimè quippe Propheeta de Domino Iesu Christo dicit, Quia tanquam ouis ad immolandum ductus est. Cuius passionis & Crucis signo in frōte hodie tanquam in poste signandus es, omnesq; Christiani signantur.

11 IDEM tom. 8. in Psalm. 30. concione. 3. versu, Perfecisti eis, &c. Quomodo viuit Deus in corde tuo, sic habitet in ore tuo: quia non sine causa signum suum Christus in fronte nobis figi voluit tanquam in sede pudoris, ne Christi opprobrio Christianus erubescat.

12 IDEM tom. 9. in Ioan. tractat. 3. Homines sumus, quod puto non diu esse suadendum charitati vestræ, Christiani: & si Christiani, utiq; ipso nomine ad Christum pertinentes. Huius signum in fronte gestamus:

de quo nō erubescimus, si & in corde gestamus.

13 ET Tracta. 36. Elegit Christus extremum & pelsimum genus mortis, qui omnem fuerat ablaturus inortem. De morte pelsima occidit omnem mortem: pelsima enim erat non intelligentibus Iudeis, nam à Domino electa erat. Ipsam enim Crucem suam signum habiturus erat, ipsam Crucē de diabolo superato tanquam trophæum in frontibus fideiū positurus, diceret Apostolus, Mihi autem absit gloria nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Nihil erat tūc in carne intolerabilius, nihil est nunc in fronte gloriosius. Quid seruat fidei suo, qui talem honorem dedit supplicio suo?

14 IDEM Tom. 10. sermo. 18. De Verbis Domini. Si genus mortis exhorrescit infirmitas, nihil illo tempore fuit ignominiosius quàm mors crucis. Non enim frustra cōmendans eius obedientiam Apostolus, addidit dicens, Factus est obediens vsq; ad mortem, mortē autem Crucis. Sed quia ipse honoraturus erat fideles suos in fine huius seculi, prius honorauit Crucē in hoc seculo, vt terrarum principes credentes in eum, prohiberent aliquem nocentium crucifigi, & quod cum magna insultatione persecutores Iudæi Dño procurarunt, magna fiducia serui eius, etiam & Reges, in fronte nunc portant.

15 IDEM tom. 5. lib. 22. de Ciuitate Dei, Cap. 8. In eadem Carthagine, Innocentia religiosissima foemina de primarijs ipsius ciuitatis, in mammilla cancrum habebat: rem (sicut medici dicunt) nullis medicamentis sanabilem. Aut ergò præcidi solet & à corpore separari membrum vbi nascitur: aut, vt aliquanto homo quietius viuat, fomentis est pestis mitiganda frequentibus. Nam vt inde mortem quamlibet tardius affuturam confidamus, secundum Hippocratis, vt fertur, sententiam, omnis est omittenda curatio. Hoc illa à perito medico, & suæ domui familiarissimo, acceperat: & ad solum Deum se orando conuerterat. Admonetur in somnis appropinquante Pascha, vt in parte foeminarum obseruati ad baptisterium, quæcunq; illi baptizata primitus occurrisset, signaret ei locum signo Crucis Christi: fecit, & confestim sanitas secuta est.

Crucis signum in fronte.

Galat. 6.

Philip. 2.

Christi Crux in frontibus Regum, & omnium.

Signo Crucis sanatur morbus Canceri.

LECTIO SEPTIMA.

DOCTOR.

QVID iam sequitur in ordine Symboli?

ADOLESCENS.

Descendit ad Inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

DOCTOR.

Quonam tu sensu accipis hunc Christi descensum ad Inferos?

ADOLESCENS.

Sanè vt quemadmodum corporali suo adspectu, magnam spem salutis consequendæ iniecerat ijs qui vel tūc viuebant, vel erant aliquando victuri: ita Patres iam vita functos, & in limbo degentes, certiores redderet partæ iam gloriæ, animæ suæ præsentia, doloribus ac metu iam antè diuexatæ.

DOCTOR.

Censes ergò hîc inferorum nomine, neq; accipiendum esse horrorem quem Iesus in Cruce gemens acerbum sensit, hæc enim omnia adhuc vitam agenti contigerunt: neq; eius sepulturam intelligendam, distincta enim eius paulò antè fit mentio, sed vis omnino credi visitatas ab eo fuisse Patrum animas, quæ in limbo detinebantur.

ADOLESCENS.

Planè omnino, præterquàm enim quòd is est germanus earum scripturarum sensus, quæ huc adferri solent ab Ecclesia, sanè illud erat Christi in primis officium, vt per omnia similis nobis fieret absq; peccato, & æterna peccati pœna. Quare si iustorum hominum animæ antequàm ille homo fieret, vnà cum corporibus non erant inclusæ sepulchris, sed eum in locum quem nos limbum appellamus, relegatæ, certò nobis illud constare debet, eas suauissima Domini sui præsentia fraudatas non fuisse, sed hoc illum sese ad tempus exilio multasse, vt ab eo penitus illas vindicaret.

DOCTOR.

Iam quia sese offert altera pars articuli de Christi Resurrectione, habes'ne quod ea de re nobis edisseras?

ADOLESCENS.

Crux in frontibus Imperatorum.

Crux Christi in frontibus Regū, & omnium Christianorum.

Crux in frōte.

Isai. 53.

Crux in frōte.

Christus voluit vt in frōte Crucis signum signatur.

Crucis signum in frōte & in corde.

Matth. 18. Luc. 19. Ioann. 3. Ephes. 2. Titum. 3. Hebræ. 5. 1. Petr. 3.

Zach. 9. Eccli. 14. 1. Petr. 3. Acto. 2. Iren. li. 5. Iusti. dial. cum Tripbo. August. epist. 99. et. 57. & de fide ad Pet. cap. 2. & cont. Felic. tom. 6. c. 14. & 16. Niceph. lib. 1. c. 31. Orig. in epist. ad Roman. c. 5. Amb. lib. 3. de fide. c. 3. Basil. in psal. 48. Russi. in symb. Hiero. in epist. ad Ephe. c. 4. Luc. 16.

1. Petr. 3.

Hiero. in Zach. c. 9.

1. Petr. 3.

A D O L E S C E N S

Habeo : hanc enim ego diuina virtute factam fuisse sentio, tum vt hac nobis via, vera iustitiæ (quæ germana est resurrectione à peccato) ratio pararetur, tum vt certissima fide intuemur nostram ipsorum resurrectionem, cum eius tanquam Capitis membra simus, cui vt quàm similimi resurgamus, nouâ quotidie sanctimoniam & bonis operibus debemus consecrari.

D O C T O R.

Cur porrò dilata est in tertium vsque diem ista Christi Resurrectio?

A D O L E S C E N S.

Quòd per multa huc spectarent Prophetarum oracula, effectq; omnis occasio ijs præcidenda, qui forsàn olim in speciem de vera eius morte dubitassent, si ante diem tertium reuixisset.

AUTHORIT. SCRIPT.

e Ose. 6. Matth. 28. Acto. 2. & 13. Ro. 1. 4. 6. 8. & 14. 1. Cor. 15. Colof. 2. 1. Tim. 2. f Ioan. 12. Acto. 17. & 23. g Roma. 6. Ephes. 4. Philp. 3. 1. Pet. 1. Apoca. 10. Tit. 3.

h Ioann. 2. Matth. 12: & 16. Hieron. m. c. 2. Ion. Tertul. de resurre. car. Aug. de de consen. Euag. lib. 3. c. 4. Chrysost. in Matth. & Theophy.

A MATTH. Cap. 18. Venit enim filius hominis saluare quod perierat.

L V C A E Cap. 19. Venit enim filius hominis, quærere & saluum facere quod perierat.

I O A N. Cap. 3. Vide suprâ, lect. præceden. litera F.

A D E P H E S. Cap. 2. Deus autem (qui diues est in misericordia) propter nimiam Charitatem suam qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, cõiuificauit nos in Christo, (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & confedère fecit in cœlestibus in Christo Iesu, vt ostenderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Iesu.

A D T I T V M Cap. 3. Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei: non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abudè per Iesum Christum Saluatorẽ nostrum: vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.

A D H E B R. Cap. 5. Et consummatus, factus est omnibus obtèperantibus sibi, causa salutis æternæ.

P R I O R. Petri, Cap. 3. Vide suprâ, lectione præced. litera: M.

B Z A C H A. Cap. 9. Tu quoq; in sanguine testamenti tui, emisisti vinctos tuos, de lacu in quo non est aqua.

E C C L E S I. Cap. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciã omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.

P R I O. Petri, Cap. 3. Vide suprâ, lect. præceden. litera. M.

A C T O. Cap. 2. Hunc (Iesum) definito consilio & præsciẽtia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes, interemistis: quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum, Pro- uidebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commouear. Propter hoc lætatũ est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meã in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

C L V C A E Cap. 16. Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abraham.

P R I. Petri, Cap. 3. Vide suprâ, lect. præceden. litera. M.

E O S E A E Cap. 6. Viuificabit nos post duos

duos dies: in die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspectu eius.

M A T T H. Cap. 28. Respondens autem Angelus dixit mulieribus, Nolite timere vos: scio enim quòd Iesum qui Crucifixus est, queritis. Nò est hic: surrexit enim sicut dixit. Venite & videte locum vbi positus erat Dominus. Et citò euntes, dicite discipulis eius quia surrexit: & ecce præcedit vos in Galilæam, ibi eũ videbitis: ecce prædixi vobis is.

A C T O R. Cap. 2. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha Dauid, quoniam defunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius est apud nos, vsque in hodiernum diẽ. Propheta igitur cùm esset, & sciret quia iureiurãdo iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius: prouidẽs locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neq; caro eius vidit corruptionẽ. Hunc Iesum resuscitauit Deus, cuius omnes nos testes sumus.

E T Cap. 13. Cùmq; cõsummassent omnia quæ de eo (scilicet Christo) scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt in monumento. Deus verò suscitauit eum à mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his qui simul ascenderãt cum eo de Galilæa in Hierusalem, qui vsque nunc sunt testes eius ad plebem. Et nos vobis annunciamus eã quæ ad patres nostros repromissio facta est: quoniam hanc Deus adimpleuit filiis nostris, resuscitãs Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quòd autem suscitauit eum à mortuis, amplius iam non reuersum in corruptionẽ, ita dixit, Quia dabo vobis Sancta David fidelia. Ideoq; & aliàs dicit, Non dabis Sanctum tuum vidẽre corruptionem. David enim in sua generatione cùm administrasset, voluntati Dei dormiuit: & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem. Quem verò Deus suscitauit, non vidit corruptionem. Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annunciat, ab omnibus quibus nò potuistis in lege Moyfi iustificari. In hoc omnis qui credit, iustificatur.

A D R O M. Cap. 1. Qui factus est ei ex semine David secundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundum spiritũ sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Dñi nostri, per quẽ accepimus gratiam & Apostolatũ

ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine eius, in quibus estis & vos vocati Iesu Christi.

E T Cap. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

E T Cap. 6. An ignoratis, quia quicumq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Hoc sciẽtes quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destrueretur corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Si autem mortui sumus cum Christo: credimus quia simul etiã uiuemus cum Christo: scientes quòd Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem uiuit, uiuit Deo: Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato: uiuentes autem Deo in Christo Iesu Dño nostro. Non ergò regnet peccatum in vestro mortali corpore vt obediatis concupiscentijs eius: Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tãquàm ex mortuis uiuentes: & membra vestra arma iustitiæ.

E T Cap. 8. Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, immò qui & resurrexit, qui est ad dexterã Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

E T Cap. 14. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: vt & mortuorũ, & viuorum dominetur.

P R I O. Ad Corint. Cap. 15. Vide suprâ, lect. 5. lit. M. Et deinde. Si autem Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis: quomodo quidam dicunt in vobis, quoniã resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est: neq; Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. Inuenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus aduersus Deum, quòd suscitauerit Christum, quem non suscitauit, si mortui non resurgunt. Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Quòd si

Isai. 55. Psal. 15.

Psal. 15.

Christus non resurrexit: vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum, in Christo sperantes sumus: miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominē mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.

AD COLOS. Cap. 2. Vide suprà, lect. 6. lit. M.

POSTE. Ad Timot. Cap. 2. Memor esto, Dominum Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundum Euangelium meum, in quo laboro vsque ad vincula, quasi malè operans: sed Verbum Dei non est alligatum. Ideò omnia sustineo propter electos: vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria cœlesti. Fidelis sermo. Nam si commortui sumus, & conuiuemus.

F IOAN. Cap. 12. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. (hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.)

ACTOR. Cap. 17. Et tempora quidem huius ignorantia despiciens Deus, nunc annunciat hominibus vt omnes ubiq; penitentiam agant, eò quòd statuit diem in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbēs omnibus, suscitans eum à mortuis.

E T Cap. 23. Sciens autem Paulus quia vna pars esset Sadducæorum, & altera Phariseorū, exclamauit in cōcilio, Viri fratres, ego Phariseus sum, filius Phariseorum: de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum hæc dixisset facta est dissensio inter Phariseos & Sadducæos, & soluta est multitudo.

G AD ROMAN. Cap. 6. Vide sup. litera. E.

AD EPHES. Cap. 4. Vos autē non ita didicistis Christum: si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, (sicut est veritas in Iesu.) Deponite vos, secundum pristinam conuersationem, veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autē spiritu mentis vestre: & induite nouū hominē qui secundum Deū creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatē, vnusquisq; cum proximo

suo: quoniam sumus inuicem membra. Et cetera vsq; ad finem capituli.

AD PHILIP. Cap. 3. Sed quæ mihi fuerūt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Veruntamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiā Iesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrificiam: & inueniar in illo non habens meam iustitiam quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi, quæ ex Deo est iustitia in fide: ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionū illius: configuratus morti eius, si quo modo occurram ad resurrectionem quæ est ex mortuis.

PRIOR. Petri, Cap. 1. Vide suprà, lect. 1. lit. G. Et deinde. In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in varijs tentationibus: vt probatio vestræ fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem, in reuelatione Iesu Christi.

APOCALYP. Cap. 20. Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.

AD TITVM Cap. 3. Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus præesse qui credunt Deo. E T. Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad vsus necessarios: vt non sint infructuosi.

H IOAN. Cap. 2. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Quod signum ostendis nobis quia hæc facis? Respondit Iesus, & dixit eis, Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & sex annis ædificatū est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat: & crediderunt scripturæ, & sermo ni quem dixit Iesus.

MATTH. Cap. 12. Generatio mala & adultera signum quærit: & signū non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

E T Cap. 16. Generatio mala & adultera signum

signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ.

AUTHORITAT. PATR.

B IRENÆVS lib. 5. aduersus hæreses, in fine. Ipse Dominus tribus diebus: cōuerfatus est vbi erant mortui, quemadmodum Propheta ait de eo: Commemoratus est Dominus Sanctorum mortuorum suorum, eorum qui antè dormierunt in terram stipulationis, & descendit ad eos, extrahere eos, & saluare eos. Et ipse etiam Dominus: Quæadmodū ait, Ionas in ventre Ceti tres dies & tres noctes māsit, sic erit filius hominis in corde terræ. Sed & Apostolus ait: Ascendit autē, quid est, nisi quia & descendit in inferiora terræ? Hoc & Dauid in eū prophetans, dixit: Et eripuisti animā meā ex inferno inferiori. Resurgens autem tertia die, & Mariæ quæ se prima vidit & adorauit, dicebat: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meū: sed vade ad discipulos & dices eis, Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum. Si ergo Dominus legem mortuorū seruauit, vt fieret primogenitus à mortuis, & commoratus vsque ad tertium diem in inferioribus terræ, post deinde surgens in carne, vt etiam figuras clauorum ostenderet discipulis, sic ascendit ad Patrem: quomodo non confundentur, qui dicunt inferos quidem esse hunc mundum qui sit secundum nos, interiorē autem hominem ipsorum, dereliquentem hic corpus, in supercœlestem ascendere locum? Cum enim Dominus in medio vmbre mortis abierit, vbi animæ mortuorum erant, post deinde corporaliter resurrexit, &c.

2 IVSTINVS Martyr, Dialogo cū Tryphone. Quod autem petebat (scilicet Christus) vt anima sua è gladio, ex ore leonis, & ex manu canis eriperetur ac seruetur, hoc petebat, vt nemo animam suam do minatu teneret: vt cum mors appropinquat, idem à Deo petamus, qui inhonesta omnia auertere potest, ne malus genius animam nostram rapiat.

3 AVGVST. tom. 2. Epist. 99. ad Euodium. Et Dominū quidem carne mortificatum venisse in infernum satis constat. Neque enim contradici potest vel prophetiæ quæ dixit: Quoniam non derelinques animam meam in inferno. Quod ne aliter quisquam sapere auderet, in Actibus

Apostolorū idē Petrus exponit illis verbis, quibus eū asserit soluisse inferni dolores, in quibus impossibile erat eum teneri. Quis ergo nisi infidelis negauerit fuisse apud inferos Christum? Quod si mouet aliquem, quemadmodum accipiendum sit inferni ab illo solutos dolores (neque enim cœperat in ijs esse tanquā in vinculis: & sic eos soluit, tanquā si catenas soluisset quibus fuerat alligatus;) facillè est intelligere sic eos solutos, quæadmodū solui possunt laquei venantium ne teneant, non quia tenuerunt. Potest & sic, vt eos dolores eum soluisse credamus, quibus teneri ipse non poterat, sed quibus alij tenebantur, quos ille nouerat liberandos. Et post pauca. Si causa quæritur, cur voluerit venire in infernum, vbi dolores illi essent, quibus teneri omnino non poterat, quia erat, vt scriptum est, inter mortuos liber, in quo princeps & præpositus mortis, non inuenit aliquid quod supplicio deberetur: hoc scilicet quod scriptum est; Solutis doloribus inferni: non in omnibus, sed in quibusdam accipi potest, quos ille dignos ipsa liberatione iudicabat. Et de illo quidem primo homine patre generis humani, quòd eum ibidem soluerit, Ecclesia ferè tota consentit: quod eam non inaniter credidisse credendum est, vnde cum hoc traditum sit, etiāsi Canoniarū scripturarum hinc expressa non proferatur auctoritas.

4 ET Epist. 57. ad Dardanum, Exponens illud: Hodie mecum eris in paradiso. Non ex his verbis in cœlo existimandus est esse paradiso. Neque enim ipso die in cœlo futurus erat homo Christus Iesus, sed in inferno secundum animā, in sepulchro autem secundum carnem. Et de carne quidem quòd eo die in sepulchro sit posita, manifestissimum est Euangelium. Quòd verò illa anima in infernum descendit, Apostolica doctrina prædicat: quando quidem Beatus Petrus ad hanc rem testimonium de Psalmis adhibet, vbi de ipso prædictum esse demonstrat: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, neque dabis sanctum tuum videre corruptionem. Illud de anima dictum est, quia non ibi est derelicta, vnde tam citò remeavit. Istud de corpore, quod in sepulchro corrumpi celeri resurrectione non potuit. Sed in sepulchro Paradisum nullus intelligit. Restat igitur vt si secundum hominē

dictum

Nemo, nisi infidelis, negat Christū apud inferos fuisse. Dolores inferni quomodo soluti esse dicantur.

Psalm. 87.

Psalm. 87.

Adamus in inferno liberatum credit Ecclesia.

Inc. 23. Christi anima in inferno, corpus in sepulchro.

Ab. 2. Psalm. 15.

Paradisus in quo latro fururus erat cum Christo.

dictum est: Hodie mecum eris in paradiso: in inferno intelligatur esse paradiso, ubi erat eo die futurus, secundum humanam animam, Christus.

5 IDEM tom. 3. De Fide ad Petrum, lib. 1. Cap. 2. Vnus ergo est atque idem Deus Dei Filius natus ante secula, & natus in seculo, & vtraque natiuitas vnus est Filij Dei. Diuina, secundum quam creator in forma Dei coæternus Patri Deus est: humana, secundum quam semetipsum exinaniens, & formam serui accipiens, non solum in conceptu materni vteri, semetipsum dum homo fieret, eadem seruilis formæ susceptione formauit: verum etiam de eodem matris vtero idem Deus homo factus exiuit, & in Cruce idem Deus homo factus pependit, & in sepulchro idem Deus homo factus iacuit, & ab infernis idem Deus homo factus tertio die resurrexit: sed in sepulchro secundum solam carnem idem Deus iacuit, & in infernum secundum solam animam descendit.

6 IDEM tomo. 6. contra Felicianum Arianum, Cap. 14. Erat (Christus) vno atque eodem tempore ipse totus etiam in inferno, totus in cælo: illic patiens iniuriam carnis, hic non relinquens gloriam Deitatis. Erat apud inferos resurrectio mortuorum, erat super cælos vita uiuentium, verè mortuus, verè viuus: in quo mortem susceptio mortalitatis excepit, & vitam Diuinitas seruata non perdidit.

7 ET Cap. 17. Iacebat (Christus) quantum ad corpus, mortuus in sepulchro, mortuos resuscitans in inferno, vitam tribuens vniuersis in cælo.

8 NICEPHORVS Calixtus, Ecclesiasticæ historiæ lib. 1. Cap. 31. Ipse enim iustitiæ Sol Christus, anima sola per mortem à corpore segregata, apud inferos iustorum animis præsto fuit: & dux itineris ad paradysum ferentis præijt, lucis princeps viæque ductor eis perinde atque Latroni factus. Eadem nanque die, ac potius eadem hora ab inferis redijt: ut quidem cum alij nonnulli, tum is cui aurea lingua nomen indidit, in primis hæc accuratius certiusque exposuere. Nec enim rationi consonum erat, animam eius apud inferos retineri, qui nihil prorsus à primi parentis maledictione & exitio secum attulisset. Subito ergo, & (vt ita dicam) fulgetri celeritate, dignos atque idoneos, luce summè coruscantis Deitatis illustrans,

ac immensa potentia ex caliginosis illis soleque carentibus latebris reducens: & principibus ibi tenebrarum ducibusque; maiorum, diuinæ potestatis splendore, & Angelicarum cohortium militia, quali obtritis, nullo tempore, & labore nullo, atque (vt semel dicam) eo qui solum Deum decet, modo, in momento vno ad sacra immensaque luce relucentia paradisi tabernacula reduxit: eaque tabernacula perinde atque quosdam arrhabones, & primitias earum quæ in cælis aliquando, post communem scilicet illam resurrectionem omnium, condignis atque idoneis paratæ sunt, mansionum, sempiternorumque hærediorum, ita vt par erat, eis donauit. Et quemadmodum nuda anima, nudis apud inferos animabus, eo quo dictum est modo, Saluator, Vespertina Parasceues diei hora præsens affuit, resurrectionemque quodammodo subindicauit: sic rursus tertia post die, cum profundum etiamnum Sabbathorum esset diluculum, ac sol quidem tum circa paradysum in Edem oriretur, altioraque & sublimiora montium iuga attingeret: circa nostrum autem horizontem septima (vt sic dicam) aut etiam octaua obtineret hora nocturna, cum vitæ principe, Deo simili animato, & purè intellectu corpore, ex sepulchro prodiens, ita vt antea prænuiciauerat, surrexit.

9 ORIGENES tom. 2. in Cap. 5. epistol. ad Romanos, lib. 5. longè post initium. Si verò, vt in nonnullis exemplaribus habetur, etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ mors ista, id est, quæ in inferno animas detinebat, regnasse dicatur, intelligimus & sanctos quosque sub ista morte, etiam si non peccandi, at certè moriendi lege decidisse: Christum verò idcirco in infernum descendisse, non solum vt ipse non teneretur à morte, sed vt & eos qui inibi non tam præuaricationis, vt diximus, crimine, quam moriendi conditione habebantur, absolueret: sicut scriptum est: Quia multa corpora Sanctorum dormientium surrexerunt cum illo, & ingressi sunt in sanctam ciuitatem. In quo Prophetæ dicta complentur, qui ait de Christo: Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem. Et hoc modo per resurrectionem suam mortis quidè iam regna destruxit, vnde & captiuitatem scribitur

Descendens Christus ad inferos, non ibi detentus est, sed animas liberauit.

Matth. 27.

Psal. 67.

liber-

liberasse: ipsum verò inimicum & tyrannum, cuius regna dissoluantur, audi quando dicat Apostolus destruendum: Nouissimus, inquit, inimicus destruetur mors. Regnum verò mortis iam destructum est, & captiuitas quæ sub ea tenebatur, abducta est.

10 AMBRO. tom. 2. De Fide ad Gratianum, lib. 3. Cap. 3. Satis ergo claret & solum Deum non esse Patrem sine Filio, & solum Deum non intelligi Filium sine Patre. In quo autem factus sit, per os sancti Patriarchæ asseruit, dicens: Quia repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit: æstimatus sum cum descenditibus in lacum, factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber. Et hic, sicut homo, inquit, non sicut Deus, factus sum. Et, repleta est malis anima mea. Anima vtique, non Diuinitas. Factus est in eo in quo erat inferni debitus, factus est in eo in quo cum alijs æstimatur: Diuinitas enim similitudinem collationis abiurat, & tamen in ipsa carne morti obnoxia maiestatem aduerte Diuinitatis in Christo. Et si factus est sicut homo, & sicut caro factus est, tamen inter mortuos liber, & liber sine adiutorio. Sed quomodo hic sine adiutorio fuisse se Filius dicit, cum supra dictum sit: Posui adiutorium super potentem? Ergo & hic distingue naturas. Adiutorium caro habet, Diuinitas non habet. Liber igitur est qui mortis vincula nesciuit, non captus ab inferis, sed qui operatus sit in inferis. Sine adiutorio est, quod non per nuncium, neque legatum, sed ipse per se Dominus, saluum fecit populum suum. Quomodo enim potuit adiutorium sui corporis querere suscitandi, qui alios suscitauit?

11 BASILIVS in Psalm. 48. Verum tamen Deus redimet animam meam de manu inferni, cum susceperit me. Manifestè vaticinatur Domini ad inferos descensum: qui cum alijs, etiam ipsius animam redimet, ne illic maneat.

12 CYPRIANVS siue Ruffinus, in symbolum Apostolorum. Sed & quod in infernum descendit, euidenter prænucciatur in Psalmis, vbi dicitur: Et in puluerem mortis deduxisti me. Et iterum: Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendendo in corruptionem? & iterum: Descendisti in limum profundi, & non est

substantia. Sed & Matthæus dicit: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Vnde & Petrus dixit: Quia Christus mortificatus carne, viuificatus autem spiritu. In ipso, ait: & eis qui in carcere inclusi erant in diebus Noë: in quo etiam quid operis egerit in inferno, declaratur. Sed & ipse Dominus per Prophetam dicit tãquam de futuro: Quia non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Quod rursus propheticè nihilominus ostendit impletum, cum dicit: Domine eduxisti ab inferno animam meam, saluasti me à descenditibus in lacum. Et paucis interpositis. Resuscitatur caro quæ deposita erat in sepulchro, vt adimpleretur quod dictum est per Prophetam: Quia non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Reddit ergo victor à mortuis, inferni secum spolia trahens: eduxit enim eos qui tenebantur à morte, sicut ipse prædixerat vbi ait: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Attestatur autem Euangelium de hoc cum dicit: Quia monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum dormientium resurrexerunt, & apparuerunt multis, & ingressi sunt sanctam ciuitatem illam de qua Apostolus dicit: Quæ autem sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum. Sicut ad Hebræos iterum dicit: Decebat enim propter quæ omnia, & per quem omnia, multos filios in gloriam adducentem, authorem salutis eorum per passionem consummari.

13 HIERONIM. tom. 6. in Cap. 4. ad Ephesios. Inferiora terræ, infernus accipitur: ad quem Dominus noster Saluatorque descendit, vt sanctorum animas, quæ ibi tenebantur inclusæ, secum ad cælos victor abduceret. Vnde & post resurrectionem eius plurima corpora iustorum in Sancta ciuitate visa sunt. Quod autem infernus in inferiori parte terræ sit, & Psalmista testatur dicens: Aperta est terra & deuorauit Dathan, & operuit super congregationem Abyron. Et ipsum in Numerorum libro plenius explicatur. Alio quoque loco legimus: Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes.

14 HIERONIM. tom. 5. in cap. 9. Zachariæ. Tu quoque in sanguine testamenti siue pacti tui, emisisti vincos tuos de lacu in quo non est aqua. Quod ita

E 3 intelli-

Philip. 2.

Christus in sepulchro secundum solam carnem.

Christus quomodo apud inferos.

Christus mortuus in sepulchro, mortuos suscitans in inferno.

Christi anima descendit ad inferos, inde animas Patrum veteris die se cum adducens.

Matth. 11. 1. Pet. 3.

Psal. 15.

et dicitur in libro Apoc. 11. 12. 13. 14. 15.

Psal. 15.

Resurgens Christus, in ferri spolia traxit.

Ioann. 12. Matth. 27.

Galat. 4.

Heb. 2.

Eph. 4. Infernus in inferiori parte terræ: et inde Christus animas abduxit.

Matth. 27.

Psal. 05.

Num. 16.

Psal. 54.

Cum Christo surrexerunt qui mortis vinculis tenebantur.

Zach. 9. intelligitur. In sanguine passionis tuæ eos qui vincti in carcere tenebantur inferni, in quo non est vlla misericordia, tua clementia liberaſti. Denique poſtquam Dominus reſurrexit, hi qui peccatis Adam (ſiue, vt quidam volunt, erroris inſoliti) ac mortis vinculis tenebantur, reſurrexerunt cum eo, & apparuerunt in ſancta ciuitate.

H 1 **HIERONIM.** tom. 5. in cap. 2. Ionæ. Huius loci myſterium in Euangelio Dominus exponit: & ſuperfluum eſt, vel idipſum, vel aliud dicere. *Et ad finem.* Præcipitur ergo (inquit) huic magno ceto, & abyſſis, & inferno, vt terris reſtituat Saluatorem: & qui mortuus fuerat, vt liberaret eos qui mortis vinculo tenebantur, ſecum plurimos educat ad vitam.

2 **TERVLLIA.** lib. de Reſurrectione carnis Cap. 18. Sententiam Dei, natura pronunciat: Terra es, & in terram ibis. Et qui non audiuit, videt. Nulla mors non ruina membrorum eſt. Hanc corporis fortem Dominus quoque expreſſit, cum ipſa ſubſtantia indutus, Diruite (inquit) templum iſtud, & ego illud triduo reſuſcitabo. Oſtendit enim cuius ſit dirui, cuius elidi, cuius iacere, cuius & releuari & reſuſcitari: quanquam & animam circumferat trepidantem viſque ad mortem, ſed non cadentem per mortem. Quia & ſcriptura de corpore, inquit, ſuo dixerat.

3 **AVGVST.** tom. 4. De Conſenſu Euangelistarum, lib. 3. Cap. 24. Nam & ipſum triduum quo Dominus mortuus eſt & reſurrexit, niſi iſto loquendi modo, quo à parte totum dici ſolet, rectè intelligi non poteſt. Hinc magna ratio redditur verbi Domini: ipſe quippe ait: Sicut enim Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Computentur autem tempora, ſiue ex quo tradidit ſpiritum, ſiue ex quo ſepultus eſt, & non occurrit ad liquidum niſi ad medium diem, hoc eſt, vt ſabbathum totum diem accipiamus, id eſt, cum ſua nocte: illos autem qui eum in medio poſuerunt, id eſt, Paraſceuem, & primam ſabbathi, quem diem Dominicum dicimus, à parte totum intelligamus.

4 **CHRYSOST.** tom. 2. homil. 44. in Matthæum. Nec dabitur ei ſignum, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Reſurrectionis iam mentionem facit, & à figura Ionæ rem

Matth. 12. *Reſurgens Chriſtus eduxit ſecum animas ex inferno.*

Gen. 3. *Probatum Chriſti reſurrectionis.*

Ioan. 2.

Chriſtus fuiſſe ſe tres dies & noctes in corde terræ, quomodo accipiat.

Probatum Chriſti reſurrectionis exemplo Ioan. na.

ipſam confirmat. *Et paulo poſt.* Nunc autem reſurrectionis ſermonem, quem futuris calamitatibus cognituri erant, probat atque adſtruit. Sicut enim fuit Ionas, ait, in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Liquidò, ne verba eius illuderent, non dixit, quia reſurget: id autem occultius tetigit, vt præſcientiam eius non ignorarent, quæ ipſos adeò non fugit, vt ad Pilatum poſtea aſſerent, quia ille ſeducitor dixit, poſt tres dies reſurrecturum: quod certè diſcipuli eius tanquam rudiores non intellexerunt. Quocirca phariſæi & ſcribæ, ſua ipſorum ſententia condemnati eſſe videntur. Aduerte autem quomodo, quanuis occultè, ſignificanter tamen dixit: Non enim ait, in terra, ſed in corde terræ: vt & ſepulchrum denotet, & ſuſpitionem effugiat. Tribus autem diebus mortuus eſſe voluit, vt nemo mortuum eſſe ambigeret. Non enim Cruce ſolum, & viſu omnium, qui tunc aderant, verum etiam dierum numero mortem confirmat. Nam etſi vniuerſa futura tēpora reſurrectioni teſtatura erāt, tamen ſi tunc nō multa morti atteſtata fuiſſent, potuiſſet dubitari: morte autem non credita, reſurrectionis etiam myſterium omnino vacillabat. Idcirco ſignum etiam mortem vocauit: quare niſi crucifixus fuiſſet, ſignum datum non eſſet. Hac etiam de cauſa figurā ipſam in mediū adduxit, vt præteritis ſignis, præſentium veritas crederetur. Dic mihi quaſo, ſicte ne ſermone putas in ventre ceti Ionā fuiſſe? Nec poteſt id quidem dicere: quare nec Chriſtum in corde terræ fuiſſe negandum tibi eſt. Non enim fieri poteſt, vt veritatis figura procul à ſigmento ſit, veritas autem ipſa, falſa imagine inuoluatur.

5 **THEOPHYLACTVS** in Matthæi Capit. 12. Pravam generationem vocat eos, quia dolofè ſemper tentabant: adulteram autem, quia deſciſcebant à Deo, & adhærebant dæmonibus. Signum autem dicit reſurrectionem ſuam, vt admirabilem. Poſtquam enim in cor terræ, in inſimum locum infernum deſcendit, reſurrexit. Tres autem dies & tres noctes, à parte intelligas, & non integras. Mortuus enim eſt in Paraſceue, quæ ipſa vna dies eſt: & mortuus fuit ſabbatho: nox autem Dominicæ ipſum adhuc mortuum apprehendit. Tres igitur dies & noctes à parte

Matth. 27.

Chriſtus in corde terræ, quid? et cur tribus diebus.

Quomodo accipiendū ſit, Chriſti fuiſſe in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

parte

parte numerantur, quia & ſic ſapè numerare conſueuimus.

Vnde nouerunt Iudei Chriſtum tertio die reſurrecturum.

Matth. 12.

6 **ET** in Cap. 27. Interrogatione autem dignum: vnde Iudei ſciebant Chriſtum tertio die reſurrecturum? Nondum enim Dominus nudè & manifeſtè eis de hoc dixerat. Dicit poteſt, quòd à figura Ionæ cognouerint, præſertim cum Chriſtus dixerit: ſicut Ionas fuit tribus diebus in vêtre

ceti, ita & ego in ventre terræ: Vel ex illo quod dixit: Soluite templum hoc: quod prius non intellexerunt, ſed putabant quòd de templo Iudaico ſentiret, & ideò teſtimonium hoc contra eum protulerunt: nunc autem vbi cognouerunt, quòd ſepulchrum dixerat corpus propriū, timet, & impoſtorem cognominant, neque poſt mortem à malitia ceſſant.

LECTIO OCTAUA.

DOCTOR.

I AM hæc ſequuntur: **A**ſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis. **E**ſt ne hîc tibi aliquid etiam dicendum?

A DOLESCENS.

Eſt: Hæc enim Chriſti Aſcenſio commonſtrat, non in terra noſtrâ, ſed cum eo in Cœlis paratam nobis a eſſe mansionem. Deinde docet, eum qui tam eximia apud Patrem pollet dignitate & gratia, nobis illum facile conciliaturum eſſe, noſtramque hanc bonorum omnium inopiam b ſua liberalitate, ac munificentia libenter leuaturum.

DOCTOR.

Sed an ita ille in cœlum ſemel aſcendit, vt nobiſcum iam omnino eſſe deſierit?

A DOLESCENS.

Sanè: Si de c mortalis corporis præſentia, quæ ſub ſenſum cadat, interrogas: aliòquin nuſquam non ſua nobis ille a deſt beneuolentia d ac autoritate.

DOCTOR.

Quid? ergo ne is non verè ac re ipſa Sacramento altaris continetur.

A DOLESCENS.

Planè omnino: ſed diuina quadam & admirabili ratione, cum ibi non ita ſit vt ſub viſum e cadat, aut ſub tactum veniat, qualis inter nos eſt aliquando diuerſatus: tamen ſi, vt poſtea fuſius differemus, veram eius ibi naturam, atque ipſam corporis ac ſanguinis ſubſtantiam, re ipſa habeamus.

E 4 DO-

a Ioan. 3. & 10. Luc. 24. Matth. 28. Marc. ultim. Acto. 1. Ephes. 4. Heb. 1. & 2.

b Colof. 3. Hebr. 4. 1. Petr. 3. 1. Ioan. 2. Rom. 5. Ephes. 2. & 4.

c Matth. 26. Ioan. 12. Act. 1.

d Matth. 28. Ioan. 14. Ephes. 5. Heb. 1. & 2. 1. Ioan. 2.

e Ioan. 6. Matth. 26. Luc. 22. Marc. 14. 1. Corin. 11. Iuſt. Apolo. 2. Ire. lib. 5. c. 2. Orig. in Matth. 26. tracta. 35. Cyp. de Cœn. Dom. Hila. li. 8. de Trin. Chryſo. in Mat. hom. 83. Ambr. lib. 4. de ſacr. c. 4. Aug. in Ioan. tracta. 25. 26. & 50. & de Trin. lib. 3. c. 4. Cyril. Hiero. cate. 4. Cyril. Alexand. lib. 4. c. 2. Epiph. in Marc. & vide inſ. c. 4. lect. 11.

D O C T O R.

Hanc ergo Filij ad dexteram Patris sessionē sic asseris, vt intelligas ab eo illum pro se quidem primò, deinde pro cæteris corporis sui, id est, Ecclesiæ, mēbris ingentē gratiæ, ac donorū omnium vim ac thesaurum accepisse.

A D O L E S C E N S.

Ita est.

A V T H O R I T. S C R I P T.

A I O A N N I S Cap. 3. Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo.

E T Cap. 20. Dicit ei Iesus: Noli metan gere, nondum enim ascēdi ad Patrē meū: vade autē ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meū & Patrem vestrū, Deū meum & Deum vestrum.

L V C Æ Cap. 24. Et factū est dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum.

M A T T. 28. Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem, vbi constituerat illis, Iesus. Et videntes eū adorauerunt, quidam autē dubitauerūt. Et accedēs Iesus loquutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunq; mandauit vobis. Et ecce ego vobiscū sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi.

M A R C I Cap. 16. Et Dñs quidē Iesus postquam loquutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei.

A C T O. Cap. 1. Et cum hoc dixisset, videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

A D E P H E S. Cap. 4. Vnicuiq; nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Propter quod dicit: Ascēdens in altum, captiuam duxit captiuitatē, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primū in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est & qui ascendit supra omnes cœlos, vt impleret omnia.

A D H E B R Æ. Cap. 1. Qui cum sit splendor gloriæ: & figura substantiæ eius, portansq; omnia verbo virtutis suæ purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis.

E T Cap. 2. Eum autem, qui modicō quam Angeli minoratus est, videmus Iesum

propter passionē mortis, gloria & honore coronatum: vt gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem.

B A D C O L O S. Cap. 3. Igitur si confurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite: vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt, sapite, nō quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cū Christo in Deo. Cū autē Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.

A D H E B R. Cap. 4. Habētes ergo Pontificem magnū, qui penetrauit cœlos, Iesum Filium Dei: teneamus cōfessionem. Non enim habemus Pontificē qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatū autē per omnia pro similitudine absq; peccato. A deamus ergo cum fiducia ad thronū gratiæ: vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

P R I O R. Petri, Cap. 3. Quod & vos nunc similis formæ facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed consciētiam bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei, deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficieremur: profectus in cœlum subiecit sibi Angelis, & Potestatibus, & Virtutibus.

P R I. Ioan. Cap. 2. Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrē, Iesum Christū iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nō pro nostris autē tantū, sed etiam pro totius mundi.

A D R O M. Cap. 5. Iustificati ergo ex fide, pacē habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum: per quē & habemus accessum per fidem, in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur, in spe gloriæ filiorum Dei.

A D E P H E S. Cap. 2. Quoniam per ipsum habemus accessum, ambo in vno Spiritu, ad Patrem.

E T Cap. 4. Veritatem autem facientes in charitate crescimus in illo per omnia, qui

qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturā subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusq; membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

C **M A T T H Æ I** Cap. 26. Semper pauperes habebitis vobiscum: me autem non semper habebitis.

I O A N. Cap. 12. Pauperes enim semper habebitis vobiscum: me autem non semper habebitis.

A C T O R Cap. 1. Vide supra, litera. A.

D **M A T T H.** Cap. 28. Vide supra, litera. A.

I O A N N I S Cap. 14. Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. **E T.** Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.

A D E P H E S Cap. 5. Qui suam vxorem diligit: seipsum diligit. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit: sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius.

A D H E B R. Cap. 1. Et cum iterum introducit primogenitum in orbē terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.

E T Cap. 2. Et liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti: Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus similari: vt misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi.

P R I. Ioann. Cap. 2. Vide supra, litera. B.

E **I O A N.** Cap. 6. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signauit Deus. **E T.** Amen, amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei est qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.

M A T T H. Cap. 26. Vide supra, lectio. 3. litera. G.

L V C Æ Cap. 22. Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc

est corpus meum quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem.

M A R C I Cap. 14. Et manducantibus illis accepit Iesus panem: & benedicens fregit & dedit eis, & ait. Sumite: Hoc est corpus meum.

P R I O R. Ad Corinth. Cap. 11. Vide supra, lectio. 3. litera. G.

A V T H O R I T. P A T.

E 1 **I V S T I N V S** Martyr, Apologia. 2. pro Christianis. Vide infra, Cap. 4. lectio. 10. litera. A. auth. 1.

2 **I R E N Æ V S** aduersus hæreses lib. 5. Cap. 2. Vide infra Cap. 4. lectio. 10. litera. A. auth. 3. & 4.

3 **O R I G E N E S** tom. 2. in Cap. 26. Matthæi, tracta. 35. Vide infra Cap. 4. lectio. 10. lit. D. auth. 18.

4 **C Y P R I A.** de Cœna Domini. Vide infra Cap. 4. lectio. 10. litera. A. authorit. 2.

5 **H I L A R.** lib. 8. de Trinita. Vide infra, Cap. 4. lectio. 10. litera. A. auth. 5. & litera. B. auth. 8.

6 **C H R Y S O S T.** tom. 2. hom. 83. in Matth. Cap. 26. Vide infra Cap. 4. lectio. 10. litera. A. auth. 17.

7 **A M B R O S.** tom. 4. de Sacramentis, lib. 4. Cap. 4. Vide infra Cap. 4. lectio. 10. litera. A. auth. 6.

8 **A V G V S T I N.** tom. 9. tracta. 25. in Ioannem. Verus ergo illè panis qui dat vitam mundo, & ipse cibus est, de quo paulò antè loquutus sum, Operamini nō

cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Ergo & illud Manna hunc significabat, & illa omnia signa mea erāt. Signa mea dilexistis, qui significabatur contem-

nitis. Non ergo Moyses dedit panem de cœlo, Dominus dat panem. Sed quem panem? fortè Manna? Non. Sed panem quem significabat Manna, ipsum scilicet Dominum Iesum. Pater meus dat vobis panem verum. Panis enim Deus est, qui descendit de cœlo, & dat vitam mundo.

9 **E T** tract. 26. Vide infra Cap. 4. lectio. 11. litera. F. auth. 4.

10 **E T** tract. 50. Vide infra Cap. 4. lectio. 12. litera. H. auth. 1.

11 **I D E M** tom. 3. de Trini. lib. 3. Cap. 4. Vide infra Cap. 4. lectio. 10. litera. A. auth. 8.

12 **C Y R I L L V S** Hierosolymitanus, Cap.

Ioan. 6.

Manna signa sunt Eucharistia.

Catechesi. 4. mystagogica. Vide inf. Cap. lect. 10. lit. A. auth. 20.

13 CYRILLVS Alexandrin. lib. 4. in Ioann. Cap. 22. *Super ea verba, Hoc vos scandalizat? si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius.* Ex imperitia, inquit, multi qui Christū sequebantur, verba ipsius non capientes, perturbantur. Nam cum audissent, Amen, amē dico vobis, nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nō habebitis vitam in vobis: ad immanes ferarum mores, vocari se à Christo arbitrabantur, incitariq; vt vellent crudas hominis carnes manducare, & sanguinem bibere: quæ vel auditu horribilia sunt. Nondum enim mysterij huius formam & dispensationem pulcherrimam cognouerant. Illud etiam ad hæc cogitabant, quomodo caro huius hominis æternam nobis vitam largietur? aut quomodo ad immortalitatem adducere poterit? Quæ cum intelligeret is, cuius oculis omnia nuda sunt atque aperta, alia eos re mirabili ad fidem impellit. Frustrā, inquit, o vos propter verba mea conturbamini. Quod si credere non vultis vitam vobis è meo corpore dari: quid facietis quando in cœlum me volare conspicietis? Non enim ascensurum me solummodo in cœlum profiteor, ne rursus, quomodo id fieri posset, quætat: sed oculis etiam ita fieri vestris cernetis. Quid igitur hoc videntes, dicetis?

Ioan. 6.

Verba Christi quæ crederentur à nonnullis intellecta.

Hebr. 4.

An non erit hoc magnum dementiæ vestræ argumentum? Si enim putatis carnem meam, vitam vobis adferre non posse, quomodo tanquam volucris in cœlum ascendet? quomodo per aëra volabit? Hoc enim similiter generi humano impossibile est. Quod si præter naturam caro mea in cœlum conscendet, quid prohibet ne similiter præter naturam viuificet? Nam qui terrestre hoc corpus, cœleste confecit, is etiam viuificum reddidit, quāuis natura sui corruptibile fuerit.

14 EPIPHAN. lib. 1. contra hæreses, hæresi. 42. contra Marcionistas. Quomodo igitur in fractione panis, dicit: Aperti sunt oculi ipsorum, & cognouerunt ipsum, & disparuit ab ipsis? Decebat enim ipsum qui Deus erat, & corpus suum in spirituale transmutabat, ostendere quidem corpus verum, disparere autem quando volebat, quia omnia ipsi possibilia sunt. Nam & Helisæus cum propheta esset, & ex Deo gratiam accepisset, petiuit à Deo vt qui ipsum quærent, percellerentur cœcitate, & percussi sunt, & non videbant ipsum, cum talis esset qualis erat. Sed & in Sodomis ostium ipsius Loth occultauerunt Angeli, & non videbant ipsum Sodomitæ. Num & ostium Loth apparentia erat, o Marcion? Non relinquitur autem tibi vlla aliqua contradictio. Fregit enim panē, & porrexit discipulis suis.

Luc. 24.

Verum corpus suū dedit Christo euntibus in Emaus.

4. Reg. 6.

Gene. 19.

LECTIO NONA.

DOCTOR.

Sequitur, Inde venturum esse, vt iudicet viuos & mortuos. Quem ex hac oratione sensum elicitis?

ADOLESCENS.

Quod is diem destinavit certum iudicio exercendo in omnes homines, & eorum, quæcunq; tandem ea sint, vel bonorum operum, vel malefactorum, rationi exigendæ. Viuorum etiam nomine eos intelligo qui repente, die illo superueniente, è vita hac statim in aliam conditionem mutabuntur. Mortuorum autem appellatione eos censeo, qui antè, quouis temporis

a Psal. 96. Isa. 2. Zachar. 14. Matt. 25. Luc. 21. Ioan. 8. 1. Cor. 4. Act. 10. Hebra. 9. 2. Petr. 3. b 1. Thessal. 4. 1. Corint. 15.

temporis spatio vita functi, proprijs ipsorum adsumptis corporibus iterum in vitam restituentur.

DOCTOR.

Sed & Apostolos futuros quoq; iudices accepimus.

c Matt. 19. 1. Cor. 6.

ADOLESCENS.

Et erunt illi quidem iudices, non tamen magnæ illius sententiæ ferendæ autoritate præditi, sed confirmandæ tantum privilegio exornati. Alioqui enim tum perfecta animorum disquisitio, tum etiam summa iudicij ratio, in eius erit singulari potestate sita, qui solus cordium est scrutator.

d Psal. 149. Apoca. 4. Sap. 3. Chrysof. in Math. homil. 65. Aug. in Psal. 49. Hieron. in Matt. 19.

e Hier. 17. 1. Cor. 4. Hebr. 4. Psal. 33. Ecclesiastici. 15.

f Ecclesiastes 11. Luc. 16. & 12.

DOCTOR.

Cum in ipsa statim mortis hora singulatim omnes iudicentur, quid est iterum necesse nouā supremo isto die de omnibus ferre sententiam?

ADOLESCENS.

Plurimum sanè refert, tum vt ea summa Dei iustitia, cuius nos hîc ferè omnino causæ latent, magna ac incredibili admiratione seipsam exerat ac declaret: tum etiā vt Christus Iesus ipse Deo Patri subiectus, plenè sibi omnia subijciat, & rerum summam sine vlla omnino controuersia administret.

g Psal. 61. Ioel. 3. Act. 1. Math. 24. Aug. de Cinit. lib. 20. cap. 2.

h Psal. 5. & 109. Dan. 7. 1. Cor. 15. Philip. 2. Hebra. 1. Colof. 1. Apocal. 1.

DOCTOR.

Est ne dies ista cum terrore aliquo formidanda?

ADOLESCENS.

Bonis minimè: sed magna potius animi ac conscientia lætitia expectanda. Adesse tamen metum necesse est, tum quod nos ipsi nobis vitiorum nostrorum, quorum tunc ille vindex erit acerrimus, probè conscij esse debemus: tum etiam metuere, ne repente & de improviso, dies illa, quæ tanquam fur nocte in tempesta pro foribus aderit, nos comprehendat: tum deniq; sæpè meminisse, in tanto totius orbis fragore, & creaturarū omnium trepidatione, neminè sine aliquo metu ac timore futurum.

i Matt. 24. Rom. 8. 2. Corint. 5. Philippen. 3. & 4. 1. Thes. 5. Hebr. 10. 2. Petr. 3. Apoca. 22

k Luc. 12. Matt. 24. 1. Thessalon. 5. Apoca. 3. & 16. 2. Petr. 3.

AUTHORIT. SCRIPT.

PSALM. 96. Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudicium correctio sedis eius. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbem terræ: vidit & commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra.

ISAIAE Cap. 2. Ingredere in petram, & abscondere in fossa humo à facie timoris Dñi, & à gloria maiestatis eius. Oculi

sublimes hominis humiliati sunt, & incuruabitur altitudo virorum: exaltabitur autē Dominus solus in die illa. Quia dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem, & humiliabitur. Et super omnes cedros Libani sublimes & erectas, & super oēs quercus Basan. Et super omnes mōtes excelsos, & super omnes colles eleuatos. Et super omnē turrim excelsam, & super omnē murum munitum. Et super omnes naues Tharsis, & su-

A

& super omne quod visu pulchrū est. Et in curuabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum: & eleuabitur Dominus solus in die illa. Et idōla penitus cōterentur. Et introibunt in speluncas petrarum, & in voragines terrā a facie formidinis Domini, & a gloria maiestatis eius, cū surrexerit percutere terram.

ET Cap. 27. In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leuiathan serpentem vestem, & super Leuiathan serpentem tortuosum, & occidet cetum qui in mari est.

ZACHA. Cap. 14. Et hæc erit plaga qua percutiet Dominus omnes gentes, quæ pugnauerunt aduersus Hierusalem. Tabescet caro vnicuiusq; stantis super pedes suos, & oculi eius contabescunt in foraminibus suis, & lingua eorū contabescet in ore suo. In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi sui, & cōferetur manus eius super manum proximi sui.

MATTH. Cap. 25. Cū autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oves ab hædis: & statuet oves quidem a dextris suis, hædos autem a sinistris. Tunc dicet Rex his qui a dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnū a constitutione mundi. Esiuri enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere erā, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine quando te vidimus esurientem, & pauiimus: sitientem, & dedimus tibi potum? quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & cooperuimus te? aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et respondens Rex, dicet illis: Amen dico vobis, quandiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui a sinistris erunt: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esiuri enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & nō collegistis me: nudus, & non operuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Tunc

respondebunt ei & ipsi, dicentes: Dñe, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quandiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem, in vitam æternam.

LVCÆ Cap. 21. Et erunt signa in sole & luna, & stellis: & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi: nam virtutes cœlorum mouebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube. cum potestate magna & maiestate.

IOAN. Cap. 8. Multa habeo de vobis loqui, & iudicare.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 4. Nihil enim mihi cōsciū sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad vsq; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifesta bit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuiq; a Deo.

ACTOR. Cap. 10. Et præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est, qui cōstitutus est a Deo iudex viuorum & mortuorum.

AD HEBR. Cap. 9. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium: sic & Christus semel oblatu est ad multorum exhaurienda peccata, secundò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

POSTER. D. Petri, Cap. 3. Cœli autem qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij & perditionis impiorum hominum. Vnum verò hoc nō lateat vos charissimi, quia vnus dies apud Dñm sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus. Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Adueniet autem dies Domini, vt fur: in quo cœli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur, terra autē & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. Cū igitur hæc omnia dissoluenda sint: quales oportet vos esse in sanctis cōuersationibus & pietatibus, expectantes & properantes in

in aduentum diei Domini, per quem cœli ardentis soluentur, & elementa ignis ardore tabescunt. Nouos verò cœlos & nouam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat.

B **PRIOR.** Ad Thessa. Cap. 4. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, non præueniemus eos qui dormierunt: Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce Archangeli, & in tuba Dei, descendet de cœlo: & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquitur: simul rapiemur cum illis in nubibus obuiā Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 15. Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba, (canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur.

C **MATTH.** Cap. 19. Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cū sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.

PRIOR. Ad Corin. Cap. 6. An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus: indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus? quātò magis secularia?

D **PSALM.** 149. Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Exultationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum: Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: Ad alligandos Reges eorū in compedibus, & nobiles eorum in manibus ferreis: Vt faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius.

APOCALY. Cap. 4. Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor: & super thronos, viginti quatuor seniores sedētes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ. Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem Spiritus Dei.

SAPIEN. Cap. 3. Fulgebunt iusti, & tanquā scintillæ in arundinetis discurrēt, iudicabunt nationes, & dominabuntur

OIAE

populis, & regnabit Dominus illorū in perpetuum.

E **HIEREM.** Cap. 17. Præuum est cor hominis & inscrutabile, quis cognosceret illud? Ego Dominus scrutans cor & probans renes: qui do vnicuiq; iuxta viam suam, & iuxta fructum ad inuentionum suarum.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 4. Vide supra, liteta. A.

AD HEBR. Cap. 4. Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compāgū quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum & intētionum cordis. Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.

PSALM. 33. Oculi Domini super iustos: & aures eius in preces eorum. Vultus autem Domini super faciētes mala, vt perdat de terra memoriam eorum.

ECCLESIASTICI Cap. 15. Oculi Domini ad timētes eum, & ipse agnoscit omnem operam hominis.

ECCLESIASTES Cap. 11. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cū venerint, vanitatis arguentur præterita. Lætare ergo iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.

LVCÆ. Capit. 16. Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno.

ET Cap. 12. Veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemq; eius cum infidelibus ponet.

PSAL. 61. Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia: quia tu reddes vnicuiq; iuxta opera sua.

IOEL. Cap. 3. Quia ecce in diebus illis & in tēpore illo cū cōuertero captiuitatē Iuda & Hierusalē: Cōgregabo omnes Gētes, & deducam eas in vallem Iosaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israël, quos disper-

F

disp-

dispererunt in nationibus, & terrā meam diuiserunt. *Et rursum.* Populi populi in valle concisionis: quia iuxta est dies Domini in valle concisionis. Sol & Luna obtenebrati sunt: & Stellæ retraxerunt splendorem suum. Et Dominus de Sion rugiet: & de Hierusalem dabit vocem suam: & mouebuntur cœli & terra, & Dominus spes populi sui & fortitudo filiorum Israël.

ACTOR. Cap. 1. Cūmq; intueretur in cœlum euntem illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis euntem in cœlum.

MATTH. Cap. 24. Satim autē post tribulationem dierum illorum, Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & Stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorū commouebuntur: & tunc parebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & maiestate. Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cœlorum vsque ad terminos eorum.

H **PSALM.** 5. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, iudica illos Deus. Decidant à cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine.

ET. 109. Dixit Dominus Dño meo, se de à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

DANIE. Cap. 7. Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit: & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem & honorem & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruiēt: potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 15. Vnusquisq; autem in ordine suo, primitiæ Christi. Deinde ij qui sunt Christi, qui in aduentu eius crediderunt. Deinde finis cū tradiderit regnum Deo & Patri, cū euacuauerit omnem principatum & potestatem & virtutem. Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius.

AD PHILIP. Cap. 2. Vide supra, lect. 3. litera. O.

AD HEBR. Cap. 1. Ad quem autē Angelorum dixit aliquādo: Sede à dextris meis, quoad vsque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

AD COLOS. Cap. 1. Vide supra, lect. 1. litera. H.

APOCALYP. Cap. 1. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ: etiā, Amen. Ego sum, & ω, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est Omnipotens.

MATTH. Cap. 24. Vide supra, litera. G.

AD ROMAN. Cap. 8. Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc. Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitiās Spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis nostri.

POSTER. **AD CORINT.** Cap. 5. Audemus autem, & bonam volūtatē habemus magis peregrinari à corpore, & præsentem esse ad Dñm. Et ideò cōtendimus, siue absentes, siue præsentem placere illi. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonū, siue malū. Scientes ergo timorē Dñi hominibus suademus: Deo autē manifesti sumus. Spero autem & in conscientijs vestris manifestos nos esse.

AD PHILIP. Cap. 3. Nostra autem conuersatio in cœlis est: vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem, qua etiam possit subijcere sibi omnia.

ET Cap. 4. Gaudete in Domino semper: iterum dico, gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus enim propè est. Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione, & obsecratione, cum gratiarū actione, petitiones vestre innotescant apud Deū. Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras in Christo Iesu.

PRIOR.

PRIOR Ad Thessal. Cap. 5. Ipsi enim diligenter scitis quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. Cū enim dixerint, pax & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vterohabentis, & non effugient. Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquā fur comprehendat. Omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: nō sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiūt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autē qui diei sumus, sobrii sumus, induti lorica m fidei & charitatis, & galeam spem salutis: quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum Christū, qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum illo viuamus. Propter quod consolamini inuicē: & ædificate alterutrū, sicut & facitis.

AD HEB. Cap. 10. Habentes itaq; fratres fiduciam in introitu Sanctorum, in sanguine Christi: quam inchoauit nobis viā nouam & viuētem per velamē, id est, carnem suam, & Sacerdotem magnum super domum Dei, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem (fidelis enim est qui repromissit) & confyderemus inuicem in prouocationem charitatis & bonorum operum: nō deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tantò magis quantò videritis appropinquantem diem.

POST. D. Petri, Cap. 3. Vide supra, litera. A.

APOCALYP. Cap. 22. Ecce venio cito, & merces mea mecū est, reddere vnicuiq; secundum opera sua.

K **LVCÆ.** Cap. 12. Dixit autem illi Dominus: Sulte, hac nocte animam tuam repetēt à te: quæ autem paraasti, cuius erūt?

MATTH. Cap. 24. De die autem illa & hora, nemo scit, neque Angeli cœlorum, nisi solus Pater. Sicut autē in diebus Noë: ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes: ita

erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & vnus relinquetur: duæ molentes in mola, vna assumetur, & vna relinquetur. Vigilate ergo quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Illud autem scitote quoniam si sciret paterfamiliās qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique & non finiret perfodi domum suam. Ideò & vos estote parati, quia qua nescitis hora filius hominis venturus est.

PRIOR. Ad Thessalo. Cap. 5. Vide supra, litera. I.

APOCALYP. Cap. 3. In mēte ergo habe qualiter acceperis & audieris: & serua, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaueris, veniā ad te tanquā fur, & nescies qua hora veniam ad te.

ET Cap. 16. Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinē eius.

POSTER. Petri, Cap. 3. Vide supra, litera. A.

AVTHORIT. PATR.

D **CHRYSOST.** tom. 2. homi. 65.

In Matth. Cap. 19. Quid autem est quod dicit, Iudicantes duodecim tribus Israël? Nihil aliud profectò quàm, condēnantes. Non enim in folio iudicaturi sedebunt, sed quemadmodum Reginam Austri & Niuiitas cōdemnatos generationem illam asseruit, simili quodam modo discipuli, non gentes, non vniuersum orbem, sed tribus Israël cōdemnabunt. Nam quoniā eisdem & legibus & institutis viuendi, tam Iudæi quàm Apostoli educati fuerunt, cū Iudæi dicturi sint, idcirco se credere Christo nō potuisse, quia mādāta legis seruare iuebantur, discipulis in mediū productis, à quibus & lex suscipiebatur, & fides Christo adhibita est, omnes Iudæos cōdemnabit: propterea enim dicebat, Iudices vestri futuri sunt. Sed quid præcipuè pollicetur ipsis, inquit, si quod Niuiitæ & Regina habebunt, id etiam discipuli possidebunt? Multa quoq; alia in superioribus istis obtulit, & in sequentibus pollicetur, quauis aliquid occultius in hoc etiam significatur, maiora istos illis habituros: de illis enim simpliciter dicitur, Quia viri Niuiitæ resurgent, & condēnabunt hanc generationē: Regina quoq; Austri similiter.

Matth. 19.
Apostoli
quomodo in
dicaturi
sint.
Matth. 12.

Luc. 11.

Apostoli
quid amplius habebunt quàm Regina Austri & Niuiitæ.
Matth. 12.
Luc. 11.

De istis verò nō ita simpliciter: sed, Quando filius hominis in sede maiestatis suæ sedebit, tunc & vos sedebitis super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Israël. Inde significatur, quia tam regni quam gloriæ participes futuri sunt. Si enim sustinemus, inquit, simul quoque cōregnabimus. Et ecce non confessum quidē esse sedes significauit, cum ipse solus in solio iudicaturus sedebit, sed honorem atque gloriam ineffabilem vocabulo sedium signanter expressit.

2. Tim. 2.

Duodecim sedes quid significent.

Psalm. 49.

Luc. 5.

Matth. 19.

Alij erunt cum Domino iudicantes, alij iudicandi.

Non solos Apostolos cum Christo iudicandos.

1. Corint. 6.

Perfecti sedebunt super sedes duodecim.

sedes, iudicent duodecim tribus Israël. *Et versu, Aduocauit cœlum desursum.* Cœlū omnes sanctos perfectos iudicandos, aduocabit eos sursum sessuros iudicantes duodecim tribus Israël.

Psalm. 49.

3 HIERON. tom. 6. in Matth. Cap. 19. In regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, quādo & mortui de corruptione resurgent incorrupti, sedebitis & vos in solijs iudicantium, condemnantes duodecim tribus Israël: quia vobis credentibus, illi credere noluerunt.

Apostoli quomodo ru dicabunt.

1 AVGVST. tom. 5. De ciuitate Dei, lib. 20. Cap. 2. Nunc autē & mala æquo animo ferre discimus, quæ patiuntur boni: & bona non magni pendere quæ adipiscuntur & mali. Ac per hoc etiam in his rebus, in quibus non apparet Diuina iustitia, salutaris est Diuina doctrina. Nescimus enim quo iudicio Dei bonus ille sit pauper, malus ille sit diues: iste gaudeat, quem pro suis perditis moribus cruciari debuisse moribus arbitramur: contristetur ille, quem vita laudabilis gaudere debuisse persuadet. Exeat de iudicio non solum inultus, verum etiam damnatus innocens, aut iniquitate iudicis pressus, aut falsis obrutus testimonijs. E contrario scelestus aduersarius eius, non solum impunitus, verum etiam vindicatus insultet: impius optimè valeat, pius languore tabescat. Latrocinentur sanissimi iuuenes: & qui nec verbo lædere quenquam potuerunt, diuersa morborum atrocitate affligantur. Infantes vtilis rebus humanis, immatura morte rapiantur: & qui videntur nec nasci debuisse, diutissime insuper uiuant. Plenus criminibus, sublimetur honoribus: & hominem sine querella, tenebræ ignobilitatis abscondant: & cætera huiusmodi, quæ quis colligat? quis enumeret? Quæ si haberent in ipsa velut absurditate constantiam, vt in hac vita in qua homo (sicut facer Psalmus eloquitur) vanitati similis factus est, & dies eius velut umbra prætereunt: non nisi mali adipiscerentur transitoria bona ista atque terrena: nec nisi boni talia paterentur mala, possent hoc referri ad iudicium iustum Dei, vel etiam benignum: vt qui non erant affecturi bona æterna, quæ faciunt beatos, his temporalibus vel deciperentur pro malitia sua, vel pro Dei misericordia consolarentur bonis: & qui non erant passuri æterna tormenta, temporalibus, vel pro suis quibuscunq; vel quantuliscunq; pec-

Vniuersale iudicium cur futurum.

Psalm. 143.

peccatis affligerentur, vel propter implendas virtutes exercerentur malis. Nunc verò quando non solum in malo sunt boni, & in bono mali, quod videtur iniustum: verum etiam plerumque & malis mala eueniunt, & bonis bona proueniunt: magis inscrutabilia sunt iudicia Dei, & inuestigabiles viæ illius. Quāuis ergo nesciamus quo iudicio Deus ista vel faciat vel fieri sinat: apud quæ summa virtus est, & summa sapientia, summaque iustitia: nulla infirmitas: nulla temeritas, nulla iniquitas: salubriter tamen discimus non magni pendere seu bona seu mala, quæ videmus esse bonis malisque: communia: &

Roma. 11.

illa bona quærere quæ bonorum: atque illa mala maximè fugere, quæ propria sunt maiorum. Cum verò ad illud Dei iudicium venerimus, cuius tempus iam propriè dies iudicij, & aliquando dies Dñi nuncupatur: non solum quæcunq; tunc iudicabuntur, verum etiam quæcunq; ab initio iudicata, & quæcunq; vsque ad illud tempus adhuc iudicanda sunt, apparebunt esse iustissima. Vbi hoc quoque manifestabitur, quàm iusto Dei iudicio fiat, vt nunc tam multa ac penè omnia iusta iudicia Dei, sensus mentesque mortaliū lateat, cum tamen in hac re priorū fidem non lateat, iustum esse quod latet.

LECTIO DECIMA.

DOCTOR.

QVONIAM video te primam iam ac secundā fidei nostræ, ac huius Symboli partem explicasse, ad tertiam & vltimam accedamus.

ADOLESCENS.

Credo in Spiritum sanctum. Hæc autem ^a tertia est in Trinitate persona, quæ cum Patre & Filio eiusdem est naturæ, bonitatis, potentiæ, atque essentiæ.

Gen. 1. Ioan. 1. 14. & 16. Matth. 28. Rom. 8. Act. 5. 1. Cor. 12. Conc. Const. an. primū. Aug. lib. 1. 3. & 5. de Trinitate & de fide & symb. Hila. de Trinit. lib. 2.

DOCTOR.

Quæ eum vocas Spiritum?

ADOLESCENS.

Quod ab ^b eo vniuersalis vitæ ratio spiretur, & ea potissimum quæ nostrarū animarū est propria, quibus ^c peccati culpa ac reatu nonnumquam oppressis, ac sepultis, vbi per poenitentiam reuixerint, gratiam ac donorum suorum vim ac fructus, recens, hic Diuinus Spiritus infundit.

Psalm. 103. Gen. 1. Ioan. 1. 1. Reg. 10. Ioan. 3. Act. 5. Roman. 7. & 8. 2. Corint. 3. 1. Ioan. 4. Ephes. 2. & 4.

DOCTOR.

Quæ sunt hæc tandem dona?

ADOLESCENS.

Sapientia ^d in primis, deinde Intellectus, Consilium, Fortitudo, Scientia, Pietas, & Timor.

Isai. 11. Rom. 12. 1. Cor. 12. Ephes. 4.

DOCTOR.

Qui verò sunt fructus, quæ ue gratiæ?

ADOLESCENS.

Charitas, ^e Gaudium, Pax, Patientia, Longanimitas,

Rom. 12. Galat. 5. Philip. 2. Iacob. 3.

Bonitas, Benignitas, Mansuetudo, Fides, Modestia, Continentia, Castitas.

DOCTOR.

Non'ne est quoddam peccatū quod^f aduersus hūc Spiritum sanctum præcipuè nominatur?

ADOLESCENS.

Est, soletq; illud committi^g obstinati cordis vitio in errore aliquo,^h desperatione item salutis, sui ipsius præsumptione, rerum alienarumⁱ inuidia, & ea quam vocat impœnitentia finali.^k

DOCTOR.

Et hæc non'ne in Patrem & Filium æquè ac in Spiritum sanctum admittuntur?

ADOLESCENS.

Sanè: contra Spiritum tamen sanctum hoc solet ideò maximè nominari, quòd cùm ex eo, (vti dictum est) ratione quadam peculiari, bonitas omnis atque clemètia proficiscatur: hæc tamen præclara eius dona hoc in primis flagitio^l conculcantur, quod rarò ideò remitti solet, quia in illud qui labuntur, nunquàm ferè ad animi pœnitentiam emolliantur.

AUTHORIT. SCRIP.

A GENES. Cap. 1. Terra autem erat cinanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & Spiritus Domini ferebatur super aquas.

I OAN. Cap. 1. Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum. Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.

E T. Cap. 14. Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere. **E** T. Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis.

E T. Cap. 16. Cùm venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

M ATTH. Cap. 28. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

A D ROMAN. Cap. 8. Vos autem in carne non estis, sed in Spiritu, si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius. **E** T. Quid si Spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem Spiritum eius in vobis. **E** T. Quicumq; enim Spiritu Dei aguntur, ij sunt Filij Dei. Non enim accepistis Spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei.

A C T O R. Cap. 5. Dixit autem Petrus: Anania cur tentauit Satanus cor tuum mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de precio agri? Non'ne manens tibi manebat, &

venun-

venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rē? Non es mentitus hominibus, sed Deo.

P R I O R. ad Corinth. Cap. 12. Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Diuisiones verò gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Et diuisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientie: alij autem sermo scientie secundum eundem Spiritum: Alteri fides, in eodem Spiritu: alij gratia sanctorum in vno Spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus diuidens lingulis prout vult.

B P S A L. 103. Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ.

G E N E S. Cap. 1. Vide supra, litera. A.

I OAN. Cap. 1. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quod factum est in ipso, vita erat, & vita erat lux hominum: & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.

C P R I. Reg. Cap. 10. Et insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium. Quando ergo euenierint signa hæc omnia tibi, fac quæcunq; inuenerit manus tua, quia Dominus tecum est. Et descendes ante me in Galgala: (ego qui prope descendam ad te) vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas: septem diebus expectabis, donec veniam ad te, & ostendam tibi quid facias. Itaq; cùm auertisset humerum suum vt abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud, & venerunt omnia signa hæc in die illa. Veneruntq; ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum obuius eis: & insiluit super eum Spiritus Domini, & prophetauit in medio eorum.

I OAN. Cap. 3. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Non mireris quia dixi tibi, oportet vos nasci denuò. Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis: sed nescis vnde veniat, aut quò vadat: sic est omnis qui natus est ex Spiritu.

A C T O R. Cap. 5. Vide supra litera. A.

A D ROM. Cap. 7. Video aliam

legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuitatem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente serui legi Dei: carne autem, legi peccati.

E I. Cap. 8. Vide sup. lit. A.

P O S T E R. ad Corinth. Cap. 3. Dominus autem Spiritus est. Vbi autem Spiritus Domini: ibi libertas.

P R I. Ioan. Cap. 4. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

A D E P H E S. Cap. 2. Et veniens euangelizauit pacem, vobis qui longè fuistis, & pacem ipsius qui propè. Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno Spiritu ad Patrem.

E T. Cap. 4. Solliciti seruire vnitatem Spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus: sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.

D I S A I. E. Cap. 11. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et requiescet super eum Spiritus Domini: Spiritus sapientie & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientie & pietatis. Et replebit eum Spiritus timoris Domini.

A D ROM. Cap. 12. Habentes autem donationes, secundum gratiam quæ data est nobis, differentes: siue prophetiam, secundum rationem fidei: siue ministerium, in ministrando: siue qui docet, in doctrina: qui exhortatur, in exhortando: qui tribuit, in simplicitate: qui præest, in sollicitudine: qui miseretur, in hilaritate. Dilectio sine simulatione. Odientes malum, adherentes bono. Charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Honore inuicem præuenientes. Sollicitudine non pigri. Spiritu feruentes. Domino seruietes. Spe gaudentes. In tribulatione patientes. Orationi instantes. Necessitatibus Sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes. Benedicite persecutoribus vos: benedicite, & nolite maledicere. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: Id ipsum inuicem sentientes. Non alta sapientes, sed humilibus consentientes.

P R I O. Ad Corinth. Cap. 11. Vide supra litera. A.

A D E P H E S. Cap. 4. Et ipse dedit quosdam quidam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios

autem Pastores, & Doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi.

E AD ROMAN. Cap. 12. Vide sup. litera. D.

AD GALAT. Cap. 5. Fructus autem Spiritus est, Caritas, Gaudium, &c. vt in textu.

AD PHILIP. Cap. 2. Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas Spiritus, si qua viscera miserationis: implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimis id ipsum sentientes: nihil per contentionem, neq; per inanem gloriam: sed in humilitate, superiores sibi inuicem arbitantes: non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum.

IACOB. Cap. 3. Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est: deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Fructus autem iustitiæ in pace seminarur, facientibus pacem.

F MATT. Cap. 12. Idem dico vobis, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: spiritus autem blasphemie non remittetur. Et quicumq; dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.

MARC. Cap. 3. Amem dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemie quibus blasphemaerint: Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, & reus erit æterni delicti.

LVCÆ. Cap. 12. Et omnis qui dixerit verbum in filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemauerit, non remittetur.

PR I. Ioan. Cap. 5. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem petat, & dabitur ei vita, peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis.

G EXOD. Cap. 5. At ille respondit, Quis est Dominus vt audiam vocem eius, & dimittam Israël? Nescio Dominum, & Israël non dimittam.

ET Cap. 7. Induratumq; est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut præceperat Dominus. Dixit autem Dñs ad Moysen;

Ingrauatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.

ET Cap. 8. Videns autem Pharaon quod data esset requies, ingrauaui cor suum, & non audiuit eos, sicut præceperat Dominus: Et postea Et ingrauatum est cor Pharaonis, ita vt nec hac quidem vice dimitteret populum.

ISAI. Cap. 6. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claudet: ne forte videat oculis suis, & auribus audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum.

AD HEBR. Cap. 3. Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, vbi tentauerunt me patres vestri, probauerunt & viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod in sensus sui generationi huic, & dixi, Semper errant corde. Ipsi autem non cognouerunt vias meas, quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam. Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum, incredulitatis, discedendi a Deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem, firmum retineamus.

IOAN. Cap. 4. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.

ET Cap. 12. Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos.

ACTOR. Cap. 7. Dura ceruice & incircuncisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis: sicut patres vestri, & vos.

ET Cap. 28. Cumq; inuicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo vnum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, & dic ad eos, Aure audietis & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt, ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.

AD

AD ROM. Cap. 11. Quid ergo? quod quærebat Israël, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri vero excæcati sunt, sicut scriptum est: Dedit illis Deus Spiritum compunctionis: oculos, vt non videant: & aures vt non audiant, vsque in hodiernum diem.

H GENES. Cap. 4. Dixitq; Cain ad Dominum: Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear. Ecce eijs me hodie a facie terræ, & a facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis ergo qui inuenerit me, occidet me.

LVC. Cap. 23. Vnus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, Saluum fac te ipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es?

MATT. Cap. 27. Et proiectis argenteis in templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit.

ACTOR. Cap. 1. Viri fratres, oportet impleri scripturam quam prædixit Spiritus sanctus per os Dauid, de Iuda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Iesum, qui connumeratus erat in nobis, & fortitudo est sortem ministerij huius. Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera eius.

POST. Ad Corinth. Cap. 2. Sufficit ei qui eiusmodi est, obiurgatio hæc quæ fit a pluribus: ita vt è contrario magis donetis & consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeat qui eiusmodi est.

I ECCLESIASTICI Cap. 5. Ne dixeris, Peccavi: & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neq; adicias peccatum super peccatum. Et ne dicas, Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur, Misericordia enim, & ira ab illo cito proximo, & in peccatores respicit ira illius. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

ACTOR. Cap. 8. Cum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum, daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniã, dicens: Date & mihi hanc potestatem, vt cuiusq; imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit

ad eum, Pecunia tua tecum fit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Non est tibi pars neq; fors in sermone isto. Cor enim tuum non est reatum coram Deo. Pœnitentiam itaq; age ab hac nequitia tua, & roga Deum si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

POSTER. Ad Timoth. Cap. 3. Hoc autem scito, quod in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa. Et erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, inimici, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et hos deuota.

GENES. Cap. 37. Audite somnium meum quod vidi. Putabam nos ligare manipulos in agro, & quasi confurgere manipulum meum, & stare, vestrosq; manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Responderunt fratres eius, Nūquid rex noster eris? Aut subijciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum atq; sermonum, inuidiæ & odij fomitem ministravit. Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium quasi Solem & Lunam & Stellam vndecim adorare me. Quod cum patri suo & fratribus retulisset, increpauit eum pater suus, & dixit. Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? Num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram? Inuidebant ei igitur fratres sui: pater vero rem tacitus considerabat.

PRIO. Petri, Cap. 2. Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationem, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

PR I. Reg. Cap. 18. Et præcinebant mulieres ludentes atque dicentes: Percussit Saul mille, & Dauid decem millia. Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste: dixitq; Dederunt Dauid decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei superest, nisi solum regnum? Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid a die illa, & deinceps.

MATT. Cap. 27. Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum.

ISA.

K I S A. Cap. 28. Quem docebit scientiā? & quem intelligere faciet auditum? Ablatos à lacte, auullos ab huberibus. Quia, manda remanda, manda remanda: expecta reexpecta, expecta reexpecta: modicum ibi, modicum ibi. In loquela enim labij, & lingua altera loquetur ad populum istum. Cui dixit, Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audire. Et erit eis verbum Domini, manda remanda, manda remanda: expecta reexpecta, expecta reexpecta: modicum ibi, modicum ibi; vt vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

A D H E B R. Cap. 6. Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti: gustauerunt nihilo minus bonum Dei verbū, virtutēq; seculi venturi, & prolapsi sunt: rursus renouari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis Filium Dei, & ostentui habentes.

E T C A P. 10. Voluntariē enim peccātibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, iam nō relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Irritam quis faciens legē Moy si, sine vlla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis de teriora mereri supplicia qui Filium Dei cōculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliā fecerit?

L **P S A L.** 142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

P R I O R. Ad Thessal. Cap. 5. Spiritū nolite extinguere. Prophetias nolite spernere.

A D H E B R. Æ. Cap. 6. & 10. Vide sup. lit. K.

AUTHORITAT. PATR.

A **1** **C O N C I L I V M** Constantinopolitanum primum. Credimus in Spiritum sanctum, Dominum & viuificantem, ex Patre procedentem, cum Patre, & Filio adorandum & glorificandum: qui locutus est per Prophetas.

1 **A V G V S T.** tom. 3. de Trinit. lib. 1. Cap. 4. Vide suprā, lect. 2. litera. M. autho. 4.

3 **E T** Cap. 6. De Spiritu sancto collecta sunt testimonia, quibus ante nos, qui hæc

disputauerunt, abundantius vsi sunt, quia & ipse Deus, & non creatura. Quod si nō creatura non tantum Deus, nam & homines dicti sunt dii, sed etiam verus Deus. Ergo Patri & Filio prorsus æqualis, & in Trinitatis vnitate consubstantialis & cœternus.

4 **E T** lib. 3. Cap. 10. Vide sup. lect. 2. litera. M. auth. 6.

5 **E T** lib. 5. Cap. 8. Quapropter illud præcipuē teneamus: quicquid ad se dicitur præstantissima illa Diuina sublimitas, substantialiter dici: quod autem ad aliquid, nō substantialiter, sed relatiuē: tantamq; vim esse eiusdem substantiæ in Patre & Filio & Spiritu sancto, vt quidquid de singulis ad seipso dicitur, non pluraliter in summa, sed singulariter accipiatur. Quemadmodum enim Pater Deus est, & Filius Deus est, & Spiritus sanctus Deus est, quod secundum substantiam dici nemo dubitat, non tamen tres Deos, sed vnum Deum dicimus eandem ipsam præstantissimam Trinitatem. Ita magnus Pater, magnus Filius, magnus Spiritus sanctus, non tamē tres magni, sed vnus magnus. Non enim de Patre solo, sicut illi peruersē sentiunt, sed de Patre & Filio & Spiritu sancto scriptum est: Tu es Deus solus Magnus. Et bonus Pater, bonus Filius, bonus & Spiritus sanctus, nec tres boni, sed vnus est bonus, de quo dictū est, Nemo bonus nisi solus Deus. Etenim Dominus Iesus, ne ab illo qui dixerat, Magister bone, tanquam hominem compellans, secundum hominem tantummodō intelligeretur, ideō non ait, Nemo bonus nisi solus Pater: sed, Nemo bonus nisi solus Deus. In Patri enim nomine ipse per se Pater pronunciat, in Dei verō, & ipse Filius, & Spiritus sanctus, quia Trinitas vnus Deus.

Quanta sit vis eiusdem substantiæ diuinari per sonarum.
Deus solus magnus, & solus bonus, intelligitur de tota Trinitate.
Psalp. 85.

Luc. 18. Matth. 19.

6 **I D E M** tomo. 3. de Fide & Symbolo Cap. 9. Digesta itaque fidei commendata, & Diuina generatione Dñi, & humana dispensatione, iungitur confessioni nostræ ad perficiendam fidem quæ nobis de Deo est, Spiritus sanctus, non minore natura quam Pater & Filius, sed vt ita dicam, consubstantialis & cœternus: quia ista Trinitas vnus est Deus: nō vt idem sit Pater, qui est Filius & Spiritus sanctus, sed vt Pater sit Pater, & Filius sit Filius, & Spiritus sanctus sit Spiritus sanctus: sed hæc Trinitas vnus Deus, sicut scriptum est, Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. *Et rur-*

Spiritus sanctus non minor Patre et Filio.

Deut. 6.

est,

Ioan. 3. est, Quod natum est de carne, caro est: & quod natū est de Spiritu, Spiritus est: quoniam Deus Spiritus est. Hoc enim regenerationem nostram dicunt, quæ non secundum Adam de carne est, sed secundum Spiritum de Spiritu sancto. Quapropter si Spiritus sancti hoc loco facta est commemoratio, vbi dictum est, Quoniam Deus Spiritus est: animaduertendum dicunt, non dictum esse, Quoniam Spiritus Dei est: sed, Quoniam Deus Spiritus est: vt ipsa Deitas Patris & Filij hoc loco dicta sit Deus, quod est Spiritus sanctus. *Et post pauca.* Fides in concussa tenenda est, vt Deum dicamus Patrem, Deum Filium, Deum Spiritū sanctum: neque tres Deos, sed istam Trinitatē vnum Deum: neque diuersos natura, sed eiusdem substantiæ: neque vt Pater aliquādo sit Filius, aliquando sit Spiritus sanctus, sed Pater semper Pater, & Filius semper Filius, & Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus.

7 **H I L A R.** lib. 2. de Trinitate. Vide sup. lect. 2. lit. M. autho. 1.

L **1** **A V G V S T.** tom. 8. in Psal. 50. post initium. Peccatum cum desperatione, certa mors. Nemo ergo dicat, Si iam aliquid mali feci, iam damnandus sum, Deus malitabilibus non ignoscit: cur non addo peccata peccatis? Fruar hoc seculo in voluptate, in lasciuia, in cupiditate nefaria. Iam perdita spe reparationis, vel hoc habeam quod video, si non possum habere quod credo. Iste ergo Psalmus sicut cautos facit eos qui non ceciderunt, sic desperatos esse non vult qui ceciderunt. Quisquis peccasti, & dubitas agere pœnitentiam pro peccato tuo, desperando salutem tuam, audi Dauid gementē. Ad te Nathan Propheta nō est missus, ipse Dauid ad te missus est: audi eum clamantē, & simul clama: audi gementem, & congemisce: audi flentem, & lachrymas iunge: audi correctum, & condelectare. Si tibi nō potuit intercludi peccatum, spes veniæ nō intercludatur.

2 **I D E M** tom. 4. lib. de vera & falsa pœnitentia, Cap. 4. Non soli infideles peccant in Patrem & Filium, sed quicumq; peccata committunt. Sed soli peccant in Spiritum sanctum, qui impœnitentes existunt vsque ad mortem. Spiritus enim sanctus charitas est Deitatis, amor est Genitoris, & Genitiæ veritatis, qui suam gratiam nobis tribuit sui ipsius arrham. Qui igitur peccat, & gratiā suam recuperare non amat, & nunquam

Impœnitentia, est peccatū in Spiritum sanctum.

cūrat ab eo diligi, qui totus est amor & charitas: nec ad eū tendit vnde sumpsit arrhā: in Spiritum sanctum peccat, & nunquam post mortem, sicut nec viuens, consequetur veniam.

3 **I D E M** tom. 2. Epist. 50. ad Bonifacium Comitem, prope finē. Cūm Christus dixit, Qui peccauerit in Spiritum sanctum, vel qui verbum dixerit aduersus Spiritum sanctum, non vtiq; omne quod in Spiritum sanctum peccatur facto siue dicto, sed aliquod certum & proprium intelligi voluit. Hoc est autem duritia cordis vsque ad finem huius vitæ, qua homo recusat in vnitate corporis Christi, quod viuificat Spiritus sanctus, remissionem accipere peccatorum. Cūm enim dixisset discipulis, Accipite Spiritum sanctum: continuo subiicit: Si cui dimiseritis peccata, dimittētur ei: Si cui tenueritis, tenebuntur. Huic ergo dono gratiæ Dei quicumq; restiterit & repugnauerit, vel quoquo modo fuerit ab eo alienus, vsque in finem huius temporalis vitæ, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro: hoc scilicet tam grande peccatum, vt eo teneantur cuncta peccata: quod nō probatur ab aliquo esse commissum, nisi cūm de corpore exierit. Quandiu verō hic viuuit, eum (sicut dicit Apollolus) patientia Dei ad pœnitentiam adducit: Sed si ipse perseverantissima iniquitate (sicut consequenter adiungit Apollolus) secundum duritiā cordis sui, & cor impœnitens, thesaurizat sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, non remittetur ei neq; in hoc seculo neq; in futuro.

4 **I D E M** tom. 4. de serm. Dñi in monte, lib. 1. Capit. 44. Hoc fortasse peccare in Spiritum sanctum, id est, per malitiam & inuidiam, fraternam oppugnare charitatem, post acceptam gratiam Spiritus sancti: quod peccatum Dominus neque hic, neque in futuro seculo dimitti dicit: Vnde queri potest, vtum in Spiritum sanctum ludæi peccauerint quando dixerunt, quod in Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia Dominus expelleret: vtum hoc in ipsum Dominum dictum accipiamus, quia de se dicit alio loco, Si enim patrē familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? An quoniam de magna inuidia dixerunt, ingrati tam præsentibus beneficijs, quanuis nondum Christiani fuerint, tamē propter ipsam inuidiæ magnitudinē, in Spiritū sanctū peccasse credendi sunt?

1. 2. dicitur.

Matt. 12.

Peccatū in Spiritū sanctum, est cordis obstinatio vsq; ad finem vitæ.

Ioan. 20.

1. 2. dicitur.

Rom. 2.

Inuidia fraternalis charitatis, est peccatū in Spiritum sanctum.

Matth. 12. Marc. 3.

Luc. 11.

Matth. 10.

funt? Non enim hoc colligitur de Verbis Domini. Quauis enim in eodem loco dixerit, Quicumq; dixerit verbum nequam in filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit verbum aduersus Spiritu sanctu non remittetur ei neque in hoc seculo neq; in futuro: tamen videri potest ad hoc eos monuisse, vt accedant ad gratiam, & post acceptam gratiam non ita peccent, vt tunc peccauerunt. Nunc enim in filium hominis dixerunt verbum nequam, & potest eis dimitti si couersi fuerint, & ei crediderint, & Spiritu sanctu acceperint: quo accepto, si fraternitati inuidere, & gratiam quam acceperunt, oppugnare voluerint, non eis dimitti neque in hoc seculo neque in futuro. Nam si eos sic haberet condemnatos: vt nullam spem eis reliquisset, non adhuc monendos iudicaret, cum addidit dicens: Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum: aut facite arborem malam & fructum eius malum.

Matth. 11.

Matth. 11.

Matth. 12.

Marc. 3.

Luc. 21.

Impenitentia est spiritus blasphemie, & peccatum in Spiritu sancto.

Rom. 2.

Matth. 16.

Matth. 3.

et 4.

Luc. 24.

& remissionem peccatorum per omnes gentes incipientibus ab Hierusalem. Hæc omnino impoenitentia non habet remissionem neque in hoc seculo neque in futuro, quia poenitentia impetrat remissionem in hoc seculo, quæ valeat in futuro. Et paulo post. Quis igitur reus fuerit impoenitentia contra Spiritum sanctum, in quo vnitas & societas communionis congregatur Ecclesie, nunquam illi remittetur, quia hoc sibi clausit vbi remittitur: & merito damnabitur cum spiritu, quia in seipsum diuisus est, diuisus & ipse contra Spiritu sanctum, qui in seipsum diuisus non est. Et post pauca. Non ergo propterea quicumq; dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: quia in Trinitate maior est Filio Spiritus sanctus, quod nullus vnquam vel hæreticus dixit: Sed quoniam quisq; restiterit veritati, & blasphemauerit veritatem, quod est Christus, etiam post tantam sui prædicationem apud homines, vt Verbum caro fieret & habitaret in nobis: quod est filius hominis, id est, ipse Christus, si non dixerit verbum illud cordis impoenitentis contra Spiritum sanctum, de quo dictum est: Qui non renatus fuerit ex aqua & Spiritu: & de quo item dictum est. Accipite Spiritum sanctum, si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei: id est, si poenituerit eum, accipiet per hoc donum remissionem omnium peccatorum: simul & huius, quod verbum dixit contra filium hominis: quia peccato ignorantia siue contumacia vel cuiuscunq; blasphemie, non addidit peccatum impoenitentia contra donum Dei & gratiam regenerationis vel reconciliationis, quæ fit in Ecclesia Spiritu sancto.

Impenitentia quare non remittatur.

Cur blasphemiam in Spiritum sanctum, grauior censetur quam in Patrem aut Filium.

Ioan. 3.

Ioan. 10.

6 IDEM tom. 1. lib. 1. Retractionum, Cap. 19. Loco alio (nimirum lib. 1. de sermone Domini in monte, Cap. 43.) peccatum fratris ad mortem, de quo dicit Ioannes Apostolus, Non pro illo dico vt roget quis: ita definiui, vt dicerem: Peccatum ergo fratris ad mortem puto esse, cum post agnitionem Dei per gratiam Dni nostri Iesu Christi, quisq; oppugnat fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam, qua reconciliatus est Deo, inuidia facibus agitatur. Quod quidem non confirmari, quonia hoc putare me dixi, sed tamen addendum fuit, si in hac scelerata mentis peruersitate finierit hæc vitam: quonia de quocunq; pessimo in hac vita constituto, non est vtiq; desperandum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.

Peccatum ad mortem, est inuidia fraternitatis.

De nomine desperandum viuit.

7 IDEM

7 IDEM Tom. 10. ferm. 59. de tempore. Peccatum ad mortem puto esse, cum post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Iesu Christi, quisq; oppugnat fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam qua

reconciliatus est Deo, inuidia facibus agitatur. Peccatum autem non ad mortem est, si quisquam non amore a fratre alienauerit, sed officia fraternitati debita, per infirmitatem aliquam animi, non exhibuerit.

LECTIO VNDECIMA.

DOCTOR.

NIHIL NE præterea amplius est ab hoc Spiritu commodi ac diuitiarum?

ADOLESCENS.

Maximè: testatur enim ille quod sumus a filij Dei.

a Hier. 31. Ioan. 1. Roman. 8. Ephes. 1. Philip. 1. 1. Thes. 5. 1. Ioan. 3.

DOCTOR.

Nos ne tam eius rei reddit securos, vt de sua singuli salute sine peccato dubitare non possint?

ADOLESCENS.

Haud ita planè. Si qua enim aliquando fuerit eiusmodi in nonnullis salutis certitudo, id non ex ordinaria lege, sed ex priuilegio profectum est. Neque enim promissiones Diuinæ spectant ad singulos, sed ad vniuersi generis homines, quicumq; ritè nomen Dei inuocauerint.

b 2. Cor. 12. Matth. 10. et 12. Ioan. 6. et 17.

c Matth. 16. Isa. 1. 1. Cor. 10. Heb. 3. Apoc. 2. et 3. Aug. de corrept. et gra. c. 13. et in epist. Ioan. tract. 6. Chryso. hom. 62 in Matth. et homil. 18. ad Rom. et hom. 37. in Gen.

DOCTOR.

Quid igitur? non ne qui Spiritu Dei aguntur, eius sunt filij omnes?

ADOLESCENS.

Sunt quidem: sed quis eo potissimum agatur, nemo nisi priuata quadam & peculiari reuelatione scire potest.

d Rom. 8. Ioan. 1. 2. Tim. 2. Galat. 4.

DOCTOR.

Doces ergo de sua salute neminem, nisi spe quadam quæ animum vehementer consolatur, certum esse posse, nisi prærogatiua quadam accedat. Quod fit vt cum timore omnes ac tremore salutem nostram operari debeamus, nostramq; vocationem bonis operibus certam reddere, quæ nullam vnquam tantam nobis securitatem adferent, quantam fides Catholica in cæteris Religionis Christianæ mysterijs, animis nostris pollicetur.

e Rom. 5. et 8. 2. Corin. 1. et 5. Hebra. 6. Ephes. 1. Tit. 2. 1. Petr. 1. f Ecclesiastes. 9. Roman. 11. 1. Corin. 4. et 16. Philip. 2. Ephes. 2. 2. Pet. 1. Orig. tract. 35. in Matth. Aug. de Ciuita. lib. 11. c. 12. et in Ioan. tract. 45. Hieron. in Ecclesiaste. c. 9. Orig. in c. 8. ad Rom. Ber. ser. 68. in Cant. et ser. 1. de oeta. Pasch. et ser. 2. in die Pent. Hiero. epist. ad Darda. et ad Fabiolam.

G

ADO-

Sanè: aliò qui summam hanc ego temeritatem atque animi præcipationem esse iudicari.

DOCTOR.

Vocas etiam Spiritum hunc, Sanctum?

A D O L E S C E N S.

Et rectè quidè: Est enim ille totius & fons puritatis ac sanctimonix, & eius est munus præcipuè animorum nostrorum labes interiori gratia^h eluere, quam cordibus nostris tum in Baptismo, tum alijs in rebus etiam sacris, diffundit.

AVTHORIT. SCRIP.

g 1. Reg. 2. Exo. 15. Iacob. 1.

h Zacha. 12. & 13. Matth. 3. Ioan. 4. & 7. 1. Pet. 1. Rom. 5. 1. Thess. 5. Tit. 2. & 3.

A **HIEREM.** Cap. 31. Sed hoc erit patetum quod feriam cum domo Israël post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens, Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.

IOAN. Cap. 1. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.

AD ROM. Cap. 8. Ipse enim Spiritus testimoniū reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei.

AD EPHE S. Cap. 1. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum, per Iesum Christum, in ipsum: secundum propositum voluntatis suæ: in laudem gloriæ gratiæ suæ in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo.

AD PHILIP. Cap. 1. Quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini, idem certamen habentes quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

PRIOR. Ad Thessal. Cap. 5. Vos autem fratres, non estis in tenebris: ut vos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim vos, filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis, neque tenebrarum.

PRIM. Ioan. Cap. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & simus. Propter hoc mundus

non novit nos: quia non novit eum. Charis simi, nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

B **POSTER.** Ad Corinth. Cap. 12. Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis. Nam etsi voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam. Parco autem: ne quis me existimet super id quod videt in me, aut aliquid audit ex me. Et ne magnitudo revelationum mearum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satanæ, ut me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet à me: & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.

MATTH. Cap. 20. At ille respondens, vni eorum dixit, Amice, non facio tibi iniuriam: non ne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequā est quia ego bonus sum?

ET Cap. 22. Tunc ait servis suis, Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum: & quoscumque inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.

IOAN. Cap. 6. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum. Et dicebat, Propterea dixi

dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retrò: & iam non cum illo ambulabant.

ET Cap. 17. Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, ut scriptura impleatur.

C **MATTH.** Cap. 16. Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundum opera eius. Amen dico vobis, sunt quidam de his stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.

ISA I. Cap. 1. Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè. Discite benefacere: querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd si nolueritis, & ad iracundiā me prouocaueritis: gladius deuorabit vos, quia os Domini locutum est.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 10. Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari: & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. (bibeant autem de spiritali consequente eos petra: Petra autem erat Christus.) Sed non in pluribus eorum, beneplacitum est Deo. Nam prostrati sunt in deserto.

AD HEBR. Cap. 3. Quibus autem infensus est quadraginta annis? Non ne illis qui peccauerunt, quorum cadauera prostrata sunt in deserto? Quibus autem iuravit non introire in requiem ipsius: nisi illis qui increduli fuerunt? Et videmus quia non potuerunt introire propter incredulitatē.

APOCALYP. Capit. 2. Vincenti dabo edere de ligno vitæ quod est in paradiso Dei mei. **ET.** Esto fidelis usque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ. **ET.** Qui vicerit, non lædetur à morte secunda. **ET.** Vincenti dabo manna absconditū: & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi

qui accipit. **ET.** Qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea: dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

ET Cap. 3. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram Patre meo, & coram Angelis eius. **ET.** Ecce venio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei: & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. **ET.** Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius.

D **AD ROMAN.** Cap. 8. Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei.

IOAN. Cap. 1. Vide supra, lect. 10. litera. A.

POSTER. Ad Timoth. Cap. 2. Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, Cognouit Dominus qui sunt eius. Et discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini.

AD GALAT. Cap. 4. Quoniam autem estis filij Dei: misit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra clamantem, Abba, Pater. Itaque iam non est seruus, sed filius. Quòd si filius, & hæres per Deum.

E **AD ROMAN.** Cap. 5. Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum: per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem. Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

ET Cap. 8. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc. Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias Spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes,

redemptionem corporis nostri. Spe enim salui facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes. Nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.

P O S T E R. Ad Corinth. Cap. 1. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vixit nos, Deus: qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

E T Cap. 5. Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, sed æternam in cœlis. Nā & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cœlo est, superindui cupientes: Si tamen vestiti, & non nudi inueniamur. Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: eò quod nolumus expoliari, sed superuestiri, ut absorbeatur, quod mortale est, à vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus: qui dedit nobis pignus Spiritus.

A D H E B R. Cap. 6. In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum: ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mētiri Deū, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quā sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis.

A D E P H E S. Cap. 1. Vide sup. litera. A.

A D T I T. Cap. 2. Apparuit enim gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus: erudiendis nos ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mūdaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

P R I O. Petri, Capit. 1. Quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes, creditis: credentes autem exultatis lætitia inenarrabili & glorificata: reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum vestrarum. De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænunciants

eas quæ in Christo sunt passiones & posteriores glorias: quibus reuelatum est quia non sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea quæ nunc nunciata sunt vobis per eos qui euangelizauerunt vobis, Spiritu sancto misso de cœlo, in quem desyderat Angeli prospicere.

E C C L E S I A S T E S Cap. 9. Omnia hæc tractavi in corde meo, ut curiosè intelligerem. Sunt iusti atque sapientes: & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta, eò quod vniuersa æquè eueniant iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas & sacrificia contemnti. Sicut bonus, sic & peccator: sicut periurus, ita & ille qui verum deierat.

A D R O M. Cap. 11. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduersus ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. Dicis ergo, Fracti sunt rami, ut ego inserar. Benè: propter incredulitatem fracti sunt: tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat.

P R I O R. Ad Corinth. Cap. 4. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, Dominus est.

E T Cap. 16. Vigilate, stete in fide, viri liter agite, & confortamini. Omnia vestra in charitate fiant.

A D P H I L I P. Cap. 2. Itaque charissimi mei (sicut semper obedistis) non ut in præsentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini.

A D E P H E. Cap. 2. Gratia enim estis saluati per fidem (& hoc non ex vobis, Dei enim donum est:) non ex operibus, ut ne quis gloriatur. Iplius enim sumus factura creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ preparauit Deus, ut in illis ambulemus.

P O S T E. P E T R I Cap. 1. Qua propter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

P R I M I R E G V M Cap. 2. Non est sanctus, ut est Dominus: neque enim est alius

alius extra te; & non est fortis sicut Deus noster.

E X O D. Cap. 15. Quis similis tui in fortibus Domine? Quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, & faciens mirabilia?

I A C O B. Cap. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de sursum est, descendens à Patre luminum, apud quæ non est transmutatio, nec vicissitudinis obubratio.

H Z A C H A. Cap. 12. Et effundam super domum Dauid, & super habitatores Hierusalem, Spiritum gratiæ & precum.

E T Cap. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruata.

M A T T H. Cap. 3. Ego quidē baptizo vos in aqua in poenitentiam, qui autē post me venturus est (fortior me est, cuius non sum dignus calcamenta portare) ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni.

I O A N. Cap. 4. Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quæ ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aque salientis in vitam æternam.

E T Capit. 7. In nouissimo autem die magno festiuitatis, stabat Iesus & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me & bibat, Qui credit in me, sicut dicit scriptura; flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. (Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.)

P R I O. Petri, Cap. 1. Petrus Apostolus Iesu Christi, electis aduenis, dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ, secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & asperionem sanguinis Iesu Christi: gratia vobis & pax multiplicetur.

A D R O M. Cap. 5. Vide sup. lite. E. in fine.

P R I O R. Ad Thessal. Capit. 5. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer Spiritus vester, & anima & corpus sine querella, in aduētū Dñi nostri Iesu Christi, seruetur.

A D T I T V M Cap. 2. Vide supra, litera. E.

E T Cap. 3. Vide supra, lectio. 1. litera. A.

C I A V G V S T. tom. 7. de Correptione & gratia, Cap. 13. Quod autē etiā perseveraturis sanctis sic ista dicuntur, quali eos perseveraturos habeatur incertum: non aliter hoc audire debent, quibus expedit non altum sapere, sed timere. Quis enim ex multitudine fidelium, quando in hac mortalitate viuunt, in numero prædestinatorū se esse præsumat, quia id occultari oportet in hoc loco, ubi sic cauenda est elatio ut etiam per Satanæ Angelum, ne extolleretur, tātus colaphizaretur Apostolus? Hinc Apostolis dicebatur, Si manseritis in me: dicente illo qui utiq; sciebat esse mansuros. Et per Prophetam, Si volueritis & audieritis me: cum sciret ipse in quibus operaretur & velle.

2 I D E M tom. 9. in epist. Ioan. tract. 6. Quisquis ergo habuerit charitatem fraternam, & coram Deo habuerit, ubi Deus videt, corque eius interrogatum sub iusto examine, non ei aliud responderit, quam germanam ibi esse radicem charitatis unde boni fructus existant, habet fiduciam apud Deum, & quicquid postulauerit ab eo, accipiet, quia mandata eius seruat. Incurrit quæstio quædam, quia non ille aut ille homo, aut tu aut ego, qui si petiero aliquid à Domino Deo nostro, & non accepero, facile de me potest dicere vnusquisque; Non habet charitatem: & de quolibet homine huius temporis, facile dici potest. Et sentiat quis quod vult homo de homine, maiorem quæstionem non faciunt, nisi illi viri, quos sanctos constat fuisse cum scriberent, & modò esse cum Deo. Quis habet charitatem, si eam Paulus non habebat: qui dicebat: Os nostrum patet ad vos o Corinthij, cor nostrum dilatatum est, non angustiamini in nobis. Qui dicebat, impedat pro animabus vestris: & tanta gratia in illo erat, ut manifestaretur eum habere charitatem? Inuenimus eum tamen petisse, & non accepisse. Quid dicimus fratres? Quæstio est: intenti estote ad Deum, magna & ista quæstio est, quomodo de peccato, ubi dictum est: Qui natus est ex Deo, non peccat. Inuenimus hoc esse peccatum violare charitatem, & hoc propriè designatum esse in hoc loco. Sic & nunc quærimus quid dixerit: si enim verba attendis, planū videtur: si exemplum, obscurū est. Verbis his nihil est plani: & quicquid postulauerimus, accipiemus ab

Nemo præsumat se ex prædestinatus esse.

Rom. 11.

2. Cor. 12.

Ioan. 15.

Isai. 1.

Qui veram charitatem habet, fiduciam apud Deum habere poterit.

2. Cor. 6.

2. Cor. 12.

1. Ioan. 3.

eo, quia mandata eius seruamus, & quæ placet illi in conspectu eius facimus.

3 CHRYSOST. tom. 2. in Matth. homil. 62. Et quâuis charismata hæc, & dona, irreuocabilia sint, tantum tamē malignitas valuit, vt hæc quoque legem superauerit. Quid igitur deterius memoria peccatorum, ac vltione, quæ tot tantaque Diuina dona euertere posse videatur?

4 IDEM tom. 4. in epist. ad Rom. homil. 18. Sed dices, Quid illa ad nostrum institutum? Plurimum sanè. Nam hinc probat quod perpetuò Deus, licet ad vniuersam gentē lata sit promissio, nō nisi dignos tamen saluare consueuerit. Atque id etiam supra ostēdit, cum dixit: Si fuerit numerus filiorum Israël velut arena maris, reliquæ saluabuntur: & Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, velut Sodoma facti fuisset. Ex quo sanè loco idem quoque ostendit, vnde & subiungit, dicens: Sic & in præsentī isto tempore, reliquæ secundum electionem gratiæ, saluæ factæ sunt. Vide quomodo quæque dictio cuique suam seruet nobilitatem, nimirum & Dei gratiā & saluatorum benevolentiam manifestans. Dicendo siquidem, secundum electionem: illorum probationem. Addendo verò, gratiæ donum Dei, exprimit.

5 IDEM tom. 1. in Genes. hom. 37. Dei enim mos est, quoniam in omnibus salutem nostram operatur, vt etiam si minetur se puniturum, & nos voluerimus conuersionis exhibere specimina, possumus eius reuocare sententiās. Et è diuerso, si pollicetur aliquid suauē nobis daturum, nos autem non attulerimus quod ex nobis est, neque ipse promissum adimplet, vt ne nos ea ratione deteriores fiamus.

F 1 ORIGENE tom. 2. in Matth. tract. 35. Et contristati nimis cœperunt singuli dicere, Nunquid ego sum Domine? Quæret autem aliquis, quomodo si bonæ conscientiæ erant vnde cum Apostoli, quia mundi erant ab omni proditione Magistrī, vt quid contristati sunt de auditu, quasi potuisset fieri vt vnus esset ex ipsis de quo dicebatur? Existimo autem quoniam vnusquisque discipulorum sciebat ex his quæ docuerat Iesus, quoniam mutabilis & ad malum vertibilis est natura humana: & quoniam in colluctatione aduersus principatus & potestates & rectores huius mundi tenebrarū, potest fieri vt decidat homo, aut circūuentus, aut vim passus ab aduersarijs virtutibus ad malum perficiendum.

Nihil deterius peccato, quod diuina dona euerit.

Dei promissio ad omnes facta, statim dignos respicit.

Roma. 9.

Roma. 11.

Sicut per peccatū possumus Dei sententiam mutare: ita etiā Dei promissiones per peccatū amittimus.

Matth. 26. Marc. 14.

Natura humana mutabilis est.

Ephes. 6.

Homo iusto cadere potest.

Hoc ergo considerantes vnusquisque discipulū, ne forte ipse esset qui præcognitus esset proditor, contristati sunt valde, propterea quod dictum fuerat eis: Vnus ex vobis me tradet: & cœperunt dicere quasi nescientes singuli futurum de se, Nunquid ego sum Domine? Si autem habet rationem, quoniam propter hanc causam timens vnusquisque eorum dixit: Nunquid ego sum Domine? de omnibus futuris timendum est nobis infirmis, qui nondum sapientiam perfectionis accepimus, secundum quam dixit Apostolus: Confido enim, quia neque mors, neque vita, & cætera, potest nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu. Qui autem nondum perfectus est, dubitat de se ipso quasi possit & cadere. Secundum quā infirmitatem humanā scribens Corinthijs Paulus dicebat: Sed castigo corpus meum, & seruituti redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Et vide quod dicit: Ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar: sic pronūciat quasi timens ne forte & cadere possit, & reprobus fieri. Quod autem dixit: Confido, & cætera: confidentis hominis infirmi est propter suam perfectionem, quoniam mille contraria separare eum à charitate Christi non valeant. Quod autem Apostoli adhuc erant infirmi, & iuste timebant, manifestum est ex eo quod dicit qui sciebat propositum singulorum: Quoniam omnes vos scandalum patiemini in me in hac nocte. Et quod proponens quis meliora, aliquoties ad malitiam tranuertitur, victus in colluctatione contrariarum virtutum, manifestum est ex eo quod scriptum est de Petro: quoniam ipse quidem considerans propositum suum, qualem circa Christum haberet affectum, respondit non cum simulatione, sed ex veritate cordis sui quātum ad se: Quoniam si omnes scandalizati fuerint, ego solus non scandalizabor. Saluator autem sciens infirmum eum in suis promissionibus fore, & quoniam breuis timor hominis facturus esset eum recedere à proposito meliori, dixit ad eum: Amen dico tibi quoniam in hac nocte prius quàm galus cantet, ter me negabis. Et talibus non est importunum dicere semper: Ne gloriēris in Dño, nec enim scis quid pariat dies superuentura. Et Paulus similiter, Fratres, inquit, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, confirmate huiusmodi in spiritu mansuetudinis,

Rom. 8.

1. Cor. 9.

Matth. 26.

Matth. 26.

Prover. 27.

Galat. 6.

con-

considerantes ne & vostentemini: docens quoniam incertus est exitus noster nobis, quanuis fortè meliorum propositum habeamus. Hæc autem omnia recordantes, quoniam nescimus quid pariat nobis dies superuentura, non inflabimur, neque superbiemus, neque gloriabimur aliquando, quanuis sciamus nos multa bona habere: sicut & Paulus cum dixisset de se: Nihil mihi conscius sum: superaddit, Sed non in hoc iustificatus sum: tanquam sciens Deum sanctificantem quos præcognoscit, & quos prædestinavit, vocantem.

2 AVGVST. tom. 5. de Ciuit. Dei, lib. 11. Cap. 12. Nec ipsos enim huic tantæ beatitudini comparatos, quod attinet ad rationalem vel intellectualem creaturam, beatos nuncupandos putamus. Quis enim primos illos homines in paradiso negare audeat beatos fuisse ante peccatum, quanuis de sua beatitudine, quàm diuturna, vel vtrū æterna esset, incertos? Esset autem æterna nisi peccassent, cum hodie non imprudentes beatos vocemus, quos videmus iuste ac pie cum spe futuræ immortalitatis hanc vitam ducere sine crimine vastante conscientiam, facile impetrantes peccatis huius infirmitatis Diuinam misericordiam. Qui licet de suæ perseuerantiæ premio certi sint, de ipsa tamen perseuerantia sua reperiuntur incerti. Quis enim hominū se in actione profectuque iustitiæ perseueraturum vsque in finē sciat, nisi aliqua reuelatione ab illo fiat certus, qui de hac re iusto latentique iudicio, non omnes instruit, sed neminem fallit? Quantum itaque pertinet ad delectationē præsentis boni, beator erat primus homo in paradiso, quàm quilibet iustus in hac infirmitate mortali: quantum autem ad spem futuri boni, beator quilibet in quibuslibet cruciatibus corporis, cui non opinione, sed certa veritate manifestum est, sine fine habiturum omni molestia carentem societatem Angelorum, in participatione summi Dei, quàm erat ille homo sui casus incertus in magna illa foelicitate paradisi.

3 IDEM tom. 9. in Ioan. tract. 45. Dico ergo, Nouit Dominus qui sunt eius: nouit præcitos, nouit prædestinatos: de illo quippe dicitur, Quos præsciuit & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui, vt ipse sit primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestinavit, ipsos & vocauit: & quos

Ne superbiamus, etiam si multa bona habeamus, quia nescimus quales erimus. 1. Cor. 4.

Beati dici possunt qui sine peccato viuunt, etiam si incertū sit eos perseueraturus.

Nemo scire potest se perseueraturus, nisi Deo reuelante.

2. Timot. 2.

Rom. 8.

vocauit, ipsos & iustificauit: quos autem iustificauit, ipsos & glorificauit. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Adde adhuc, Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo etiam non cum illo omnia nobis donauit? Sed quibus nobis præscitis, & prædestinatis, iustificatis, glorificatis, de quibus sequitur, Quis acculabit aduersus electos Dei? Nouit Dominus qui sunt eius, ipsæ sunt oues. Aliquādo se ipsæ nesciunt, sed Pastor nouit eas secundum istam prædestinationem, secundum istam Dei præscientiam, secundum electionem ouium, ante constitutionem mundi, (nam de hoc dicit Apostolus, Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem) secundum ergo istam præscientiam Dei & prædestinationem, quàm multæ oues foris, quàm multi lupi intus? & quàm multæ oues intus, & quàm multi lupi foris? Quid est quod dixi, Quàm multæ oues foris? Quàm multi modò luxuriantur, casti futuri: quàm multi blasphemant Christum, credituri in Christum: quàm multi se inebriant, futuri sobrij: quàm multi rapiunt res alienas, donaturi suas. Veruntamen modò vocem alienam audiunt, alienas sequuntur. Item, quàm multi intus laudant, blasphemantur: casti sunt, fornicaturi: sobrij sunt, se vino postea sepulturi: stant, casuri: & non sunt oues. De prædestinatis enim loquimur: de his loquimur, quos nouit Dominus qui sunt eius: & tamen ipsi quandiu rectè sapiunt, Christi vocem audiunt. Ecce audiunt ipsi, non audiunt illi, & tamen secundum prædestinationem, non oues isti, oues illi. Adhuc manet quæstio, quæ mihi interim nunc videtur ita posse dissolui. Est aliqua vox, est, inquam, vox aliqua pastoris in qua oues non audiunt alienos, in qua non oues audiunt Christum: quæ est ista vox? Qui perseuerarit vsque in finem, hic saluus erit. Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, vt perseueret apud ipsum vsque in finem, sed non apud eum perseuerando, non audit hanc vocem. Venit ad Christum, audit alia verba, illa & illa, omnia vera, sana omnia, inter quæ omnia est & illa vox, Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit: istam qui audierit, ouis est: sed audiebat illam nescio quis, & desipuit, refriguit, audiuit alienā. Si prædestinatus est, ad tempus

Dei præscitia & prædestinatio.

Ephes. 1.

Multi nunc sunt mali, qui futuri sunt boni: et è contrario.

Matth. 10.

Perseuerantia cunctis necessaria.

erravit, in æternū non perijt, redit vt audiat quod neglexerit, faciat quod audiuit. Si em̄ de his est qui prædestinati sunt, & errorem ipsius Deus præsciuit, & conuersionem futuram: si aberravit, redit vt audiat illā vocem Pastoris, & sequatur dicentem, Qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit. Bona vox fratres, vera, pastoralis, ipsa est vox salutis in tabernaculis iustorum: nam facile est audire Christum, facile est laudare Euangelium, facile acclamare disputationi: perseverare vsque in finem, hoc est ouium vocem Pastoris audiētium. Tentatio accidit: persevera vsq; in finem, quia tentatio non perseverat vsque in finem: Vsque in quem finē perseverabis? quousq; finies viam. Quandiu enim non audis Christum, aduersarius tuus est in ista via, hoc est, in ista mortali vita. Sed quid dicit? Concorda cum aduersario tuo citò, cum es cum eo in via. Audisti, credidisti, concordasti: si aduersabaris, concordasti, si tibi præstitum est concordare: si aduersabaris, concordasti, noli vterius litigare: quando enim finiat̄ via, nescis, sed tamen ille scit, scit ille si ouis es. Et si perseveraueris vsque in finem, saluus eris: ac per hoc istam vocem non contemnunt sui, non audiunt alieni.

Matth. 14.

Psal. 117.

Matth. 5.

Peccator uiuens potest melior esse iusto mortuo.

Psal. 30.

Præscientia Dei, & opera nostra. 1. Cor. 9.

Rom. 8.

cum iam neque Angelis aduersantibus, neque virtutibus impugnantibus, neque præsentibus, neque futuris sibi oblectationibus, neque vlla prorsus creatura aduersante, à charitate Dei se posse diuelli dicit, nec ex vllō tot aduersariorum capere metum, vt verum ostenderet, quod perfecta charitas foras iam misit timorem. Habuit enim aliquando ipse metum, & timuit ne fortè caderet: & iste qui modò cœlestium virtutum, aduersum se si commoueantur, bella non metuit, aliquando carnem suam vel metuit, & ex ea consurgētes insidias formidauit, quādo dicebat scribēs ad Corinthios: Macero corpus meū, & in seruitutem subijcio, ne fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Et ideò præ cæteris omnibus, carnis insidiæ formidandæ sunt, & ille qui de nobis procedit hostis cauendus est ipse, donec in tantū profectum veniat anima, vt dulcedine charitatis Dei adstricta, corporis blandimenta & carnis illecebras abhorrescat, vnus cū Deo spiritus facta.

Cum timore & tremore viuendum.

1. Ioan. 4.

1. Cor. 9.

Carnis insidiæ formidanda.

Exech. 36.

Merita cuiusq; Deus requirit.

Meritorum inopia & præsumptio, timenda est.

Prou. 30.

Psal. 118.

6 BERNAR. ser. 68. in Cantica. Sic nō est quod iam quæras quibus meritis speremus bona, præsertim cum audias apud Prophetam: Non propter vos, sed propter me, ego faciam, dicit Dñs. Sufficit ad meritum, scire quod non sufficiant merita. Sed vt ad meritum satis est, de meritis non præsumere: sic carere meritis, satis ad iudicium est. Porrò infantium renatorum neminem carere meritis, sed Christi habere merita: quibus se tamen indignos reddunt si sua iungere non nequuerint, sed neglexerint: quod quidem periculum iam adultæ ætatis est. Merita proinde habere cures: habita, data noueris: fructum speraueris Dei misericordiam, & omne periculum euasisti paupertatis, ingratitude, præsumptionis. Perniciosa paupertas, penuria meritorum: præsumptio autem spiritus, fallaces diuitiæ. Et ideò, Diuitias & paupertates ne dederis mihi Domine, ait sapiens. Felix Ecclesia cui nec merita sine præsumptione, nec præsumptio absque meritis deest. Habet vnde præsumat, sed nō merita. Habet merita, sed ad promerendum, non ad præsumendum. Ipsum non præsumere, non ne promereri est? Ergo eò præsumit securius, quod non præsumit: & non est quod confundatur in verbo gloriæ, cui multa materies gloriandi: Misericordiæ Domini multæ, & veritas eius manens in æternum.

Quid

Psal. 84.

Cant. 2. Psal. 39.

Opera necessaria sunt.

Tit. 1. Iacob. 2.

Spiritus sanctus in nobis quid operetur. Rom. 8.

Quid ni gloriatur secunda in cuius testimonium gloriæ, Misericordia & veritas cœli uerūt tibi? Siue igitur dicat, Dilectus meus mihi: siue dicat, Expectans expectaui Dominum & intendit mihi: siue etiam, Dominus sollicitus est mei: vel si quæ sunt eiusmodi voces aliæ atque aliæ, quæ Diuinum quendam affectum ac singularem fauorem erga aliquid similiter exprimere videantur, nihil horum à se alienum putabit, cui ratio præsumendi, Domini constitutio est, præsertim cum non alteram videat sponsam, alteram uē Ecclesiam, cui possint fieri que non possant non fieri.

7 IDEM sermone. 1. in octaua Paschæ. Sed dico, putas ne Filium Dei reputat Iesum, quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur cōminationib⁹, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consilijs acquiescit? Non ne is, etiam si fateatur se nosse Deum, factis tamen negat? Porrò fides sine operibus mortua est in semetipsa. Nec sanè mirum videri potest, si nequaquam vincit, quæ ne uiuit quidem.

8 IDEM serm. 2. in die Pētecostes. Et ne de absentia mea vel murmures, vel contristēris, mittam tibi Spiritum Paracletum, qui tibi donet pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen. Pignus salutis, vt ipse Spiritus reddat testimonium spiritui tuo, quod filius Dei sis: qui certissima signa prædestinationis tuæ cordi tuo imprimat, &

ostendat qui donet letitiam in corde tuo, & de rore cœli si non continē, tamen sæpissimē mentem tuam impinguet. Robur vitæ, vt quod per naturam tibi est impossibile, per gratiam eius non solum possibile, sed & facile fiat: ita vt in laboribus, in vigilijs, in fame & siti, & in omnibus obseruatijs (quæ nisi farinula ista dulcorentur, prorsus mors in olla appareat) delectabiliter incedas, sicut in omnibus diuitijs. Scientiæ lumen, vt cum omnia benefeceris, te feruum inutilem putes: & quicquid boni in te inueneris, illi tribuas à quo omne bonum est, sine quo nō parum aliquid, sed nihil omnino potes incipere, ne perficere dicam.

9 HIERON. tom. 3. Epist. 129. ad Dardanum. Et mihi in Euangelio promittuntur regna cœlorum: quæ instrumentum vetus omnino non nominat. Sed si nō fecero quæ præcepta sunt, nequaquam erit culpa in promittente, sed in me qui promissum accipere non merui.

10 ET Epistola. 127. ad Fabiolam, man ad montem pulcherrimum: stupore & miraculo, Christi magnitudinem confitēris: vides ibi multos virtutis tuæ socios: Noli altum sapere, sed time: Dominus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiā. Et, qui se exaltat, videat ne cadat. Potentes potenter tormenta patiētur. Timor, virtutū custos est: securitas, ad lapsum facilis.

1. Cor. 11.

4. Reg. 4.

Luc. 17. Iacob. 1.

Promissio nobis Deī fruētur, si præcepta ser uabimus.

Cum timore viuere debent omnes, etiam si iusti sint.

Rem. 11. Iacob. 4. 1. Cor. 10. Sap. 6.

LECTIO DVODECIMA.

DOCTOR.

CEDO iam nonum articulum.

ADOLESCENS.

Credo Ecclesiam sanctam Catholicam, Sanctorum communionem.

DOCTOR.

Quid vocas Ecclesiam?

ADOLESCENS.

Coetum eorum qui ad fidem vocati, & Baptismo Christi Iesu tincti sunt.

DO.

1. Ioan. 11. Roman. 6. & 10. Colossen. 1. Ephes. 4. & 5. 1. Cor. 1. 1. Pet. 2. Hebra. 9. 1. Timot. 3.

DOCTOR.

Qua verò ratione hæc, quam sic definis, Ecclesia, ab ijs potissimum cœtibus dignoscetur, qui Ecclesiæ nomen tam audacter, ac vafre^b sibi vsurpant?

A DOLESCENS.

Notis aliquot ac signis quibus eam præclare Deus ipse distinxit.

DOCTOR.

Eam ergò censes in primis esse visibilem?

A DOLESCENS.

Quid ni? Si enim ipsa Ecclesiæ membra (id est, Christiani homines) sunt aspectabilia, c^o profectò ipsum corpus aspectabile quoq; esse debet. Adde quòd ea, quibus illam tanquam sponsam charissimam Christus illustravit, ornamenta ac munia, d^o non nisi officijs ac ministerio visibili præstari distribuiq; possunt.

DOCTOR.

Age: Cedo quæ sunt signa hæc & notæ?

A DOLESCENS.

Hanc ibi nos in primis Ecclesiam collocamus, vbi veram Diuinæ e^o legis explicationem f^o ac legitimam Sacramentorum administrationem intuemur.

DOCTOR.

Est'ne porrò id satis?

A DOLESCENS.

Nequaquam: nam de suis g^o eadem conuentibus hæretici magnificè prædicant: sed tertiam nos & certissimam notam his duabus adijcimus, perpetuam nimirum, nullaq; ætate distractam Pastorum ac legitimorum in ea ordinum h^o successione, quos Deus in ea ad huius regni sui gubernationem integram, initio collocavit.

DOCTOR.

Quid? censes'ne tu Ecclesiam successibus ac vicissitudine mortalium hominum esse adstrictam atq; subnixam?

ADO-

A DOLESCENS.

Non censeo: sed id vehementer assero, non magis hanc perpetuam i^o Pastorum successione Ecclesiæ deesse posse, quam vel Diuini verbi prædicationem, vel ipsam Sacramentorum administrationem: connexa sunt enim hæc inter se, & coniugata.

DOCTOR.

Doces ergò hanc successione nostrorum in Ecclesia Ordinum, non esse hominum quoddam figmentum, sed Diuinam institutionem, k^o multò minus iam amplius in posterum interituram, quam olim suo tempore in veteri l^o synagoga. Quocirca si qui fortè in hac cœlesti Republica, munus aliquod publicum sibi audent arrogare, ac functionem aliquam sacram priuatim sic exercere, vt nullam possint Maiorum suorum m^o auctoritatem legitimam, ac certam etiam vocationis suæ notam præ se ferre, nullo pacto audiendi sunt, neque veræ Ecclesiæ ministri existimandi, sed cuiusdam potius diabolicæ synagogæ satellites.

A DOLESCENS.

Ita credere omnino necesse est. Quare nemo omnium, his Ecclesiarum eiusmodi fucatis ac inanibus titulis abduci debet, quos impiæ hæreticorum cateruæ sibi vendicant, cum Ecclesia nostra ea sit sola quæ perpetuam suorum Patrum successione iam inde ab Apostolis, longa serie oculis omnium possit demonstrare.

AUTHORITAT. SCRIPT.

A IOAN. Cap. 11. Hoc autem à semetipso non dixit: sed cum esset pontifex anni illius, prophetauit quòd Iesus moriturus erat pro gente: & non tantum pro gente, sed vt filios Dei quierant dispersi, congregaret in vnum.

A D ROM. Cap. 6. Quicumq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodò Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.

E T Cap. 10. Quia si confitearis in ore

tuo Dñm Iesum, & in corde tuo credideris quòd Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

A D COLOS. Cap. 1. Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ defunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.

A D EPHESES. Cap. 4. Vide supra lect. 10. lit. C.

E T Cap. 5. Vide supra, lectio. 5. littera. K.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 1. Paulus vocatus Apostolus Iesu Christi per voluntatē Dei, & Sothenes frater, Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis

b Psal. 25. Iren. lib. 5. Lactan. lib. 4. c. 30. Hilar. ad Constan. Tertul. de præsc. Aug. epist. 50.

c 1. Corin. 12. Ephe. 4.

d Matth. 16. Ioan. 21. Act. 20. Ephe. 4. Tit. 1. August. cont. epist. fundam. cap. 4.

e Isa. 50. Ioc. 1. Matth. 16. Ioan. 10. Gal. 1. 1. Corin. 3. 4. 10. & 11. Ephe. 4. Rom. 12. f Psalm. 22. Ioan. 3. & 7. Matth. 26. 1. Cor. 11. Ephe. 5.

g Iren. lib. 3. c. 3. & 4. & lib. 4. cap. 43. Tertul. de præsc. Aug. colla. ter. diei.

h Rom. 12. 1. Cor. 12. Ephe. 4. Tit. 1. 2. Corin. 4.

Isai. 66. Matth. 16. 1. Tim. 3. Ephe. 4. Act. 20. 1. Pet. 5. Ioan. 14. & 17.

k Ioan. 14. Act. 10. Luc. 21.

l Num. 3. Dent. 10. 3. Reg. 2.

m Iren. lib. 1. cap. 3. & lib. 4. cap. 45. Tertul. de præsc. Origen. in præc. periar. & hom. 6. in Leuit. Cypria. lib. 1. epist. 6. Hieron. epist. ad Pamma. Aug. epist. 90. 63. 162. & 164.

vocatis Sanctis, cum omnibus qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum & nostro. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Iesu Christo.

PRIOR. Petri, Cap. 2. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annūciatis eius qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. Qui aliquando nō populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

AD HEBR. Cap. 9. Vide suprā lectione. 5. litera. K.

PRIOR. Ad Timot. Cap. 3. Hæc tibi scribo: sperans me ad te venire citò. Si autē tardauero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei cōuerfari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

B **PSALM.** 25. Non fedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Odiui Ecclesiam inalignantium: & cum impijs non fedebō.

C **PRIOR.** Ad Corinth. Cap. 12. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primū Apostolos, secūdo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.

AD EPHE. Cap. 4. Vide suprā, lect. 10. lit. D.

D **MATTH.** Cap. 16. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus: & super hanc Petrā ædificabū Ecclesiam meam, & portæ inferi nō præualebūt aduersus eam. Et tibi dabo clauēs regni cœlorum. Et quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatū & in cœlis, & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cœlis.

IOAN. Cap. 21. Dicit Simoni Petro Iesus, Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce agnos meos. Dicit ei iterum, Simon Ioannis diligis me? Ait illi, Etiam Domine: tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce agnos meos. Dicit ei tertio, Simon Ioannis amas me? Cōtristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? & dixit ei, Domine, tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce oues meas.

ACTOR. Cap. 20. Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam

Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

AD EPHE. Cap. 4. Vide suprā, lect. 10. lit. D.

AD TITVM. Capit. 1. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ defunt, corrigas: & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

E **ISAIÆ.** Cap. 50. Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lassus est, verbo: erigit manè: manè erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrū. Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abij.

IOEL. Cap. 2. Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate cœtum. Congregate populum, sanctificate Ecclesiam, coadunate senes: congregate paruulos & fugentes hubera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. **ET.** Et filij Sion exultate, & lætamini in Domino. Deo vestro: quia dedit vobis Doctores iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrē matutinum & serotinum sicut à principio.

MATTH. Cap. 16. Tunc intellexerūt quia non dixerit cauendum à fermento panum, sed à doctrina Phariseorū & Sadducæorum.

IOAN. Cap. 10. Amen, amen dico vobis, ego sum ostiū ouium. Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones: sed non audierunt eos oues. Ego sum ostium: Per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.

AD GALA. Cap. 1. Miror, quòd sic tam citò transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium: quod nō est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi. Sed licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis præterquā quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 3. Et ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Tanquā paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam: nondū enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis. Cū enim sit inter vos zelus & contētio, non ne carnales estis, & secundū hominem ambulatis? Cū enim quis dicat, Ego quidem sum Pauli: alius autē, Ego Apollō: non ne homines estis? Quid igit est Apollō?

Quid

Quid verò Paulus? Ministri eius cui creditis, & vnicuiq; sicut Dominus dedit.

ET Cap. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: Hic iam quaritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. **ET.** Ideò misi ad vos Timotheū qui est filius meus charissimus & fidelis in Domino: qui vos cōmonefaciet vias meas quæ sunt in Christo Iesu, sicut vbique in omni Ecclesia doceo.

ET Cap. 10. Vide suprā, lectio. 11. litera. C.

ET Cap. 12. Vide sup. lit. C.

AD EPHE. Cap. 4. Vide sup. lectio. 10. lit. D.

AD ROMA. Cap. 12. Vide suprā, lect. 10. lit. D.

F **PSAL.** 22. Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquā refectiois educauit me: animam meam conuertit. **ET.** Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.

IOAN. Cap. 3. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere: me autē minui. Qui de sursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur. Qui de cœlo venit, super omnes est. Et quod vidit, & audiuit, hoc testatur: & testimoniū eius nemo accipit. Qui accepit eius testimoniū signauit quia Deus verax est. Quæ enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad mēsuram dat Deus spiritū.

ET Cap. 7. Vide sup. lect. 11. lit. H.

MATTH. Cap. 26. Vide sup. lect. 3. lit. G.

PRIOR. Ad Cor. Cap. 11. Vide sup. lectio. 3. lit. G.

AD EPHE. Cap. 5. Vide sup. lect. 5. litera. K.

H **AD ROMAN.** Cap. 12. Vide sup. lect. 10. lit. D.

PRIOR. Ad Cor. Cap. 12. Vide suprā, litera. C.

AD EPHE. Cap. 4. Vide sup. lect. 10. litera. D.

AD TITVM. Cap. 1. Vide suprā, litera. D.

POSTER. Ad Corint. Cap. 4. Ideò habentes hanc ministratiōem: iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficiamus, sed abdicamus occulta dedecoris, non

ambulantes in astutia, neq; adulterantes Verbum Dei, sed in manifestatione veritatis cōmendantes nosmetipsos ad omnē conscientiam hominum coram Deo. Quòd si etiam opertum est Euangelium nostrum: in ijs qui pereunt est opertū, in quibus Deus huius seculi excœcauit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei. Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dñm nostrū: nos autem seruos vestros per Iesum, quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem sciētiæ claritatis Dei, in facie Christi Iesu.

ISAIÆ, Cap. 66. Quia sicut cœli noui & terra noua, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrū, & nomen vestrū. Et erit mensis ex mense, & Sabbathum ex Sabbatho: veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dñs.

MATTH. Cap. 16. Vide sup. lit. D.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 3. Vide suprā, litera. A.

AD EPHE. Cap. 4. Vide sup. lectio. 10. lit. D.

ACTO. Cap. 20. Vide sup. lit. D.

PRIOR. Petri, Cap. 5. Pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes nō coactè, sed spontaneè secundū Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neq; ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. Et cū apparuerit Princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

IOAN. Cap. 14. Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum, vos autem cognoscitis eum: quia apud vos manebit, & in vobis erit. Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.

ET Capit. 17. Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Et ego in eis, & tu in me: ut sint consummati in vnum: & cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexi eos, sicut & me dilexisti.

IOANN. Cap. 14. Adhuc modicū & mundus me iam non videt. Vos autem videtis me: quia ego viuo, & vos viuētis.

ACTOR. Cap. 20. A Mileto autem Paulus mittens Ephesum vocauit maiores

H natu

natu Ecclesiæ. Et vide supra, litera. D. L V C Æ. Cap. 22. Ait autem Dominus: Simon, Simō, ecce Sathanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.

L N V M E R. Cap. 3. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Applica tribum Leui, & fac stare in conspectu Aaron Sacerdotis vt ministrent ei, & excubent, & obseruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis corā tabernaculo testimonij, & custodiant vasa tabernaculi, seruiētes in ministerio eius. Dabisq; dono Leuitas Aaron & filijs eius, quibus traditi sunt à filijs Israël. Aaron autem & filios eius constitues super cultum sacerdotij. Externus qui ad ministrandum accesserit, morietur. Ego tuli Leuitas à filijs Israël pro omni primogenito qui aperit vuluam in filijs Israël, eruntq; Leuitæ mei.

D E V T E R O N. Cap. 10. Eo tempore separauit tribum Leui, vt portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret nomini illius vsque in præsentem diem.

L I B. 3. Reg. Cap. 2. Abiathar quoque sacerdoti dixit Rex, vade in Anathoth ad agrum tuum, & quidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei corā Dauid patre meo, & sustinisti laborem in omnibus in quibus laborauit pater meus. Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset sacerdos Domini, vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.

AUTHORIT. PATR.

B I R E N Æ V S. lib. 5. aduersus hæreses. Fugere igitur oportet sententias hæreticorum, & intentius obseruare ne coniurgemur ab ipsis, confugere autem ad Ecclesiam, & eius sinu educari, & Domini cis scripturis enutrirī. Plantata est enim Ecclesiæ paradisi in hoc mundo. Ab omni ergo ligno paradisi escas manducabis, ait Spiritus Dei, id est, ab omni scriptura Dominica manducate. Super elato autem sensu ne manducaueritis, neque tetigeritis vniuersam hæreticam dissentionem. Ipsi enim consentitur semetipfos cognitionem habere boni & mali, & super Deum qui fecit eos iaculantur sensus suos impios.

Gen. 2.

Apud Ecclesiam est verus sensus scripturarū.

2 L A C T A N. Firmia. Diuinarum institutionum lib. 4. Capit. 30. Quia singuli quiq; coetus hæreticorum, se potissimum Christianos, & suam esse Catholicam Ecclesiam putant, sciendum est illam esse veram, in qua est confessio & poenitentia, quæ peccata & vulnera, quibus subiecta est imbecillitas carnis, salubriter curat.

In vera Ecclesia est sacramentorum administratio.

3 H I L A R. ad Constantium Augustū, lib. 1. prope initium. Non prius venenatum virus infundunt, quàm simplices & innocentes sub pretextu nominis Christiani raptos atque irretitos inuoluant: ne soli pereant, sed participes horrendi criminis sui reos faciant.

Hæretici multos simplices decipiunt.

4 E T lib. 2. prope finem. Sed memento tamen neminem hæreticorum esse, qui se nunc non secundum scripturas prædicare ea quibus blasphematur, mentiat.

Hæretici scripturas citant.

5 T E R T V L L. lib. de præscriptio hæreticorum, Cap. 32. Cæterum si quæ audent interficere sese ætati Apostolicæ, vt idè videantur ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt: possumus dicere: Cedat ergo origines Ecclesiarum suarum: euoluat ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseuerauerit, habuerit authorem & antecessorem. Et paulo post. Ad hæc itaque formam prouocabuntur ab illis Ecclesijs, quæ licet nullum ex Apostolis vel Apostolicis viris authorem suum proferant, vt multo posteriores, quæ denique quotidie instituuntur: tamen in eadem fide inspirantes, non minus Apostolicæ deputantur pro consanguinitate doctrinæ. Ita omnes hæreses ad vtranq; formā à nostris Ecclesijs prouocata, probent sese quaquā putantur Apostolicas.

Origines Ecclesiarū.

Ordo Episcoporum.

6 A V G V S T I N. tom. 2. episto. 50. ad Bonifacium Comitem. Multi vnum corpus sumus in Christo. Ac per hoc nemo poterit esse iustus, quandiu fuerit ab vnitate huius corporis separatus. Quemadmodum enim membrum, si præcidatur ab hominis viui corpore, non potest tenere spiritum vitæ: sic homo qui præciditur de Christi iusti corpore, nullo modo potest Spiritū tenere iustitiæ, etiā si figurā mēbris teneat, quā sumpsit in corpore. Et rursus, circa finem. Ecclesia Catholica sola corpus est Christi, cuius ille caput est, Saluator corporis.

Apud hæreticos non est vera Ecclesia, quia non habent successione ab Apostolis.

1. Cor. 12.

Extra Ecclesiam nemo iustus.

Spiritus sanctus non viuificat nisi vna membra Ecclesie.

Roma. 5. Hostis unitatis, non habet charitatem.

Iuda. 1.

Sap. 1.

D I A V G V S T. tom. 6. Contra epist. Manichæi, quæ vocant Fundamēti, Cap. 4. Vt omittam syncerissimam sapientiā, multa sunt alia quæ in Catholica Ecclesiæ gremio me iustissimè tenent. Tenet consensus populorum atque gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascēdas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum, successio Sacerdotum. Tenet postremò ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses, sic ista Ecclesia sola obtinuit, vt cum omnes hæretici se Catholicos dici velint: querenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicā conueniatur, nullus hæreticorum vel basilicam suam, vel domū audeat ostendere.

Ioan. 21.

G I R E N Æ. lib. 3. aduersus hæreses, Cap. 3. Sed quoniam valde longum est, in hoc tali volumine omnium Ecclesiarū enumerare successiones, maximæ & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & institutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes cōfundimus omnes eos, qui quomodo vel per sui placētiam malam, vel vanam gloriam, vel cæcitatem & malā sententiam præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam, propter potētiorem principalitatē, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndiq; fideles, in qua semper ab his qui sunt vndiq;

Romana Ecclesia habet veram successione ab Apostolis.

Romana Ecclesia principatum obtinet super omnes Ecclesias.

conseruata est ea quæ est ab Apostolis traditio.

2 E T Cap. 4. Sic per illam veterē Apostolorum traditionem, ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quodcunq; illorum portentiloquium est, neq; enim congregatio fuit apud eos, neque doctrina instituta. Ante Valentinum enim non fuerunt qui sunt à Valentino, neque ante Marcionē erant qui sunt à Marcione. neq; omnino erant aliqui sensus maligni quos supra enumerauimus, antequam iniciatores & inuentores persuasitatis eorum fierent.

Apud hæreticos non est Apostolica successio, neq; traditio, neq; doctrina.

3 I D E M lib. 4. Cap. 43. Eis qui in Ecclesia sunt presbiteris cbaudire oportet, his qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum Episcopatus successione, charisma veritatis certum, secundum placitum Patris, acceperunt. Reliquos verò qui absistunt à principali successione, & quocunq; loco colliguntur, suspectos habere, vel quasi hæreticos & malæ sententiæ, vel quasi scindentes & elatos & sibi placentes, aut rursus vt hypocritas, quæstus gratia & vanæ gloriæ, hoc operantes. Omnes autem hi, decidunt à veritate: & hæretici quidem alienum ignem afferentes ad altare Dei, id est, alienas doctrinas, à cœlesti igne comburentur, quemadmodum Nadab & Abiu. Qui verò exurgunt contra veritatem, & alteros adhortantur: aduersus Ecclesiam Dei, remanent apud inferos, voragine terræ absorpti, quemadmodum qui circa Chore, Dathan, & Abyron. Qui autem scindunt & separant vnitatem Ecclesiæ, eandem quam Ierobeam poenā percipiunt à Deo.

Ecclesia, quæ successione habet ab Apostolis, pascenda est.

Hæreticorum & schismaticorum poena & interitus.

Leuit. 10.

4 T E R T V L L. De præscriptionibus hæreticorum. Vide sup. litera. B. auctoritate. 5. A V G V S T I N V S tom. 7. in Breuiulo collationum cum Donatistis, collatione tertij diei, Cap. 4. Quarto itaq; loco hæc acta sunt. Lectæ sunt supradictæ litteræ Donatistarum, quibus conati sunt respondere mandato Catholicorum, quod gestis primæ actionis inferuntur. Cui mandato non eos potuisse respondere inueni, & qui vtraq; legere & cōsyderare voluerit, comperiet quia testimonia ex Lege, & Prophetis, & Psalmis, & Apostolicis atque Euangelicis literis de præcepta, quibus ostenditur Ecclesia Catholica per totum mundum diffundi incipiens ab Hierusalē, vnde in propinqua & longinqua crescendo,

Nam. 2. 3. Reg. 14.

Ex sacris literis constat eam esse veram Ecclesiam quæ toto orbe diffunditur.

etiam in Africam venit, & in alia loca & ciuitates per quas primitus dilatata est, in quibus multæ Ecclesiæ ad ipsam vnicam pertinentes, Apostolico labore fundatæ sunt, quibus Donatistas non cõmunicare manifestum est, nõ solũ nõ pertractare, sed omnino nec attingere voluerunt, nec aliquod testimonium in tam proluxa epistola sua proferre ausi sunt de scripturis sanctis, quod assererent Ecclesiam partis Donati esse prædictam & prænunciatam, sicut tam multi Catholici protulerunt pro Ecclesia cui communicant, quæ incipiens ab Hierusalem, toto orbe diffunditur.

Hæretici nullam habent noram vera Ecclesiæ.

M Nota vera Ecclesiæ est, esse vniuersalem.

1 IRENÆVS, aduersus hæreses, lib. 1. Cap. 3. Hanc prædicationem cum accepit, & hanc fidem, quemadmodum prædiximus, Ecclesia, & quidẽ in vniuersum mundum disseminata, diligenter custodit, quasi vnam domum inhabitans, & similiter credit his, videlicet quasi vnam animam habens, & vnum cor: & consonanter hæc prædicat & docet & tradit quasi vnum possidens os. Nam etsi in mundo loqueles dissimiles sint, sed tamen virtus traditionis vna & eadem est. Et neq; hæ quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæ quæ in Hybernis sunt, neq; hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriẽte, neq; hæ quæ in Ægypto, neq; hæ quæ in Lybia, neq; hæ quæ in medio mundi sunt constitutæ: sed sicut Sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus & idem est, & sicut lumen, prædicatio veritatis vbiq; lucet & illuminat omnes homines qui volũt ad agnitionem veritatis venire. Et neque qui valde præualet in sermone, ex ijs qui præfunt Ecclesijs, alia quàm hæc sunt, dicet. Nemo enim super magistrum est; neq; infimus in dicẽdo deminorauit traditionẽ. Cum enim vna & eadem fides sit, neque is qui multum de ea potest dicere, amplius: neq; is qui minus, deminorat.

Ioan. 1.

Matth. 10.

1. Cor. 12.

Nota vera Ecclesiæ sunt, sana fides & doctrina, & successio ab Apostolis.

sine periculo nobis exponunt, neque Deum blasphemantes, neque Patriarchas exhonoreantes, neque Prophetas contemnent.

3 TERTULLIA, de præscript. heret. Cap. 20. & 21. Statim igitur Apostoli, (quos hæc appellatio Missos interpretatur) assumpto per sortẽ duodecimo Matthia in locũ Iudæ, ex autoritate prophetiæ, quæ est in Psalmo David, consecuti promissam vim Spiritus sancti ad virtutes & eloquiũ, primò per Iudæã cõtestata fide in Iesu Christum, & Ecclesijs institutis, de hinc in orbẽ profecti, eandẽ doctrinã eiusdẽ fidei Nationibus promulgauerunt, & proinde Ecclesias apud vnamquamq; ciuitatem condiderunt, à quibus traducem fidei & semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & & quotidie mutuantur vt Ecclesiæ fiant. Ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, vt soboles Apostolicarũ Ecclesiarũ. Omne genus ad originẽ suam censeatur, necesse est. Itaq; tot ac tantæ Ecclesiæ, vna est illa ab Apostolis prima, ex qua oēs. Sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum vnã omnes probat vnitatẽ. Cõmunicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & cõtesteratio hospitalitatis: quæ iura nõ alia ratio regit, quàm eiusdem Sacramenti vna traditio. Hæc igitur dirigimus præscriptionẽ: Si Dñs Iesus Christus Apostolos misit ad prædicandũ, alios nõ esse recipiẽdos prædicatores, quã quos Christus instituit: quia nec alius Patrẽ nouit, nisi Filius, & cui Filius reuelauit: nec alijs videtur reuelasse Filius, quàm Apostolis quos misit ad prædicandũ, vtiq; quod illis reuelauit. Quid autẽ prædicauerint, id est, quid illis Christi reuelauerit, & hic præscribã, nõ aliter probari debere, nisi per easdẽ Ecclesias quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicãdo, tã viua (quod aiũt) voce, quã per epistolas postea. Si hæc ita sunt, constat proinde omnẽ doctrinã, quæ cũ illis Ecclesijs Apostolicis matricibus & originalibus fidei cõspiret, veritati deputadã, id sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit: reliquã verò omnẽ doctrinã de mendacio præiudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei.

Apostoli, quid. Act. 1.

Psal. 108.

Act. 8. 9. & 11.

Act. 13. & 14. Ecclesiæ Apostolicæ, quæ.

Matth. 10.

Matth. 11.

2. Thess. 1. Ecclesiæ Apostolicæ matricibus & originalibus. Vera doctrina, quæ.

4 ORIG. to. 1. in proœmio Periarchõ. Sicut enim multis apud Græcos & Barbaros pollicentibus veritatẽ, desueuimus apud omnes eã querere qui eã falsis opinionibus asserebant, posteaquàm credidimus Filium Dei

illa sola credenda est veritas, quæ non discordat ab Ecclesiastica traditione.

Non potest esse sacerdos quem lex nõ consecravit.

Ecclesiæ vna.

Non est censendus episcopus qui à seipso ordinatus est. Num. 16.

Dathan & Abyron cur puniunt.

Catholici sunt qui Romanam sequuntur Ecclesiam.

Catholici parent Summo Pontifici.

Dei esse Christum, & ab ipso nobis hanc discẽdam esse persuasimus: ita cum multi sint qui se putent sentire, quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diuersa à prioribus sentiant, seruetur verò Ecclesiastica prædicatione, per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & vsque ad præsens in Ecclesijs permanens: illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordet traditione.

5 IDEM tom. 1. in Leuiticũ, homil. 6. Ipse est Moyses, hoc est, lex quæ sacerdotes consecrat, nec potest sacerdos esse, quæ nõ lex constituerit sacerdotem.

6 CYPRIA, lib. 1. episto. 6. Ecclesia enim vna est, quæ vna & intus esse & foris non potest. Si enim apud Nouatianum est, apud Corneliũ non fuit. Si verò apud Cornelium fuit, qui Episcopo Fabiano legitima ordinatione successit, & quem præter sacerdotij honorem, martyrio quoq; Dominus glorificauit, Nouatianus in Ecclesia non est. Nec Episcopus computari potest, qui Euãgelica & Apostolica traditione contempra nemini succedens, à seipso ordinatus est: habere namq; aut tenere Ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in Ecclesia non est. *Et post pauca.* Nam & Chore, & Dathan, & Abyron, cum sacerdote Aaron & Moysè eundem Deum nouerant, pari lege & religione viuentes, vnum & verum Deum qui colendus atque inuocandus fuerat, inuocabant: tamen quia loci sui ministerium transgressi contra Aaron sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione Dei atque ordinatione perceperat, sacrificandi licentiam vendicarunt, Diuinitus percussis pœnas statim pro illicitis conatibus penderunt, nec potuerunt rata esse & proficere sacrificia, irreligiõsè & illicitè contra ius Diuinæ dispositionis oblata.

7 HIERONIM. tom. 2. Ad Pamachium, Apologia aduersus Ruffinum, lib. 1. non longè ab initio. Fidem suam, quam vocat? eam ne qua Romana pollet Ecclesiæ? an illam quæ in Origenis voluminibus continetur? Si Romana responderit, ergò Catholici sumus. *Et in fine.* Neque enim ambimus sacerdotium, qui latemus in cellulis: nec, humilitate damnata, Episcopatum auro redimere festinamus: nec electum Pontificem à Deo, rebellis impimus mente iugulare.

8 AVGVSTIN. tom. 2. epistola 90. quæ est Concilij Carthaginensis ad

Innocentium Papam. Hoc ita gestũ, Domine frater sancte, charitati tuæ intimandum duximus, vt statutis nostræ medio charitatis, etiam Apostolicæ sedis adhibeatur autoritas, pro tuenda salute multorum, & quorundam peruersitate etiam corrigenda. **9 ET** Epistola. 63. quæ est Innocentij Papæ ad Patres Concilij Mileuitani. Quid etiam actione firmastis, nisi scientes quod per omnes prouincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent? Præsertim cum fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres & Coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis, & honoris authorem referre debere, velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus Ecclesijs in commune prodesse.

Apostolica Romana sedis auctoritas.

Ad Petrum et Romanos Pontifices reuertendum est in rebus fidei.

10 ET Epistola. 162. Ad Eleusium, Glorium, & Felicem. Sed tamen sequestrata ista dubia quæstione, quærebam quomodo se isti iustè separassent ab innocentia cæterorum Christianorum, qui per orbem terrarum successionis ordinem custodientes, in antiquissimis Ecclesijs constituti, penitus ignorarent qui fuerint in Africa traditores, qui certè non possent communicare nisi eis quos sedere in sedibus Episcopalibus, audiebant.

Vbi non est successio, nõ potest esse vera Ecclesiæ.

11 ET Epistola. 164. Ad Generosum. Si ordo Episcoporum sibi succedentiũ considerandus est, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti, Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã, & portæ Inferorum non vincunt eam? Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus, Euaristo Alexander, Alexandro Sixtus, Sixto Telesphorus, Telesphoro Iginus, Iginio Anicetus, Aniceto Pius, Pio Soter, Soteri Eleutherius, Eleutherio Victor, Victori Zepherinus, Zepherino Calixtus, Calixto Urbanus, Urbano Põtianus, Pontiano Antherus, Anthero Fabianus, Fabiano Cornelius, Cornelio Lucius, Lucio Stephanus, Stephano Sixtus, Sixto Dionysius, Dionysio Felix, Felici Eutychianus, Eutychiano Caius, Caio Marcellinus, Marcellino Marcellus, Marcello Eusebius, Eusebio Melchiades, Melchiadi Siluester, Siluestro Marcus, Marco Iulius, Iulio Liberius, Liberio Damafus, Damaso Siricius, Siricio Anastasius. In hoc ordine successionis nullus Donatista Episcopus inuenitur.

Matth. 16.

In Romana Ecclesiæ est vera successio.

Sed ex trāfuerſo ex Africa ordinatum miſerunt, qui paucis præſidens Afris, in vrbe Roma, Monteniſium vel Cuzubitarum vocabulum propagauit. In illum autem ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipſo Petro vſque ad Anaſtaſium, qui nunc eandem Cathedram fedet, etiam ſi quiſquam traditor per illa tempora ſubrepiſſet, nihil præiudicaret Eccleſiæ & innocētibus Chriſtianiſ, quibus Dominus prouidens, ait de Præ

Matth. 23. poſitis malis: Quæ dicūt, facite: quæ autem

faciunt, facere nolite: dicunt enim & nō faciunt. Vt certa ſit ſpes fidelis, quæ non in homine, ſed in Domino collata, nunquā tempeſtate ſacrilegi ſchiſmatis diſſipetur, ſicut iſti diſſipati ſunt, qui legunt in codicibus ſanctis Eccleſias quibus Apoſtoli ſcripſerunt, & nullum in eis habent Episcopū. Quid autem peruerſius & inſanius, quā lectoribus eaſdem epiſtolas legentibus dicere, Pax tecū: & ab earū Eccleſiarū pace ſeparare, quibus ipſæ epiſtolæ ſcriptæ ſunt?

LECTIO XIII.

DOCTOR.

CV REam vocas Sanctam? An ideò quòd in ea nō ſint niſi ſancti, ac cœlo iam certè deſtinati?

ADOLESCENS.

Minimè: vbi enim vna^a & eadem fides eſt ac religio, ibi in vnam eandemq; Eccleſiam omnes conueniunt: ſed Sanctam ideò vocamus, tūm quòd extra illam nulla^b neque ſanctimonia, neque ſalus eſſe poſſit, tūm etiam quòd eam Chriſtus in dies tanquā ſponſam emundat, vt exhibeat illam ſibi glorioſam, non habentem^c maculam aut rugam.

DOCTOR.

Cur deinde appellas Catholicam?

ADOLESCENS.

Ea dictio vniuerſalem ſignificat, Et rectè, nam tam latè ad omnes homines doctrina Chriſti peruagata^d eſt, vt ab eius Eccleſia nemo non libenter admittatur, qui dicto eius audire velit, quicumq; tandem aut vbicumq; ſit locorum.

DOCTOR.

Non ergò turba quædā in angulo deliteſcens aut collecta temerè ex vna aut altera natione, Eccleſia cenſeri poteſt.

ADOLESCENS.

Non ſanè: Eſt enim vetere illa Iudæorum ſynagoga multò præſtantior^e atque numeroſior.

DO-

DOCTOR.

Huius verò regendæ authoritatem, quoniam tu Prælati ac Paſtoribus paulò antè tribuiſti, quænam illorum ſunt in eo genere munera?

ADOLESCENS.

Debent illi populis Dei legem explicare,^f Sacramenta adminiſtrare, & earum rerum quæ controuerſæ de religione^g ſubinde incidunt, nodos ſoluere. Cætera etiam omnia, quæ ad germanum Eccleſiæ^h ordinem ac ſplendorem pertinent, diligenter ſtatuere, vt nulla in ea morū ac legum deformitas appareat.

DOCTOR.

Sed hæ leges ac conſtitutiones Eccleſiæ, poſſunt ne conſcientiæ peccati nodum innectere?

ADOLESCENS.

Quid ni? Nam ſi ciuiliū legumⁱ maietatem ex edito Apoſtoli tantoperè reueremur, multò certè magis eorum iura tueri ac ſeruare debemus,^k quorum in Eccleſia authoritas eò grauior, quò Diuiniore, & qui diligenter peruigilāt quaſi rationem de nobis reddituri, quibus ex animo parendum eſt, vt cum gaudio nobis præſint & non gementes, hoc enim non expedit nobis.

DOCTOR.

Quid ſi leges eiufmodi fuerint iniquæ, eis ne mos gerendus eſt?

ADOLESCENS.

Non ſanè, ſi fortè vnquā prodierint eiufmodi: ſed cum illæ ad Diuinæ ſcripturæ^l ſenſum, Apoſtolicæq; traditiones ſemper omnes conſectæ, & communi omnium Paſtorum atque populorum conſenſu tam longa temporum ſerie receptæ fuerint, nemo eſt qui vel de ijs mali quicquam ſentire aut ſuſpicari poſſit, vel qui curioſius eas debeat diſcutere.

H 4

DO-

^a *Matth. 13. 22. & 25. Luc. 15.*

^b *1. Petr. 2. Aug. tr. ac. 45. in Io. & contr. Creſco. & de vni. Eccle. Orige. in Ioſue hom. 21.*

^c *Iſai. 44. & 45. Matth. 16. Ioel. 1. & 3. Gala. 3. 1. Petr. 3.*

^d *Ephes. 5. Hilar. in Matth. c. 13. Auguſt. de ver. relig. c. 6. & retr. lib. 2. c. 18. & de fide ad Petr. c. 43. & de nupt. & concu. lib. 1. cap. 34.*

^e *Pſalm. 2. & 49. Iſai. 54. Aſt. 10. Apocal. 5. Galat. 3. Mala. 1. Aug. epiſt. 48. & 169. & de temp. ſer. 131. & 181. & de ſymb. ad cate. lib. 4. c. 10. & cont. lit. Petri. lib. 2. cap. 38. Baſil. contr. Euno. lib. 1. & 5. & in Iſai. cap. 1.*

^f *Aſto. 10. Roman. 2. Galat. 3. Apoc. 5. Aug. epiſt. 48. ad Vm. cont. & de ago. Chriſt. cap. 29.*

Matth. 3. & 28. Marc. 16. Aſto. 1. 6. & 9. 1. Petr. 5.

Deut. 17. Aſt. 15. 1. Cor. 11.

Rom. 12. 1. Cor. 14. Hebr. 3. Tertull. in apolog. c. 39. Juſtin. apolog. 2. contr. gent. Clemens epiſt. 4.

Prouer. 8. Roman. 13. Tit. 3. 1. Timoth. 2. 1. Petr. 2.

Malac. 2. Deut. 17. Luc. 10. Aſt. 15. Hebr. 13.

Ioan. 14. Luc. 10. 2. Theſſ. 2. Iren. lib. 3. cap. 4. & 40. Tertull. de præſcr. Baſil. de ſpiritu ſanct. cap. 27. & epiſt. 70. Aug. cont. epiſt. funda. cap. 4. & epiſt. 108. & 118. Ambr. lib. 3. de ſide. c. 7. Aug. contr. Creſco. lib. 1. c. 33. & cont. epiſt. funda. cap. 5. Orige in Matth. tr. Aſt. 29. Hiſt. Tripar. lib. 9. cap. 19.

D O C T O R.

Das porrò hunc honorem summæ Conciliorum authoritati, quæ cum plenè ac legitimè in Ecclesia coguntur, eam in primis verè repræsentant: & cum à Spiritu sancto erudiantur, nullo pacto in ijs^m quæ ad salutem nostram pertinent, labi ac errare possunt.

A D O L E S C E N S.

Volo.

D O C T O R.

Sed nunquid inter se aliquando pugnantia quædam decernunt eiusmodi Concilia?

A D O L E S C E N S.

Nunquam: nam cum summa fidei ac religionis nostræ capita, de quibus in Ecclesia aliquando cum hæreticis contentiones existunt, nunquam vlla ratione immutentur, pugna ibi aut contentio mutua nulla vnquam esse potest. Leges verò, quæ varias ob causas rerum, temporum, ac personarum, ad publicam vel omnium vel quorundam vtilitatem nonnunquam statuuntur, immutari quidem aliquando solent, sed cum ea omnia ad ordinem Ecclesiæ referantur, facta recta semper sunt nobis omnia quæ ad fidem & salutem ipsam requiruntur, ac proinde quæ ita variè hac in parte Concilia statuunt, vt priora posterioribus decreta aliquando videantur antiquari, nõ magis inter se pugnant, quàm ipsa temporum ratio, ac dignitas vel conditio quæuis personarum.

A V T H O R I T A T. S R I P T.

A **M**ATTH. Cap. 13. Accedentes autè serui patrisfamilias, dixerunt ei, Domine, nonne bonum semen feminasti in agro tuo? Vnde ergò habet zizania? Et ait illis, inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei, Vis imus, & colligimus ea? Et ait, Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite vtraque crescere vsq; ad messem, & in tempore messis dicam messoribus, Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. **E T**, Et iterum simile est

regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti: quæ, cum impleta esset, educentes, & secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

E T Cap. 22. Vide suprâ, lect. 11. lit. B.

E T Cap. 25. Tunc simile erit regnum cœlorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso & sponsæ. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes.

L V C Æ. Cap. 15. Homo quidã habuit duos filios, & dixit adolescentior ex illis patri, Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et diuisit illis substantiam. Et non

non post multos dies congregatis omnibus adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam: & ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè.

P R I O. Petri, Capit. 2. Serui, subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis.

B **I S A**. Cap. 44. Memento horum Iacob & Israël, quoniam seruus meus es tu. Formauit te, seruus meus es tu Israël, non obliuiscaris mei. Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua: reuertere ad me, quoniam redemi te.

E T Cap. 45. Annunciate, & venite, & consiliamini simul: quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit illud? Nunquid non ego Dominus, & non est vltra Deus absque me? Deus iustus & saluans nõ est præter me. Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ: quia ego Deus, & non est alius.

M A T T H. Cap. 16. Vide sup. lect. 12. litera. D.

I O E L. Cap. 2. Et erit: omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit: quia in monte Sion, & in Hierusalem erit saluatio, sicut dixit Dñs, & in residuis quos Dominus vocauerit.

E T Cap. 3. Et scietis quia ego Dominus Deus vester habitans in Sion in monte sancto meo: & erit Hierusalem sancta, & alieni non transibunt per eam amplius.

A D Galat. Cap. 3. Omnes enim filij Dei estis per fidem in Christo Iesu. Quicunq; enim in Christo baptizati estis: Christum induistis. Non est Iudæus, neque Græcus: non est seruus, neque liber: non est masculus, neq; foemina. Omnes enim vos vnus estis in Christo Iesu.

P R I O. Petri, Cap. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis: vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autè Spiritu. In quo & his qui in carcere erant Spiritu veniens prædicauit: qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. Quod & vos nunc simili formæ saluos facit baptisma: non carnis depositio fordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi.

C **A D** EPHES. Cap. 5. Vide sup. lectio. s. lit. K.

D **P S A L**. 2. Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

E T. 49. Deus deorum Dominus locutus est, & vocauit terram. A Solis ortu vsque ad occasum: ex Sion species decòris eius.

I S A. Cap. 54. Lauda sterilis quæ non parit: decanta laudem, & hinnit quæ nõ pariebas: quoniam multi filij desertæ, magis quàm eius quæ habet virum, dicit Dñs. Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. Ad dexteram enim, & ad læuam penetrabis: & semen tuum Gentes hæreditabit, & ciuitates desertas inhabitabit.

A C T O. Cap. 10. Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo coniugi, aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem comunem aut immundum dicere hominem.

A P O C A L Y P. Cap. 5. Et cantabant canticum nouum, dicentes, Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnũ & sacerdotes, & regnabimus super terram.

A D GALAT. Cap. 3. Vide suprâ, litera. B.

M A L A C H. Cap. 1. Ab ortu enim Solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

A C T O R. Cap. 10. Et obstupuerunt ex circuncisione fideles, qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

A D ROMA. Cap. 2. Circuncisio quidem prodest si legem obserues: si autem præuaricator legis sis, circuncisio tua præputium facta est. Si igitur præputium iustitias legis custodiat, nonne præputium illius in circuncisionem reputabitur? & iudicabit id quod ex natura est præputium, legem consummans, te, qui per literam & circuncisionem præuaricator legis es?

A D GALAT. Cap. 3. Vide suprâ, litera. B.

A P O C A L Y P. Cap. 5. Vide supra, litera. D.

M A T.

F **MATTH.** Cap. 3. In diebus autem illis venit Iohannes Baptista prædicans in deserto Iudææ, & dicens, Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cœlorum.

E T Cap. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

MARCI. Cap. 16. Euntes in mundum uniuersum prædicare Euangeliū omni creaturæ. **E T.** Illi autem profecti prædicauerunt ubiq; Domino cooperante & sermone confirmante sequentibus signis.

ACTOR. Cap. 1. Non est uestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: sed accipietis virtutē superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad vltimum terræ.

E T Cap. 6. Conuocantes autem duodecim multitudinem discipulorū, dixerūt, Non est æquum, nos derelinquere Verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos vero, orationi & ministerio verbi instantes erimus.

E T Cap. 9. Et continuo ingressus in synagogas prædicabat Iesum, quoniam hic est Filius Dei.

PRIOR. Petri Cap. 5. Vide sup. lect. 12. litera. I.

G **DEVERTERON.** Cap. 17. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinē, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicium inter portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicē qui fuerit illo tempore: quæresq; ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcumq; dixerint qui præfunt loco quē elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisq; sententiam eorum: nec declinabis ad dexteram neq; ad sinistram. Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tēpore ministrat Dño Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israël: cunctusq; populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

ACTORVM. Cap. 15. Et quidam

descendentes de Iudæa, docebant fratres: Quia nisi circumcidamini secundum morē Nicysi, non potestis saluari. Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem, super hac quæstione. **E T.** Tunc placuit Apostolis & Senioribus cū omni Ecclesia, eligere viros ex eis & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum. Apostoli & Seniores, fratres, his qui sunt Antiochiæ & Syriæ & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutem. Quoniam audiimus, quia quidam ex nobis exeuntes, turbaerunt vos verbis, euerentes animas vestras, quibus non mandauimus: placuit nobis collectis in vnum, eligere viros & mittere ad vos cū charissimis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem. Visum est enim Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris quàm hæc necessaria: ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorū, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodiētes vos, bene agetis. Valet.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 11. Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neq; Ecclesia Dei. *Et in fine.* Si quis esurit, domi manducet, ut non in iudicium conueniatis. Cætera autem cū venero, disponam.

H **AD ROM.** Cap. 12. Vide sup. lect. 10. litera. D.

PRIOR. ad Corinth. Cap. 14. Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere. Omnia autē honeste & secundum ordinem fiant in vobis.

AD HEBR. Cap. 3. Vide sup. lect. 10. litera. G.

I **PROVERB.** Cap. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.

AD ROM. Cap. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Nō est enim potestas nisi à Deo, quæ autē sunt, à Deo ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: nam principes nō sunt timeri boni operis, sed

sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac: & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei qui malum agit. Ideo necessitate subditi estote. Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes.

M **AD TITVM.** Cap. 3. Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 2. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarū actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietā & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate.

PRIOR. Petri, Cap. 2. Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi quasi præcellenti: siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.

K **MALACH.** Cap. 2. Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirēt ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.

DEVERTERO. Cap. 17. Vide sup. litera. G.

LVCÆ. Cap. 10. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autē me spernit, spernit eum qui misit me.

ACTOR. Cap. 15. Vide supra, litera G. in fine.

AD HEBR. Cap. 13. Obedite Præpositis vestris, & subiaccete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: ut cum gaudio hoc faciāt, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis.

L **IOAN.** Cap. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionē apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem quē audistis, nō est meus: sed eius qui misit me, Patris. Hæc locutus sum vobis apud vos manens. Paraclitus autē Spiritus sanctus, quē mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumq; dixerit vobis.

LVCÆ. Cap. 10. Vide sup. lit. K.

POSTE. Ad Thessal. Cap. 2. Rogamus autem vos fratres per aduentum Dñi

nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum: ut non citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolā tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. **E T.** Itaque fratres state: & tenete traditiones quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram.

MATTH. Capit. 16. Vide supra, litera. B.

E T Cap. 18. Si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit: lucratus eris fratrem tuum. Si autem te nō audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos: dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcumq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quæcumq; petierint, fiet illis à Patre meo qui in cœlis est. Vbi. n. sunt duo vel tres cōgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorū.

ACTOR. Cap. 15. Vide sup. lit. G.

E T Cap. 20. Vide sup. lect. 12. lit. D.

N **MATTH.** Cap. 7. Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea: assimilabitur viro sapienti qui ædificauit domum suam super petram, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & nō cecidit: fundata enim erat super petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto qui ædificauit domū suā super arenam: & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna. Et factum est cū consummasset Iesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrinam eius. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ eorum & Pharisei.

E T Capit. 19. Dicunt illi, Quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudij, & dimittere? Ait illis, Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumq; dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationē, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.

LVCÆ. Cap.7. Dixit autem ad illā, remittuntur tibi peccata tua. Et coeperunt qui simul accūbebant, dicere intra se, Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem, Fides tua te saluam fecit, vade in pace.

ET Cap.22. Vide sup. lect. 12. litera. K. PRIOR. Ad Corinth. Cap.3. Vide sup. lectio. 12. lit. E.

POSTE. Ad Corinth. Cap. 1. Cū ergo hoc voluissē, nunquid leuitate vsus sum? Aut quæ cogito, secundū carnem cōgito, vt sit apud me, EST, & NON? Fidelis autē Deus, quia sermo noster qui fuit apud vos, non est in illo EST, & NON. Dei enim Filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me & Syluanum & Timotheum, non fuit EST & NON, sed EST in illo fuit. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideò & per ipsum, Amen Deo, ad gloriam nostram.

ET Cap.3. Quòd si ministratio mortis, literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israël in faciem Moysi, propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quomodò non magis ministratio spiritus erit in gloria?

ET Cap.4. Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur: sciētes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet vobiscum. Omnia enim propter vos: vt gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 3. Vide sup. lect. 12. lit. A.

POSTE. Ad Timoth. Cap. 2. Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium. Sollicitè cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantē verbum veritatis: Prophana autē & inani loquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorū vt cancer serpit.

ET. Stultas autem & sine disciplina questiones, deuita: sciens quia generant lites. Seruum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetū esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientē eos qui resistunt veritati: ne quando Deus det illis penitentiam ad cognoscendam veritatem: & respiscat à diaboli laqueis, à quo

captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

AD HEBR. Cap.2. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: quomodò nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem? Quæ cū in initium accepisset enarrari per Dominū, ab eis qui audierunt, in nos cōfirmata est, cōtestante Deo signis, & portētis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundū suam voluntatem.

ET Cap.3. Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tanquā famulus, in testimonium eorū quæ dicenda erant: Christus verò tanquā filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei vsque ad finem, firmam retineamus.

POSTE. Petri, Cap. 1. Vos autem curam omnem subiiferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autē scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autē pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

O A C T O R. Cap.15. Vide sup. lit. G.

AUTHORIT. PATR.

A 1 A V G V S T. tom.9. in Ioan. tracta. 45. Ingressi quippe in Ecclesiā per ostium Christum, valde bonū est: exire autem de Ecclesia, sicut ait iste ipse Ioānes Euangelista in epistola sua, Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: non est vtiq; bonum.

Per Christū in Ecclesiā intrare, bonū est: exire, malum. 1. Ioan. 2.

2 IDEM tom. 7. contra Cresconium Grammaticum, lib.2. Cap.33. Quid verò de ipsius Ecclesiæ fecunditate, toto terrarum orbe diffusæ, senserit Cyprianus, attende in his quæ subiungit: Sic (inquit) & Ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit, vnum tamen lumen est quod vbiq; diffunditur, nec vnitas corporis separatur. Ramcs suos in vniuersam terrā copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit, vnum tamen caput est, & origo vna, & vna mater fecunditatis successibus copiosa.

Ecclesia vna est, licet per totum orbem diffusa.

3 IDEM, lib. de vnitate Ecclesiæ, Cap. 2. Quæstio certè inter nos versatur, vbi sit Ecclesia, vtrū apud nos, an apud illos. Quæ vtiq; vna est, quam Maiores nostri Catholicam nominarunt, vt ex ipso nomine ostēderent, quia per totum est.

Catholica cur dicitur Ecclesia.

4 ORI-

Matth. 13.

In Ecclesia permixti sunt boni et mali.

Extra Ecclesiam non est vera intelligentia scripturatum.

Pacem Ecclesiam quati faciunt boni Christiani.

Ecclesia quando erit sine macula & ruga. Ephes. 5.

4 ORIGENES tom.1. in Iosue, homil. 21. Sicut in Euangelio permittuntur zizania simul cum tritico crescere, eodem modo etiam hic in Hierusalem, id est, in Ecclesia sunt quidam Iebusæi, isti qui ignobilem & degenerem vitam ducunt, qui & fide, & actibus, & omni cōuersatione sua, peruersi sunt. Nec enim possibile est ad liquidum purgari Ecclesiā dum in terris est, ita vt neque impius in ea quisquā, neq; peccator relidēre videatur, sed sint in ea omnes sancti & beati, & in quibus nulla prorsus peccati macula deprehendatur.

C 1 HILAR. in Cap. 13. Matth. Cano. 13. In parabolis em erat locutus: & facti istius genere significat, eos qui extra Ecclesiam positi sunt, nullam Diuini sermonis capere posse intelligentiam. Navis enim Ecclesia typum præfert: intra quam verbū vitæ positum & prædicatum, hi qui extra sunt, & arenæ modo steriles atque inutiles adiacēt, intelligere non possunt.

2 A V G V S T. tom.1. lib. de vera Religione, Cap. 6. Sæpe finit Diuina prouidentia per nonnullas nimium turbulētas carnalium hominum seditiones, expelli de congregatione Christiana etiam bonos viros. Quam contemeliā vel iniuriam suam cū patientissimè pro Ecclesiæ pace tulerint, neque vllas nouitates, vel schismatis, vel hæresis moliti fuerint, docebunt homines quā vero affectu, & quanta synceritate charitatis Deo seruiendum sit. Talium ergo virorum propositum est, aut sedatis remeare turbibus: aut, si id non sinantur, vel eadem tempestate perseuerāte, vel ne suo reditu talis aut sauior oriatur, tenent voluntatem consulendi etiam eis ipsis, quorum motibus perturbationibusq; cesserunt, sine vlla conuenticulorum congregatione vsque ad mortem defendentes & testimonio iuuantes eam fidem, quam in Ecclesia Catholica prædicari sciūt. Hoc coronat in occulto Pater in occulto vidēs. Rarum hoc videtur genus, sed tamē exempla non desunt: imò plura sunt, quā credi potest. Itā omnibus generibus hominum & exemplorum, ad animarum curationem, & ad institutionem spiritalis populi, vtiur Diuina prouidentia.

3 IDEM, Retracta. lib. 2. Cap. 18. Vbiq; in his libris (Nempe de Baptismo contra Donatistas) comme morauī, Ecclesiā non habentem maculam aut rugam, non sic accipiendum est, quasi iam sit, sed

quæ præparatur, vt sit: quando apparebit etiam gloriosa. Nunc enim propter quasdā ignorantias & infirmitates membrorū suorum, habet vnde quotidie dicat: Dimitte nobis debita nostra.

Math. 6.

4 IDEM tom. 3. de Fide ad Petrum, Cap. 43. Firmissimè tene, & nullatenus dubites, aream Dei esse Catholicam Ecclesiam, & intra eam vsq; ad finem seculi frumento mixtas paleas contineri, hoc est, bonis malis Sacramentorum cōmunionē misceri: & in omni professione, siue clericorum, siue monachorum, siue laicorum, bonos esse simul & malos. Nec pro malis bonos deserēdos, sed pro bonis malos (in quātum exigit fidei & charitatis ratio) tolerandos, id est, si vel in Ecclesia nullius perfidie semina spargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt. Nec posse aliquem intra Ecclesiam Catholicam rectè credentem benèq; viuētem, alieno vnquā maculari peccato, si cuiquam peccanti nec consensionem præbeat, nec fauorem: vtiliterq; malos à bonis intra Ecclesiam tolerari, si hoc cum eis benè viuendo, & benè manendo agatur, vt & videntes & audientes quæ bona sunt, mala sua respuant. Et paulò post. Bonos verò à malis intra Ecclesiam dumtaxat Catholicam constitutis, non debere nisi operum dissimilitudine separari, vt cum quibus Diuina communicant Sacramenta, non habeāt mala opera, quibus illi sunt criminosi, communia. In fine verò seculi bonos à malis etiam corpore separandos: quādo veniet Christus habens ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igne inextinguibili.

Ecclesia Catholica, aream est, frumento mixtas paleas continens.

Quando, & quomodo mali in Ecclesia tolerandi.

Matth. 3.

5 IDEM tom. 7. de nuptijs & concupiscentia, lib. 1. Cap. 34. Ac per hoc non solum omnia peccata, sed omnia prorsus hominum mala Christiani lauacri sanctitate tolluntur, quo mundat Ecclesiam suā Christus, vt exhibeat eam sibi, non in isto seculo, sed in futuro, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiusmodi. Nā qui modò eam talem esse dicunt, & tamen in illa sunt, quoniā & ipsi fatentur se habere peccata, si verum dicant, profectò quoniam mundi non sunt à peccatis, habet in eis Ecclesia maculam. Si autem falsum dicunt, quia corde duplici loquuntur, habet in eis Ecclesia rugam. Si autem se dicunt habere

Ecclesia nō dum caret omni macula.

Ephes. 5.

habere

habere ista, non ipsam, ergo se non esse mebra eius, nec se ad corpus eius pertinere fateantur, vt etiam sua confessione damnentur.

D **1** **A V G V S T.** tomo. 2. epist. 48. ad Vincetium. circa mediū. Acutum aliquod vidēris dicere, cum Catholicæ nomen non ex totius orbis communionē interpretaris, sed ex obseruatione omnium præceptorum Diuinorum, atque omnium Sacramentorū quasi nos etiam (si fortē hinc sit appellata Catholica, quod totum veraciter teneat, cuius veritatis nonnullæ particulæ etiā in diuersis inueniuntur hæresibus) huius nominis testimonio nitamur, ad demonstrandam Ecclesiam in omnibus gentibus, & nō promissis Dei, & tam multis tamq; manifestis oraculis ipsius veritatis. Sed nempē hoc est totum quod nobis persuadere conaris, solos remansisse Rogatistas, qui Catholici rectē appellandi sunt, ex obseruatione præceptorum omnium Diuinorum, atque omnium Sacramentorum: & non esse solos, in quibus inueniat fidē cum venerit filius hominis. Da veniā, non credimus. Licet enim & hoc audeas forsitan dicere, vt in nobis possit inueniri fides, quam se in terra non inuenturum Dominus dixit, & non vos in terra, sed in coelo esse deputandos, nos tamen Apostolus ita cautos reddidit, vt etiā Angelum de coelo nobis aliud euangelizantem, præterquam quod accepimus, anathema debere esse præceperit. Quomodo autem confidimus ex diuinis literis accepisse nos Christum manifestum, si non inde accepimus & Ecclesiam manifestam? Quaslibet quisq; ansas & vncos aduersus simplicitatem veritatis intexat, quaslibet nebulas callidæ falsitatis offundat, sicut anathema erit qui annunciauerit Christum neque passum esse, neq; tertia die resurrexisse, quoniā in veritate euāgelica accepimus: Oportebat Christū pati, & resurgere à mortuis tertia die: sic erit anathema quisquis annunciauerit Ecclesiā præter cōmunionē omnium gentium: quia eadem veritate cōsequenter accepimus: Et prædicari in nomine eius poenitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hierusalem.

2 **E T** Epistola. 169. ad Seuerinum. Perspicis quā sit dolendum, vt qui secundū carnem fratres sumus, in Christi corpore non vna societate viuamus: præsertim quia facile tibi est attendere, & videre ciuitatem

super montem constitutam, de qua Dominus ait in Euangelio, quod abscondi non possit. Ipsa est enim Ecclesia Catholica. Vnde καθολικὴ Græcè appellatur, quod per totum orbem terrarum diffunditur. Hanc ignorare nulli licet, ideò secundū verbum Dñi nostri Iesu Christi, abscondi non potest.

3 **I D E M** tom. 10. sermo. 131. tempore. Sanctam Ecclesiam Catholicam. Catholicam dicit toto orbe diffusam, quia diuersorum hæreticorum Ecclesiæ ideò Catholicæ non dicuntur, quia per loca atque per suas quasq; prouincias continentur: hæc verò à Solis ortū vsq; ad occasum, vnius fidei splendore diffunditur.

4 **E T** sermo. 181. Cap. 12. Quisquis ille est, & qualiscunq; est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est. Sola quippe est per quā sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiam de agni hostia Dominus præcepit, dicens: In vna domo comedetis, nec efferetis de carnibus eius foras. In vna namq; domo agnus comeditur, quia in vna Catholica Ecclesia vera hostia Redemptoris immolatur. De cuius carnibus Diuina iussio efferri foras prohibet, quia dari sanctum canibus vetat. Sola est in qua opus bonum fructuosè peragitur: vnde mercedem denarij non nisi qui intra vineam laborauerant, acceperunt. Sola est quæ intra se posita valida charitatis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra arcam inuenit, extinxit. Sola est in qua mysteria superna veraciter contemlemur. Vnde ad Moysen Dominus dicit. Est locus apud me, & stabis supra petram. Et paulò post, Tollam manū meā, videbis posteriora mea. Quia enim ex sola Catholica Ecclesia veritas conspicitur, apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyses ponitur, vt Dei speciem contempletur, quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, Diuinam præsentiam non agnoscit.

5 **I D E M** tomo. 9. De symbolo ad Catechumenos. lib. 4. Cap. 10. Huius conclusio sacramenti per sanctam Ecclesiam terminatur, quoniam si quis absque eā inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorū. Nec habebit Deum patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Nihilq; ei valebit quod credidit, vel fecit tanta bona, sine

Ecclesia cur vocetur Catholica.

Id sermō nostri tēporis hæretici dicunt.

Luc. 18.

Gal. 1.

Vt Christū, sic & Ecclesiam scripturæ manifestat.

Luc. 24.

Quisquis annunciauerit Ecclesiā præter cōmunionem omnium gentium, Anathema.

Ecclesia facile videri potest.

super montem constitutam, de qua Dominus ait in Euangelio, quod abscondi non possit. Ipsa est enim Ecclesia Catholica. Vnde καθολικὴ Græcè appellatur, quod per totum orbem terrarum diffunditur. Hanc ignorare nulli licet, ideò secundū verbum Dñi nostri Iesu Christi, abscondi non potest.

3 **I D E M** tom. 10. sermo. 131. tempore. Sanctam Ecclesiam Catholicam. Catholicam dicit toto orbe diffusam, quia diuersorum hæreticorum Ecclesiæ ideò Catholicæ non dicuntur, quia per loca atque per suas quasq; prouincias continentur: hæc verò à Solis ortū vsq; ad occasum, vnius fidei splendore diffunditur.

4 **E T** sermo. 181. Cap. 12. Quisquis ille est, & qualiscunq; est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est. Sola quippe est per quā sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiam de agni hostia Dominus præcepit, dicens: In vna domo comedetis, nec efferetis de carnibus eius foras. In vna namq; domo agnus comeditur, quia in vna Catholica Ecclesia vera hostia Redemptoris immolatur. De cuius carnibus Diuina iussio efferri foras prohibet, quia dari sanctum canibus vetat. Sola est in qua opus bonum fructuosè peragitur: vnde mercedem denarij non nisi qui intra vineam laborauerant, acceperunt. Sola est quæ intra se posita valida charitatis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra arcam inuenit, extinxit. Sola est in qua mysteria superna veraciter contemlemur. Vnde ad Moysen Dominus dicit. Est locus apud me, & stabis supra petram. Et paulò post, Tollam manū meā, videbis posteriora mea. Quia enim ex sola Catholica Ecclesia veritas conspicitur, apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyses ponitur, vt Dei speciem contempletur, quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, Diuinam præsentiam non agnoscit.

5 **I D E M** tomo. 9. De symbolo ad Catechumenos. lib. 4. Cap. 10. Huius conclusio sacramenti per sanctam Ecclesiam terminatur, quoniam si quis absque eā inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorū. Nec habebit Deum patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Nihilq; ei valebit quod credidit, vel fecit tanta bona, sine

fine fine summi boni. Ecclesia mater est spiritalis. Ecclesia sponsa Christi est, gratia eius dealbata, pretioso sanguine dotata. Totum possidet quod à viro suo accepit in dote. Lego tabulas matrimoniales eius: recitabo. Audire hæretici quid scriptū sit: Oportebat Christū pati, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius poenitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes. Omnes gentes, totus mundus est. Ecclesia totum possidet quod à viro suo accepit in dote. Quæcunq; congregatio cuiuslibet hæresis, in angulis sedet, cōcubina est, non matrona. O hæresis Ariana, quid insultas, quid exufflas, quid etiam ad tempus multa vsurpas? Iniuriam à te patitur Domina ab ancilla, multas ei ingeris contumelias: licet hæc doleat, non te magno metuit sponsa Christi sancta Catholica. Cum enim respererit ille spūs, eijs ciers tu vt ancilla, cum filijs tuis, quoniā nō erunt hæredes filij ancillæ, cū filijs liberæ. Cognoscatur vna sancta & vera regina Catholica, cui Christus regnum tale dedit, quod eam per totū mundum diffundens, ab omni macula & ruga mundans, totam pulchram suo aduētū præparauit.

6 **I D E M** tom. 7. Contra literas Petilianus lib. 2. Cap. 38. Petilianus dixit, Si vos tenere Catholicā dicitis, Catholicōs illud est, quod Græcè dicitur vnicum, siue totū. Ecce in toto non estis, quia in partem cessistis. Augustinus respondit, Et ego quidem Græcæ linguæ perparum affecutus sum, & propē nihil: non tamen impudēter me dico posse εἶλον non esse vnum, sed totū: & καθολον secundū totum, vnde Catholica nomen accepit, dicente ipso Domino, Non est vestrum scire tēpora, quæ Pater posuit in sua potestate, sed accipietis virtutem Spiritus sancti superuenientem in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem & totam Iudæam & Samariam, & vsque in totam terram. Ecce vnde Catholica vocatur. Sed ita clausis oculis offenditis in montem, qui ex paruo lapide, secundū prophetiam Danielis, creuit & impleuit vniuersam terram, vt nobis dicatis, quod in partem cesserimus, & in toto non sumus, quorum communio vniuerso orbi diffunditur. Sed quemadmodum si mihi dixeris, quod ego sim Petilianus, non inuenirem quemadmodum refellerem, nisi vt aut iocantē riderē, aut insanientē dolerē: hoc mihi nunc faciendū esse video. Sed quia iocari te nō credo, vides quid restat.

7 **B A S I L.** contra Apologeticum Euenomij, lib. 1. Quid tu narras? non dabimus plus antiquitati? non reueremur Christianorum multitudinem, tam eorum qui sunt, quàm eorum qui fuerunt, ex quo Euangelium prædicatum est?

8 Et lib. 5. Christianorum Ecclesia sanctificata, per charitatem adoptatur. Propterea dicit Paulus, Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritū adoptionis, in quo clamamus, Abba, Pater.

9 **I D E M** in Isa. Cap. 1. Vocaberis ciuitas iustitiæ, &c. Aut certē quæ in Christo est, Ecclesia appellata est metropolis, ac si ipsa quaquaueris emittat colonias quasdam vitæ secundū Deum instituendæ.

Matth. 5.

Catholica cur dicatur.

Nulli licet ignorare Ecclesiam.

Ecclesia hæreticorum non dicenda Catholica.

Extra Ecclesiam, nullus Christianus est, nec quidquam Deo acceptum.

Exo. 12.

Matth. 7.

Matth. 20.

Gene. 7.

Exod. 33.

Extra Ecclesiam positi, non sunt filij Dei.

Mater Ecclesie.

Luc. 24.

Omnis congregatio hæreticorum cōcubina est, non sponsa.

Gen. 21. Galat. 4.

Ephes. 5.

Catholica Ecclesia qua dicatur. Acto. 1.

Dan. 2.

Antiquitas & multitudo, multū tribuendū.

Ecclesia per charitatem adoptatur. Roma. 8.

Ecclesia Catholica. Apostolos intelligit & discipulos Christi.

Luc. 24.

Ecclesia vbi que terrarū diffusa.

II

Acto. 1.

Psal. 18.

fuis non poterit. Ita ne si carueris ista voce, rideri te metuis: & cum ea non careas, fieri te non vis? Et vide sup. litera. D. autho. 1.

*Ecclesia Sa
Et, Vna, Ca
tholica, toto
orbe diffu
sa.
Psal. 1.*

2 IDEM tom. 3. lib. De agone Christia no, Cap. 29. Nec eos audiamus, qui sanctam Ecclesiam, quæ Vna Catholica est, negant per orbem esse diffusam, sed in sola Africa, hoc est, in parte Donati pollere arbitrantur. Ita surdi sunt aduersus Prophetam dicentem, Filius meus es tu, ego hodie genui te: postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et alia multa siue in veteris siue in noui testamēti libris, quæ scripta sunt, vt apertissimè declarēt Ecclesiam Christi per orbem terræ esse diffusam. Quod cum eis obijcimus, dicunt iam ista omnia fuisse completa, antequam esset pars Donati, sed postea totam Ecclesiam perijisse, & in sola Donati parte reliquias eius remansisse continent. O linguam superbam & nefariam: nec verè sic viuerent, vt vel inter se pacem postea custodirent. Nunc autem non attendunt iam in ipso Donato completum esse quod dictum est, In qua mensura mēsi fueritis, in ea remetietur vobis. Sicut em̄ Christum diuidere conatus est, sic ipse à suis quotidianæ concisione diuiditur.

Matth. 7.

H

1 TERTVLLIA. in Apologetico aduersus Gentes, Cap. 39. Edam iam nunc ipse negotia Christianæ factionis, vt qui mala refutauerim, bona ostendam. Corpus sumus de conscientia religionis, & disciplinæ vnitatem, & spei fœdere. Coimus in cœtum & congregationem, vt ad Deum quasi manu facta, precationibus ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata est: Oramus etiam pro Imperatoribus, pro ministris eorum, & potestatibus, pro statu seculi, pro rerum quiete, pro mora finis. Cogimur ad Diuina rum literarum commemorationem, si quid præsentium temporum qualitas aut premonere cogit, aut recognoscere. Certè fidem sanctis vocibus pascimus, spem erigimus, si duciam figimus, disciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus densamus. Ibidem etiam exhortationes, castigationes, & censura Diuina: nam & iudicatur magno cum pondere, vt apud certos de Dei conspectu: summuq; futuri iudicij præiudiciū est, si quis ita deliquerit vt à communicatione orationis & conuentus & omnis sancti commercij relegatur. Præsident probati quique Seniores, honorè istum non pretio, sed testimonio adepti.

*Conuentus
olim Christi
anorum ad
multa.*

2 IVSTINVS mart. Apologia. 2. pro Christianis, circa finem. Die Solis vrbano rum ac rusticorum cœtus fiunt, vbi Apostolorum Prophetarumq; literæ, quoad fieri potest, præleguntur: deinde cessante lectione, Præpositus verba facit adhortatoria, ad imitationem tam honestarum rerum inuitans. Post hæc cōsurgimus omnes, & preces offerimus, quibus finitis profertur, vt diximus, panis, vinum, & aqua: tunc Præpositus quantum potest preces offert & gratiarum actiones, plebs verò Amen accinit. Inde consecrata distribuuntur singulis, & absentibus mittuntur per Diaconos. Ditiores, si libeat, pro sua quisq; voluntate conferunt. Collecta deponuntur apud Præpositum: is subuenit pupillis, viduis, & propter morbum aliam ue necessitatem egentibus, vinctis quoq; ac peregrinis, & in summa, curator fit omnium inopum.

*Dominicus
diebus fie
bant conuē
tus Christi
anorum ad mul
ta.*

3 CLEMENS Papa mart. epist. 4. ad Ecclesiam Hierosolymitanam. Relatum est etiam nobis, quòd quidam vestris in partibus commorantes, aduersantur sanis doctrinis, & prout eis videtur, non secundum traditionem Patris, sed iuxta sensum suum docere videntur. Multas enim quidam, vt audiuius, vestrarum partium, secundum ingenium hominum, ex his quæ legunt, verisimilitudines capiunt: & ideò diligenter obseruandum est, vt lex Dei cum legitur, non secundum propriam ingenij intelligentiam legatur vel doceatur: sunt enim multa verba in scripturis Diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem libi vnusquisq; sponte præsumpsit: sed fieri nõ oportet: non enim sensum quem extrinsecus attuleris alienum & extraneum debetis quærere, aut quomodo ipsum scripturarum autoritate confirmare, sed ex scripturis sensum capere veritatis. Et ideò oportet ab eo intelligentiam discere scripturarum, qui eam à Maioribus secundum veritatem sibi traditam seruauit, & ipse ea quæ rectè suscepit, competenter asserere.

*Sacrarum li
terarum ob
seruatas.*

*A quibus dis
cenda intel
ligentia scri
pturarum.*

1 IRENÆVS lib. 3. aduersus hæreses, Cap. 4. Tantæ igitur ostensiones cum sint, hæc non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere, cum Apostoli quasi in depositarium diues, plenissimè in ea contulerint omnia quæ sint veritatis, vt omnino quicunq; velit, sumat ex ea potum vitæ: Hæc est enim vitæ introitus, omnes autem reliqui, fures sunt & latrones: propter quod oportet

*Veritas in
sola Eccle
sia quærēda
est.*

oportet deuitare quidem illos, quæ autem sunt Ecclesiæ cum magna diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem. Quid enim & si qua de aliqua modica quæstione disceptatio esset, non ne oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conuersati sunt, & ab eis de præsentis quæstione sumere quod certum, & reliquidume sit? Quid autem si neq; Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, non ne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt ijs quibus committent Ecclesias? Cui ordinationi assentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum qui in Christum credunt, sine charactere vel atramento scriptam habentes per Spiritum in cordibus suis salutem, & veterem traditionem diligenter custodiētes, in vnū Deum credentes fabricatorem cœli & terræ, & omnium quæ in eis sunt, per Christum Iesum Dei Filiū.

*Traditiones
sunt magna
authoritas
tis.*

*Ecclesia te
stimonium
habet à Pro
phetis, &
Apostolis.*

*1. Cor. 12.
Ephes. 4.*

*Vbi Eccle
sia, ibi Spiritus,
& gratia,
& veritas.*

2 Et Cap. 40. Prædicationem verò Ecclesiæ vndiq; constantem, & æqualiter perseverantem, testimonium habentem à Prophetis, & ab Apostolis, & ab omnibus discipulis quemadmodum ostendimus per initia, & medietatem, & finem, & per vniuersam Dei dispositionem, & eam quæ secundum salutem hominis est, solidam operationem, quæ est in fide nostra quam percepta, ab Ecclesia custodimus, & quæ semper à Spiritu Dei, quasi in vase bono eximium quoddam depositum iuuenescens & iuuenescere faciens ipsum vas: in quo enim Ecclesiæ creditum est Dei munus, quemadmodum aspiratio plasmationi, ad hoc vt omnia membra percipientia viuificentur: & in eo disposito est communicatio Christi, id est, Spiritus sanctus arrha incorruptelæ, & confirmatio fidei nostræ, & scala ascensionis ad Deum. In Ecclesia enim (inquit) posuit Deus Apostolos, Prophetas, Doctores, & vniuersam reliquam operationem Spiritus, cuius non sunt participes omnes, qui non concurrunt ad Ecclesiam, sed semetipsos fraudant à vita, per sententiam malam, & operationem pessimam. Vbi enim Ecclesia, ibi & Spiritus: & vbi Spiritus Dei, illic Ecclesia, & omnis gratia, Spiritus autem veritas. Quapropter qui non participant eum, neq; à mammillis matris nutriuntur in vitam, neq; percipiunt de corpore Christi procedentem nitidissimū fontem: sed effodiunt sibi lacus detritos de fossis terrenis, & de cœno putridam bibunt aquam, effugientes fidem Ecclesiæ, ne traducatur, reijcipientes verò

Spiritum vt nõ erudiantur: Alienati verò à veritate, dignè in omni voluntantur errore, fluctuati ab eo, aliter atq; aliter per tēpora de eisdem sentiētes, & nunquam scientiā stabilem habētes, Sophistæ verborum magis volentes esse, quàm discipuli veritatis.

*Cathedra
Apostolorum.*

3 TERTVL. lib. De præscriptionib; hæretic. Cap. 36. Age iam qui voles curiositatē melius exercere in negotio salutis tue, percurrere Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc Cathedræ Apostolorum suis locis præsententur, apud quas ipsæ authenticæ literæ eorum recitantur, sonantes vocem, & representantes faciem vniuscuiusq;. Proxima est tibi Achaia? habes Corinthum. Si non lōgè es à Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum: si autem Italiæ adiaces, habes Romam, vnde nobis quoq; auctoritas præsto est. Statu felix Ecclesia cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu coronatur, vbi Apostolus Ioannes postea quam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulâ relegatur. Videamus quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis quoq; Ecclesijs contestarar. Vnum Deum nouit creatorem vniuersitatis, & Christum Iesum ex Virgine Maria Filium Dei Creatoris, & carnis resurrectionem: Legem & Prophetas cum Euangelicis & Apostolicis literis miscet, & inde potat fidem: aqua signat, sancto Spiritu vestit, Eucharistia pacit, martyrio exhortatur, & ita aduersus hanc institutionem neminem recipit.

*Romane Ec
clesia autho
ritas.*

Petrus, Paulus, & Ioannes Romæ fuerunt.

4 BASILI. lib. De Spiritu sancto, Cap. 27. Dogmata quæ in Ecclesia seruantur ac prædicantur, partim ex conscripta doctrina habemus, partim ex Apostolorum traditione ad nos delata, in mysterio recepimus. Quæ vtraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo his cōtradicit qui vel modicam saltem Ecclesiasticorum iurium experientiā habet. Si enim aggredemur non scripto proditas consuetudines velut non magnam vim habētes, reijcere, imprudentes etiam ipsis principalibus Euangelij partibus damnum inferremus, imò potius ipsam Euangelij prædicationem ad nudum nomen contraheremus: velut, verbi gratia, (vt eius quod primum ac communissimum est primam mentionem faciam) figura Crucis signare eos qui in nomē Domini nostri Iesu Christi spem habent, quis scripto docuit?

*Dogmata
Ecclesia, vel
ex scriptis,
vel ex tradi
tionibus A
postolicis
prodierunt.*

*Crucis sig
num.*

Ossensio Eu- charistie. Inuocationis verba dum ostenditur panis. Eucharistie & poculum benedictionis, quis sanctorum scripto nobis reliquit? Nō enim his contenti sumus, quorum Apostolus aut Euangelium mentionē fecit. Sed & antē, & postea, alia quādā dicimus, velut magnū robur ad mysteria habentia, ex doctrina scripto nō prodita, assumpta. Benedicimus aquam baptismatis, & oleum vntionis, in superq; ipsum qui baptizatur, ex quibus scripturis? non ne à tacita & arcana traditione? Ipsam verò olei illitionē, quæ doctrina scripta docuit? At ter immergi hominem, vnde est? Reliqua item quæ circa baptismum fiūt, renunciare Satanæ & Angelis eius, ex qua sunt scriptura? non ne ex hac non publicata & arcana doctrina? quam in minimè curioso ac sollicito silentio Patres nostri conseruarunt, rectē illi, vtpotē docti mysteriorum reuerentiam ac auctoritatem silentio custodire. Quæ enim ne inspicere quidem fas erat non initiatis, horum doctrinā quomodò par erat in literis velut in triumpho ostentare?

5. I D E M, epist. 70. Vnum est crimen quod nunc vehementer damnatur ac puni- tur, diligēs obseruatio traditionum Patrū. Ob hoc fugantur patrijs pij, & ad solitudi- nes habitacionē transferunt. Non canices apud iudices iniquitatis, venerabilis est: nō exercitatio pietatis, non vita iuxta Euange- lium à iuuetute vsq; ad senectā peracta.

6. A V G V S T. tom. 6. contra episto- lam Fundamenti, Cap. 4. Vide sup. lect. 12., litera. D. auth. 1.

7. I D E M tom. 2. epist. 108. ad Seleu- cianam. Non omnia quæ facta sunt, etiam scripta inueniuntur, veruntamen facta esse ex cæteris documentis probantur. Scriptū est quādo baptizatus sit Apostolus Paulus, & scriptum non est quando baptizati sint alij Apostoli: veruntamē etiam ipsos bapti- zatos intelligere debemus. quemadmodum scriptum est quando baptizatae sunt plebes Ecclesiarum in Hierusalē & Samaria, quādo autem baptizatae sint aliæ plebes gen- tium, quibus Apostoli epistolas miserunt, non est vtiq; scriptum: & tamen etiam ipsas baptizatas vtiq; minimè dubitamus, propter illam Domini sententiā: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nō intrabit in regnum cælorum.

8. E T Epist. 118. ad Ianuarium, Cap. 1. Illa autē quæ non scripta, sed tradita custo- dimus, quæ quidem toto orbe terrarum

obseruatur, datur intelligi vel ab ipsis Apo- stolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commen- data atque statuta retineri: sicut quod Dñi Passio, & Resurrectio, & Ascensio in cœlū, & aduentus de cœlo Spiritus sancti, anni- uersaria solemnitate celebrantur. Et si quid ali- d tale occurrerit, quod seruatur ab vni- uersa, quacūq; se diffundit, Ecclesia.

9. A M B R O S. tom. 2. de fide, ad Gra- tianum Augustum, lib. 3. Cap. 7. Non igitur verbum, sed vim verbi fugiunt, quia nolunt verum esse Dei Filium. Nam licet humano verbo nō possit Diuinæ generationis series comprehendī, tamen iudicarunt Patres fidē suam tali propriē contra *ἐπεὶ οὐκ* sermone signandam, auctoritatem secuti Prophete, qui ait: Qui stetit in substantia Dei, & vidit verbum eius. Secundum impietatem igitur suam, propositum substantiæ verbum reci- piunt Ariani: secundum pietatem autem fi- delium comprobatur, repudiant atq; refū- tant. *Et paulo post.* Seruemus igitur præ- cepta Maiorum, nec hæreditaria signacula auli rudis temeritate violemus. Librū signa- tum illum propheticum, non Seniores, non Potestates, non Angeli, nō Archangeli ape- riri ausi sunt, soli Christo explanandi eius prærogatiua est seruata. Librum sacerdota- lem quis nostrum resignare audeat, signatū à confessoribus, & multorum iam martyrio consecratum? Quem igitur resignare coacti sunt, postea tamen dānata fraude signarūt. Qui violare non ausi sunt, cōfessores & mar- tyres extiterunt. Quomodò fidem eorum possumus denegare, quorum victoriam præ dicamus?

10. A V G V S T. tom. 7. Cōtra Cresco- nium Grammaticum, lib. 1. Cap. 33. Proinde quanuis huius rei (*Videlicet, non rebaptizan- dos esse hæreticos*) certē de scripturis canoni- cis non proferatur exemplum, earundem ta- men scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus quod vni- uersa iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum cōmendat auctoritas, vt quo- niā sancta scriptura fallere non potest, quis quis falli metuit huius obscuritate quæstio- nis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quā sine vlla ambiguitate sancta scriptura demōstrat. Si autē dubitas quod Ecclesiam, quæ per omnes gentes numerositate copio- sissima dilatatur, hæc sancta scriptura cōmē- dat, (neq; enim si nō dubitares, adhuc esses in parte Donati) multis & manifestissimis testi-

Quæ nō sūt scripta, sed tradita & per totū or- bem seruan- tur, vnde ha- bent origi- nem.

Maiorū præ- cepta & in- firmata ser- uanda. Apocaly. 5.

Cum id sit quod vni- uersa ser- uat Eccle- sia, scriptu- rarum rei- nentur veri- tas, licet in- eis scriptum non sit.

Quisquis falli metuit in aliqua obscura quæ- stione, Ecclē- siam consu- lat.

testimonijs ex eadem auctoritate prolatis, onerabo.

11. I D E M tom. 6. contra epist. Funda- menti, Cap. 5. Ego verò Euangelio non cre- derem, nisi me Catholice Ecclesiæ cōmo- ueret auctoritas. Quibus ergo obtempera- ui dicentibus, Credite Euangelio: cur eis nō obtemperem dicentibus mihi, Noli credere Manichæo? Elige quid velis, si dixeris, Cre- de Catholicis: ipsi me monent vt nullam si- dem accomodem vobis. Quapropter non possum illis credens, nisi tibi non credere. Si dixeris, Noli Catholicis credere: non rectē facies per Euāgelium me cogere ad Ma- nichæi fidem, quia ipsi Euangelio Catho- licis prædicantibus credidi. Si autem dixe- ris, Rectē credidisti Catholicis laudantibus Euangelium, sed non rectē illis credidisti vituperantibus Manichæum: vsque adeo me stultum putas, vt nulla reddita ratione, quod vis credam, quod non vis, non credā? Multo quippe iustius & cautius facio, si Ca- tholicis quoniam semel credidi, ad te non transeo, nisi me non credere iusseris, sed ma- nifestissimè ac apertissimè scire aliquid fe- ceris. Quocirca si mihi rationem redditurus es, dimitte Euangelium. Si ad Euangelium te tenes, ego ad eos me teneam, quibus præ- cipientibus Euangelio credidi: & his iuben- tibus tibi omnino non credam. Quod si for- tē in Euangelio aliquid apertissimū de Ma- nichæi apostolatu inuenire potueris, in fir- mabis mihi Catholicorum auctoritatē, qui iubent vt tibi non credam. Qua infirmata, iam nec Euangelio credere potero, quia per eos illi credideram: ita nihil apud me valebit, quidquid inde protuleris. Quaprop- ter si nihil manifestum de Manichæi apo- stolatu in Euangelio reperitur, Catholicis potius credam quàm tibi. Si autem inde ali- quid manifestum pro Manichæo legeris, nec illis, nec tibi: illis, quia de te mihi men- titi sunt: tibi autem, quia eam scripturā mi- hi mentiti sunt. Sed absit vt Euangelio ego non credam. Illi autem credens, non inue- nio quomodò possim etiā tibi credere. Apo- stolorum enim nomina quæ ibi leguntur, non inter se continent nomen Manichæi. In locum autem traditoris Christi, qui suc- cesserint, in Apostolorū Actibus legimus: cui libro necesse est me credere, si cre- do Euangelio: quoniam vtramq; scripturā similiter mihi Catholica commendat au- thoritas.

12. ORIGENES tomo. 2. in Matth.

Euangelio credimus propter Ec- clesie aucto- ritatem.

Ecclesia in- ducendum est in recipien- dis scriptu- ris, & dam- nandis hære- ticis.

Ecclesia Ca- tholica au- thoritate in- firmata, nec Euangelio credendum.

Matth. 10. Acto. 1. Illis scripu- ris est credē- dum, quas Ecclesia cō- mendat.

tracta. 29. in fine. Erunt autem & alij plu- res qui dicturi sunt discipulis ex Diuinis scripturis, coniungentes eis suum proprium sensum, Ecce hic est Christus, ecce illic. Si autē dixerint vobis, Ecce in solitudine, nolite exire: ecce in domibus, nolite crede- re. Quidam enim secreta proferentes, di- cunt, Ecce in solitudine. Quando enim se- cretas & non vulgatas scripturas proferunt ad confirmationem mendacij sui, viden- tur dicere, Ecce in solitudine verbum est veritatis. Secretæ enim scripturæ, rectē soli- tudines appellantur, in quibus aut pauci sunt credentes, aut nullus. Quoties autem canonicas proferunt scripturas, in quibus omnis Christianus consentit & credit, videntur dicere, Ecce in domibus verbum est veritatis. Sed nos illis credere non de- bemus, nec exire à prima & Ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quem- admodum per successione Ecclesiæ Dei tradiderunt nobis. Vel sic. Eorum ver- borum falsorum professores, quidam qui- dem nec ab initio simulant scripturas, & sic fallere tentant. Ideo (existimo) eos sermones qui sunt omnino extra scriptu- ram ostendere volens, dixit, Si dixerint vobis, Ecce in solitudine est, nolite exire de regula fidei. Eos autem qui ad schisma si- mulant diuinas scripturas, ostendere vo- lens, dixit, Si dixerint vobis, Ecce in do- mibus, nolite credere. Quodcūq; professi fuerint de scripturis, & de mysterijs quæ sunt in eis ad demonstrationem, nolite cre- dere quæ dicuntur. Veritas enim similis est fulguri egredienti ab Oriente & appa- renti vsque ad Occidentem. Qualis est ve- ritas Ecclesiæ Dei: ab ea enim sola sonus in omnem terram exiuit, & in fines orbis ter- ræ verba eorum, & velociter currit sola ve- re veritas Dei.

13. HISTORIA Tripartita, lib. 9. Capit. 19. Quapropter dedit consilium (*Sisinnius Nectario*) vt disputatiuas fugeret intentiones, & testimonium ex traditio- ne veterum adhiberet: vtq; præfules hæ- reseon interrogaret Imperator, an sermo- nem vellent facere antiquis Ecclesiæ Do- ctoribus qui ante diuisionem floruisent, an certē illos velut alienos à Christia- nismo respuerent. Et si quidem eos ab- negarent, objiceretur eis: Ergo eos ana- thematizare præsumite. Et si hoc facere non auderent, à populo pellerentur. Quo factō, apertam fore victoriam veritatis. Si

Matth. 24.

Non recedē- dum à Tra- ditione Ec- clesiastica.

Matth. 24. In sola Ec- clesia est ve- ritas. Psal. 118.

Firmum te- stimoniū ex Traditione veterum.

Matth. 24. In sola Ec- clesia est ve- ritas.

verò de Principis non offenderentur doctõ-
ribus: Nostrum, inquit, est præbère veterũ
libros, per quos nostrum dogma illorum te-
stimonio roboretur.

M 1 **AVGVST.** tomo. 7. De Baptismo
contra Donatistas lib. 2. Cap. 1. Quod per
vniuersæ Ecclesiæ statuta firmatũ est, vel
vnius Episcopi authoritati, vel vnius prouin-
ciæ Concilio præferendum est.

*Vniuersæ
Ecclesiæ sta-
tuta, præfe-
renda sunt
prouincis.*

2 **IDEM** tom. 2. epist. 118. Cap. 1. Vide
sup. lit. L. auth. 8.

3 **ORIGENE.** tom. 1. in proemio Periar-
chon. Vide sup. lect. 12. litera. M. autho. 4.
Deinde. Illud tamen scire oportet, quoniam
sancti Apostoli, Christi fidem prædicantes,
de quibusdam quidem quæcunq; necessa-
ria crediderunt, omnibus credentibus etiam
his qui pigrior es erga inquisitionem Diui-
næ scientiæ videbantur, manifestissimè tra-
diderunt, rationem scilicet assertionis eorũ
relinquentes ab his inquirendam, qui Spi-
ritus dona excellentia, & præcipue sermo-
nis, sapientiæ, & scientiæ, per ipsum Spi-
ritum sanctum percipere merebantur.

*Quæ necessi-
ria erant, tra-
diderunt
Apostoli.*

N 1 **CONCIL.** Chalcedon. Aetione. 1.
Scire enim vos volumus, quia tam diuinissi-
mus & pijsimus orbis terræ dominus, quã
nos, Catholicam fidem a Sanctis trecentis
decem & octo, & à Sanctis centum quin-
quaginta, necnon etiam & à cæteris sanctis
simis & gloriosissimis Patribus traditam,
custodimus, & secundum ipsam credimus.
Reuerendissimi Episcopi clamauerunt: Ex-
positionem alteram nullus facit, neque ten-
tamus, neque audemus exponere. Docue-
runt enim Patres, & in scripturis custodiun-
tur quæ ab eis sunt exposita, & citra ea di-
cere non possumus.

*Cõcilij ec-
clesiæ fi-
des adhibe-
da.*

O 1 **AVGVST.** tom. 7. de Baptismo cõ-
tra Donatistas, lib. 2. Cap. 3. Et ipsa Conci-
lia, quæ per singulas regiones vel prouin-
cias fiunt (quis nesciat) plenariorum Conci-
liorum authoritati, quæ fiunt ex vniuerso
orbe Christiano, sine vllis ambagibus cede-
dere, ipsaq; plenaria sæpe priora posteriori-
bus emendari, cum aliquo experimento
rerũ aperitur quod clausum erat, & cognos-
citur quod latebat, sine vlllo typho sacrile-
gæ superbiæ, sine vlla inflata ceruice arro-
gatiæ, sine vlla cõtentione liuidæ inuidiæ,
cum sancta humilitate, cum pace Catholi-
ca, cum charitate Christiana?

*Cõciliorum
Decretis, in-
terdum pro
varietate re-
porum, mu-
tantur.*

2 **BA S I L.** lib. de Spiritu sancto, Cap.
27. Vide sup. lit. L. autho. 4. Et post pauca.
Deficiet me dies si Ecclesiæ mysteria

*Traditionũ
authoritas.*

scripto nõ prodita recẽsere velim. Omitto
reliqua, ipsam fidei confessionem, quòd cre-
dimus in Patrem, & Filium, ac Spiritũ fan-
ctum, ex quibus scriptis habemus? Si enim
ex baptismatis traditione, iuxta pietatis cõ-
gruentiam, velut baptizamur: ita etiam cre-
dere debentes, similem baptismati confes-
sionem testificamur: concedant nobis iuxta
eandem congruentiam, vt similem fidei glo-
rificationem reddamus. Si verò glorificatio-
nis modũ velut scripto non proditum rei-
ciunt, producant nobis & cõfessionis fidei,
& reliquorum quæ cõmemorauimus cõscri-
ptas demonstrationes. Deinde cum tot sint
quæ scripto non consent, & tãtam vim ad
pietatis mysterium habeant: vnã dictionẽ
quæ ex Patribus ad nos deuẽnit, non cõce-
dent, quam nos ex non affectata consuetu-
dine, inter incommutabiles Ecclesiarum ri-
tus permansisse comperimus, non paruam
rationem habentem, neque modicã vtilita-
tem ad mysterij vim afferentem?

*Symbolum
fidei, ex tra-
ditione.*

3 **EVSEB.** Cæsar. Ecclesiast. hist. lib.
7. Cap. 22. Post hæc, cum quid esset in ve-
ro patuisset, accomodabãt nihilominus ab-
que contentione cõsensum, iudicantes hoc,
quòd non continuò si quid semel animo vi-
sum fuerit, omni id studio & cõtentione ser-
uandũ est: sed esse rectius tũc mutare sentẽ-
tiã, cum eam melior & rectior superauerit.

*Mutãda est
sentẽtia quã
do alia ap-
paret me-
lior.*

4 **AVGVST.** tom. 7. de Baptismo
contra Donatistas, lib. 7. Cap. 27. Itẽ alius
Felix ab Vslacenis, dixit. In hæreticis sine
baptismo Ecclesiæ admittendis, nemo con-
suetudinem rationi, & veritati præponat,
quia cõsuetudinem ratio & veritas semper
excludit. Huic respondetur, veritatem non
ostendis, de consuetudine confitẽris. Rectẽ
igitur consuetudinem teneremus plenario
Concilio posteriore firmatam, etiam si veri-
tas adhuc latẽret, quam credimus iam esse
manifestam.

*Consuetudo
quando vim
habeat.*

5 **ANACLETVS** Papa, epist. 1. Vni-
uersis Ecclesijs scripta. Scimus enim quia
multum derogatio præualet, quãdo deroga-
tor creditur fidedignus. Ideò, fratres varijs
detractationibus & accusationib; nõ oportet
labefactari iudices & Primates Ecclesiæ, sed
magis Apostolorum & Doctorũ regulis in-
formari & roborari. Vnde iustũ est, omnes
in vniuerso Romanorũ orbe Doctores legis,
ea quæ legis sunt rectẽ sapere & operari, &
non regulas nascẽtis Ecclesiæ cõfundi, aut
fidẽ, aut doctrinã Apostolorũ varijs macu-
lare doctrinis, nec fratres infestare.

*Maiorum le-
ges seruandæ.*

LE

LECTIO XIII.

DOCTOR.

QVID vocas Sanctorum communionem?

ADOLESCENS.

Hac ipsa, fideles in suo quisq; gradu ac vocatione in-
uicem arctissime cum Ecclesia, a tanquã membra cũ
corpore & cum eius capite Christo Iesu, b ex quo bona
omnia nostra proficiscantur, coniunguntur: Deinde bo-
norum, quæ singulatim ab omnibus fiunt, operum, sum-
ma inter omnes extat communicatio, dum & mutuò ac
inuicem orant, & eadem simul dilectione ac cœlesti be-
neuolentia coalescunt.

*a Ioan. 17. Rom. 12. 1. Corin. 10.
10. & 12. Ephes. 4. & 5.
Gala. 3. Act. 2. Colos. 1.
b Ephes. Ioan. 1. 2. Petr. 1.
Psalm. 118. Iacob. 1. 2. Cor. 1.*

DOCTOR.

Potest ne aliquando communionis huius fructus pe-
riclitari?

ADOLESCENS.

Potest sanè: idq; tum maximè, cum quis grauem ob-
culpam (qualis esset vel animi in aliquo flagitio pertina-
cia, vel schisma, vel hæresis, aut aliud aliquod crimen
publicum) Ecclesiæ authoritate ac censura, c à communi
bonorum vsu atque societate reijcitur.

*Dr. Anstet
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800*

DOCTOR.

Quem verò mihi vocas vel Hæreticum, vel Schisma-
ticum?

ADOLESCENS.

Eum ego iure nomino Hæreticum, qui communem
fidei Catholicæ, quam aliquando professus est, regu-
lam, d vel vna in re pertinax oppugnat. At ille mihi cen-
setur Schismaticus, qui Catholicam quidem fidem pro-
fitetur, sed aliqua leui aut nulla sæpè occasione offensus,
ab Ecclesiæ se e authoritate & communionem separat.

*c Num. 12. Matth. 18. 1. Cor. 5.
1. Timo. 1. 2. Ioã. 1. 2. Thes. 3.
Cypr. lib. 1. epist. 11. August.
ser. 14. de ver. Apost. & epist.
4. 2. & 166. & de fide & oper.
& contr. Par. lib. 3. cap. 2. Ori-
gen. in Hier. hom. 11. Chrysost.
in Matth. 18. hom. 61.*

DOCTOR.

Perge iam, & de peccatorum remissione, qui decimus
est in Symbolo articulus, differe.

ADO

Hæc illa est peccatorum remissio quam Iesus Christus nobis morte & sanguine suo certissimè conquestus, quæ quidem nobis singillatim communicari solet quotidie, vi ac autoritate ^f clauium, quas Ecclesiæ tanquam tribunal quoddam esse voluit, administris tamen earum Pastoribus legitimis, summo vnus ac visibilis Capitis, id est, supremi Pontificis iudicio.

D O C T O R.

Quod est tandem istud Caput, seu, vt vocas, supremus Pontifex?

A D O L E S C E N S.

Romanus Episcopus, quem D. Petro, & Apostolorum Principi iam inde ab initio succedere credimus, qui summam totius Ecclesiæ administrationem accepit à Christo, tum sibi, tum suis etiam successoribus.

D O C T O R.

Afferis ergo D. Petrum Romæ aliquando consecrasse?

A D O L E S C E N S.

Affero sanè: atque adeò vt mihi illi sine fronte omnino esse videantur, qui post tantam totius antiquitatis ^h consensionem, audent ea de re dubitare. Sed & D. ipse Petrus primam illam suam grauitatis ac sanctimoniam plenam epistolam Romæ edidit, quam tum certè meritò Babylonem nominauit, quòd ea, cum adhuc non esset Christi doctrinis imbuta, omnium malorum ac infinitæ cuiusdam impietatis ac superstitionis sentina, iure videretur.

A AVTHORITAT. SRIPT.

I O A N. Cap. 17. Et iam non sum in mundo: & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi: vt sint vnum, sicut & nos.

A D R O M. Cap. 12. Vide sup. lect. 10. litera, D.

Q A

P R I. Ad Corinth. Cap. 1. Vide sup. lect. 12. litera, A.

E T Cap. 10. Calix benedictionis cui benedicimus, non ne cōmunicatio sanguinis Christi est? Et panis quē frāgimus, non ne participatio corporis Domini est? Quoniā vnus panis, vnū corpus multi sumus: omnes qui de vno pane participamus.

E T Cap. 12. Sicut enim corpus vnū est, & mem-

& membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Etenim in vno Spiritu omnes nos in vnū baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno Spiritu potati sumus. *Et postea.* Et si quid patitur vnum membrū, compatiuntur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.

A D E P H E S. Cap. 4. Veritatē autem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia, qui est caput, Christus: ex quo totum corpus compactum, & connexū per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mēsuram vniū cuiusq; membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

E T Cap. 5. Mulieres viris suis subditæ sūt, sicut Domino: quoniam vir, caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ. Ipse, Saluator corporis eius: *Et mox.* Nemo enim vnquam carnem suā odio habuit: sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius.

A D G A L A T. Cap. 3. Omnes enim filij Dei estis per fidem in Christo Iesu. Quicumq; enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudæus, neque Græcus, non est seruus, neque liber, nō est masculus, neque foemina. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu.

A C T O R. Cap. 2. Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Possessiones & substantias vendebāt, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Quotidie quoq; perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cū exultatione & simplicitate cordis: collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem.

A D C O L O S. Cap. 1. Vide sup. lectio. 1. lit. H.

A D E P H E S. Cap. 1. Et omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

I O A N. Cap. 1. Vide suprà, lectio. 10. litera, B.

P O S T E R. D. Petri, Cap. 1. Vide suprà, lect. 2. litera, B.

P S A L M. 118. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tuā.

I A C O B. Cap. 1. Vide sup. lectio. 11. litera, G.

P O S T E. Ad Corinth. Cap. 1. Sed ipse si in nobismetipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidetes in nobis, sed in Deo qui suscitatur mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit & eruit: in quem speramus, quoniam & adhuc eripiet, adiuantibus & vobis in oratione pro nobis, vt ex multarum personarum facierum, eius quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agatur pro nobis.

N V M. Cap. 12. Locutaq; est Maria & Aaron contra Moysen propter vxorem eius Æthiopiā, & dixerunt, Num per solum Moysen locutus est Dominus? non ne & nobis similiter est locutus? Quod cum audisset Dñs, iratus est. *Et post pauca.* Quare ergo non timuistis detrahere seruo meo Moysi? Iratusq; cōtra eos, abiit. Nubes quoque recessit quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra sicut nix. Cumq; respexisset eam Aaron, & vidisset perfulam lepra, ait ad Moysen, Obsecro Domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod stultè commisimus, ne fiat hæc quasi mortua, & vt abortiuū quod proijcitur de vulua matris suæ: ecce iam medium carnis eius deuoratum est à lepra: Clamauitq; Moyses ad Dominum, dicens, Deus obsecro sana eam. Cui respondit Dñs, Si pater eius spuisset in faciem illius, non ne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. Exclusa est itaq; Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec reuocata est Maria.

M A T T H. Cap. 18. Vide sup. lect. 13. litera, M.

P R I O. Ad Corinth. Cap. 5. Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicauit vt præsens, eum qui sic operatus est, in nomine Dñi nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cū virtute Domini nostri Iesu, tradere huiusmodi Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus

saluus sit in die Dñi nostri Iesu Christi.

PRIOR. ad Timot. Cap.1. Hoc preceptum commendo tibi fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam, habens fidē & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus est Hymenæus & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.

SECVN. Ioan. Cap.1. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite recipere eum in domum, nec, Aue, ei dixeritis.

POSTER. Ad Thessa. Cap.3. Quòd si quis non obēdit verbo nostro, per epistolam hunc notate: & non commisceamini cum illo, ut confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

D PRIOR. Ad Timot. Cap.2. Saluabitur autem per filiorum generationem: si per manserit in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate.

ET Cap.6. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est, doctrinæ: superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum: ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspitiones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

AD TITVM Cap.3. Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem, deuota: sciens quia subuersus est qui eius modi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.

E PSAL. 18. In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In Sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit ut gigas ad currendam viam, à summo cœlo egressio eius: & occursum eius vsque ad summum eius, nec est qui se abscondat à calore eius.

MATTH. Cap.20. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant aduersus patrem familias, dicentes, Hi nouissimi vna hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus. At ille respondens, vni eorum dixit, Amice, non facio tibi iniuriam: non ne ex denario

conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic nouissimo, dare sicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo, facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi, primi: & primi, nouissimi. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

ACTOR. Cap.21. Dum autē septē dies consummarerentur, hi qui de Asia erant Iudæi, cum vidissent eum in templo, concitauerunt omnem populum, & iniecerunt eum manus, clamantes, Viri Israëlita, adiuuate: hic est homo qui aduersus populum & legem & locum hunc, omnes vbique docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violauit sanctum locum istum. (viderant enim Trophimum Ephesum in ciuitate cum ipso, quem æstimauerunt quoniam in templum introduxisset Paulus.) Commotaque est ciuitas tota, & facta est cōkursio populū. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: & statim clausæ sunt ianue. Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis, Quia tota confunditur Hierusalem.

PRIOR. Ad Corinth. Cap.1. Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia.

ET Cap.12. Honestam autem nostram, nullius egent: sed Deus temperauit corpus, ei cui deerat abundantior tribuendo honorem, ut non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro inuicem sollicita sint membra.

AD EPHE S. Cap.1. Propterea & ego audiens fidem vestram quæ est in Dño Iesu, & dilectionem in omnes Sanctos: nõ cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis.

AD COLO. Cap.1. Vide sup. lit. A. Deinde. Et vos cum essetis aliquando alienati & inimici sensu in operibus malis: nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos Sanctos & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso. Si tamē permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Euangelij quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa creatura quæ sub cœlo est, cuius factus sum ego Paulus minister.

PRIOR. Ad Timoth. Cap.2. Vide sup. litera. D.

AD HEB. Cap.6. Non enim iniustus Deus

Deus ut obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis & ministratis. Cupimus autem vnumquemque vestrum eadem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei vsque in finē: ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum qui fide & patientia hæreditabunt promissiones.

PRIOR. D. Petri, Cap.1. Vide sup. lect. 7. lit. G. Et deinde. Animas vestras castificantes in obediētia charitatis, in fraternitatis amore simplici ex corde inuicem diligite attentius.

ET POST. Cap.1. Vide sup. lect. 13. lit. N.

F MATTH. Cap.16. Vide sup. lect. 12. litera. D.

IOAN. Cap.20. Vide sup. lect. 12. litera. E.

G MATTH. Cap.16. Vide sup. lect. 12. litera. D.

IOAN. Cap.21. Vide sup. lect. 12. litera. D.

ACTO. Cap.1. In diebus illis exurgēs Petrus in medio fratrum, dixit, &c.

ET Cap.8. Petrus autē dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.

H PRIOR. D. Petri, Cap.5. Per Sylluanum fidelē fratrem, vobis (ut arbitror) breuiter scripsi: obsecrans & contestans hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis. Salutem vos Ecclesia, quæ est in Babylone, cõlecta: & Marcus filius meus.

AUTHORIT. PATR.

C 1 CYPRIA. lib.1. epist. 11. ad Põpõnum. Interfici Deus iussit, Sacerdotibus suis non obtēperantes, iudicibus à se ad tempus constitutis non obediētes: & tunc quidē gladio occidebantur, quādo adhuc & circūcisio carnalis manebat: nunc autē quia circūcisio spiritalis esse ad fideles seruos Dei cõcepit, spiritali gladio superbi & cõtumaces necantur dum de Ecclesia eiciuntur. Neque enim viuere foris possunt, cum domus Dei vna sit, & nemini salus esse nisi in Ecclesia possit.

Deut. 17.

Excommunicatio est gladius spiritalis.

Excommunicati nõ possunt viuere.

Quando Satanæ traditur excommunicatus. 1. Cor. 5. 1. Tim. 1.

Satanæ traditus prædicat, esse excommunicatos demonstrat.

3 IDEM tom.2. epist. 24. ad Madaurenses. Videtis certē multos præcisos à radice Christianæ societatis (quæ per sedes Apostolorum, & successiones Episcoporum, certa per orbem propagatione diffunditur) de sola figura originis, sub Christiano nomine, quasi arescentia sarmenta gloriari, quas hæreses & schismata nominamus.

4 ET EPIS. 166. ad Festum. Quid igitur hinc faciat Ecclesiæ medicina, salutem omnium materna charitate conquirrens, tanquam inter phreneticos & lethargicos æstuans? Nunquid contemnere, nunquid desistere vel debet vel potest? Vtrisque sit necesse est molesta, quia neutris est inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari. Sed perseuerat diligentia charitatis phreneticum castigare, lethargicum stimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, sed ambo diliguntur: ambo molestati, quandiu ægri sunt, indignantur, sed ambo sanati gratulantur.

5 IDEM tom.4. lib. De fide & operibus, Cap.3. Non omittendam censuit Christus Ecclesiæ disciplinam, imo verò admonuit adhibendam, quando ait: Attendite vobis: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si audierit te, lucratus es fratri tuo. Si autem non audierit te, assume tecum vnum vel duos, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem nec Ecclesiā audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Deinde ipsius seueritatis terrorem grauissimum adiecit etiam eo loco, dicens: Quæ solueritis in terra, soluta erunt, & in cœlo: quæ ligaueritis in terra, ligata erunt in cœlo. Prohibet etiā sanctum dare canibus. Nec contrarius est Apostolus Dño, quia dicit: Peccantes coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant: Cum ille dicat, Corripe eum inter te & ipsum. Vtrunque enim faciendum est, sicut & infirmitatis diuersitas admonet eorum, quos utique non perdendos, sed corrigendos, curandosque suscepimus, & alius sic, alius autem sic sanandus est: ita etiam est ratio dissimulandi & tolerandi malos in Ecclesia: & est rursus ratio castigandi & corrigendi, non admittendi, vel à communione remouendi.

Hæreses & schismata quibus committuntur.

Ecclesia alios castigat, alios excusat, sed omnes diligit.

Matth. 18.

Seueritatis terror grauissimus. Matth. 7. 1. Tim. 5.

Excommunicatio debet esse discretissima.

6 ET Cap.5. Cum eis, per quos Ecclesia regitur,

regitur, ad est salua pace potestas discipline aduersus improbos aut nefarios exercenda: tunc rursus ne fociordia segnitiaq; dormiamus, alijs aculeis p[re]ceptorum, quae ad feueritatem co[er]tionis pertinent, excitandi fumus: vt gressus nostros in via Domini ex vtriusque testimonijs illo duce atque adiutore dirigentes, nec patientiae nomine torpescamus, nec obtentu diligetiae sauiamus.

Excommunicandi potestas.

Excommunicatio, quando ferri non debeat.

1. Thess. 3.

Matth. 13.

Excommunicatio propter graue peccatu[m] ferenda est, nec timenda detrahentiu[m] lingua.

non p[re]beamus his aurem qui propter excommunicationem sui, tam Prepositos, quam omnem Ecclesiae concionem vesano ore dilacerant.

9 CHRYSOS. tom. 2. homil. 61. in Cap. 18. Matth. Quaecunq; alligaueritis super terram, &c. Nec dixit Ecclesiae Praesuli: Vinculis istu[m] co[n]stringe: sed, si ligaueris, ei qui dolorem pertulit, totum permittens: tunc haec vincula indissolubilia manent. Patet ergo extremis istum supplicij esse vexandum, sed nulla culpa eius est qui detulit, sed totum crimen iure in eum qui pertinax in malignitate fuit, reijcitur. Animaduertis quo pacto duplici huic necessitate vixit, praesenti dico punitione, & futuro supplicio: Haec minatus est, ne haec accidat, sed tum ne ab Ecclesia eijciatur metuens, tum vt vincula tam terrestria quam caelestia reformidans, mitior fiat. Nam cum haec sciat, quanuis primo ingressu minus fecerit, multitudine tamen iudiciorum conuictus, iram fortasse deponet: hac enim de causa non confestim abscindit, sed ad tertium vsque iudicium progressus est: vt si primo non paruerit, obtemperet alteri: quod si secundum etiam spreuerit, tertio saltem moueatur: at si hoc etiam neglexerit, aeterna supplicia tandem, & iudicium Dei expauescat.

Matth. 18.

Excommunicandi potestas penes Ecclesiam Praelatos.

D 1 IRENÆ. aduersus haereses, lib. 4. Cap. 43. Vide supra, lectio. 12. litera. G. auth. 3.

2 HIERON. tom. 9. in Cap. 5. ad Galatas. Nonnunquam euenit, vt & in expositionibus scripturarum oriatur dissensio, e quibus haereses quoque, quae nunc in carnis opere ponuntur, ebulliunt. Si enim sapientia carnis inimica est Deo, (inimica autem sunt omnia dogmata falsitatis Deo repugnantia) consequenter & haereses inimicae Deo, ad carnis opera referuntur. *ἀειροῖς* autem Graece ab electione dicitur, quod scilicet eam sibi quisq; eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. Quicumq; igitur aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus sancti flagitat, quo conscripta est: licet de Ecclesia non recesserit, tamen haereticus appellari potest: & de carnis operibus est, eligens quae peiora sunt.

Haeresis quid sit, & unde oritur.

Rom. 8.

3 AVGVST. tom. 7. contra Cresco. Grammaticum, lib. 2. Cap. 3. Quid sibi vult (inquis) quod ais, haereticorum sacrilegum error? Na haereses non nisi inter diuersa sequentes fieri solent: nec haereticus, nisi contrarie, vel aliter interpretatae religionis est

est cultor, vt sunt Manichaei, Ariani, Marcionitae, Nouatiani, caeteriq; quorum inter se contra fidem Christianam diuersa sententia stat. Inter nos (Donatistas & Catholicos) quibus idem Christus natus, mortuus & resurgens, vna religio, eadem sacramenta, nihil in Christiana obseruatione diuersum, schisma factum, non haeresis, dicitur. Siquidem haeresis est diuersa sequentium secta: schisma vero, eadem sequentium, separatio.

Quid haeresis, quid schisma.

In Ecclesia est remissio peccatorum, non extra illam.

Matth. 18.

Potestas data sacerdotibus, denegata Angelis.

Matth. 16. & 18.

Ioan. 20.

Sacerdotum vinculu[m] ad caelos pertinet.

Matth. 28.

Sacerdotes purgant lepram animarum.

Deo sunt in iurijs qui sacerdotibus admittunt potestate[m] remittendi peccata.

commissum munus refundere. Na cum ipse in Euangelio suo dixerit Dns Iesus: Accipite Spiritu[m] sanctu[m], quoru[m] remiseritis peccata, remittuntur eis, & quoru[m] retinueritis, detenta erunt: Quis est ergo qui magis honorat, vtru[m] qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Ecclesia in vtroq; seruat obedientiam, vt peccatu[m] & alliget, & relaxet. Haeresis in altero immitis, in altero inobediens, vult ligare quod non resoluat, non vult soluere quod ligauit. In quo se sua danat sententia. Dns enim parius & ligandi & soluendi esse voluit, qui vtrunq; pari conditione permisit. Ergo qui soluendi ius non habet, nec ligandi habet. Si cut enim secundum Dominicam sententiam, qui ligandi ius habet, & soluendi habet: ita istorum assertio seipsam strangulat, vt quia soluendi ius sibi negant, negare debeant & ligandi. Quomodo igitur potest alterum licere, alterum non licere? Si quibusda[m] datum vtrunq; est licere, aut vtrunq; non licere: certum est vtrunq; Ecclesiae licere, haeresi vtrunq; non licere. Ius enim hoc solis permissum sacerdotibus est. Recte igitur Ecclesia vendicat, quae veros sacerdotes habet: haeresis vendicare non potest, quae sacerdotes Dei non habet. Non vendicando, aut ipsa de se pronunciat, quod cum sacerdotibus non habeat, ius sibi vendicare non debeat sacerdotale. Hac impudenti contumacia, pudente cernimus confessionem. Spectat etiam illud, quonia[m] qui Spiritu[m] sanctu[m] accipit, & soluendi potestatem & ligandi accipit. Sic enim scriptu[m] est: Accipite Spiritu[m] sanctu[m], &c. Ergo qui soluere non potest peccatu[m], non habet Spiritu[m] sanctu[m]. Munus Spiritus sancti est officium sacerdotis, ius autem Spiritus sancti, in soluendis ligandisque criminibus est. Quomodo igitur munus eius vendicant, de cuius diffidunt iure & potestate? Quid, quod insolentiores sunt? Nam cum ad misericordiam proprior quam ad feueritatem sit Spiritus Dei, quod ait se velle, id nolunt: quod nolle, hoc agunt: cum vindicare iudicis sit, remittere misericordis. Tolerabilius igitur Nouatiane remitteres, quam ligares. Aliud enim quasi delinquenti parcens, vsurpares: aliud quasi aeternae compassus, ignosceres.

Ioan. 20.

Haeretici se ipsos iugulant.

Munus Spiritus sancti est officium sacerdotis.

G 1 IREN. aduersus haereses, lib. 3. Cap. 3. Vide supra, lectio. 12. litera. G. authorit. 1. Deinde. Fundates igitur & instruentes Beati Apostoli Ecclesiam, Lino Episcopatum ad ministrandam Ecclesiae tradiderunt. Succedit autem ei Anacletus: post eum tertio loco

Numeratur Romani Pontifices vsq; ad aetatem Irenaei.

ab Apostolis Episcopatum sortitur Clemēs, qui & vidit ipsos Apostolos, & contulit cū eis, cū adhuc insonātē prædicationē Apostolorū, & traditionē ante oculos haberet. Huic autem Clemēti succedit Euaristus, & Euaristo Alexāder, ac deinceps sextus ab Apostolis constitutus est Sixtus, & ab hoc Telephor⁹, qui etiā gloriosissimē martyriū fecit, ac deinceps Higinus, post Pius, post quem Anicetus. Cū autē successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco Episcopatum ab Apostolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & successione, ea quæ est ab Apostolis in Ecclesia traditio, & veritatis præconiatio, peruenit vsque ad nos. Et est plenissima hæc ostensio, vnam & eandem viuificatricem fidē esse, quæ in Ecclesia ab Apostolis vsque nunc sit conseruata, & tradita in veritate.

Revera fidei inuicium.

2 TERTVL. de præscriptio. hæreticorum. Vide sup. lect. 13. lit. L. auth. 3.

Hæreses & schismata vnde oriantur.

3 CYPRIA. lib. 1. epist. 3. ad Cornel. Neque enim aliundē hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quā inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur: cui si secundum magisteria Diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersum sacerdotum collegium quicquā moueret: nemo post Diuinum iudicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consensum, iudicem se iam non Episcopi, sed Dei faceret: nemo dissidio vnitatis, Christi Ecclesiā scinderet: nemo sibi placens ac timens seorsum foris hæresim nouam cōderet. Et mox.

Cur Prælatos Ecclesia oppugnet hæretici.

Christi aduersarius & Ecclesiæ eius inimicus, ad hoc Ecclesiæ Præpositum sua infestatione persequitur, vt gubernatore sublatio atrocius atque violentius circa Ecclesiæ naufragia grassetur. Et paulo post. Petrus tamen, super quem ærificata ab eodem Domino fuerat Ecclesia, vnus pro omnibus loquens, & Ecclesiæ voce respondens, ait, Domine ad quem ibimus? Verbum vitæ æternæ habes: & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es Filius Dei Viui: significans scilicet & ostendens eos, qui à Christo recesserint, culpa sua perire: Ecclesiam tamen quæ in Christum credat, & quæ semel id quod cognouit teneat. nunquā omnino ab eo discedere, & eos esse Ecclesiam, qui in domo Dei permanent. Et longè post. Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto, nauigare audent, & ad

Ecclesiam quam rececit à Christo.

Petri Cathedram atque ad Ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, à schismaticis & prophanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos (quorum fides, Apostolo prædicante, laudata est) ad quos perfidia habere non possit accessum.

Primas Romanæ Ecclesiæ. Rom. 1.

4 ORIGENE. tom. 2. tracta. 6. in Matth. Non modica differentia est, quod Petro datæ sunt clauæ non vnus cœli, sed multorum cœlorum, vt quæcunq; ligauerit super terram, sint ligata non tantum in vno cœlo, sed in omnibus cœlis: & quæ soluerit super terram, sint soluta non solum in vno cœlo, sed in omnibus cœlis. Ad eos autē qui multi sunt, ligatores & solutores in terra, sic dicit, vt soluant & alligent, non in cœlis sicut Petrus, sed in vno cœlo, quia nō sunt in tanta perfectione sicut Petrus, vt alligent vel soluant in omnibus cœlis.

Non vnus cœli, sed multorum, clauæ datae sunt Petro. Matth. 16. Matth. 18. Petri super alios Apostolos excellens.

5 AVGVST. tom. 7. contra literas Petilian, lib. 1. Cap. 51. Cathedra tibi quid fecit Ecclesiæ Romanæ in qua Petrus sedet, & in qua hodie Anastasius sedet? vel Ecclesiæ Hierosolymitanæ, in qua Iacobus sedet, & in qua hodie Ioannes sedet, quibus nos in Catholica vnitatem connectimur, & à quibus vos nefario furore separastis? Quare appellas Cathedram pestilentiam, Cathedram Apostolicam? Si propter homines, quos putas legem loqui, & non facere, nunquid Dominus Iesus Christus propter Pharisæos, de quibus ait: Dicunt enim & non faciunt: cathedræ, in qua sedebant, vllam fecit iniuriam? Non ne illam cathedrā Moysi commendauit, & illos seruato Cathedræ honore, redarguit?

In Cathedra Romana sedet Petrus.

Psal. 1.

Matth. 23. Apostolica Cathedra nō est derubendum propter malos in ea sedentes.

Antiqua traditionis exempla seruanda.

6 IDEM tom. 2. epist. 9. quæ est Innocentij Papæ. Inquirendis de his rebus, quas omnium sollicitudine decet à sacerdotibus, maximè, à vero iustisq; & Catholico tractari Concilio, antiquæ traditionis exempla seruantes, & Ecclesiasticæ memores disciplinæ, vestræ religionis vigorem nō minus nunc in consulendo, quā antea cū pronunciaretis, vera ratione firmatis, qui ad nostrum referendum approbastis esse iudicium, scientes quid Apostolicæ Sedis (cū omnes hoc loco positi ipsum sequi desideremus Apostolum) debeat, à quo ipse Episcopatus & tota autoritas nominis huius emerit. Quem sequentes, tā mala iam damnare nouimus, quā probare laudanda: vel id verò quod Patrum instituta, sacerdotali custodientes officio, nō cēsetis esse calcanda, quod illi non humana, sed

Diuina

Diuina sententia est, vt difficiles quæstiones deferantur ad Romanam Sedem.

Diuina decreuere sententia, vt quicquid de disiunctis remotisq; prouincijs ageretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad huius Sedis notitiam perueniret. Vbi tota huius autoritate iusta quæ fuerit pronuntio firmaretur, indeq; iurerent cæteræ Ecclesiæ (velut de natali suo fonte aquæ cunctæ procederēt, & per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent) quid præcipere, quos abluere, quos velut in cœno inmundabili sordidatos, mundis digna corporibus vnda vitaret.

Romani Pontificis auctoritas est ex sacris literis.

7 ET Epist. 92. ad Innocen. Papam. ad f. Sed arbitramur, adiuuante misericordia Domini Dei nostri Iesu Christi, qui te & regere consulentem, & orantē exaudire dignatur, auctoritati Sanctitatis tuæ, de sanctarum scripturarum autoritate de promittæ, facilius eos qui tam peruersa & perniciofa sentiunt esse cessuros, vt de correctione eorum potius congratulemur, quā contristemur interitu.

2. Cor. 11.

8 ET Epistola. 93. quæ est Innocentij Papæ ad Patres Concilij Mileuitani. Diligenter ergo & congruè Apostolico consulitis honori, honori inquam illius, quem præter illa quæ sunt extrinsecus, sollicitudo manet omnium Ecclesiarum, super anxijis rebus quæ sit tenenda sententia, antiquæ scilicet regulæ formam secuti, quā toto semper ab orbe mecum nostis esse seruata. Verum hæc missa facio: neque enim hoc vestram credo latere prudentiā. Quid enim actione firmastis, nisi scientes quod per totas prouincias de Apostolico fonte penitentibus responsa semper emanent? Præsertim quoties fidei ratio ventilatur, arbitrator omnes fratres & Coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris authorem referre debere, velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus Ecclesijs in commune prodesse. Fiant enim necesse est cautiore, cū inuentiones malorum ad duplicis relationē synodi, sententiæ vestræ statuis, viderint ab Ecclesiastica cōmunionē se iunctos. Gemino igitur bono charitas vestra fugitur. Nam & canonū potiemini gratia feruatorū, & beneficio vestro totus orbis vteat.

In rebus fidei, ad Sedem Apostolicam recurendum est, & quare.

Petrus habuit primatum Apostolatus, & ideo Ecclesiam repræsentabat.

9 IDEM tom. 9. in Ioan. tractatu. 124. Hoc agit Ecclesia spe beata in hac vita erūnosa, cuius Ecclesiæ Petrus Apostolus, propter Apostolatus sui Primatum, gerebat figurata generalitate personam. Quod enim ad ipsum propriè pertinet, natura vnus homo

erat, gratia vnus Christianus, abundantiore gratiore gratia vnus idemq; primus Apostolus: sed quando ei dictum est: Tibi dabo clauæ regni cœlorum: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cœlis: vniuersam significabat Ecclesiam, quæ in hoc seculo diuersis tentationibus velut imbris, fluminibus, tempestatibusq; quatitur, & nō cadit, quoniam fundata est super petram, vnde & Petrus nomen accepit: non enim à Petro petra, sed Petrus à petra: sicut non Christus à Christia no, sed Christianus à Christo vocatur.

Matth. 16.

Petro clauæ sunt date ad vilitatē totius Ecclesiæ.

Petrus sic dicitur à petra.

Ioan. 1. Petrus, cur sic dicitur.

10 CYRILL. Alexandri. in Ioan. lib. 2. Cap. 12. Nec Simon fore iam nomē sibi, sed Petrus, prædicit, vocabulo ipso commodè significans, quod in eo tanquā in petra lapideq; firmissimo, suam esset ædificaturus Ecclesiam.

Ecclesiam scindunt hæretici.

Ioan. 19. Cant. 2.

Hierem. 2. Cant. 4.

Rom. 1.

11 HIERONIM. tom. 2. epist. 57. ad Damasum. Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam, minutatim per frustra discepit: & Christi vineam exterminant vulpes: vt inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficile, vbi signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: idē mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam, censui consulendam, inde nunc meæ animæ postulans cibum vnde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementum liquentis, & interiacens longitudo terrarum, me à preciosa margaritæ potuit inquisitione prohibere. Vbiq; fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta Patrū seruatur hereditas. Ibi cespitate terra fecundo, Dominici seminis puritatem cæteno fructu refert: hinc obruta sulcis frumenta, in lolium auenarq; degenerant. Nunc in Occidente Sol iustitiæ oritur, in Oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, supra sidera posuit thronum suū. Vos estis lux mūdi, vos estis sal terræ, vos aurea vasa & argentea: hic testacea vasa, vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. Quāquā igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamē humanitas. A sacerdote victimam salutis, à pastore præsidium ouis flagito. Faceat inuidia: Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo Crucis loquor. Ego nullum primū, nisi Christū sequēs, Beatitudini tuæ,

In rebus fidei consule da Romanam Sedem.

Matth. 24.

In Romana Ecclesia fides incorrupta.

Luc. 8.

Isai. 14.

Matth. 5.

Hieronimi veneratione erga Romanū Pontificem, Petri successore & Ecclesiæ pastore.

K 3 id est,

Super Cathedram Petri edificata est Ecclesia. Mat. h. 16. Exo. 12. Gen. 8. Non agnoscetes Romanum Pontificem, pertinent ad Antichristum. Petrus à Romano Pontifice Hieronimus quid credere debeat.

Romanus Pontifex universalis Archiepiscopus, per legatos praesens Concilio.

Petrus, Petrus & crepido Catholice Ecclesie.

Synodus generalis petri confirmatio nem à Romano Pontifice.

id est, cathedra Petri communionem confortior: super illam Petram aedificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agrum comederit, profanus est. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuiio. Et mox. Non noui Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristus est. Et in fine. Quia obrem obtestor Beatitudinem tuam, per Crucifixum, mundi salutem, per homouisionem Trinitatem, ut mihi epistolis tuis siue tacendarum, siue dicendarum hypostaseon detur autoritas. Et ne forte obscuritas loci, in quo dego, te fallat: per baiulos literarum ad Euagrium presbyterum, quem optime nosti, dignare scripta transmittere: simul etiam, cui apud Antiochiam debeam communicare, significes: quia Campanenses cum Tharsensibus haereticis copulati, nihil aliud ambiunt, quam ut auctoritate communionis vestrae fulti, tres hypostases cum antiquo sensu praedicent.

2 CONCIL. Chalcedon. Actione. 3. In qua offeruntur libelli Theodori Diaconi, Ithyryionis Diaconi, Athanasij presbyteri, & Sophronij Christiani, contra Dioscorum scripti ad Leonem Papam & Concilium: & in eis appellatur Leonem vniuersalem Archiepiscopum & Patriarcham magnam Romae: cuius Legati dicuntur in Concilio Primatum Leonis tenere: & primi sententiam aduersus Dioscorum pronuntiant, in hac verba. Vnde sanctissimus & Beatissimus Archiepiscopus magnae & Senioris Romae Leo, per nos & praesentem sanctam synodum, vna cum ter Beatissimo & omni laude digno B. Petro Apostolo, qui est Petra & crepido Catholice Ecclesiae, & ille qui est rectae fidei fundamentum, nudauit eum tam Episcopatus dignitate, quam etiam ab omni sacerdotali alienauit ministerio. In fine autem eiusdem actionis, in relatione sanctae synodi Chalcedonensis ad B. Papam Leonem, de gestis generaliter in synodo confirmatio petitur, atque inter cetera, ita dicitur: Haec sunt quae tecum, qui spiritu praesens eras, & complacere tanquam fratribus deliberaisti, & qui penè per tuorum vicariorum sapientiam videbaris à nobis, effecimus. Indicamus verò, quia & alia quaedam pro rerum ipsarum ordinata quiete, & propter Ecclesiasticorum statutorum definitiuimus firmitatem, scientes quia & vestra Sanctitas addiscens, & probatura & confirmatura est eadem. Et sub finem. Rogamus igitur, &

tuis decretis nostrum honora iudicium: & sicut nos capiti in botis adiecimus consonantiam, sic & summitas tua filijs (quod decet) adimpleat.

13 CONCIL. Ephesinum primum, in epist. ad Nestorium directa. Ecce itaque te simul cum sancta synodo, quae apud amplam urbem Romam congregata est, praesidente Sanctissimo & Reuerendissimo Patre Consacerdote nostro, Coelestino Episcopo, his scriptis synodice te etiam tertio conuenimus, consilium dantes, ut à tam prauis abstineas distortisque dogmatibus, quae & sentire cognosceris & docere: recipias verò fidem rectam, Ecclesiam per Beatissimos Apostolos & Euangelistas ab initio traditam, qui & oculis inspexerunt, & ministri verbi fuisse monstrantur. Quod si hoc religio tua facere distulerit, iuxta dilationem literis praenititiam Sanctissimi & Reuerendissimi Coeplacitae sacerdotis nostri, Romanae Praefulsi Ecclesiae Coelestini, scias te nullam sortem habere nobiscum, nec locum aut colloquium cum Dei Sacerdotibus & Episcopis obtinere. Non enim fas est contemnere nos, non solum Ecclesias ita turbatas, & scandalizatos populos, fidemque rectissimam violatam, distipatamque: quin etiam gregem, quem custodire debueras: siquidem iuxta nos amator recti dogmatis extitisses, Sanctorum Patrum vestigia pia consecrans. Omnes itaque, quos propter fidem tuam religio à communionem remouit, aut ab ordine suo deposuit, laicos & clericos, in nostram communionem recipimus. Non enim iustum est, eos tuis decretis opprimi, qui nouerunt recta sentire: qui etiam, benefacientes, tibi prudensissime restiterunt. Hoc idem namque in epistola, quam misisti ad Praefulem amplae Romae sanctum & Coepiscopum nostrum Coelestinum, significare curasti.

14 AMBROS. tom. 1. De poenitentia, lib. 1. Cap. 6. Tu dicis Petro excusanti ne ei lauares: Nisi lauero tibi pedes, non habebis partem mecum. Quod ergo isti possunt confortium tecum habere, qui clauas regni non suscipiunt, negantes quod dimittere peccata debeant? Quod quidem rectè de se fatentur, non habent enim Petri hereditatem, qui Petri fidem non habent, quam impiam diuisione discerpunt. Sed hoc improbè, quod etiam in Ecclesia donari peccata negant posse, cum Petro dictum sit: Tibi dabo clauas regni caelorum, & quaecumque ligaueris super terram, erunt ligata & in caelo: &

Qui Romano non potest Pontifici, inter Catholicos forte non habet.

Ion. 13.

Petri hereditatem non habent, qui eius fidem non habent. Matth. 16.

2. Cor. 2.

Petrus postus in fundamento.

Matth. 16.

Aliter Petrus petra, aliter Christus.

Axiomata sua Christo largitur alijs.

Joan. 8.

Matth. 5.

Matth. 10.

H

quaecumque solueris super terram, erunt soluta & in caelis. Cum & ipse vas electionis Dominicae dicat: Si cui autem quid donastis, & ego: nam & ego quod donauit propter vos in persona Christi. Cur igitur Paulum legunt, si eum tam impiè arbitrantur errasse, ut ius sibi vendicaret Domini sui? Sed vendicauit acceptum, non usurpauit indubitum.

15 BASIL. homi. De Poenitentia. Quae est inter homilias variorum argumentorum, postrema. Petrus tertio abnegauit, & collocatus est in fundamento: Petrus dixerat iam antea, & beatus pronuntiatus fuerat: dixerat, Tu es Filius Dei excellenti: & vicissim audierat se esse petram, ita laudatus à Domino. Licet enim petra esset, non tamè petra erat ut Christus. Ut Petrus petra erat. Nam Christus verè est immobilis petra, Petrus verò propter petram. Axiomata namque sua Iesus largitur alijs. Largitur autem ea non euacuatus, sed nihilominus habes. Lux est: Vos estis lux mundi, inquit. Sacerdos est, & facit sacerdotes. Ouis est: & dicit, Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Petra est, & petram fecit. Quae sua sunt largitur seruis suis. Argumentum hoc est opulenti, habere videlicet, & alijs dare.

1 IRENÆ. aduersus haereses, lib. 3. Cap. 3. Vide sup. lit. G. autho. 1.

2 PAPIAS Hieropolitanus Episcopus, referente Eusebio lib. 2. Ecclesiastica historia, Cap. 15. Cui simile dat testimonium etiam Hieropolites Episcopus, nomine Papias: qui & hoc dicit, quod Petrus in prima epistola sua, quam de vrbe Roma scripsit, meminerit Marci, in qua tropicè Romam Babylonam nominarit, cum dicit: Salutem vos ea quae in Babylone est, electa Ecclesia, & Marcus filius meus.

1. Pet. 5. Petrus ex vrbe Roma epistola scripsit priorè.

Petrus Romanam venit.

D Clemente Petrus laudat, & ordinat Episcopum Romanum post se.

veritatem totius meae praedicationis agnouit. Qui in omnibus tentationibus meis socius extitit, fideliter perseuerans: quae praeteris expertus sum Dominum colentem, homines diligentem, castum, discendi studijs deditum, sobrium, benignum, iustum, patientem, scientem ferre nonnullorum (etiam ex his qui in verbo Domini instruantur) iniurias. Propter quod ipsi trado à Domino mihi datam potestatem ligandi & soluendi, ut de omnibus quibuscumque decreuerit in terris, hoc decretum sit & in caelis. Ligabit enim quod oportet ligari, & soluet quod oportet solui. Et haec cum dixisset, manus ei imposuit, eumque in Cathedra sua sedere compulit: multum eum instruens, qualiter aut Ecclesiam sibi commissam regeret, aut oues susceptas aleret. Tunc & Paulus Apostolus Romam veniens, Christum Dominum praedicabat. Tempore igitur Neronis Caesaris, erant Romae salutariter Doctores Christianorum Petrus & Paulus Apostoli, per quos dum fides Domini Iesu Christi in omnium cresceret mentes, & religionis propagarentur augmenta, quia essent sublimis operibus, clari magisterio ob virtutem Diuinæ gratiae, Nero per magum Simonem aduersari coepit Apostolis: quia diuersis illusionibus demonum ita magus Caesaris animam obtinuerat, ut eum salutis suae praesulem, vitæque custodem, remota ambiguitate confideret.

Petrus & Paulus sub Nerone Romae docuerunt.

4 CLEMENS Papa martyr, epist. 1. ad Iacobum fratrem Domini. Notum tibi facio Domine, quia Simon Petrus, qui vere fidei merito, & integræ praedicationis obtentu, fundamentum esse Ecclesiae definitus est, quia de causa etiam Domini ore cognominatus est Petrus, quia fuit primitiae electionis Domini, Apostolorum primus, cui & primo Deus Pater Filium reuelauit, cui & Christus competenter beatitudinem contulit, qui & vocatus est, & electus, & coniuua Domini, & comes effectus, tanquam bonus & probatissimus discipulus, qui obscuriorè mundi plagam Occidentis (velut omnium potentior) illuminare praecipus est, quiq; & integrè potuit implere praecipus. Sed quousque sermonem protraham, refugiens indicare quod triste est, quod quidem necesse est, licet tardè, proferre? Hic denique ipse Petrus, qui pro immensa charitate quam erga omnes homines gerebat, palam cum omni fiducia (aduersante etiam tyranno totius mundi) bonum praedicare non destitit,

Petrus fundamentum Ecclesiae, & primus Apostolorum.

Matth. 16.

& Regem omnium seculorum per orbem terrarum, & vsque ad ipsius Romanarum urbis huius notitiam, ut etiam ipsa saluaretur, inuenit. Hic, inquam, pro pietate pati volens, presentem vitam finivit. In ipsis autem diebus quibus vitam finem sibi imminere presentit, in conuentu fratrum positus, apprehensa manu mea repente consurgens, in auribus totius Ecclesiarum hac protulit verba: Audite me fratres & conserui mei, quoniam ut edoctus sum ab eo qui misit me, Domino & Magistro meo Iesu Christo, dies mortis meae instat, Clementem hunc, Episcopum vobis ordino, cui soli meae praedicationis & doctrinae Cathedram trado. Qui mihi ab initio vsque in finem comes in omnibus fuit, & per hoc veritatem totius meae praedicationis agnouit. Qui in omnibus tentationibus meis socius extitit, fideliter perseuerans. Quae praeter ceteris expertus sum, Deum colentem, homines diligentem, castum, discendi studijs deditum, sobrium, benignum, iustum, patientem, & scientem ferre nonnullorum (etiam ex his qui in verbo Dei instituantur) iniurias. Propter quod ipsi trado a Domino mihi traditam potestatem ligandi & soluendi, ut de omnibus quibuscunque de creuerit in terris, hoc decretum sit & in caelis. Ligabit enim, quod oportet ligari, & soluet quod expedit solui, tanquam qui ad liquidum Ecclesiarum regulam nouerit. Ipsum ergo audite, scientes quia quicumque contristauerit doctorem veritatis, peccat in Christum, & Patrem omnium exacerbat Deum, propter quod & vita carebit. Ipsum autem qui praestit ceteris oportet medici vicem agere, & non ferarum bestiarum furore commoueri.

5 CAIVS scriptor antiquus, qui cum Zepherino Episcopo Romano aduersum Proculum quendam Cataphrygam disputans, haec de Apostolorum commemorat locis (Referente Eusebio Ecclesiastica historia lib. 2. Cap. 25.) Ego, inquit, habeo trophaea Apostolorum, quae ostendam. Si enim procedas via regali, quae ad Vaticanum ducit, aut via Ostiensis, inuenies trophaea defixa, quibus ex utraque parte statutis, Romana communiter Ecclesia.

6 DIONYS. Corinth. Episcopus. Epistola ad Romanos data. Sed & vos per tale doctrinam & cohortationem Romanarum & Corinthiarum Ecclesiarum, plantationem a Petro & Paulo constitam, contempnastis. Ambo enim & Corinthi apud nos verbum ferentes, eadem docuerunt: & isthic in Italia apud

vos cum eadem simul promulgassent *μαρτυρία* *ναὶ τὸν αὐτὸν χρόνον*, eodem tempore martyrio sunt perfuncti.

7 EGESIPPVS lib. 3. de excidio Hierosolymitano, Cap. 2. Erant tunc temporis Romae Petrus & Paulus Doctores Christianorum, sublimes operibus, &c. per totum caput.

8 TERTVL. lib. de praescript. haereticorum. Vide sup. lit. G. auth. 2.

9 IDEM, lib. aduersus Gnosticos, Scorpiacum, Cap. 10. Nam & si adhuc clauum putas caelum, memento clauis eius hic Dominum Petro, & per eum Ecclesiarum, reliquisse, quas hic vnusquisque; interrogatus atque confessus feret secum.

10 ET Cap. 15. Vitas Caesarum legimus, orientem fidem, Romae primus Nero cruci astringitur. Tunc Paulus ciuitatis Romanae consequitur natiuitatem: cum illic martyrij renascitur generositate.

11 CLEMENS Alexandrinus lib. 7. Stromatum, circa finem. Nam Domini quae fuit in aduentu doctrina, cum coepisset ab Augusto, medio tempore Tiberij consummatur. Apostolorum autem eius doctrina, vsque ad Pauli ministerium, Neronis tempore consummatur. Inferius autem circa tempora Adriani Imperatoris fuerunt qui haereses excogitarunt, & peruenerunt vsque ad aetatem Antonini natu maioris, ut Basilides, etiam si Glauciam sibi adscribat magistrum, ut ipsi gloriantur, qui fuit Petri in terpres. Similiter autem fuit Pauli familiaris. Marcion enim cum natus esset eadem, quae ipsi aetate, versabatur ut senex cum iunioribus. Post quem Simon Petrum audiit paululum praedicantem.

12 EVSEB. Caesariensis. Ecclesiasticae historiae, lib. 2. Cap. 14. Continuo in ipsis Claudij temporibus, clementia Diuinae prouidentiae probatissimum omnium Apostolorum & Maximum, fidei magnificentia & virtutis merito primorum Principem Petrum, ad urbem Romam, velut aduersum humani generis communem perniciem repugnaturum deducit, ducem quendam & magistrum militiae suae, scientem Diuina praemia gerere, & virtutum castra ducere. Ipse adueniens ex Orientis partibus, ut caelestis quidam negociator, mercimonia Diuini luminis, si quis sit comparare paratus, aduexit, & salutaris praedicationis verbo primus in urbe Roma Euangelij sui clauis

Petrus & Paulus Romae fuerunt.

Matth. 16. Claves calis per Petrum dedit Christus Ecclesiae.

Petrus & Paulus Romae passi sub Nerone. Ioan. 21. Act. 22.

Christus & Apostoli quo tempore docuerunt.

Haereticis quando caeperunt.

Glaucias in terpres Petri.

Simo Petri praedicationem audiuit.

Petrus Apostolorum maximus & princeps Romae docuit.

clauibus, ianuam regni caelestis aperuit.

13 ET Cap. 25. Igitur Nero ut apertum se hostem Diuinitatis, pietatisque; professus est ipsorum prius Apostolorum (quippe qui duces, & signiferi erant in populo Dei) expetit neces. Et Paulum quidem capite in ipsa urbe Roma, Petrum vero Crucis patibulo condemnat. Horum testimonium quare extrinsecus superfluum puto, cum re gestam insignia vsque in hodiernum, & splendidissima eorum monumenta testentur.

14 HIERONIM. tom. 1. In catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. Simo Petrus filius Ioannis, prouinciae Galilaeae, vico Bethsaida, frater Andreae Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcopatum Antiochenis Ecclesiae, & praedicationem dispersionis eorum qui de circuncisione crediderat in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij Anno ad expugnandum Simonem magum Romam pergit, ibique viginti quinque; annis Cathedram sacerdotalem tenuit vsque ad vltimum annum Neronis, id est, decimum quartum. A quo & affixus Crucis, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserens se indignum ut sic crucifigeretur, ut Dominus suus.

15 CYPRIA. lib. 1. epist. 3. Vide sup. lit. G. auth. 3.

16 AVGVST. tom. 7. Contra literas Petilianae, lib. 1. Cap. 51. Vide sup. lit. G. autoritate. 5.

17 IDEM tom. 2. epist. 91. & 93. Vide sup. lit. G. auth. 6. & 8.

18 IDEM. tom. 2. epist. 164. Vide sup. lect. 12. lit. M. auth. 11.

19 AMBR. tom. 3. serm. 66. de Natali SS. Apostolorum Petri & Pauli. Ergo B. Petrus & Paulus eminent inter vniuersos Apostolos, & peculiari quadam prerogatiua praecellunt. Verum inter ipsos quis cui praeposatur, incertum est: puto enim illos aequales esse meritis, quia aequales sunt passione, & simili eos fidei deuotione vixisse, quos simul videmus ad martyrij gloriam peruenisse. Non enim sine causa factum putemus, quod vna die, vno in loco, vnius tyranni tolerauere sententiam. Vna die passi sunt, ut ad Christum pariter peruenirent. Vno in loco, ne alteri Roma deesset. Sub vno persecutore, ut aequalis crudelitas vtrunque; constringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute. Et in quo tandem loco martyrii

Petrus & Paulus Romae necati sunt.

Petrus Princeps Apostolorum.

Petrus Romam venit contra Simonem magum, & ibi passus est.

Petrus & Paulus ceteros Apostolos praecellunt. Incertum vter eorum maior.

Petrus & Paulus Romae vno die necati sunt.

pertulerunt? In urbe Roma, quae principatum & caput obtinet nationum, scilicet, ut vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis: & vbi Gentilium principes habitabant, illic Ecclesiarum Principes morarentur.

20 OPTATVS Afer Milenitanus, lib. 2. Contra Donatistas. Probamus eam esse Ecclesiam Catholicam, quae sit in toto orbe terrarum diffusa. Eius iam commemoranda sunt ornamenta, & videndum vbi sint quinque dotes, quas tu sex esse dicis, inter quas Cathedra est prima: vbi nisi sederit Episcopus, coniungi altera dos non poterit, qui est anulus. Videndum est, qui & vbi prior Cathedra sederit. Si ignoras, discere: si nosti, erubescere. Ignorantia tibi adscribi non potest. Restat ergo ut noueris. Scientem errare, peccatum est. Na ignorantes non nunquam solet ignosci. Igitur negare non potes, scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde & Cephias appellatus est. In quo vna Cathedra, vnitas ab omnibus seruarietur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque; defenderent: ut tam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem Cathedram, alteram collocaret. Ergo Cathedra vnica, quae est prima de dotibus, sedit prior Petrus: cui successit Linus: Lino successit Clemens, Clementi Anacletus, &c. Iulio Liberius, Liberio Damascus, Damaso Siricius hodie, qui noster est socius, cum quo nobis totus orbis commercio formatarum in vna communione societate concordant. Vestrae Cathedrae vos originem reddite, qui vultis vobis sanctam Ecclesiam vindicare.

21 NICEPHORVS Ecclesiasticae historiae, lib. 2. Cap. 36. Itaque Nero Apostolis in fensus, planum Simonem, ipse quoque; planus, est amplexus. Cum igitur Petrus, Simoni resistens, cum eo saepe conflictatus esset, tu moroque; impietatis in malefico illo supra modum excreuisset, postremo quam licentiosissimè in conspectu omnium Romae ad Petrum, Tu vero quid ais? inquit: propterea ne Christus tuus magnus est, quod a terra caelos conscendit? Quin & mihi id facere procliuè est. Et coelestem manibus extensis, sursum versus, demonibus eum, quibus se permiserat, ducentibus, ferebatur. Petrus autem admodum anxius esse, & cum Deo in corde per precationem colloqui: & tandem spiritu plenus, potestates illas quae nefarium hominem

Ecclesia Catholica que sit, & quae eius nota primaria.

Petro primo Episcopalis Cathedrae Roma collata. Petro caput Apostolorum.

Successio Romanorum Pontificum.

Simoni mago additus Nero.

Simonis magi cum Petro Roma constitus.

Petrus D. Clementem Episcopum ordinat.

Trophaeis Petri et Pauli Romana Ecclesia communitur.

Petrus et Paulus Romae docuerunt et passi sunt.

Petri oratio hominem in sublime attollebant, increpare, & ut ab eo discederent, iubere. At ille statim, præceps deorsum versum fertur, & humi allisus, mortuusq; rumpitur. Ibi ex populo qui antea Simonem Diuinos vsurpantem honores laudibus celebrauerant, subito ita prostratum videntes, laudesq; pristinas per palinodiam recantantes, ingenti claraq; voce, Vnus est magnus Deus, acclamant, quem Petrus & Paulus aperte prædicant. Locus sanè ipse, in quem luctuosum hoc spectaculum incidit, ad hodiernum vsque diem, Simonium vocatur, etiamnum Simonis Antichristi perniciem & interitum declarans. Et erant ibi nonnulli, qui eum

reniaturum esse opinarentur, & ob id diutius in publico iacuit. Cæterum ubi iam cadaver diffluere, malèq; olere cœpit, re desperata, in occultis eum sepeliere locis. Nero autem certior factus, à Petro & Paulo Simonem peremptum esse, Petrum quidem pedibus sursum versum sublatis (nam id ita petierat: simul quod se indignum reputaret, qui itidem ut Magister suus, recto corporis statu pateretur: simul ut leuior expeditiorq; ei in coelum esset cursus) in crucem egit. Paulum verò gladio feriens occidit, eodem tempore, eodemq; die. Sepulti autem sunt in Ostiensi, quæ dicitur, via, trigesimo & septimo post salutiferam Christi passionem anno.

Petrus & Paulus Romæ martyrio coronati.

LECTIO XV.

DOCTOR.

HABEMVS iam articulum in ordine vndecimum, De carnis Resurrectione.

ADOLESCENS.

Habemus: & eum quidem magnæ consolationis & spei, illis qui corpus hoc fragile & caducum Diuino seruitio mancipant, & hæc terrena moribundaq; membra, iustitiæ atque virtuti quotidie mastrant. Hæc enim vna illis est ratio eternitatis sperandæ, & stimulus quidam grauis ad puritatem & castimoniam eius corporis tanquam pretiosi cuiusdam vasis retinendam, quod beatæ aliquando ac præfulgentis animæ veluti beatus ac præfulgens denuò thesaurus esse debet.

DOCTOR.

At improbi homines æquè ne ac iusti resurgent?

ADOLESCENS.

Planè: iusti quidem ut perpetua eternitate perfruantur: improbi verò ut semper tormentis crucientur, vnusquisq; enim referet prout gessit in corpore suo, siue bonum siue malum.

DOCTOR.

Cedo iam postremum articulum.

ADOLESCENS.

ADOLESCENS.

Vitam æternam, Amen.

DOCTOR.

Cedo quoq; eius sensum ac explicationem.

ADOLESCENS.

Hic est laborum omnium nostrorum premium ac terminus, hic ea quam expectamus summi illius boni iucundissima fruitio, vita nimirum æterna, quam sanè vnam omnes sperare, ad eamq; niti & contendere magnoperè debemus. Si enim omnibus singulatè mortalibus hac ipsa in terris vita, qualiscunq; ea sit, nihil est præstâtius, quanto ea porro præferenda magis quæ perpetuis momentis ac æternum in coelo est duratura?

Matth. 19. Ioan. 17. Rom. 6. Ephes. 1. 2. Tim. 2. Tit. 1. et. 3. Colos. 3. 1. Ioan. 2. 4. & 5. 1. Pet. 1. 2. Pet. 1. Apocal. 2.

DOCTOR.

Sed quibus tandem hæc beatitudo ac æternitas cedit?

ADOLESCENS.

Ijs sanè qui & legi (de qua postea) parent, & actionibus sanctè & dignè incumbunt, illis præsertim quæ Euangelicis libris disertè continentur, quarum singulis præmia quædam certa constituta sunt, & tanquam ius quoddam cœlestis hæreditatis ad eundem propositum.

Ioan. 14. Matth. 3. 16. & 21. Chrysost. in Matt. hom. 15. Theophyl. in Luc. 18. Aug. de serm. Dom. in mon. lib. 1. c. 9.

DOCTOR.

Ecquæ sunt illæ tandem?

ADOLESCENS.

Quæ octo tanquam axiomatibus illis describuntur quas octo beatitudines vulgò nominamus, ac in hunc modum recensemus. Pauperes enim spiritu beatos dicimus, quoniã ipsorum est regnum cœlorum. Beatos quoq; mites, quod ipsi terram sint possessuri. Lugentes, quia consolationem accipient. Siti ac fame iustitiæ; oppressos, quæ aliquando sint explèdi. Misericordes, eò quod misericordiam sint consecuturi. Mundo etiã corde præditos, quia Deum illi videbunt. Pacificos, erunt enim filij Dei, atq; ad eum vocabuntur. Persecutionem deniq; patientes propter iustitiam, quod eorum quoq; sit regnum cœlorum.

Matth. 5. Luca. 6. 1. Pet. 2. Iacob. 1. 2. 1. Cor. 11. Iacob. 2. 2. Reg. 11. Prou. 11. & 15. Num. 12. Psal. 37. Matth. 11. Ioan. 16. 2. Cor. 6. Iacob. 5. Ose. 6. Luc. 2. 1. Reg. 2. Ose. 6. Prou. 21. & 22. Ephes. 4. Colos. 3. Matth. 12. & 23. Luc. 11. 1. Reg. 15. & 20. 2. Reg. 10. Iacob. 2. Psal. 23. & 50. Matth. 23. Ioan. 15. 2. Tim. 2. 1. Cor. 14. Rom. 12. 2. Tim. 2. 1. The. 5.

A V-n 1. Pet. 3. Hebr. 13.

Roma. 6. 1. Thef. 4. Iusti. Apolo. 1. & 2. & dialo. cont. Triptho. et quest. cont. Gent. 85. Clem. Alexand. lib. 5. Stro.

Matth. 25. Ioan. 5. & 11. 2. Cor. 5. 1. Thef. 4. Galat. 6. August. de ciuit. lib. 20. c. 6. & 15. & lib. 21. c. 12. & lib. 4. de Trinit. c. 18.

AVTHORIT. SCRIP.

A **AD ROM.** Cap. 6. Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestra. Sicut enim exhibuistis membra vestra serui re immunditiae & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiae, in sanctificationem.

PRIOR. ad Thessalo. Cap. 4. Hæc enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineatis vos à fornicatione, ut sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore: non in passione desiderij, sicut & gentes quæ ignorant Deum. Et ne quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus.

B **MATTH.** Cap. 25. Vide sup. lect. 9. litera. A.

IOAN. Cap. 5. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumento sunt, audient vocem Filij Dei, & procedent qui bona fecerunt in resurrectione vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

ET Cap. 11. Dixit ei Iesus, Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

POSTE. ad Corinth. Cap. 5. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

PRIOR. ad Thessal. Cap. 4. Vide sup. lit. A.

AD GALAT. Cap. 6. Nolite errare: Deus non irridetur. Quæ enim seminauerit homo: hæc & metet. Quoniam qui feminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem feminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

C **MATTH.** Cap. 19. Et ecce vnus accedens, ait illi, Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam? Qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi, Quæ? Iesus autem dixit, Non homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falsum testimonium dices, Honora patrem tuum & matrem tuam, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dicit illi adolescens, Omnia hæc custodiui à iuuentute mea: quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus, Si vis perfectus

esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. *Et mox.* Et omnis qui reliquit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

IOAN. Cap. 17. Hæc locutus est Iesus: & subleuatis oculis in cælum, dixit, Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te: sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut, omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.

AD ROM. Cap. 6. Nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, si nem verò vitam æternam. Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.

AD EPH. Cap. 1. Propter eam & ego audiens fidem vestram quæ est in Domino Iesu, & dilectionem in omnes sanctos: non cesso gratias agens pro vobis, memoriã vestri faciens in orationibus meis, ut Deus, Domini nostri Iesu Christi Pater, gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & reuelationis, in agnitione eius, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis.

POSTE. ad Timoth. Cap. 2. Ideò omnia sustineo propter electos: ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria cœlesti. Fidelis sermo. Nam si commortui sumus: & conuiuemus. Si sustinebimus: & conregnabimus.

AD TITVM Cap. 2. Vide supra, lect. 11. lit. E.

ET Cap. 3. Ut iustificati gratiã ipsius, hæredes simus secundum spem, vitæ æternæ.

AD COLOS. Cap. 3. Igitur si cōsurrexistis cum Christo: quæ sursum sunt, quærite: vbi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt, sapite: non quæ super terram. Mortui enim estis: & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

PRIM. Ioan. Cap. 2. Et hæc est re promissio quam ipse pollicitus est nobis vitam æternam.

ET Cap. 4. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, ut viuamus per eum.

ET

ET Cap. 5. Et hoc est testimoniũ, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio eius est. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

PRIOR. Petri, Cap. 1. Vide sup. lect. 14. litera. E.

ET POSTER. Cap. 1. Per quem maxima & preciosa nobis promissa donauit: ut per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

APOCALYP. Cap. 2. Qui habet aurẽ, audiat quid Spiritus dicat Ecclesijs, Vinceti dabo edere de ligno vitæ quod est in paradiso Dei mei.

D **IOAN.** Cap. 14. Qui habet mandata mea, & seruat ea: ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes, Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo? Respondit Iesus, & dixit ei, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus.

MATTH. Cap. 3. Facite ergo fructum dignum poenitentiae. Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quæ nõ facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam: qui autem post me venturus est (fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare) ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni. Cuius ventilabrum in manu sua, & per mundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

ET Cap. 16. Tunc Iesus dixit discipulis suis, Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si vnuersum mundum lucretur, animam verò suam detrimentum patitur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet vniciquisque secundum opera eius.

ET Cap. 22. Et interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum, Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi Iesus, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis vnuerſa lex pendet & Propheta.

E **MATTH.** Cap. 5. Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem: & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos, dicens, Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundi corde: quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

LVCÆ. Cap. 6. Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos dicebat, Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei. Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis. Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, & exprobauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum: propter filium hominis. Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cælo.

PRIOR. Petri Cap. 2. Hæc est enim gratia si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. Quæ enim est gloria: si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si bene facientes, patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum.

IACOB. Cap. 1. Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam re promissit Deus diligentibus se.

ET Cap. 5. Patientes igitur estote fratres, vsque ad aduentum Domini. Ecce, agricola expectat preciosum fructum terre: patienter ferens donec accipiat temporaneum & serotinum. Patientes estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam aduentus Domini appropinquabit. Nolite ingemiscere fratres in alterutrum: ut nõ iudicemini. Ecce, iudex ante ianuam assistit. Exemplum accipite fratres laboris

L & pa-

& patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini. Ecce beatificamus eos qui fastinuerunt. Sufferetiam Iob audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est & miserator.

F **PRIOR.** ad Corinth. Cap. 1. Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei quæ data est vobis in Christo Iesu: quod in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia, (sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis) ita ut nihil vobis desit in vlla gratia, expectati bus reuelationem Dñi nostri Iesu Christi.

IACO. Cap. 2. Audite fratres mei dilectissimi: nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni quod repromisit Deus diligētibus se?

2. REG. Cap. 21. Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas, Quid faciam vobis? Et quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hæreditati Domini? Dixeruntq; ei Gabaonitæ, **I** Non est nobis super argento & auro quaestio, sed contra Saul, & contra domū eius: neque volumus ut interficiatur homo de Israël.

PROVERB. Cap. 12. Melior est pauper & sufficiens sibi, quàm gloriosus & indigens pane.

ET Cap. 15. Melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni & infatiabiles.

G **NVMER.** Cap. 12. Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra.

PSAL. 37. Ego autem tãquàm furdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.

MATT. Cap. 11. Tollite iugum meū super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiē animabus vestris.

H **IOAN.** Cap. 16. Amen, amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cum autē peperit puerum: iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur, nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

POSTER. ad Corinth. Cap. 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: ut seductores, & veraces: sicut qui ignoti, & cogniti: quali morientes, & ecce viuimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egen tes, multos autem locupletantes: tanquàm nihil habentes, & omnia possidentes.

IACOB. Cap. 5. Agite nunc diuites, plorate, ululantes in miserijs vestris quæ aduenient vobis. *Et vide sup. lir. E.*

OSE. Cap. 6. In tribulatione sua manē confurgent ad me, venite, & reuertamur ad Dominū: quia ipse cœpit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos:

LVC. Cap. 2. Et ecce: homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeō, & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israël: & Spiritus sanctus erat in eo. Et respōsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.

PRIMI REG. Cap. 2. Repleti prius, pro panibus se locauerunt: & famelici saturati sunt, donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata est.

OSE. Cap. 6. Quia misericordiam volui, & non sacrificium: & scientiā Dei plus quàm holocausta.

PROVER. Cap. 21. Facere misericordiam & iudiciū, magis placet Domino, quàm victimæ.

ET Cap. 22. Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.

AD EPH. Cap. 4. Estote autē inuicē benigni, misericordes, donantes inuicē sicut & Deus in Christo donauit vobis.

AD COLO. Cap. 3. Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti viscera misericordiæ.

MATT. Cap. 12. Si autē sciretis quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium: nunquàm condemnassetis innocentes.

ET Cap. 23. Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia decimatis mentam & ane-

anethū & cuminū, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiā, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.

LVCÆ Cap. 11. Veruntamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis. Sed væ vobis Phariseis, quia decimatis mentam & rutam & omne olus: & præteritis iudicium & charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

PRIMI REG. Cap. 15. Dixitq; Saul Cynæo, Abite, recedite, atque discedite ab Amalec: ne fortē inuoluam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filijs Israël, cum ascenderent de Ægypto.

ET Cap. 20. Fac ergo misericordiā in seruū tuum: quia foedus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. **ET.** Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini: si verò mortuus fuero, non auferes misericordiam tuam à domo mea vsq; in sepiternum.

2 REGVM Cap. 10. Dixitq; Dauid, Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater eius mecum misericordiam.

IACOB. Cap. 2. Iudicium enim sine misericordia illi qui nō fecit misericordiā. Superexaltat autē misericordia iudicium.

PSAL. 23. Quis ascendet in montem Dñi? aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiā à Deo salutari suo.

ET. 50. Cor mundū crea in me Deus, & Spiritū rectū innoua in visceribus meis.

MATT. Cap. 23. Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia mūdatis quod de foris est calicis & paropsidis: intus autē pleni estis rapina & immūditia. Pharisæe cæce, mūda prius quod intus est, calicis, & paropsidis, ut fiat quod de foris est, mundū.

IOAN. Cap. 15. Iā vos mūdi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.

POST. ad Timoth. Cap. 2. Si quis ergo emūdauerit se ab istis: erit vas in honorē sanctificatum & vtile Dño, ad omne opus bonum paratum.

PSAL. 119. Cū his qui oderunt pacē, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnant me gratis.

MATT. Cap. 10. Intrantes autem in

domum, salutate eā, dicentes, Pax huic domui. Et siquidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eā, si autē nō fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.

IOAN. Cap. 14. Pacē relinquo vobis, pacem meam do vobis: nō quomodo mundus dat, ego do vobis.

PRIOR. ad Corinth. Cap. 14. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesijs Sanctorum doceo.

AD ROMA. Cap. 12. Si fieri potest, quod ex vobis est, cū omnibus hominibus pacem habētes. Non vosmetipsos defendētes charissimi, sed date locum iræ. Scriptū est enim, Mihi vindictam, & ego retribuā, dicit Dominus.

POST. ad Timoth. Cap. 2. Seruū autē Dñi nō oportet litigare: sed māfuetū esse ad omnes, docibilē, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati.

PRIOR. ad Theff. Cap. 5. Rogamus autem vos fratres, ut noueritis eos qui laborāt inter vos, & præsumunt vobis in Dño, & monēt vos: ut habeatis illos abundātius in charitate propter opus illorū. Pacē habete cū eis.

PRIOR. Petri, Cap. 3. Sed & si quid patimini propter iustitiam: beati.

AD HEB. Cap. 13. Propter quod & Iesus, ut sanctificaret per suū sanguinē populū, extra portā passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra: impropriū eius portantes.

AUTHORIT. PATR.

IVSTI. Apolog. 1. Pro Christianis. Ita constat quod quisquis fugit res pulchras in speciem, tractans duras & tetricas, felicitatem adipiscitur. Nam vitium præterit suis actionibus honestatem virtutis, imitans duntaxat quædam corruptibilia, (nihil enim incorruptū habet, aut potest facere) & sic subigit homines humiles, persona sumpta pro virtute se ostentans. Attamen qui vera bona intelligunt, incorrupti propter virtutē sunt, ut Christiani & qui vitam degunt in exercitijs, quales poëtæ celebrāt consecratos vulgi exultatione. Itaq; vel ideō quia mortē cōtēnimus, licet de nobis bene sentire. Nam & ipse quando Platonica doctrina delectabar, cum audirem, calumnijs Christianos appeti, nec mortem horrentes, nec aliud quicquam cæteris terribile, cogitabam esse impossibile tales vitijs feruire ac voluptatibus. Quis enim voluptati deditus, aut intemperans,

Vitium sepe tegitur virtutis pallio.

Voluptates spernendæ spe futurae felicitatis.

aut suauiter vescens humanis visceribus, posset morte gaudere, vt priuaretur suis delictis? ac non potius conaretur perpetuo hic viuere, & Magistratus fallere?

Mortua corpora resurgunt.

2 E T Apologia, 2. Nos, eodē modo quo illos, probate: qui non minus, atq; adeo magis Deo quam illi ipsi, credamus, quique mortuos, & quæ in terra inhumantur, iterū corpora sua acceptura speremus, quod nihil esse quod Deus non possit efficere, censeamus & asseueremus. Quin rem diligentius consideranti hoc multo magis incredibile videatur, si in corpore non essemus, & aliquis diceret, ex parua quadam humani feminis gutta, ossa, neruos, & carnes depicta ea specie & figura quam videmus, posse fieri. Esto enim nobis ex hypothefi dictū. Si quis vobis cum tales non essetis, nec ex talibus, diceret, monstrato humano semine, pictaq; imagine, ex tali re hominem posse fieri, num crederetis antequam aspectus fidei faceret? nemo quidē ausit repugnare. Eodem igitur modo, quod nondum mortuū excitatum vidistis, increduli estis. Sed quæ admodum primū tales ex parua gutta posse fieri non crederetis, & fieri cernitis: sic cogitate fieri posse vt hominū corpora dissoluta, atque seminum instar in terra dissoluta, constituto à Deo tempore excitentur, adipiscanturq; immortalitatem.

Gen. 49.

Omnia vobis rāda spe futurorum bonorum.

3 I D E M, Dialogo cū Triphone. Illud autem, Deligans ad vitem pullum suū, &c. Et operum quæ ab eo in priore aduentu effecta sunt, & gentiū quæ ei creditæ sunt, significatio est. Hæ enim pulli lasciuientis & qui iugū in ceruice sua non haberet, speciem præ se tulerunt, quoad Christus hic venit, qui missis discipulis suis eas docuit, ita vt accepto verbi eius iugo, dorsum ac tergum supposuerint ad perferenda omnia, ijs ductæ bonis, quæ & expectantur, & ab eo promissa sunt. Et longè post. Illud etiam perspicuū est, non esse in toto orbe qui terreat, & in seruitutem abducat eos qui in Iesum crediderunt: præsertim cum perspicuū sit nos qui securi ferimur, & in crucem agimur, obijcimusq; bestiis, in vincula, & in ignē conijcimus, cæterisq; tormētis, supplicijsq; omnibus afficimur, à professione nō desciscere, sed quod aciora hæc supplicia adhibita fuerint, eō plures alij fidi & pij Iesu nomine cōparātur. Et post pauca. Ille (scilicet Iosue.) hæreditatem quæ ad tempus duraret, eis dedit, quod nec Christus Deus esset, nec Dei Filius: Hic autem post sanctā

Resurrectionem, æternā nobis dabit possessionem.

4 I D E M, quæst. 85. ad Orthodoxos. Si perfectam resurrectionē resurgentiū hominum vocamus, cum animæ remigrant in eorum corpora, non dubiū est quin omnes, & qui resurrexerunt, & qui suscitadi sunt à Dño, perfecti resurrexerint. Fieri enim nō potest mortuorum resurrectio, quin anima migret in suū corpus. Siue igitur dicant Diuinæ literæ aliquē resurrexisse ex mortuis, siue corpora resurrexisse ex mortuis, oportet nos vtraque locutione perfectā resurrectionē intelligere, quæ fit dum corpori redditur anima. Ac quemadmodum dicunt Diuinæ literæ: Qui suscitauit Dñm nostrum Iesum Christum ex mortuis, viuificabit animas & corpora nostra: nec imperfectam dicunt resurrectionem, nec spectri suspensionē præbent, sed perfectam resurrectionis fidē: sic & cum dicunt: Surrexerūt ex mortuis multa corpora Sanctorum, qui obdormierant: perfectam dicunt resurrectionem.

perfecta resurrectio, quæ fit.

Rom. 8.

Matt. 27.

Stoici, de mundi conflagratione, & animarū permanfione, tractant.

Ephe. 5.

Psal. 3. Somnus quid significet.

Matt. 25.

5 C L E M E N S Alexandr. lib. 5. Stromatum. Ei consimilia decreta ferunt etiam Stoicorū doctissimi, tractantes & de cōflagratione, & mundi administratione, & de mundo qui est æternē qualis, & de homine, & de animarū nostrarū permanfione. Rursus autem Plato quoq; in septimo de Republica, eum qui est hic diem, nocturnum appellauit, propter mūdi principes, vt sentio, harum tenebrarū. Somnum autē & mortē, animæ descensum in corpus, eo modo quo Heraclitus. Nunquid autem de Seruatore hoc prædixit Spiritus, dicens per Dauid, Ego dormiui, & soporatus sum, excitatus sum, quoniam Dominus me suscipiet? Nō solā enim Christi resurrectionē, ex somno excitationē, sed etiā Dñi in carnem descensum, somnū vocat allegoricè. Iam verò idē Seruator præcipit, Vigilate: perinde ac si diceret, Meditemini viuere, & tentetis separare animam à corpore.

B I A V G V S. tom. 5. De Ciuit. Dei lib. 20. Cap. 6. Ad hanc. n. primā (Resurrectionē) nō pertinet nisi qui beati erūt in æternū: ad secundā verò, de qua mox locuturus est, & beatos pertinere docebit, & miseros. Ista est misericordiæ, illa iudicij. Propter quod in psalmo scriptum est: Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. De quo iudicio consequenter adiunxit, atque ait: Et potestatem dedit ei iudiciū facere, quia filius hominis est. Hic ostendit, quod in ea

Qui pertinet ad primam, & qui ad secundā resurrectionem. Psal. 100.

carne

Ibidem.

Ibidem.

carne veniet iudicaturus, in qua venerat iudicandus. Ad hoc enim ait, Quia filius hominis est. Ac deinde subiungens vnde agimus: Nolite, inquit, mirari hoc: quia veniet hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei: & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Hoc est illud iudicium quod paulò antè, sicut nunc, pro damnatione posuerat, dicens: Qui Verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam: & in iudicium non venit, sed transit à morte in vitam, id est, pertinendo ad primam resurrectionem, qua nunc transitur à morte animarum ad vitam virtutum, in damnationē non veniet quam significauit appellatione iudicij: sicut etiam in hoc loco, vbi ait: Qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij, id est, damnationis. Resurgat ergo in prima, qui non vult in secunda resurrectione damnari. Venit ergo hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei, & qui audierint, viuent, id est, in damnationē non venient, quæ secunda mors dicitur: in quam mortem, post secundam, quæ corporum futura est, resurrectionem, præcipitabuntur, qui in prima, quæ animarū est, non resurgunt. Veniet enim hora: vbi non ait, Et nunc est: quia in fine seculi erit, hoc est, in vltimo & maximo iudicio Dei, quando omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius, & procedent. Non dixit, quemadmodum in prima: Et qui audierint, viuent. Non enim omnes viuēt, ea scilicet vita, quæ quoniā beata est, sola vita dicenda est. Nam vtiq; sine qualicunq; vita non possent audire, & de monumentis resurgente carne procedere. Quare autē nō omnes viuēt, in eo quod sequitur, docet: Qui bona, inquit, fecerūt, in resurrectionē vitæ, hi sūt qui viuēt: qui verò mala egerūt, in resurrectionē iudicij, hi sunt qui nō viuēt: quia secūda morte moriētur. Mala quippe egerunt, quoniā malè vixerunt: malè autē vixerunt, quia in prima, quæ nunc est animarum resurrectione non reuixerunt, aut in eo quod reuixerāt, non in finem vsque manserunt. Sicut ergo duæ sunt regenerationes, de quibus iam supra locutus sum: vna secundum fidem, quæ nunc fit per baptismum: alia secundum carnem, quæ fiet in eius incorruptione atque immortalitate, per iudicium magnum atq; nouissimū: ita sunt & resurrectiones duæ, vna prima, quæ nunc est, animarum, quæ

venire non permittit in mortē secundam. Alia secunda quæ nunc non est, sed in seculi fine futura est: nec animarum, sed corporum est, quæ per vltimum iudicium alios mittet in secundam mortem, alios in eam vitam, quæ non habet mortem.

2 E T Cap. 15. Hos ergo mortuos exhibuit mare, qui in eo erant, id est, exhibuit homines hoc seculum, quicunq; in eo erāt, qui nondū obierant. Et mors, & infernus, inquit, reddiderunt mortuos, quos in se habebant. Mare exhibuit, quia sicut inuenti sunt, affuerunt. Mors verò & infernus reddiderunt, quoniam vitæ, de qua iam exierant, reuocauerunt. Nec frustra fortasse nō satis fuit, vt diceret: mors, aut infernus, sed vtrunq; dictū est: mors, propter bonos, qui tantummodò mortem perpeti potuerunt, non & infernum: infernus autem, propter malos, qui etiam pœnas apud inferos pendunt. Si enim non absurdè credi videtur, antiquos etiam sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidē, locis quidē à tormētis impiorū remotissimis, sed apud inferos, fuisse, donec eos inde sanguis Christi, & ad ea loca descensus, erueret: profectò deinceps boni fideles effuso illo pretio iam redempti, prorsus inferos nesciunt, donec etiam receptis corporibus, bona recipiant, quæ merentur. Cū autem dixisset. Et iudicati sunt singuli secundum facta sua: breuiter subiicit quæ admodum fuerint iudicati: Et mors, & infernus, inquit, missi sunt in stagnum ignis: his neminibus significās Diabolū, quoniā mortis est author & infernarū pœnarū: vniuerfamq; simul Dæmonū societate. Hoc est, n. quod supra euidentius præoccupando iam dixerat: Et diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris. Quod ibi verò obscurius adiūxerat, dicens: Quo & bestia, & pseudopropheta: hic apertius: Et qui nō sunt inuēti, inquit, in libro vitæ scripti, missi sunt in stagnum ignis. Nō Deū liber iste cōmemorat, ne obliuione fallatur: sed prædestinationē significat eorū, quib⁹ eterna dabitur vita. Neq; enim nescit eos Deus: & in hoc libro legit, vt sciat: sed potius ipsa eius præscientia de illis, quæ falli non potest, liber est vitæ: in quo sunt scripti, id est, præcogniti.

Apoca. 20.

Resurrectio bonorum et malorum.

Apoca. 20.

3 E T li. 21. Cap. 12. Sed pœna æterna ideo dura & iniusta sensibus videtur humanis, quia, in hac infirmitate moribundorum sensu, deest ille sensus altissimæ purissimæq; sapientiæ, quo sentiri possit quantum nefas

Cur pœna æterna dura videatur hu mano sensu.

in illa prima prauaricatione commissum sit. Quanto enim magis homo fruebatur Deo, tanto maiore impietate dereliquit Deum, & factus est malo dignus æterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset æternum. Hinc est vniuersa generis humani massa damnata, quoniam qui hoc primitus admisit cum ea, quæ in illo fuerat radicata, sua stirpe, punitus est, ut nullus ab hoc iusto debitoque supplicio, nisi misericordia indebita gratia liberetur, atque ita disperiat genus humanum, ut in quibusdam de monstratur quid valeat misericors gratia, in cæteris quid iusta vindicta. Neque enim vtrunque demonstraretur in omnibus, quia si omnes remaneret in pœnis iustæ damnationis, in nullo appareret misericors gratia redimentis: rursum si omnes à tenebris transferrentur in lucem, in nullo appareret seueritas ultionis. In qua propterea multo plures, quam in illa, sunt, ut sic ostendatur quid omnibus debetur. Quod si omnibus redderetur, iustitiam iudicantis iuste nemo reprehenderet. Quia verò tam multi exinde liberantur, est vnde agantur maximæ gratiæ gratuito muneri liberantis.

4 IDEM tom. 3. de Trinitate. lib. 4. Cap. 18. Scimus enim homines & oriri, & mori. Duo autem reliqua, id est, resuscitari, & assumi, iuste in nobis futura speramus, quia in illo facta credimus. Itaque in illo quia & id quod ortum erat, transit ad æternitatem, transiturum est & nostrum, cum fides peruenerit ad veritatem. Iam enim credentibus, ut in verbo fidei manerent, & inde ad veritatem, ac per hoc ad æternitatem perducti à morte liberarentur, ita loquitur: Si manseritis in verbo meo, verè discipuli mei eritis. Et quasi quærent, Quo fructu? secutus ait: Et cognoscetis veritatem. Rursum quasi dicerent, Quid prodest mortalibus veritas? Et veritas, inquit, liberabit vos. Vnde, nisi à morte, à corruptione, à mutabilitate? Veritas quippe immortalis, incorrupta, incommutabilis permanet. Vera autem immortalitas, vera incorruptibilitas, vera incommutabilitas, ipsa est æternitas.

D 1 CHRYSOST. tom. 2. in Matth. homil. 15. Quæ fundamenta nouæ nobis collocata disciplinæ? Audiamus itaque quæ dicuntur. Dictum est namque presentibus, scriptum verò his omnibus qui postea es-

sent futuri. Propterea docens quidem ad discipulos respicit, verum nequaquam in eis sua dicta determinat, sed infinitè, & incircumscriptè cunctas beatitudines in cõmune proponit. Non enim dicit, Beati estis vos, si pauperes fueritis: sed, Beati pauperes. Et certè etiam si ad illos hoc directè signatèque dixisset, futura nihilominus fuisset omnibus doctrina communis. Nam & cum dicit, Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: non ad eos tantummodò loquitur, sed per eos ad vniuersum prorsus orbem. Et quando eos beatificat persecutionem ferentes, exagitos vndique, & intolerabilia illa patientes, non eis solùm, sed & cunctis eadem implentibus textit coronam. Veruntamen ut istud magis magisque luceat, & discas ea quæ dicuntur à Christo, tibi quoque & cunctis generaliter hominibus, si attendere velint, esse communia: audi, &c.

2 THEOPHYLACT. in Luc. Cap. 18. Docet autem & per sermonem, quod regnum cœlorum, est eorum qui similiter affecti sunt ut pueri. Puer non inflatur, nec aliquem contemnit: innocens est, simplex, neque in prosperis extollitur, neque in tristibus deicitur. Vnde qui viuunt in omni humilitate, & simplicitate, innocentiaque, ille Deo acceptus est, & qui accipit regnum Dei sicut puer, hoc est, absque dolo & curiositate, sed fideliter.

3 AVGVST. tom. 4. De ferm. Domini in monte, lib. 1. Cap. 9. Sunt autem omnes istæ octo sententiæ. Iam enim cætera compellans, loquitur ad illos qui aderant, dicens, Beati eritis cum vobis maledicent, & persequentur vos. Superiores autem sententias generaliter digesserat. Non enim dixit, Beati pauperes spiritu, quoniam vestrum est regnum cœlorum: sed quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Neque, Beati mites, quoniam vos possidebitis terram: sed, quoniam ipsi possidebunt terram. Et ita cæteras vsque ad octauam sententiam, ubi ait: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Inde iam incipit loqui præsentibus compellans, cum & illa quæ supra dicta sunt, ad eos etiam pertinerent qui præsentibus audiebant: & hæc postea quæ videtur presentibus specialiter dici, pertineat etiam ad illos qui absentes, vel post futuri erant.

L E-

Matth. 5.

Matth. 28.

Regnum cœlorum quibus datur.

Beatitudines octo, omnibus sunt propositæ.

Resurrectio omnium, futura.

Ioan. 8.

Corona proponitur omnibus præcepta seruandibus.

resurrexerunt
equo modo

LECTIO XVI.

DOCTOR.

Est ne amplius aliquid nobis credendum, quam quod his duodecim articulis expressè ac disertè continetur?

A DOLESCENS.

Est: permulta sunt enim sacris & Canonicis Scripturæ voluminibus expressa, quorum cum nulla hinc omnino fiat mentio, credenda sunt tamen, & perpetuò retinenda.

DOCTOR.

Rectè: & ea tamen omnia commodè articulo illo veluti inuoluta atque implicata continentur, qui de Spiritu sancto atque Ecclesiæ mysterio authoritateque editus est: nam & inde omnia tanquam ex purissimo quodam veritatis fonte proficisci, & veram ex eo questionum atque controuersiarum omnium explicationem peti debere, omnes confitentur.

A DOLESCENS.

Sic sentio: ac proinde quæ nobis ab Ecclesia proponuntur, ea tanquam certissima nobis esse debent, & ab eius ore proficisci credenda sunt, quæ verissimo Christi verbo columna veritatis sic est constituta, ut neque errare ipsa, neque erroris causa cuiquam vnquam esse possit.

DOCTOR.

Age, hac iam, de qua tu satis multa dixisti, Dei cognitione comparata, nihil ne amplius nobis quam de fide erit cogitandum?

A DOLESCENS.

Planè omnino: quanuis enim hæc fides ea sit quæ aditum nobis primò ad Christi promissiones patefaciat, eique veluti fundamento cuidam innitatur nostrorum peccatorum remissio, nobis Christi, ex quo nostra

L 4

om-

a Ioan. 10. Luc. 1. Act. 1. Gala. 1.
1. Cor. 15. Chryso. in Ioan. homil. 16. 21. & 28. August. in Ioan. hom. 96. & 98.

b Matth. 23. Ioan. 16. 1. Tim. 3. Iren. lib. 3. c. 4. & lib. 4. c. 45. & 63. Aug. cont. epist. Funda. c. 4. Hiero. contr. Lucif. Hist. Tripart. lib. 2. cap. 7.

c Matth. 16. & 18. Ioan. 16. 2. Pet. 1. 1. Timo. 3. Cyr. de simpl. prala. August. cont. Petil. epist. c. 3. & 4. & de baptis. cont. Dona. lib. 2. c. 4. & 7. Histo. Tripart. lib. 9. c. 19. Hier. ad Miner. & ad Pamma.

d Matth. 13. Ioan. 6. Hebr. 11

e Matth. 1. Ioan. 12. Act. 10. & 13. Galat. 2. Roman. 10. 1. Pet. 1. Isai. 42. & 45. 1. Cor. 1. Philip. 3. Galat. 5. Deut. 5. Luc. 1. Ephes. 1. et. 2. Tit. 2. 1. Pet. 2.

omnis iustitia pendet, merito & sanguine collata: lege tamē grauius obstringimur, vt in bonis sero-ribus, quę Deus nobis preparauit, ambulemus, vt parem laboribus ac benefactis mercedem h̄ reportemus. Nō decet enim nos Dei Optimi gratia abuti ociosē ac sine fructu, sed tam nobis debet esse Christus Legislator¹ vt ei pareamus, quā Redemptor, vt ab eo iustificemur.

A V T O R I T. S C R I P T.

D M A T T H. Cap. 13. Ideō in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt. Et adimpletur in eis prophetia Isaię, dicēs: Auditū audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis. Incastratum est enim cor populi huius, & auribus grauius audierunt, & oculos suos clauferunt: nequando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.

I O A N. Cap. 6. Dixerunt ergō ad eum, Quid faciemus vt operemur opera Dei? Respondit Iesus, & dixit eis, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille.

A D H E B R. Cap. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentē ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

E M A R C. Cap. 1. Postquā autem traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilęam, prædicans Euangelium regni Dei, & dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitentini, & credite Euangelio.

I O A N. Cap. 12. Ego lux in mundum veni, vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.

A C T O R. Cap. 10. Huic omnes Prophetę testimonium perhibent, remissionē accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum.

E T Cap. 13. Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annunciat, ab omnibus quibus nō potuistis in lege Moyfi iustificari. In hoc omnis qui credit, iustificatur.

A D G A L A T. Cap. 2. Scientes autem quōd non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos in Christo Iesu credim⁹, vt iustificemur ex fide

fide Christi, & non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. *Et mox.* Viuo autē iam non ego: viuit verō in me Christus. Quōd autē nūc viuo in carne: in fide viuo Filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

A D R O M. Cap. 10. Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in illum, non confundetur.

P R I O R. Petri, Cap. 2. Ad quem accedentes lapidem viuū, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum: & ipsi tanquā lapides viuī superædificamini, domos spirituales sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christū. Propter quod continet scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum angularem electū, preciosum: & qui crediderit in eū, non confundetur. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem, lapis quē reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: & lapis offensionis, & petra scādali, his qui offendent verbo, nec credunt in quo & positi sunt.

I S A: Cap. 42. Ego Dominus vocaui te in iustitia, & apprehendi manum tuam, & seruaui te. Et dedi te in foedus populi, in lucem Gentium: vt aperires oculos cœcorum, & educeres de conclusione vincitū, de domo carceris sedentes in tenebris.

E T Cap. 45. Ego Dominus, & non est alter: formans lucem, & creans tenebras: faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc. Rorate cœli desuper, & nubes pluāt iustum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem: & iustitia oriatur simul. Ego Dominus creauī eum.

P R I O. ad Corinth. Cap. 1. Nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam predicationis saluos facere credentes.

A D P H I L I P. Cap. 3. Vide sup. lect. 7. litera. G.

A D G A L A T. Cap. 5. Nos enim spiritu, ex fide, spem iustitię expectamus. Nam in Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neq; præputium: sed fides quę per charitatem operatur.

D E V T. Cap. 5. Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, vt annunciam vobis verba eius: timuistis enim ignem, & non ascendistis in montem.

L V C. Cap. 1. Iusiurandum quod iurauit ad Abraham Patrem nostrum, datum se nobis, vt, sine timore, de manu inimicorū nostrorum liberati, seruiamus illi, in sanctitate & iustitia, coram ipso, omnibus diebus nostris.

A D E P H E S. Cap. 1. Vide sup. lectio. 11. lit. A.

E T Cap. 2. Vide sup. lect. 7. lit. A.

A D T I T V M Cap. 2. Vide supra, lect. 11. lit. E.

P R I O. Petri, Cap. 2. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: vt peccatis mortui, iustitię viuamus, cuius liuore sanati estis.

P R I O. ad Corinth. Cap. 3. Vnusquisque autē propriā mercedem accipiet secundum suum laborem.

E T Poster. Cap. 6. Vide sup. lect. 15. litera. H.

I A C O. Cap. 4. Subditi ergō estote Deo, resistite autem diabolo, & fugiet a vobis. Appropinquate Deo: & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo: Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in moerorem. Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.

A D H E B R. Cap. 3. Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum, in credulitatis, discedendi à Deo viuo: sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati: Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmū retineamus.

E T Cap. 6. Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis. Cupimus autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionē spei vsq; in finem: vt non seagnes efficiamini, verum imitatores eorum qui fide & patientia hæreditabunt promissiones.

P O S T E. ad Timoth. Cap. 2. Labora sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus: vt ei placeat cui se probauit: Nam & qui certat in agōne, non coronabitur nisi legitime certauerit.

M A T T. Cap. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus: vt videant opera vestra bona,

g 1. Cor. 3. 2. Cor. 6. Iacob. 4. Heb. 3. & 6. 2. Tim. 2. Matth. 5. Chrysof. de fid. & lege & in Gen hom. 1. & 2. Aug. de Vita Christi. c. 14. & de fide & op. cap. 14. & de gra. & lib. arb. c. 7. & 8. & de 83. questionibus q. 76 & in psal. 3. Hila. in psal. 51. Ambr. de voca. gent. lib. 1. c. 8. Hier. in c. 3. epist. ad Gala. Cyrill. in Ioā. li. 6. c. 1. 3. et. 4. h 1. Cor. 4. 7. & 2. 2. 1. Tim. 4. 3. Rom. 2. Gala. 3. Ephef. 2. 2. Tim. 1. Tit. 3. i Deut. 30. Ezech. 11. Hier. 23. 2. Cor. 4. Acto. 16. 1. Pet. 2. Philip. 1.

A

I O A N Cap. 20. Vide sup. lectione. 2. litera. B.

L V C. Cap. 1. Quoniam quidē multi conati sunt ordinare narrationem, quę in nobis completę sunt, rerum: sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderūt, & ministri fuerunt sermonis: visum est & mihi, affecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile, vt cognoscas, eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

A C T O R. Cap. 1. Vide sup. lect. 5. litera. M.

A D G A L A T. Cap. 1. Vide supra lect. 2. litera. B.

P R I O. ad Corinth. Cap. 15. Vide sup. lect. 5. lit. M.

B

M A T T H. Cap. 23. Super Cathedrā Moyfi sederunt Scribę & Pharisei. Omnia ergō quęcumque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verō eorum nolite facere: dicunt enim & non faciunt.

I O A N. Cap. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modō. Cū autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatē. Non enim loquetur à semetipso: sed quęcumque audiet, loquetur: & quę ventura sunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

P R I O. ad Timoth. Cap. 3. Vide sup. lect. 12. lit. A.

C

M A T T H. Cap. 16. Vide sup. lect. 12. lit. D.

E T Cap. 18. Vide sup. lect. 14. lit. G.

I O A N. Cap. 16. Vide sup. litera. B.

P O S T E. Petri, Cap. 1. Vide sup. lectio. 4. lit. L.

P R I O R. ad Timot. Cap. 3. Vide sup. lect. 12. litera. A.

bona, & glorificent Patrem vestrum qui in caelis est. Nolite putare quoniam veni solvere Legem aut Prophetas: non veni solvere, sed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec transeat caelum & terra, iota vnum aut vnus apex non praeteribit a lege: donec omnia fiant. Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines: minimus vocabitur in regno caelorum. Qui autem fecerit & docuerit: hic magnus vocabitur in regno caelorum.

H IOB Cap. 4. Recordare obsecro te, quis vnquam innocens periit? aut quando reus dei delicti sunt?

E T Cap. 7. Militia est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarij, dies eius. Sicut ceruus desiderat umbram, & sicut mercenarius praestolatur finem operis sui: sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi.

E T Cap. 22. Acquiesce igitur Deo, & habeto pacem, & per haec habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo. Si reuersus fueris ad Omnipotentem, aedificaberis, & longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem, & pro silice torretes aureos. Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi. Tunc super Omnipotentem delicijs afflues, & eleuabis ad Deum faciem tuam. Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes. Decernes rem, & veniet tibi, & in vis tuis splendet lumen. Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur. Saluabitur innocens, saluabitur autem in munditia manuum suarum.

I SA. Cap. 43. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Reduc me in memoriam, & iudicemur simul: narra si quid habes vt iustificeris.

A D ROM. Cap. 2. Secundum autem duritiam tuam & impoenitens cor, thesaurizas tibi iram, in die irae & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundum opera eius: ijs quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quaerunt, vitam aeternam.

A D GALA. Cap. 3. Sic stulti estis, vt cum spiritu coeperitis, nunc carne consummemini? Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vobis

Spiritum & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei? Sicut scriptum est, Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahamae.

A D E P H E. Cap. 2. Vide supra, littera. F.

P O S T E R. ad Timoth. Cap. 1. Ob quam causam etiam haec patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem.

A D T I T V M Cap. 3. Discant autem & nostri, bonis operibus praesse ad vsus necessarios, vt non sint infructuosi.

D E V T E R. Cap. 30. Tu autem reuertaris, & audies vocem Domini Dei tui: faciesque vniversa mandata quae ego praecipio tibi hodie.

E Z E C H I E. Cap. 11. Et dabo eis cor vnum, & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum: vt in praecipis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea: & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum.

H I E R E M. Cap. 23. Propheta qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verum. Quid paleis ad triticum, dicit Dominus? Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: & quasi malleus conterens petram?

P O S T E R. ad Corinth. Cap. 4. Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum: nos autem seruos vestros per Iesum, quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis Dei, in facie Christi Iesu.

A C T O. Cap. 16. Et quaedam mulier nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cuius Dominus aperuit cor intendere his quae dicebantur a Paulo. **E T.** Tremefactus *(Custos carceris)* procidit Paulo & Sylua ad pedes: & produens eos foras, ait: Domine, quid me oportet facere vt saluus fiam? At illi dixerunt, Crede in Dominum Iesum: & saluus eris tu, & domus tua. Et locuti sunt ei Verbum Domini cum omnibus qui erant in domo eius.

P R I O. Petri, Cap. 2. Christus passus est

est pro nobis, vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius.

A D PHILIP. Cap. 2. Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem: mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum: & donauit illi nomen quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & Infernorum: & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Itaque charissimi mei (sicut semper obedistis) non vt in praesentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestra salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate.

AUTHORIT. PATR.

A 1 **C H R Y S O S T.** tom. 3. in Ioanni. hom. 16. Atqui post baptismum nihil ipsum dixisse scribunt alij Euangelistae: verum omisis quae interea facta sunt, post captum Ioannem, miracula prosequuntur. Ex quo non immerito coniectari possumus, quod & haec & alia plura praetermiserunt, quod etiam hic Euangelista in fine operis sui demonstrauit.

Multa Christi facta omiserunt Euangelistae.

Ioan. 10. & 21.

Multa obscura, Apostoli explanarunt.

Necessaria tantum Euangelista scriperunt.

2 **E T** homi. 21. Multa enim signa prius obscura, progressu temporis manifestata sunt ab his qui a principio viderunt.

3 **E T** homi. 86. Cum pauciora signa hic meminisset Euangelista, dicit neque alios omnes omnia collegisse, sed tantum quae ad faciendam auditoribus fidem erant necessaria. Nam si omnia, inquit, scriberentur, nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt, libros. Vnde constat non ambitionis, sed tantum utilitatis gratia scripsisse: siquidem qui plura omiserunt, quomodo ad ambitionem scriperunt? Sed cur non omnia transegerunt? Maxime propter rerum multitudinem: praeterea & illud considerarunt, quod qui his non crediderit, nec pluribus credet: qui vero haec acceperit, non indigeret pluribus ad fidem assequendam.

Cur multa Apostolis obscura, nunc catechumenis explicauerunt.

4 **A V G V S T.** tom. 9. in Ioan. tract. 96. Quomodo aliquid eorum quae post Ascensionem Domini scripta sunt, non possent ferre discipuli, etiam nondum sibi missio Spiritu sancto, cum omnia nunc ferant catechumeni, nondum accepto Spiritu sancto? Quia & si non eis fidelium sacramenta prodantur, non ideo fit quod ea ferre non

possunt, sed vt ab eis tanto ardentius concupiscantur, quanto eis honorabilius occultantur.

5 **E T** tracta. 98. Beatus Apostolus eos alloquens qui sibi iam videbantur esse perfecti, cum se imperfectum ipse dixisset, Quicumque ergo (inquit) perfecti sumus, hoc sapiamus. & si quid aliter sapitis, hoc quoque vobis Deus reuelabit. *Et mox.* Admonitio Beatissimi Apostoli de nostris cordibus non recedat: Si quis vobis Euangelizauerit praeterquam quod accepistis, anathema sit. Non ait, Plusquam accepistis: sed praeterquam quod accepistis. Nam si illud diceret, sibi ipsi praediceret, qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, vt suppleret quae illorum fidei defuerunt. Sed qui supplet, quod minus erat, addit: non quod inerat, tollit.

Philip. 3. Multa Deo in lege gratia reuelauit, & per suos docuit. Galat. 1.

B 1 **I R E N A E.** aduersus haereses, lib. 3. Cap. 4. Vide sup. lect. 13. lit. L. auth. 1.

2 **E T** lib. 4. Cap. 45. Vide sup. lect. 12. lit. M. auth. 2.

3 **E T** Cap. 63. Agnitio vera, est Apostolorum doctrina, & antiquus Ecclesiae status in vniuerso mundo, & character corporis Christi, secundum successiones Episcoporum, quibus illi eam, quae in vnoquoque loco est, Ecclesiam tradiderunt, quae peruenerit vsque ad nos custodita sine fictione, scripturarum tractatione plenissima, neque ablatio nem recipiens lectio sine falsatione, & secundum scripturas expositio legitima & diligens, & sine periculo, & sine blasphemia, & praecipuum dilectionis munus, quod est preciosius quam agnitio, gloriosius autem, quam prophetia: omnibus autem reliquis charismatibus supereminens.

Laud Ecclesiae, & sanctorum scripturarum, et Apostolica doctrina.

4 **A V G V S T.** tom. 6. Contra epistolam Manichaei, quam vocant Fundamenti, Cap. 4. Vide sup. lect. 12. lit. D. auth. 1.

5 **H I E R O.** tom. 2. Dialogo aduersus Luciferianos. *Lucif.* An nescitis, etiam Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiam si scripturae autoritas non subesset, totius orbis in hac partem consensus instar praecipiti obtineret. Nam & multa alia quae per traditionem in Ecclesijs obseruantur, autoritatem sibi scripturae legis usurpauerunt: velut in lauacro ter caput mergitare: deinde egressos, lactis & mellis praegustare concordiam, ad infantiae significationem: die Dominico & per omnem Pentecostem, nec de geniculis adorare, & ic-

Act. 8. et. 9.

Traditiones vim legis habent.

& ieiuniū soluere: multaq; alia scripta non sunt, quæ rationabilis sibi obseruatio vindicauit. Ex quo animaduertes nos Ecclesiæ consuetudinem sequi: licet ante aduocationem Spiritus cõstet aliquem baptizatum.

ORTHODOXVS. Non quidem abnuo hanc Ecclesiarum esse consuetudinem, vt ad eos qui longè in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem Sacti Spiritus manum impositurus excurrat.

6 HISTORIA. Tripart. lib. 2. Cap. 7. Ex non scripto nanq; ipsi impiè proferebant, quippe quod nusquam penitus inuenitur, ex non stantibus: & fuit aliquando quando non fuit: alios culpant: propterea ex non scriptis sermonibus, piè tamen intellectis, damnati sunt. Ipsi nanq; veluti de stercore reerientes, hæc verè de terra locuti sunt. Verùm Episcopi non si bimet adinuenientes verba, sed habètes hæc à Patribus, testimonia conscripserunt. Veteres enim Sacerdotes ante eos penè centum triginta magnæ Romæ ciuitatisq; nostræ, accusauerunt omnes qui dicunt facturam aut creaturam esse Filium, & non cõsubstantialiam Patri. Et hoc sciebat Eusebius Cæsariensis Episcopus, qui primùm defendebat Arianorum sectam, nouissimè verò subscripsit Nicæno Cõcilio. Scripsit autem & ciuibus suis confirmans quia & antiquorū aliquos doctos & illustres Episcopos & conscriptores agnouisset, nomine consubstantialitatis vsos in Patris & Filij Deitate. Isti ergo Cõcilium metuentes, expositæ fidei consenserunt, secundum Prophetæ increpationem, dicētis. Populus hic labijs me honorat, Cor autem eorum longè est à me. Theonas autè & Secundus nolentes adquiescere, condemnati sunt. Postea verò in Concilium venientes, viginti conscripserunt de cõuersatione Ecclesiastica sanctiones.

1 CYPRIA. De simplicitate prælatorum, siue, de Vnitatem Ecclesiæ. Vnam esse Ecclesiam etiam in Cantico Canticorū Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Vna est colūba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Hæc Ecclesiæ vnitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui Ecclesiæ renititur & resistit, qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia esse confidit? quando & beatus Apostolus Paulus hoc idem doceat, & Sacramentum vnitatis ostendat, dicens: Vnum corpus, &

SS. Patrum quæ sit au thoritas.

Eusebius Cæsariensis ali quando Arianos defendit.

Isai. 29.

C Ecclesia vna est: & vnitatis semper est seruanda. Cant. 6.

Qui Petri Cathedram deserit, in Ecclesia non est. Ephes. 4.

vnus spiritus, vna spes vocationis nostræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus. Quam vnitatem firmiter tenere & vindicare debemus, maximè Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, vt episcopatū quoq; ipsum vnum atque indiuisum probe nius. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida præuaricatione corrumpat. Episcopatus vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia vna est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur: quomodo Solis multi radij, sed lumen vnum: & rami arboris multi, sed robur vnum, tenaci radice fundatum: & cum de fonte vno riuu plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiar largitate, vnitatis tamen seruat in origine. Auelle radium Solis à corpore, diuisionem lucis vnitatis non capit. Ab arbore frange rami, fractus germinare non poterit. A fonte præcide riuu, præcisus arefcet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit: vnū tamen lumen est, quod vbiq; diffunditur, nec vnitatis corporis separatur: ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit: vnum tamè caput est, & origo vna, & vna mater, fecunditatis successibus copiosa. Illius foetu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica: vnam domum nouit, vnus cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos Deo seruat: hæc filios regno, quos regenerauit, assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus adulteræ iungitur, à promissis Ecclesiæ separatur. Nec pertinet ad Christi præmia, qui relinquit Ecclesiā Christi.

2 AVGVST. tom. 7. lib. De Vnitatem Ecclesiæ, contra Petilianum Donatistæ episcopi. Cap. 3. Quærat fortasse aliquis, & dicat mihi, Cur ergo ista vis auferri de medio, quando communio tua, etiam si proferantur, inuicta est? Quia nolo humanis documentis, sed Diuinis oraculis sanctam Ecclesiam demonstrari. Si enim sanctæ scripturæ in Africa sola designauerunt Ecclesiam, & in paucis Romæ Rupitanis vel Montensibus, & in domo vel patrimonio vnus Hispanæ mulieris, quicquid de chartis alijs aliquid proferatur, non tenent Ecclesiam nisi Donatistæ. Si in paucis Mauris prouinciæ Cæsariensis eam sancta scriptura determinat, ad Rogatistas transeūdum est. Si in paucis Tripo-

Ecclesia Diuinis oraculis demonstratur.

Tripolitanis & Byzacenis & prouincialibus, Maximianistæ ad eam peruenerunt. Si in solis Orientalibus, inter Arianos & Macedonianos & Eunomianos, & si qui illuc alij sunt, requirenda est. Quis autè possit singulas quasi hæreses enumerare gentium singularum? Si autem Christi Ecclesia Canoniarum scripturarum Diuinis & certissimis testimonijs in omnibus gentibus designata est, quicquid attulerint, & vndecunq; recitauerint, qui dicunt: Ecce hic est Christus, ecce illic: audiamus potius, si oues eius sumus, vocem Pastoris non stridentis. Nolite credere. Illæ quippe singulæ in multis gentibus, vbi ista est, non inueniuntur: ergo in scripturis sanctis canonicis eum requiramus.

Matth. 24.

Totus Christus caput & corpus est.

Qui sint in Ecclesia, et qui non.

Ephes. 5.

3 ET Cap. 4. Totus Christus caput & corpus est. Caput Vnigenitus Dei Filius, & corpus eius Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne vna. Quicunq; de ipso capite ab scripturis sanctis dissentiunt, etiam si in omnibus locis inueniantur in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus quicunq; de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, & vnitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia: quia de Christi corpore quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt. Verbi gratia. Qui non credunt Christum in carne venisse de virgine Maria ex femine Dauid, quod apertissimè scriptura Dei loquitur: aut non in corpore ipso resurrexissent in quo crucifixus & sepultus est: etiam si per omnes terras inueniantur per quas est Ecclesia, non vtiq; sunt in Ecclesia, quia ipsum Caput Ecclesiæ non tenent, quod est Christus Iesus. Nec in aliqua Diuinarum scripturarum obscuritate falluntur, sed notissimis & apertissimis earum testimonijs contradicunt. Item, quicunq; credunt quod Christus Iesus ita, vt dictum est, in carne venerit, & in eadè carne in qua natus & passus est, resurrexerit, & ipse sit Filius Dei, Deus apud Deum, & cum Patre vnum & incõmunicabile Verbum Patris, per quod facta sunt omnia, sed tamen ab eo corpore, quod est Ecclesia, ita dissentiunt, vt eorum communio non sit cum toto quacunq; diffunditur, sed in aliqua parte separata inueniatur, manifestum est eos non esse in Catholica Ecclesia. Quapropter quia cum Donatistis quæstio nobis est, non de capite, sed de corpore, id est, non de ipso Saluatore

Iesu Christo, sed de eius Ecclesia, ipsum caput de quo consentimus, ostendat nobis corpus suum, de quo dissentimus, vt per eius verba iam dissentire desinamus. Ille est autem Vnigenitus Filius & Verbum Dei, & ideò nec Prophetæ Sancti vera loqui potuissent, nisi ab ipsa Veritate, quod est Verbum Dei, manifestaretur eis quod dicerent. Proinde prioribus temporibus per Prophetas sonuit Verbum Dei. Deinde per seipsum, cum Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Deinde per Apostolos quos misit ad se prædicandū, vt esset salus vsq; ad fines terræ. In his igitur locis quærenda est Ecclesia.

Ioan. 1. Ecclesia vbi quærenda.

4 IDEM tom. 7. De Baptismo contra Donatistas. lib. 2. Cap. 4. Quapropter S. Cyprianus, tantò excellentior, quantò humilior, qui documentum Petri sic amauit, vt diceret, documentum scilicet nobis & concordie & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter nostra amemus, sed quæ aliquando à fratribus & collegis nostris vtiliter suggeruntur, si sint vera & legitima, ipsa potius nostra ducamus: satis ostendit facillimè se correcturum fuisse sententiam suam, si quis ei demonstraret baptismum Christi sic dari posse ab eis qui foras exierunt. Vnde multa iam diximus, nec nos ipsi tale aliquid auderemus asserere, nisi vniuersæ Ecclesiæ concordissima auctoritate firmati, cui & ipse sine dubio cederet, si iam illo tempore quæstionis huius veritas eliquata & declarata per plenarium Concilium solidaretur. Si enim Petrū laudat & prædicat, ab vno posteriore collega patienter concorditerq; correctum, quantò citius ipse cum Concilio Prouinciæ suæ vniuersi orbis auctoritate patefacta veritate cessisset, quia profectò & vni verum dicenti & demonstranti posset facillimè consentire tam sancta anima, tam pacata: & fortasse factum est, sed nescimus.

D. Cyprianus sua sententiam Ecclesiæ subiecit.

5 ET Cap. 7. Nolite ergo nobis auctoritatem obijcere Cypriani ad baptismi repetitionem, sed tenete nobiscum exemplum Cypriani ad vnitatis conseruationem. Nondum enim erat diligenter illa baptismi quæstio pertractata, sed tamen saluberrimam consuetudinem tenebat Ecclesia, in ipsis quoq; schismaticis & hæreticis corrigere quod prauum est, non iterare quod datum est. Quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem, sicut multa non inueniuntur in literis eorū,

Consuetudo Ecclesiæ, seruanda.

neque in Concilijs posteriorum: & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiã, non nisi ab ipsis tradita & commendata creduntur.

6 HISTORIA Tripartita lib. 9. Cap. 19. Vide suprã, lectio. 13. litera. L. authorit. 13.

A fide Ecclesiã Catholica nõ recedendum.

7 HIERON. tom. 3. Epist. 152. ad Minerium. in fine. Meum propositũ est antiquos legere, probare singula, retinere que bona sunt, & à fide Ecclesię Catholicę nõ recedere.

Rom. 1.

8 IDEM tom. 2. epist. 65. ad Pammachium. Quisquis es assertor nouorum dogmatum, quælo te, vt parcas Romanis auribus: parcas fidei, quæ Apostoli voce laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod antè nesciuimus? Cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Vique ad hũc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. Illam senex tenebo fidem, in qua puer natus sum.

G Bonorũ operum quantitas necessitas.

1 CHRYSOST. tom. 3. Sermo. de fide & lege naturæ. Et pauper quidem male audit, diues autem exultat. Diues in quã sermone veritatis, & florens virtutibus fruatur philosophiã. Qualis erat Dauid dicens: Ego autem quasi oliua fructifera in domo Dei. Oliua fructifera, non folijs tantũ germinans, sed & fructibus pietatis abundans. Sæpe enim fit, vt anima ramis, & folijs sit decora, fructum autem ferat nullum, sicut de Israël Hieremias dicebat: Vitis Israël pampinosa, non autem frugifera. At Propheta exultat dicens, Ego autem quasi oliua fructifera, non solũ foris frondosa, sed intus succulenta. In domo Dei fructifera. Nõ est enim bonum extra domum Dei versari. Offendes equidem multos qui quanuis sermonẽ veritatis non acceperint, & foris sint, operibus tamẽ pietatis, vt apparet, sunt conspicui. Inuenies viros misericordiã, patientes, iustitiã vacantes: sed nullos facientes fructus operum, quia nescierunt opus veritatis. Nam & hæc sunt opera bona. Atque necessariũ est vt præcedat opus summum. Enimverò cum olim Iudæi dicerent Domino: Quid faciemus vt operemur opera Dei? Respondit eis: Hoc est opus Dei, vt credatis in eum quem misit ille. Vides quomodo fidẽ opus vocauit? Igitur quã primũ credideris, simul & operibus ornatus eris. Non quòd desint opera, sed per seipsam fides

Psal. 51.

Hierc. 8. Extra domũ Dei versari, bonum non est.

Ioan. 6. Fides, vocatur opus.

plena est operibus bonis. Opera quidem erga homines, & ex hominibus sunt. Fides autem ex hominibus erga Deum. Fides, eum qui conuertitur, ciuem cœlorum declarat. Fides, hominem, qui terrenus est, Deo familiarem efficit. Nihil enim extra fidem, bonum. Et, vt quadam verbi similitudine vtat, fratres, Similes mihi videntur, qui operibus bonis florent, & Deũ pietatis ignorant, reliquijs mortuorũ pulchrè quidem indutis, sensum autem pulchrorũ non habentibus. Quæ enim vtilitas anime mortuę, Deo quidem mortuæ fide & ratione, bonis autem operibus vestitæ? Opera in spe fiunt retributionis & coronarum. Quòd si agnothetã ignoras, pro quo certas? Non oportet quidem ab operibus nudam esse fidem, vt ne vituperetur. Verum tamen sublimior est fides, quã opera. Si cut enim hominibus, qui hominis nomen merentur, opus est primũ vt præcedat vitã, & sic enutriantur: conseruat enim vitã nostram alimentum: ita necessariũ, vt præcedat vitã nostram spes in Christũ, quæ postea pascenda bonis operibus.

2 IDEM tom. 1. Hom. 1. in Gene. Ecclesia sanè locus quidam est medicinæ spiritualis: & eos qui huc veniunt, decet, ne domum redeant, nisi congrua remedia acceperint, illaq; suis vulneribus adhibuerint. Audi enim, quomodo audire solũ, & operibus nihil præstare, nihil valeat, Beatum Paulum dicentem: Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed legis factores iustificabuntur. Et Christus concionando dicebat: Non omnis qui dicit mihi Dñe, Domine, intrabit in regnũ cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est. Igitur scientes, nullã porrò vtilitatem ex auditu esse, nisi & operum sequatur impletio, ne simus auditores duntaxat, sed etiam factores, quò ipsa opera sermones sequentia, multæ nobis fiduciã sint fulcimentum.

Fidei esse - Elus.

Extra fidem, nihil bonũ. Similitudo.

Fides nõ sit absq; operibus.

Bonorũ operum necessitas.

Roma. 2.

Matth. 7.

Matth. 5.

Fides sine operibus, & opera sine fide, mortua sunt.

Iaco. 2.

do-

doctrinam, vitã autẽ negligamus, nihil nobis proderunt doctrinæ. Rursum si vitã curam diligenter gesserimus, in fidei autẽ placitis claudicauerimus, neque sic nobis aliquid lucri fuerit. Ideò conuenit vtrinq; eĩ ficiũ hoc nostrum spirituale communiri. Omnis enim, inquit, qui audit hos meos sermones, & facit eos, assimilabitur viro prudenti. Vide, quomodo non solũ audire nos vult, sed & facere, & operibus monstrare obedientiam.

Matth. 7.

Ex doctrina de sola fide, multa mala oriuntur.

Qui solam fidem docent, duces caeci sunt.

Matth. 15.

Ex verbis B. Pauli male intellectis, exorta est hæresis de sola fide.

Rom. 3.

Rom. 5.

Psal. 102.

Rom. 5.

Psal. 15.

4 AVGVST. tom. 9. lib. de Vita Christiana, Cap. 14. Alios autem noui, quos ita sapientiã, & imprudentiã tenebrosa caligo & ignorantia fallit & decipit, vt fidem quam se habere simulant, sine iustitiã operibus apud Deum sibi censeant profuturã: hoc erroris genere decepti, sine metu crimina nefanda committunt, dũ credunt Deum non criminum, sed perfidię tantũ vltorẽ. Et huiusmodi non solũ seipsos perijisse cõtenti sunt, sed etiam alios, in quibus nullũ Diuinæ scientiã lumen est, suis nituntur laqueis implicare. Et impletur in illis Saluaris nostri sententia dicentis: Cæcus si cæco ducatur præstet, ambo in foueam cadunt. 5 IDEM tom. 4. lib. de Fide & operibus, Cap. 14. Quare illud videamus quod excutiendum est cordibus religiosi, ne mala securitate salutem suam perdant, si ad eã obtinendam sufficere solam fidem putauerint, benè autem viuere, & bonis operibus viam Dei tenere, neglexerint. Nam etiam temporibus Apostolorum, non intellectis quibusdam sub obscuris sententijs Apostoli Pauli, hoc eum quidam arbitrati sunt dicere: Faciamus mala, vt veniant bona: quia dixerat, Lex subintravit vt abundaret delictum, vbi autem abundauit delictum, superabundauit & gratia. Quod ideò verum est, quia legem accipientes homines, qui de suis viribus superbissimè præsumebant, nec Diuinum adiutorium vincendarum malarum concupiscentiarum, recta fide impetrantes, pluribus grauioribusq; delictis, etiam lege præuaricata, onerati sunt. Ac sic magno reatu compellente confugerunt ad fidem, qua misericordiam indulgentiẽ mererentur, & auxilium à Domino qui fecit cœlum & terram: vt diffusa per Spiritum sanctum charitate in cordibus suis, cum dilectione agerent, quæ cõtra seculi huius concupiscentias iubèrent, secundũ id quod prædictũ fuit in Psalmo: Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt, Et post

paucã. Iacobus autem vehementer infensus est eis qui sapiunt fidem sine operibus valere ad salutem, vt illos etiam dæmonibus compareret, dicens: Tu credis, quoniam vnus est Deus, benè facis, & dæmones credunt, & contremiscunt. Quid verius, breuius, vehementius dici potuit? Cũ & in Euangelio legamus hoc dixisse dæmonia, cũ Christum Filium Dei confiterentur, & ab illo corripentur, quod in Petri confessione laudatum est. Quid proderit, ait Iacobus, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Dicit etiam: Quia fides sine operibus mortua est. Quousq; igitur falluntur qui fide mortua sibi vitam æternam pollicentur?

Contra solã fidem. Iacob. 2.

Marc. 3.

Matth. 16.

Iacob. 2.

Roman. 3.

Nunquam Paulus sensit sufficere solam fidem ad salutem.

Fides operans, fideles à dæmonibus separat.

Iacob. 2.

Roma. 1.

Abac. 2.

Galat. 5.

Vita æterna, cur dicatur gratia.

Rom. 6.

Vita æterna redditur bonis operibus.

Matth. 16.

Rom. 2.

Rom. 8.

Roma. 11.

gratia, iā non est gratia. Quomodo est ergo gratia vita æterna, quæ ex operibus sumitur? An fortè vitam æternā non dixit Apostolus gratiam? Imò verò sic dixit, vt negari omnino non possit, nec intellectorem acutum, sed tantummodò intentum desyderat auditorem. Cùm enim dixisset: stipendium peccati, mors: cōtinuò subdidit: Gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro. Ista ergo quæstio nullo modò mihi videtur posse dissolui, nisi intelligamus, & ipsa bona opera nostra, quibus æterna redditur vita, ad Dei gratiā pertinere, propter illud quod ait Dominus Iesus: Sine me nihil potestis facere. Et ipse Apostolus cùm dixisset: Gratia salui facti estis per fidem, & hoc nō ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, nè fortè quis extollatur: vidit vtiq; putare posse homines hoc ita dictum, quasi necessaria nō sint opera bona credentibus, sed eis fides sola sufficiat: & rursus posse homines de bonis operibus extolli, velut ad ea facienda sibi sufficiant. Mox itaq; addidit: Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus. Quid est hoc, quòd cùm, Dei gratiam cōmendans, dixisset: Non ex operibus nè fortè quis extollatur: cur hoc dixerit rationem reddens. Ipsius enim (inquit) sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis. Quomodo ergo non ex operibus, nè fortè quis extollatur? Sed audi & intellige, non ex operibus dictū, tãquàm tuis, ex te ipso tibi existentibus, sed tanquàm his in quibus te Deus finxit, id est, formauit & creauit. Hoc. n. ait: Ipsius sumus figmentum creati in Christo Iesu in operibus bonis, nō illa creatione qua homines facti sumus, sed ea, de qua ille dicebat, qui vtiq; iam homo erat, Cor mundū crea in me Deus. Et de qua dicit Apostolus: Si qua ergo in Christo noua creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt noua, omnia autem ex Deo. Fingimur ergo, id est, formamur & creamur in operibus bonis, quæ nō præparauimus nos, sed præparauit Deus vt in illis ambulemus. Itaq; charissimè, vita bona nostra nihil aliud est quàm Dei gratia: sine dubio & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia est: & ipsa enim gratis datur, quia grata est illa cui datur. Sed illa cui datur, tantummodò gratia est: hæc autem, quæ illi datur, quoniam præmiū eius est, gratia est pro gratia, tanquàm merces pro iustitia: vt verum, quoniam

verū est, Quia reddet vniciq; Deus secundum opera eius. 8. I D E M tom. 4. lib. octoginta triū quæstionum, q. 76. Vnde manifestum est quod Paulus Apostolus dicit: Arbitramur. n. hominē iustificari per fidē sine operibus legis. Non tamen intelligendū est, vt accepta fide, si vixerit, dicamus eum iustum, etiā si malè vixerit. Ideò exēplo Abraham & Apostolus Paulus vtitur, quia sine operibus legis, quam nō acceperat, per fidem iustificatus: & Iacobus quia fide ipsius Abraham operis bona consecuta esse demonstrat, ostēdēs quemadmodū intelligendū sit quod Paulus Apostolus prædicauit. Nā qui putat istā Iacobus Apostoli sententiā contrariā esse illi Pauli Apostoli sententiæ, possunt arbitrari etiā ipsum Paulū sibi esse contrariū, quia dicit alio loco: Non enim auditores legis iusti sunt apud Deū, sed factores legis iustificabuntur. Et alio loco: Sed fides quæ per dilectionem operatur. Et iterum: Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Quæ sint autem facta carnis, quæ operibus spiritualibus mortificanda sunt, alio loco demonstrat dicens: Manifesta autē sunt opera carnis, quæ sunt, fornicationes, immunditiæ, impudicitia, Idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, hereses, inuidiæ, ebrietates, comestiones, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Et ad Corinthios ait: Nolite errare, neque fornicatores, neq; idōlis seruientes, neque adulteri, neq; molles, neq; masculorū cōcubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; rapaces, regnū Dei possidebūt. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Dñi nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri. Quib⁹ sentētijs manifestissimè docet, nō eos præterito bono opere ad fidei iustificationem peruenisse: nec meritis eorum istam gratiam datam, quando dicit: Et hæc quidē fuistis. Sed cū dicit, Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt: satis ostendit iam ex quo crediderūt, bene operari debere. Quod & Iacobus dicit, & multis omnino locis idem Apostolus Paulus, satis apertèq; prædicat, rectè viuēdum omnibus qui in Christo crediderunt, ne ad poenas perueniāt. Quod & ipse Dominus qui dicit mihi, Domine, Dñe, intrabit in regnum

Rom. 11. Vita eterna quo pacto sit gratia, et simul merces.

Roma. 6.

Ioan. 15.

Ephe. 2.

Ephe. 2.

Malum est et putare nō esse necessaria bona opera, & de illis gloria vt tanquàm propria virtute factis.

Psal. 50. 2. Cor 5.

3. mo 7.

3. mo 7.

1. 1. anno 7.

Matth. 16

Rom. 3.

Iustus non erit qui accepta fide malè vixerit.

Rom. 4. Iacob. 2.

Non sibi contradicunt Paulus & Iacobus. Roma. 2. Roma. 8.

Gala. 5.

Gala. 5.

1. Cor. 6.

Meritis operum præteritorum non peruenitur ad iustificationem. Iustificatus debet bene operari.

Matth. 7.

Luc. 6.

Matth. 7.

Rom. 3. Iaco. 2.

Rom. 4.

Gen. 15.

Damnatur hereticine bonæ operæ.

Paulus & Iacobus nō discordant. Iacob. 2. Rom. 4.

Gen. 22.

regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Et alibi: Vt quid dicitis mihi, Domine, Domine, & non facitis quæ dico vobis? Et: Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro prudenti, qui ædificauit domum suam supra petram, &c. Et qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similabo eū viro stulto qui ædificauit domum suam super arenam, &c. Quapropter non sunt sibi contrariæ duorum Apostolorum sententiæ, Pauli & Iacobi, cùm dicit vnus, iustificari hominem per fidem sine operibus: quia iste dicit, inanem esse fidem sine operibus: quia ille dicit de operibus quæ fidem præcedūt, iste de ijs quæ fidē sequūtur: sicut etiam ipse Paulus multis locis ostēdit. 9. I D E M tom. 8. in præfatione Psal. 31. Certè notum est nobis & manifestum, quoniam Abraham ad Deum habet gloriā. At, si ex operibus iustificatus est Abraham, habet gloriā, sed non ad Deum. Ad Deum habet gloriā, non ergo ex operibus iustificatus est Abraham, vnde iustificatus est? Sequitur & dicit vnde: Quid enim scriptura dicit? Id est, vnde dicit scriptura iustificatū Abraham? Credit autem Abraham Deo, & reputatum est illi ad iusticiam. Ergo ex fide iustificatus est Abraham. Iam qui audit, non ex operibus, sed ex fide: obseruet illam voraginem de qua locutus sum. Vides ergo quia ex fide, non ex operibus iustificatus est Abraham. Faciam ergo quicquid volo, quia etsi bona opera non habuero, & tantū credidero in Deum, deputabitur mihi ad iusticiam. Si dixit & decreuit, lapsus, demersus est: Si adhuc cogitat & fluctuat, periclitatur. Scriptura autem Dei, verusq; intellectus non solūm periclitantem à periculo liberat, sed & demersum à profundo eleuat. Respondeo ergo tanquàm contra Apostolum, & dico de ipso Abraham, quod inuenimus etiam in epistola alterius Apostoli, qui volebat corrigere homines qui malè in tellexerunt istum Apostolū. Iacobus enim in epistola sua contra eos, qui nolebant bene operari, de sola fide præsumētes, ipsius Abraham opera cōmendauit, cuius Paulus fidem. Et non sunt sibi aduersi Apostoli. Dicit autem Abraham opus omnibus notū. Abraham filium suum immolandum Deo obtulit. Magnum opus, sed ex fide. Laudo

superædificationē operis, sed video fidei fundamentum. Laudo fructū boni operis, sed in fide agnosco radicē. Si. n. hoc præter fidem rectā taceret Abraham, nihil illi prodesset, quæcūq; illud opus esset. Rursum, si sic tenēret fidē Abraham, vt cū ei Deus imperaret offerre sibi immolandū filium suum, diceret apud semetipsum, Nō facio, & tamen credo quia me etiā contēnentē iussa sua liberet Deus, fides sine operibus mortua esset, & tãquàm radix sine fructu sterilis atq; arida remaneret. Quid ergo? Debemus nulla opera præponere fidei, id est, vt ante fidem quisquàm dicatur benè operatus? Ea enim ipsa opera quæ dicuntur ante fidem, quanuis videantur hominibus laudabilia, inania sunt. Ita mihi videntur esse, vt magnæ vires & cursus celerrimus præter viam. Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem: vbi fides non erat, bonum opus non erat. Bonum opus intentio facit; intentionem fides dirigit. 10. H I L A R. in Psal. 51. Confitebor tibi in seculū, quia tu fecisti: & expectabo nomen tuum quoniā bonū ante cōspectū Sanctorū tuorū. Spes in misericordia Dei in seculum, & in seculum seculi est. Non enim ipsa illa iustitiæ opera sufficient ad perfectā beatitudinis meritum, nisi misericordia Dei etiam in hac iustitiæ voluntate, humanarum demutationum & motuū vitia, non reputet. Hinc illud Prophetæ dictum est: Melior est misericordia tua, super vitam. Quia quanuis probabilis per iustitiæ operationem vita iustorum sit, tamē per misericordiam Dei plus meriti consequetur. Ex hac enim vita in vitam proficit æternam: & operationum iustitiæ voluntatem in tantūm misericordia Dei muneratur, vt miserans, æternitatis quoq; suæ iustum quemq; tribuat esse participē. 11. A M B R O. tom. 2. De vocatione Gē tium lib. 1. Cap. 8. Proprium ergo hoc habet noua creatura per gratiam, vt qui figmentum Dei sunt, qui natiuitate cœlesti conduntur in Christo non ocio torpeant, nec desidia resoluantur, sed virtute in virtutē proficiant, per viā bonorum operum ambulando. Hoc est enim fingi, hoc de veteri creatura nouā fieri, hoc de imagine terreni hominis ad imaginē cœlestis hominis reformari. Quod totum siue palam per cooperatores gratiæ, siue occultè per subministrationem Spiritus, ille inchoat, ille auget & perficit, cuius

Fides est fundamentum. Laudo fructū boni operis: sed in fide agnosco radicē. Si. n. hoc præter fidem rectā taceret Abraham, nihil illi prodesset, quæcūq; illud opus esset. Rursum, si sic tenēret fidē Abraham, vt cū ei Deus imperaret offerre sibi immolandū filium suum, diceret apud semetipsum, Nō facio, & tamen credo quia me etiā contēnentē iussa sua liberet Deus, fides sine operibus mortua esset, & tãquàm radix sine fructu sterilis atq; arida remaneret. Quid ergo? Debemus nulla opera præponere fidei, id est, vt ante fidem quisquàm dicatur benè operatus? Ea enim ipsa opera quæ dicuntur ante fidem, quanuis videantur hominibus laudabilia, inania sunt. Ita mihi videntur esse, vt magnæ vires & cursus celerrimus præter viam. Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem: vbi fides non erat, bonum opus non erat. Bonum opus intentio facit; intentionem fides dirigit.

Vbi non est fides, neque bonū opus.

Psal. 51.

Ad bona opera accedere debet misericordia Dei.

Psal. 62.

Christiani ambulare debent per viam bonorū operum. Psal. 83.

1. Cor. 3. agricultura, cuius ædificatio, & cuius signum sumus.

12 HIERONYM. tom. 9. in Cap. 3. ad Galat. Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro, &c. Hoc est, qui non omnia usque ad finem, legis mandata seruauerit. Quæritur fanè hoc loco si fides sola sufficiat Christiano, & utrum non sit maledictus, qui Euangelica præcepta contemnet. Sed fides ad hoc proficit, ut in primitiis credulitatis accedentes ad Deum iustificet, si deinceps in iustificatione permaneant: cæterum sine operibus fidei, non legis, mortua est fides. Qui enim non credit mandatis, & eos qui Euangelij præcepta contemnunt, maledictos esse & Saluator edocuit, dicens: *Matth. 23. Discite à me maledicti in ignem æternum. Et Iacobus Apostolus vnius mandati transgressorem, omnium reum esse demonstrauit. Iacobi. 2.*

13 CYRILLVS Alexand. in Ioan. lib. 6. Cap. 1. Itaque nolite vobis blandiri, quòd sermonem meum audieritis, aut receperitis: initium id salutis est: sed nisi maueritis in sermone meo, nequaquam id vobis profuturum est. Si autem ad finem usque in eo perflueritis, verè discipuli mei eritis, & non solo nomine. Nonnulli enim se meos esse dicunt discipulos, & tamen à discipulatu meo longè sunt alieni: nomen tenent, rem non habent.

14 ET Cap. 3. Admonuit vos Ioannes Baptista, ut clarissima tuba in deserto personans: Ne cœperitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham: Potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Quid aliud his verbis significauit, quàm solam carnis ex Abraham stirpem, nemini salutem afferre, sed fidem, & bonorum operum imitationem? Quia Deus ex lapideis Gentium cordibus (qui ex Abrahamæ progenie non sunt exorti) potest suscitare filios spirituales Abraham, fidei; & iustitiæ eius sectatores.

15 ET Cap. 4. Verùm magnoperè nobis formidandum est, ne simile quiddam nobis iure obijciatur, quod à Domino Iudæis hinc obiectum legimus. Gloriamur

enim Christiano nomine, & secundum illius rationem non viuimus Iactamus itidem nos Christi esse filios per spirituale baptismalis lauacri regeneratione: illius tamen optimos mores & vestigia non sequimur. Nonne igitur grauiter timere debemus, ne nobis etiam merito in faciem obieceretur: Si Christi estis filij, opera Christi facite? Et quoniam opera Christi non facitis, ut res ipsa linguis tacentibus loquitur, conuincimini non veri esse Christi filij per morum imitationem, sed degeneres & adulterini, generatioque praua & adultera. Enimuero ad ambiendos mundi honores toto rapimur animo, atque aspiramus ad congerendas opes: insatiabili voluptate ferimur ad voluptates, presentisque vitæ delicias perfruendas, insanimus, & agimur præcipites. Hoc autem Christus non fecit, qui delatam sibi nimio fauore regiam dignitatem, fugiendo declinauit: qui pauper semper vixit, non habens ubi caput reclinet: qui denique acerbissimos in corpore suo pro nobis dolores pertulit. Quocirca in nobis id locum habere videtur, quod scribit Paulus ad Titum: Confitentur, inquit, se nosse Deum, factis autem negant. Confitemur siquidem ore, & exteriore cultu atque habitu, nos Christum noscere, eius nomen sumus in baptismo professi, & clara ipsius denominatione insigniti, appellamur Christiani. Factis autem Christum negamus, quoniam quæ vetuit, committimus: & quæ præcepit, omnino negligimus. Nonne igitur cum horrore, ingenti; pauore debemus extimescere, ne demum nobis iuste impropere, quod hoc loco deinceps Iudæis exprobrauit? Vos ex patre diabolo estis, & opera patris vestri vultis implere. Ex patre siquidem diabolo sumus, si malitiam eius & peruersitatem, nostris operibus imitamur, facti exinde morum cognatione, Satanæ filij. Opera quoque patris illius, dæmonis inquam, implemus, si quæcunq;

suggerit, mala perpetrantes, prauis moribus similes illius efficimur.

(3)

LE-

LECTIO XVII.

DOCTOR.

Sunt ne porrò actiones nostræ eius gratiæ tanquam causa princeps, quæ iustificandis nobis à peccato, in corda nostra infunditur?

ADOLESCENS.

Minimè: à nobis enim, quandiu iratum Deum, nos, iræ filij & peccato inquinati, experimur, nihil potest proficisci quod ei magnoperè gratum acceptumque sit neque seriorè antè, ad eius bonitatem confugere, & quidquam iustum ac mercede dignum operari possumus, quam eius gratia ac fauore præueniamur.

DOCTOR.

Quam ergò nobis iustitiàm hæ nostræ actiones comparant, & cui vsui ac vtilitati esse possunt?

ADOLESCENS.

Certè ubi semel per fidem ac dilectionem (virtutes à Deo nobis infusas, & harum actionum vnà nobiscum opifices) sumus iustificati, augent indies spem ac fiduciam vocationis nostræ, faciuntque virtutis ac iustitiæ in nobis magnam accessionem. Quoniam verò hæc, quæ recta nos vocamus opera, & Spiritus sancti sigillo quodammodo sunt impressa, & ea voluntatis nostræ libertate, quam habemus, adnixa, magnæ coram Deo mercedis causæ nobis esse solent, atque adeò æternitatis certissima quædam pignora, non autem ociosa illa & emortua signa fidei & charitatis nostræ.

DOCTOR.

Præclarè: atque hæc tua doctrina vendicat nos ab eorum calumnijs qui putant nos hinc Mediatoris nostri gratiam labefactare, & perinde ac si plus æquo nobis in salute nostra operanda tribueremus: & hoc inde commodum etiam assequimur, quòd dum nostram quoque, in salutis nostræ negotio, operam requiri credimus, illam ex animis temeritatem, ac securitatem nimiam excutimus, qua illi distinentur, qui sibi persuadent nos à Deo, nobis in vtramuis aurè dormientibus, saluari.

M4

ADO-

Fides sola non sufficit Christiano.

Matth. 23. Iacobi. 2.

Luc. 9. Præter fidem, observatio mandatorum necessaria est.

Ioan. 15.

Matth. 3.

Fides cum bonis operibus salutem affert.

Christiannus
Christi imitatur.

Matth. 12.

Ioan. 6.

Luc. 9.

1. Pet. 2.

Tit. 1.

Ioan. 8.

a Luc. 7. Acto. 15. Rom. 3. 4. 5. & 10. 2. Cor. 5. Galat. 2. & 3. 2. Pet. 1.

b Rom. 5. Philip. 2. 2. Pet. 1. Iacob. 1.
c Matt. 25. Acto. 2. Philip. 2. Hebr. 6. 2. Pet. 1.

d Matt. 25. Luc. 19. Apoc. 22. Aug. in Ioan. tractat. 72. & in psal. 31. & de doc. Chris. lib. 1. c. 37.

e Ioan. 9. & 15. Rom. 5. Colo. 1. Ephes. 2. 1. Cor. 15. 1. Reg. 26. f Matt. 16. 20. & 25. 1. Cor. 3. 2. Pet. 1. Apoc. 14. 2. Tim. 4.

g Deut. 30.

h Iob. 2. Isa. 55. 1. Regum. 7. Ezech. 36. Iacob. 2. Philip. 2. 1. Pet. 1. Tit. 1. Cyrill. Alex. in Ioan. lib. 9. c. 43.

A D O L E S C E N S .

Sic ego sentio.

D O C T O R .

Sed quis eorum, quæ iuste à nobis fieri debent, ratione,
ac regulam præscribet?

A D O L E S C E N S .

Lex Dei Optimi Maximi, & legitima eius explicatio.

A V T H O R I T . S C R I P .

A **L** V C Æ Cap. 7. Cùm autē impleisset oia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaū. Ceterum autē cuiusdā seruus malè habēs, erat moriturus: qui illi erat preciosus. Et cùm audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorū, rogans eū vt veniret, & saluaret seruū eius. At illi cùm venissent ad Iesum, rogabant eum sollicitè, dicentes ei, Quia dignus est vt hoc illi præstes. Diligit enim gentem nostrā, & synagogā ipse ædificauit nobis. Iesus autē ibat cū illis. Et cū iā nō longè esset à domo, misit ad eū Centurio amicos dicēs, Dñe, noli vexari. Non enim sum dignus, vt sub tectum meum intres. Propter quod & me ipsum non sum dignū arbitratus vt venire ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate cōstitutus, habens sub me milites: & dico huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit. Quo audito, Iesus miratus est: & conuersus, sequentibus se turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Israël tantam fidem inueni.

A C T . Cap. 15. Cū autē magna conquisitio fieret, surgēs Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis quoniā ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbū Euāgelij, & credere. Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dās illis Spiritū sanctū sicut & nobis: & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus saluari, quemadmodum & illi.

A D R O M . Cap. 3. Scimus autē quoniam quæcūque lex loquitur, ijs qui in lege

sunt loquitur, vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo: quia ex operibus legis nō iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata à lege & Prophetis. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eo: non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tēpore: vt sit ipse iustus & iustificans eum qui est ex fide Iesu Christi. Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quā legē? factorū? Non. Sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.

E T Cap. 4. Quid ergo dicemus inuenisse Abrahamā patrē nostrū secundū carnem? Si enim Abrahamā ex operibus iustificatus est: habet gloriā, sed non apud Deū. Quid enim dicit scriptura? Credidit Abrahamā Deo, & reputatū est illi ad iustitiā. Ei autem qui operatur, merces nō imputatur secundū gratiam, sed secundū debitū. Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impiū, reputatur fides eius ad iustitiam secundū propositum gratiæ Dei.

E T Cap. 5. Vide sup. lect. 11. lit. E.

E T Cap. 10. Corde enim creditur ad iustitiā, ore autē confessio fit ad salutē. Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in illum, non confundetur. Non enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicūque

inuo-

inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

P O S T E R . ad Corint. Cap. 5. Vide sup. lect. 1. lit. I. *Et deinde.* Eum qui nō noverat peccatum pro nobis peccatum fecit: vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

A D G A L A . Cap. 2. Scientes autē quod nō iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Quod si quærentes iustificari in Christo, inuenti sumus & ipsi peccatores, nūquid Christus peccati minister est? Absit.

E T Cap. 3. Vide sup. lect. 16. lit. H.

P O S T . Petri Cap. 1. Vide sup. lect. 14. lit. B.

B **A** D R O M . Cap. 5. Vide sup. lit. A.

A D P H I L I P P . Cap. 2. Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate.

P O S T E R . Petri, Cap. 1. Vide sup. lect. 13. lit. N. *Et deinde.* Hæc enim si vobiscum adsint, & superent: non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Dñi nostri Iesu Christi cognitione. Cui enim non præsto sunt hæc: cœcus est, & manutentans, obliuionem accipiens veterum suorum delictorum. Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Dñi nostri & Saluatoris Iesu Christi.

I A C O . Cap. 1. Vide sup. lect. 2. lit. E.

C **M** A T T . Cap. 25. Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait, Dñe duo talenta tradidisti mihi: ecce alia duo lucratus sum. Ait illi Dñs eius, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.

A C T . Cap. 2. Omnes etiā qui credebant, erant pariter, & habebant omnia cōmunia. Possessiones & substantias vendebāt, & diuidebāt illa omnibus, prout cuique opus erat. Quotidie quoque perdurātes vnanimiter in tēplo, & frāgētes circa domos panē, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis: collaudātes Deum, & habētes gratiā ad omnē plebē. Dñs quoque augebat qui salui fierēt quotidie in idipso.

A D Phil. Cap. 2. Vide sup. lec. 10. lit. E.

A D H E B . Cap. 6. Vide sup. lect. 16. litera. G.

P O S T . Petri, Cap. 1. Vide sup. lit. A. B.

M A T T . Cap. 25. Sicut enim homo peregri proficiscens, vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Et vni dedit quinq; talenta, alij autem duo, alij verò vnū, vni cuique secundū propriam virtutē: & profectus est statim. Abijt autē qui quinq; talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinq;. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

L V C . Cap. 19. Et factum est vt rediret accepto regno: & iussit vocari seruos quibus dedit pecuniā: vt sciret quātū quisque negotiatus esset. Venit autē primus, dicēs, Dñe, mna tua, decē minas acquisiuit. Et ait illi, Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatis habens super decem ciuitates. Et alter venit, dicēs, Dñe, mna tua fecit quinq; minas. Et huic ait, Et tu esto super quinq; ciuitates.

A P O C A L . Cap. 22. Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere vni cuique secundū opera sua. Ego sum, & ω, primus & nouissimus, principium & finis. Beati qui lauant stolas suas: vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem.

E **I** O A N . Cap. 9. Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est: venit nox, quādo nemo potest operari. Quādiu sum in mundo, lux sum mundi.

E T Cap. 15. Iam vos mundi estis propter sermonē quē locutus sum vobis. Manete in me: & ego in vobis. Sicut palme non potest ferre fructū à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructū multum: quia sine me nihil potestis facere.

A D R O M . Cap. 5. Vide sup. lit. A.

A D Coloss. Cap. 1. Vide sup. lect. 14. litera. E.

A D Ephes. Cap. 2. Nūc autē in Christo Iesu vos qui aliquādo eratis lōgē, facti estis propē in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnū, & mediū parietē maceriæ solūēs, inimicitias in carne sua: legē mādatorū decretis euacuās: vt duos cōdat in semetipso in vnū nouū hominē, faciēs pacē, & recōciliet ambos in vno corpore, Deo per crucē, interficiens inimicitias in semetipso. Et veniēs euāgelizauit pacem vobis qui longē fuistis, & pacē ijs qui

qui propè: quoniam per ipsum habemus accessum in vno spiritu ad Patrem. Ergo iam non estis hospites & aduenæ: sed estis ciues Sanctorum & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo: in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto.

PRI. ad Corint. Cap. 15. Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote; & immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

LIB. 1. Reg. Cap. 26. Dominus autem retribuet unicuique; secundum iustitiam suam & fidem.

F **MATT.** Cap. 16. Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique; secundum opera eius.

ET Cap. 20. Respondens autem Iesus, dixit, Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei, Possumus. Ait illis, Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.

ET Cap. 25. Tunc dicit Rex his qui ad dextris eius erunt, Venite Benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esuriui enim: & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.

PRI. ad Corin. Cap. 3. Qui autem plantat & qui rigat, vnum sunt. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.

POST. Petri, Cap. 1. Vide super. lit. B. **APOCA** Cap. 14. Et audiui vocem de caelo, dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. A modo iam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis. Opera enim illorum sequuntur illos.

POST. ad Timotheum. Cap. 4. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruavi. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius.

G **DEUTE.** Cap. 30. Testes inuoco hodie caelum & terram, quod proposuerim vobis vitam & bonum, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu viuas, &

semen tuum: & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhaereas (ipse est enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in terra pro qua iuravit Dominus patribus tuis Abraham, Isaac, & Iacob, ut daret eam illis.

H **IOEL.** Cap. 2. Nunc ergo, dicit Dominus, Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum: quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiae, & præstabilis super malitia. Quis scit si conuertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo nostro?

ISAI. Cap. 55. Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum.

LIB. 1. Regum Cap. 7. Ait autem Samuel ad vniuersam domum Israel, dicens, Si in toto corde vestro reuertimini ad Dominum, auferite deos alienos de medio vestri, Baalim & Astaroth: & præparate corda vestra Domino, & seruite ei soli, & eruet vos de manu Philisthim.

EZECH. Cap. 36. Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiat, & operemini.

IACOB. Cap. 2. Vis autem scire, homo inanis, quoniam fides sine operibus ociosa est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? Et suppleta est scriptura, dicens, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: & amicus Dei appellatus est. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum? Similiter autem & Rahab meretrix, nonne ex operibus iustificata est suscipiens nuncios, & alia via eiciens? Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est: ita & fides sine operibus mortua est.

ADPHILIP. Cap. 2. Itaque charissimi mei (sicut semper obedistis) non ut in præ-

sentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.

PRIOR. Petri Cap. 1. Propter quod succincti lumbos metis vestrae, sobrii, perfecte sperate in eam quæ offertur vobis gratiam, in reuelatione Iesu Christi, quasi filij obedientiae, non configurati prioribus ignorantiae vestrae desiderijs: sed secundum eum qui vocauit vos, Sanctum, & ipsi in omni conuersatione Sancti sitis: quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. Et si Patrem inuocatis eum qui sine acceptione personarum iudicat secundum vniuersum: opus: in timore, incolatus vestri tempore conuersamini.

ADTITVM Cap. 1. Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta, Cretenses semper mendaces, malæ bestiae, ventres pigri. Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, ut fani sint in fide, non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auersantium se a veritate. Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil est mandatum, sed inquinatae sunt eorum & mens & conscientia. Confitentur se nosse Deum: factis autem negant, cum sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

AUTHORIT. PATR.

D **AVGVST.** tom. 9. in Ioan. tracta. 72. Apostolus igitur audiamus: **Roma. 4.** Credenti, inquit, in eum qui iustificat impium, deputatur fides eius ad iustitiam. In hoc opere facimus opera Christi, quia & ipsum credere in Christo, opus est Christi. Hoc operatur in nobis, non utique sine nobis. Audi ergo iam, & intellige, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, quia facio ut faciat. Quæ opera, nisi ut ex impio iustus fiat? Et maiora horum faciet. Quorum obsecro? Nunquid nam omnium operum Christi maiora facit, qui cum timore & tremore suam ipsius salutem operatur? Quod utique in illo, sed non **Philip. 2.** sine illo, Christus operatur. Prorsus maius hoc esse dixerim, quam est caelum & terra, & quæcunq; cernuntur in caelo & in terra. Et caelum enim & terra transibit: prædestinatorum autem, id est, eorum quos

præscit, salus & iustificatio permanebit. In illis tantum opera Dei, in his autem etiam est imago Dei.

2 IDEM tom. 8. præfatione in Psal. 31. Si fides sine dilectione sit, sine opere erit. Ne autem multa cogites de opere fidei, adde illi spem & dilectionem, & noli cogitare quid opereris. Ipsa dilectio vacare non potest. Quid enim de quoquam homine, etiam male operatur, nisi amor? Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem? Flagitia, adulteria, facinora, homicidia, luxurias omnes, nonne amor operatur? Purga ergo amorem tuum, aquam fluentem in cloacam conuerte ad hortum. Quales impetus habebas ad mundum, tales habebas ad artificem mundi. Non vobis dicitur, nihil ametis: Absit. Pigri, mortui, detestandi, miseri eritis, si nihil ametis. Amate, sed quid ametis videte. Amor Dei, amor proximi, charitas dicitur. Amor mundi, amor huius seculi, cupiditas dicitur. Cupiditas refrænetur, charitas excitetur. Ipsa enim charitas bene operantis, dat ei spem bonæ conscientiae: spem enim gerit bona conscientia. Quomodo mala conscientia tota in desperatione est, sic bona conscientia tota in spe. Et erunt tria hæc de quibus dixit **1. Cor. 13.** Apostolus, Fides, Spes, Charitas.

3 IDEM tom. 3. De Doctrina Christiana, lib. 1. Cap. 37. Fide titubante, charitas etiam ipsa languescit. Nam si a fide quisque ceciderit, a charitate etiam necesse est cadat. Non enim potest diligere, quod esse non credit. Porro si & credit & diligit, bene agendo, & præceptis bonorum morum obtemperando, efficit ut etiam speret se ad id, quod diligit, esse venturum. Itaque tria hæc sunt quibus & scientia omnis & prophetia militat, Fides, Spes, Charitas. Sed fidei succedit Spes, quam videbimus. Et spei succedit Beatitudo ipsa, ad quam peruenturi sumus. Charitas autem etiam istis decedentibus augebitur potius. Si enim credendo diligimus, quod nondum videmus, quanto magis cum videre coeperimus? Et si sperando diligimus, quod nondum peruenerimus, quanto magis cum peruererimus?

H **CYRILL.** Alexand. in Ioannem, lib. 9. Cap. 43. Si diligitis me, mandata mea seruate. Cum perituris omnia se largiturum pollicitus sit, ne falso hæc sibi dicta esse videantur (multi enim in nomine eius petunt, & non accipiunt) pau-

Fidei sine dilectione operari, si accedat Spes et Charitas, bene operabitur.

Nec bene nec male operamur, nisi per bonum vel malum amorem.

1. Cor. 13.

Sine fide corrumpit Charitas.

Omnis scientia & prophetia, Fides, Spes, & Charitas militat.

Augetur mansueta Charitas, Fide, & Spe decedente.

Ioann. 14.

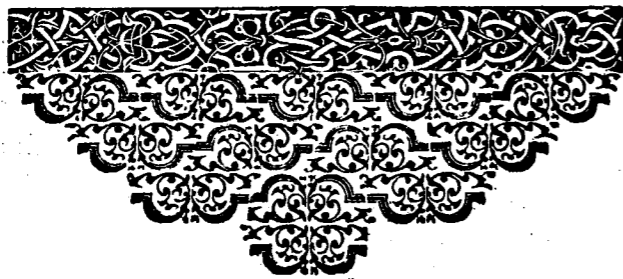
Charitati merces promittitur. paucissimis statim verbis exposuit, quibus hæc facta pollicitatio est. Diligentibus ergo seipsum, & præcepta sua servantibus, gratia solummodo spiritualium bonorum conceditur. *Et paulo post.* Cum igitur diligentibus hæc bona futura dixerit, quæ per ipsum ex parte profunduntur, confestim quomodo hæc dilectio habeatur, & quis sit modus eius, aperuit. Non enim qui cunq; dixerit Deum à se diligere, verè dicere videbitur, nec in verbis nudis virtutis vires consistunt, nec veritatis fulgentissimum decus verbo confirmatur: sed bonis operibus, & animo probè affecto cognoscitur: ita Diuinorum obseruatio mandatorum, charitatem nostram erga Deum ostendit, & viam veramq; virtutè constituit,

quæ non solum verbo, sed multò magis opere constat. Quod ipse quoque Dominus demonstrat dicens: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei. Non enim in verborum assentatiunculis, sed in affectu agentis, fides esse probatur. Quare mortuam ipsam esse sine operibus, scriptura docet. Non enim homines solum, verum etiam impuri dæmones virtutem Creatoris horrescentes, Unitatem Dei fatentur. Opera verò fidei congruentia facere, eorum solummodo est, qui Deum diligunt. Perfectissimus ergo fidei terminus, & dilectionis Dei demonstratio est, Euangelicorum præceptorum obseruatio atque custodia,

Matth. 7.

Iaco. 1.

Præcepta custodit qui diligit Deum.

DE

**DE LEGE,
CAPVT SECVNDVM.**

LECTIO PRIMA.

DOCTOR.

QUAM porrò tu Dei legem intelligis?

ADOLESCENS.

Eam quam vulgo Decalogum idè nominamus, quod duabus tabulis decem præcepta Mosis Deus expressit, quæ omnis nostræ iustitiæ rationem continerent.

a Deutero. 4. 5. & 33. Exo. 19. Psal. 118. Leui. 26. Matth. 19. & 22. Ioan. 1. & 7. Roman. 2. Galat. 3. 1. Tim. 1. Aug. q. in Exod. & cõt. Faustini. Ioseph. lib. antiquit. Rom. 8. & 9. Heb. 7 & 12. Acto. 15. 2. Cor. 3. Galat. 4. Ephes. 2.

DOCTOR.

Sed cum Hebræis solum lex ista initio fuerit constituta, qua ratione ad eius nos obseruationem cogimur, qui nunc sub Euangelio, ac nouo Testamento versamur?

ADOLESCENS.

Propterea quod eò nos sua Christus autoritate ac verbo obligauit.

c Matth. 5. Roma. 7. & 13. Heb. 8. Gal. 1. Iaco. 1. 2. & 4.

DOCTOR.

Quænam verò huius legis est summa?

ADOLESCENS.

Prima quidem tabula tribus præceptis ea potissimum complectitur, quæ summo Principi Deo à nobis tribuenda sunt: Secunda verò rectam cum proximo consuetudinem luculenter explicat.

d Exo. 20. Matth. 22. 1. Timot. 1. Ioseph. lib. 3. antiquit. c. 6. Orig. hom. 8. in Exo. Aug. q. 71. in Exod. e Roma. 13. Iacob. 2. Gala. 5. Aug. ibid.

DOCTOR.

Cedo primum prioris tabulæ præceptum.

N

ADO-

A D O L E S C E N S.

f **Exo. 10. Leuit. 19. 26. Deut. 5. 10. 28. Sapien. 14. Amos. 4. Abac. 1. Isai. 30. Psal. 96. 1. Cor. 6. 1. Ioan. 5.** *Audi Israël: Ego sum Dñs Deus tuus, Non habebis Deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, aut omnem similitudinem, ut ea adores, & colas.*

D O C T O R.

Ecquis est horum tandem verborum sensus?

A D O L E S C E N S.

g **Deut. 6. Malac. 1. Hiere. 35. Matt. 5. Iacob. 4. Hebra. 5. 1. Tim. 2.** *Duo hinc ego semper obseruo. Primum enim Deus ipse quædam præfatur, quæ eò spectant ut intelligamus eius esse auctoritatē omnem ac vim & leges præscribendi, vel eo sanè nomine, quòd ea nobis ob oculos beneficia reuocet, quæ nobis, summo exilio ac tyrannide spirituali afflictis, asserta ac restituta^h libertate, contulit. Quæ omnia præclare in nos quadrant, Ægyptiæ illius claudis, ac Hebraicæ libertatis ex Pharaonicaⁱ seruitute, veluti quibusdam inuolucris adumbrata.*

D O C T O R.

Quid secundo loco annotasti?

A D O L E S C E N S.

k **Deutero. 6. & 10. Psalm. 96. Exod. 3. Matt. 4. Luc. 4.** *Præcepti vim ac explicationem. Vnum enim ac solum & præpotentem Deum sic iubemur adorare & reuereri, ut aliū^k nunquam vnquam nobis præter eum esse fingamus. Deinde grauitercæuetur ne summum eius honorem ac venerationem supremā, idolis ac simulacris tribuamus: neue ea nos vel sculpamus, vel statuamus, ut ijs cultum atque adorationem tanquam Dijs^m exhibeamus.*

D O C T O R.

n **Num. 6. Deut. 6. Ioan. 4. Rom. 10. 1. Tim. 2.** *Iubemur ergo Deum hunc summum ac æternum toto corde atque animo venerari, colere, atqueⁿ inuocare. Iubemur item eū præcæteris, ° ac super omnia, ex omnibus voluntatis ac sensus nostri viribus ac facultate ita diligere, ut nulli vnquam creaturæ, supræmæ huius venerationis particulam, quauis ratione tribuamus.*

A D O L E S C E N S.

Sic intelligo.

AV-

A V T H O R I T. S C R I P.

A **DEUTER. Cap. 4.** Locutusq; est Dominus ad vos de medio ignis. Vocē verborum eius audistis, & formam penitus nō vidistis. Et ostendit vobis pactum suum quod præcepit ut faceretis, & decem verba quæ scripsit in duabus tabulis lapideis: Mihiq; mandauit in illo tempore, ut docerem vos cæremonias & iudicia, quæ facere deberetis in Terra quam possessuri estis. Custodite igitur sollicitè animas vestras.

E T **Cap. 5.** Hæc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram in monte de medio ignis, & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addēs amplius: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis quas tradidit mihi.

E T **Cap. 33.** Hæc est benedictio qua benedixit Moyses homo Dei filijs Israël ante mortem suam. Et ait, Dominus de Synai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia. In dextera eius ignea lex. Dilexit populos, omnes sancti in manu illius sunt: & qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Legē præcepit nobis Moyses, hæreditatem multitudinis Iacob.

E X O D. **Cap. 19.** Totus autem mons Synai fumabat: eò quòd descendisset Dominus Deus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratq; omnis mons terribilis. Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius, & prolixius tendebatur. Moyses loquebatur, & Dominus respondebat ei.

P S A L. 118. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum. *Et passim per totum psalmum.*

L E V I T I C I **Cap. 26.** Ego Dominus Deus vester, Nō facietis vobis Idòlum, & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignē lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum, ego enim sum Dominus Deus vester. Custodite Sabbathata mea, & pauete sanctuarium meū. Ego Dominus. Si in præceptis meis ambulaueritis, & madata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur, &c.

M A T T H. **Cap. 19.** Et ecce vnus accedens ait illi, Magister bone quid boni

faciam ut habeam vitam æternam? Qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi, Quæ? Iesus autem dixit ei, Non homicidiū facies, Nō adulterabis, Non facies furtum, Non falsum testimonium dices. Honora patrem tuum & matrem tuam. Diliges proximū tuum sicut teipsum.

E T **Cap. 22.** Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi Iesus, Diliges Dominum Deum tuū ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis, vniuersa lex pendet & Prophætæ.

I O A N. **Cap. 1.** Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christū facta est.

E T **Cap. 7.** Non'ne Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legē?

A D **Roman. Cap. 2.** Nō enim auditores legis iusti sunt apud Deū: Sed factores legis iustificabuntur.

A D **GALAT. Cap. 3.** Maledictus omnis qui non permāserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est: Quia iustus ex fide viuit. Lex autem non est ex fide: sed, Qui fecerit ea, viuet in illis.

P R I O. ad **Timoth. Cap. 1.** Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime vtatur.

A D **ROM. Cap. 8.** Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnē ambulamus, sed secundum Spiritū.

E T **Cap. 9.** Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israëlita, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula, Amen.

A D **Heb. Cap. 7.** Si ergò cōsummatio per

per sacerdotium Leuiticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici? Trans lato enim sacerdotio, necesse est vt & legis translatio fiat.

ET Cap. 12. Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accessibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, & tubæ sonum, & vocē verborum, quam qui audierunt excusauerunt se, ne eis fieret verbum. (Non enim portabant quod dicebatur: Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur. Et ita terribile erat quod videbatur, Moyses dixit: Exterritus sum & tremebundus) sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuientis, Hierusalem cœlestē, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, & Iudicem omnium Deum, & spiritum iustorum perfectorum, & testamenti noui mediatorem Iesum, & sanguinis asperionem melius loquentē quàm Abel. Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur: multo magis nos qui de cœlis loquentem nobis, auertimus. Cuius vox mouit terram tunc: nunc autem repromittit, dicens, Adhuc semel: & ego mouebo non solum terram, sed & cœlum. Quod autem, Adhuc semel, dicit: Declarat mobilium translationem tanquàm factorum, vt maneant ea quæ sunt immobilia. Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam seruiamus placentes Deo, cū metu & reuerentia. Etenim Deus noster ignis consumens est.

ACTOR. Cap. 15. Surrexerunt autem quidam de hæresi Phariseorū qui crediderunt, dicentes, Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque seruare legē Moysi. Conueneruntque Apostoli & Seniores videre de verbo hoc. Cū autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Euangelij, & credere. Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos

portare potuimus? Sed per gratiā Domini Iesu Christi credimus saluari, quemadmodum & illi. *Et vide supra. Cap. 1. lectio. 13. litera. G.*

POSTER. ad Corint. Cap. 3. Quod si ministratio mortis literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? Nam si ministratio dānationis in gloria est: multo magis abundat ministerium iustitiæ in gloria. Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. Si enim quod euacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est.

AD GALAT. Cap. 4. Dico autem, quanto tempore hæres paruulus est, diuili differt à seruo, cū sit Dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est vsque ad præfinitum tempus à Patre: ita & nos, cū essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruietes. At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege: vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.

AD EPHE S. Cap. 2. Vide supra, Cap. 1. lect. 17. litera. E.

MATTH. Cap. 5. Nolite putare quoniam veni soluere Legem aut prophetas: non veni soluere, sed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec transeat cœlum & terra, iota vnum, aut vnus apex nō præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum,

AD ROMAN. Cap. 7. Itaque Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Ablit. Sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: vt fiat supra modum peccans peccatum per mādatum. Scimus enim quod Lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.

ET CAP. 13. Nemini quidquam debeat, nisi, vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximū, legem impleuit. Nam, Nō adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non

Non falsum testimonium dices, Non concupisces, & si quod est aliud mandatum: in hoc verbo instauratur, Diliges proximū tuum sicut teipsum. Dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo ergo legis, est dilectio.

AD HEB. Cap. 8. Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitū est. Nam si illud prius culpa vacasset: nō vtiq; secundi locus inquireretur.

AD GALAT. Cap. 2. Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Quod si quærentes iustificari in Christo, inuenti sumus & ipsi peccatores, nunquid Christus peccati minister est? Absit. Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico: præuaricatorem me constituo. Ego enim per legem, legi mortuus sum, vt Deo viuam.

IACO. Cap. 1. Estote autē factores verbi, & non auditores tantum: fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic cōparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo: considerauit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanferit in ea, nō auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit.

ET Cap. 2. Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas, Diliges proximū tuū, sicut teipsum: bene facitis. Si autē personas accipitis, peccatū operamini, redarguti à lege quasi transgressores. Quicunq; autē totam legē seruauerit, offendant autem in vno: factus est omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis: dixit &, Nō occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis. Sic loqui mini, & sic facite sicut per legem libertatis incipientes iudicari.

ET Cap. 4. Nolite detrahare alterutrū fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suū, detrahit legi, & iudicat legē. Si autem iudicas legē, non es factor legis, sed iudex. Vnus est enim Legislato, & Iudex qui potest perdere & liberare.

EXO. Cap. 20. Non habebis Deos alios coram me. Nō facies tibi sculptile, neq;

omnem similitudinē quæ est in cœlo desuper: & quæ in terra deorsum: neq; eorum quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neq; coles, &c. Non assumes nomē Domini Dei tui in vanū, &c. Memēto vt diē Sabbathi sanctifices.

MATT. Cap. 22. Vt sup. lit. A.

PRIO. ad Timoth. Cap. 1. Finis præcepti est charitas de corde puro, & cōscientia bona, & fide non ficta.

AD ROM. Cap. 13. Vide sup. lit. C.

IACOB. Cap. 2. Vide sup. lit. C.

AD GALAT. Cap. 5. Omnis enim lex in vno sermone impletur, Diliges proximū tuum sicut teipsum.

EXOD. Cap. 20. Vt in textu.

LEVIT. Cap. 19. Nolite conuerti ad idōla, nec Deos conflatile faciat vobis: ego Dominus Deus vester.

ET Cap. 26. Vide sup. litera. A.

DEUTE. Cap. 5. Non habebis Deos alienos in conspectu meo. Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium quæ in cœlo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea, & non coles.

ET Cap. 10. Et nunc Israël quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuū, & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua: custodiasque mandata Domini, & cæremonias eius quas ego hodie præcipio tibi, vt benè sit tibi? **ET** I. Dñm Deum tuum timebis, & illi soli seruias: ipsi adherabis, iurabisque in nomine illius.

ET Cap. 28. Constituet te Dominus in caput, & non in caudam: & eris semper supra, & non subter: si tamen audieris mandata Dñi Dei tui quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris & feceris, ac non declinaueris ab eis, nec ad dexteram, nec ad sinistrā, nec sequutus fueris Deos alienos, neq; colueris eos.

SAPIEN. Cap. 14. Iterum alius nauigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragile lignum inuocat. *Et post pauca.* Per manus autem quod fit idōlum, maledictum est, & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cū esset fragile, Deus cognominatus est. Similiter autem odio sunt Deo, impius & impietas eius. Etenim quod factum est, cum illo qui fecit, tormenta patietur. Propter hoc &

idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturae Dei in odium factae sunt, & in tentationem animabus hominum, & in misculam pedibus insipientium. Initium enim fornicationis, est exquisitio idolorum: & adinuentio illorum, corruptio vitae est. Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.

A M O S Cap. 4. Venite ad Bethel, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicare prauaricationem: & offerite manè victimas vestras, tribus diebus decimas vestras. Et sacrificate de fermentato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annunciate: sic enim voluistis filij Israël, dicit Dominus Deus. Vnde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis vrbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & non estis reuerfi ad me, dicit Dominus.

H A B A C. Cap. 2. Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus conflatile & imaginem falsam? quia sperauit in figmento fictor eius, vt faceret simulacra muta. Vae qui dicit ligno, Expergiscere: surge, lapidi iaceti. Nunquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro & argento: & omnis spiritus non est in visceribus eius. Dominus autem in templo sancto suo: fileat à facie eius omnis terra.

I S A. Cap. 30. Et aures tuae audient verbum post tergum monentis, Hæc est via, ambulate in ea: & non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram. Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, & vestimentum conflatile auri tui, & disperges ea sicut immunditiã menstruata. Egre dere dices ei.

P S A L M. 96. Confundantur omnes qui adorant sculptilia: & qui gloriantur in simulacris suis.

P R I O R. ad Corinth. Cap. 6. Nolite errare, Neque fornicarij, neque idolis seruientes, &c. regnum Dei possidebunt.

P R I. Ioann. Cap. 5. Filioli, custodite vos à simulacris.

G D E V T E R O. Cap. 6. Hæc sunt præcepta, & cæremonia atque iudicia quæ mandauit Dominus Deus noster vt docerem vos, & faciatis ea in Terra ad quã transgredimini possidendam, vt timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi & filiis ac nepotibus tuis cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongentur dies

tui. Audi Israël, & obserua vt facias quæ præcepit tibi Dominus, & bene sit tibi, & multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi Terram lacte & melle manantem.

M A L A C H. Cap. 1. Filius honorat patrem, & seruus Dominum suum: si ergo Pater ego sum, vbi est honor meus? Et si Dominus ego sum, vbi est timor meus? dicit Dominus exercituum.

H I E R E M. Cap. 35. Et factum est verbum Domini ad Hieremiam, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Vade, & dic viris Iuda, & habitatoribus Hierusalem, Nunquid non recipietis disciplinam, vt obediatis verbis meis, dicit Dominus? Præualuerunt sermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filiis suis, vt non biberent vinum, & non biberunt vsque ad diem hanc, quia obediuerunt præcepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos, de mane confurgens & loquens, & non obedistis mihi. Misique ad vos omnes seruos meos prophetas confurgens diluculo, mittensque, & dicens, Conuertimini vnusquisque à via sua pessima, & bona facite studia vestra: & nolite sequi Deos alienos, neque colatis eos, & habitabitis in terra quam dedi vobis & patribus vestris: & non inclinastis aurem vestram, neque audistis me. Firmauerunt igitur filij Ionadab filij Rechab præceptum patris sui quod præceperat eis: populus autem iste non obediuit mihi.

M A T T H. Cap. 5. Videns autem turbas, ascendit in montem: & cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum, docebat eos dicens, Beati pauperes spiritu, &c.

I A C O B I. Cap. 4. Vnus est enim Legislatores & Iudex, qui potest perdere & liberare.

A D H E B R Æ. Cap. 5. Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificauit vt Pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quem admodum & in alio loco dicit, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

P R I O R. ad Timoth. Cap. 2. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus: cuius testi-

testimonium temporibus suis confirmatum est. In quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) Doctor Gentium in fide, & veritate.

H D E V T E. Cap. 4. Custodite igitur solite animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis sculpram similitudinem, aut imaginem masculi vel femine, similitudinem omnium iumentorum quæ sunt super terram, vel auium sub caelo volantium, atque reptilium quæ mouentur in terra, siue piscium qui sub terra mouentur in aquis: ne forte eleuatis oculis ad cælum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea, & colas quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub caelo sunt. Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti vt haberet populum hæreditarium sicut est in presenti die.

E T Cap. 8. Obserua, & caue ne quando obliuiscaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius atque iudicia & cæremonias quas ego præcipio tibi hodie: ne postquam comederis & satiatus fueris, domos pulchras edificaueris, & habitaueris in eis, habuerisque armenta bouum, & ouium greges, argenti & auri, cunctarumque rerum copiam, eleuetur cor tuum, vt non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Terra Ægypti de domo seruitutis.

H I E R E M. Cap. 2. Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Vade & clama in auribus Hierusalem, dicens, Hæc dicit Dominus, Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ quando secuta es me in deserto, in terra, quæ non seminatur. Sanctus Israël Domino, primitiæ frugum eius: omnes qui deuorant eum, delinquent: mala venient super eos, dicit Dominus. Audite verbum Domini domus Iacob, & omnes cognationes domus Israël. Hæc dicit Dominus. Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongauerunt à me, & ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt? Et non dixerunt, vbi est Dominus qui ascendere nos fecit de Terra Ægypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem, & inuiam, per terram sitis & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit vir, neque habitauit homo? Et induxi vos in terram Carmeli, vt comederetis

fructum eius, & optima illius: & ingressi contaminastis terram meam, & hæreditatem meam posuistis in abominationem.

I S A I. Cap. 63. Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus quæ reddidit nobis Dominus, & super multitudinem bonorum domui Israël, quæ largitus est eis secundum indulgentiam suam, & secundum multitudinem misericordiarum suarum. Et dixit, Verumtamen populus meus est, filij non negantes: & factus est eis Saluator. In omni tribulatione eorum non est tribulatus, & Angelus faciei eius saluauit eos: in dilectione sua, & in indulgentia sua, ipse redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cunctis diebus seculi.

I O S V E Cap. 24. Hæc dicit Dominus Deus Israël: Trans fluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham & Nachor, seruiueruntque Dijs alienis. Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus, & adduxi eum in terram Chanaan: multiplicauique semen eius, & dedi ei Isaac: Illique rursum dedi Iacob, & Esau: è quibus Esau dedi montem Seir ad possidendum: Iacob vero, & filij eius descenderunt in Ægyptum. Misique Moysem & Aarõ, & percussi Ægyptum multis signis atque portetis: Eduxique vos & patres vestros de Ægypto, & venistis ad mare: persecuti que sunt Ægyptij patres vestros cum curribus & equitatu, vsque ad Mare rubrum. Clamauerunt autem ad Dominum filij Israël, qui posuit te nebras inter vos & Ægyptios: & adduxit super eos mare, & operuit eos: Viderunt oculi vestri cuncta quæ in Ægypto fecerim, & habitastis in solitudine multo tempore: & introduxi vos in Terram Amorrhæi qui habitabat trans Iordanem. Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis Terram eorum, atque interfecistis eos. **E T.** Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfecto corde atque verissimo: & auferte Deos quibus seruiuerunt patres vestri in Mesopotamia & in Ægypto, ac seruite Domino.

L V C Æ Cap. 1. Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebi suæ. Et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui: *Et qua sequuntur.*

I O A N. Cap. 8. Amen, amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati: seruus autem non manet in domo in

æternum: filius manet in æternum: Si ergo vos Filius liberauerit, verè liberi eritis.

P O S T. Ad Timoth. Cap. 1. Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, ne que me vincit eius: sed collabòra Euāgelio secūdum virtutē Dei, qui nos liberauit & vocauit vocatione sua sancta, nō secūdum opera nostra, sed secundū propositū suū & gratiā, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tēpora secularia. Manifestata est autē nunc per illuminationē Saluatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidē mortē, illuminauit autem vitam & incorruptionem per Euāgelium.

A D H E B R. Cap. 2. Vide sup. Cap. 1. lect. 5. lit. E.

A D R O M. Cap. 6. Nescitis quoniā cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam? Gratias autem Deo quod fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ in qua traditi estis. Liberati autē à peccato, serui facti estis iustitiæ.

I **E X O D.** Cap. 4. Hæc Dicit Dominus, Filius meus primogenitus, Israël. Dixi tibi, Dimitte filium meum vt seruiat mihi, & noluit dimittere eum, ecce ego interficiam filium tuū primogenitum. *Et rursus capite. 5. 6. 7. 8. 9. 10. ac. 13. recēsentur miracula facta per Moysen corā Pharaone, & tandē Israhelici populi liberatio, & exitus de Ægypto.*

K **D E V T E R.** Cap. 6. Audi Israël, Dominus Deus noster, Deus vnus est.

E T Cap. 10. Dominus Deus vester, ipse est Deus Deorum, & Dominus Dominantium, Deus magnus, & potens, & terribilis. **E T.** Dñm Deum tuū timebis, & ei seruias, ipsi adhærebis, iurabisq; in nomine illius. Ipse est laus tua, & Deus tuus qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia quæ viderunt oculi tui.

P S A L M. 96. Vide sup. lit. F.

E X O. Cap. 3. Ait Moyses ad Deū, Ecce ego vadā ad Filios Israël, & dicam eis: Deus Patrū vestrorū misit me ad vos. Si dixerint mihi, Quod est nomen eius? Quid dicā eis? Dixit Dñs ad Moysen, Ego sum qui sum, Ait: sic dices filiis Israël. Qui est, misit me ad vos. Dixitq; iterum Deus ad Moysen. Hæc dices filiis Israël. Dñs Deus patrum vestrorū, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meū in generatione & generationem.

M A T T. Cap. 4. Dñm Deum tuū adorabis, & illi soli seruias.

L V C. Cap. 4. Dñm Deum tuum adorabis, & illi soli seruias.

L **D E V T E R.** Cap. 4. Vide sup. lit. H. *Et deinde.* Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo quod Dñs ipse est Deus in cœlo fursum, & in terra deorsum, & nō sit alius.

L I B. 1. Regum, Cap. 2. Vide sup. Cap. 1. lect. 11. litera. G.

L I B. 3. Regum, Cap. 18. Cū iam tempus esset vt offerretur holocaustum, accedens Helias propheta, ait, Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israël, ostende hodie quia tu es Deus Israël, & ego seruus tuus, & iuxta præceptū tuū feci omnia verba hæc. Exaudi me Domine, exaudi me: vt discat populus iste quia tu es Dominus Deus, & tu conuertisti cor eorum iterū. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque & aquam quæ erat in aqueductu lambens. Quod cū vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait, Dñs ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.

I V D I C V M Cap. 6. Tolle taurum patris tui, & alterum taurum annorum septem, destruesq; aram Baal quæ est patris tui: & nemus quod circa aram est, succides: & ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petreæ huius, super quam ante sacrificium posuisti, &c.

M A L A C H I. Cap. 2. Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid non Deus vnus creauit nos? Quare ergo despicit vnusquisq; nostrum fratrem suū, violans pactum patrum vestrorum? Transgressus est Iuda, & abominatio facta est in Israël, & in Hierusalem: quia contaminauit Iudas sanctificationem Domini, quam dilexit, & habuit filiam Dei alieni: Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum & discipulum de tabernaculis Iacob, & offerentem munus Dño exercituū.

A D E P H E S. Cap. 4. Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma. Vnus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. **E T.** Hoc igitur dico & testificor in Domino: vt iam non ambulemus sicut & gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum, qui desperates, semetipfos tra-

tradiderunt impuditiæ, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiā.

P R I. ad Timoth. Cap. 1. Regi seculorū immortalis & inuisibili, Soli Deo honor & gloria in secula seculorum, Amen.

M **L E V I T I.** Cap. 19. Vide sup. litera. F.

D E V T. Cap. 5. & 28. Vide sup. lit. F.

P S A L M. 96. Vide sup. lit. F.

I S A I. Cap. 44. Plasta idōli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis. Ipsi sunt testes eorum, quia non vident, nec intelligunt, vt confundantur. Quis formauit Deum, & sculptile conflauit ad nihil vtile? Ecce omnes participes eius confundentur. Fabri enim sunt ex hominibus: conuenient omnes, stabunt, & pauebunt, & confundentur simul.

H I E R E M. Cap. 44. Verbum quod factum est ad Hieremiam, ad omnes Iudæos qui habitabant in terra Ægypti, habitantes in Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in Terra Phatures, dicens: Hæc dicit Dominus Deus exercituū Deus Israël, Vos vidistis omne malū istud quod adduxi super Hierusalem, & super omnes vrbes Iuda: & ecce desertæ sunt hodie, & non est in eis habitator. Propter malitiam quam fecerunt, vt me ad iracundiam prouocarent, & irent, & sacrificarent, & colerent Deos alienos quos nesciebant, & illi, & vos, & patres vestri. Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas de nocte confurgens, mittensq;, & dicens: Nolite facere verbum abominationis huiuscemodi quā odiui. Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam vt conuerterentur à malis suis, & non sacrificarent Dijs alienis.

E Z E C H I E. Cap. 8. Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincto capitis mei: & eleuauit me Spiritus inter terram & cœlum: & adduxit me in Hierusalem in visione Dei, iuxta ostium interiorius quod respiciebat ad Aquilonem, vbi erat statutū Idōlū Zeli ad prouocandam æmulationē. *Et cetera vsque ad finem capitis.*

S A P I E N. Cap. 14. Vide sup. lit. F.

P R I O R. ad Corinth. Cap. 10. Neq; idololatræ efficiamini, sicut quidā ex ipsis: quæadmodū scriptū est: Sedit populus mā ducare & bibere, & surrexerunt ludere.

P R I. Ioan. Cap. 5. Vide sup. lit. F.

N **N V M E.** Cap. 6. Inuocabuntq; nomē meū super filios Israël, & ego benedicā eis.

D E V T E. Cap. 6. Dominum Deum

tuum timebis, & illi soli seruias, ac per nomen illius iurabis. Non ibis post Deos alienos cunctarū gentium quæ in circuitu nostro sunt: quoniam Deus æmulator, Dominus Deus tuus in medio tui: ne quando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ.

I O A N. Cap. 4. Patres nostri in monte hoc aderauerunt, & vos dicitis quia Hierosolymis est locus vbi adorare oportet. Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi, quia veniet hora, quando neq; in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis Patrē. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est. Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit qui adorent eum.

A D R O M. Cap. 10. Vide sup. Cap. 1. lect. 17. lit. A.

P O S T E R. ad Timoth. Cap. 2. Iuuenilia autem desyderia fuge: sectare verò iustitiam, fidem, charitatem, & pacem cū ijs qui inuocant Dominum de corde puro.

O **D E V T.** Cap. 6. Diliges Dñm Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

E T Cap. 10. Vide sup. litera. F.

E T Cap. 11. Ama Dñm Deum tuū, & obserua præcepta eius, & cæremonias, iudicia atque mandata omni tempore.

M A T T. Cap. 22. Vide sup. lit. A.

M A R C. Cap. 12. Diliges Dñm Deū tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mēte tua, & ex tota virtute tua.

L V C. Cap. 10. Diliges Dñm Deū tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.

P R I M. Ioā. Cap. 4. Nos ergo Diligamus Deū, quoniā Deus prior dilexit nos.

A D R O M. Cap. 8. Scimus autē quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ijs qui secundum propositū vocati sunt sancti.

A V T H O R I T. P A T.

A **V G V S.** tom. 4. lib. 2. **Q**uestio- num super Exod. Cap. 14. Cū tā multa locutus sit Deus, duæ tantum tabulæ dantur Moyse lapideæ, quæ dicuntur tabulæ testimonij futuræ in arca. Nimirū omnia cætera quæ præcepit Deus, ex illis decem præceptis quæ duabus tabulis conscripta sunt, pendere intelliguntur, si dili-

Duo præcepta charitatis comprehendunt totum Decalogum.

diligēter quærantur, & benè intelligātur: quomodo hæc ipsa rursus decem præcepta ex duobus illis, dilectione scilicet Dei, & proximi, in quibus tota lex pendet, & Prophætæ.

Matth. 22.

Duo præcepta charitatis sūt decem, & decem, sunt duo.

Quomodo decem præcepta in duas tabulas dividantur.

Observatio mandatorū Dei, ducit ad gloriam.

B Decalogus cōcordat cū Evangelio.

D

2 IDEM tom.6.lib.15. contra Faustū, Cap. 4. Ibi (nempe in duabus tabulis) sunt duo illa præcepta, dilectionis Dei, & dilectionis proximi, singulis tabulis explicata. Et mox. Quæ duo præcepta, ipsa sunt Decem: tria pertinent ad Deum, & septem ad proximum:

3 IOSEPHVS lib.3. Antiquitatum, Cap.6. Verba quidem quæ Moyses in duabus tabulis dereliquit, fas nobis non est secundum vnumquemq; sermonem apertè depromere, virtutes autem eorum insinua- bimus. Docet itaq; nos prim⁹ sermo, quòd Deus est vnus, & hic solummodo est colendus. Secundus autem iubet, nullius anima- lis factam imaginem penitus adorandam. Tertius verò vt per Deum in nulla re ali- quis debeat frustra iurare. Quartus, seruan- das septimanas, cum ab omni forent opere cessaturi. Quintus verò, parētes honoran- dos. Sextus, abstinendum à cæde. Septi- mus verò, non adulterandum. Octauus au- tem, furtum non faciendum. Nonus, fal- sum testimonium non dicendum. Deci- mus autem, nullius alienæ rei habendā esse concupiscentiam. Et paulò post. Duas tabu- las ostendit eis, habentes scripta illa decē verba, in vtraq; quina. Erat in eis scriptio manus Dei.

4 BASIL. in Isa. Cap.8. Non longè ante finem. Legem utiq; accepisti in adiuto- rium. Abundè quidem magnum fuerat, quòd naturæ beneficio tibi infusa fuerit aptitudo quædam & dexteritas ad compa- randam bonitatem, sed vt ad perfectionē istius natiuæ alacritatis recta contenderes, adiecit Deus legem velut manu ductionē, viam tibi præmuniētem. Vis certò per- suadèri quæ sint futura: Prouide sedulo, vt quæ tibi lex faciēda præscripsit, opere ex- pleas diligenter, & certus opperitor iucun- dissimā fruitionem repositorū tibi bonorū

1 HIERO. tom.7. in Psal. 93. in titulo. Quatuor Euangelia in Decalogo cōputan- tur, vt quodcunq; dicebatur in Decalogo hoc cōpleatur in quatuor Euāgelij, vt non dissi- dat Lex vet⁹ ab Euāgelica dignitate.

1 IOSEPH. lib.3. Antiquit. Cap. 6. Vide sup. lit. A.

2 ORIGE. tom.1. in Exodum, hom.

8. Nunc ergò videamus quod sit initium mandatorum legis, & si non occurrimus ad omnia, initia saltem prout Dominus de- derit, explicemus. Primum ergò mandatū est. Non erunt tibi dij alij præter me. Et post hæc sequitur, Non facias tibi idòlum, neque vllam similitudinem, &c. Hæc om- nia simul nonnulli putant esse vnum man- datum. Quod si ita putetur, non implebitur decem numerus mandatorum. Et vbi iam erit Decalogi veritas? Sed si eo modo dirimatur, quo & nos in superiori pronun- ciatione distinximus, integer decem man- datorum numerus apparebit.

Quæ præcep- ta ad priorē tabulam, et quæ ad po- steriōrē per- tinent.

3 AVGVST. tom.4.lib.2. Quæstio- num super Exod. Cap.71. Queritur, decem præcepta legis quemadmodum diuidenda sint, vtrum quatuor sint vsq; ad præceptū de Sabbatho, quæ ad ipsum Deum perti- nēt. Sex autem reliqua, quorum primum, Honora patrem & matrem, quæ ad homi- nem pertinent. An potius, illa tria sint, & ista septem. Qui enim dicunt illa, quatuor esse, separant quod dictum est, Non erunt tibi Dij alij præter me: vt aliud præceptum sit, Non facies tibi idòlum, &c. vbi figmen- ta colenda prohibentur. Vnum autem vo- lunt esse, Non concupiscas vxorem proximi tui: & Non concupiscas domum proximi tui: & omnia vsque in finem. Qui verò tria illa esse dicunt, & ista septem, vnum vo- lunt esse, quicquid de vno colēdo Deo præ- cipitur, ne aliquid aliud præter illum pro Deo colatur. Hæc autē extrema præcepta, in duo diuidunt, vt aliud sit præceptum, Non concupiscas vxorē proximi tui: & aliud, Non concupiscas domū proximi tui, nō ser- uum, non ancillā, non bouē, nō asinū, neq; omnia quæ illius sunt. Decē tamē esse præ- cepta neutri ambigūt, quoniā hoc scriptura testatur. Mihi tamē videntur congruētius accipi tria illa, & ista septem: quoniā Tri- nitatē videntur illa quæ ad Deū pertinent insinuare diligentius intuentibus.

Quomodo par- tienda præcepta de- calogi.

E 1 AVG. tom. 4. lib.2. Quæst. super Exo. Cap.71. Vide sup. lit. D.

2 HIERO. tom.7. in Psal. 32. in initio. Tabula pri- ma continet tria præcep- ta: secunda vero septem.

LECTIO II.

DOCTOR.

AT NVNQV ID duo sunt hîc distinctæ præcep- tiones Dei, scilicet adorandi, & nō sculpendorum simulacrorum?

ADOLESCENS.

Imò vnica solùm est, & eadem præceptio. Nam cum vnum Deum, & non plures agnoscere ac venerari iube- mur, continuò videtur illud etiam esse consequens, vt ab omni superstitione ac idololatria, siue animo a solùm concipiatur, siue corpore etiam perpetretur, abstinea- mus: ac proinde vnus eiusdemq; rei, ratione tamen di- uersa, vnica tantùm debuit esse præceptio, qua verus vnus Dei cultus ritè & adamussim sic exprimeretur, vt in eo & quæ nobis faciēda, & quæ cauēda quoq; essent, planè intelligeremus.

Hiero. in Amos. 2. August. in Exo. 4. 7. 1. & de vera relig. cap. 37. & in Iosue. 9. 29. Cyril. in Iulian. Tertul. de Idololat.

DOCTOR.

Atqui quibusdam videri possit cultus hic ac venera- tio, quam tu vni Deo tribuis, Sanctis etiam, qui beati sunt, communicari.

ADOLESCENS.

Falsò. Nā si quid hac in parte Sanctis tribuimus, ideò facimus, Tùm quòd, vt in eis singularem Dei gratiam atque auctoritatem aliquādo eluxisse recordamur, b ita & nunc maximè splendēre credimus, & eorum nos ope- ra ac labore scimus multa beneficia ac vtilitates certif- simas olim accepisse: Tùm quòd quotidiana eorum etiā nunc in nos, ac Ecclesiam vniuersam officiā experimur. Sed quæ æterno ac immortalī Deo exhibemus, ea porrò sunt eiusmodi, vt non nisi in summum Opificem, ac vber- rimum totius boni fontem cadere possint, ne quē eius vnquam Imperij ac Diuinitatis consortem adsciscere vi- deamur.

Ecclesiastici. 44. 1. Reg. 2. Heb. 11. Iusti. apol. 2. Euseb. Eccles. hist. lib. 4. cap. 15. & lib. 6. cap. 5. & 9. Basil. in Iulian. mart. Hiero. in Vi- gilian. & ad Eusto. Chryl. in ho- mil. 8. ad Ephes. & in Iuuen. & Maxi. & ad popu. Antioche. hom. 66. & ad Rom. hom. vltim. Aug. de cura pro mort. c. 16. & cōtra Faust. li. 20. c. 21. et de ve- ra relig. cap. 55. & de ciuit. Dei lib. 8. cap. 27. lib. 9. c. 5. lib. 12. c. 10. Theod. Greg. affect. Hist. Tripart. lib. 2. c. 19. & lib. 9. c. 11. & 31.

DOCTOR.

Rectè, & quidem quantumcunq; est honor quem Bea- tis hominibus impertiri consueuimus, c is in Deū ipsum Optimū Maximū, in primis redundat, cuius beneficētia illi,

Matth. 10. & 24. Ephes. 2. 1. Pet. 1. Rom. 8.

d Ioan. 1. & 17. Apoc. 7. & 7. Hilar. 8 de Trinit. 8. & cor. Constan. Hiero. ad Rip. & in Vigilant.

e August. de Eccle. dog. cap. 73. Chrys. in. 16. ad Roman. Greg. Naz. oratione in Athanas. & in Cypria. & in Iul. Aug. de Spir. & anima. c. 59. & de catechi. rudib. c. 7. Euseb. Eccle. hist. lib. 6. c. 9. & lib. 11. c. 33.

illi, tanquam membra d capiti coniunctissimè annexi, Christo Iesu authore, iucundissimè in cœlo perfruuntur, spe tamè Resurrectionis illius extremæ confisi, qua corpora eorū illis restituētur immortalia, quæ nobis hîc interrim veluti quædam sanctimonix ac virtutis suauissimæ pignora relicta sunt, quibus suum etiam honorem studiosè deferimus.

A D O L E S C E N S .

Ita credo.

D O C T O R .

At nunquid in hoc præceptum difertè peccatur, dum quædam in templis Imagines habentur, quas cultu ac veneratione etiam prosequamur?

A D O L E S C E N S .

Minimè. Nam cum scripturæ atque adeò picturæ artes, dona f quædam Dei sint, non magis in genere damnari possunt Imagines, quam ipsa pingendi atque sculpendi officia. Adde quasdam etiam Moyfi, ac alijs quibusdam olim à Deo s fuisse imperatas, quamuis hanc ille pridem aduersus idololatriam legem statuisset. Sed si quis tamen effigies quascunq; , atque adeò ipsas Diuorum Imagines ideò effingeret, vt in idololatriæ aut superstitionis crimen laberetur, is h demum legis huius auctoritatem labefactaret.

f Exod. 31. 3. Reg. 6. Tertul. lib. 2. contra Marcio.

g Num. 21. Ioan. 3. Exod. 25. 3. Reg. 6.

h Leuit. 26. Hier. 10. & 16. 1. Corin. 6.

A V T H O R I T . S C R I P .

B ECCLESIASTICI, Cap. 44. Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua à seculo. Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentia sua prædicti, nunciantes in prophetis dignitatē prophetarum, & imperantes in præsentī populo, & virtute prudentiæ sanctissima verba. In peritia sua requirentes modos musicos, & narrantes carmina scripturarum. Homines diuites, in virtute pulcritudinis studiū habentes pacificæ in domibus suis. Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriā adepti sunt, & in diebus suis habentur

in laudibus. Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum: & sunt quorum non est memoria: perierunt quasi qui non fuerint, & nati sunt quasi non nati, & filij ipsorum cum ipsis. Sed illi viri misericordix sunt, quorum pietates non defuerunt: cum semine eorum permanent bona, hæreditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum: & filij eorum propter illos vsque in æternum manent: semen eorum & gloria eorum non derelinquetur. Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum viuunt in generationem & generationem. Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nunciet Ecclesia.

LIB. 1. Reg. Cap. 2. Dñs pauperem facit,

facit, & ditat: humiliat, & subleuat. Suscitatur de puluere egenus, & de stercore eleuat pauperem: vt sedeat cum principibus, & folium gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem. Pedes sanctorum suorum seruat, & impij in tenebris conticescent, quia non in fortitudine sua roborabitur vir. E. T. Quicumq; honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

A. D. HEBR. Cap. 11. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis re-promissionibus, sed à longe eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et siquidem ipsius meminissent de qua exierunt: habebant utique tempus reuertendi, nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideò nõ confunditur Deus, vocari Deus eorum: parauit enim illis ciuitatem.

C. M. A. T. T. H. Cap. 10. Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit Iustū in nomine Iusti, mercedem iusti accipiet.

E. T. Cap. 24. Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore? Beatus ille seruus quem cum venerit Dominus eius, inuenerit sic facientē: amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.

A. D. E. P. H. E. S. Cap. 2. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, super ædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo: in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctū in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto.

P. O. S. T. Petri, Cap. 1. Vide sup. Cap. 1. lect. 14. lit. B.

A. D. R. O. M. Cap. 8. Quicumq; Spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis Spiritū adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quòd sumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes, hæredes quidē Dei, cohæredes

autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

D. I. O. A. N. Cap. 1. In propria venit, & sui eum non receperunt: quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius: qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis (& vidimus gloriam eius, gloriam quasi Vnigeniti à Patre) plenum gratiæ & veritatis.

E. T. Cap. 17. Et pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Non pro eis autem rogō tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnū sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnū sint: vt credat mundus, quia tu misisti. Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnū, sicut & nos vnū sumus. Ego in eis, & tu in me, vt sint con-summati in vnū: & cognoscat mundus,

quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, volo, vt vbi sum ego, & illi sint mecum: vt videant claritatem meam quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionē mundi.

A. P. O. C. A. L. Y. P. Cap. 3. Vide sup. Cap. 1. lect. 11. lit. C. ad finem.

E. T. Cap. 7. Post hæc vidi turbā magnā quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum. Et post pauca. Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni: ideò sunt ante thronum Dei, & feruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno habitabit super illos, non esurient, neque sitient amplius, nec cadat super illos sol, neque villus estus. Quoniam Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet illos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lacrymā ab oculis eorum.

E. X. O. D. Cap. 31. Ecce vocaui ex nomine Beseleel filium Vri filij Hur de tribu Iuda, & impleui eum Spiritu Dei, scientia, & intelligentia, & scientia in omni opere, ad excogitandum quicquid fabrefieri potest ex auro, & argento, & ære, marmore, & gemmis, & diuersitate lignorum.

O LIB. 3.

LIB. 3. Regum Cap.6. Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit varijs cœlaturis, & torno: & fecit in eis Cherubim, & palmas, & picturas varias: quasi prominentes de pariete & egredientes, &c.

G N V M E R. Cap.21: Orauitq; Moyses pro populo, & locutus est Dñs ad eum, Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo, qui percussus aspexerit eum, viuet. Fecit ergo Moyses serpentem æneum, & posuit eum pro signo, quem cum percussi aspicerent, sanabantur.

I O A N. Cap.3. Sicut Moyses exaltauit serpentē in deserto, ita exaltari oportet filiū hominis: vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

E X O D. Cap.25. Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies, ex vtraque parte oraculi.

LIB. 3. Reg. Cap.6. Et fecit in oraculo duos Cherubim, de lignis oliuarum, decem cubitorum altitudinis, &c.

H L E V I. Cap.26. Vide sup. lec. 1. lit. A.

H I E R E. Cap. 10. Stultus factus est omnis homo à scientia, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniã falsum est quod cõflauit, & nõ est spiritus in eis. Vana sunt, & opus risu dignum: in tẽpore visitationis suæ peribunt. Nõ est his similis pars Iacob: qui enim formauit omnia, ipse est: & Israël virga hæreditatis eius: Dominus exercituum nomen illi.

E T Cap. 16. Quare locutus est Dñs super nos omne malū grãde istud? Quæ iniquitas nostra? & quod peccatū nostrū quod peccauim⁹ Dño Deo, nostro? Dices ad eos, Quia dereliquerunt, me patres vestri (ait Dñs) & abierunt post Deos alienos, & seruiērūt eis, & adorauerunt eos, & me dereliquerunt, & legem meam non custodierunt.

P R I O. ad Corin. Cap.6. Vide supra, Cap. 1. lect. 5. lit. I.

A V T H O R I T. P A T R.

A H I E R O. tom. 5. in Amos Cap. 2. Iudas autē in quo, illo tẽpore quo hæc dicebãtur, erat Dei religio, & tẽplū, & cæremonię (qui acceperat legē, & præcepta, & iudicia, & testimonia, atq; mandata: super quorū differentia in. 18. Psal. & in. 118. ple-nius disputatur) increpatur à Dño atq; cõ-uincitur, & digna supplicia recepturus est, quia abiecerit legē eius, & madata illius nõ custodierit. Quæ quia abiicit atq; cõtẽpsit, ordine & via deceperūt eum idõla sua. Nõ

Legis Dini ne transgressor, facile labitur in idolatriam.

enim poterat antè ab Idõlis decipi, nisi legem Dñi repulisset, & mandata illius non fecisset. Hæc sunt idõla post quæ abierunt Patres eorum in Ægypto, Ægyptij vobis si mulacra fingentes, & adorantes Beelphegor, & colentes Astaroth, & Baalim.

2 A V G V S. tom. 4. lib. 2. super Exo. q. 71. Illud autē vbi dictum est, Non erūt tibi Dij alij præter me: apparet huius rei diligentiorē executionē esse in ijs quæ subie-ta sunt. Quò enim pertinet, Nõ facies tibi idõlū, neq; vllum simulacrū: quæcunq; in cœlo sunt sursum, & quæcunq; in terra deorsum: & quæcunq; in aqua sub terra, nõ adorabis ea, neq; seruiēs illis: nisi ad id quod dictum est, Non erūt tibi Dij alij præter me?

3 I D E M tom. 1. Lib. de vera Religione. Cap. 37. Non. n. tãtũm scrutari creaturã cõtra præceptũ Dei, sed ea frui, potius quàm ipsa lege & veritate, voluūt: quod primi hominis peccatū deprehenditur, malè vtentis libero arbitrio. Sed hoc quoq; in ipsa dãnatione addūt, vt nõ modò diligãt, sed & seruiant creaturæ potius quàm Creatori, & eã colant per partes eius, à summis vsque ad ima venientes.

4 I D E M tom. 4. lib. 5. quæstionum super Iosue. q. 29. Quid est quod ait idem Iesus loquēs ad populū, Et nunc circũ auferte Deos alienos qui sunt in vobis, & dirigite corda vestra ad Dñm Deū Israël? Non. n. credēdi sunt habuisse adhuc apud se aliqua gentiũ simulacra, cū superius eorū obedientiã prædicarit. Aut verò si haberēt, post tãtas legis cõminationes illa eos prospera sequerentur, cū sic in eos vindicatũ sit, quod vnus eorū de anathemate furtũ fecerat. Deniq; Iacob dixit hoc eis qui cū illo exierāt de Mesopotamia, vbi sic idõla colebãtur, vt Rachel paterna furaretur: sed post illã admonitionem Iacob, dederūt quæ habebãt. Vnde apparuit hoc eis ita dictum esse, quia sciebat eos habere ille qui dixerat. Nũc verò post hanc admonitionē Iesu Naue, nullus tale aliquid protulit. Nec tamen putandũ est, hoc illũ inaniter præcepisse. Non. n. ait, Et nũc auferte Deos alienos, si qui sunt in vobis: sed omnino tãquàm sciēs esse, qui sunt (inquit) in vobis. Proinde propheta sanctus in cordib⁹ eorum esse cernebat cognitiones de Deo, alienas à Deo, & ipsas admonere auferrit. Quisquis. n. talē cogitat Deum, qualis nõ est Deus, alienum Deum vtique & falsum in cogitatione portat.

5 C Y R I L L. Alex. lib. 5. cõtra Iulianũ in

Exo. 20.

Simulacra non faciēda vt colantur.

Dñi adī, qui colunt creaturas.

Iosue. 24.

Corde Idolo-latria committi potest.

Genes. 31. Genes. 35.

Quisquis talē Deū cogitat qualis nõ est, falsũ Deū habet. Nulli irribuēdũ quod soli Deo debetur. Exod. 20.

Non externo tantũ actu: sed interno etiam idololatria perpe-tratur.

Matth. 5.

1. Ioan. 3.

Matth. 5.

Deum, & Christum, et Angelos adorãdos do-ct.

in initio. Duo sunt maximè necessaria, & hæc præ alijs posita præcepta, vt ordinentur cætera: quibus & rectè ad optimã vitã contingit peruenire. Potentissimã enim omniũ dico esse religionē in Deū, per quã omnē desciscendi modũ vitare licet, dũ nulli tribuit, quod illum & solum decet, soli q; debetur. Ego. n. sum, inquit, Dñs Deus tuus, & nõ erunt alij Dij præter me. Igitur quãdo etiã in nostris rebus & negotijs rectã veritatē sectamur, omnibus iustis gratũ est, & exosum est mendaciũ: quomodò nõ dignissimũ fuerit, & exactissima & diligentissima cognitio quærat eus quod verè est: & non aliò & ad ea quæ min⁹ decet, trãseat, falsò nominatos, & hos qui non sunt, Deos colendo?

6 T E R T V L. Lib. de Idololatria, Cap. 2. Pleriq; Idololatriã simpliciter existimant his solis modis interpretandã, Si quis aut in-cendat, aut immolet, aut proluceat, aut sacris aliquib⁹, aut sacerdotijs obligetur. Quẽ admodum si quis existimet adulteriũ in oculis, & in amplexibus, & in ipsa carnis congressione cenendũ: aut homicidium in sola sanguinis profusione, & in animę ereptione reputandum. At enim Dñs quàm extensius ista disponat, certi sumus, cū adulterium etiã in concupiscentia designat, Si quis oculũ impegerit libidinosè, & animã cõmouerit impudicè: cū homicidium etiam in verbo maledicti, vel cõiitij iudicat, & in omni impetu iræ, & in negligentia charitatis in fratre: sicut Ioãnes docet, homicidã esse qui odit fratrem. Aliòquin in modico consisteret, & diaboli ingenium de malitia, & Dei Dñi de disciplina, qua nos aduersus diaboli altitudines munit, si in his tantũ delictis iudicaremur, quæ etiã nationes decreuerunt vindicãda. Quomodo abundabit iustitia nostra super scribas & pharisæos, vt Dñs præscripsit, nisi abundantia aduersariæ eius, id est, iniustitiæ perspexerimus?

B I V S T I N. Mart. Apolog. 2. nõ lógè post initiũ. Fatemur quidē nos talibus Dijs carere, non Deo, qui verissimus est, & iustitiæ, & tẽperatiæ, cæterarumq; virtutum pater, nec quicquã vitij admixtum habet, habereq; vilo modo potest. Sed & illũ & eius Filium, qui venit, nosq; hæc docuit, & aliorũ sequentium similitumq; bonorum Angelorũ exercitũ, & spiritũ propheticũ colimus atq; adorãmus, verboq;, & re, siue veritate veneramur, idq; omnibus qui discere velint, vt docti institutiq; sumus, copiosè tradimus.

Et paulò post. Nos autē hoc sumpsumus, Deũ oblationis quæ ex materia constat, quamq; homines dent, nõ indigere, cū illum præbère omnia & suppeditare videamus. Eundemq; illos tãtũm charos habere docuimus, nobisq; persuasimus, & credimus, qui ea quæ in eo insunt imitãtur, tẽperantiã dico, iustitiam, humanitatem, omniaq; quæ Dei sunt propria, qui nomine nullo appellatur, quod quidem sit impositum.

2 E V S E B. lib. 4. Hist. Eccles. Cap. 15. Neque Christum aliquãdo possumus derelinquere qui mortē pro totius mundi salute sustinuit: neque aliũ quẽquã colere, quoniã verum Deum, & qui solus colendus sit, no-uerimus. Martyres verò tanquã discipulos Dñi diligamus & veneremur, quasi integrè fidem Magistro seruantes & Dño, quorum nos quoque in fide & perseuerantia charitatis optamus esse participes.

3 I D E M lib. 6. Cap. 5. Cũ Basilides, vnus ex his quibus implere spiculatoris officium mos est, susceptã Potamiënã duceret ad supplicium, ac multitudo impudicorũ pariter & impiorũ Potamiënæ, verbis & iniurijs conarētur illudere, Basilides abigere impudētius irruētes, ac deturbare cœpit, humanitatis & miserationis obtētũ. At illa, religio sum viri votũ erga se, & propositũ humanitatis amplexa: Certus esto (inquit) quòd cū abiero ad Dñm meũ, sine mora boni huius tibi remunerationem parabo. Post hæc autē verba, constanter suscepit statuta supplicia, picis calidè paulatim per artus & membra diffusæ, & hoc modo beata virgo è terris migravit ad cœlũ. Nõ multis autē post diebus, Basilides cū inter collegas suos ob causam quandã iuramentũ posceretur, ait, sibi nõ licere omnino iurare, pro eo quòd esset Christianus: & hoc publicè fatebatur. Ioco existimatus est primò dicere: tũm deinde cū cõstantius affirmaret, pertrahitur ad tribunal, vbi cū perseuerasset in confessione, vinculis traditur. Tũm verò visitantibus eum nostris, & causam subitè & laudabilis huius permutationis inquirentibus, dixisse tradi, quòd Potamiëna post diē tertium martyrij sui, noctu assistēs coronã capiti suo imposuerit, dicēs, Deprecatã se pro ipso Dñm, & impetrasse, vt secundũ quod scriptũ est, Qui recipit Martyrem, mercedem Martyris cõsequatur. Quibus auditis, confestim fratres signum ei Dominicũ tradunt, & die postera ob Dñi martyrium, capite punitur.

4 E T Cap. 9. Ipse Alexander in epistolis

Santos Deo charos esse.

Deus solus, vt Deus colendus: Sancti diligendi, & veneratione digni.

Potamiëna professa ad Deũ pro-mittit se remuneratione impetratã Basilidi.

Potamiëna Basilidi præstat quod promiserat. Matth. 10.

fuis ad Antinoitas scriptis, quæ vsq; ad præfens seruantur apud nos, meminit Narcisfi tâquam socij & cõsortis in Episcopatu, his ipsi verbis de eo scribēs: Salutat vos Narcisfus, qui ante me Episcopatū huius vrbis regere cœpit, quiq; mecū positus, orationibus vestris centū iā & sedecim annos vitæ suæ gerit, qui & ipse vos pariter mecum deprecatur esse concordēs.

Sanctorum orationes multum prodesse.

Sæta Iulitæ reliquia præcipuo honore asseruantur, et sanctiores efficiuntur qui eas venerant.

5 B A S I L. in Martyrē Iulittam, nō lōge post initium. His dictis in lignorum struem accensam infuluit, (s. Iulitta) quæ perinde ac thalamus splendore coruscus, corpus sanctæ Iulittæ circūplexa, animam quidem in cœlestem illam destinauit regionem, & quæ illius meritis congruebat, requiē: corpus autē honore præcipuo memorabile, asseruauit affinis & cognatis incolume, nec vlla sui parte læsum, quod sanē in ornatissimo primarij templi vrbis totius vestibulo conditū, loco quidē adfert memorabilē sanctimoniā, nec minus qui eo loci conueniunt, efficit sanctiores: terra porrò, istius Beatæ aduentu aquā emisit, quæ suaptè natura nulli non nostrū gratiosissima esse debeat, ad eò vt Martyr hæc imaginem pietissimæ referat matris, dum nutricis in morem totius incolæ vrbis alit suauiter, perinde ac lacte quopiam in communes vsus affatim scaturiente.

Non adoramus martyrum reliquias

6 H I E R O. Epist. 53. ad Ripariū, tom. 2. Videlicet, Apolog. 1. aduersus Vigilantiū. Nos, non dico Martyrum reliquias, Sed, ne Solē quidē & Lunā, nō Angelos, nō Archægelos, nō Cherubim, nō Seraphim, & omne nomē quod nominatur, & in præsentī seculo & in futuro, colimus & adoramus: ne seruamus creaturæ potius quā Creatori, qui est benedictus in secula. Honoramus autē reliquias Martyrū, vt eū, cuius sunt martyres, adoremus. Honoramus seruos, vt honor seruatorum redundet ad Dñm, qui ait, Qui vos suscipit, me suscipit.

Honor Sanctorum redundat in Dominum. Matth. 10.

Etiam mortuis pro vrbis orare possunt. Exo. 32. Actor. 7.

7 E T Rurfus Apolog. 2. Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore cõstituti, possūt orare pro cæteris, quādo pro se adhuc debēt esse solliciti: quātò magis post coronas, victorias, & triūphos? Vnus homo Moyses sexcentis millibus armatorū impetrat à Deo veniā: & Stephanus imitator Dñi sui, & prim⁹ Martyr in Christo, pro persecutorib⁹ veniā deprecatur: & postquā cum Christo esse cœperint, minus valebūt? Paulus Apostolus, ducentas septuaginta sex sibi dicit in nauī animas cõdonatas: & postquā resolutus esse cœperit cum Christo, tūc ora clausurus est,

Actor. 27.

& pro ijs qui in toto orbe ad suum Euangelium crediderunt, mutire non poterit?

8 I D E M tom. 1. Epist. 27. Epitaphiū Paulæ, ad Eustochiū. Non mœremus q̄ talē amissimus: sed gratias agimus q̄ talem habuimus, in dō habemus. Deo. n. viuunt omnia, & quidquid reuertitur ad Dñm, in familiæ numero cõputatur. Quāquā amissio illius, cœlestis domus habitatio sit: quæ quādiu in corpore fuit peregrinata est à Dño. Et iterū. Ibi siti sunt Helisæus & Abdias prophetæ: & quo maior internatos mulierū non fuit, Ioannes Baptista: vbi multis intremuit consternata mirabilibus: nanq; cernebat varijs dæmones rugire cruciatibus, & ante sepulcra Sanctorum vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonū, sibilare serpentum, mugire taurorū, alios rotare caput, & post tergum terram vertice tãgere. Et in fine. Vale, o Paula, & cultoris tui vltimam senectutem orationibus iuuua. Fides & opera tua Christo te sociant: præsens facilius, quod postulas, impetrabis.

Deo viuunt Sancti.

2. Cor. 5.

Apud sepulcra Sanctorum dæmones torquentur. Matth. 11.

D. Hieronymus inuocat Paulā. Præses Christi, facilius impetrat.

D. Chrysostomus optat videre Pauli catenas, quas veneratur Angeli.

Martyres sunt turres & colunæ.

Tumuli Sanctorum inuisendi, & magna fide reliquæ conringenda, benedictionis consequendæ gratia.

Quæ voluerint impetrare possunt Sancti.

9 C H R Y S O S. to. 4. in epist. ad Ephe. homil. 8. paulò post principium. Vellem nunc in eis esse locis, in quibus ista dicuntur esse vincula. Et meritò: celebrarem viros istos, qui huius erga Christum desyderij fuerunt. Cuperem videre catenas illas quas quidem verentur & horrent dæmones, venerantur verò Angeli.

10 I D E M tom. 3. ferm. in Iuuentinum & Maximum, martyres: in fine. Illos non indignum fuerit, & colūnas, & scopulos, & turres, & candelabra, & tauros, simul appellare. Nam Ecclesiā sicut colūnæ sustinent, Sicut turres, muniunt: & sicut scopuli, oēs vndarū assultus repulerunt, multā interim ipsi seruantes tranquillitatem: sicut lumina rīa, tenebras impietatis discusserūt: & sicut tauri anima promptitudineq; eādē, suaue Christi iugum traxere. Idcirco sæpē eos inuisamus, tumulos adornemus, magnaq; fide reliquias eorum contingamus, vt inde benedictionem aliquā assequamur. Etenim sicut milites, vulnera in prælijs sibi inflicta, Regimōstrantes, fidenter loquuntur: ita & illi in manibus absecta capita gestantes, & in medium afferentes, quæq; voluerint, apud Regem cœlorum impetrare possunt.

11 I D E M tom. 5. ad populū Antioche. hom. 66. Christus tunc omnē terrarū orbem ad se traxit adorandū, cū mortuus fuisset: & quid de Christo loquor, cū discipulos postquā obierūt tūc effulgere fecerit? quid

quid dico discipulos? nam & eorum loca & sepulcra simul & tempora, perenni memoria celebrari curauit. Tu verò mihi sepulcrum ostendas Alexandri, & profer diem quo vitam finiuit. Sed nihil horum insigne, sed omnia destructa sunt & exterminata: Christi verò seruatorum & sepulcra chara sunt, Regiam assecuta ciuitatem, & dies notissimi mūdo festam afferentes lætitiā. Et illius quidem loculum etiam proprij neciunt: horum autem sciunt & Barbari. Et seruatorum Crucifixi sepulcra, Regijs aulis sunt clariora, non magnitudine, & ædificiorum pulchritudine, (nam & in hoc quidem superant) sed quod multò maius est, conuenientium studio. Nam & ipse qui purpuram indutus est, accedit illa complexurus sepulcra, & fastu deposito, stat sanctis supplicaturus, vt pro se apud Deum intercedant: & scenarum fabrum, & piscatorem etiam mortuos, vt protectores orat, qui diademate redimtus incedit. Audebis igitur, quæso, horum Dominum nuncupare mortuum, cuius serui vel mortui, terrarum orbis Regum sunt protectores? Et post pauca. Et hic quidem Regnans alicui subiecto precipit, vt hunc quidem soluat, illum verò liget: Sanctorum verò ossa, non hanc habent miserabilem & abiectam potestatem, sed illa multò maiorem. Dæmonas enim sistunt & torquent, & vinctos ab illis soluunt sæuisissimis vinculis. Quid hoc foro magis reuerēdū, cū videatur nemo, nemo demōnis instet lateribus, voces sentiuntur & lacerationes, flagella, tormentaq;, & linguæ ardentes, terribilem illam vim dæmone nō ferente? Et corpus induti, incorporeas opprimunt potestates: & cinis, & ossa, & fauilla, inuisibiles illas potestates dilaniant. Itaque, quò Regias quidem aulas videat, nullus vnquā peregrinatus fuerit: multi verò Reges plerunq; huius spectaculi gratia peregrinati sunt. Futuri nanque iudicij vestigia & signa Sanctorum ædes exhibent, vbi dæmones flagellantur, corriguntur homines & liberantur.

Sepulcra & natalitia Apostolorū clara sunt.

Imperatores Sanctis supplicant, vt pro se apud Deum intercedant.

Sancti sunt protectores Imperatorū.

Reliquia Sanctorum dæmones torquent.

Peregrinationes ad Sanctorū sepulcra.

Paulus in celo feruentius nos diligit. Cupit videre sepulcrū D. Pauli, cuius corpus vrbem munit.

cū in hac vita essent, emortua, in quibus omnibus viuebat Christus, quæ mundo fuerunt crucifixa; membra Christi, quæ Christum induerunt, quæ templum Spiritus sancti, sanctaq; fuerunt ædificatio, quæ ligata erant Spiritu, confixa timore Dei, habentia stigmata Christi. Hoc corpus vrbem hanc munit, quod quauis turri innumerisque mœnibus ac vallibus est tutius.

13 A V G V S T. tom. 4. Lib. de Cura pro mortuis gerenda, Cap. 16. Alij sunt humanarum limites rerum, alia Diuinarum signa virtutum: alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt: quauis & naturæ Deus adfit vt sit, & miraculis natura non desit. Non igitur ideò putandum est, viuorum rebus quoslibet interessē posse defunctos, quoniam quibusdam sanandis vel adiuuandis Martyres adfunt: sed ideò potius intelligendum est, quòd per Diuinam potestatem Martyres viuorum rebus interfunt, quoniam defuncti per naturam propriam, viuorum rebus interessē non possunt. Quāquā ista quæstio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodū opitulentur Martyres ijs, quos per eos certum est, adiuuari: vtrum ipsi per se ipsos adfint vno tempore tam diuersis locis, & tanta inter se longinquitate discretis, siue vbi sunt eorum memoriæ, siue præter suas memorias vbicunq; adesse sentiuntur: an ipsis in loco suis meritis congruo, ab omni mortalium conuersatione remotis, & tantum generaliter orantibus pro indigentia supplicantium, sicut nos oramus pro mortuis, quibus utique non præsentamur, nec vbi sint, vel quid agant, scimus; Deus Omnipotens qui est vbique præsens, nec concretus nobis, nec remotus à nobis, exaudiens Martyrum preces, per Angelica ministeria vsquequaque diffusa, præbeat hominibus ista solatia, quibus in huius vitæ miseria indicat esse præbenda: & suorum merita Martyrum vbi vult, quādo vult, quomodo vult, maximèq; per eorum memorias, quomodo hoc nouit expedire nobis ad edificandam fidē Christi, pro cuius illi confessione sunt passi, mirabili atque ineffabili potestate ac bonitate cõmendat.

Quauis Sæculi viuorum rebus interessent, non omnes tamen mortui præsentēs esse possunt.

Augustini dubitatio de modo quo in diuersis locis adfunt Sancti.

Oratio pro mortuis.

14 I D E M tom. 6. Lib. 20. contra Faustum Manichæum, Cap. 21. Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solenitate concelebrat, & ad excitandā imitationem, & vt meritis eorum confocietur,

Soli Deo cõstituitur altaria, quauis in memorias Martyrum.

atque orationibus adiuuetur: ita tamen vt nulli Martyrū, sed ipsi Deo Martyrū, quauis in memorias Martyrum, constituamus altaria. Quis enim Antistitum in locis Sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit, offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Quod offertur, offerit Deo qui Martyres coronauit, apud memorias eorū quos coronauit: vt ex ipsorum locorum admonitione maior effectus exurgat, ad acuendā charitatē & in illos quos imitari possumus, & in illū quo adiuuante, possumus. Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, quorum cor ad talem pro Evangelica veritate passionem paratum esse sentimus. At illo cultu, quæ Græcè, latria, dicitur, Latine vno verbo dici non potest, cum sit quædam propriè Diuinitati debita seruitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi vnum Deum. Cùm autem ad hūc cultū pertineat oblatio Sacrificij, vnde Idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam Idōlis exhibēt: nullo modo tale aliquid offerimus aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquā Angelorum: & quisquis in hunc errorem delabitur, corripitur per sanam doctrinā, siue vt corrigatur, siue vt caueatur. Ipsi enim Sancti vel Angeli vel homines, exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo deberi norūt. Apparuit hoc in Paulo, & Barnaba, cùm commoti miraculis quæ per eos facta sunt, Lycaonij tāquam Dijs immolare voluerunt: conscisis enim vestimentis suis, confitentes & persuadentes se Deos non esse, ista sibi fieri voverunt. Apparuit & in Angelis, sicut in Apocalypsi legimus, Angelum se adorare prohibentem, ac dicentem, adoratori suo: Conferuus tuus sum, & fratrum tuorum. Ista sibi planè superbi spiritus exigunt, diabolus & angeli eius, sicut per omnia templa & sacra Gentilium.

15 IDEM, tom. 1. Lib. de Vera Religio. Cap. 55. Non sit nobis Religio cultus hominum mortuorum: quia si piè vixerunt, non sic habentur vt tales quærant honores, sed illum à nobis coli volunt, quo illuminante lætantur meriti sui nos esse conferuos: Honorandi ergo sunt propter imitationē, non adorandi propter Religionem. Et mox. Quod colit summus Angelus, id colendum est etiā ab homine vltimo, quia ipsa hominis natura id non colendo, facta est vltima. Non enim aliunde sapiens Angelus, aliunde homo,

aliunde ille verax: aliunde homo, sed ab vna incommutabili sapientia & veritate. Nam id ipsum actum est temporali dispensatione ad salutem nostram, vt naturam humanam ipsa Dei virtus, & Dei sapientia, incommutabilis & consubstantialis Patri & Coæternus, suscipere dignaretur, per quam nos doceret id esse homini colendum, quod ab omni creatura intellectuali & rationali colendum est. Hoc etiam ipsos optimos Angelos, & excellentissima Dei ministeria velle credamus, vt vnum cum ipsis colamus Deum, cuius contemplatione beati sunt. Neq; enim & nos videndo Angelos beati sumus, sed videndo veritatē, qua etiā ipsos diligimus Angelos, & his congratulamur. Nec inuidemus quod eo paratior, vel nullis molestijs interpedientibus, perfruuntur: sed magis eos diligimus, quoniam & nos tale aliquid sperare à communi Dño iussi sumus. Quare honoramus eos charitate, non seruitute. Nec eis templa cōstruimus. Nolunt. n. se sic honorari à nobis, quia nos ipsos, cùm boni sumus, tēpla Summi Dei esse nouerūt. Rectè igitur scribitur hominem ab Angelo prohibitum ne se adoraret, sed vnum Deum, sub quo ei esset & ille conferuus.

16 IDEM tom. 5. Lib. 8. de Ciuita. Dei, Cap. 27. Nec tamen nos eisdē martyribus tēpla, sacerdotia, sacra, & sacrificia constituimus: quoniam non ipsi sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sanè memorias eorum tanquā sanctōrum hominum Dei, qui vsque ad mortem suorū corporum pro veritate certarunt, vt innotesceret vera religio, falsis religionibus fictisq; conuictis: quod etiā si qui antea sentiebant, timēdo reprimebant. Quis autem audiuit aliquādo fidelium stantem sacerdotē ad altare, etiā super Sanctum corpus Martyris ad Dei honorem cultumq; cōstruendum, dicere in precibus, Offero tibi sacrificiū Petre, vel Paule, vel Cypriane, cùm apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos, & homines, & Martyres fecit, & Sanctis suis Angelis cœlesti honore sociavit? vt ea celebritate, & Deo vero de illorū victorijs gratias agamus, & nos ad imitationē taliū coronarū atq; palmarū, eodē inuocato in auxiliū ex eorū memoriæ renouatione adhortemur. Quæcunq; igitur religioforū adhibentur obsequia in Martyrum locis: ornamenta sunt memoriarū, non sacra vel sacrificia mortuorū tanquā Deorum.

17 ET Lib. 9. Cap. 5. Sancti Angeli & cū sine ira puniāt, quos accipiunt æterna Dei

Sanctis non offeruntur sacrificia.

Martyres et Sancti quomodo colantur.

Latria, Diuinitati debita seruitus.

Nulli creatura sacrificatur.

Acto. 14.

Apoca. 19. & 22.

Dæmones expetunt sacrificia.

Sancti honorandi propter imitationē, non adorandi propter religionem.

Colendus Deus quem colunt Angeli.

Angeli honorandi charitate, non seruitute.

1. Cor. 3.

Apocal. 22.

Sanctis templa sacerdotia, sacra, et sacrificia non constituuntur: sed memoria honorantur.

Honor Martyri exhibitus, non est sacrificium mortuorū tāquam Deorum.

Quedā Angelis tribuuntur propter quandā operum similitudinem non propter affectionum infirmitatem.

Dei lege puniendos: & miseris, sine misericordie compalsione subueniant: & periclitantibus eis quos diligunt, sine timore opitentur: tamen istarum nomina passionum, consuetudine locutionis humanæ; & in eos vsurpantur, propter quandam operum similitudinē, non propter affectionum infirmitatem.

18 ET Lib. 22. Cap. 10. Nobis Martyres non sunt Dijs, quia vnū, eundemq; Deū, & nostrum scimus, & Martyrū: nec tamē miraculis quæ per memorias nostrorū Martyrū fiunt, vilo modo comparanda sunt miracula, quæ facta per tēpla perhibentur illorū. Verū si qua similia videntur, sicut à Moyse Magi Pharaonis, sic eorum Dijs victi sunt à Martyribus nostris. Fecerunt autē illa dæmones eo fastu impuræ superbiæ, quo eorū Dijs esse voluerunt: faciunt autē ista Martyres, vel potius Deus, vel orantibus aut cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos, non Deos esse nostros, sed eū Deū habere nobiscū credamus. Deniq; illi talibus Dijs suis, & templa ædificauerunt, & statuerūt aras, & sacerdotes instituerunt, & sacrificia fecerunt. Nos autē Martyribus nostris, non templa sicut Dijs, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorū apud Deū viuunt spiritus, fabricamus: nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus Martyribus, sed vni Deo, & Martyrum & nostro, sacrificiū immolamus. Ad quod sacrificium, sicut homines Dei, qui mundū in eius confessione vicerūt, suo loco & ordine nominatur: non tñ à sacerdote, qui sacrificat, inuocatur. Deo quippe, non ipsis sacrificat, quāuis in memoria sacrificat eorū: quia Dei sacerdos est, non illorum.

19 THEODORE. Cyren. Ep̄s, de Græcarū affectionū curatione, lib. 8. qui est de Martyribus. Hi sunt igitur veri hominū Duces, Principes, Propugnatores, Custodes, per quos à nobis infortunia auertuntur, proculq; arcētur quæ à dæmonibus inferuntur mala, Et sub finē. Qui homines prospera sunt valetudine, cōseruari eā sibi à Martyribus petūt: qui verò egritudinē aliquā patiūtur, sanitatē exoptant. Insuper & steriles viri & mulieres, dari sibi filios petūt: qui verò parētes sunt, integra sibi & prospera custodiri quæ cōsecuti sunt, dona. Itaq; qui peregrē aliquō proficiscuntur, petūt Martyres sibi comites esse in via, vel potius itineris duces. Qui verò iā sospites redierūt, gratias agunt, acceptū beneficii cōstitēs. Nō qui se ad Deos accedere arbitrētur, sed qui orēt Dei Martyres tanquā Diuinos homines, intercessoresq; sibi

Martyres non sunt Dijs, & tamen eorum miracula honoranda. Exod. 8.

Martyribus dicantur tēpla non tantquam Dijs, sed Dei seruis.

Martyres sunt hominum duces, propugnatores, & custodes.

Martyres inuocantur intercessores ad impetranda omnis generis beneficia.

eos apud Deum aduocent ac precentur.

20 HISTO. Tripar. Lib. 2. Cap. 19. Insignis locus patuit peregrinis & vrbicis, vbi olim quidē Vesta colebat, postea verò Ecclesia facta est, qui locus nūc Michaëlū nūcupatur, in dextera positus parte nauigantiū à Ponto Constantinopolim, distās ab ea, nauigio quidē stadijs fere triginta & quinque: per terrā verò, circūeuntibus omnē finem, vsq; ad septuaginta & amplius tenditur. Sortitus est igitur is locus appellationē nūc vsq; seruata, eò q̄ illic manifestè cernitur apparere Michael Diuinus Archāgelus: quod etiā ego iutus eximiè verū esse confirmo. Ostendit igitur hoc ita esse, etiā multis alijs virtus Diuina per ipsarū rerum experientia. Quidā enim in causas difficiles aut ineuitabilia pericula, alij verò in læguores, aut ignotas passiones incidentes, illic supplicantes Deo, liberari promeruerūt. Sed quæ singulis & quomodo illic miracula contigerint, narrare longum est. Quæ verò prouenerint Aquilino nobis noto, & in causis forensibus socio, partim ab eo audiēs, partim ipse cognoscens, necessariò pandam. Cùm eum ardētissima febris rubris cholericis mota comprehendisset, æstuenti poculū dederūt medici, quod euomit: moxq; cū vomitu diffusæ cholæræ superficiem vultus eius simili sui colore tinxerunt: quamobrem quicquid comederet aut biberet, euomebat. Cūq; hoc diu pateretur, nec esca & nutrimenta proficeret, hæbat ars medicorum, & dūm morti vicinus esset, iussit suis vt se ad locum hunc ducerent, credēs aut illic se mori, aut læguore priuari. Iacentiq; per noctē Diuina virtus apparēs præcepit, vt quicquid comederet, in huiusmodi potionē tingeret, quæ esset ex pipere & vino, & melle confecta. Quo facto, ab ægritudine liberatus est: quippe cū medicis ratione medicinæ videatur esse contrariū calida pocula cholericis exhibere. Audiui. n. & Probianū virū in palatio habentē militiā medicorū, crudeli podagræ passione detentum, ibi doloribus liberatū.

21 ET Lib. 9. Cap. 11. Quedā mulier Christiana, nō tñ Gaza, Diuino præcepto per noctē ossa Martyrū colligēs, & in vnam recōdidit. Deus. n. per visionē mulieri reuelauit hūc virū: ei nāq; erat ignotus, & nuper habita persecutione celabat. Hoc ergo modo per mulierē reliquias eorum accepit, & interim domi seruabat. Cūq; is in eiisdē Ecclesiæ suscepisset Ep̄atū, Imperatē Theodosio,

In tēplo Michaëlis Archangeli, multa beneficia eū inuocantibus donantur.

Duo viri à morbis liberati in tēplo D. Michaëlis.

Ossa martyrum Religio se collecta & seruata.

fabricata Basilica ante ciuitatem, & altari fixo, ossa Martyrum collocavit iuxta confessorem Nestorem.

Babylæ martyris corpus honoratum est miraculo.

22 E T Cap.31. Cùm Iulianus apud Pythium Daphnazum peteret responsa de Parthici belli victoria, & ille viciniam corporis Babylæ martyris accusaret, iussit eius corpus auferri. Ob quam rem cùm Christiani festiuitatē deducto corpore psallentes agerent, & indignatione principis quidā Theodorus iuuenis multa passionum tormenta pertulisset, hoc quidem factō, fallax dæmō Martyris gloriam auxit, suum verò mendacium clarius detexit. Fulmen nanq; cœlitus missum, omne templum accendit, & ipsum Pythij Apollinis simulacrum redegit in puluerem.

D 1 HILAR. Lib. 8. de Trinitate. Honorem acceptum à Patre, Filius omnibus qui in se credituri sunt, dedit.

2 IDEM Lib. contra Constantium Augustum. Et cæteri quidem mortales semper cum viuis bella gesserunt, dùm homini ad hominem vltra mortem nihil causæ est: tibi verò inimicitarum nullus est finis. Receptos enim iam in æternam quietem Patres laceasis, & in decreta eorum peruersus irumpis. Apostolus communicare nos Sanctorum memorijs docuit: tu eas damnare coëgisti. Est ne aliquis hodie aut viuis, aut mortuus, cuius tu dicta non rescideris?

Hæretici sã eos lacefunt.

3 HIERON. Ad Riparium, & contra Vigilantium. Vide sup. litera. B. autoritate. 6. & 7.

Rom. 12.

E 1 AVGVST: tom. 3. Lib. de Ecclesiast. dogma. Cap. 73. Sanctorum corpora, & præcipuè Sanctorum Martyrum reliquias, ac si Christi membra, syncerissimè honoranda: & Basilicas eorum nominibus appellatas, velut loca Sancta Diuino cultui mancipata, affectu pijsimo & deuotione fidelissima adeunda credimus. Si quis contra hanc sententiam venerit, non Christianus, sed Eunomianus, & Vigilantianus creditur.

2 CHRYSOST. tom. 4. in. 16. Cap. ad Roman. Homil. vlt. Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli, affigi sepulcro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Christo deerant adimplentis, stigmata illius gestantis, prædicationem Evangelij vbiq; seminantis?

Optat D. Pauli vide reliquias.

3 GREGOR. Nazian. Oratione. 21. in Athanasium, ipsum alloquens. Nos autem vti nam ipse benignus è cœlis aspicias, atque

hunc populum gubernes, perfectum perfectæ Trinitatis, quæ in Patris, & Filij, & Spiritus sancti contemplatione percipitur & colitur, adoratore: meq; (siquidem res pacatæ futuræ sint) in vita retinens, gregemq; mecum pascas: sin autem Ecclesia bellis flagratura est, reducas aut assumes, tecumq; & cū tui similibus colles, tametsi magnum sit quod postulo, in Christo Domino nostro, cui omnis gloria, honor, & imperium in secula, Amen.

Inuocat D. Athanasij.

4 IDEM, Oratione. 18. in laudem Diui Cypriani. Nam quanquam Cypriani nomen apud omnes non modò Christianos, verùm eos quoque qui doctrinæ nostræ aduersantur (omnes enim æquè veneratione sui virtus afficit) clarissimum ac celeberrimum esset: corpus tamen obscurum erat. Atque hic thesaurus apud mulierem quandam acri atque ardenti pietate præditam occultabatur, idq; per diuturno tempore: siue hoc eò fieret quòd Deus piam mulierculam honoraret, ac propterea illa Martyrem complexu suo teneret: siue etiam vt desiderij nostri periculum faceret, atque experiretur num hac iactura excruciamur, acerbissimèq; ferremus nos sacrosanctis reliquijs defraudari. Ea verò postquam ille Martyrum Deus commune omnium bonum alicui priuatim concedere, ac singulari erga illam gratia publicis commodis detrimentum asferre minimè sustinuit: per reuelationem corpus in apertum profert, atque hunc rursus honorem probæ cuidam mulieri confert: vt mulieres quoque ex eo sanctificentur, quòd quemadmodum Christum antè reppererunt, resurrectionisq; ipsius nunciam Discipulis attulerunt, ita nunc & Cyprianum, hoc est, publicum orbis bonum partim indicant, partim tradiderunt. Hac laudum illius postrema est. Sic in medium prodit, qui indignus erat, vt in obscuro delitesceret: nec sui furtum tolerare finitur. Quandoquidem præstantiori, atque excelsiori animo erat, quàm vt omnes honores ambiret, qui corporibus haberi consueuerunt. Et

D. Cyprianum veneratur omnes.

Corpus D. Cypriani pie occultatum, et reuelatum.

Matth. 18.

max. Vestræ iam partes sunt ea quæ restant, à vobis metiipsis adiungere, vt nonnullum ipsi quoque munus offeratis, demonum profligationem, morborum depulsionem, futurarum rerum præscientiã: quæ quidè omnia vel cineres ipsi Cypriani, modò fides ad sit, efficiunt: quæadmodum norunt qui huius rei periculum fecerunt, ac miraculū ad nos vsq; trans-

Crebra miracula apud D. Cypriani reliquias.

transmiserunt, eiusdemq; memoriam posteris quoq; tradituri sunt.

Sanctis honores & festa constituta, eorumq; reliquiarum cõtractu, multa edita miracula.

5 IDEM Oratione. 1. in Iulianū apostatā. Non victimas pro Christo casas reueritus es? Nec magnos pugiles extimuisisti, Ioannē illū, Petrum, Paulū, Iacobū, Stephanū, Lucam, Andrēā, Teclā, eos qui & post illos, & ante illos, capitis sui periculo, veritatē protexerunt? Qui cū igni & ferro, & belluis, & tyrānis, & presentibus malis & denūciatis, alacri animo, veluti in alienis corporibus, imò quasi corporū expertes dimicauerunt: (cur ne pietatē rectamq; doctrinā etiã verbotenus proderēt) quib; præclari honores & festa constituta, à quibus dæmones propelluntur, & morbi curantur, quorum apparitiones & prædictiones, quorum vel sola corpora idē possunt quod animæ sanctæ, siue manibus contrectentur, siue honorentur, quorū vel solæ sanguinis guttæ, atq; exigua passionis signa, idē possunt quod corpora?

Sanctis debetur honor.

6 E T Oratione secūda. Non iam martyrum sepulcris ignem admoueunt, vt per eorum ignominiam alios deterreant: nō iam Sanctorū reliquias cum ossibus cõtemptissimis per contemptum permixtas flammis absumunt, aut in ventos mittent, vt eos honore talibus hominibus debito spolient.

Inuocat Sanctos.

7 AVGVST. tomo. 3. Lib. de Spiritu & anima, Cap. 59. Sanctos alloquens, ait, Vos igitur qui meruistis consortes fieri supernorum ciuiū, & perfrui æternæ claritatis gloria, orate pro me ad Dñm, vt educat me de isto carcere, in quo teneor captiuus & ligatus.

8 IDEM tom. 4. Lib. de Catechizandis, Cap. 7. Prænucciandū etiã, inuenturum eum in Ecclesia multos Christianos bonos, verissimos ciues cœlestis Hierusalem, si

esse ipse cœperit. Ad extremū, ne spes eius in homine ponatur, sedulo monendus est: quia neque facillè ab homine iudicari potest quis homo sit iustus: & si facillè posset, non ideò nobis proponi exempla iustorum, vt ab eis iustificemur, sed vt eos imitantes, ab eorum iustificatore nos quoque iustificari sciamus.

Imitari debemus Sanctos.

9 EVSEB. 1. b. 6. Ecclesi. Hist. Cap. 9. Vide sup. lit. B. auth. 3. in fine.

10 IDEM lib. 11. Cap. 33. Igitur (Theodosius) præparatur ad bellū, non tam armorum telorumq; quàm ieiuniorum orationumq; subsidijs: nec tam excubiarum vigilijs, quàm obsecrationum pernoctatione munitus, circumibat cū sacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante Martyrum & Apostolorum thecas iacebat cilicio prostratus, & auxilia sibi fida Sanctorum intercessione poscebat.

Theodosius ante Sanctorum reliquias, ipsos inuocat.

F 1 TERTVL. Lib. 2. contra Marcionem. Cap. 22. Proinde & similitudinē vetans fieri omnium quæ in cœlo, & in terra, & in aquis, ostendit & causas, idololatriæ scilicet substantiam cohibentes. Subijcit. n. Nō adorabitis, neque seruietis illis. Serpentis autē ænei effigies postea præcepta Moyfi à Domino, non ad Idololatriæ titulū pertinebat, sed ad remediandos eos qui à serpentibus infestabatur, & taceo de figura remedij. Sic & Cherubim, & Seraphim aurea in arcæ figuratum exēplum, certè simplex ornamentum, acommodata suggestui, longè diuersas habendo causas ab idololatriæ conditione, ob quam similitudo prohibetur, non videtur similitudinum prohibitarum legi refragari, nō in eo similitudinis statu deprehensa, ob quem similitudo prohibetur.

Exod. 20. Non absolute prohibita sunt sculptria, sed quæ ad idololatriam eriguntur. Numer. 21. Exo. 25. 37.

LECTIO III.

DOCTOR.

QVOD nam verò crimen istud est Idololatriæ?

ADOLESCENS.

Cùm quis eum a creaturæ alicui cultum ac honorem defert, qui vni ac soli Deo est tribuendus.

Acto. 17. Roman. 1. Tertul. de Idololatriæ. Aug. de Trinit. li. 1. c. 6. Athana. q. ad Anbioc. c. 38. Cyril. in Isai.

DOCTOR.

Et non ne illud tibi videtur à nobis in Imagines fieri?

ADO.

Apagesis. Nam nobis illæ signa ac notæ quædã sunt earũ rerum, quæ vel perpetuæ sunt, vel aliquando in vita fuerunt: & no-
 ster omnis in hoc genere cultus, ^b neq; eã, de qua constant, so-
 lidã materiã, neq; etiã illarũ effigiem expressam aut delineamẽta
 respicit, sed earum aspectu, admoniti eorũ, quæ in cœlis scimus
 esse, & quæ fides animis nostris suggerit, aut Deũ ac eius Filiũ
 Iesum, ad expressas vtriusq; Imagines adoramus, aut Sanctũ ali-
 quẽ ac beatum in cœlis virũ, ad eorũ quoq; effigies, distinctẽ ac
 ordine veneramus.

D O C T O R.

Doces ergo, vel ante imaginẽ procũbere, vel coram ea preces
 fundere, nihil aliud esse q̃ Creatori primũ, deinde Sanctis eius,
 suo cuiq; ordine debitũ honorẽ exhibere. Neq; vllam nos in ex-
 terna illa & aspectabili materia, spem aut Diuinitatẽ ^c hoc no-
 stro cultu velle collocare, sed omnẽ imaginẽ agnoscere, per sen-
 suũ nostrorũ satellitiũ quoddã tanquã veritatis & rei absentis
 internutiã, vt ea religionis nræ officia, ijs quibus obstringimur,
 ritẽ persoluamus.

A D O L E S C E N S.

Ita planẽ existimo. Quò fit vt mihi desipere omnino videãtur
 illi, qui putãt nos rebus his externis, & quæ hominis fiunt indu-
 stria, ad geniculari ^d eo animo ac opinione, qua suis olim idolis
 & simulacris Ethnici homines procumbebant.

D O C T O R.

Esto sanẽ earum rerũ fieri imagines quæ corpore aliquãdo
 mortali præditæ fuerũt, sed quo pacto defendes ac propugna-
 bis eos qui aduersũs graues Prophetarũ minas, Dei ^e qui à nullo
 se vnquã videri voluit, expriment effigiem, ac similitudinem
 exculpunt?

A D O L E S C E N S.

At neq; is est nobis animus, vt si quas Dei Imagines effinga-
 mus, ijs omnino Diuinitatem, & quæ spiritus est, repræsẽtare ac
 oculis sistere cupiamus. Hac enim rudi ac impolita materia, quã
 tacunq; accedat hominũ industria, quicquid etiam picturæ aut
 colorũ diligenter adhibeatur, fieri id nunq̃ potest. Nam Diuina
 & quæ sunt sine corpore, figura aspectabili nõ exprimentur. Sed
 hoc tantũ hinc nos volumus assequi, vt ea quæ corporea sunt,
 velut ipsam Christi humanitatẽ, & reliqua Sanctorũ corpora, ac
 præclara ipsorum gesta sensibus ipsistãquã ministris, animo
 accuratẽ subijciamus.

A V T H O R I T. S C R I P.

A C T O. Cap. 17. Genus ergo cum si-
 mus Dei, non debemus æstimare au-
 ro, aut argẽto, aut lapidi, sculpturæ artis &
 cogitationis hominis, Diuinum esse simile.

A D R O M. Cap. 1. Mutauerũt gloriã
 incorruptibilis Dei, in similitudinẽ imagi-
 nis corruptibilis hominis, & volucrũ, & qua
 drupedum, & serpentũ (propter quod tradi-
 dit illos Deus in desyderia cordis eorũ,
 in immunditiã: vt cõtumelijs afficiãt corpo-
 ra sua in semetipsis) qui cõmutauerunt ver-
 itatem Dei in mendaciũ, & coluerunt, &
 seruiuerunt creaturæ potius quã Creatori.

D I S A. Cap. 44. Vide sup. lect. 1. lit. M.

S A P I E N. Cap. 14. Initiũ fornicatio-
 nis, est exquisitio Idolorũ: & adinuentio il-
 lorũ, corruptio vitæ est. Neq; . n. erant ab
 initio, neque erunt in perpetuum. Superua-
 cuitas . n. hominum hæc adinuenit in orbẽ
 terrarum, & ideò breuis illorum finis est
 inuentus. Acerbo . n. luctu dolens pater, ci-
 tõ sibi rapti filij fecit imaginem: & illum
 qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc
 tanquã Deum colere cœpit, & constituit
 inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde
 interueniente tempore, conualescente ini-
 qua consuetudine, hic error tanquã lex
 custoditus est, & tyrannorum imperio co-
 lebantur figmenta, & hos quos in palãm
 homines adorare non poterãt, propter hoc
 quòd longè essent, è longinquo figura eorũ
 allata euidentem imaginem Regis quem ho-
 norare volebãt, fecerũt, vt illũ qui aberat,
 tanquã præsentem colerent sua sollicitu-
 dine. Prouexit autem ad horum culturam,
 & hos quos ignorabant, artificis eximia di-
 ligentia. Ille enim volens placere illi qui se
 assumpsit, elaborauit arte sua, vt similitudi-
 nem in melius figuraret. Multitudo autem
 hominum abducta per speciem operis, eum
 qui ante tempus tãquã homo honoratus
 fuerat, nunc Deum æstimauerunt. Et hæc
 fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut
 affectui, aut Regibus deseruiẽtes homines,
 incõmunicabile nomẽ lapidibus & lignis
 imposuerunt. Et non suffecerat errasse eos
 circa Dei scientiam, sed & in magno viuen-
 tes incitiz bello, tot & tam magna mala,
 pacem appellant.

P R I. ad Corin. Cap. 8. De escis autem
 quæ Idolis immolantur, scimus quia nihil
 est idolum in mundo, & quòd nullus est
 Deus nisi vnus. Nam & si sunt qui dicãtur

Dij, siue in coelo, siue in terra (siquidẽ sunt
 dij multi, & Dñi multi) nobis tamen vnus
 Deus, Pater ex quo omnia, & nos in illo: &
 vnus Dñs Iesus Christus, & nos per ipsum.

E T Cap. 10. Vide sup. Lect. 1. lit. M.

E T Cap. 12. De spiritualibus autẽ nolo
 vos ignorare fratres. Scitis quoniã cum gen-
 tes essetis, ad simulacra muta prout duceba-
 mini euntes.

A C T O. Cap. 15. Vide sup. Lec. 1. lit. B.
 in fine.

E X O D. Cap. 20. Non facietis Deos
 argenteos, nec Deos aureos facietis vobis.
E T Cap. 34. Deos cõflatiles nõ facies tibi.

L E V I. Cap. 19. Vide sup. Lec. 1. lit. F.

D E V T. Cap. 12. Subuertite omnia loca
 in quibus coluerunt gentes, quas possessu-
 ri estis, Deos suos super montes excelsos,
 & colles, & subter omne lignũ frondosum.
 Dissipate aras eorũ, & cõfringite statuas, lu-
 cos igne cõburite, & idola cõminuite: dis-
 perditate nomina eorum de locis illis. Non
 facietis ita Domino Deo vestro.

E T Cap. 18. Quando ingressus fueris
 terram quam Dominus Deus tuus dabit ti-
 bi, caue ne imitari velis abominationes il-
 larum gentium.

I S A. Cap. 40. Cui ergo similitẽ fecistis
 Deũ? aut quã imaginẽ ponetis ei? Nunquid
 sculpsit cõflauit faber? aut aurifex auro fi-
 gurauit illud, & laminis argẽteis argẽtari?

E T Cap. 41. Cõfortauit faber ærarius
 percutiens malleo, eum qui cudebat tunc
 temporis, dicens, Glutino bonum est: & cõ-
 fortauit eum clavis, vt non moueretur.

E T. Cap. 44. Vide sup. Lect. 1. lit. M.

E T. Cap. 46. Cui assimilastis me, &
 adæquastis & comparastis me, & fecistis si-
 milem? Qui confertis aurum de sacco, &
 argentum statera ponderatis: conducentes
 aurificem vt faciat Deum: & prociidunt, &
 adorant.

H I E R E. Cap. 10. Vide sup. Lect. præ-
 cedenti, litera. H. Et post pauca. Stultus fa-
 ctus est omnis homo à scientia, confusus
 est aurifex omnis in sculpsitili: quoniam fal-
 sum est quod conflauit, & non est spiritus
 in eis. Vana sunt, & opus risu dignum, in
 tempore visitationis suæ peribunt.

E T Cap. 16. Nunquid faciet sibi homo
 Deos? & ipsi non sunt Dij.

S A P I E N. Cap. 14. Vide sup. Lect.
 1. litera. F.

H A B A C V C H. Cap. 2. Vide sup.
 Lect. 1. lit. F.

^b Conc. Nic. 2. Basl. epi-
 stola ad Iul. Apofia.
 & lib. de Spir. Sanct.
 c. 18. Conc. Const. an.
 8. Generale. Nice. 2.
 generale. Damasc. de
 orthod. fid. li. 4. c. 17.
 & orat. 1. 2. 3. de
 imagin. Greg. lib. 7.
 Regist. epist. 53. &
 109 & lib. 9. epist.
 9. Nilus.

^c Atha. ad Anthio. c.
 39. Basl. Nice. 2. sy-
 nod. Euseb. lib. 7. ca.
 14. Hist. Trip. lib. 6.
 c. 41. Neceph. lib. 6.
 c. 15. & 16. et. lib.
 10. c. 30.

^d Isai. 44. Sap. 14.
 1. Cor. 8. 10. & 12.
 Act. 17. Aug. de Ci-
 uit. li. 4. c. 9. & 31.
 Damasc. orat. de ima-
 ginibus.

^e Exod. 20. & 34. Le-
 uit. 19. Dent. 12. et
 18. Isai. 40. 41. 44.
 & 46. Hiero. 10. &
 16. Sap. 14. Abac. 2.

^f 1. Par. 6. Ioann. 1. &
 4. Acto. 17. 1. Ti-
 mot. 1. & 6. Euseb.
 li. 7. c. 14 & li. 11
 c. 19. Nicebp. li. 10.
 c. 30. Nilus. Damasc.
 orat. de imagin. & de
 fide ortho. lib. 6. cap.
 17. Greg. li. 7. epi-
 sto. 53. Nirena. 2.
 Synodus tota.

F LIB. 2. Paralip. Cap. 6. Ergo ne credibile est, ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si coelum & caeli caelorum non te capiunt, quanto magis domus ista quam aedificavi? Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem serui tui, & obsecrationem eius Domine Deus meus: & audias preces quas fundit famulus tuus coram te, ut aperias oculos tuos super domum istam, diebus ac noctibus, super locum in quo pollicitus es ut inuocaretur nomen tuum, & exaudires orationem quam seruus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israel.

I O A N. Cap. 1. Deum nemo vidit unquam, Unigenitus qui est in sinu Patris, **B** ipse enarrauit.

E T Cap. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

A C T O R. Cap. 17. Vide supra, littera A.

P R I O. ad Timoth. Cap. 1. Vide supra, lect. 1. lit. L.

E T Cap. 6. Rex regum, & Dominus Dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominem vidit, sed nec videre potest, cui honor & imperium sempiternum, Amen.

AUTHORIT. PAT.

A **T E R T V L L.** Lib. de Idololatria, Cap. 1. Idololatria Deo fraudem facit honores illi suos denegans, & conferens alijs, ut fraudi etiam contumeliam coniungat.

E T Cap. 15. Si Idoli honor est, sine dubio idoli honor idololatria est. Si hominis causa est, recogitemus omnem idololatriam in hominis causam esse. Recogitemus omnem idololatriam in homines esse culturam, cum ipsos Deos nationum homines retrorsum fuisset, etiam apud suos constet.

A V G V S T. tom. 3. lib. 1. de Trinitate, cap. 6. Idololatriam dicuntur qui simulacris etiam seruitutem exhibent quae debetur Deo. Secundum hanc enim seruitutem dictum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias.

A T H A N A S I V S. lib. de Varijs quaestionibus ad Antiochum, quae st. 38. Sicut omnes qui per sanguinem irrationabilium animalium putantes Deo immolationem esse offerendam, Christi exanguie sacrificium corrumpunt, & abominabile faciunt: **Vir-**

ita omnes qui carnem circumcidunt, spirituales circumcissionem, scilicet sanctum baptismum, vilipendunt & euertunt.

5 C Y R I L L. Alexand. tom. 1. lib. 4. in Isa. Cap. 46. Contumeliosos esse arguit, & angusto animo praeditos, Idololorum cultores, & in ipsam Diuinam ac supremam naturam delinquere. Quantum enim in ipsis est, eminentiam ipsius gloriae, ad quam non conuenit, & ad inanimam materiam deprimunt & abijciunt: dum ad sua officia & figmenta transferunt, & poenis vltimis sacra sua capita implicant. *Et vide sup. lect. praecedenti, lit. A. auth. 5.*

1 C O N C I L I V M Nicenum. 2. Actione. 5. in fine. Qui torquent sententias scripturae de Idolis, in imagines, anathema. Qui venerandas imagines non complectuntur, anathema. Qui venerandas imagines Idola vocant, anathema. Qui clamant, Christianos imagines ut Deos adorare, anathema. Qui scienter communicant cum ijs qui ignominia afficiunt sanctas imagines, anathema. *Et Photius Patriar. Constantino. epistola ad Michaelē Bulgariae Principem, de septem Concilijs Oecumenicis (habetur in initio tom. primi Conciliorum) loquens de Concilio. 2. Niceno, sic ait. Sanctum & Oecumenicum Concilium, eos qui adulterae istius, & multis feminibus commistae opinionis ignobilitatem fugere noluerunt, tanquam nothos, & a fidelium nobilitate alienos, in solubilibus anathematis vinculis constringendos iudicauit. Imaginem autem Christi veri Dei nostri, ex Apostolorum & Sanctorum Patrum traditionibus, & Sanctorum oraculorum testimonijs, ad honorem & venerationem illius quem ipsa refert, adorandam atque colendam suffragijs omnibus censuit & confirmauit. Cum adoratio nimirum atque honor adhibeatur eodem modo, quo in alijs sacris notis & formis sanctissimae patriae vtimur. Neque enim in illis consistimus, honoremque & adorationem concludimus, neque ad alios diuersos ac varios fines distrahimur: sed per diuersum & singularem ipsorum cultum & adorationem, quae cernitur, sacra, conuenientique ac minimè diuisa ratione, animos nostros ad indiuisibilem illam, singularemque atque vnicam Diuinitatem dirigimus. Et paulo post. Quapropter & diuinus ac sanctus ille beatorum atque sacrorum virorum coetus, non solum imaginem Christi, quemadmodum diximus, veruetiam immaculatissimae, semperque*

Idololatria, sunt contumeliosi.

Anathemata in damnantibus imaginum usum.

Imagines reuere et honoranda.

Idololatria est diuinos honores creaturae tribuere.

Idololatria est qui alij tribuit quod Dei est.

Idololatria est tribuere pecudum sanguini, quod sanguini Christi tribuendum est.

virginis Mariae & Dominae nostrae Dei genitricis, & sacras Sanctorum omnium Imagines pro oratione excellentiae & sanctitatis exemplarium, colendas & adorandas communiu oraculorum decretis constituit, & confirmauit. Per ipsas enim ad praesentiam quodammodo atque congressum, animi ducimus intentionem, & per hanc, Diuina naturamque superante coniunctione, copulamur cum illo, qui summus est rerum expetendarum. Haec igitur sapienterque septimum illud Concilium decreuit atque constituit.

2 B A S I L. Epist. in Iuliam. apost. Vide inf. auth. 4. post med.

3 I D E M Lib. de Spiritu sancto ad Amphilochiu, Cap. 18. Rex dicitur Regis imago, non autem duo Reges. Neque enim potestas scinditur, neque gloria diuiditur. Quae admodum autem principatus ac potestas nobis dominas, vna est: sic & glorificatio quam illi deferimus, vna est, non multae. Itaque Imaginis honor, ad exemplar primum refertur.

4 C O N S T A N T I N O P. Concilium. 8. generale, Can. 3. Sacram Imaginem Domini nostri Iesu Christi & omnium Saluatoris, a quo honore cum libro sanctorum Euangeliorum adorare decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quae in libro feruntur, salutem consequuntur omnes: ita per colorum Imaginariam operationem, & sapientes & idiotae cuncti, ex eo quod in promptu est, perfruuntur utilitate. Quae enim in syllabis sermo, haec & scriptura quae in coloribus, praedicat & commendat. Dignum est enim ut secundum congruentiam rationis & antiquissimam traditionem, propter honorem, quia ad principalia ipsa refertur, & deriuatiuae Imagines honorentur & adorentur, ut sanctorum Euangeliorum sacer liber, atque typus preciosae Crucis.

5 C O N C I L. Nicenum. 2. Generale, Actione. 2. in epistola synodica Adriani primi Pontificis Romani ad Constantinum Imperatorem. Hi principes Apostolorum (videlicet Petrus & Paulus) qui Catholicam orthodoxam fidem auspiciati, per scripta quidem veluti legibus latis fidem suam seruandam praeeperunt: Omnibus scilicet qui in sedes illorum successuri erant, & in fide eorum usque ad consumationem seculi permansuri: atque ita nostra seruat Ecclesia, & sanctas eorum figuras veneratur, unde in hunc usque diem venerandis horum Imaginibus Ecclesiae nostrae ornatuae ac conspicuae sunt. *Et paulo post, loquens de Constantino iam baptizato, ita*

Honor Imaginis ad primum exemplar refertur.

Imagines reuerenda sicut Euangelia.

inquit. Deinde non immemor accepti beneficii, Ecclesiam Dei edificare coepit, columnas earum passim sacris Imaginibus in memoriae Incarnationis Domini nostri Iesu Christi, omniumque sanctorum reuerentiam, exornauit: nec alia de causa, quam ut Christianismum in lucem & veritatem, Deique cultum prouheret, & oes gentes a cultu idolorum, & diabolica deceptione conuerteret. Quemadmodum etiam D. Pater Gregorius Apostolorum successor praedicauit, ob id depingi in templis euangelicas historias, ut homines illiterati, & qui sanctos libros legere nequeunt (quorum sanè maxima pars est) cõspectis illis, redderet Deo gloriam, & reducerent in mentem, quae in carne conuersatio Domini nostri Iesu Christi fuisset. Ut taceam interim orthodoxos illos & Christianissimos Imperatores, cum sacerdotibus omnibus & honestis viris Deum colentibus, simul etiam cum vniuerso Christiano populo, qui oes iuxta antiquam sanctorum Patrum traditionem, venerandas Imagines & receperunt & tenent, & in memoriae & in cõpunctionem cordis conseruant, & in hunc usque diem venerantur. *Deinde citat illud ex Gregorio Nysseno. Vidi (inquit ille de Patriarcha Abraham) non infrequenter passionis figuram, neque sine lacrymis eiusmodi picturam transij, cum scilicet opus artificij in personam significatam demonstratum esse viderem.*

Constantinus Magnus Ecclesiam Imaginibus exornauit.

Gregorius ad Severum Mafsicensem, lib. 9. epist. 9. & ad eundem lib. 7. epist. 109. in diuisione. 2.

Oes orthodoxi sunt in eadem sententia.

Pictura immolationis Isaac, Gregorium Nyssenum ad lacrymas commouit. Basilij Magni testimonium.

Sancti per nobis supplicent.

Honorat Imagines sanctus Basilius ex Apostolorum traditione. Stephani Bostrensis Episcopi testimonium.

Non honoratur lignum aut materia.

rursus ex Epistola D. Basilij qua in Iulianum desertorem inuehitur. Confiteor (inquit) Filij incarnatam deum: deinde sanctam Mariam, quae secundum carnem illum peperit: suscipio etiam sanctos Apostolos, Prophetas, & Martyres, qui pro me apud Deum supplicat, quo per illorum meditationem propitius mihi sit Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quam ob causam & historias Imaginum illorum honoro, & palam adoro. Hoc enim traditum nobis a sanctis Apostolis, non est prohibendum, sed in omnibus Ecclesijs nostris eorum historias erigimus. Deinde citans Beati Stephani Episcopi Bostrensis testimonium: Omnis Imago (inquit) siue Angelorum, siue Prophetarum, aut Apostolorum, aut Martyrum, aut aliorum iustorum virorum, in nomine Dei facta, sancta est. Non enim ipsum lignum adoratur, sed ipsum illud quod in ligno datur cõtemplandum: atque ita per recordationem veneratio exhibetur. Oes enim principes etiam si peccatores, adoramus & reuerenter salutamus. Quid vetat igitur quo minus non liceat & sanctos Dei ministros venerari,

& in memoriam eorum Imagines statuere & erigere, ne in obliuionem perpetuam veniant. *Hanc Adriani Epistolam vniuersa synodus in eadem actione. 2. recepit & approbavit.*

6 ET Actione tertia approbantur litera Orientalium Episcoporum ad Thararium, in quibus, inter cetera, sic scribunt. Sanctas Imagines reueremur, principio adorantes Dei Verbi propter nos incarnati Dni nostri & Seruatoris Iesu Christi, qui formam serui assumpsit, Imaginem. Veneramur etiam & adoramus Imaginem Deiparae, & Dominae nostrae irreprehensibilis, immaculae, & inexplicite castitatis matris, quae illum peperit. Quin etiam Sanctorum Apostolorum, Prophetarum, & victorum Martyrum, sanctorumque; & beatorum, veluti amicorum Dei, Imagines colimus, non in materia aut coloribus honorem constituentibus, sed per hoc officium nostrum, quod ipsis adeo, quorum typum Imagines gestant, debemus, impartientes: cum sciamus, iuxta Basilij Magni sententiam, quod Imagini honor exhibitus, ad ipsum prototypum referatur.

Imagines Christi & Sanctorum, venerantur Orientales Episcopi.

Non in materia, aut coloribus, honorem constituentibus.

In figuram, honor reddi dat.

Approbat sancta synodus Imaginum venerationem. Anathema Iconoclastis

Ab Apostolis perditur traditio, ab historijs & patribus approbata.

Matth. 9.

Omnes patres Imagines receperunt.

7 ET Actione. 4. in fin, esynodus dixit: Venerandas Imagines veneramur. Nos veteri Ecclesiae legislationi insistamus, nos statuta Patrum conseruemus. Nos, qui addunt vel auferunt aliquid de Ecclesia, anathematizamus. Nos, nuperam Christianorum accusatorum inuentionem anathematizamus. Nos venerandas Imagines salutamus. Nos, qui sic nolunt, anathemati subijcimus.

8 ET Actione. 6. tom. 4. Quod autem cum multis alijs quae in Ecclesia obseruantur sine scriptura, nobis Imaginum veneratio tradita sit, ab Apostolorum temporibus late per historias traditum est, Imagine maxime Hemorroissae, quam multis scriptoribus confirmare possumus. Huiusmodi autem cum ipso Domino Imago in statuam conflata est. Contingit autem ipsa fimbriam statuae Dominicae, quemadmodum in Euangelio traditum est, vnde etiam salutem consecuta est, atque hoc in libris multorum ecclesiasticorum scriptorum reperire licet. Quin etiam Basilij Magnus, cuius scripta per omnes terrae fines resonant, in diuersis opusculis suis mentionem Imaginum facit. *Et citatis, Gregorio Nysseno, Theologo, Chrysostomo, Cyrillo, Anastasio, Sophronio, & Maximo, ita concludit: Sed quid hos nominatim citamus? Omnes enim sancti Patres nostri Imagines*

receperunt. Quam ob causam medaces deprehenduntur in hoc, qui dicunt, non esse Patrum traditionem.

9 ET Actione. 7. Fatemur vnanimiter nos Ecclesiasticas traditiones, siue scripto, siue consuetudine valentes & decretas, retinere velle, quarum de numero est Imaginum effiguratio, vt quae historiae Evangelicae promissionis concinat, ad credulitatem verae & non phantasticae Incarnationis Dei, & ad vtilitatem similitudinis, quam nobis exhibet, vtiliter inuentam. His sic se habentibus, Regiam viam incedentes, & sanctorum nostrorum & Diuinorum Patrum doctrinae insistentes, & Catholicae Ecclesiae, in qua Sanctus spiritus inhabitat, traditionem obseruantes: definimus cum omni diligentia & cura, venerandas & sanctas Imagines ad modum & formam venerandae & viuificantis Crucis, e coloribus & tessellis, aut alia quauis materia commodè paratas, dedicandas, & in templis sanctis Dei collocandas, habendasque: tum in sacris vasis & vestibus, tum in parietibus & tabulis, in aedibus priuatis, in vijs publicis: maxime autem Imaginem Domini Seruatoris nostri Iesu Christi, deinde intemeratae Dominae nostrae Deiparae, venerandorum Angelorum, & omnium deinde Sanctorum virorum. Quod scilicet per hanc Imaginum pictarum inspectionem, omnes qui contemplantur, ad prototyporum memoriam & recordationem & desiderium veniant, illisque; salutationem, & honorariam adorationem exhibeant, non secundum fidem nostram, veram latrariam, quae solum Diuinae naturae competit: sed quemadmodum typo venerandae & viuificantis Crucis, & sanctis Euangelijs, & reliquis sacris oblationibus suffitorum & luminarium reuerenter accedimus, quemadmodum veteribus pie in consuetudinem hoc adductum est. Imaginis enim honor, in prototypum resultat: & qui adorat Imaginem, in ea adorat quoque descriptum argumentum. Sic enim sanctorum nostrorum Patrum obtinet disciplina, vel traditio Catholicae Ecclesiae, quae a finibus vsque ad fines Euangelium suscepit. Paulo ergo sic in Christo loquenti, omnique Apostolico coetui & Patribus sanctis idem sentientibus inhaerentes, seruamus traditiones quas suscepimus. *Et subscriptione facta, synodus exclamauit, Omnes sic credimus, omnes idem sapimus, omnes approbantes subscrip-*

Traditio Ecclesiastica de Imaginibus.

Synodi definitio de honorandis Imaginibus.

Vtilitas sanctorum Imaginum.

Qualis veneratio ipsi debetur.

2. Thess. 2.

Hac est fides Apostolorum & orthodoxorum.

subscriptimus. Haec est fides Apostolorum, haec est fides Patrum, haec est fides Orthodoxorum, haec fides orbem terrarum confirmauit. Credentes in vnum Deum, in Trinitate laudatum, venerandas imagines amplexamur.

10 DAMASC. Lib. 4. Orthodoxae fidei, Cap. 17. Quia nonnulli nobis exprobrant, quod adoramus & veneramur Saluatoris nostri, & Reginae nostrae Deiparae Imaginem, insuper & reliquorum Sanctorum & famulorum Christi: audiant quod a principio Deus hominem ad suam imaginem fecerit. Cuius igitur gratia inuicem adoramus, nisi quatenus ad imaginem Dei facti sumus? Na, vt inquit Deifer & Magnus in Diuinis Basilij, Imaginis honor, ad exemplaris transfertur honorem: exemplar autem est, quod Imaginem efformat, & ex quo, quod deducitur, fit. Cuius gratia Moyses populus tabernaculum in circuitu adorabat, imaginem & formam gerens caelestium, magis autem & totius creaturae.

Basil. lib. de Spiritu sancto. c. 18.

Exod. 33. Dixit igitur Deus Moysi: Vide feceris omnia secundum formam tibi ostensam in monte.

Exod. 25. Et Cherubim obumbrantia propitiatorium, non ne opera sunt manuum hominum? Quid autem in Hierosolymis celebratissimum templum, non ne manu factum est; & hominum arte constructum? Diuina autem scriptura accusat adorantes sculptilia, ac etiam sacrificantes Daemonibus: sacrificabant autem Graeci, sacrificabant & Iudaei: sed Graeci Daemonibus, Iudaei vero, Deo: & detestabile erat Graecorum sacrificium, & damnabile: Iudaeorum autem, Deo bene acceptabile. Sacrificauit enim Noe, & odoratus est Deus, odorem suauitatis, bonae voluntatis & benevolentiae ad ipsum suauitatem suscipiens. Sic Graecorum sculptilia, quia daemoniorum erant simulacra, detestabilia & interdicta sunt. Ad haec, inuisibilis & incorporei, incircumscribibilis, & infigurabilis Dei, quis potest facere representationem? Insipientiae igitur & extreme impietatis est figurare Diuinitatem. Hinc in antiquo testamento, tritus non fuit Imaginum usus. At vero posteaquam Deus per viscera misericordiae suae secundum veritatem factus homo est propter nostram salutem, non vt Abraham, visus est in specie hominis, non vt Prophetis, sed secundum substantiam veraciter factus homo est, diuersatus in terra, & cum hominibus conuersatus est, miracula operatus est, passus est, crucifixus est,

Non ita quod fiat, quam cuius, & quo animo fiat, videndum.

Genes. 8.

Sculptilia quatenus Daemonum simulacra erant, prohibebantur: ite quia Diuinitate per ea exprimebantur.

Deut. 4. Luc. 1.

Gen. 18.

Baruc. 3.

resurrexit, assumptus est. Et haec omnia secundum veritatem gesta sunt, & visa ab hominibus, & scripta nobis ob memoriam & doctrinam sunt, cum praesentes non essemus: vt cum non viderimus, audientes & credentes, adipiscamur beatitudinem Dei. Et quia non omnes literas norunt, neque lectioni incumbunt, Patres nostri confesserunt, veluti quaedam trophaea, haec in Imaginibus representare ad promptam memoriam. Siquidem ob negligentiam frequenter cogitatione non tenentes passionem Christi, imaginem transfusionis Christi videntes, & procidentes adoramus, non materiam, sed Imagine representatum: vt, neque materiam ex qua scriptum est Euangelium, sic neque Crucis materiam adoramus, sed quod typo figuraque exprimitur. Nam quid refert Crux a materia, si non habet Christi representationem? Identidem, & de Dei matris Imagine: nam honor ad ipsam, in illum qui ex ea incarnatus est, reuocatur. Similiter autem & Sanctorum fortia facta praeparant nos ad fortitudinem, & zelum, & imitationem virtutis illorum, & gloriam Dei. Vt enim diximus, honorem qui exhibetur benignis gratiaque; conseruis, benevolentiae ad comunem Dominum praeseferre indicium: sic & Imaginis honor ad prototypum, id est, exemplar, Imaginisque; veritatem, transfertur. Est autem haec traditio non scripta, perinde ac adorationis ad Orientem, adorare scilicet Crucem, aliaque plurima, ijs, quae dicta sunt, similia. Fertur autem & quaedam historia, quod Dominus Abagaro Edessenorum ciuitatis Regi, qui pictorem miserat, vt Domini similem pingeret Imaginem, non valente autem pictore ob resplendentem faciei suae claritatem, ipse vestimentum suae faciei Diuinae & viuificantis applicans, in vestimento sui ipsius Imaginem absterfit, & sic desideranti misisse Abagaro. Quod autem plurima sancti Apostoli tradiderint sine scripto, scribit Paulus gentium Apostolus: Ecce fratres stete & tenete traditiones nostras, quas edocti estis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Et ad Corinthios. Laudo autem vos fratres, quia per omnia mei meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones tenetis.

Imagines librorum loco sunt.

Imago Crucifixi, memoriam passionis intuitui bene renouat.

Adorantes Imaginem, non materiam, sed quod representatur, adoramus.

Imagines Sanctorum nos excitant ad ipsorum imitationem.

Honor Imaginis ad prototypum referitur.

Traditio non scripta, est cultus & usus Imaginum.

Eiusdem Imaginis et historiae meminit Nicephorus Eccles. hist. lib. 2. c. 7.

cap. 16. & lib. 17. cap. 16. & Euagrius Ecclesiastic. hist. li. 4. c. 26.

7. synodo actio. 5. Metaphras. 16.

Aug. Apostolicae traditiones non scripta. 2. Thess. 2.

1. Cor. 11.

11 IDEM Damascenus scripsit libros: tres aduersus eos qui sanctas Imagines traducunt & criminantur, praecipue vero aduersus Imperatorem Leonem Isaurum

Iconomachū; In quibus doctissimè confutatur argumēta Iconoclastarum, & veterem Ecclesiæ traditionem de vsu & cultu Sanctorum Imaginum propugnat & defendit, multis etiam antiquorum Patrum testimonijs, & historiarum exemplis adductis, quæ nimis longum foret adscribere.

12 GREGO. Papa in Registro, Lib. 7. Epistola. 53. ad Secundinū. Imagines quas tibi dirigendas per Dulcidum Diaconum rogasti, misimus. Vnde valde nobis tua postulatio placuit, quia illum toto corde, tota intentione diligis, cuius imaginē præ oculis habere desyderas. Ab re non facimus, si per visibilia, inuisibilia demonstramus. Sic homo qui alium ardēter videre desyderat, aut sponsam amans videre conatur, si contigerit eam ad balneum, aut ad Ecclesiam ire, statim per viam incedenti, se preparat, ut de visione eius hilaris recedat. Scio quidem, quod Imaginem Saluatoris nostri nō ideo petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filij Dei in eius amore recalcas, cuius te Imaginem videre confyderas. Et nos quidem non quasi ante Diuinitatem ante illam prosternimur, sed illum adoramus, quem per Imaginem aut natum, aut passum, sed & in throno sedētem recordamur. Et dū nobis ipsa pictura quasi scriptura ad memoriam Filium Dei reducit, animum nostrum, aut de resurrectione lætificat, aut de passione demulcet. Ideoq; direximus tibi furtarias duas, Imaginē Dei Saluatoris, & sanctæ Dei genitricis Marię, Beatorumq; Apostolorū Petri & Pauli continentes, per suprascriptum filium nostrum: & vnam Crucem, clauim etiam pro benedictione à sanctissimo corpore Petri Apostolorum Principis, ut per ipsum à maligno sis defensus, per cuius signum munitum te esse credis: & ex eo te protegat, qui iuuenilia semper suggerit recordari: ut in bonis actibus perseuerans, alios in eius amore accēdas, propter quem te fecisti haberi, ut vitæ huius mala quæq; inimicus suggerit retroacta mentis prouentibus quasi facilius inardescas, pro cuius amore vitā etiā velis finire. Ipse quoq; te protegat vsq; in finē, qui cunctum mundum dignatus est redimere Iesus Christus Dominus noster.

13 ET Epistola. 109. ad Serenum. Prætereā indico dudū ad nos peruenisse, quod fraternitas vestra quosdam Imaginum adoratores aspiciens, easdem Ecclesiæ Imagines confregit atque proiecit. Et quidē zelū

vos, ne quid manufactum adorari possit, habuisse laudauimus: sed frangere easdem Imagines non debuisse iudicamus. Idcirco enim pictura in Ecclesijs adhibetur, ut hi qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legāt, quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo fraternitas & illas seruare, & ab earum adoratione populum prohibere debuit: quatenus & literarū nescij haberent, vnde scientiam historię colligerent: & populus in picturæ adoratione minimè peccaret.

14 ET Lib. 9. Epist. 9. ad Serenū Episcopo. Mafsiliensem. Perlatum siquidem ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, Sanctorum Imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuisses omnino laudauimus: fregisse verò, reprehendimus. Dic frater, à quo factum Sacerdote aliquando auditum est quod fecisti? Si non aliud, vel illud te non debuit reuocare, ne despectis alijs fratribus, solum te Sanctum, & esse crederes sapientem? Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus; scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus, quia in ipsa etiam ignorantibus vident quod sequi debeant: in ipsa legunt qui literas nesciunt. Vnde & præcipuè Gentibus pro lectione pictura est. Quod magnoperè à te qui inter Gentes habitas, attendi debuerat, ne dum recto zelo incautè succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi verò non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesijs, sed ad instruendas solummodò mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus, Sanctorum depingi historias, non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretionem condijsses, sine dubio & ea quæ intendebas salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potius dispersum poteris congregare: ut Pastoris in te meritum nomen excelleret, non culpa dispersoris incurreret. Et paucis interpositis. Conuocandi enim sunt dispersi Ecclesiæ filij, eisque Scripturæ sacræ est testimonijs ostendendum, quia omne manufactum adorare non liceat: quoniā scriptū est, Dñm Deū tuū adorabis, & illi soli seruias. Ac deinde subiūgendū est, qua picturas Imaginū quæ ad edificationē imperiti populi fuerant factæ, ut

nesc-

Imagines in Ecclesijs seruanda.

Imagines non confregenda.

Aliud est adorare picturam, & aliud est adorare picturæ historiam.

Imagines, sunt literarum idiotarum.

Perustas admisit Imaginum usum.

Luc. 4. Imagines nō adorandæ, sed id quod representat.

nescientes literas, ipsam historiam attēdētes, discerent quid actum sit, quia transisse in adorationem videras, idcirco commotus es ut eas Imagines frangi præciperes. Atque eis dicēdum: Si hanc instructionem ad quam Imagines antiquitus factæ sunt, habere vultis in Ecclesia, eas modis omnibus & fieri & haberi permitto. Atque indica quod non tibi ipsa visio historię, quæ pictura teste, pādeatur, displicuerit: sed illa adratio quæ picturis fuerat incōpetenter exhibita. Atq; in his verbis, eorū mētes demulcēs, eos ad cōcordiā tuam reuoca, & si quis Imagines facere voluerit, minimè prohibe: adorare verò Imagines, omnib; modis deuita. Sed hoc sollicitè fraternitas tua admonet, ut ex visione rei gestæ, ardorem conpunctionis percipiāt, & in adoratione solius Omnipotentis Sanctæ Trinitatis, humiliter prosternantur.

15 NILVS in quodā parænetico tractatu habetur in Bibliotheca s. s. Patrum tom. 3. in fine. Nunquid Angelos, vel Potestates, vel Christum sensiliter videre potes, lupum pro pastore suscipiens, & demones inimicos adorans? Vanagloria est mentis erroris initium, qua mens incitata, id quod Diuinum est, formis & figuris circumscribere conatur. 1 ATHANA S. Alexand. lib. de quæstionibus ad Antiochum, quæst. 39. Crucis certè figuram ex duobus lignis componentes, adoramus. At si quis infidelium nos accuset, quod lignum adoremus, facile possumus ea duo ligna separare, & formam Crucis destruentes, quasi inania hæc ligna reputando, eidem infideli persuadere, quod non lignum colimus, sed Crucis figuram.

2 BASIL. Vide sup. lit. B. auth. 2. & 3. 3 NICÆNA Secunda Synodus. Vide sup. lit. B. authorit. 5. 6. 7. 8. & 9. 4 EVSEBIVS Cæsariensis, Ecclesiast. historię lib. 7. Cap. 14. Mulierem illam sanguinis profluuio afflictam, quæ sanctorum Euangeliorum testimonio à Seruatore nostro, morbi remedium inuenisse cognouimus, ex ea ciuitate (nempe Cæsariæ Philippi) oriundam, illiusq; domum ibi ostendi, & admirabilia quædam Seruatoris in eam beneficij monumenta & quasi trophæa ad hoc vsque tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius, æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus instar supplicantis, in anteriorem partem extensis, super editum lapidem collocatam; huic è regione viri erectam imagi-

nem ex eadem materia conflata, & manum mulieri porrigentem, ad cuius pedes in ipsa basi peregrinam quandam & inuitatam herbæ speciem enasci: quam quidem, vbi ad ænei vestitus fimbriam excreuerit, morbis cuiusq; generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc statuam, effigiem Iesu exprimere dicunt: quam ad nostram vsque ætatem manentem, ipsi ad eam ciuitatem profecti, oculis cernebamus. Nec planè mirum, eos, qui ex gentilibus propagati, & Seruatore dū inter homines viuebat, beneficijs affecti fuissent, ista effecisse, cum & nos Petri & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius, Imagines in picturis colorum varietate expressas, conseruataq; aspeximus. 5 HISTORIA Tripartita, lib. 6. Cap. 41. Illud quoque quod sub Iuliano accidit, non silebo: fuit enim signum quidem virtutis Christi, & indicium contra Principem iræ Dei. Cū enim cognouisset in Cæsarea Philippi, ciuitate Phœnicæ, quam Paneada vocabant, insigne Christi esse simulacrum, quod mulier illa sanguinis liberata profluuio constituerat, eo deposito suam ibi statuam collocauit. Quæ violento igne de cælo cadente, circa eius pectus diuisa est; & caput cum ceruice vna parte deiectum atque in terra fixum: reliqua verò pars hætenus superfixa, & fulminis indicium referuauit. Statuam verò Christi tūc quidem pagani trahentes confregerunt: postea verò Christiani colligentes in Ecclesiam recondiderunt, vbi hætenus referuatur. Hoc itaq; simulacrum (sicuti refert Eusebius) omnium passionum & ægritudinum noscitur esse medicamentum. Iuxta quod quædam herba germinauit, cuius speciem nullus nostræ terræ medicus, licet expertus, cognouit. 6 NICEPHORVS, Ecclesiasticæ historię lib. 6. Cap. 15. & lib. 10. c. 30. Eandem quam Eusebius, & Tripartita historia refert. 7 IDEM Lib. 6. Cap. 16. Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, ipsiusq; Christi, & quæ eum supra naturæ captum mirificè genuit, Virginis matris, coloribus adumbratas Imagines plurimas ad hunc vsque diem conseruatas esse nouimus. Ac Lucas quidem Apostolus, primus ipsas accuratè, opus id exorsus, manibus suis depinxit: deinde verò ex veteribus alijs quoque viri, pro eo atque par erat, veluti

Miraculū.

Eusebius eam imaginem oculis conspexit.

Imagines Petri & Pauli.

Miraculum circa Christi Imaginem.

Lib. 7. Ecclesiast. hist. c. 14.

Imagines Christi, B. Mariæ, ac Petri, & Pauli: à s. Luca depictæ.

Imagines deuotionem excitant.

Ante Imaginem, non quasi ante Diuinitatē prosternimur.

Transmissis Gregorius Imagines Christi, B. Virginis, et Petri ac Pauli.

Error est ea, quæ Diuina sunt alijs tribuere.

Crucis figuram, non lignum, adoratur a Christianis.

Matt. 9. Marc. 5. Luc. 8.

Mulier in Euangelio commendata à Christo, eius Imaginē exiit.

feruatores suos, in signis & picturis seruantes, idem fecere. Et Ecclesia inde acceptum morē, magis ac magis adauxit, prouidentia Dei curante atque disponente.

D 1 **AVGVST.** de Ciuita. Dei, lib. 4. Cap. 9. Hunc (*scilicet Ionem*) Varro credit etiam ab his coli, qui vnum Deum solum sine simulacro colunt, sed alio nomine nuncu pari. Quod si ita est, cur tam malē tractatus est Romæ, sicut quidam & in cæteris gentibus, vt ei fieret simulacrum? Quod ipsi etiā Varroni ita displicet, vt cum tantæ ciuitatis peruersa consuetudine premeretur, nequaquam tamen dicere & scribere dubitaret, q̄ hi qui populis instituerunt simulacra, & metum adempserunt, & errorem addiderunt.

2 **ET** Cap. 31. Dicit etiā (*scilicet Varro*) antiquos Romanos plusquam annos centum & septuaginta, Deos sine simulacro coluisse. Quod si adhuc (inquit) mansisset, castius Dij obseruaretur. Cuius sententiæ suæ, testē adhibet inter cetera etiā gentē Iudæā: nec dubitat eum locum ita concludere, vt dicat: Qui primi simulacra Deorum populis proposuerunt, eos ciuitatibus suis & metum adempsisse, & errorem addidisse, prudēter existimans, Deos facillē posse in simulacrorum stoliditate contemni. Quod verò non ait, errorē tradiderunt, sed, addiderunt, iam utiq; fuisse etiam sine simulacris intelligi vult errorem.

3 **DAMASCE.** Oratio. 1. de Imaginibus, non longē post initium. Nos autem, quibus, vt Theologicē loquar, datum est vt supersticiosum errorem fugientes, & veritatem cognoscentes, purē cum Deo versetur, eiq; soli seruiamus, & perfectas Diuinæ notitiæ diuitias assequamur, infantiamq; prætereuntes, in virum perfectum euadamus: non sumus amplius sub pædago, quippe qui discernendi vim à Deo atque habitum consecuti, sciamus quid imagine exprimi possit, quid non possit. Neque enim formā, inquit, ipse vidistis. Quis Legislatoris sapientiam non admiretur? Quando enim illius imago qui sub aspectum non cadit, explicabitur? Quomodo illius effigies, qui nullam habet effigiem, exprimi poterit? Quomodo is qui & quantitate & magnitudine vacat, & nullo termino concluditur, effingetur? Quomodo illius qui forma caret, qualitas adumbrabitur? Quomodo qui corporis est expers, coloribus describetur? Quæ nam igitur hîc arcana ratio? Ea nimirum, vt cum

videris illum, qui corpore vacat, propter te factum esse hominem, tunc humanæ illius formæ similitudinem efficias. Cum is, qui cerni non potest, carnem indutus, se conspicuum præbuerit, tunc illius imaginem exprimas.

4 **ET** Oratione. 2. Circa initium. Erraremus profectō, si vel Dei, qui cerni non potest, imaginem faceremus, cum id quod est corporis expers, quodq; nec oculis videtur, nec circumscribitur, nec figuram habet, effingi nequeat. Impiēq; rursus ageremus omnino, si imagines hominum à nobis confectas, deos arbitraremur, eisq; tanquam Deis Diuinos honores tribueremus. Verum nihil horum facimus, sed cum Deus propter incredibilem bonitatem suam, carnem induerit, eaq; visus sit in terra, & cum hominibus versatus, naturamq; & magnitudinem, & figurā, & colorem carnis assumpserit, eius imaginem facientes, non erramus: eius enim formam videre cupimus. Nam, vt diuus ait Apostolus, in speculo nūc & enigmate cernimus: imago autem, speculum est, & ænigma crassæ corporis nostri conditioni conueniens. Licet enim multum labore mens nostra, ea tamen quæ corporea sunt, transilire non potest.

5 **ET** Oratione. 3. Cap. 4. Quemadmodum igitur Moyse effinxit Cherubim, & quemadmodum sese ipsa conspicienda hominibus dignis præbuerunt, corporeis imaginibus sic effinguntur, vt ex Imagine corporea contemplatio quædam animo conueniens, ostendatur. At natura Diuina sola est incomprehensa, & nullam prorsus figuram habet, nec percipi potest. Ac tametsi Diuina illi scriptura formas corporeas tribuat, vt tanquam figuræ perspiciantur, tamen etiam illæ sunt incorporeæ. *Et post pauca.* Itaq; cum Deus ea nollet nos ignorare, quæ corporis sunt expertia, pro naturæ nostræ ratione, formas, & figuras, & Imagines quasdam illis adhibuit: figuras inquam corporeas, quæ mentis oculis materia carentibus spectantur, quas quidem nos Imaginibus exprimimus. Alioquin quomodo Cherubim potuissent effingi, atque imaginibus exprimi? Quid, quod scriptura, Dei figuras & Imagines continet?

6 **IDEM** tom. 1. De Fide Orthodoxa, lib. 4. Cap. 17. Ad hæc, quisnam est, qui inuisibilis & corpore vacantis, ac circumscriptionis & figuræ expertis Dei, simulacrum effingere queat? Extremæ itaq; dementiæ atq;

atque impietatis fuerit Diuinum numen fingere ac figurare. Atque hinc est quod in veteri testamento minimē tritus ac peruulgatus imaginum vsus erat.

1 **EVSEB.** Ecclesiast. hist. lib. 7. Cap. 14. Vide sup. lit. C. authorit. 4.

2 **ET** Lib. 11. Cap. 29. Sed & illud apud Alexandriam gestum est, quod & Thoraes Serapis, qui per singulas quasq; domos in parietibus, in ingressibus, in postibus etiā ac fenestris erant, ita abscessi sunt omnes & abradi, vt ne vestigium quidem vsquam, vel nominis appellatio, aut ipsius, aut cuiuslibet alterius dæmonis remaneret, sed pro his Crucis Dominicæ signum vnusquisq; in postibus, in ingressibus, in fenestris, in

parietibus, columnis quoq; depingeret. 3 **NICEPHORVS,** Ecclesiast. hist. Lib. 10. Cap. 30. Vide sup. litera. C. author. 6.

4 **NILVS.** Vide sup. lit. B. authoritate. 13.

5 **DAMASCE.** Oratio. De Imagin. 1. 2. 3. Vide sup. litera. B. authorit. 10. & litera. D. authorit. 3. 4. & 5.

6 **IDEM,** De fide Orthodoxa, Lib. 6. Cap. 17. Vide sup. litera. B. authoritate. 9. & litera. D. authorit. 6.

7 **GREGOR.** Papa in Registro, Lib. 7. epist. 53. Vide sup. lit. B. authorit. 11.

8 **NICENA** Secunda Synodus. Vide sup. lit. B. authorit. 5. 6. 7. 8. & 9.

LECTIO IIII.

DOCTOR.

SED cur Dei Patris effingitis Imaginem, qui nullum habuit vnquam cum nostra carne commercium?

ADOLESCENS.

At nec aliud quidem nos eiusmodi Imaginibus repræsentare contendimus, quam arcanam illam speciem, quæ Diuino quondam Danieli^a Deum Patrem, veluti iam grandæum & antiquū dierum exhibuit. Hanc certē nos figuram colorum ac picturæ varietate adumbramus, quam & verbis depinxit, & corpoream quodammodo vidit, ad Diuinitatis nonnullius concipiendæ adminiculum. Quod sitam sæpe in sacris literis membra^b Deo tribuuntur ad varias virtutes ac facultates exprimendas, quid est quod offendat pictura, quæ ea ipsa coloribus delineat?

DOCTOR.

At video Angelos quoque, & Spiritum ipsum sanctum depingi.

ADOLESCENS.

ET rectē quidem: Sed ad retinendam Spiritus sancti memoriam, eam tantum columbæ formam exprimimus, qua ille^c visus est Christo insidere, dum aquis à Ioanne tingeretur. Diuinitatem enim eius scimus formari non posse penicillo. At Angelorum corpora, qualiacunq; tandem illi induerint, ea tantum

P 4 vtcunq;

Idem habetur lib. 2. cap. 43.

Error est simulacra colere.

BAYUC. 3.

1. Cor. 13.

Incorporea sunt.

Diuinitas per imaginē nequit exprimi.

Deut. 4.

a Dan. 7. Apocal. 4.

b Caput, oculi, os, aures, manus, pedes. Arbana. ad Antioch.

c Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Ioan. 1.

d *Gene. 3. 16. 18. 19. & 3. 2. Exod. 32. & 33. Iudic. 6. et. 13. Num. 22. Tob. 5. 3. Reg. 19. Matth. 28. Luc. 1. & 24. Act. 5.*
 vtcunq; figuramus, ^d quibus se Patribus olim videndos præbuerunt. Alæ, ^e & cætera quæ eis tribuuntur, eorum dotes, munia, atque functiones designant.

DOCTOR.

e *Exo. 25. Exech. 10.*
 Præclare hæc omnia. Iam quò spectant illæ vel tam graues minæ, ^f vel tam opulentæ promissiones quæ primo huic præcepto tã cumulatè subjiciuntur?

A D O L E S C E N S.

g *Deut. 4. 10. 29. & 32. 2. Reg. 7. Isa. 63. Num. 14. Iosu. 24. Galat. 3. Clem. Alex. padago. lib. 1. c. 10. & 11.*
 Minæ quidem illæ graues, ^g vt ad impietatem, ac deprauatam cupiditatem nostram coërcendam maius habeant pondus, ad tertiam & quartam vsque generationem protenduntur: At præclaræ illæ promissiones, quæ nullis temporum momentis circumscribuntur, magnoperè nos excitant ^h ad accuratã Legis obseruationem: atque ita intelligimus misericordiam Dei in hac rerum vniuersitate, Iustitia esse multò abundantiosem.

DOCTOR.

Quid? An ita filius iniquitati ac peccato patris erit obnoxius, vt eam ob causam igni perpetuo condemnetur?

A D O L E S C E N S.

i *Deut. 24. Aug. cor. Adi. c. 7. & in 99. no. & yet. test. cap. 14.*
K *Exech. 18. Hier. 3. 1. Psal. 61. 1. Cor. 3. Aug. cor. aduet. leg. & proph. lib. 1. c. 16.*
l *Leuit. 26. 2. Reg. 24. Exod. 19. 2. Esdr. 1.*
 Minimè omnium. Nam pœnæ posteritatis quas hîc videmus annecti, ⁱ non ad Beatitudinis ac immortalitatis iacturam referuntur (alibi enim disertè exclamat scriptura, ^k Vnumquemq; onus suum portaturum) sed ad molestias ac calamitates temporales, qualia sunt exilia, carceres, bella, pestes, diffidia, & si quæ sunt eiusmodi, quibus sæpe Deus posteritatem affligit, vt intelligat à maiorum suorum prauo ac flagitioso itinere ^l sibi esse discedendum.

AUTHORIT. SCRIP.

A DANIEL. Cap. 7. Aspiciebam, donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius, flammæ ignis, rotæ eius, ignis accensus.

APOCALYP. Cap. 4. Et quatuor animalia, singula eorum, habebant alas fœnas in circuitu: & intus plena sunt oculis, & requiem non habebant die ac nocte,

dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Et cum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem sedenti super thronum, viuenti in secula seculorum, procidebant vigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in secula seculorum.

MATTH. Cap. 3. Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut colubam, & venientem super

super eum. Et ecce vox de cœlis dicēs, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

MARC. Cap. 1. Et statim ascendens de aqua, vidit cœlos apertos, & Spiritum tanquam columbam descendentem & manentem in ipso.

LVC. Cap. 3. Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato & orante, apertum est cœlum, & descendit Spiritus sanctus, corporali specie sicut columba in ipsum. Et vox de cœlo facta est, Tu es Filius meus dilectus, in te complacuit mihi.

IOAN. Cap. 1. Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens, Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum.

D **GENES.** Cap. 3. Collocavit ante Paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.

ET Cap. 16. Cumq; inuenisset eam Angelus Domini iuxta fontem aquæ in solitudine quæ est in via Sur in deserto, dixit ad illam, Agar ancilla Sarai, vnde venis? & quò vadis? Quæ respondit, A facie Sarai Domine meæ ego fugio. Dixitq; ei Angelus Domini, Reuertere ad Dominam tuam, & humiliare sub manu illius.

ET Cap. 18. Apparuit autem ei Dominus in conualle Mambre, sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso feruore diei. Cumq; eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cum vidisset, occurrit in occursum eorum, de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram, & dixit, Dñe, si inueni gratiam in oculis tuis, ne trãseas seruum tuum: sed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore: ponamq; buccellam panis, & confortetur cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim declinastis ad seruum vestrum. Qui dixerunt, fac vt locutus es.

ET Cap. 19. Venerunt duo Angeli Sodomam vespere, sedente Loth in foribus ciuitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit, & iuit obuiam eis, adorauitq; pronus in terram, & dixit, Obsecro, Dñi, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi, lauate pedes vestros, & manè proficiscemini in viam vestram.

ET Cap. 32. Traductis (Iacob) omnibus quæ ad se pertinebant, mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo vsque manè. Qui

cum videret, quòd eum superare nõ posset, tetigit neruum fœmoris eius, & statim emarcuit. Dixitq; ad eum, Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit, Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Ait ergò. Quod nomen est tibi? Respondit, Iacob. At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines preualebis? Interrogauitq; eum Iacob, Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit, Cur queris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco. Vocauitq; Iacob nomen loci illius, Phanuel, dicēs, Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.

EXOD. Cap. 32. Reuersus Moyses ad Dominum, ait, Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum, feceruntq; sibi Deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respondit Dominus, Qui peccauerit in me delebo eum de libro meo: tu autè vade, & duc populum istum quò locutus sum tibi, Angelus meus præcedet te.

ET Cap. 33. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Vade, ascende de loco isto: tu & populus tuus quem eduxisti de terra Ægypti, in terram quam iuravi Abraham, Isaac, & Iacob, dicens, Semini tuo dabo eam: & mittam præcursores tui Angelum.

IVDIC. Cap. 6. Venit autem Angelus Domini, & sedit sub quercu quæ erat in Ephraim, & pertinebat ad Ioas patrem familiae Ezri. Cumq; Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumentum in torculari, vt fugeret Madian, apparuit ei Angelus Domini, & ait, Dominus tecum virorum fortissime.

ET Cap. 13. Erat quidam vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomine Manue, habens vxorem sterilem. Cui apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam, Sterilis es & absq; liberis: sed concipies & paries filium. *Et mox.* Exaudiuit Dominus deprecationem Manue, & apparuit rursum Angelus Dei vxori eius sedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quæ cum vidisset Angelum, festinauit & cucurrit ad virum suum, nunciauitq; ei, dicens, Ecce apparuit mihi uir quem antè videram.

NVMER. Cap. 22. Surrexit Balaam manè, & strata asina sua profectus est cum eis. Et iratus est Deus. Stetitque Angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ,

afinæ, & duos pueros habebat secum. Cernens afina Angelum stantem in via euaginatogladio, auertit se ab itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaâ, & vellet ad semitam reducere, stetit Angelus in angustijs duarum maceriarum, quibus vineæ cingebantur.

T O B. Cap. 5. Egressus Tobias, inuenit iuuenem splendidum, stantem, præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum. Et ignorans quod Angelus Dei esset, salutauit eum, & dixit, Vnde te habemus bone iuuenis?

L I B. 3. Regum, Cap. 19. Proiecitq; se & obdormiuit in umbra Iuniperi: & ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit illi, Surge, & comede. Respexit, & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aquæ: comedit ergo, & bibit, & rursum obdormiuit. Reuerfusq; est Angelus Domini secundò; & tetigit eum, dixitq; illi, Surge, comede: grandis enim tibi restat via.

M A T T H. Cap. 28. Angelus Domini descendit de celo, & accedens reuoluit lapidem; & sedebat super eum. Erat autè aspectus eius, sicut fulgur, & vestimentum eius sicut nix.

L V C. Cap. 1. Apparuit Zachariæ Angelus Dñi, stans à dextris altaris incensi. Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum. Ait autem ad illum Angelus, Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua.

E T Cap. 24. Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.

A C T O R. Cap. 5. Angelus autè Domini per noctem aperiens ianuas carceris, & educens eos, dixit. Ite: & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius.

E X O D. Cap. 25. Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies, ex vtraque parte oraculi. Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero. Vtrunq; latus Propitiatorij tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respicientq; se mutuo versis vultibus in Propitiatorium quo operienda est arca, in qua pones testimonium quod dabo tibi.

E Z E C H. Cap. 10. Cum eleuarent Cherubim alas suas, vt exaltarentur de terra, non residebant rotæ, sed & ipsæ iuxta erant. Stantibus illis, stabant: & cum eleuatis, eleuabantur. Spiritus enim vitæ erat

in eis. Et egressa est gloria Domini à limine templi, & stetit super Cherubim. Et eleuantia Cherubim alas suas, exaltata sunt à terra coram me: & illis egrediētibus, rotæ quoque subsecutæ sunt: & stetit in introitu portæ domus Dñi, orientalis, & gloria Dei Israël erat super ea.

E X O D. Cap. 20. Vide sup. lect. 1. lit. D. Et deinde. Ego sum Dominus Deus tuus fortis, Zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me: & faciēs misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

D E V T E R. Cap. 5. Vide sup. lect. 1. lit. F. Et deinde. Ego enim sum Dominus Deus tuus, Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me, & faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.

L E V I T. Cap. 26. Vide sup. lect. 1. litera. A. Et rursum. Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum: ego quoque hæc faciam vobis, visitabo vos velociter in egestate, & ardore qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras, &c.

P S A L M. 96. Vide supra, Lectio 1. litera. F.

H I E R E M. Cap. 1. Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ: quia ecce ego conuocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: & venient, & ponent vnusquisq; solium suum in introitu portarum Hierusalem, & super omnes muros eius in circuitu, & super vniuersas vrbes Iuda. Et loquar omnia iudicia mea cum eis super omnem malitiã eorum qui dereliquerunt me, & libauerunt Dijs alienis, & adorauerunt opus manuum suarum.

O S E. Cap. 1. Dixit Dñs ad Osee, Vade fume tibi vxorem fornicationum, & fac filios fornicationum, quia fornicans fornicabitur terra à Domino. Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim, & concepit & peperit ei filium: & dixit Dominus ad eum; Voca nomen eius Iezrahël quoniam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Iezrahël super domum Iehu, & quiescere faciã regnũ domus

domus Israël. Et in illa die conteram arcum Israël in valle Iezrahël. Et concepit adhuc, & peperit filiam: & dixit ei, Voca nomen eius, Absque misericordia; quia non addam vltra misereri domui Israël, sed obliuione obliuiscar eorum.

G D E V T E R O N. Cap. 4. Caue ne quando obliuiscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorũ quæ Dominus fieri prohibuit: quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator. Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in terra, deceptiq; feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantem malum coram Domino Deo vestro, vt eum ad iracundiam prouocetis: testes inuoco hodie cœlũ & terrã, citò perituros vos esse de terra quam transito Iordane possessuri estis. Non habitabitis in ea lógo tempore, sed delebit vos Dominus, atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus ad quas vos disturus est Dominus. Ibiq; feruient Dijs qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi, qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

E T Cap. 10. Vide sup. Lect. 1. lit. F.

E T Cap. 29. Vos nostis quomodo habitauerimus in terra Ægypti, & quomodo transferimus per medium nationum, quas transeuntes vidistis, abominationes, & sordes, id est, idola eorum, lignum & lapidẽ, argentum & aurum, quæ colebant. Ne forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cuius cor auersum est hodie à Domino Deo nostro: vt vadat & seruiat Dijs illarum gentium, & sit inter vos radix generans fel & amaritudinem. Cumq; audierit verba iuramenti huius, benedicat sibi in corde suo, dicens, Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei: & assumat ebria sitientem, & Dominus non ignoscat ei: sed tunc quàm maximè furor eius fumet, & zelus contra hominem illum, & sedeãt super eum omnia maledicta quæ scripta sunt in hoc volumine, & deleat Dominus nomen eius sub cœlo, & consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israël, iuxta maledictiones quæ in libro legis huius ac foederis continentur, &c.

E T Cap. 32. Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: Incrassatus, impinguatus, dilatars: dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo. Prouocauerunt eum in Dijs alienis, & in abominationibus

ad iracundiã concitauerunt. Immolauerunt dæmonis, & non Deo, Dijs quos ignorabant. Noui recenteq; venerunt, quos non coluerunt Patres eorum. Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dñi Creatoris tui. Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est, quia prouocauerunt eum filij sui, & filia. Et ait, Abscondam faciẽ meã ab eis, & considerabo nouissima eorum. Generatio enim peruersa est, & infideles filij. Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus suis. Et ego prouocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima, deuorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet, &c.

L I B. 2. Regum, Cap. 7. Cum completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semẽ tuũ post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnũ eius. Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabilitiam thronum regni eius vsque in sempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium. Qui si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum: misericordiam autè meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem amoui à facie mea. Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vsque in æternum ante faciẽ tuam, & thronus tuus erit firmus iugiter.

I S A. Cap. 63. Et conculcaui populos in furore meo, & inebriaui eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum. Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus quæ reddidit nobis Dominus, & super multitudinẽ bonorum domui Israël, quæ largitus est eis secundum indulgentiam suam, & secundum multitudinem miserationum suarũ.

N V M E R. Cap. 14. Magnificetur fortitudo Domini sicut iurasti, dicens, Dominus patiens & multæ misericordiæ, auferens iniquitatem & scelera, nullumq; innoxium derelinquens, qui visitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationẽ.

I O S V E Cap. 24. Seruiemus Domino, quia ipse est Deus noster. Dixitq; Iosue ad populum, Non poteritis seruire Domino. Deus enim Sanctus, & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris, atque peccatis. Si dimiseritis Dñm, & serueritis Dijs alienis, conuertet se, & affliget vos,

vos, atque subuertet postquam vobis prae- stiterit bona.

A D GALAT. Cap. 3. Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim, Maledictus omnis qui non permanerit in omnibus quae scripta sunt in libro legis, ut faciat ea.

H P S A L M. 144. Misericors & misericors Dominus: patiens, & multum misericors. Suavis Dominus vniuersis: & misericordes eius super omnia opera eius. Confiteatur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui exultent.

E X O D. Cap. 34. Cum descendisset Dominus per nubem, stetit Moyses cum eo inuocans nomen Domini. Quo traesente coram eo, ait, Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multae misericordiam in millia: qui auferis iniquitatem & scelerata, atque peccata, nullusque per se apud te innocens est. Qui reddis iniquitatem patrum filijs ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem.

I A C O B. Cap. 2. Iudicium sine misericordia illi qui non fecit misericordiam: super exultat autem misericordia iudicium.

A D R O M A N. Cap. 5. Sed non sicut delictum, ita & donum. Si enim vnus delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donum, in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit. Et non sicut per vnum peccatum, ita & donum. Nam iudicium quidem ex vno, in condemnationem: gratia autem ex multis delictis, in iustificationem. Si enim in vnus delicto mors regnauit per vnum: multo magis abundantiam gratiae & donationis & iustitiae accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Igitur sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per vnus iustitiam, in omnes homines in iustificationem. Sicut enim per inobedientiam vnus hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per vnus obedientiam, iusti constituentur multi. Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Vbi autem abundauit delictum, superabundauit & gratia.

I D E V T E R. Cap. 24. Non occiduntur patres pro filijs, nec filij pro patribus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur.

K E Z E C H I E. Cap. 18. Quid est quod inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israel? Dicentes, Patres

comederunt vnam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt? Viuo ego, ait Dominus Deus, si erit vltra vobis parabola haec in proverbium in Israel. Ecce omnes animae, meae sunt: ut anima patris, ita & anima filij, mea est: anima quae peccauerit, ipsa morietur. *Et post pauca.* Anima quae peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum.

H I E R E. Cap. 31. In diebus illis non dicent vltra, Patres comederunt vnam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt, sed vnusquisque in iniquitate sua morietur. Omnis homo qui comederit vnam acerbam, obstupescunt dentes eius.

P S A L. 61. Semel locutus est Deus, duo haec audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia: quia tu reddes vni cuique iuxta opera sua.

P R I O R. ad Corint. Cap. 3. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

L E V I T. Cap. 26. Et qui de vobis remanserint, dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hostium, terreat eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequente, & corruent singuli super fratres suos, quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere: peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consumet. Quod etsi de ijs aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suorum & sua affligentur: donec confiteantur iniquitates suas, & maiorum suorum, quibus praeuaricati sunt in me, & ambulauerunt ex aduerso mihi. Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat in circuncisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis.

L I B: 2. Regum, Cap. 24. Cum venisset Gad ad Dauid, nuuciauit ei, dicens, Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequetur: aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua, &c. *Et mox.* Dixitque Dauid ad Dominum cum vidisset Angelum cadentem populum. Ego sum qui peccaui, & ego inique egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei.

E X O D.

E X O. Cap. 19. Moyses autem ascendit ad Deum: vocauitque eum Dominus de monte, & ait, Haec dices domui Iacob, & annuntiabis filijs Israel: Vos ipsi vidistis quae fecerim Aegyptijs, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi. Si ergo audi eritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: mea est enim omnis terra. Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta.

L I B. 2. Esdras, Cap. 1. Cum audissem verba huiusmodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam & orabam ante faciem Dei caeli, & dixi, Quae sunt Domine Deus caeli, fortis, magne, atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui te diligunt, & custodiunt mandata tua. Fiat aures tuae auscultantes, & oculi tui aperti, ut audias orationem serui tui, quam ego oro coram te hodie, nocte & die pro filijs Israel seruis tuis. Et confiteor pro peccatis filiorum Israel quibus peccauerunt tibi: & ego, & domus patris mei, peccaui, & vanitate seducti sumus, & non custodiimus mandatum tuum, & caeremonias, & iudicia quae praecipisti Moyse famulo tuo.

A V T H O R I T. P A T R.

B I A T H A N A S. lib. Quaestionum ad Antiochum, Quaest. 28. Post omnes Prophetas, & post ipsam etiam apparitionem Christi, dixit sanctus Apostolus Euangelista, & Theologus Ioannes, quod Deum nemo vidit vnquam. Et ut credatur tamquam horribile ac alienum hoc verbum, superaddidit, quod Vnigenitus Filius qui est in sinu Patris, ille enarrauit. Vnde & sanctus Apostolus Paulus, inquit, Quae vidit nullus hominum, neque videre potest. Itaque nullus mortalium nudam Dei essentiam videre potest: nequaquam.

Ioan. 1.

1. Timot. 6.

Dei essentiam vidit nemo mortalium, nisi sola B. Virgo.

Sed quo ad humanam imbecillitatem Deus condescendendo Prophetis figuratus apparuit incorporeus tunc existens, saepe ut homo illis representatus est corporalis, quod notum sit, quod non essentiam Dei viderunt, sed gloriam. Quod & in Angelis, & animabus ita oportet intelligere. Sola vero sancta Dei mater, nudam substantiam, sicut re vera est, Gabriel, ipsa vidit.

Matth. 8. et Luc. 13.

G I C L E M E N S Alex. lib. 1. Praedagog. Cap. 10. Ex futuris autem constat tertia pars dandi consilij, quae sunt euentura, iubet cauere, quae admodum illud quoque dictum est: Qui autem in peccata inciderint, eijciuntur in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor

dentium. Et quae sunt similia. Adeo ut ex his omnibus clarum sit, Dominum per omnem mendendi rationem procedentem, humanam naturam euocare ad salutem. Consolatione autem peccata solatur, minuens quidem cupiditatem, simul autem spem praebens ad salutem. Dicit enim per Ezechielem: Si conuersi fueritis ex toto corde vestro, & dixeritis, Pater: audiam vos tanquam populum sanctum. *Et paucis interiectis.* Per Moysen autem propter suam in homines beneuolentiam, donum quoque pollicetur ijs qui contendunt ad salutem. Dicit enim, & introducam vos in terram bonam quam iurauit Dominus Patribus vestris. Et praeterea. Introducam vos in montem sanctum, & vos laetitia afficiam, ait per Isaiam. Iam vero est aliud quoque genus praedagogiae, nempe beatificatio: Beatus ille est, per David dicit, qui non peccauit, & erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo: & folium eius non defluet. (Per hoc etiam tacite significauit Resurrectionem) Et omnia quaecumque faciet, ei recte succedent. Nos vult esse tales, ut simus beati. Rursus autem ostendens id quod ex aduerso respondet iustitiae trutine: At, non sic impij, inquit, non sic, sed tanquam pulvis quem proiecit vetus a facie terrae. Cum peccatorum poenas, & facilem & tantquam ventis perflabilem eorum dissipationem ostendisset praedagogus, per poenam a causa dehortatus est: & cum supplicium pro meritis intentasset, beneficentiae suae benignitatem ostendit, ut bona nobis paremus, ijsque fruamur, per eam summo nos artificio excitans.

Modis omnibus conatur Deus humanam naturam reuocare ad salutem. Ezech. 18.

Deut. 4. & Isai. 56.

Psal. 1.

Per poenas et supplicia nos hortatur Deus ad penitentiam.

Matth. 13.

2 E T Cap. 11. Eius quidem in homines beneuolentiae & praedagogiae modus ut a nobis geripotuit, ostensus est. Quocirca ipse seipsum pulcherrime exponens, grano sinapis assimilauit, & verbi quod seminat, quod in eo inest spirituale, naturamque multiplicem, verbalisque seu rationalis potestatis magnificentiam simul & sanctitatem, & praeterea reprehensionis mordacitatem, & repurgandi facultatem esse utilem propter acrimoniam significans. Per exiguum itaque granum, quod allegorice dicitur, vniuersae humanae naturae plurimam salutem largitur. Atque mel quidem, cum sit dulcissimum, bilem generat, quae admodum quod bonum est, contemptum: quod quidem causa est peccandi. Sinapi autem & bilem diminuit, hoc est, iram: & phlegma excindit, hoc est, fastum ac superbiam. Ex quo verbo, vera aeternae sanitas, & eternaque bona temperata accedit. Olim itaque per Moysen, Verbum praedagogi fungebat officio, deinde etiam per

Q Prophe-

Prophetas. Est autē Moses quoq; Prophe-
 ta. Est enim lex pēdagogia puerorum inso-
 lentiū, qui habentis nō tacilē retinētur. Sa-
 turati ergō, inquit, surrexerūt ludere. Satu-
 rati autē Græce est χορταόβησις, quasi dicas,
 foeno repleti, nempē qui à ratione alienam
 alimenti plenitudinē χορτάσθαι, hoc est, scēni
 repletionem, non autem cibū dixerit. Quo-
 niā autē absq; ratione satiati, absq; ratione
 ludebant, propterea ipsos & lex & timor
 sequebatur, vt & peccata rescinderet, & ad
 res honestas rectē & ex virtute gerēdas ad
 hortaretur, aures pręparans, vt vero pęda-
 gogo obedirent, qui est vnum & idē Ver-
 bum, legi quę vrgebat, conueniens.

Exod. 32.

Pana à Deo
instituta, nos
à peccatis
deterrent.

I 1 A V G V S T. tom. 6. Lib. cōtra Adi-
 mantium Manichęi discipulum, Cap. 7. De
 eo quod in Exodo scriptum est, Ego sum

Exod. 20.

Matth. 5.

Matth. 18.

Matth. 25.

Filij puni-
tur pro pec-
catis paren-
tū, si ea imi-
tentur.
Cap. 1.

Exod. 20.

generationis peccata parentum redditurū
 Deum: his utiq; legitime, atque debite qui
 parentū peccata perseuerantes tenere, quā
 Dei iustitiam sequi maluerunt. Nam non
 pertinere patris peccata ad filium iuste vi-
 uentem, Propheta Ezechiel apertissimē
 ostendit.

Non puni-
tur filij pec-
catis paren-
tū nisi ea pe-
trauerint.
Ezech. 18.

2 I D E M tom. 4. Lib. quęstio. Veteris
 & Noui testamenti, Cap. 14. Quid est, vt
 Deus qui iustus prędicatur, peccata parētū
 filijs reddere promiserit in tertiā & quartā
 progeniē? Nihil iniuste Deum facere aut di-
 cere, qui dubitat, insanus est. Itaq; si verba
 Dñi non supprimantur, sed omnia quę ad
 eandem quęstionē pertinent proponantur,
 lucebit quod obscurū videbatur, & piū est
 mabitur quod minimē iustum putabatur.
 Qui. n. verba supprimit quęstionis, aut im-
 peritus est, aut tergiverfator, qui calumnie
 magis studeat quā doctrinę. Porro autē
 repromisit quidē Dñs reddere se peccata
 patrū filijs, sed ijs qui oderunt eū, hoc est,
 qui in paternis malis versati, seruiunt idō-
 lis, sicut & patres illorū. Ille enim inimicus
 Dei est, qui honorem nominis eius vēdicat
 creaturę. Sicut enim iustorum filij & ipsi
 iusti, nobilitant in se genus iustitię, dum &
 patrum & sua iustitia sublimantur: ita &
 nequissimorum, & ipsi filij nequissimi, cre-
 mentum faciunt malitię, quia & malorum
 filij sunt, & nequitiam illorum exempla-
 runt ad perditionem multorum. Cum terro-
 re ergō locutus videtur Deus, sed verum
 est, & hoc habet ratio. Quis enim malum &
 mali hominis filiū non duplici genere exe-
 cretur, quomodō bonum & boni filium du-
 plici mercede non censet honorandum? Id
 circo autem in tertiam & quartam proge-
 niem reddere se promisit, vt si post patrē
 malum, filius non sequatur perfidiam pa-
 tris, nepos autem aui in malis imitator exi-
 stens, sciat se non immunem futurum à se-
 ueritate sententię: aut si & nepos fortē
 non aui sed patris secutus vestigia testa-
 mentum diligit Dei, non ignoret prone-
 pos ad se vlque peruenire sententiam si
 æmulus sit proaui perfidię. Hac legis
 manifestatione deterreri voluit Deus im-
 pios patres, vt agnoscentes quantum ma-
 li päreret sectatio idololatrię, vel affe-
 ctū filiorum reuocarentur ad reuerentiam
 Creatoris: aut filij timentes ne incurre-
 rent peccata patrum, Dei legi obtempera-
 rent. Illi autem attendentes ad nequitiam,
 aliter hoc interpretari cōeperūt, dicentes,
 Pa-

Exo. 10.

Quomodo in-
telligatur
Deum red-
dere iniqui-
tatem patrū
in filios.

Ezech. 18.

Patres nostri manducauerunt vnam acer-
 bam, & dentes filiorum obstupuerunt: vt
 securi de impunitate, eò quòd filijs ipso-
 rum redderentur peccata, illitamen neque spi-
 ritus neque carnis haberēt pietatem. Hinc
 dicitur eis, Non morietur filius pro patre,
 nec pater pro filio, sed anima quę peccaue-
 rit, ipsa morietur vt addiscerent non impu-
 nē sibi futurum, sed sic reddi peccata pa-
 rentum filijs, vt quia impietatem paren-
 tum secuti, mala quę obliteranda erant

exemplauerint, acerbius puniantur.
 1 A V G V S T. tom. 6. Lib. 1. Contra
 aduersarium legis & Prophetarū, Cap. 16.
 Mortibus corporum legimus alios etiam
 mortuos, propter non sua, sed aliena pecca-
 ta. Vbi magis est in dolore cordis plaga vi-
 uentium, quā in resolutione carnis, poena
 morientiu, vbi animę de corporibus exeū-
 tes, habēt causas suas, vel bonas, vel malas,
 nō propterea grauatę, quia exutę. Animarū
 verò morte alius pro alio plectitur nemo.

Morse corpo-
ris non ani-
ma, pro alte-
rius peccato
puniri quis
potest.

LECTIO V.

DOCTOR.

CEDO iam nobis secundum præceptum-

ADOLESCENS.

Non assumes nomen Domini Dei tui inuani.

DOCTOR.

Quenam porrò nobis hac præceptione iubentur?

ADOLESCENS.

Vt Dei in primis magnitudinē reueremur, b sitq; ille apud
 nos veritatis assertor, & vindex adeò grauis, vt eum mendacij
 nullius vnquam testem c nominemus. Deinde cauetur etiam ne
 temerè nomē eius iuramēto vsurpemus. Atque d vt si quādo no-
 bis erit iurādū, id faciamus, primū quidē boni alicuius præstātis
 publici, vel priuati, nostri vel alterius, ratione ducti. Deinde tri-
 bus his conditionibus accuratè adseruatis, Veritate nimirum,
 Reuerentia, & Necessitate, alioqui Diuini nominis profanatio-
 nem vix aliquando effugiemus.

Ex. 20. 7.

a Leuit. 5. Iosue. 23.
Zach. 5. Matth. 5.
Iacob. 5.

b Deut. 6. Leuit. 19.
Iosue. 14. Matt. 14.
1. Petr. 2.

c Exod. 34. Num. 23.
Ioan. 3. Roman. 3.
Deut. 6. Aug. lib. 19.

d cont. Faust. cap. 23.
Et li. 1. de ser. Dom.
in mon. cap. 30.
Et Chrysol. in Matt.
5. Testul. cont. Mar-
cio. et Apolog. c. 32.

DOCTOR.

Nihilne hęc præterquā temeraria nominis Dei vsurpatio,
ac mendacium etiam prohibetur?

ADOLESCENS.

Maximè. Nam & cauetur etiā ne vlla vnquam verba, vel ocio-
 sa, e vel quę aut Diuinū honorē lædere, aut fratribus proximis
 obesse possint, à nobis proficiscātur. Sed & cōtrā iubetur, vt ver-
 bis ac oratione vtamur, tum sanctimonię, f & grauitate plenif-
 simis, tum Dei ac Diuinę scripturę reuerētissimis, g sintq; ser-
 mones nostri ex Christi instituto, Est, & Non.

e Matt. 12. Ephes. 5.
Colos. 4.

f Colos. 4. 1. Petr. 4.

g Deut. 6. 2. Corin. 2.

Et. 4. 1. Tim. 1. Et
2. Matt. 5. Iacob. 5.
Clem. Alex. Stro. lib.
7. Iust. apol. 2. Hie-
ro. in Matt. 5.

Q. DO.

DOCTOR.

Non ne etiã creaturas iuramētis nostris possumus adhibere, si quando conditiones illæ tres adfuerint?

ADOLESCENS.

Possumus: h Dū enim per creaturã aliquã iuramus, dictis nostris testē eū adhibemus Creatorē, qui cū omnia sit in omnib⁹, vbiq; veritas sit propugnāda, eius ipse vindex est Supremus.

DOCTOR.

Nihil ne hoc præcepto amplius continetur?

ADOLESCENS.

Hoc prætereã, vt si qui Deo fidē suã, quæcunq; tandē ea sit, voto legitimè adstrinxerint, eam illi omnes diligenter factam testam, & integram, seruare teneantur.

DOCTOR.

Quid si votum temerariè sit nuncupatum?

ADOLESCENS.

Graui tunc ac sano bonorum ac eruditorū hominum iudicio standum erit. Vbi tamen & qui vouet rationis vsu pollet, atq; adeò quod ipse pollicetur est laudabile ac legitimū, & eiusmodi est vt per Dei gratiã ab eo ritè præstari possit, postquam secū ipse negotiū quod inceptat, accuratè perpenderit, non puto votum illud vlla ratione temerarium & irritum dici posse.

DOCTOR.

Sic ergò negas temerarios esse eos, qui hac lege, hoc iudicio ac spe Deo vouēt coelibatum ac virginitatem, dum & rectè & legitimè zelo suæ salutis cōmouentur, & proprijs animi viribus minimè cōfisi, Diuinæ gratiæ securius innituntur. His enim dat Deus & velle & perficere pro bona voluntate.

ADOLESCENS.

Sic sentio. Quo fit vt grauius illi errēt, qui vota eiusmodi ab homine vllò obseruari posse negāt, quasi aut Diuinæ opis facultas, esset nulla, aut nihil ea in re à nobis industriæ ac iudicij deberet collocari.

AVTHORIT. SCRIP.

LEVITI. Cap. 5. Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, vt vel malè

quid faceret, vel benè, & id ipsum iuramēto & sermone firmauerit, oblitaq; postea intellexerit delictum suū, agat poenitentia pro peccato, & offerat de gregibus agnam siue capram,

h Gen. 24. 1. Co. 15. Matth. 23. Aug. in epist. ad Galat. & sermo. 30. de verb. Apostols.

i Num. 30. Deut. 23. Leuit. 27. Psal. 75. Eccles. 5. Ion. 2.

K Num. 30. Psal. 65. Prouerb. 20. Aug. in psal. 75. & epist. 45. Cyril. in Ioan. lib. 9. cap. 28. Aug. li. de bo. vidu. c. 11. Greg. hom. 17. in Euang. & in Regis. lib. 8. epist. 33.

l Isai. 56. Matth. 19. 1. Cor. 7. Apoc. 14. 1. Tim. 5. Philo. Iud. Terul. de virg. velan. Cypria. de habi. virgin. Orig. in Matt. 7. trac. Ambr. ad virg. lap. c. 4. & 5. Basl. de vir. Chrysol. in Matt. 19. & epist. 6. Aug. li. de bo. coniug. c. 21. & de adulter. coniug. lib. 1. c. 15. & li. 2. c. 19. & li. de sanct. virg. Hiero. in Iou. li. 1. D. Ephrē. Greg. Nyss. li. de virg. c. 9. Asterio Eps. Amaseg. Cyril. in Ioan. lib. 9. c. 28. & lib. 11. in Leuit. Aug. confes. lib. 6. c. 11. & lib. 10. c. 29.

caprã, orabitq; pro ea sacerdos & pro peccato eius.

IOSVE Cap. 23. Estote solliciti vt custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moyfi, & nõ declinetis ab eis, neq; ad dexterã, neq; ad sinistrã: ne postquam intraueritis ad gentes quæ inter vos future sunt; iuretis in nomine Deorū earū & seruiatis eis, & adoretis illos: sed adhæreatis Domino Deo vestro, quod fecistis vsq; in diem hanc.

ZACHA. Cap. 5. Et cõuersus sum, & eleuavi oculos meos, & vidi, & ecce volumē volans. Et dixit ad me, Quid tu vides? Et dixi, Ego video volumē volãs, lōgitudō eius viginti cubitorū, & latitudo eius decē cubitorū. Et dixit ad me, Hæc est maledictio quæ egreditur super faciē omnis terræ, quia omnis fur, sicut ibi scriptū est, iudicabitur: & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius, & lapides eius.

MATTH. Cap. 5. Iterū audistis quia dictum est antiquitus, Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei est: neq; per terram, quia scabellum est pedum eius: neque per Hierosolymã, quia ciuitas est magni Regis: neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum. Sit sermo autem vester, Est, Est, Non, Non. Quod autem his abundantius est, à malo est.

IACOB. Cap. 5. Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare, neq; per cœlum, neque per terram; neque aliud quodcunq; iuramentum. Sit autem sermo vester, Est, Est, Non, Non: Vt non sub iudicio decidatis.

DEUTERON. Cap. 6. Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruias, ac per nomen illius iurabis. Non ibitis post Deos alienos: cunctarum gentium, quæ in circuitu vestro sunt: quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tui: ne quãdo irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ.

LEVITI. Cap. 19. Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui, Ego Dominus.

IOSVE Cap. 14. Iurauitq; Moyfes in die illo, dicens, Terra quam calcavit pes tuus, erit possessio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia secutus es Dominū Deū meum. Concessit ergò Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est vsque in præsentem diem. Quadraginta & quinque anni sunt ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moyfen, quando ambulabat Israël per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum, sic valens vt eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum: illius in me temporis fortitudo vsque hodie perseverat, tam ad bellandum, quàm ad gradiendum. Da ergò mihi montem istum quem pollicitus est Dominus te quoque audiente, in quo Enacim sunt, & vrbes magnæ atque munitæ: si fortè sit Dominus mecum, & potuero delere eos, sicut promissum est mihi.

MATTH. Cap. 14. Cum iuramento pollicitus est (Herodes) ei dare quodcunq; postulasset ab eo. At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistæ. Et contristatus est Rex: propter iuramentum autem & eos qui pariter recumbebant, iussit dari.

PRIO. Petri, Cap. 2. Deponentes omnem malitiam, & omnē dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscite: vt in eo crescatis in salutē. Si tamē gustastis quoniam dulcis est Dominus.

EXOD. Cap. 34. Ait Moyfes, Dominator Domine Deus, misericors & clemēs, patiens & multæ miserationis, ac verax, qui custodis misericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & scelera, atque peccata, nullusq; apud te per se innocens est.

NVME. Cap. 23. Nō est Deus quasi homo vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergò & non faciet? Locutus est, & non implebit? Ad benedicendū adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.

IOAN. Cap. 3. Qui de sursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur. Qui de cœlo venit, super omnes est. Et quod vidit, & audiuit, hoc testatur, & testimonium eius nemo accipit. Qui accepit eius testimonium, signauit quia Deus verax est.

AD Rom. Cap. 3. Quid ergò amplius Iudæo est? aut quæ utilitas circuncisionis?

Multum per omnem modum. Primum qui dem, quia credita sunt illis eloquia Dei. Quid enim si quidam illorum non crediderunt? Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit? Absit. Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax: sicut scriptum est, Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

D **DEUTER.** Cap. 6. Vide supra, littera. B.

E **MATTH.** Cap. 12. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autem vobis quoniam omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

AD EPHES. Cap. 5. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos: aut turpitude, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.

AD COLOS. Cap. 4. Orationi instate, vigilantes in ea, in gratiarum actione. Sermo vester semper, in gratia sale sit conditus: vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere.

F **AD COLO.** Cap. 4. Vide sup. lit. E.

PRIOR. Petri, Cap. 4. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus. Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitales inuicem sine murmuratione. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam ministrans, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute, quæ administrat Deus. Vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum: cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

G **DEUTERON.** Cap. 6. Vide sup. littera. B.

POSTER. Ad Corinth. Cap. 2. Non sumus sicut plurimi, adulterantes Verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur.

ET Cap. 4. Abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes Verbum Dei, sed in manifestatione veritatis, commendantes nos metipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo,

POSTER. Ad Timoth. Cap. 1. Formam habet sanctorum verborum, quæ à me audisti in fide & in dilectione in Christo Iesu. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

ET Cap. 2. Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium. Sollicitè cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem Verbum veritatis. Prophana autem & inaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorum vt cancer serpit.

MATTH. Cap. 5. Vide supra, littera. A.

IACOB. Cap. 5. Vide supra, littera. A.

H **GENES.** Cap. 24. Dixit (*Abraham*) ad seruum seniore domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: Pone manum tuam sub femur meum, vt adiurem te per Dominum Deum cæli & terræ, vt non accipias uxorem filio meo de filiabus Chanaanorum inter quos habito. *Et mox.* Posuit ergo manum sub femore Abraham Domini sui, & iurauit illi super sermone hoc.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 15. Quotidie morior per vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro.

MATTH. Cap. 23. Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quicumque iurauerit per templum, nihil est: qui autem iurauerit in auro templi, debet. Stulti & cæci, quid enim maius est, aurum, an templum quod sanctificat aurum? Et quicumque iurauerit in altari, nihil est: quicumque autem iurauerit in dono quod est super illud, debet. Cæci quid enim maius est, donum, an altare quod sanctificat donum? Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus quæ super illud sunt: & quicumque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipso: & qui iurat in cælo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum.

I **NVMER.** Cap. 30. Si quis virorum votum Domino vouerit, aut se constrinxerit iuramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit, implebit. *Et deinceps per totum caput.*

DEUTER. Cap. 23. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: si nolueris polliceri, absque peccato eris.

eis. Quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies sicut promissisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.

LEVITI. Cap. 27. Homo qui votum fecerit, & sponderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium.

P SALM. 75. Vouete & reddite Domino Deo vestro, oēs qui in circuitu eius affertis munera.

ECCLESIASTES. Cap. 5. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim Deo infidelis & stulta promissio. Sed quodcumque voueris, redde. Multoque melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere.

IONÆ Cap. 2. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque voui reddam pro salute Domino.

K **NVMER.** Cap. 30. Mulier si quippiam vouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognouerit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit, voti rea erit, quidquid pollicita est, & iurauit, opere complebit. *Et deinceps per totum caput.*

P SALM. 65. Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea.

PROVERB. Cap. 20. Ruina est homini deuotare Sanctos: & post, vota tractare.

L **ISA.** Cap. 56. Et non dicat eunuchus, Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis, Qui custodierint Sabbatham meam, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint foedus meum: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

MATTH. Cap. 19. Vide inf. Lect. 9. littera. N.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 7. Vt inf. lect. 9. littera. N.

APOCALYP. Cap. 14. Et vidi, & ecce Agnus stabat super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui vocem de cælo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitruu magni, & vocem quam audiui, sicut citharædorum citharizantium in citharis suis. Et cantabant quasi canticum nouum ante sedem, & ante quatuor animalia & seniores, &

nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno: & in ore eorum non est inuentum mendacium. Sine macula enim sunt ante thronum Dei.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 5. Adolescentiores autem viduas deuita. Cum enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

AUTHORIT. PATR.

D **AVGVST.** tom. 6. Contra Faustum Manichæum, Lib. 19. Cap. 23. Quia peierare graue peccatum est: non iurare autem, sicut verum iurare, nullum peccatum est: sed longè remotus est à falsum iurando, qui nec iurare consuevit, quam qui verum iurare procliuus est: maluerit nos Dominus & non iurantes non recedere à vero, quam verum iurantes propinquare periurio. Itaque & Apostolus in sermonibus, quos habuisse narratur, nunquam iurauit, ne iurandi consuetudine aliquando vel nescius in periurium laberetur. In scripturis autem, vbi est consideratio maior atque perpensior, pluribus locis iurasse inuenitur, ne quisquam putaret etiam verum iurando peccari, sed potius intelligeret, humanæ fragilitatis corda, non iurando tutius à periurio cõseruari.

2 **IDEM** tom. 4. De sermone Domini in monte, lib. 1. Cap. 30. Ita intelligitur præcepisse Dominum ne iuretur, ne quisquam sicut bonum, appetat iusiurandum, & assiduitate iurandi, ad periurium per consuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit, non in bonis, sed in necessarijs iurationem habendam, refrenet se quantum potest vt non ea vtatur, nisi necessitate: cum videt pigros esse homines ad credendum quod eis vtile est credere, nisi iuratione firmetur. Ad hoc itaque pertinet quod sic dicitur: Sit autem sermo vester, Est, Est, Non, Non. Hoc bonum est & appetendum. Quod autem amplius est, à malo est, id est, si iurare cogaris, scias de necessitate venire infirmitatis eorum quibus aliquid suades. Quæ infirmitas utique malum est, vnde nos quotidie liberari deprecamur cum dicimus, Libera nos à malo. Itaque autem non dixit: Quod autem amplius est, malum est. Tu

Melius est non iurare, quam etiam verum iurare: & periuurare graue peccatum est.

D. Paulus in sermonibus non iurauit: in scripturis iurauit.

Iurationi non assuescimus: nisi in necessitate.

Matth. 9.

Matth. 6.

autem non malum facis qui bene vteris iuratione, quæ etsi non bona, tamen necessaria est vt alteri persuadeas quod vtiliter persuades: sed à malo est illius cuius infirmitate iurare cogaris. Sed nemo nouit nisi qui expertus est, quã sit difficilè, & consuetudinem iurandi extinguere, & nunquam temerè facere, quod nonnunquam facere necessitas cogit.

3 CHRYSOST. tom. 2. in Matth. Cap. 5. homil. 17. Quid verò est, reddes autem Domino iuramenta tua? hoc est, iuràs, verum loquèris. Et paulò post. Quid igitur supra, Est, Est, Non, Nò, esse dicemus? haud dubiè iuramentum, non periurium: hoc si quidem omnino manifestum est, & quod à malo est, doceri nullus indigeat, & nò tam superfluum, quàm omnino contrarium. Superfluum verò est, quod superuacue, atque abundanter adiectum est: quod certè vt ostendamus, iuramentum est,

4 TERTV. aduersùs Marcionè, lib. 2. Cap. 26. Sed & iurat Deus, nunquid fortè per Deum Marcionis? Imo, inquit, multò vanius, quòd per semetipsum. Quid vellet facere, si alius Deus non erat in conscientia eius, hoc cum maximè iurantis, alium absque se omnino non esse? Igitur peierantem deprehendis, an vanè deierantem? Sed nò potest videri peierasse, qui alium esse non sciuit, vt dicitis. Quod enim scit, hoc deierans, verè non peierauit. Sed nec vanè deierat, alium Deum non esse. Tunc enim vanè deieraret, si nò fuissent qui alios Deos crederent, tunc quidem simulacrorum cultores, nùc verò & hæretici. Iurat igitur per semetipsum, vt vel iuranti Deo, credas aliù Deum omnino non esse. Hoc vt Deus faceret, tu quoque Marcion cogisti: iam tunc enim prouidebaris. Proinde si & in promissionibus, aut comminationibus iurat, fidem in primordijs arduam extorquens, nihil Deo indignù est, quod efficit Deo credere.

5 IDEM in Apologetico aduersùs gentes, Cap. 32. Sed & iuramus, sicut non per genios Cæsarum, ita per salutem eorum, quæ est augustior omnibus genijs. Nescitis genios dæmones dici, & inde diminutiuua voce, dæmonia? Nos iudicium Dei suscipimus in Imperatoribus, qui gētibus illos præfecit. Id in eis scimus esse, quod Deus voluit, ideoq; & saluum volumus esse quod Deus voluit, & pro magno id iuramento habemus. Cæsarum dæmones, id est, genios adiurare cōsueuimus, vt illos de hominibus

exigamus, non deierare, vt illis honorè Diuinitatis conferamus.

1 CLEMENS Alexandrinus lib. 7. Stromatum. Est enim iusiurandum quidè confessio diffinitiuua cum Diuina assumptione. Qui est autem semel fidelis, quem admodum seipsum infidelem præbuerit, vt etiam opus habeat iureiurando, & non ita vitam gesserit, vt ea sit firmum ac definitiuum iusiurandum, & fidem confessionis ostenderit in constanti stabiliq; vita & sermone? Si autem in iudicio eius qui facit & loquitur, positum est facere iniuriam, nò in perpessione eius qui patitur persequutionem: neque mentietur, neque peierabit, vt qui Deum afficeret iniuria, cum eum sciat natura esse huiusmodi, vt minimè lædi possit. Sed neque propter proximum mentietur, vel aliquid transgredietur, quem didicit diligere etiam si non sit familiaris. Propter seipsum autem multò magis neque mentietur, neque peierabit, si quidè nunquam sua sponte in seipsum iniustus inuenietur. Sed neque iurat, vt qui in affirmatione quidem, Næ, vel, Est: in negatione autem, Nò, ponere constituerit. Iurare enim est iusiurandum, vel tanquam iusiurandum mente conceptum proferre affirmatiuè. Sufficit ergò ei vel affirmationi, vel negationi, addere illud, Verè dico, ad comprobandum ijs qui non perspiciunt stabilitatem eius responsionis.

2 IVSTIN. Martyr, Apologia. 2. pro Christianis. Ne autem quisque iuret omnino, semperq; omnes verum dicat, hæc præcepit: Nolite iurare omnino, sit autè vestrū Etiā, Etiam, Non, Non. Quod autem præterea est, à malo est. Et longè post. Ac nos qui quondam mutuis cēdibus nos metipso contaminabamus, non modò non gerimus bellum cum inimicis & hostibus, sed etiam ne mentiamur, eosq; qui nos querunt captemus & fallamus, libenter Christum profitementes, mortè appetimus. Poteramus enim id quod fertur: Iurauit lingua, mentem iniuram gero: in hoc facere, rem iam ridiculam vobis quidem, qui milites volentes in delectu etiam vitæ suæ ac parentibus patriq; & propinquis omnibus, professionè vestram iurandi; religionem cogitis antepone, cum nihil immortale eis præstare possitis: nos autem qui immortalitatis cupiditate ducimur, non possumus nò proferre omnia, vt ea quæ cupimus, ab eo qui dare potest, consequamur.

Simplici affirmatione utendum, nò iuramentis.

Matth. 5.

Veritas dicenda in iuramento, etiā si mors imminet.

Matth. 5. Iurans, veritatem loquatur.

Isai. 45. Cur Deus iuret per semetipsum.

Iurare per salutem Cæsaris.

Adiurare dæmones vt ab obsessis exeant.

3 HIERON. tom. 6. in Matth. Cap. 5. Considera quòd Saluator non per Deum iurare prohibuerit, sed per coelum, & terram, & Hierosolymā, & per caput tuū. Et hoc quasi paruulis fuerat lege concessum: vt quomodò victimas immolabant Deo, ne eas Idòlis immolarent: sic & iurare permitterentur in Deum: non quòd rectè hoc facerent, sed quòd melius esset Deo exhibere quàm dæmonibus. Euangelica autem veritas non recipit iuramentum, cum omnis sermo fidelis pro iureiurando sit.

Lex vetus iuramenta præcipiebat: qua tamen lex Euangelica non respicit, nisi vt gente necessitate.

1 AVGVST. tom. 4. In Epistolā ad Galatas, Cap. 1. Qui dicit, Ecce corā Deo, quia non mentior: iurat vtique. Et quid sanctius hac iuratione? Sed non est contra præceptum iuratio, quæ à malo est, non iurantis, sed incredulitatis eius cui iurare cogitur. Nam hinc intelligitur ita Dominū prohibuisse à iurando, vt quantum in ipso est, quisq; non iuret, quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tãquam magnum aut suauè aliquid. Nam vtique; Apostolus nouerat præceptum Domini, & iurauit tamen. Non enim audiēdi sunt qui has iurationes esse non putant. Quid enim facient de illa:

Iurare quòd licitum.

1. Cor. 15.

Leuit. 19.

Falsa iuratio, exitiosa est: Vera, periculosa est: Nulla, secura est.

Iurandum dum magna cogit necessitas.

perpena ratione & cōsyderatione librata, cum magno timore dico, Coram Deo, aut, Testis est Deus: aut, Scit Christus sic esse in animo meo. Et video quia plus est, id est, quia amplius est, quam Est, Est, Non, Non: sed quod amplius est, à malo est, etsi non à malo iurantis, à malo est non credentis. Denique non ait, Si amplius facit malus est: &, Sit in ore vestro Est, Est, Non, Non, Si quis amplius facit, malus est: sed, Sit in ore vestro Est, Est, Non, Non, quod autem amplius eo, à malo est: sed quære cuius. Sed tamen aliud habet humana pessima consuetudo: & cum tibi creditur iuras: & cū nemo exigit, iuras: & horrentibus hominibus, iuras: non taces iurando, vix es sanus non per iurando. Nisi fortè putatis fratres, quia si sciret Apostolus Paulus credere sibi Galatas, adderet iurationem & diceret, Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia nò mentior. Videbat ibi eos qui credebant: videbat & alios qui non credebant. Ergò noli dicere, non iuro, si fortè exigitur: à malo est enim quod facis, sed illius qui exigit. Nam tu quomodò te purges, non habes, quomodò satisfacias negotio quod instat, non inuenis.

Matth. 5.

Pessima est consuetudo iurandi.

Galat. 1.

Psal. 75.

Vota quædam communia, quædam propria singulorum.

Votum castitatis consurgalis & virginitatis.

Votum virginitatis.

Votum paupertatis & Religionis.

vouent. Alius vouet relinquere bona sua distribuendo pauperibus, & ire in communem vitam, in societatem sanctorum, magnam votum vouit. Vouete & reddite Domino Deo vestro. Quisq; quod vouere voluerit, voueat: illud attēdat, quod vouerit, reddat. Vnusquisq; Deo quod vouet, si respicit retrorsum, malum est. Nescio quæ castimonialis nubere voluit. Quid voluit? Quod & virgo quælibet. Quid voluit? Quod & mater ipsius. Aliquid mali voluit? Mali planè. Quare? quia iā vouerat Domino Deo suo. Quid enim dixit de talibus Apostolus Paulus, cum dicat: viduas adolescentulas nubere si velint? Sed tamen ait quodā loco, Beatior autē erit, si sic permanserit, secundum meum consilium. Ostendit beatiorē si sic permanserit: non tamen damnandam si nubere voluerit. Quid autem ait de quibusdā quæ vouerunt, & non reddiderunt? Habentes, inquit, damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Quid est primam fidem irritam fecerunt? vouerunt & non reddiderunt. Nemo ergo positus in monasterio frater dicat: Recedo de monasterio, neq; enim soli qui sunt in monasterio, peruenturi sunt ad regnum cœlorum: & illi qui ibi nō sunt, ad Deum non pertinet. Respondetur ei: sed illi non vouerunt, Tu vouisti, & retrō respexisti. *Et post pauca.* Quæ autem respexerit adnuptias, non quia voluit nubere, damnatur: sed quia iam antè recesserat, & fit vxor Loth respiciendo retrorsum. Nō fitis pigri qui potestis, quib⁹ aspirat Deus apprehendere gradus meliores: quia non ista ideò loquimur, vt nō voueatis, sed vt voueatis & reddatis. Iā quia ista tractauimus, fortè volebas vouere, & modò non vis vouere. Sed quid tibi dixerit Psalm⁹, attēde. Nō dixit, Nolite vouere: sed, Vouete, & reddite. Quia audisti, Reddite: non vis vouere? ergo vouere volebas, & nō reddere? Imò vtrunq; fac. Vnum fit ex professione tua, aliud ex adiutorio Dei perficitur. Aspice eum qui te ducit, & non respicies retrō, vnde te eduxit. Qui te ducit, ante te ambulat: vnde te eduxit, post te est. Ama ducentē, & nō te damnat retrō respicientem.

2 IDEM tom. 2. Epist. 45. ad Armentarium. Reddite quod vouistis, quia vos ipsi estis, & ei vos redditis à quo estis, reddite obsecro. Neque enim quod redditur, reddendo minuetur, sed potius seruabitur & augebitur. Benignus enim exactor est, non egenus; & qui non crescit ex redditis, sed in

se crescere faciat redditores. Huic ergo quod non redditur, perditur: quod autem redditur, reddendo additur. Imò verò in eo cui redditur, ipse reddens seruatur. Id ipsum quippe erit redditum, & redditor, quia id ipsum erat debitum & debitor. *Et rursum.* Priusquam esses voti reus, liberum fuit quo esses inferior, quāuis non sit gratulanda libertas, qua fit vt nō debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam iustitiam inuito, sed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vouisti, qualis mansisses, si nihil tale vouisses. Minor enim tunc esses, non peior. Modò autem tantò, quod absit, miserior, si fidem Deo frigeris, quantò beatior si persolueris. Nec ideò te vouisse poeniteat, imò gaude iam tibi sic nō licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipse adiuuabit, qui vota tua expetit. Felix est necessitas, quæ in meliora compellit. Vna sola esse causa potest, qua te id quod vouisti, non solum non hortaremur, verum etiā prohiberemus implere, si fortè tua coniūx hoc tecum suscipere, animi seu carnis infirmitate, recusaret. Nam & vouenda talia non sunt à coniugatis, nisi ex consensu & voluntate coniugis. Et si præproperè factum fuerit, magis est corrigēda temeritas, quàm persoluenda promissio. Neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid vouerit, sed potius vsurpare vetat alienum.

3 CYRIL. Alexand. tom. 1. In Ioan. lib. 9. Cap. 28. Quoniam quæ priscis acciderunt, ad doctrinam nostram scribuntur: hoc loco moneri nos arbitror, non oportere quidquam Deo à nobis promitti vt certum, quasi nos Domini rerum essemus, par tim quia quod posse à nobis fieri credimus, vires nostras nonnūquam excedit: par tim quia non sine arrogantia crimine hoc nos aut illud facturos dicimus. Illud enim in omnibus quæ agere volumus, dicendum est, quod discipulus Christi nos docuit: Si Dominus voluerit. Voluntas enim apparatusq; animi nobis ad bene agendum semper inesse debet. Viam autē potestatemq; agendi, quam non habemus, temerariū est nobis attribuere. Sic & Deo rerum omnium gubernationem, vt decet, accomodabimus: & tutius faciemus non vouentes, quàm ea vouentes, quæ reddere potestatis nostræ non est.

Vota Deo reddenda.

Illicitū est post votum, quod ante illud licuit.

Coniūx nihil voueat in praiudicium alterius coniugis. Votum præproperè non implendum.

Vota sine omnino maturata, & discretata, carū scilicet verū qua sunt in nostra potestate. Iacob. 4.

1. Tim. 5.

1. Cor. 7.

1. Tim. 5. Primam fidem irritam faciunt voti fragi.

Monachi singulini.

Luc. 17. Virgines post votum nubentes, cōparatur vxori Loth.

Adhortatio ad vouendū. Psal. 75.

Reddere votum, est ex adiutorio Dei.

4 AVGVST. tom. 4. lib. de Bono Viduitatis, Cap. 11. Quapropter non possū quidem dicere, à proposito meliore lapsas, si nupserint, fœminas, adulteria esse non coniugia: sed planè non dubitauerim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulterijs esse peiores. Si em̄ (quod nullo modo dubitandum est) ad offensionem Christi pertinet cum membrum eius fidem non seruat marito, quantò grauius offenditur, cum illi ipsi non seruatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui nō exegerat offerendum? Cum enim quisque non reddidit, quod non imperio compulsus, sed consilio cōmonitus vouit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minus habuit vouendi necessitatem. *Et mox.* Bonū ergo continentia vidualis luculentius decet, cum pro illo vouendo & profitendo possunt cōtemnere fœminæ quod & libet & licet. Sed post voti professionem perseueranter frænandum & vincendū est quod libet, quia non licet.

Castitatis votum non seruās, peior est adulterio.

5 GREGOR. Magnus, homil. 17. in Euang. in fine. Cum lasciuientē quæpiā & lubricū videmus, admonendus est vt cōiugio frænare studeat iniquitatem suā, quaten⁹ per hoc quod licet, discat superare quod non licet. *Et mox.* Cum monachū videmus, admonendus est vt reuerētiam habitus sui in actu, in locutione, in cogitatione sua semper circumspectat: vt ea quæ mūdi sunt, perfectè deferat: & quod ostēdit humanis oculis habitu, hoc ante Dei oculos moribus prætentat.

Monachus ea seruet quæ suis status propria sunt.

Acto. 5.

x

Ingens peccatum si is qui se Deo vouerat, se ipsum subtrahat.

6 IDEM in Registro, lib. 1. Epist. 33. ad Venantium. Ananias pecunias Deo vouerat, quas post diabolica victus persuasionē, subtraxit. Sed quia morte multatus est, scis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat nummos Deo abstulit, considera quanto cum periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos, sed temetipsum Deo Omnipotenti, cui te sub monachali habitu deuoueras, subtraxisti? Considera iudicium Dei quod mereatur qui semetipsum Deo vouit, continuoq; mūdi desyderijs irretitus, mētītus est quod vouit.

L 1 PHILO Iudæus, Lib. de sacrificijs Abelis & Caini. Oportet eos qui boni aliquid faciunt, prouolare ante alios, & incunstanter amoliri impedimenta omnia. Est autē optimū opus summi illius primarij; boni placatio sine cessatione dilationeq;

ideò præceptū extat: Si voueris votum, nō cunctaberis id reddere. Votum igitur est petitio boni alicuius à Deo: mandatum autem, vt voti cōpos coronā offerat Deo, nō sibi, idque sine mora, si fieri potest. In hac re, qui peccant, alij per beneficiorum oblivionem gratiarum actione se priuant, quæ nihil preciosius: alij verò per nimiam arrogantiam se ipsos authores bonorum suorum existimant, non illum verum authorem rerum omnium. Tertij leuius peccant, quàm proximi, grauius tamen quàm primi: hi sua bona referunt quidem ad authorem Deum, sed aiūt se suo merito ea cōsequi: esse enim prudentes, fortes, temperantes, iustos, & omnino dignos censendos Diuina gratia. Horum singulis resistit sacra scriptura.

Eccles. 5. Vota omnino reddēda.

Virginitatis laudes.

Sacrilegi sūt qui Deo dicatos, abstrahunt.

2 TERTVL. Libro de Virginibus velādīs, Cap. 3. Arbitrio permessa res erat, vt quæq; voluisset aut regi, aut prostitui, si cut & nubere: quod & ipsum neq; cogitur, neque prohibetur. *Et mox.* O sacrilegē manus quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerunt. Quid peius aliquis persecutor fecisset, si hoc à virgine electum cognouisset?

Sap. 8. 1. Cor. 4.

3 ET Cap. 13. Et si à Deo confertur continentia virtus, quid gloriaris quasi non acceperis?

4 ET Cap. 16. Adimple habitum mulieris. Vt statum virginis serues, mentire aliquid ex ijs quæ intus sunt, vt soli Deo exhibeas veritatem: quanquā non mentiris nuptam. Nupisti enim Christo, illi tradidisti carnem tuam, illi sponsasti maturitatem tuam. Incede secundum sponsi tui voluntatem. Christus est qui & alienas sponfas & maritatas velari iubet, vtique multò magis suas.

Virginitatis laudes.

5 CYPRIANVS tract. De Habitu Virginum, paulò post initium. Nunc nobis ad virgines sermo est, quarum quò sublimior gloria, maior & cura est. Flos est ille Ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratia spiritualis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptū, Dei imago respondens ad sanctimonialiā Dñi, illustrior portio gregis Christi. Gaudet per illas atque in illis largiter floret Ecclesiæ matris gloriosa fœcunditas. Quantòq; plus copiosa virginitas numero suo addidit, tantò gaudium matris augefcit. Ad has loquimur, has hortamur affectione potius quam potestate, non quòd extremi, & minimi, & humilitatis nostræ conscij aliquid

aliquid ad cęsuram licętię vindicemus, sed quod ad sollicitudinem magis cauti plus de diaboli infestatione timeamus. Neque inanis cautio est & formido vana, quę ad salutis viam consulit, quę Dominica & vitalia pręcepta custodit, vt quę se Christo dicauerint, & a carnali concupiscentia recedentes tam carne quęm mente se Deo deuouerint, opus suũ consummēt magno pręmio destinatum, nec ornari iam aut placere cui quęm nisi Domino suo studeant, a quo & mercedem virginitatis expectant.

Qui virginitatē vovit, eam seruet.

Matth. 19.

Cęstitas a Deo donatur per preces nostras.

Hebr. 4. Ephef. 6.

Vouentibus cęstisatem Deus gratiam donat vt eęseruēt.

Virginitatē vovens damnatur, si promissis non steterit.

6 ORIGEN. tom. 2. tract. 7. in Math. Intelligentes Apostoli quāti sint casus inter coniuges, quos debet vir sustinere: & propterea tenere quidem, interitum esse: dimittere autem, peccatum esse in Domino: responderunt ei quasi ad rem facilem re fugientes ad castitatem, & magis vtilem, & dixerunt: Ergo non oportet nubere si ita est causa viri cum muliere. Ad hęc autem Christus respondit, dicens, gratiam esse donatam a Deo continētibus se omnino. Quę gratia non solũ per continentiam apprehenditur, sed multis orationibus a Deo pręstatur. Hoc enim significat, dicens, Non omnes capiunt hoc verbum, sed quibus datũ est. Et paulo post. Qui autem suscipit verbũ viuũ & efficac, & acutius super omnem gladium bis acutum, & gladium spiritus, si cut Apostolus, & pręciderit concupiscentiam suam, corpus suum non tangens: & hoc fecerit non incitatus propter timorem hominum, neque propter laudem humanam, sed propter solam spem regni cęlesti, isti sunt qui eunuchizauerunt seipsos propter Regnum Dei. Magna ergo res est propter regnum Dei suscipere eunuchizationem: quod non capiunt omnes, sed quibus datum est. Datũ est autem omnibus qui huiusmodi gladium petunt sibi ex Deo.

7 AMBROS. tom. 1. lib. ad Virginę lapsum, Cap. 4. Ingratus est pater suis visceribus de quibus nata es: maledicit suo vtero mater ex quo in hanc lucem infideliter processisti. Nec tamen modum suo dolori reperiunt, nisi hoc solum planę videtur habere solatium, quia te nec pater compulit, nec mater coęgit vt virginitatē profitereris, quam vltro & propria voluntate professas es. Nā scio, cum multas difficultates tibi tuus pater proponeret, cum arduum esse iter seruandę virginitatis ingereret, te non solũ pertinaciter perstitisse, sed & reuelationes dixisti tibi datas terribiles. In

quantum sibi ergo sperabant mercedem ex eo quod non tuo proposito restiterunt, in tantum tibi intellige misera pondus iudicij crescere, quia non seruasti quod vltro promisisti. Quibus te spinis serpens ille ne quisissimus obligauit? Quibus te venenis incicit ille qui Euam decepit, vt tanta te cęcitate percuteret, tantam animę tuę faceret obliuionem?

8 ET Cap. 5. Non es memorata diei sanctę Dominicę Resurrectionis, in quo Diuino altari te obtulisti velandam? In tanto itaque solenni conuentu Ecclesię Dei, inter lumina illa splendida, inter candidatos Regni cęlestis, quasi Regina Regi nuptura processeras. Non es memorata qualis allocutio facta est illa die ad te: Aspice filia, & intuere, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet Rex decorem tuum, quia ipse est Dominus Deus tuus. Reminiscere ergo quantus ad sponsi tui & Domini nuptias conuenerit populus. Seruare te oportuit fidem quam sub tantis testibus pollicita es, semper cogitare cui virginitatem sponderis: facilius te oportuit sanguinem cum spiritu fundere, quęm perdere castitatem tuam. His tunc in illo die consecrationis tuę dictis, & multis supra castitatem tuam pręconijs, sacro velamine te cęta es, vbi omnis populus dotę tuę subscribens, non atramento, sed spiritu, pariter clamauit, Amen. Vincor lacrymis, cum hęc recorder: compungor stimulis, cum hęc exempla consydero. Nam si inter decem testes cōfectis spōsalijs, nuptijs con summatis, quęuis viro fœmina coniuncta mortali, nō sine magno periculo perpetrat adulterium: quid putes fore si inter innumera biles testes Ecclesię, corā Angelis, exercitibus cęli facta copula spiritualis per adulterium soluitur? Nescio an possit digna mors, an pœna cogitari. Dicit aliquis: Melius est nubere, quęm vri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velandam. Cęterum quę se sponndit Christo, & sanctum velamen accepit: iam nupsit, iā immortalis iuncta est viro. Et iā si voluerit nubere communi lege coniugij, adulteriũ perpetrat, ancilla mortis efficitur. Si hoc ita est, quid de illa dicendum est, quę occulta & furtiua turpitudine constupratur, & fingit se esse quod non est? Habitu virgo, facta non virgo: Bis adultera, & in actũ & in aspectũ.

Velatio consecratio virginum, quanta solē nitate fieri solita. Psalm. 44.

Seruanda fides quę sub rātis sessibus pollicemur.

Adulteriũ spirituale.

1. Cor. 7.

Melius est nubere, etc. ad quę virginem pertinet.

9 BASILI. Magnus, lib. De Vera Virgi-

Nō itā adultera quęm incesta virginitatē professā, stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt.

Virginitate, col. 32. Cum virginitatem Dño professę sint, carnali postmodũ voluptate malę blanda delinitę ac deuictę, stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt. Non ignorāt huiusmodi, quāuis ignorantiam simulent: quę sponsi dexteram & fœdera pręuaricata sit, eam nec illius vltra esse sponsam, quem, nequitia dans manus, dereliquit: neque eius vxorem per vllas leges dici posse, cui se, deserto sponso, libidine incitata coniunxit. Tunc enim legitimum constat esse connubium, & secũdũ diuina iura institutũ, cum non voluptatis affectus legis scita pręcesserit, sed adiuuētĩ necessarij, prolisq; causa fuerit huiusmodi facta cōiunctio. Et paulo post. Non se fallat quę a virginitatis curriculo ad carnis vitia deflexit. Coniugium quippe illi in peccatũ reputabitur: primũ quidem, quia pessimum coniunctionis huius fundamentum voluptatē iecit, pręuaricationisq; malum: deinde, quia causa nō esset libera: neq; em̄ est mortuus vir eius, vt cui vult nubat, viuēte immortalis viro, meritò censetur adultera, quę mortalē hominem, ob carnis vitia, Domini thalamis intulit.

Coniugium illis in peccatum reputabitur.

Adultera censetur.

Matth. 19. Quis potest capere, capiat: quid significet.

Quibus datum sit hoc verbum.

Luc. 8. Matth. 13. Cęstisatis conseruatio non est a solo Deo.

10 CHRYSOST. tom. 2. in Matth. Cap. 19. homil. 63. Qui potest capere, capiat. Ita magis animat atq; incendit, vel quia magnitudinē virtutis ostendit: vel quia inestimabili misericordia sua, noluit rem in necessitatē legis concludere. Et ad hęc possibile id esse monstratur, vt eligendi cupiditas crescere possit. Sed si electionis opus est id, inquires, quomodo incipiēs statim dixit, Non omnes capiunt, sed quibus datum est? Vt singulare id esse tamen perdiscas, non vt forte datam necessitatē suspicēris. His enim datum est, qui sponte id eligunt. Quod ideo dixit, vt ostenderet superiore vobis auxilio esse opus (quod quidem omnibus illud expectantibus paratum est) si volumus in hac luctatione superiores euadere. Solitus quippe est quodocunq; res ardua proponitur, hoc vti modo dicendi: vt etiam quando dicebat, Vobis est datum nosse mysteria regni cęlorum. Quod maximē ita esse, presenti loco approbatur. Nam si supernę solummodò donationis istud est, ac nihil penitus qui se in perpetua virginitate conseruant, conferre videntur: superfluē illis Regnum cęlorum pollicetur, nec meritò a cęteris ipsos eunuchis distinguit.

11 IDEM tom. 5. epist. 6. ad Theodorũ lapsum. Bonum quidem nuptias & ipse

confiteor. Honorabiles, inquit, nuptię, & cubile immaculatum: fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus. Sed te iam serua re non conuenit priuilegia nuptiarum. Angelorum enim societati semel iunctum, illā relinquere, & vxoris laqueis cōplicari, adulterij crimen incurrere est. Quāuis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen & adulterio illud tanto peius affirmo, quanto maior ac melior mortalibus Angelus. Neq; vllus tibi forsitan persuaserit, dicens: Nihil de non accipienda vxore Dominus pręcepit. Nec me ignorare confiteor, quod adulterium interdixit, non nuptias vetuit: verũ in te, adulterij nomen accipiet, si vuleris vnquam, quod absit, nuptias cogitare, &c. Atq; vt illud repetam, quod in principio posui epistolę, si militię vincula non teneret, quis tibi desertionis crimen objiceret? Nunc autem nihil in te penitus tui iuris est, quippe qui tãto Imperatori militare cœpisti. Nam si mulier proprii corporis nō habet potestatem, sed vir: multo magis hi qui Christo potius quam sibi viuunt, conditionem corporis sui habere non possunt.

Heb. 13. Adulterij crimen. Nuptia Monachorum adulterio peiores.

1. Corint. 7.

1. Corint. 7.

Matth. 19.

Virginitatis, & continentia coniugalis meritum.

12 AVGVST. tomo. 6. Lib. de Bono coniugali, Cap. 21. Hunc habitum circa continentiam quę fit a concubitu, non habent illi quibus dicitur, Si se non continent, nubant. Hunc verò habēt quibus dicitur, Qui potest capere capiat. Si vsi sunt perfecti animi bonis terrenis ad aliud necessarijs, per hunc habitum continētia, quo eis non alligarentur, & quo possent eis etiam non vti si non opus esset. Et post pauca. Si non est impar meritum patientię in Petro qui passus est, & in Ioanne qui passus non est: sic non est impar meritum continētia in Ioāne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham qui filios generauit. Et illi⁹ enim cęlibatus, & illius connubium pro temporum distributione Christo militauerunt: sed cōtinentiam Ioannes & in opere, Abraham verò in solo habitu habebat.

13 IDEM tom. 6. De Adulterinis coniugijs, lib. 1. Cap. 15. Illis qui se nō continēt, vtique expedit nubere: & quod licet, expedit. Quę autem voverint continētiam, nec licet, nec expedit.

Post votum, nec licet, nec expedit nubere.

14 ET Lib. 2. Cap. 19. Non eos terreat sarcina cōtinentię: leuis erit, si Christi erit: Christi erit, si fides aderit, quę impetrat a iubente quod iusserit. Non eos frangat quod videtur eorum continētia necessitatis esse, nō voluntatis, quia & illi qui eam

Qui vovēdo fecit necessitatis quod erat voluntatis, speret a Deo auxiliũ vt voti implent.

voluntate delegerunt, fecerunt eam esse necessitatis, quoniam vani sine dānatione ab illa deuiare nō possūt: & qui ea necessitate contrusi sunt, faciunt eam esse volūtatis, si non de seipsis, sed de illo à quo est bonū omne, confidunt. Illi ad eam cōscenderunt causa maioris gloriæ, vt aliquid amplius inuenirent: isti ad eam confugerunt cura salutis nouissimę, ne perirent. Vtriq; permaneant, vtriq; in quod peruenerunt, ambulent vsq; in finem, ferueant studijs, supplicent votis: Quia & illis salus cogitanda est, vt ab eo quod voluntas arripuit, cadere timeant: & istis gloria desperanda nō est, si in eo quod necessitas intulit, persistere diligant. Fieri enim potest, vt Deo terrente & hortante, cōuertente & implente, humanus in melius mutetur affectus: atq; ita voueant sine coniugijs, & in nullo concubitu, atq; immunda libidinis attrectatione perseueratissimē viuere: vt etiam si separata coniugia, locū ducendi alias moriendo aperuerint, claudatur ex voto, quod patēret ex licito: & quod erat necessitate cōceptū, fiat charitate perfectū.

15 IDEM tom. 6. lib. De Sancta virginitate, Cap. 24. De quibus autem spadonibus loquitur Deus per Isaiam prophetā, quibus se dicit daturū in domo sua, & in muro suo locum nominatum, meliorem multō quā filiorum & filiarum: nisi de ijs qui seipso castrant propter regnum cœlorum? Nam illi quibus ipsum virile membrum debilitatur, vt generare non possint, sicut sunt eunuchi diuitum & Regum, sufficit vtriq; cū Christiani fiunt, & Dei præcepta custodiunt, eo tamen proposito sunt, vt cōiuges, si possint, haberent, cæteris in domo Dei coniugatis si delibus adæquari, qui prolē licitē pudicę; susceptam in Dei timore nutriūt, docentes filios suos, vt ponant in Deo spem suam, nō autem accipere meliorem locum, quā est filiorum atque filiarum. Neq; enim vxores, animi virtute, sed carnis necessitate, non ducunt.

16 ET Cap. 27. Pergite itaq; sancti Dei, pueri, ac puellæ, mares ac foeminae, cœlibes & inuptæ, pergite perseueranter in finē. Laudate Dominum dulciūs, quem cogitatis vberius: sperate feliciūs, cui seruitis instantius: amate ardētius, cui placetis attentius. Lumbis accinctis & lucernis ardentibus expectate Dñm quando veniat à nuptijs. Vos afferetis ad nuptias Agni caticū nouū, quod cantabitis in citharis vestris, id est, in cordibus dicatis laudibus.

17 ET Cap. 29. Vos ite post Agnū virgines eius: Vos illuc ite post eum, quia propter hoc bonum vnum, quocunq; ierit sequimini eum. Ad quodlibet enim aliud sanctitatis donū, quo eum sequātur, hortari possumus coniugatos, præter hoc quod irreparabiliter amiserunt. Vos itaq; sequimini eum tenendo perseueranter, quod vouistis ardent. Facite cū potestis, ne virginitatis bonum à vobis pereat, cui facere nihil potestis vt redeat. Præsumite itaq; fidite, roboramini, permanete qui vouetis & redditis Dño Deo vestro vota perpetuę continentię, non propter præsens sæculū, sed propter regnū cœlorum.

18 HIERON. tom. 2. lib. 1. contra Iouinianū. Si nupserit virgo, non peccauit. Nō illa virgo quæ semet Dei cultui dedicauit: harum enim si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidē irritam fecit. Virgines enim quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteræ sunt, quā incestæ.

19 EPHREM Serm. de Virginitate, in initio. De virginitate & sanctificatione animæ Paulus Apostolus, vt consiliarius optimus, nos admonet omnes, virginitatisq; gradum cunctis humanis meritis arbitratur excellere, ac superiorem mūdo esse. Qui enim vxorem habet, inquit, hanc habet curam, quomodo placeat vxori. Qui verò in virginitate perdurat, hanc habet curam, quomodo placeat Domino. Cura illa ducit ad pœnam, hæc autem ducit ad vitam. Beatus qui sollicitè curat placere Domino, corpusque suum integrum immaculatumq; seruare, vt templum sanctum & immaculatum Christi regis nostri esse mereatur. Templum Dei sponte factus es homo. Tibi ergo ipse die noctuq; vigilanter attende ne corrumpatur templum, quod pro arbitrio voluntatis tuæ condidisti. Ipse sponte tua & voluntate propria Dei templum factus es, non vi coactus, sed inductus arbitrij libertate. Nihil ergo dubites excelsi Dei effectum te esse domicilium.

20 GREGO. Nyssenus, De Virginitate, Cap. 9. Quamobrem ijs qui in virginali studio minus firmi sunt, conducere hoc arbitramur, vt ad tutissimum aliquod præsidium confugiant, neq; ad huius vitæ consuetudinē descendentes, cōtra se tētationes pro uocent, neq; vt propter hos carnis affectus, illis se maximè rebus implicent, quæ summo perè mentis nostræ repugnant rationi, periclitenturq; non de prædij finibus, nō de pecu-

Vota perseueranter tenenda.

1. Corint. 7. 1. Timot. 5. Virgines sacra si nubant, dānationē habent, non ita adulteræ, quam incestæ. 1. Corint. 7.

Qui virginitatem amplectuntur, laudantur.

1. Cor. 3. 6.

pecuniarū iactura, non de vllis denique cæteris rebus quæ in hac vita expetuntur, Sed de ea spe quæ præluceat. Et mox. Sin autem laboriosa cōtra voluptates ac difficilis videtur pugna, fidenti animo quisq; sit, & forti. Non enim parū in eo consuetudo valet, vt vel ijs qui se maximè difficiles ostēdūt, voluptatem quandam, eamq; honestissimā, & maximè puram ex aliqua perseuerantia patriat, cuius quidē voluptatis amore, is qui mēte præditus est, potius est detinēdus, quā à rebus verè magnis, quæ ue omnē mentē excedunt, alienandus ex dimissione quadam animi, quæ in rebus humilibus cernitur.

Euphemia pro virginitate quæ uoueat, martyrium subit.

21 ASTERIVS Episcopus Amaseę, de Euphemia virgine. (habetur in Conc. Nicen. 2. act. 4. & 6. tom. 3. Conciliorum.) Mulier quædam Sancta, virgo sincera, Deo castitatem suam dedicauit. Euphemiam ipsam vocant. Cū autē tyrannus aliquando pios homines ad mortem cogeret, ipsa mortis periculum alacriter subire cupijt. Ciues autem & sacrificij sodales, propter quod mortua est, veluti virilem & sacram admirantes virginem, capsam exponentes, laudibus illam efferunt, festumq; annū cū summa & totius populi solennitate celebrant. Editui autem diuina mysteria populo ostendunt, & oratione memoriam illius celebrant, & quomodo certamen fortitudinis subierit, aduenientes docent. Pictor autem & ipse pietatis studiosus, vniuersam historiam, quo potuit artificio, prope capsam in syndone effigians, sacrum hoc spectaculum ibi dedicauit.

M

1 CYRIL. Alexand. tomo. 1. in Ioan. Lib. 9. Cap. 28. Vide suprā litera. K. auctoritate. 3.

2 IDEM Lib. 11. in Leuiticū. Ne quis fortē cū fructus ex arcis, aut vinum ex

torcularibus colligit, & dixerit: Volo tantum afferre Ecclesiæ, vel in vsum pauperum aut peregrinorum tantum præbere: si postea ex his quæ vouet aliquid ad vsus proprios præsumat, iam non de suis fructibus præsumit, sed sancta Dei violat. Et ideo laqueus fortis est viro, sanctificare aliquid, hoc est, vouere Deo, & postmodū pœnitentia ductum, ad vsus proprios ea quæ consecrauerat, reuocare. Sed et si nos ipsos consecramus, aut offerimus Deo, aut etiā aliud vouemus, obseruemus hūc laqueum, ne fortē postea quā nos Deo vouimus, iterū humanis vsibus vel actibus subiugemur.

Vouēs Deo aliquid non redies, laqueum sibi parat.

3 AVGVSTIN. tom. 1. Lib. 6. Confessionum, Cap. 11. Putabam me miserum fore nimis, si foemina priuarer amplexibus, & medicinam misericordiæ tuæ ad eandem infirmitatem sanandam, non cogitabam: quia expertus non eram, & propriarum virium credebam esse continentiam, quarum mihi non eram conscius, cū tam stultus essem, vt nescirem, sicut scriptum est, Neminem posse esse continentem, nisi tu dederis. Vtique dares, si gemitu interno pulsarem aures tuas, & fide solida in te iactarem curam meam.

Sap. 8. Donum continentie petentibus datur Deus.

4 ET Lib. 10. Cap. 29. Et tota spes mea, non nisi in magna valde misericordia tua. Da quod iubes, & iube quod vis. Imperas nobis continentiam. Et cū scirem, ait quidam, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum. Per continentiam quippe colligimur & redigimur in vnum, à quo in multa defluximus. Minus enim te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. O amor qui semper ardes, & nunquā extingueris. Caritas Deus meus, accende me. lubes continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis.

Sap. 8.

LECTIO VI.

DOCTOR.

AGE iam, cedo tertium ac postremum prioris tabulæ præceptum.

ADOLESCENS.

Memento, ut diem Sabbathi sanctifices.

Exo. 20. Deut. 5. Hier. 17.

R 2 DO-

Isai. 56. Eunuchi Evangelici.

Matth. 19.

Psal. 77. Isai. 56. Hortatur omnes ad seruandam castitatem quæ uouent.

Luc. 12. Apoc. 14.

DOCTOR.

Habes'ne aliquam eius explicationem?

ADOLESCENS.

Habeo. Deus hinc nobis septimæ diei sanctificationem commendat: primùm quidem vt perpetuò meminerimus eum nobis esse Magistrum, ac Authorem sanctitatis. Deinde vt intelligamus supremam illam corporis & animæ quietē in cœlo non antè nos consecuturos, quàm in omni virtutum ac pietatis genere diligenter sit elaboratum à nobis, salutis nostræ per Dei gratiam bonis operibus cumulandæ, occupatis. Tertiò, vt sciamus non ita nobis rebus ac negotijs humanis esse insudandum, vt nihil superfit temporis, quod diuinis ac cœlestibus mysterijs meditandis, tum à nobis, tum ab ijs quibus imperamus, possit impendi.

DOCTOR.

Et non'ne de Deo semper est cogitatio suscipienda?

ADOLESCENS.

Sanè. Diem tamen certum ille statuit, tum vt id paulò liberiori animo præstemus, tum quòd festo die, cum facilius omnes in vnum Christiani homines per oppida cõueniant, multò præstantiores illæ, ac sæpe magis salutares preces videantur, quæ vno in loco religiosè fiunt ab omnibus, multò etiam illustrior ac suauior verbi Dei prædicatio, & sacramentorum administratio pacatior tunc esse soleat, quàm alijs diebus, quibus tamè quantum fieri potest, huic quoque rei tam necessariæ est diligenter incumbendum.

DOCTOR.

Cur porrò nos, non diem Sabbathi, sed Dominicum celebramus?

ADOLESCENS.

Sic ab Apostolis accepimus. Cum enim magna ex parte Sabbathum esset non nisi vmbra quædam eius quietis cuius spem nobis Christus sua Resurrectione attulit, æquum fuit vt veritas quæ tot annis figura portenderat, ei, luce iam Euangelij in orbe diffusa, legitimè succederet.

b Exo. 31. Ezech. 20. Leuit. 20. & 21. 2. Cor. 1. Hebra. 2. & 10. 1. Petr. 1. c Isai. 66. Hebr. 4. Matt. 11. 2. The. 1. Apoc. 14.

d Isa. 58. Deut. 6. Luc. 3. Acto. 13.

e 1. Cor. 16. Act. 13. Iust. Apolog. 2. Tertul. apolog. c. 2. & 39. Basil. ser. in quosdam locos scripturae, & in psal. 114. Hist. Tripar. lib. 1. c. 9. & lib. 9. c. 38.

f Mar. vlt. Apocal. 1. 1. Corint. 16. Canon Apost. 8. Clem. Mar. Tertul. apol. c. 16. & de coro. mili. Histor. Tripar. lib. 1. c. 9. Clem. Alex. li. 7. Strõ. August. q. ex viroq. test. 108. & 112. & epist. 86. 119. & cor. Adimã. c. 16. Leo epist. 81.

DOCTOR.

Cum verò nõ nisi vnus diei quies nobis præcipiatur, vnde tot nobis toto anno dies festi proponuntur?

ADOLESCENS.

Eos nobis vetus Ecclesia quondam indixit, & tum vt sacra Redemptionis nostræ mysteria altius hominum animis hærent, si quando dies festus eiusmodi Christo aut Deo dicatus occurrat: tum vt ad eorum vitam & pietatem imitandam vehementius accendamus, quorum dies festos anniuerfaria consuetudine celebramus.

DOCTOR.

An porrò, quæcunq; tandem ea sint, opera festis diebus prohibentur?

ADOLESCENS.

Nequaquam, sed ea tãtum quæ vocamus mechanica, & quæ lucri solùm & quæstus gratia exercentur, alioquin enim lege cuius licet, pijs ac studiosis actionibus, quascunq; vel ratio temporis, vel personarum necessitas obiecerit, occupari.

AUTHORIT. SCRIP.

EXOD. Cap. 20. Memento vt diẽ Sabbathi sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, septimo autẽ die Sabbathũ Dñi Dei tui est, nõ facies omne opus in eo, tu et filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla tua, iumentũ tuũ, & aduena qui est intra portas tuas. Sex. n. diebus fecit Dñs cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo, idcirco benedixit Dominus diei Sabbathi, & sanctificauit eum.

DEUTE. Cap. 5. Obserua diẽ Sabbathi, vt sanctifices eũ, sicut præcepit tibi Dñs Deus tuus. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimus dies Sabbathi est, id est, requies Dñi Dei tui. Nõ facies in eo quicquã operis, tu & filius tuus, & filia, seruus & ancilla, & bos, & asinus, & omne iumentum tuũ, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat seruus tuus, & ancilla tua, sicut et tu. Memento qd & ipse serueris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti,

g Igna. Episc. ad Phil. Eccles. hist. lib. 7. c. 19. Orig. in Matth. 2. August. epist. 118. & tract. 17. in Ioan. Euseb. hist. Eccle. li. 10. cap. 14. Greg. Nazian. orat. 43. & 44. Chryso. orat. pro Philog. Aug. lib. 6. conf. cap. 2. & Amb. humil. 61. Hist. Trip. lib. 9. cap. 38. Hilar. in prolog. psal. Aug. in Ioan. tract. 120. & in præf. epist. Ioan.

h Isai. 58. Matth. 12. Marc. 2. Luc. 6. & 13. Ioan. 5. & 9. 1. Cor. 16. Tertul. cont Marcion. lib. 2. & apolog. c. 39. Concil. Agath. c. 47. et canõ Apost. 10. Aug. in psalm. 88. & de tempo ser. 1. & 2. 51.

& brachio extento. Idcirco præcepit tibi vt obseruares diem Sabbathi.

HIERE. Cap. 17. Hæc dicit Dñs, Custodite animas vestras, & nolite portare portanda in die Sabbathi: nec inferatis per portas Hierusalẽ. Et nolite eicere onera de domibus vestris in die Sabbathi, sicut præcepit patribus vestris.

EXO. Cap. 31. Videte vt Sabbathum meũ custodiatis: quia signũ est inter me & vos in generationibus vestris: vt sciatis quia ego Dñs qui sanctifico vos. Custodite Sabbathũ meũ: sanctũ est. n. vobis. Qui polluerit illud, morte morietur. Qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui. Sex diebus facietis opus: in die septimo Sabbathũ est, requies sancta Dño. Ois qui fecerit opus in hac die, morietur. Custodiãt filij Israël Sabbathũ, & celebrẽt illud in generationibus suis. Pactũ est sempiternũ inter me, & filios Israël, signumq; perpetuũ. Sex enim diebus fecit Dñs cœlum & terrã & in septimo ab opere cessauit.

EZECHIE. Cap. 20. Insuper & Sabbathata mea dedi eis, vt esset signum inter

inter me & eos: & scirent, quia ego Dominus sanctificans eos. *Et mox.* Sabbathata mea sanctificate, vt sint signum inter me & vos, & sciatur, quia ego sum Dominus Deus vester.

LEVIT. Cap. 20. Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus qui Sanctifico vos.

ET Cap. 21. Sit ergo Sanctus, quia & ego sanctus sum Dominus, qui sanctifico vos. **ET.** Ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ: quia ego Dominus qui sanctifico eum. **ET.** Intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, qui maculam habet, & contaminare non debet sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos.

POSTER. ad Corinth. Cap. 1. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos, Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordib⁹ nostris.

AD HEBR. Cap. 2. Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem salutis eorum, per passionem consummare. Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex vno omnes.

ET Cap. 10. In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel.

PRIOR. Petri, Cap. 1. Propter quod succincti lumbos mentis vestre, sobrii, perfecte sperate in eam quæ offertur vobis gratiam, in reuelatione Iesu Christi, quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantia vestra desiderijs: sed secundum eum qui vocauit vos, Sanctum, & ipsi in omni conuersatione Sancti sitis: quoniam scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego Sanctus sum.

C **ISAI.** Cap. 66. Et erit mensis ex mensibus, & Sabbathum ex Sabbatho.

AD HEBR. Cap. 4. Ingrediemur enim in requiem qui credimus: quemadmodum dixit, Sicut iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis. Dixit enim quodam loco de die septima, sic: Et requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis. Et in isto rursum, Si introibunt in requiem meam. Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, & ij quibus prioribus annuntiatus est, non introibunt propter incredulitatem: iterum terminat diem quendam: Hodie, in Dauid, dicendo, post

tantum temporis, sicut iam supra dictum est, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Nam si eis Iesus requiem præstitisset, nunquam de alia loqueretur posthac die. Itaque relinquitur Sabbathismus populo Dei. Qui enim ingressus est in requiem eius: etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut à suis Deus. Festinemus ergo ingredi in illam requiem: vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

MATTH. Cap. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.

POSTER. ad Thessal. Cap. 1. Gratias agere debemus semper Deo pro vobis fratres, ita vt dignum est, quoniam supercreuit fides vestra, & abundat charitas vniuersi cuiusque vestrum in inuicem: ita vt & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesijs Dei, pro patientia vestra & fide in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini Regno Dei, pro quo & patimini. Si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationem ijs qui vos tribulant: & vobis qui tribulamini requiem nobiscum in reuelatione Domini Iesu de cælos cum Angelis virtutis eius.

APOCALYP. Cap. 14. Audiui vocem de cælo dicentem mihi, Scribe, beati mortui qui in Domino moriuntur. A modo iam dicit Spiritus vt quiescant à laboribus suis. Opera enim illorum sequuntur illos.

D **ISAI.** Cap. 58. Cum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris: oriatur in tenebris lux tua, & tenebre tuæ erunt sicut meridies. Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit. **ET.** Si auerteris à Sabbatho pedem tuum, facere voluntatem tuam in die Sancto meo, & vocaueris Sabbathum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaueris eum dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, vt loquaris sermonem: Tunc delectaberis super Dño, & sustollat te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui. Os enim Domini locutum est.

DEUTERO. Cap. 6. Erunt verba hæc

hæc quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque confurgens.

LVC. Cap. 3. Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Et interrogabant eum turbæ, dicentes, Quid ergo faciemus? Respondens autem, dicebat illis, Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autem & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad illum, Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos, Nihil amplius quam quod constitutum est vobis, faciat. Interrogabant autem eum & milites dicentes, Quid faciemus & nos? Et ait illis, Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendijs vestris. Exstimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne ne forte ipse esset Christus, respondit Ioannes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni, cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

ACTOR. Cap. 13. Cum impleret autem Ioannes cursum suum, dicebat, Quem me arbitramini esse? non sum ego, Sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calceamenta pedum soluere.

E **PRIOR.** AD Corinth. Cap. 16. De collectis autem quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi in Ecclesijs Galatiæ, ita & vos facite. Per vnam Sabbathi vnusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: vt non cum venero, tunc collectæ fiant.

ACTOR. Cap. 13. Ingressi synagogam die Sabbathorum, sederunt. Post lectionem autem legis & Prophetarum, miserunt Principes synagogæ ad eos, dicentes, Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite. *Et mox.* Qui enim habitant Hierusalem, & principes eius, hunc ignorantes, & voces prophetarum quæ per omne Sabbathum leguntur, iudicantes impleuerunt.

F **MARC.** Cap. 16. Surgens autem mane prima Sabbathi, apparuit primò Mariæ Magdalene de qua eiecerat septem demonia.

APOCALYP. Cap. 1. Fui in spiritu in Dominica die.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 16. vt supra, litera. E.

ISAI. Cap. 58. Nunquid istud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Domino? Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui fracti sunt, liberos, & omne onus dirumpere. Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Vide sup. lit. D.

MATTH. Cap. 12. In illo tempore abiit Iesus per fata Sabbatho: discipuli autem eius esurientes coeperunt vellere spicas, & manducare. Pharisei autem videntes, dixerunt ei, Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere Sabbathis. At ille dixit eis, Non legistis quid fecerit Dauid quado esuriuit, & qui cum eo erant? Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? Aut non legistis in lege, quia Sabbathis sacerdotes in templo Sabbathum violant, & sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia templo maior est hic. Si autem sciretis quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium: nunquam condemnassetis innocentes. Dominus enim est filius hominis etiam Sabbathi. Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum. Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes, Si licet Sabbathis curare? Vt accusarent eum. Ipse autem dixit illis, Quis erit ex vobis homo, qui habeat ouem vnã, & si ceciderit hæc Sabbathis in foueam, nonne tenebit, & leuabit eam? Quanto magis melior est homo oue? Itaque licet Sabbathis benefacere.

MARC. Cap. 2. Et factum est iterum cum Sabbathis ambularet per fata, & discipuli eius coeperunt progredi & vellere spicas. Pharisei autem dicebant ei, Ecce quid faciunt Sabbathis quod non licet? Et ait illis, Nunquam legistis quid fecerit Dauid, quando necessitatem habuit & esuriit ipse & qui cum eo erant? Quomodo introiit in domum Dei sub Abiathar principe Sacerdotum, & panes propositionis manducauit quos non licebat manducare nisi sacerdotibus, & dedit eis qui cum eo erant? Et dicebat eis, Sabbathum propter hominem factum est;

& non homo propter Sabbathum. Itaque Dominus est filius hominis, etiam Sabbathi.

LVC. Cap. 6. Factum est autem in Sabbatho secundo primo, cum transirent per fata, vellebant Discipuli eius spicas, & manducabant confricantes manibus. Quidam autem Phariseorum dicebant illis, Quid facitis quod non licet in Sabbathis? Et respondens Iesus ad eos, dixit, Nec hoc legitis quod fecit Dauid, cum esuriret ipse & qui cum illo erant, quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis assumpsit, & manducauit, & dedit his qui cum ipso erant, quos non licebat manducare nisi tantum sacerdotibus? Et dicebat illis, quia Dominus est filius hominis, etiam Sabbathi. Factum est autem in alio Sabbatho, ut intraret in synagogam, & doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. Observabant autem scribae & Pharisei si in Sabbatho curaret, vt inuenirent unde accusarent eum. Ipse vero sciebat cogitationes eorum, & ait homini qui habebat manum aridam, surge, & sta in medium. Et surgens stetit. Ait autem ad illos Iesus, Interrogo vos, si licet Sabbathis bene facere, an male: animam saluam facere, an perdere? Et circumspectis omnibus dixit homini, Extende manum tuam: & extendit, & restituta est manus eius.

ET Cap. 13. Erat autem docens in synagoga eorum Sabbathis. Et ecce mulier que habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quam cum videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi, Mulier dimissa es ab infirmitate tua, & imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum. Respondens autem Archisynagogus, indignas quia Sabbatho curasset Iesus, dicebat turbas: sex dies sunt in quibus oportet operari. In his ergo venite, & cura mini: & non in die Sabbathi. Respondens autem ad illum Dominus, dixit, Hypocrite, vnusquisque vestrum Sabbatho non soluit bouem suum, aut asinum a praesepio, & ducit ad aquam? Hanc autem filiam Abraham quam alligauit Sathanas, ecce, decem & octo annis, non oportuit solui a vinculo isto die Sabbathi?

IOAN. Cap. 5. Dicit ei Iesus, tolle grabatum tuum & ambula. Et statim sanus factus est ille, & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem Sabbathum in die

illo. Dicebat ergo Iudaei illi qui sanatus fuerat, Sabbathum est, non licet tibi tollere grabatum tuum. Respondit eis, Qui me sanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum & ambula.

ET Cap. 9. Erat autem Sabbathum quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 16. Vt supra, litera. E.

AUTHORIT. PATR.

1 IUSTINVS Martyr, Apologia. 2. pro Christianis, Versus finem.

Nos autem postea quam ita abluimus, expiauiusque eum qui credit & assensus est, eum ad eos qui fratres dicuntur, ducimus in locum quo conuenerunt comprecandi causa contentis animis, & pro se, & pro eo qui illustratus est, omnibusque alijs qui vbique sunt, vt & veritatis discipuli, & re ipsa bonae sanctaeque vitae cultores, & preceptorum custodes possimus inueniri, vt aeternam salutem adipiscamur. Et post pauca. Die, qui Solis dicitur, omnes qui in oppidis vel agris morantur, vnum in locum conueniunt, commentariaque Apostolorum, vel prophetarum scripta legunt quandiu hora patitur: deinde vbi is qui legit, destitit, is qui praest admonet, & hortatur, vt ea quae lecta sunt, bona imitemur: tum surgimus omnes, ac comprecamur, conclusisque nostris precibus, panis, iam vt dixi, vinumque & aqua offeruntur. Et mox. Die autem Solis omnes publice conuenimus, quod is primus est dies, in quo Deus tenebras & materiam cum mutasset, mundum effecit: & quod eodem die Iesus Christus Conseruator noster a mortuis excitatus est.

Locus orationi designatus.

Die Dominico omnes Christiani conueniunt ad orationem & conuentionem.

2 TERTVL. in Apologet. aduers. Gentes, Cap. 2. Plinius secundus cum Prouinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsus, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de caetero ageret consuluit tunc Traianum Imperatorem, allegans praeter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud se de sacris eorum coperrisse, quam coetus antelucanos ad canendum & Christo, & Deo.

Ante lucem vno in loco sit conuentus ad orandum.

3 ET Cap. 39. Vide sup. Cap. 1. Lect. 13. lit. H. auth. 1.

4 BASIL. Homil. In aliquot scripturae locos, Circa medium. Hac de causa fit iste conuentus, ac Patres nostri has fidelium congregationes in templis statuerunt, vt

In templis sunt congregationes fidelium.

quae singulis diebus discere non valemus, ob eorum penuriam qui haec doceant & ad moneant, singulis annis illa in communi solentate ac celebritate conuenientes, accipiamus. Deinde ea tanquam viaticum ad reliquum tempus custodiamus, & velut in recenti memoria continuo resonantia teneamus.

5 IDEM In Psal. 114. In initio Iam inde ab usque nocte media, cum hoc dictum Martyribus templum subieritis, ipsorum Martyrum Deum, hymnidicis laudibus placabilem vobis reddentes ac propitium, interim tamen non destitistis ad hanc usque diei horam nostrum operiri ad vos aduentum. Quare vobis parata merces est, quod honorem erga Martyres, cultum item Dei, somno & quieti praetuleritis.

Ad templum conuenitur ad orandum & psallendum.

6 HISTORIA Tripart. lib. 1. Cap. 9. Die vero qui Dominicus vocatur, quem Hebraei primum vocant, Graeci autem Soli distribuunt, & qui ante septimum est, sancit (Constantinus) a iudicij alijsque causis vniuersos habere vacationem, & in eo tantum orationibus occupari.

Die Domini eo vacandum orationibus sancit Constantinus.

7 ET Lib. 9. Cap. 38. Ad Hebraeos Apostolus dicit: Mutato sacerdotio, necessario legis mutatio fuit. Igitur nec Apostolus, nec Euangelista, accedentibus ad praedicationem, iugum seruitutis imposuerunt, sed festiuitatem Paschae, & alias celebritates honorandas esse dixerunt. Itaque quoniam amant homines huiusmodi celebritates, eo quod in eis a laboribus quiescunt, singuli per prouincias sicut voluerunt, memoriam salutaris Passionis antiquit ex quadam consuetudine celebrabant. Non enim hoc Saluator aut nostri Apostoli lege praedicaerunt, nec poenitentiam, aut supplicium, aut maledictum, sicut lex Mosaica Iudaeis, nobis Euangelia aut Apostoli sunt minati, sed solummodo in derogationem Iudaeorum, quod in festiuitatibus homicidium commiserunt, in tempore azymorum Saluatorem passum in Euangelij est relatum. Mens namque fuit Apostolorum, non de diebus sancire festiuitatem, sed conuersationem rectam, & Dei praedicare culturam.

Heb. 7.

Diebus festis Deo vacandum.

8 Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, Sanctum Paschae diem ante vernale aequinoctium cum Iudaeis celebrauerit, abijciatur.

Pascha quam dicitur celebrandum.

2 CLEMENS Papa martyr, Const. Apost. lib. 7. Cap. 31. Die Resurrectioni

Die Domini eo conuenit

Domini dicato (Dominicum dicimus) conuenite assidue, gratias agentes Deo.

dum ad gratias Deo agendas.

3 TERTVL. In Apologe. aduersus gentes, Cap. 16. Equum si diem Solis latitiae indulgemus, alia longe ratione quam religione Solis secundo loco ab eis fumus, quid diem Saturni ocio & victui decernunt exorbitantes & ipsi a Iudaico more, quem ignorant.

Cur die Dominicum obsequium Christianis

4 IDEM, Lib. de Corona militis. Cap. 3. Die Dominico ieiunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare.

5 HISTORIA Tripart. Lib. 1. Cap. 9. Vt supra, lit. E. auth. 6.

6 CLEMENS Alex. Lib. 7. Stromatum. Quid enim magnum si quis se contineat ab ijs quae non nouit? Is cum executus sit praeeptum quod est ex Euangelio, facit illum diem Dominicum, quando malam abiecerit cogitationem, & acceperit eam quae est ex cognitione, eam quae est in ipso, Domini glorificans Resurrectionem.

Dominicus dies quomodo celebrandus.

7 AVGVST. tom. 4. Lib. questionum ex utroque Testamento, quest. 108. Inter principium ergo & claritatem qua illuminatus est mundus, Saluator noster & Passus est, & Resurrexit: quia quartadecima Luna passus est, primo die resurrexit: qui iam Dominicus dicitur, quia ipsum Dominus fecit, qui multiplicatos menses fecit, & tempora, & annos.

Dies Dominicus cur sic dicitur.

8 ET Quaest. 112. In lege cautum est, quin quagesimum habere numerum remissionem. Est enim per septem septimanas, primum typum habens Dominici diei: quia sicut post septem dies primus dies ipse est qui initio factus est, qui semper finita septimana dies primus est, ita post septem septimanas quinquagesimus numeratur. In mysterio primus est, qui duplici genere Dominicus dies appellatur. Primum, quia initio factus a Domino est, qui semper in se conuersus per curricula, impleta septimana, primus est. Deinde, quia in eo resurrexit Dominus, triumphata morte, Dominicus etiam nuncupatur.

Ante lucem vno in loco sit conuentus ad orandum.

Duplici ratione dies Dominicus sic nuncupatur.

9 IDEM tom. 2. Epist. 86. ad Casulanum. Praepositur ergo dies Dominicus Sabbatho, fide resurrectionis, non consuetudine refectionis. Et iterum. Nam propterea, sicut Iudaei, Sabbathis non vacamus, etiam si ad significandam requiem, quae illo die significata est, (scilicet die Dominico) Christiana sobrietate & frugalitate seruata, ieiunij vinculum relaxamus.

Dies Dominicus Sabbatho praepositur.

10 IDEM Epistola. 119. Ad Ianuarium, Cap. 12. Inter omnia illa decem præcepta, solum ibi quod de Sabbatho positum est, figuratè obseruandum præcipitur: quam si guram nos intelligendam, non etiam per otium corporale celebrandam suscepimus. Cum enim Sabbatho significetur spiritalis requies, de qua dictum est in Psalmo: Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus, quò vocantur homines ab ipso Domino dicente: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. *Et max.* Obseruare tamen diem Sabbathi non ad literam iubemur secundum otium ab opere corporali, sicut obseruant Iudæi: & ipsa eorum obseruatio, quia ita præcepta est, nisi aliam quandam spiritualem requiem significet, ridenda iudicatur. Vnde non inconuenienter intelligimus ad amorem excitandum, quo ad requiem tēdimus, valere omnia quæ figuratè in scripturis dicuntur. Quandoquidem non solum in Decalogo figuratè præcipitur, ubi requies commendatur, quæ ubique amatur, sed in solo Deo certa & sancta inuenitur.

Præceptum de colendo Sabbatho, quomodo ad Christianos pertineat. Psalm. 45. Matth. 11.

11 ET Cap. 13. Dies tamen Dominicus non Iudæis, sed Christianis Resurrectione Domini declaratus est, & ex illo habere cœpit festiuitatem suam. Animæ quippe omnium Sanctorum ante resurrectionem corporis, sunt quidem in quiete, sed in ea non sunt actione qua corpora recepta vegetantur. Talem quippe actionem significat dies octauus, qui & primus: quia non aufert illam requiem, sed glorificat. Non enim redit cum corpore difficultas

ex corpore, quia nec corruptio: Oportet enim corruptibile hoc indui incorruptionem, & mortale hoc indui immortalitatem. Quapropter ante Resurrectionem Domini, quāuis Sanctos Patres plenos Spiritu prophetico, octauæ sacramentum nequaquam latēret, quo significatur resurrectio: (nam & pro octaua Psalmus inscribitur: & octauo die circuncidebatur infantes: & in Ecclesiaste ad duorum testamentorum significationem dicitur, Illis septem, & illis octo reseruatum est: tamē illis est occultatum, & solum celebrandum Sabbathum traditum est, quia erat antea requies mortuorum. Resurrectio autem nullius erat, donec veniret Christus, qui resurgēs ex mortuis, iā

Cap. 11.

non moreretur, & mors illi ultra non dominaretur. Sed postquam facta est talis Resurrectio in corpore Dominico, ut præiret in capite Ecclesiæ, quod corpus Ecclesiæ speraret in fine, iam etiam dies Dominicus, id est, octauus, qui & primus, inciperet celebrari, ipsa etiam cauta intelligitur, cur obseruandum Pascha, ubi agnum occidere & comedere iubentur, quod manifestissimè passionem Domini præfiguratur, non eis ita præceptum, ut attenderent occurrere Sabbathum, & cum mense nouorum & tertiam Lunæ hebdomadam concurrere, ut eundem quoque diem Dominus potius sua passione signaret, qui etiam Dominicum, id est, octauum, qui & primus est, declaraturus aduenerat.

12 IDEM tom. 6. lib. contra Adimantium Manichæi discipulum, Cap. 16. Nos quoque & Dominicum diem, & Pascha solēniter celebramus, & quaslibet alias Christianas dierum festiuitates. Sed quia intelligimus quò pertineant, non tempora obseruamus, sed quæ illis significantur temporibus.

13 LEO Magnus Epist. 81. Ad Dioscorum, Cap. 1. Dies Resurrectionis Domine tantis Diuinarum dispositionum mysterijs est consecrata, ut quicquid est à Domino insignius constitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mūdus sumpsit exordium. In hac per Resurrectionem Christi, & mors interitum, & vita accepit initium. In hac Apostoli à Domino prædicantibus omnibus gentibus Euangelij tubam sumunt, & inferendum vniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt. In hac (sicut B. Ioannes Euangelista testatur) congregatis in vnum discipulis, ianuis claulis, cum ad eos Dominus introisset, insufflauit & dixit, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erunt. In hac denique promissus à Domino Apostolis Spiritus sanctus aduēnit.

1 IGNATIUS In epistola ad Philipenses. Dies festos nolite inhonorare.
2 HISTORIA Ecclesiastica Euseb. li. 7. Cap. 19. ex Dionysij epist. Paschali. Alijs fortassis hominibus nō videatur tempus hoc, tempus esse solennitatis: quoniā quidem luctus ubiq; & acerba lamentatio in plateis cuncta circumstrepit, gemitus vetō inest & mugitus in domib; propter multitudinem morientium. Sicut enim de primo-

Rom. 6.

Solēnitates Christianorum.

Dominica dies excellētia.

Genes. 1.

Marc. 16.

Matth. 18.

Ioan. 20.

Ioan. 14. 16.

Festi dies honorandis.

Exo. 12. primogenitis quondam Ægyptiorum referatur, ita etiam nunc ingens vbique clamor at tollitur. Non enim domus (sicut scriptum est) in qua non sit mortuus. Primò nanque ipsi manibus suis partem maximam & meliorem populi ceciderunt, persequendo sanctos: partem verò quæ superfuerat, pestilens nunc ægritudo confūmit. Sed nos neque in persecutionibus cum iugulareremur, à festiuitate cessauimus, nec vnquam nobis potest solennitas impediri: quibus præcipitur in tribulatione gaudere. Omnis igitur nobis locus quicumque à tyrannis eligebatur ad poenā, siue ager ille, seu desertum fuit, siue insulæ, siue carcer, solennitatē nobis impedire nō potuit. Letissimā verò super omnes habere solennitatem beati Martyres, qui cū sanctis Angelis in cœlo Pascha curarunt.

3 ORIG. tom. 2. In diuersos, homil. 3. quæ est in Cap. 2. Matth. Paruuli ad memoriam æternæ laudis à beato Euangelista in sancto Euangelio conscribuntur, horum & memoria semper, ut dignum est in Ecclesijs celebratur secundum integrum ordinē Sanctorum, ut primorum martyrum pro Domino occisorum, & ut ipsa Bethleem primitias Domino martyrum, in qua natus est ipse Saluator, obtulisse videatur. *Et max.* Bene ergò & secundum voluntatem Dei eorum memoriam Sancti patres celebrari mandauerunt sempiternā in Ecclesijs, vel ut pro Domino morientium, vel ut pro Iudæis & gentibus credituris, vel etiam pro ipsis parentibus, quorum parentes præ nimio dolore (ut diximus) percutiebantur, ut eis intercessio filiorum apud Deum plurimū profuisset.

Festum Sanctorum Innocentii & aliorum celebrari iusserunt.

4 AVGVST. tom. 2. Epist. 118. ad Ianuarium, Cap. 1. Vide sup. Cap. 1. Lect. 13. littera. L. auth. 8.

5 IDEM tom. 9. In Ioannem, tract. 17. ad fi. At ubi impleta sunt omnia opera eius, sexta Sabbathi inclinato capite tradidit spiritum, & in sepulcro, Sabbatho requieuit ab omnibus operibus suis. Ergò tanquam diceret Iudæis, Quid expectatis, ut nō operer Sabbatho? Sabbathi dies ad significationē meam vobis præceptus est.

6 EVSEB. Ecclesiasticæ Hist. lib. 10. Cap. 14. Tempore quo apud Alexandriam Petri martyris diem Alexander Episcopus agebat, cum post expleta solennia conuenturos ad conuiuium suum clericos expectaret in loco mari vicino, videt eminūs

Sabbatum datum ad significandū Christum.

Dies Martyris celebris.

puerorum supra oram maris ludum, imitantium (ut fieri solet) Episcopum, atq; ea quæ in Ecclesijs geri mos est.

7 GREGOR. Nazian. Oratione. 43. in Nouam Dominicam. De Encarniis honorandis, lex Vetus est, eaque præclare constituta, vel potius de rebus nouis per Encarnia honore cōplectendis, idque non semel, verum sæpius, nimirum qualibet anni conuersione eundem diem aduehente: ne aliò qui res pulchræ progressu temporis euanescant, atque obliuionis gurgite obscuratæ dilabantur.

Encarnia honorifice celebranda.

8 IDEM, Oratione. 44. in Sanctam Pentecosten. De hoc festo pauca disseramus, ut spiritali modo festum diem agitemus. Alius nanq; alia festi celebrandi ratione oblectatur: at cultor Verbi sermone gaudet, eòq; præsertim qui tempori maxime congruit. Nec quicquam elegantem & honestum hominem perinde delectat, ut festi amantem spiritalis festorum celebratio. Quod ut perspicuum fiat, ita rem consideremus. Festos dies Iudæus etiam agit, verum iuxta literam: legem enim corpoream consecrans, ad spiritualem legem non peruenit. Festos quoque dies Gentilis agit, verum iuxta corpus, deorsq; suos & dæmones: quorum alij obscenarum rerum effectores atq; architecti sunt, quemadmodum ipsimet asserunt: alij ex obscenis rebus honorem consecuti sunt. Ac proinde foeda quoque & obscæna est eorum celebrandi ratio: ut hoc ipsum quod peccant, in Dei honorem cedat, ad quem vitium, quasi res quædam honesta & prædicanda, confugit. Feriamur ipsi quoque, verum ut spiritui gratum est. Gratum est porrò eam à nobis feriandi rationem iniri, ut eorum quæ in rem sunt, vel aliquid dicamus, vel agamus. Nec feriari nostrum quicquam est aliud, quam animæ thesaurum aliquem earum rerum condere, quæ firmæ sunt ac stabiles, & manibus tenentur, non autem suffugiunt & dilabuntur: leuiterque duntaxat sensum demulcent: magna autem ex parte (meo quidem iudicio) labefactant, noxamq; inferunt.

Festi dies celebrandi: et quomodo.

9 CHRYSOS. tom. 3. Oratione, De Beato Philogonio, circa med. Appetit festum omnium festorum maxime venerandum, adorandumq;: quod si quis appellet omnium festorum Metropolitim, haud quaquam aberret. Quod autem hoc est? Christi iuxta carnem Natiuitas. Ab hoc enim illustratio Dei, festum videlicet Epiphaniarum, ac sacrum Pascha, Ascen-

Festum Natiuitatis Christi, Epiphania, Resurrectio, Ascensionis, et Pentecostes.

Ascensio, & Pentecoste, originem ac fundamentum ducunt.

10 **AVGVST.** tom. 1. Confessionū, Lib. 6. Cap. 2. Et si multæ essent quæ illo modo videbantur honorandæ memoriæ defunctorum.

Memoria defunctorum honoranda.

11 **AMBROS.** tom. 3. Serm. 61. Scire debet sanctitas vestra, fratres, hanc sanctam Pentecostes diem qua ratione curemus, vel cur istorum quinquaginta dierum numero,

Festum Pentecostes cur celebretur.

fit nobis iugis & continua festiuitas, ita ut hoc omni tempore, neque ad obseruandum indicamus ieiunia, neque ad exorandum Deum genibus succidamus, sed sicut Dominica solemus facere, erecti & feriat Resurrectionem Domini celebramus. Dominica enim nobis omnino venerabilis est atque solennis, quia in ea Saluator velut Sol oriens discussis infernorum tenebris, luce Resurrectionis emicuit: ac propterea ipsa dies ab hominibus seculi, dies Solis vocatur, quod ortus eam Sol iustitiæ Christus illuminet. Instar ergo Dominicæ tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies velut Dominici supputantur. Resurrectio enim Dominica est. Nam in Dominica resurgens Saluator reuersus ad homines est, & post Resurrectionem tota quinquagesima cum hominibus commoratus est. Aequalis ergo eorum necessarium ut esset festiuitas, quorum æqualis esset & sic quantitas.

12 **HISTORIA** Tripart. Lib. 9. Cap. 38. Vt sup. lit. E. auth. 6.

13 **HILARIVS,** In Prologo Psalmorum. Et hæc quidem Sabbatha Sabbathorum, ea ab Apostolis religione celebrata sunt, ut his quinquagesimæ diebus nullus neque in terram strato corpore adoraret, neque ieiunio festiuitatē spiritualis huius beatitudinis impediret. Quod & ipsum extrinsecus etiam in diebus Dominicis est constitutum, qui vltra Sabbathi numerum per plenitudinem Euangelicæ prædicationis accedunt. Nanque cum in septimo die Sabbathi sit & nomen & obseruantia constituta: tamen nos in octaua die, quæ & ipsa prima est, perfecti Sabbathi festiuitate lætamur.

Dies Pentecostes et Dominici quomodo celebrandi.

14 **AVGVST.** tom. 9. In Ioan. tractat. 120. Vna Sabbathi est, quem iam diē Dominicum propter Domini Resurrectionem mos Christianus appellat, quem Matthæus solus in Euangelistis, primā Sabbathi nominauit.

Dies Dominicus.

15 **IDEM** tom. 9. In præfatione epist.

Ioann. Meminit sanctitas vestra Euāgelium secundum Ioannem ex ordine lectionum nos solere tractare. Sed quia nunc interpolata est solennitas Sanctorum dierum, quibus certas ex Euāgelio lectiones oportet in Ecclesia recitari, quæ ita sunt annuæ, ut aliæ esse non possint, ordo ille quem susceperamus, necessitate paululum intermissus est, non omissus.

In festis lectionibus scripturarum.

1 **TERTVL.** Lib. 2. aduersus Marcionem. Cap. 21. Sic & in cæteris contrarietatem præceptorum ei exprobras, ut nobili, & instabili, prohibentis Sabbathi operari, & iubentis arcam circūferri per dies octo, id est, etiam Sabbatho, in expugnatione ciuitatis Hierico. Nec Sabbathi enim inspicias legem, opera humana, non Diuina prohibentem. Siquidem, sex (inquit) diebus operare, & facies omnia opera tua: septima autem die Sabbathiza Domino Deo tuo, non facies in eo omne opus. Quod? utique tuum. Consequens enim est ut ea opera Sabbatho auferret, quæ sex diebus supra indixerat, tua scilicet, id est, humana & quotidiana.

In Sabbatho que licita, que illicita.

Exod. 10.

Arcam verò circūferre, neque quotidianū opus videri potest, neque humanum; sed & rarum, & sacrosanctū, & ex ipso tunc Dei præcepto, utique Diuinum. Quod & ipse quid significaret edissererem, nisi longum esset figuras argumentorum omnium Creatoris expandere, quas forsitan nec admittis. Sed plus est si de absolutis reuincamini, simplicitate veritatis, non curiositate: sicut & nunc certa distinctio est Sabbathi, humana non Diuina opera prohibentis.

Iosue. 6.

Exo. 20.

Iosue. 6.

2 **IDEM** In Apologetico, Cap. 39. Vide sup. lit. E. auth. 3.

3 **CONCIL.** Agathense, tomo. 1. Canon. 47. Missas die Dominico secularibus totas tenere speciali ordine præcipimus, ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat. Qui si fecerint, ab Episcopo publicè confundantur.

Missam die Dominico audientiam.

4 **CANON** Apostolorum. 10. Omnes fideles qui ingrediuntur Ecclesiam, & scripturas audiunt, non autem perseuerant in oratione, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiæ commouentes, conuenit communionem priuari.

In Ecclesia lectiones audienda & communio percipienda.

5 **AVGVST.** tom. 8. in Psal. 88. in fi. Natalitia Sanctorum cum sobrietate celebrate, ut imitemur eos qui præcesserunt, & gaudeant de vobis qui orant pro vobis, ut benedictio Domini in æternum maneat super vos. Fiat, fiat.

Natalitia Sanctorum celebranda.

6 **IDEM** tom. 10. serm. 1. de tempore. Quotiescunq; aut natalē Domini, aut reliquas solennitates celebrare disponitis, ebrietatē ante omnia fugite, iracundiæ quasi bestiarum crudelissimæ repugnatē, odium vel venenum mortiferum de corde vestro repellite: & tanta sit in vobis charitas quæ non solum vsque ad amicos, sed etiam vsque ad ipsos perueniat inimicos, ut securè possitis dicere in oratione Dominica: Dimitte nobis debita nostra, &c.

In festis quid fugiendum.

Matth. 6.

Cur festi dies instituti.

7 **ET** Sermo. 251. Sciendum est fratres charissimi, quod ideò à Sanctis Patribus nostris constitutum est Christianis & mandatum, ut in solennitatibus Sanctorum, & maximè in Dominicis diebus, otium haberent, & à terreno negotio vacarent, ut paratiores & promptiores essent ad Diuinum cultum, cum non haberent quod eos inde retardaret incommodum, relinquerentq; eo tempore terrenam sollicitudinem, quò facilius possent Dei intendere voluntatem.

Psal. 45.

Inde ipse Dñs per Prophetā dicit, Vacate, & videte quoniam ego sum Deus. At hi qui diuersis curis ac negotijs implicati, hanc sententiam Dei spernunt, & Diuinæ contemplationi vacare nolunt, timeo quòd in futuro iudicio, illis ianuā Domini pulsantibus atque aperiri poscentibus, Dominus respōdeat, Amen dico vobis, nescio vos. Discedit à me omnes qui operamini iniquitatem.

Luc. 13.

Et qui modò Deum quærere negligunt, ab ipso tunc respuantur. Idcirco fratres mei non sit vobis molestum, in Dominicis diebus & in natalitijs Sanctorum Diuino studere cultui. Dominicū ergo diem Apostoli & Apostolici viri ideò religiosa solennitate habendum sanxerunt, quia in eodem Redemptor noster à mortuis resurrexit. Quicquid ideò Dominicus appellatur, ut in eo à terrenis operibus vel mundi illecebris abstinentes, tantum Diuinis cultibus seruiamus, dantes scilicet diei huic honorē & reuerentiam, propter spem resurrectionis nostræ,

Dominici dies solennitates.

quam habemus in illo. Nam sicut ipse Dñs Iesus Christus & Saluator resurrexit à mortuis, ita & nos resurrekturos in nouissimo die speramus. Apparet autē hunc etiam in scripturis sanctis esse solennem. Ipse enim est primus dies seculi, in ipso formata sunt elementa mundi, in ipso creati sunt Angeli: in ipso quoq; à mortuis resurrexit Christus, in ipso de coelis Spiritus sanctus super

Genes. 1.

Act. 2. Exod. 16.

Apostolos descendit, Manna in eremo primum de coelo datum est. His enim speciebus ac talibus indicijs, Dominica dies extat insignis. Ac ideò sancti Doctores Ecclesiæ decreuerunt omnem gloriā Iudaici Sabbathismi in illā transferre, ut quod ipsi in figura, nos celebraremus in veritate: quia tunc erit requies nostra vera, quando resurrectio fuerit perpetrata, & remuneratio in anima & corpore simul perfecta. Obseruamus ergo diem Dñicam fratres, & sanctificemus illam, sicut antiquitus præceptū est de Sabbatho, dicente legislatore, A vespera vsq; ad vesperam celebrabitis Sabbatha vestra. Videamus ne otium nostrū vanū sit, sed à vespera diei Sabbathi vsq; in vesperā diei Dominici sequestrati à rurali opere, & ab omni negotio, soli Diuino cultui vacemus. Sic quoq; sanctificamus ritē Sabbathum Dñi, dicente Dño, Opus nō facietis in eo. Veniat ergo, cuiuscunq; possibile sit, ad vespertinā atq; nocturnā celebrationē, & oret ibi in conuentu Ecclesiæ pro peccatis suis Deum. Qui verò hoc non possit, saltem in domo sua oret, & non negligat Deo soluere votum ac reddere pensum seruitutis.

Leuit. 23.

Ista quomodo celebranda & à quibus celebrandum.

In die verò nullus se à sacra Missarum celebratione separet, neque otiosus quis domi remaneat, cæteris ad Ecclesiam pergentibus: neque in venatione se occupet, & diabolico mancipetur officio circunuagando campos & sylvas, clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum nec orationis verba ex intimo pectore ad Deum proferens.

LECTIO VII.

DOCTOR.

VENTVM est iam ad posterioris tabulæ præcepta, quæ rectam cum proximis viuendi normam præscribunt. Quod nam est omnium primum?

S ADO-

A D O L E S C E N S.

^a Exo. 20. Leuit. 19. Prouer. 23.
Ecclesiastici. 3. Colof. 3.

*Honora^a patrem tuam, & matrem tuam, vt sis longæuus
super terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.*

D O C T O R.

Quem his verbis sensum voluit exprimere Legis-
lator?

A D O L E S C E N S.

Iubet in primis vt ijs vehementer afficiamur, eosq; be-
neuolentia atq; honore cumulatè prosequamur, quibus
multò plura quàm cæteris omnibus debemus, id est, Pa-
rentibus, ^b sine quorum ope, neque in lucem hanc vn-
quàm aliquando venissemus: ^c & eorum prætereà benefi-
centia ac labore diligenter sumus educati.

^b Ecclesiastici. 7. Tob. 4.
Matt. 15. Mar. 7. Ephes. 6.

^c Exod. 13. Deut. 11. & 32.
Ecclesiastici. 3. 1. Timosh. 5.

D O C T O R.

Nullos ne alios patris ac matris nomine intelligis, quã
qui nos in hunc mundum produxerunt?

A D O L E S C E N S.

Omnes huc etiam reuoco, quicumq; tandem illi sint,
Magistratus (siue rebus illi tantum humanis, siue etiam
Diuinis imperent) ^d quibus ex animo, & sponte paren-
dum est. ^e Sed & ijs qui vsu rerum ac ætate nos antecel-
lunt, suus quoque honor est tribuendus.

^d Deut. 17. Exod. 12. Prou. 14.
16. 17. & 24. Baruc. 2. Mat
th. 17. & 23. Act. 10. & 20.
Luc. 10. Roma. 13. 1. Petr. 2.
Tit. 3. Iust. apolo. 1. & 2. Ter
tul. apolo. c. 30. 31. 32. & 33.
& ad Scapul. Aug. epist. 169.
& contr. Maxi. lib. 3. c. 1. Chry-
sost. in. 13. ad Rom. & Hiero.
ad Tit. 3.

^e Leuit. 19. Prouer. 16.

D O C T O R.

Quid honoris nomine intelligis, quem censes ijs po-
tissimum deberi qui nos genuerunt, ac deinde cæteris
in suo quoque ordine?

A D O L E S C E N S.

Non solum vt ne quid illis molestiæ inferamus, aut
eos iusto honore ac beneuolentia fraudemus, ^f sed etiã
vt illos, si quando res ita incidet, opera nostra, & indu-
stria, atque adeò opibus subleuemus.

^f Exod. 21. Leuit. 20. Ezech. 22.

^g Deut. 15. 3. Reg. 2. 1. Tim. 5.
Aug. cont. Adiman. c. 6. & Super
Exod. lib. 2. q. 6. & tract. 19. in
Ioan. Chrysost. in epist. ad Ephes.
c. 6. & ad Colof. cap. 4.

D O C T O R.

Et eam, quã video huic adiectam esse præcepto, pro-
missionem, quo sensu explicas?

A D O.

A D O L E S C E N S.

Vt hæc longæua vita, non solum ea sit quæ bonorum ac
malorum sæpe solet esse communis, ^h sed qua maximè in cœ-
lo perpetuò beati homines perfruuntur. ⁱ Et in eos tamen qui
Legis hanc tam liberalem auctoritatem violarint, supplicia ex-
trema sunt alibi constituta.

(sihus meo
suis es, ate
adhibetis)

(sihus meo
suis es, ate
adhibetis)

^h Esaj. 6. Math. 5.
Psal. 141. August.
ubi sup.
ⁱ Exo. 21. Ezech. 22.
Prouer. 1. Deut. 27.
Roman. 1.

A V T H O R I T. S C R I P.

A

EXOD. Cap. 20. Vt in textu.
ELEVIT. Cap. 19. Vnusquisq; pa-
trem suum, & matrem suam timeat.

PROVER. Cap. 23. Audi patrè tuū
qui genuit te, & ne contempnas cum senue-
rit mater tua. *Et mox.* Gaudeat pater tuus
& mater tua, & exultet quæ genuit te.

ECCLISIATICI Cap. 3. Filij
Sapientiæ, Ecclesia iustorum: & natio illo-
rum obedientia & dilectio. Iudicium patris
audite filij, & sic facite, vt salui sitis. Deus
enim honorauit patrem in filijs: & iudiciū
matris exquirens, firmavit in filios. Et sicut
qui thesaurizat, ita & qui honorificat ma-
trem suam. Qui honorat patrem suum, iu-
cundabitur in filijs, & in die orationis suæ
exaudietur. Qui honorat patrem suum, vi-
ta viuet longiore: & qui obedit patri, refri-
gerabit matrem. Qui timet Dominum, ho-
norat parentes, & quasi Dominis seruiet
his qui se genuerunt. In opere & sermone
& omni patientia honora patrem tuum, vt
superueniat tibi benedictio à Deo, & bene-
dictio illius in nouissimo maneat. Benedi-
ctio patris firmat domos filiorum, maledi-
ctio autem matris eradicat fundamēta. Ne
glorieris in contumelia patris tui: nō enim
est tibi gloria, sed confusio. Gloria enim
hominis ex honore patris tui, & dedecus
filij pater sine honore. Fili suscipe senectā
patris tui, & non contristes eum in vita il-
lius: & si defecerit sensu, veniam da, & ne
spernas eū in virtute tua: elemosyna enim
patris non erit in obliuione. Nam pro pec-
cato matris restituetur tibi bonum, & in
iustitia ædificabitur tibi, & in die tribula-
tionis commemorabitur tui: & sicut in se-
reno glacies, soluentur peccata tua. Quam
malæ famæ est qui derelinquit patrem, &
est maledictus à Deo qui exasperat matrè.

AD COLOS. Cap. 3. Filij obedite

parentibus per omnia: hoc enim placitum
est in Domino.

B

ECCLIASTICI Cap. 7. Ho-
nora patrem tuum, & gemitus matris tuæ
ne obliuiscaris. Memento quoniam nili per
illos, natus non fuisses: & retribue illis, quo-
modò & illi tibi.

TOBIÆ Cap. 4. Honorem habebis
matri tuæ omnibus diebus vitæ eius. Me-
mor enim esse debes quæ & quanta peri-
cula passa sit propter te in vtero suo.

MATT. Cap. 15. Ipse autem respon-
dens ait illis, Quare & vos transgredimini
mandatum Dei propter traditionē vestrā?
Nam Deus dixit, Honora patrem & ma-
trè: & qui maledixerit patri vel matri, mor-
te moriatur. Vos autē dicitis, Quicumq; di-
xerit patri vel matri, Munus quodcunq; est
ex me, tibi proderit, & nō honorificabit pa-
trē suū aut matrē suā: & irritū fecistis man-
datū Dei propter traditionem vestram.

MARCI Cap. 7. Et dicebat illis, Be-
nè irritum fecistis præceptum Dei, vt tra-
ditionem vestram seruetis. Moyses enim di-
xit, Honora patrem tuum & matrem tuam:
&, Qui maledixerit patri vel matri, morte
moriatur. Vos autem dicitis, Si dixerit ho-
mo patri aut matri, Corban (quod est do-
rum) quodcunq; ex me, tibi profuerit: &
vltra non dimittitis eum quicquàm facere
patri suo aut matri, rescindentes verbum
Dei per traditionem vestram quam tradi-
distis.

AD EPHES. Cap. 6. Filij obedite
parentibus vestris in Domino. Hoc enim
iustum est. Honora patrem tuū & matrem
tuam (quod est mandatum primum in pro-
missione) vt benè sit tibi, & sis longæuus su-
per terram.

EXOD. Cap. 13. Narrabisq; filio tuo
in die illo dicens, Hoc est quod fecit mihi
Dñs quando egressus sum de Ægypto. *Et*
iterum. Cumq; interrogauerit te filius tuus
cras dicens, Quid est hoc? respōdebis ei, In

manu forti eduxit nos Dñs de terra Ægypti de domo seruitutis. Nam cum induratus esset Pharaos, & nollet nos dimittere, occidit Dñs omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito hominis vsq; ad primogenitum iumentorum: idcirco immolo Domino omne quod aperit vuluam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo.

DE VTERO. Cap. 11. Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspēdite pro signo in manibus, & inter oculos vros collocare. Docete filios vestros, vt illa meditetur, quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atque surrexeris.

ET CAP. 32. Interroga patrem tuum, & annūciabit tibi, maiores tuos, & dicet tibi.

ECCLESIAS TI. Cap. 3. vt supra litera. A.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 5. Si qua autē vidua filios aut nepotes habet, discat primum domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus. Hoc enim acceptum est coram Deo.

DE VTERO. Cap. 17. Vide supra Cap. 1. Lect. 13. litera. G.

EXOD. Cap. 22. Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices.

PROVER. Cap. 14. Acceptus est Regi minister intelligens: iracundiam eius inutilis sustinebit.

ET CAP. 16. Abominabiles Regi qui agunt impiè: quoniam iustitia firmatur solium. Voluntas Regum labia iusta: qui recta loquitur, dirigetur. Indignatio Regis, nunciij mortis: & vir sapiens placabit eam. In hilaritate vultus Regis, vita: & clementia eius quasi imber serotinus.

ET CAP. 17. Ira patris filius stultus, & dolor matris quæ genuit eum. Nō est bonum, damnum inferre iusto: nec percutere principem qui recta iudicat.

ET CAP. 24. Time Dominum fili mi, & Regem: & cum detractoribus ne commiscearis. Quoniam repente confurget perditio eorum, & ruinam vtriusque quis nouit.

BARVCH. Cap. 2. Sic dicit Dominus, Inclinate humerum vestrum, & ceruicem vestram, & opera facite Regi Babylonis: & sedebitis in terra quam dedi patribus vestris: Quod si nō audieritis vocem Domini Dei vestri, operari Regi Babylonis: defectionem vestram faciam de ciuitatibus Iuda, & à foris Hierusalem, & auferam à

vobis vocem iucunditatis, & vocem gaudij, & vocem sponsi, & vocem sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam. Et audierunt vocem tuam vt operarentur Regi Babylonis, & statuisti verba tua quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, vt transferrentur ossa Regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo. Et ecce proiecta sunt in calore Solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame, & in gladio, & in emissione.

MATT. Cap. 17. Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei, Magister vester nō soluit didrachma? ait, Etiam. Et cum intrasset in domum, præuenit eum Iesus, dicens, Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum, à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Iesus, Ergo liberi sunt filij. Vt autem nō scandalizemus eos, Vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies statèrem: illum sumens, da eis pro me & te.

ET CAP. 23. Tunc Iesus locutus est ad turbas, & ad Discipulos suos, dicens, Super cathedram Moyfi sederunt Scribæ & Pharisei. Omnia ergo quæcunq; dixerint vobis, seruate & facite.

ACTO. Cap. 10. Et factum est cum intrasset Petrus, obuius venit ei Cornelius & procidens ad pedes eius, adorauit.

ET CAP. 20. A Mileto autem mittens Ephesum, vocauit maiores natu Ecclesiæ. Et attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

LVCA. Cap. 10. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

AD ROM. Cap. 13. Vide sup. Cap. 1. Lect. 13. lit. I. Et deinde. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vestigal, vestigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

PRIOR. Petri, Cap. 2. Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue Regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Quia sic est voluntas Dei, vt beneficientes, obmutescere faciatis imprudentium hominum igno-

ignorantiam; quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei. Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate, serui subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam dyscolis.

AD TITVM. Cap. 3. Admone illos Principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare.

LEVITI. Cap. 19. Coram cano capite consurge, & honora personam senis, & time Dominum Deum tuum.

PROVER. Cap. 16. Corona dignitatis senectus, quæ in vijs iustitiæ reperitur.

EXOD. Cap. 21. Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur. Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur.

LEVIT. Cap. 20. Qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. Patri matrig; qui maledixerit, sanguis eius sit super eum.

EZECHIE. Cap. 22. Patrem & matrem contumelios affecerunt in te, &c. Dispergam te in nationes, & ventillabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam à me.

DEUTE. Cap. 15. Si vnus de fratribus tuis qui morantur intra portas ciuitatis tuæ in terra quâ Dñs Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem deuenit: nō obdura bis cor tuum, nec contrahas manum tuam, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum quo eum indigere perspexeris. Caue nē forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat septim⁹ annus remissionis, & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei, nec ages quippiam callidè in eius necessitatibus subleuadis: Vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris.

LIB. 3. Reg. Cap. 2. Venit ergo Bethsabe ad Regem Salomonem, vt loqueretur ei pro Adonia: & surrexit Rex in occursum eius, adorauitq; eam & sedit super thronum suum, positusq; est thronus matri eius, quæ sedit ad dexteram eius. Dixitque ei, Petitionem vnā paruulam ego deprecor à te, ne confundas faciem meam. Et dixit

ei Rex, Pete mater mea, neque enim fas est vt auertam faciem tuam.

PRIOR. AD TIMO. Cap. 5. Qui bene præsumt presbyteri duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim scriptura, Non infranabis os boui trituranti. Et, Dignus est operarius mercede sua.

AD EPHE S. Cap. 6. Vt supra, litera. B.

MATT H. Cap. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cælorum, &c. Gaudete & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cælis.

PSAL. 141. Clamaui ad te Domine, dixi, Tu es spes mea, portio mea in terra uiuentium.

EXOD. Cap. 21. Vt supra, litera. F. **EZECHIE.** Cap. 22. Vt supra, litera. F.

PROVERB. Cap. 1. Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. *Et post pauca.* Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subfannabo, cum vobis id quod timebatis aduenit. Cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia.

DE VTERO. Cap. 27. Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem. Et dicet omnis populus, Amen.

AD ROMAN. Cap. 1. Parentibus non obedientes. Et qui talia agunt, digni sunt morte.

AVTHORIT. PATR.

IUSTINVS Martyr Apologia. 1. pro Christianis. Breuiter respondebo, Ni ita sit, latores legum iniuria eos, qui præcepta honesta violent, supplicij coërcere. Quoniam autem iniusti illi non sunt, eorumque parens per verbum eadem facere docuit: ij qui eis assentiuntur, non sunt in culpa.

ET APOLOGIA. 2. Tributa verò & census ijs qui à vobis constituti sunt, vbique in primis conamur pendere, quemadmodum ab eo instituti sumus. Cum enim quidam ad eum adijissent, quærentque, num tributum pendendum esset Cæsari, quæ fuissetque ex eis vicissim, cuius imaginem & simulacrum nummus haberet, ac

respondissent, Cæsaris: rursus eis respondit: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei, Deo.

Orandū pro Regibus.

3 TERTVL. in Apologetico, Cap. 30. Nos pro salute Imperatorum Deum inuocamus æternū, Deum verum, & Deum viuū, quem & ipsi Imperatores propitiū sibi præter cæteros malunt. Sciunt quis illis dederit Imperium, sciunt quis homines, quis & animam: sentiunt eū Deum esse solum, in cuius solius potestate sunt, à quo sunt secundi, post quem, primi. Et mox. Il- luc suspicientes Christiani manibus expan- sis, quia innocuis: capite nudo, quia non eru- bescimur: denique sine monitore, quia de- pectore oramus, precantes sumus semper pro omnibus Imperatoribus, vitā illis pro- lixam, Imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populū probum, orbem quietum, quæcunq; homi- nis & Cæsaris vota sunt.

4 ET Cap. 31. Qui ergo putas nihil nos de salute Cæsarum curare, inspice Dei vo- ces, literas nostras, quas neque ipsi suppri- mimus, & pleriq; calus ad extraneos transf- erunt. Scito, ex illis præceptum esse nobis, ad redundantiam benignitatis, etiam pro inimicis Deum orare, & pro persecutori- bus nostris bona precari.

Matth. 6.

5 ET Cap. 32. Qui magis inimici & per- secutores Christianorum, quàm de quorum maiestate conuenimur in crimen? Sed etiā uominatim atq; manifestè: Orate (inquit) pro Regibus, & pro Principibus, & pote- statibus, ut omnia tranquilla sint.

1. Tim. 2.

6 ET Cap. 33. Sed quid ego amplius de religione atque pietate Christiana in Im- peratorem? quem necesse est suspiciamus, ut eum quem Dominus noster elegit, ut meritò dixerim, noster est magis Cæsar, ut à nostro Deo constitutus: itaque ut meo, plus ego illi operor in salutem.

Principes honore affi- ciendi.

7 IDEM, Lib. ad Scapulam, Cap. 2. Christianus nullius est hostis, nedum Im- peratoris: quem sciens à Deo suo consti- tuti, necesse est ut & ipsum diligat, & reue- reatur, & honoret, & saluum velit, cum to- to Romano Imperio, quousque seculum sta- bit: tandiu enim stabit. Colimus ergo & Imperatorem sic, quomodo & nobis licet, & ipsi expedit, ut hominem à Deo secun- dum, & quicquid est, à Deo consecutum, & solo Deo minorem.

8 AVGVSTIN. tom. 2. Epistola 165. Quod vsque adeo cœlestis Magister

cauendum præmonuit, ut etiam de præ- positis malis plebem securam faceret, ne propter illos doctrinæ salutaris cathedra desereretur, in qua coguntur etiam mali bo- na dicere. Neque enim sua sunt, quæ dicunt, sed Dei, qui in cathedra unitatis, doctrinā posuit veritatis. Proinde ille verax, & ipsa veritas, de præpositis sua mala facientibus, & Dei bona dicentibus, ait, Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Di- cunt enim & non faciunt.

Malis præ- positis, bona imperantibus, parandū est.

Matth. 23.

9 IDEM tom. 6. Contra Maximinū, lib. 3. Cap. 1. Dicis me auxilio Principum munitum loqui non secundum timorem Dei: cum scias nobis esse præceptum ora- re pro Regibus, ut in agnitionem veniant veritatis: quod in quibusdam esse impletū, nos Deo agimus gratias, vos doletis.

1. Tim. 2.

Pro Regibus orandū.

10 CHRYSOST. tom. 4. in Epi- stol. ad Roman. Homil. 23. Omnis anima potestatibus supereminentibus subdita sit. Huius rei plurimum & in alijs epistolis me- minit, quemadmodum famulos heris suis; ita & subditos Principibus subijciens. Fa- cit autem hoc ideò, ut ostendat Chri- stum leges suas non ad hoc induxisse, ut po- litias euertat, sed ut ad melius instituat, & ut pariter doceat, superflua, & inutilia bella non esse suscipienda. Et paulò post. Quo- niam honoris ac conditionis æqualitas, pug- nas ac disidia plerunque inducit, multos fecit (Deus) principatus, multasque subie- ctiones, utpote viri & vxoris suæ, filij & patris, senis & adolescentis, serui & liberi, principis & subditi, præceptorisq; & disci- puli: Et quid miraris quòd in homini- bus istud fecit, quando idem & in cor- pore nostro fecerit? Neque enim hic pa- ris honoris omnia fecit, sed hoc quidem minus, istud verò melius: & hæc quidem re- liquis mēbris imperātia, ista verò subdita. Idem & in bestijs videre est, ut in apibus, iu gruibus, in gregibus ouium agrestium. Quin & mare ab ista disciplina destitu- tum non est, sed illic quoque multa pis- cium genera, sub vno reguntur ac militant, longatq; ita peregrinationes exequentur. Libertas enim illa dissoluta ac moderami- ne carens, vbique mala, confusionisq; cau- sa est.

Roma. 13.

Maioribus obtemperan- dum.

In omnibus creaturis in- uenitur ali- quis super- ior cui sit parandū.

HIERON. tom. 6. In Epist. ad Ti- tum, Cap. 3. Admone illos Principibus ac potestatibus subditos esse, obedire ad omne opus bonū. Tale quid & ad Romanos scribi- tur: Omnis anima potestatibus superioribus subdita

Tit. 3.

Rom. 13.

subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo. Quod quidem præceptum, & hic & ibi propterea puto editum: quia Iudæ Galilæi per illud tempus dogmā adhuc vige- bat, & habebat plurimos sectatores, cuius & in Actis Apostolorum fit mentio, scrip- tura referēte: Ante hos enim dies surrexit Theodas, dicens quēdam se esse magnum, cui appositi sunt viri quasi tria millia. Et post hunc surrexit in diebus census Iudas Galilæus, qui inter cætera hoc quasi pro- babile proferebat ex Lege, nullum debere Dominum nisi solum Deum vocari: & eos qui ad templum decimas referrent, Cæsari tributa non reddere. Quæ hæresis in tan- tum creuerat, ut etiam Phariseorum & multam partem populi conturbaret: ita ut ad Dominum quoque nostrum referretur hæc quæstio, Licet Cæsari dare tributum, an non? Quibus Dominus prudenter cau- tēque respondens, ait: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Cui responsioni Paulus Apostolus con- gruens, docet Principibus & Potestatibus credentes debere esse subiectos: quæ quippe, quæ leguntur in Græco, magis Principatus quàm Principes sonant, & ipsam significant potestatem, non eos qui in po- testate sunt homines. Sed quia dixerat: Admone illos Principatibus, & Potesta- tibus subditos esse: poterat his qui tormen- ta formidant, occasio ad negandum dari, dum iuxta Apostoli dictum, se assererent Principatibus ac Potestatibus esse subie- ctos, & facere quod iuberent: Propterea subiecit: Obedire ad omne opus bonum: Si bonum est quod præcipit Imperator & Præses, iubentis obsequere voluntati: sin verò malum, & contra Deum sapit, res- ponde ei illud de Actibus Apostolorum, Obedire oportet Deo magis quàm homi- nibus. Hoc ipsum & de seruis intelliga- mus apud dominos, & de vxoribus apud viros, & de filijs apud parentes, quod in illis debeant tantum Dominis, viris, paren- tibus esse subiecti, quæ contra Dei manda- ta non veniunt.

Act. 5.

Matth. 22.

Magistrati- bus paren- dum.

Maioribus obediendū, si non contra Deum præci- piant.

Act. 5.

Exo. 10. Luc. 9.

G 1 AVGVST. tom. 6. Lib. contra Adi- mantium Manichæi discipulum, Cap. 6. De eo quod scriptum est in Exodo, Hono- ra patrem tuum & matrem tuam. Huic etiā loco vbi de honorandis parentibus Deus præcepit, illum Euangelijs locum Mani- chæi dicunt esse contrarium, vbi Domi- nus, cuidam dicenti: Ibo primū & sepeliā

patrem meum, respondit: Sine ut mortui mortuos sepeliant: tu autem veni & an- nuncia Regnum Dei. Quod eodem mo- do soluitur quo illud superius vbi de vxore relinquenda dictum est, Propter Regnum cœlorum; Quia & parentes honorare de- bemus, & eos tamen propter annuncia- tionem Regni Dei nulla impietate con- tēnimus. Nam etsi veteri Testamēto, con- trarium est Euangelium propter istam sen- tentiam, incipit etiam Apostolo esse con- trarium, qui & filios monet, ut honorent parentes, & parentes, ut diligant filios. Non solum autem, sed etiam Dominus vide- bitur sibi ipsi esse contrarius, quod crede- re nefas est, quia loco alio dicit hominā quærenti vitam æternam, Si vis venire ad vitam serua mandata. In quibus etiam il- lud commemorat, Honora patrem & ma- trem. Quibus mandatis perfectis, etiam ad dilectionem Dei crescitur, in qua est to- ta perfectio. Nam dilectio proximi, cer- tus gradus est ad dilectionem Dei. Et ideò respondenti quòd omnia mandata illa seruauit, dicitur vnum ei deesse si vult esse perfectus, ut vendat omnia quæ ha- bet, & det pauperibus, & sequatur eum. Ex quo manifestum est, & honorem pa- rentum in gradu suo esse seruandum, & eos tamen in Diuini amoris comparatio- nem, præsertim si impedimento sint, nul- la dubitatione oportere contemni. Nam & in scripturis veteribus habes positum, Qui dicit patri, aut matri, Non noui vos: & qui filios suos non agnoscit, ipse au- tem cognouit testamentum tuum. Er- go si & in nouo Testamento commen- datur parentum dilectio, & in veteri com- mendatur parentum contemptus, ex utro- que capite duo sibi Testamenta consen- tiunt.

Parentes quomodo aut honorandi, aut contem- nendi.

Colos. 3.

Matth. 19.

Deut. 33.

Exod. 3.

Seruus de- bet Domino obedire.

Ioann. 19.

2 IDEM tom. 4. Lib. 2. quæstionum super Exodum, quæst. 6. Quod manda- uit Dominus Hebræis per Moysen, ut acciperent ab Ægyptijs vasa aurea & ar- gentea & vestem: atque addidit, & præ- dabimini eos: mandati huius non potest iniustum esse iudicium. Mandatū enim Dei est, de quo non iudicandum, sed ei obtem- perandū fuit. Ille enim nouit quàm iuste mandauerit, ad seruum autē pertinet obe- dienter facere quod mandauit.

3 IDEM TOMO. 9. In Ioan- nem Cap. 19. tractatu. 19. in initio. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

Hæc est nimirum illa hora, de qua Iesus aquam mutaturus in vinum, dixerat matri: Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea. Hanc itaque horam prædixerat, quæ tunc nondum venerat, in qua deberet agnoscere matrem moriturus, de qua fuerat mortaliter natus. Tunc ergo Diuina facturus, non Diuinitatis, sed infirmitatis matrem velut incognitam repellebat, nunc autem humana iam patiens, ex qua fuerat factus homo affectu commendabat humano. Tunc enim qui Mariam creauerat, innotescebat in virtute: nunc verò quem Maria pepererat, pendebat in cruce. Moralis igitur insinuat locus, facit quod faciendum admonet, & exemplo suo suos ministros instruxit præceptor bonus, vt à filiis pijs impendatur cura parentibus, tanquam lignum illud vbi erant fixa membra morientis, etiam cathedra fuerit magistri docentis. Ex hac sacra doctrina didicerat Paulus Apostolus quod docebat, quando dicebat: Si quis autem suis & maximè domesticis non prouidet, fidem negauit, & est infideli deterior. Quid autem tam cuique domesticum, quam parentes filijs, & parentibus filijs? Huius itaque saluberrimi præcepti ipse Magister factorum de seipso constituebat exemplum, quando non vt famulæ Deus quam creauerat & regebat, sed vt matri homo de qua creata fuerat, & quam relinquebat, alterum pro se quodam modò filium prouidebat.

10an. 2.

Parentibus quando obediendum.

Cruz fuit Cathedra Christi docentis. 1. Tim. 5.

in Cap. 6. Ad Ephesi. Homilia. 21. circa initium. Filij obedite parentibus vestris in Domino. Hoc est, secundum Dominum. Deus, inquit, ita iussit. Quid ergo si absurda præcipiant parentes? Potissimum quidem pater nunquam absurda iubet, etiam si ipse sit absurdus. Veruntamen vt sit, ita etiam hoc cauit, dicens, In Domino: hoc est, in illis, quibus Deum non offendes: vtpotè si Græcus infidelis fuerit, aut hæreticus, non erit illi amplius obediendum. Non enim illud iam in Domino est. Et mox. Et vide quàm admirabilem virtutis profectui balim posuit, honorem scilicet, ac reuerentiam erga parentes. Abducens à malis operibus, Ingressurusque in bona, primùm præcipit honorem erga parentes, eò quòd & ante omnia ipsi post Deum causa viuendi sunt. Merito ergò, primi bonis nostris potiri debent, deinde post illos & reliqui homines omnes. Nunquam enim erit erga exteros mansuetus, quisquis isto caruerit.

Ephes. 6.

Parentibus mala imperantibus minime parandum.

Parentes quomodo honorandi.

Colos. 4.

CHRYSOSTOMVS tom. 4.

LECTIO VIII.

DOCTOR.

QVID iam sequitur?

ADOLESCENS.

Non occides.

DOCTOR.

Cedo mihi expeditam harum vocum explicationem.

ADO-

ADOLESCENS.

Cauetur hinc in primis, ne quis percutiat, verberet, vel occidat hominè ad imaginè Dei procreatù: id enim fieri non potest sine summo scelere, ac Diuinæ huius imaginis violatione. Deinde, ne cum quoquã rixemur, ne cuiquã molesti simus, ne què oderimus, ne maledicto, ne conuitijs incessamus, ne rideamus, ne illatæ nobis iniuriæ ultionem iracundè cogitemus. Postremò ne vilius vnquam vel honorem, vel salutem, vel bona, vel amicos deniq; impiè labefactemus.

Gene. 4. & 9. Exo. 21. Deut. 5. & 19. Leuit. 19. & 24. Matth. 5. Ioan. 8.

Matth. 5. 1. Corint. 1. & 3. Roman. 13. Galat. 5. Iacob. 3.

Leuit. 19. Exod. 23. Matth. 5. 1. Ioan. 1. & 3. Roman. 1. Ephes. 5.

Prou. 10. Deut. 32. Rom. 12. Matth. 7. Luc. 6. Tob. 4.

DOCTOR.

Nemini ergo quæ sua sunt conseruandi, atque ad eò repetendi ius relictum est.

ADOLESCENS.

EST quidem, & facultas rebus suis consulendi æquo & bono, ac autoritate Magistratus, qui hanc ob causam maximè à Deo est institutus, vt cuiq; quod suū est, legum ac pœnarum etiam præsidio vindicet. Illud tamen multò esset fatius, pace cum aduersario quæsita, ac tametsi, cum aliquo rei nostræ detrimento, inita, mutuas inter nos iniurias remittere, quàm cum graui animorum offensione & odio quodam rixari, & coram nõ æquis sæpè arbitris litigare.

Exod. 18. Deut. 1. Prouerb. 8. Acto. 24. & 25. Aug. lib. 2. de serm. Dom. in mon.

Matth. 5. Luc. 12. 1. Cor. 6. Clem. lib. 7. Stro. Aug. vbi sup. & epist. 5. Chrysostr. in. 5. Matt. & in. 1. Corint. 6.

DOCTOR.

Rectè: & profectò non sine magno aliquo hominis bono Christus olim censuit, vt mutua inter nos odia, remissione iniuriæ extingueremus, & ei qui pugno maxillam dextram cæcidisset, h sinistram præberemus, illique pallium vltro offerremus, qui vi nobis tunicam eripuisset.

Thren. 3. Matth. 5. Luc. 6. 1. Cor. 6. Rom. 12. 2. Thes. 1. Hebr. 12.

ADOLESCENS.

Ita res habet, tametsi non tam verbis eiusmodi nobis hærendum sit, vt ea factò exequamur, quàm cogitandum quo sensu à Christo dicta sint, eo nimirum,

ut

i Hiero. in Matth. c. 5. Aug. in enchirid. & lib. 1. de ser. Dom. in mon. Chrysol. in Matth. 5. & in 1. Cor. 6. vt sciamus nos omnium rerum iacturam magis pati debere, quam fratrem nostrum laedere, & in eo Creatori omnium Deo iniuriam facere.

D O C T O R.

K Eccles. 7. & 11. Prouer. 27. Matt. 5. Ephef. 4. Iacob. 1. 1. Tim. 2. Rom. 12. Colof. 3. Prouer. 25. Sic se res habet, ac proinde omnis^k iracundiae, furoris, aut ex candescendiae species hic nobis disertè prohibetur. Sed cedo tandem sextum Decalogi præceptum.

A V T H O R I T. S C R I T.

A **GENES.** Cap. 4. Conurrexit Cain aduersus fratrem suum Abel, & interfecit eum. Et ait Dominus ad Cain, Vbi est Abel frater tuus? Qui respodit, Nescio: nunquid custos fratris mei sum ego? Dixitque ad eum, Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quae aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram.

E T Cap. 9. Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis: de manu viri, & de manu fratris eius requiram animam hominis. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus est homo.

EXOD. Cap. 21. Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius, constituam tibi locum in quem fugere debeat. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo euellat eum, vt moriatur.

DEUTER. Cap. 5. Non occides.

E T Cap. 19. Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudius tertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur: sed abiisse cum eo simpliciter in syluam ad ligna caedenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicū eius percusserit, & occiderit: hic ad vnam supra dictarum vrbium confugiet, & viuere. *Et mox.* Si quis odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ eius, surgensque percusserit illum, & mortuus fuerit, fugeritque ad vnam de supradictis vrbibus, mittent seniores ciuitatis illius, & arripient eum de loco refugij, tradentque in manu proximi, cuius sanguis effusus est, & morietur. Non misereberis eius, & auferes

innocentium sanguinem de Israël, vt bene sit tibi.

LEUIT. Cap. 19. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. Non queras vltionem, nec memor eris iniuriam ciuium tuorum.

E T Cap. 24. Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur. Qui percusserit animal reddet vicarium, id est, animam pro anima. Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium suorum, sicut fecit, sic fiet ei: fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet: qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. Qui percusserit iumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur.

MATT. Cap. 5. Audistis quia dictum est antiquis, Non occides. Qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Raca, reus erit consilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc venies offeres munus tuum.

IOAN. Cap. 8. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo.

MATT. Cap. 5. Vt supra, litera. A.

B **PRIO.** Ad Cor. Cap. 1. Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab ijs qui sunt Chloës, quia contentiones sunt inter vos.

E T Cap. 3. Cum sit inter vos zelus & contentio, non ne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

AD ROMAN. Cap. 13. Sic vt in die honestè

honestè ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, non in contentione & æmulatione: sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs.

AD GALAT. Cap. 5. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, Idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, comessationes, ebrietates, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.

IACOB. Cap. 3. Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem. Non est enim ista sapientia de sursum descendens: sed animalis, terrena, diabolica. Vbi enim zelus & contentio: ibi inconstantia & omne opus prauum. Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est: deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Fructus autem iustitiæ, in pace seminatur facientibus pacem.

C **LEUIT.** Cap. 19. Vt supra, lit. A.

EXOD. Cap. 23. Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. *Et mox.* Peregrino molestus non eris.

MATT. Cap. 5. Vt supra, litera. A. & infra, litera. G.

PRI. Ioan. Cap. 2. Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit: in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum in lumine manet, & scandalum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, qui tenebræ obcauerunt oculos eius.

E T Cap. 3. Qui non diligit, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quia omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.

AD ROM. Cap. 1. Plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrone, detractores, &c.

AD EPHES. Cap. 5. Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia, nec

nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.

D **PROVER.** Cap. 20. Ne dicas, Reddam malum. Expecta Dominum, & liberabit te.

DEUTER. Cap. 32. Mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorum.

AD ROMAN. Cap. 12. Nulli malum pro malo reddentes. Prouidete bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacè habentes. Non vosmetipsos defendentes carissimi, sed date locum iræ, scriptum est enim, Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis cogeres super caput eius. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

E **MATT.** Cap. 7. Omnia quæcūque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.

LVCÆ Cap. 6. Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

TOBIÆ Cap. 4. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.

F **EXOD.** Cap. 18. Et electis viris strenuis de cuncto Israël, constituit (*Moyse*) eos Principes populi, Tribunos, & Centuriones, & quinquagenarios, & decanos. Qui iudicabant plebem omni tempore: quicquid autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo iudicantes.

DEUTERONO. Cap. 1. Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conuersatio sit probata in tribus vestris, vt ponam eos vobis principes: Tunc respondistis mihi, Bona res est quam vis facere. Tulique de tribus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, ac decanos, qui docerent vos singula. Præcepique eis dicens, Audite illos: & quod iustum est, iudicate: siue cuius sit ille, siue peregrinus. Nulla erit distantia personarum, ita paruum audietis vt magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est.

P R O.

PROVERB. Cap. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me Principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.

ACTOR. Cap. 24. Post quinque autem dies descendit Princeps sacerdotum Ananias, cum senioribus quibusdam, & Tertullo quodam Oratore, qui adierunt praesidem aduersus Paulum. Et citato Paulo coepit accusare Tertullus, dicens, Cum in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam prouidentiam: semper & ubiq; suscipimus Optime felix cum omni gratiarum actione.

ET Cap. 25. Dixit autem Paulus, Ad tribunal Caesaris sto, ubi me oportet iudicari. Iudaeis non nocui, sicut tu melius nosti: si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si verò nihil est eorum quae hi accusant me, nemo potest me illis donare. Caesarem appello. Tunc Festus cum concilio locutus, respondit, Caesarem appellasti? ad Caesarem ibis.

G **MATTH.** Cap. 5. Audistis quia dictum est, Oculum pro oculo: & dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebere illi & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.

LVC. Cap. 12. Cum autem vadis cum aduersario tuo ad Principem, in via da operam liberari ab illo: ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. Dico tibi non exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 6. Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?

H **THRENORVM** Cap. 3. Dabit percutienti se maxillam: saturabitur opprobrijs.

MATTH. Cap. 5. Vt supra, littera. G.

LVC. Cap. 6. Et qui te percutit in maxillam, praebere & alteram. Et ab eo qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam non li prohibere. Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quae tua sunt, ne repetas.

PRIOR. ad Corinth. Cap. 6. Vt supra, littera. G.

AD ROMAN. Cap. 12. Vt supra, littera. D.

POSTER. Ad Thessalo. Cap. 1. Grati agere debemus semper Deo pro vobis fratres, ita ut dignum est, quonia supercrevit fides vestra, & abundat charitas vniuscuiusque vestrum in inuicem: ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesijs Dei, pro patientia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei, pro quo & patimini.

AD HEBR. Cap. 12. Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam: sine qua nemo videbit Deum: contemplantes ne quis desit gratiae Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediatur, & per illam inquinentur multi.

ECCLESIASITES Cap. 7. Melior est patiens, arrogante. Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.

ET Cap. 11. Aufer iram a corde tuo, & amoue malitiam a carne tua.

PROVER. Cap. 27. Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti utroque grauior. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati spiritus ferre quis poterit?

MATTH. Cap. 5. Vt supra, littera. A.

AD EPHES. Cap. 4. Irascimini & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram.

IACO. Cap. 1. Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim viri, iustitiam Dei non operatur.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 2. Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus, sine ira & disceptatione.

AD ROMAN. Cap. 12. Vt supra, littera. D.

AD COLOS. Cap. 3. Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.

PROVERB. Cap. 25. Quae viderunt oculi tui ne proferas in iurgio citò: ne postea emendare non possis, cum dehonesta ueris amicum tuum.

AVTHORIT. PATR.

F **AVGVST.** tom. 4. De Sermone Domini in monte, Lib. 2. Cap. 13. Non

Non hic ergo quisque vrgetur pecuniam dimittere debitoribus, sed quaecumque in eum alius peccauerit. Nam pecuniam dimittere illo potius iubemur praepcepto, quo superius dictum est, Si quis tibi tunicam tollere uoluerit & iudicio tecum contendere, dimitte ei & pallium. Nec ibi necesse est omni pecuniario debitori dimittere debitum, sed ei qui reddere noluerit, in tantum ut vellet etiam litigare: Seruum autem Domini: ut ait Apostolus, non oportet litigare. Qui ergo vel sponte conuentus pecuniam debitam reddere noluerit, dimittenda illi est. Duas enim ob res nollet reddere, vel quod non habeat, vel quod auarus sit, rei que alienae cupidus. Vtrunque autem pertinet ad inopiam. Nam illa inopia est rei familiaris, haec animi. Quisquis itaque tali dimittit inopi debitum, inopi dimittit, opusque Christianum operatur, manente illa regula, ut in illo animo paratus sit amittere quod sibi debetur. Nam si modestè & leniter omni modo egerit, ut sibi restituatur, non tam intendens fructum pecuniae, quam ut hominem corrigat, cui si ne dubio perniciosum est habere unde reddat, & non reddere: non solum non peccabit, sed proderit ei etiam plurimum: ne ille dum aliena pecunia lucrum facere vult, damnum fidei patiat, quod tanto est grauius, ut nulla sit comparatio.

G **CLEMENS** Alexandrinus, Lib. 7. Stromatū. Dicit Diuinus Apostolus in prior epistola ad Corinthios: Audet aliquis vestrum habens negotium, cum alio, iudicio contendere apud iniustos, & non apud sanctos? An nescitis quod sancti mundum iudicabunt? Et quae sequuntur. Cum sit autem ea pars maxima, opportunis dictionum Apostolicorum videntes dictionibus, paucissimis persequentes, & dictionem enunciantes veluti metaphrastice, ostendemus sententiam dicti Apostolici per quam describit perfectionem eius qui est praeditus cognitione. Non constituit enim eum qui est praeditus cognitione, ex hoc solum quod magis iniuria afficiatur, quam afficiat: sed eum docet etiam obliuisci acceptae iniuriae, nec permittens male precari ei qui fecit iniuriam. Scit enim Dominum quoque aperte iussisse, orare pro inimicis. Dicere enim eum qui est affectus iniuria, velle iudicio contendere apud iniustos, nihil est aliud quam velle videri vicem reddere, & velle iniuriam referre: quod quidem est ipsum quoque similiter facere iniuriam. Dicere autem aliquos velle apud sanctos iudicio

Matth. 5. Debita pecunia remittit nemo cogitur.

1. Timot. 2.

1. Cor. 6.

Iniuriarum quo pacto obliuiscendum.

contendere, ostendit eos qui petunt precibus, ut ijs qui fecerunt iniuriam, par pari referatur, & esse quidem prioribus secundos meliores, sed nondum plenè obediētes, nisi iniuriae perfecte obliuiscētes, ex doctrina Domini, precentur etiam pro inimicis. Pulchrum est ergo quod bonam mentem, ex ea quae est ad fidem poenitentia, acceperint. Nam etsi veritas eos videatur habere inimicos qui inuident & aemulantur, ipsa tamen nulli est inimica: Nam & Deus facit Solem suum oriri super iustos & iniustos. Quin etiā ipsum Dominum misit ad iustos & iniustos. Et qui contendit Deo assimilari, per maximam iniuriae acceptae obliuionem, remittens septuagesies septies, ut potest per totam vitam & vniuersam mundi conuersionem, quae hebdomadibus, quae numerantur, significetur, est benignus & clemens in quemlibet, etiam si quis hoc vniuersum in vita viuens tempus, iniuria afficit eum qui est praeditus cognitione. Non solā enim possessionem vult virum bonum alijs permittere ex ijs qui ipsum affecere iniuria: sed etiam vult iustum ab illis iudicibus petere remissionem peccatorum, ijs qui in ipsum peccarunt. Et merito, siquidem in eo solum quod est externum, & in eo quod pertinet ad corpus, si vel ad mortem usque procedatur, detrimento afficiunt ijs qui conantur facere iniuriam, ex quibus nihil est quod sit proprium eius qui est praeditus cognitione. Quemadmodum autem Angelos, qui defecerunt, iudicabit quispiam, qui ipse defecerit ab illa lenitate, & acceptae iniuriae obliuione, quam praescribit Euangelium? Cur non ergo potius, inquit, iniuria affici mini? Cur non potius fraudamini? Sed vos iniuriam facitis & fraudatis, eis scilicet male precantes qui peccant per ignorantiam: & fraudatis Dei clementia & bonitate, quantum est in vobis, eos quibus male precamini, fratres dicens non eos solos qui sunt in fide, sed etiam profelytos. An enim is qui nunc est inimicus, sit postea crediturus, nos nondum scimus. Ex quibus aperte colligitur, etsi non esse omnes, at nobis quidem ipsis videri esse fratres. Iam verò omnes quoque homines qui sunt vnius Dei opus & vna imago, vna circumdati substantia, etiā si sint alij alijs magis obscurati, solus cognoscit is qui scit eam per creaturas & operationem, per quam rursus Dei adoras voluntatem. An nescitis, quod iniusti Regnum Dei non possidebunt? Iniuriam ergo

Matth. 6.

Matth. 18.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

T facit,

facit qui refert iniuriam, seu facto, seu verbo, siue etiam volendi cogitatione, quam post legis pædagogiam circumscribit Euan-gelium. Et hæc quidem eratis. Tales, scilicet quales adhuc sunt quibus ipsi non ignoscitis. Sed abluti estis. Non absolūtē vt reliqui, sed cum per cognitionem abiicistis animæ affectiones, vt pro viribus assimilaremini bonitati Dei prouidentia, & per tolerantiam, & per acceptæ iniuriæ obliuionem. Super iustos & iniustos, verbi & operum benignitatis lucem, sicut Sol, emittentes, siue hoc animi magnitudine, hoc sibi vendicabit is qui est præditus cognitione: siue imitatione eius quod est melius. Tertia est autem causa, Remitte, & remittetur tibi, veluti cogente mandato ad salutem propter insignem bonitatem. Sed sanctificati estis. Ei enim qui ad hunc venit habitum, sanctum esse conuenit, nullo modo cadendo in nullam animi perturbationem, sed perinde ac si carne careat, & absque hac terra sanctus euaserit.

Luc. 6.

2 AVGVST. tom. 4. De Ser-mone Domini in monte, lib. 2. Cap. 13. Vt supra, litera. F.

3 IDEM, tom. 2. Epistola. 5. ad Marcellinum. Quanta verò præcepta concordia non humanis disputationibus exquisita, sed Dominica authoritate conscripta in Christi Ecclesijs lectitentur, quis vel ab illa religione alienus, ita furdus est vt ignoret? Ad hoc enim & illa pertinent, quæ malunt exagitare, quàm discere, Alteram percipienti præbendam esse maxillam: volenti auferre tunicam, dandum etiam pallium: cum angariante duplicanda viam. Hoc quippe fit, vt vincatur bono malus, imo in homine malo, vincatur bono malum, & homo liberetur à malo, non exteriore & alieno, sed intimo ac suo, quo grauius & perniciosius, quàm cuiusuis hostis extrinsecus immanitate vastatur. Qui ergò vincit bono malum, patienter amittit temporalia commoda, vt doceat quàm pro fide atque iustitia, contemnenda sint, quæ ille nimis amando, fit malus, ac sic iniuriosus ab eo ipso cui fecit iniuriam, discat qualia sint propter quæ fecit iniuriam, atque in concordiam, qua nihil est vtilius ciuitati, poenitens acquiratur, victus non scruientis viribus, sed benevolentia patientis. Et post pauca. Paratus itaque debet esse homo iustus & pius

Concordia omnino qua vendit, esse eum salutem propria. Matt. 5.

patienter illorum malitiam sustinere, quos fieri bonos quærit, vt numerus potius crescat bonorum, non vt pari malitia se quoque numero addat malorum. Denique ista præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus est, pertinere, quàm ad opus quod in aperto fit. Vt teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia, in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus benè velle debemus.

4 CHRYSOST. tom. 2. In Matthæi. Cap. 5. homilia. 18. Et qui vult tunicam tuam tollere, &c. Neque enim tantummodò in plagis, verùm etiam in pecunijs, rebusque diuersis nos vult præstare patientiam, etiam idcirco rursus similem virtutis cumulum posuit. Sicut enim cæsum iubet patiēdo superare, ita eum, qui spoliatur, præcipit etiam plura dimittere, quàm raptor petebat. Et tamen non simpliciter id ipsum, sed cum additamento posuit. Neque enim dixit, Da obuio vestimentum, sed, Ei qui vult tecum iudicio contendere, id est, si te ad iudicium propter tunicam trahat, ac negotium tibi exhibeat. Et paulò post. Et hoc est in his eximium, quod hoc ipso quo nos iubent patienter iniurias sustinere, eos quoque qui faciunt, docent philosophari. Cum enim ille quidem rapere aliena festinat, tu verò ei ostendas quoniam id tibi dare leue sit, at minimè molestum, illius quoque pauperiem copia tuæ liberalitatis exatias.

Matth. 5.

Iniuria patienter toleranda.

5 IDEM tom. 4. In. 1. ad Corinth. Cap. 6. Homilia. 16. Satius est, quod necessariò passurus es, sponte subire, & non litigare, vt mercedem consequaris. Si quis, inquit, vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et max. Et quo pacto, inquis, potero iniurias perpeti? Atqui Christus quiddam, quàm hoc maius præcepit, quòd scilicet, non solùm qui nos lædunt, æquo animo feramus, sed vberius largiamur inferenti nobis iniuriam, & tolerantia promptitudine malefacientis desyderium superemus. Non enim dixit, Si quis vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte tunicam, sed cū illa etiā palliū. Vince eum, inquit, malè ferendo, non malè faciendo. Ea nanque manifesta victoria est, & clara. Quare superius, inquit Paulus: Iam qui-

Matth. 5.

Quomodo iniuria ferenda.

1. Cor. 6.

quidem omnino delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos: & quare non magis iniuriam accipitis? Quandoquidem qui eam accipit, magis victor euadit, quam qui non tolerat.

I 1 HIERONYMVS tomo. 6. In Matthæi. Cap. 5. Esto consentiens aduersario tuo, &c. Ex præcedentibus & consequentibus, manifestus est sensus: quòd nos Dominus, atque Saluator noster dum in istius seculi vita currimus, ad pacem & ad concordiam cohortetur, iuxta Apostolum dicentem; Si fieri potest, quantum ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Nam in præcedenti capitulo dixerat: Si offers munus tuum ad altare, &c. Et hoc finito, statim infert: Esto consentiens aduersario tuo, &c. Et in consequentibus iubet: Diligite inimicos vestros, &c.

Cum omnibus concordia seruanda. Rom. 12.

1. Cor. 6.

Ibidem.

Iudiciū habere aduersus alium, an peccatū sit.

2 AVGVSTINVS tom. 3. In Enchiridion ad Laurentium, Cap. 78. Quis autem iam esse peccatum neget, cum dari veniam facientibus Apostolica auctoritas fatetur? Tale quiddam est vbi dicit, Audet quisquam vestrum aduersus alterum negotium habens, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? Et paulò post. Secularia igitur iudicia si habueritis, inquit, eos qui contempribiles sunt in Ecclesia, hos colloca-te ad iudicandum. Ad reuerentiam vobis dico. Sic non est inter vos quisquam sapiens, qui possit inter fratrem & fratrem iudicare: sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles. Nam & hic posset putari, iudicium habere aduersus alterum, non esse peccatum, sed tantummodò id extra Ecclesiam velle iudicari, nisi secutus adiungeret, Iam quidem omnino delictum est inter vos, quia iudicia habetis vobiscum. Et ne quisquam hoc ita excusaret, vt diceret, iustum se habere negotium, sed iniquitatem se pati, quam velit à se iudicium sententia remoueri: continuò talibus cogitationibus vel excusationibus occurrit, atque ait, Quare non magis iniquitatem

patimini? Quare non potius fraudamini? Vt ad illud redeatur, quod Dominus ait, Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & iudicio tecum contendere, dimitte illi & pallium. Et alio loco, Qui abstulerit, inquit, tua, noli reperere. Prohibuit itaque suos de secularibus rebus cum alijs hominibus habere iudicium. Ex qua doctrina dicit Apostolus esse delictum. Tamē cum finit in Ecclesia talia iudicia finiri inter fratres, fratribus iudicantibus, extra Ecclesiam verò terribiliter vetat: manifestum est etiam hic quod secundum veniam concedatur infirmis.

Matth. 5.

Luc. 6.

Matth. 5.

Iniuriam resistere aduersus malum: vt non solùm non rependas quod tibi fuerit irrogatum, sed etiam non resistas quominus aliud irrogetur. Hoc est enim quod etiam consequenter exponit, Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: non enim ait, Si quis te percusserit, noli tu percutere: sed, Parate adhuc percipienti. Quod ad misericordiam pertinere hi maxime sentiunt, qui eis, quos multum diligunt, tanquam filijs, vel quibuslibet dilectissimis suis, ægotantibus seruiunt, vel paruulis, vel phreneticis, à quibus multa sæpe patiuntur, & si eorum salus id exigat, præbent se etiam vt plura patiantur, donec vel ætatis vel morbi infirmitas transeat. Quos ergò Dominus medicus animarum, curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere possit, nisi vt eorum, quorum saluti consulere vellēt, imbecillitates æquo animo tollerarent?

3 IDEM tom. 4. De sermone Domini in monte, lib. 1. Cap. 34. Parum adhuc videtur Domino si pro malo quod acciperis, nihil reddas mali, nisi etiam amplius sis paratus accipere. Quapropter non ait, Ego autem dico vobis, non reddere malum pro malo: quanquam hoc etiam magnum præceptum sit, sed ait; Non resistere aduersus malum: vt non solùm non rependas quod tibi fuerit irrogatum, sed etiam non resistas quominus aliud irrogetur. Hoc est enim quod etiam consequenter exponit, Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: non enim ait, Si quis te percusserit, noli tu percutere: sed, Parate adhuc percipienti. Quod ad misericordiam pertinere hi maxime sentiunt, qui eis, quos multum diligunt, tanquam filijs, vel quibuslibet dilectissimis suis, ægotantibus seruiunt, vel paruulis, vel phreneticis, à quibus multa sæpe patiuntur, & si eorum salus id exigat, præbent se etiam vt plura patiantur, donec vel ætatis vel morbi infirmitas transeat. Quos ergò Dominus medicus animarum, curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere possit, nisi vt eorum, quorum saluti consulere vellēt, imbecillitates æquo animo tollerarent?

4 CHRYSOST. In Matth. Cap. 5. & in. 1. ad Corinth. Cap. 6. Vt supra, lit. G. auth. 4. & 5.

Exo. 10. Tob. 4. 1. Corin. 5. 10. Apoc. 21.

N *Q* *N* *a* *m* *a* *e* *h* *a* *b* *e* *r* *i* *s*.

DOCTOR.

Quæ nam est eius rei summa?

ADOLESCENS.

Cùm nos in baptismo per Spiritum sanctum veluti quædam ^b templa simus omnes Deo consecrati, non anima solùm, sed membris etiam ac toto corpore, ab omni fanè libidine magnoperè nobis cauendū est, ^c quæ alioqui sanctum hoc templum, id est, hominem, nefariè polluit, & de honoris sui gradu deiectum, totius impuritatis atque nequitia, tanquam quoddam mancipium, reddit.

DOCTOR.

Quibus porrò modis, hoc tam præclarum & salutare præceptum violatur?

ADOLESCENS.

Cùm vel impudicis ^d cogitationibus, vel desyderijs animus distinctur, ^e vel verba impura, aut sermones parùm casti proferuntur, vel incesto aliquo ^f aspectu vel gestu lasciuitur, vel denique cùm ^g oscula non castè figuntur, cùm vxor aliena contrectatur, ^h libri parùm pudici leguntur. Denique grauissimè aduersus hoc præceptū peccatur, ab ijs qui mulieri (cætera volo intelligi etsi hîc non dicam) extra ius coniugij commiscuntur, quibus grauissima etiam ⁱ pro cuiusq; criminis grauitate & ordine supplicia, lege sunt constituta.

DOCTOR.

Æquum est etiam vt quæ his sunt contraria hac præceptione nobis magnoperè commendentur.

ADOLESCENS.

Et fit fanè. Iubemur enim sobrietatē in primis, & ^k sensuū omniū nostrorum ac totius corporis castimoniam, reti-

K Tob. 4. 2. Cor. 6. Galat. 5. 1. Tim. 2. 3. 4. 5. 1. Thes. 4. 1. Petr. 3.

vestis ^l ac supellectilis domesticæ pompam, ac redundantiam vitare: cibi ^m ac potus modestiam seruare, omnemque intemperantiæ, ac luxus notā effugere, quæ ijs inuri vulgò solet, qui aut exquisitis nimum epulis vescuntur, aut mensuram ac modum vescendi intemperanter excedunt.

DOCTOR.

Debent ne ergò qui coelibes esse non possunt, vti coniugio?

ADOLESCENS.

Qui se nullo adhuc voto obstrinxerunt, aut sui iuris sunt, ac eius ætatis ⁿ quæ per seipsam ratiocinari potest, sua possunt vti libertate. Sed quibus hanc in vtranque partem & tam liberam sui ipsius facultatem, vel votum omnino ademisset, vel præstans aliqua cogitatio aliquo modo præcluderet, alia sunt constituta remedia, ^o quibus (seruata, quam Deo promiserunt, fide) libidinem, & repullulantem quotidie carnis lasciuiam domare possint. Ea porrò sunt ieiunia, preces, & si qua sunt alia vitæ austerioris adminicula.

AUTHORIT. SCRIP.

A

EXODI Cap. 20. Vt in textu.
TOBIÆ Cap. 4. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione: & præter vxorē tuam, nunquam patiaris crimen scire.
PRIO. Ad Corinth. Cap. 5. Vt sup. Cap. 1. Lect. 14. lite. C. *Et deinde.* Si is qui frater nominatur, est fornicator, &c. cum eiusmodi nec cibum sumere.

ET Cap. 10. Neque fornicemur, sicut quidā ex iplis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia.

APOCALYP. Cap. 22. Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, &c.
IOAN. Cap. 1. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

ET Cap. 3. Amen, Amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei: Quod natum est ex carne, caro est: &

quod natum est ex spiritu, spiritus est.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 3. Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illū Deus. Templū enim Dei sanctum est, quod estis vos.

ET Cap. 6. Nolite errare, Neque fornicarij, neq; Idolis seruientes, neque adulteri, &c. Regnum Dei possidebunt. *Et mox.* Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergò membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. *Et iterum.* An nescitis quoniam membra vestra, templum sunt Spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

POSTER. Ad Corinth. Cap. 6. Vos enim estis tēplū Dei viuū: sicut dicit Deus, Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

AD EPHESIOS, Cap. 2. Iam non estis hospites & aduenæ: sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis edificatio

^l Isa. 3. Amos. 6. Habac. 2. Luc. 15. 1. Tim. 2. 1. Petr. 3. ^m Prou. 20. 23. Luc. 21. Ecclesiastici. 23. Roman. 13. Galat. 5. Ephes. 5. Hebr. 12. 1. Cor. 6. Clemen. Alexand. de his lasciuissimè in pedagog. lib. 2. cap. 4. 5. 6. 7. Tertul. de pudic. & de cult. fem. Iustin. Mart. ad Seren. Cyprian. ubi sup. Athanas. de Virg. Basili. de Virginit.

ⁿ Matth. 19. 1. Corin. 7. Ambr. ad virg. laps. cap. 4.

^o Ecclesiastes. 2. 1. Corin. 9. Colossens. 3. Cypr. de virg. hab. Hiero. ad Rus. ad Demet. aduer. Iouin. Basili. in reg. maio. Atha. de Virg. Cyril. in Ioan.

construeta, crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coedificamini, in habitaculum Dei in Spiritu sancto.

E T Cap. 5. Nemo unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam, quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius.

A D HEBRÆ. Cap. 10. Vide supra Cap. 1. Lect. 10. lit. K.

A D TIT. Cap. 3. Vt supra Cap. 1. Lect. 7. litera. A.

PRIOR. Petri, Cap. 1. Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore simplici ex corde inuicem diligite attentius: renati non ex semine corruptibili, per Verbum Dei viui & permanentis in æternum.

C **MATT.** Cap. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemia: hæc sunt quæ coinquinant hominem.

MARCI Cap. 7. Ab intus de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, auaritia, nequitia, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia: omnia hæc mala ab intus procedunt, & comunicant hominem.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 6. Vt supra lit. B. **ET.** Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpore suo peccat.

D **IOB,** Cap. 31. Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens de excelsis? *Et mox.* Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei infidiatus sum. Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.

MATTH. Cap. 5. Audistis quia dictum est antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.

GENES. Cap. 6. Videntes filij Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant. *Et postea.* Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, poenituit eum quod hominem fecisset in terra.

E T Cap. 8. Sensus enim & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescentia sua.

A D EPHE S. Cap. 5. Vt supra. Lect. 8. litera. C.

ECCLESIASTICI Cap. 9. Ne respicias mulierem multiuolam: ne forte incidas in laqueos illius. Cum saltatrice ne asiduus sis, nec audias illam: ne forte pereas in efficacia illius. Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius. Ne des fornicarijs animam tuam in villo: ne perdas te, & hæreditatem tuam. Noli circumspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur. Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt, colloquium enim illius quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum: & non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

F **POSTER.** Petri, Cap. 2. Oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti.

IOB, Cap. 31. Vt supra. lit. D.

THRENORVM, Cap. 3. Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus urbis meæ.

G **ECCLESIASTICI** Cap. 9. Vt supra. litera. E.

E T Cap. 20. Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lasciuus autem, & imprudens non seruabunt tempus.

A D GALAT. Cap. 5. Vide supra, Lect. 8. litera. B.

H **PROVERB.** Cap. 5. Fauus stillans, labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem illius amara quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos gressus eius penetrant. Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus eius & inuestigabiles. Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei. Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius.

I **LEVITIC.** Cap. 20. Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetraverit cum coniuge proximi sui, morte

morte moriatur & mœchus & adultera. Qui dormierit cum nouerca sua, & reuelauerit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos. Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos. Qui dormierit cum masculo coitu foemineo, uterque operatus est nefas, morte moriatur: sit sanguis eorum super eos. Qui supra vxorem filiam, duxerit matrem eius, scelus operatus est: viuus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri. Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite. Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos. Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem eius, illaque conspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eò quod turpitudinem suam mutuo reuelauerint, & portabunt iniquitatem suam. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & reuelauerit turpitudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficietur ambo de medio populi sui. Turpitudinem materteræ, & amitæ tuæ non discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudauit, portabunt ambo iniquitatem suam. Qui coierit cum vxore patris, vel auunculi sui, & reuelauerit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur. Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit: absque liberis erunt.

K **TOBIÆ** Cap. 4. Vt supra. lit. A.

POSTER. Ad Corinth. Cap. 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, &c. in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, &c.

A D GALAT. Cap. 5. Fructus autem spiritus est, charitas, &c. continentia, castitas.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 2. Volo ergo vos orare in omni loco: leuantes puras manus, sine ira & disceptatione. Similiter & mulieres in habitu ornato: cum verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.

E T Cap. 3. Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, &c. & Dia-

conos similiter pudicos, &c. Mulieres similiter pudicas, sobrias, &c.

E T Cap. 4. Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.

E T Cap. 5. Seniolem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem: iuuenes ut fratres, anus, ut matres: iuuenulas ut sorores, in omni castitate.

PRIOR. Ad Thessal. Cap. 4. Vt supra, Cap. 1. Lect. 15. lit. A. *Et deinde.* Non enim vocauit nos Deus in immunditia, sed in sanctificationem.

PRIOR. Petri Cap. 3. Similiter & mulieres subditæ sint viris suis: ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore castam conuersationem vestram. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

L **ISAIAE** Cap. 3. Et dixit Dominus, Pro eo quod eleuatae sunt filiae Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum, ibant & plaudebant: ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant: De caluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactorio la, & in aures, & annulos, & gemas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones, & vittas, & thestrata. Et erit pro suaui odore, foetor: & pro zona, funiculus: & pro crispante crine, caluitium: & pro fascia pettorali, cilicium.

A MOS Cap. 6. Væ qui opulenti estis in Sion, &c. Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterij: sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici: bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Ioseph. Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur factio lasciuientium. Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus

Deus exercituum, Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam civitatem cum habitatoribus suis.

HABACVC, Cap.2. Vx qui congregat avaritiam malam domui sue, vt sit in excelso nidus eius, & liberari se putat de manu mali. Cogitasti confusionem domui tue, concidisti populos multos, & peccavit anima tua. Quia lapis de pariete clamabit: & lignum quod inter iuncturas edificiorum est, respondebit. Vx qui edificat civitatem in sanguinibus, & preparat urbem in iniquitate. Nunquid non haec sunt a Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne: & gentes in vacuum, & deficient. Quia replebitur terra, vt cognoscant gloriam Domini, quasi aquae operientes mare. Vx qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius. Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, & confopire: circumdabit te calix dexterae Domini, & vomitus ignominiae super gloriam tuam.

LVCÆ. Cap.15. Homo quidam habuit duos filios, & dixit adolescentior ex illis patri, Pater da mihi portionem substantiae quae me contingit. Et diuisit illis substantiam. Et non post multos dies congregatis omnibus adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriose.

PRIOR. Ad Timot. Cap.2. Vt supra, litera.K.

PRIOR. Petri, Cap. 3. Vt supra, litera.K.

M PROVER. Cap. 20. Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

ET Cap.23. Cui vx? Cuius patri vx? Cui rixae? Cui foueae? Cui sine causa vulnera? Cui suffusio oculorum? Non'ne ijs qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis? Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandem, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.

LVCÆ Cap.21. Attendite autem vobis ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius vitae: & superueniat in vos repentina dies illa.

ECCLESIASTICI Cap.23. Aufer a me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiae ne apprehendant me, & animam

irreuerenti & infrequente ne tradas me.

AD ROMAN. Cap. 13. Vt supra, Lect.8. litera.B.

AD GALAT. Cap.5. Vt supra, litera. G. & K.

AD EPHE. Cap.5. Nolite inebriari vino in quo est luxuria.

AD HEBR. Cap.12. Ne quis fornicator aut prophanus, vt Esau, qui propter vnam escam vendidit primitiua sua. Scitote enim quoniam & postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est. Non enim inuenit poenitentiae locum, quanquam cum lacrymis inquisisset eam.

PRIOR. Ad Cor. Cap. 6. Vt supra, lit.B.

N MATTH. Cap.19. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur: & qui dimissam duxerit, moechatur. Dicunt ei discipuli eius: si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Quid dixit illis, Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt, & sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui seipso castrauerunt propter Regnum caelorum. Qui potest capere, capiat.

PRIOR. Ad Corinth. Cap.7. Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. Quod si non continent, nubant. Melius est enim nubere, quam vri. Et iterum. De Virginibus preceptum Domini non habeo, consilium autem do tanquam misericordiam consecutus a Deo vt sim fidelis. Existimo enim hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori? noli querere solutionem. Solutus es ab uxore? noli querere uxorem. Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit. Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco. Et rursus. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginem suam, benefacit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, benefacit: & qui non iungit, melius facit. Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuere: quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit si sic permanserit, secundum meum consilium. Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam.

EC-

O ECCLESIASTES, Cap.2. Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam, deuitaremque stultitiam, donec viderem quid esset vtile filijs hominum.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 9. Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans: sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs praedicauerim, ipse reprobus efficiar.

AD COLOS. Cap. 3. Mortificate ergo membra vestra quae sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quae est simulacrorum seruitus.

AUTHORIT. PATR.

C I TERTULLIA. Lib. de Pudicitia, Cap.4. Reliquas autem libidinum furias impias & in corpora & in sexus ultra iura naturae, non modo limine, verum omni Ecclesiae tecto submouemus, quia non sunt delicta, sed monstra.

2 ET Cap.6. Vbi sermo Dei descendit in carnem ne nuptijs quidem resignatam, & sermo caro factus est, ne nuptijs quidem resignanda, quae ad lignum non incontinentiae, sed tolerantiae accederet: quae non dulci aliquid, sed amarum aliquid inde gustaret: quae non ad inferos, sed ad caelum pertineret: quae non lasciuiae frondibus, sed sanctorum floribus praecingeretur: quae munditias suas aquis traderet: exinde caro quae cumque in Christo reliquas sordes pristinas soluit, alia iam res est, noua emergit, iam non ex feminis limo, non ex concupiscentiae fumo, sed ex aqua pura, & spiritu mundo. Quid itaque illam de pristino excusas? Non corpus Christi, non membra Christi, non templum Dei vocabatur, cum veniam moechiae consequbatur. Itaque si exinde quo statum vertit, & in Christum tincta induit Christum, & magno redempta est, sanguine scilicet, Domini & Agni, tenes aliquod exemplum, siue praepceptum, siue formam, siue sententiam indulgentiae, siue indulgentiae fornicationis atque moechiae?

3 IDEM, Lib. Exhortatio ad Castitatem, Cap.13. Inuenit diabolus, post luxuriam castitatis perditricem, quomodo reus sit

Libido procul arcenda ab Ecclesia.

1. Cor. 6.

Libido, membra Christi, & Dei templum pollut.

1. Cor. 12.
1. Cor. 6.
2. Cor. 6.
Galat. 3.
1. Cor. 6.

Luxuria inuentum diaboli.

Christianus, qui castitatem recusauerit conseruatricem.
G1 CYPRIA. Lib. de Habitu Virginum, statim in initio. Quod si in scripturis sanctis, tam veteribus, quam etiam nouis, frequenter & vbique disciplina praecipitur, & fundamentum omne religionis ac fidei de obseruatione ac timore proficiscitur, quid cupidius appetere, quid magis velle ac tenere nos conuenit, quam vt radicibus fortius fixis, & domicilijs nostris super petram robusta mole solidatis, inconculsi ad procellas & turbines seculi stemus, vt ad Christi munera per Diuina praepcepta veniamus, considerantes pariter ac scientes, quod templum Dei sint membra nostra, ab omni fece contagionis antiquae lauacri vitalis sanctificatione purgata, nec violari ea aut pollui fas sit, cum qui violat, & ipse violatur? Eorum nos templorum cultores & antistites sumus. Seruiamus illi cuius esse iam coepimus. Paulus in epistolis suis ponit & dicit, quibus nos ad curricula viuendi per Diuina magisteria formauit: Non estis vestri: empti enim estis magno precio, glorificate & portate Deum in corpore vestro. Glorificemus & portemus Dominum puro & mundo corde & corpore, & obseruatione meliori, vt qui per sanguinem Christi Domini nostri redempti sumus, per omnia seruitutis obsequia Redemptoris imperio pareamus, demusque operam ne quid immundum & profanum templo Dei inferatur, ne offensus, sedem quam inhabitat, derelinquat. Et longe post. Caeterum si tu te sumptuosius comes, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuuentutis illicias, suspiria adolescentium post te trahas, concupiscenti libidinem nutrias, peccandi fomenta succendas, vt & ipsa non pereas, alios tamen perdas, & velut gladium te & venenum videntibus praebes, excusari non potes, quasi mente casta sis & pudica. Redarguet te cultus improbus & impudicus ornatus, nec computari iam potes inter puellas ac virgines Christi, quae sic viuis vt possis adamari. Et iterum versus finem. Et quoniam continentiae bonum quærimus, perniciose quaeque & infesta vitemus. Nec illa praetereo, quae dum negligentia in usum veniunt, contra pudicos & sobrios mores licentiam sibi de usurpatione fecerunt. Quaedam non pudet nubentibus interesse, & inter illam lasciuientium libertatem sermonum, colloquia incesta miscere, audire quod non decet, quod non licet

Quia templum Dei sumus, castitas seruanda est.

1. Cor. 6.

Cultus vestrius & impudicus ornatus, inditium libidinis.

Virgines nuptijs non intersunt.

licet, dicere: obseruare, & esse præsentes in ter verba turpia & temulenta conuiuia, quibus libidinum fomes accenditur: sponsa ad patientiam stupri, ad audaciam sponsus animatur. Quis illi in nuptijs locus est, cuius animus ad nuptias non est? Aut voluntarie illic & lætæ esse quæ possunt, vbi studia & vota diuersa sunt? Quid illic discitur? Quid videtur? Quantum à proposito suo virgo deficit, quando pudica quæ venerat, impuditor discedit? Corpore licet virgo ac mente permaneat, oculis, aurib⁹, lingua minuit illa quæ habebat. Quid verò quæ promiscuas balneas adeunt quæ oculis ad libidinē curiosis pudori ac pudicitiaē corpora dicata prostituunt, quæ cum viros atque à viris nudæ vident, turpiter ac videntur, non ne ipse illecebram vitij præstant? Non ne ad corruptelam & iniuriam suam desyderia præsentium sollicitant & inuitant? Viderit, inquis, qua illuc mente quis veniat, mihi tantum reficiendi corpusculi cura est & lauadi. Non te purgat ista defensio, nec lasciuia & petulantia crimen excusat. Sordidat lauitio ista, non abluat: nec emundat membra, sed maculat. Impudicè tu neminem conspicias, sed ipsa conspiceris impudicè. Oculos tuos turpi oblectatione non polluis: sed dū oblectas alios, ipsa pollueris. Spectaculum de lauacro facis: theatra sunt foediora quò conuenis: ver eundia illic omnis exiit, si mul cum amictu vestis honor corporis ac pudor ponitur, denotanda & contrectanda virginitas reuelatur.

Virgines balnea ne adcant.

Libido: Dei templū diripit.

A colloquijs impudicis abstinendum.

claram illustremq; se facit, & mulier esse defenditur, & otium desydiamq; exercuit & excoluit, foemina est, nec propter eiusmodi animi sensum fidelis est. Neque igitur eas exagitemus, quin nec eis assentemur. Quod autem charum habemus, id cum periculo non faciamus. Vitij enim multas in partes tributæ sunt occasiones. Quocirca ita vigilandum est nobis vt & in conseruatoris termonibus versetur, nec de quoquā aliquid sinistri aut mali dicamus vel audiamus. Scabie enim animus laborat, plenusq; est malorum succorū ex alijs colloquijs. Itaque & vtilis res solæ audiendæ, & ex Euangelio faciendæ sunt: quæ autem quasi supplantant animum, fugiendæ. *Et post pauca.* Mulieribus honos tribuendus est, adhibita cautione, ne peccetur à nobis: accedendumq; ad eas cum integritate & cautione, non curioso, cum metu periculosa earum consuetudinis, considerataq; antea, facili earum mutatione, & conscientia ad id quod factū esse arbitrantur. In primis vitanda sunt earum studia & instituta, quibus clam se comere & ornare solent: quæ cum abdito in loco sunt, & à se ipsa condemnantur, & proximis exitium afferunt. *Et mox.* Versandū est ergò cum his talibus maiori cum animi fortitudine adhibita diffusorum ramorum nostrorū præcisione. Nam vt primū capti sunt, assentiuntur, & à vulpibus quæ in terra latitant, fructus deuoratur. Itaque vt est apud Prophetam scriptū, Stimulus alius adigendus est, flagrisq; equus coercendus, vt & piger excitetur, & monitis castigationeq; pulsetur, quòd frāni impatiens sit, is qui imperium recusat. Quare, Hieremias sententia, ne nos equos, qui ad insaniam foeminas amant, præbeamus, neq; ad proximi vxorem hinniamus.

Sermones sint cauti.

Cum mulieribus sit raris & cauta consuetudo ac familiaritas.

Prouer. 26.

Hierem. 5.

Ab osculis seminarum cauendum.

Ab aspectu mulierū maxime abstinendum.

3 AVGVST. tom. 5. De Ciuitate Dei, lib. 21. Cap. 11. Porro autem si alienæ foeminae osculum infixum rationis sit verberare vindicare, non ne qui illud puncto temporis fecerit, incōparabili horarum spatio verberatur, & suauitas voluptatis exiguæ diuturno dolore punitur?

H 1 CYPRIA. Lib. de Singularitate clericorum. Si mariti & vxores desyderia coniugalia quotidie gerentes sibi non sufficiūt, quid agunt illi, qui ad augendas impugnationes foeminis sociantur? Ex improuiso vel transeunter ad horam foemineus aspectus occurrēs, velut sagittas alienis oculis iactat. Quādo libera non est simplex reuerentia, quid

quid illic geritur, vbi libertatis sumit mulier in contubernalitate constantiam? Quādo in domesticis negotijs nunc lacertos ac femora lanificis operibus nudat, nūc estuās detegit membra, nūc fatigata iactatur, aut in risum aliquādo dissoluitur, nunc blanditias exhibet, & quod est venenosius supercuncta, psallere delectatur, aut canere? Cuius cantu tolerabilius est audire Basiliscū si bilantem. Contra quam Salomon sic nos cautos efficit, dicens, Cum saltatrice noli assiduus esse, nec audias illam, ne fortè difpereas in efficacia eius. Taceo reliqua, quæ magis pudenda sunt, quàm dicenda. *Et longè post.* Hunc habent in mulieribus fructum, vt in illis semper defixa intentione, desyderia fatient oculorum, ne vel momentum aliquod transeat, cum indigeant quod affectant. Sic inter eos integritas emoritur, vbi omnis commemoratio, siue conuiuendo, siue commanendo, corruptis affectionibus inquinatur. Quos S. Petrus Apostolus designauit, dicens: In conuiujs suis luxuriantes, oculos habētes plenos mechationibus & incessabilibus delictis capientes animas infirmas. Hos etiam ita Salomon denotat: Abominatio est, inquit, coram Domino defigens oculum. Planè contra, purum oculum testatur se habere Iob, qui ait: Et si oculis consensit cor meum. Verum enim uerò ille potest suis oculis obnoxius non teneri, cui nolenti repentinus occursum mulieris, scandalum mouerit, quòd protinus mens quod nolebat, expellit. Ille autem commotionem sui visus nō meretur euadere, qui apud se scandali materiam tenet, qui vult intētionis suæ affectibus frui, qui affectat habere quod oculis offensionē ingerat, quorum auiditas inexplēbilis inter offendicula continua nullo modo potest omnino compefci.

†

Eclesiastici 9.

Consuetudo cum foeminis vitanda.

2. Pet. 2.

Eclesiastici 14.

Iob. 31.

I

Libidinis damna.

1 AVGVST. tom. 7. Contra Pelagianos Hypognosticon, Lib. 4. in fine. Audite ergò breuiter non breuia, sed crimine ingenta caloris vestri anantissimi opera, quibus in illicitum coire præcipiat hebetata corda mortalium, & erubescite & conticescite tandem. Isto calore succensus & turpiter illectus nonnunquam pater inclinat filiam, & operatur incestum: filius etiam patris torum maculat cum matris vel noueræ aliquando miscetur. In sororem frater cupidine ductus incurrit: cognatam non erubescit opprimere. Virgo licentiam non sustinet nuptiarum, sed

stuprum tempore concupiscit illicito. Maritus minime contentus licitis vxoris amplexibus, vteros contaminat alienos: similiter & vxor immemor proprii mariti cubilis, adulterino amore vxoriorum occupat alienæ. Nam masculi relicto naturali vsu foeminae, exardescunt in desyderijs suis in inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes. Horret etiam plus ijs quæ diximus, dicere, quòd dum homo immemor suæ naturæ rationalis, irrationali naturæ, & alienæ à sua natura pecudi coire compellitur. Quid de ruina aliquantum seruorum Dei & sacram Virginum dicam, quæ hac tempestate naufragia patiuntur?

Rom. 1.

1 CLEMENS Alexandrinus, lib. 2. Pædagogi, Cap. 4. In potu verò vigiliæ ebrietatem accerfunt, & excitant libidinem, quæ sunt rebus turpibus faciendis dedita audacia. Sin autem in tibijs & psalterijs, choris & saltationibus & plaufibus Ægyptiorum, & dissolutis eiusmodi otijs studiosè versentur, immodesti, insolentes, valdeque à bona disciplina alieni euaserint, vtpotè quos cymbala & tympana circunsonent, & fraudis instrumenta circunstrepan. Reuera enim, vt mihi videtur, eiusmodi conuiuium est ebrietatis theatrum. Cum enim tenebrarum opera exuerimus, induere arma lucis vult Apostolus, vt in die decorè ambulantes: non in comestationibus, & ebrietatibus: non in cubilibus & in impudicitijs versantes. *Et mox.* Omne autem turpe spectaculum, omnemque turpem auditionem, & vt semel dicam, turpem omnem sensum intemperantiæ, quod quidem est vera sensus priuatio, maxime oportet nos excindere, quæ in oculis & in auribus titillat, & effoeminat, voluptatem cauentes.

Intemperantia omnino fugienda.

Rom. 13.

Spectacula et turpia colloquia deuianda.

Verba mala non dicenda nec audienda.

Matt. 7.

2 ET Cap. 5. Rerum autem ridicularum, vel ridendarum potius actionum imitatores, exigendi sunt à nostra Republica. Cum enim verba omnia à cogitatione & moribus emanent, fieri non potest, vt verba aliqua emittantur ridicula, quæ non procedant à moribus ridiculis. Illud enim: Non est arbor bona quæ facit fructus malos, neque arbor mala quæ facit fructus bonos: hinc quoque applicandum est. Sermo enim, fructus est cogitationis. Si ergò qui risum mouet exterminandi sunt à nostra Republica, longè abest vt nobis permittat risum mouere. Absurdū enim esset,

esset, quorum auditores esse prohibitum est, inueniri eorum imitatores. Multo autem esset absurdius studere ut ipse sis ridiculus, hoc est, probri incessendus & irridendus. Si enim ridiculam figuram suscipere, quemadmodum in pompis videntur nonnulli, in animum minimè induxerimus: quomodo internum hominem magis ridiculam sustinere figuram iure passus fuerimus? Et si personam nostram, non nostra quidem sponte, in magis ridiculosam vnam quam conuerterimus: quomodo in verbis studuerimus esse & videri ridiculi, id quod est omnium quæ sunt in homine longè preciosissimum, nempe sermonem ac rationem ludibrio habentes? Ridiculum est ergo hæc exercere, quando quidem nec huiusmodi ridiculorum hominum oratio digna est quæ audiatur: per hæc nomina ad turpia facta consuefaciēs. Urbanè ergo & lepidè loquendum est, non risus autem mouendus. Quin etiam ipse risus est comprimendus. Nam ipse quoque si quomodo oportet proferatur, præfert decorem & honestatem, sin aliter prodeat, indicat intemperantiã. *Et post pauca.* Immoderata autem & inconcinna vultus dissolutio, si sit quidem in mulieribus, appellatur Græcè κίχλιμος hoc est, risus immodestus & lasciuus, is est autè risus meretricis. Si autem in viris, κατλασμος hoc est, cachinnatio. Est autem hic procerum risus insolens & proteruus. *Et mox.* Neque enim est semper ridendum, est enim immoderatum: neque si adfint seniores, vel aliqui quos æquum est reuereri: nisi forte ipsi quoque ut vos exhilarent, urbanè aliquid & lepidè dixerint. Sed neque apud quoslibet ridendum est: neque in omni loco, sed neque omnibus, neque propter omnia. Maximè enim adolescentulis & mulieribus risus est procliuis ad calumniam. *Et in fine.* Improborum itaque hominum mores in vino maximè perspici contingit, ut qui sint omni simulatione nudati propter illiberalem vini petulantiam in dicendo licentiam, per quam sopitur quidem ratio, quæ in ipsa anima ebrietate oppressa est & grauata: agrestes autem & omni vrbantate carentes excitantur affectiones, quæ in animi imbecillitatem facillè dominatum occupant.

3 *ET* Cap. 6. A turpiloquio autè & nos omnino abstinere oportet, & eis qui illo vtuntur os obstruere, & aspectu seueriore, & vultus auersione, & ea quæ vocatur, sub

fannatione, & sæpe etiam asperiori oratione. Quæ enim, inquit, ex ore exeunt, coinquinant hominem. Cõmunem, & gẽtilem, & indoctum, intemperantemq; & petulantem eum ostendunt: non autem proprium, modestum, honestum, & temperantẽ. Cũ autem turpia æquè in audiendo versentur, & in spectando, Diuinus Pædagogus eadẽ ratione pueris luẽtantibus, ne aures eorum offendatur, pudicos & modestos sermones, veluti quædam aurium munimenta adhibet, ne possit ad frangendam animam peruadere pulsatio fornicationis: oculos autè dirigit ad rerum honestarum spectaculum: melius esse dicenti labi pedibus quam oculis. Hoc turpiloquium propulsans Apostolus: Omnis, inquit, malus sermo ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus. Et rursus: Sicut decet sanctos, non nominetur in vobis turpitudine, & stultiloquium, vel scurrilis vrbantitas, quæ ad rem non pertinent: sed magis gratiarum actio. Si autè qui stultum dixit fratrem, obnoxius est iudicio, quid de eo qui stulta loquitur, pronunciabimus? An non etiam de eo scriptum est: Qui locutus verbum fuerit ociosum, reddet rationem Domino in die iudicij? Et rursus: Ex sermone tuo iustificaberis, inquit, & ex sermone tuo condemnaberis. Quænam sunt ergo salutes aurium defensiones, & quænam sunt lubricorum oculorum disciplina? Quæ cum iustis sunt cõuersationes, auresq; preoccupant, & eis prius obstruunt, qui volunt abducere à veritate. Bonos mores perdunt malæ consuetudines, inquit Poëtica. Præclarius autem Apostolus: Esto te, inquit, odio habentes malum, adhærentes bono. Qui enim cum sanctis versatur, sanctificabitur. Omnino ergo abstinendũ est à turpibus auditionibus, & verbis, & spectaculis: sed multo magis à factis turpibus, mundos esse oportet: partim quidem, in ostendendis & nudãdis aliquibus partibus corporis quas non decet: partim autem in contemplandis secretioribus partibus. Neque enim turpem iusti denudationem in animum induxit aspicere modestus filius: sed textit modestia, quod nudarat ebrietas, spectandum lapsus inscientiæ. Mundos autem nihilominus esse oportet & à vocũ prolotionibus, quibus nullum oportet esse aditũ ad aures eorũ qui in Christo crediderunt. Hac ratione mihi videtur Pædagogus nihil quod sit indecõrum & inhonestum, vobis loqui permittere, longè antè vos præ-

A turpiloquio prius abstinendũ. *Matth. 15.*

Ephes. 4.

Ibid. 5.

Matth. 5.

Matth. 11.

Rom. 12.

Psal. 17.

Facta turpia denudanda.

Gen. 9a

præmuniens aduersus incontinentiã. Præclare enim & mira arte solet vitiorum radices excindere, quemadmodum, Non mœchaberis: per illud, Non cõcupisces. Adulteriũ enim fructus est cõcupiscentiæ, quæ quidè est mala radix. Similiter ergo hic quoq; Pædagogus secundũ nominũ licentiam, tanquam vsum reprehendit, securã intemperantiæ cõgressione amputans: se enim in omnibus insolenter gerere, facit ut meditemur inhonestè facere. In voce autè esse modestũ, est seipsum exercere ad fortiter sustinendam libidinis impressiõnẽ. Profundiori autem oratione tractauimus, quod neq; in nominibus, sed neq; in partibus ad coitum pertinentibus, & nuptiali cõgressione, in quibus imposta sunt nomina quæ vfu minimè trita sunt, eius quod verè turpe est, ponit apellatio. Nã neq; genu, & tibia, & huiusmodi mēbra, & quæ eis imposta sunt nomina, sunt turpia, nec quæ per ea fit actio: mēbra autè & hominis verèda, verecũdia quidem plena, nõ autè turpia cẽfenda sunt. Turpis autè res est, quæ fit præter leges eorũ operatio, ideòq; probro digna & supplicio. Turpe. n. solũ re vera est vitium, & quæ per ipsum agũtur. His ergo cõsequenter, iure vocetur turpiloquiũ quæ de vitiosis factis habetur oratio: cuiusmodi est si de adulterio, vel de puerorũ amore disseratur, & quæ sunt huiusmodi. Quãquam ineptè quoq; nugæ sunt silentio prætermittendæ. Ex multiloquio enim, inquit, nõ effugies peccatũ. Luet ergo pœnas linguæ vitium. Est. n. tacens qui inuenitur sapiens, & est qui odio habetur propter multã loquacitatem. Quin etiam ipse nugator affecti sibi ipsi fastidium ac facietatem. Qui enim multiplicat sermonem, odit animam suam.

4 *ET* Cap. 7. In summa ergo adolescentes & adolescentulæ, ab eiusmodi cõuiujs omnino abstinẽat, ne labatur in ijs quæ nõ conueniebãt. Inusitatè enim auditiones, & indecõra spectacula, dum in eis adhuc fides fluctuat: mentem eorum euẽtilant: ætatis autem instabilitas eas adiuuat, ut ad cupiditates ferantur præcipites. Quin etiã nõnnumquam alijs causæ sunt offensionũ, dum florem ætatis qui est maximè lubricus & periculosus, ostentant. Rectè enim videtur præcipere sapientia: Cũ muliere quæ viro subiecta est, ne omnino sedeas, & ne supercubitum cum ea accubueris: Hoc est: ne cum ea frequentius cœnes, neque cum ea comedas. Et ideò subiungit: Neque cum ea in

Exod. 20. Matth. 5.

Inepta nugæ fugiendæ.

Prover. 10.

Ecclesiastici 20.

Ibidem.

Conuiuia adolescentioribus declinanda.

Ecclesiastici 9.

vino congregiaris: ne quando inclinet cor tuum in ipsam, & sanguine tuo labatur ad interitum. Lubrica enim res est quæ est in vino libertas, quæ potest efflorescere. Viro autem subiectã nominauit, quod maius licet periculum ei qui vitæ societatis vinculum conatur dissoluere. Quod si aliqua necessitas euenerit quæ eas iubeat accedere: illæ quidè exterius amictu pulchrè tegantur: Intus autem pudore. Quæcunq; autè nõ sunt viro subiectæ, ijs est extremũ probrum interesse conuiuio virorum, idq; vinolentorum. *Et post pauca.* Oportet autem in vino petulantiam non secus fugere quam ocium. Ambo enim ad moriẽ attrahunt. Oportet verò & profusum risum arcere, & immodicas lacrymas. Sæpè enim temulentum cum maximum cachinnũ sustulerint, dein de rursus nescio qua persuali vini insolentia, descēdunt ad lacrymas. A ratione enim alienum est, & esse effœminatũ, & esse petulantem.

Vini intemperantia fugere oportet.

5 *TERTVL.* Lib. de Pudicitia, Cap. 1. Pudicitia flos morum, honor corporum, decor sexuum, integritas sanguinis, fides generis, fundamentum sanctitatis, præiudicium omnis bonæ mentis. Quamquam rara, nec facillè perfecta, vixq; perpetua, tamen aliquatenus in seculo morabitur, si natura præstruxerit, si disciplina persuaserit, si censure compresserit.

Pudicitia encomia.

6 *IDEM,* Lib. De cultu Fœminarum, Cap. 8. & 9. Nam vbi Deus, ibi pudicitia, ibi grauitas adiutrix & socia eius. Quo ergo pacto pudicitiam sine instrumento eius, id est, sine grauitate tractabim? Quomodo autè grauitatẽ administrandæ pudicitie adhibebimus, nisi & in facie, & in cultu, & in totius hominis contẽplatione, seueritas circunferatur? Quamobrẽ erga vestitũ quoq; & reliqua cõpositionis vestræ impedimenta, proinde vobis curanda est amputatio & decussio abundantioris nitõris. Nam quid prodest, faciem quidè frugi & expeditam, & simplicitate cõdignã diuinæ disciplinæ exhibere, cætera verò corporis, lacinosi põparum & deliciarum ineptijs occupare? Hæ põpẽ quã de proximo curèt luxurię negotiũ, & obstrepãt pudicitie disciplinis, dinoscere in facili est, q gratiã decõris vultus societate prostituat: adeo si desint, irritã & ingratam reddunt, velut exornatam & naufragam. Cõtrã si forma defecit, adminiculũ nitõris quasi de suo gratiã supplet. Ætates deniq; quietas iam & in portum modestiẽ

Pudicitia comes grauitas.

Vestium ornatus nimis minor, amputandus.

Ridendum quando & quomodo.

In vino perspicitur improbi mores.

subductas, splendor & dignitas cultus auocant, & feueritatem appetitionibus inquietant, cōpēsantibus scilicet habitus irritamēto pro frigore ætatis. Ergo benedicte, primo quidē vt lenones & prostituteores, vestitus & cultus ne in vos admiseritis, tū si quas vel diuitiarū suarum, vel nataliū, vel retrō dignitatum ratio cōpellit, ita pōpaticas progredi, vt sapientiā cōsecutæ, temperare saltem ab huiusmodi curate, ne totis habenis licentiam vsurpetis prætextu necessitatis. Quomodo etenim humilitatem quā Christiani profiteamur, implere poterimus, non repastinantes diuitiarum vestrarum vel elegantiarum vsu, quæ ad gloriā faciūt? Gloria autem reconseuit. Non enim vtetur nostris? Quis autē prohibet vti? Secundum Apostolum tamen, qui nos vti monet mundo isto, quasi non abutamur. Præterit enim (inquit) habitus huius mundi. Et qui emūt, inquit, si c agant quasi non possidētes. Cur ita? quoniam præmiserat, dicens; Tempus in collecto est. Si ergo vxores quoque ipsas sic habendas demonstrat, tanquam non habeantur, propter angustias temporum, quid de vanis his instrumentis earum? Non enim & ita multi faciūt, & se spadatui assignāt propter regnum Dei, tam fortem & vtiq; permissam voluptatem spontē ponentes? Quidam ipsam Dei creaturam sibi interdicit, abstinentes vino, & animalibus exulantes, quorum fructus nulli periculo aut sollicitudini adiacent, sed humilitatem animæ suæ in victus quoque castigatione Deo immolant.

1. Cor. 7.

Matth. 19.

Amitit præmiū qui ordinem nō seruat.

Pudicitia in quibus consistat. 1. Cor. 7.

viderit, dubitet an virgo sit. Parem se integritas in omnibus præstet, nec bonum corporis cultus infamet. Quid ornata, quid compta procedit, quasi maritum aut habeat aut quærat? Timeat potius placere, si virgo est, nec periculum sui appetat, quæ ad meliora & Diuina se seruat. Quæ virum non habent, cui placere se simulent, integræ & puræ non tantum corpore, sed etiam spiritu perseuerent. Neque enim fas est virginem ad speciem suæ formæ comi, aut de carne, & de eius pulchritudine gloriari, cum nulla sit illi magis quam aduersus carnem colluctatio, & vincendi, aut domandi corporis obstinata certatio. *Et post pauca.* Locupletem te dicis & diuitem, sed diuitijs tuis Paulus occurrit, & ad cultum atque ornatum tuum iusto fine moderandum, sua voce præscribit: Sint, inquit, mulieres cum verecundia & pudicitia componentes se, &c. Item Petrus ad hæc eadem præcepta consentit & dicit: Sit in muliere non exterior ornamentum aut auri, aut vestis cultus, sed cultus cordis. Quod si illi mulieres quoque admonent coercendas, & ad Ecclesiasticam disciplinam religiosa obseruatione moderandas, quæ excusare cultus suos soleant per maritum: quantum id magis obseruare virginem par est, cui nulla ornatus sui competat venia, nec deriuari in alterum possit mendacium culpæ, sed sola ipsa remaneat in crimine? *Et paulo post.* Ornamentorum ac vestium insignia & leuocinia fucorum, non nisi prostitute & impudicis fœminis congruunt, & nullarum ferè preciosior cultus est, quam quarum pudor vilis est. Sic in scripturis sanctis quibus nos instrui Dñs voluit & moneri: describitur ciuitas meretrix, compta pulchrius & ornata, & cum ornamentis suis, ac propter ipsa ornamenta potius, peritura. Et venit, inquit, vnus ex septem Angelis habentibus phialas septem, &c. Fugiant castæ virgines, & mulieres pudicæ, inestiarum cultus, habitus impudicarum, lupaniarum insignia, ornamenta meretricum. Clamat etiā Spiritu sancto plenus Isaias, & filias Sion auro & veste corruptas increpat, & obiurgat perniciosis opibus affluentes, & à Domino per seculi delicias recedentes. Exaltatæ sunt, inquit, filie Sion, &c. Hoc Deus culpat & denotat: hinc corruptas esse virgines, hinc à cultu vero & Diuino desciuisse pronūciat. Exaltatæ ceciderunt: comptæ, turpitudinem fœditatemq; meruerunt: serico & purpura induta, Christum induere non possunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornata corporis & pectoris perdidierunt. Quis non id excreetur & fugiat, quod alijs fuerit exitio? Quis id appetat & assumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? Si hausto poculo moreretur ille qui biberat, venenum scires esse quod ille potauit. Si accepto cibo, qui acceperat interiret, scires esse lethale quod acceptū potuit occidere, nec ederes inde nec biberes, vnde interiisse alios antè conspiceres. Nunc quanta ignorantia veri est, animi quanta dementia, id velle quod & nocuerit semper & noceat! Et putare quod inde ipsa non pereas, vnde alios periisse cognoscas! Neque enim Deus purpureas aut coccineas oues fecit, aut herbarum succis, aut cōchylijs tingere aut colorare lanas docuit. Nec distinctis auro lapillis & margaritis contexta serica, & numerosa compage digestis monilia instituit, quibus ceruicem quam fecit absconderet, vt operiatur illud quod Deus in homine formauit, & conspiciatur desuper id quod diabolus adinuēnit. *Vide etiam supra, lit. G. auth. 1. & lit. H. auth. 1.*

Nimius cor poris cultus dñatur.

Virginibus, & vxoribus etiam diuitibus, cultus & ornatus corporis ac vultus inter dicitur.

1. Tim. 2.

1. Pet. 3.

Ornatus vestium, & fucos, vt impudicitia signa, damnantur.

Apo. 17. Isai. 3.

9. ATHANASIVS, De virginitate seruanda. Amplectamur valde ieiuniū, magni enim munimentum est ieiunium, Oratio item, & eleemosyna, cum ex morte hominem liberent. Vt enim ob escam & inobedientiam proturbatus est Adam ex paradiso, ita rursus per ieiunium & obedientiam in paradysum, qui volet, redibit. In hac virtute cultum corporis tui ornamentaque quære, o virgo, & placebis cœlesti sponso. Nam quæ cum mundo coalescunt & conferuntur, & vnguentis, aromatibus, & fragrantijs, & amictu pretioso, & auro venustant sua corpora vt placeant hominibus, Deo placere non possunt. Christus autem nihil horum à te requirit, nisi solum cor mundum & os incontaminatum, ieiunioq; liuidum. Quod si accedant aliqui & dicant tibi, ne frequenter ieiunes ne imbecillior fias: nec illis credas, nec auscultes. Illos enim diabolus subornauit. *Et mox.* Vide igitur quid faciat ieiunium: morbos sanat, distillationes exsiccat, dæmones fugat, malasque cogitationes expellit, & mentem nitidiorē reddit, & cor purgatius, & corpus salubrius, & ad thronum Dei homines sistit. Sed

Ieiunij vis & utilitas.

ne putes ista temerè dici, habes eius rei testimonium in Euangelijs ab ipso Christo prolatum. Sciscitati sunt ab eo discipuli dicentes, Domine declara nobis, quo nam pacto immundi spiritus propelluntur? Quibus respōsum est à Domino, Hoc genus nō eijcitur nisi ieiunij & orationib⁹. Quisquis igitur ab immundo spiritu vexatur, certum habere debet hoc pharmaco, ieiunio inquam, statim spiritus malos afflictos abscedere vim ieiunij metuentes. Valde enim dæmones oblectantur crapula & otio corporis. Magna vis in ieiunio, & magna & præclara fiunt per illud. Alioqui vnde fieri posset, vt homines tā mirifica præstent, vt Dominus per eos vel signa faciat, vel sanitatem laboratib⁹ donet, nisi planè ob deuotas meditationes, & humilitatē animi, & cōuersationē bonā? Ieiunium. n. Angelorū cib⁹ est, & qui eo vitur, ordinis Angelici cēfendus est. *Et longè post.* Magna siquidē virtus in lacrymis, & præclara per eas fiunt. Magna peccata, & iniquitates per lacrymas obliterantur? Pro teste mihi est Euangeliū: Cum enim Saluator noster traditus esset Iudæis, Petrusq; iureiurando ipsum abnegarit antè quam gallus cāret, Dñs autem directo in eum vultu aspexisset, memorq; ibi redditus Petrus esset verbi Dñi quod ei dixerat, Antequam gallus sonet, ter me abnegabis: *Egressus foras, amare lacrymatus est.* Vides quale remediū in lacrymis? Specta quælo quam iniquitatē deleuerint. Quid enim tertiū hoc vitio? Quippe qui ter iureiurando Dñm abnegauerit: tantum tamē scelus per lacrymas deleuit. Vides igitur quantā vim habeat lacryma. Quandoquidē illa scripta sunt pro nostra doctrina, vt nos per illā incedētes, vitā æternā possideamus. Non oēs habēt gratiā illam lacrymarū, sed illi duntaxat qui mentem surlum attollunt, qui terrestrium obliuiscuntur, qui carnis curam non gerunt, qui ignorant prorsus an sit mundus, qui mortificauerunt membra ea quæ sunt in terra: isti inquam solis data est molestias lacrymarum.

Matth. 17. Marc. 9.

Lacrymarū vis & effectus.

Matth. 26.

10. BASILIVS, Lib. de Vera virginitate, colum. 5. Gustum itidem ad suauiā & dulcia semper inhiantem, ratione frænabit, & ad ea quæ sunt necessario sumenda, moderabitur. *Et post pauca.* Ventre enim distento epulis, necesse est ea quæ sub ipso sunt mēbra, ex humoris redūdantia in profundo seruētis, ad propria & naturalia officia moueri. Quippe superiorveter, *Gula castitatem extinguit.*

Virgini suauis gustus declinādus.

Gula castitatem extinguit.

suppetit illis incentiua libidinis. Cæterum voracitas principio materias ac fomēta eius ardoris instillat. Ante omnia ergo aduersus gustum virgo tota intētionē pugnat: fontesq; voluptatū ventris, & impudicitæ fomitem inde manantiū, à principio castitatis studio & ardore siccabit: ne dum virginitatem seruare proponit, gustui se immoderatè prostituens, castitatem suam alia fruendi voluptate deuicta, sensim, dum nescit, amittat: virginem enim esse & gustum virginis conuenit: nulliq; gula suauiter oblectanti illecebræ peruium. Integram se & in hac parte, atque inuiolabilem sancta virgo cautè seruabit: corpusq; vt seruire queat animæ, in his quæ sunt necessaria victui, moderabitur prudenter, ac reget. *Et mox.* Quoniam igitur innatum nobis vehiculū, neque nimis laxando fræna, neque rursus immodicè illa retinēdo, ad virtutis cursum producere oportet, idcirco & corporū status, & habitus, & ciborum qualitates solerter explorare conueniet, vt valido quidem ac vegeto corpori, naturaliq; calore abundantanti, fræna immittamus: ac per inediā, frigidioresque cibos redundantiam illam caloris arceamus, ne vel lautioribus escis naturalem pinguedinem augentes, vel vini licentiore vsu, feruorem inlitum magis magisq; succēdentes, ignem igni, iuxta veram illam gentiliū sententiam, adiiciamus. Itaque & robusto per ætatem, & naturali nimio calore æstuantī, purissimos ex fonte lactices modicè subministremus, vt ardentis naturæ flammæ, contraria aquarum vi restinguamus, atque ad mansuetudinem, infusa nobis ratione, temperemus. Porro fenili iam & frigescenti, cibi potusque adiuumentum ad sustentandas vires ingeramus. Neque verò sola escarum quantitas vbiq; probè metienda, sed & qualitas in primis sapienter discernēda est. Nec enim solam exteriorē earū faciem inspicere, sed quā habeant intrinsecus reconditā penitus vim, prudenter explorare conueniet. Non solum enim legumina, feminumque nonnulla, verum & olera pleraque sunt, quæ monacho quietum vitæ gubernaculum tenere cupienti, contrā ac se habet communis opinio, pro noxijs vitanda sunt: quippe quæ carnis recessus intimos pungunt, & pruritus, titillationesque excitantia, non minus corpora nostra perturbāt, ac secreta vi sua inquietant, quam quæ consensu omnium fugienda censentur. Quocirca nec

salibus passim, atque indifferenter vtemur: sicut fieri apud plerosq; comperimus, qui per immoderatam continentiam pulmenta omnia repudiantes, hos solo cum pane vice condimentorum omnium sumunt. Non intelligunt, qui sunt eiusmodi, sales cum sint per naturam fecundi, ac per acrimoniam vim, corpori pruriginis excitent: plus cæteris ad libidinem, coitumque prouocare. Quod si in eis quoque sumendis, vt ne propolito excidat, maximam oportet aurigam adhibere rationem: multo profectò magis, ea pomorum genera distinguere conuenit, qua apertè noxijs vlla ratione sunt proxima. Itaque omnibus in locis cibis, qui sit ad victum necessarius, solerti ratione inquirendus: condimentorumque elaboratæ blanditiæ, vt voluptatis illecebræ repudiandæ. Si enim panis confirmat cor hominis, non opus est ultra cibum vitæ necessarium, huiuscemodi liquamina temerè admittere. Ne sales quidem, qui panis condimentum sunt, quantitate pares cum pane, sumemus. Nam si nemo ferè est, qui condimenta eis rebus, quarum condimenta sunt, æqualia pondere in cibum sumat: quis iam erit, qui plus huiusmodi liquaminum ac condimentorū, quam principalis cibi sumere non erubescat? Quod si fiat, non iam ista panis erunt condimenta, sed horum panis gustusque iterum aurigam, dum nescit, alia ratione per obsoniorum varietatem fallat, atque ad voluptatem clam pertrahet: Inuenietque, quod fugit, denuò per abstinentiam prosequi. *Et rursus.* Illud etiam dictum, non simpliciter hos quidem vitandos esse cibos, hos verò temerè ad satietatem, vsque admittendos: verum & qualitatem sobriè vbiq; metiendam: quæ, si excedat frugalitatis modum, idem solet quod noxia quæque, operari. Et qualitatem cautè discernendam, quæ nisi sollicitè discutiatur, non minus habet virium, quam quæ apertè sunt noxia, rationemque prorsus esse honorandam, vt in cœlestis exercitij studio, ratio nos, non temeritas agat. *Et columna. 14.* Turpe profectò est, & incongruum virgini, atque ab ea quam profitetur, integritate prorsus alienum, aut traditis sibi ad speciem ab authore ornamentis gloriari, & corporalē pulchritudinē ostentare, pluresq; carnis post se amatores trahere, ac sollicitare ad cōmunē lapsum: aut, si careat naturali specie, quæ intuentibus irri-

Cibo & potu quilibet quomodo vitandum.

Legumina & olera alia quando non.

Salis nimis vsus, libidinem prouocat.

Poma quæ vitanda.

Psal. 103.

Cibi quantitas & qualitas obseruanda.

Mulieres ne de pulchritudine gloriarentur.

Matth. 6.

Contra fucis & ornatum mulierum.

irritamentum voluptatis est, ornatum extrinsecus quæsitum, sibi studiose adiuuere. Neque enim prior illa pudicam versare cogitationem deprehenditur, quæ in authoris opere, velut in suo, gloriatur: atque in id certamen, in quod ne inducatur à Domino per orationem petit, Ne nos inducas in tētationem: dum post se trahit amatorum greges, spontè se ipsam & apertè compellit. Ne secunda quidem castum possidet pectus, dum quam non accepit in corpore voluptatis illecebram, eam formis coloribusq; fucatis contra seipsam exprime nititur. Vtraq; verò, dum nescit, traditū à Deo munus, præter destinationis suæ propositum violat. Speciosa quidem, quia pulchritudinē animæ, per corporis speciem in quinat: quæ vero deformitatē corporis, præsidium seruandæ virginitatis acceperat, quod hanc in sui perniciem adulteris fucis traducere in speciem summa improbitate molitur. Contrā verò oportebat illam temporalem spernari pulchritudinē: eaque nō ad impedimentum decōris intimi, sed ad congeriem atque adiuumentum vt, & amatores corporis ad animam tota intentione transferre. Hanc verò, vt qua nihil minus esset adepta, eam quæ putatur deformitas, vt tentationum quietem tranquillitatemq; spiritualis vitæ, ac viaticum insensibilis decōris amplecti. Æternis quippe frui, atq; immortalibus bonis, tanquam proprijs virtutibus equa hac ratione cum priore decertat, corporalium quoq; priuilegiorum nihil illa suo tempore minus habitura. Cuius autē rei gratia mortalem illæ persequantur ornatum, anceps sententia est. Nam, siquidē vt virginitatis opitulentur instituto, ei quod profitetur repugnant, dum per eiusmodi ornatum plures cōtra se aucupes irritant. Sin verò vt formosæ videantur, profectò ratione caret, si eis fruituræ non sunt, à quibus opinionem affectatæ pulchritudinis expectunt, eam curam sollicitudinemq; suscipere. Quod si vt his etiam fruuntur, quibus placere student, in barathrum se delapsas apertissimè nouerint, ac pro virginibus meretricibus continuò habendas. Nisi fortè gemina concupiscentia distractæ trahuntur, vt, scilicet, & externis amatoribus exatiari cupiant: dumque id consequantur, faciem concupiscentiæ communis illecebram efficere student, & intimo se amatori, verecundiæ ac metus referunt causa. Neque enim

possibile est puram & simplicem esse talium conscientiam, quæ exteros amatores ad corpus arte & compositione pelliciunt, & sponso intimo ex dimidio placere volūt. Neque iam erit voluntas earum atque sententia sibi met æquabiliter consona, quæ veluti in confinio posita, ad amorem interni amatoris, externique scinditur. Nemo enim duobus Dominis seruire potest, aut enim vnum odio habebit & alterum diliget: aut vnum sustinebit, exteriorē, scilicet, cui per ornatum placere quærit, & interiorē alterum contemnet. *Et post pauca.* Non solum igitur ornari virginem non decet, aut impudicis luminibus fucata formam ad lenociniū voluptatis ingerere, sed amore puritatis intimæ, naturalem quoque pulchritudinē pro viribus obnubere, ac de dita opera extinguere.

N I A M B R O S I V S, tom. I. Lib. ad Virginem lapsam, Cap. 4. Si fuisses communi sorte defuncta, flellent te modicum propter defyderium parentes, sed exultallent granditer, quia immaculatam præmiserant virginem, hostiam viam Domino, propiciatricem suorum videlicet delictorum. At nunc plangunt mortuam, & non mortuam. Lugent viam, & non viam. Mortuam vtique gloria virginitatis, viam dedecore turpitudinis. Ingratus est pater suis visceribus de quibus nata es, maledicit suo vtero mater ex quo in hanc lucem infeliciter processisti. Nec tamen modum suo dolori reperiunt, nisi hoc solum planè videntur habere solatium, quia te nec pater compulit, nec mater coegit vt virginitatem profitereris, quam vltro & propria voluntate professa es. Nam scio cum multas difficultates tibi tuus genitor proponeret, cum arduum esse iter seruandæ castitatis ingereret, te non solum pertinaciter perstitisse, sed etiam reuelationes tibi datas dixisti terribiles. In quantum tibi ergo sperabāt mercedē ex eo quod non tuo proposito restiterunt, in tantū tibi intellige misera pondus iudicij crescere, quia non seruasti quod vltro promissiisti.

O I C Y P R I A N. Lib. de Habitu Virginum, propè finem. Audite igitur virginēs vt parentem, audite quæso vobis timen tem pariter ac monentē, audite vtilitatibus ac commodis vestris fideliter consulentem. Estote tales, quales vos artifex Deus fecit. Estote tales, quales vos manus Patris instituit. Maneat in vobis facies incorrupta, ceruix

Matth. 6.

Peruenit qui non seruant castitatem quam spontè voverunt.

ceruix pura, forma syncera. Non inferantur auribus vulnera, nec brachia includat aut colla, de armillis & monilibus preciosa catena. Sint à compedibus aureis pedes liberi: crines nullo colore fucati: oculi conspiciendo Deo digni. Celebrentur lauaera cum foeminis, quarum in vos pudica lauatio est. Nuptiarum festa improba, & conuiuia lasciuia vitentur, quorum periculosa contagio est. Vince vestem, quæ virgo es, quæ Deo seruis: vince aurum, quæ carnem vincis & seculum. Non est eiufdē non posse à maioribus vinci, & imparem minoribus inueniri: Arcta & angusta est via quæ ducit ad vitam: durus & arduus limes qui tendit ad gloriam. Per hunc vitæ limitem martyres pergunt, eunt virgines, iusti quique gradiuntur. Lata & spatiosa itinera vitæ lethalis: Illic illecebræ & mortiferæ voluptates: illic diabolus blanditur, vt fallat: arridet, vt noceat: illicit, vt occidat. *Et paulò post.* Cùm adhuc rudis mundus & inanis est, copia foecunditatis generante propagamur, & crescimus ad humani generis augmentū. Cùm iam refertus est orbis & mundus impletus, qui capere continentiam possunt, spadonum more viuentes castrantur ad Regnum. Nec hoc iubet Dominus, sed hortatur: nec iugum necessitatis imponit, quando manet voluntatis arbitrium liberum. Sed cùm habitationes multas apud Patrem suum esse dicat, melioris habitaculi hospitium demonstrat: habitacula ista meliora vos petitis, carnis desideria castrates, maioris gratiæ præmium in caelestibus obtinetis.

2 HIERONYM. tom. 1. Epistola. 4. ad Rusticum. Balnearum fomenta nō quærat, qui calorem corporis ieiuniorum cupit frigore extinguere. Modicus ac temperatus cibus, & carni, & animæ utilis est. *Et mox, loquens de Ioanne Baptista.* Vestis aspera, zona pellicea, cibus locustæ, melque syluestre, omnia virtuti & continentiae præparata. *Et iterum.* Vas electionis, in cuius ore Christus resonabat, macerat corpus suum, & subijcit seruituti, & tamen cernit naturalem carnis ardorem, suæ repugnare sententiæ, vt quod non vult, hoc agere cōpellatur: & quasi vim patiens, vociferatur, & dicit, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? & tu te arbitraris absque lapsu & vulnere posse transire, nisi omni custodia seruaueris cor tuū?

3 IDEM Epistol. 8. Ad Demetriadē.

Post cogitationum diligentissimam cautionem, ieiuniorum tibi arma sumenda sunt, & canendum cum Dauid: Humiliaui in ieiunio animam meam. Et, Cinerem tãquàm panem manducaui. Et, Cùm molesti erant mihi, induebar cilicio. Eua per cibū eiecta est de Paradiso. Helias quadraginta dierū exercitatus ieiunio, igneo curru rapitur in cœlum. Moyses quadraginta diebus ac noctibus familiaritate & sermone Dei pascitur, in se verissimum probas quod dicitur: Non in solo pane viuunt homines, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Saluator generis humani, qui virtutum & conuersationis suæ nobis reliquit exemplum, post baptismum statim allumitur a spiritu, vt pugnet contra diabolum, & oppressum atque contritum tradat discipulis conculcandum: vnde & Apostolus loquitur: Deus autem conteret Satanam sub pedibus vestris velociter. Et tamē hostis antiquus post quadraginta dierum ieiunium, per cibū molitur insidias, & dicit: Si Filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. In Lege mēse septimo post clangorē tubarū decimo die mensis, totius gentis Hebrææ ieiunium est, & exterminatur illa anima de populo suo, quæ saturitatem prætulit continentiae. In Iob scriptū est de Dracone: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius super vmbilicū ventris eius. Aduersum iuuenes, & puellas ætatis ardore hostis noster abutitur, & inflammata rotā natiuitatis nostræ, & implet illud Oseæ: Omnes adulterantes, quasi clibanus corda eorum. Quæ Dei misericordia, & ieiuniorum frigore restinguuntur. Hæc sunt ignita diaboli iacula, quæ simul & vulnerant & inflammant, & à Rege Babylonio tribus pueris præparantur, qui succendit fornacem quadraginta nouem cubitorum, habens & ipse septē hebdomadas ad perditionem, quas Dominus obseruari iusserat ad salutem. Sed quomodo ibi quartus speciem habens quasi filij hominis, immissos mitigauit ardores, & inter camini æstuatis incendium, docuit flammam calorem amittere, & aliud oculis comminari, aliud præbere tactui: sic & animo virginali, rore caelesti & ieiuniorum frigore calor puellaris extinguatur, & in humano corpore, Angelorum impetratur cōuersatio. *Et post pauca.* Nunc ad Virginem loquar. Præter psalmodum, & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad vesperū, media nocte, & mane, semper est exercendum: statue quot

Ieiunium castitatem committitur. Psal. 34. Psal. 101. Iulm. 34. Gene. 3. 3. Reg. 19. 4. Reg. 2. Exod. 14. Deut. 8.

Matt. 4.

Roma. 16.

Matt. 4. Leuit. 16.

Iob. 40.

Iacob. 3. Osee. 7.

Danie. 1. 3.

Deut. 16.

Ad castitatem tuendam, multum iuuat oratio & sacra lectio.

Virginitas qua potissimum declinanda.

Matt. 7.

Matt. 19. Virginitas non precipitur, sed sua detur.

Ioann. 14.

Ieiunio & austeritate opus est ad castitatem seruandam.

1. Cor. 9.

Rom. 7.

quot horis sacram scripturam ediscere debeas, quanto tempore legere, non ad laborem, sed ad delectationem animæ. Cùmque hæc finieris spatia, & frequenter te ad fingenda genua, sollicitudo animæ suscitauerit, habeto lanam semper in manibus, &c. Hæc obseruans, te ipsam saluabis, & alias: & eris magistra sanctæ conuersationis, multarumque castitatem, lucrum tuum facies.

4 IDEM, tom. 2. Aduersus Iouinianū, Lib. 1. col. 6. Simul animaduertenda est Apostoli prudentia: Non dixit, Bonum est vxorem non habere: sed, Bonum est mulierem non tangere: quali & in tactu periculū sit: quasi, qui illā tetigerit, non euadat, quæ virorum preciosas animas rapit, quæ facit adolescentiū euolare corda. Alligabit quis in sinu ignem, & non comburetur? aut ambulabit super carbones ignis, & non ardebit? Quomodo igitur qui ignem tetigerit, statim adurit: ita viri tactus & foeminae, sentit naturam suā, & diuersitatem sexus intelligit. Narrat & gentiliū fabulæ, Mithram & Erichthronium, vel in lapide, vel in terra, de solo æstu libidinis esse generatos. Vnde & noster Ioseph, quia tangere volebat eum Ægyptia, fugit ex manibus eius: & quasi ad morsum rabidissimæ canis ne paulatim virus serperet, pallium, quod tetigerat, abiicit.

5 ET Lib. 2. Col. 11. Verum, fac esum carniū cunctis nationibus esse communem, & passim licere, quod passim gignitur: quid ad nos, quorum conuersatio in cœlis est? Qui, super Pythagoram & Empedoclem & omnes sapientiæ sectatores, non ei debemur, cui nascimur, sed cui renascimur? Qui repugnantem carnem, & ad libidinum incentiuam rapientē, inedia subiugamus? Esus carniū, & potus vini, ventrisque saturitas, feminariū libidinis est. Vnde & comicus, Sine Cerere, inquit, & Libero, friget Venus.

6 ET Col. 12. Quod si quis existimat, & abundantia ciborū, potionumque se perfrui, & vacare posse sapientiæ, hoc est, versari in delitijs, & deliciarum vitijs non teneri: se ipsum decipit. Cùm enim procul ab his remoti, sæpe capiamur naturæ illecebris, & cogamur ea cupere, quorum copiam non habemus: quanto magis, si circumdati rebus voluptatum, esse nos liberos arbitremur? *Et pauca interiectis.* Sine quatuor sensibus viuere possumus, id est, sine aspectu, auditu,

1. Cor. 7.

Tangere mulieres illicitum. Proverb. 6.

Gen. 39.

Philipp. 3.

Carnes, vinum, & omnis saturitas, feminarium libidinis.

odoratu, atque complexu: absque gustu autem & cibus, impossibile est humanum corpus subsistere. Adesse ergo debet ratio, vt tales ac tantas sumamus escas, quibus non oneretur corpus, nec libertas animæ prægrauetur. Quia & comedendū est, & deambulandum, & dormiendum, & digerendum, & postea, inflatis venis, incentiuam libidinum sustinenda. Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas, omnis qui cum ijs miscetur, non erit sapiens.

7 ET Col. 16. Docebo primū, Adam in paradiso accepisse præceptum, vt, cætera poma comedens, ab vna arbore ieiunaret. Beatitudo paradisi absque abstinentia cibi non potuit dedicari. Quandiu ieiunauit, in paradiso fuit: comedit, & eiectus est: eiectus statim duxit vxorem. Qui ieiunus in paradiso virgo fuerat, satur in terra, matrimonio copulatur.

8 ET Col. 19. A diebus Ioānis Baptiste, ieiunatoris & virginis, regnum cœlorū vim patitur, & violenti diripiunt illud. Timeamus ergo, ne ab aduētū æterni iudicis, sicut in diebus diluuij, & euersionis Sodomæ & Gomorrhæ, deprehendamus manducantes, & bibentes, & nubentes, & nuptui tradentes. Nam & diluuium & ignis de cœlo, saturitatem pariter & nuptias, quas deleret, inuenit.

9 BASILIVS, in regulis fusius disputatis, interrogatione. 16. Ac quod necessaria quidem sit continentia, perspicuum est. Primū quidem, quod ab Apostolo ea inter fructus spiritus connumerata est: tūm, quæ ex hac etiā illud assequi nos affirmat, vt ministerium nostrū reprehensione careat, quando dicit, In laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate. Et itē alibi, In labore & ærumna, in fame & siti, in ieiunijs sæpè. Si militerque alio in loco, Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Castigatio præterea corporis, & in seruitutem illa redactio, nulla re tantopere efficitur, quàm continentia. Siquidem feruor ille, qui vigere in iuuenibus solet, itemque difficilis ille ad coercendum, ad libidines impetus, continentia, veluti quodam fræno, cohibetur. Non enim (vt ait Salomon) inutiles sunt stulto deliciæ. Quid autem carne, quæ molliter accuretur, & iuuentutis estu temerè huc illucque agitetur, fingi stultius potest? Idcirco Apostolus dicit, Et carnis curam in desyderio ne feceritis: Et, Quæ in delicijs est, viuens mortua est.

Sine quatuor sensibus viuere possumus, si ne gustu, ne quaquam.

Prover. 10.

Gene. 2.

Ieiunium castos facit: saturitas, incontinentes.

Matt. 11.

Luc. 17.

1. Cor. 13.

Continentia omnibus necessaria. Galat. 5.

1. Cor. 11.

1. Cor. 9.

Ibidem.

Prover. 19.

Roma. 13.

1. Timot. 5.

10 ATHANASIVS, Lib. de Virginitate, siue de meditatione. Vide igitur quid faciat ieiuniū, &c. Vt sup. litera. M. authorit. 9.
 11 CYRILL. Alexandrinus tom. 1. In Leuit. Lib. 10. in fine. Est certè libertas Christiano, per omne tempus ieiunandi: non obseruantia superstitione, sed virtute continetia. Nā quomodo apud eos castitas

incorrupta feruatur, nisi arctioribus continentia multa subsidijs? Quomodo scripturis operā dabunt? Quomodo scientia & sapientia studebūt? Non ne per continentia ventris & gulæ? Quomodo quis seipsum castrat propter regnum cœlorum, nisi ciborū affluentia refecet, nisi abstinentia vtatur ministra? Hæc ergo Christianis ieiunandi ratio est.

Cur ieiunant dñi Christianis.
 Matth. 19.

L E C T I O X.

DOCTOR.

EXHIBE nobis iam præceptum septimum.

ADOLESCENS.

Non furaberis.

DOCTOR.

Quid noster hinc sensit Legislator?

ADOLESCENS.

Cauit in primis ^a ne vllum damnum demus bonis ac opibus proximi, siue earum direptione, ^b siue etiam sola cupiditate ^c ac desyderio. Nec enim hic iniusta solū actio, sed etiam cogitatio ac voluntas prohibetur.

DOCTOR.

Nihil ne amplius eo sensu continetur?

ADOLESCENS.

Pleraque. Nam hac Deus voce edicit, ^a vt fratrem ac proximum quisque suum, si qua ratione poterit, ope ac rebus foueat, mutuo det ei ^c nihil inde sperando, ne ^e ue quenquam rei alienæ possessorem iniustum quisquam tueatur. ^f Iubemur prætereà aduersus egenos liberalitatem, pro suo quisque modulo, exercere, & nostram omnem industriā adhibere, vt otiosi non simus, sed pacatè viuamus, & quietè panē nostrū manducemus.

DOCTOR.

Perge si quid habes amplius.

ADOLESCENS.

Et furti reum quoque illum esse, lex ista declarat, qui legitima iniquè detinet Regum ac Principum ^g vectigalia, subsidia, tributa,

tributa, decimas, & si qua sunt eiusmodi, ^h quæ Dominis siue temporalium siue spiritualium rerum debentur. Et hac item voce fraudes, insidia, latrocinia, simonia, alieni appetitio, ⁱ omnesq; species iniustitiæ ac rapinæ disertè prohibentur. Deniq; Auaritia illa ^k quæ iure optimo idolorum seruitus nominatur, hac tam seuera præceptione condemnatur.

h Gen. 14. Leui 27.
 Num. 18. Deut. 14.
 Mat. 23. Luc. 21.
 1. Thess. 4.
 K Isai. 3. 4. Reg. 5.
 Hierem. 8. Luc. 11.
 2. Pet. 2. 1. Cor. 6.

AUTHORIT. SCRIP.

A EXODI Cap. 20. Non furtum facies.

LEVIT. Cap. 24. Qui percusserit animal reddat vicariū, id est, animam pro anima. E T. Qui percusserit iumentum, reddet aliud.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 6. Nolite errare. Neque fures, neque auari, neque rapaces, Regnum Dei possidebunt.

EXODI Cap. 22. Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, vel venderit: quinque boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue. Si effringens fur domum siue suffodiēs fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidiū perpetravit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur. Si inuentū fuerit apud eum quod furatus est, viuens, si ue bos, siue asinus, siue ouis: duplum restituet. Si læserit quispiam agrū vel vineā, & dimiserit iumentū suū vt depascatur aliena, quicquid optimū habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni æstimatione restituet. Si egressus ignis inuenerit spicas, & comprehenderit aceros frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.

ZACHAR. Cap. 5. Et conuersus sum, & eleuauit oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans. Et dixit ad me, Quid tu vides? Et dixi, Ego video volumen volans: longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum. Et dixit ad me, Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, si cut ibi scriptum est, iudicabitur: & omnis iurans, ex hoc similiter iudicabitur. Educā illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domū furis, & ad domū iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & consumet

eum, & ligna eius, & lapides eius.

DEUTERO. Cap. 25. Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. Ponderus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi, vt multo viuas tempore super terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Abominatur enim Dñs Deus tuus eum qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam.

LEVIT. Cap. 19. Non facietis furtū. E T. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsq; manē. E T. Non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. E T. Nolite facere iniquum in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera iusta, & equa sint pondera, iustus modius, equusque sextarius.

AMOS Cap. 5. Idcirco pro eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electā tollebatis ab eo: domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum. Quia cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes iusti accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta.

E T. Cap. 8. Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes, Quando transibit mensis, & venudabimus merces: & Sabbathum, & aperiemus frumentum: vt imminuamus mensuram, & augeamus, siculum, & supponamus statēras dolosas, vt possideamus in argento egenos & pauperes, pro calcamentis, & quisquillas frumenti vendamus? Iurauit Dominus in superbiam Iacob, si obliuis fuero vsque ad finem omnia opera eorum.

MICHEÆ, Cap. 3. Audite Principes Iacob, & duces domus Israël, Nunquid nō vestrum est scire iudicium, qui odio habetis bonum, & diligitis malum? Qui violentè tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum, desuper ossibus eorum? Qui comed-

a Exo. 20. Leuit. 24.
 1. Cor. 6. Exod. 22.
 Zach. 5.
 b Deut. 25. Leui. 19.
 Amos. 5. & 8.
 Mich. 3.
 c Exo. 20. Mich. 2.
 Psal. 61.
 d Ecclesiastici. 17.
 Mala. 2. Luc. 10.
 Iacob. 2.
 e Exo. 22. Deut. 15.
 Ecclesiastici. 10.
 Mat. 5. Luc. 6.
 f Ecclesiastici. 17. 29.
 & 35. Mat. 6.
 Luc. 11. & 12.
 Tob. 4. Hebr. 13.
 2. The. 3. 2. Cor. 8.
 & 9. Chrysostr. in. c.
 6. Mat. & in epist.
 ad Philipp. homil.
 14. & ad Rom. ho.
 14. & in. 1. ad Cor.
 hom. 10. & 43. &
 ad Philip. hom. 1. &
 in. 2. ad Tim. hom. 6.
 & ad Heb. hom. 32.
 g Gen. 47. Deut. 20.
 1. Reg. 8. Mat. 17.
 Luc. 20. Rom. 13.

comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excorauerunt: & ossa eorū confregerunt, & conciderunt sicut in lebete, & quasi carnem in medio ollæ. Tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos: & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis. **E T.** Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & prophete eius in pecunia diuinabant.

C **E X O D.** Cap. 20. Non concupisces domum proximi tui: dec desiderabis uxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

M I C H E Æ Cap. 2. Væ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris. In luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum. Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum & domum eius, virum & hæreditatem eius.

P S A L M. 61. Veruntamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in state ris: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere: diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.

D **E C C L E S I A S T I C I,** Cap. 17. Et mandauit illis vnique de proximo suo.

M A L A C H. Cap. 2. Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid nõ Deus vnus creauit nos? Quare ergo despicit vnusquisq; nostrum fratrem suum, violans pactum patrum vestrorum?

L V C Æ, Cap. 10. Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Ierico, & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum: & plagis impositis abierunt semiuio relicto. Accidit autem vt sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo præteriiuit. Similiter & Leuita cum esset secus locum, & videret eum, pertransijt. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est: & appropians alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait, Curam illius habe: & quodcunq; supererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Quis horum

trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit, Qui fecit misericordiam in illū. Et ait illi Iesus, Vade, & tu fac similiter.

I A C O B, Cap. 2. Si autem frater aut soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano: dicat autem aliquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori: quid proderit?

E **E X O D.** Cap. 22. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes.

D E V T E. Cap. 15. Si vnus de fratribus tuis qui morantur intra portas ciuitatis tuæ in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem deuenerit: nõ obdurabis cor tuum, nec contrahes manū, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuuum quo eū indigere perspexeris. Caue ne fortè subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat septim⁹ annus remissionis: & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nõles ei quod postulat mutuū cõmmodare: ne clamet contra te ad Dñm, & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei, nec ages quippiam callidè in eius necessitatibus subleuandis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris.

E C C L E S I A S T I C I, Cap. 20. Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplexes sunt. Exigua dabit, & multa improperebit: & apertio oris illius inflammatio est. Hodie foeneratur quis, & cras expetit, & odibilis est homo homini.

M A T T H. Cap. 5. Qui petit à te, da ei: & volenti mutuare à te, ne auertaris.

L V C Æ Cap. 6. Et si mutuū dederitis his à quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? Nam & peccatores, peccatoribus foenerantur, vt recipiant æqualia. Veruntamen diligite inimicos vestros, benefacite & mutuuum date, nihil inde sperantes.

F **E C C L E S I A S T I C I,** Cap. 17. Eleemosyna viri, quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit: & postea resurget, & retribuet illis retributionem, vnique in caput ipsorum, & conuertet in interiores partes terræ.

E T Cap. 29. Qui facit misericordiam, foeneratur proximo suo: & qui preualet manu, mandata seruat. Foenerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde

redde proximo in tempore suo. **E T:** Propter mandatum assume pauperē, & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem. Pone thesaurum tuum in preceptis Altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum. Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit: & postea resurget, & retribuet illis retributionem, vnique in caput illorum.

E T Cap. 35. In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas. Da Altissimo secundum datū eius: & in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum: quoniam Dñs retribuens est, & septies tantum reddet tibi.

M A T T. Cap. 6. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autē faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: vt sit eleemosyna tua in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

L V C. Cap. 11. Veruntamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

E T Cap. 12. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui nõ veterascunt, thesaurū non deficientem in cœlis: quò fur non appropriat, nec tinea corrumpit.

T O B I Æ, Cap. 4. Ex substantia tua fac eleemosynam: & noli auertere faciem tuam ab illo paupere: Ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Dñi. Quomodo poteris, ita esto misericors. Si multū tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis: quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam.

A D H E B R. Cap. 13. Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuisci. Talibus enim hostijs promeretur Deus.

P O S T E R. ad Thessal. Cap. 3. Vos autē fratres nolite deficere benefacientes,

P O S T E R. Ad Corin. Cap. 8. Notā autem facimus vobis fratres gratiam Dei, quæ data est in Ecclesijs Macedoniæ, quòd in multo experimento tribulationis abundantia gaudij ipsorū fuit, & altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum, quia secundum virtutē (testimonium illis reddo) & supra virtutem voluntarij fuerunt, cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam & communicationem ministerij quod fit in sanctos. Et non sicut sperauimus, sed semetipsos dederunt, primū Dño, deinde nobis per voluntatē Dei: ita vt rogaremus Titum, vt quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis etiā gratiam istam. Sed sicut in omnibus abundatis fide & sermone, & scientia, & omnī sollicitudine, insuper & charitate vestra in nos, vt & in hac gratia abundetis. Nõ quasi imperās dico, sed propter aliorū sollicitudinem, etiā vestræ charitatis ingeniū bonum cõprobās. Scitis enim gratiā Dñi nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues: vt illius inopia, vos diuites essetis. Et consilium in hoc do: hoc enim vobis vtile est, qui nõ solū facere, sed & velle cœpistis ab anno priore: nūc verò & facto perficite. Vt quæadmodū pròptus est animus volūtatis: ita sit & perficiēdi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, nõ secundum id quod non habet. Non enim vtilis sit remissio, vobis autē tribulatio: sed ex æqualitate. In præsentī tempore vestra abundantia, illorum inopiam suppleat: vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas: sicut scriptū est: Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non minorauit.

E T Cap. 9. Nam de ministerio quod fit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis. Scio enim pròptum animū vestrū: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniā & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio prouocauit plurimos. Misi autē fratres, vt ne quod gloria-mur de vobis, euacuetur in hac parte: vt (quæadmodum dixi) parati sitis, ne cum uenerint Macedones mecū, & inuenerint vos imparatos, erubescamus nos (vt non dicamus vos,) in hac substantia. Necessariū ergo existimaui rogare fratres vt perueniant ad vos, & præparent reprobissimam benedictionem hanc paratam esse sic, quasi benedictionem, non tanquam auaritiam.

Hoc autem dico, Qui parçè feminat, parçè & metet: & qui feminat in benedictionibus, de benedictionib⁹ & metet. Vnusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Potens est autē Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in omnibus semper omnem sufficientiā habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, Iustitia eius manet æternum. Qui autē administrat semen feminanti: & panem ad manducandum præstabit: & multiplicabit semen vestrum, & auget incrementa frugum iustitiæ vestræ: vt in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.

G **GENES.** Cap. 47. Emit igitur Ioseph omnem terram Ægypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis: Subiecitq; eam Pharaoni, & cunctos populos eius à nouissimis terminis Ægyptij, vsque ad extremos fines eius. Præter terram sacerdotale, quæ à Rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non sunt compulsi vèdere possessiones suas. Dixit ergò Ioseph ad populos, En vt cernitis, & vos & terram vestram Pharaon possidet: accipite semina, & serite agros, vt fruges habere possitis. Quintam partem Regi dabit: quatuor reliquas permitto vobis in fementem, & in cibum familijs & liberis vestris. Qui responderunt: salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantum Dominus noster, & læti seruiemus Regi. Ex eo tempore vsque in præsentem diem in vniuersa terra Ægypti Regibus quinta pars soluitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

DEVT. Cap. 20. Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est saluabitur, & seruiet tibi sub tributo.

Lib. 1. Regum, Cap. 8. Dixit itaque Samuel omnia verba Dñi ad populum qui petierat à se Regem, & ait, Hoc erit ius Regis qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietq; sibi equites & præcursores quadrigarum suarū, & constituet sibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messorum

segetū, & fabros armorum & curruum suorum. Filias quoq; vestras faciet sibi vnguētarias, & focarias, & panificas. Agros quoque vestros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis. Sed & segetes vestras, & vinearū redit⁹ addecimabit, vt det eunuchis & famulis suis. Seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei serui.

MATTH. Cap. 17. Et cum venissent Capharnaū accesserūt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei, Magister vester non soluit didrachma? Ait, etiam. Et cum intrasset in domum, præuenit eum Iesus dicens, Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? à filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Iesus, Ergò liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eū piscem qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies statèrem: illum sumens, da eis pro me & te.

LVCÆ. Cap. 20. Et interrogauerunt eum, dicentes, Magister, scimus quia rectè dicis & doces: & non accipis personā, sed viam Dei in veritate doces, licet nobis tributum dare Cæsari, an non? Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos, Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium. Cuius habet imaginem & inscriptionem? Respondentes dixerunt, Cæsaris. Et ait illis, Reddite ergò quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

AD ROM. Cap. 13. Ideò necessitate subditi estote: non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideò enim & tributa præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergò omnibus debita, Cui tributum, tributum: Cui vestigal, vestigal: Cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

H **GENES.** Cap. 14. At verò Melchisedech Rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim sacerdos Dei Altissimi) Benedixit ei, & ait: Benedictus Abrā Deo excelsi qui creauit cælum & terram: & Benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

LEVIT. Cap. 27. Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt: & illi sanctificantur. Si quis

quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum. Omnium decimarum bouis & ouis & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venit, sanctificabitur Domino.

NVMEROR. Cap. 18. Filijs autem Leui dedi omnes decimas in terra Israël in possessionem pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo foederis. Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in vsus eorum & necessaria separavi.

DEUTERONOMII, Cap. 14. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis quæ nascuntur in terra per annos singulos, & comedes in conspectu Domini Dei tui in loco quæ elegerit, vt in eo nomen illius inuocetur, Decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis & ouibus tuis: vt discas timere Dominum Deum tuum omni tempore.

MATTHÆI, Cap. 23. Vt suprā, Cap. 1. Lect. 15. litera. K.

LVCÆ, Cap. 11. Vt suprā, Cap. 11. Lect. 15. litera. K.

I **PRIOR.** Ad Thessal. Cap. 4. Vt sup. Cap. 1. Lect. 15. lit. A.

K **ISAIAE,** Cap. 3. Væ impio in malum. Retributio enim manuum eius fiet ei. Populum meum exactores sui spoliauerunt, & mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad iudicandum Dominus, & stat ad iudicandos populos. Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus eius: Vos enim depasti estis vineam, & rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

LIB. 4. Regum, Cap. 5. Dixitque Giezi puer viri Dei, Pepercit Dominus meus Naaman Syro isti, vt non acciperet ab eo quæ attulit: Viuit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid. Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cum vidisset ille currentem ad se, defiliit de curru in occursum eius, & ait, Rectè ne sunt omnia? Et ille ait, Rectè. Dominus meus misit me ad te, dicens, Modò venerunt ad me duo

adolescentes de monte Ephraim ex filijs prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices. Dixitq; Naaman, Melius est vt accipias duo talenta. Et coëgit eum, ligauitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris tuis, qui & portauerunt coram eo. Cumque venisset iam vesperi, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abierunt. Ipse autem ingressus stetit coram Domino suo. Et dixit Eliseus, Vnde venis Giezi? Qui respondit, Non iuit seruus tuus quouam. At ille ait, Nonne cor meum in præsentem erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues, & seruos & ancillas. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi & semini tuo, vsque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

HIEREMIÆ, Cap. 8. A minimo vsque ad maximum, omnes auaritiam sequuntur: à propheta vsque ad sacerdotē cuncti faciunt mendacium.

LVCÆ, Cap. 12. Dixitque ad illos, Videte & caute ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita eius est ex ijs, quæ possidet. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens, Hominis cuiusdam diuitis huberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se dicens, Quid faciam, quia non habeo quod congregem fructus meos? Et dixit, Hoc faciam: Destruam horrea mea, & maiora faciam: & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus, Stulte, hæc nocte animam tuam repetent à te: quæ autem parasti, cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues.

POSTERIO. Petri, Cap. 2. Fuerunt verò & pseudo prophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, Dominum negant: superducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphematur. Et in auaritia fictis

verbis de vobis negociabuntur: quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.

PRIORIS ad Corinthios, Cap. 6. Nolite errare, Neque fornicarij, neque idôlis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.

AVTHORIT. PATR.

F **C** **HYSOTOMVS**, tomo. 2. In Matthæ. Homilia. 21. Nolite thesaurizare vobis, &c. Certè hoc, inquit, times, ne decoquatur pecunia si eleemosynam erogaueris. Da igitur eleemosynam, & tunc pecunia tua seruabitur: quodque est amplius, non modò non consumetur ipsa, verùm etiam maiora incrementa suscipiet. Nam illa quoque quæ in cœlo sunt habenda commemorat, quod licet modò reticere videatur, postea tamen diligenter inculcat. Nunc verò interim adducit in medium, quod eos maximè etiam poterat cohortari, quòd scilicet, thesaurus eorum manet inexpensus, per quod etiam ad studium miserationis inuitat. Non enim tantummodò ait, Si thesaurum tuum in eleemosynis erogaueris, conseruasti: verùm etiam è contrario cõminando: Nisi, inquit, erogaueris, perdidisti.

2 ET HOMILIA. 22. Prope finem. Sed vobis interim satis esse poterit, si non appetere discatis aliena, & misericordiæ opera complere, ac reconditas pecunias erogare. Hæc enim si feceris dilectissime, citò etiam ad illa proficies. Nunc interim abundantiam, & omne quod superfluit, deponamus, simulque maximè mediocritate contenti, atq; discamus omnia quibus opus habemus, de iustis operibus & laboribus possidere.

1 IDEM tomo. 4. In Capit. 4. Ad Philippenes, Homilia. 14. Complures quoque scortorum gratia perierunt, & vulnera acceperunt. Num ita habet & eleemosyna? Nequaquam, sed vt mater amico affectu in multam honestatem, decòrum, & bonam gloriam filium constituit, facit nos circa ea quæ necessaria sunt, immorari. Non dimittit nos, neque à necessarijs abducit, sed & animum nostrum prudentiorem reddit.

4 IDEM In Epistolam ad Romanos, Homilia. 14. Est enim Sanctorum genus omne beneuolum, propensoque erga alios affectu. Propterea & Paulus dicebat: Induamini igitur tanquam electi Dei sancti, misericordiæ viscera, probitatem, animi humilitatem. Vides exactam verbi vsurpationem, vtque perpetuò misericordiam à nobis deposcat. Neque enim simpliciter dixit, Misereamini: sed, Induamini: videlicet, vt quemadmodum vestis vnà nobiscum semper esse solet, ita sit & misericordia. Neque verò simpliciter misericordiam dixit, sed, misericordiæ viscera: nimirum vt naturalem imitemur pietatem atque necessitudinem. *Et nonnullis interiectis.* Quid igitur nobismet neglectis, in ijs studium omne nostrum reponimus, quæ tantum abest, vt hinc decedentes capiamus, vt ne hic manentes quidem retinere possimus: cum tamen sic nobis ditescere liceat, vt non hic solum, sed & illic quoque opulentissimi appareamus? Nam qui agros, qui ædes, qui aurum in animo circumfert, is vbiunque gentium apparuerit, cum ijs ipsis diuitijs apparet. Et quo id (inquis) fieri potest modo? Potest quidem, idque non ita magno negotio. Nam si eas opes per pauperum manus in cœlum transtuleris, vniuersas in tuam ipsius animam transtuleris, sic vt vel morte ingruente eripere eas tibi possit neque: verùm sic hinc decedas, vt vel illic diues sis. Id genus thesaurum habuit Tabitha: itaque illam domus sua celebrem non reddidit, non muri, non lapilli, non columnæ, sed induta viduarum corpora, sed lacrymæ effusæ, sed mors fugitans, sed vita reuersa. Eiusmodi & nos quoq; nobis ipsis apothecas comparemus, eiusmodi ædes extruamus: sic fiet, vt & Deum socium operis habeamus, & nos illi operis consortes simus. Ille enim pauperes in rerum natura, cum non extarent, perfecit tamen vt extarent, à se in medium adducti: tu autem illos in medium adductos, nò siuisti fame, reliquaq; afflictione deperire, eos curans & reficiens, atq; vndiq; Dei templū excitās. Cui rei que tandè alia par esse queat, si officij auxiliijq; præstiti, si famæ, existimationisq; ratio habenda est? Qui si necdū eductus es, quanto te Deus mundo ornauerit, dum tibi paupertatis curā ac studiū iniunxit, illud tecum sic reputato. Si tantā tibi

Sæcili omnes propè sunt ad misericordiam. colof. 3.

Ratione & similitudine hortatur ad eleemosynam.

Ab. 9.

potesta-

potestatem faceret, vt collabēs cœlū erigere ac restituere posses: nonne hoc factò interpretarèris, honore te eo honestatum, qui conditionem maximè superaret tuam? Ecce igitur maiori te honore dignatus ille est. Nam quod illi vel cœlis ipsis honoratius est, huius tibi erigendi restituendique curam credidit. Deus enim ea inter omnia quæ videntur, homine nihil maioris æstimat: propter quem videlicet, & cœlum, & terram, & mare fecit. In quo ipso sanè inhabitare magis gaudet, quam in cœlo. Nos tamen vel hæc cum intelligamus, nullam planè curam prouidentiamue Dei templorum suscipimus: sed illis relictis neglectisque, nobis ipsis ingentes & splendidas ædes extruimus. Propterea bonis omnibus orbi sumus, atque admodum inopibus pauperiores, quòd ædes eas ornamus, quas non possumus nobiscum hinc discedentes asportare, illis relictis, quas liceret aliò vnà nobiscum transferre. Nam pauperum corpora demortua omnino resurgent, ac tum Deus qui hæc iniunxit, illis in medium productis, eos collaudabit qui illorum curam suscepèrint, admirabiturque quòd illos collapsuros nunc præ fame, nunc præ nuditate & algôre, modis omnibus sustentarint. Sed tamen cum nobis tot tantæque sint laudes propositæ, cunctamur adhuc, pulchram hanc curam detrectantes. Atque ipse quidem Christus non habet quò diuersetur, sed circuit peregrinus, nudus, esuriens: tu autem suburbana, tu balnea, tu pergulas, tu ambulacra, denique tu mille cubicula extruis temerè ac frustra, ac Christo nec paruum quidem tectum impertiris, coruis autem ac vulturibus cœnacula exornas. Quid hac amentia deterius? Quid hac infania pestilentius?

5 IDEM in. 1. ad Corinthios, Homilia. 10. Quemadmodum magistri, & si multos habeant discipulos, vnicuique artem tradunt: sic & tu multos tibi beneficio tuo obnoxios reddito, & omnes dicent, quòd huius paupertatem leuasti, & illum periculis. Et ille perisset, nisi Diuina gratia, & tua ope fretus esset. Et hunc morbo, illum calumnia liberaisti. Peregrinum hospitio accepisti, alium nudum vestisti. Innumeris diuitijs & thesauris hæc verba meliora sunt, quæ longè magis quam vestes, quam equi, quam

simile. Misericordia in proximos, magna laude & premio digna.

mancipia, omnes in se conuertunt. Ille a quidem & grauem se videri faciunt, & tanquam communem inimicum odio haberi: hæc autem & communem patrem, & beneficium prædicant. Et, quod omnium maximum est, dilectio Dei quocunque locorum te propter opera tua sequitur. Dicat igitur ille, Meam filiam nuptui tradidit. Alius, Filium meum, virum euadere fecit. Alius verò, Calamitate me: alius, Periculis liberauit. Hæc autem aureis coronis præstantiora sunt verba: longè satius est hos propriæ benignitatis in ciuitate præcones habere, quam innumeris qui te præcedant satellites. Hæc voces præconum principes præcedentium vocibus suauiores sunt & dulciores, cum scilicet, & Saluator, & beneficus, & patronus, quæ Dei nomina sunt, appellaris: non cupidus, non superbus, non insatiabilis, & pusilli animi. Nolumus, quæso, vllam harum appellationum desiderare, sed contrà. Nam si in hac vita hæc verba adeò clarum hominem reddunt, & conspicuum, cum in cœlo scribentur, & Deus ea in venturum diè prædicet, intelligas velim, quanta fruèris gloria, cum regno cœlorum dignus iudicaberis.

6 ET HOMIL. 43. Pareamus interea Beato Paulo, constituentibus nostris in ædibus arculam pauperibus, quæ eo in loco, vbi quisque consistere & orare solitus est, reponatur. Ita vt eleemosynam primùm quoties accesseris oraturus, imponas, & deinde orationem proferas. Vt verò ad orationem illotis manibus venire nolles, sic nec sine eleemosyna accedas. Et profectò non minus est iuxta lectum eleemosynam reponere, quam si isthuc Euangelium suspendas. Siquidem Euangelium isthic suspensum, si nihil agas, nec tantillæ quidem virtutis est: in hac verò arcula aduersus diabolum armaturam habes repositam: hac orationem tuā penetrantem efficis, domum sanctam reddis, in hac conclusas habes regias dapes. Ea propter & ad lectum deponatur illa, & sic absque phantasij tranquillè noctem transiges. Hoc caue tantum, ex iniquitate comparatum, isthuc nequid iniicias. Eleemosyna enim illud esse debet. Eleemosyna verò ex malitia profecta, non proderit vnquam. Iam & commoditates quibus liceat admodum facile

Dilectio Dei sequitur facientem misericordiam.

1. Cor. 16. Vnusquisque domi hanc arculam pro pauperibus.

Eleemosyna quæta vis.

colligere, vultis vt recenseam? Fiet. Sic igitur adiectionem suam artifex aliquis, vel sutor, vel coriarius, vel faber ærarius, vel quicumq; tandem is fuerit, leuem reddet. Si aliquid vendiderit ille, sui artificij primitias eius pretij offerat Deo, & huc pauculum quiddam conijciat, exiguamq; Domino partem diuidat. Multum enim vt huc conferat, non postulo, sed tantummodò quantum vel infantes pueruli, vel miseri & egeni homines peterent, tantum nos qui cælum speramus, demus. Hæc verò ita loquor, vt nullam tamen vobis necessitatem imponam, nec iubeam maius adijcere, nec vetem etiam. Quamquam par omnino & dignum erat, non minus ex tanto huc inferri. Neque tamen de vendentibus tantum hæc, verum & ementibus quoque, & alijs operantibus dicta sunt. Eã regulam & agricolæ in prouentu rerum, eã semel omnes, quotquot legitimos colligunt census, obseruent.

7 I D E M In Epistola ad Philipenses Homilia. 1. Si suspicatis eos qui versantur in desertis, qui vitam Angelicam delegerunt, qui in Ecclesijs similia præstant officia qualia illi in desertis: si hos suspicatis, inquam, pariter & doletis, quòd multo interuallo ab illis distatis, licet & alia ratione confortes eorum fieri, nimirum subministrando & seruiendo. Nam & hoc Diuinæ bonitatis est, socordes quoque ac pigros, & qui vitæ rationem illam asperam, exactamque viuendi disciplinam non possunt suscipere, per aliam viam in eundem cum illis ordinem adducere, videlicet hoc est, quod Paulus vocat communionem, Communicant, inquit, nobis in carnalibus, communicamus eis in spiritualibus. Etenim si Deus pro exiguis nihilique rebus, regnum largitur cœlorum, famuli quoque eius pro exiguis ac sensibilibus, impartiant spiritualia. Quin potius & hæc & illa dat Dominus. Ipse enim est qui per illos largitur. Non potes ieiunare, non potes solitarius viuere, non humi curare, non noctes insomnes ducere, & tamen datur tibi horum omnium mercedem capere, si rem alia tentes via: si eos qui hæc faciunt, curaris: si refo-cillaris, si assidue delinieris, & ex his rebus contractam lassitudinem, alleuaris. Ipse stat in pugna, ipse vulnera quoque accipit, tu foue, à certamine redeuntem

Quo pacto congreganda eleemosyna egenis largienda.

Dantes eleemosynam pauperi, sicut participes meritorum illorum.

Philipp. 1.

excipe placidis manibus, ab animo sudorem abstergens: hortare, consolare, refrigerare defatigatum animum. Quòd si tali cum alacritate seruierimus Sanctis, confortes erimus præmiorum illis repositorum. Idem & Christus docuit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt recipiant vos in æterna sua tabernacula. Vides illos participes esse factos. Et paucis interpositis. Hei mihi, quid facio? In medio duarum rerum constrictus sum. Cupio vos exhortari & animare ad opitulandum auxiliandumque Sanctis Dei, verum metuo ne quis aliud suspicetur, videlicet me hæc non vestra gratia, sed illorum gratia non loqui, sed vestra ipsorum causa. Et si vultis auscultare, rationibus ipsis hoc vobis persuadebo. Non est vobis par lucrum cum illis. Vos enim si quid dederitis, ea dabitur, quibus paulò post velitis nolitis, estis spoliandi, & quod habebatis, auijs cessuri. Quæ verò accipitis, multò sunt maiora simul & meliora. An non hic est vobis animus, vt existimetis vos dando accipere? Nisi enim hoc pacto sitis affecti ne dare quidem vos cupio. Itaque non pro illis verba facio. Nisi quis prius hunc animum sumpserit, vt existimet se accipere potius quam dare, & immensam lucrum dando facere, magisque se beneficio affici, quam conferre beneficium: ne det. Si dat tanquam gratificans accipienti: ne det. Neque enim de hoc magnoperè sollicitus sum, vt alantur Sancti. Etenim si tu non dederis, alius dabit. Proinde quod volebam, hoc est, vt vos de remissione peccatorum vestrorum consolationem habeatis. Etenim qui hoc animo non dederit, non accipiet consolationem. Non enim quisquis dat, facit eleemosynam: sed qui dat prompto alacrique animo, qui gaudens dat, qui gratiam habet accipienti. Ne ex tristitia, inquit, neque ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Itaque qui non dat hoc modo, ne det. Damnū enim hoc est, non eleemosyna. Ergo si cognoscitis quòd vos lucrum facitis, non illi: scitote quòd maius lucrum ad vos redit quam ad illos. Nam illorum quidem corpori præbetur alimonia, vestra autem anima Deo placita redditur. Illis, cum accipiunt, nulla peccata condonantur: vobis autē multa commissa, quibus

Luc. 16.

Dans eleemosynam, plus lucratur, quam qui accipit.

1. Cor. 9.

quibus Deum offendistis, mitius habebunt. 8 I D E M in. 2. ad Timoth. Homil. 6. Non modò ex vita tota, verum ex vno tantum defectu solo, in gehennam mittimur, nisi alia suppleant bona. Quippe & virginibus non incestus, non adulterij, non inuidiæ, non liuoris, non ebrietatis, non infidelitatis, aut peruersæ fidei, crimen inuritur, sed olei tantum defectus, quia scilicet misericordiam non exercuerant, neque eleemosynas fecerant. Id quippe significat, oleum. Et illi item qui supremæ damnationis sententiam luunt, quibus dicitur: Discedite maledicti in ignem æternum: solum quòd Christum non pauerint, crimine exagitantur, nulla; cæterorum mentio fit. Vides certè vt eleemosyna sola neglecta, gehennæ ignibus tradat? Ad quid enim eris utilis, qui non facis eleemosynam? Ieiunas quotidie? At virginibus nihil profuit eiusmodi studium. Oras? At sine eleemosyna, infructuosa erit oratio: absque illa, immunda sunt omnia, & inutilia, maiorq; pars virtutis exciditur. Qui non diligit, inquit, fratrem suum, ignorat Deum. Illum quomodò diligis, qui ne minima quidem ista & vilia, pateris ei tecum esse communia? Sed castè ac temperatè viuus. Cuius rei gratia id facis? Num supplicij metu? Minimè id quidem, sed quadam bonitate naturæ. Nā si id agis timore supplicij, tantamq; incendij vim, ac libidinis tyrannidem superas, multò magis studere eleemosynis debes: neque enim idem labor est, pecunias contemnere, atq; fræna nare libidem, sed longè maior hic labor est. Cur id? Quia voluptas illa naturalis est, nostrisq; inrita & innata corporibus: non sic autē cupido pecuniæ. Solum deniq; pietatis ac miserationis est studiū, quo Deo equales euadere possumus: quo si careamus, cuncta simul amissimus. Non enim ait, si ieiunaueritis, aut virginitatem obseruaueritis, aut oraueritis, Patri vestro similes eritis: nihil enim huiusmodi in Deū cadit, neque aliquid tale operatur Deus. Sed quid? Estote, inquit, misericordes, sicut Pater vester qui in cœlis est. Istud, Dei opus est: hoc si desit, quid habes? Misericordiā volo, & non sacrificium.

Matth. 25. Ob neglecta eleemosynam damnantur multi.

Matth. 25.

1. Ioan. 4.

Luc. 6. Matth. 9.

9 I D E M in Epist. ad Hebr. Homil. 32. Ista ædificia tempore consumuntur, & possidentes diuersis vicissitudinibus mutant. Illa verò tabernacula permanent in vigore perpetuo. Et meritò. Nihil scilicet ibi corruptibile, nihil prorsus temporale, sed cuncta

immortalia & inuiolata perstant. In hæc igitur ædificia studeamus nostras euacuare pecunias, nec fabris, nec structoribus, nec operarijs opus habebim⁹. Manus nãq; pauperū tales domos ædificat. Claudij, cæci vel debiles, isti sunt qui domos illas ædificat. Et nō mireris: si quidē per istos nobis & regnū cœleste prouidetur: per istos etiam fiduciam accipimus apud Deum. Eleemosyna quippe artifex magna consistit, & auxiliatrix eorum qui ipsam faciunt. Amica namq; Dei consistit, & semper ei propinqua est: pro quibuscunq; voluerit, facile gratie munus impetrat, tantum si à nobis non ledatur, si nullam patitur iniuriam. Si verò fuerit munda, magnam præstat confidentiam tribuentibus eam: interuenit etiam pro delinquentibus. Tanta est eius virtus, tantaq; potentia. Sed etiam vincula peccatorum ipsa dissoluit, fugat tenebras, extinguit ignem, mortificat vermem, expellit stridorem dentium. Huic cum multa fiducia portæ cæli aperiuntur. Et veluti regina intrate, nullus ianitorum, nullus custodum qui portis assistent, audet dicere: Quæ tu es, vel vnde? Sed omnes eam è regione suscipiunt: sic etiam misericordia. Regina namque est, verè regina, similes faciens homines Deo. Estote, inquit, misericordes, sicut & Pater vester cœlestis misericors est. Pennata namque est & valde leuis, habens alas aureas, & volatum qui Angelos ipsos deceat. Scriptum est enim, Pennæ tuæ, sicut pennæ columbæ deargentatæ, & collum eius in fulgore auri. Sicut columba quædam nitens, & aurea venustate decorata, mites & affabiles oculos habens, per cuncta peruolat: sic & misericordia nitet magno decore festiua, nihil est illis oculis melius. Pulcher quidem est pauo, sed in illius comparatione deformis apparet. Ita enim hæc, aut quædam pulchra est & mirabilis, ab ipso initio per tēpora cuncta perdurans, & multa Diuina gloria decoratur. Virgo est, habens alas aureas, circūspecta per omnia, venusteq; succincta, vultum habens candidū atque mansuetum: pennatā est & leuis, & semper ante solium regale consistit. Quando iudicamur, repente subuenit, & nos à supplicijs liberat imminentibus, alis suis nos contegens. Hanc amplius desiderat Deus, quam sacrificia numerosa: multa de illa loquitur, sic eam diligit. Scriptum est enim; Viduam, & pupillum, & paupe-

Pauperes nobis domos ædificant in calis.

Eleemosyna laudes.

Luc. 6.

Psal. 67.

Psal. 145.

Psal. 103. pauperem suscipiet Dñs. Ex eius vocabulo Deus desyderat appellari, Miserator, & Misericors, Deus lōganimis, & multū misericors, & verax. Misericordia nanq; Dei super omnem terram. Ita est quæ salutem humano generi contulit: *Et mox.* Hanc igitur æmulemur, per quam nos constat esse saluos. Hanc diligamus, hanc pecunijs præponamus vniuersis, & sine pecunijs vel diuitijs habeamus animam misericordem. Nihil ita exprimit Christianum, sicut misericordia: nihil sic & fideles infideles simul admirantur, sicut quando nos vident elemosynas impendere. *Et rursus.* Aduerte Prophetam dicentem: Ego autē sicut oliua fructifera in domo Domini. Tales ergo efficiamur sicut oliua fructifera, ex omnibus partibus misericordias germinemus.

Non enim sufficit oliuam esse, sed opus est eam esse fructiferam. Sunt enim misericordes, sed modica per totum annum tribuentes, aut per singulas septimanas, aut si quando fortē fortuna progrediuntur. Isti oliuæ quidem sunt, sed non fructifere, quin etiam aridæ. Et quandoquidem miserētur, oliuæ sunt: quoniam verō non large, neque magnificæ, non sunt fructifere. *Et in fine.* Propterea obsecro vt euacuemus cum alacritate substantias nostras in pauperes: etiam si parua sunt quæ habemus, mercedem similem consequemur illis, qui plura videntur offerre. Magis autem meritum comparabimus quā illi qui offerunt multitudinem talentorum. Si hæc igitur faciamus, inestimabiles Dei thesauros adipiscimur.

LECTIO XI.

DOCTOR.

CEDO iam octauum legis nostræ præceptum.

ADOLESCENS.

Non^a dices falsum testimonium.

DOCTOR.

Est'ne & hæc quoque Lex, vt cætera, explicanda?

ADOLESCENS.

b Est. Cauetur enim in primis ^b ne temerè de actionibus aliorum hominum iudicemus, ne de quoquam prauam iniuste opinionem animo concipiamus, ^c ne de vllō vsquā vnquā improbè loquamur, ne'ue aduersus alicuius famam, mendacium aliquod, fabulam, aut criminationem confingamus.

DOCTOR.

Quid ergò tandem facere iubemur?

ADOLESCENS.

d Alienum honorem, ac bonam existimationem tueri ^d æquè ac nostram ipsorum famam, & quo ad eius fieri poterit, eius nomen ab omni calumnia & maledicto vindicare.

^a Exod. 20. & 23.
Deuteron. 5. & 19.
Proverb. 19. & 25.
3. Reg. 21.

^b Exod. 23. Matt. 7.
Luc. 6. Ioann. 7.
1. Cor. 4. Iacob. 4.
^c Sap. 1. Proverb. 25.
Num. 12. Iacob. 4.
1. Pet. 2. Ecclesiastes. 10.

^d Ecclesiastici. 17. & 25. Malach. 2.
Luc. 10. Roman. 1. & 11.

DOCTOR.

Nunquàm'ne nobis licet quenquam vel accusare, vel corrigere?

ADOLESCENS.

Licet maximè, modò tamen iure id & studio melioris alicuius rei fiat, ^e & vt saluti siue vnus, siue etiam omnium hac ratione accuratius consulatur. Sed veræ in primis debent esse admonitiones eiusmodi, & ea forma ac methodo fieri, quam Christus Iesus nobis præclare aliquando præscripsit.

^e Prou. 25. 27. & 29.
Ecclesiastici. 19. & 20. Iosue. 22.
Leuit. 19.
Matth. 18. Gala. 6.
1. Tim. 2. Luc. 3.

DOCTOR.

Ecquæ?

ADOLESCENS.

*S*i peccauerit, inquit, in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos: Quòd si nō audierit eos, dic Ecclesiæ: Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquàm ethnicus & publicanus.

DOCTOR.

Habet'ne alia hoc præceptum quæ complectatur?

ADOLESCENS.

Habet. ^f Nam & omnium mendaciorum genera hîc accuratè prohibentur, & à nobis remotissima etiam esse debent sermonis ^g dicteria, conuitia, libelli infames, adulationes, querimonia, & si quid est quod fidem ac existimationem alienā lædere possit. Postremò à verbis etiam quæ vel scurrilia vel superuacanea sunt, ^h vel ociosa, id est, quæ nullo modo cuiquam profunt, abstinendum.

^f Exod. 23. Leuit. 19.
Ecclesiastici. 7. 10. & 25. Ioa. 7. & 8.
1. Ioan. 2. Ephes. 4.
Colos. 3. Asto. 5.
3. Reg. 13.
Aug. de mend. ad Conjen.
^g Ephes. 5. Colos. 3.
^h Ecclesiastici. 20.
Prou. 10. Matt. 11.
1. Timot. 5.

AUTHORIT. SCRIP.

A EXODI, Cap. 20. Non loquēris contra proximum tuum falsum testimonium.

E T Cap. 23. Non suscipies vocem mendacij: nec iunges manum tuā vt pro impio dicas falsum testimonium.

D E V T E R O N. Cap. 5. Nec loquēris contra proximum tuum falsum testimonium.

E T Cap. 19. Nō stabit testis vnus cōtra

aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testimonium stabit omne verbū. Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum preuaricationis, stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in cōspectu sacerdotum & iudicum qui fuerint in diebus illis. Cūque diligentissimè perscrutantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendaciū: reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malū de medio tui, vt audientes cæteri timorem habeant,

habeant, & nequaquam talia audeant facere.

PROV. Cap. 19. Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.

ET Cap. 25. Iaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

LIB. 3. Reg. Cap. 21. Fecerunt ergo ciues eius maiores natu & optimates qui habitabant cum eo in vrbe, sicut præceperat eis Iezabel, & sicut scriptum erat in libris quos miserat ad eos: prædicauerunt ieiunium, & sedere fecerunt Naboth inter primos populi. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet, ut viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine, Benedixit Naboth Deū & Regem. Quam ob rem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt.

B EXOD. Cap. 23. Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio, plurimorum acquiesces sententiæ, ut a vero deues.

MATTH. Cap. 7. Nolite iudicare, ut non iudicemini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

LVCÆ, Cap. 6. Nolite iudicare & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini.

IOAN. Cap. 7. Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. *Et post pauca.* Dixit Nicodemus ad eos. (Ille qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipsis): Nūquid Lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat?

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 4. Mihi autem pro minimo est ut a vobis iudicem, aut ab humano die: sed neque me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique a Deo.

IACOB. Cap. 4. Nolite detrahere alterutrum fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit Legi, & iudicat Legem. Si autem iudicas Legem, non es factor Legis, sed iudex. Vnus est enim Legislator & Iudex qui potest perdere &

liberare. Tu autem quis es qui iudicas proximum?

SAPIEN. Cap. 1. Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impij interrogatio erit, sermo enim illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur. Custodite ergo vos a murmuratione quæ nihil prodest, & a detractioe parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem quod mentitur, occidit animam.

PROVERB. Cap. 25. Vetus Aquilo dissipat pluias, & facies tristis linguam detrahentem. **ET.** Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, Ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

NVMEROR. Cap. 12. Locutaque est Maria & Aaron contra Moysen propter uxorem eius Æthyopissam, & dixerunt, Num per solum Moysen locutus est Dominus? Nonne & nobis similiter est locutus? Quod cum audisset Dominus, iratus est. Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Statim locutus est Dominus ad eum, & ad Aarō & Mariam, Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum foderis. Cumque fuissent egressi, descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aarō & Mariam. Qui cum issent, dixit ad eos, Audite sermones meos, Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At nō talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est: ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere seruo meo Moyse? Iratusque contra eos, abiit: nubes quoque recessit, quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra, quasi nix.

IACOB, Cap. 4. Vide sup. lit. B.
PRIOR. Petri, Cap. 2. Ut sup. Cap. 1. lect. 10. lit. I.

ECCLESIASTES, Cap. 10. Si mordeat serpens in silentio, nihil illo minus habet qui occulte detrahit. Verba oris sapientis, gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum. Initium verborum eius stultitia, & nouissimum oris illius error pessimus.

ECCLESIASTICI, Cap. 17. Attendite

Attendite ab omni iniquo. Et mandauit illis unicuique de proximo suo.

ET Cap. 25. In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.

MALACH. Cap. 2. Ut supra, lect. 10. lit. D.

LVCÆ, Cap. 10. Vide sup. lect. 9. litera. D.

ADROMA. Cap. 1. Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus, debitor sum: ita, quod in me, promptum est, & vobis qui Romæ estis, euangelizare.

ET Cap. 12. Nulli malum pro malo reddentes. Providentes bona, non tantum coram Deo, sed etiã coram omnibus hominibus. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.

E PROVERB. Cap. 25. Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò: ne postea emendare non possis, cum dehonestaueris amicum tuum.

ET Cap. 27. Melior est manifesta correctio, quam amor absconditus. Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

ET Cap. 29. Virum qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur.

ECCLESIASTICI, Cap. 19. Corripe amicum tuum, ne forte non intellexerit, & dicat, Non feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum, ne forte non dixerit: & si dixerit, ne forte iteret. Corripe amicum: sæpe enim fit commissio. Corripe proximum antequam comminèris.

ET Cap. 20. Quam bonum est arguere, quam irasci? & confitentem in oratione non prohibere. Quam bonum est correptum manifestare poenitentiam: sic enim effugies voluntarium peccatum.

IOSVE Cap. 22. Quod cum audissent filij Israël, & ad eos certi nūcij detulissent edificasse filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, altare in Terra Chanaan super Iordanis tumulos contra filios Israël: conuenerunt omnes in Silo, ut ascenderent, & dimicaret contra eos. Et interim miserunt ad illos in Terram Galaad, Phinees filium Eleazari sacerdotem, & decem

principes cum eo, singulos de singulis tribubus. Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse in Terram Galaad, dixeruntque ad eos: Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israël, & edificantes altare sacrilegum, & a cultu illius recedentes? An parum vobis est quod peccastis in Beelphegor, & usque in præteritum diem macula huius sceleris in vobis permanet, multique de populo corruerunt? Et vos hodie reliquistis Dominum, & cras in vniuersum Israël ira eius desuet. Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestræ, transite ad Terram in qua tabernaculum Domini est, & habitate inter nos: tantum ut a Domino, & a nostro confortio non recedatis, edificatio altari præter altare Domini Dei nostri. Nonne Achan filius Zare præterijt mandatum Domini, & super omnem populum Israël ira eius incubuit? Et ille erat vnus homo, atque vtrinam solus perijisset in scelere suo.

LEVIT. Cap. 19. Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui: ego Dominus. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum.

MATTH. Cap. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ut in textu.

AD GALAT. Cap. 6. Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tentèris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

POSTER. Ad Timoth. Cap. 2. Seruum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati: ne quando Deus det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem, & respiciant a diaboli laqueis, a quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

IACOB. Cap. 3. Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem: non est enim ista sapientia deorsum descens: sed terrena, animalis,

diabolica. Vbi enim zelus & contentio: ibi inconstantia, & omne opus prauū. Quæ autem de sursum est sapientia, primū qui dem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.

F EXODI, Cap. 23. Mēdaciū fugies. Et vide sup. lit. A.

LEUIT. Cap. 19. Non mentiemini: nec decipiet vnusquisque proximum suum.

ECCLESIASTICI, Cap. 7. Noli amare mendaciū aduersus fratrem tuū: neque in amicum similiter facias. Noli velle mētiri omne mēdaciū: assiduitas enim illius non est bona.

ET Cap. 20. Opprobrium nequā in homine mendaciū, & in ore indisciplinatorum assiduū erit. Potior fur, quā assiduitas viri mendacis: perditionem autem ambo hæreditabunt. Mores hominū mendaciū sine honore: & confusio illorū, cū ipsis sine intermissione.

ET Cap. 25. Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde animæ illorū, Pauperem superbum, & diuitem mendacem. & senem fatuum & insensatum.

IOAN. Cap. 7. Clamabat ergo Iesus in templo docens, & dicens, Et me scitis, & vnde sim scitis, & a me ipso nō veni, sed est verus qui misit me, quem vos nescitis. Ego scio eum: & si dixerō quia nescio eum, ero similis vobis, mendax, sed scio eum: quia ab ipso sum, & ipse me misit.

ET Cap. 8. Vos ex patre diabolo estis: & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cū loquitur mendaciū, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater eius.

PRIMÆ Ioan. Cap. 2. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendaciū ex veritate non est. Quis est mēdax, nisi is qui negat quoniam Iesus non est Christus?

AD EPHES. Cap. 4. Propter quod deponentes mendaciū, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra.

AD COLOS. Cap. 3. Nolite mentiri inuicem.

ACTO. Cap. 5. Vir autem quidam

nomine Ananias cum Saphira vxore sua, vendidit agrū, & fraudauit de pretio agrī, conscia vxore sua: & adferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit. Dixit autem Petrus: Anania, Cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agrī? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierunt. Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, & efferentes, sepelierunt. Factum est autem quasi horarum trium spacium, & vxor ipsius nesciens quod factum fuerat, introiuit. Respondit autem ei Petrus, Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidisti? At illa dixit, etiam, tanti. Petrus autem ad eam, Quid utique conuenit vobis tentare spiritum Domini? Ecce, pedes eorum qui sepe ierunt virum tuū, ad ostium, & efferent te. Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intrans autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam: & extulerunt, & sepelierunt ad virū suū. Et factus est timor magnus in vniuersa Ecclesia, & in omnes qui audierunt hæc.

LIB. 3. Reg. Cap. 13. Et ego Propheta sum similis tui: & Angelus locutus est mihi, in sermone Domini, dicens, Reduc eum tecum in domum tuam, vt comedat panē, & bibat aquam. Fefellit eum, & reduxit se cum: comedit ergo panem in domo eius, & bibit aquam.

AD EPHES. Cap. 5. Vt sup. lect. 8. litera. C.

AD COLOS. Cap. 3. Nunc autē deponite & vos omnia: iram, indignationē, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.

ECCLESIASTICI, Cap. 20. Est tacens qui inuenitur sapiens: & est odibilis qui procax est ad loquendum. Est autē tacens, non habens sensum loquelæ: & est tacens, sciens tempus apti temporis. Homo sapiens tacebit vsque ad tempus: lasciuus autem & imprudens non seruabunt tēpus. Qui multis vtitur verbis, lædet animam suam: & qui potestatem sibi sumit iniuste, odietur.

PROVERB. Cap. 10. Ascondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est. In multiloquio non deerit

deerit peccatum: qui autē moderatur labia sua, prudentissimus est.

MATT. Cap. 12. Dico autē vobis, quoniam omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent rationē de eo in die iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 5. Adolescentiores autē viduas deuota. Cum enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volunt. Habētēs dānationē quia primā fidē irritā fecerunt. Simul autē & ociosę discūt circūire domos: non solum ociosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

AVTHORIT. PATR.

F I AVGVST. tom. 4. lib. De Mendacio, ad Cōsentiu, Cap. 14. Primū extat euitandū capitale mendaciū, longēq; fugiendū, quod sit in doctrina religionis: ad quod mendaciū nulla conditione quisquā debet adduci. Secundū autē vt aliquē lædat iniuste: quod tale est, vt & nulli proficit, & obfit alicui. Tertiū quod ita prodest alteri, vt obfit alteri, quāuis nō ad immūdiā obfit corporalē. Quartū quod fit sola mētendi fallendiq; libidine: quod merū mendaciū est. Quintū quod fit placendi cupiditate de sua uiloquio. His omnibus penitus euitatis atq; reiectis, sequitur Sextū genus, quod & nulli obest, & prodest alicui, quocunq; interrogāte. Septimū, quod & nulli obest, & prodest alicui, excepto si iudex in terrogat. De quibus duobus generibus (solent enim habere magnā cōtrouersā) satis tractauimus, & quid nobis placeret ostēdimus, vt suscipiendis incōmoditatibus, quæ honeste ac fortiter tollerantur, hæc quoq; genera deuitentur à fortibus & fidelibus & veracibus viris ac foeminis. Octauum est genus mendacij, & quod nulli obest, & ad hoc prodest, vt ab immūdiā corporali ali quē tueatur, duntaxat ea quæ superius commemorauimus.

ET Cap. 21. Elucet itaque discussis omnibus, nihil aliud illa testimonia scripturarū monere, nisi nunquā esse omnino mētendum: quandoquidem nec vlla exempla mendaciorū imitatione digna in moribus factisq; sanctorū inueniantur, quod ad eas attinet scripturas, quæ ad nullā figuratam significationē referuntur, sicut sunt res gestę in Actibus Apostolorum. Nam Dñi omnia in Euāgelio, quę imperitioribus mendacia

videntur, figuratæ significationes sunt. Et quod ait Apostolus, omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifacerē: non eū mentiēdo, sed cōpatiēdo fecisse, rectē intelligitur: vt tanta charitate cum eis liberandis ageret, ac si ipse in eo malo esset, à quo illos sanare cupiebat. Non est igitur mētēdū in doctrina pietatis: magnū enim scelus est, & primū genus detestabilis mendacij. Nō est mentiendum secundo genere, quia nulli faciēda est iniuria. Non est mentiendū tertio genere, quia nulli cū alterius iniuria cōsulendū est. Non est mentiendū quarto genere, propter mendacij libidinē, quæ per se ipsam vitiosa est. Non est mentiendū quinto genere, quia nec ipsa veritas sine placendi hominibus enuncianda est: quāto minus mendaciū, quod per se ipsum, quia mendaciū est, utiq; turpe est. Non est mentiendum sexto genere, neq; enim rectē etiā testi monij veritas pro cuiusquā tēporali com modo ac salute corrumpitur. Ad sempiternam verò salutem nullus ducendus est opitulante mendacio. Non enim malis conuertentium moribus, ad bonos mores conuertendus est: quia si erga illum faciendū est, debet etiā ipse conuersus facere erga alios. Atq; ita non ad bonos, sed ad malos mores conuertitur, cū hoc ei præbatur imitandum conuerso, quod ei præstitū est conuertendo. Neq; septimo genere mentiendum: non enim cuiusquā cōmoditas aut salus temporalis, perficiendæ fidei præferenda est. Nec si quisquā in rectē factis nostris tā male mouetur, vt fiat etiā animo deterior, longēq; à pietate remotior, propterea rectē facta deserēda sunt. Cū id nobis præcipuē tenendum sit, quo vocare atq; inuitare debemus, quos sicut nosmetipsos diligimus: fortissimoq; animo bibenda est Apostolica illa sententia, Alijs quidē fumus odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortē. Et ad hæc quis idoneus? Nec octauo genere mentiendū est, quia & in bonis castitas animi, pudicitia corporis: & in malis id quod ipsi facimus, eo quod fieri sinimus, maius est. In his autem octo generibus tanto quisque minus peccat cū mentitur, quanto emergit ad octauum: tanto amplius, quanto euergit ad primum. Quisquis autem esse ali quod genus mendacij, quod peccatum nō sit, putauerit, decipiet se ipsum turpiter, cū honestum se deceptorem arbitratur aliorum.

1. Cor. 9.

In nullo genere mendaciorum, ex octo quæ recensentur, mētendum est.

Octo mendaciorum genera.

1. Cor. 2.

Turpiter decipitur, qui putat aliquid quod genus mendacij nō esse peccatū.

DOCTOR.

DA nonum decalogi præceptum.

ADOLESCENS.

Non concupisces uxorem proximi tui.

DOCTOR.

Cur ea quæ sequuntur non etiam continuò subijcis?

ADOLESCENS.

Distinctum est illud ab hoc, præceptum. Hac enim lege ca-

^a Exod. 20. Deut. 5. uetur ^a iniuria quæ proximo irrogatur ab eo qui uxorem eius, quæ caro ac corpus est cum eo, sola voluntate attrectat: alia ^b Matth. 4. 1. Thes. 4. verò, quæ est consequens, ^b cauentur damna quæ bonis ac facultatibus eius inferri possunt, immoderata eorū cupiditate.

DOCTOR.

^c Exo. 20. Deut. 25. Hæc ergo lex ad peccatū adulterij referri potest, quo ^c quis alienas nuptias incestat: illa ^d verò ad auaritiam, & appetitionis rei alienæ crimen. Sed hanc in primis explicemus.

ADOLESCENS.

^e Deut. 5. 1. Cor. 10. Vetat Deus ne aliquis alienā vxorē ^e animo vel cogitatione concupiscat, ne via ac modo iniquiore nuptiæ vllæ vnquam contrahantur: ne fides coniugij incesto vnquam actu labefactetur, ne denique sacra matrimonij iura à quoquam quouis modo violentur. Atque vt hæc altius animis omnium infideant, adulteris ac eiusmodi impuris hominibus grauissimæ poenæ passim decernuntur.

DOCTOR.

Quæ verò contrà hîc nobis præcipiuntur?

ADOLESCENS.

^f Num. 5. Deut. 22. Vt torus immaculatus, & honorabile sit coniugium in omnibus: vt mutuam benevolentiam, & castum inter se nuptiarum officium sibi inuicem reddant coniuges: vt vnaquæque virum

virum suum vxor, & vxorem vnusquisque vir habeat: vt proles sanctè suscepta, & ritè & Christianè à parentibus educetur.

DOCTOR.

Quodnam est decimum ac vltimum præceptum?

ADOLESCENS.

Non ^h concupisces domum proximi tui, non seruum, non agrum, non ^h ancillam, non asinum, aut ea quæ eius sunt.

DOCTOR.

Quæ est horum omnium summa?

ADOLESCENS.

Cum Deus Optimus Maximus à nobis non operis solùm & actionum nostrarum, ⁱ sed voluntatis etiam & cogitationū obedientiam exigat, cauetur ne aliena ^k quouis studio aut specie iniquiore bona cōcupiscamus, ^l ne'ue aut prosperitate exultanti inuideamus, aut calamitate & damno aliquo deiectum rideamus. Postremò non minus bono, ac vtilitati proximi, ^m quàm nostris ipsorum commodis consulendum.

AUTHORIT. SCRIP.

A EXOD. Cap. 20. Nō concupisces domū proximi tui: nec desyderabis vxorē eius, non seruū, non ancillā, non bouē, nō asinum, nec omnia quæ illius sunt.

DEUTERO. Cap. 5. Non concupisces vxorē proximi tui: non domum, non agrum, non seruū, non ancillam, non bouē, non asinum, & vniuersa quæ illius sunt.

B MATT. Cap. 4. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei, Hæc omnia tibi dabo si cadēs adoraueris me. Tunc dicit ei Iesus, Vade Satana: scriptum est enim, Dñm Deum tuum adorabis, & illi soli seruias.

PRIOR. Ad Theffalo. Cap. 4. Vide supra, Lect. 10. lit. I. Et deinde. Rogamus autem vos fratres vt abūdētis magis: & operā detis vt quieti sitis, & vt vestrū negotiū agatis, & operemini manibus vestris, sicut prædiximus vobis: & vt honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & vt nullius aliquid desyderetis.

C EXOD. Cap. 20. Non mœchaberis. Et supra litera. A.

DEUTERO. Cap. 25. Si habuerint inter se iurgium viri duo, & vnus cōtra alterum rixari cœperit, volensque vxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda eius: abscondes manum illius, nec flecteris super eam vlla misericordia.

PROVERB. Cap. 6. Sex sunt quæ odit Dñs, &c. Cor machinans cogitationes pessimas. E T. Mandatum lucerna est, & Lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ. Vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. Pretiū enim scorti, vix est vnus panis: mulier autē viri pretiosam animam capit. E T. Qui adulter est, propter cordis inopiam, perdet animam suam: turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur.

E T. Cap. 22. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum Regem.

Y

EC-

D ECCLESIASTICI, Cap. 14. Vir cupido & tenaci, sine ratione est substantia, & homini liuido ad quid aurum? Qui aceruat ex animo suo iniuste, alij congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur. **E T.** Nequam est oculus liuidi, & auertens faciem suam, & despiciens animam suam. Infatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis, non fatiabitur, donec consumat arefaciens animam suam.

PROVERBIORVM, Cap. 14. Vita carnum, sanitas cordis: putredo ofusum, Inuidia.

PRIOR. Petri, Cap. 2. Vide sup. Cap. 1. lect. 10. lit. I.

E **DEUTERON**. Cap. 5. Vide sup. litera. A.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 10. Hæc autem in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. **E T.** Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria milia.

MATTH. Cap. 5. Audistis quia dictum est antiquis, Non moechaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. **E T.** Dictum est autem, Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudij. Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari: & qui dimissam duxerit, adulterat.

MALACH. Cap. 2. Et hoc rursum fecistis, Operiebatis lacrymis altare Domini, fletu & mugitu, ita vt non respiciam vltra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra. Et dixistis, Quam ob causam? Quia Dominus testificatus est inter te & uxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui. Nonne vnus fecit, & residuum spiritus eius est? Et quid vnus querit, nisi semen Dei? Custodite spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despiciere.

GENE. Cap. 26. Mansit itaque Isaac in Geraris. Qui cum interrogaretur à viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est. Timuerat enim confiteri quod sibi esset sociata coniugio: reputans ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinem. Cumque pertransissent dies plurimi,

& ibidem moraretur, prospiciens Abimelech Rex Palestinorum per fenestram, vidit eum iocantem cum Rebecca uxore sua. Et accersito eo, ait: Perspicuum est quod uxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer propter eam. Dixitque Abimelech, Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo, dicens: Qui tetigerit hominis huius uxorem, morte morietur.

LEVIT. Cap. 18. Cum uxore proximi tui non coibis, nec feminis commissione maculaberis. **E T.** Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.

E T Cap. 20. Si moechatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum coniuge proximi sui, morte moriantur moechus & adultera.

ECCLESIASTICI, Cap. 23. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finem. Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens: Quis me videt? Tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me, quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à se timorem Dei, huiusmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum: & non cognouit, quod oculi Domini multo lucidiores sunt super Solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes. Domino enim Deo, antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic & post perfectum, respicit omnia. Hic in plateis ciuitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur: & vbi non sperauit apprehendetur. Et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini. Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. Primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit: & secundo virum suum dereliquit: tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi. Hæc in Ecclesia adducetur, & in filios eius respicietur. Non tradent filij eius radices, & rami eius non dabunt fructum: derelinquet in maledictum memoria eius,

eius, & dedecus illius non delebitur. **F** **NUMERO**. Cap. 5. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens, Loquere filiis Israël, & dices ad eos, Vir cuius uxor errauerit, maritumque contemnens dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quierit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro: si spiritus Zelotypiæ concitauerit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur: adducet eam ad sacerdotem, & offerret oblationem pro illa decimam partem facti farinæ hordeaceæ. Non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio inuestigans adulterium. Offerret igitur eam sacerdos & statuet coram Domino: assumetque aquam sanctam in vase fictili, & paucillum terræ de pamento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congesit. Adiurabitque eam, & dicet, Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti toro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congesi. Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubisti cum altero viro: his maledictionibus subiacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus disrumpatur. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen. Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis in quas maledicta congesit, & dabit ei bibere. Quas cum exhauserit, tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita duntaxat vt prius, pugillum sacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cum hiberit, si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescat femur: eritque mulier in maledictione, & in exemplum omni populo.

DEUTERONOM. Cap. 22. Si

dormierit vir cum uxore alterius, vterque morietur, id est, adulter & adultera: & auferes malum de Israël. Si puellam virginem desponderit vir, & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & concubuerit cum ea: educes vtrunque ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruentur: puella, quia non clamauit cum esset in ciuitate: Vir, quia humiliavit uxorem proximi sui: & auferes malum de medio tui. Sin autem in agro repererit vir puellam quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus: puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro confurgit contra fratrem suum, & occidit animam eius: ita & puella perpeffa est. Sola erat in agro, clamauit, & nullus affuit qui liberaret eam.

PROVERB Cap. 12. Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus eius, quæ confusione res digna gerit.

E T Cap. 23. Fovea enim profunda est meretrix, & puteus angustus aliena. Insidatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 6. Vide sup. Lect. 9. litera. B.

AD HEBR. Cap. 13. Honorabile concubium in omnibus, & torus immaculatus. Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.

ECCLESIASTICI, Cap. 30. Qui diligit filium suum, assiduat illi flagella, vt lætetur in nouissimo suo, & non palpet proximorum ostia. Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur. Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio inimicorum gloriabitur in illo. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se. In vita sua vidit & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam. Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera eius. Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadet præceptis. Lacta filium, & pauentem te faciet: lude cum eo, & contristabit te. Non corrideas illi: ne doleas, & in nouissimo obstupescant dentes tui. Non des illi potestatem in iuuetute, & ne de despicias

cogitatus illius. Curua cervicē eius in iuven- tute, & tunde latera eius dum infans est: ne fortē induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. Doce filium tuum, & opere- rare in illo, ne in turpitudinem illius offen- das.

E X O D. Cap. 12. Et cūm dixerint vo- bis filij vestri, Quæ est ista religio? Dicitis eis, Victima transitus Domini est, quando transiit super domos filiorum Israël in Ægypto percutiens Ægyptios, & domos no- stras liberans.

D E V T E R O. Cap. 32. Interroga pa- trem tuū, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.

A D E P H E S. Cap. 6. Et vos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios ve- stros: sed educate illos in disciplina & cor- reptione Domini.

H E X O D I. Cap. 20. Vide suprā, li- tera. A.

D E V T E R O. Cap. 5. Vide suprā, litera. A.

I A C O B. Cap. 4. Vnde bella & lites in vobis? Nonne hinc? Ex concupiscentijs vestris quæ militant in mēbris vestris? Con- cupiscitis & nō habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci.

I M A T T H. Cap. 5. Audistis quia di- ctum est antiquis, Non occides, qui au- tem occiderit, reus erit iudicio. Ego au- tem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. *Et vide suprā li- tera. E.*

M A R C. Cap. 7. Vt suprā, Lectio. 9. litera. C.

A D R O M. Cap. 7. Quid ergō dicemus? Lex peccatum est? Ablit. Sed peccatum non cognoui nisi per Legem. Nam con- cupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret, Non concupisces.

A D G A L A T. Cap. 5. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cū vitijs & concupiscentijs.

K D E V T E R O N O. Cap. 22. Non vi- debis bouem fratris tui aut ouem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo, etiam si non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces ad domum tuam, & erunt apud te quādiu quærat ea frater tuus & reci- piat. Similiter facies de asino & de vesti- mento, & de omni re fratris tui quæ perie- rit: si inueneris eam, ne negligas quasi alienam.

P S A L M O. 61. Nolite sperare in

iniquitate, & rapinas nolite cōcupiscere, di- uitia si affluant, nolite cor apponere.

P R I O. Ad Corint. Cap. 6. Iam quidē omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriā accipitis? Quare nō magis fraudē patimini? Sed vos iniuriā facitis & fraudatis: & hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnū Dei non possidebūt? *Et vide sup. Lct. 10. lit. K.*

P R O V E R B. Cap. 23. Noli laborare vt ditēris: sed prudentiæ tuę pone modum. Ne erigas oculos tuos ad opes quas non po- tes habere: quia facient tibi pennas quasi aquilæ, & volabunt in cœlum.

L P R O V E R B. Cap. 14. Vita carniū, sanitas cordis: putredo oſium, inuidia.

P R I O R. Ad Corinth. Cap. 13. Chari- tas patiens est, benigna est: &c. non gau- det super iniquitate, congaudet autem ve- ritati.

A D G A L A T. Cap. 5. Non efficia- mur inanis gloriæ cupidi, inuicē prouocan- tes, inuicem inuidentes.

P R I O. Petri, Cap. 2. Deponentes igi- tur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, &c.

M M A T T. Cap. 6. Pater noster qui es in cœlis, &c.

L V C. Cap. 11. Pater, sanctificetur no- men tuum, &c.

A V T H O R I T. P A T R.

G I C L E M E N S Alexand. lib. 2. Pæ- dagogi. Cap. 10. in initio. Tempus autem coniunctionis consyderandum ijs so- lis relinquitur, qui iuncti sunt matrimonio. Qui autem matrimonio iuncti sunt, ijs sco- pus est & institutum, liberorum susceptio. Finis autem, vt boni sint liberi. Quemad- modum agricolæ feminis quidem deiection- nis causa est, quod nutrimenti habendi cu- ram gerat: ei autem agriculturę finis est, fru- ctuum perceptio. Multo autem melior est agricola qui terrā colit animatā. Ille enim ad tempus alimentū expetens: hic verò vt vniuersum permaneat, curā gerēs, agricolæ officio fungitur. Et ille quidem propter se, hic verò propter Deum plātat ac seminat. Dixit enim, Crescite, & multiplicamini: & subaudiendum est: & ea ratione fit homo Dei imago, quatenus homo cooperatur ad generationem hominis.

Liberorum procreatio, et bona edu- catio.

Gene. 1.

2 A V G V S T. tom. 6. lib. De bono coniugali, Cap. 3. Habent etiam id bo- num coniugia, quod carnalis, vel iuuenilis incon-

Bonum con- iugij, prolis suscepcio.

incontinentia, etiam si vitiosa est, ad pro- pagandæ prolis redigitur honestatem, vt ex malo libidinis aliquid boni faciat copulatio coniugalis.

3 E T Cap. 17. Quotquot ergō nūc sunt, quibus dicitur, Si se non cōtinent, nubant:

non comparandæ sunt tunc etiam nuben- tibus sanctis. Ipsæ quidem nuptiæ in omni- bus gentibus, eadem sunt filiorū procrean- dorū causa: qui qualeslibet postea fuerint, ad hoc tamen constitutæ sunt nuptiæ, vt ordinatē honestēq; nascantur.

Nuptia cur instituta.

L E C T I O X I I I.

D O C T O R.

ATqui ex his tam grauibus & expressis præceptis, con- sequi videtur Concupiscentiam esse peccatum.

A D O L E S C E N S.

Minimè omnium: nisi enim concupiscentiæ sensus nostros titillanti^a consensus voluntatis accedat, ea veram peccati rationem habere non potest: sed nobis tamen baptismo renatis hæret,^b & ad virtutis illustriorem exercitationem, & ad pug- nam cum vitijs animosius conferendam, & ad præclaram de no- bis ipsis victoriam reportandam.

a Rom. 7. & 8. Iac. 1. Aug. cont. duas epif. Pelagiano. lib. 1. c. 13. Chrysost. ho. 52. in Matt. & ad Rom. homil. 13. b Rom. 6. 1. Cor. 12. Gal. 5. Hieron. in 18. cap. Ezech.

D O C T O R.

Sed ea tamen peccatum aliquando nominatur.

A D O L E S C E N S.

Ob eam sanè causam,^c quod ex peccato primū profecta fit, & quodammodo nata. Deinde quod magna ex parte eius stimulis agitati in peccata dilabamur: ea est enim quæ nos quotidie tentat, & ad nequitiam sollicitat. In membris autem Christianorum si tantūm habitet, non autem regnet, tantò ea maior est causa, vt in hac cum hoste domestico pugna, Deo amplius innitantur, & de industria, atque viribus ingenij dif- fusi, freti verò gratia cœlesti, ad victoriæ palmam alacrius contendant.

c Roman. 7. Galat. 5. Chrysost. hom. 13. ad Rom. Aug. de ver. re lig. c. 14. & de pec- cat. meri. & remis. li. 1. c. 9. 28. et. 39. et li. 2. c. 4. & de nup. & cocu. c. 23. & 31. & cont. Iulian. lib. 5. c. 4. & 10. et lib. 6. cap. 11. & de ciuit. Dei li. 15. c. 6. & re tra. lib. 1. c. 13. & 15. & in psalm. 57. de ver. do. serm. 43. Amb. de voca. gen. li. 1. cap. 3.

D O C T O R.

Es'ne his decē præceptis ea peccata complexus, quæ septem sunt numero, & quæ mortalia vulgò appellantur?

A D O L E S C E N S.

Planè: & eorum quoque tanquàm distinctas species ac velu- ti membra. Recensui enim Superbiam,^d Auaritiā,^e Luxuriam,^e

d Eccli. 10. 1. Pet. 5. e Prouer. 15. Ephef. 5.

f *Gene. 6. 1. Cor. 5.* f Inuidiam, g *Gulam, h Iram, i Acediam.* k Quibus è diuerso
 g *Prou. 14. Gala. 5.* has quoque obieci virtutes, Humilitatem, l *Liberalitatē, m Ca-*
 h *Eccl. 27. Rom. 13.* stitatem, n *Charitatem, o Abſtinentiam, p Patientiam, q Deuo-*
 i *Prou. 27. Matth. 5.* tionem, ac Diligentiam. r
 K *Prou. 24. Eccl. 33.*
 l *1. Petr. 5.*
 m *Heb. 13.*
 n *Galat. 5.*
 o *1. Corinth. 13.*
 p *Eccl. 1. 31.*
 q *Iaco. 1.*
 r *Roman. 13.*

DOCTOR.

Iam cum ob eam maximè causam Christus Legislator cen-
 featur, quòd ea quæ in veteri Testamento latissimè Mosi fue-
 rant explicata contraheret, f & in quoddam velut compendiū
 cogeret, doce quòd hæc omnia, quæ à te dicta sunt, summam
 olim ille reuocauit.

ADOLESCENS.

Huc videlicet, vt Deum t super omnia amemus: & Proxi-
 mum, v vt nos ipsos diligamus. Finis enim atque adeò x per-
 fectio Legis, est dilectio.

DOCTOR.

Cur nulla disertè præceptio instituta est, qua ad nostri ipso-
 rum amorem cogeremur?

ADOLESCENS.

Hoc quidem nobis sine Lege vlla z plus satis est commen-
 datum, eoque natura nos sponte instigat. Et nihilominus tamen
 cum amor nostri ritè ac legitimè institutus, sit lex ac forma eius
 amoris quem Proximo debemus, illius hinc quoque necessariū
 video extare præceptum.

AUTHORIT. SCRIPT.

A AD ROM. Cap. 7. Quid ergò dice-
 mus? Lex peccatum est? Absit. Sed
 peccatum non cognoui nisi per Legem. Nā
 concupiscentiam nesciebam, nisi Lex dice-
 ret, Non concupisces. Occasione autem ac-
 cepta, peccatum per mandatum operatum
 est in me omnem concupiscentiam. Sine Le-
 ge enim peccatum mortuum erat. Ego au-
 tem viuebam sine Lege aliquādo. Sed cum
 venisset mandatū, peccatum reuixit. E T.
 Quod enim operor, non intelligo. Nō enim
 quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi ma-
 lum, illud facio. Si autem quod nolo, illud
 facio, consentio Legi, quoniam bona
 est: Nunc autem iam non ego operor illud,

sed quod habitat in me, peccatum.

E T Cap. 8. Nihil ergò nunc damna-
 tionis est ijs qui sunt in Christo Iesu: qui
 non secundum carnē ambulant. Lex enim
 spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à
 lege peccati & mortis.

I A C O B. Cap. 1. Nemo cum tentatur,
 dicat quoniam à Deo tentatur. Deus enim
 intentator malorum est: Ipse autem nemi-
 nem tentat. Vnusquisq; verò tētatur à con-
 cupiscentia sua abstractus & illectus. Dein
 de concupiscentia cum conceperit, parit
 peccatum, peccatum verò cum consumma-
 tum fuerit, generat mortem.

B AD ROM. Cap. 6. An ignoratis, quia
 quicumq; baptizati sumus in Christo Iesu,
 in morte ipsius baptizati sumus? Cōsepulti
 enim

enim sumus cum illo per baptismū in mor-
 tem, Vt quomodo Christus surrexit à mor-
 tuis per gloriam Patris, ita & nos in noui-
 tate vitæ ambulemus. Si enim complantati
 facti sumus similitudini mortis eius, simul
 & resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia
 vetus homo noster simul Crucifixus est, vt
 destruat corpus peccati, vt vltra non ser-
 uiamus peccato. Qui enim mortuus est, ius-
 tificatus est à peccato. Et mox. Non ergò
 regnet peccatum in vestro mortali corpo-
 re, vt obediat concupiscentijs eius. Sed ne
 que exhibeatis membra vestra arma iniqui-
 tatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquā
 ex mortuis viuentes: & mēbra vestra arma
 iustitiæ Deo. Peccatum enim vobis non do-
 minabitur.

P R I O R. Ad Corinth. Cap. 12. Etenim
 in vno Spiritu omnes nos in vnum baptiza-
 ti sumus, siue Iudæi, siue gentiles, siue serui,
 siue liberi: & omnes in vno Spiritu potati
 sumus. Et paulò post. Vos autē estis corpus
 Christi, & membra de membro. E T. Æmu-
 lamini autem charismata meliora: & adhuc
 excellentiorem viam vobis demonstro.

A D G A L A T. Cap. 5. Fructus au-
 tē Spiritus est Charitas, Gaudiū, Pax, Pa-
 tientia, Benignitas, Bonitas, Longanimitas,
 Mansuetudo, Fides, Modestia, Cōtinencia,
 Castitas. Aduersus huiusmodi non est lex.
 Qui autem sunt Christi, carnem suam cruce
 fixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Si vi-
 uimus spiritu, spiritu & ambulemus.

C AD ROM. Cap. 7. Inuenio igitur, Le-
 gem, Volenti mihi facere bonum, quoniam
 mihi malum adiacet. Condelector enim Le-
 gi Dei secundum interiorem hominem: vi-
 deo autem aliam Legem in membris meis,
 repugnantem Legi mentis meæ, & capti-
 uantē me in Lege peccati, quæ est in mem-
 bris meis. Infelix ego homo quis me libera-
 bit de corpore mortis huius? Gratia Dei per
 Iesum Christum Dominū nostrum. Igitur
 ego ipse mēte seruius Legi Dei: carne autē,
 Legi peccati.

A D G A L A T. Cap. 5. Dico autem,
 spiritu ambulate, & desyderia carnis non
 perficietis. Caro enim concupiscit aduer-
 sus spiritum: spiritus autem aduersus carnē.
 Hęc enim sibi inuicem aduersantur, vt non
 quæcunq; vultis, illa faciat.

D E C C L E S I A S T I C I, Cap. 10.
 Odibilis coram Deo est & hominibus, su-
 perbia: & execrabilis omnis iniquitas gen-
 tium.

P R I O. Petri, Cap. 5. Omnes autem in-
 inuicem humilitatem inſinuate, quia Deus
 superbis resistit, humilibus autem dat gra-
 tiam. Humiliamini igitur sub potenti ma-
 nu Dei, vt vos exaltet in tempore visita-
 tionis.

E P R O V E R B. Cap. 15. Conturbat
 domum suam qui scētatur avaritiam: qui au-
 tem odit munera, viuet.

A D E P H E S. Cap. 5. Fornicatio au-
 tem & omnis immūditia, aut avaritia, nec
 nominetur in vobis, sicut decet sanctos.

E T. Hoc enim scitote intelligentes, quòd
 omnis fornicator, aut immundus, aut aua-
 rus, (quod est idolorum seruitus) non ha-
 bet hæreditatem in Regno Christi & Dei.

F G E N E S. Cap. 6. Cumque cœpissent
 homines multiplicari super terram, & filias
 procreassent: Videntes filij Dei filias homi-
 num quòd essent pulchræ, acceperunt sibi
 vxores ex omnibus quas elegerant. Dixit
 que Deus: Non permanebit Spiritus meus
 in homine in æternum, quia caro est.

P R I O R. Ad Corinth. Cap. 5. Omni-
 no auditur inter vos fornicatio, & talis for-
 nicatio qualis nec inter gentes, ita vt vxorē
 patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis:
 & non magis luctum habuistis, vt tollatur
 de medio vestrum qui hoc opus fecit. E T.
 Ne commisceamini fornicarijs. E T. Si is
 qui frater nominatur est fornicator aut aua-
 rus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut
 ebriosus, aut rapax: cum eiusmodi nec cibū
 sumere.

G P R O V E R B. Cap. 14. Vide supra,
 Lect. 12. litera. L.

A D G A L A T. Cap. 5. Vide supra,
 Lect. 12. litera. I.

H E C C L E S I A S T I C I, Cap. 23. Au-
 fer à me vētris cōcupiscentias, & cōcubitus
 cōcupiscentiæ nō apprehēdant me, & ani-
 mæ irreuerenti & infrunitæ ne tradas me.

A D R O M A N. Cap. 13. Vt supra,
 Lect. 8. litera. B.

I P R O V E R B. Cap. 27. Graue est sa-
 xum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroq;
 grauior. Ira non habet misericordiam, nec
 erumpens furor: & in petum concitati spi-
 ritus ferre quis poterit?

M A T T. Cap. 5. Ego autem dico vo-
 bis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus
 erit iudicio.

P R O V E R B. Cap. 24. Excelsa stul-
 to sapientia, in porta non aperiet os suum.
 E T. Si dixeris, vires non suppetunt: qui
 inspektor

inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque ho mini iuxta opera sua.

ECCLESIASTICI, Cap. 33. Seruo maleuolo, tortura & cōpedes: mitte illū in operationem, ne vacet. Multā enim mali tiam docuit ociofitas.

L **PRIORIS** Petri, Cap. 5. Vt suprā, litera. D.

M **AD HEBR.** Cap. 13. Beneficentiæ autem & communionis, nolite obliuisci. Ta libus enim hostijs promeretur Deus.

N **AD GALAT.** Cap. 5. Vt suprā, litera. B.

O **PRIOR.** Ad Corinth. Cap. 13. Nunc autē manēt Fides, Spes, Charitas, tria hæc. Maior autem horum est Charitas.

P **ECCLESIASTICI**, Cap. 31. Supra mensam magnam sedisti? Non aperias super illam faucem tuam prior. **E T.** Ne extendas manum tuam prior, & inuidia contaminatus erubescas. Ne comprimaris in conuiuio. Intellige quæ sunt proximi tui ex te ipso. Vtere quasi homo fugi, his quæ tibi apponuntur: & non cum manducas multum, odio habearis. Cessa prior, causa discipline: & noli nimius esse, ne fortè offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam: nec prior poscas bibere. Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera, & tortura viro infrunito: somnus sanitatis in homine parco. Dormiet vsque in mane, & anima illius cum ipso delectabitur.

Q **IACOB.** Cap. 1. Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

R **AD ROMAN.** Cap. 13. Et hoc scietes tempus, quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus. Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, &c. Vt sup. lit. H.

S **AD ROMA.** Cap. 9. Verbum enim consummans, & abbreviās in equitate: quia Verbum breuiatum faciet Dominus super terram.

T **EXOD.** Cap. 20. Vt suprā, Lect. 4. litera. F.

DEUTERON. Cap. 5. Vt suprā, Lect. 4. litera. F.

E T Cap. 6. Vt sup. Lect. 1. litera. O.
E T Cap. 7. Et scies quia Dñs Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta eius, in mille generationes.

E T Cap. 11. Vt sup. Lect. 1. lit. O. *Et deinde.* Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, vt diligatis Dominum Deum vestrum, & seruiatis ei in toto corde vestro, & in tota anima vestra dabit pluiam terræ vestræ temporaneam & ferotinam, &c.

E T Cap. 30. Circumcidet Dñs Deus tuus cor tuum & cor feminis tui: vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt possis viuere. **E T.** Consydera q̄ hodie propofuerim in cōspectu tuo vitam & bonum: & è cōtrario, mortem & malum: vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, &c. *Et vide sup. Cap. 1. Lect. 17. lit. G.*

I OSVE Cap. 23. Hoc tantū diligentiſſimè præcauete, vt diligatis Dominū Deum vestrum.

ECCLESIASTICI, Cap. 13. Omni vita tua, dilige Deum, & inuoca illum in salute tua.

M A T T H. Cap. 22. Vt sup. Lect. 1. litera. A.

M A R C. Cap. 12. Vt suprā, Lectio. 1. litera. O.

L V C. Cap. 10. Vt sup. Lect. 1. lit. O.

P R I M. Ioan. Cap. 4. Vt suprā, Lectio. 1. litera. O.

V **LEVIT.** Cap. 19. Diliges amicum tuū sicut teipsum. Ego Dominus. Leges meas custodite.

ECCLESTICI, Cap. 25. In tribus placitum est Spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo hominibus. Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier benè sibi consentientes.

A D R O M. Cap. 13. Vt sup. Lect. 1. litera. C.

A D G A L A T. Cap. 5. Vt sup. Lect. 1. litera. E.

A D E P H E. Cap. 5. Estote ergo imitatores Dei, sicut Filij charissimi: & ambulate in eius dilectione.

I A C O B. Cap. 2. Vt suprā, Lect. 1. litera. C.

P R I M. Ioan. Cap. 4. Charissimi, si sic Deus dilexit mundum, & nos debemus alterutrum diligere, Si diligamus inuicem, Deus

Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. **E T.** Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

P R I O. Petri, Cap. 1. Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore simplici ex corde, inuicè diligite attentius.

X **A D R O M A N.** Cap. 13. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergò Legis, est dilectio.

A D G A L A T. Cap. 5. Vt suprā, litera. V.

P R I O R. Ad Timoth. Cap. 1. Finis autem præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

A V T H O R I T. P A T R.

A **I** **A V G V S T.** tom. 7. Contra duas Epistolas Pelagianorum, lib. 1. Cap. 13. Sed & hæc (*scilicet concupiscentia carnis*) etiam si vocatur peccatum, non vtiq; quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur: sicut scriptura, manus cuiusq; dicitur, quòd manus eam fecerit. Peccata autē sunt, quæ secundum carnis concupiscentiā, vel ignorantiam illicite fiunt, dicuntur, cogitantur. Quæ transacta etiam reos tenēt, si non remittantur. Et ista ipsa carnis cōcupiscentia in baptismo sic dimittitur, vt quāquam tracta sit à nascentibus, nihil noceat renascentibus. Ex quibus tamē si filios carnaliter gignunt, rursus trahitur, rursusq; & nocitura nascentibus, nisi eadem forma renascentibus remittatur, & insit nihil obfutura vitæ futuræ, quoniam reatus eius generatione tractus, regeneratione dimissus est. Et ideò iam non sit peccatum, sed sic vocetur, siue quòd peccato facta sit, siue quòd peccandi delectatione moueatur, & si ei, vincente delectatione iustitiæ, non consentiatur. Nec propter ipsam cuius iā reatus la uacro regenerationis absumptus est, dicunt in oratione baptizati: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: sed propter peccata quæ fiunt, siue in eius consensionibus, cum ab eo quod libet vincitur quod placet: siue cū per ignorantiam malum quasi bonum placet. Fiunt autem siue operando, siue loquendo, siue, quod facillimum atque celerrimum est, cogitando. A quibus omnibus quis etiam fidelium gloriabitur mūdum se esse à peccato? Illud sanè quod in oratione sequit, propter

Concupiscentia cur aliquando peccati appellatur.

Peccati descriptio.

Matth. 6.

Prouer. 10.

ipsam dicitur, Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos à malo. Vnusquisque enim (sicut scriptum est) tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum.

2 **C H R Y S O S T.** tom. 2. In Matth. Cap. 25. Incerto auctore, Homil. 52. post initium. Sed ne desperare faciamus etiā virgines bonas, quia diximus per concupiscentiam animas fornicari, sciendum est, quòd aliud est concupiscere, aliud velle. Concupiscere passionis est: velle autem, arbitrij. Frequenter enim concupiscimus etiā quod nolumus. Si ergo concupiscentiæ non consentit voluntas, concupiscentia sola nō damnat, magis autem & gloriosorem facit virginitatis coronam.

3 **I D E M,** tom. 4. In Cap. 7. Ad Rom. Homil. 13. post initiū. Cū enim corpus mortale effectum est, tum denique necessariò admittit, & concupiscentiam, & iracundiā, & dolorem, & cætera omnia, quæ magnè ad modū constantiæ ac sapientiæ indigebant, vt ne inundantis æstus vis ac tempestas, rationem in nobis obrueret, in peccati voraginem demersam. Illi enim affectus, peccatū haud quaquam erant, sed illorum immoderatio effrænata hoc efficiebat. Verbi gratia, vt exemplo vnum aliquem illorum affectuum pertractemus, Cōcupiscentia peccatum quidem non est: at cū ea modum non seruat, non sustinens se intra nuptiarum leges continere, sed ad alienas vxores defultoria se transferens, tum res ea in adulterium denique erumpit: non ab ipsa quidem concupiscentia, sed ab illius immodica cupiditate.

B **1** **H I E R O N Y M.** tom. 4. In Ezech. Cap. 18. non longè post initium. Sunt qui hoc quod in Exodo scriptum est: Reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem: ita edisserunt, vt ad animam humanā sententiā referat: patre in nobis leuem punctum sensuum, & incētia vitiorum esse dicētes: filiū verò, si cogitatio peccatum conceperit: nepotes, si quod cogitaueris atque conceperis, opere perpetraveris: pronepotem autem, hoc est, quartam generationē, si non solūm feceris quod malum est & scelestum, sed in tuis sceleribus gloriēris: secundum illud quod scriptū est. Impius cū in profundum malorum venerit, contemnit. Deus igitur primos & secundos stimulos cogitationum, quas Græci

Iacob. 1.

Concupiscentia, nisi voluntas consentiat, peccatū non est.

Concupiscentia quando peccatum.

Cogitationes mala quādo peccatum. Exod. 20. et 34.

Prou. 18.

propterea dicitur, sine quibus nullus hominum esse potest, nequaquam punit: sed si cogitata quis facere decreuerit, aut ipsa que fecerit, noluerit corrigere poenitentia. Et mox. Ad probationem autem huius rei, quod nequaquam primus pulsus cogitationis, imo paruus mentis instinctus puniatur a Deo: sed si quod mente conceperis, opere consummes: Illud de Genesi proferendum est: Cham peccauit, irridens nuditatem patris, & sententiam non ipse qui risit, sed filius eius suscepit Chanaan: Maledictus, ait, Chanaan, seruus erit fratrum suorum. Quare enim iustitia est, ut pater peccauerit, & in filium sententia proferatur?

Gen. 9.

CHRYSOST. tom. 4. in Cap. 7. ad Roman. homil. 13. Ut supra, litera. A. authorit. 3.

AVGVST. tom. 1. lib. de Vera religione, Cap. 14. Defectus autem iste qui peccatum vocatur, si tanquam febris inuitum occuparet, recte iniusta poena videretur, quare peccantem consequi, & quare damnatio nuncupatur. Nunc vero usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc quidem manifestum est, ut nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quare aut negandum est peccatum committi, aut fatendum est voluntate committi. Non autem recte negat peccat se animam, qui & poenitendo eam corrigi fatetur, & veniam poenitenti dari, & perseverantem in peccatis iusta Lege damnari. Postremo si non voluntate male facimus, nemo obiurgandus est omnino, aut monendus. Quibus sublatis Christiana Lex, & disciplina omnis religionis auferatur necesse est. Voluntate ergo peccatur.

Nullum est peccatum nisi voluntarium.

IDEM tomo. 7. De peccatorum meritis & remissione, lib. 1. Cap. 9. Hoc autem Apostolicum testimonium in quo ait, Per vnum hominem intravit peccatum in mundum, & per peccatum mors: conari eos quidem in aliam novam detorque opinionem, tuis literis intimasti: sed quidnam illud sit quod in his verbis opinetur, tacuisti. Quantum autem ex alijs comperi, hoc ibi sentiunt, quod & mors ista, quare illic commemorata est, non sit corporis, quam volunt Adam peccando meruisse: sed animae, quare in ipso peccato sit: & ipsum peccatum non propagatione in alios homines ex primo homine, sed imitatione transisse. Hinc enim etiam in paruulis nolunt credere per

Rom. 5. Quomodo intelligendus locus Pauli, Per vnum hominem peccatum in mundum intravit, &c.

baptismum solui originale peccatum, quod in nascentibus nullum esse omnino contendunt. Sed si Apostolus peccatum illud commemorare voluisset, quod in hunc mundum non propagatione, sed imitatione intraverit, eius principem non Adam, sed diabolum diceret, de quo scriptum est, Ab initio diabolus peccat. De quo etiam legimus in libro Sapientiae: Invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum. Nam quoniam ista mors sic a diabolo venit in homines non quod ab illo fuerint propagati, sed quod eum fuerint imitati, continuo subiunxit, Imitantur autem eum qui sunt ex parte eius. Proinde Apostolus cum illud peccatum ac mortem commemorat, quare ab vno in omnes propagatione transisset, eum principem posuit a quo propagatio generis humani sumpsit exordium. Imitantur quidem Adam quotquot per inobedientiam transgrediuntur mandatum Dei. Sed aliud est quod exemplum est voluntate peccantibus, aliud quod origo est cum peccato nascentibus.

1. Ioan. 3.

Sap. 2.

Peccatum originale in nobis, non imitatione, sed propagatione.

ET Cap. 28. Vna est quippe caro peccati, in qua omnes ad damnationem nascuntur, & vna est caro in similitudine carnis peccati, per quam omnes a damnatione liberantur. Nec ita dictum est, Omnes, velut quicumque nascuntur in carne peccati, ijdem ipsi omnes mundari intelligantur per carnem similem carni peccati. Non enim omnium est fides: sed omnes pertinentes ad generationem connubij carnalis, non nascuntur nisi in carne peccati: & omnes pertinentes ad generationem connubij spiritualis, non mundantur nisi per carnem similem carni peccati.

Quia mundantur per carnem similem carni peccati.

2. Thes. 3.

ET Cap. 39. In paruulis certe gratia Dei per baptismum eius, qui venit in similitudine carnis peccati, id agitur ut euacuetur caro peccati. Euacuatur autem, non ut in ipsa viuenti carne concupiscentia confessa & innata, repente absumatur, & non sit, sed ne ob sit mortuo, quare inerit nato. Nam si post baptismum vixerit, atque ad aetatem capacem precepti peruenire poterit, ibi habet cum qua pugnet, eamque adiuvante Deo superet: si non in vacuum gratiam eius susceperit, si reprobatus esse noluerit. Nam nec gradibus hoc praestatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili Omnipotentissimi Creatoris, ut Lex peccati, quare inest in membris repugnans Legi mentis, penitus extingatur, & non sit, sed ut quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum est,

Baptismus, quicquid proprie peccati ratione habet, tollit.

est, cum eidem concupiscentiae subiecta mente seruiret, totum aboleatur, ac velut factum non fuerit, habeatur. Ipsa vero soluto reatus vinculo, quo illam diabolus animam retinebat, & interclusione destructa, quare hominem a suo creatore separabat, maneat in certamine, quo corpus nostrum castigamus, & seruituti subijcimus, vel ad usus licitos & necessarios relaxanda, vel continentia cohibenda.

Concupiscentia in baptismo ratis cur re maneat.

ET Lib. 2. Cap. 4. Concupiscentia igitur tanquam lex peccati manens in membris corporis mortis huius, cum paruulis nascitur, in paruulis baptizatis a reatu soluitur, ad agonem relinquitur, ante agonem mortuos nulla donatione persequitur. Paruulos non baptizatos reos innectit, & tanquam irae filios, etiam si paruuli moriantur, ad condemnationem trahit. In gradibus autem baptizatis, in quibus iam ratione utentibus quicquid eidem concupiscentiae mens ad peccandum consentit, propriae voluntatis est, deletis peccatis omnibus, soluto etiam reatu, quo vincetos originaliter detinebat, ad agonem interim manet, non sibi ad illicita consentientibus nihil omnino nocitura, donec absorbeatur mors in victoria, & pace perfecta nihil quod vincatur, existat. Consentientes autem sibi ad illicita, reos tenet, & nisi per medicinam poenitentiae, & opera misericordiae, per coelestem sacerdotem pro nobis interpellantem, sanentur, ad secundam mortem, damnationemque perducit.

Non punitur concupiscentia nisi voluntatis consentus accesserit.

Concupiscentia non est peccatum in regeneratione.

Exod. 20. Eccl. 18.

Quomodo peccatum appelletur.

IDEM, tom. 7. De Nuptijs & Concupiscentia, lib. 1. Cap. 23. Concupiscentia quare solo Sacramento regenerationis expiatur, profecto peccati vinculum generatione traicit in posteros, nisi ab illo & ipsi regeneratione soluantur. Nam ipsa quidem concupiscentia iam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur, atque ut ea perpetrent, a regina mente membra non datur, ut si non sit quod scriptum est, Non concupiscas: fiat saltem quod alibi legitur, Post concupiscentias tuas non eas. Sed quia modo quodam loquendi peccatum vocatur, quod peccato facta est, & peccatum, si vicerit, facit reum, reatus eius valet in generato. Quare reatum Christi gratia per remissionem omnium peccatorum in regenerato, si ad mala opera ei quodammodo iubenti non obediat, valere non sinit. Sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta est, cum iam in regeneratis non sit ipsa peccatum: sicut vocatur lingua, locutio quam facit lingua: & manus

vocatur, scriptura quam facit manus. Itemque sic vocatur peccatum, quia peccatum, si vincit, facit: sicut vocatur frigus pigrum, non quod a pigris fiat, sed quod pigros faciat.

ET Cap. 31. Apostolus exclamans ait, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Vbi quid intelleturi sumus, nisi quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam? Cum ergo id ipsum corpus iam incorruptibile recipietur, plena erit liberatio a corpore mortis huius, a quo non liberantur qui sunt ad poenam resurrecturi. Ad corpus ergo mortis huius intelletur pertinere, ut alia lex in membris repugnet quidem legi mentis, dum caro concupiscit aduersus spiritum, & mentem non subiuguet: quia & spiritus concupiscit aduersus carnem. Atque ita quantum lex ipsa peccati captiuum teneat aliquid carnis, vnde resistat legi mentis: non tamen regnat in nostro, licet mortali, corpore, si non obditur desiderijs eius.

Rom. 7. Exponitur illud Pauli, Infelix ego homo quis me liberabit, &c. Sap. 9.

Galat. 5. Peccatum concupiscentie nullum erit, si ei non obediat. Rom. 6.

IDEM, contra Iulianum Pelagianum, Lib. 5. Cap. 4. Si enim non ista concupiscentia quam defendis, repugnat legi mentis, nullum aduersus eam certamen quicquam Sanctus exercet. Tu autem confessus es aduersus istam, quam tuetis, exercere Sanctos gloriosa certamina. Ipsa est igitur quare repugnat legi mentis in corpore mortis huius, de qua se, gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, liberari dicebat Apostolus. Et rursum. Non enim sicut insimulas, cum Manichaeis dicunt (Catholici) inesse carni suae mali necessitatem: (quod malum illi substantiale & Deo coaeternum esse mentiuntur.) Sed dicunt sane cum Apostolo, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae: esse tamen eam sub animi potestate, gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, in mortis corpore castigandam, in morte corporis resoluedam, in corporis resurrectione & mortis morte sanandam.

Rom. 7. Manet concupiscentia ad gloriosa certamina.

Non inest nobis mali necessitas.

Rom. 7.

ET Cap. 10. Absit enim ut honestissima illa felicitas in paradiso, commotae libidini semper obtemperaret: absit ut illa pax animi & corporis, haberet aliquid propter quod aduersus seipsam prima hominis natura pugnaret. Si ergo ibi nec seruiendum libidini, nec aduersus eam bellandum fuit, aut non ibi fuit, aut non talis qualis nunc est, fuit. Nunc enim libidini necesse est

Concupiscentia qualis fuerit in paradiso, & qualis nunc sit.

vt repugnet, qui seruire noluerit: neces- se est vt seruiat, qui pugnare neglexerit. Quorum duorum vnum est molestum, et si laudabile: alterum turpe & miserabile. Itaque in hoc seculo vnum horum castis est necessarium, in paradiso autem vtrumque a beatis fuerat alienum.

Rom. 7.

11 ET Lib. 6. Cap. 11. Quod autem verba Apostolica, (vti dicit, Scio quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum: & cetera vsque ad illud, vbi ait, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?) me affirmas aliter intelligere, quam eorum ipsum caput debet intelligi: nescies, mihi plurimum tribuis. Non enim ego solus aut primus sic istum locum intellexi, quo euertitur haeresis vestra, quemadmodum vere intelligendus est: Imo vero ego prius eum aliter intellexeram, vel potius non intellexeram, quod mea quaedam illius temporis etiam scripta testantur. Non enim mihi videbatur Apostolus & de se ipso dicere potuisse: Ego autem carnalis sum, cum esset spiritualis: & quod captiuus duceretur sub Lege peccati, quae in membris erat eius. Ego enim putabam dici ista non posse, nisi de ijs quos ita haberet carnis concupiscentia subiugatos, vt facerent quicquid illa compelleret: quod de Apostolo, dementis est credere. Cum etiam innumerabilis multitudo Sanctorum, ne concupiscentias carnis perficiat, contra carnem spiritu concupiscat. Sed postea melioribus & intelligentioribus celsi, vel potius ipsi (quod fatendum est) veritati, vt viderem in illis Apostoli vocibus gemitum esse Sanctorum contra carnales concupiscentias dimicantium. Qui cum mente sint spirituales, adhuc tamen isto corruptibili corpore quod aggrauat animam, recte intelliguntur esse carnales, quia erunt & corpore spirituales, quando seminatam fuerit corpus animale, & resurget corpus spirituale. Et recte adhuc intelliguntur ea parte captiuus sub Lege peccati, quae desideriorum quibus non consentiunt, motibus subiaceret. Hinc factum est, vt sic ista intelligerem, quemadmodum intellexit Hilarius, Gregorius, Ambrosius, & ceteri Ecclesiae sancti notique Doctores, qui & ipsum Apostolum aduersus carnales concupiscentias quas habere volebat, & tamen habebat, strenue conflixisse, eundemque conflictum suum illis suis verbis contestatum fuisse, senserunt. Contra quos motus prius utique debellandos ne dominantur, & postea sanandos vt

In sanctis manet etiam concupiscentia, ad coram.

Sap. 9.

1. Cor. 15.

penitus extinguantur, etiam ipsa gloriosa certamina Sanctos exercere confessus es. Simul itaque cognoscamus verba pugnantium, si pugnamus. Hoc enim modo non viuimus nos, sed viuunt Christus in nobis, si ad pugnam contra concupiscentias exercendam, & ad victoriam vsque ad consumptionem eorundem hostium capeffendam, in illo fidimus, non in nobis. Ipse quippe factus est nobis sapientia a Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, vt quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

Gala. 2.

1. Cor. 1.

2. Cor. 10.

12 IDEM, tom. 5. De Ciuitate Dei, Lib. 15. Cap. 6. Ipso quippe (Deo) adiuuante mirabilibus & laetibus modis, cum peccatum, quod habitat in membris nostris, quod sic peccatum est, vt sit etiam poena peccati, sicut Apostolus praecipit, Non regnet peccatum in nostro mortali corpore ad obediendum desiderijs eius: nec ei membra, velut iniquitatis arma exhibeamus, conuertitur ad mentem non sibi ad mala, Deo regente, consentientem, & eam regens tranquillius nunc, habebit postea sanitatem perfectam, atque immortalitate percepta, homo sine vilo peccato in aeterna pace regnabit.

Rom. 6. Concupiscentia non obediendum.

13 IDEM, tom. 1. Retractionum, lib. 1. Cap. 13. Non itaque falsum est quod dixi, vsque adeo peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium. Ideo gratia Dei, non solum reatus omnium praeteritorum soluitur in omnibus qui baptizantur in Christo, quod fit spiritu regenerationis: Verum etiam in grandibus voluntas ipsa sanatur, & praeparatur a Domino, quod fit spiritu fidei & charitatis.

Peccatum non est nisi sit voluntarium.

14 ET Cap. 15. Sed hoc peccatum de quo locutus est Apostolus, ideo peccatum vocatur, quia peccato factum est, & poena peccati est: quandoquidem hoc de concupiscentia carnis dicitur: quod aperit in consequentibus, dicens: Scio quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum: velle enim adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Perfectio quippe boni est, vt nec ipsa concupiscentia peccati sit in homine, cui quidem quando bene viuunt, non consentit voluntas, veruntamen non perficit bonum, quia inest adhuc concupiscentia, cui repugnat voluntas, cuius concupiscentiae reatus in baptisate soluitur, sed infirmitas manet, cui donec sanetur, omnis

Rom. 7. Cur ab Apostolo peccatum appellatur concupiscentia.

Reatus soluitur, infirmitas manet.

fidelis

fidelis qui bene proficit, studiosissime reluctatur.

Concupiscentia carnalis relinquitur ad pugnam.

15 IDEM, tom. 8. in Psalm. 57. versu, supercecidit ignis, &c. Et ista concupiscentia carnis unde venit? Attendite. De traduce natus es, cum eo, quod vincas. Noli tibi hostes addere, vince cum quo natus es. Ad stadium vitae huius cum illo venisti, congregare cum eo qui tecum processit. Ipso non victo, quare prouocas cateruas concupiscentiarum? Delectatio enim carnalis, fratres, cum homine nascitur. Sed qui bene eruditur, citò videt hostem suum, & aggreditur, & luctatur, & citò vincit: idoneus est enim nondum crescentibus hostibus. Qui autem illam concupiscentiam cum qua de peccati propagine natus est, continet vince, & multas adhuc excitat exeritque libidines, difficulter eas superat, & aduersus se ipse diuisus, igne proprio concrematur.

Roman. 6. Cur concupiscentia vocatur peccatum.

16 IDEM, tom. 10. de Verbis Domini, sermone. 43. Et tamen permittitur ipsa caro concupiscere aduersus spiritum suggestionibus prauis. Fiat quod ait Apostolus, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Non dixit, Non sit: iam enim est ibi. Quod ideo peccatum vocatur, quia merito peccati contingit.

Qui Deo non placet, diabolo placet.

Non damnatur, nisi qui voluntarie peccat.

17 AMBROS. tom. 2. de Vocatione Gentium, lib. 1. Cap. 3. in initio. Qui vero Deo non placet, cui nisi sibi & diabolo placet: a quo cum homo spoliaretur, non voluntate, sed voluntatis sanitate priuatus est: quia nec detrudi ab innocentiae statu posset, nisi voluntate peccaret. Quae ergo natura erat bona, qualitate facta est mala. Et ille animi motus qui nunquam potest sine aliquo esse amore, hoc est, sine aliqua voluntate, non perdidit appetitum, sed mutauit affectum, id recipiens desiderio, quod debuit refutare iudicio. Cum igitur homo ad pietatem redit (de quo ideo dictum est: Spiritus vadens & non rediens: quia nisi illum Deus conuerteret, non rediret,) non fit nouum figmentum, nouaque creatura, non alia in eo creatur substantia, sed eadem quae fuerat labefactata, reparatur. Nec aliud ab eo aufertur nisi vitium, quod natura non habuit. Fuit enim in Adam natura sine vitio, qui per voluntatis inobedientiam mala multa contraxit, & in posteros magis magisque multiplicanda transfudit. Quae vt vincantur, atque in nihilum deducantur, non efficit nisi gratia Saluatoris qui opus suum opere suo reparat. Sicut

Psal. 67.

Concupiscentia manet, sed reparatur a Christo.

enim dicit Ioannes Apostolus: In hoc apparuit Filius Dei, vt soluat opera diaboli. Et sicut rumpit vincula captiuus, sic vestit nuditatem spoliati, sic sanat vulnera fauciat, vt quod in ipso agit, etiam per ipsum generatur. Cui utique contra hostem tuum non expedit sine protectore conflagrare. Cum illo enim habet certamen, a quo aliquando superatus est. Non ergo fidat de viribus suis, quae etiam cum essent integrae, non steterunt: sed per illum quae rat victoriam, qui solus non est victus, & omnibus vicit. Et si quærat, non dubitet quærendi affectum ab illo se accepisse quem quærat. Nec quia spiritu Dei agitur, omnino se putet liberum arbitrium non habere, quod ne tunc quidem perdidit, quando diabolo voluntate se dedit, a quo iudicium voluntatis deprauatum est, non ablatum. Quod ergo non interfecit per vulnerantem, non tollitur per medentem. Vulnus sanatur, non natura remouetur. Sed quod in natura perijt, non restituitur, nisi ab authore natura.

1. Ioan. 3.

Libertum arbitrium non est sublatum per peccatum, sed deprauatum.

1 AVGVST. tom. 2. Epist. 118. ad Ianuarium. Cap. 1. Primum itaque tenere te volo quod est huius disputationis caput, Dominum nostrum Iesum Christum, sicut ipse in Euangelio loquitur, Leui iugo suo nos subdidisse, & sarcinae leui. Vnde Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione praestantissimis, societatem noui populi colligauit, sicuti est Baptismus, Trinitatis nomine consecratus. Communicatio corporis & sanguinis ipsius: & si quid aliud in scripturis Canonice commendatur, exceptis ijs quae seruitutem populi veteris pro congruentia cordis illorum, & prophetici temporis, onerabant, quae & in quinque libris Moyse leguntur.

Matth. 11. Sacramenta noua legis, sunt numer paucissima, obseruatione facillima, significatione praestantissima.

2 TERTVL. lib. 4. aduersus Marcionem, Cap. 6. Hinc erit & nostra praescriptio, qua praefigimus nihil Christo Dei alterius commune esse debere cum Creatore. Ceterum Creatoris pronuntiandum, si administrauerit dispositiones eius, si impleuerit prophetias eius, si adiuuerit leges eius, si repraesentauerit promissiones eius, si restaurauerit virtutes eius, si sententias reformauerit, si mores, si proprietates expresserit.

Vnde probetur Christum Dei Filium iam venisse.

3 IDEM in Apologetico aduersus gentes, Cap. 21. Cum haec illis (Iudaeis) sanctae voces praeminarentur, eadem ferè semper omnes ingererant, fore vti sub extimis

curriculis seculi, ex omni iam gente, & populo, & loco, cultores sibi adlegeret Deus multo fideliores, in quos gratiam transferret pleniorē quidem ob disciplinæ autoris capacitatem. Venit igitur qui ad reformandam & illuminandam eam venturus à Deo prænuñciabatur Christus ille Filius Dei.

4 IDEM, Lib. aduersus Iudæos. Cap. 6. Nam etiam nouæ Legis lator, Sabbathi spiritualis cultor, sacrificiorum æternorum antistes, regni æterni æternus dominator, quærendum an iam venerit, nec ne. Et si iam venit, seruiendum est illi: si nedum venit, sustinendus est, dum modò manifestus sit aduētus eius, comprimere Legis veteris præcepta, & operari debere nouæ Legis exordia: & in primis definiendum est non potuisse cessare Legem antiquam & Prophetas, nisi venisset is qui per eandem Legem, & per eosdem Prophetas venturus annunciabatur.

Z 1 AVGVST. tom. 3. De Doctrina Christiana, lib. 1, Cap. 25. Isti atque huiusmodi documentis satis ostenditur eis qui sine pertinacia verum requirunt, quam certa sit sententia Apostoli, vbi ait, Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit. Addidit etiam, Sed nutrit & fouet eam, sicut Christus Ecclesiam. Modus ergò diligendi præcipiendus est homini, id est, quomodò se diligat vt profit sibi. Quin autem se diligat, & prodesse sibi velit, dubitare dementis est. Præcipiendum etiam quo-

Eph. 5.

Nullū datū est præceptū vt quis se diligat, sed quomodo se diligere debeat.

modò corpus suum diligat, vt ei ordinatè prudenterque consulat. Nam quòd diligat etiam corpus suum, idque saluum habere atque integrum velit, æquè manifestum est.

2 IDEM, De Trinitate, lib. 9. Cap. 4. Si enim minus se amat, quàm est, vt verbì gratia, tantum se amat hominis mens, quantum amandū est corpus hominis, cum plus sit ipsa quàm corpus, peccat, & non est perfectus amor eius. Item, si amplius se amat quàm est, velut si tantum se amet, quatum amandus est Deus, cum incomparabiliter minus sit ipsa quàm Deus, etiam sic nimiū peccat, & non perfectum habet amorem sui. Maiore autem peruersitate & iniquitate peccat, cum corpus tantum amat, quantum amandus est Deus.

Quomodo quis seipsum amando peccet.

3 BERNARD. De diligendo Deo, col. 9. vel, Cap. 4. Et est amor carnalis, quo ante omnia homo diligit seipsum propter seipsum. Nondū quippe sapit nisi seipsum, sicut scriptū est: Prius quod animale: deinde quod spirituale. Nec præcepto indicitur, sed naturæ inferitur. Quis nempè carnem suam odio habuit? At verò si cœperit amor idem (vt assolet) procliuior esse, siue profusior, vt necessitatis aluo minimè contentus, campos etiam voluptatis exundans latius visus fuerit occupare, statim superfluitas obuiante mādato cohibetur, cum dicitur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Iustissimè quidem, vt consors naturæ, non sit exors & gratiæ illius, præsertim gratiæ quæ naturæ insita est,

1. Corin. 15.

Eph. 5.

Qualiter se quisque debeat diligere. Matth. 22

L E C T I O. IIII.

DOCTOR.

EST nobis aliquid obseruandum prætereà?

A DOLESCENS.

Nihil prorsus quod huic Legi sit contrarium. Nam quæcunque vel sacris literis fusè traduntur, vel Concilijs ac Ecclesiasticis scriptis latissimè continentur, ad hanc veluti normam reuocantur, ac proinde illis quoque mos est gerendus, ac in primis tamen sanctis ac salutaribus Ecclesiæ Præceptis.

DOCTOR.

Ecquæ sunt illa?

A D O

A D O L E S C E N S.

- 1 Statutos dies festos omnes celebranto.
- 2 Sacrum Missæ officium diebus festis audiunto.
- 3 Indicta in Quadragesimam, quatuor anni tempora, ac per vigilia, ieiunia seruant.
- 4 Peccata sua sacerdoti proprio quotannis semel saltem Confiteantor.
- 5 Sacrosanctam Eucharistiam semel in anno ad minimum, festis Paschæ, suscipiunto.

DOCTOR.

Plæclare.

A D O L E S C E N S.

Et æquis quoque Imperatorum legibus, Regumq; ac Rerumpublicarum sanctionibus parendum est, quòd earum omnis autoritas sit sancta, & à Deo Optimo Maximo, cuius vi ac sapientia Reges regnant, & Legumlatores iusta decernunt, proficiatur.

Exo. 22. Prou. 16. 19. 10. & 25. Eccl. 10. Baruc. 1, Rom. 13. 1. Pet. 2. August. ad Bonifac.

DOCTOR.

Rectè quidem: sed sanè ego Legem Decalogi difficilè admodum, & arduam esse censeo.

A D O L E S C E N S.

Sanè si quis ingenio ac viribus naturæ fragilis & ignaua nitatur: is enim nunquàm eius vim consequetur. Sed qui gratiæ cœlestis, cordibus nostris instillatæ, opem præcipuè amplectitur, suamq; operam ac industriam in eam rem collocat, is sanè legem vtcunq; perficiet, ac exequetur.

Gen. 6. & 8. Job. 16. 13. & 25. Isai. 40. & 64. Eccl. 40. Sap. 9. Rom. 7.

Mar. 9. Rom. 5. & 8. Gal. 2. Philip. 4. Aug. de Spiritu & lite. c. 5. & de pecca. mer. & remiss. lib. 2. c. 6. & 18.

DOCTOR.

Quid dixti, Vtcunque?

A D O L E S C E N S.

Quòd nostra omnis sanctimonia ac pietas, quantacunque ea hinc possit esse, eò vsque nunquàm perueniet, vt ingenuè omnes illud profiteri non debeamus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Sap. 9. 2. Corin. 5. Philip. 3. Ambr. offic. lib. 1. c. 48. Aug. de Spiritu & lite. c. 36. Clem. Alex. Stro. lib. 4. Aug. ad Bonif. lib. 2. c. 10. & lib. 3. c. 5. & Epist. 50. ad Bonifac.

Z DO-

Non tamen ea vox plena veritatis, impedit quò minus qui Legem, quoad eius fieri potuit, Dei gratia ducere perficit, iustus dici possit, sintque eius actiones citra culpam illam, quæ ad voluntatis & gratiæ Diuinæ normam sunt expressæ, & ex hominis libertate quantacumque easit, profectæ.

f Psal. 17. 3. Reg. 8. Isai. 38.
August. de Correp. & gra. c. 9.
& de pecca. mer. lib. 2. cap. 12.
c. 13. Hiero. epist. ad Rufi. &
ad Celant. & lib. 2. aduer. Pe-
lag. Bernard. de dilig. Deo. aliis
ad fratres, ser. 3.

A D O L E S C E N T.

Ita censeo, ac proinde non sunt audiendi illi qui existimant rem à Deo nobis aliquam hac lege proponi, quæ præstari non possit. Ille verò Parens, & Legislato Optimus ea libenter accipit, quæ pro virili parte, hac mortali domo inclusi facimus, donec ad summum virtutis ac sanctitatis domicilium perueniamus.

g Dent. 30. Matt. 11. Rom. 10.
1. Ioann. 5.
August. lib. 1. de pecca. mer. &
remis. cap. 13. & lib. 2. cap. 23.
& epist. 29. Hiero. lib. 1. contra
Pelag.

A V T H O R I T. S C R I P.

A L E V I T. Cap. 19. Vt suprâ, Lectio. 13.
litera. V.

D E V T E R. Cap. 17. Vt sup. Cap. 1.
Lect. 13. lit. G.

M A T T H Æ. Cap. 22. In his duobus mandatis, vniuersa Lex pædet & Propheta.

M A R C. Cap. 12. Et accessit vnus de Scribis qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam benè illis responderit, interrogauit eum quod esset primum omnium mandatum. Iesus autem respondit ei, Quia primum omnium mandatum est: Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Maius horum aliud mandatum non est.

A D G A L A T. Cap. 1. Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus & nunc iterum dico. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit.

B E X O D I. Cap. 22. Dijs non detrahes, & Principi populi tui non maledices.

P R O V E R B. Cap. 16. Diuinitio in labijs Regis: in iudicio non errabit os eius. Et vt sup. Lect. 7. lit. D.

E T Cap. 19. Sicut fremitus leonis, ita & Regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas eius.

E T Cap. 20. Sicut rugitus leonis, ita & terror Regis: qui prouocat eum, peccat in animam suam.

E T Cap. 25. Cælum sursum, & terra deorsum, & cor Regum inscrutabile. Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum: aufer impietatem de vultu Regis, & firmabitur iustitia thronus eius.

E C C L E S I A S T I C I, Cap. 10. Itudex sapiens iudicabit populum suum: & principatus sensati stabilis erit.

B A R V C H, Cap. 1. Et orate pro vita Nabuchodonosor Regis Babylonis, & pro vita Balthasar filij eius, vt sint dies eorum sicut dies cæli super terram: & vt det Dominus virtutem nobis & illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor Regis Babylonis, & sub vmbra Balthasar filij eius, & feruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conspectu eorum.

A D R O M A. Cap. 13. Vt sup. Cap. 1. Lect. 13. lit. I.

P R I O. Petri, Cap. 2. Vt sup. Lect. 7. litera. D.

G E.

C G E N E S. Cap. 6. Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quòd hominem fecisset in terra.

E T Cap. 8. Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.

I O B, Cap. 16. Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces. Terra ne operias sanguinem meum, neque inueniat in te locum latendi clamor meus. Ecce in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis.

E T Cap. 23. Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.

E T Cap. 25. Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Ecce Luna etiam non splendet, & Stella non sunt mundæ in conspectu eius: Quamò magis homo putredo, & filius hominis vermis?

I S A I Æ, Cap. 40. Ecce gentes, quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ecce insulæ quasi puluis exiguus. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei.

E T C A P. 64. Et facti sumus vt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ: & cecidimus quasi folium vniuersi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos.

E C C L E S I A S T I C I, Cap. 40. Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium. Cogitationes eorum, & timores cordis, adinuentio expectationis, & dies finitionis.

S A P I E N. Cap. 9. Mitte illam (scilicet sapientiam) de cælis sanctis tuis, & à se de magnitudinis tuæ, vt mecum sit, & mecum laboret, vt sciam quid acceptum sit apud te. Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobriè, & custodiet me in sua potentia. Et erunt accepta opera mea, & disponam populum

tuum iustè, & ero dignus sedium patris mei. Quis hominum poterit scire consilium Dei? Aut quis poterit cogitare quid velit Deus? Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ prouidentiam nostram. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Et difficile æstimamus quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt, quis inuestigabit? Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis, & si correctæ sint semitæ eorum qui sunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines?

A D R O M A N O S. Cap. 7. Scio enim quòd non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi: perficere autem bonum, non inuenio. Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum. Et vide sup. Lect. 13. lit. C.

D M A R C I, Cap. 9. Iesus autem ait illi, si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Et cõtinuò exclamans pater pueri cum lacrymis aiebat, Credo Domine, adiuua in credulitatem meam.

A D R O M A N O S, Cap. 5. Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probatio nem, probatio verò spes: spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

E T Cap. 8. Spe enim salui facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes: Nam quod videt quis; quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus. Similiter autem & Spiritus adiuuat infirmitatē nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

A D G A L A T. Cap. 2. Christos
Z 3 con-

confixus sum Cruci. Vioo autem iam non ego: viuit verò in me Christus. Quòd autem nunc viuo in carne: in fide viuo Filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Non abijcio gratiam Dei. Si enim per Legem iustitia, ergò gratis Christus mortuus est.

AD PHILIP. Cap. 4. Omnia possum in eo qui me confortat.

E SAPIEN. Cap. 9. Da mihi Domine sedium tuarum assisricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis, quoniam seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij & legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

POSTER. Ad Corinth. Cap. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Sciètes ergò timorem Domini, hominibus suademus: Deo autem manifesti sumus.

AD PHILIP. Cap. 3. Non quòd ià acceperim, aut perfectus sim: sequor autè, si comprehendà in quo & comprehensus sum à Christo Iesu. Fratres, ego me non arbitror comprehendisse.

F PSALM. 17. Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi. Quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo. Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo, & iustitias eius non repuli à me. Et ero immaculatus cū eo: & obseruabo me ab iniquitate mea.

Lib. 3. Regum, Cap. 8. Domine Deus Israël, non est similis tui Deus in cœlo desuper, & super terrà deorsum, qui custodis pactum & misericordiã seruis tuis qui ambulant coram te in toto corde suo.

ISAIAË, Cap. 38. Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit ad Dominum, & dixit, Obsecro Domine, memèto quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim.

G DE VTERO. Cap. 30. Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, nec procul positum, nec in cœlo situm, vt possis dicere, Quis nostrum valet ad cœlum ascendere, vt deferat illud ad

nos, vt audiamus atque opere cõpleamur? Neque trās mare positum, vt caufèris & dicas, Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vique deferre, vt possimus audire, & facere quod præceptum est? Sed iuxta te est sermo valde in ore tuo & in corde tuo, vt facias illum.

MATTH. Cap. 11. Iugum enim meum suauè est, & onus meum, leue.

AD ROM. Cap. 10. Finis enim Legis Christus ad iustitiã omni credèti. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiã quæ ex Lege est, qui fecerit homo, viuet in ea. Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cœlum, id est, Christum deducere? Aut quis descendit in abyssum, hoc est, Christum à mortuis reuocare? Sed quid dicit scriptura? Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est verbum fidei quod prædicamus.

PRI. IOAN. Cap. 5. Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus: & mandata eius grauiã non sunt.

AVTHORIT. PATR.

B I AVGVST. tom. 2. Episto. 50. ad Bonifacium. Sicut ergò Apostolus dicit, Infatigabiles, cū tempus habemus, operemur bonum ad omnes: qui possunt catholicorum præceptorum sermonibus, qui possunt catholicorum Principum legibus, partim per eos qui Diuinis admonitionib⁹, partim per eos qui iussis imperialibus parent, omnes ad salutem vocentur, omnes à perniciè reuocentur. Quia & Imperatores quando pro falsitate contra veritatem constituunt malas leges, probantur bene credentes, & coronantur perseuerantes. Quando autem pro veritate contra falsitatē constituunt bonas leges, terrètur sæuientes, & corriguntur intelligentes. Quicunq; ergò legibus Imperatorum, quæ contra veritatē Dei feruntur, obtèperare non vult, acquirit grã de præmium. Quicunq; autè legibus Imperatorū, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grãde supplicium. Nã & tēporibus Prophetarū, omnes Reges qui in populo Dei non prohibuerunt nec euerterunt quæ cõtra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur: & qui prohibuerunt & euerterunt, super aliorū merita laudantur.

1 IDEM, tom. 3. Lib. De Spiritu & litera, Cap. 5. Volo enim si poterò, demonstrare illud quod ait Apostolus: Litera occidit,

Regibus parentem dū iusta præcipiunt.

Laudentur Reges qui contra Deū, statuta euerterunt.

1 IDEM, tom. 3. Lib. De Spiritu & litera, Cap. 5. Volo enim si poterò, demonstrare illud quod ait Apostolus: Litera occidit,

Spiritus

Gala. 6.

Regibus parentem dū iusta præcipiunt.

Laudentur Reges qui contra Deū, statuta euerterunt.

1. cor. 3.

Spiritus autem viuificat: non de figuratis locutionibus dictum, quanuis & illic congruèter accipiatur: sed poti⁹ de Lege, aperte quod malum est, prohibente. Quod cū ostendero, profectò manifestius apparebit, benè viuere donum esse Diuinum. Non tantum, quia homini Deus dedit liberum arbitrium, sine quo nec malè, nec benè viuatur: nec tantum, quia præceptum dedit quo doceat quemadmodum sit viuendum: Sed quia per Spiritum sanctum diffundit charitatem in cordibus eorum quos præsciuit vt prædestinaret, prædestinauit vt vocaret, vocauit vt Iustificaret, Iustificauit vt glorificaret. Hoc autem cū apparuerit, videbis (vt existimo) frustra dici illa tantum esse possibilia sine exemplo, quæ Dei opera sunt: sicut de cameli trãitu perforamè acus cõmemorauimus, & quæcūq; alia sunt apud nos impossibilia, apud Deum autem facilia. Et ideò non inter hæc humanam deputandam esse iustitiam, quòd non ad Dei, sed ad hominis opus pertinere debeat: cuius perfectio si est in hac vita possibilis, nullam esse causam cur sine exemplo esse credatur. Hoc ergò frustra dici satis elucebit, cū & ipsam humanam Iustitiam operationi Dei tribuendam esse clauerit, quanuis non fiat sine hominis voluntate. Et ideò eius perfectionem etiam in hac vita esse possibilem, negare non possumus: quia omnia possibilia sunt Deo, siue quæ facit sola voluntate, siue quæ cooperantibus creaturæ suæ volūtatibus à se fieri posse constituit.

Benè viuere, donum Dei est.

Rom. 5.

Matth. 19.

Iustitia humana Deo tribuitur, & voluntate si nostra.

Sine peccato potest quis esse, per Dei gratiã & liberum arbitrium.

1. Cor. 4.

Hierem. 10.

Psal. 118.

2. IDEM, tom. 7. De peccatorum meritis & remissione, Lib. 2. Cap. 6. Si à me quærat, vtrum homo sine peccato possit esse in hac vita, confitebor posse per Dei gratiam, & liberum eius arbitrium. Ipsum quoque liberum arbitrium ad Dei gratiam, hoc est, ad Dei dona pertinere non ambigens, nec tantum vt sit, verum etiam vt bonum sit, id est, ad facienda mandata Domini conuertatur, atque ita Dei gratia nõ solum ostendat quid faciendum sit, sed adiuuet etiam vt possit fieri quod ostenderit. Quid enim habemus quod non accepimus? Vnde & Hieremias dicit, Scio Dñe, quia nõ est in homine via eius, nec viri est vt ambulet & dirigat gressus suos. Hinc & in Psalms, cū quidam dixisset Deo, Tu præcepisti mandata tua custodiri nimis: continuo nõ de se præsumpsit, sed optauit vt faceret,

Vtinam, inquit, dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas: Tunc nõ confundar, dum inspicio in omnia mandata tua. Quis autem optat quod in potestate sic habet, vt ad faciendum nullo indigeat adiumento? A quo autem id optet, quia nõ à fortuna, vel à fato, vel à quolibet alio præter Deum in consequentibus satis ostendès, Itinera mea, inquit, dirige secūdū eloquū tuū, & non dominetur mihi omnis iniquitas. Ab huius execrãdè dominationis seruitute liberantur, quibus Dñs Iesus eū recipientibus dedit potestatem filios Dei fieri. Ab ista horrèda dominatione liberãdi fuerant quibus dicit, Si Filius vos liberauerit, tunc verè liberi eritis. His atque huiusmodi alijs innumerabilibus testimonijs dubitare non possum, nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse, nec Deo ad opitulandū & adiuuandū, quò fiat quod iubet, impossibile aliquid esse: ac per hoc potest homo si velit, esse sine peccato, adiutus à Deo.

Ioan. 1.

Ioan. 8.

Deus impossibile nihil præcipit.

Quid gratia, quid libero arbitrio tribuendum.

3. ET Cap. 18. Non sic defendamus gratiam, vt liberum arbitrium auferre videamur: rursus nec liberum sic asseramus arbitrium, vt superba impietate ingrati Dei gratiæ iudicemur.

1. AMBRO. tom. 1. Officiorū, Lib. 1.

E Cap. 48. Quãuis perfectus (David,) adhuc perfectiora quærebat. Incalescebat iniuriæ dolore quasi homo, sed vincebat Spiritu, quasi bonus miles. Tolerabat quasi athleta fortis, patientiæ autè finis, promissorū expectatio: & ideò dicebat, Notū fac mihi Dñe finè meū, & numerū dierū meorū, qui est, vt sciã quid desit mihi. Finè illū quærit promissorū cœlestiū, vel illū quãdo vnusquisq; surget in suo ordine, primitiæ Christi, deinde ij qui sunt Christi, qui in aduētū eius crediderūt, deinde finis. Tradito. n. regno Deo & Patri, & euacuatis omnibus potestatibus, vt Apostolus dixit, perfectio incipit. Hic ergò impedimētū, hic infirmitas etiã perfectorū, illic plena perfectio. Ideò & dies illos requirit vitæ æternæ qui sunt, non qui prætereunt, vt cognoscat quid sibi desit, quæ terra sit promissionis perpetuos fructus ferens, quæ prima apud Patrem mãlio, quæ secūda, quæ tertia, in quibus pro ratione meritorum vnusquisque requiescit. Illa ergò nobis expetenda, in quibus perfectio, in quibus veritas est. Hic vmbra, Hic imago, illic veritas. Vmbra in Lege, imago in Euangelio, veritas in cœlestibus.

Perfectus, adhuc perfectiora quaerit.

Psal. 38.

1. Corin. 15

Hic infirmitas est etiã perfectorū, in cœlo est vera ac plena perfectio.

Antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus, nunc Christus offertur, sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem, & offert se ipse quasi sacerdos vt peccata nostra dimittat. Hic in imagine, ibi in veritate, vbi apud Patrem pro nobis quasi aduocatus interuenit. Hic ergo in imagine videmus: illic facie ad faciem, vbi plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate est.

2 **AUGUSTINVS**, tomo. 3. Lib. de Spiritu & litera, Cap. 36. Sed fortasse quispiam putauerit, nihil nobis deesse ad cognitionem iustitiæ, quòd Dominus verbum consummans & breuians super terram, dixit in duobus præceptis totam legem Prophetasque pendere, nec ea tacuit, sed verbis apertissimis prompsit: Diliges, inquit, Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: & diliges Proximum tuum tanquam te ipsum. Quid verius, his impletis impleri omnino iustitiam? Veruntamen qui hoc attendit, etiã illud attendat, quàm in multis offendamus omnes, dum putamus Deo, què diligimus, placere, vel non displicere quod facimus. Et postea per scripturam eius, siue certa & perspicua ratione commoniti, cum didicerimus, quòd ei non placeat, poenitendo deprecamur vt ignoscat. Plena humana vita est documētis talibus. Vnde autē minus no uimus quid ei placeat, nisi quia & ipse minus notus est nobis? Videmus enim nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et paulò post. Sed quoniam hæc falsa esse non possunt, illud esse consequens video, vt qualemlibet, vel quantamlibet in hac vita potuerimus definire iustitiam, nullus in ea sit hominum qui nullum habeat omnino peccatum: omnique homini sit necessarium dare vt detur illi, dimittere vt dimittatur illi. Et si quid habet iustitiæ, non de suo sibi esse præsumere, sed de gratia iustificantis Dei. Et adhuc tamen ab illo esurire & sitire iustitiam, qui est panis viuus, & apud quem fons vitæ: qui sic operatur iustificationem in sanctis suis in huius vitæ tentatione laborantibus, vt tamen sit & quod petentibus largiter adiciat, & quod confitentibus clementer ignoscat: sed inueniant isti, si possunt, aliquem sub onere corruptionis huius viuentem, cui iam non habeat Deus quod ignoscat: nisi

Matth. 22.

Omnis qui Des præcepta seruat, a peccato immunis est. Iacob. 3.

1. Cor. 13.

Quicumque iustus peccato non caret.

Luc. 6. Ioan. 6. Psalm. 35. Cuiusq; iusto, etiã est quod à Deo donetur.

tamen eum fateantur non doctrina legis datæ, sed etiam infuso spiritu gratiæ, vt talis esset, adiutum, non cuiusmodi peccati crimen, sed ipsius impietatis incurrerent. Sane quanquam talem, si testimonia illa Diuina competenter accipiant, prorsus inuenire non possunt: nullo modo tamen dicendum est Deo deesse possibilitatem, qua voluntas sic adiuuetur humana, vt non solum iustitia ista quæ ex fide est, omni ex parte modò perficiatur in homine, verum etiam illa secundum quam postea in æternum, in ipsa eius contemplatione, viuendum est.

3 **CLEMENS** Alexandrinus, Lib. 4. Stromatum. Porro autem Clemens quoque Apostolos in epistola ad Corinthios, ipse nobis quoque quandam formam eius, qui est præditus cognitione, describens, dicit: Quis enim apud vos versatus, omni virtute perfectam firmamque ac stabilem fidem vestram non probauit? Temperantemque ac moderatam vestram in Christo pietatem non est admiratus? Et vestri in hospites amoris magnificos vestros mores non prædicauit? Et perfectam, firmamque ac stabilem cognitionem non beatam esse censuit? Nam & citra personarum acceptionem omnia fecistis: & in Dei legitimis ambulastis. Deinde apertius. Fixis ergò oculis eos intueamur qui magnificæ eius gloriæ perfectè seruiuerunt. Accipiamus Enoch, qui in obedientia iustus inuentus, fuit translatus: & Noë, qui cum credidisset, fuit seruatus: & Abraham, qui propter fidem & hospitalitatem, Dei amicus, pater autem Isaac est appellatus, &c. Et longè post. Hic inuenio perfectum multis modis accipi, prout is est qui in vnaquaque virtute se rectè gerit. Perficitur itaque & consummatur aliquis, & vt pius ac religiosus, & vt tolerans, & vt continens, & vt operarius, & vt Martyr, & vt cognitione præditus. In omnibus autem simul perfectus, nescio an vllus sit qui est adhuc homo, nisi solum is qui propter nos induit hominem. Quanquam ex nuda lege fuerit quis vtiq; perfectus, qui profitetur abstinentiam à malis. Ea autem est via ad Euāgelium & ad bene faciendum: sed legis quidē ex cognitione perfectio, est assuptio Euāgelij, vt fiat is qui est ex lege, perfectus. Ita enim prædixit is, qui est ex lege Moyses esse audiendum vt acci-

Perfekte Deo seruire possumus.

Heb. 11.

Multis modis perfectus quis dicitur.

In omnibus simul nullus perfectus, nisi solum Christus.

Deuter. 18.

Ephe. 1.

Nec Martyr, vocari potest in carne perfectus.

2. Cor. 4.

Psal. 76.

Hiere. 9. Nec bonum inchoare nec perficere possumus sine Deo.

Sap. 9.

accipiamus ex Apostoli sententia Christum Legis plenitudinem. In Euāgelio iam proficit is qui est cognitione præditus, non solum vtens Lege tanquam gradu, sed eam percipiens & mente intelligens, vt tradidit Apostolis, qui dedit testamenta, Dominus. Quòd si etiam rectè vitam instituerit, sicut certè fieri non potest vt in bene operando difficultatem consequatur cognitio, & præterea rectissimè confessus, Martyr seu testis fiat, maximam & inter homines dignitatem meritumque accipiens, ne sic quidem eò perueniet vt vocetur in carne perfectus, quoniam hanc appellationem præoccupauit vitæ finis, cum qui est testis ex cognitione, iam eò peruenerit vt perfectum opus ostenderet & propriè produceret, sanguine per charitatem ex cognitione profectam benignè donato, emitens spiritum, beatus autem hinc fuerit & iure perfectus vocetur, vt sublimitas potestatis sit Dei, & non ex nobis, vt dicit Apostolus.

4 **AUGUSTINVS**, tomo. 7. Contra duas epistolas Pelagianorum, ad Bonifacium, lib. 2. Cap. 10. Quæ cum ita sint, nihil in scripturis sanctis homini à Domino video iuberi, propter probandum liberum arbitrium, quod non inueniatur vel dari ab eius bonitate, vel posci propter adiutorium gratiæ demonstrandum. Nec omnino incipit homo ex malo in bonum per initium fidei commutari, nisi hoc in illo agat indebita & gratuita misericordia Dei. De qua suam cogitationem recolens quidam, sicut legimus in Psalmis, Nunquid obliuiscetur, inquit, misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Et dixi, nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ Excelsi. Cum ergò dixisset, Nunc cœpi: non ait, Hæc mutatio arbitrij mei: sed, Dexteræ Excelsi. Sic itaque Dei gratia cogitetur, vt ab initio bonæ mutationis suæ usque in finem consummationis, qui gloriatur in Domino gloriatur. Quia sicut nemo potest bonum inchoare sine Domino, sic nemo perficere sine Domino.

5 **ET** Lib. 3. Cap. 5. Sed videlicet noui hæretici Pelagiani, religionis amatores, & laudatores videntur sibi esse Sanctorum, si non audeant dicere imperfectæ eos fuisse virtutis, cum hoc confiteatur vas electionis, qui considerans vbi adhuc esset, & quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: Non quia iam acceperim, ait,

aut perfectus sim. Fratres, ego meipsum non arbitror apprehendisse. Et paulò post tamen qui se negauerat esse perfectum: Quotquot ergò perfecti, inquit, hoc sapiamus. Vt ostenderet secundum istius vitæ modum esse quandam perfectionem, eique perfectioni hoc quoque deputari, si se quisque nouerit nondum esse perfectum. Quid enim excellentius in veteri populo sacerdotibus sanctis? Et tamen eis præcepit Deus sacrificium primitus pro suis offerri peccatis. Et quid sanctius in nouo populo Apostolis? Et tamen præcepit eis Dominus in oratione dicere, Dimitte nobis debita nostra.

6 **IDEM**, tomo. 2. Epistola. 50. ad Bonifacium, versus finem. Ablit autem vt quisquam nostrum ita se iustum dicat, vt aut suam iustitiam velit constituere, id est, quasi à seipso sibi datam: cum dicatur ei, Quid enim habes quod non accepisti? Aut sine peccato se esse iactare iubeat in hac vita, sicut ipsi (hæretici) in nostra collatione dixerunt, in ea se esse Ecclesia, quæ iam non habet maculam aut rugam aut aliquid huiusmodi: nescientes hoc modo in eis compleri, qui vel post baptismum continuo vel dimissis debitis quæ dimittenda in oratione poscuntur, de hoc exeunt corpore; in tota verò Ecclesia tunc futurum, vt sit omnino non habens maculam aut rugam, aut aliquid eiusmodi: quando dicendum erit, Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors aculeus tuus? Aculeus enim mortis est peccatum. In hac autem vita, vbi corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: si Ecclesia eorum iam talis est, non ergò dicant Deo, quod Dominus nos orare docuit, Dimitte nobis debita nostra. Cum enim in baptismo cuncta dimissa sunt, vt quid hoc poscit Ecclesia, si iam etiam in hac vita non habet maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi? Contemnant & Apostolum Ioannem, clamantem in epistola sua, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est. Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & iustus qui dimittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.

7 **AUGUSTINVS**, tomo. 7. Lib. De Correctione & gratia, Cap. 9. Appellamus ergò nos & electos Christi discipulos & Dei filios, quia sic appelladi sunt, quos regeneratos piè viuere cernimus: sed tunc verè sunt quod appellatur, si manserint in eo propter quod

Philipp. 3.

Nullus tam perfectus, quin indiget maiori perfectione. Hebr. 7.

Matth. 6.

Nemo tam iustus vt careat peccatis.

1. Cor. 4.

Ephe. 5.

1. Cor. 15.

Sap. 9.

Matth. 6.

1. Ioan. 1.

Ex iusto, in quod sic appellantur. Si autē perseuerantiam non habent, id est, in eo quod cœperunt esse, non manent, non verè appellantur quod appellantur, & non sunt. Apud eum enim hoc non sunt, cui notū est quod futuri sunt, id est, ex bonis mali. Propter hoc Apostol⁹ cū dixisset, Scimus quoniā diligentibus Deū omnia cooperātur in bonum: sciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono vsq; in finē non permanere, mox addidit, His qui secundū propositum vocati sunt. Hi enim in eo quod diligūt Deū, permanēt vsq; in finem: & qui ad tēpus inde deuiant, reuertuntur, vt vsque in finem perducant quod in bono esse cœperunt.

2 IDEM, De peccatorum meritis & remissione, lib. 2. Cap. 12. Non igitur præclarum illud testimonium Dei quo laudatus est Iob, contrarium est ei testimonio quod dictum est, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Quia non id persuadet prorsus in illo nihil fuisse, quod vel ab ipso veraciter, vel à Domino Deo rectè reprehenderetur, quanuis iam iustus, & verus Dei cultor, & ab omni opere malo se abstinens, non mendaciter diceretur. Hæc enim de illo verba sunt Dei, An non aduertisti in puerum meum Iob? non enim est illi homo similis super terram, sine querela, iustus, verus Dei cultor, abstinens ab omni opere malo. Et mox. Veruntamen hæc verba quibus à Domino laudatur, possunt etiā de illo dici qui condelectatur legi Dei secundū interiorem hominem: videt autem aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ: præsertim quia dicit, Non quod volo facio bonū, sed quod odi malum, hoc ago: Si autem quod odi malum, hoc facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum. Ecce & iste secundū interiorem hominē alienus est ab omni opere malo, quia illud non operatur ipse, sed quod in carne eius habitat, malum: & tamen cū illud ipsum quo condelectatur legi Dei, non habeat nisi ex gratia Dei, adhuc liberationis indigens clamat: Miser ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.

3 ET Cap. 13. Sunt ergo in terra iusti, sunt magni, fortes, prudentes, continentes, patientes, pij, misericordes, temporalia mala omnia propter iustitiam æquo animo tolerant: sed si verum est, imò quia & verum est, Si dixerimus quia peccatum non

habemus, nos ipsos decipimus: & Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: nō sunt sine peccato. Nec quisquam eorum tā arroganter insanit, vt non sibi pro suis qualibuscunq; peccatis Dñica oratione opus esse arbitretur.

4 HIERONYM. tom. 1. Epist. 45. ad Rusticum. Vnumquēq; Deus iudicat sicut inuenerit. Nec præterita considerat, sed præsentia: si tamen vetera crimina, nouella conuersatione mutantur. Septies cadet iustus, & resurget. Si cadit, quomodo iustus? Si iustus, quomodo cadit? Sed iusti vocabulum non amittit, qui per pœnitentiam semper resurgit.

5 IDEM Epist. 14. ad Celantiam, in fine. Beati sunt qui ita expectant, ita illum speculantur diem, vt se ad eum quotidie præparent, qui non de præterita sibi iustitia blandientes, secundū Apostolum, per dies singulos in virtute renouantur. Iustitia enim iusti non proderit ei, à quo die iustus esse desierit. Sicut etiam iniquo nō nocebit iniquitas sua, à die quo se ab iniquitate cōuerterit. Nec sanct⁹ ergo securus esse debet, quādiu in huius vitæ agone versatur: nec desperare peccator qui, secundū prædictam Prophetæ sententiam, vno die iustū se efficere potest: sed totum, quo tenditur, spacium vitæ tuæ est, vt peragere possis iustitiam.

6 IDEM, tom. 2. Aduersus Pelagianos, lib. 2. col. 2. Tempus est, inquit Petrus, vt incipiat Iudicium à Domo Dei. Si autē primū à nobis, quis finis eorū qui nō credunt Euangelio? Et si iustus vix saluatur, impius & peccator vbi parebunt? Certè iustus est, qui in die iudicij vix saluatur. Saluaretur autem facilè, si nihil in se haberet macule. Ergo iust⁹ est in eo, quia floret multis virtutibus: & vix saluatur in eo, quod in quibusdam, Dei indiget misericordia.

7 BERNARD. ad fratres, serm. 3. Cū diceret, (Paulus) Diligentibus Deū omnia cooperari in bonum, iolenter addidit, His qui secundū propositum vocati sunt sancti. In quo verbo, non te terreat sanctitatis nomen, quando non secundū meritum, sed secundū propositum: non secundū affectionem, sed secundū intentionem sanctos vocat, iuxta illud Prophetæ, Custodi animam meam, quoniam sanctus sum: Illam enim quam putas sanctitatem, ne ipse quidem Paulus corruptibili adhuc grauatus corpore, arbitrabatur se

Psal. 143. Iustus etiam oportet orare, Dimitte nobis debita nostra.

Prover. 24. Iustus dicitur, etiam qui peccat & resurgit.

2. Cor. 4.

Ezech. 18.

Dum vivimus, nec sanctus est securus, nec desperet peccator.

1. Petr. 4.

Iustus esse potest, & in digere Dei misericordia.

Rom. 8.

Psal. 85.

cōprehendisse. Vnū autem, inquit, quæ retro sunt oblitus, & in ea quæ ante me sunt extendens me ipsum, sequor ad palmam supernæ vocationis. Vides quia licet nondū apprehendisset brauium, habebat tamē propositum sanctitatis. Et tu ergo si propolueris in corde tuo declinare à malo, & facere quod bonum est, tenere quod accepisti, & proficere semper in melius, sed & si quid aliquādo minus rectè egeris (vt est humana fragilitas) nō in eo persistere, sed pœnitere & corrigere quantum præuales: eris sine dubio sanctus & tu, sed cui interim clamare necesse sit, Custodi animam meam, quoniā sanctus sum.

1 AVGVST. tom. 7. De peccatorū meritis & remissione, lib. 1. Cap. 13. Quid est autem quod abundantiam gratiæ & iustitiæ accipiunt, nisi quod non ei tantū peccato in quo omnes peccauerunt, sed eis etiam quæ addiderunt, gratia remissionis datur, eisque hominibus tanta iustitia donatur, vt cū Adam consenserit ad peccatum suadenti, non cedant isti etiam cogenti? Et quid est, Multo magis in vita regnabunt, cū mortis regnum multo plures in æternam pœnam trahat? Nisi intelligamus eos ipsos in vtroque dici qui transeunt ab Adam ad Christum, id est, à morte ad vitam, quia in vita æterna sine fine regnabunt, magis quā in eis mors temporaliter & cum fine regnavit. Itaq; sicut per vnus delictum in omnes homines ad condēnationem, ita per vnus iustificationē, in omnes homines ad iustificationem vitæ.

2 ET Lib. 2. Cap. 23. Cū itaque primum illorum hominū fuerit prima iustitia obedire Deo, & hanc in membris aduersus legem mentis suæ, legem concupiscentiæ non haberent: nunc post eorum peccatum nata ex eis nostra carne peccati, pro magno obtinetur ab his, qui obediunt Deo, desyderijs eiusdem concupiscentiæ non obedire, & crucifigere in se carnem cum passionibus & concupiscentijs, vt sint Iesu Christi, qui hoc in sua Cruce figuravit, quibus per gratiam suam dedit potestatem filios Dei fieri. Non enim omnibus hominibus dedit, sed quotquot receperunt eū, vt Deo renascerentur spiritu, qui seculo nati erāt carne.

Sanctus quis potest esse, etiam si peccet, dum modo pœnitent.

Remissio peccatorum datur peccatoribus pœnitentiam agētib.

Rom. 5.

Ad Christū pertinet qui concupiscentiæ non obediunt.

Ioan. 1.

3 IDEM tom. 2. Epist. 29. ad Hieronymum. Virtus est Charitas qua id, quod diligendum est, diligitur: Hæc in alijs maior, in alijs minor, in alijs nulla est. Plenissima verò quæ iam non possit augeri, quādiu hīc homo viuit, est in nemine: quādiu autem augeri potest, profectō illud quod minus est quā debet, ex vitio est. Ex quo vitio, non est iustus in terra qui faciat bonum, & non peccet. Ex quo vitio non iustificabitur in conspectu Dei omnis viuens. Propter quod vitium, si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Propter quod etiam quantumlibet profecerimus, necessarium est nobis dicere: Dimitte nobis debita nostra; cū iā omnia in baptismo, dicta, facta, cogitata, dimissa sint. Quis itaque qui rectè videt, vnde & quando, & vbi speranda sit illa perfectio, cui non sit quod adijci possit? Si autem præcepta non essent, non vtique esset vbi se homo certius inspiceret & videret, vnde auerteretur, quō conaretur, quare gratularetur, quid precaretur. Magna est ergo vtilitas præceptorum, si libero arbitrio tamen detur, vt gratia Dei amplius honoretur.

4 HIERONYM. tom. 2. Aduersus Pelagianos, lib. 1. Col. 7. Tunc ergo iusti sumus, quando nos peccatores fatemur. Et iustitia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei consistit misericordia, dicente sancta scriptura: Iustus accusator est sui in principio sermonis. Et in alio loco: Dic tu peccata tua, vt iustificeris. Concluit enim Deus omnia sub peccato, vt omnibus miseretur. Et hæc hominis summa est iustitia, quicquid potuerit habere virtutis, non suū putare esse, sed Domini, qui largitus est.

ET Col. 10. Ego enim hoc sentio, nullam creaturam secundū veram consummatamq; iustitiam, posse esse perfectam. Cæterum, alium differre ab alio, & diuersas esse in hominibus iustitias, nulli dubium est: & vel maiorem esse alium, vel minorem, & tamen secundū statum & mensuram suam, posse iustos nominari, qui aliorum comparatione iusti non sunt.

Plenissima charitas in nullo viuente reperitur.

3. Reg. 8.

Psal. 142.

1. Ioan. 1.

Matth. 6.

Iustus non desinit esse, qui peccatis non caret.

Magna est vtilitas præceptorum Dei vtilitas.

Iustitia nostra ex Dei misericordia.

Prover. 18.

Isai. 43.

Roma. 11.

Nulla creatura perfecta consummata iustitia.

LECTIO XV.

DOCTOR.

OMnes/ne homines, quicumque tandem sunt, hac Lege obstringuntur?

A DOLESCENS.

Planè, præsertim verò^a ij qui Baptismi aliquando Sacramentum susceperunt, propterea quòd ea quæ tum animis illabatur gratia, non solum peccata remittit,^b sed Christiano etiam bene agèdi, & ex præscripto huius Legis rectè beatèq; viuendi necessitatem inducit.

DOCTOR.

Res sic habet: Sed quoniam de fide ac Dei cognitione primùm, deinde de ijs quæ nobis tanquàm filijs charifimis ab eo præcepta sunt, satis multa video esse disputata: Tempus est vt ad tertium rerum initio propositarum caput accedamus, quod de recta orandi ratione fuerat institutum.

A DOLESCENS.

Rectè: Atque eò maximè, quòd si nobis illius fauor^c & gratia singularis non adsit, fieri non possit, vt vel ea, quam in eo habemus, fides prodesse queat,^d vel nofter ille^e quem ad legis obedientiam exigit labor exiguus, operi tanto sufficiat. Quidquid sit tandem quod aut multis voluminibus præscriptum nobis proponatur, aut industriæ humanæ ratio fingere, ac de se sibi possit polliceri.

DOCTOR.

Quæ porrò nobis ad eam Creatoris nostri gratiam ac beneuolentiam conciliandam, methodus est parata?

A DOLESCENS.

Vt eum in primis oremus,^f ac ritè inuocemus.

^a Deut. 17. Prouer. 3. Matt. 19. Roman. 2.
^b Ioan. 12. Roman. 5. 6. & 10. Ephes. 2. Tit. 3. Hebra. 5. 1. Pet. 1. 2. Pet. 1. Ioan. 3. Origen. in. c. 3. & 4. ad Roman. Chrysos. homil. de fide & lege. & in cap. 1. ad Ephes. & in. c. 6. ad Rom. & homil. 40. in genè. Ambro. ad Rom. c. 8. Aug. quæst. in Exod. lib. 2. & de fide & operib.

^c Matt. 7. Luc. 13. Rom. 1. et. 8. 1. Cor. 3. Iaco. 2. & 3. 2. Cor. 3.

^d Deut. 33. Psal. 126. Isa. 26. 1. Cor. 15. 1. Cor. 12. Ioan. 9. & 15. Tit. 2. Philip. 2. 2. Pet. 1.

^e Gen. 4. Deut. 4. Matth. 7. 21. & 26. Luc. 18. & 21.

^f Rom. 8. & 12. Ephe. 6. Colos. 4. 1. Thef. 5. 1. Petr. 4. Iacob. 5.

AUTHORIT. SCRIP.

A DEUTER. Cap. 17. Vt sup. Cap. 1. Lect. 13. lit. G.

PROVER. Cap. 3. Fili mi, ne obliuiscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat.

MATTH. Cap. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

AD ROM. Cap. 2. Quicumque sine Lege peccauerunt, sine Lege peribunt: & quicumq; in Lege peccauerunt, per Legem iudicabuntur. Non enim auditores Legis iusti sunt apud Deum: sed factores Legis iustificabuntur.

B IOAN. Cap. 12. Iesus autem clamauit & dixit, Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui videt me, videt eum qui misit me. Ego lux in mundum veni: vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Et si quis audierit verba mea, & non custodierit: ego non iudico eum. Non enim veni vt iudicem mundum, sed vt saluificem mundum. Qui spernit me, & nō accipit verba mea: habet qui iudicet eum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Et scio quia mandatum eius vita æterna est.

AD ROMA. Cap. 5. Si enim vnus delicti mors regnauit per vnum: multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Igitur sicut per vnus delictum, in omnes homines in condemnationem: sic & per vnus iustitiam, in omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiã vnus hominis, peccatores constituti sunt multi: Ita per vnus obediẽtionem, iusti constituẽtur multi. Lex autem subintravit vt abundaret delictum. Vbi autem abundauit delictum, superabundauit & gratia. Vt sicut regnauit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per iustitiam in vitã æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

ET Cap. 6. An ignoratis quia quicumq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortẽ, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ

ambulemus. Si enim cõplãtati facti sumus similitudini mortis eius: simul & resurrectionis erimus. Hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatut corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato.

ET Cap. 10. Vide sup. Lect. præcedenti, litera. G.

AD EPHE. Cap. 2. Deus autẽ (qui diues est in misericordia) propter nimiam charitatẽ suam qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & confedere fecit in cœlestibus in Christo Iesu, vt ostēderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Iesu. Gratia enim estis saluati per fidẽ, (& hoc non ex vobis, Dei enim donũ est) non ex operibus, vt ne quis gloriatur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus.

AD TIT. Cap. 3. Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus præesse qui credũt Deo. Hæc sunt bona & vtilia hominibus. Et mox. Discant autẽ & nostri bonis operibus præesse ad vsus necessarios: vt nō sint infructuosi.

AD HEB. Cap. 5. Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis vt vos doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei: & facti estis quibus laete opus sit, non solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expertus est sermonis iustitiæ: paruulus enim est. Perfectorum autem est solidus cibus: eorũ qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

PRIOR. Petri, Cap. 1. Propter quod succincti lumbos vestræ, sobrii, perfecte sperate in eã quæ offertur vobis, gratiam, in resurrectionem Iesu Christi, quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantia vestrę desiderijs: sed securũdum eum qui vocauit vos, sanctum: & ipsi in omni conuersatione sancti sitis: quoniã scriptum est: Sancti eritis, quoniã ego sanctus sum.

POSTER. Petri, Cap. 1. Vt supra, Cap. 1. Lect. 17. lit. B.

IOAN. Cap. 3. Sic enim Deus dilexit mundũ, vt Filiũ suum vnigenitũ daret; vt omnis qui credit in eum, nō pereat, sed

habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filij Dei. Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem: erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius: qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.

C **MATTH.** Cap. 7. Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiicimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc cōfitebor illis, Quia nunquam noui vos: discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.

LVC. Cap. 13. Cum autem intrauerit paterfamilias & clauerit ostium, & incipietis foris stare, & pulsare ostium, dicentes, Domine aperi nobis: & respondēs, dicet vobis, Nescio vos vnde sitis: Tūc incipietis dicere, Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet vobis, Nescio vos vnde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentium: Cum videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem ex pelli foras.

AD ROM. Cap. 1. Et sicut non probauerunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, &c.

ET Cap. 8. Similiter autem & Spiritus adiuvat infirmitatem nostram, Nam quid oremus sicut oportet, nescimus: Sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 3. Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat, Deus.

POSTER. ad Corinth. Cap. 3.

Fiduciam autem talē habemus per Christū ad Deum: non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est.

IACOB. Cap. 2. Quid proderit fratres mei si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit si des saluare eum? Si autem frater aut soror nudi sint & indigeant victu quotidiano: dicat autem aliquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori: quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

ET Cap. 3. Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ.

D **DEUTERONOM.** Cap. 33. In dextera Domini ignea Lex. Dilexit populos: omnes Sancti in manu i. lius sunt: qui appropinquant pedibus eius, accipiet de doctrina illius. **ET.** Beatus es tu Israël, quis similis tui, popule qui saluaris in Domino? Scutum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ, negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

PSALM. 126. Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris.

ISAIAE, Cap. 26. Domine dabis pacē nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 15. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tūc fiet sermo qui scriptus est: Absorta est mors in victoria. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis, peccatum est: Virtus verò peccati, Lex. Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

POSTER. Ad Cor. Cap. 12. Et ne magnitudo reuelationum extollat me. Iatus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ ut me colaphizet. Propter quod

ter

ter Dominum rogauit, ut discederet à me: & dixit mihi, sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.

IOAN. Cap. 9. Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est: venit nox quando nemo potest operari. Quoad sum in mundo, lux sum mundi.

ET Cap. 15. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

AD TITVM, Cap. 2. Vt supra, Cap. 1. Lect. 11. lit. E.

AD PHILIPP. Cap. 2. Deus est enim qui operatur in vobis, & velle, & perficere, pro bona voluntate.

POSTER. Petri, Cap. 1. Vt supra, Cap. 1. Lect. 2. lit. B.

E **GENES.** Cap. 4. Sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos. Iste cœpit inuocare nomen Domini.

DEUTERON. Cap. 4. Nec est alia natio tam grandis quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.

MATTHÆ. Cap. 7. Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?

ET Cap. 21. Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.

ET Cap. 26. Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

LVC. Cap. 18. Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare & non deficere, dicens, Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deū B
non timebat, & hominem non reuerbatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum, dicens, Vindica me de aduersario meo. Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra

se, Et si Deum non timeo, nec hominem reuerbor: amen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in nouissimo veniens suggillet me. Ait autem Dominus, Audite quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte: & patientiam habebit in illis? Dico vobis quia citò faciet vindictam illorum.

ET Cap. 21. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.

AD ROMAN. Cap. 8. Vide supra litera. C.

ET Cap. 12. Orationi instantes.

AD EPHES. Cap. 6. Et galeam salutis assumite: & gladium spiritus, (quod est verbum Dei) per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso vigilantes in omni instantia & obsecratione pro omnibus sanctis.

AD COLOS. Cap. 4. Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione.

PRIOR. Ad Thessalon. Cap. 5. Sæper gaudete, sine intermissione orate. In omnibus gratias agite. Hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis.

PRIOR. Petri, Cap. 4. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.

IACOB. Cap. 5. Infirmatur quas in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem ut saluemini. Multum enim valet deprecatio iusti assidua. Elias, homo erat similis nobis patibilis: & oratione orauit ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.

AVTHORIT. PATR.

ORIGENE. tom. 2. In Cap. 3. ad Roman. Lib. 3. prope finē. Saluator in Euāgelij dicit: Quia Moyses de me scripsit. Qui ergo non credit Christo, de quo Moyses scripsit in Lege, destruit Legē: qui autē credit Christo, de quo Moyses scripsit, Legē

A a 2 con-

cōfirmat per fidē, quia credit in Christū. Et mox. Ego etiam illud conuenienter adijciam, quod omnis qui credēs Christo, benē agit, & continet se ab omni macula peccati, hic Legem Dei rectē viuendo confirmat. Qui verō præceps peccatorum vitij agitur, & sine vilo pœnitendi retinaculo alsiduitate scelerum maculatur, hic etiam si credere Christo videatur, per fidē suam non statuit, sed destruit Legem.

Christianus benē viuēs, Dei legē cōfirmat.

Ephes. 2.

2 I D E M, in Cap. 4. Lib. 4. versus finem. Dicit in alijs idem Apostolus. Quia cum Christo coexcitauit nos Deus, & simul cum ipso sedere fecit in cœlestibus. Hoc est ergo quod admonet: Si creditis Christum surrexisse à mortuis, credite etiā vosmetipsum cum ipso pariter surrexisse.

Oportet nos peccato mortui, & Deo uiuere.

Rom. 6.

Et, si creditis quia sedet ad dexteram Patris in cœlis, etiam vosmetipsum credite iam non in terrenis, sed in cœlestibus collocatos. Et si creditis vos Christo comortuos, credite quia & conuiuetis ei. Et si creditis quia Christus mortuus est peccato, & uiuit Deo, etiam vos mortui estote peccato, & uiuite Deo. Et hoc est quod autoritas Apostolica protestatur, & dicit, Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt sapite, ubi Christus est in dextera Dei sedēs, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Quia qui hæc agit, hic se ostendit credere in eum qui suscitauit Iesum Dominum à mortuis: & huic verē fides reputatur ad iustitiam.

Colos. 3.

Et statim. Propterea & in sequentibus adiungit & dicit de Domino Iesu: Qui traditus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram: ut ostendat quia ea pro quibus Christus traditus est, etiam nos abhorreere debeamus, & abijcere. Si enim propter peccata nostra traditum eum credimus, quomodo non alienum nobis & inimicum dicitur omne peccatum, pro quo Redemptor noster traditus memoratur in mortem? Nam si in nobis aliqua rursus societas cū peccato, aut amicitia fiat, ostendimus quod nihili ducamus mortem Christi Iesu, amplectentes & sequētes ea quæ ille expugnavit & vicit.

Rom. 4.

Omne peccatum, inimicum nobis debet esse, si nolumus mortem Christi nihili ducere.

3 CHRY S O S T. tom. 3. sermone, De Fide & lege naturæ, Vt suprā, Cap. 1. Lectio. 16. litera. G. autoritate. 1. Et rursus. Sicut lanas, quæ subinde in tincturas immerguntur, crebra tinctio profundius

operationē recipere facit: Ita opus est ut animæ nræ cōtinuò in Diuinos sermones intingantur, ut abluamur quidem à veteri opprobrio, induamur autem nouam pulchritudinem. Enimuerò lanæ illæ cum tinguntur, naturæ suæ nomen amittunt, & tincturæ nomen accipiunt: & non vltra vocas lanam, sed vel purpuram, vel coccinum, vel parafinum, vel tale aliquid, prout colorem tinctæ præbuerit tinctura. Si igitur tinctio naturæ nomen transformatur: cur Dei natura non transformet hominem, ita ut is qui antè pulueris gerebat imaginem, post tincturam, imaginem gerat fulgidam, & plus quàm cœlestem?

Abluti à veteri opprobrio, induamur nouam pulchritudinem.

4 I D E M, tom. 4. Homil. 1. in Cap. 1. ad Ephes. Num, quæso, fatendum est, puerulum eiusmodi videri debere cunctis gratiosum, qui cum venusto corpore, & plurimum habet in verbis leporem? Sanè ad hunc modum fideles se habent omnes. Vide iam qualia efferunt isti qui primùm sunt initiati. Quid illo ore contingere possit gratiosius, quod verba deprimunt digna prorsus admiratione? quod puro cordis affectu, ac mundis labijs, illius mysticæ mensæ tam excellentis sit particeps cum multa alacritate ac fiducia? Quid, inquam, gratius possit esse verbis illis quibus renunciamus diabolo, quibus Christianæ militiæ accenturiamur & conuimur? Quid professione ea elegantius, quæ illam, per lauacrum, præit regenerationem? Illa item, quæ sequitur? Nobiscū reputemus quotquot ipsi baptisma nostro vitio contaminauimus, ac suspiremus: ut quam fecimus iacturam, de integro sarciamus.

Baptismi, qui effectus.

5 I D E M, Homil. 11. In Cap. 6. ad Roman. Neque enim baptisma valet tantum ad priora peccata delenda, sed & aduersum futura confirmat. Itaque quem admodum in illis fidem contulisti tuam, ut ea delerentur: sic & in subsequētibz studij mutationem exhibe, ut ne te ipse rursus sordides.

Baptismus præterita delent peccata, & contra futura confirmat.

6 I D E M, tom. 10. hom. 4. In Gen. Cap. 17. Illa circumcisio dolorem habet & laborem: & nulla alia ex circumcisione fuit utilitas, quàm hæc sola, quod ex hoc signo essent cognobiles, & ab alijs gentibus sequestrarentur. Nostra autem circumcisio, vel baptismatis, inquam, gratia, medicinam habet citra dolorem, & innumera bona nobis

Circūcisionis quæ utilitas.

Baptismi insignes effectus.

nobis affert, & Spiritus sancti gratia nos implet, & nullum definitum habet tempus sicut illic: sed licet & in prima, & in media, & in vltima ætate hanc non manu factam circumcisionem recipere, in qua non sustinetur labor, sed peccatorum deponuntur onera: & remissio inuenitur omnium peccatorum, quæ per totam vitam gesta sunt. Quippe cum Deus vidit grauem nostram infirmitatē, & quod ægrotemus incurabiliter, summaque indigeremus medicina, ac indicibili misericordia dispensans nostram salutem, largitus est nobis per lauacrum regenerationis inuolutionem: ut deposito homine vetere, hoc est, operibus malis, & induti nouū, in viā virtutis eamus.

Rom. 8.

7 A M B R O S I V S, tom. 5. In Cap. 8. ad Romanos. Vt iustificatio Legis adimpleretur in nobis, (qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritum,) ideò damnatum dicit peccatum, ut impleretur in nobis iustificatio Legis datæ à Moyse. Sublati enim de conditione Legis, facti sumus amici eiusdem. Iustificati enim amici Legis sunt. Quomodo impletur in nobis iustificatio, nisi cum datur remissio omnium peccatorum, ut sublatis peccatis iustificatus appareat, mente seruiens Legi Dei? Hoc est non secundum carnem ambulare, sed secundum spiritum, ut deuotio animi, qui est spiritus, non consentiat desyderio peccati, quia per carnem seminat concupiscentias animæ quod inest peccatum.

Quid sit, nõ secundum carnem ambulare, sed secundum spiritum.

Matth. 5.

Rom. 13

Galat. 5.

Quod difficile fuit in veteri testamento, factum est facile in nouo.

1. Cor. 3.

8 A V G V S T. tom. 4. Lib. 2. quæstionum super Exodum, quæstio. 166. In secundis tabulis homo per adiutorium Dei tabulas fecit atque conscripsit: quia noui testamenti charitas Legem fecit. Vnde dicit Dominus: Non veni Legem soluere, sed adimplere. Dicit autem Apostolus: Plenitudo Legis charitas. Et: Fides quæ per dilectionem operatur. Factum est itaque homini facile in nouo testamento, quod in vetere difficile fuit, habenti fidem quæ per dilectionem operatur: atque illo digito Dei, hoc Spiritu Dei intus eam in corde scribente, non foris in lapide. Vnde dicit Apostolus, Non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus: quoniam Charitas Dei, qua veraciter impletur præceptum, diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum

sanctum qui datus est nobis.

9 I D E M, tom. 3. Lib. de Fide & operibus, Cap. 8. Sed in actibus Apostolorum Petrus (inquiunt) sic allocutus est illos, qui verbo audito baptizati sunt vno die tria millia, ut eis solam fidem qua in Christū crederent, prædicaret. Qui cum dixissent, Quid faciemus? Respondit eis, Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Domini nostri Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti. Cur ergo non aduertunt quod dictum est, Agite pœnitentiam? Ibi est enim vitæ veteris expoliatio, ut noua induantur, qui baptizantur. Cui autem fructuosa est pœnitentia, quæ agitur de mortuis operibus, si in adulterio perseueret, alijsque sceleribus, quibus dilectio mundi huius inuoluitur? Sed infidelitatis, inquiunt, tantummodò, quia in Christum non crediderunt, eos voluit agere pœnitentiam. Mira præsumptio, (nolo quicquam grauius dicere) quando eo audito quod dictum est, Agite pœnitentiam: solius infidelitatis acta dicuntur, cum vita mutanda ex vetere in nouam, doctrina Evangelica traderetur, vbi utique & illud est, quod in ea sententia ponit Apostolus: Qui furabatur, iam non furetur: & cætera, quibus exequitur quid sit deponere veterem hominem, & induere nouum. In his autem ipsis verbis Petri, habent vnde admoneri potuissent, si diligenter attendere voluissent. Cum enim dixisset, Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Domini nostri Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti, (nobis enim hæc est promissio facta, & filijs nostris, & omnibus qui sunt longè, quoscunque aduocauerit Dominus Deus noster) continuò subiecit, qui librum scripsit, atque ait, Et cæteris verbis pluribus testificabatur dicens, Eripite vos à seculo hoc prauo. At illi audisimè capientes exceperunt verba, & crediderunt, & baptizati sunt, & adiectæ sunt illa die tria millia animæ. Quis hinc non intelligat, & cæteris pluribus verbis, quæ à scriptore propter longitudinem non recitantur, id egisse Petrum ut eriperent se ab hoc seculo prauo, quandoquidem ipsa sententia breuiter indicata

Acto. 2.

Baptizati veterem hominē exuunt, ut nouū induant.

Ephes. 4. Quid sit deponere veterem hominē.

Acto. 2.

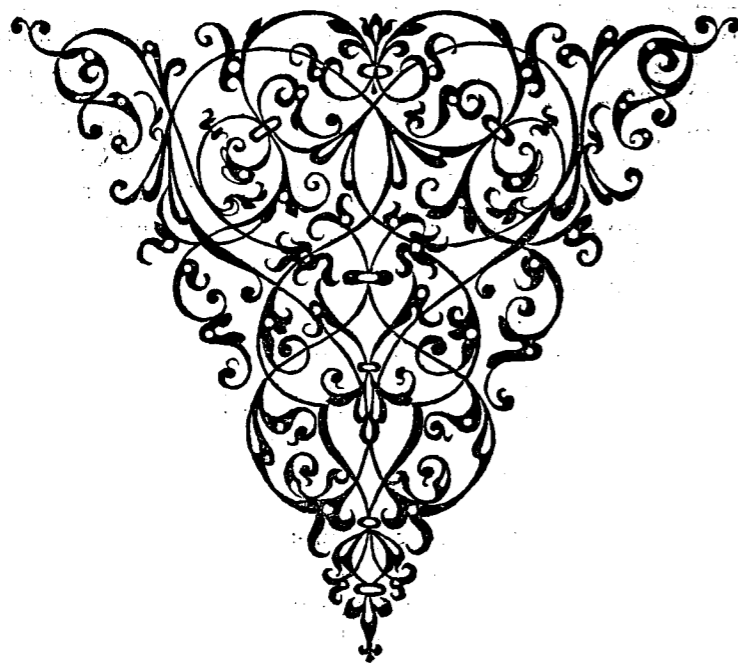
Acto. 1.

est, cui persuadendę verbis pluribus Petrus instabat? Ipsa quippe summa posita est, cum dictum est; Eripite vos à seculo hoc pravo. Verbis autem pluribus ut hoc fieret testificatur Petrus. In his verbis erat mortuorum operum condēnatio quę nequiter agunt huius seculi dilectores, & commendatio vitę quam teneant atque sectentur, qui se ab hoc pravo seculo eripiunt. Iam itaque si placet affirmare

Baptizati non solū fidem servare debent, sed etiā eripere se ab hoc seculo pravo.

conentur, eum se eripere ab hoc seculo pravo, qui tantummodò credit in Christum, etiam si in flagitijs quibus voluerit, perseveret usque ad professionem adulterij. Quod si dicere nefas est, audiant baptizandi, non solū quid credere debeant, sed etiam quemadmodum se ab hoc pravo seculo eripiant. Ibi enim necesse est ut audiant, quemadmodum credentes vivere debeant.

C A P V T. I I I.

DE ORATIONE.

L E C T I O P R I M A.

DOCTOR.

QVID verò tu orandi & inuocandi nominibus intelligis?

A DOLESCENS.

Sanè ut magna spe ac^a mentis contentione^b nostram Deo inopiam proponentes, opem^c ac benevolentiam eius flagitemus.

DOCTOR.

Ergò cum in Deo vno^d ac solo nostra omnis spes ac fiducia sit collocanda, ille solus à nobis orandus est, atque inuocandus.

A DOLESCENS.

Planè, si tu inuocationis aut orationis nomen non nisi ad eū transferas, qui omnium est, Pater ac Opifex: alioqui enim non licet solū, verū etiam iubemur nostram inter nos mutuò necessitatem, ^e ac inopiam referre, & mutuis quoque precibus ac votis inuicem suppetias ferre, ac proinde orandi atque adeò inuocandi Sancti, ac spiritus Beati ac immortales.

DOCTOR.

Hęc quidem vera sunt si ad Angelos, ^f quòd rerum nostrarum sint tanquàm ministri, referantur: & ad eos homines, ^g qui nobiscum vitam in terris agunt, respicias. Sed quid censes de ijs, qui iam in coelis immortalitatis gloria perfruuntur?

A a 4 A D O-

A D O L E S C E N S .

Eadem & horum omnino est ratio. ^h Neque enim nostra minus ibi curant, salutique nostrae segnius consulunt, quam cum nobiscum viuerent, atque adeo etiam ea de re magis esse sollicitos existimo, tum quod eorum status ac dignitas communem erga nos dilectionem non immittit, sed auget: tum, quod cum sui causa, non amplius angere debeant, liberius multo fratrum inopiae subleuandae, instare, amoris iure teneantur.

D O C T O R .

Possunt'ne illi rerum nostrarum scientiam assequi, & quae ab illis postulamus, intelligere?

A D O L E S C E N S .

Illi profecto statum Ecclesiae ignorare nullo modo possunt, tum quod pleraque omnia in Deo, veluti in speculo quodam, rerum omnium indice, intueantur: tum quod eorum, quae experti sunt ipsi dum viuerent, minimè possunt obliuisci: tum denique quod internuncios quotidie eos excipiunt, qui hinc ad eos commeant, & Angelorum quotidianis erga nos officijs affueti, ab ijs certiores reddi possint.

D O C T O R .

Sed haec, quae distinctè à singulis postulantur, intelligunt'ne?

A D O L E S C E N S .

Quid ni? Nam & in caelis confidentes Angeli rectè ea intelligunt, quando vel ob vnus hominis respicientiam vehementer gaudent, ^k quod ab ijs fieri perfectè non posset, nisi eam prius cognoscerent. Atqui non minus interest sanè nostrorum quoque fratrum, Deo reuelante, nostra scire, vt vel hac vna ratione, beatitudinis aliqua quotidie illis fiat accessio.

A V T H O R I T . S C R I P .

MATTH. Cap. 7. Vt supra, Lect. praecedenti lit. E.
LVC. Cap. 11. Quis vestrum habebit

amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi, Amice, accommoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo, quod ponam ante illum: & ille deintus respondens dicat, Noli mihi mole-

molestus esse, iam ostium clausum est, & C
pueri mei mecum sunt in cubili: non possum surgere, & dare tibi. Et si ille perseverauerit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi surgens, eò quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis, petite, & dabitur vobis: quaerite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quaerit, inuenit: & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut pisces: nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum, nunquid porriget ei scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de caelo dabit Spiritum bonum petentibus se?

ET Cap. 18. Vide sup. lect. praecedenti, litera. E.

IACOB. Cap. 5. Vt sup. lect. praecedenti, lit. F.

B LVC. Cap. 21. Vigilate itaque, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia, quae futura sunt, & stare ante Filium hominis.

IOAN. Cap. 4. Domine, da mihi hanc aquam, vt non sitiam, neque veniam huc haurire. ET. Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate. Nam & Pater tales quaerit, qui adorent eum. Spiritus est Deus: & eos qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare.

AD EPHES. 5. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino: gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo & Patri.

AD ROM. Cap. 8. Similiter autem & Spiritus adiuuat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis.

PRIO. Ad Corinth. Cap. 14. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est. Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente.

LIB. 2. Paralipo. Cap. 20. Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.

IVDITH, Cap. 8. Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso poeniteamus, & indulgentiam eius suis lacrymis postulemus. Non enim quasi homo, sic Deus comminabitur: neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideo humiliemus illi animas nostras: & in spiritu constituti humiliato, seruietes illi dicamus flentes Domino, vt secundum voluntatem suam, sic faciat nobiscum cito misericordiam suam.

DANIEL. Cap. 9. Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum, rogare & deprecari in ieiunijs, sacco & cinere. Et oravi Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi, Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua; Peccauimus, iniquè fecimus, impiè egimus, & recessimus, & declinauimus à mandatis tuis ac iudicijs, &c. Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac: ne moreris propter temetipsum Deus meus, quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem, & super populum tuum.

IACOB. Cap. 5. Vt sup. lect. praecedenti, lit. F.

D LIB. 2. Reg. Cap. 22. Dominus petra mea, & robur meum, & Saluator meus. Deus fortis meus, sperabo in eum: scutum meum & cornu salutis meae: eleuator meus, & refugium meum. Saluator meus, de iniquitate liberabis me. Laudabilem inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero. ET. In tribulatione mea inuocabo Dominum, & ad Deum meum clamabo.

PSAL. 90. Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei caeli commorabitur. Dicit Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus sperabo in eum.

MATTH. Cap. 12. In nomine eius gentes sperabunt.

AD COLOS. Cap. 1. Mysterium quod absconditum fuit à seculis & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis eius, quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriae Sacramenti huius in gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriae, quem

quem nos annunciamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.

AD HEBR. Cap. 9. Christus semel oblatus est ad multorum exhauriēda peccata: secundò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

E MATH. Cap. 6. Tu autem, cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. ET. Pater noster qui es in cœlis, &c.

AD ROM. Cap. 15. Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum, vt liberer ab infidelibus, qui sunt in Iudæa, & obsequij mei oblatio accepta fiat in Hierusalem sanctis, vt veniā ad vos in gaudio per voluntatem Dei, vt refrigerer vobiscum.

POSTE. Ad Corinth. Cap. 1. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitatur mortuos: qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem speramus, quoniam & adhuc eripiet, adiuuantibus & vobis in oratione pro nobis: vt ex multarum personarum facierum eius, quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.

AD PHILIP. Cap. 1. Scio enim quia hoc mihi proueniet ad salutem, per vestram orationem & subministrationem Spiritus Iesu Christi.

ET Cap. 4. Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant apud Deum.

PRIO. Ad Thessalo. Cap. 5. Semper gaudete: sine intermissione orate. ET. Fratres orate pro nobis.

PRIO. Ad Timoth. Cap. 2. Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus & omnibus, qui in sublimitate sunt: vt quietā & tranquillam vitā agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo.

AD HEBR. Cap. 3. Orate pro nobis. Confidimus enim quia bonā conscientiam habemus; in omnibus bene volentes

conuersari. Amplius autem deprecor vos hoc facere, quò celerius restituar vobis.

IACOB. Cap. 5. Vt supra, Cap. 2. Lect. 15. lit. F.

PRI. IOAN. Cap. 5. Et hæc est fiducia, quam habemus ad Deū: quia quodcumq; petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus, quoniam habemus petitiones, quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita, peccanti peccatum non ad mortem.

F EXOD. Cap. 23. Ecce ego mittā Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum, quem præparauit. Obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes: quia non dimittet cum peccaueris: & est nomē meum in illo.

IOB, Cap. 5. Voca ergò, si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere.

DANIE. Cap. 9. Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione à principio, citò volans tetigit me in tempore sacrificij vespertini, & docuit me, & loquutus est mihi.

MATH. Cap. 18. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: Dico enim vobis, quia Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.

ACT. Cap. 10. Vir autem quidam erat in Cæsareā nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi. Et deprecans Deum semper, is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, Angelū Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli. At ille intuens eum timore correptus, dixit, Quis es Domine? Dixit autem illi, Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascēderunt in memoriam in conspectu Dei.

PRIO. Ad Timoth. Cap. 2. Vt supra, litera. E.

IACOB. Cap. 1. Si quis autem vestrum indiget sapiētia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluēt, & non impropertat. Postulet autem in fide nihil hæsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur: non ergo æstimet homo ille, quò accipiat aliquid à Domino.

H HIEREM. Cap. 15. Et dixit Dñs ad me

ad me, Si steterit Moyses & Samuel corā me, non est anima mea ad populum istum.

BARVCH, Cap. 3. Domine Omnipotens, Deus Israēl, audi nunc orationem mortuorum Israēl, & filiorum ipsorum qui peccauerunt ante te, & non audierunt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala.

POSTE. Petri, Cap. 1. Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum memoriam faciatis.

APOCALYP. Cap. 5. Et cum aperuisset librum, quatuor animalia & viginti quatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum.

K TOBIÆ Cap. 12. Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuū, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

DANIEL. Cap. 9. Vt sup, lit. F.

LVC. Cap. 15. Ita dico vobis, gaudiū erit coram Angelis Dei, super vno peccatore poenitentiam agente.

AVTHORIT. PATR.

D I AVGVST. tom. 8. in Psalm. 4. *Auxilium Dei maxime implorandū.* *Versu, Dominus exaudiet me, cum clamauero ad eum.* Hic nos admoneri credo, vt magna intentione cordis, id est, interno & incorporeo clamore, auxilium imploremus Dei. Quoniam sicut gratulandum est de illuminatione in hac vita, ita orandum pro requie post hanc vitam.

H I ORIGEN. tom. 1. in Cantica, hom. 3. Sed & omnes Sancti, qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur curam gerere salutis eorum, & iuuare eos precibus suis, atque interuentu apud Deū, non erit inconueniēs. Scriptum namq; est in Machabeorum libris ita: Hic est Hieremias Propheta Dei, qui semper orat pro populo.

2 IDEM tom. 2. in Cap. 24. Matthæ. tract. 29. Qui autem fugit, debet cognoscere etiam locum, ad quem fugere debet, & orare etiam propter tempus, vt non in eo tempore fugiat, quod est aduersarium fugæ. Loca ergo fugientibus erunt montes, quos Christus ostendit dicens: Tunc qui

Matth. 24.

in Iudæa sunt, fugiant ad montes. Et qui fugiunt in istos montes dicant psalmum graduum sic habentē: Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxiliū mihi. Ideò autem tollit oculos suos in mōtes, quia scit abundantiam, quæ est in montibus illis: propterea dicit: Fundamenta eius in montibus sanctis.

Psal. 116.

Psal. 86.

3 IDEM tom. 2. lib. 8. Cōtra Celsum. Vnus est nobis placandus Deus vniuersorum Dominus, vnius fauor ambiendus per pietatem virtutesque cæteras. Si vult præter hunc placari etiam alios, cogitet quòd sicut moto corpore, vmbra ipsius quoque mouetur: Ita cum aliquis Deum habet pro pitium sequitur, vt amicos habeat omnes eius Angelos, animas & spiritus. Sentiant enim, qui sint digni fauore cœlestis numinis, quibus non solum ipsi bene volunt, verum etiam dant operam, vt Deum ei seruire volentibus, concilient, & vnā nobiscum precantur: vt quotquot eum colimus, audeamus dicere, hominibus bonæ voluntatis precantibus vltro se adiungere innumera Sanctorum Angelorum millia, & intercedere pro mortali nostro genere, & (vt ita loquar) laborare nobiscum in hoc certamine.

Angeli, & Sanctorum anima, nostra norunt, ac pro nobis et nobiscum precantur.

4 CYPRIA. Lib. 1. Epist. 1. Ad Cornelium Papam. Memores nostri inuicem simus, concordēs atque vnanimēs, vtrobique pro nobis semper oremus, pressuras & angustias mutua charitate releuemus. Et si quis hinc nostrum prior Diuinæ dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud Deum nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam Patris non cesset oratio.

Et in hac vita & in cælo Sacti orat pro alijs.

5 CHRYSOS. tom. 5. Homil. 66. ad populum Antiochenum. Et seruorum Crucifixi sepulcra regijs aulis sunt clariora, non magnitudine & ædificiorum pulchritudine (nam & in hoc quidem superant) sed quòd multo maius est, conuenientium studio. Nam & ipse qui purpuram indutus est, accedit illa complexurus sepulcra, & fastu deposito, stat sanctis supplicaturus, vt pro se apud Deum intercedant: Et scenarum fabrum, & piscatorem etiā mortuos vt protectores orat, qui diademate redimitus incedit. Audebis igitur, quæso, horum Dominum nuncupare mortuum, cuius serui vel mortui terrarū orbis regū sunt protectores? Nec hoc tantum quis Romæ fieri viderit, verum & Constantinopoli.

Accedunt Cæsares ad orandos Sanctos cum Christo regnantes.

6 IDEM, tom.5. Hom.12. post reditū prioris exilij. Veniamus ad Sancta corpora, quæ Christi stigmata portauerunt. Veniamus ad Timotheum nouum Paulum, & Andream alterum Petrum. Credimus iuari nos illorum meritis.

Iuuantur Christiani Sanctorū meritis.

7 IDEM, tom. 3. Oratione, de Beato Philogonio. At tū quidem hominibus patrocina batur aduersus homines, qui struebant infidias ijs, qui afficiebantur iniuria, superiores reddens ijs, qui iniuriam inferebant. Hic autem adest hominibus patrocinans aduersus dæmones infidiantes.

Sancti aduersus dæmones patrocinantur.

8 AVGVST. tom. 8. in Psalm. 88. *in fine.* Natalitia Sāctorum cum solemnitate celebrate, vt imitemur eos, qui præcesserunt, & gaudeant de vobis, qui orant pro vobis, vt benedictio Domini in æternum maneat super vos, fiat, fiat.

Celebranda natalitia Sāctorum, qui etiam pro nobis orant.

9 IDEM, tom.9. in Ioan. tract. 84. Sic ait etiam Apostolus Petrus, Christus pro nobis passus est, relinquēs nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Hoc est talia præparare, hoc beati martyres ardenti dilectione fecerunt, quorum si non inaniter memorias celebramus, atque in conuitio, quo & ipsi saturati sunt, ad mensam Domini accedimus, oportet, vt quemadmodum ipsi, & nos talia præparemus. Ideo quippe ad ipsam mensam non sic eos commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescūt, vt etiā pro eis oremus, sed magis vt orent ipsi pro nobis, vt eorū vestigijs adhæreamus, quia impleuerunt ipsi charitatem, qua Dominus dixit non posse esse maiorem.

1. Petr. 2.

Ioan. 15.

10 IDEM, tom. 4. Lib. de cura pro mortuis gerenda, Cap. 16. Alij sunt humanarum limites rerum, alia diuinarū signa virtutū: alia sunt, quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt. Quauis & naturæ Deus adsit, vt sit, & miraculis natura non desit. Non igitur ideò putandum est, viuorum rebus quoslibet interesse posse defunctos, quoniam quibusdam sanandis vel adiuuandis martyres adsunt: sed ideò potius intelligendum est, quòd per Diuinam potētiam viuorum rebus interfunt, quoniam per naturam propriam viuorum rebus interesse non possunt. Quauis ista quæstio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodum opitulentur martyres ijs quos per eo scerum est adiuuari: vtrum ipsi per seiplos ad sint vno tempore tam diuersis locis, & tanta inter se longinquitate discretis, siue vbi

Quauis Sancti viuorum rebus interfunt, nō omnes tamē mortui interesse possunt.

sunt eorum memoriæ, siue præter suas memorias vbicunque adeste sentiūtur: an ipsis in loco suis meritis congruo ab omni mortali cōuersatione remotis, & tamen generaliter orantibus pro indigentia supplicatum, sicut nos oramus pro mortuis, quibus vtique non præsentamur, nec vbi sint, vel quid agant, scimus, Deus omnipotens, qui est vbique præsens, nec cōcretus nobis, nec remotus à nobis, exaudiens martyrum preces per Angelica ministeria vsquequaque diffusa, præbeat hominibus ista solatia, quibus in huius vitæ miseria iudicat esse præbenda: & suorum merita martyrum vbi vult, quando vult, quomodò vult, maximè que per eorū memorias, quoniā hoc nouit expedire nobis ad edificandā fidē Christi, pro cuius illi confessione sunt passi, mirabili atque ineffabili potestate ac bonitate commendat.

Oratio pro mortuis.

11 IDEM, tom. 6. lib. 20. Contra Faustum, Cap. 21. Populus Christianus memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen vt nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum, quauis in memorias martyrum cōstituamus altaria. Quis enim Antistitū in locis Sanctorū corporum assitens altari aliquando dixit; Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offert, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorū, quos coronauit: vt ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat, ad acuedam charitatem, & in illos quos imitari possumus, & in illum, quo adiuuante possumus.

Soli Deo cōserviuntur altaria, quauis in memorijs martyrum.

Sanctis non offeruntur sacrificia.

12 IDEM, tom. 9. Lib. Meditationum, Cap. 23. Felices Sācti Dei omnes, qui iam pertransistis huius mortalitatis pelagus, & peruenire meruistis ad portum perpetuæ quietis, securitatis, & pacis, securi & tranquilli, semperq; festiui atque gaudentes: Obsecro vos per vestram charitatem, qui securi estis de vobis, solliciti estote de nobis: securi estis de vestra immarcescibili gloria, solliciti estote de nostra multiplici miseria. Per ipsum vos rogo, qui vos elegit, qui vos tales fecit, de cuius pulchritudine iam satiamini, de cuius immortalitate iam immortales facti estis, de cuius beatissima visione semper gaudetis, estote iugiter memores nostri, subuenite nobis miseris, qui adhuc in fallo huius vitæ circūstātibus agitatur procellis. Vos portæ pulcherrimæ, quæ

Inuocatio Sanctorum.

quæ in magnam surrexistis altitudinem, adiuuate nos vile pauimētum longè inferius iacentes. Dare manū & erigite iacentes super pedes, vt conualescētes de infirmitate, fortes efficiamur in bello. Intercedite, & orate constantes atque indefinēter pro nobis miseris multumq; negligentibus peccatoribus, vt per vestras orationes vestro sancto consortio coniugamur, quia aliter salui esse non possumus. Sumus nanq; valdè fragiles & nullius virtutis homunciones, animalia ventris & carnis mancipia, in quibus vix aliquod virtutis vestigium apparet. Et tamen sub Christi confessione positi, ligno Crucis ferimur, nauigātes per hoc mare magnū & spaciosum, vbi sunt reptilia, quorum non est numerus, vbi sunt animalia pusilla cum magnis, vbi est draco saeuissimus, semper paratus ad deuorandum, vbi sunt loca periculosa, Scylla & Charybdis, & alia innumerabilia, in quibus naufragātur incauti, & in fide dubij. Orate Dñm, orate pijsissimi, orate omnia agmina Sanctorum, & vniuersi coetus beatorum, vt vestris precibus meritisq; adiuti, salua nauē & integris mercibus peruenite mereamur ad portum perpetuæ salutis & quietis, & continuæ pacis, & nunquā finendæ securitatis.

Hebr. 11.

Psal. 103.

13 GREGOR. Nazianzenus in oratione funebri in laudem Basilij Magni, quæ est. 20. Cæterum nostra, quocunque Deo placuerit, ferantur: ferentur autem intercessionibus illius (Basilij) melius. Et in fine. Nunc in coelis, ibique pro nobis, vt arbitror sacrificia offert, ac pro populo orat. Licet enim nos reliquerit, non tamen omnino reliquit. Vobis autem, qui gesta eius celebratis, in primis consulò, vt semper ad eum respiciatis, & tanquā ipse videat, & videatur, præparemini spiritui.

In caelis pro nobis offert sacrificia Basilij, & pro populo orat. Inuocat S. Basilij.

Et paulò post. Tu autem sacrum & diuinum caput ex alto nos respice, & carnis stimulum instructionem nostram à Deo nobis datam, aut tuis siste precibus, aut fortiter me ferre persuade, totamque vitam nobis in melius permuta. Quum verò emigrabimus, nos ibi tuis excipe tabernaculis, quo simul viuentes, Trinitatem sanctam & beatam pariter aspiciamus purius & perfectius, cuius nunc simulacrum mediocriter percipimus. Ibi desiderium sistemus, ac eam accipiemus retributionem, quā pugna do acquisiuimus, & acquirimus.

14 IDEM in Oratione funebri in laudem patris sui mortui, quæ est. 19. Paulò post

initium. Nec dubito quin hoc nunc quocunque magis postulatione sua faciat (scilicet patet ipsius defunctus) quā prius doctrina: quippe qui excusis corporeis compedibus, ac foeti illa, mentis puritatem turbante, liberatus, propius iam Deo iungitur, ac nudus primam illam purissimam mentēq; nudam alloquitur, Angelorumque classe ac libertate (si tam auaçter loqui fas est) donatur.

Sācti magis pro nobis nunc orant, quā cum viuēbant.

15 HIERONY. tom. 2. Aduersus Vigilantium. Mortuum (samuelem) suspicaris, & idcirco blasphemias. Lege Euangelium: Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: non est Deus mortuorum, sed viuorum. Si ergo viuunt, honesto iuxta te, carcere non clauduntur. Ais enim vel in sinu Abraham, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei, animas Apostolorum & Martyrum confedisse, nec posse suis tumultis, & vbi voluerint, adeste præsentem. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia in Fortunatorum insulis, & campis Elysijs recludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apostolis vincula iniicies, vt vsque ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint cum Domino suo? De quibus scriptum est: sequuntur Agnū, quocunq; vadit. Si agnus vbiq; ergo & ij, qui cū agno sunt, vbique esse credendi sunt. Et cum diabolus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbique præsentem sint: martyres post effusionē sanguinis sui, arcæ operientur inclusi, & inde exire non poterūt? Dicis in libello tuo, quòd dum viuimus, mutuò pro nobis orare possumus: postquā autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio, præsertim cum martyres vltionem sui sanguinis obsecrantes, impetrare non quierint. Si Apostoli & Martyres, adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti, quātò magis post coronas, victorias, & triumphos? Vnus homo Moyses sexcentis millibus armatorum impetrat à Deo veniam, & Stephanus imitator Domini sui, & primus martyr in Christo, pro persecutoribus veniam deprecatur: & post quā cum Christo esse cœperit, minus vālebunt: Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in naui animas condonatas: & postquā resolutus, esse cœperit cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro ijs, qui in toto orbe ad suum Euangelium

Mar. 12. Luc. 20.

Apoc. 6.

Sanctos non posse viuis adeste, hæc est Vigilantium.

Apocal. 14.

Sancti nō minus quā dæmones nobis adeste possunt.

Apocal. 6.

Non solum viuis pro viuis, sed etiā mortuis pro viuis orare possunt.

Exod. 32. Acto. 7.

Acto. 27.

crediderunt, mutire non poterit? Meliorq; erit Vigilantius canis viuens, quam ille leo mortuus? Rectè hoc de Ecclesiaste proponerem, si Paulum in spiritu mortuū confiterer. Denique Sancti non appellantur mortui, sed dormientes. Vnde & Lazarus qui

resurrecturus erat, dormisse perhibetur. Et Apostolus verat Thessalonicenses de dormientibus contristari. *1. Thef. 4.*
 16 IDEM tom. 1. Epist. 27. Ad Eustochium, Epitaphium Paulæ. Vt sup. Cap. 2. Lect. 2. lit. B. auth. 8.
 17 PRUDENTIUS in libro qui inscribitur, *περί σφαιρών*, siue de coronis, Hymno primo in Hemiterium & Cheledonium Calagurritanos.

Illitas cruore Sancto nunc arenas incolæ
 Confrequentant, obsecrantes voce, votis, munere.
 Exteri, nec non & orbis huc colonus aduenit:
 Fama nam terras in omnes præcurrit prodiatrix;
 Hic patronos esse mundi, quos precantes ambiant.
 Nemo puras heic rogando frustra congesit preces;
 Lætus hinc terfis reuertit supplicator fletibus,
 Omne, quod iustum poposcit, impetratum sentiens.
 Tanta pro nostris periculis cura suffragantium est,
 Non sinant, inane vt vllus voce murmur fuderit:
 Audiunt, statimq; ad aurem Regis æterni ferunt.
 Inde larga fonte ab ipso dona terris influunt:
 Supplicum causas petitis, quæ medelis irrigant.
 Nil suis bonis negauit Christus vnquam testibus.

18 ITEM Hymno . 2. in D. Laurent. sub finem.

Quæ sit potestas credita
 Et muneris quantum datum,
 Probant Quiritum gaudia,
 Quibus rogatus annuis.
 Quod quisq; supplex postulat
 Fert impetratum prosperè;
 Poscunt, litantur, indicant,
 Et tristis haud vllus redit.
 Ceu præsto semper adies,
 Tuosq; alumnos vrbicos,
 Lactante complexus sinu,
 Paterno amore nutrias.
 Hos inter, ô Christi decus,
 Audi poëtam rusticum,
 Cordis fatentem crimina,
 Et facta prodentem sua.
 Indignus, agnosco & scio
 Quem Christus ipse exaudiat:
 Sed per patronos Martyres
 Potest medelam consequi.
 Audi benignus supplicem
 Christi reum Prudentium,
 Et feruientem corpori,
 Absolue vinclis seculi.

19 ITEM Hymno. 3. In Eulaliã virginem Lusitanam.

Ista comantibus è folijs
 Munera, virgo, puerq; date:
 Ast ego ferta choro in medio
 Texta feram pede dactylico,

Vilia, marcida, festa tamen.
 Sic venerarier ossa libet,
 Osibus altar & impositum:
 Illa Dei sita sub pedibus
 Prospicit hæc, populosq; suos
 Carmine propitiata fouet.

20 ITEM Hymno. 4. in Martyres Cesaraugustanos.

Hæc sub altari sita sempiterno,
 Lapsibus nostris veniam precatur
 Turba, quã seruat procerũ creatrix.
 Purpureorum.
 Nos pio fletu, date, perluamus!
 Marmorum fulcos, quibus est operta
 Spes, vt absoluaam retinaculorum.
 Vincla meorum.
 Sterne tototam generosa Sanctis
 Ciuitas mecum tumultis: deinde
 Mox refurgenteis animas, & artus
 Tota sequeris.

21 ITEM Hymno. 5. In Vincentium Cesaraugustanum.

Adesto nunc, & percipe
 Voces precantum supplices,
 Nostri reatus efficax
 Orator ad thronum Patris.
 Per te, per illum carcerem,
 Honoris augmentum tui,
 Per vincla, flammã, vngulas,
 Per carceralem stipitem:
 Per fragmen illud testium,
 Quo parta creuit gloria;

Per

Per quem trementes posterì
 Exofculamur lectulum:
 Miserere nostrarum precum,
 Placatus vt Christus suis
 Inclinet aurem prosperam,
 Noxas nec omnes imputet.
 Si ritè solennem diem

Veneramur ore & pectore,
 Si sub tuorum gaudio
 Vestigiorum sternimur:
 Paulisper huc tu illabere,
 Christi fauorem deferens,
 Senfus grauati vt sentiant
 Leuamen indulgentiæ.

22 ITEM Hymno. 9. in Cassianum Forocornelianum.

Suggere, si quod habes iustum vel amabile votum,
 Tibi si qua spes est, si quid intus æstuas.
 Audit, crede, preces Martyr prosperrimus omnes,
 Ratasque reddit quas videt probabiles.
 Pareo, complector tumulum, lacrymas quoq; fundo:
 Alter tepescit ore, saxum pectore.
 Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris:
 Tunc quod petebam, quod timebam, murmuro;
 Et post terga domum dubia sub forte relictam,
 Et spem futuri forte nutantem boni,
 Audior, urbem adeo, dextris successibus vtor,
 Domum reuertor, Cassianum prædico.

23 ITEM Hymno vndecimo ad Hippolytum

Mira loci pietas, & prompta precantibus ara:
 Spes hominum placida prosperitate iuuar
 Heic corruptelis animique & corporis æger,
 Oraui quoties status, opem merui.
 Quòd lætor reditu, quòd te venerande sacerdos,
 Complecti licitum est, scribo quòd hæc, eadem
 Hippolyto scio me debere: Deus cui Christus
 Posse dedit, quod quis postulet, annuere.

24 ITEM Hymno. 13. In Cyprianum Carthagenensem.

Define flere bonum tantum: tenet ille regna cœli,
 Nec minus inuolitat terris, nec ab hoc recedit orbe:
 Differit, eloquitur, tractat, docet, instruit, prophetat,
 Nec Libyæ populos tantum regit, exit vsque in ortum
 Solis, & vsque obitum. Gallos fouet, imbuit Britannos,
 Præfidet Hesperia; Christum serit vltimis Ibèris.
 Denique doctòr humi est, idem quoque martyr in supernis.
 Instruit heic homines, illinc pia dona dat patronus.

25 ITEM Hymno. 14. in Agnetem virginem Romanam.

Agnis sepulcrum est Romulea in domo
 Fortis puellæ, martyris inclytæ:
 Conspectu in ipso condita turrium,
 Seruat salutem virgo Quiritum:
 Nec non & ipsos protegit aduenas,
 Puro ac fideli pectore supplices.

Fulgore, nostrum si iecur impleas.
 Nil non pudicum est, quod pia visere
 Dignaris, almò vel pede tangere.

Et sub finem.

O Virgo felix, ô noua gloria,
 Cœlestis arcis nobilis incola,
 Intende nostris colluuiouibus
 Vultum gemello cum diademate:
 Cui posse foli cuncti parens dedit,
 Castum vel ipsum reddere fornicem,
 Purgabor oris propitiabilis

1 AVGVST. tom. 3. lib. de Spiritu & anima, Cap. 59. *alloquens sanctos, ait. Vt mihi misero, qui nunquam sentio quod sentitis: nec ibi sum, vbi vos estis. In loco refrigerij, lucis, & pacis vos estis, vbi esse vestrum non habebit mortem, non habebit errorè, amare vestrum non habebit offensionè, gaudiũ vestrum non habebit mororè. Emox. Vos igitur, qui meruistis cõsortes fieri supernorum ciuium, & perfrui æternæ claritatis gloria, orate pro me ad*

Ecclesiastes 9.
 Ioann. 11.

Peregrina -
 tio ad mar-
 tyrum sepul-
 cra.

Patroni mñ
 di.
 Impetrantur
 postulata.

Sancti an-
 diunt preces
 nostras.

Rogatus an-
 nuit Lauren-
 tius.

Impetrant
 orãtes quod
 postulant.

Inuocat san-
 ctum Lan-
 rentium.

Per patronos
 martyres ij
 qui indigni
 sunt a Chri-
 sto audiri,
 medelã con-
 sequuntur.

515

Audit pre-
 ces nostras
 martyr.

Precantes
 exaudis Hip-
 polytus ex
 Christi mu-
 nere.

Sancti in ca-
 lo degentes
 nostris etiam
 rebus inter-
 sunt.

Ex celo do-
 na dant pa-
 troni.

Auxiliũ &
 beneficia
 sanctæ Ag-
 netis.

Inuocat san-
 ctam Agne-
 tem.

Sancti prof-
 picunt no-
 stras.

Veniam pre-
 cantur mar-
 tyres nostris
 lapsibus.

Inuocatio.

Inuocat sã-
 ctum Vincẽ-
 tium.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

1. Thef. 4.

Dominum, vt educat me de isto carcere in quo teneor captiuus & ligatus.

2 IDEM, tom. 4. Lib. De cura pro mortuis gerenda, Cap. 15. Proinde fatendum est, nescire quidem mortuos quid hic agatur, sed dum hic agitur: postea vero audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt. Non quidem omnia, sed quae sinuntur indicare, qui sinuntur etiam ista meminisse: & quae illos, quibus haec indicant, oportet audire.

Possunt & ab Angelis, qui rebus, quae aguntur hic praesto sunt, audire aliquid mortui, quod vnumquodque illorum audire debere iudicat, cui cuncta subiecta sunt. Nisi enim essent Angeli, qui possent interesse & viuorum & mortuorum locis, non dixisset Dominus Iesus: Contigit autem mori inopem illum, & ferri ab Angelis in sinum Abraham. Nunc ergo hic, nunc ibi, esse potuerunt, qui hinc illuc quae Deus voluit, abstulerunt. Possunt etiam spiritus mortuorum aliqua quae hic aguntur, quae necessarium est eos nosse, & quae necessarium non est eos non nosse, non solum praeterita vel praesentia, verum etiam futura, Spiritu Dei reuelante cognoscere: sicut non omnes homines, sed prophetae dum hic viuerent, cognoscebant nec ipsi omnia, sed quae illis esse reuelanda Dei prouidentia indicarat.

3 IDEM, tom. 5. de Ciuitate Dei, Lib. 10. Cap. 7. Merito illi in caelestibus sedibus constituti, immortales & beati, qui Creatoris sui participatione cogaudet, cuius aeternitate firmi, cuius veritate certi, cuius munere Sancti sunt: quoniam nos mortales & miseros, vt immortales beatiq; sumus, misericorditer diligunt, nolunt nos sibi sacrificare, sed ei, cuius & ipsi nobiscum sacrificium esse nouerunt. Cum ipsis enim sumus vna ciuitas Dei, cui dicitur in psalmo, Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei: cuius pars in nobis peregrinatur, pars in illis opitulatur.

4 ET Cap. 12. Porro autem quocumque; miracula, siue per Angelos, siue quocumque; modo ita diuinitus fiunt, vt Dei vnus, quo solo beata vita est, cultum religionemque commendent, ea vere ab eis, vel per eos, qui nos secundum veritatem pietatemque; diligunt fieri, ipso Deo in illis operante, credendum est.

Et in fine. Nam temporalia mouens, temporaliter non mouetur: nec aliter nouit facienda, quam facta: nec aliter inuocantes exaudit, quam inuocatos videt. Nam & cum exaudiunt Angeli eius, ipse in eis exaudit tanquam in vero, non manufacto templo suo, sicut in omnibus Sanctis suis eius, quae temporaliter

fiunt iussa, aeterna eius lege conspecta.

5 ITEM Lib. 21. Cap. 18. Donabit eos (scilicet malos) misericors Deus precibus & intercessionibus Sanctorum suorum. Si enim orabant pro illis, quando eos patiebatur inimicos, quanto magis quando videbunt humiles supplicesque; prostratos? Neque enim credendum est (aiunt) tunc amissuros Sanctos viscera misericordiae, cum fuerint plenissima, ac perfectissima sanctitatis, vt qui tunc orabant pro inimicis suis, quando & ipsi sine peccato non erant, tunc non orent pro supplicibus suis, quando nullum coeperint habere peccatum? Aut vero Deus tunc eos non exaudiet tot, & tales filios suos, quando in tanta eorum sanctitate nullum inueniet orationis impedimentum?

6 GREG. Lib. 12. Moraliu, Cap. 13. Sicut hi qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animae quo loco habeantur, ignorant: Ita mortui, vitam in carne viuentiu, post eos qualiter disponatur, nesciunt: quia & vita spiritus, longum est a vita carnis: & sicut corporea atque incorporea, diuersa sunt generis: ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus Sanctis sentiendum non est: quia quae intus Omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid quod ignorent.

7 IDEM, Lib. 4. Dialogorum, Cap. 33. Quia in illa aeterna hereditate omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est, quod ibi nesciant, vbi scient omnia, sciunt?

8 THEODORET. Cyrensis Episcopus, de Graecarum affectionu curatione, Lib. 8. Hi sunt igitur (scilicet Martyres) vere hominum duces, principes, propugnatores, custodes, per quos a nobis infortunia auertantur, proculque; arcetur, quae a demonibus inferuntur, mala. Et sub fine. Martyrum templum conspicua cernuntur, magnitudineque; praestantia, omni praeterea ornatus genere variata, splendorque; quodammodo pulchritudinis suae late fundentia. Neque vero ad haec per annum semel, aut bis, aut quinque aduentamus, sed in eis saepenumero dies festos peragimus, saepe diebus singulis eorum martyrum Domino laudes hymnorumque cantamus. Quique homines prospera sunt valetudine, conseruari eam sibi a martyribus petunt: Qui vero aegritudinem aliquam patiuntur, sanitatem exposcunt. Insuper & steriles viri & mulieres, dari sibi filios petunt: qui vero parentes sunt, integra sibi, & propria custodiri, quae con-

sequuti sunt, dona. Item, qui peregre aliquo proficiscuntur, petunt martyres sibi comites esse in via, vel potius itineris duces. Qui vero iam sospites redierunt, gratias agunt, acceptum beneficium confitentur. Non qui se ad Deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei martyres, tanquam diuinos homines, intercessoresque sibi eos apud Deum aduocent, ac precentur. Pie vero, fideliterque precatos, ea maxime consequi, quae desyderant, testantur illa, quae votorum rei dona persoluunt, manifesta nimirum adeptae sanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij verorum pedum, alij porro manuum simulacra suspendunt ex argento auroue confecta. Gratissimem nanque accipit eorum Dominus, qualiacumque sunt dona: nec exigua, nec vilia dedignatur, quippe qui ea pro ferentis facultate metitur. Haec itaque omnium spectaculo exporrecta, testantur morborum depulsionem, cuius ipsa certissima signa sunt a sanitate consequutis allata. Haec inquam sepulcoru ibi Martyrum, quae sit virtus, ostendunt. Martyrum autem virtus, quem ipsi coluerunt Deum, verum esse Deum declarat.

9 HIERONYM. contra Vigilantium. Vt sup. lit. H. auth. 15. K1 AVGVST. tom. 7. Lib. de Praedestinatione Sanctorum, Cap. 14. Quid non properamus, & currimus, vt patriam nostram videre, vt parentes salutare possimus? Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum: frequens nos & copiosa turba desyderat, iam de sua incolumitate secura, adhuc de nostra salute sollicita.

2 IDEM, tom. 9. Lib. de Cognitione verae vitae, Cap. 9. Cum ergo Sanctos in oratione inuocatis, sic oportet de eis cogitare constitutis in gloria aeternae claritatis, scilicet, splendidissima lumina longum praesolis fulgore lucetia, qui omnia bona pleniter in Dei visione habeant, & cunctis se inuocantibus potenter subueniant.

3 ET Cap. 38. Si animae corporeas voces non audiunt, quomodo animas Sanctorum, scilicet Petri, & Martini, vel alterius iusti preces suas exaudisse multi experti sunt? Magister. Oratio cordis, non oris ascendit in caelum. Animae enim non clamorem vocis, sed cordis audiunt, & se fideliter inuocantibus subueniunt. Neque magis clamorosas preces audiunt, quam eas, quae sine

voce, vel in lingua, vel in corde tantum fiunt, quia neque a nobis verba, sed voces cordis tantum audiuntur. Cum ergo animae nostrae aliquid secundum Deum desyderant, & hoc sibi a Deo per Sanctos dari, siue corde, siue lingua, siue voce postulant, animae Sanctorum, quibus est idem audire, quod videre, & e conuerso, non voces, sed verba intuentes, desyderata eis a Deo impetrant, vt habetis scriptum, Desyderium pauperum exaudiuit Dominus.

4 IDEM, tom. 5. Lib. 21. de Ciuitate Dei, Cap. 27. In his, qui filij sunt promissionis & vasa misericordiae, valet quod ait Iacobus Apostolus: Superexaltat autem misericordia iudicium. Quoniam & illi iusti, qui tanta sanctitate vixerunt, vt alios quoque recipiant in tabernacula aeterna, quibus amici facti sunt de Mammona iniquitatis, vt tales essent: misericordia liberati sunt ab eo, qui iustificat impiu, imputans mercedem secundum gratiam, non secundum debitum. In eorum quippe numero est Apostolus, qui dicit: Misericordiam consequutus sum, vt fidelis essem. Illi autem, qui recipiuntur a talibus in tabernacula aeterna, fatendum est, quod non sint his moribus praediti, vt eis liberandis sine suffragio Sanctorum sua possit vitae sufficere, ac per hoc multo amplius in eis superexaltat misericordia iudicium. Et post pauca explicat illud Vergilij, Quique sui memores alios fecere merendo, id est, qui promeruerunt alios, eosque; sui memores promerendo fecerunt. Prorsus tanquam eis diceret, quod frequenter ore Christiano, Cum se cuique; Sanctorum humilis quisque commendat, & dicit: Memor mei esto: atque; vt id possit, promerendo efficit.

5 ET Lib. 22. Cap. 10. Sed nobis Martyres non sunt dii, quia vnum eundemque; Deum, & nostrum scimus & martyrum: nec tamen miraculis, quae per memorias nostrorum martyrum fiunt, villo modo comparanda sunt miracula, quae facta per templa perhibentur illorum, (scilicet gentilium) verum si qua similia videtur, sicut a Moyse Magi Pharaonis, sic eorum dii victi sunt a martyribus nostris. Fecerunt autem illa daemones eo fastu impurae superbiae, quo eorum dii esse voluerunt. Faciunt autem ista martyres, vel potius Deus, vel orationibus, aut cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos, non Deos esse nostros, sed vnum Deum habere nobiscum credamus. Denique; illi talibus dijs suis & templa aedificauerunt, & statuerunt aras, & sacerdotas instituerunt,

Sancti nonnunquam miracula faciunt propter orationes nostras.

Quot mortuis possint quae hic geruntur cognoscere.

Luc. 16.

Sancti opitulantur viuus.

Psal. 86.

Sancti diligunt viuos.

Angeli & inuocatos se vident, & inuocantes exaudiunt.

Inuocatur Sanctorum intercessio-nibus.

Matth. 5. Sancti non amittunt viscera misericordiae.

Anima Sanctorum omnia in Deo vident, quae ad eorum gloriam & nostram salutem conducunt.

Sancti in Dei claritate omnia sciunt.

Martyres, sunt hominum duces, propugnatores, & custodes.

Templa martyrum quae sint illustrata, et quomodo a fidelibus frequenter.

Implorantur a fidelibus auxilia Martyrum.

Sancti nonnunquam preces ac desyderia nosstra, eisque; subueniunt.

Psal. 9.

Rom. 9. Iacob. 2.

Luc. 16.

Mulij ex Sanctis alios in tabernacula sua recipiunt.

1. Cor. 7.

Aenei. 6.

Qui se alius Sancto commendat, meretur exaudiri.

Exod. 8.

Martyribus non templa sed memorias extruimus. & sacrificia fecerunt. Nos autem martyribus nostris non templa sicut dijs, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus: nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed vni Deo & martyrum & nostro sacrificium immolamus: ad quod sacrificium sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco, & ordine nominantur.

Saeti maxime appetunt per se ipsos Deum glorificari.

6 NICOLAUS Cabasilas, Lib. de Diuino altaris sacrificio, Cap. 48. *Habetur tom. 4. Bibliotheca SS. PP.* Quemadmodum enim est maximum peccatum malorum hominum, quod blasphematur nomen Dei per ipsos: ita Sanctis est magnū beneficium, & magno studio appetendum, quod per ipsos Deus glorificatur. Hoc & cum corpore viuentibus erat perpetuum certamen, postquam in coelum migrarunt, continuum est opus, & voluptas, & illius beatitudinis caput. Si enim quando bona eius in spe solum erant, Deo gratias perpetuo agebant, & omnia ad eius gloriam faciebant, cuiusmodi oportet eos in talibus existimare, quando multo maior quidem est ei gratitudo, & beneficij redoratio, cum omni iam virtute perfecti sint, bona autem non sperant amplius, sed ipsa experientia discunt Domini benignitatem? Quando vident, quales ex qualibus facti sunt, pro terrenis, Soles: pro seruis contemptis, honorati filij & regni caelestis haeredes: pro reis, potentes vel alios è reis eximere, per eam, quam habent apud iudicem dicendi libertatem? Propterea nulla est, inquam, eis Deum laudandi fatieras. Vnde nec existimant se ipsos solos sufficere ad agendas gratias. *Et mox.* Vnde si quis eorum recordatus, eorumque honoris, beatitudinis & gloriae, Deum qui eos coronauit, laudauerit, tribuit eis gratiam omnium gratiarum praestantissimam, & maxime quando non solis vocibus laudem celebrat, sed etiam donorum pro gratijs agendis oblatione, & donorum Deo adeo acceptorum, & praeciosorum, supremo honore. Tunc enim quoadmodum ipse Seruator propitius ipsa suscipiens, & super omnem cultum legalem, suum corpus & sanguinem retribuit: ita etiam ipsi eis gaudentes, vt nullo Angelorum, quibus ipsos colere videmur, totos se ipsos nobis praebent ad ferendum auxilium in omni re, quae nobis conducit. Dum enim suum omni ex parte imitantur.

Saeti non existimant se solos sufficere ad agendas Deo gratias.

Qui Deum laudat, magno beneficio afficit Saetos.

Saeti se totos nobis praebent ad ferendum auxilium.

7 IOANNES Damascenus lib. 4. Orthodoxae fidei, Cap. 16. Honorare decet Sanctos vt amicos Christi, vt filios & haeredes Dei: quemadmodum ait Deiloquus Ioannes Euangelista: Quicumque autem ceperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quare non amplius sunt serui, sed filij. Si autem filij, & haeredes: haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi. Et Dominus in sacris Euangelijs, Apostolis dicit: Vos amici mei estis, non etiam vos vocaui seruos: nam seruus nescit, quid facit Dominus eius. Si autem & Rex regnantium, & Dominus dominantium, & Deus deorum, conditor omnium & Dominus dicitur, omnino & Sancti, Dij, & Domini, & Reges. Nam horum Deus, qui Deus, & Dominus, & Rex est, & dicitur. Ego enim sum (inquit Moysi) Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Et Deum Pharaonis fecit Deus Moysen. Deos autem dico, & Reges, & dominos, non natura, sed vt affectus regentes, illorum dominantes, & diuinæ imaginis similitudinem (secundum quam geniti fuerunt) inobliteratam custodientes. Nam & dicitur Rex, regis imago, qui vniti sunt Deo secundum voluntatem, qui que illum suscipiunt inhabitatorem, & qui id participatione effecti sunt gratia, quod ipse est natura. Quomodo igitur non honorandi sunt, qui cultores, & amici, & filij Dei existunt? Nam honor erga gratos & benignos coferuos, benevolentiae erga comunem dominum indicium est. Hi praetuarium Dei & pura habitacula facti sunt. Inhabitabo enim eos, dicit Dominus, & inambulabo, & ero eorum Deus. Et quod Iustorum animae in manu Dei sunt, & non tanget illos mors, dicit diuina scriptura. Nam mors Saetorum dormitio magis est, quam mors. Laborauerunt enim in praesentia seculo, & viuunt in aeternum. Et, preciosa in conspectu Domini mors Saetorum eius. At quid preciosius quam in manu Dei esse? Vita enim est Deus, & lux, & qui in manu Dei sunt, in vita & luce existunt. Quod autem per mentem corpora eorum inhabitauerit Deus, dicit Apostolus: Nescitis quia corpora vestra Spiritus sancti habitantis in vos templum est? Dominus autem Spiritus est, & si quis templum Dei corruperit, corrumpet & illum Deus. Quomodo igitur non honoranda sunt animata templa Dei, & animata tabernacula? Hi viuentes in fiducia Deo assistunt.

Saeti honorandi tanquam amici & filij Dei.

Ioan. 1.

Galat. 4.

Rom. 8.

Ioan. 15.

Exod. 7.

Exod. 7.

1. Cor. 6.

Sap. 3.

Psal. 115.

1. Cor. 6.

1. Cor. 3.

Reliquiarum virtus & beneficia.

Exo. 17.

Num. 30.

Iudic. 15.

Num. 19.

Saetos non appellamus mortuos.

Iacob. 1.

Saeti adiutores nostri sunt, et ideo honorandi.

assistunt. Fontes nobis salutare Dominator Christus praebuit Saetorum reliquias, multimoda beneficia scaturientes, vnguentum suauitatis emanantes: & nullus discredat. Si enim ex rupe & firmo saxo aqua in eremo profiluit volente Deo, & ex maxilla asini Sansoni sitienti: ex martyrum reliquijs vnguentum suauitatis emanare incredibile est? Nullo pacto profecto, his qui sciunt Dei virtutem, & ab ipso Saetorum honorem. In Lege omnis qui tangebatur mortuum, immundus efficiebatur. Verum in non mortui: Nam ex quo ipsa vita, is qui vitae causa est, inter mortuos computatus est, eos qui in spe resurrectionis & fide, quae in ipso est, dormierunt, non mortuos appellamus. Mortuum enim corpus quomodo miracula operari potest? Quomodo igitur per eos, daemones abiguntur, infirmi curantur, caeci vident, leprosi mundantur, tentationes & tristitiae soluuntur? Omne donum bonum a Patre luminum, per eos ijs, qui inhastabili fide petunt, descendit. Quantum sane labores, vt inuenires adiutorem, qui ad mortalem regem te adduceret, & pro te ad ipsum sermones faceret? Adiutores ergo totius generis, Deo pro nobis supplicationes porrigentes, non honorandi sunt? Certè honorandi. Templa à nobis Deo erigenda sunt in ipsorum nomine: fructus afferendi illorum memoriam venerantibus, & in ipsis laetantibus spiritu, vt propria inuocantium laetitia fiat, ne nos colere tentati, è conuerso ipsos irremus. Nā ijs à quibus Deus colitur, & eius serui delectantur: & quos despicit Deus, & eius despiciunt clientes. In Psalmis, & Hymnis, & odis spiritualibus, cum conpunctione &

miser cordia indigeamus, sanctos fide veneremur, à quibus maxime Deus colitur. Statuas illis erigamus, & visibiles imagines: & nos ipsi animatae statuae & imagines ipsorum, virtutum imitatione, efficiamur. Deiparam, vt proprie, & verè Dei matrem, honoremus. Praecursorem Ioannem, vt Prophetam, & Baptistam, & missum, & martyrem: nec enim inter natos mulierum surrexit maior Ioanne, vt Dominus dixit, & regni eius primus praeco factus est. Apostolos vt fratres Domini, & inspectores, & magistratos in passionibus eius. Quos praesciēs, praedestinauit conformes fieri imaginis Filij sui Deus & Pater, primum Apostolos, secundò Prophetas, tertio Pastores & Doctores. Martyres verò Domini ex omni ordine delectos, vt milites Christi, & qui eius biberunt calicem, tunc viuificae eius mortis baptismate baptizati, vt communicantes passionibus eius & gloriae: quorum dux exercitus est Protodiatonus Christi, & missus, & Protomartyr Stephanus. Et sanctos Patres nostros exercitatores, qui diuturniore martyrio conscientiae certauerunt, qui circueuerunt in melotis, in pelli bus caprinis, egeni, tribulati, afflicti, in solitudinibus errantes, & montibus, & speluncis, & cauernis terrae, quibus non erat dignus mundus. Prophetas ante gratiae tempus, Patriarchas iustos, qui praenunciauerunt Christi aduentum. Horum omnium attendentes conuersationem, & emulamur fidem, bonitatem, spem, zelum, vitam, tolerantiam passionum, & sustinentiam vsque ad sanguinem, vt & corona gloriae cum ipsis participemus.

Statuas Saetis erigamus.

Cur singulorum ordinum Saeti honore prosequendi sint

Matth. 11.

Rom. 8.

1. Cor. 11.

Heb. 11.

Heb. 11.

LECTIO II.

DOCTOR.

AT nulla ne fit iniuria Christo, quae apud Patrem aduocatum habemus, dum opere à creatura imploramus, quae per seipsam nihil potest cuiquam elargiri?^a

^a Deut. 5. Iud. 3. Iren. lib. 5.

ADOLESCENS.

Nulla. Neque enim apud nos Iesus Christus est tanquam vnus, ac ex communi hominum turba aduocatus, b

^b 1. Cor. 1. Heb. 11.

sed huic tam præclaro aduocati officio nomen quoque adiungimus, quod illius est solius, Mediatoris, videlicet, Propitiatoris, ^c ac Redemptoris, ^d qui suo nos solus sanguine, ac merito sanctificat, & ea quæ pro nobis vel à Sanctis in cælo, vel ab ipsis etiam Angelis, efficit, vt Deo Patri accepta sint, & ab eo impetrentur.

DOCTOR.

Centes ergo Sanctorum preces nunc in cælo pro nobis Deo fusas, non magis Christi auctoritatem imminuere, quam ^e cum ab iisdem in terris funderentur: neque enim quicquam nunc illis amplius tribuimus, quam tunc habebant, præter summam illam Beatitudinem, atque immortalitatem, quæ nobis illos magis ac magis reddit amicos, ac in rerum nostrarum incrementa studiosiores.

ADOLESCENS.

Sanè. Ac ne Diuinæ quidem potentia quicquam derogamus, dum ab illis priuata quædam dona flagitamus, vel valetudinis vel alterius rei cuiuspiam, quam ex laudata, ac veteri historia didicimus, cum adhuc in viuis agent, sæpe rogantibus contulisse ^f. Quicquid enim ab illis dono accipimus, à summo illo Patre luminum profiscitur, & Iesu Christi merito singulari, cuius diuitiæ ac cœlestes opes vel hac imprimis ratione plurimum illustrantur.

DOCTOR.

Rectè. Sed quænam ea est spes ac fiducia, quam tu in oratione nostra initio requiris?

ADOLESCENS.

Vt magnoperè speremus Deo nos ita nostra omnia persuasuros, vt à nobis exoretur, ^h tùm, quòd hanc ab eo accepimus promissionem, tùm etiam, quòd eius nomine nostra illa proponamus, ⁱ qui nunquam non illi est gratus.

DOCTOR.

Hæc tamè quantacunq; ea sit fiducia, sine metu aliquo esse non debet.

ADOLESCENS.

ADOLESCENS.

Minimè. Nostra enim nequitia ac tarditate (quæ nos ^k plerunq; latet) potest nonnunquam Dei liberalitas in nobis impediri.

AUTHORIT. SCRIPT.

A **DEUTER.** Cap. 5. Ego sequester & medius fui inter Dñm & vos in tempore illo, vt annunciarẽ vobis verba eius. Timuistis enim ignem, & non ascendistis in montem.

IVDICVM, Cap. 3. Et clamaerunt ad Dominum, qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos, Othoniel videlicet filium Cenez fratrem Caleb minorem: fuitque in eo spiritus Domini, & iudicauit Israël.

B **POSTER.** ad Corinth. Cap. 1. Vt sup. Lect. 1. lit. E.

AD HEBR. Cap. 12. Sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis, Hierusalem cœlestẽ, & multorum millium Angelorum frequentia, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum, & Testamenti noui meditatorem Iesum, & sanguinis asperionem, melius loquentem quam Abel.

C **PRIOR.** Ad Corinth. Cap. 1. Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis Sapientia à Deo, & Iustitia, & Sanctificatio, & Redemptio.

PRIM. Ioan. Cap. 2. Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis. Sed et si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

ET Cap. 4. In hoc est charitas: nõ quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris. **ET.** Et nos vidimus, & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Saluatorem mundi.

D **MATTH.** Cap. 20. Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.

MAR. Cap. 10. Nã & filius hominis

non venit, vt ministraretur ei, sed vt ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 1. Vt supra, litera. C.

AD EPHE S. Cap. 1. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum, per Iesum Christum, in ipsum: secundum propositum voluntatis suæ: in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto Filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius.

PRIM. ad Timoth. Cap. 2. Vnus enim Deus, vnus & Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus: qui dedit Redemptionem semetipsum pro omnibus.

AD HEBR. Cap. 9. Et ideò noui Testamenti Mediator est: vt morte intercedente, in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiãt, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis.

PRIOR. Petri, Cap. 1. Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis: sed precioso sanguine quasi Agni immaculati, Christi, & incontaminati.

PRIM. Ioan. Cap. 5. Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: quia quodcunq; petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones, quas postulamus ab eo.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 2. Vt supra, Lect. præced. lit. E.

MARC. Cap. 16. Signa autẽ eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent; & si mortiferum quid biberint, nõ eis nocebit. Super egros manus imponent, & bene habebunt.

LVC. Cap. 10. Ecce, dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones. & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.

PRIOR. Ad Cor. Cap. 12. Vnicuique autem

^c 1. Cor. 1. 1. Ioan. 2. & 4.

^d Mat. 20. Marc. 10. 1. Cor. 1. Ephes. 1. 1. Tim. 2. Hebra. 9. 1. Petr. 1. 1. Ioan. 5.

^e 1. Timoth. 2.

Theodo. Graca. affect. lib. 8. Hieron. in Vigil. Chryso. in lit. Basl. in. 40. Mart. Dionys. Areop. Ecclesiast. Hierar. cap. 7. Cypr. lib. 1. epist. 1. & sermo. de mortalitate. & ser. de Stell. & Magis.

^f Marc. 16. Luc. 10. 1. Cor. 12.

^g Ioan. 15. Act. 4.

Aug. de Ciu. Dei lib. 11. c. 10. & epist. 137. & de cur. pro mor. & in psalm. 88. Theodo. Graca. affect. lib. 8. Basl. in. 40. Mart. Greg. Nazian. in Asbanas.

^h Mat. 21. Marc. 11. Luc. 18. Heb. 4. & 10. Iacob. 1.

ⁱ Ioan. 14. 1. Ioan. 1. Aug. de ser. Dom. in mont. lib. 2. c. 8. & 73. & Chryso. de orando Deum. lib. 1.

^k Eccles. 9. Philip. 2. Hebr. 4. 1. Petr. 1. Tertul. de cult. sæ. Hieron. in Ecclesiast. cap. 9. Aug. in Ioan. tra. Etat. 43. Chryso. in Mat. 18. hom. 61. Greg. lib. 4. mora. c. 42. Orig. in Mat. tra. 35.

autem datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientia: alij autem sermo scientia secundum eundem Spiritum: alteri fides in eodem spiritu: Alij gratia sanitatum, in vno spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hec autem omnia operatur vnus, atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult. *Et rursum.* Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, secundum Prophetas, tertium Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opulationes, gubernationes, genera linguarum. Nunquid omnes Apostoli? Nunquid omnes Prophetae? Nunquid omnes Doctores? Nunquid omnes Virtutes? Nunquid omnes Gratiam habent curationum? Nunquid omnes Linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur?

G IOAN. Cap. 15. Manete in me, & ego in vobis. Sicut palme non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

ACTOR. Cap. 4. Et statuentes eos (*scilicet Apostolos*) in medio, interrogabant: In qua virtute aut in quo nomine fecistis hoc vos? Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi & seniores: Si nos hodie dijudicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iste saluus factus est: notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quem Deus suscitauit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus. Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis aedificantibus: qui factus est in caput anguli: & non est in alio aliquo salus. Nec aliud nomen est sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

MATTH. Cap. 21. Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non haesitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis: Tolle, & iacta te in mare: fiet. Et omnia quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis.

MARC. Cap. 11. Et respondens Iesus ait illis: Habete fidem Dei, Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic moti, Tollere & mittere in mare: & non haesitauerit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque

dixerit, fiat: fiet ei. Propterea dico vobis, Omnia quaecumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & euenient vobis.

LV C. Cap. 18. Vide sup. Cap. 2. Lect. vltima, litera. E.

AD HEB. Cap. 4. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

ET Cap. 10. Habentes itaque fratres fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi: quam inchoauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id est, carnem suam, & Sacerdotem magnum super domum Dei, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus spei nostrae confessionem indeclinabilem (fidelis enim est, qui reprobis) & consideremus inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operum.

IA C O B. Cap. 1. Vide sup. Lectio. 1. litera. G.

IO A N. Cap. 14. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quae ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad Patrem vado, & quodcumque petieritis in nomine meo: hoc faciam: vt glorificetur Pater in Filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

PR I. I O A N. Cap. 5. Vt supra, litera. D.

EC C L E S I A S T E S, Cap. 9. Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo vtrum amore, an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta.

AD P H I L I P. Cap. 2. Itaque charissimi mei (sicut semper obedistis) non vt in praesentia mei tantum, sed multo magis in absentia mea, cum metu & tremore vestra salutem operamini.

AD H E B R. Cap. 4. Timeamus ergo ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex vobis deesse. Etenim & nobis nunciatum est quemadmodum & illis: sed non profuit illis sermo auditus, non admittus fidei ex ijs, quae audierunt.

PR I O. Petri, Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 17. lit. H.

AVTHORIT. PATR.

IR E N A E V S Lib. 5. contra haereses, Cap. 19. Sicut Eua seducta est, vt effu-

Maria virgo facta est aduocata Eua.

effugeret Deum: sic Maria suasa est obedire Deo, vt virginis Euae virgo Maria fieret aduocata. Et quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per virginem, soluat per virginem, aequa lance disposita virginalis inobedientiae per virginalem obedientiam.

1 THEODORETUS, Graecarum affectionum, Lib. 8. Admirantur autem culti mortales, mortuos iam Apostolos, nunc quoque vertendis ad Christianam religionem populis, ea conficere, quae cum olim viuerent faciebant, imo autem maiora, multoque clara, postquam excesserunt a vita, per eos facta conspicerent. *Et post pauca.* Ac animarum quidem triumphatorum martyrum, in caelesti nunc patria vitam agunt Angelorum choris interstita. Eorum vero corpora non singula quidem singulis monumentis conduntur, sed ciuitates, oppida, pagani conuentus, haec inter se partitum sortiti sunt, laborantibusque animis ac aegrotis corporibus salutare eos confiteri non cessant. Nihiloque secius urbium custodes ac locorum praesides venerantur, quorum precibus & interuentu apud Deum, vtentes per eos demum diuina munera consequuntur. *Et longe inferius.* Possent autem sanctorum animas vel cum extra corpus hoc fuerint, hominum curare negotia, Plato etiam in vnde cimo legum libro hisce verbis affirmat: Opportune itaque admodum ea quae superius tractata sunt, loquuti videmur, animas videlicet defunctorum vel postquam ex hac vita excesserint, quae inter homines fiant, curare posse. *Vide etiam superius Lect. praecedenti litera. 1. autho. 8.*

Plura miracula sunt ab Apostolis post mortem, quam dum viuerent.

In diuersis locis diuersa sanctorum asseruantur reliquia, vbi & varia praestant dona.

Ex Platonis sententia, posunt sancti nostra negotia curare.

Deum orat fieri misericordem precibus sanctorum.

2 HIERONYMUS, tom. 2. Aduersus Vigilantium. Vide sup. lect. praeced. lit. H. authorit. 16.

3 CHRYSOSTOMUS, tom. 5. In Liturgia, siue Missa, paulo post initium. Precibus Domine eius quae genuit te Deiparae, & semper virginis Mariae, sanctorum omnium, potestatum spiritualium, pretiosi Prophetae praecursoris ac Baptistae Ioannis, Sanctorum gloriosorum Apostolorum, & sancti Nicolai, cuius & memoriam celebramus, miserere, & serua nos. *Et iterum.* Precibus sanctissimae Deiparae, Seruator, serua nos. *Et mox.* Precibus Sanctorum serua nos. *Et longe post.* Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa, per preces Dominae nostrae Deiparae & semper virginis Mariae, sancti & gloriosi Apostoli Euangelistae huius. *Et adhuc longius.* Honorabilium,

incorporalium, supercaelestium, sancti Ioannis Prophetae Praecursoris & Baptistae, sanctorumque gloriosorum & omnium celeberrimorum Apostolorum, Sancti huius, cuius & memoriam agimus, & omnium Sanctorum tuorum, quorum supplicationibus respice nos Deus, & memento omnium quibus dormierunt in spe resurrectionis, & vitae aeternae, & requiescere eos facito, vbi videtur lumen vultus tui. *Et prope finem.* Dirige nostram viam, confirma nos in timore tuo omnes, custodi vitam nostram, stabili nostros gressus, precibus & supplicationibus sanctae Deiparae & semper virginis Mariae, & omnium Sanctorum.

4 BASILIVS hom. 20. In. 40. Martyres, in initio. Quis modus aut quae fatietas Martyrum memoriam prosequendi erit, illi praesertim, qui eorum amore ac charitate magnoperè tenentur? Nam honor in bono a conseruis collatus, benevolentiae significationem apud communem Deum habet.

Et versus finem. Hi sunt, qui nostram obtinent regionem, quasi quaedam turres contra aduersariorum incursum refugium exhibent. Nec vno in loco sese clauerunt, sed in multis locis hospitio recepti, multorum patrias ornauerunt: nec tamen separati, sed inter se commixti: si in singulos, ipsos diuiseris, proprium numerum non excedunt: si vero in vnum congregaueris, quadraginta nihilominus erunt, ac ita vt ignis natura permanent; Na ille & ad progredientem transit, & totus est apud habentem: sic hi quadraginta sunt vnus, & oes apud singulos. Beneficium igitur hoc fratres dilectissimi, gratiam hanc minimè deficientem ex Deo obtinemus. Paratum est hic Christianis auxilium, Ecclesia videlicet Martyrium, exercitus triumphantium, chorus laudantium Deum. Sepe operam dedistis, saepe laborastis, vt vnus pro vobis orationem inueniretis: quadraginta sunt hi, vnam orationis emittentes vocem. Vbi enim sunt duo vel tres in nomine Domini congregati, ibi Deus est. Vbi vero quadraginta fuerint, quis dubitet Deum esse praesentem? Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: qui rursus laetatur, hos oret: hic vt a malis liberetur, ille vt doret in rebus laetis. Hic mulier orans pro filijs auditur: peregrinanti viro reditum incolumem, aegrotanti vero salutem implorat. Cum his ergo Martyribus nostras effundamus preces. *Et mox.* O Sanctum chorum. O sacrum ordinem. O cuneum inexpugnabilem. O communes

Martyres sunt turres & refugia contra aduersariorum incursum.

Christiano-rum auxilium. Orant sancti pro nobis.

Matth. 18.

In uocandi sunt sancti.

humani

humani generis custodes, optimi curarum socij, precum ac votorū inuicem suffragatores, legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores Ecclesiarum. Vos non terra contexit, sed cœlum excepit. Apertæ sunt vobis paradisi portæ, dignū profectō exercitijs Angelorum, Patriarchis, Prophetis, & Iustis omnibus spectaculum.

5 DIONYS. Areopagita, Lib. de Ecclesiastica Hierarchia, Cap. 7. Quia verò Iustorum orationes & secundū hanc vitā, quantō magis post mortem, in his, qui digni sunt, sacris orationibus, operantur tantumodo, eloquiorum nos docent Traditiones verē. Aut quid à Samuele Saul adeptus est? Quid autem Hebræorū populo profuit prophetica oratio? Etenim tanquā si quis Sole propria donante lumina, illæsis oculis in participatione solaris luminis petit fieri, proprios ad spectus exterminans: sic ad impossibiles cōcupiscit, & superfluas spes, qui

Sunt Sancti custodes generis humani. Suffragatores & legati apud Deum.

Iustorū orationes, & in vita & in morte plurimum operantur.

1. Reg. 28. Exod. 17. 32. & 33.

Sanctorum summè mirabilium orationes, & secundū naturam eorum sanctas operationes flagitans, per negligentiam Diuinis donis & manifestissimis & Deiformibus mandatis recedit. Dico autem, eloquia sequens, quod vtilis omnino sunt in hac vita Sanctorum orationes secundū hunc modum. Si quis diuina appetens dona, & ad participationem eorum sacrum habitum habens, tanquā propriæ agnoscens paruitatis, veniens ad quandam Sactorum virorū, dignatus fuerit eum sui fieri adiutorem, & conferuum, lucrabitur omnino ex hoc omnes superantem vtilitatem. Consequetur enim quæ petit dona diuinissima, recipiente eum Diuina bonitate, & propria reuerente conscientia, & in sanctis laude, & petitorum sacrarum petitionum laudabili desyderio, & consequenti & Deiformi habitu.

6 CYPRIANVS Lib. 1. Epistola. 1. (quæ alias est. 57.) Vide sup. Lect. præced. lit. H. auth. 4.

7 IDEM Sermonē, de Mortalitate. Patriam nostram paradysum computamus, patretes, Patriarchas habere iā cœpimus: quid non properamus & currimus, vt patriam nostram videre, vt parentes salutare possimus? Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum: frequens nos & copiosa turba desyderat, iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra salute sollicita.

8 IDEM Sermo de Stella, & Magis, loquens de innocentibus pueris, circa finem.

Sæcili nos expectant, & de nostra salute solliciti sunt.

Euigilauerunt sensus, quos sopor infantia opprimebat, displosisque palpebris intuiti lucem in momento assecuti sunt, quæ pacificis & mundo corde debetur, Beatitudinē: & ascendentes per omnes virtutum gradus sine doctrinæ humanæ exercitio, cumulatā inuenere mensuram, ita vt in ordine Sanctorum Protomartyres primum habeant locum, & secretorum concilij diuinorum, propinquitate familiarissima, clementiam Dei pro nostris exorent laboribus, quos vsque hodie funestus Herodes persequitur, quorū sanguine & morte diabolus delectatur. Hi itaque à cunabulis in cœlum translati, facti sunt superni Capitolij Senatores & Iudices, nonnullis veniam obtinentes immeritis: assitūtque miserationibus & vltionibus diuinis, sed sepius Agni, quem quocunq; ierit, prosequuntur, mansuetudine, quā ira vel furore vtuntur.

1 AVGVST. tom. 5. De Ciuit. Dei, Lib. 11. Cap. 10. Et ideò etiam si hoc nō est, quod habet anima quoq; ipsa, etiam si semper sit sapiens: sicut erit cum à præsentī miseria liberabitur in æternum: quia licet tūc sapiens sit in æternum, participatione tamē incommutabilis Sapientiæ sapiēs erit, quæ non est quod ipsa.

2 IDEM tom. 2. Epist. 137. Ad Clerum Hipponensem. Vbique quidem Deus est, & nullo continetur, vel includitur loco, qui cōdidit omnia, & eum à veris adoratoribus in spiritu & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet, & coronet. Veruntamen ad ista quæ hominibus visibiliter nota sunt, quis potest eius consilium perscrutari, quare in alijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiant? Multis enim notissima est sanctitas loci, vbi beati Felicis Nolensis corpus cōditum est, quod volui vt pergerent, quia inde nobis facilius fideliusq; scribi potest, quidquid in eorum aliquo diuinitus fuerit pro palatum. Nam & nos nouimus Mediolani apud memoriam Sanctorum, vbi mirabiliter & terribiliter dæmones confitentur, furem quēdam quia ad eum locum venerat, vt falsum iurando deciperet, cōpulsus fuisse cōfiteri furtum, & quod abstulerat, reddere. Nunquid non & Africa Sanctorum martyrum corporibus plena est? Et tamē nusquā hīc scimus talia fieri. Sicut enim quod Apostolus dicit, Non omnes Sancti habent dona curationum, nec omnes habent dijudicationem spirituum: ita nec in omnibus memorijs San-

Innocentes martyres pro nobis Deum exorant, multis que veniam impetrant.

Apo. 14.

Sanctorum anima sapiēs dicitur participatio ne incommutabilis sapiēs.

Deus ubiq; est. Ioan. 4. Diuersa miracula in diuersis locis per sanctos fiunt.

1. Cor. 12.

Sanctorum ista fieri noluit ille, qui diuidit propria vnicique, prout vult.

3 IDEM tom. 4. Lib. de Cura pro mortuis gerenda, Cap. 16. Vide sup. lect. præcedenti lit. H. auth. 10.

4 IDEM tom. 8. In Psalm. 88. concione secunda, in fine. Vt sup. lect. præcedēti, lit. H. auth. 8.

5 THEODORET. de Græcarum affectionum Curatione, Lib. 8. Vt supra litera. E. authorit. 1. & Lect. præcedenti, litera. I. auth. 8.

6 BASILIVS Homil. 28. in Quadraginta Martyres. Vt supra, litera. E. authorit. 4.

7 GREGOR. Nazianzenus, Oratio ne funebri in Athanasium Alexandriæ Episcopum. Athanasium laudans, virtutem ipsam laudabo. Hanc enim solū nominare, virtutem ipsam est laudare: quoniam omnem virtutem in se comprehendens habebat, seu, vt rectius dicā, habet. Deo enim viuunt omnes, qui secundū Deum viuunt, etiam si hinc sint digressi, quemadmodum

Deo viuunt Sancti.

Matth. 22. Qui Sanctos laudat, virtutem laudat: & qui virtutē laudat, Deum laudat virtutis & sanctitatis auctorem.

Gratia Dei inuisibilis cum oramus.

& Abraham, & Isaac, & Iacob audit, Deus ille Deus, tanquā non Deus mortuorum sit, sed viuentium. Virtutem verò laudans, Deum ipsum laudabo, à quo hominibus peruenit virtus, vt ad ipsum propter cognationem splendoris deducamur, seu potius reducamur. Et sub finem. Tu autem è supernis propitius nos respice, & populum hunc sanctum dirige Trinitatis sanctæ adoratorem, quæ in Patre, & Filio, & Sancto veneratur Spiritu, contemplatione comprehenditur. Et nos in pace quidem foue, & compasce, in certamine autem dirige, & suscipe, & cum te ipso statue & ijs qui tales sunt vt tu, etiam si magna sit petitio, in ipso Christo Domino nostro.

1 AVGVST. tomo. 4. De sermone Domini in monte, Lib. 2. Cap. 8. Et quoniam quod vocamur ad æternam hereditatem, vt simus Christi cohæredes, & in adoptionem filiorum veniamus, non est merito rum nostrorum, sed gratiæ Dei: eandem ipsam gratiam in orationis principio ponimus, cum dicimus, Pater noster. Quo nomine & charitas excitatur. Quid enim charius filijs debet esse, quā pater? Et simplex affectus, cum homines dicunt Deo, Pater noster. Et quædam impetrandi præsumptio, quæ peturi sumus, cum prius quā aliquid peteremus, tam magnum donum accepimus, vt sinamur dicere, Pater

noster, Deo. Quid enim iam non det filijs petentibus, cum hoc ipsum antè dederit, vt filij essent?

2 ET Cap. 33. Magnam autem spem dedit & ille, qui promittendo nō decipit. Ait em: Omnis qui petit, accipit: & qui quaerit, inuenit: & pulsanti aperietur. Ergo perseuerantia opus est, vt accipiamus quod petimus, & inueniamus quod quaerimus, & quod pulsamus, aperiat. Quemadmodum autem egit de volatilibus cœli, & de lilijs agri, ne victum nobis vestitumque desperaremus ad futurum, vt spes à minoribus ad maiora confurgeret: ita & hoc loco. Aut quis erit ex vobis, inquit, homo: quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Et reliqua: Et mox. Quantum ergo sperandum est daturum Deum nobis bona petentibus, nec nos posse decipi, vt accipiamus illud pro alio, cum ab ipso petimus, quando etiam nos, cum simus mali, nouimus id dare quod petimur? Non em decipimus filios nostros: & qualiacunq; bona damus, non de nostro, sed de ipsius damus.

Matth. 7. Perseuerantia & spe opus est in orationibus.

Matth. 6.

Luc. 11.

3 CHRYSOST. tom. 5. De Orando Deum, Lib. 1. in initio. Quemadmodum Sol lucem præbet corpori, sic animæ lumē est precatio. Proinde si cæco damnosum est, non intueri Solem: quātō grauius damnus est homini Christiano, si non assidue deprecetur, neque Christi lucem orando in animum suum inducat? Iam verò quis nō obstupescat, & admiretur tantam benignitatem ac benevolentiam, quam in nos homines declarat Deus? Qui mortalibus tantū honoris largiatur, vt dignos nos habeat, qui cū ipso colloquamur, nostraq; vota apud ipsum deponamus. Nam verè profectō cum Deo confabulamur quoties vacamus deprecationi: per quam simul & Angelis copulamur, & societatem, quam cum brutis animantibus habebamus, procul effugere videmur. Angelorum enim opus est, deprecatio, superans interim etiam illorum dignitatem, si tamen maius est Angelorum dignitate, colloquium miscere cum Deo. Atqui quod id sublimius sit, ipsi nos docēt, multo quidem cum tremore vota sua offerentes, cæterum nobis exemplum præbentes, vnde sciamus, ac discamus, quod quisquis Deum adit, multo cum gaudio, multoque rursū cum tremore id facere oporteat. Tremore quidē, dum metuimus,

Oratio est lumen anime.

Cum Deo loquitur qui orant.

Quomodo ad orationē accedendum.

Honor quo
afficiuntur
orantes.

ne videamur indigni, qui Deum precibus alloquamur: rursus gaudio repleamur, reputantes honoris magnitudinem, quod Deus mortalium genus, tanta ac tali sua cura dignatus sit, ut assiduo diuino colloquio frui liceat: per quod etiam illud assequimur, ut & mortales temporarii esse delinamus, natura quidem mortales, sed colloquio conuictique quem agimus cum Deo, ad immortalem vitam transeunt. Etenim si qui cum Cæsare miscant sermones familiariterque cum eo versantur, & hoc honoris ab illo sunt adepti, non possunt esse pauperes: multo minus fieri potest, ut qui Deum deprecantur, cum eo familiariter colloquentes, animas habeant mortales. Nam mors animæ est impietas, ac vita pugnans cum lege diuina. Ex quo consequitur, animæ vitam esse Dei cultum, ac vitam eo cultu dignam. Porro vitam piam, ac Dei cultu dignam, miris modis oratio conciliat, conciliatam auget, ac eam thesaurum recondit animis nostris. Neque enim fieri potest, non potest, inquam, fieri, ut qui postulant à Deo pudicitiam, iustitiam, mansuetudinem, ac benignitatem, non assequantur id quod petunt. Petite enim, inquit Dominus, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis: quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Et rursus alibi; Quis est, inquit, ex vobis, à quo si filius petat panem, det illi lapidem? Aut si piscem postulet ille, porrigat ei serpentem? Quod si vos cum fratre mali, nostris bona munera dare filiis vestris: quanto magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum his qui nunc ab ipso petunt? Talibus quidem dictis, ac tali spe prouocauit nos ad orandum vniuersorum Dominus. Nos verò decet obtemperantes Deo, semper omnem vitam in laudibus Dei precibusque transigere, maiori studio curam agentes Diuini cultus, quam vitæ nostræ.

K I TERTULLIANVS, Lib. de cultu foeminarum, Cap. 2. Debemus quidem ita sanctè & tota fidei substantia incedere, ut confessæ & securæ simus de conscientia nostra, optantes perseuerare id in nobis, non tamen præsumere. Nam qui præsumit, minus veretur, minus præcauet, plus periclitatur. Timor, fundamentum salutis est: Præsumptio, impedimentum timoris. Vtilius ergo si speremus

Quantum con
ferat ad vi
tam piã ora
tio.

Matth. 7.

Luc. 11.

Nunquam
christianus
præsumere
debet, sed
semper time
re.

nos posse delinquere: sperando enim timebimus: timendo, cauebimus: cauendo, salui erimus: contra, si præsumamus, neque timendo, neque cauendo, difficile salui erimus. Qui securus agit, non est sollicitus, non possidet tutam & firmam securitatem. At qui sollicitus est, is verè poterit esse securus.

2 HIERONYM. tom. 5. in Cap. 9. Ecclesiastes. Etiam in hoc dedi cor meum, & scire volui, quos Deus diligeret, quos odisset, & inueni iustorum quidè opera in manu Dei esse, & tamen vtrum amentur à Deo, an non, nunc eos scire non posse, & ambiguo fluctuare, vtrum ad probationem suffineant, quæ sustinent, an ad supplicium. In futuro igitur scient, & in vultu eorum sunt omnia, id est, antecedit eos, cum de vita hac decesserint, noticia istius rei: quia tunc est iudicium, nunc certamen. Et quicumque aduersa sustinent, verum per amorem Dei sustineant, ut Iob: an per odium, ut plurimi peccatores, nunc habetur incertum.

Incertum
quos Deus
diligat,
quos odio
habeat.

3 AVGVSTIN. tom. 9. in Ioanna tractat. 43. Non est magnum timere poenam, sed magnū est amare iustitiã. Qui ergo amat iustitiam, nihil timet? Timet planè: Non, ne incidat in poenam, sed ne amittat iustitiam. Fratres mei, credite & conijcite ex eo quod amatis. Amat aliquis vestrum pecuniam? putas inuenio aliquem, qui non amet? Ex hoc tamen ipso quod amat, intelligat quod dico. Timet damnatum. Quare timet damnatum? Quia pecuniam diligit. Quantum amat pecuniam, tantum timet ne perdat pecuniam. Ergo inuenitur aliquis amator iustitiæ, qui plus in corde damnatum pertimescat, qui plus timeat expoliari iustitia, quam tu pecunia. Ipse est timor Domini castus, ipse permanet in seculum seculi, non eum tollit charitas, nec foras mittit, sed magis cõplectitur, & comitè tenet, simul & possidet: Veniemus enim ad Deum, ut videamus faciem ad faciẽ. Ibi timor castus nos seruat, timor enim ille non perturbat, sed confirmat.

Timor San-
ctus vnica
que necessa
rius.

Psal. 18.
1. Ioan. 4.

4 CHRYSOST. tom. 2. Homil. 61. In illud Matth. 18. Vbi fuerint duo vel tres, etc. Putas ne igitur vllibi duos reperiri consentientes? Puto sanè multis in locis, ac forsitan etiam vbique. Quomodo igitur à Patre cuncta non consequuntur? Quia videlicet multæ sint causæ nõ impetrandi. Nam aut inconducibilia postulant, nec

Multis de
causis oran
tes nõ impe
tramus peti
ta.

mirum

2. Cor. 12.

mirum est, si non exaudiuntur, cum & Paulus ille audierit: Sufficit tibi gratia mea. Virtus enim in infirmitate perficitur. Aut indigni exaudiri sunt, nec quicquam boni à seipis offerunt: cum Dñs Apostolorum similes notare videatur: Ex vobis em (inquit) qui virtute polletis, qui Euangelicã doctrinam rectè viuẽdo cõplectimini. Aut aduersus eos qui sibi dolorem intulerunt, vltionem orantes, petunt: quod omnino prohibetur: Orate nanque, ait, pro inimicis vestris. Aut misericordiam postulant, cum nullam egerint poenitentiam. Qua re potiri penitus est impossibile, etiam si qui multam fiduciam ad Deum habent, pro eis deprecentur: veluti Hieremias cum pro Iudæis oraret, audiuit; Noli orare pro populo hoc, quoniam te non exaudia. Si verò cuncta hæc affuerint, & conducentia petas, & quantum in te, Euangelicam vitam re ipsa probes, & concorditer atque cum charitate cum proximo viuas, impetrabis orando misericordiam Domini.

Matth. 5.
Luc. 6.

Hierem. 7.
11. & 14.

Qui perfectè
conuertitur
ad Deum, ad
huc securus
non est.

5 GREGOR. Papa, Lib. 4. Moralium, Cap. 42. Plerumque autem iam mens quidem quod se peruersè egisse meminit, deplorat: iam praua acta non solum deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit: & tamen dum eorum, quæ egit, reminiscitur, grauius iudicij pauore terretur. Iam se perfectè cõuertit, sed adhuc se perfectè infeueritatẽ nõ erigit: quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spẽ

formidinẽque sollicita trepidat: quia iudex iustus veniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Nã quàm praua cõmiserit, meminit, sed an commissã dignè fleuerit, nescit: ac ne culpæ immanitas modum poenitentia transeat, metuit. Et plerumque culpam iam veritas relaxat: sed mens afflictã adhuc de venia, dum valde sibi est sollicita, formidat.

6 ORIGENES tom. 2. in Matth. tractat. 35. In illa verba Matth. 26. Cõpit tristari, etc. Considera quia non dixit, tristabatur & tædiabatur. Sed, Cõpit tristari, & tædiari. Multum enim interest inter tristari, & incipere tristari. Si aliquis defendens passiones humanas, profert nobis etiam ipsum tristatum fuisse Iesum, audiat quoniam qui tentatus est per omnia secundum similitudinem præter peccatum, hic non est tristatus tristitia passionis ipsius, sed factus est secundum humanam naturam tantum in ipso principio tristitiæ & pavoris, ut ostendat discipulis suis præsentibus, maximè Petro magna de se existimanti, rebus ipsis, quod postea eis dixit: Quia spiritus promptus est, caro autem infirma. Et non est aliquando confidendum in ea, sed semper timendum de ea: quia incauta confidentia ad iactantiam ducit, timor autem infirmitatis, ad auxilium Dei cõfugere adhortatur, sicut & Dominum ipsum paululum progredi, & cadere in faciem, & orare.

Matth. 26.
Cõpit tristari, etc.
Considera quia non dixit, tristabatur & tædiabatur. Sed, Cõpit tristari, & tædiari. Multum enim interest inter tristari, & incipere tristari. Si aliquis defendens passiones humanas, profert nobis etiam ipsum tristatum fuisse Iesum, audiat quoniam qui tentatus est per omnia secundum similitudinem præter peccatum, hic non est tristatus tristitia passionis ipsius, sed factus est secundum humanam naturam tantum in ipso principio tristitiæ & pavoris, ut ostendat discipulis suis præsentibus, maximè Petro magna de se existimanti, rebus ipsis, quod postea eis dixit: Quia spiritus promptus est, caro autem infirma. Et non est aliquando confidendum in ea, sed semper timendum de ea: quia incauta confidentia ad iactantiam ducit, timor autem infirmitatis, ad auxilium Dei cõfugere adhortatur, sicut & Dominum ipsum paululum progredi, & cadere in faciem, & orare.

Heb. 4.

Semper timẽ
dũ, nunquã
præsumen-
dum.

LECTIO III.

DOCTOR.

CVM tu initio dixisti, in oratione mentis in Deum contentionem requiri, nihil ne opus corporis industria in eo negotio esse sensisti?

ADOLESCENS.

Maximè verò. Nam cum oratio pars quædam sit eius honoris ac cultus, quem Opifici omnium Deo reddimus, æquum est sanè ut corporis etiam accedat labor ac industria, nam & à Deo illud quoque conditum est.

Exo. 9. Num. 20. 3. Reg. 8. Ath. 21. 1. Cor. 11. 1. Tim. 2. Tertul. de orat. & Apolog. c. 30. & de monoga. & ad vxor. Iusti. quæst. à Gent. propo. 115. Conc. Nicæ. c. 20. Chrysost. hom. 9. in Gen. & in 1. Cor. 13. hom. 32.

Cc 2 D O

D O C T O R.

Idcirco fortasse factum est, vt non spiritu solùm Deus, verùm etiam adhibitis huic quoque rei cæremonijs nonnullis, colatur.

A D O L E S C E N S.

Planè: Deum enim & lingua^b quoque precamur, quòd in hunc illa vsum homini data sit. Si quæ sunt prætereà externæ actiones, in eandem eiusdem honoris rationem referuntur.

D O C T O R.

Quid porrò verbis ac voce opus est oranti, cùm vel solas animi cogitationes,^c Deus ipse planè intelligat?

A D O L E S C E N S.

Atqui non ideò ijs tum vtimur, vt noui quidpiam in rebus nostris quod nesciat illi suggeramus, sed vt his tanquàm adimniculis nos ipsos excitemus,^d ac ad promerendam eius liberalitatem componamur.

D O C T O R.

Quo'nam verò sermone dum oramus, vtendum est?

A D O L E S C E N S.

Si priuatæ sunt ac sine arbitris preces nostræ, licet cuius suo more, ac ex animi pietate agere: tametsi æquum est, vt earum precum, quibus vtimur formula, autoritate ac iudicio Pastoris sit confirmata, ne erremus. Quòd si hac in re quispiam sermone peregrino,^e & quem nō intelligat, vti velit, orationis sanè suæ fructu propterea non fraudabitur.

D O C T O R.

Quid si oratio nostra sit publica, & in confessu Ecclesiæ, licet'ne Latinè orare?

A D O L E S C E N S.

Quid ni etiam Græcè & Hebraicè? Tum enim clerus, qui idiotæ locum supplet, peregrinum sermonem ritè intelligit, ac proinde singulis orationū periodis, quæ ab antistite pronūciatur sub-

subiungit, Amen, f vt hac ratione accuratè obseruentur ea quæ f de his à D. Paulo tradita fuerunt.

D O C T O R.

Sed vix è vulgo ac plebe vnus hæc intelligit.

A D O L E S C E N S.

Esto: non tamen ob eam causam eo fructu ac ea vtilitate orationis priuatur, quæ ex precibus communibus & omnium nomine fusis, ad omnes promanat. Interim enim dum publicus minister orat, corda, qui rudes sunt, sustollunt, & animos cum Ecclesia omnium matre iungunt, cuius cùm tanta sit apud Deū pro Christianis autoritas, preces ab ea quouis idiomate conceptæ, g non nisi salutares esse possunt.

D O C T O R.

Licet'ne ea nobis omnia à Deo postulare, quæ in mentem veniunt?

A D O L E S C E N S.

Minimè. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus, h nisi h Spiritus sancti doctrina ac institutione erudiamur.

D O C T O R.

At non'ne vt credendi, sic orandi quoque forma nobis aliqua relicta est?

A D O L E S C E N S.

Est: & ea quidem à Christo verbis cōceptis præscripta, i & septem tanquàm articulis distincta.

D O C T O R.

Cedo illam.

A V T H O R I T. S C R I P T.

A E X O D. Cap. 9. Misitque Pharaon, & vocauit Moysen & Aaron, dicens ad eos: Peccaui etiam nunc, Dñs iustus, & ego & populus meus, impij. Orate Dominū vt desinant tonitrua Dei, & grando: vt dimit tam vos, & nequaquam hinc ultra maneat. Ait Moyses: Cū egressus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit: vt scias quia Domini est terra.

N V M E R O. Cap. 20. Ingressusque Moyses & Aaron, dimissa multitudine, in

tabernaculum foederis, corruerunt proni in terram, clamaueruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus, audi clamorē huius populi, & aperi eis thesaurum tuum fontē aquæ viuæ, vt saturati, cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

L I B. 3. Regum, Cap. 8. Factum est autē cū complisset Salomon orans Dominū, omnem orationem, & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Dñi: vtrūque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum.

A C T O. Cap. 21. Et expletis diebus,

^b Psal. 34. Prou. 15. & 16. Iacob. 3.

^c Deut. 31. Hier. 17. Rom. 8. 1. Cor. 2.

^d 1. Cor. 14. Ephes. 5. Cyprian. de Oratione. do minica. Aug. de oratione. Deo, ad Prob. Chrysof. homil. 3. contra Anomæ. & de oratione Deum.

^e Orig. contra Celsum, lib. 8.

^f 1. Cor. 14. Dic. Eccles. Hier. ar. c. 7. Chrysof. in Liturg. Basl. ibid. Nicol. Cabaj. Cōcil. Later. ac tē imellectum.

^g Mat. 18. 3. Reg. 8. 2. Paral. 6. Psal. 118. & Cyp. vbi in pra. Aug. ad Prob. Tertul. de orat. & apolog. c. 39. Chrysof. hom. 1. in Anomæ.

^h Roman. 8. Galat. 4. Chrysof. ibid. Tertul. vbi sup. Cyp. de orat. Dom. Aug. vbi sup.

ⁱ Mat. 6. Luc. 11.

profecti ibamus, deducuntibus nos omnibus cum vxoribus & filiis vsque foras ciuitatem: & positis genibus in litore, orauimus.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 11. Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput suum: omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum, vnum enim est ac si decaluetur. Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum? Si quis autem videtur esse contentiosus: nos talem consuetudinē non habemus, neq; Ecclesia Dei.

PRIOR. ad Timoth. Cap. 2. Volo ergo viros orare in omni loco: leuantes puras manus sine ira & disceptatione.

B **PSAL.** 34. Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuā.

PROVER. Cap. 15. Lingua sapientum, ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam. **ET.** Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum. **ET.** Labia sapientum, difeminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.

ET Cap. 16. Hominis est animam præparare, & Domini, gubernare linguam.

IACOB. Cap. 3. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totū corpus, & inflamat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna. Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentum, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest; inquietū malum, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum & Patrē: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?

C **DEUTER.** Cap. 31. Scio enim cogitationes eius, quæ facturus sit hodie, ante quam introducam eum in Terrā, quam ei pollicitus sum.

HERE. Cap. 17. Præuū est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dñs scrutans cor, & probans renes.

AD ROM. Cap. 8. Qui autē scrutatur corda, scit, quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 2. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

PRIOR. Ad Cor. Cap. 14. Tam multa, vtp̄ta, generā linguarum, sunt in hoc mundo: & nihil sine voce est. Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, Barbarus: & qui loquitur, mihi Barbarus. Sic & vos quoniam æmulatores estis spirituum ad ædificationē Ecclesiæ quærite, vt abundetis. Et idē qui loquitur lingua, oret, vt interpretetur. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est. Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente.

AD EPHES. Cap. 5, Vt supra, lect. 1. litera. B.

F **PRIOR.** Corinth. Cap. 14. Vt supra, litera. D. **ET.** Cæterum si benedixeris Spiritu: qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? Quoniam quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non edificatur.

G **MATTH.** Cap. 18. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus & publicanus. **ET.** Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quancunq; petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

LIB. 3. Regum, Cap. 8. Respice ad orationem serui tui, & ad preces eius Domine Deus meus: audi hymnum & orationem, quam seruus tuus orat coram te hodie: vt sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum de qua dixisti; Erit nomen meum ibi: vt exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te seruus tuus: vt exaudias deprecationem serui tui, & populi tui Israël.

LIB. 2. Paralipom. Cap. 6. Et deinceps flexis genibus contra vniuersam multitudinem Israël, & palmis in cœlum leuatis, ait, &c. Ergo ne credibile est, vt habitet Deus cum hominibus super terram? Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt, quantò magis domus ista, quam ædificauit? Sed ad hoc tantum facta est, vt respicias orationem serui tui & obsecrationem eius Domine Deus meus: & audias preces, quas fudit famulus tuus coram te: vt aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum in quo pollicitus es, vt inuocaretur nomen tuum, & exau-

& exaudies orationem, quam seruus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli tui & populi tui Israël. Quicumque orauerit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de cœlis, & propitiare.

PSAL. 118. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

H **AD ROMAN.** Cap. 8. Vt in textu. **AD GALAT.** Cap. 4. Quoniam autem estis filij Dei: misit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra clamātem Abba: Pater. Itaque iam nō est seruus, sed filius. Quod si filius, & hæres per Deum.

MATTH. Cap. 6. Sic ergo vos orabit, Pater noster, &c. Vt lectione sequenti, in textu.

LVC. Cap. 11. Cum oratis, dicite, Pater, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Panem nostrum quotidianū da nobis hodie: & dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

AUTHORIT. PATR.

A **TERTVL.** Lib. de Oratione, Cap. 12. & 13. Siquidē irreuerens est asserere sub conspectu, contraque conspectum eius, quem cum maximē reuereris ac venereris: quantò magis sub conspectu Dei viui, Angelo adhuc orationis astante, factum istud irreligiosissimum est? Nisi exprobramus Deo quod nos oratio fatigauerit. Atqui cum modestia & humilitate adorantes magis commendemus Deo preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimius elatis, sed temperatē ac probē elatis. Ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ille Publicanus, qui non tantum prece, sed & vultu humiliatus atque deiectus orabat, iustificatio Pharisæo procacissimo discessit.

Non est sedendum cum oramus.

Cum modestia & humilitate, leuatis manibus, demisso que vultu orandum est. Luc. 18.

Veterū Christianorū gestus et vultus in orando.

2 **IDEM** in Apologe. aduersus gentes, Cap. 30 Illuc (in cœlum) suspicientes Christiani manibus expāsis, quia innocuis: capite nudo, quia non erubescimus: denique sine monitore, quia de pectore oramus, precantes sumus omnes semper pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperiū securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quæcunq; hominis & Cæsaris vota sunt. Hæc ab alio orare non possum, quam à quo me scio cōsequiturum: quoniam

& ipse est, qui solus præstat; & ego sum, cui impetrare debetur, famulus eius, &c. Sic itaque nos ad Deum expansos vngulæ fodiant, cruces suspendant, ignes lambant, gladij guttura detruncant, bestię insiliant: paratus est ad omne supplicium ipse habitus orantis Christiani. Hoc agite boni præfides, extorquete animam Deo supplicante pro Imperatore. Hic erit crimen, vbi veritas & Dei deuotio est.

3 **IDEM** (Lib. de Monogamia, Cap. 14. *In oratione vincat spiritus carnis. Matth. 26.*) Quandiu caufabimur carnem? Quia dixit Dominus, Caro infirma. Sed præmisit: Et spiritus promptus est: vt vincat spiritus carnis, vt cedat, quod infirmum est, fortiori.

4 **IDEM** Lib. primo ad vxorem, Cap. 4. Sed carnem legimus infirmam, & hinc nobis adulamur impensius. Legimus tamen & spiritum firmum. Nā in vno sensu vtrūq; positum est. Caro, terrena materia est, spiritus verò, cœlestis. Cur ergo ad excusationem proniores, quæ in nobis infirma sunt, opponimus: quæ verò fortiora, nō tuemur? Cur cœlestibus terrena non cedant? Si spiritus carne fortior, quia & generosior, nostra culpa infirmiora sectamur.

5 **ET** Lib. 2. Cap. 5. Latebis ne tu cum lectulum, cum corpusculum tuum signas, cum aliquid immundum flatu expuis, cum etiā per noctem exurgis oratum, & non Magiæ aliquid videberis operari? *Leto et corpe cruce signetur.*

6 **ET** Cap. 9. Quale iugum fidelium duorum vnus spei, vnus voti, vnus disciplinæ, eiusdem seruitutis? Ambo fratres, ambo conserui, nulla spiritus carnis ue discretio. Atqui verè duo in carne vna. Vbi caro vna, vnus & spiritus. Simul orāt, simul volutatur, & simul ieiunia transigunt, alterutrò ducentes, alterutrò hortantes. *Per noctem surgitur ad orandum.*

7 **IUSTINVS** Martyr, lib. Quæstionum à Gētibus positarum, quæst. 115. Si geniculatio in precibus magis Deo eos, qui precantur, quam statio sistit & cōmēdat, diuinamque misericordiam magis incitat, & mouet: cur Dominicis diebus, & à Pascha vsq; ad Pentecostē genu nō flectūt ij, qui precantur? Vnde etiā talis cōsuetudo in Ecclesiis inducta est? *Cur aliquādo flexis genibus, aliquando stantes oramus.* **Explicatio.** Quoniā vtrū que sempiterna memoria recolere debem⁹, & casum nostrū in peccatum, & Christi in nos charitatem, qua ex casu surreximus. Idcirco genuflexio quam sex diebus adhibemus, casum nostrum in peccatum significat. Non flectere autem genu Dominicū **Cc 4 die,**

die, Resurrectionis nostrae est significatio, qua Christi benignitate, & a peccatis, & a morte, quae ab illo interfecta est, liberati sumus. Haec autem consuetudo ab Apostolorum temporibus coepit, quemadmodum ait beatus Irenaeus martyr & Lugdunensis Pontifex in libro de Pascha, in quo mentionem etiam de Pentecoste facit, in qua genu non flectimus, quod eodem loco habenda sit, quo Dominicus dies, ob eam causam, quam de eo diximus.

Diebus Dominicus & Pentecostes stantes oramus.

8 CONCLIVM Nicenum, Cap. 20. Quoniam sunt in Dominica die quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecostes, placuit de hoc sancte & magnae Synodo, cunctos in omnibus locis consonanter, & consentienter stantes Dominum orare debere.

9 CHRYSOST. tom. 1. in Genes. Homil. 9. ante finem. Qui haec continuo in mente sua versat, & suam tenuitatem agnoscit, & eminentem Diuinam misericordiam cogitat, quomodo res nostras gubernans, non attendat, quid mereantur nostra peccata, sed ad suam bonitatem: nimirum mentem humiliat, cor conterit, omnem fastum & arrogantiam castigat, discit modeste agere, contemnere praesentis vitae gloriam, ridere visibilia omnia, cogitare futura vitae immortalis bona. Qui sic afficitur animo, verum acceptum sacrificium Deo offert, sicut Propheta dicit: Sacrificium Deo Spiritus contritum, cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Cordatos enim famulos non tam poenae & supplicia emendant, ut beneficia: & agnoscere, quod non iuxta delictorum merita poenam luerint. Conteramus igitur pectus nostrum, humiliemus (obsecro) mentem, & maximè nunc cum hoc ieiunii tempus multa nobis praebet subsidia.

Contrito corde & humili mente, orare oportet.

Psal. 50.

10 IDEM tom. 4. in. 1. ad Corinth. Cap. 13. Homil. 32. Si linguis hominum loquar & Angelorum, &c. Linguam autem Angelorum dicit, non quia spiritibus corpus affingat: sed si ea loquar, qua utuntur inter se ipsi, nullus tamen fuero, inquit, si ne charitate, sed grauis insuper & molestus. Sic alibi etiam: Huic omne genu flectatur, inquit, Coelestium, Terrestrium, Inferorum. Haud equidem genua ossa: ue spiritibus tribuendo, (absit enim) sed eminentem adorationem pro humano captu declarans: eodem hic etiam pacto, linguam, non carneum

Philipp. 2.

Genua flexa signi fiat eminentem adorationem.

instrumentum, sed beata spirituum inter se colloquia, more nostro loquens, vocauit.

1 CYPRIANVS, Sermone de Oratione Dominica. Qui fecit viuere, docuit & orare, benignitate, scilicet, qua & caetera dare, & conferre dignatus est, ut dum prece & oratione, quam Filius docuit, apud Patrem loquimur, facilius audiamur. Iam praedixerat horam venire quando veri adoratores adorarent Patrem in Spiritu & veritate, & impleuit quod ante promiserat: ut qui Spiritum & veritatem de eius sanctificatione percepimus, de traditione quoque eius verè & spiritualiter adoremus. Quae enim potest magis spiritualis esse oratio, quam quae a Christo nobis data est, a quo nobis & Spiritus sanctus missus est? Quae vera magis apud Patrem precatio, quam quae a Filio, qui est Veritas, de eius ore prolata est? Ut aliter orare quam docuit, non ignorantia sola sit, sed & culpa.

Ioan. 4.

Laus Dominica oratio nis.

Culpa est orare aliter quam Christus docuit.

2 AVGVST. tom. 2. Epist. 121. ad Probam, de Orando Deum, Cap. 8. Qui nouit bona data dare filiis suis, petere nos & quaerere & pulsare compellit. Quod quare faciat qui nouit, quid nobis necessariū sit prius quam petamus ab eo, mouere animū potest, nisi intelligamus quod Dominus & Deus noster non voluntatem nostram sibi velit innotescere, quam non potest ignorare, sed exerceri in orationibus desiderium nostrum, quo possimus capere, quod praeparat dare.

Luc. 11.

Cur nos Deus orare iubeat cum sciat omnia?

3 ET Cap. 9. In ipsa ergo fide, & spe, & charitate, continuato desiderio semper oramus. Sed ideo per certa interualla horarū & temporum etiam verbis rogamus Deum, ut illis rerum signis nos ipsos admoneamus, quantumque in hoc desiderio profecerimus, nobis ipsis innotescamus, & ad hoc agendum nos ipsos acrius excitemus. Dignior enim sequitur effectus, quem feruentior precedit affectus.

Verbis orando utimur, ut nos ipsos excitemus.

4 ET Cap. 11. Nobis ergo verba necessaria sunt, quibus commoueamur, & inspiciamus quid petamus, non quibus Dominum seu docendum seu flectendum esse credamus.

5 CHRYSOST. tom. 5. de Incomprehensibili Dei natura contra Anomaeos, Homil. 3. Sed o frigidam excusationem excusandi, quam a compluribus reddi audio. Orare vel domi possumus, dicunt, sed hominiam doctrinamque audire non nisi in Eccle-

Domi non tam bene oratur quam in Ecclesia.

Ecclesia possumus. Te homo decipis, & magno in errore versaris. Nam si & domi quoque datur orandi facultas, tamen fieri non potest, ut domi tam bene ores, quam in Ecclesia, ubi tot patres, ubi clamor felici societate exitus ad Deum immortalem refertur. Non pariter exoras, cum solus Dominum obsecras, atque tuis cum fratribus. Est enim in hoc plus aliquid, videlicet concordia, conspiratio, copula amoris & charitatis, fecerdotum clamores. Praesunt enim ob eam rem sacerdotes, ut populi orationes, quae infirmiores per se sunt, validiores illas complexae simul in caelum euehantur. Adde quod nil fructus capi ex homilia potest, nisi oratio adiungatur. Porro sermoni oratio debet anteire. Sic Apostoli dicunt: Nos in oratione, ac sermonis doctrina perseuerabimus. Sic Paulus facit cum in exordijs suarum epistolarum oret, ut perinde quasi lumen lucernae lux ipsa orationis regat sermonem, ac dirigat. Profecto si orare cum diligentia insuecas, nihil est, quod doctrinam tui conserui desideres, cum ipse Deus sine vilo interprete mentem tuam abunde luce afficiat. Quod si omnis oratio tantam vim habet, longè magis eam, quae ore multorum proueniat, valere consentaneum est. Plus enim neruorum in ea est, & multo audentia maior, quam in domestica illa & priuata. Vnde id constat, Paulum ipsum dicentem audi: Qui extantis periculis eripuit nos & eruit, etiam speramus, quod adhuc eripiet, vobis quoque in oratione pro nobis, subuenientibus, ut dono in vos collato, a multis personis gratiae agatur pro nobis. Sic enim Petrus carcerem euasit: oratio enim pro eo ab Ecclesia sedulo agebatur ad Deum. Quod si Petro Ecclesiae oratio profuit, & columnam illam ac stabilimen nostrae religionis carcere liberavit: cur eius vim tu contemnis & negligis? Qua te possis purgare ratione? Deum quoque dicentem audi, quam populo cum beneuolentia inuocante placetur, & parcat. Quippe qui se excusans apud Ioanam Prophetam fruticis augmento cucurbitae, verba ad hunc modum faciat: Tu dolles super cucurbita, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret: Ego non parcam Niue ciuitati meae magnae, in qua habitant plures quam centum viginti millia hominum? Non sine re amplum populi numerum proposuit, sed ut intelligas plurimum eam pollere orationem, quae cum consensu agitur, & iugi concordia plurium hominum.

Oratio hominiam prece-dat.

Acto. 6.

2. Cor. 1.

Act. 12.

Ion. vii.

6 IDEM tom. 5. Lib. 1. de Orando Deum. Verum aliquis forsitan ex eorum numero, qui socordiae legnitiaeque dediti, nolunt attentè ac diligenter orare, persuasurus sit in hoc Deum illa verba dixisse: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui est in caelis. Atqui ego si crederem solam preceationem ad salutem nostram sufficere, non iniuria sermonem hunc nobis obijceret aliquis: Nunc cum profitear deprecationem caput esse bonorum omnium, basim ac radicem vitae frugiferae, non est quod quisquam illis verbis abutatur ad excusationem suae socordiae. Nec enim sola temperantia potest homini salutem adferre, si caetera desint bona, neque cura pauperum, neque benignitas, neque quicquam aliorum, quae cum virtute geruntur: sed oportet ut omnia simul concurrant in animas nostras. Ceterum precatio ceu radix & basis, omnibus caeteris subternitur. Neque secus ac nauem & domum, ea quae substrata sunt, validam reddunt, ac ne soluatur, continent: ita nostram vitam orandi studium continet, & ubique firmam reddit, adeo ut absque hoc nihil nobis boni possit contingere, neque quod ad salutem conducatur.

Matth. 7.

Oratio caput est bonorum omnium, & basis ac radix vitae frugiferae.

7 ORIGENES tom. 2. Contra Celsum, Lib. 8. Quare persuasum sit omnibus, Celsum haec nobis obijcere immeritis: sciatque, quod germanè Christiani, ne uisitatis quidem in sacra scriptura Dei nominibus utantur inter preceandum, sed Graeci Graecis, Romani Romanis, singulique praecetur propria lingua, Deumque celebrent pro viribus. Et omnium linguarum Dominus omnibus linguis precantes exaudit, tam variè loquentes haud secus, quam consonos (ut ita dicam) & unius vocis homines intelligens. Non est enim Deus Maximus vnus eorum, qui certam aliquam linguam sortiti sunt, siue Germanicam, siue barbaram, caeterarum ignari, nec solliciti de alienae linguae hominibus.

Quacunque lingua oratio fieri potest.

8 DIONYS. Areopagita Ecclesiasticae Hierarchiae, Cap. 7. Interprete Ambrosio Camaldunensi. At verò efficientes consecrationis preces, fas non est scripto interpretari: neque ipsarum arcanum, siue illas quae in his ex Deo sunt virtutes è secreto in publicum efferre. Sed sicuti nostra habet Sacrosancta Traditio, ubi eas secretioribus in structionibus hauseris, atque ad secretiorè habitum capacioremque intelligentiam diuino amore,

In Missa que ariana sunt, ne cuius ciet sacerdos.

amore, sacrisque actionibus consummatus euaseris, ad supremam ipsarum scientiam subueheris, diuina luce radiatus.

2 CHRYSOST. & Basilius, in liturgijs saepe vtuntur vocibus Graecis & Hebraicis, populo similiter respondente.

3 NICOLAUS Cabasilas, Lib. de Diuino altaris sacrificio, Cap. 15. (habetur tom. 4. sacra Bibliotheca) Propterea cum perfecit orationem (sacerdos) hanc causae allationem, quia & est in extrema parte, & est glorificatio, legit omnibus audientibus, vt omnes hymni participes accipiat, & Deus ab omni Ecclesia laudetur. Audiētes ergo, sunt hymni cum illo participes: postquam enim ille dixit, & glorificauit, fideles omnes, Amen, dicunt, & cum hoc verbo acclamant, omnes illius voces vt proprias sibi assumunt.

Cum populus respondet, Amen Sacerdotis voces vt proprias sibi assumit.

4 ET Cap. 21. Et cum hoc exclamauit, & glorificationem adiecit, cantandi hymni ter Sancti sacro populo hoc veluti signum proponit: & cum ipsi, vt mos est, glorificationi, Amen, subiecerint, hymnum incipiunt.

5 CONCIL. Lateranense sub Innocentio. III. Cap. 9. (Et habetur in Cap. Quonia, de offic. iudi. ordi.) Quoniam in pleriq; partibus intra eandem ciuitatem atq; diocēsum permixti sunt populi diuersarum linguarum, habentes sub vna fide varios ritus & mores, districtē precipimus, vt Pontifices huiusmodi ciuitatum siue diocēsum, prouideant viros idoneos, qui secundū diuersitates rituum & linguarū diuina officia illis celebrēt, & Ecclesiastica sacramēta ministrēt, instruendo eos verbo pariter & exemplo.

Vbi diuersarum sunt linguarum populi, diuerso idiomate docendi sunt.

6 CYPRIA. Sermone, de Oratione Dominica. Publica est nobis, & communis oratio: & quando oramus, non pro vno, sed pro populo toto oramus, quia totus populus vnum sumus. Deus pacis & concordiae magister, qui docuit vnitatem, sic orare vnum pro omnibus voluit, quomodo in vno omnes ipse portauit. Hanc orationis legem seruauerunt tres pueri in camino ignis inclusi, consonantes in prece, & spiritus consensione concordēs. Quod declarat Scripturae diuinæ fides; & cum docet, quomodo orauerint tales, dat exemplum quod imitari in precibus debeamus, vt tales esse possimus. Tunc, inquit, illi tres quasi ex vno ore hymnum canebant, & benedicebāt Dominum, loquebantur quasi ex vno ore, & nondum illos Christus orare docuerat, & idcirco

Publica oratio, communis pro omnibus debet esse.

Dan. 3.

orātib; fuit impetrabilis & efficax sermo, quia promerebatur Dominum pacifica, & simplex, & spiritualis oratio. Sic & Apostolos cū discipulis post ascensum Domini inuenimus orasse: Erant, inquit, perseverantes omnes vnanimis in oratione, cum mulieribus & Maria, quae fuerat mater Iesu, & fratribus eius. Perseuerabant in oratione vnanimis, orationis suae & instantiam simul, & concordiam declarantes. Quia Deus, qui in habitare facit vnanimis in domo, non admittit in diuinam & aeternam domum, nisi apud quos est vnanimis oratio. Et versus finem. Quando autem stamus ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis secularis & carnalis abscedat, nec quidquam tunc animus, quam id solum cogitet quod precatur. Ideo & sacerdos ante orationem praefatione praemissa, parat fratrum mentes dicēdo; Sursum corda: vt dum respōdet plebs; Habemus ad Dominum, ad moneatur nihil aliud se, quam Dominum cogitare debere.

Act. 1.

Psal. 67.

In oratione de Deo solū cogitādum.

2 AVGVST. tom. 2. Epist. 121. ad Probam, De Orando Deum, Cap. 12. Nam quālibet alia verba dicamus, quae affectus orantis vel praecedēdo format, vt clareat, vel cōsequendo attendit, vt crescat, nihil aliud dicimus quā quod in ista Dominica Oratione positum est, si rectē & congruenter oramus. Et post pauca. Vnde liberum est alijs atq; alijs verbis, eadem tamen in orando dicere, sed non debet esse liberū alia dicere.

Non alia sunt dicenda nisi quae in oratione Dominica continentur.

3 TERTVLLIANVS. Lib. de Oratione, Cap. 13. Sonos etiam vocis subiectos esse oportet, aut quantis arterijs opus est, si profono audiamur? Deus autem non vocis, sed cordis auditor est, sicut conspētor. Demonium oraculi Pithij: & mutum, inquit, intelligo, & non loquentem ex audio. Dei aures sonum expectant? Quomodo ergo oratio Ionæ de ventre ceti per tantā bestiae viscera ab ipsis abyssis per tantam aequoris molem ad caelum potuit euadere? Quid amplius referent isti, qui clarius adorant, nisi quod proximis obstrepunt? Imo prodendo petitiones suas, quid minus faciunt, quā si in publico orent?

Etiā sine voce audit Deus orationes nostras. Ion. 2.

4 IDEM in Apologetico aduersus gentes, Cap. 39. Corpus sumus de conscientia religionis, & disciplinae veritate, & spei foedere. Coimus in coetum & cōgregationē, vt ad Deū quasi manufacta precationibus ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata est.

Vnanimis oratio Deo valde gratā.

CHRYS.

5 CHRYSOST. tom. 5. Homil. 3. de Incomprehensibili Dei natura contra Anomeos. Vt supra, litera. D. autho. 3.

Rom. 8.

1 CHRYSOST. tom. 4. in Cap. 8. Ad Roman. Homilia. 14. Quod oraturi sumus, vt oportet, non nouimus. Hæc autem dixit, tum ostendens, magnoperè nos Spiritui curæ esse, tum illos docens non omnino existimare debere, ea vtilia esse, quae humanis cogitationibus vtilia videntur. Nā quandoquidem verisimile erat, illos inter flagella, inter exilia, inter sexcenta, quae parentur mala, requiē quærere, existimareq; sibi eam esse vtilem: tum autē hanc à Deo postulare gratiam: ait, Ne quae vobis vtilia videntur, ea omnino esse existimetis. Etenim ad id Dei auxilio egemus, vsq; adeo imbecillus est homo, ac per se nihil. Itaque dixit: Siquidem hoc ipsum, quid oraturi simus, sicut oportet, non nouimus. Vt enim amplius discipulum ignorantie pudeat suae, palam facit, & magistros in eadem ignorantia versari. Neque enim dixit: Non nouistis: sed, Non nouimus. Ac, quod ea non dixerit, modestiam praeferebat, per alia indicauit. Nam indefinenter in precibus suis Romam videre orabat, nec cum precaretur, id assequutus est. Praeterea, & pro stimulo sibi in carne dato: hoc est, pro periculis, saepenumero preces fudit, ac omnino voti incompos euasit. Quin & Moyses in veteri lege, obsecrans, Palaestinam vt videret: & Hieremias pro Iudæis supplicās, & Abraham pro Sodomitis.

Quod Spiritus sanctus suggererit, in oratione petendū est.

Rom. 1.

2. Cor. 12.

Deut. 34. Hier. 14. Gen. 18.

Deus solus docere potest vt se velit orari.

Matt. 7.

2 TERTVLLIANVS, Lib. de Oratione, Cap. 9. & 10. Deus solus docere potuit, vt se vellet orari. Ab ipso igitur ordinata religio orationis, & de Spiritu ipsius iam tunc cum ex ore Diuino ferretur, animata suo priuilegio ascendit in caelum commendans Patri, quae Filius docuit. Quoniā tamen Dominus prospētor humanarum necessitatum, seorsum post traditam orandi disciplinam, Petite, inquit, & accipietis: & sunt quae petantur pro circumstantia cuiusque, praemissa legitima & ordinaria oratione quasi undam ento, accidentium Ius est desideriorum, Ius est superstruendi extrinsecus petitiones: Cum memoria tamen praceptorum, ne quantum à praecipis, tantum ab auribus Dei longē simus. Memoria praceptorum viam orationibus sternit ad caelum.

3 CYPRIA. sermo. De Oratione Dominica, in initio: Quae enim potest magis spiritualis esse oratio quā quae à Christo nobis data est, à quo nobis & Spiritus sanctus datus est? Quae vera magis apud Patrem precatio, quā quae à Filio, qui est Veritas, ab eius ore prolata est? Vt aliter orare, quā docuit, non ignorantia sola fit, sed & culpa, quando ipse posuerit, & dixerit: Reijcitis mandatum Dei, vt traditionem vestram statuatis. Oremus itaque fratres charissimi sicut magister Deus docuit. Amica & familiaris oratio est Deum de suo rogare, ad aures eius ascendere Christi orationē. Agnoscit Pater Filij sui verba, cum precem facimus. Qui habitat intus in pectore, ipse fit & in voce.

Orationis Dominicae encomia.

Matt. 15.

Orandus Deus sicut Christus docuit.

Spirituali liter, non carnaliter orandum est.

Roma. 8.

An tribulationes sint nobis stiles, ignoramus.

1. Cor. 12.

4 AVGVST. tom. 2. Epistol. 121. ad Probam, de orando Deū. Cap. 12. Quisquis autē id dicit quod ad istā Euangelicā precē pertinere non possit, etiam si non illicite orat, carnaliter orat: quod nescio quē admodū non dicatur illicite, quādoquidē Spiritu renatos, non nisi spiritualiter decet orare.

5 ET Cap. 14. Adhuc est fortasse quod quæras, cur Apostolus dixerit: Quid enim oremus sicut oportet, nescimus. Neq; enim villo modo credendū est vel ipsum, vel quibus ista dicebat, Dominicā nescisse orationē. Cur ergo putamus hoc eū dixisse, quod nec temerē potuit, nec mendaciter dicere, nisi quia molestiae tribulationesque temporales plerunq; profunt, vel ad sanandum timorem superbiae, vel ad probandam, exercendamque patientiā, cui probata & exercitata clarior merces vberiorq; seruatur, vel ad quaecunq; flagellanda & abolēda peccata: tamen nos nesciētes quid ista profint, ab omni tribulatione optamus liberari? Ab hac ignorantia nec seipsum Apostolus ostendit alienū, nisi fortē quid oraret, sicut oportet, sciebat, qui quando in reuelationum magnitudine ne extolleretur datus est illi stimulus carnis Angelus Satanæ, qui eum colaphizaret: propter quod ter Dominum rogauit, vt eum auferret ab eo, utique sicut oportet nesciens quid oraret. Deniq; Dei responsum cur non fieret quod vir tantus orabat, & quare fieri non expediret, audiuit: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. In his ergo tribulationibus, quae possunt & prodesse & nocere, quod oremus sicut oportet, nescimus: & tamen quia dura, quia molesta, quia cōtra sensum nostrae infirmitatis sunt, vniuersali humana voluntate vt à nobis

hæc auferantur, oramus.

LE-

Pater noster qui es in caelis.

1 Sanctificetur nomen tuum.

2 Adueniat Regnum tuum.

3 Fiat voluntas tua, sicut in caelo, & in terra.

4 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

5 Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

6 Et ne nos inducas in tentationem.

7 Sed libera nos a malo, Amen.

DOCTOR.

An verò tres illæ, quæ primo loco recitatae sunt voces, petitionem aliquam conficiunt?

A DOLESCENS.

Minimè: sed ad cætera viam quandam sternunt, vt rectius ac sanctius excipiantur

DOCTOR.

Quid ita?

A DOLESCENS.

Deum in primis hîc Patrem nominamus ea ratione potissimum, qua summæ Trinitati creaturarum omnium Opifici tribui solet, a vt certissimam inde spem concipiamus, nihil ritè petitem ab eo illis negari solere, b qui suam omnem, tanquam filij Charissimi in eo, veluti in Optimo Parente, fiduciam constituunt.

DOCTOR.

Cur hunc Patrem nostrum vocas, & non meum?

A DOLESCENS.

Quòd eius opus sumus omnes c ab eo conditi, & Filij eius Iesu Christi, tanquam vnus corporis, inuicem membra, d cuius merito nostras omnes preces concipimus ac formamus: ac proinde quidquid à nobis hac tota orationis forma ab omni Parente flagitatur, id non priuato vnus, sed communi omnium nomine posci debet.

DO

a Deut. 32. Malach. 1. Matth. 11. & 23. Ioan. 20. 1. Cor. 6. Galat. 4. Hebr. 12. 1. Petr. 1. b Matt. 7. 11. & 21. Luc. 11. Ioan. 14. Rom. 8. Cyp. de orat. Dom. Aug. ad Prob. Tertul. de orat. Chryso. in Matt. Bernar. sup. Cant. c Gen. 1. Isai. 45. & 64. Psalm. 99. Malac. 2. Acto. 17. 2. Cor. 5. 1. Cor. 3. Galat. 6. Ephes. 4. Matth. 11. & 28. Rom. 8. & 14. 1. Corint. 6. & 12. Ephes. 5. Hebr. 2.

DOCTOR.

Cur illum in caelis, cum sit vbique, e potissimum interpellas?

A DOLESCENS.

Atqui ad potentiam & prouidentiam eius explicandam f nulla certior ratio iniri potuit. Nam cum in caelis ille, vnde omnia nostra bona delabuntur, imperet, facile nobis adesse potest: ac proinde speramus non inanem fore nostram petitionem apud eum in cuius manu sunt omnia constituta. g

DOCTOR.

Cum ergo ille nostrum omnium sit Pater, debet nos audire ac iuuare libenter. h Et cum solus in caelis dominetur, nos cupit seruare actueri potenter. i

AUTHORIT. SCRIPT.

A DEUTERO. Cap. 32. Nunquid nõ ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te?

MALAC. Cap. 1. Filius honorat Patrem, & seruus Dominum suum; si ergo Pater ego sum, vbi est honor meus? Et si Dñs ego sum, vbi est timor meus, dicit Dominus exercituum?

MATTH. Cap. 11. Confiteor tibi Pater Dñe caeli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater: quoniam sic fuit placitum ante te.

ET Cap. 23. Et patrẽ nolite vocare vobis super terrã: vnus est enim Pater vester, qui in caelis est.

IOAN. Cap. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.

PRIO. Ad Corin. Cap. 6. An nescitis quoniam membra vestra tẽplum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri? Empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

AD GALA. Cap. 4. Vt sup. Lect. 3. litera. H:

AD HEBR. Cap. 12. Tanquam filijs vobis offert se Deus, Quis enim filius, quẽ non corripit pater? Quòd si extra disciplinã

estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filij estis. Deinde patres quidẽ carnis nostræ, eruditores habuimus, & reuerentur eos: num multo magis obtemperabimus Patri spirituum, & viuemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suã erudiebant nos: hic autem ad id quod vtile est in recipiendo sanctificationem eius.

PRIO. Petri, Cap. 1. Et si patrem inuocatis eum qui sine acceptione personarum iudicat secundum vniuscuiusque opus: in timore, incolatus vestri tẽpore conuersamini.

B MATTH. Cap. 7. Vt sup. Lect. 1. lit. A. ET Cap. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiã vos.

ET Cap. 21. Vt sup. Lect. 2. lit. H.

LVC. Cap. 11. Vt sup. Lect. 1. lit. A.

IOAN. Cap. 14. Vt sup. Lect. 2. lit. I.

AD ROM. Vt sup. Cap. 1. Lect. 11. lit. E. & Cap. 2. Lect. 15. lit. C.

G GENES. Cap. 1. Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suã, ad imaginem Dei creauit illum, masculum & foeminam creauit eos.

ISAI. Cap. 45. Ego feci terram, & hominem creauit ego. Manus meæ tetenderunt caelos, & omni militiæ eorum mandauit.

ET Cap. 64. Et nunc Domine, Pater noster es tu, nos verò lutum: & fictor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.

P SAL. 99. Scitote quoniã Dominus, Dd ipse

3. Reg. 6. 2. Para. 6. Psal. 138. Isa. 66. Act. 7. et. 17. Heb. 4. f Exo. 19. Leuit. 26. Deut. 16. & 28. 3. Reg. 8. Dan. 2. Acto. 7. & 14. Rom. 1. Tertul. Apolog. cap. 30. g Gen. 33. Iob. 11. Psal. 23. Isa. 35. & 50. 1. Corinth. 2. 1. Tim. 6. Apocal. 1. & 17. h Matth. 6. Luc. 11. Ioan. 14. Roma. 8. 1. Petr. 1. i 3. Reg. 8. 2. Para. 6. Dan. 9.

ipse est Deus: ipse fecit nos & non ipsi nos.

MALAC. Cap. 2. Vt sup. Cap. 2. Lectio. 10. lit. D.

ACTO. Cap. 17. Vt sup. Cap. 1. Lect. 1. lit. A.

POST. Ad Corinth. Cap. 5. Si qua ergo in Christo noua creatura: vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua. Omnia autem ex Deo qui nos reconciliauit sibi per Christum: & dedit nobis ministeriū reconciliationis.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 3. Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus. Qui autem plantat, & qui rigat, vnum sunt. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.

AD GALAT. Cap. 6. In Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed noua creatura.

AD EPHES. Cap. 4. Vnus Dominus, Vna Fides, Vnū Baptisma, Vn⁹ Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.

D MATTH. Cap. 12. Dixit autem ei quidam, Ecce mater tua, & fratres tui foris stant querentes te. At ipse respondens dicens sibi, ait, Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.

ET Cap. 28. Tunc ait illis Iesus, Nolite timere. Ite nunciate fratribus meis vt eant in Galilæam, ibi me videbunt.

AD ROM. Cap. 8. Nam quos præsciuit & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui, vt ipse sit primogenitus in multis fratribus.

ET Cap. 14. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? Aut tu quare spernis fratrem tuum? ET. Non ergo amplius inuicem iudicemus. Sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum. ET. Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. 6. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis? Absit.

ET Cap. 12. Et si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudet omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.

AD EPHES. Cap. 5. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiã: quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius.

AD HEBR. Cap. 2. Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur: ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens, Nunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te. Et iterum; Ego ero fidens in eum. Et iterum; Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus.

LIB. 3. Reg. Cap. 6. Et habitabo in medio filiorum Israël, & non derelinquam populum meum Israël.

LIB. 2. Paralip. cap. 6. Vt sup. Cap. 2. Lect. 3. lit. F.

PSALM. 138. Quò ibo à Spiritu tuo? Et quò, à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: Si descendero in infernum, ades: Si sumptero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.

ISAI. Cap. 66. Hæc dicit Dominus, Cælum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum. Quæ est ista domus quæ ædificabitis mihi: Aut quis locus quietionis meæ?

ACTO. Cap. 7. Sed non Excelsus in manufactis habitat, sicut Propheta dicit: Cælum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum: Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? Et quis est locus quietis meæ.

ET Cap. 17. Vt sup. Cap. 1. Lectio. 1. litera. A.

AD HEBR. Cap. 4. Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.

F EXOD. Cap. 19. Moyses ascendit ad Deum, vocauitque eum Dñs de monte, & ait, Hæc dices domui Iacob, & annuntiabis filiis Israel. Vos ipsi vidistis quæ fecerim Ægyptijs, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis

cunctis populis: mea est enim omnis terra. Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israel. Venit Moyses & conuocatis maioribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandauerat Dominus. Responditque omnis populus simul: cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus.

LEVIT. Cap. 26. Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abiciet vos anima mea. Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque eritis populus meus.

DEUTER. Cap. 16. Immolabisque Phæse Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus, in loco quem elegit Dñs Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi.

ET Cap. 28. Si autem audieris vocem Domini Dei tui, vt facias atque custodias omnia mandata eius, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excellentiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra. Venientque super te vniuersæ benedictiones istæ, & apprehendent te: sicut tamen præcepta eius audieris. Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in agro, &c.

LIB. 3. Regum. Cap. 8. Vt supra, Lect. 3. litera. G.

DANIE. Cap. 2. Et ingressus est domum suam (Daniel) Ananiasque, & Misaeli & Azariæ socijs suis indicauit negotium: vt quærerent misericordiam à facie Dei cæli super sacramento isto, & non periret Daniel & socij eius cū cæteris sapientibus Babylonis. Tunc Danieli mysterium per visionem nocte reuelatum est, & benedixit Daniel Deum cæli, & ait, Sit nomē Dñi benedictum à seculo, & vsque in seculum: quia sapientia & fortitudo eius sunt.

ACT. Cap. 7. Cùm autem esset plenus Spiritu sancto, intēdēs in cælum vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei, & ait, Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei.

ET Cap. 14. Viri, quid hæc facitis? Et nos mortales sumus similes vobis homines, annunciantes vobis ab his vanis cœuerti ad Deum viuum qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt: qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra.

AD ROM. Cap. 1. Reuelatur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem

& iniustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit.

G GENES. Cap. 33. Dixitque Iacob, Noli ita obsecro: sed si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis. Sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius, & suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quæ donauit mihi Deus tribuens omnia.

IOB. Cap. 12. Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum, cùm ipse dederit omnia in manus eorum: Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris. Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit, in cuius manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis?

PSAL. 23. Domini est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo.

ISA. Cap. 35. Dicite pusillanimis, Confortamini, & nolite timere. Ecce Deus vester vltionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & saluabit vos.

ET Cap. 50. Nunquid abbreviata & paruula facta est manus mea, vt non possim redimere? Aut non est in me virtus ad liberandum?

PRIOR. ad Corin. Cap. 2. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est: vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.

PRIOR. ad Timoth. Cap. 6. Diuitibus huius sæculi præcipe nõ sublimè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum.

APOCAL. Cap. 1. Ego sum primus, & nouissimus, & viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum, & habeo clauem mortis & inferni:

ET Cap. 17. Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniam Dominus Dominorum est, & Rex Regum, & qui cū illo sunt, vocati, & electi, & fideles. Et mox Deus enim dedit in corda eorum, vt faciãt quod placitum est illi.

H MATTH. Cap. 6. Tu autem cùm oraueris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi:

tibi: Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt: putant enim q̄ in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis: scit enim Pater vester quid opus sit vobis antequam petatis eū. Sic ergo vos orabitis, Pater noster, &c.

L V C. Cap. 11. Vt sup. lit. B.
I O A N. Cap. 14. Vt sup. lit. B.
A D R O M. Cap. 8. Vt sup. lit. B.
P R I. Petri, Cap. 1. Vt sup. lit. A.

L I B. 3. Reg. Cap. 8. vt sup. lit. F. *Et dein de.* Insuper & alienigena qui nō est de populo tuo Israël, cum venerit de terra lōgin qua propter nomē tuū (audietur enim nomē tuū magnū, & manus tua fortis, & brachiū tuū extētū vbiq;) cum venerit ergo, & orauerit in hoc loco, tu exaudies in cōelo, & orauerit in hoc loco, tu exaudies in cōelo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena.

L I B. 2. Paralipo. Cap. 6. Quicumq; orauerit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est de cōelis, & propitiare. *Et ita sapius in sequentibus.*

D A N I E L. Cap. 9. Et orauī Dominū Deum meum, & confessus sum, & dixi, Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te & custodientibus mandata tua, &c.

A V T H O R I T. P A T R.

B C Y P R I A N. Sermone de Oratio-
ne Dominica. Vt sup. Lectione præcedenti litera. D. auctorit. 1. & litera. H. auctorit. 3.

2 A V G V S T. tom. 2. Epist. 121. ad Probam, de orando Deum, Cap. 12. Vt supra, Lect. Præcedenti, lit. D. auct. 2.

3 E T. Cap. 13. Fides ergo & Spes & Caritas, ad Deum perducunt orātem, hoc est, credentem, sperantem, desiderantem, & quæ petat à Domino in Dominica oratione, considerantem.

4 T E R T V L. Lib. de Oratione. Vt supra, Lect. præcedent. litera. H. auctorit. 2.

5 C H R Y S O S. tom. 2. Incerto auctore, in cap. 6. Matth. Homil. 14. in initio. Patrem se magis quam Dominum voluit dici, vt nobis magnam fiduciam daret ad petendum, & spem largam ad impetrandum: quia ferui non semper impetrant quod petunt. Nec enim semper ex bona conscientia, quæ iusta sunt, petunt. Nam frequenter ferui nō considerant quid ad vtilitatem Domini pertinet, sed ad suam: idēō non merentur semper audiri. Filij autē semper impetrant, quia ex bona conscientia, quæ iusta sunt, petunt: nec considerant magis quid ad vtilitatem suam pertinet, quam ad patris, idēō semper merentur audiri. Et tu filium Dei te credis, illa pete quæ & tibi expediunt accipere, & illum decet præstare.

6 B E R N A R. sermo. 15. Super cantica. Mihi dicitur oratio, cuius principium nomine dulci paterno, sequentium obtinendarum petitionum præbet fiduciam.

1 T E R T V L. in Apologetico aduersus gentes. Cap. 30. Vt supra Lect. præcedenti, litera. A. auctorit. 2.

Orans cum fide, & spe & caritate, exauditur.

Cur Christo, Pater iusserit dicere, nō Dominus.

Patris nomē fiducia præbet impetrādi.

L E C T I O V.

A D O L E S C E N S.

H O C iam sequitur: Sanctificetur nomen tuum.

D O C T O R.

Quid hīc exoras? An vt Deus euadat quā nunc est Sanctior?

A D O L E S C E N S.

Minimē. Nec enim sanctimonia eius ac probitas augeri aut minui potest: sed cum ab eo sæpe nobis significatum sit, nihil illi summo honore^b atque gloria esse maius, eaque duo augeri magno-

^a Exo. 15. Ios. 14.
1. Reg. 2. & 6.
Ioan. 17. Rom. 11.
^b Exo. 15. Isa. 42.
Mala. 1. Rom. 11.
Philip. 4. Apoca. 4.
1. Timot. 1. Cyp. de ora. Dom.

magnoperē atq; illustrari videntur cum eius maiestatem homines suspiciunt, adorant, venerantur, id his eū verbis oramus, vt suē ipse apud oēs maiestatis ac potentiae gradū ita tueatur, vt ab omnib⁹ vbiq; vnus omniū Creator ac summus Patres habeatur.

D O C T O R

Nihil'ne hīc tibi ac cæteris Christianis postulas?

A D O L E S C E N S.

Postulo maximē: nimirum vt studiosis sanctisq; actionibus toti mūdo declarem ac testatum relinquamus, quā præstantis ac sancti Patris filij simus. Vt enim honor patris est, filius sapiens: ita filius insipiens, patris est ignominia.^f

D O C T O R.

Hīc ergo tu gratiam, iustificationē, ac sanctimoniam tibi totiq; Ecclesie flagitas. Dic iam quod sequitur.

A D O L E S C E N S.

Adueniat regnum tuum.

D O C T O R.

Cedo quæ sit eius summa explicatio.

A D O L E S C E N S.

Hac nos Regni Dei voce, & hoc nomine, Spiritum Dei in primis intelligimus, quo s̄ in nobis solus ipse regnat, suæq; Legi pacatē nos subicit, quem toti quoq; Ecclesie vehementer precamur dari, vt eius consilij administrata, solā veritatē amplectatur. Rogamus item vt si quid aduersus hoc tã potēs Regnum infurgat, cōtinuò destruat. Postremò optamus vt Deus omnia sit in omnibus, nos^k quidem hīc in terris in illo, & in nobis ille per gratiam suam, donec Regnum illud cœleste consequamur, quod aduenire nobis tanquā laborū nostrorū finē, atq; ad eō mercedē, flagitamus.

D O C T O R.

Ergo'ne tu alicui ruinam ac perniciem imprecaris?

A D O L E S C E N S.

Non sanē: id ego solū postulo, vt peccatū, quo nullus nobis hostis est capitalior, destruat. Quod si Deus vi ac supplicio velit improborū conatus infringere, ne proficiant in peius, sanē non possumus eius voluntati non acquiescere: satius est enim paucos deleri, quā plurimos interire.

^c Exo. 14. 23. & 25.
Leuit. 11. Deut. 6.
10. 13. & 32.
Num. 14. Ios. 21.
& 24. 1. Reg. 6.
Matt. 4. Hebr. 12.
^d Exo. 20. Deut. 32.
Iudic. 7. 1. Reg. 17.
3. Reg. 18. Isa. 43.
Rom. 9. 1. Corin. 1.
Chrysol. in Matth. 6.
Cyp. vbi sup.
^e Exo. 15. 1. Reg. 2.
Matth. 5. Marc. 4.
Luc. 11. Philip. 1.
2. Thess. 1. Hebr. 2.
^f 1. Pet. 4. Eccl. 22.
Matt. 6. Rom. 2.
1. Thess. 3. & 5.
1. Pet. 1.

EX
OR
PR
ST
ET
ET
ET

^g Psalm. 22. 67. &
142. Luc. 9. et. 11.
Io. 3. Rom. 6. & 8.
1. Cor. 3. & 4. Gal.
5. Ephes. 1. & 4.
Philip. 2. & 4.
1. Pet. 1. 1. Ioan. 2.
Apoc. 12.
^h Isa. 32. Ioel. 2.
Dan. 7. Psalm. 2.
Matth. 1. & 18.
Isa. 66. Ioan. 15.
& 16. 1. Timot. 3.
Apoc. 11.
ⁱ 1. Cor. 15. 2. Cor. 10.
^k Ioan. 15. & 16.
Eph. 1. 1. Ioan. 2.
3. & 4.
^l Matt. 6. 11. 20. &
25. 1. Cor. 3. & 9.
2. The. 1. 1. Tim. 2.
^m Iudic. 5. Isa. 50. et
64. Dan. 9. Io. 8.
Rom. 6. Hebr. 12.
ⁿ Rom. 16. 2. Cor. 10.
Galat. 5.
^o Deut. 7. Matth. 13.
& 18. Marc. 9.
1. Corin. 6. Galat. 5.
Aug. epist. 50. ad Bo
nif.

AVTHORIT. SCRIPT.

A **EXOD.** Cap. 15. Quis similis tui in fortibus Dñe? Quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis, atque laudabilis, & faciens mirabilia?

I O S V E, Cap. 24. Dixitque Iosue ad populum: Non poteritis seruire Dño: Deus enim sanctus & fortis emulor est. nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis.

L I B. 1. Reg. Cap. 2. Non est sanctus, vt est Dominus: neq; enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.

E T Cap. 6. Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius? Et ad quem ascendet à nobis?

I O A N. Cap. 17. Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: vt sint vnum, sicut & nos.

A D R O M. Cap. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum Dñi? Aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in secula, Amen.

B **EXOD.** Cap. 15. Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Iste Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum.

I S A. Cap. 42. Ego Dominus, hoc est nomen meum: gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculpsitilibus.

M A L A C. Cap. 1. Vt sup. Lect. præcedenti, lit. A.

A D R O M. Cap. 11. Vt sup. lit. A.

A D P H I L I P. Cap. 4. Deo autè & Patri nro gloria in secula seculorū, Amen.

A P O C A L. Cap. 4. Et cum darent illa animalia gloriā & honorem & benedictionem sedenti super thronum, viuenti in secula seculorū: procidebāt viginti quatuor seniores ante sedētē in throno, & adorabāt viuentē in secula seculorū, & mittebant coronas suas ante thronū, dicentes: Dignus es Dñe Deus noster accipere gloriā & honore & virtutē, quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata sunt.

P R I O. ad Timoth. Cap. 1. Regi autem seculorū, immortalis, inuisibilis, Soli Deo honor & gloria in secula seculorum, Amen.

C **EXOD.** Cap. 14. Ego autè indurabo cor Ægyptiorum vt persequantur vos, &

glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius, & in curribus & in equitibus illius. Et scient Ægyptij quia ego sum Dñs, cū glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atque in equitibus eius.

E T Cap. 23. Non adorabis deos eorū, nec coles eos: Nō facies opera eorū, sed destrues eos, & confringes statuas eorū. Seruietisq; Dño Deo vestro, vt benedicā panibus tuis, & aquis, & auferam infirmitatē de medio tui.

E T Cap. 25. Facientq; mihi sanctuarium. Et habitabo in medio eorū: iuxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, & omnium vasorum, in cultū eius.

L E V I. Cap. 11. Ego. n. sum Dñs Deus vester: sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod mouetur super terrā. Ego. n. sum Dñs qui eduxi vos de terra Ægypti, vt esē vobis in Deū. Sancti eritis, quia ego sanctus sum.

D E V T. Cap. 6. Caue diligēter ne oblitiscaris Dñi qui eduxit te de terra Ægypti, de domo seruitutis. Dñm Deū tuū timebis, & illi soli seruiēs, ac per nomē illius iurabis.

E T Cap. 10. Dñs Deus vester ipse est Deus deorū, & Dñs dominatiū, Deus magnus, & potens, & terribilis, qui personā nō accipit, nec munera. Facit iudicium pupillo & viduæ, amat peregrinū, & dat ei victum atq; vestitū. Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenē in terra Ægypti. Dñm Deū tuū timebis, & ei seruiēs: ipsi adhærebis, iurabisq; in nomine illius. Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia, & terribilia quæ viderunt oculi tui.

E T Cap. 13. Dñm Deū vestrum sequimini, & ipsum time, & madata illius custodite, & audite vocē eius: ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis.

E T Cap. 32. Videte qd ego sim solus, & nō sit alius Deus præter me. Ego occidā, & ego viuere faciam: percutiā, & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere.

N V M E R. Cap. 14. Et ait Moyses ad Dñm. Vt audiāt Ægyptij de quorū medio eduxisti populū istū, & habitatores Terræ huius qui audierūt qd tu Dñe in populo isto sis, & facie videaris ad faciem, & nubes tua protegat illos, & in colūna nubis præcedas eos per diē, & in colūna ignis per noctem: quod occideris tantam multitudinem quasi vnum hominem, & dicant, Non poterat introducere populū in Terrā pro qua iurauerat: idcirco occidit eos in solitudine. Magnificetur ergo fortitudo Dñi sicut iurasti,

dicēs Dñs patiens, & multæ misericordiæ, auferēs iniquitatē & scelera, nullūq; innoxium derelinquens, qui visitas peccata patrum in filios in tertiā & quartā generationē. Dimitte obsecro peccatum populi tui huius secundum magnitudinē misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto vsque ad locum istum. Dixitque Dñs, Dimittē iuxta verbum tuum. Viuo ego: & implebitur gloria Dñi vniuersa terra.

I O S V E, Cap. 22. Absit à nobis hoc scelus, vt recedamus à Dño, & eius vestigia relinquamus extructo altari ad holocausta, & sacrificia, & victimas offerēdas, præter altare Dñi Dei nostri quod extructum est ante tabernaculum eius.

E T Cap. 24. Nūc ergo timete Dñm, & seruite ei perfecto corde atq; verissimo, & auferte deos quibus seruiērūt patres vestri in Mesopotamia & in Ægypto, ac seruite Dño.

L I B. 1. Reg. Cap. 6. Et dixerūt viri Bethsamitæ, Quis poterit stare in conspectu Dñi Dei sancti huius? & ad quē ascēdet à nobis?

M A T T. Cap. 4. Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana. Scriptū est enim: Dñm Deū tuum adorabis, & illi soli seruiēs.

A D H E B. Cap. 12. Itaq; regnū immobile suscipiētes, habem⁹ gratiā: per quam seruamus placētes Deo cū metu & reuerētia. Etenim Deus noster ignis consumens est.

D **EXOD.** Cap. 20. Et ait Moyses ad populum, Nolite timere, vt. n. probaret vos venire Deo, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis.

D E V T E. Cap. 32. Vt sup. lit. C.

I V D. Cap. 7. Dixitq; Dñs ad Gedeō, Multus tecū est populus, nec trades Madiā in manus eius: ne gloriētur cōtra me Israel, & dicat, Meis viribus liberatus sum.

L I B. 1. Reg. Cap. 17. Dixit autē Dauid ad Philisthæū, Tu venis ad me cū gladio, & hasta, & clypeo: ego autē venio ad te in nomine Dñi exercitūū, Dei agminū Israel, quibus exprobraisti hodie, & dabit te Dñs in manu mea, & percutiā te, & auferam caput tuum à te, & dabo cadauera castrorū Philisthij hodie volatilibus cœli & bestiis terræ, vt sciat omnis terra, quia est Deus in Israel. Et nouerit vniuersa Ecclesia hæc, quia non in gladio nec in hasta saluat Dñs: ipsi⁹ n. est bellū, & tradet eos in manus nostras.

L I B. 3. Reg. Cap. 18. Cūmq; iā tēpus esset, vt offerretur holocausta, accedens Elias propheta ait, Dñe Deus Abrahæ, & Isaac, & Israel, ostende hodie quia tu es Deus Israel,

& ego seruus tuus, & iuxta præceptum tuū feci omnia verba hæc. Exaudi me Domine, exaudi me, vt discat populus iste, quia tu es Dñs Deus, & tu conuertisti cor eorum iterum. Cecidit autē ignis Dñi, & vorauit holocaustū, & ligna, & lapides, puluerē quoq; & aquam quæ erat in aquæ ductu lambens. Quod cū vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait, Dñs ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.

I S A. Cap. 43. Et nunc hæc dicit Dñs Deus creās te Iacob, & formās te Israel: Nō li timere, quia redemi te, & vocaui te nomine tuo, meus es tu. Cū trāsieris per aquas, tecum ero, & flumina nō operient te. Cū ambulaueris in igne, non cōburēris, & flamma non ardebit in te. Quia ego Dñs Deus tuus sanctus Israel Saluator tuus.

A D R O M. Cap. 9. Dicit. n. scriptura Pharaoni, quia in hoc ipsum excraui te, vt ostendā in te virtutē meā, vt annūcietur nomen meū in vniuersa terra. **E T.** Quod si Deus, volens ostendere irā, & notā facere potentiam suam, sustinuit in multa patiētia vasa iræ apta in interitū, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam.

P R I. ad Cor. Cap. 1. Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapiētia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, vt quemadmodū scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriētur.

E X O. Cap. 15. Et murmurauit populus cōtra Moysen, dicēs, Quid bibemus? At ille clamauit ad Dñm, qui ostēdit ei lignū: quod cū misisset in aquas, in dulcedinē versē sunt. Ibi cōstituit ei præcepta atq; iudicia, & ibi tētauit eū dicens, Si audieris vocē Dñi Dei tui, & quod rectū est corā eo feceris, & obedieris mādatis eius, custodierisq; omnia præcepta illius: cunctū languorem quem posui in Ægypto, nō inducam super te. Ego enim sum Dominus Deus Sanator tuus.

L I B. 1. Reg. Cap. 2. Propterea ait Dñs Deus Israel, loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo vsq; in sempiternū. Nunc autē dicit Dñs, Absit hoc à me: sed quicumq; honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contempnunt me, erunt ignobiles.

M A T T. Cap. 5. Sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videāt opera vestra bona, & glorificēt Patrē vestrum qui in cœlis est.

M A R C. Capit. 4. Et dicebat illis, Nunquid venit lucerna, vt sub modio

ponatur, aut sub lecto? Nonne ut super candelabrum ponatur? Non est enim aliquid absconditum quod non manifestetur, nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.

L V C. Cap. 11. Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, nec sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumē videant. Lucerna corporis tui, est oculus tuus: si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. **V**ide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum: & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.

A D P H I L I P. Cap. 1. Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu, ut probetis potiora, ut sitis synceri, & sine offensa in diem Christi, repleti fructu iustitiæ per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei.

P O S T E R. Ad Theff. Cap. 1. In quo etiam oramus semper pro vobis, ut dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute, ut clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo, secundum gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

A D H E B R. Cap. 2. Ut sup. Cap. 1. Lect. 2. lit. B.

P R I. Petri, Cap. 4. Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

E C C L E S I A S T I C I, Cap. 22. Confusio patris est de filio indisciplinato.

M A T T. Cap. 6. Nolite ergo solliciti esse, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gētes inquirunt. Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis.

A D R O M. Cap. 2. Qui ergo alium doces, te ipsum non doces? Qui prædicas non furandum, furaris? Qui dicis non moechandum, moecharis? Qui abominaris idola, sacrilegium facis? Qui in Lege gloriaris, per prauaricationem Legis Deum inhonoras? Nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est.

P R I. Ad Theff. Cap. 3. Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem in inuicem, & in omnes: quemadmodum & nos

in vobis, ad confirmanda corda vestra sine querela, in sanctitate ante Deum & Patrem nostrum, in aduentu Domini nostri Iesu Christi, cum omnibus sanctis eius, Amen.

E T Cap. 5. Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehēdat. Omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei, non sumus noctis, neque tenebrarum.

P R I. Petri, Cap. 1. Ut sup. Cap. 2. Lect. 6. litera. B.

P S A L. 22. Dominus regit me, & nihil mihi deerit: In loco pascuæ ibi me collocauit.

E T. 67. Viderunt ingressus tuos Deus, in gressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.

E T. 142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuum Domine viuificabis me in æquitate tua.

L V C. Cap. 9. Dixitque ei Iesus, Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade annuncia Regnum Dei.

E T Cap. 11. Porro si indigito Dei eijcio demonia, profectio peruēnit in vos Regnum Dei.

I O A N. Cap. 3. Respondit Iesus & dixit ei, Amen, Amen dico tibi, nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre Regnum Dei.

A D R O M. Cap. 6. Nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam? Gratias autem Deo quod fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi estis. Liberati autem a peccato, serui facti estis iustitiæ.

E T Cap. 8. Ut sup. Cap. 1. Lect. 10. lit. A.

P R I O R. Ad Corinth. Cap. 3. Ut sup. Cap. 2. Lect. 9. lit. B.

E T Cap. 4. Non in sermone est Regnum Dei, sed in virtute.

A D G A L A. Cap. 5, Ut sup. Cap. 2. Lect. 8. lit. B.

A D E P H E S. Cap. 1. In quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius. **E T.** Et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

E T Cap. 4. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis.

A D P H I L I P P. Cap. 2. Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.

E T

E T Cap. 4. Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundum diuitias suas in gloria, in Christo Iesu.

P R I O. Petri, Cap. 1. Ut sup. Cap. 1. Lect. 1. lit. G.

P R I. Ioan. Cap. 2. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

A P O C A L. Cap. 12. Et audiui vocem magnam in caelo, dicentem, Nunc facta est salus, & virtus & Regnum Dei nostri, & potestas Christi eius.

I S A. Cap. 32. Ecce in Iustitia regnabit Rex, & Principes in iudicio præerunt.

I O E L. Cap. 2. Ut sup. Cap. 1. Lect. 12. litera. E.

D A N I E. Cap. 7. Ut supra, Cap. 1. Lect. 5. litera. H.

P S A L. 2. Ego autem constitutus sum Rex ab eo, super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum eius.

M A T T. Cap. 1. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.

E T Cap. 18. Ut sup. Cap. 1. Lect. 13. lit. M.

I S A. Cap. 66. Lætamini cum Hierusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio vniuersi qui lægetis super eam, ut suggatis & repleamini ab ubere consolationis eius: ut mulgeatis, & delitijs affluatis, ab omnimoda gloria eius.

I O A N. Cap. 15. Cum autem venerit Paraclitus quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis quia ab initio mecum estis.

E T Cap. 16. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcūque audiet loquetur, & quæ vêtura sunt annuntiabit vobis.

P R I. ad Timot. Cap. 3. Hæc tibi scribo, speras me ad te venire cito, si autem tarda uero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viuus, columna & firmamentum veritatis.

A P O C. Cap. 11. Et septimus Angelus tuba cecinit, & factæ sunt voces magne in caelo, dicentes, Factum est regnum huius mundi Domini nostri & Christi eius, & regnabit in secula seculorum, Amen.

I **P R I.** ad Cor. Cap. 15. Deinde finis: cum tradiderit Regnum Deo & Patri, cum euacua-

uerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem. Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius.

P O S T E. ad Cor. Cap. 10. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt: sed potentia Deo ad destructionem mitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, & in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.

I O A N. Cap. 15. Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.

E T Cap. 16. Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, Ego vici mundum.

A D E P H E S. Cap. 1. Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in caelestibus, in Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate.

P R I. **I O A N.** Cap. 2. Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est: in hoc scimus quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.

E T Cap. 3. Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum. **E T.** Qui seruat mandata eius, in illo manet & ipse in eo, & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu quem dedit nobis.

E T Cap. 4. In hoc cognoscimus quoniam in ipso manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis. Et nos vidimus & testificamur, Quoniam Pater misit Filium suum Saluatorem mundi. Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est Filius Dei: Deus in eo manet, & ipse in Deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitati quam habet Deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

L M A T-

L MATH. Cap. 6. Quærite ergo primum Regnū Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adjicientur vobis.

E T Cap. 11. A diebus autem Ioannis Baptistæ usque nunc, Regnum cœlorū vim patitur, & violenti rapiunt illud.

E T Cap. 20. Simile est Regnum cœlorum homini patrifamilias qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suā. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. **E T**. Voca operarios, & redde illis mercedem.

E T Cap. 25. Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnū à constitutione mundi.

P R I O R. Ad Cor. Cap. 3. Vnusquisq; autē propriam mercedē accipiet, secundū suum laborem.

E T Cap. 9. Nescitis quōd ij qui in studio currunt, omnes quidē currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite vt comprehendatis. Omnis autem qui in agone contēdit, ab omnibus se abstinet: & illi quidē vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.

P O S T E. ad Theſſal. Cap. 1. Vt sup. Cap. 2. Lect. 6. lit. C.

P R I. Ad Timot. Cap. 3. Et manifestē magnum est pietatis sacramētum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptū est in gloria.

M IVDITH. Cap. 5. Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui. Quotiescunq; autē præter ipsum Deum suum, alterum coluerunt, dati sunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium. **E T**. Deus enim illorum odit iniquitatem. Nam & ante hos annos cum recessissent à via, quam dederat illis Deus, vt ambularet in ea, exterminati sunt prælijs à multis nationibus, & plurimi eorū captiui abducti sunt in terram non suam.

I S A. Cap. 50. Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram.

E T Cap. 64. Et facti sumus vt immundus, omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ. Et cecidimus quasi folium vniuersi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. Non est qui inuocet nomen tuum: qui consurgat & teneat te: abscondisti faciem tuā à nobis, &

allisti nos in manu iniquitatis nostræ.

D A N I. Cap. 9. Propter peccata enim nostra & iniquitates Patrum nostrorū, Hierusalem & populus tuus in opprobriū sunt omnibus per circuitum nostrum.

I O A N. Cap. 8. Dixit ergo iterum eis Iesus, Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini.

A D R O M. Cap. 6. Non ergo regnet peccatū in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius. Sed neq; exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato.

A D H E B R. Cap. 12. Ideoq; & nos tantam habentes impositam nubem testiū, deponentes omne pondus, & circumstantes nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.

N **A D R O M A N**. Cap. 16. Sed vos sapientes esse in bono, & simplices in malo. Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter.

P O S T E R. Ad Corint. Cap. 10. Vt sup. præ, litera. I.

A D G A L A T. Cap. 5. Ego confido in vobis in Domino, quōd nihil aliud sapitis: Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicūq; est ille. Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo euacuatum est scandalum Crucis. Vtinam & abscindantur qui vos conturbant.

D E V T E R. Cap. 7. Deuorabis omnes populos quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcat eis oculus tuus: nec seruias dijs eorum, ne sint in ruinam tibi.

M A T T H. Cap. 13. Sicut ergo colliguntur zizania, & igne comburuntur: sic erit in consummatione seculi. Mittet Filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.

E T Cap. 18. Qui autem scandalizauerit vnum depusillis istis qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à scandalis: necesse est enim vt veniant scandala: verū tamen væ homini illi per quem scandalum venit. Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & projice abs te. Bonum est tibi ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, vel duos

pedes

pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Bonum tibi est vnum oculum habentem in vitā intrare, quàm duos oculos habentem, mitti in gehēnā ignis.

M A R C. Cap. 9. Et quisquis scandalizauerit vnum ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur. Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illam: bonum est tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentē ire in gehēnā, in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Quōd si oculus tuus scandalizat te, erue eum: bonum est tibi luscū introire in Regnū Dei, quàm duos oculos habentē mitti in gehennam ignis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

P R I O R. ad Corint. Cap. 6. Vt sup. Cap. 1. Lect. 5. lit. I.

A D G A L A T. Cap. 5. Vt sup. Cap. 2. Lect. 8. lit. B.

AUTHORIT. PATR.

B **C Y P R I A**. sermo. de Oratione Dominica. Post hoc dicimus: Sanctificetur nomen tuū. Non quōd optemus Deo vt sanctificetur orationibus nostris, sed quōd petamus ab eo vt nomen eius sanctificetur in nobis. Cæterum à quo Deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? Sed quia ipse dixit: Sancti estote, quoniam ego Sanctus sum: ideō petimus & rogamus, vt qui in Baptismo sanctificati sumus, in eo quo esse coepimus, perseueremus: & hoc quotidie deprecamur. Opus est enim nobis quotidiana sanctificatione, vt qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione assidua repurgemus.

D **I C H R Y S O S T**. tom. 2. in Matth. 6. Homil. 14. incerto authore. Quomodo sanctificatur ab homine qui sanctificat

homines? Aut quod sanctū est, vt quid sanctificatur? Sed in se quidem sanctum est, hoc autem quæritur, vt sanctificetur in nobis, id est, vt nos illum sanctificemus in nobis, vt cum nos illum sanctificauerimus in nobis, tunc ille nos sanctificet in se. Nam qui non sanctificat Deum, non sanctificatur à Deo. Sanctificamus autē Deum in nobis, quando scientes eum sanctum timemus, & sollicitē vigilamus ne violemus sanctitatem nominis eius in nobis per opera nostra mala.

2 C Y P R I A. Sermo. de Oratione Dominica. Vt sup. lit. B.

1 A V G V S T. tom. 2. Epistola. 50. ad Bonifacium Comitem. Quis est tam demens qui neget istis debuisse per iussa imperialia subueniri, vt de tanto eruerentur malo, dum illi quos timebant, timere coguntur, & eodē timore aut etiā ipsi corriguntur, aut certē, cum se correctos esse confingunt, correctis parcunt à quibus antea timebantur? Si autem seipos occidere voluerint, ne illi qui liberandi sunt, liberentur, & eo modo liberantium terrere pietatem, vt dum timetur ne quidam perditū pereant, non eruantur perditioni, qui vel iam nolebant perire, vel coerciti poterant non perire. Quid hinc agit charitas Christiana, præsertim cum illi qui suas mortes voluntarias & furiosas minantur, in populorum liberandorum comparatione perpauca sint? Quid agit ergo fraterna dilectio, Vtrum dum paucis transitorios ignes metuit caminorum, dimittit omnes æternis ignibus gehennarum: & tam multos vel iam volentes, vel postea non valentes perpetuam, relinquit in interitum sempiternum, cauendo ne quidam voluntario moriantur interitu, qui viuunt ad impedimentum salutis aliorum, quos non permittūt secundum Christi doctrinam viuere, vt eos doceant quocunq; tempore secundum consuetudinem doctrinæ diabolicæ ad eas quæ in illis modo timentur mortes voluntarias

festinare: an potius conseruat quos potest, & si sponte pereant quos conseruare non potest?

Dei nomen
quo pacto
sanctifican-
dum.

Satis est
paucos, quā
plurimos in
terire.

DOCTOR.

QUID tertia iam petitione vis exorare dum ais, *Fiat voluntas tua sicut in celo, & in terra?*

ADOLESCENS.

Planè cum hoc in primis nostræ voluntatis vitium^a esse intelligamus, vt prauis naturæ nostræ cupiditatibus tanquàm stimulis excitata, Diuinæ legi ac voluntati sæpè sit rebellis, Patrè nostrum oramus, vt hos impetu sita coërceat, & prauos animi motus frangat, ^b vt semper eius voluntati pareamus. Deinde cū nobis certò constet, nihil nobis euenire posse, quod eius vel voluntate non fiat, vel nutu^c contingat, rogamus vt omnia quæcunq; tandem ea sint, prout decernit, fiant, sed ad honorè tamen eius ac salutis nostræ incrementum: perficiatq; ne de eius singulari, & occulta tamen prouidentia ratione, vnquam vel dubitemus, vel conqueramur.

DOCTOR.

Et quid hoc significat: *Sicut in celo & in terra?*

ADOLESCENS.

Primò, vt nihil sit omnium quæ sunt in rerum natura, quod voluntatem eius impediatur, sed præceptis ac imperio eius pareant creature omnes in celo & in terra. Deinde vt tã accuratè, quoad fieri tamen potest, voluntatè eius homines hinc in terris sequantur ac impleant, quàm ij^d qui in coelis agunt eam exactè venerantur ac perficiunt.

DOCTOR.

Sed est ne qui Dei Optimi Maximi volutati possit resistere?

ADOLESCENS.

Minimè. Omnibus enim illa tandem leges statuet^e ac imperabit. Sed quoniam improbi homines huic Diuinæ voluntati aliquando reluctari videntur, precamur obnixè, vt eorum studia ac prauæ voluntates ita perfringantur, vt solum in illis bene agendi studium videatur superesse.

DO-

DOCTOR.

Non itaque à Deo cogimur ad malum.

ADOLESCENS.

Apage. Cogere enim quomodo nos posset is ad vitium, ^f qui cum vitio natura ipsa pugnat? Lasciuitre quidem ad tempus, & liberius præuaricari homines, suaq; libertate vti finit, ^g ad explendas insanas cupiditates, sed ijs aliquando tandem mercedem pro eorum meritis est redditurus.

DOCTOR.

Nobis ergo est arbitrium liberum.

ADOLESCENS.

Est sanè: tametsi primi parentis peccato ita elanguidum, vt nisi Dei gratia fulciatur, præ nimia infirmitate ad iustitiam ac virtutem Christianam ægrè possit accedere. ^h Cū verò diuinus ille fauor ac benevolentia nobis opem nostram ac vires confirmarit, nihil nobis inaccessum ac impossibile putamus esse, sed digna vocatione nostra opera exercentes, ac cœlestibus documentis obedientes, ea quæ per baptismum beneficia accepimus, quotidie exaugemus atque amplificamus.

DOCTOR.

Nos ergo non de nobis ipsis ita vnquam diffidemus, ac si Deus Optimus Maximus aut vi ac violentia celo nos assereret, aut crudeli quodam furore percitus, pœnis æternis mulcicaret, antequàm non exigua vitæ nostræ flagitia illum ad id prouocarent.

ADOLESCENS.

Rectè: Dei enim prædestinatio, quæ prima est salutis nostræ causa, ⁱ hoc exigit maximè, vt postquam ad veritatis lucem vocati accesserimus, vitã religionis & ^k vocatione nostra dignam traducamus, antequàm tuta ac secreta nobis esse possit spes gloriæ.

E C A V-

AVTHORIT. SCRIPT.

A GENES. Cap. 6. Videns autē Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tēpore, pœnituit eū quod hominem fecisset in terra.

HIEREM. Cap. 7. Et non audierūt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt in voluptatibus, & in prauitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum, & non in antē, à die qua egressi sunt patres eorum de Terra Ægypti vsque ad diem hāc.

MATTH. Cap. 25. Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait, Domine scio quia homo durus es, metis vbi non seminasti, & congregas vbi non sparsisti, & timens abij & abscondi talentum tuum in terra, ecce habes quod tuum est. Respondens autem Dominus eius, dixit ei: Serue male, & piger, sciebas, quia meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi: oportuit ergo te committere pecuniam meam nummularijs, & veniens ego recepissem vtique quod meum est cum vsura.

AD ROM. Cap. 1. Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

ET Cap. 3. Causati enim sumus Iudeos & Græcos, omnes sub peccato esse, sicut scriptum est: Quia non est iustus quisquam, non est intelligens, non est requirens Deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum non est vsque ad vnum.

ET Cap. 7. Vt sup. Cap. 2. Lectio. 13. lit. A. & Lect. 14. lit. C.

AD GALA. Cap. 5. Vt sup. Cap. 2. Lect. 8. lit. B.

B DEUTERONOM. Cap. 29. Vocauitque Moyses omnem Israel, & dixit ad eos, Vos vidistis vniuersa quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni & omnibus seruis eius, vniuersæque terræ illius, tentationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa portentaque ingentia: & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ possunt audire vsque in præsentem diem, &c. Custodite ergo verba pacti huius, & implete ea, vt cognoscatis vniuersa quæ facitis.

PSALM. 50. Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ, & exultabit lingua mea iustitiam tuam.

ECCLESIASTICI, Cap. 23. Domine Pater & Dominator vitæ meæ, ne derelinquas me in consilio eorum: nec finas me cadere in illa exprobratione. Quis superponit in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiæ, vt ignorantibus eorum non parcant mihi, & non appareant delicta eorum, & ne adincrecant ignorantia meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundant, & incidam in cōspectu aduersariorū meorū, & gaudeat inimicus meus? Domine Pater, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu illorum. Extollentiam oculorū meorum ne dederis mihi, & omne desiderium auerte à me. Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, & animæ irreuerenti & infructuæ ne tradas me.

ISA. Cap. 58. Vt sup. Cap. 2. Lect. 6. litera. D.

HIERE Cap. 7. Quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocaustorum & victimarū. Sed hoc verbum præcepi eis, dicens, Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via quam mandavi vobis, vt bene sit vobis.

POSTE. Ad Corinth. Cap. 10. Vt sup. Lect. præced. lit. N.

IVDITH. Cap. 8. Humiliemus illi animas nostras, & in spiritu constituti humiliato, seruiēt es illi, dicamus flētes Dño, vt secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum citò misericordiam suam.

LIB. 1. Regum, Cap. 2. Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat: suscitatur de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem, vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.

IOB. Cap. 1. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum.

ECCLESIASTICI, Cap. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Adiecit mandata & præcepta sua: si volueris mandata seruare, cōseruabūt te, & in perpetuū fidem

fidem placitam facere. Apposuit tibi aquā & ignem: ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi, quoniam multa sapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes sine intermissione.

HIEREM. Cap. 42. Et illi dixerunt ad Hieremiam, Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non iuxta omne verbum in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus: siue bonum siue malum, voci Domini Dei nostri ad quem mittimus te, obediemus: vt bene sit nobis cū audierim⁹ vocē Dñi Dei nostri.

MATTH. Cap. 6. Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa.

ET Cap. 10. Nonne duo passeris afferunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro?

IOAN. Cap. 19. Respondit Iesus, Nō haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper.

AD ROM. Cap. 13. Non est enim potestas nisi à Deo.

ET Cap. 14. Viuo ego dicit Dominus, quoniā mihi flestetur omne genu: & omnis lingua confitebitur.

POSTER. Ad Theffalo. Cap. 1. In quo etiam oramus semper pro vobis, vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis & opus fidei in virtute, vt clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi.

AD HEBR. Cap. 12. Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt recusantes eum qui super terram loquētē nobis, auertimus: cuius vox mouit terrā tunc: nunc autē reprimittit dicens, Adhuc semel: & ego mouebo non solū terrā, sed & cœlū. Quod autē, Adhuc semel, dicit: declarat mobiliū translationē tāquā factorū, vt maneāt ea quæ sunt immobilia: Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiā, per quam seruiamus placentes Deo cum metu & reuerentia. Etenim Deus noster ignis consumens est.

PRI. Petri, Cap. 3. Melius est enim vt bene facientes (si voluntas Dei velit) pati, quàm malefacientes.

APOC. Cap. 2. Ecce mittā eā in lectū, & qui mechantur cum ea, in tribulatione

maxima erūt, nisi pœnitentiā ab operibus suis egerint: & filios eius interficiā in mortem, & sciēt omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes & corda, & dabo vnicuique vestrum, secundum opera sua.

PSAL. 102. Benedicite Dño oēs Angeli eius: potētes virtute, faciētes verbū illius, ad audiendam vocē sermonū eius. Benedicite Dño omnes virtutes: ministri eius qui facitis voluntatē eius. Benedicite Dño omnia opera eius: in omni loco dñationis eius, benedic anima mea Domino.

ECCLESIASTICI. Cap. 23. Nihil melius est, quā timor Dei: & nihil dulcius, quā respicere in mādatis Dñi. Gloria magna est sequi Dñm: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

ISA. Cap. 45. Vx qui cōtradicit ficto-ri suo, testa de Samijs terræ. Nūquid dicit lutum figulo suo, Quid facis, & opus tuum absq; manibus est? **ET.** Mihi curuabitur omne genu.

AD ROM. Cap. 8. Vanitati creatura subiecta est non volens, sed propter eū qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.

ET Cap. 11. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura: quēadmodum interpellat Deum aduersum Israel: Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderūt, & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. Sed quid dicit illi Diuinū responsum? Reliqui mihi septem millia viro- rum, qui non curauerunt genua Baal.

PRIO. ad Cor. Cap. 15. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cū autē dicat, Omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eū qui subiecit ei omnia. Cū autē subiecta fuerint illi omnia, tūc & ipse Filius subiectus erit ei qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus.

AD Coloff. Cap. 1. In ipso cōdita sunt, vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principat⁹, siue Potestates: omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.

AD HEBR. Cap. 4. Et nō est vlla creatura inuisibilis in cōspectu eius. Omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius ad quē nobis sermo.

APOCA. Cap. 5. Et omnē creaturam quæ in cœlo est, & super terrā, & sub terrā, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes

audiui dicentes: Sedēti in throno, & Agno, benedictio & honor & gloria & potestas in secula seculorum.

E GENE. Cap. 50. Quibus ille respondit, Nolite timere. Num Dei possumus resistere voluntati?

N V M E. Cap. 22. Respondit Balaam: Si dederit mihi Balac plenā domū suā argenti, & auri, non potero immutare verbū Dñi Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar. *Et in fine.* Nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

P S A L. 75. Tu terribilis es, & quis resistet tibi?

P R O V E R. Cap. 30. Tria sunt quę bene gradiuntur, & quartum quod incedit feliciter: leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum: gallus succinctus Iumbos: & aries, nec est Rex qui resistat ei.

I S A. Cap. 47. Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum: ultionem capiam, & non resistet mihi homo.

D A N. Cap. 7. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnū, & omnes populi, tribus, & linguę ipsi seruient: potestas eius, potestas æterna, quę non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

A D R O M. Cap. 9. Dicis itaq; mihi, Quid adhuc queritur? Volūtati enim eius quis resistit?

P R I. ad Cor. Cap. 15. Quod feminas, nō corpus quod futurū est, feminas, sed nudum granum, vt putā tritici, aut alicuius ceterorum, Deus autem dat illi corpus sicut vult, & vnicuiq; seminū propriū corpus.

A D P H I L. Cap. 2. Deus est enim qui operatur in vobis, & velle, & perficere, pro bona voluntate.

A P O C. Cap. 15. Quis non timebit te Dñe, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es, quoniā omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniā iudicia tua manifesta sunt.

F **E X O D.** Cap. 23. Infontem & iustum non occides, quia auerfor impium.

D E V T E. Cap. 25. Non habebis in faculo diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. Pondus habebis iustū & verum, & modius æqualis & verus erit tibi. vt multo viuas tēpore super Terrā quā Dñs Deus tuus dederit tibi. Abominatur. n. Dñs tuus eū qui facit hæc, & auerfatur omnem iniustitiam.

E T Cap. 33. In dextera eius ignea Lex. Dilexit populos: oēs sancti in manu illius

sunt: & qui appropinquāt pedibus eius, accipient de doctrina illius. **E T.** Non est Deus alius, vt Deus rectissimi: ascēsor cœli auxiliator tuus.

P S A L. 44. Dilexisti iustitiam: & odisti iniquitatem.

P S A L. 50. Ecce enim veritatem dilexisti, incerta & occulta sapientię tuę manifestasti mihi.

P S A L. 54. Præcipita Dñe, & diuide linguas eorum: quoniā vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.

E C C L E S I A S T I C I, Cap. 15. Oculi Dñi ad timētes eū, & ipse agnoscit omnē operā hominis. Nemini mādauit impiē agere, & nemini dedit spacium peccandi.

P R O V E R B. Cap. 6. Sex sunt quę odit Dñs, & septimum detestatur anima eius: oculos sublimes, &c.

I S A. Cap. 1. Lauamini, mundi estote, auferite malū cogitationū vestrarum ab oculis meis. Quiescite agere peruerfē, discite bene facere.

A D R O M. Cap. 1. Repletos omnī iniquitate, &c. Deo odibiles, &c.

A P O C A. Cap. 2. Habeo aduersus te pauca: quia habes illic tenētes doctrinā Balaā, qui docebat Balac mittere scādalum corā filijs Israel, edere & fornicari: ita habes & tu tenētes doctrinā Nicolaitarum. Similiter poenitentiā age: si quo minus veniā tibi citō, & pugnabo cū illis in gladio oris mei.

P S A L. 72. Veruntamē propter dolos posuisti eis, deiecisti eos dum alleuarētur. Quomodō facti sunt in desolationē? Subitō defecerūt, perierūt propter iniquitatē suā.

S A P. Cap. 5. Quid nobis profuit superbia? Aut diuitiarū iactātia quid contulit nobis? Trāsierunt omnia illa tāquā vmbra, &c. Sic & nos nati cōtinuō defiuimus esse, & virtutis quidem nullū signum valuimus ostendere: in malignitate autē nostra consumpti sumus. Talia dixerūt in inferno hi qui peccauerunt: quoniā spes impij tanquā lanugo est, quæ à vento tollitur, &c.

H I E R E. Cap. 12. Iustus quidem es tu Dñe si disputē tecum: verū tamen iusta loquar ad te. Quare via impiorū prosperatur bene est omnibus qui prauaricātur, & iniquē agunt? Plantaſti eos, & radicē miserūt, proficiunt, & faciunt fructum: prope es tu ori eorum, & lōgē à renibus eorum. Et tu Dñe nosti me, vidisti me, & probasti cor meū tecū: congrega eos quasi gregem ad vitam, & sanctifica eos in die occisionis.

H G E-

H **G E N E.** Cap. 4. Non ne si benē egeris, recipies: sin autem malē, statim in foribus peccatum tuum aderit? Sed sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius,

D E V T. Cap. 30. Testes inuoco hodie cœlum & terram, quod proposuerim vobis vitā & bonū, benedictionē & maledictionē: elige ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuum, & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas.

E C C L E S I A S T I C I, Cap. 15. Vide sup. lit. C.

P R I. Ad Cor. Cap. 15. Vbi est mors victoria tua? Vbi est inors stimulus tuus? Stimulus autē mortis peccatū est, virtus verò peccati, Lex: Deo autem gratias qui dedit nobis victoriā per Dñm nostrū Iesum Christū. Itaq; fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles, abūdātes in opere Dñi semp, sciētes q̄ labor vester nō est inanis in Dño.

A P O C. Cap. 3. Ecce sto ad ostiū & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.

A D R O M. Cap. 8. Nā quos præsciuit & prædestinavit cōformēs fieri imaginis Filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit. Quos autem iustificauit, illos & glorificauit.

A D E P H E S. Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 1. lit. E.

A D C O L O S. Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 1. lit. H.

K **P R I.** Ad Tim. Cap. 1. Gratias ago ei qui me cōfortauit in Christo Iesu Dño nro: quia fidelē me existimauit, ponēs in ministerio. Qui prius blasphemus fui & persecutor, & cōtumeliosus. Sed misericordiā Dei consequutus sum, quia ignorās feci in incredulitate mea. Superabundauit autem gratia Dñi nostri cū fide & dilectione quæ est in Christo Iesu. *Et vide sup. Cap. 1. Lect. 14. lit. C.*

P O S T. Petri, Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 17. lit. B.

L I B. 1. Reg. Cap. 2. Quicumq; honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

T O B. Cap. 3. Hoc autē pro certo habet omnis qui te colit, q̄ vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autē in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in corruptione fuerit, ad misericordiam venire licebit.

P S A L. 94. Quadraginta annis offēsus fui generationi illi, & dixi, semper hi errant corde. Et isti nō cognouerunt vias meas: vt

iuravi in ira mea, si introibūt in requiē meā.

S A P. Cap. 1. Custodite ergo vos à mururatione, quæ nihil prodest, & à detractio ne parcite linguę, quoniā sermo obfcurus in vacuū non ibit: Os autē quod mentitur, occidit animā. Nolite zelare mortē in errore vitæ vestræ, nec acquiratis perditionē in operibus manuum vestrarū: quoniā Deus mortē nō fecit, nec letatur in perditione viuorū.

E Z E C H. Cap. 6. Et recordabūtur mei liberati vestri, in gētib⁹ ad quas captiui ducti sunt: quia cōtriuī cor eorū fornicans, & recedēs à me, & oculos eorū fornicātes post idola sua: & displicebūt sibi met super malis quę fecerāt in vniuersis abominationibus suis.

O S E. Cap. 13. Perditio tua Israel: tantummodò in me auxilium tuum.

M A T T. Cap. 20. Simile est Regnū cœlorum homini patrifamilias qui exijt primo mane cōducere operarios in vineā suā. Conuentione autē facta cū operarijs ex denario diurno, misit eos in vineā suā. Et egressus circa horā tertiā, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis, Ite & vos in vineā meā, & quod iustū fuerit dabo vobis. Illi autē abierunt. Iterū autē exijt circa sextam & nonā horā, & fecit similiter. Circa vndecimā verò exijt, & inuenit alios stātes, & dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi? Dicūt ei, quia nemo nos conduxit: Dicit illis, Ite & vos in vineā meam. Cū sero autē factū esset, dicit Dñs vineę procuratori suo, voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsq; ad primos.

A D E P H E S. Cap. 2. Vt sup. Cap. 1. Lect. 17. lit. E.

A D P H I L. Cap. 3. Vnum autē quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad eā verò quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.

P R I. ad Thessa. Cap. 4. Vt sup. Cap. 1. Lect. 15. lit. A. *Et deinde.* Non enim vocauit nos Deus in immūditiam, sed in sanctificationem.

A D H E B. Cap. 4. Timeāmus ergo ne fortē relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex vobis deesse. Etenim & nobis nunciatū est quē admodum & illis. Sed nō profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex ijs quę audierunt. *Et vide sup. Cap. 2. Lect. 6. lit. C. in initio.*

E T Cap. 10. Vt sup. Cap. 1. Lectio. 9. lit. I.

P O S T E. Petri, Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 13. lit. N. & Lect. 17. lit. B.

A 1 CHRYSOST. tom. 4. in Cap. 7. ad Roman. Homil. 13. Exponens illa

Rom. 7.

Omnia culpa voluntas eius est.

Verba, Non quod volo bonum hoc ago, &c. Vides ut tum animæ, tum carnis naturam criminibus liberans, omnem culpam in scelera tam transfudit actionem? Nam si anima à malo abhorret, liberata illa est: & si id minimè perpetrat liberatur & corpus: ac quæcunq; culpa esse potest, ea omnis voluntatis est. Neque enim vnum idemque sunt animæ natura, & corporis, & voluntatis: sed illa quidē sunt Dei opera, hoc autem ex nobis ipsis exoritur motus, quocunq; deducere illum voluerimus. Voluntas enim res est à Deo in fita: at huiusmodi voluntas, nostrū & mentis nostræ opus est.

Natura nostra à Deo creata est bona, sed vitio nostro mala facta est.

2 AVGVST. tomo. 7. contra Pelagianos Hyponosticon, lib. 4. In initio. Nos autem libidinem non naturale bonum, sed naturale malum dicimus, credimusq;. Naturale autem malum sic dicimus, non quia sit naturæ, Deo Opifice, congenitum, sed quod à peccante natura transferit in peccatricem naturam, id est, quod sit peccantis naturæ vitium, non ipsa natura. Omne enim malū, non est natura, sed actus accidens defectu boni. Quamobrē, quod natura non est, Deus non fecit, quia natura est omne quod fecit. Hoc ergo malo, in Adam, qui malè bonum illicitum concupiuit, (vt dixi) humana natura est vitiosa, quod omnis trahit ex semine natus. Et deinceps per totum librum.

Libido quid sit.

3 IDEM tom. 4. lib. de Mendacio, Cap. 7. Quod violenter, non præcedente libidine, patitur corpus, vexatio potius quam corruptio nominanda est. Aut si omnis vexatio corruptio est, nō omnis corruptio turpis est, sed quam libido procurauerit, aut cui libido consenserit. Et mox. Etenim libido quoque ipsa rectè definitur, appetitus animi, quo æternis bonis quælibet temporalia præponuntur.

Fiat voluntas tua, quo modo intelligitur.

4 IDEM tom. 7. Contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifacium, Lib. 4. Cap. 8. Et alio loco in eadem epistola, addimus quoque inquit (scilicet Cyprianus) & dicimus, Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra: non vt Deus faciat quod vult, sed vt nos facere possimus quod Deus vult. Nam Deo quis obstitit, quomin⁹ quod velit, faciat? Sed quia nobis à diabolo obstititur, quominus per omnia noster animus atque actus Deo obsequatur, oramus & petimus vt fiat in

nobis voluntas Dei. Quæ vt fiat in nobis, opus est Dei voluntate, id est, ope eius, & protectione, quia nemo suis viribus fortis est, sed Dei indulgentia, & misericordia tutus est.

C 1 AVGVST. tom. 5. de Ciuitate Dei, Lib. 1. Cap. 10. Amiserunt omnia quæ habebant. Nunquid fidem? Nunquid pietatem? Nunquid interioris hominis bona, qui est ante Deum diues? Hæ sunt opes Christianorum, quibus opulētus dicebat Apostolus: Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia. Nihil intulimus in hunc mundum, sed nec auferre quid possumus: habentes autem victū & tegumentū, his contenti sumus, &c. Quibus ergo terrenæ diuitiæ illa vastatione perierunt, si eas sic habebant quemadmodum ab isto foris paupere, intus diuite audierant: id est, si mundo vtebatur tanquam non videntes, potuerunt dicere quod ille grauius tentatus & minimè superatus; Nudus exij de vtero matris meæ, nudus in terram reuertar. Dñs dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Vt bonus seruus magnas facultates haberet, ipsam sui Domini voluntatem cui pedissequus mente diceret, nec contristaretur eis rebus viuens relictis, quas fuerat citò moriens relicturus.

1. Timot. 6.

Iob. 1.

Bonus seruus, Dei voluntati in omnibus se subijcit.

Boni omnia mala patienter tolerata.

2 ET Cap. 11. Multos (inquiunt) etiam Christianos fames diuturna vastauit. Hoc quoque in vsus suos boni fideles piè tolerando verterunt. Quos enim fames necauit, malis vitæ huius, sicut corporis morbus, eripuit: quos autem non necauit, docuit parcius viuere, docuit productius ieiunare. Sed enim multi etiam Christiani interfecti sunt, multi multarum mortium foeda varietate consumpti. Hoc si ægrè ferendum est, omnibus qui in hanc vitam procreati sunt, vtique cōmune est. Hoc tamen scio, neminem fuisse mortuum, qui non fuerit aliquando moriturus. Et mox. Cum autem vnicuique mortali sub quotidianis vitæ huius casibus, innumerabiles mortes quodammodo comminentur, quandiu incertū est, quænam earum ventura sit: quæro vtrum fatius sit, vnam perpeti moriendo, an omnes timere viuendo? Nec ignoro quàm inertius alligatur diu viuere sub timore tot mortium, quàm semel moriendo nullam deinceps formidare. Sed aliud est quod carnis sensus infirmiter pauidus refugit, aliud quod mentis ratio diligenter enucleata conuincit.

3 ET Cap. 12. At enim in tanta strage cadauerum, nec sepeliri potuerūt. Nec istud pia fides nimium reformidat, tenens prædictum; Nec absumentes bestias resurrecturis corporibus obfuturas, quorum capillus capitis non peribit.

Luc. 11.

H 1 IRENÆVS Lib. 4. aduersus Hæreses, Cap. 9. Quis autem hic Dominus qui talem importat diē, Ioannes Baptizator significat, dicens de Christo: Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni, palam habens in manu eius ad emundandam aream suam, & fructum congregabit in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Non ergo alius est qui frumentum fecit, & alius qui paleas, sed vnus & idem, & iudicans ea, id est, separans. Sed frumentum quidem, & paleæ, & animalia irrationabilia existentia, naturaliter talia facta sunt. Homo verò rationalis, & secundum hoc similis Deo, liber in arbitrio factus & suæ potestatis, ipse sibi causa est, vt aliquando quidem, frumentum, aliquando autem palea fiat. Quapropter & iustè condemnabitur, quoniam rationalis factus amisit veram rationem, & irrationabiliter viuens, aduersatus est iustitiæ Dei, tradens se omni terreno spiritui, & omnibus seruiens voluptatibus. Quemadmodum Propheta ait, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Liberum hominis arbitrium.

Psal. 48.

Matth. 23

Liberum arbitrium hominibus & Angelis datum est, ideoq; iustè iudicabuntur.

2 ET Cap. 71. Aliud autem quod ait: Quoties volui congregare filios tuos & nolui: veterem Legem libertatis hominis manifestauit, quia liberum eum Deus fecit ab initio habentem suam potestatem, sicut & suam animam, ad vtendum sententia Dei, voluntariè, & non coactum à Deo. Vis enim à Deo non fit, sed bona sententia adest illi semper. Et propter hoc consilium quidem bonum dat omnibus. Posuit autem in homine potestatem electionis, quemadmodum & in Angelis. Etenim Angeli rationabiles, vt hi quidem qui obedissent, iustè bonum sint possidentes, datum quidem à Deo, seruatum verò ab ipsis. Qui autem non obedierunt, iustè non inueniuntur cum bonis, & meritam poenam percipient. Quoniam Deus quidem benignè bonum, ipsi verò non custodierunt diligenter illud, neque preciosum arbitrati sunt, sed supereminentiam bonitatis contempserunt. Abijcietes igitur bonū & quasi respicientes, meritò

omnes iustum iudicium incident Dei, quem admodum & Apostolus Paulus in ea Epistola, quæ est ad Romanos testificatus Rom. 2. est, dicens ita: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnitis, ignorans quoniam bonitas Dei in poenitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & cor impoenitens, thesaurizas tibi metipsum iram in diem iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Gloria autem & honor, inquit, omni operanti bonum. Dedit ergo Deus bonum, quemadmodum & Apostolus testificatur in eadem epistola, & qui operantur quidem illud, gloriam & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum cum possint non operari illud: hi autem qui illud non operantur, iudicium iustum recipient Dei, quoniam non sunt operati bonum cum possint operari illud.

Rom. 2.

3 ET Cap. 76. Qui igitur abstiterunt à Paterno lumine, & transgressi sunt Legem libertatis, per suam abstiterunt culpam, liberi arbitrij & suæ potestatis facti. Deus autem omnia præsciens, vtriusque aptas præparauit habitationes: eis quidem qui inquirunt lumen incorruptibilitatis, & ad id recurrūt, benignè donans hoc quod concupiscunt lumen: alijs verò id contemnentes, & auertentibus se ab eo, & id fugientibus, & quasi semetipsum excœcantibus, congruentes, lumini aduersantibus, præparauit tenebras: & eis qui fugiunt ei esse subiecti, conuenientem subdidit poenam.

Liberum arbitrium.

4 IUSTINVS Martyr in dialogo cum Triphone aduersus Iudæos. Longè post medium. Quod si quis dicat, An non Herodem potius interficere Deus poterat? Hoc occupando quæro, Num poterat Deus, initio serpentem tollere de medio ne hoc diceret, Inimicitiarum causas inter te & mulierem, semenque tuum & illius, seram? Non ne potuit statim hominum multitudinem fingere? Verum vt cognoscebat præclarum ac honestū fieri, fecit esse potestatis suæ iustasq; actiones, & Angelos & homines, constituitque tempus ad quod bonum esse illos sui esse arbitrij & potestatis intelligebat. Quodque honestum ac rectum esse cognoscebat, & generalia & priuata iudicia faciebat, ita tamen vt liberum arbitriū retineretur. Et prope finem. Illud quoque antè docui, Deum nō esse causam cur ij, quorum peccata anrè cognita sunt, siue Angeli, siue homines, improbi efficiantur, sed sua quisque

Gen. 3.

Liberum arbitrium Angelis & hominibus datum.

Sua quisque culpa malus est.

quisq; culpa tales sunt. qualis quisq; videbitur. Sed ne occasione haberetis tale quid afferedi, Christum in Crucē agi oportuisse, aut etiā in genere vestro esse Legis violatores, nec aliter fieri potuisse: occupans, paucis do cui, Deū cū Angelos & homines suū cōsiliū sequi vellet, eos sui iuris atq; arbitrij rectē facta bonasq; actiones facere voluisse, cū ratione qua sciret ipsi à quo effecti sint, & per quem sint, cū antea non essent. Et cum Lege qua ab eo iudicentur, si secus atque recta ratio præscribit, se gerant.

5 IDEM Apologia. 1. pro Christianis. Quoniam autem principio tam Angelorum genus, quā hominum, iudicij sui ac voluntatis Deus effecit, iure pro ijs quæ sceleratē fecerint, pœnas in æterno igne luēt. Omnium verò quæ generata sunt hæc natura est, vitium atq; virtutem accipere posse. Neque enim quidquid horum laude dignum esset, nisi illi vtrāq; in partem cōuertere & quasi flectere se possent.

6 ET Apologia. 2. Si enim in fati est, hūc esse bonū, malumq; illum: neq; ille probandus esset, neq; hic reprehēdendus. Ac nisi libero arbitrio atq; iudicio, genus hominum & res turpes fugere potest, & pulchras ac bonas sequi, extra causam culpamq; est eorū quæ quoquo modo agūtur. Sed ipsum libero arbitrio, liberaq; volūtate & rectē facere, & peccare docemus, hoc modo hominē ipsum cōtraria exercere ac facere cernimus. Quod si fato fieret, vt esset aut improb⁹, aut bonus, profectō contraria in eum cadere nunquā possent, neque sepissimē mutaretur: quin ne alij quidem probi essent, alij mali: alioquin fatum causam malorum esse, contrariaq; sibi facere sentimus: aut illud quod antē dictū est, videri verum esse, nihil esse virtutē, nec vitium, sed opinione solū bona & mala iudicari: quæ vt vera ratio docet, maxima est & impietas & iniustitia.

7 IDEM in responsonibus ad quæstiones Gentiliū, quæst. 9. Hæc duo, Nobis, & In nobis: inter se differunt. Nos quidem mares & fœminæ sumus, in nobis autem situm est, vt casti & pudici vel scortatores simus. Corona igitur donamur, vel supplicio afficimur, quod hæc in nobis sita sit. Ad quæ enim voluntas nos impellit, eorum causa vel corona donamur, vel afficimur supplicio. Deus enim nobis facultates dedit ad agendum, sed eas liberrati voluntatis iudicijque subiecit: & ad propositum ac voluntatem ius habet Deus gubernandi eas facultates, quæ in nobis suos habent appetitus, non ad

Liberum arbitrium cum eis datum.

Nisi esset liberum arbitrium, immeto puniretur malus.

Liberum arbitrium cur à Deo datū.

naturam. Accepimus aut à Deo agendi ac non agendi potestatem, ita tamen vt ea quæ iusta sunt agamus, quæ autem iniusta sunt, non agamus. Cū ergo ita agimus, & non agimus, iure corona donamur. Cū autem hæc ita mutamus, in contrarium, vt agamus & non agamus, iure pœnas luimus.

8 CLEMENS Alexandrinus lib. 1. Pædago. Cap. 6. Quod enim fides vna sit vniuersa salus humanæ naturæ, eadem sit autem iusti & benigni Dei erga omnes æqualitas, & communicatio, Paulus manifestissimè exposuit sic dicens, Priusquam autem veniret fides, custodiebamur sub Lege, conclusi sub fide quæ erat reuelanda. Quare Lex fuit noster pædagogus in Christo, vt ex fide iustificemur. Postquam autem venit fides, non sumus amplius sub pædago. Non auditis nos non esse amplius sub illa Lege quæ erat cum timore, sed sub Verbo qui est pædagogus liberi arbitrij?

9 IDEM lib. 1. Stromatū, Cap. 5. Sed nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia iusta sunt, si anima non habeat liberā potestatem & appetendi & aggrediendi, sed sit vitium inuoluntarium.

10 ET Lib. 2. Cū sit ergo duplex vitij genus, vnum quidem quod cum fraude & clanculum, alterum autem quod cum vifert & trahit: diuinum Verbū clamauit, omnes simul vocans, eos quidem vel maximè cognoscens qui non erant parituri: & tamen quoniam est in nostra potestate parère & non parère, vt nulli possint causari prætextum ignorantia, iustam fecit vocationem. Quod autem præstare possunt vniuscuiusq; vires exigit. Nonnullis autem simul adest, & velle & posse, vt ijs qui per exercitationem eò peruenierint & purgati sint. Alij autem & si nondum possint, iam tamē habent velle. Est autē velle quidem, munus animæ.

11 TERTULL. Lib. de exhortatione ad castitatem, Cap. 2. Non est bonæ & solidæ fidei, sic omnia ad voluntatem Dei referre, & ita adulari ad vnūquēq; dicēdo nihil fieri sine iussione eius: vt non intelligamus aliquid esse in nobis ipsis. Cæterum excusabiliter omne delictum, si continuerimus, nihil fieri à nobis sine Dei voluntate. Et ibi definito, istam destructionem totius disciplinæ etiam ipsius Dei, si & quæ non vult de sua voluntate producit, aut nihil est quod Deus non vult. Sed quomodo verat quædam, quibus etiā supplicium æternū comminatur? Vtique etiam quæ verat nō vult, à qui-

Galat. 3.

Fides est salus humana natura.

Liberum arbitrium.

Si non esset liberum arbitrium, non essent iustæ pœne neque præmia.

Libertas hominis.

Non est bona fidei asserere, nihil fieri sine Dei iussione.

Ecclesi. 15.

Liberum arbitrium exponitur.

Gen. 3.

Liberum arbitrium ad imaginē & similitudinē Dei.

Ecclesi. 15.

à quibus, & offenditur. Sicut & quæ vult, præcipit, & accipit, & æternitatis mercede dispungit. Itaq; cū vtrunq; ex præceptis eius didicerimus, quid velit, & quid nolit, iam nobis est voluntas eligendi alterum, sicut scriptum est: Ecce posui ante te bonum & malum: gustasti enim de arbore agnitionis. Et ideo nō debemus quod nostri expositum est arbitrio, in Dei referre voluntatē, quos vult ipse & velle, qui malum nō vult. Ita nostra est voluntas, cū malum volumus aduersus Dei voluntatē, qui bonū vult. Porro si quæris, vnde veniat ista voluntas quæ quid volumus aduersus Dei voluntatē: vt dicam, Ex nobis ipsis. Nec temerè, semini tuo respōdeas necesse est. Siquid ille princeps generis & delicti Adā, voluit, quod deliquit. Neq; n. Diabolus volūtatem ei imposuit delinquendi, sed materiā voluntatis subministravit. Cæterū volūtas Dei in obaudientiā venerat. Proinde & tu si non obaudieris Deo, qui te proposito præcepto liberę potestatis instituit, per volūtatis libertatē volēs deurgis in id quod Deus noluit. Ita te putas à diabolo subuersum, qui & si vult te velle quod Deus non vult, nō tñ facit vt & velis: quia nec tunc inuitos Protoplastos ad volūtatem delicti subegit, imò neq; inuitos, neq; ignorantes quid Deus nollet. Vtique n. nolebat fieri, cui admissio mortem destina bat. Ita diaboli opus vnū est, tētare quod in te est, an velis. At vbi voluisti, sequitur vt te sibi subigat, nō operatus in te voluntatem, sed nactus possessionem voluntatis.

12 IDEM Lib. 2. aduersus Marcionem, Cap. 5. & 6. Liberū & sui arbitrij & suæ potestatis inuenio hominē à Deo institutum, nullā magis imaginē & similitudinē Dei in illo animaduertēs, quā eiusmodi status formā. Neq; enim facie & corporalibus lineis, tā varijs in genere humano, ad vniformem Deū expressus est, sed in ea substātia quā ab ipso Deo traxit, id est, animæ ad formā Dei spondentis, & arbitrij sui libertate, & potestate signatus est. Hunc statum eius cōfirmavit etiā ipsa Lex, tūc à Deo posita. Non. n. poneretur Lex ei qui non haberet obsequiū debitū Legi, in sua potestate: nec rursus cōminatio mortis trāsgressioni ascriberetur, si nō & contēptus Legis in arbitrij libertatē homini deputaretur. Sic & in posteris legibus Creatoris inuenias proponētis ante hominē bonū & malū, vitā & mortē: sed nec aliās, totū ordinē disciplinæ per præcepta dispositū, auocante Deo & minante,

exhortante ue, nisi & ad obsequiū & ad cōtemptū libero & volūtario homine. Sed quoniam ex hoc iam intelligimus eos struent es liberā hominis potestatem arbitrij sui, vt quod ei euenit, nō Deo, sed ipsi debeat exprobari: ne & tu hinc iam opponas, non ita illum institui debuisse, si libertas & potestas arbitrij exitiosa futura esset: hoc quoq; prius defendam, ita institui debuisse, quod sortius cōmendam, & ita institutum, & dignè Deo institutum, potiore offensa ea causa quæ ita fecit institui. Bonitas Dei & ratio eius, huic quoq; instituto patrocinabūtur, in omnibus conspirantes apud Deum nostrū. Nec ratio em sine bonitate ratio est, nec bonitas sine ratione bonitas, nisi fortè penes Deū Marcionis, irrationabiliter bonum, sicut ostēdimus. Oportebat Deum cognosci: bonum hoc, vtrique & rationale. Oportebat dignū aliquid esse quod Deū cognosceret. Quid tam dignū prospici posset, quā imago Dei & similitudo? Et hoc bonum, sine dubio & rationale. Oportebat igitur imaginē & similitudinē Dei, liberi arbitrij & suæ potestatis institui, in qua hoc ipsum imago & similitudo Dei deputaretur, arbitrij scilicet libertas & potestas: in quā rem ea substātia homini accommodata est, quæ huius status esset, afflatus Dei, vtiq; liberi & suæ potestatis. Sed & aliās quale erat vt totius mundi possidens homo, non in primis animi sui possessione regnaret, aliorū Dñs, sui famulus? Habes igitur, & bonitatē Dei agnoscere ex dignatione, & rationem ex dispositione. Sola nūc bonitas deputetur, quæ tātū homini largita sit, id est, arbitrij libertatem, &c.

13 ORIGEN. tom. 1. Lib. 1. Periarchō, in proœmio. Est & illud definitum in Ecclesiastica prædicatione, omnem animā rationabilem esse liberi arbitrij & volūtatis: esse quoq; ei certamē aduersus diabolū & Angelos eius, contrariasq; virtutes. ex eo qd illi peccatis eam onerare cōtendant. Nos verò si rectē consultēq; viuamus, ab huiusmodi nos exuere conemur. Vnde & consequens est intelligere, non nos necessitati esse subiectos, vt omni modo etiam si nolimus vel mala vel bona agere cogamur. Si enim nostri arbitrij sumus, instigare fortasse possunt aliquæ virtutes ad peccatum, & alia: iuuare ad salutem: non tamen necessitate cogimur vel agere rectē vel malè: quod fieri arbitratur qui stellarū cursum & mot⁹, causam dicunt humanorū esse gestorum nō eorū quæ extra arbitrij accidunt libertatem, sed

Oportet dari à Deo liberum arbitrium.

Gen. 2.

Omnis anima rationalis est liberi arbitrij ac voluntatis.

sed eorum qui in nostra sunt posita potestate. Hoc ipsum fusius tractat lib. 3. cap. 1. 14 IDEM tom. 2. in Cap. 6. ad Roma. lib. 5. Manere quidem naturæ rationabili semper liberū arbitriū nō negam⁹, sed rāta esse vim Crucis Christi & mortis hui⁹ quā in seculorū sine suscepit, asserimus, vt ad san- ctitatē & remediū non solū presentis & futuri, sed etiā præteritorū seculorū, & nō solū humano huic nostro ordini, sed etiā cœlestib⁹ virtutib⁹ ordinibusq; sufficiat. Secū- dum sententiā nanq; ipsius Pauli Apostoli, Christi⁹ pacificauit per sanguinē Crucis sue, nō solū quæ in terra sunt, sed & quæ in cœ- lis. Quid autē sit quod in futurum seculis te- neat arbitrij libertatē ne rursus corruiat in peccatū, breui nos sermone Apostol⁹ docet dicēs, Charitas nūquā cadit. Idcirco enim & Fide, & Spe, maior Charitas dicit⁹, quia sola erit per quam delinqui vltra non poterit. 15 E T Lib. 6. Sed & illud aspice, q̄ vbiq; arbitrij libertatē designat, & ostendit vnū quēq; habere in sua potestate, vt quæ antē iniquit̄ uti ad iniquitatē seruitia depende- bant, hęc cōuerso in melius proposito, iusti- tiæ sanctificationiq; dependant: quod vtiq; fieri non posset si necessitas naturæ (vt qui- busdam videtur) repugnaret, aut astrorum cursus obsisteret. 16 IDEM tom. 1. in Cap. 22. Numer. homil. 13. Aliud enim est si expetat dāmō- à Deo aliquem ad tentandum, sicut Iob, & cum certa distinctione potestatem eius ac- cipiat. v. g. vt dicatur ei, Do tibi omnia eius in potestate, sed ipsum non contingas: aut iterum, Do tibi in eum potestatem, sed animam eius custodi. Et aliud est, si mago exigente, & adiuramētis quibusdam extor- quente, dāmōnes sine vlla obseruatione de- scendant. In quo vtiq; si eis libertas seruetur arbitrij, populum Dei perditum dabunt. Si verò libertas auferatur arbitrij, hoc erat dā- nasse rationabilē creaturam, & ante tēpus inulisse iudiciū, & impedisse omnibus qui aduersum eos in agone certantes poterant coronari. Si enim dāmōnijs auferatur li- bertas arbitrij, null⁹ vltra impugnet athle- tas Christi. Nullo autem impugante, nec certamē aliquod erit: & sublato certamine, nullum erit præmiū, nulla victoria. Idcirco igitur tali via vtitur Deus, vt & populus ad- huc rudis, & qui nuper abstrahi coeperat à cultu dāmōnum, dāmōnibus non tradatur, & inuocante mago responsa deferantur, & genus dāmōnum non nudetur arbitrij.

Liberū arbi- trium.

Virtus Cru- cis Christi.

Colos. 1.

Charitas in beatis fir- mat arbitrij libertatē in bono.

1. Cor. 13.

Arbitrij li- bertas.

Iob. 1. & 2.

Dāmōnes habent libe- rum arbi- trium ad no- tendum.

potestate. Et ideò preuenit Deus, & ire Ba- laā, atq; inuocare dēmōnes, ad maledicēdū, Numer. 12. 13. prohibet, si tamen à cupiditate cessasset. Sed quia persistit in desyderio pecuniæ, in- dulgens Deus arbitrij libertati, rursus ire permittit. 17 AVGVST. tom. 7: contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifaciū, lib. 1. Cap. 2. Quis autē nostrum dicat, quod pri- mi hominis peccato perierit liberum arbi- trium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana, diuina indiget gratia, dicente Domino, Si vos Filii liberauerit, tunc verè liberi eritis: vtique liberi ad benè iustēque viuendū. Nam liberum arbitrium vsq; adeò in pecca- tore non periit, vt per illud peccent maxi- mē omnes qui cum detestatione peccāt, & amore peccati hoc eis placet, quod eis libet. Vnde & Apostolus, Cū essetis, inquit, ser- ui peccati, liberi fuistis iustitiæ. Ecce ostenduntur etiā peccato minimè potuisse, nisi alia libertate, seruire. Liberi ergo à iustitia nō sunt, nisi arbitrio volūtatis. Liberi autē à peccato non fiunt, nisi gratia Saluatoris. 18 E T Lib. 2. Cap. 5. Iā nunc illa vidēda sunt, quæ in Epistola sua nobis obijcientes breuiter posuerunt, quibus hęc est nostra responsio. Peccato Adæ arbitrium liberum de hominū natura perisse non dicimus, sed ad peccādum valere in hominibus subditis diabolo: ad bene autem piēq, viuendum nō valere, nisi ipsa voluntas hominis, Dei gra- tia fuerit liberata, & ad omne bonum actio- nis, sermonis, cogitationis, adiuta. 19 E T Cap. 10. Quæ cū ita sint, nihil in scripturis sanctis homini à Dño video iu- beri, propter probandum liberum arbitriū, quod non inueniatur vel dari ab eius boni- tate, vel posci propter adiutorium gratiæ demonstrandum. Nec omnino incipit homo ex malo in bonū per initium fidei cōmutari, nisi hoc in illo agat indebita & gratuita misericordia Dei. De qua suam cogitationē recolens quidam, sicut legimus in psalmis, Nunquid obliuiscetur (inquit) misereri Deus, aut continebit in ira sua misericor- dias suas? Et dixi, Nunc cœpi, hęc mutatio dexteræ excelsi. Cū ergo dixisset. Nūc cœ- pi: nō ait, Hęc mutatio arbitrij mei: sed, Dex- teræ excelsi. Sic itaq; Dei gratia cogitetur, vt ab initio bonę mutationis sue vsq; in finē cōsumationis, qui gloriatur, in Dño gloriē. Hier. 9. Quia

Numer. 12. & 13.

Non periit liberum ar- bitrium per peccatum Adæ.

Ioan. 8.

Rom. 6.

Quomodo permaneat liberum ar- bitrium post peccatum.

Psal. 76.

Hier. 9.

Quia sicut nemo potest bonum inchoare sine Domino, sic nemo perficere sine Dño. 20 IDEM Lib. de gratia & libero arbitrio Cap. 15. Ne autem putetur nihil ibi facere ipsos homines per liberum arbitrium, ideò in psalmo dicitur, Nolite obdurare corda vestra. Et per ipsum Ezechielem, Projicite à vobis omnes impietates vestras quas impiè egistis in me, & facite vobis cor nouū, & spiritum nouum, & facite omnia man- data mea: vt quid moriemini domus Israel, dicit Dominus? quia nolo mortem morien- tis, dicit Adonai Dominus, sed conuertimini, & viuetis. Meminerimus Deum dicere, Conuertimini & viuetis. Cui dicitur, Conuerte nos Deus. Meminerimus Deum dicere, Projicite à vobis omnes impietates vestras: cū ipse iustificet impium. Memi- nerimus ipsum dicere, Facite vobis cor nouum & spiritum nouum: qui dicit, Dabo vobis cor nouum & spiritum nouum dabo vobis. Quomodo ergo quod dicit, Facite vo- bis: hoc dicit, Dabo vobis? Quare iubet, si ip- se daturus est? Quare dat, si homo factu- rus est, nisi quia dat quod iubet, & adiu- uat, vt faciat cui iubet? Semper est au- tem in nobis voluntas libera, sed non sem- per est bona. Aut enim à iustitia libera est, quando seruit peccato: & tunc est mala. Aut peccato libera est quando seruit iusti- tiæ, & tunc est bona. Gratia verò Dei sem- per est bona, & per hanc fit vt sit homo bo- næ voluntatis, qui prius fuit voluntatis ma- læ. Per hanc etiam fit, vt ipsa bona volun- tas quæ iam esse cœpit, augeatur, & tam magna fiet vt possit implere diuina man- data quæ voluerit, cū valde perfectēque voluerit. Ad hoc enim valet quod scrip- tum est, Si volueris, conseruabis manda- ta: vt homo qui voluerit, & non potuerit, nondum se plene velle cognoscat, & oret vt habeat tantam voluntatem, quanta suf- ficat ad implenda mandata. Sic quippe adiuuatur, vt faciat quod iubetur: tunc enim vtile est velle, cū possumus: & tunc vtile est posse, cū volumus. Nam quid prodest si quod non possumus, volu- mus: aut si quod possumus, nolimus? 21 E T Cap. 18. Hęc ergo præcepta cha- ritatis inaniter darentur hominibus non habentibus liberum voluntatis arbitrium: sed quia per Legem dantur & veterem & nouam, quanuis in noua venerit gratia quæ promittebatur in veteri. Lex autem sine gratia, litera est occidens: in gratia verò,

Psal. 94. Ezech. 18.

Psal. 84.

Ezech. 36.

Semper in nobis est vo- luntas libe- ra, sed non semper est bona.

Ecclesi. 15.

Liberum ar- bitrium.

Spiritus viuificans: Vnde est in hominibus charitas Dei & proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: si autem ex Deo, vi- cimus Pelagianos. Sedeat ergo inter nos iudex Apostolus Ioannes, & dicat nobis, Charissimi diligamus inuicem. In his ver- bis Ioannis: cū se illi extollere cœperint, & dicere, Vt quid nobis hoc præcipitur, nisi quia à nobis habemus vt inuicem dili- gamus? Sequitur continuò idem Ioannes confundens eos, & dicens, Quia dilectio ex Deo est. Non itaque ex nobis, sed ex Deo est. Cur ergo dictum est, Diligamus inuicē, quia dilectio ex Deo est: nili quia præcepto admonitū est liberum arbitriū, vt quæretur Dei donum? Quod quidem si- ne suo fructu prorsus admoneretur, nisi prius acciperet aliquid dilectionis, vt ad- di sibi quæretur vnde quod iubebatur im- pleret. Cū dicitur, Diligamus inuicē, Lex est: cū dicitur, Quia dilectio ex Deo est, gratia est. 22 AMBROSIVS tomo. 2. Lib. 12 de Vocatione gentium, Cap. 5. Deus vtique singulorum hominum ita & corpora crea- uit & spiritus, vt præter illam secuturam ex vnus cuiusq; studio voluntariam diuer- sitatem, ipsa conditionis exordia dissimilli- ma numerositate variaret. Et rursum. Om- nes de quibus nunc loquimur, ante vllum intelligentiæ vsum, ante liberum volunta- tis arbitrium, alij ad æternam beatitudinem regenerati, alij ad perpetuam miseriam trā- seunt non renati. 23 E T Lib. 2. Cap. 9. Gratia quidem Dei in omnibus iustificationibus principa- liter præminet, suadendo exhortationi- bus, monendo exemplis, terrendo periculis, excitando miraculis, dando intel- lectum, inspirando consilium, corque ip- sum illuminando & fidei affectionibus im- buendo. Sed etiā voluntas hominis subiun- gitur ei atque coniungitur, quæ ad hoc præ- dictis est excitata præsidijs, vt diuino in se cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum, quod superno semine conce- pit ad studium, de sua habens mutabili- tate si deficit, de gratiæ opitulatione, si pro- ficat. Quæ opitulatione per innumeros mo- dos siue occultos siue manifestos, omnibus adhibet: & quod à multis refutatur, ipso- rum est nequitia: quod autē à multis suscipitur, & gratiæ est diuinæ, & voluntatis humanæ. Et post pauca. Dicit quidem Dominus, Nemo

1. Ioan. 4.

Liberi arbi- trij pote- stas.

Gratia quid efficiat: & quod ei per liberum ar- bitrium coo- peremur.

Ioan. 6. Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum. Sed hoc ideo dictum est, ut illam fidem sine qua nemo ad Christum venit, ex Patris haberi munere nouerimus, secundum illud quod Apostolo dicitur, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in caelis est. Qui in cordibus trahendorum hoc egit, ut crederent; hoc effecit, ut vellent. Non enim esset unde traherentur, si sequaces fide & voluntate non essent: Quoniam qui non credunt, nec trahuntur omnino, nec veniunt, nec accedunt qui discedunt, sed recedunt. Qui ergo veniunt, amore ducuntur: dilecti enim sunt, & dilexerunt: quae siti sunt, & quae fuerunt: & quod eos voluit Deus velle, voluerunt. Qui ad obediendum sibi, ipsum velle sic donat, ut etiam a perseueraturis, illam mutabilitatem quae potest nolle, non auferat. Alioquin nemo unquam fidelium recessisset a fide, neminem concupiscentia vinceret, neminem tristitia elideret, neminem iracundia debellaret, nullius charitas refrigesceret, nullius patientia frangeretur, & collatam sibi gratiam nemo negligeret. Sed quia haec possunt fieri, & in consensum talium tentationum facilis nimium procliuusque descensio est, nunquam debet in auribus fidelium vox illa Domini non sonare, qua Apostolis dicitur, Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Vbi si de vigilando, tantum, non etiam de orando, discipulos admoneret, solas liberi arbitrii vires, videretur hortatus. Sed cum addidit, Et orate, satis docuit superni futurum muneris, ut eos etiam vigilantes, tentationis procella non vinceret.

24 HIERO. tom. 2. Aduersus Iouinia num lib. 2. Non longe post initium. Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur: alioquin ubi necessitas est, nec donatio, nec corona est. Sicut in bonis operibus perfectior est Deus: Non est enim volentis neque currentis, sed miserentis & adiuuantis Dei, ut peruenire valeamus ad calcem: sic in malis atque peccatis, femina nostra sunt incentiua, & perfectio diaboli.

25 IDEM tom. 3. Epist. 146. ad Damasum. Qui diuisit eis substantiam. Significantius in Graeco legitur: καὶ πῦλιν αὐτοῖς τὸν βίον, id est, dedit eis liberum arbitrium, dedit mentis propriae libertatem, & ut viueret unusquisque, non ex imperio Dei, sed obsequio suo, id est, non ex necessitate, sed ex voluntate, ut virtus haberet locum, ut a ceteris animantibus

Matth. 16.

Luc. 15.

Matth. 26.

Libertas arbitrii nostri.

Rom. 9.

Luc. 15.

Libertus boni arbitrii.

distaremus, dum ad exemplum Dei permissum est nobis facere quod velimus. Unde & in peccatores equum iudicium, & in Sanctos & iustos iustum praemium retribueretur.

26 CHRYSOST. tom. 1. in Genesim, hom. 23. Propterea liberum arbitrium nobis datum est, & in natura conscientiaque; nostra reposita scientia boni & mali, & diabolus ut esset permissus, non ut gehennam experiremur, neque regno priuaremur.

27 IDEM tom. 4. in Cap. 5. Ad Galat. Liberavit nos Christus a iugo seruitutis, liberum nobis esse voluit facere quidquid volumus, non ut hac potestate ad malitiam abutamur, sed ut maioris praemij sumamus occasionem ad altiore philosophiam progressi.

28 ET in. 1. ad Timotheum. Cap. 1. homil. 3. in initio. Vides ut omnibus in locis suam semper iustitiam supprimat, totumque Deo adscribat: ita tamen ut libertatem non tollat arbitrii. Et mox. Vides ut etiam quod suum est, & quod itidem Dei cautè proponat. Dei scilicet prouidentiae plurimum semper attribuens, sua verò rectè facta supprimens semper, ac occultans: ita tamen (ut dixi) ne libertatem arbitrii tolleret.

29 ET ad Philippenses hom. 8. Quonia dixerat, Cum timore ac tremore, &c. Vide quomodo adiecto solatio certamen mitiget. Quid enim dicit? Deus est qui operatur in vobis, &c. Ne timeas, quod dixi, Cum timore ac tremore. Non ideo istud dixi, ut desperes, ut virtutem incomprehensibile quiddam putes, sed ut attendas ne te ipsum dissoluas ac remittas. Hoc si fuerit, Deus omnia operabitur. Tu bono sis animo. Deus enim est qui operatur in vobis, &c. Si ergo ipse inoperatur, oportet ut nos voluntatem exhibeamus simul applaudentem, completentem, & minimè effusam. Si verò voluntatem in nobis ipse operatur, quomodo nos adhortaris? Et enim si ut velimus ipse facit, frustra nobis dicit, Obedite: non enim obediimus. Frustra dicit; In timore ac tremore: Nam totum Dei est. Non ad hoc dixi Deum esse operantem in vobis, & ut velitis, & ut operemini, sed ut sollicitudinem vestram releuarem. Si volueris, nunc operabitur voluntatem. Et promptitudinem ipse nobis dat, & operandi efficaciam. Quando enim voluerimus, voluntatem nostram postea adauget. Vt pote, volo boni quiddam operari, bonum istud ipse operatur, & per ipsum etiam voluntatem. Aut ex multa pietate hoc dicit, ut & facit quando rectè facta nostra,

Cur datum liberum arbitrium.

Datum est liberum arbitrium, non ut eo abutamur.

Quid Deo, quid arbitrii libertati tribuendum.

Philip. 2.

Gratia Dei non tollit liberum arbitrium.

dona esse Dei dicit. Quemadmodum igitur cum ea dona Dei dicit, non eicit nos ex libero arbitrio, sed permittit in nobis liberum arbitrium: ita quando dicit, Operatur in vobis ut velitis, non auferit a nobis arbitrii libertatem, sed ostendit quod a rectè facièdo multam, ut velimus, promptitudinem accipiamus.

30 ET ad Hebraeos, Hom. 12. Non des in commotione pedem tuum. Non dixit, Ne commouearis: sed, Tu ne des. Igitur in nostro arbitrio est dare & nullo alio. Si enim voluerimus stare firmi & immobiles, non commouebimur. Quid ergo? Nihil Dei est? Omnia quidem Dei sunt, sed non ita ut liberum arbitrium laedatur. Si igitur Dei sunt, inquit, omnia, quid ergo nos culpamur? Propterea dixi, ut liberum arbitrium nostrum non laedatur. In nostro itaque arbitrio est, & in Deo. Oportet nos quippe eligere primum quae bona sunt, & tunc ipse quae sua sunt, introducit. Non antecedit nostras voluntates ne laedatur liberum arbitrium: cum autem nos elegerimus, multam tunc nobis adfert auxilia tionem. Et quomodo ergo Paulus inquit: Neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei? Primum quidem, non sicut propria sententiam introducit, sed veluti ex ijs quae proposita erant, hoc collegit, & ex his quae ante praemiserat. Cum enim dixisset, Miserebor cuiuscumque misereor, & commiserabor quicumque commiseror: subiicit, Itaque neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Dicis ergo mihi, Quid adhuc quaeritur? Secundum illud autem est dicendum: quia cuius est amplius, totum esse dixit. Nostrum enim eligere tantum est, & velle: Dei autem efficere, & ad perfectionem perducere. Quia ergo illius est quod amplius est, eius esse dixit vniuersum secundum consuetudinem hominum: sic quippe etiam nos facimus. v. g. Videmus domum bene edificatam, & dicimus, quia totum artificis est: & tamen non omne opus eius est, sed etiam operariorum, & qui materiam tribuit domui, & aliorum plurimorum: veruntamen quonia amplius ille contulit, illius vniuersum opus esse dicimus: sic etiam & hic. Iterum, in multitudine ubi plurimi sunt, omnes esse dicimus: ubi autem pauci, nullum. Sic & Paulus dixit, Neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Adstruit autem hic duo quaedam magna: Vnum quidem, ne in superbiam erigamur: siue cucurreris, siue fatageris, inquit, non putes tuum esse effectum. Si enim

Psal. 110.

Liberum arbitrium, & Dei gratia, quomodo concurrant.

Rom. 9.

Vnusquisque aut premio afficietur aut pena, iuxta arbitrii sui electionem.

Liberum arbitrium non tollit gratiam Dei.

Ioan. 8.

1. Cor. 2.

Rom. 8. Rom. 9.

desuper non adueniat adiumentum, omnia in vano erunt. Verutamen quidquid adeptus fueris eorum ad quae festinas, manifestum quia currendo & volendo, adipisceris. Non ergo hoc dixit, quoniam in vanum currimus: sed quid? Quoniam in vanum currimus, si nostrum esse vniuersum putauerimus, si non plurimam partem Deo tribuerimus. Neque enim Deus totum suum esse voluit, ne videatur sine causa nos coronare: neque iterum nostrum, ne in superbiam incidamus. Si enim minimam partem habentes, alta sapimus, quid si totius nos operis nostri Domini essemus? Multa quippe Deus ut ambitio nem nostram recideret, fecit.

31 HILARIUS in Psal. 118. in fine: *Verfu, fiat manus tua ut saluum me faciat, &c.* Alijs gloriam seculi eligentibus, alijs venerationem elementorum ac daemonum cape sentibus, alijs terrenas opes expetentibus: sanctus iste mandata Dei elegit. Elegit autem non naturali necessitate, sed voluntate pietatis: quia vnicuique ad id quod volet, via est proposita viuendi, & appetendi, atque agendi permissa libertas, Et ob id vniuscuiusque aut poenis aut praemijs afficietur electio.

32 CONCIL. Carthaginense, in Epistola ad S. Innocentium Papam (*habetur tom. 1. Conciliorum, Inter Epistolas & decreta Innocentij PP. primi.*) Id enim agunt isti (*scilicet Pelagiani*) damnabilibus disputationibus suis, ut non defendendo, sed potius in sacrilegam superbiam extollendo liberum arbitrium, nullum relinquunt locum gratiae Dei, qua Christiani sumus, qua & id ipsum nostrae voluntatis arbitrium verè sit liberum, dum a carnalium concupiscentiarum dominatione liberatur, dicente Domino: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. Quod auxilium fides impetrat, quae est in Christo Iesu Domino nostro. *Et mox.* Sed quid aliud agunt, cum hominibus animalibus non percipientibus quae sunt Spiritus Dei, persuadere non cessant, ad operanda perficiendaque iustitiam, & Dei mandata complenda, solam sibi humanam sufficere posse naturam? Non attendentes quod scriptum est: Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Et, Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

33 CONCIL. Arausicanum, Cap. 8. (tom. 1. Conciliorum) Si quis (alius misericordia, alius verò per liberum arbitrium, quod in omnibus qui de prauaricatione primi hominis nati sunt) constanti sententia

Ff homi-

hominem ad gratiam baptismi posse veni-
re contendit, à recta fide probatur alienus.
Is. n. nō omniū liberū arbitriū per peccatū
primi hominis asserit infirmatum, aut cer-
tè ita læsum putat, vt tamen quidam valeāt
sine reuelatione Dei, mysteriū salutis æter-
næ, per semetipsos posse cōquirere. Quod
quàm sit contrarium, ipse Dñs probat, qui
non aliquos, sed neminem ad se posse veni-
re testatur, nisi quem Pater attraxerit. Si-
cut & Petro dicit, Beatus es Simon Bar Io-
na, quia caro & sanguis non reuelauit tibi,
sed Pater meus qui in cœlis est. Et Aposto-
lus, Nemo potest dicere, Dominum Iesum
Christum, nisi in Spiritu sancto.

34 LEO Magus Epistola. 84. ad Nicetā
Omnis itaque bonorum operum donatio,
Diuina præparatio est: quia non prius quis-
quā iustificetur virtute, quā gratia, quæ vni-
cuiq; principium iustitię, & bonorum fons,
atque origo meritorum est.

35 BASIL. Homilia, quòd sine virtute
& gratia resistere Satanæ, &c. *In initio.*
Quibus inest diuina Lex, non atramento
& literis inscripta, sed Spiritu Dei viu-
entis, nec tabulis lapideis impressa, sed tabu-
lis cordis carnalibus insita: illi mentis o-
culis illuminati, ac semper non sensibili aut
visibili, sed spirituali spe affecti, exactè
sciūt quàm impossibile sit proprijs viribus
offendicula versuti hostis vincere, nisi insu-
perabilis potenti a Dei succurrat. Qui verò
verbi Dei honore cumulati non sunt, ijs fru-
stra inflati, libero se putant arbitrio, pecca-
ti occasiones inanire posse, quod per solum
Crucis mysterium cassatur. Liberum enim
illud quod in potestate hominis est arbi-
trium, in eo situm est, vel velis, vel nolis re-
sistere diabolo. Non enim vt omnino hoc
possis, potentiam habes qua affectionibus

*Liberum ar-
bitriū qua-
le post pec-
catum.*

Ioan. 6.

Matt. 16.

1. Cor. 12.

*Gratia est
fons & ori-
go bonorum
ac merito-
rum.*

1. Cor. 3.

*Liberum ar-
bitrium abs-
que Dei gra-
tia non po-
test pecca-
tis resistere.*

Psal. 126.

Psal. 90.

Luc. 10.

Deus autem pacis conteret Satanam sub
pedes vestros [breui]. [Et iterum. Quem
Dominus Iesus interficiet Spiritu oris sui.
Quapropter & iussi sumus precari Domi-
num, ne ingrediamur in tētationem, sed vt
liberet nos à malo.

36 THEOPHILVS Alexandri-
nus, Epist. 3. Paschali. (*habetur tom. 1. Biblio-
thec. SS. PP.*) Sapiencia quippe in nobis
operatur bonum, postquam ei mundum
cordis præbuerimus habitaculum, & cogi-
tationes in opera verterimus. Nec ambigi-
tur quin in vtranque partem vel faciendo,
vel non faciendo bona, habeamus liberam
facultatem: & oppressis prauis, recta nas-
cantur, tuncque virtutem inter se concinit
chorus, cum vitiorum in animis fuerit so-
litudine.

37 CYRILLVS Alexandrinus, Lib.
2. in Ioannem, Cap. 54. *Exponens illa verba,
Hoc autem est iudicium, quia lux venit in mun-
dum, &c. sic ait:* Causas condemnationis
incredulorum attulit, ostenditque probè
admodum in Prouerbijis dici: Non iniuria
volucris retia tenduntur. Si enim cum
ad lucem venire poterant, in tenebris ia-
cère maluerunt; quomodo non sunt ipsi
condemnandi, qui prauo sibi iudicio cru-
ciatus asciscunt, peiora melioribus, & tene-
bras luci anteferentes? Liberum etiam iu-
diciū hominis, his verbis ostendit, qui
ad akerutrum secundum animi sui iudi-
cium potest proficisci. Sic enim iustè lau-
dem, si bene agimus: & contrarium, si ma-
la committimus, inueniemus. Hoc per pro-
phetam etiam quendam dixit: Si volueris,
& audieris me, bona terræ comedetis;
quòd si nolueris, nec audieris me, gla-
dius vos deuorabit.

*Roma. 16.
2. Thess. 2.
Matt. 6.*

*Libera fa-
cultas fa-
ciendi bonū
vel malum.*

Ioan. 3.

Prouerb. 1.

*Liberum ar-
bitrium.*

Isai. 1.

K 1 AVGVST, tom. 7. Lib. de præde-
stinatione sanctorum, Cap. 10. Inter gratiā
porrò & prædestinationem, hoc tantum in-
terest, quòd prædestinatio est gratiæ præ-
paratio: gratia verò, iam ipsa donatio. *Et
max.* Quocirca, prædestinatio Dei quæ in
bono est, gratiæ est, vt dixi, præparatio:
gratia verò est ipsius prædestinationis ef-
fectus.

2 ET Cap. 16. Vocat enim Deus præde-
stinatos multos filios suos, vt eos faciat mē-
bra prædestinati Vnici Filij sui.

3 IVSTINVS Martyr in respons.
ad quæst. Gentilium. q. 9. Vt supra, lite. H.
authorit. 7.

*Prædestina-
tio quid fa-
ciat.*

LECTIO VII.

DOCTOR.

AGE, Cedo quartam Orationis Dominicę petitionem.

ADOLESCENS.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

DOCTOR.

Quis est huius tandem sensus?

ADOLESCENS.

Cum duabus homo rebus cōstet, anima videlicet ac
corpore, & cibus vtriq; suus sit à Deo tribuendus, corpori
quidem hac prece, vitam, sanitatē, cibum, ac indumēta po-
stulamur: Animæ verò gratiā, diuinæ Legis intelligētiā,
sacramentorum quoq; ac præcipuè Sacrę Eucharistiæ pa-
bulum flagitamus.

DOCTOR.

Etiam ne ad locupletes pertinet hæc petitio?

ADOLESCENS.

Quid ni? Nam & si vnde viuant illis minimè desit, suarū
tamen opum, quibus nimium fidi nō debet, Deum autho-
rem hęc iubentur agnoscere. Cum verò panem vocant no-
strum, intelligant sua non solis sibi esse, sed alijs quoque
inopia laborantibus, pro cuiusq; ordine ac gradu impar-
tienda.

DOCTOR.

Quorsum ergo tantus hominum in vita tuenda labor ac
industria, si Dei prouidentia sustinemur?

ADOLESCENS.

Atqui verbis eiusmodi ab eo precamur opem ac mo-
dum alimonix & cōparandæ, ne aut otiosi vitam inertem
traducamus, aut alijs simus oneri. Vult enim Deus quęq;
pro gradu ac ordine suo laborare, & rectam ac æquabilē
viuendi methodum inire.

^a Gen. 2. 1. Cor. 15. 2. Corin. 4.
Genes. 28. Deut. 10. Agg. 2.
Matt. 6. 2. Tim. 6. Chryso. in
Matt. 6. Tert. de orat.
^b Matt. 4. Ioan. 6. Colos. 1.
^c Matt. 4. Ioan. 6. Colos. 1.
^d Cypr. de orat. Domi. Tertull. de
orat. Orig. tract. 35. in Matth.
Ambr. in cap. 12. Luc. Hierony.
lib. 6. in Ezech. c. 18. & in c.
6. Matt. Aug. serm. 28. de Verb.
Domi. & hom. 14.

^e Gene. 14. Deut. 8. Psal. 144.
Prouer. 10. & 22. Abdias. 1.
1. Tim. 6.

^f Tob. 4. Isa. 58. Luc. 16.
2. Cor. 8. Galat. 6.

^g Deut. 18.

^h Prou. 15. Eccli. 10. Matt. 3.
Mat. 18. & 20. 1. Corin. 4.
Eph. 5. 1. Thess. 2. 2. Thess. 3.

Nnlli'ne licet vnquam sponte se bonis ac opibus abdicare?

ADOLESCENS.

Licet:& his præfertim qui vel communis boni studio accensi, vel priuatæ alicuius, sanctæ tamen vtilitatisⁱ amore inflammati, diuitijs ac opibus seipfos libenter spo- liant. Cuiusmodi sunt ij qui rebus humanis expliciti, cœlestibus multò liberius incumbunt, Christū ac Apostolos imitati, qui bonis suis vel omnino relictis, vel in vsum pau- perum diuenditis, Euangelij industria pascebantur.^k

DOCTOR.

Cur hîc addis, Hodie:&, Quotidianum?

ADOLESCENS.

Vt quotidie ad mortem^l nos accedere, & quotidianæ nos cuiusdam instaurationis, siue corpus, siue animam spe- ctes, egere intelligamus, & nihilominus tamen superuacua omnis vitæ sollicitudo hac voce amputatur, qua nos nō nisi diarios (vt ita loquar) seu vnus diei homines cōfitemur.

AVTHORIT. SCRIP.

A GENES. Cap. 2. Formauit igitur Dñs Deus hominem de limo terræ, & inspi- rauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem.

PRI. Ad Cor. Cap. 15. Si est corpus ani- male, est & spiritale: sicut scriptū est, Fact^o est primus homo Adam in animam viuentem: nouissimus Adam in Spiritum viuifi- cantem.

POSTE. Ad Corint. Cap. 4. Licet is qui foris est noster homo, corrūpatur: tamē is qui intus est, renouatur de die in diem.

GENE. Cap. 28. Vouit etiam (scilicet Iacob) votum dicens: Si fuerit Dñs mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusque fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste quem exegi in titulū, vocabitur domus Dei: cūcto rumq; que dederis mihi, decimas offerā tibi.

DEVT. Cap. 10. Facit (scilicet Deus) iudicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum.

AGGÆI, Cap. 2. Hæc dicit Dñs exer- cituū: interroga sacerdotes Legem, dicens, Si tulerit homo carnem sanctificatā in ora vestimēti sui, & tetigerit de summitate eius panem, aut pulmētum, aut vinum, aut oleū, aut omnem cibum, nunquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes dixerunt, Non.

MATT. Cap. 6. Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plusquàm vestimē- tum? Respicite volatilia cœli, quoniā nō ser- unt, neq; metūt, neq; congregāt in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa: nonne vos magis, pluris estis illis? Et de vestimento quid solliciti estis? Cōsiderate lilia agri quo- modò crescunt, non laborant, neque nent: dico autem vobis quoniam neque Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis.

PRIO. Ad Timoth. Cap. 6. Habentes ali-

alimenta, & quibus tēgamur, his contēti sumus.

B **MATT.** Cap. 4. Scriptum est: Nō in solo pane viuit homo, sed in omni ver- bo quod procedit de ore Dei.

IOAN. Cap. 6. Respondit eis Iesus, & dixit: Amen, amē dico vobis, Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manduca- stis ex panibus, & saturati estis. Operami- ni non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis da- bit vobis.

AD COLOS. Cap. 1. Ideò & nos ex qua die audiuius, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, vt impleami- ni agnitione voluntatis eius in omni sapien- tia & intellectu spiritali.

C **MATT.** Cap. 4. Vt sup. lit. B.

IOAN. Cap. 6. Vt sup. lit. B.

AD COLO. Cap. 1. Vt sup. lit. B.

E **GENES.** Cap. 14. Dixit autem Rex Sodomorū ad Abram, Dā mihi animas, ce- tera tolle tibi. Qui respondit ei: Leuo ma- num meam ad Dominum Deū excelsum possessorem cœli & terræ, quod, a filo sub- tegminis vsq; ad corrigiam caligæ, non ac- cipiam ex omnibus quæ tua sunt: ne dicas, Ego ditavi Abram.

DEVTER. Cap. 8. Dñs Deus tuus inducet te in terram bonam, terrā riuorū, aquarūq; & fontium, in cuius campis & montibus erumpunt fluuiorū abyssi: terrā frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malogranata, & oliueta nascuntur: terrā olei ac mellis, vbi absque vlla penuria comedes panem tuum, & rerum omniū abun- dantia perfruēris: cuius lapides ferrū sunt, & de montibus eius æris metalla fodiūtur: vt cum comederis, & satiatus fueris, benedi- cas Dño Deo tuo pro Terra optima quā de- dit tibi. Obserua, & caue ne quando obli- uiscaris Dñi Dei tui, & negligas mandata eius atque iudicia & cæremonias quas ego precipio tibi hodie: ne postquàm comede- ris & satiatus fueris, domos pulchras ædifi- caueris & inhabitaueris in eis, habuerisq; armenta boum, & ouium greges, argenti & auri cunctarumq; rerum copiam, eleue- tur cor tuum, & non reminiscaris Dñi Dei tui qui eduxit te de Terra Ægypti, de do- mo seruitutis: & ductor tuus fuit in solitudi- ne magna atque terribili, in qua erat ser- pens flatu adurens, & scorpio ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: qui eduxit riuos de petra durissima, & cibauit te Manna in G

solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquàm afflixit ac probauit, ad extremū misertus est tui, ne diceres in corde tuo, For- titudo mea & robur manus meæ, hæc mihi omnia præstiterunt.

PSAL. 144. Oculi omniū in te sperāt Dñe, & tu das illis escā in tempore oppor- tuno. Aperis tu manum tuā, & implet om- ne animal benedictionē.

PROVER. Cap. 10. Benedictio Do- mini diuites facit, nec lociabit eis afflictio.

ET. Cap. 22. Diues & pauper obuiae- runt sibi, vtriusque operator est Dñs.

ABDIÆ. Cap. 1. Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarū, exaltantem folium tuum: qui dicis in cor- de tuo, Quis detrahet me in terrā? Si exal- tatus fueris vt aquila, & si inter sidera po- fueris nidum tuum, inde detraham te, di- cit Dominus. Si furēs introissent ad te, si latrones per noctem, quomodò conticuis- ses? Nonne furati essent sufficientia tibi? Si vindemiatōres introissent ad te, nūquid saltē racemū reliquissent tibi?

PRI. Ad Timoth. Cap. 6. Diuitibus huius seculi, præcipe nō sublimē sapere, ne que sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo (qui præstat nobis omnia abun- dē adfruendum) bene agere, diuitēs fieri in bonis operibus, facillē tribuere, comuni- care, in futurū, vt apprehendāt verā vitā.

TOB. Cap. 4. Vt sup. Cap. 2. Lect. 10. lit. F.

ISA. Cap. 58. Frange esurienti panē tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, & car- nem tuam ne despexeris.

LVC. Cap. 16. Et ego dico vobis, faci- te vobis amicos de māmōna iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna ta- bernacula.

POST. Ad Corinth. Cap. 8. Vt sup. Cap. 2. lect. 10. lit. F.

AD GALAT. Cap. 6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Quoniā qui seminat in carne sua, de carne & me- tet corruptionem: qui autē seminat in spi- ritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonū autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. Ergò dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.

DEVT. Cap. 18. Si exierit Leuites

ex vna tribuum tuarum ex omni Israel, in qua habitat, & voluerit venire, desyderans locum quem elegerit Dñs: ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres eius Leuitæ qui stabunt eo tēpore coram Dño: Partem ciborum eandem accipiet quā & ceteri: excepto eo quod in vrbe sua ex paterna ei successione debetur.

H P R O V E R. Cap. 15. Iter pigrorum quasi sepes spinarum: via iustorum absque offendiculo.

E C C L E S I A S T I C I, Cap. 10. Melior est qui operatur & abūdat in omnibus, quā qui gloriatur, & eget pane.

M A T T. Cap. 3. Omnis arbor quæ nō facit fructum bonum, excidetur, & in ignē mittetur.

A C T O. Cap. 18. Post hoc egressus (Paulus) ab Athenis, venit Corinthū, & inueniens quendam Iudæum, nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam vxorem eius, (eō quod præcepisset Claudius, discedere omnes Iudæos à Roma) accessit ad eos. Et quia eiusdē erat artis, manebat apud eos, & operabatur. (Erāt autem scenofactoriæ artis.)

E T Cap. 20. Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupiui. Ipsi scitis quoniā ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istę.

P R I. ad Corinth. Cap. 4. Vsq; in hęc horam, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris.

A D Ephes. Cap. 5. Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. **E T.** Videte itaq; fratres quomodo cautē ambuletis, nō quasi insipientes, sed vt sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

P R I. Ad Theffalon. Cap. 2. Memores enim estis fratres laboris nostri, & fationis, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus.

E T P O S T. Cap. 3. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos: neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatione nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus.

I L I B. 4. Regum, Cap. 6. Dixerunt autem filij prophetarum ad Eliseum, Ecce locus in quo habitamus coram te, angustus est nobis: Eamus vsq; ad Iordanē, & tollāt

singuli de filia materias singulas, vt edificemus nobis ibi locum ad habitandum.

M A T T. Cap. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnū coelorum.

E T Cap. 8. Et accedēs vnus Scriba, ait illi: Magister sequar te quocūq; ieris. Et dicit ei Iesus, Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Alius autem de discipulis eius, ait illi: Domine permittite me primū ire, & sepelire patrem meum. Iesus autem ait illi, Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

E T Cap. 19. Si vis perfectus esse, vade, vnde quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo, & veni sequere me.

E T. Tūc, respōdēs Petr⁹ dixit ei, Ecce nos reliquim⁹ omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? Iesus autē dixit illis, Amē dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum federit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicātes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domū vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

L V C. Cap. 9. Factum est autem ambulātib; illis in via, dixit quidā ad illū: Sequar te quocūq; ieris. Dixit illi Iesus, Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Ait autem ad alterum, Sequere me. Ille autem dixit, Domine permittite mihi primū ire & sepelire patrem meum. Dixitq; ei Iesus, Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade annūcia Regnum Dei. Et ait alter, Sequar te Domine: sed permittite mihi primū renūciare his qui domi sunt. Ait ad illum Iesus, Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrō, aptus est Regno Dei.

I O A N. Cap. 1. Altera die iterum stabat Ioānes & ex discipulis eius duo, & respiciens Iesum ambulātē dixit, Ecce Agnus Dei. Et audierunt eū duo discipuli loquentem, & sequuti sunt Iesum.

P R I. ad Corinth. Cap. 1. Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundū carnem, non multi potentēs, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret.

E T

E T Cap. 9. Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere: & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.

P R I. Ad Tim. Cap. 6. Est autē quæstus magnus, pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundū, haud dubium, quod nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. Nā qui volunt diuites fieri, incidūt in tētionē & laqueū diaboli, & desyderia multa inutilia & nociua, quæ mergunt hominē in interitū & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetētes errauerunt à fide, & inseruerūt se doloribus multis. Tu autem o homo Dei, hæc fuge: festinare verō iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

K L V C. Cap. 9. Vt sup. lit. I.

P R I O. ad Corin. Cap. 9. Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis plātat vineā, & de fructu eis non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non māducat? Nunquid secundū hominem hæc dico? An & Lex hæc non dicit? Scriptum est enim in Lege Moyfi, Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos vtique dicit? Nam propter nos scripta sunt, Quoniā debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia semina uimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus. Si alij potestatis vestræ participes sunt, quare nō potius nos? Sed non vsi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculū demus Euāgelio Christi. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt? Et qui altari deseruiunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinauit ijs qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. Ego autem nullo horum vsus sum.

P R I. Ad Timo. Cap. 5. Qui benè præfunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim scriptura, Non infrānabis os boui trituranti. Dignus est operarius mercede sua.

L I O B. Cap. 14. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs. Qui quasi flos egreditur, & cōteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.

E C C L E S I A S T E S, Cap. 3. Dixi

in corde meo de filijs hominum, vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestijs. Idcirco vnus interitus est hominum & iumentorum, & æqua vtriusq; conditio. Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. Si militer spirāt omnia, & nihil habet hominamento amplius. Cuncta subiacent vanitati. Et omnia pergūt ad vnum locum: de terra facta sunt, & in terrā pariter reuertuntur.

I S A. Cap. 40. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, quasi flos agri. Exiccatur est fœnū, & cecidit flos, quia Spiritus Dñi sufflauit in eo. Verè fœnū est popul⁹, exiccatur est fœnū & cecidit flos. Verbū autem Dñi nostri manet in æternum.

M A T T. Cap. 6. Si autem fœnū agri, quod hodie est, & cras in clibanū mittitur, Deus sic vestit: quantō magis vos modicæ fidei? Nolite ergo solliciti esse, dicentes, Quid manducabimus, aut quo operiemur: hæc enim omnia gentes inquirunt.

L V C. Cap. 12. Si autem fœnū quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantō magis vos pusillæ fidei? Et vos nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis, & nolite in sublimē tolli. Hæc enim omnia gentes mundi, quærunt.

A D R O M A N. Cap. 8. Vt supra, Cap. 1. Lect. 9. lit. I.

P O S T. Ad Corinth. Cap. 4. Licet is qui foris est noster homo, corrumpitur: tamen is qui intus est, renouatur de die in diem.

A D P H I L I P. Cap. 4. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus prope est. Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione, cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.

P O S T E. Ad Timoth. Cap. 4. Ego enim iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.

I A C O B. Cap. 4. Ecce nunc qui dicitis, hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus (qui ignoratis quid erit in crastino: quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur) pro eo vt dicatis, Si Dominus voluerit, Et, si vixerimus, faciemus hoc aut illud.

E T Cap. 5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs vestris quæ adueniēt vobis. Diuitiæ vestrę putrefactę sunt,

E f 4 & ve

& vestimēta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginavit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis.

POSTER. Petri, Cap. 1. Iustum autem arbitror quandiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione: certus quòd velox est depositio tabernaculi mei, secūdum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi.

AVTHORIT. PATR.

A1 CHRYSOSTOM, tom. 2. in Matth. Cap. 6. Homil. 20. Tu verò

considera quemadmodum etiam carnalibus rebus plurimum spirituale societur. Non enim propter diuitias atque delicias, non ob pretiosæ vestis ornatum, sed pro cibo duntaxat quotidiano iussit orari. Et idcirco subiunxit, Panem nostrum quotidianum. Neque hoc fuit tamen sermone contentus, sed adhuc signantius addidit, dicens, Da nobis hodie: vt nequaquam illos vterioris diei cura cõtereret. Cuius enim diei spatio vsurum te nescis, quã ob causam illius sollicitudine torquearis? Hoc etiam in consequentibus prolixius imperauit, dicens, Nolite solliciti esse (inquit) in crastinum: volens etiã nos vndique accinctos esse, & quibusdam velut pennis, fidei instructos, semper ad cœlestia subuolare, nec amplius indulgere naturæ, quàm à nobis ipse necessitatis vsus exposcit.

2 TERTVL. Lib. de Oratione, Cap. 6. Sed & quia carnaliter admittitur ista vox, non sine religione potest fieri & spiritalis disciplinæ. Panem enim peti mandat, quod solum fidelibus necessarium est, cætèra enim nationes requirunt. Ita & exēplis inculcat, & parabolis retractat, cum dicit, Nunquid panem filijs pater aufert, & canibus tradit? Item, Nunquid filio panem poscenti, lapidem tradit? Ostendit enim quid à patre filij expectent. Sed & nocturnus ille pulsator, panem pulsabat. Meritò autem adiecit: Da nobis hodie: vt qui præmiserat, Nolite de crastino cogitare quid edatis.

D1 CYPRIAN. sermo. de Oratione Dominica. Panem nostrum vocamus, quia Christus noster (qui corpus eius contingemus) panis est. Hunc autē panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo

sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibū salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abstenti, & non cõmunicātes, à cœlesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso prædicante ac mōnente: Ego sum panis vitæ qui de cœlo descendi, si quis ederit de meo pane, viuēt in æternum. Panis autem quem ego dederò, caro mea est pro seculi vita, Quando ergo dicit, In æternum viuere, si quis ederit de eius pane, vt manifestum est eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Eucharistiam iure communicationis accipiūt: ita contrā timendum est, & orandum, ne dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute: comminante ipso, & dicente, Nisi ederitis carnem Filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Et ideò panem nostrum, id est, Christū, dari nobis quotidie petimus, vt qui in Christo manemus & viuimus, à sanctificatione eius & corpore non recedamus.

2 TERTVL. Lib. de Oratione, Cap. 6. Quoniam, Panem nostrum quotidianū da nobis hodie, spiritualiter potius intelligamus. Christus enim panis noster est, quia vita Christus & vita panis. Ego sum (inquit) panis vitæ. Et paulò supra: Panis est sermo Dei viui qui descendit de cœlis. Tū quòd & corpus eius in pane censetur, Hoc est corpus meum. Itaque petendo panem quotidianum, perpetuitatem postulamus in Christo, & indiuiduitatem à corpore eius.

3 ORIGENES tom. 2. tractatu. 35. in Matth. Panis iste quem Deus Verbum, corpus suum esse fatetur, Verbum est nutritorium animarū. Verbum de Deo Verbo procedens, & panis de pane cœlesti, qui politus est super mensam, de qua scriptum est, Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.

4 AMBRO. tom. 5. Lib. 5. in Cap. 11. Luc. In principio. Alius præcepti locus est, vt omnibus momē. is, nō solum diebus, sed etiam noctibus, oratio deferatur. Vides enim quòd iste qui media nocte perrexit, tres panes ab amico suo postulans, & in ipsa petendi intentione persistens, non defraudetur orans. Qui sunt isti tres panes, nisi mysterij cœlestis, alimentum? Quòd si diligas Dominum Deum tuum, non solum tibi, sed etiam alijs poteris emereri. Quis autem amicior nobis, quàm

Panem à Deo petentes, Christū petimus & Iacram Eucharistiam. Ioan. 6.

Ioan. 6.

Panis nomine Christū intelligitur. Ioan. 6. Matth. 26.

Panis est corpus Christi.

Psal. 22.

Momentis omnibus orandum.

Panis nomine, alimentum cœlestis intelligitur.

quam qui pro nobis corpus suum tradidit? Petijt ab hoc media nocte panes Dauid, Petijt & accepit. Petijt enim quādo dicebat, Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Ideò meruit hos panes, quos apposuit nobis edendos. Petijt cum dixit, Lauabo per singulas noctes lectum meum. Neq; enim timuit ne excitaret dormientē, quē scit semper vibrare vigilantem. Et ideò scriptorum memores, noctibus ac diebus orationi instātes, peccatis nostris veniam postulemus. Nā si ille tam sanctus, & qui regni erat necessitatibus occupatus, septies in die laudē Domino dicebat, matutinis & vespertinis sacrificijs semper intentus, quid nos facere oportet, qui eò amplius rogare debemus, quò frequentius carnis ac mentis fragilitate delinquim? vt de via lapsis, & istius eui cursu ac vitæ huius anfractu grauiter fatigatis, panis refectionis deesse non possit, qui hominis cor confirmet?

Psal. 6.

Psal. 118.

Psal. 103.

Panē sacra Eucharistia postulam. Ioan. 6. Matth. 6.

Ioan. 6.

Panem nostrum dum petimus, quid petamus.

Matt. 6.

Panis quotidianus quem petimus, est Christus in Eucharistia.

5 HIERON. tom. 4. Lib. 6. in Ezech. Cap. 18. Exponens illa verba, Panem suum esurienti dederit. Melius est vt intelligamus panē iusti eū esse qui dicit: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi: & quem in oratione nobis tribui deprecamur, Panem nostrū substantium, siue superuenturum, da nobis: vt quē postea semper accepturi sumus, in præsentī seculo quotidie mereamur accipere.

6 IDEM tom. 6. In Matthæ. Cap. 6. Quando petimus, vt peculiarem vel præcipuum nobis Deus tribuat panem, illum petimus qui dicit, Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Possumus supersubstantialem panem & aliter intelligere, qui super omnes substantias sit, & vniuersas superet creaturas.

7 AVGVST. tom. 10. sermo. 28. de Verbis Domini. Memini sermonis mei, cum de Sacramentis tractarem, dixi vobis, quòd ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur: vbi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica, quæ postea sequitur, ait, Panē nostrū? Panē quidē dixit, sed epioyson, dixit, hoc est, supersubstantialem. Non iste panis qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Ideò ergo Græcè epioyson dicitur: Latinus autem hunc panem quotidianum dixit, quia Græci dicunt aduenientem. Ergo quod Latinus dixit & Græcus, vtrunq; vtile videtur.

Græcus vtrunque vno sermone significauit, Latinus quotidianum dixit. Si quotidiana est panis, cur post annum illum fumis, quem iam modum Græci in Oriente facere consueuerunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi proficit. Sic viue, vt quotidie merearis accipere. Quomodo sanctus Iob quotidie pro filijs offerebat sacrificium, ne forte aliquid vel in corde, vel in sermone peccassent. Ergò, tu audis quòd quotiescunq; offertur sacrificium mors Domini, Resurrectio Domini, eleuatio Domini significatur, & remissio peccatorum, & panem istum vitæ nostræ quotidianum non assumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus est, quia sub peccato sumus: medicina est cœlestis & venerabile Sacramentum.

8 IDEM, Lib. Quinquaginta homiliarum, Hom. 14. Quotidie dicimus, Panē nostrum quotidianū. Iam dixisti, Nostrum: & dicis, Da nobis. Ecce, Nostrum: ecce, Da nobis. Illo dante, fit nostrum. Si illo dante fit nostrum, nobis superbientibus fit alienum. Dicis, Nostrum: & dicis, Da nobis. Quid ergo tibi assignas, quod non tibi ipse dedisti? Quid enim habes quod non accepisti? Dicis, Nostrum: &, Da nobis. Agnosce largitor, confitere te accipere, vt libenter ille dignetur dare. Quid si non egres, qui mendicas & superbus es? An non mendicas, qui panem petis? Panis noster æternus Christus in Patris æqualitate, Panis noster quotidianus, Christus in carne: æternus siue tempore, quotidianus in tempore. Tamen ipse est panis, qui de cœlo descendit. Fortes sunt martyres, firmi sunt martyres, sed panis confirmat cor hominis.

I IVSTINVS Martyr apologia. 2. pro Christianis. Qui antea stupris gaudebamus, nunc temperantiam continentiamque solam amplectimur: qui autem magicis artibus utebamur, Deo bono, qui ortu caret, nos consecrauimus: & qui pecuniarum possessionumque copiam, plusquam cæteri, amabamus, nūc etiã quæ habemus, in commune conferimus, omni que egenti erogamus.

K1 AVGVSTINVS tom. 10. de Verbis Apostoli, sermone. 26. Redimamus? tempus quoniam dies mali sunt. Expectatis à me fortè scire, quid est, Tempus redimere. Diciturus sum quod pauci audiunt, pauci ferunt, pauci aggrediuntur, pauci agunt: tamen dicā, quoniam ipsi pauci qui

Rebus carnalibus plurimum spirituale sociatur.

Panem eū à Deo petimus, quid petamus.

Matth. 15.

Luc. 11.

Matth. 7.

Luc. 11.

Matth. 6.

Iob. 1.

Quotidie cõmunicādū.

Matthæ. 6.

2. Corin. 4. Panis nomine intelligitur Christū.

Ioan. 6.

Psal. 103.

Pecuniarū abdicatio.

Ephes. 5.

Redimere tempus quid sit.
 Redimere tempus hoc est, quando aliquis tibi infert litem, perde aliquid vt Deo vaces, non litibus perde. Ergo ex eo quod perdes, pretium est temporis. Certè quando pro tuis necessitatibus procedis ad publicū, das nummos, & emis tibi panem, aut vinū, aut oleum, aut lignum, aut aliquam supellectilē, das & accipis, aliquid amittis, aliquid acquiris: hoc est emere. Nam si nihil amittas, & habeas quod non habeas, aut donatū accepisti, aut hæreditate acquisisti. Quando autem aliquid amittis, vt aliquid habeas, tunc emis: quod habes, emptum est: quod amittis, pretium est. Quomodo ergo perdis nummos, vt emas tibi aliquid: sic perde nummos, vt emas tibi quietē. Ecce hoc est, Tempus redimere.

Perdendi nummi, vt quietes emantur.
 Multi ex Christianis præcepta Evangelica observant.
 2 IDEM tom. 6. Lib. 5. contra Faustū, Cap. 9. Quam multi autem in nostra cōmunionē veraciter faciunt ista sublimiora præcepta Evangelica, de quorum specie fallitis imperitos? Quam multi homines vtriusque sexus ab omni cōcubitu puri & integri, quā multi experti, & postea continentes: quā multi rerum suarum distributores & relictores, quā multi ieiunijs vel crebris, vel quotidianis, vel etiam incredibiliter continuatis, corpus seruituti subijcientes: quā multæ fraternæ congregationes, nihil habentes proprium, sed omnia cōmunia, & hæc non nisi ad victum & tegumentum necessaria.

1. Corint. 6. Acto. 2. 4. 1. Tim. 6.
 3 IDEM, tom. 10. ferm. 28. de tempore. Iustè figuli ager, Christi sanguine emptus est, peregrinis inquam, qui erant sine domo & patria: & his qui toto orbe exules iactabantur, requies Christi sanguine providetur: & quibus non est in mundo possessio, his in Christo fit sepultura. Istos autem peregrinos quos esse dicimus, nisi deuotissimos Christianos, qui renunciantes seculo, & nihil possidentes in mundo, in Christi sanguine requiescunt? Christianus enim qui mundum non possidet, hic totum possidet Saluatorem.

Qui in mundo nihil possidet, Christianus possidet.
 4 CHRYSOST. tomo. 3. In Acta Apostolorum, Homil. 13. Igitur & paupertas non est fugienda, sed ita videtur ei qui egrè amplectitur, atque aded si quis illam ferre possit, vtique non esset deprecabilis. Quare enim illam Apostoli deprecati non sunt? Quare multi etiam eligunt illam, & non solum non deprecantur, sed etiā aduolant? Nā quod re vera horrendū, nequaquā

eligibile est nisi ab infans. Si autē Philosophi qui inter homines sublimiores fuerunt, ad hanc venerunt quasi ad securum præsidium, & morbis non obnoxiam, nec mirabile si alijs non videatur. Nam diues quidem nihil aliud mihi esse videtur, quā ciuitas absque muris in agro sita, & vndique insidiantibus exposita. Paupertas verò securum præsidium, æreis muris, & expugnatum difficile.

Paupertatis laus.
 5 BASILIVS in regulis fufius disputatis, quæst. 8. Ipsa Dñi nostri verba in medium liceat afferre, ijsq; ipsis religiosum ac Dei timentem animum magnopere cōmouere, quibus ille palam ac citra controuersiam testificans, sic dicit: Sic igitur, quicumque ex vobis non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et alio in loco cum post oblatam conditionem illam: Si vis perfectus esse: verba illa subiecit, Vade, vende, quæ habes, & da pauperibus: post, illud adiecit, Veni, sequere me. Atque etiam similitudinem illam de negotiatore, huc quoque manifestè spectare, nemo non (modò equus interpres) intelligit. Simile enim est (inquit) Regnum cœlorum homini negociatori quærenti bonas margaritas: inuenta autem vna preciosa margarita, abiit & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. Planum est enim preciosam margaritā, cœlesti regnum significare hoc in loco. Quod regnum nos assequi posse Dominus negat, nisi omnia simul, quæ habemus, diuitias, gloriam, genus, & si quid sit aliud eorum quibus plerique ambitiosius inhiant, pro eo parando neglexerimus. Et mox. Ex quo intelligitur quancumque vel peculiarem possessiunculam, aut certè exuberantem opum copiam, terrenam quidem illam & corruptelæ expositam, nobis reseruamus, in his mente nostra veluti in cœno quodam confepulta, necesse sit animo ad rerum diuinarum contemplationem aditum præcludi, eumque ita iacere, vt de cœlestibus ac promissis nobis à Deo bonis, cogitare non possit.

Reservatio alicuius rei, religio suo periculo sua.
 6 ET Quæstione. 9. Cùm Dominus noster Iesus Christus dixerit, Vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo, & veni, sequere me. Et item, Vendite quæ possidetis, & date elemosynam: Equidem ex hoc colligo, qui hac mente à suis discedat, hunc huiuscemodi curā de parte patrimonij sua nullo modo oportere negligere, contraque illud accurare, vt cùm eam

Quanta diligentia patrimonio distribuenti, ei qui consilium pauperum amplecti statuit.
 eam omnem diligentissimè secum abstulerit, eam veluti rem iam Dño consecratam, summa cū religione distribuatur, vel ipse perse, si huiuscemodi muneri scienter administrado esse ipse par possit, vel per alios quos antè, maxima adhibita diligentia delegerit, quiq; certissima dederint documenta, posse se illam fideliter ac prudenter distribuere: cùm illud persuasum sit, non vacare periculo, siue propinquis suis illam relinquat, siue in ea distribuenda, cuiusuis, nulla adhibita delectatione, operavus sit.

In fratrum societate priuatum nihil possidendum.
 7 IDEM in regulis breuioribus. q. 83. Nunquid priuatum aliquid haberi conueniat in societate fratrum? *Responsio.* Hoc contrarium est testimonijs ijs quæ habentur in Actis, de ijs, qui crediderat: in quibus scriptum est; Neque quisquā eorū quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat. Quare qui dicit suum aliquid esse, is seipsum alienum reddit ab Ecclesia Dei, & charitate Domini: qui quidem & verbo, & re docuit, ponendam esse animam pro amicis, nedum res externas.

Rom. 5.
 8 AVGVST. tomo. 3. Lib. de opere monachorum. Cap. 5. Dominus noster more misericordiæ suæ infirmioribus compatiens, cùm ei possent Angeli ministrare, & loculos habebat quò mitteretur pecunia quæ conferebatur, vtique à bonis fidelibus, eorum victui necessaria: quos loculos Iudæ commendauit, vt etiam fures, si euitare nō possemus, tolerare in Ecclesia disceremus. Ille enim ea quæ mittebantur, sicut de illo scriptum est, auferebat. Et mulieres voluit vtisse ad præparanda & ministranda necessaria sequerentur, ostendens quid Euāgelistis & Ministris Dei, tāquā militibus, à plebibus Dei tanquā provincialibus deberetur: vt si quis, eo quod sibi deberetur, vti nollet, sicut Apostolus Paulus vti noluit, amplius impenderet Ecclesiæ non exigendo stipendium debitum, sed quotidianum victum de suis laboribus transigendo. Audierat enim stabularius, ad quem vulneratus ille perductus est: Si quid amplius erogaueris, in redeundo reddam tibi. Amplius ergo erogabat Apostolus Paulus, qui suis (vt ipse testatur) stipendijs militabat.

1. Corin. 9.
 9 HIERO. tomo. 1. Epistola. 1. Ad Heliodorum. Animaduerte frater: non tibi licet de tuis quidquam habere rebus. Omnis (inquit Dñs) qui nō renunciauerit cunctis quæ possidet, nō potest meus esse discipulus. Cur timido animo Christianus es? Respice

Petro relicto rete: respice surgentem de telonio publicanum statim Apostolum. Filius hominis nō habet vbi caput reclinet, & tu amplas porticus, & ingentia tectorū spatia metiris? Hæreditatem expectans seculi, cohæres Christi esse non poteris.

Matt. 4. 9. Luc. 9. Paupertas amplectenda religioso.
 10 IDEM, In vita Hilarionis. Detestabatur autem Hilarion præcipuè monachos, qui infidelitate quadam in futurum reseruent sua, & diligentiam haberent, vel sumptuum, vel vestitus, aut alicuius earum rerū, quæ cum seculo transeunt. Denique vnum de fratribus, in quinto ferè à se milliario manētē, quia cōperiebat hortuli sui nimis cautum timidumq; custodem, & paucillū habere nūmorū, ab oculis abegerat. Qui volēs sibi recōciliari senē, frequēter veniebat ad fratres, & maximè ad Hefychiū, quo ille vehementissimè delectabatur. Quadā igitur die, ciceris fascē virētis, sicut in herbis erat, detulit: quē cū Hefychius posuisset in mēsa ad vesperū, exclamauit senex, se putorē eius ferre non posse, simulque vnde esset, rogauit. Respondente autē Hefychio, quòd frater quidam primitias agelli sui fratribus detulisset, Non sentis (inquit) putorē teterrimum, & in cicere foetere avaritiam? Mitte bobus, mitte brutis animalibus, & vide an comedant. Quod cū ille, iuxta præceptū, in præsepe posuisset, exterriti boues, & plus solito mugientes, ruptis vinculis in diuersa fugerunt.

Memorable avaritiæ exemplum.
 11 AVGVST. tom. 9. in Ioan. Cap. 8. tract. 34. Quid iussisti Domine Deus noster? Dicit tibi: Vt sequeris me. Consilium vitæ petisti: cuius vitæ, nisi de qua dictum est, Apud te est fons vitæ? Audiuit quidam, Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni, sequere me. Tristis abscessit, non est secutus. Quæsiuit Magistrum bonum, interpellauit Doctorem, & contempsit doctorem. Tristis abscessit, ligatus cupiditatibus suis: tristis abscessit habens grandem sarcinam avaritiæ super humeros suos: laborabat, æstuabat, & qui ab illo sarcinam deponere voluit, non est sequendus putatus, sed deserendus. Postea quā verò Dominus per Euangelium clamauit, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: tollite iugū meum, super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde: quā multi fecerunt audito Euangelio, quod ex ore ipsius auditum diues ille non fecit?

Auaritia Religiosis detestanda.
Psalm. 35.
Matt. 19.
Auaritia delectatio.
Matt. 11.
Multi opes contempserunt.

Pecuniā nō amat, qui Deū dignè amauit.
 12. E T tract. 40. in fine. Non amat multum nummum, qui amat Deum. Et ego pauli infirmitatē, non ausus sum dicere, non amat nummum, sed nō multum amat nummum: quasi amandus sit nummus, sed non multum. O si Deum dignè amemus, nummos omnino non amabimus. Erit tibi nummus instrumentum peregrinationis, non irritamentum cupiditatis, quo utaris ad

necessitatem, non quo fruaris ad delectationem. Deū ama, si aliquid inte egit, quod audisse te laudas. Vtere mundo, non te capiat mūdus quo intrasti: iter agis, exiturus venisti, non remansurus. Iter agis, stabulum est hęc vita, vtere nummo quomodo viator in stabulo vitur mensa, calice, vrceo, lectulo, dimissurus, non permanens.

Pecuniā quomodo vtendum.

LECTIO VIII.

DOCTOR.

Quid iam est quod sequitur?

ADOLESCENS.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

DOCTOR.

Quo sensu hęc accipis?

ADOLESCENS.

Dum nostram nos iniquitatem & nequitiam cognoscimus, ^a in hac voces humilitatis ac veræ confessio- nis plenam libenter erumpimus, vt Deus peccata nostra ^b deleat: Quæ cum sint quædam mortis subeundæ debita, perijmus, nisi nobis illa ab eo gratis condonentur.

DOCTOR.

Quo verò iure tenetur nobis hanc veniam indulgere?

ADOLESCENS.

Eo in primis, quia clementiæ ^c ac benignitatis eius nulli sunt termini: deinde quòd eum nos interpellamus freti Christi Iesu ^d merito, qui lauit nos in sanguine suo, Spiritu sancto tanquam ^e suos, obsignauit.

DOCTOR.

Quid ergo necesse fuit hęc subnectere: *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris?* An ideò ab illo vi quadam veniam extorquebimus?

ADO-

ADOLESCENS.

Haudquaquam: sed hac oratione declaramus, quanto desiderio indulgentiæ illius ac remissionis teneamur: Deinde cum ex eius præscripto mutuas internas iniurias ^f libenter remittamus, à nobis ille quodammodò pro-uocatur, vt peccatis nostris fiat multò pacatior.

Leuit. 19. Eccli. 19. Matth. 6. & 18. Luc. 11. & 17. Iacob. 5. Chrysof. in c. 6. Matt.

DOCTOR.

Hęc ergo venia quam alijs damus, non solum notā quædam, verum etiam certa erit dispositio, vt à Deo, remissionem peccati, quam cupimus, consequamur.

ADOLESCENS.

Planè, neq; deerit vnquam ille nobis, si quod in nobis situm est, præstabit.

DOCTOR.

Da nobis sextam petitionem.

ADOLESCENS.

Et ne nos inducas in tentationem.

DOCTOR.

Explica.

ADOLESCENS.

Hęc vna ac prima humanæ vitæ Lex est, vt perpetua sit dimicatio aduersus carnem, & Satanam, & mundum, quorum nos impetum ac infidias tentationem nominamus, quibus cum minimè pares ^h ex nobis esse possumus, ab eo opem & auxilium flagitamus, qui facit cum tentatione prouentum.

Tob. 3. Iud. 8. Iob. 7. Matth. 4. Luc. 4. 1. Theff. 3. Hebra. 2. Iacob. 1. 1. Ioan. 2. Psal. 9. Matth. 26. 1. Corint. 10. Hebr. 4. 1. Petr. 5. 2. Petr. 2. Cyp. de singul. Cleri. & de lapsis serm. 5. Terrul. de fuga. & Bapt. August. confes. lib. 6. cap. 11. & de sancta virgi. c. 39. D. Germa. Theoria rerum Eccles.

DOCTOR.

Rectè: vox tamen inducendi, qua tu es vsus, aliquam videtur vim significare, quam Deus nobis adhibeat ad malum perpetrandum.

ADOLESCENS.

Minimè: sed id oramus vt nostras sic ille coërceat
 G g cupi-

Psal. 120. Mat. 26. Roma. 6.
et. 7. 1. Cor. 10. Gal. 5. Colo. 3.
Heb. 12. Augu. confes. lib. 10.
cap. 29. & 30.

cupiditates, & libidines frænet, (quæ vehementes ac in-
temperatæ sunt admodum, nisi nobis adsit fauore suo
ac gratia) vt ne volentes quidem in errorem labi possi-
mus, tamen eo deserente, fieri non posset quin labe-
remur.

A V T H O R I T. S C R I P.

A **E** X O D. Cap. 32. Reuersus Moyfes ad
Dominum, ait, Obsecro, peccauit po-
pulus iste peccatum maximum, feceruntq;
sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam,
aut si non facis, dele me de libro tuo quem
scripsisti.

L E V I T I. Cap. 26. Quod si & de ijs
aliqui remanserint, tabescent in iniquitati-
bus suis, & propter peccata patrum suorum
& sua, affligentur, donec confiteantur iniquitates
suas & maiorum suorum, quibus præuaricati
sunt in me, & ambulauerunt ex aduerso mihi.

I V D I C. Cap. 10. Et clamantes ad
Dominum, dixerunt, Peccauimus tibi, quia
dereliquimus Dominum Deum nostrum, &
seruiuimus Baalim. Quibus locutus est Do-
minus: Nūquid nō Ægyptij & Amorrhæi,
filijq; Amon & Philisthij, Sidonij quoq;
& Amalech, & Chanaan, oppresserunt vos:
& clamastis ad me, & erui vos de manu eor-
um? Et tamen reliquistis me, & coluistis
deos alienos: Idcirco non addam, vt ultra
vos liberem. Ite, & inuocate deos quos ele-
gistis, ipsi vos liberent in tempore angus-
tiae. Dixeruntq; filij Israel ad Dominum,
Peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi
placet: tantum nunc libera nos.

I O B. Cap. 13. Quantas habeo iniquita-
tes & peccata, scelera mea & delicta osten-
de mihi.

H I E R E M. Cap. 14. Cognouimus
Domine impietates nostras, iniquitates pa-
trum nostrorum, quia peccauimus tibi. Ne
des nos in opprobrium propter nomen tuum,
neque facias nobis contumeliam solij glo-
riæ tuæ. Recordare, ne irritum facias foedus
tuum nobiscum.

D A N I E L. Cap. 9. Et orauit Dominum
Deum meum, & confessus sum, & dixi, Ob-
secro Dñe Deus magne & terribilis, custo-
diens pactum & misericordiam diligētibus te, &
custodientibus mandata tua: Peccauimus, ini-
quitatem fecimus, impietatem egimus, & recessi-
mus, & declinauimus à mandatis tuis ac

iudicijs. Nō obediuimus seruis tuis Prophe-
tis qui locuti sunt in nomine tuo, Regibus
nostris, principibus nostris, patribus nostris,
omniq; populo terræ.

M A T T. Cap. 3. Tunc exibat ad eum
Hierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis re-
gio circa Iordanem, & baptizabantur ab
eo in Iordane confitentes peccata sua.

P R I. Ioan. Cap. 1. Si confiteamur
peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remit-
tat nobis peccata nostra, & emundet nos
ab omni iniquitate.

M A T T H. Cap. 6. Si enim dimiseris
hominibus peccata eorum, dimittet &
vobis Pater vester celestis delicta vestra.
Si autem non dimiseris hominibus, nec
Pater vester dimittet vobis peccata vestra.

E T. Cap. 18. Sic & Pater meus celestis
faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque
fratri suo de cordibus vestris.

L V C. Cap. 7. Duo debitores erant
cuidam foeneratori, vnus debebat dena-
rios quingentos, & alius quinquaginta. Nō
habentibus illis vnde redderent, donauit
vtriusq;. Quis ergo eum plus diligit? Respōdēs
Simon dixit, Æstimo quia is cui plus dona-
uit. At ille dixit ei, Recte iudicasti.

A D R O M A N, Cap. 9. Moyfi enim
dicit Deus, Miserebor cuius misereor, &
misericordiam præstabo cuius miserebor.
Igitur non volentis, neque currentis, sed
miserentis est Dei.

C P O S T E R. Paralipo. Cap. ultimo,
In oratione Manassis. Importabilis est in-
agnificencia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira
comminationis tuæ super peccatores: immē-
sa verò & inuestigabilis misericordia pro-
missionis tuæ: quoniam tu es Dominus Al-
tissimus, Benignus, Loganimis, & multum
miserors, & poenitens super malitias ho-
minum. Tu Domine secundum multitudi-
nem bonitatis tuæ, promissisti poeniten-
tiam & remissionem ijs qui peccauerunt
tibi, & multitudine misericordiarum tua-
rum decreuisti poenitentiam peccatoribus,
in salutem. *Et rursum.* Peccauit Dñe, pec-
caui, & iniquitates meas agnosco. Quare
peto,

peto, rogans te, remitte mihi Domine, re-
mitte mihi, & ne simul perdas me cum ini-
quitatibus meis, neq; in eternum iratus refer-
ues mala mihi, neque damnes me in infima
terræ loca: quia tu es Deus, Deus inquam
poenitentium: & in me ostendes omnem bo-
nitatem tuam, quia indignum saluabis me
secundum magnam misericordiam tuam,
& laudabo te semper omnibus diebus vi-
tæ meæ.

P S A L. 6. Cōuertere Domine, & eri-
pe animam meam, saluum me fac propter
misericordiam tuam.

E T. 24. Reminiscere miserationum
tuarum Domine, & misericordiarum tuarum
quæ à seculo sunt. Delicta iuuentutis meæ,
& ignorantias meas, ne memineris. Se-
cundum misericordiam tuam, memento
mei tu, propter bonitatem tuam Dñe.

E T. 50. Miserere mei Deus secundum
magnam misericordiam tuam, & secundum
multitudinem miserationum tuarum, dele
iniquitatem meam.

D A N I E L. Cap. 9. Inclina Deus
meus, aurem tuam, & audi: aperi oculos
tuos, & vide desolationem nostram, & ciui-
tatem super quam inuocatum est nomen
tuum: neque enim in iustificationibus nostris
prosteruimus preces ante faciem tuam, sed in
miserationibus tuis multis. Exaudi Do-
mine, placare Dñe, attende & fac, ne
moreris propter temetipsum Deus meus,
quia nomen tuum inuocatum est super ci-
uitatem, & super populum tuum.

M A R C. Cap. 2. Hoc audito, Iesus ait
illis, Non necesse habent sani medico, sed
qui malè habent. Non enim veni vocare
iustos, sed peccatores.

L V C. Cap. 1. Ad dandam scientiam
salutis plebi eius, in remissionem pecca-
torum eorum. Per viscera misericordiae Dei
nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto.

A D T I T V M. Cap. 3. Vt sup. Cap.
1. Lect. 5. lit. L.

D I S A I. Cap. 53. Vt sup. Cap. 1. Lect. 5.
litera. C.

M A T T. Cap. 1. Vocabis nomen eius,
Iesum. Ipse enim saluum faciet populum
suum à peccatis eorum.

E T. Cap. 26. Hic est sanguis meus noui
Testamenti, qui pro multis effundetur in re-
missionem peccatorum.

A D E P H E. Cap. 1. In quo habemus
redemptionem, per sanguinem eius, remissionem
peccatorum, secundum diuitias gratiae eius.

P R I. Petri, Cap. 2. Peccata nostra ipse
se pertulit in corpore suo super lignum, vt
peccatis mortui, iustitiae viuamus, cuius li-
uore sanati estis.

A P O C A L Y P. Cap. 1. Dilixit
nos, & lauit nos à peccatis nostris in san-
guine suo.

E M A R C. 16. Illi autem profecti, prædi-
cauerunt vbique, Domino cooperante, &
sermonem confirmante sequentibus signis.

I O A N. Cap. 7. Qui credit in me, si-
cut dicit scriptura, Flumina de ventre eius
fluent aquae viuae. (Hoc autem dixit de
Spiritu quem accepturi erant credentes in eum,
nondum enim erat Spiritus datus, quia Ie-
sus nondum erat glorificatus.)

A D R O M A N. Cap. 5. Charitas
Dei diffusa est in cordibus nostris per Spi-
ritum sanctum, qui datus est nobis.

P R I O. ad Corin. Cap. 3. Nescitis quia
templum Dei estis, & Spiritus sanctus ha-
bitat in vobis? Si quis autem templum Dei
violauerit, disperdet illum Deus: templum
enim Dei sanctum est, quod estis vos.

P O S T E. ad Corinth. Cap. 1. Qui au-
tem confirmat nos vobiscum in Christo, &
qui vnxit nos, Deus: qui & signauit nos,
& dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

E T. Cap. 5. Qui autem efficit nos in
hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus
Spiritus.

A D E P H E S. Cap. 1. In quo & cre-
dentes signati estis Spiritu promissionis,
sancto: qui est pignus hereditatis nostrae,
in redemptionem acquisitionis, in laudem
gloriæ ipsius.

E T. Cap. 4. Nolite contristare Spi-
ritum sanctum Dei: in quo signati estis in
die redemptionis.

A D G A L A T. Cap. 3. Hoc solum a
vobis volo discere, Ex operibus Legis Spi-
ritum accepistis, an ex auditu fidei? Sic stul-
ti estis, vt cum Spiritu coeperitis, nunc car-
ne consumimini? Tanta passi estis sine cau-
sa? Si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vo-
bis Spiritum, & operatur virtutes in vobis,
ex operibus Legis, an ex auditu fidei?

P R I. Ad Thessalon. Cap. 5. Spiritum
nolite extinguere.

A D H E B R. Cap. 2. Vt sup. Cap. 1.
Lect. 13. lit. N.

P R I. Petri, Cap. 1. Vt supra, Cap. 1.
Lect. 11. lit. E. & Lect. 17. lit. H.

L E V I T. Cap. 19. Vt supra, Cap. 2.
Lect. 8. lit. A.

ECCLESIASTICI, Cap. 16. Audisti verbum aduersus proximum tuum? Commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet. A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infixata femori carnis, sic verbum in corde stulti.

MATT. Cap. 6. & 18. Vt sup. lit. B. **LVC.** Cap. 11. Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis.

ET Cap. 17. Attendite vobis: si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si poenitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens, poenitet me: dimitte illi.

IACOB. Cap. 5. Vt sup. Cap. 1. Lect. 15. lit. E.

G **T O B.** Cap. 3. Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quod vita eius si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in corruptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.

I V D I T H. Cap. 8. Et nunc fratres, quonia vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda illorum erigite, vt memores sint, quia tentati sunt patres nostri, vt probarentur si verè colerent Deum suum. Memores esse debent quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses: & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles. Illi autem qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam & improperium murmurationis suae contra Deum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, & a serpentibus perierunt.

I O B. Cap. 7. Militia est vita hominis super terram, & sicut dies mercenarij dies eius.

MATT. Cap. 4. Tunc Iesus ductus est in desertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo.

LVC. Cap. 4. Iesus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Iordane, & agebatur in Spiritu in deserto diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo.

PRI. Ad Thessalon. Cap. 3. Propterea & ego amplius non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram, ne forte tentauerit

vos is qui tentat, & inanis fiat labor vester.

AD HEBR. Cap. 2. In eo enim in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis qui tentantur auxiliari.

IACOB. Cap. 1. Omne gaudium existimate fratres mei cum in tentationes varias incideritis: scientes quod probatio fidei vestre patientiam operatur: patientia autem opus perfectum habeat, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Beatus vir qui suffert tentationem, &c. Vt supra, Cap. 2. Lect. 13. lit. Q.

PRI. Ioan. Cap. 2. Scribo vobis adolentes, quoniam vicistis malignum. Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum. **ET.** Omnè quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.

PSAL. 9. Miserere mei Domine, vide humilitatem meam de inimicis meis.

MATT. Cap. 26. Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.

PRI. ad Corinth. Cap. 10. Vt sup. Cap. 1. Lect. 3. lit. O.

AD HEBR. Cap. 4. Vt sup. Cap. 1. Lect. 8. lit. B.

PRI. Petri, Cap. 5. Sobrii estote & vigilate: quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens, circuit querens quem deuoret. Cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem ei quæ in mundo est, vestre fraternitati fieri. Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passus, ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.

POST. Petri, Cap. 2. Nouit Dominus pius de tentatione eripere: iniquos verò in diem Iudicij reseruare cruciandos.

PSALM. 120. Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam. Per diem Sol non vret te, nec Luna per noctem. Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuam Dominus.

MATT. Cap. 26. Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

AD ROM. Cap. 6. Vt sup. Cap. 2. Lect. 13. lit. B. in fine.

ET. Cap. 7. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dñm nostrum.

PRI.

AD GALAT. Cap. 5. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.

AD COLOS. Cap. 3. Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam.

AD HEBR. Cap. 12. Recogitate eum qui tale sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum, contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Nondum enim vsque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes.

AVTHORIT. PATR.

A **1** **GERMAN.** Archiep. Constantin. in theoria rerum Ecclesiastica. (habetur in Bibliothec. SS. PP. tom. 4.) Condone nobis peccata nostra dicentium, quem admodum nos delinquentibus in nos: ac si ita facimus, ipse quoque nobis sic faciet. Remiseris ne cupiam, quare: an fratrem ab inimicitijs solueris, apud te considera: quod si adhuc mali accepti recordaris, quam remissionem quæris? Eorum quæ dicimus, hic sensus est: Domine, dimitte nobis debita nostra, id est, peccata nostra & lapsus, Sicut & nos dimittimus omnibus delinquentibus in nos fratribus nostris, tam liberis quam seruis, & omnibus subditis nobis. Hæc dicens, o homo, an ita facias, tecum reputa: quia terribile est incidere in manus uiuentis: ac te corrigens, & emendans, conuertat ad Deum, & Patrem, & factorem tuum.

Si dimittis proximo tuo remittet & tibi Deus.

Hebr. 10.

E **1** **GERMANVS.** &c. Vt sup. lit. A. **F** **1** **CHRYSOST.** tom. 2. in Matth. 6. Hom. 20. Vt remittamus alijs imperando, ab omni nos liberat recordatione nequitiae: dum verò nobis indulgentiam pollicetur, bonis nos prorsus spebus attollit: & ex iplo ineffabilis misericordiae Dei, nos etiam ad dandam peccantibus in nos veniam, cohortatur. Quod enim maximè animaduerti conuenit, istud profectò est: quoniam singulis quibusque sententijs perfectionem virtutis includens, etiam in præcedentibus malitiæ nos prohibuerit recordari. Nam & sanctificari per nos Verbum Dei, perfecta est conuersationis integritas. Et voluntatem eius fieri, id ipsum rursus amplectitur: & posse Deum Patrem vocare, immaculatae conuersationis indicium est. In quibus prorsus omnibus comprehensum

Singule orationis dominicae petitiones, nos prorsus vocat ad eum donandum iniuriam.

est, vt his qui in nos peccauerint, desinamus irasci. Nec tamen hæc dixisse contentus est, sed abundantius ostendere volens quantam huius rei curam gerat, id ipsum etiam specialiter inculcauit. Postquam impletam orationis formulam, nullius prorsus mandati meminit, nisi istius certè, quod ad

Matth. 6.

dandam nos veniam concitauit. Ait quippe; Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis peccata vestra. Itaque à nobis tota hæc res sumit exordium, futurumque de nobis, in nostra est potestate, iudicium. Ne enim vel irrationabilis quispiam, aut in magno aliquo aut exiguo delicto, de iudicio Dei conqueri posset, ipsum reum Dominum illius fecit esse sententiæ: Quemadmodum (inquit) tu tibi ipse iudicaueris, ita etiam tibi iudicabo. Si enim dimiseris conseruo tuo, à me quoque eandem gratiam consequeris. Et certè, nequaquam istud æquale est. Tu enim remittis, cum certè quoque ipsa remissione indigeas: Deus verò cum nullius vnquam indigeat, ignoscit: tu conseruo tuo remittis, Deus seruo. Et tu qui dem mille peccatorum reus, Deus verò ab omni peccato prorsus extraneus: & tamen sic quoque abundantiam propriæ misericordiae ostendit. Nam cum certè possit absque hoc quoque tibi omnia peccata dimittere, vult tamen beneficium etiam per ista conferre, mille tibi occasiones mansuetudinis suæ ac pietatis ministrans, dum modò hoc, quod in te est bellinum, depellat, & iram, qua flagras, extinguat: teque vndique tuis membris reungat.

In nostra potestate situm est, vt veniam peccatorum impetremus.

H **1** **CYPRIAN.** Lib. de singularitate Clericorum. Non longe post initium. Magnum sapientiæ diuinæ consilium inuenitum est, vbi timoris auxilio liberemur. Magna compendia prouidentiae, vt aliquando nat virtus & victoria per timorem. Magna remedia Dominus contulit ad salutem, vt habeat & timidus laudem: sicut Salomon repetit, dicens, Beatus vir qui veretur omnia per metum. Inæstimabilis Domini misericordia, quæ vndique homini suo contulit gloriam: & incomprehensibilis pietas quæ scilicet pugnas dedit & palmas: vt confitendo masculorum sæuitiam superemus, & timendo feminarum blandimenta vincamus, dum modò & de virtute & de infirmitate super nos Dominus gloriam operetur: vt in omnibus & per omnia Omnipotentem semet ipse testetur: diuidens

Magna nobis remedia Deus contulit ad salutem. Eccli. 15.

differentias triumphorum, vt tam confilij quam viribus a nobis bella vincantur, ne si vicerimus solius fidei fortitudine (contra Salomonem) vacua essent opera sapientiae. *Et prope finem.* Vnus quisque qui securus est, quia necdum tentatur, timeat: quia nihil de illo dicitur, prospiciat ne dicatur: homines sumus, fragilitatem nostram carne portamus. Sic eam vndique nos circumpecta viuacitate circudare debemus & cingere, vt non sit pars aliqua, quae vacillet. Accipimus quidem fortitudinem spiritualem, per quam substantiae nostrae fragilitas roboratur: sed ita nobis spiritualis fortitudo collata est, vt prouidos nos, non praecipites tueatur. Vt illos muniat qui renunciant importunitatibus delictorum, non eos qui se magis importunis delictis immergunt. Custos nobis datus est Spiritus, sed vt contraria declinantibus, assistendo subueniat, non vt contraria eligentibus faueat: nec vt voluntarios & pronos in aduersa, confortet, sed vt ab aduersis nitentes separari, confirmet. Nam quicumque pernitiosis conatibus audet exercere virtutem, iuuamen non habet Spiritus sancti, qui neminem vult vltro troneum virum fortem ad fraudulentas viatorias coartari, nec protegit eum, sed deserit, quem periculis irruentem per illicitos euentus exquirere triumphos agnouerit, sicut ipse iam tunc per Salomonem locutus est dicens, Amans periculum, in ipso periet. Ordine suo igitur, non nostro arbitrio virtus sancti Spiritus ministratur, & secundum institutum eius praemia prosperantur. Nunquam nisi praecipitatus exercitus cecidit, qui audis facere, Ducis vel Imperatoris sui dispositiones irrupit: multo magis, per perituram erogat fortitudinem, qui sine armis doctrinae magistri Spiritus praesumpserit triumphare: cum dicat, Vae, qui per praesumptionem suam aliquid faciunt, non per Deum.

2 IDEM sermone. 5. de Lapsis. in fine. Si precem toto corde quis faciat, si veris poenitentiae lamentationibus & lacrymis ingemiscat, si ad veniam delicti sui Dominum iustis & continuis operibus inflectat, misereri talium potest qui & misericordiam suam protulit, dicens, Cum conuersus ingemueris, tunc saluaberis, & scies ubi fueris. Et iterum, Nolo mortem peccatoris, dicit Dominus, quantum vt reuertatur & viuat. Et Ioel propheta, pietatem Domini ipso monente, declarat. Reuertimini

(inquit) ad D.D. vestrum, quoniam misericors & pius est, & patiens, & multae miserationis, & qui sententiam flectat aduersus malitiam irrogatam. Potest ille indulgentiam dare, sententiam suam potest ille deflectere. Poenitenti, operanti, roganti, potest clementer ignoscere. Potest acceptum ferre quicquid pro talibus & petierint martyres, & fecerint sacerdotes. Vel si quis plus eum suis satisfactionibus mouerit, si eius iram, si indignantis offensam iusta deprecatione placauerit. Dat ille arma rursum quibus victus armetur: reparat & corborat vires, quibus fides instaurata vegetetur. Repetet, & certamen suum miles iterabit, in acie prouocabit hostem, & quidem factus ad praelium fortior post dolorem.

3 TERTVLL. Lib. de Fuga in persecutione, Cap. 2. Dominus in Euangelio ad Petrum, Ecce (inquit) postulat Satan, vt cerneret vos velut frumentum, verum ego rogavi pro te ne deficeret fides tua, id est, ne tantum diabolo permitteretur, vt fides periclitaretur. Quo ostenditur, vt inque apud Deum esse, & concussionem fidei, & protectionem, cum vtrumque ab eo petitur, concussio a diabolo, protectio a Filio. Et vtrique cum Filio Dei protectionem fidei habet in sua potestate, quam a Patre postulat, a quo omnem accipit potestatem in caelis & in terris: quale est vt concussionem fidei diabolus in manu sua habeat? Sed in legitima Oratione cum dicimus ad Patrem, Ne nos inducas in tentationem: (quae autem maior tentatio quam persecutio?) Ab eo illam profiteamur accidere, a quo veniam eius deprecamur. Hoc est enim quod sequitur, Sed erue nos a maligno, id est, ne nos induxeris in tentationem, permittendo nos maligno.

4 IDEM Lib. de Baptismo, Cap. 20. Ingressuros Baptismum, orationibus crebris, ieiunijs, & geniculationibus, & per uigilijs orare oportet, & cum confessione omnium retro delictorum, vt exponat etiam baptismum Ioannis. Tingeabantur (inquit) confitentibus delicta sua. Nobis gratulandum est, si non publice confitemur iniquitates, aut turpitudines nostras. Simul enim & de pristinis satisfacimus conflictatione carnis & spiritus, & subsequitur tentationibus munimenta praestruimus. Vigilate & orate (inquit) ne incidatis

Timeat, qui tentatione cauet.

Inuat Deo tentatos, qui tentationibus resistere sagunt.

Non inuatur a Deo, sed deseritur, qui vltro tentationi se obijcit.

Eccli. 3.

Facienti quod in se est, Deus adhibet.

Ioel. 2.

Luc. 22.

Deo permittente, diabolus tentat.

Matth. 28.

Matth. 6.

Matth. 3. Oratione praecauendae sunt tentationes.

Matth. 26.

in tentationem. Et ideo credo tetati sunt, quoniam obdormierunt.

5 AVGVSTINVS tom. 1. Lib. 6. Confessionum, Cap. 11. Cum haec dicebam, & alternabant hi venti, & impellebant huc atque illuc cor meum, transibant tempora & tardabam conuerti ad Dominum Deum, & differebam de die in diem vivere in te, & non differebam quotidie in me metipso mori, amans beatam vitam. Timebam illam in fede sua, & ab ea fugiens querebam eam. Putabam enim me miserum fore nimis, si foeminae priuarer amplexibus, & medicinam misericordiae tuae ad eandem infirmitatem sanandam non cogitabam: quia expertus non eram, & propriarum virium credebam esse continentiam, quarum mihi non eram conficius, cum tam stultus essem, vt nescirem (sicut scriptum est) neminem posse esse continentem, nisi tu dederis. Vtique dares, si gemitu interno pulsarem aures tuas, & fide solida in te iactarem curam meam.

6 IDEM tomo. 6. Lib. De sancta Virginitate, Cap. 39. Et quae magis, membra corporis sancti, quod est Ecclesia, curare debent, vt super ea requiescat Spiritus sanctus, quam illa quae virginalem profitentur sanctitatem? Quomodo autem requiescit ubi non inuenit locum suum? Quid autem aliud, quam cor humiliatum, quod impleat, non vnde refiliat: quod erigat, non quod deprimat? Cum apertissime dictum sit; Super quem requiescit Spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem verba mea? Iam iuste viuus, iam pie viuus, pudice, sancte, virginali castitate viuus: adhuc tamen hic viuus: & non humiliaris audiendo, Nunquid non tentatio est vita humana super terram? Non te a praesidentelatione reuerberat: Vae mundo a scandalis: Non contremiscis, ne deputeris in multis, quorum refrigescit charitas, quoniam abundat iniquitas? Non percutis peccatus cum audis, Quapropter qui se putat stare, videat ne cadat? Inter haec diuina innotita & humana pericula, ita ne adhuc virginibus sanctis humilitatem persuadere laboramus?

Non est virium nostrarum tentationes superare.

Inuocanti Deum contra tentationes, datur gratia.

Sap. 8.

Pudicitiam colenti, humilitas necessaria est.

Isai. 66.

Iob. 7.

Matth. 18.

Matth. 24.

1. Cor. 10.

7 GERMA. Archiepiscopus Constantinopol. Theoria rerum Ecclesiasticarum: *Versus finem.* Nos Domine omni supplicio sumus digni, & supplicamus tibi, ne tradas nos in manus inimicissimorum hominum, & malorum demonum ad puniendos nos: sed tu Domine nos erudiendo castiga, quia perinde est tua clementia, atque castigatio tua. Quid enim? Inducit ne hominem in tentationem? Absit. Non enim Deus est author malorum. Sed obsecramus eum, vt per multas suas miserationes, ne finat nos in tentationem incidisse. Domine, si quærat nos Satan, vt cribret quem admodum frumentum, vt etiam sanctos tuos Apostolos quæruerit, sed non obtinuit: aut vt veterem illum Iob: ne des ei potestatem in nos. Quin etiam si malignus homo velit nos tentare, ne tradas nos eius voluntati, sed tege nos tegumento alarum tuarum.

1 AVGVST. tomo. 1. Lib. 10. Confessionum, Cap. 29. Et tota spes mea non nisi in magna valde misericordia tua. Da quod iubes, & iube quod vis. Imperas nobis continentiam, & cum scirem (ait quidam) quia nemo potest esse continens, nisi Deus det: & hoc ipsum erat Sapientiae, scire cuius esset hoc donum. Per continentiam, quippe colligimur, & redigimur in vnum a quo in multa defluximus.

2 ET Cap. 30. Nunquid non potens est manus tua Deus Omnipotens, sanare omnes languores animae meae, atque abundantiore gratia tua lasciuos motus etiam mei soporis extinguere? Augebis Domine in me magis magisque munera tua, vt anima mea sequatur me ad te, concupiscentiae visco expedita, vt non sit rebellis tibi, atque vt in somnis non solum non perpetret istas corruptelarum turpitudines per imagines animales vsque ad carnis fluxum, sed ne consentiat quidem. Nam vt nihil tale, vel tantillum libeat, quantum possit nutu cohiberi, etiam in casto dormientis affectu non tantum in hac vita, sed etiam in hac aetate: non magnum est Omnipotentem, qui vales facere supra quam petimus & intelligimus.

Deo author non est malorum, nec quenuquam in tentationem inducit.

Luc. 22. Iob. 1.

Tota nostra spes, in Deo debet esse.

Sap. 8.

Contra mala omnia, potens est Omnipotens Dei manus.

DOCTOR.

Postrema iam petitio superest: Cedo eam, & explica.

ADOLESCENS.

Libera nos à malo. Hic Deum precamur, vt siquādo culpam^a nos aliquā, vi ac impetu cupiditatis excitati, admittamus, nobis illam condonet, & ne in deteriora nos dilabi ac distrahi permittat. ^b Atque etiam id vehementer flagitamus, vt poena^c omnis peccati, quæcunq; tandem ea sit, nobis remittatur.

DOCTOR.

Mali ergo nomine peccatum omne, ac omnem eius poenam intelligis, quæcunq; sit impijs, quauis tandē ratione, cōstituta.

ADOLESCENS.

Ita est: ac proinde hæc vltima petitio à proxima est necessariò distinguenda, propterea quòd magnum inter tentationem ac consensum in eam, & poenam denique peccato debitam, sit discrimen. ^d

DOCTOR.

Cur hanc nos orandi formulā voce, *Amen*, concludimus? Nam quæ Græci codices adijciūt, non tã petendi quàm laudādi ratio nē habent, quæ ad primas huius Orationis dictiones referūtur.

ADOLESCENS.

Id fit, vt de nostra nobis amplius constet in Deum fiducia, illudq; certò credamus, veras esse Dei Optimi Maximi^e promissiones, quæ quotquot sunt, sunt in illo. Est, ideò & per ipsū, *Amen*. Quæ vox Latina dictione, *Fiat*, explicatur.

DOCTOR.

Non ne verò post hanc orandi formulā, ab omnibus ferè semper subiicitur ea salutatio qua Gabriel f Angelus Virginē Matrem in Galilæa olim compellauit?

ADOLESCENS.

Sanè: Et quidem his verbis, *Aue Maria gratia plena, Dñs tecum Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, Iesus, Addi etiam hæc solent, Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis, peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ, Amen.*

AV-

AVTHORIT. SCRIP.

A LIB. 3. Reg. Cap. 8. Si peccauerit tibi (non est enim homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captiui ducti fuerint in terram inimicorū longè vel propè, & egerint poenitentiam in corde suo in loco captiuitatis, & conuerfi deprecati te fuerint in captiuitate sua, dicentes, Peccauius, iniquè egimus, impiè gessimus: & reuerfi fuerint ad te in vniuerso corde suo, & tota anima sua, in terra inimicorum suorum ad quam captiui ducti fuerint: & orauerint te contra viam terræ suæ quam dedisti patribus eorum, & ciuitatis quam elegisti, & templi quod ædificauit nomini tuo: Exaudies in celo, in firmamento solij tui orationes eorum & preces eorum: & facies iudicium eorū: & propitiaberis populo tuo qui peccauit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum quibus præuaticati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis qui eos captiuos habuerint, vt misereantur eis.

LIB. 2. Paralipom. Cap. 6. Si autem peccauerint tibi, (neque enim est homo qui non peccet) & iratus fueris eis, & *vt supra: sunt enim eadem ferè verba.*

IOB. Cap. 33. Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui: Mundus ego sum, & absque delicto: immaculatus, & non est iniquitas in me. **ET.** respiciet homines, & dicet, Peccaui, & verè deliqui, & vt eram dignus, non recepi.

PROV. Cap. 20. Quis potest dicere, Mundū est cor meū, purus sum à peccato?

ECCLES. Cap. 7. Non est em̄ homo iust⁹ in terra, qui faciat bonū & nō peccet.

PRI. Ioann. Cap. 1. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis nō est.

B PSALM. 118. In toto corde meo exquisiui te, ne repellas me à mandatis tuis. **ET.** Viam iniquitatis amoue à me, & de Lege tua miserere mei. **ET.** Erraui sicut ouis quæ periit: quære seruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

ECCLESIASTICI, Cap. 23. Domine Pater & Dominator vitæ meæ, ne derelinquas me in consilio eorum, ne finas me cadere in illa exprobratione.

ET. Domine Pater & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu illorum. Ex tollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desyderium auerte à me,

Aufer à me ventris concupiscentias, & cōcubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, & animæ irreuerenti & infruente ne tradas me.

HIEREM. Cap. 2. Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongauerunt à me, & ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt? **ET.** Nunquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore quo ducebat te per viam?

C DEUTERO. Cap. 25. Si fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices: quem iustum esse perspexerint, illi iustitiæ palmam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis. Sin autem eum qui peccauit dignum viderint plagis, prosternent, & coram se facient verberari: pro mēsurā peccati erit & plagarū modus.

LIB. 2. Regum, Cap. 24. Percussit autem cor Dauid eum, postquam numeratus est populus: & dixit Dauid ad Dominum, Peccaui valde in hoc facto, sed precor Domine, vt trāseras iniquitatem ferui tui, quia stultè egi nimis. Surrexit itaq; Dauid manè, & sermo Domini factus est ad Gad Prophetam & videntem Dauid, dicens, Vade, & loquere ad Dauid: Hæc dicit Dominus, Trium tibi datur optio, elige vnum quod volueris ex his vt faciam tibi. Cūmq; venisset Gad ad Dauid, nunciavit ei dicens, Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persecuentur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem respondeam, ei qui me misit, sermonem.

MATTH. Cap. 3. Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum: paleas autē comburet igni inextinguibili.

AD ROMAN. Cap. 1. Reuelatur ira Dei de celo super omnem impietatem & iniustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent. **ET.** Qui talia agunt, digni sunt morte: non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

PRIORIS Ad Corinthios, Cap. 6. Escā ventri, & venter escis, Deus autem & hunc, & has destruet. Corpus autem non fornicationi, sed Domino, & Dominus corpori.

E POS-

^a 3. Reg. 8. 2. Paralipom. 6. Job. 33. Prou. 20. Eccles. 7. 1. Ioan. 1.

^b Psal. 118. Eccles. 23. Hierem. 2.

^c Deuteronom. 25. 2. Reg. 24. Matt. 3. Rom. 1. 1. Corin. 6. Germa. Theo. rerum Eccles.

^d Tertul. de orat. Cyp. de orat. Domin. Aug. ad Probam. & de serm. Dom. in monte. Chrysol. in 6. cap. Matth.

^e 1. Cor. 1. Hieron. in 6. c. Matth.

^f Luc. 1. Chrysol. Bas. & Iacob. in Liturg.

E POST. Ad Cor. Cap. 1. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo, Est: ideo & per ipsum, Amen Deo ad gloriam nostram.

F L V C. Cap. 1. Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatē Galilęę, cui nomen Nazareth, ad Virginē desponsatā viro cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen Virginis Maria. Et ingressus Angelus ad eam dixit, Aue gratia plena, Dominus tecū, benedicta tu in mulieribus. **E T.** Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

A V T H R I T. P A T R.

C GERMAN. Archiep. Constantinop. Theoria rerū Ecclesiasticarū, Vt sup. Lect. præced. lit. H. autho. 7.

D TERTVLL. Lib. de Oratione, Cap. 8. Adiecit ad plenitudinem tā expedi tæ orationis, vt nō de remittēdis tātūm, sed etiā de auertendis in totū delictis supplica remus, Ne nos inducas in tētationē, id est, ne nos patiaris induci, ab eo utiq; qui tentat. **Et mox.** Eō respōdet clausula, interpre tans quid sit, Ne nos inducas in tētationē. Hoc est enim, Sed euehe nos à malo.

*Quid vlti-
ma oratio-
nis Domini
ca petitio-
nes comple-
tantur.*

*Nihil potest
diabolus cō-
tra nos, nisi
Deus permi-
serit.*

4. Reg. 2. 4.

Isai. 4. 2.

3. Reg. 11.

Iob. 1.

passionis, Nullā haberes (inquit) aduersūm me potestātē, nisi data tibi esset desuper. **3** A V G V S T. tomo. 2. Epist. 121. ad Probam, de Orando Deū, Cap. 11. Cūm dicimus, Ne nos inferas in tētationē: nos ad monemus, hoc petere, ne deserti eius adiutorio, alicui tētationi vel consentiamus decepti, vel cedamus afflicti. Cūm dicimus, Libera nos à malo: nos admonemus, cogita re nondum nos esse in eo bono, vbi nullū patiemur malum.

4 I D E M tom. 4. Lib. 2. de Sermonē Domini in monte, Cap. 14. Aliud est induci in tētationem, aliud est tentari. Nam si ne tētatione probatus esse nullus potest, siue sibi ipsi, sicut scriptum est, Qui non est tētatus, qualia scit? Siue alij, sicut Apostolus ait, Et tētationem vestram in carne mea non spreuistis. Hinc enim eos firmos cognouit, quia eius tribulationibus, quæ Apostolo in carne acciderant, non sunt à charitate deflexi.

5 E T Cap. 15. Fiunt igitur tētationes per Satanam, non potestate eius, sed permissu Domini ad homines, aut pro suis peccatis puniendos, aut pro Domini misericordia probandos & exercendos.

6 E T Cap. 16. Sed libera nos à malo. Orandum est enim vt non solūm. non inducamur in malum quo caremus: quod sexto loco petitur: sed ab illo etiā liberemur, quo iā inducti sumus. Quod cū factū fuerit, nihil remanebit formidolosum, nec omnino metuenda erit vlla tētatio.

7 C H R Y S O S. tom. 2. incerto authore, in Cap. 6. Matth. Homil. 14. Propē finem. Duo petimus, primū vt non inducat nos in tētationem: secundō, vt si induxerit, liberet de periculo tētationis. Nam verē si secundū veritatem iustitię suę examina ret homines Deus, nullus posset fieri saluus. Ideō autem difficilē tentat, sciens infirmitatem nostram. Aut si tentat, non tan diu tentat quandiu nos vincamus tētationem, sed quandiu vincere nos velle ostendimus, id est, non virtutem nostram tentat, sed voluntatem, Apostolo nos confirman te, & dicente, Tentatio vos non apprehendat nisi humana. Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis sustinere.

1 H I E R O. tom. 6. in Matth. Cap. 6. Amen, signaculum Orationis Dominicę, quod Aquila interpretatur, Fideliter: nos, Verē, possumus dicere.

1 C H R Y S O S. tom. 5. in sua Mis sa, Procul à sine. Dum chorus quædam canit, Sacerdos dicit, Aue gratia plena Maria, Dominus tecum. Benedicta tu quoniam Saluatore peperisti animarum nostrarum.

2 B A S I L. in Liturgia, In initio. Suscipe, salua, miserere & custodi nos Deus gratia tua. Sanctissimæ & intemeratę Dominatricis nostrę, Dei genitricis, & semper virginis Marię, cum omnibus sanctis memorantes, nos ipsos & adiuuicem atq; omnem vitam nostram Christo Deo cōmende mus. *sic sapius orat.*

3 I A C O B. Apostolus in Liturgia. (habetur tom. 4. Bibliothec. SS. PP.) Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, Benedicta tu in mulierib; & benedictus fructus ventris tui, quia Saluatore peperisti animarum nostrarum. (Deinde exclamat sacer-

Ioann. 19.

*Quid signifi-
cent postre-
ma oratio-
nis Domini
ca verba.*

*Aliud est iē-
tari: aliud,
induci in iē-
tationem.
Eccl. 3. 4.
Gala. 4.*

*Non tentat
diabolus, ni-
si Deo per-
mittente.*

*Sed libera
nos à malo:
quid signifi-
cet.*

*Quomodo iē-
tari nos
Deus per-
mittat.*

1. Cor. 10.

*Ame, quid
significet.*

G 1 C H R Y S O S T. tom. 5. in sua Mis sa, Procul à sine. Dum chorus quædam canit, Sacerdos dicit, Aue gratia plena Maria, Dominus tecum. Benedicta tu quoniam Saluatore peperisti animarum nostrarum.

2 B A S I L. in Liturgia, In initio. Suscipe, salua, miserere & custodi nos Deus gratia tua. Sanctissimæ & intemeratę Dominatricis nostrę, Dei genitricis, & semper virginis Marię, cum omnibus sanctis memorantes, nos ipsos & adiuuicem atq; omnem vitam nostram Christo Deo cōmende mus. *sic sapius orat.*

3 I A C O B. Apostolus in Liturgia. (habetur tom. 4. Bibliothec. SS. PP.) Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, Benedicta tu in mulierib; & benedictus fructus ventris tui, quia Saluatore peperisti animarum nostrarum. (Deinde exclamat sacer-

dos) Præcipuē sanctissimæ, immaculatę, super omnes benedictę, gloriosę Dominę nostrę Deiparę semperq; Virginis Marię. (Cantores) Dignum est, vt te verē beatā dicamus Deiparam, semper beatam, & omnibus modis irreprehensam, & Matrē Dei nostri, honorabiliorē quā Cherubim, & gloriosiorē quā Seraphim, quæ sine corruptione Deum verum peperisti. Te re vera Deiparam magnificamus. Tibi ò plena gratiæ, vniuersa creatura gratulatur, Angelorū cœtus, & hominum genus, quæ est tēplum sanctificatum, paradus spiritualis, Virginum gloria, ex qua Deus carnem assumpsit, & puer factus est Deus noster qui est ante secula: tuum enim vterum thronum fecit, & tuum ventrem latiore atque ampliorē cœlis ipsis reddidit. Tibi, ò gratiæ plena vniuersa creatura gratulatur, gloria tibi.

*B. Maria in-
uocatio &
præconia.*

L E C T I O X.

D O C T O R.

E T quæ tandem ad nos ex his verbis redit vtilitas?

A D O L E S C E N S.

Plurima. In primis enim testamur nō alio nos merito^a ea impetraturos quæ rogamus, quàm Christi Iesu, quem salutis nostrę ergo de Virgine^b natum esse confitemur, vt vestitis tandem figuris prophetarum, ac Moysis, veritas^c ipsa succederet. Deinde verò admirabiles D. Matris prærogatiuas, ac virtutes præclaras recensemus, dum illā Matrem simul ac Virginem, Deo plenam, ac humilem, reliquis denique mulieribus præstantiori benedictione cumulatam, prædicamus.

*a Matt. 15. Ioan. 14. 1. Ioan. 2. & 5.
b Ioan. 1. Rom. 1. Hebr. 2.*

c Gen. 3. & 49. Exo. 3. Numer. 24. Iud. 9. 2. Reg. 7. 2. Pava- lipo. 6. Psalm. 131. Isai. 7. Hierc. 31. Dan. 7. Miche. 4. Agg. 2. Zach. 3. & 9. Luc. 1. Cyp. cont. Iudæ. Tertull. contra Iud. Euseb. de demonstr. Euāg. Iren. lib. 3. c. 24. & 32.

D O C T O R.

Et hæc etiam omnia quid nobis prodesse possunt?

A D O L E S C E N S.

Plurimum, præterquàm enim quòd hoc tam præclaro Incarnationis testimonio, errorem ac impietatem eorum euertimus, qui vel Christum verē hominem fuisse negarunt, vel castissimam D. Matris virginitatē oppugnauerunt, admirabiles eius virtutes prædicamus, quarum nos imitatione reddamur aliquando meliores.

D O

DOCTOR.

At tu illam tamen oras interim.

ADOLESCENS.

Et rectè quidem: Nam præter communes illas rationes quibus ostēdimus à nobis ritè sanctos inuocari, hāc etiam adjicio, D. Mariæ preces tantò nobis optabiliore esse debere, quantò dignitate^f ac sanctimonia apud Patrem omnium Deum, per Filium eius Iesum Christum, cæteris omnibus, quos oramus, antecellit.

DOCTOR.

Nunc quia de Fide, deinde de Lege, ac postremò de Oratione à te satis multa dicta sunt; Age videamus, an aliud supersit religionis nostræ Caput, de quo, quarto & ultimo loco differamus.

ADOLESCENS.

Supereft sanè, & quidem grauissimum, nēpe de Sacramentis, quæ cum nobis eam gratiam in primis largiantur, quæ ad credendū Fidem fouere, ad operandum Charitatem accendere, ad orandum denique Spem excitare solet, locus iam est opportunus, vt de eorum virtute ac numero singulatim disputemus.

AVTHORIT. SCRIP.

MATT. Cap. 15. Ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa, clamauit dicens ei, Miserere mei Domine Fili David, filia mea malè à Dæmonio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius rogabant eum dicētes, Dimitte eam, quia clamat post nos.

IOAN. Cap. 14. Quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur Pater in Filio. Si quid petieritis à me in nomine meo, hoc faciam.

PR. Ioan. Cap. 2. Siquis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autē tantum, sed etiam pro totius mundi.

ET Cap. 5. Qui habet Filium, habet

vitam: qui non habet Filium Dei, vitā non habet. Hæc scribo vobis vt sciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filij Dei. Et hæc est fiducia quam habemus ad eum, quia quodcunq; petierimus secundum voluntatem eius, audit nos.

IOAN. Cap. 1. Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, (Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi Vnigeniti à Patre) plenum gratiæ & veritatis.

AD ROM. Cap. 1. Paulus seruus Iesu Christi vocatus Apostolus, segregatus in Euangeliū Dei quod antè promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de Filio suo (Qui factus est ei ex semine David secundum carnē, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundum Spiritū sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri, per quē accepimus gra-

gratiam & Apostolatam ad obediendum fidei in omnibus gentibus, pro nomine eius, in quibus estis & vos vocati Iesu Christi) omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis, gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

AD HEBR. Cap. 2. Nusquā enim Angelos apprehēdit, sed semen Abrahæ apprehendit.

C GENESIS, Cap. 3. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius: Ipsa conteret caput tuum, & tu infidiaberis calcaneo eius.

ET Cap. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.

EXOD. Cap. 3. Apparuit ei Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat quòd rubus arderet, & non comburetur.

NVMEROR. Cap. 24. Videbo eum, sed non modò: intuebor illum, sed non propè. Orietur Stella ex Iacob, & consurget Virga de Israël, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.

IVDICVM Cap. 9. Accedens Abimelech iuxta turrim, pugnabat fortiter: & appropinquans ostio, ignem supponere nitentatur: & ecce vna mulier fragmen molæ desuper iaciens, elisit caput Abimelech, & confregit cerebrum eius.

LIB. 2. Regum, Cap. 7. Cum completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum eius: ipse edificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium.

POSTER. Paralipom. Cap. 6. Nūc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.

PSALM. 131. Iurauit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

ISA. Cap. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Butyrū & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.

HIEREM. Cap. 31. Creauit Dominus nouum super terram, Fœmina circumdabit virum.

DANIEL. Cap. 7. Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierū peruēnit, & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruient. Potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

MICHE. Cap. 4. Et erit, in nouissimo dierum, erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi. Et properabunt gentes multæ, & dicent, Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis eius, quia de Sion exibat Lex, & Verbum Domini de Hierusalem.

AGGÆ. Cap. 2. Hæc dicit Dominus exercituum, Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cœlum, & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desyderatus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dñs exercituum.

ZACHAR. Cap. 3. Audi Iesu sacerdos magne, tu & amici tui qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt. Ecce enim ego adducam seruum meū Orientem.

ET Cap. 9. Exulta satis filia Sion, iubilata filia Hierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iustus & Saluator, ipse pauper, & ascendens super asinum, & super pullum filium asinæ.

LVC. Cap. 1. Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideòq; & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

LVC. Cap. 1. Et repleta est Spiritu sancto Elisabeth, & exclamauit voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

AVTHORIT. PATR.

CYPRI. Lib. aduersus Iudæos. C. 7. Quòd cū à principio Filius Dei fuisset
Hh gene-

Verbum Dei
carnem suscepit.

generari denuò haberet secundum carnem. Psalm. 2. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Item in Euangelio, Et factum est, ut audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit infans in utero eius, & impleta est Spiritu sancto, & exclamauit voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Item paulus ad Galatas, At ubi venit adimpletio temporis, misit Deus Filium suum, factum de muliere. Item in Epistola Ioannes: Omnis Spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, de Deo est: qui autem negat eum in carne venisse, de Deo non est, sed de Antichristi spiritu.

2 E T Cap. 8. Quòd hoc futurum esset signum natiuitatis eius, ut de Virgine nasceretur homo & Deus, hominis & Dei Filius, apud Esaiam: Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, &c. Hoc semen dixerat Deus de muliere procedere quod calcaret caput diaboli, in Genesi.

3 T E R T V L L I A. Lib. 3. aduersus Iudæos, Cap. 9. Incipiamus igitur probare Natiuitatem Christi à Prophetis esse nunciatam. Sic Esaias dicit, Audite domus David, non pusillum vobis certamen cum hominibus, quoniam Deus præstat certamen. propter hoc ipse Deus dabit vobis signum: Ecce Virgo concipiet in utero, & pariet Filium, & vocabitis nomen eius Emanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus. Butyrum & mel manducabit: quoniam prius quàm cognoscat infans vocare patrem aut matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariæ aduersus Regem Assyriorum. Itaque dicunt Iudæi, Prouocemus istam prædicationem Isaiæ, & faciamus comparationem, an Christo qui iam venit, competat illi primò nomen quod Isaias prædicauit, & insignia eius, quæ de eo nunciauit. Equidem Isaias prædicat eum Emanuele vocari oportere, dehinc virtutem sumpturum Damasci, & spolia Samariæ aduersus Regem Assyriorum. Porro, inquiunt, iste qui venit, neque sub eiusmodi nomine est dictus, nec re bellica functus. At nos è contrario, admonendos eos existi-

Luc. 1.

Galat. 4.

1. Ioan. 4.

Christus ex Virgine natus. Isa. 7.

Gene. 3.

Isa. 7.

Christi natiuitas à Prophetis predicta.

mauimus, uti cohærentia quoque huius capituli recognoscant: subiuncta est enim & interpretatio Emanuel, Nobiscum Deus, uti non solum sonum nominis expectes, sed & sensum. Sonus enim Hebraicus, quod est, Emanuel, suæ gentis est: sensus autem eius, quod est, Deus nobiscum, ex interpretatione communis est. Quæro ergo, an ista vox, Nobiscum Deus, quod est, Emanuel, exinde quo Christus inluxit, agitur in Christo: & puto ex toto non negabis. Nam qui ex Iudaismo credunt Christo, ex quo in eum credunt, Emanuel cum volent dicere, Nobiscum Deum esse significant. Atque ita constat iam venisse illum qui prædicabatur Emanuel, quia quod significat Emanuel, venit, id est, Nobiscum Deus. Et mox. Sed & Virginem (inquiunt) parere, natura non patitur, & tamen credendum est Prophetæ. Et meritò. Præstruxit enim fidem incredibili rei, dicendo quod signum esset futurum: Propterea (inquit) dabitur vobis signum: Ecce Virgo concipiet in utero, & pariet Filium. Signum autem à Deo, nisi nouitas aliqua monstruosa fuisset, signum non videretur. Denique si quando ad deiiciendos aliquos ab hac diuina prædicatione, vel conuertere singulos simplices quosque gestitis, mentiri audetis quasi non Virginem, sed iuuenulam concepturam & parituram scriptura contineat. Hinc quoque reuincimini, quòd nihil signi videri possit res quotidiana, iuuenulæ scilicet prægnatus & partus. In signum ergo nobis posita Virgo Mater, meritò creditur, Infans verò, bellator, non æquè.

4 E V S E B I V S Cæsariensis, de Demonstratione Euangelica, Libro. 2. 3. 7. & 8. adducit plurima Moyse, ac Prophetarum vaticinia de Christi Incarnatione.

5 I R E N Æ V S Lib. 3. aduersus hæreses, Cap. 24. Non ergo vera est quorundam interpretatio, qui ita audent interpretari scripturam, Ecce adolescentula in ventre habebit, & pariet Filium: quemadmodum Theodotion Ephesius est interpretatus, & Aquila Ponticus, utriusque Iudæi profelyti, quos sectati Ebionæi, ex Ioseph generatum eum dicunt, tantam dispositionem Dei dissoluentes, quantum ad ipsos est, frustrantes Pro-

Isa. 7.

Vaticinium Isaiæ falsò quidam interpretantur.

Prophetarum testimonium, quod operatus est Deus.

6 E T Cap. 32. Errant igitur qui dicunt Christum nihil ex Virgine accepisse, ut abijciat carnis hæreditatem, abijciant autem & similitudinem. Si enim ille quidem de terra, & manu & artificio Dei plasmationem, & substantiam habuit, hic autem non manu & artificio Dei, iam non seruauit similitudinem hominis qui factus est, secundum Imaginem ipsius & similitudinem: & inconstans artificium videbitur, non habens circa quod ostendat sapientiam suam. Hoc autem dicere est, & putatiue apparuisse eum, & tãquàm hominem, cum non esset homo, & factum eum hominem, nihil affumentem de homine. Si enim non accepit ab homine substantiam carnis, neque homo factus est, neque Filius hominis: & si hoc non factus est quod nos eramus, non magnum faciebat quòd passus est & suscitauit. Nos autem quoniam corpus sumus de terra acceptum, & anima accipiens à Deo spiritum, omnis quicumque confitebitur. Hoc itaque factum est Verbum Dei, suum plasma in semetipso recapitulans, & propter hoc Filium hominis se confitetur, & beatificat Mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram. Et Apostolus Paulus in Epistola quæ est ad Galatas, manifestè ait, Misit Deus Filium suum factum de muliere. Et rursus in ea quæ est ad Romanos, de Filio autem (inquit) eius qui factus est ei ex semine David, secundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundum Spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri. Cæterum superuacua est in Mariam descensio eius. Quid. n. in eam descendebat, si nihil incipiebat sumere ab ea? Aut si nihil sumpsisset ex Maria, nunquàm eas quæ à terra erant percepisset escas, per quas id quod à terra sumptum est, nutritur corpus: nec quadraginta diebus, quemadmodum Moyse & Elias, ieiunans, elurisset corpus eius suam quærens escam: sed nec Ioannes discipulus eius de eo scribès dixisset; Iesus autè, fatigatus in itinere sedebat. Nec David præclamaisset in eum, Et super dolorem vulnerum meorum apposuerunt. Nec lacrymasset super Lazarum. Nec sudasset globos sanguinis: nec dixisset quòd tristis est anima

Errant qui dicunt Christum nihil de Virgine accepisse.

Matt. 5.

Galat. 4.

Rom. 1.

Matt. 4.

Ioan. 4.

Psal. 68.

Ioan. 11.

Matt. 26.

Ioan. 19.

mea: nec percussio latere exisset sanguis & aqua. Hæc enim omnia signa carnis, quæ à terra sumpta est, quàm in se recapitulatus est suum plasma saluans.

1 I R E N Æ V S, Lib. 3. Aduersus hæreses, Cap. 31. Quemadmodum Protoplastus ille Adam, de rudi terra, & de adhuc virgine (nondum enim pluerat Deus, & homo non erat operatus terram) habuit substantiam, & plasmatus est manu Dei, id est, Verbo Dei: omnia enim per ipsum facta sunt. Et sumpsit Dominus limum à terra, & plasmavit hominem. Ita recapitulans in se Adam ipse, Verbum existens ex Maria, quæ adhuc erat virgo, rectè capiebat generationem Adæ recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrem hominem, & ex femine viri natus est, meritò dicerent, & secundum Adam ex Ioseph esse generatum. Si autem ille de terra quidem sumptus est, & Verbo Dei plasmatus est, oportebat id ipsum Verbum recapitulationem Adæ in semetipsum faciens, eiusdem generationis habere similitudinem.

2 E T Cap. 33. Sicut Eua inobediens facta, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est mortis, sic & Maria habens prædestinatum virum, tamen virgo obaudiens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis. Et mox. Eux inobedienciæ nodus, solutionem accepit per obedientiam Mariæ: quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo Maria soluit per fidem.

3 I D E M Lib. 5. Cap. 19. Sicut Eua seducta est, ut effugeret Deum, sic Maria suasa est obedire Deo, uti virginis Eux Virgo Maria fieret aduocata. Et quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per virginem, soluatur per Virginem: aqua lance disposita virginalis inobediencia, per Virginalem obedientiam.

4 A V G V S T I N V S tomo. 7. Lib. de natura & gratia. Cap. 36. Excepta sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorsus cum de peccatis agitur, habere volo quæstionem. Vnde enim scimus quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum? Hac ergo Virgine

Gen. 2.

Ioan. 1.

Gen. 2.

Ex Virgine natus Christus.

Maria vniuerso generi humano causa facta est salutis.

Maria Eux aduocata.

Maria sine peccato.

excepta, si omnes illos sanctos & sanctas, cum hic viuerent, congregare possemus & interrogare, Vtrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus? Vtrum hoc quod Pelagius dicit, an quod Ioannes Apostolus: Rogo vos, quantalibet fuerint in hoc corpore excellentia sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, vna voce clamassent, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.

1. Ioan. 1.

B. Maria virgo mirifice laudatur & invocatur.

5 I D E M tomo. 10. Sermone, de Assumptione Beatæ Mariæ: *Qui est de sanctis. 35.* Quas tibi laudes fragilitas humani generis persoluet, quæ solo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quascunque exiles, quascunq; meritis tuis impares gratiarum actiones, & cum susceperis vota, culpas nostras orando excusa. Admitte nostras preces intra sacrarium exauditionis, & reporta nobis gratiam reconciliationis. Sit per te excusabile, quod per te ingerimus: accipe quod offerimus, impetra quod rogamus, excusa quod timemus, quia nec potiore meritis inuenimus quam te ad placandam iram iudicis, quæ meruisti esse mater Redemptoris & iudicis. Succurre ergo miseris, iuuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro monachorum choro, exora pro deuoto foemineo sexu: fentiant omnes tuum iuuamen, quicunq; deuote celebrant tuum nomen. Sit tibi compassio super afflictis, sit pius affectus super coelorum peregrinis. Et cum te lætantem semper aspicias, fletus nostros quæsumus ipsa ad Deum admittas, eumque ut proprium Filium pro nobis interpeles. Nos enim adhuc in hac terra affligimur, persequimur, iniurijs lacepsimur, opprobrijs afficimur, esurimus, sitimus, somnum patimur, in carcere retinemur. Tu vero in celestibus Regnis prælata es cunctis Virginum choris, tu Agnum quocunq; perrexerit, sequeris: tu Virgineos choros, & ab incentiuæ carnis illecebris alienos, per albertia lilia rosasque vernantes, ad fontes perennis vitæ potandos inuitas. Tu in illa beatorum felicissima Regia, primi ordinis dignitatem adeptæ, plantis roscidis oberrans inter paradisi amœnitatem gramineosq; crocos tenero poplite pergis, felicisq; palma violas immarcescibiles carpis.

Apoaly. 4.

Tu concinnis sine fine choris coniuncta summis, Angelis Archangelisque sociata, indefessa voce, Sanctus, clamare non cessas. Tu in cubiculo Regis beatitudinum gemmis ac margaritis ornata, assisisti. Tibi thronus regius ab Angelis collocatur in aula æterni Regis, teq; ipse Rex regum ut matrem veram, & decorem sponsam, præ omnibus diligens, amoris amplexu sibi associat. Nec mirum si dignetur tibi adgaudere Deus regnans, quem tu paruulum ex te hominem natum toties osculata es in terris. Has ergo tuas felicitates possidens, conuertere ad nostrarum miseriarum salutem. Inter hæc igitur fratres cum toto mentis affectu beatissimæ Virginis nos intercessionibus comitamus, omnes eius patrocinia omni nisu imploremus, ut dum nos supplici eam obsequio frequentamus in terris, ipsa nos sedula prece commendare dignetur in cœlis. Neque enim dubium, quæ meruit pro liberandis proferre pretium, posse plus omnibus libertatis impendere suffragium.

Inuocemus B. Mariam.

6 H I E R O N Y M. tomo. 2. aduersus Heluidium, postquam multis argumentis probauit Virginitatem Mariæ, ita concludit: Natum Deum esse de Virgine credimus, quia legimus: Mariam nup sisse post partum, non credimus, quia non legimus. Nec hoc ideo dicimus quo nuptias condemnemus, (ipsa quippe Virginitas fructus est nuptiarum) sed quod nobis de sanctis uiris temere æstimare nihil liceat. Possumus enim hac estimatione possibilitatis contendere plures quoque uxores habuisse Ioseph, quia plures habuerit Abraham, plures habuerit Iacob: & de his esse uxoris fratres Domini: quod plerique non tam pia, quam audaci temeritate confingunt. Tu dicis Mariam Virginem non permansisse: Ego mihi plus vendico, etiam ipsum Ioseph Virginem fuisse per Mariam, ut ex virginali coniugio Virgo Filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit, & aliam eum uxorem habuisse non scribitur: Mariæ autem, quam putatus est habuisse, custos potius fuit quam maritus: relinquitur virginem eum mansisse cum Maria, qui pater Domini meruit appellari.

Maria Virginitas probatur.

Ioseph virgo fuit.

7 I D E M tom. 9. Epist. 10. de Assumptione Beatæ Mariæ, Longè post initium. **Aue**

Maria tota se infudit plenitudo gratia.

Aue gratia plena. Et bene plena, quia cæteris per partes præstatur, Mariæ verò simul se tota infudit plenitudo gratiæ. *Et mox.* Et si in sanctis Patribus & Prophetis gratia fuisse creditur, non tamen eatenus plenam in Mariam verò totius gratiæ, quæ in Christo est, plenitudo venit, quanquam aliter. *Et versus finem.* Hinc & Maria cunctis tantò venerabilior, quantò gratiosior: & quantò virtute Altissimi extollitur ad sublimia, tantò clarior resultat in gloria. Plena siquidem gratia, plena Deo, plena virtutibus, non potest non possidere plenè gloriam claritatis æternæ, quam plenissimè accepit ut mater fieret Saluatoris.

Maria tantò venerabilior cunctis, quæ tantò gratiosior.

Maria nobis impartitur suffragia.

8 I T E M Epistola. 11. de Assumptione Beatæ Mariæ. Non dubium est, illam quæ meruit pro liberandis ferre precium, posse impartiri suffragium liberatis.

B. Maria laudes.

9 A M B R O S. tom. 1. Lib. 2. de Virginibus. Sit vobis, o sanctæ Virgines, tanquam in imagine descripta virginitas vitæque B. Mariæ, de qua velut in speculo reflexet species castitatis, & forma virtutis. Hinc sumatis licet exemplum viuendi, ubi tanquam in exemplari magisteria expressa prohibitis, quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, ostendunt. Primus discendi ardor, nobilitas est magistri. Quid nobilius Dei Matre? Quid splendidius ea quam splendor elegit? Quid castius ea quæ corpus sine corporis contagione generauit? Nā de cæteris eius virtutibus quid loquar? *Et mox.* Talis fuit Maria, ut eius vnus vita, omnium disciplina sit. Si igitur author non displicet, opus probeamus, ut quæcunque sibi eius exoptat præmium, imitentur exemplum. Quantæ in vna virgine species virtutum emicant? Secretum verendum, vexillum fidei, deuotionis obsequium. Virgo intra domum, comes ad ministerium, mater ad templum. O quantis illa Virginibus occurret? Quantas complexa ad Dominum trahet? dicēs, Hæc torum Filij mei, hæc thalamos nuptiales immaculato seruaui pudore.

Maria gratiam quam nulla antea meruit, consecuta est.

10 I D E M tomo. 5. Lib. 1. in Lucam. Maria benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nusquam lecta est, nusquam antea comperta, Soli Mariæ, hæc salutatio seruabatur. Bene enim sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam, quam nulla alia meruerat, consecuta est, ut gratiæ repleretur authore. *Et rursus.* Nec mirum si Dominus redempturus mundum, operationem

suam inchoauit à matre, ut per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore: unde & meruit audire, Beata quæ credidisti: & verè beata, quæ sacerdote præstantior: cum sacerdos negasset, virgo correxit errorem.

Luc. 1. Maria sacerdoti præstantior.

11 B E R N A R D V S Hom. 2. de laudibus virginis, super Missus est. Curre Eua ad Mariam, curre mater ad filiam, filia pro matre respondeat, ipsa matris opprobrium auferat, ipsa patri pro matre satisfaciatur. Quia ecce si vir cecidit per foeminam, iam non erigitur nisi per foeminam. Quid dicebas, O Adam? Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Verba malitiæ sunt hæc, quibus magis augeas quam de leas culpam. Veruntamen sapientia vicit malitiam, cum occasionem veniæ quam à te Deus interrogando elicere tentauit, sed non potuit, in thesauro indeficientis suæ pietatis inuenit. Redditur enim foemina pro foemina, prudens pro fatua, humilis pro superba: quæ pro ligno mortis, gustum tibi porrigat vitæ, & pro venenoso cibo illo amaritudinis, dulcedinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ excusationis verbum in vocem gratiarum actionis, & dic: Domine, mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi, ac dulce factum est super mel ori meo, quia in ipso viuificasti me. Ecce enim ad hoc missus est Angelus ad Virginem. O admirandam, & omni honore dignissimam Virginem, o foeminam singulariter venerandam, super omnes foeminas admirabilem, parentum reparatricem, posterorum viuificatricem. *Et prope finem.*

Maria reparatrix peccatorum parentum.

Gen. 3.

Maria est nobilis illa stella ex Iacob orta, cuius radius vniuersum orbem illuminat, cuius splendor & præfulget insuper nis, & inferos penetrat, terras etiam perlustrans, & calefaciens magis mētes quam corpora, fouet virtutes, excoquit vitia. Ipsa, inquam, est præclara & eximia Stella super hoc mare magnum & spatiosum necessariò subleuata, micans meritis, illustrans exemplis. O quisquis te intelligis in huius seculi profluuiio magis inter procellas & tempestates fluctuare, quam per terram ambulare: ne auertas oculos à fulgore huius fideris, si non vis obrui procellis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum,

Num. 24. Maria stel la micans meritis.

Maria inuocanda in tentationibus & periculis.

respice Stellam, voca Mariam. Si iactaris superbiae vndis, si ambitionis, si detractio- nis, si aemulationis: respice Stellam, voca Mariam. Si iracundia, aut avaritia, aut car- nis illecebra nauiculam concusserit mentis, respice ad Mariam. Si criminum immanita- te turbatus, conscientiae foeditate confusus, iudicij horrore perterritus, baratro incipias absorberi tristitiae, desperationis abyssus: co- gita Mariam. In periculis, in angustiis, in re- bus dubijs, Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat ab ore, non recedat a corde, & vt impetres eius orationis suffragium, no- de- feras conuersationis exemplum. Ipsam sequens, non deuias: Ipsam rogans, no- desperas: Ip- sam cogitans, non erras. Ipsa tenente, non corruis: ipsa protegente, non metuis: ipsa du- ce, non defatigaris: ipsa propitia, peruenis. Et sic in temetipso experiris quam merito dictum sit, Et nomen Virginis, Maria.

E. Maria laudes.

12 IDEM Epist. 174. ad Canonicos Lugdunenses. Praedica Mariam reueren- dam Angelis, desiderata gentibus, Patriar- chis, Prophetisq; praecognitam, electam ex omnibus, praelata omnibus. Magnifica gra- tiae inuentricem, mediatricem salutis, res- tauratricem seculorum. Et paulo post. Quod itaque vel paucis mortalium constat fuisse collatum, fas certe non est suspicari tantae Virgini esse negatum, per quam omnis mor- talitas emerfit ad vitam. Fuit proculdubio & Mater Domini ante sancta quam nata, nec fallitur omnino sancta Ecclesia, sanctum reputas ipsum natiuitatis eius diem, & om- ni anno cum exultatione vniuersae terrae votiuam celebritate suscipies. Ego puto, quod & copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quae ipsius non solum san- ctificaret ortum, sed & vitam ab omni dein- ceptis peccato custodiret immunem: quod ne- mini alteri in natis quidem mulierum, cre- ditur esse donatum. Decuit nimirum Regi- nam Virginum singularis privilegio sancti- tatis, absq; omni peccato ducere vitam, que- dum peccati mortisq; pareret peremptorem, munus vitae & iustitiae omnibus obtineret.

Natiuitas B. Mariae merito celebra- tur.

13 CHRYSOS. tom. 5. in Liturgia, si- ue Missa sua. Precibus Domine eius quae ge- nuit, Deiparae & semper Virginis Mariae, sanctarum omnium potestatum spiritua- lium, pretiosi Prophetae Praecursoris ac Bap- tistae Ioannis, sanctorum gloriosorum Apo- stolorum, & sancti Nicolai, cuius & memo- riam celebramus: miserere, & serua nos. Et ibidem sapius. Sanctissime, incontaminatae,

B. Maria inuocatur.

super omnes benedictae, gloriosae Domi- nae nostrae Deiparae & semper Virginis Mariae, cum omnibus sanctis memoriae age- tes, nos ipsos inuicem, omnem vitam nostram Christo Deo nostro commendemus. Et ite- rum. Precibus sanctissimae Deiparae Serua- tor serua nos. Et post pauca. Dominus dabit verbum Euangelizantibus virtute multa, per preces Domine nostrae Deiparae & semper Vir- ginis Mariae, sancti & gloriosi Apostoli & Euangelistae huius. Et rursus. Vt vere dig- num & iustum est glorificare te Deiparae, & semper beatissimam, & penitus inconta- minatam Matrem Dei nostri, honoratio- rem Cherubim, & gloriosorem incompara- biliter Seraphim, quae citra corruptionem Deum peperisti. Vere Deiparam te magni- ficamus, Ave gratia plena Maria, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & bene- dictus fructus ventris tui: Quoniam Salua- torem animarum nostrarum peperisti. Et iterum. Intercessione immaculatae Domine nostrae Deiparae & semper Virginis Ma- riae, dignum me fac vt sine condemnatione accipiam immaculatum tuum donum in re- missionem peccatorum. Et rursus. Dirige nostram viam, & confirma nos in timore tuo omnes, custodi vitam nostram, stabili nostros gressus, precibus & supplicationibus sanctae Deiparae & semper Virginis Mariae, & om- nium sanctorum.

14 B A S I L. In Liturgia, siue missa sua, Post initium. Vt sup. Lect. praeced. liter. G. authorit. 2.

15 I A C O B V S Apostolus frater Do- mini, in Liturgia siue Missa sua. Comemo- rantes sanctissimam, immaculatam, glorio- sissimam Dominam nostram Matrem Dei & semper Virginem Mariam cum omnibus sanctis & iustis, nos ipsos, & inter nos, & omnem vitam nostram, Christo Deo comen- demus. Et mox. Commemorationem agamus sanctissimae, immaculatae, gloriosissimae, be- nedictae Domine nostrae Matris Dei & semper Virginis Mariae, ac omnium sanctorum & iustorum, vt precibus atq; intercessionibus eorum, omnes misericordiam consequamur. Et post pauca. Dignum est vt te vere beatam dicamus Deiparam, semper beatam & om- nibus modis irreprehensam, & Matrem Dei nostri, honorabilioram quam Cherubim, & gloriosorem quam Seraphim, quae sine cor- ruptione Deum Verbum peperisti, te re ve- ra Deiparam magnificamus.

16 N I C E P H O R V S Ecclesiasticae Historiae

B. Maria inuocatur

Beata Ma- ria digni- tas.

Ioseph dubi- tans, Deus succurrit.

Pulcheria Imperatrix multa con- sruuit caeno- bia & tem- pla.

Historiae, Lib. 1. Cap. 7. Postea quam perfici atque exhiberi debui tingens illud, natu- ramq; omnem longe superans, mysterium, opus fuit profus instruere & praeparare vas, quod eum qui incomprehensibilis est, comprehenderet. Inuenta itaque est Bea- ta Virgo Maria, dignum, Deumq; decens Verbi domicilium, etiam ante Natiuitatem Deo consecrata, atque ex membris senili- bus, & longe a naturae feruore alienis, tan- quam quidam diuinitus datus fructus, pro- ducta.

17 E T Cap. 8. Interim ei venter tumef- cere, & Ioseph de ea, quod minus deceret, suspicari, mysterium ignorans: quin etiam occultam ab ea discessionem meditari, quod vir iustus esset, & rem actam eliminare atq; vulgare nollet. Sed confestim talia cogitan- ti cum laeto nuncio assistens Angelus, dubi- tationem eam seni soluit. Oportebat enim clarissimo gratiae receptaculo, & vasi, nihil reprehensionis, indignitatis, & iniuriae in ferri: quod nimirum vel ipsius Solis radijs sit splendidius & illustrius.

18 IDEM Lib. 14. Cap. 2. Et quia ardenti animo diuinum numen coluit (pulcheria scilicet,) non facile quispiam enumerare posset, quae illa sacra templa magnifice excitavit, quae ue Dei amantiu virorum domicilia, atq; monachorum coenobia construxerit, perpetuas in ea impensas, & res omnes, eorum qui in eis pietati vacarent, necessarias consti- tuens. Ex multis vero pauca quaedam quae vim temporum superarunt, id indicabunt. Opus enim eius est sacrum Dei genitricis

templum, quod Blachernae dicitur, dignum ipsa illa Verbi Matre, quod inhabitaret iu- dicatum domicilium: sicuti Filio eius, quod Sapientiae vocatur. Cuius diuinum tumu- lum, & sepulcrales fascias inuetas, cum ve- natione maxima ibi reposuit. Templum item, quod Viae ducum cognomine clarum est, in quo diuinam illius imaginem quam Lucas Apostolus in tabula depictam reli- quit, sacrumq; pensum, & Seruatoris ipsius fascias, perinde atque thesaurum quem ad eum Eudoxia Augusta, cum Hierosolymam profecta est, misit, seruandas curauit.

19 E T Cap. 46. Huius quoque opus est templum Dei genitrici dicatum, quod Cy- ri dicitur: In quo fama est, & Romanum il- lum cantorem eximium, propter carmi- na decantata, honorem & premium virtu- tis a Dei genitrice recepisse. Templum autem id, huiusmodi occasione est isthic erectum. Cupressus in eo loco ingens & procerata fuit in qua superioribus temporibus nescio quo modo imaginem Dei genitricis quidam oc- cultauit. Cum autem multum praeterisset temporis, & Imago latere, ipsa seipsam in- cauit. Cupressus enim immenso coruscans lumine, perinde atque fax vna ardere visa est, & ingens etiam miraculorum vis ab ob- cura & latenti efficacia manauit. Vbi autem quidam, curiositate laudata arborem con- scendit, Imago ea, vnde miraculorum vis pro- fluxit, apparuit. Quapropter Cyrus loco ei

honorem habens, pulcherrimum & ma- ximum Dei genitrici constru- xit delubrum.

Maria tem- plum erigi- tur.

Insigne B. Mariae tem- plum dica- rum.

Abolita

Hh 4

DE

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through or a second column of text.

DE SACRAMENTIS.

CAPVT IIII.

LECTIO PRIMA.

DOCTOR.

QVID vocas Sacramentum?

ADOLESCENS.

^a Cypr. de Can. Dom. Est sacra & visibilis Ceremonia, ^a qua inuisibilis gratia exhibetur, re^q ipsa instillatur animis ad eam rectè comparatis, vel saltem non oblu^{ct}antibus, ad eos effectus in eis producendos, qui signorum exteriori natura adumbrantur ex instituto, ac promissione Iesu Christi.

DOCTOR.

Eum ergò censes solum Sacramentorum esse Authorem.

ADOLESCENS.

^b Psal. 83. Isai. 47. Planè, est enim folius ^b eius, munus gratiæ, ac iustitiæ, pacto ac lege qua voluerit, hominibus communicandæ.

DOCTOR.

Nulla'ne nobis alia ille ratione, quam hoc Sacramentorum vsu, bona sua ac diuitias potest impartiri?

ADOLESCENS.

^c Chrysol. homi. 13. in Matt. Aug. de vera relig. c. 17. & contr. Dona. lib. 5. cap. 19. Cypr. de Bap. Christi. Potest: neque enim propterea suam his signis potentiam circūscribit: sed hoc ille voluit nostrè ^c infirmitati dare, vt cum ea vix carere possit ijs quæ cadunt sub sensum, ab eo ista sint instituta, tum vt oculis externis obsignetur ea gratia quæ animis inuisibili

inuisibili modo diffunditur, tum etiam vt his tanquam ^d vinculis, effemus inuicem colligati.

DOCTOR.

Tu ergò negas Sacramenta nudas esse rerum figuras, & signa, sed ita ^e asseris vera esse instrumenta gratiæ, eorum vi ac vsu collatæ, vt hoc nisi certò credamus, nihil habeamus, quo Sacramenta Christiana à Mosaicis distinguantur, cum tamen longè sint diuersa.

ADOLESCENS.

Sanè; Vt enim Lex illa Mo^{si} Christum donis omnibus ornatum non nisi à longè vmbri^s ac promissionibus suis commonstrabat, sic eiusdem omnino Legis Sacramenta. Sed quemadmodum expectatam diu Salutis ac ipsarum promissionum veritatem cum Euangelio & gratia Redemptoris iam accepimus, ita nunc hæc ab eo relicta sunt Sacramenta, tanquam vasa quædam, & instrumenta conferendæ gratiæ, ijs qui ritè illa suscipiunt.

AVTHORIT. SCRIP.

^PSALM. 83. Quia misericordiam & veritatem diligit Deus, gratiam & gloriam dabit Dominus.

^ISA. Cap. 43. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.

^D AD EPHE. Cap. 4. Vt sup. Cap. 1. Lect. 3. lit. M.

^PRIOR. ad Corin. Cap. 10. Vt sup. Cap. 1. Lect. 14. lit. A.

^ACTO. Cap. 2. Vt sup. Cap. 1. Lect. 14. lit. A.

^E ACT. Cap. 2. Poenitentiam agite & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.

^AD EPHE S. Cap. 5. Vt sup. Cap. 1. Lect. 5. lit. K.

^PRI. Petri, Cap. 3. Vt supra, Cap. 1. Lect. 13. lit. B.

^AD TITVM, Cap. 3. Vt sup. Cap. 1. Lect. 5. lit. L.

^F PRI. Ad Corin. Cap. 10. Hæc autem

^d Eph. 4. 1. Corin. 10. Affor. 2. Aug. epist. 118. & cont. Faust. lib. 19. c. 11. & in Ioan. tractat. 80. Terrull. vbi supr. & lib. de bap.

^e Aff. 2. Eph. 5. 1. Pet. 2. Tit. 3. Cyp. de Can. Dom. & sermon. de Pas. Dom. Aug. lib. 4. de Expr. c. 14. & 24. & de pec. me. & c. lib. 1. cap. 19. & epist. 19. & in Ioan. tract. 80. & Chrysof. ibid. hom. 24. & 35. Leo ser. 14. de passio. Amb. de pan. lib. 2.

^f 1. Cor. 10. Hebr. 8. 9. & 10. Ioan. 1. Ambr. in psal. 43. Aug. in psal. 73. & de Cuius. lib. 18. cap. 11. & lib. 7. c. 32. & cont. Faust. lib. 19. c. 13. & epist. 19.

omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos, fines seculorum deuenerunt:

^AD HEBR. Cap. 8. Omnis enim Pontifex, ad offerendum munera & hostias constituitur: Vnde necesse est; & hunc habere aliquid quod offerat: si ergò esset super terram, nec esset Sacerdos: cum essent qui offerrent secundum Legem munera, qui exemplari & vmbra deleruiunt celestium.

^ET Cap. 9. Necesse est ergò exemplaria quidem celestium his mundari: ipsa autem celestia, melioribus hostijs quam istis. Et superius. Quæ parabola est temporis instantis: iuxta quam munera & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere seruientem, solummodo in cibis, & in potibus, & varijs baptismatibus, & iustitijs carnis vsque ad tempus correctionis impositis.

^ET Cap. 10. Vmbra habens Lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. ^IOAN. Cap. 1. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

A V.

A 1 **CYPRIA**. Serm. de Coena Domini. Sacramenta quidem quatum in se est, sine propria esse virtute non possunt, nec vilo modo diuina se absentat maiestas mysterijs: sed quauis ab indignis se fumi vel contingi Sacramenta permittat, non possunt tamen spiritus esse participes, quorum infidelitas vel indignitas tantae sanctitudinis contradicit.

Sacramenta sine virtute esse non possunt.

Attendendum quid signa significant.

In sacramentis id venerandum quod significatur.

Sacramenta noua Legis vnde profectas, & quanta virtutis.

Sacramenta sunt signa diuinarum rerum.

Circuncisio pertinet ad aliquod signum salutis.

In sacramentis est signum veritatis. Vinculum fidei.

in libertatem vocati sumus, pauca Sacramenta saluberrime constituta sunt, quae societatem Christiani populi, hoc est, sub vno Deo liberae multitudinis continerent, 7 **IDEM** tom. 4. lib. 3. Quaestionum super Leuiticum, quaest. 84. Quomodo ergo & Moyses sanctificat, & Dominus? Non enim Moyses pro Domino, sed Moyses visibilibus Sacramentis per ministerium suum: Dominus autem inuisibili gratia per Spiritum sanctum, ubi est totus fructus etiam visibilium Sacramentorum. Nam sine ista sanctificatione inuisibilis gratiae, visibilia Sacramenta quid profunt? *Et mox.* Proinde colligitur inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse, atque profuisse sine visibilibus Sacramentis, quae pro temporum diuersitate mutata sunt, ut alia tunc fuerint, & alia modo sint. Visibilem vero sanctificationem, quae fieret per visibilia Sacramenta, sine ista inuisibili posse adesse, non posse prodesse. Nec tamen ideo Sacramentum visibile contemnendum est: nam contemptor eius inuisibiliter sanctificari non potest. Hinc est quod Cornelius, & qui cum eo erant, cum iam inuisibiliter infuso Sancto spiritu sanctificati apparerent, baptizati sunt tamen: nec superflua iudicata est visibilis sanctificatio, quam inuisibilis iam praecesserat.

Sacramentorum effectus est, inuisibilis gratia sanctificatio.

Contemnere non licet visibile Sacramentum. Act. 10.

Sacramenta veteris Legis gratiam praenunciabant.

Signa sunt earum rerum quarum sunt Sacramenta.

Sacramentum quid sit.

Virtus Sacramentorum.

8 **IDEM**, tom. 2. de Epist. 19. ad Hieronymum. Cur autem non dicam praecipua illa veterum Sacramentorum, nec bona esse, quia non eis homines iustificatur: (vmbra enim sunt praenunciantes gratiam qua iustificamur) nec tamen mala, quia diuinitus praecipua sunt, temporibus, personisque congruentia?

9 **ET** Epist. 23. ad Bonifacium. Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent.

10 **ET** Epist. 119. Ad Ianuarium, Cap. 1. Sacramentum est autem in alia celebratione, cum rei gestae ita rememoratio fit, ut aliquid etiam significari intelligatur, quod sancte accipiendum est.

11 **TERTULLIANUS**. lib. De Resurrectione carnis, Cap. 8. Sed & caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro vngitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut anima muniat. Caro manus impositione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur. Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur.

B 1 **AVGVSTINUS**. tom. 9. in Ioannem, tracta. 15. Sub hac rerum Imagine Adam qui erat forma futuri, praebuit nobis magnum indicium Sacramenti, imo Deus in illo praebuit. Nam & dormiens meruit accipere vxorem, & de costa eius, facta est ei vxor: quoniam de Christo in Cruce dormiente, futura erat Ecclesia de latere eius, de latere scilicet dormientis: quia de latere in Cruce pendens, lancea percusso, Sacramenta Ecclesiae profluxerunt.

Gen. 2. De latere Christi profluxerunt Sacramenta.

Ioan. 15. Sine Sacramentis Iesus non consistat.

Ioan. 19. Sacramenta ex Christi latere.

Christus auctor Sacramentorum.

Ioan. 19. Baptismus ex Christi latere.

2 **ET** Tractatu. 120. Vigilanti verbo Euangelista vsus est, ut non diceret, Latus eius percussit, aut vulnerauit, aut quid aliud, sed, Aperuit: ut illic quodammodo vitae ostium panderetur, vnde Sacramenta Ecclesiae manauerunt, sine quibus ad vitam, quae vera vita est, non intratur.

3 **IDEM** tom. 5. de Ciuit. Dei, Lib. 15. Cap. 26. Et quod Arca Noe ostium in latere accepit, profecto illud est vulnus, quando latus Crucifixi lancea perforatum est: Hac quippe ad illum venientes ingrediuntur: quia inde Sacramenta manarunt, quibus credentes initiuntur.

4 **IDEM** tom. 2. Epistola. 118. ad Ianuarium, Vt sup. Cap. 2. Lect. 13. litera. S. authorit. 1.

5 **AMBROSIO**. tom. 4. Lib. 4. De Sacramentis, Cap. 4. Author Sacramentorum quis est nisi Dominus Iesus? De caelo ista Sacramenta venerunt.

6 **CYRILLUS**. Alexan. Lib. 12. in Ioannem, Cap. 39. Milites Iesum inclinatione capitis expirasse putantes, crura eius non frangunt. Eorum tamen vnus, subdubitas fortassis an mortuus esset, lancea latus eius compungit: qui illico sanguinem simul atque aquam emisit, Benedictionis mysticae ac sancti Baptismatis originem quandam atque primitias. Christi enim & a Christo Baptismus, & Benedictionis quoque mysticae virtus, a sancta eius profluit carne.

C 1 **CHRYSOSTOMUS**. tom. 2. in Mattheum. Homil. 13. Si enim sola illa crediturus es, quae videntur, & de caelo, & Angelis, & de anima ac mente dubitabis: sic tibi omnia prorsus veritatis dogmata deperibunt. Et certe si manifesta vis credere, inuisibilibus magis te oportet fidem, quam visibilibus commodare.

Inuisibilibus magis quam visibilibus, fides accomodanda.

2 **AVGVSTINUS** tom. 1. Lib. De Vera Religione, Cap. 17. Vt sup. lit. A. auth. 6

3 **IDEM** tom. 7. De Baptismo contra Donatistas, Lib. 5. Cap. 19. Si autem Deus

adeest Sacramentis, & verbis suis, per qualeslibet ministraretur, & Sacramenta Dei vbique recta sunt: & mali homines, quibus nihil profunt, vbique peruersi sunt.

Sacramentis non nocet ministrorum improbitas.

4 **CYPRIANUS**. Serm. de Baptismo Christi & manifestatione Trinitatis. Veniebat Christus ad Baptismum non egens lauacro, in quo peccatum non erat, sed ut Sacramento perennis daretur auctoritas, & tanti virtutem operis nulla personarum acceptio commendaret. Quoniam remissio peccatorum siue per Baptismum, siue per alia Sacramenta donetur, proprie Spiritus sancti est, & ipsi soli huius efficientiae priuilegium manet. Verborum solennitas, & sacri inuocatio nominis, & signa, institutionibus Apostolicis sacerdotum ministerijs attributa, visibile celebrant Sacramentum: rem vero ipsam Spiritus sanctus format & efficit, & consecrationibus visibilibus inuisibiliter manum totius bonitatis auctor apponit, & plenitudinem gratiae vntionis Diuinae pinguedo, sanctificationibus officialibus infundit, & re Sacramenti consummat & perficit.

Christus eum baptizatus.

In Sacramentis proprie operatur Spiritus sanctus.

1 **AVGVSTINUS**. tom. 2. Epistola. 118. ad Ianuarium. Vide sup. lit. B. auth. 4.

2 **IDEM** tomo. 6. Contra Faustum, Lib. 19. Cap. 11. In nullum nomen religionis seu verum, seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel Sacramentorum visibiliu consortio colligentur: quorum sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum: & ideo contempta sacrilegos facit. Impie quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas.

Vis magna Sacramentorum: eorum contemptores sacrilegi sunt.

3 **IDEM** tomo. 9. in Ioan. tractat. 80. Quare non ait Christus, Mundi estis propter Baptismum quo loti estis: sed ait, Propter verbum quod locutus sum vobis, nisi quia & in aqua verbum mundat? Detrahe verbum, & quid aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, etiam ipsum tanquam visibile verbum: nam & hoc vtrique dixerat quando pedes discipulis lauit: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Vnde ista tanta virtus aquae, ut eos tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? Non quia dicitur, sed quia creditur: nam & in ipso verbo, aliud est sonus transiens, aliud virtus manens.

Ex verbo et elemento constat Sacramentum.

4 **TERTULLIANUS**. Lib. de Resurrectione carnis. Vide supra, lite. A. authorit. 11.

Ioan. 13.

Virtus Baptismi.

5 IDEM Lib. de Baptismo, *in initio*. Felix Sacramentum aquæ nostræ, quia abluti delictis pristinae cæcitatibus, in vitam æternam liberamur.

6 ET Cap. 2. Nihil adeo est quod obduret mētes hominū, quā simplicitas Diuinorū operū, quæ in actu videntur: & magnificentia, quæ in effectu repromittitur: vt hīc quoque; quoniā tanta simplicitate, sine pompa, sine apparatu nouo aliquo, denique sine sumptu homo in aqua demissus, & inter pauca verba tinctus non multo vel nihilo mundior resurgit, eodē incredibilis existimatur consecutio æternitatis.

Sacramentum effectus.

7 ET Cap. 8. Et nobis carnaliter currit vnctio, sed spiritualiter proficit: quomodō & ipsius Baptismi carnalis actus, quod in aqua mergimur, spiritualis effectus, quod delictis liberamur. Dehinc manus imponitur, per Benedictionem aduocans & inuitans Spiritum sanctum. Sanē humano ingenio licebit Spiritum in aquā arcessere, & concorporationem eorum accommodatis desuper manibus Deo autē in suo organo nō licebit per manus sanctas sublimitatem modulari spiritualem?

Sacramentis inest vita æterna effectus.

E I CYPRIA. Sermo. de Cœna Domini. Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus, procurat vitam & incrementum corporibus, ideōque; ex consueto rerum effectu, fidei nostræ adiuta infirmitas, sensibili argumento edocta est, visibilibus Sacramentis inesse vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quā spirituali transiitione, Christo nos vniri.

Sanguinis Christi vis & efficacia.

2 IDEM Sermo. de Passione Domini. Iam videt Hebræus & quicumque; de seruitute Ægyptiorum ad repromissæ patriæ libertatem anhelant, quod sanguis Christi efficacius quā sanguis. Agni illius quē in Ægypto Israël immolauit, contrarias abigat potestates: cuius hodie tanta est auctoritas & potestas, vt non solum Israëlita lina muniat, sed etiam ab ijs qui Israëliticē non viuunt, solum Sacramenti signum repellat dæmonia: & vbi cunq; conpecta fuerit, terribilis sit eis sacri nominis virtus, & sanguinis nota. Denique quicumque sint Sacramentorum ministri, qualescunq; sint manus, quæ vel mergunt accedentes ad Baptismum vel vngunt, qualescunq; peccus de quo sacra exeunt verba, operationis auctoritas in figura Crucis omnibus Sacramentis largitur effectū, & cuncta peragit

Sacramenta per quoscunq; que ministrantur, effectum suum sortiantur.

nomē quod omnibus nominibus eminet, à Sacramentorum vicarijs inuocatum.

3 AVGVSTIN. tom. 7. lib. 4. de Baptismo contra Donatistas, Cap. 14. Neque nos dicimus, quod vbi cunq; & quomodocunq; baptizati gratiam Baptismi consequuntur, (si gratia Baptismi in ipsa salute intelligitur, quæ per celebrationem Sacramenti confertur) sed hanc salutem multi nec intus consequuntur, quanuis Sacramentum, quod per se sanctum est, eos habere manifestum sit.

Sacramenta gratiam conferunt, sed non omnes eam percipiunt.

4 ET Cap. 24. Quāquam quod vnuerfa tenet Ecclesia, nec Concilij institutū, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur: tamen veraciter conijcere possumus, quod valeat in paruulis Baptismi Sacramentum, ex circuncisione carnis quam prior populus accepit, quā priusquam acciperet iustificatus est Abraham. Sicut Cornelius etiam dono Spiritus sancti priusquam baptizaretur, ditatus est.

Traditiones sunt ex Apostolica auctoritate.

Gen. 15. Act. 10.

5 IDEM tom. 7. De Peccatorum meritis & remissione, Lib. 1. Cap. 19. Totum hoc in spe fit vi Sacramenti & Diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Ecclesiæ.

Christus gratia Sacramentorum donauit Ecclesiæ.

6 IDEM tom. 2. Epist. 19. Vide supra, litera. A. auth. 8.

7 IDEM tom. 9. in Ioan. tract. 80. Vide sup. lit. D. auth. 3.

8 CHRYSOST. tom. 3. in Ioann. Homil. 24. Quemadmodum terra inanimata, immobilis, Diuina voluntate ad tanta miracula producenda vires accepit: ita Spiritu & sensibili aqua, omnia hæc admirabilia & humanam excedētia cogitationē, facile exoriuntur.

Baptismi virtus.

9 ET Homil. 35. Loquens de probatica piscina. Quis hic (inquit) curationis modus? Quid per hoc nobis mysterium significatur? Non temerē, nec ab re hæc, sed futura nobis tanquam imagine, & figura quadam describuntur, ne res nimium incredibilis, & inexpectata, accedente fidei virtute, multitudinis animos offenderet. Quænam igitur hæc descriptio? Futurum erat Baptisma plenū maximę potestatis & gratiæ, purgaturū peccata, pro mortuo viuam effecturum.

Vis Baptismi in probatica piscina demonstrata.

10 LEO Magnus, Serm. 14. de Passione Domini. Omnia enim quæ secundum Legem, siue in circuncisione carnis, siue in diuersitatibus hostiarum, siue in Sabbathi obseruatiâ precesserūt, Christū testificata, Christi

Omnia legum Christi gratiam annuntiabant.

Christi sunt gratiam prælocuta. Et ipse est finis Legis, non euacuando significationes ipsius, sed implendo. Qui licet idem sit author veterum, qui nouorum, figuratarū tamen promissionum Sacramenta mutauit, quia promissa perfecit: & denuntiationibus cessationem imposuit, quoniā denuntiatu aduenit. In præceptis autem moralibus nulla prioris testamēti decreta reprobata, sed Euangelico ministerio multa sunt aucta, vt perfectiora & lucidiora essent dātia salutem, quā promittentia Saluatorē. Omnia igitur quæ Dei Filius ad reconciliationē mūdi & fecit & docuit, non in historia tantū præteritarū actionū nouim⁹, sed etiā in præsentiu operū virtute sentimus.

Moralia præcepta nō delecta, sed aucta.

Per Baptismum Deo renascimur.

Vniuersa Lex vetus Christo seruebat.

Sacramenta noua Legis dāt salutē, & præstantiora sunt Sacramentis veteris testamēti.

11 AMBR. tom. 1. lib. 2. De Pœnitētia, Cap. 2. Aquila cū fuerit mortua, ex suis reliquijs renascitur, sicut per Baptismatis Sacramentum cū fuerimus peccato mortui, renascimur Deo ac reformamur.

F I AMBR. tom. 4. in Psal. 43. longē post initium. Ad Christum ergo omnia iure referenda sunt: ipsi Moyses, ipsi Aaron, ipsi etiā Patres sacrabāt vniuersa quæ gesserāt.

2 AVGVST. tom. 8. in Psal. 73. Si discernimus duo Testamenta, vetus & nouum, non sunt eadem Sacramenta, nec eadem promissa, eadem tamen pleraque; præcepta. Videamus quare præcepta eadem: quia secundum hæc Deo seruire debemus. Sacramenta non eadem: quia alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittētia Saluatorem. Sacramenta noui testamēti dant salutē, Sacramenta veteris testamēti promiserunt Saluatorem. Mutata sunt Sacramenta: facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora.

3 IDEM tom. 5. De Ciuit. Dei, Lib.

18. Cap. 11. Educto populo, in mōte Sina diuinitus acceptam Moyses tradidit Legem, quod vetus dicitur Testamētum, quia promissiones terrenas habet: & per Iesum Christum futurū fuerat Testamētū nouū, quo regnum cœlorum promitteretur.

Vetus Testamentū fuit figura noui Testamenti.

4 ET Lib. 7. Cap. 32. Omnes. n. non solum Prophetiæ, quæ in verbis sunt: nec tantū præcepta vitæ, quæ mores pietatemque; conformant, atque illis literis continentur sacra, sacerdotia, tabernaculū, siue tēplū, altaria, sacrificia, ceremoniæ, dies festi, & quidquid aliud ad eam seruitutē pertinet, quæ Deo debet, & Græcē propriē Latria dicitur, ea significata & prænūciata sunt, quæ propter æternam vitā fidelium in Christo, & impleta credimus, & impleri cernimus, & implenda confidimus.

Omnia veteris Legis, in Christo impleta sunt, vel implenda.

5 IDEM tom. 6. Lib. 19. cōtra Faustū, Cap. 13. Prima Sacramenta, quæ obseruabantur & celebrabantur ex Lege, prænūciatiua erant Christi venturi: quæ cū suo aduentu Christus impleuisset, ablata sunt: & ideō ablata, quia impleta: non. n. venit soluere Legē sed adimplere: & alia sunt instituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.

Sacramenta veteris Legis erāt prænūciatiua Christi. Matth. 5.

6 IDEM tom. 2. Epist. 19. ad Hieron. longē post initium. Dico ergo circūcisionem præputij, & cætera huiusmodi, priori populo per Testamētum, quod vetus dicitur, diuinitus data, ad significationem futurorū, quæ per Christum oportebat impleri, quibus aduenientibus, remansisse illa Christianis legenda tantū ad intelligentiam præmissæ prophetiæ, nō autem necessariō faciendā, quasi adhuc expectandū esset, vt veniret fidei reuelatio, quæ his significabatur esse ventura.

Sacramenta olim data sunt in significationem futurorum.

LECTIO II. DOCTOR.

Quibus iam rebus opus est ad aliquod Sacramētum constituendum?

ADOLESCENS.

In primis vt eius author sit Christus ipse, veluti iā dictū est. Deinde necesse est adesse elemētū aliquod, vel signū sensibile, cui Dei verbū à legitimo eius rei Ministropolitè prolaturum, accedat, vt fiat Sacramentum. Tertio demum

^a Tertul. de Resur. car. Aug. lib. 3. q. in Leuit. c. 84. & tract. 80. in Ioan.

^b Matt. 28. Mar. 16. 1. Cor. 1. Aug. lib. 3. cont. lit. Petil. c. 54. Ambr. de ijs qui myst. in. c. 1. & lib. 2. de Spirit. sancto.

c Ioan. 3. 16. & 20. Act. 2. Tertul. de Resurrect. car. & de Bap. Cyp. de Can. Dom. & de Passio. Dom. Theoph. in. c. 4. Luc. Aug. wa. 120. m 10. & epist. 118.

demū in eo c effectū spectam⁹, & gratiā ex Diuina voce, ac promissione pendentē, prout de singulis suo loco copiosius differetur.

DOCTOR.

Age, quot sunt Sacramenta Ecclesiæ Catholicæ?

ADOLESCENS.

Septē. Nimirū, d Baptismus, e Cōfirmatio, f Pœnitentia, g Eucharistia, h Extrema vnctio, i Matrimonium, k Ordo.

DOCTOR.

Est ne eadem omnibus vis ac gratia, quæ animis eorū ex æquo diffundatur, qui distinctē ijs communicant?

ADOLESCENS.

Minimè verò. Nā & si vnum & eundē Dñm Sacramētōrū Authorē habeamus, & omnis gratiæ l fontē vberimum, Spiritum eundem sanctum fateamur, eorū tamē effectus varios distinguimus, tūm propter varios fines m ad quos sunt instituta, tūm propter diuersam ac non vnam eorum, qui adhæc accedunt, animi constitutionem, quæ eam gratiæ partem accipiunt, n ad quam eorum mentes magis vel minus sunt idoneæ.

AUTHORIT. SCRIT.

B MATT. Cap. 28. Euntes ergo docete omnes gentes: Baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

MAR. Cap. 16. Qui crediderit & Baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.

PRI. ad Cor. Cap. 1. Nūquid Paulus crucifixus est pro vobis? Aut in nomine Pauli Baptizati estis? Gratias ago Deo q̄ neminē vestrū Baptizauit, nisi Crispum & Caium: ne quis dicat, quòd in nomine meo Baptizati estis. Baptizauit autē & Stephanē domū. Cæterū nescio si quem aliū Baptizauerim. Non enim misit me Christus Baptizare, sed euangelizare.

C IOAN. Cap. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.

ET Cap. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed nō potestis portare modò. Cū autē venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnē veritatem. Nō enim loquetur à semetipso, sed quæcūq; audiet, loquetur: &

quæ ventura sunt, annuntiabit vobis.

ET Cap. 20. Accipite Spiritū sanctū, Quorū remiseritis peccata, remittūtur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

ACT. Cap. 2. Pœnitentiā agite, & Baptizetur vnusquisq; vestrū in nomine Iesu Christi, in remissionē peccatorū vestrorū, & accipietis donum Spiritus sancti.

D IOAN. Cap. 3. Vide sup. lit. C. ET. Venit Iesus & discipuli eius in Iudæā terrā: & illic demorabatur, & Baptizabat.

ACT. Cap. 2. Vide sup. lit. C.

E MATT. Cap. 19. Tunc oblatis sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autē increpabant eos. Iesus verò ait eis, Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: taliū est. n. regnū celorū. Et cū imposuisset eis manus, abiit inde.

ACT. Cap. 8. Tūc imponebāt manus super illos, & accipiebāt Spiritum sanctū.

E MATT. Cap. 16. Tibi dabo Claves regni celorū. Et quodcūq; ligaueris super terrā, erit ligatū & in cœlis: & quodcūq;

d Ioan. 3. Act. 2. e Matth. 19. Act. 8. f Matth. 16. & 18. Ioan. 10. g Ioan. 6. h Marc. 6. Iacob. 5. i Matth. 19. Ephes. 5. k 1. Tim. 4. Matth. 18. Iacob. 5.

l Rom. 3. & 8. 1. Cor. 12. Ephes. 4. m 1. Petr. 4. Iacob. 1.

n Aug. epist. 118. & de ver. relig. c. 17. Tertul. de Resurr. car.

o Aug. lib. 3. qq. in Leuit. c. 84. et cont. lit. Petri. lib. 3. c. 40. & cōt. Dona. lib. 1. c. 12. & li. 5. c. 14. Cyp. de Can. Dom. Orig. hom. 2. in Nume. Iustin. apolo. 2.

solueris super terrā, erit solutū & in cœlis.

ET Cap. 18. Amen dico vobis Quæcūq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcūq; solueritis super terrā, erunt soluta & in cœlo.

IOAN. Cap. 20. Vide sup. lit. C.

G IOAN. Cap. 6. Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi, si quis māducauerit ex hoc pane, viuet in æternū: & panis quē ego dabo, caro mea est pro mūdi vita. ET. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: qui manducat meam carnē, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.

H MARC. Cap. 6. Vngebant oleo multos egros, & sanabant.

IACOB. Cap. 5. Vt sup. Cap. 2. Lectio. 15. lit. F.

I MATT. Cap. 19. Nō legistis, quia quī fecit ab initio, masculū & foeminam fecit eos? Et dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhæbit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. Itaque iam nō sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus cōiunxit, homo non separet.

AD EPHE. Cap. 5. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam: & adhæbit vxori suæ: & erūt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

K PRIO. Ad Timoth. Cap. 4. Noli negligere gratiam quæ in te est: quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.

MATT. Cap. 18. Vt sup. lit. F.

IACOB. Cap. 1. Vide sup. lit. H.

L AD Rom. Cap. 3. Iustificati gratis per gratiā ipsius, per redēptionem, quæ est in Christo Iesu, quæ proposuit Deus propitiatiōnē, per fidē in sanguine ipsius, ad ostēsiōnē iustitiæ suæ, propter remissionē præcedentiū delictorū, in sustētationem Dei, ad ostēsiōnē iustitiæ eius in hoc tēpore: vt sit ipse iustus & iustificans eū qui est ex fide Iesu Christi.

ET Cap. 8. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quòd sumus filij Dei: si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.

PRIO. Ad Cor. Cap. 12. Nemo potest dicere, Dñs Iesus: nisi in Spiritu sancto. Diuisiones vero gratiarū sunt, idē autē Spiritus. Et diuisiones ministratiōnū sunt, idem autem Dñs. Et diuisiones operationū sunt, idē verò Deus, qui operatur omnia in

omnibus. Vnicuiq; autem datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem.

AD EPHE. Cap. 4. Vnus Dñs, vna fides, vnū Baptisma. Vnus Deus & Pater omnīū, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Vnicuiq; autē nostrū data est gratia, secundū mēsuram donationis Christi.

PRIO. Petri, Cap. 4. Vnusquisq; sicut accepit gratiā, in alterutrū illam administrantes.

IACOB. Cap. 1. Siquis autē vestrū indiget Sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere: & dabitur ei. ET. Omne datum optimū, & omne donū perfectū, desursum est, descendens à Patre luminū, apud quē nō est trās mutatio: nec vicissitudinis obumbratio.

AUTHORIT. PATR.

1 TERTULL. Lib. de Resurrect. carnis, Cap. 14. Interim talis est noster, meritò iudex, quia Dñs: merito Dñs, quia author: meritò author, quia Deus.

2 AVG. tom. 4. Lib. 3. Quæstionū super Leuiticum, q. 84. Vide sup. Lect. præced. lit. A. auth. 7.

3 IDEM. tom. 9. in Ioan. tract. 80. Vide sup. Lect. præced. lit. D. auth. 3.

1 AVG. tom. 7. contra liter. Petilian, Lib. 3. Cap. 54. Quomodò verū est, Neque qui plātat est aliquid, neq; qui rigat, sed sed qui in clementū dat Deus, nisi quia ad aliud aliquid est, ad aliud non est aliquid? Ad ministrandū & dispensandū verbū, ac Sacramentū, aliquid est: ad mūdandū autē & iustificandū, nō est aliquid, quia hoc nō operatur in interiore homine, nisi per quē creatus est totus homo, & qui Deus manēs factus est homo, ille scilicet de quo dictum est, Fide mūdās corda eorū: &, Credēti in eum qui iustificat impium.

2 AMBR. tom. 4. Lib. De ijs qui mysterijs initiātur, Cap. 1. Aperite aures, & bonū odorē vitæ æternæ inhalatū vobis munere Sacramētōrū carpite, quod vobis significauimus, cū operationis celebrātes mysteriū, diceremus: Effetā, quod est, adaperire: & vêturus vnusquisq; ad gratiā, quid interrogaretur cognosceret, quid respōderet, meminisse deberet. Hoc mysteriū celebravit Christus in Euāgelio, sicut legimus, cū mutum curaret & surdum.

3 IDEM tom. 2. de Spiritu sancto, Lib. 2. In prologo. De Spiritu dictū est: Spiritus superferebatur super aquas. Et bene in

Li 2 exordio

Christi author Sacramentorū & gratiæ

1. Cor. 3. Deus mun dat & iustificat in Sacramētis.

Act. 16. Rom. 4.

Sacramēta vitam æternam conferunt.

Mar. 7.

Gen. 1. Sacramētū vni a Spīritu sancto

exordio creaturæ Baptismi figura signatur, per quod habuit creatura mundari.

Spiritus sanctus auctor est spiritus generationis.

4 ET Cap.9. Claret igitur spiritualis generationis auctor esse Spiritum sanctum, qua secundum Deum creamur, ut filij Dei simus. Nec potest manere beneficiū, cum auctor excluditur. Nec auctor sine munere, nec sine auctore munus. Si vendicas gratiā, crede potentiā. Si refutas potentiā, gratiā ne requiras. Qui Christum negavit, statim amisit & nomen. Nam si auctor vilis, quomodo dona pretiosa?

C 1 TERTVL. Lib. de Resurrectione carnis. Vide sup. Lect. præced. lit. A. auth. 11. 2 IDEM Lib. de Baptismo. Vide sup. Lect. præced. lit. D. auth. 5.

3 CYPRIA. Serm. De Coena Dñi. Ut sup. Lect. præced. lit. A. auth. 1. & lit. E. auth. 1.

4 IDEM Serm. De Passione Domini. Ut sup. Lect. præced. lit. E. auth. 2.

Cur Christus baptizatus.

5 THEOPHYLACT. in Cap. 4. Lucæ. Baptizatus est Dominus, ut sanctificaret aquas, propter nos, qui gratiam consecuturi eramus.

6 AVGVST. tom. 9. in Ioan. tract. 120. Vide sup. Lect. præced. lit. B. auth. 2.

7 IDEM tom. 2. Epist. 118. Vide supra Lect. præced. lit. B. auth. 4.

M 1 AVGVST. tom. 2. Epist. 118. Vide sup. Lect. præced. lit. B. auth. 4.

2 IDEM tom. 1. Lib. de Vera Religione, Cap. 17. Vide sup. Lect. præced. lit. A. authorit. 6.

3 TERTVL. Lib. de Resurrect. carnis. Vide sup. Lect. præced. lit. A. auth. 11.

N 1 AVGVST. tom. 4. Quæstionum super Leuiticum, Lib. 3. quæst. 84. Vide supra, Lect. præced. lit. A. auth. 7.

Sacramenta non profunt sine charitate unitatis Christi.

2 IDEM tom. 7. contra literas Petilian, Lib. 3. Cap. 40. Omnia Sacramenta Christi non ad salutem, sed ad iudicium habentur sine charitate unitatis Christi.

3 IDEM de Baptismo contra Donatistas, Lib. 1. Cap. 12. Fateantur Baptismo Christi baptizari posse hominem, & tamē cor eius in malitia vel sacrilegio perseverans, peccatorū abolitionē non finire fieri: atq; ita intelligant in cōmunionibus ab Ecclesia separatis posse homines Baptizari, ubi Christi Baptismus eādē Sacramēti celebratione datur & sumitur, qui tamē tunc profit ad remissionē peccatorū, cum quis recōciliatus unitati, sacrilegio diffensionis exiit quo eius peccata tenebantur, & dimitti non sinebantur.

Baptismus quando suscipienti prodest, quando non prodest.

4 ET Lib. 5. Cap. 24. Induunt homines Christum aliquando vsque ad Sacramenti perceptionem, aliquando & vsq; ad vitæ sanctificationem: atque illud primum & bonis & malis potest esse commune, hoc autem alterum proprium est bonorum & piorum.

5 CYPRIA. Sermo. de Coena Dñi. Vide sup. Lect. præced. lit. A. authorit. 1. & lit. E. auth. 1.

Diversitas operationū.

6 ORIGE. tom. 1. Homil. 2. in Numeros. Quod si etiam in his nominibus quæ exempli causa posuimus, potest fieri ut cum vnū sint per Spiritum Dei, sit tamē aliqua diuersitas in ipsarum proprietate virtutū, quantum magis reliqui omnes homines propria quædam signa in motibus animorū, & animæ virtutibus gerunt?

Rom. 9. Non omnes qui baptizantur, communi mundantur.

7 ET Hom. 3. Non omnes qui ex Israël, ij sunt Israelitæ: neq; omnes qui loti sunt aqua, continuo etiam sancto Spiritu loti sunt. Sicut è contrario non omnes qui in catechumenis numerantur, alieni sunt, & expertes Spiritus sancti. Inuenio enim in scripturis Diuinis nonnullos catechumenorum dignos habitos Spiritu sancto, & alios accepto Baptismo indignos fuisse sancti Spiritus gratia. Cornelius catechumenus erat, & antequam ad aquam veniret, meruit accipere Spiritum sanctum. Simō Baptismum acceperat, sed quoniam cum hypocrisi accessit ad gratiā, repudiatur à dono Spiritus sancti. Nolo dubites & nūc esse in populo catechumenorum aliquos Cornelios, ad quos dici posset, Quia misericordie & orationes tuæ ascēderunt in cœlum. Et rursus in populo fidelium esse aliquos Simones, quibus confidenter dicendum sit: O plene omni dolo & fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ.

Ath. 10.

Ath. 13.

8 IUSTINVS Martyr, Apolog. 2. Ab Apostolis didicimus, quod primum ortū nostrū ignorātes, necessitate generati sumus ex humido semine parētū nostrorū inter se copulatione, & in mala consuetudine, conuersationeque educati fuimus: ut non necessitatis ignorationisque filij maneamus, sed voluntatis & scientiæ, remissionemque eorum quæ peccauimus, consequamur: in aqua, in eo qui renasci voluerit, & quem peccatorum pœnituerit, parentis omnium Domini que Dei nomen appellatur. Et rursus. Nos autem posteaquam ita abluimur expiauiimusq; eū qui credidit & assensus est, eum ad eos qui fratres

Quomodo renascimur.

Ritus Baptismi.

fratres dicuntur, ducimus eum in locum quo conuenerunt comprecandi causa contentis animis & prose, & pro eo qui illustratus est, omnibusque alijs qui vbique sunt, ut & veritatis discipuli, & re ipsa bonæ sanctæque vitæ cultores, & præceptorum custodes, possimus inueniri, ut æternam salutem adipiscamur. Et mox. Atque

cibus hic apud nos Eucharistia nominatur, quia nemini alij participare licet, nisi ei qui & vera esse credit quæ nos dicimus, & expiatus est lauacro quod in remissionem peccatorum regenerationemq; datur, & ita viuit, ut Christus tradidit.

Eucharistia dicitur quia quibusdam dicitur quod non est nisi in eo qui creditur esse qui nos dicimus, & ita viuit, ut Christus tradidit.

LECTIO III.

DOCTOR.

IAM ut de primo dicamus; Quid est Baptismus?

ADOLESCENS.

Sacramentum, quo sicut ex certa Iesu Christi institutione, corpus aqua exterius abluitur, ita Spiritus sancti gratia, anima interius emundatur.

Mat. 28. Marc. 16. Ioann. 3. Ath. 2. Ephe. 5. Tit. 3. Iust. apol. 2. Iren. lib. 3. c. 19. Tertul. lib. de Bap. Orig. in epist. ad Roma. lib. 5. cap. 5. & 6. Chrysof. hom. 35. & 3. Aug. constr. linc. Pet. lib. 2. cap. 1 & lib. 3. cap. 49.

DOCTOR.

Sed quò spectat hæc aquæ, quam tu adhibes, ablutio?

ADOLESCENS.

Vt vim Baptismi ac eius naturam agnoscamus: ut enim aqua fordes corporis abluuntur, sic gratia mentis vitia repurgantur. Sicut autem dum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Baptizamur, in aquam immergimur, ita tum etiam in Christo spiritualiter sepelimur, ut peccatis mortui, gratiæ resurgamus.

Ezech. 36. Isai. 12. Ath. 10. Galat. 3. Tertul. de Bapt. Orig. in Ioan. hom. 8. Aug. cont. Iste. Pet. lib. 2. c. 2. Didym. lib. 2. de Spiri. sanct. Ambros. lib. 1. de Spiri. sanct. cap. 6. Chrysof. hom. 24. & 34. in Ioan. Rom. 6. Colos. 1. Basil. de Spiri. sancto. c. 15. Grego. Nazian. de Bap. Chrysof. hom. 9. ad Hebra. Cyp. lib. 4. epist. 7. Iren. lib. 3. c. 18. Aug. in Num. 33. & 17. Ath. 28. in Ioan. & de nup. & cocu. lib. 1. c. 20. & cont. Pelag. lib. 3. c. 2. Chrysof. hom. 39. in Gen. Cyp. in c. 3. Ioan. Damasc. lib. 1. cap. 9. & lib. 4. t. 10.

DOCTOR.

Est ergo Baptismus quædam mors in peccatum, & quædam etiam ad gratiam resurrectio. Atque per hanc spiritualis vitæ nouitatem, & secundam quandam natiuitatem, ius quoddam nobis præclarior in Patris nostri Regnum cœleste comparatur.

ADOLESCENS.

Sic sentio.

DOCTOR.

Ita ne omni ex parte in Baptismo iustificamur, ut nullum nobis peccatum amplius relinquatur?

Ita ne omni ex parte iustificamur, ut nullum nobis peccatum amplius relinquatur?

ADOLESCENS.

d **Matth. 28. Marc. 16. Ioan. 3. Ephes. 5. Act. 2. 1. Petr. 3. Tertul. de resurr. car. & de Bap. Inst. cont. Tryph. & apol. 2. & de expo. fidei. & q. 56. Cle. Alex. li. 1. padag. c. 6. Clem. Pap. epist. 4. Orig. in cant. hom. 1. Cyp. de Bap. Christi. Aug. de nup. & concu. lib. 1. c. 33. & contr. duas epist. Pelag. lib. 1. c. 13. lib. 3. c. 3. & contr. Iulia. lib. 6. c. 5. Basil. exhor. ad Bap. Concil. Mileuit.** Sanè: d fatemur tamen concupiscentiam, & quandã cum carne dimicationem, ita nobis semper hærere, vt ad virtutes e magis exerceat, quàm vt aliquam in nobis habeat peccati rationem, veluti dictum est.

D O C T O R .

Cur igitur hoc Baptismo toties non abluimur, quoties aliqua peccati labe inquinamur?

A D O L E S C E N S .

Quòd hinc fit quædã regeneratio spiritalis. Cùm autem nõ amplius quàm semel f secundum carnem nasci possimus, hoc modo non nisi semel renascimur secundum Spiritum. Deinde cùm publicæ illius s originis peccato, non nisi semel nascendo inquinemur, nõ nisi semel quoq; Baptismo ad eam labem eluendam magis vtimur instituto, quàm Hebræi sua olim Circuncisione.

D O C T O R .

Rectè sentis: Adde quòd cùm in mortẽ Christi Baptizemur, æquum est vt id semel tantum fiat, sicuti nõ amplius quàm semel Christus h olim mortuus est.

A D O L E S C E N S .

Planè omnino.

A V H O R I T . S C R I P .

A **MATTH.** Cap. 28. Vt sup. Lect. 2. litera. B.

MARC. Cap. 16. Vt supra, Lect. 2. litera. B.

IOANN. Cap. 3. Vt supra, lect. 2. litera. C.

ACTO. Cap. 2. Vt supra, Lect. 2. litera. C.

AD EPHES. Cap. 5. Vide supra, Lect. 1. litera. E.

AD TITVM, Cap. 3. Vide sup. Lect. 1. litera. E.

B **EZECH.** Cap. 36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idõlis vestris mundabo vos.

ISA. Cap. 12. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.

ACTO. Cap. 10. Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non Baptizetur hi qui Spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos? Etius sit eos Baptizari in nomine Domini Iesu Christi.

AD GALAT. Cap. 3. Quicumque in Christo Baptizati estis, Christum induistis.

AD ROM. Cap. 6. Vt supra, Cap. 2. Lect. 13. litera. B.

AD Colof. Cap. 1. Et vos cū essetis aliquando alienati & inimici sensu, in operibus malis: nunc autẽ reconciliati in corpore carnis eius per mortẽ, exhibere vos Sãctos & immaculatos, & irreprehensibiles corã ipso

MATTH. Cap. 28.

MARC. Cap. 16.

IOANN. Cap. 3. Vt sup. lit. A.

AD EPHE. Cap. 5.

ACT. Cap. 2.

PRI. Petri, Cap. 3. Vide sup. Lect. 1. litera. E.

E **AD ROM.** Cap. 6. & 7. Vt supra, Cap. 2. Lect. 13. lit. B. & A.

IACOB. Cap. 1. Vt sup. Cap. 2. Lectio. 13. lit. A.

F **IOAN.** Cap. 3. Quomodo potest homo nasci cùm sit senex? Nunquid potest in ventrẽ matris suæ iterũ introire, & renasci?

AD TIT. Cap. 3. Vt sup. lit. A.

G **AD EPHES.** Cap. 4. Vide sup. Lectio. 2. lit. L.

AD HEB. Cap. 6. Impossibile. n. est eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiã donũ cœlestẽ, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei verbũ, virtutesq; seculi vëturi, & prolapsi sunt: rursus renouari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis Filium Dei, & ostentui habentes.

H **AD ROM.** Cap. 6. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam viuemus cum Christo: scientes quòd Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vtrã nõ dominabitur, Quòd enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quòd autem viuit, viuit Deo. Ita & vos existimate, vos quidem mortuos esse peccato: viuentes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro.

AD GALAT. Cap. 3. Vt supra, litera. B.

A V T H O R I T . P A T R .

A **IUSTINVS** Martyr apologia 1. 2. Vide sup. Lect. 2. lit. N. autho. 8. in initio.

Baptismus effectus.

2. **IRENÆVS** Aduersus hæreses Lib. 3. Cap. 19. Sicut de arido tritico masca vna fieri non potest sine humore, neque vnus panis: ita nec nos multi vnus fieri in Christo Iesu poteramus, sine aqua quæ de cœlo est. Et sicut arida terra, si non percipiat humorem, non fructificat: sic & nos, lignum aridum existentes primũ, nunquã fructificaremus vitam, sine superna voluntaria pluuia. Corpora enim nostra per lauacrum illud, quod est ad incorruptionem, vnitatem acceperunt: animæ autem per Spiritum. Vnde & vtraque necessaria, cùm vtraq; proficiunt in vitam Dei, miserante Domino nostro Iesu Christo.

3. **TERTULLIAN.** Lib. De

Baptismo. Vide supra, Lectio. 1. lit. D. authorit. 5.

4. **ORIGENE.** tom. 2. in Epist. ad Rom. Cap. 5. Lib. 5. Vis scire, quia non solum natiuitatis, sed & doctrinæ est, in quo mors regnavit ab Adam? discite hoc ex contrarijs: etenim Dominus Iesus Christus cùm venisset quæ perperam gesta fuerat emendare, pro eo quod in mortem generaret illa quæ ex Adam veniebat prima natiuitas, introduxit secundam natiuitatem, quã regenerationem appellauit, per quam sine dubio vitiũ primæ natiuitatis aboleret: & sicut generationi substituit regenerationẽ, ita & doctrinæ substituit aliam doctrinã. Mittens enim ad hoc opus discipulos suos, non dixit rãtũm: Ite baptizate omnes gentes: sed ait, Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Sciens ergo vtrunq; esse in culpa, vtrunque remedium dedit, vt generatio mortalis, regeneratione Baptismi mutaretur, & impietatem doctrina pietatis excluderet.

Per Baptismũ regenerantur.

Matth. 28.

5. **ET** in Cap. 6. De hoc etiam paruulorum peccato Dauid dixisse credendus est illud, quod supra memorauimus, Quia in peccato concepit me mater mea. Secundum historiã enim, nullum matris eius declaratur peccatum. Pro hoc & Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit, etiam paruulis Baptismum dare. Sciebant enim illi quibus mysteriorum secreta cõmissa sunt Diuinorũ, quia essent in omnibus genuinæ sordes peccati, quæ per aquam & Spiritũ abluui deberent.

Psal. 50. Traditio Apostolica Paruuli per Baptismum liberantur à peccato originali.

6. **CHRYSOST.** tom. 2. incert. autho. in Matthæ. 20. Homil. 35. Non est Calix, & Baptismum, vnũ. Calix enim passio est: Baptismum autem, ipsa mors. Dicitur enim Baptismum secundum similitudinem lanæ intincte. Sicut enim lana intingitur naturalem habens colorẽ, vt coloretur purpurea, aut alicuius coloris accipiat dignitatem: sic & nos in mortẽ descendimus corporales, & resurgimus spirituales, sicut ait Apostolus: Seminamur in infirmitate, surgimus in virtute: seminamur in ignobilitate, resurgimus in gloria: seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.

Baptizemur carnales, resurgimus spirituales.

7. **ET** Homilia. 3. Aqua proficit, quia peccata quidem quæ iam processerunt in opus, abluunt: & hoc si pœnituit. Animam autem non sanctificat, nec concupiscentias cordis, aut cogitationes malas præcidit,

1. Cor. 15.

Baptismus quid auferat, & quid relinquat.

nec repellit eas, sed nec carnales concupiscentias reprimit.

Baptismus non cuiusquam est, sed Dei. Ioan. 1.

8 A V G V S T. tom. 7. contra literas Petilian, Lib. 2. Cap. 2. Nec aqua nostra in quinamur, nec vestra mundamur: sed aqua Baptismi, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, cum datur alicui, non nostra, nec vestra est, sed illius de quo Ioanni dictum est: Super quem videris Spiritum sicut columbam descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.

Christus est qui baptizat: Quomodo intelligatur. Ioan. 1.

9 E T Lib. 3. Cap. 49. Cum dicimus: Christus baptizat: non visibili ministerio dicimus, sicut putat vel putari cupit nos dicere Petilianus: sed occulta gratia, occulta potentia in Spiritu sancto: sicut dictum est de illo a Ioanne Baptista, Hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Nec, sicut Petilianus dixit, baptizare cessauit, sed adhuc id agit, non ministerio corporis, sed inuisibili opere maiestatis. Quod enim dicimus, Ipse baptizat, non dicimus, ipse tenet, & in aqua corpus credentis tingit: sed, ipse inuisibiliter mundat, & hoc vniuersam prorsus Ecclesiam. Neque enim Apostolo Paulo non est credendum, qui de illo dixit: Viri diligite vxores vestras, sicut Christus Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lauacro aquae in verbo vitae. Ecce quia Christus sanctificat, ecce quia Christus ipso lauacro aquae in verbo ubi minister videtur corporaliter operari, ipse abluit, ipse mundat.

Ephe. 5.

Spiritus sanctus aquas sanctificat, & ideo vim habent sanctificandi.

B I T E R T V L L. Lib. de Baptismo, Cap. 4. Omnes aquae de pristina originis prerogatiua Sacramentum sanctificationis consequuntur, inuocato Deo. Superuenit enim statim Spiritus de caelis, & aquis superest sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificatae vim sanctificandi combibunt. Quamquam ad simplicem actum competat similitudo, ut quoniam vice fordium delictis inquinamur, aquis abluamur. Sed delicta sicut non in carne comparent, quia nemo super cutem portat maculam idolatriae, aut stupri, aut fraudis: ita eiusmodi in spiritu sordenti qui est author delicti. Spiritus enim dominatur, caro famulatur: tamen vtrunq; inter se comunicant reatum, spiritus ob imperium, caro ob ministerium. Igitur medicatis quodammodo aquis per Angeli interuentum, & Spiritus in aquis corporaliter diluit, & caro in eisdem spiritualiter mundatur. Et vide sup. lect. i. lit. D. anth. 5.

2 O R I G E N. tom. 2. in Ioan. tom. 8. Sciendum est in super, quemadmodum prodigiosa virtutes in curationibus a Seruatore factis, notae existentes eorum qui semper a λογω id est, Filio Dei liberantur tum ab omni aegritudine, tum a mollitie, profuerunt (etiam comportaliter factae) inuitantes ad fidem eos qui beneficio afficiebantur: ita lauacrum aquae, Symbolum, & nota existens purificationis animae ablutae ab omni sorde malitiae, nihilominus (etiam ex se) esse principium, ac fontem munerum diuinorum propter potentiam inuocationum adorandae Triadis, ei qui se exhibuerit Deitati.

Sicut aqua lauat corpus, ita baptizamus animam.

3 A V G V S T. tom. 7. Contra literas Petilian, lib. 2. Cap. 2. Vide supra, liter. A. authorit. 8.

4 D I D Y M V S Alexandrinus, De Spiritu sancto, Lib. 2. post initium. (Habetur in Bibliot. SS. PP. tom. 6. Quis non ex ipsa cogetur veritate suscipere indifferentiam sanctae Trinitatis, dum vna sit fides in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, & lauacrum detur atq; firmetur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti? Non arbitror quoniam tam vecordem atque insanum futurum, ut perfectum Baptisma putet id quod datur in nomine Patris & Filij, sine assumptione Spiritus sancti: aut rursus in nomine Patris & Spiritus sancti, Filij vocabulo pretermisso: aut certe in nomine Filij & Spiritus sancti, non praeposito vocabulo Patris. Licet enim quis posset existere saexi (ut ita dicam) cordis, & penitus mentis alienae, qui ita baptizare conetur, ut vnum de praecipuis nominibus praetermittat, videlicet contrarius legislator Christi, tam sine perfectione baptizabit: imo penitus a peccatis liberare non poterit, quos a se baptizatos existimauerit.

Forma mutilata esse non debet. Singularium personarum sanctae Trinitatis nomina exprimentia sunt in Baptismo.

5 A M B R O S. tom. 2. De Spiritu sancto, lib. 1. Cap. 6. Sunt plerique, qui eod quod in aqua baptizamur, & Spiritu, non putent aquae, & Spiritus distare munera, & ideo non putent distare naturam. Nec aduertunt quia in illo aquarum sepelimur elemento, ut renouati per Spiritum resurgamus. In aqua enim imago mortis, in Spiritu pignus est vitae, ut per aquam moriatur corpus peccati, quae quasi quodam tumulo corpus includit, ut per virtutem Spiritus renouemur a morte peccati.

Baptizamur ut per Spiritum renouati resurgamus.

6 C H R Y S O S T. tomo. 3. in Ioann. Cap. 3. Hom. 24. In aqua enim tanquam in sepulcro

sepulcro caput immergentibus vetus homo sepelitur, emergentibus nouus resurgit inde. Ut facile nobis est immergi, & emersos respirare, ita Deo veterem sepelire hominem, & nouum induere.

Ioan. 5. Vni effectus Baptismi.

7 E T Hom. 34. Futurum erat Baptisma plenum maximae potestatis & gratiae, purgatum peccata, pro mortuo viuum effecturum. Quemadmodum haec in figura, & piscinae huic & alijs pluribus adscribuntur: Et primum quidem datur aqua, quae corporum maculas, & non veras sed apparentes pollutiones, hoc est, a morbo alios, alios a lepra, & alijs huiusmodi morbis liberaret. Et hac gratia multa in veteri Testamento per aquam mundata sunt. Verumtamen ad propositum nobis sermonem in praesentia redeamus. Primum igitur pollutiones corporum, inde varia morborum genera per aquam sanantur: siquidem cum vellet Deus appropinquantis Baptismatis fide nos erudire: non solum peccata, sed morbos per aquam expulit.

Qui baptizantur, sepeliuntur. Colof. 2.

C I B A S I L. Lib. de Spiritu sancto, Cap. 15. Quomodo assequimur descensum ad inferos? Christi sepulturam imitantes per Baptisma. Eorum enim qui baptizantur corpora, quodammodo aquis insepiuntur. Proinde depositionem operum carnis figurate significat Baptisma, iuxta Apostolum dicentem, Circumcisi estis circumcisione non facta manu, per expoliationem corporis carnis in circumcisione Christi, sepulti cum illo in Baptismo, qui quodammodo repurgat animam a carnalis affectus immunditia ipsi adnata, iuxta id quod scriptum est, Lauabis me & super niuem dealbabor. Eoq; non Iudaeorum more in quibuslibet inquinamentis abluimur, sed vnum nouimus salutarium Baptisma: quandoquidem vna est pro mundo mors, & vna ex mortuis Resurrectio, quarum figura est Baptisma. Quapropter qui nobis vitam dispensat Dominus, Baptismatis patet nobis statuit, mortis ac vitae typum habens: mortis quidem imaginem implente aqua, Spiritu vero vitae arram praebente.

Psal. 50. Vnicui Baptisma.

Vis Baptismi admirabilis.

figmenti instauratio, peccati diluuium, lucis communicatio, tenebrarum depulsio. Baptismus vehiculum ad Deum, peregrinatio cum Christo, fidei adminiculum, mentis perfectio, caelestis regni clavis, vitae commutatio, seruitutis abrogatio, vinculorum solutio, compositionis & coagmentationis nostrae in meliorem statum conuersio. Quid plura commemorare attinet? Baptismus omnium Dei beneficiorum praclarissimum est & praestantissimum. Ut enim quaedam, Sancta sanctorum vocantur, & Cantica canticorum, quod scilicet latius pateant, ac plura complectantur, praecipuamque dignitatem habeant: eodem modo Baptismus quoque Illuminatio dicitur, quod omnes alias illuminationes sanctitate praecedat. Porro quemadmodum Christus huius muneris author multis ac diuersis nominibus appellatur, ita ipsum quoque munus varia nomina sortitur: siue id nobis ob miram quam rei laetitiam accidat, (sit enim ferè ut qui erga rem aliquam ardentem amore feruntur, nomina quoque ipsa libenter commemorent:) siue quod multa huius beneficij utilitas, multas quoque appellationes nobis pepererit. Donum vocamus, Gratiam, Baptisma, Vnctionem, Illuminationem, immortalitatis Indumentum, regenerationis Lauacrum, Sigillum, ac demum excellentissimo quoque nomine appellamus. Donum dicitur, quia ijs qui nihil prius contulerunt, datur. Gratia, quia etiam poenae obnoxij. Baptisma, quia peccatum aqua obrutum sepelitur. Vnctio, quia sacrosanctus & regius: huiusmodi enim ea erant, quae vnguebantur. Illuminatio, quia splendor & claritas. Indumentum, quia ignominiae nostrae velamen est. Lauacrum, quia abluit. Sigillum, quia conseruatio est ac dominij significatio. Huic gratulantur caeli: hunc Angeli propter splendoris cognationem celebrant. Hic futurae beatitudinis imaginem gerit. Hunc praedicare quidem & laudibus ornare gestimus, verum pro rei dignitate non possumus. Et paulo post. Baptismi gratia & facultas haec est, non orbem terrarum, ut olim, aquis obruens, sed vniuscuiusque hominis peccatum purgans, easque obstructiones vel maculas, quae vitio contrahuntur, prorsus abstergens. Quoniam porro duabus partibus, hoc est, animo & corpore constamus, quarum altera in aspectum cadit, altera oculorum sensum fugit: duabus quoque rebus constat Baptismus, aqua scilicet,

Baptismi via nomina.

Baptismi gratia et facultas.

scilicet, ac Spiritu, illa visibiliter ac corporaliter accepta, hoc verò incorporeo, & inuisibili modo concurrere: illa figurali, hoc verò & penitissimos animi sinus purgare. Qui primæ natiuitati opem & adiumentum ferens, ex veteribus nouos, ex humanis diuinos efficit, absque igne nos rursus conflans, & absque confectione rursus effingens. Nam, vt compendio dicam, nihil aliud esse vim & facultatem Baptismi existimare debemus, quam secundæ vitæ puriorisq; & præstantioris instituti pactum cum Deo initium. *Et post pauca.* Proinde cum Christo per Baptismum sepeliamur, vt & cum eo resurgamus: cum eo descendamus, vt simul etiam extoliamur: cum eo ascendamus, vt simul quoque gloria afficiamur.

Rom. 6.

3 CHRYSTO. tom. 4. in Cap. 6. ad Hebr. Hom. 9. Circa medium. Sicut mortuus est Christus in Cruce, sic & nos in Baptismate, non carni, sed peccato. Intuere nunc mortem, & mortem. Ille mortuus est in carne nostra, vetus homo sepultus est, & resurrexit nouus, conformis factus similitudini mortis eius. Si ergo necesse est Baptizari iterum, necesse est rursus eundem ipsum mori. Baptisma enim nihil aliud est, quam interitus eius qui Baptizatur, & resurrectio illius.

Baptismus quid sit.

4 CYPRIAN. Lib. 4. Epist. 7. ad Magnum. Non sic in Sacramento salutari delictorum contagia, vt in lauacro carnali & seculari sordes cutis & corporis abluuntur: vt & sapone, & nitris, & cæteris quoque adiumentis, & dolio, & piscina opus sit, quibus ablui & mundari corpusculum possit. Aliter pectus creditur abluuntur, aliter mens hominis per fidei merita mundatur. *Et rursus.* Quod si aliquis in illo mouetur, quod quidam de ijs qui ægri Baptizantur, spiritibus adhuc immundis tentantur: sciat diaboli nequitiam pertinacem vsque ad aquam salutarem valere: In Baptismo verò, omnes nequitie sue vires amittere. Quod exemplum cernimus in Rege Pharaone, qui diu reluctatus, & in sua perfidia commoratus, tandiu resistere potuit & præualere, donec ad aquam veniret, quod cum venisset, & victus est, & extinctus. Mare autem illud, Sacramentum Baptismi fuisse, declarat

Aliter corpus abluuntur, aliter anima.

In Baptismo omnes vires amittit diabolus.

I. Cor. 10.

Beatus Apostolus Paulus, dicens: Nolo vos ignorare fratres, quia Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari. Et addidit dicens; Hec

autem omnia figuræ nostræ fuerunt. *Et mox.* Nam sicut Icorpij, & serpentes, qui in sicco præualent, in aquam præcipitati præualere non possunt, aut sua venena retinere: sic & spiritus nequam, qui scorpis & serpentes appellantur, & tamen per nos data à Domino potestate calcantur, permanere ultra non possunt in hominis corpore, in quo Baptizato & sanctificato incipit Spiritus sanctus habitare.

Luc. 10.

5 IRENÆVS Aduersus Hæreses. Lib. 3. Cap. 18. Quoniam autem, vnum eum, & qui natus est, & qui passus est, Christum Iesum nouit Apostolus, dicit: An ignoratis, quia quotquot Baptizati sumus in Christo Iesu, in morte eius Baptizati sumus? Vt quemadmodum resurrexit Christus à mortuis, sic & nos in nouitate vitæ ambulemus. *Et vide supra, litera. A. auctoritate. 2*

Rom. 6.

6 AVGVST. tom. 4. Quæstionum super Numer. Lib. 4. Quæst. 33. Veruntamen nec visibile Sacramentum contemni potuit, vt ablutus etiam extrinsecus laueret quodammodo vestimenta sua. Et erit, inquit, filijs Israel, & profelytis qui apponuntur, legitimum æternum. Quid aliud ostenditur nisi Baptismum Christi, quem significat aqua asperisionis, & Iudæis & gentibus profuturum, id est, filijs Israel & profelytis, tanquam naturalibus ramis, & inferto pinguedini, radicis oleastro? *Et post pauca.* Proinde qui Sacramento Baptismi rectè abluuntur, quod illa asperisionis aqua figurabatur, mundatur spiritualiter, id est, inuisibiliter in carne, & in anima, vt sit mundus & corpore & spiritu.

Num. 19. Baptismus mundatur.

7 IDEM tom. 9. in Cap. 7. Ioan. tract. 28. Educti sumus de Ægypto, vbi diabolo tanquam Pharaoni seruibamus, vbi lutea opera in terrenis desiderijs agebamus, & in eis multum laborabamus: etenim nobis Christus quasi lateres facientibus, clamauit: Venite ad me oēs qui laboratis. Hinc educti per Baptismum tanquam mare rubrum, id est, rubrum quia Christi sanguine consecratum, mortuis omnibus inimicis nostris qui nos insectabatur, id est, deletis omnibus peccatis nostris, in desertum traiecti sumus.

Baptismi effectus.

Matt. 11.

8 IDEM tom. 7. De nuptijs & concupiscentia. Lib. 1. Cap. 20. Non enim fides dubitat Christiana, quam noui hæretici oppugnare cœperunt, & eos qui lauacro regenerationis abluuntur, redimi de potestate

Per Baptismum erimur à potestate demonis.

potestate diaboli, & eos qui nodum tali generatione redempti sunt, etiam paruulos filios redemptorum, sub eiusdem diaboli esse potestate captiuos, nisi & ipsi eadem Christi gratia redimantur. Ad omnes namque pertinere non dubitamus ætates illud, de quo Apostolus loquitur, beneficium Dei: Qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filij claritatis suæ. Ab hac igitur potestate tenebrarum, quarum est diabolus princeps, id est, à potestate diaboli & angelorum eius, quisquis erui, cum Baptizantur, negauerit paruulos, ipforum Ecclesiæ Sacramentorum veritate conuincitur, quæ nulla hæretica nouitas in Ecclesia Christi auferre vel mutare permittitur, regente atque adiuuante capite totum corpus suum, pusillos cum magnis. In veritate itaque, non in falsitate, potestas diabolica exorcizatur in paruulis, eique renunciant, quia per sua non possunt, per corda & ora gestantium, vt eruti à potestate tenebrarum, in regnum sui Domini transferantur.

Colof. 1.

Paruuli abrenunciant per ora gestantium.

Baptisma non verè nos homines facere, hæresis est Pelagianorum.

Baptismus abluunt omnia peccata.

Colo. 2.

Baptismi & circumcissionis collatio.

9 IDEM tom. 7. Contra duas Epistolas Pelagianorum, Lib. 3. Cap. 3. Baptisma quoque, inquiunt Pelagiani, non verè homines novos facere, id est, non plenam dare remissionem peccatorum, sed ex parte filios Dei fieri, ex parte autem filios seculari, id est, diaboli, remanere contendunt. Mentiuntur, insidiantur, tergiuersantur. *Et paulo post.* Baptismus abluunt quidem peccata omnia, prorsus omnia, factorum, dictorum, cogitatorum, siue originalia, siue addita, siue quæ ignoranter, siue quæ scienter admittuntur: sed non aufert infirmitatem, cui regeneratus resistit, quando bonum agonem luctatur.

10 CHRYSTO. tom. 1. In Gene. Hom. 39. in fine. Credamus B. Paulo, & non manu factam circuncisionem suscipiamus. Dicit enim, In quo circuncidamini circuncisione non manufacta, in despoliatione peccatorum carnis, in circuncisione Christi. Deinde docet nos diligētius, quid sit circuncisio, subdit; Cōsepulti ei in Baptismo. Sicut enim illos circuncisionis signum ab alijs segregauit, & demonstrabat quod peculiariter ad Deum pertinerent: simili modo etiam apud nos, circuncisio per Baptismum, euidentiore facit separationem & discretionem fidelium & infidelium. Dicit enim, In quo circuncidamini circuncisione non manufacta, in despoliatione peccatorum

carnis. Nam id quod illic operatur circuncisio in depositionem carnis, hoc hic agit Baptismus in depositionem peccatorum.

11 CYRILL. Alexandrinus, in Cap. 3. Ioan. Lib. 2. Cap. 42. Quoniam non intellexit Nicodemus quid renasci desuper significet, apertius totum mysterium, & breuiter sibi exponit. Regenerationem enim quæ per Spiritum sanctum fit, nasci desuper Dominus appellauit: vt etiam ex hoc disceremus, id circo Dei nos fieri participes, quoniam Spiritum, qui substantialiter ex Deo procedit, per Baptismum acquirimus, quo in pristinam pulchritudinem reformati, & ad nouam vitam renati, à Deo in filios adoptamur. Hoc autem quod dixit, Desuper, cum non potuerit assequi Nicodemus, iterum ab vtero renasci suspicatus est, ac ideò impossibilem rem putans, reluctatur. Quapropter reiectis velaminibus, vt imbecilliori Saluator loquitur: Nisi enim quis, inquit, ex aqua & Spiritu natus fuerit, non potest in Dei regnum introire. Nam cum non simplex, sed compositus ex corpore sensibili, & intellectuali anima, homo sit, duplici quodam ad generationem indiget modo, qui duplicitate sua ad vtrumque possit accommodari: Spiritu enim sancto, spiritus hominis, aqua verò corpus sanctificatur. Quemadmodum enim viribus ignis intensus aqua calefacta, non aliter quam ignis vrit: sic Spiritus sancti operatione, ad diuinam aquam reformantur virtutem, qua baptizati corpus abstergunt.

Ioan. 3.

Baptismi effectus et necessitas.

Ioan. 3.

Baptismi figura. Gene. 1.

12 IOAN. Damascenus Lib. 2. Orthodoxæ fidei, Cap. 9. In principio igitur præcepit Deus aquam, vt educeret animam uiuentem, quia debebat per aquam & Spiritum sanctum (qui à principio ferebatur super aquas) renouare hominem. Hoc profectò diuinus asseruit Basilus.

13 ET Lib. 4. Cap. 10. Confitemur vnum Baptisma in remissionem peccatorum, & vitam æternam. Baptisma siquidem, Domini mortem insinuat: consepulti enim sumus Domino per Baptisma, vt inquit diuinus Apostolus. *Et post pauca.* Peccatorum remissio omnibus æquè per Baptismum donata est, gratia vero Spiritus sancti secundum proportionem fidei & puritatis. Nunc igitur per Baptisma primitias Spiritus sancti accipimus, & initium alterius vitæ fit in nobis, id est, primitiæ regenerationis, & signaculum, & tutela, & illuminatio, & sanctificatio.

Rom. 6. Varij effectus Baptismi.

D 1 TERTVLL. Lib. de Resurrect. carnis, Cap. 8. Vide supra, Lect. 1. litera. A. authorit. II.

Baptismi effectus. Rom. 6.

2 ET Cap. 47. Ita per totam hanc sensuum seriem ab iniustitia, & delinquentia membra nostra diuellens, & iustitiæ, & sanctimonix adiungens, & transferens eadē a stipendio mortis ad donatum vitam æternam, carni utique compensationem salutis repromittit, cui nullam omnino competisset imperari propriam sanctimonix & iustitiæ disciplinam, si non ipsius esset & præmium disciplinæ, sed nec ipsum Baptisma committi, si per regenerationem non etiam restitutioni inauguraretur, hoc quoque Apostolo ingerente, An ignoratis quod quicumque in Christum Iesum tincti sumus, in mortem eius tincti sumus? Consepulti ergo illi sumus per Baptisma in mortem, uti quemadmodum surrexit Christus a mortuis, ita & nos in nouitate vitæ incedamus. Ac ne de ista tantum vita putes dictum, quæ ex fide per Baptisma in nouitate incedenda est, prouidentissimè adstruit: Si enim confati sumus simulacro mortis Christi, simul & resurrectionis erimus. Per simulacrum enim morimur in Baptismate, sed per veritatem resurgimus in carne, sicut & Christus: ut sicut regnavit in morte delictum, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam sempiternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

Ibidem.

Rom. 5.

Gene. 8.

Baptismi figura.

3 IDEM Lib. de Baptismo, Cap. 8. Quemadmodum post aquas Diluuij, quibus iniquitas antiqua purgata est, post Baptismum (ut ita dixerim) mundi, pacem cœlestis iræ præco columba terris adnunciauit dimissa ex Arca, & cum olea reuerfa: quod signum etiam apud nationes paci præten ditur: eadem dispositione spiritalis effectus terræ, id est, carni nostræ emergenti de la uacro, post vetera delicta, columba Sancti spiritus aduolat, pacem Dei adferens, missa de cœlis, ubi Ecclesia est arca figurata.

Exo. 14.

4 ET Cap. 9. Quot igitur patrocina natura, quot priuilegia gratiæ, quot solēnia disciplinæ, figuræ, præstructiones, pre cationes, religionem aquæ ordinauerunt? Primò quidem cum populus de Ægypto li berè expeditus vim Regis Ægypti per aquam transgressus euadit, ipsum Regem cum totis copijs aqua extinxit. Quæ figura manifestior in Baptismi Sacramento? Libe ratur de seculo nationes per aquam scilicet,

& diabolus dominatorem pristinum, in aqua oppressum derelinquunt. Et vide supra, Lect. 1. lit. D. authorit. 5. & Lectio. 2. lit. B. authorit. 1.

Baptismus vnus est & vitalis.

5 IVSTIN. Martyr in Dialogo cum Tryphone. Lauacri igitur poenitentix, diuineque cognitionis, quod pro populi Dei sceleribus extitit, quemadmodum Isaias clamat, vi & nomine nos credidimus: & ad monemus illum ipsum Baptismum quem prædicauit, quiq; vnus eos quos malè actæ vitæ poenituerit expiare potest, aquam esse vitalem.

Baptismi ritus & effectus.

6 IDEM in Apologia. 2. pro Christianis. Quo autem modo nos per Christum noui effecti Deo consecrauerimus, narrabimus, ne hoc prætermisso, aliqua in parte expositionis improbè facere videamur.

Ioan. 3.

Qui sibi persuadent, & credunt vera esse hæc quæ a nobis dicuntur, & dicuntur: seq; ita viuere posse promittunt: ij primùm & precari & petere a Deo præteritorum superiorumque peccatorum remissionem ieiunantes docentur, nobis vnà cum eis & precantibus, & ieiunantibus. Deinde ducuntur a nobis ubi est aqua, eoque (ut ita dicam) regenerationis, renouationisque genere quo etiam nos ipsi renouati sumus, renascuntur. Patris enim omniū, Dñiq; Dei & Conseruatoris nostri Iesu Christi, ac Spiritus sancti nomine, aqua abluuntur & expiantur. Christus enim ait, Nisi renati fueritis, in regnum cœlorum minime vobis aditus patebit. Perpicuum est autem omnibus, fieri non posse ut ij qui semel nati sunt, in matrum uterum ingrediantur. Ab Isaiâ etiâ Propheta, iam (ut scripsimus) dictum est, qua ratione peccata, declinaturi sunt ij quos peccatorum poenitet. Scriptum est autem, his verbis: Lauamini, mundi estote, auferte mala ex cordibus vestris. Et vide supra, lect. 2. litera. N. authorit. 8. in prin.

Isai. 1.

Baptismum Christo præcepit.

7 IDEM, In expositione fidei. Dominus noster Iesus Christus cum ab inferis mortuisque excitatus, in cœlum rediturus esset, tum & Gentium docendarum rationem, & Baptismi disciplinam Apostolis tradidit, his verbis, Euntes ergo docete omnes Gentes, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Matt. 28.

8 IDEM, in Quæstionibus a Gentibus propositis, quæst. 56. Si pueri qui moriuntur, laudem aut reprehensionem ex factis non habent, quæ differentia est in resurrectione eorum qui baptizati sunt ab alijs,

Puerorum qui eum Baptismo, & sine Baptismo moriuntur, discernimus.

alijs, & nihil egerunt: & eorum qui baptizati non sunt, nec quicquam egerunt eodem modo? Responsio. Eorum qui Baptizati sunt, & eorum qui non sunt, hæc dissimilitudo est: quod ij qui Baptizati sunt, bona ea quæ Baptismus affert, consequuntur: qui autem minus Baptizati sunt, non consequuntur. Digni autem habentur ijs bonis quæ Baptismus affert, eorum fide qui illos Baptismo offerunt.

Psal. 81.

Baptismi via nominata, & effectus.

9 CLEMENS Alexandrinus, Lib. 1. pædagog. Cap. 6. Si Christus erat perfectus, cur qui erat perfectus tingebatur? Oportebat, inquiunt, implere humanam professionem. Pulcherimè. Ita enim dico. Simulacrum ergo a Ioanne tingitur, sit perfectus, scilicet. Nihil ergo ab eo didicit. Nequaquam. Solo autem lauacro perficitur, & Spiritus aduetu sanctificatur. Ita habet. Hoc ipsum nobis quoque euenit, quorum fuit exemplar Dominus. Tincti, illuminamur: Illuminati, in filios adoptamur: adoptati, perficimur: perfecti, immortales reddimur: Ego, inquit, dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes. Multis autem modis vocatur hoc opus: Gratia, Illuminatio, Perfectum, & Lauacrum. Lauacrum quidem, per quod peccata abstergimus. Gratia autem, qua remittuntur poenitentix, quæ peccatis debentur. Illuminatio autem, per quam sanctam illam & salutarem lucem intuemur, hoc est, per quam id quod est Diuinum perspicimus. Perfectum autem dicimus cui nihil deest. Quid enim ei desit qui Deum nouit? Est enim re vera absurdum, Dei vocari gratiam quæ non sit perfecta, & vndequaque plena. Qui est autem perfectus, perfecta utique largietur. Et post pauca. Quemadmodum qui oculorum suffusionem conantur amouere, non extrinsecus eis lucem suppeditant quam non habent, sed quod oculis impedimentum afferebat, depellentes, liberam relinquunt pupillam: Ita etiam qui tingimur, absterfis peccatis, quæ Diuino Spiritui instar caliginis tenebras offundebant, liberum, ab omni impedimento vacuum, & lucidum habemus spiritus oculum: quo quidem solo, quod diuinum est intuemur, cœlitus influente nobis Sancto Spiritu. Et paulo post. Quemadmodum imperitia, peritia soluitur: & inuenta certa via, dubitatio: Ita illuminatione tenebras deleri necesse est. Tenebræ

autem sunt ignoratio, per quam in peccata incidimus, circa veritatem hallucinantes. Cognitio ergo est illuminatio, quæ delet ignorationem, & perspicacem videndi facultatem inserit. Quin etiam eorum quæ sunt deteriora, reiectio, est meliorum reuelatio. Quæ enim malè colliguit ignoratio, ea pulchrè resoluit agnitio. Hæc autem vincula quam celerrimè remittuntur, humana quidem fide, Diuina verò gratia, cum remittuntur peccata vno medicamento Poenonio, nepe verbali Baptismo. Omnia ergo peccata eluimus, & è vestigio mali non sumus amplius. Vna est hæc gratia illuminationis, quod non sine ijdem mores qui erant antequam laueremur.

Baptismi necessitas & utilitas.

Meritum bonorum operum. Matt. 18.

10 CLEMENS Martyr Epistola. 4. Ad Iulium & Iulianum. Nec putetis, quod etiam si omnem pietatem colatis, omnemque iustitiam, Baptismum verò non recipiatis, spem possitis habere apud Deum: Imò maiori poena digni eritis, qui bona opera non bene operati estis. Confertur enim meritum homini ex bonis, sed si ita gerantur, sicut Deus iubet: Deus autem iussit omnem colentem se, Baptismo consignari. Quod si vos renueritis, ut vestræ voluntati magis quam Dei obtemperetis, contrarij sine dubio & inimici estis voluntati eius. Sed dicitis fortasse; Quid confert aquæ Baptismus ad Dei cultum? Primò quidem, quia quod Deo placuit, impletur. Secundò, quia regenerato ex aquis, & Deo renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur, & ita demum peruenire poteritis ad salutem. Aliter impossibile est. Sic enim nobis cum sacramento verus Propheta testatus est, dicens, Amen, amen dico vobis, nisi quis denuò renatus fuerit ex aqua viua, non introibit in regnum cœlorum. Et ideò accelerate. Est enim in aquis istis misericordiæ vis quædam, quæ ex initio ferebatur super eas: & agnoscit eos, qui Baptizantur sub appellatione triplicis Sacramenti, & eripit nos de supplicijs futuris, quasi donum quoddam offerens Deo animas per Baptismum consecratas. Confugite ergo ad aquas istas: solæ sunt, n. quæ possint vim futuri ignis extinguere. Ad quas qui moratur accedere, constat, in eo adhuc infidelitatis Idolum permanere, & ab ipso prohiberi ad aquas properare, quæ

Ioan. 3.

Gene. 1.

KK

quæ salutem cõferunt. Siue enim iustus, siue sit iniustus, Baptismus ei per omnia necessarius est: iusto quidem, vt adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur Deo: iniusto verò, vt peccatorum, quæ gessit, remissio concedatur.

In Baptismo datur remissio peccatorum.

11 **ORIGEN.** tom. 1. In Cantica, Homil. 1. Putationis tēpus, per fidē meæ passionis & resurrectionis, aduenit. Amputantur, n. & excutuntur ab omnibus peccata, cū in Baptismo donatur remissio peccatorū.

12 **CYPRIAN.** sermo. de Baptismo Christi & manifestatione Trinitatis. Remissio peccatorū, siue per Baptismū, siue per alia Sacramēta donetur, propriè Spiritus sancti est, & ipsi soli huius efficientiæ priuilegium manet. Et post pauca. Præparabat viam Domino Ioannes lauando exterius corpora, vt præcederet lauacrū secuturum Baptisma, in quo cõferretur animarū ablutio, & peccatorum remissio. Præcessit quod erat ex parte, vt cõsumatio sequeretur.

Baptismus Ioannis, Baptismū Christi cur præcessit.

13 **A V G.** tom. 7. de Nuptijs & concupiscentia, Lib. 1. Cap. 33. Non erit autem omnino aliquid vel in carnali femine vitiosum, cū eadē regeneratione, quæ nūc fit per sacrum lauacrū, vsque in finem cuncta mala hominis purgante atque sanante, eadem caro per quam facta est anima carnalis, fiat etiam ipsa spiritualis, nullam legi mentis resistentem concupiscentiam carnis habitura, nihil carnalis feminis emissura. Sic enim accipiendū est quod ait Apostolus: Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt eam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo, vt exhiberet sibi ipse gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugā, aut aliquid eiusmodi. Sic, inquam, accipiendū est, vt eodem lauacro regenerationis, & verbo sanctificationis, omnia prorsus mala hominum regeneratorum mundentur, atque sanentur, non solum peccata, quæ omnia nunc remittuntur in Baptismo, sed etiam quæ posterius humana ignorantia vel infirmitate contrahuntur, non vt Baptisma quoties peccatur, toties repetatur, sed quia ipso quod semel datur, fit vt non solum antea, verum etiam postea quorūlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid enim prodest vel ante Baptismum poenitentia, nisi Baptismus sequeretur: vel postea, nisi præcederet?

Ephes. 5.

Omnia peccata in Baptismo delentur.

Baptisma non iterandum.

17 **BASILIVS,** in Exhortatione ad Baptismū. (Quæ est Hom. 13. inter hom. variorū argumentorū.) Baptismus est captiuorū & æris alieni remissio, peccati mors, animæ

lagianorum, Lib. 1. Cap. 13. Dicimus Baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere, nec vt omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorū in capite capillorum vnde crescant, iterum refecāda peccata. Nam & istam similitudinem cõperi suæ illos adhibere calumniæ, tanquā hoc nos sentiamus, atque dicamus. Sed de ista concupiscentia carnis falli illos credo vel fallere, cum qua necesse est, vt etiam baptizatus, & hoc si diligentissimè proficit, & Spiritu Dei agitur, pia mente cõfligat. Sed hæc etiam si vocatur peccatum, nō vtique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocat: sicut scriptura manus cuiusq; dicitur, quod manus eam fecerit. Peccata autem sunt quæ secūdum carnis concupiscentiam, vel ignorantia illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur. Quæ transacta etiam reos tenent, si nō remittantur. Et ista ipsa carnis concupiscentia in Baptismo sic dimittitur, vt quanquā tracta sit à nascentibus, nihil noceat renascentibus.

Baptismus peccata delet, manent tamen concupiscentia.

Concupiscentia cur voce tur peccatū.

Gratia liberat ab omnibus peccatis, & ab omnibus malis.

Baptismus originale delet peccatū & alia omnia.

Baptismi alogia, & effectus.

15 **E T** Lib. 3. C. 3. Vide sup. lit. C. auth. 9. 16 **IDEM** contra Iulianū Pelagianū, Lib. 6. Cap. 5. Attēde quod dico: Gratia perfectè hominem nouū facit, quādoquidē & ad corporis immortalitatē plenāq; felicitatem ipsa perducit. Nunc etiam perfectè in nouat hominem, quantum attinet ad liberationē ab omnibus omnino peccatis, non quantum ad liberationē attinet ab omnibus malis, & ab omni corruptione mortalitatis qua nūc corpus aggrauat animā. Et post pauca. Quāuis itaq; sacro Baptismate sanctificatur & corpus, ad hoc tamē sanctificatur, vt per remissionē peccatorū non solū præteritis peccatis omnibus, verum etiā ipsi, quæ inest, carnis cõcupiscentiæ nō sit obnoxii, cui necesse est obnoxius omnis homo nascatur, etiā moriturus obnoxius, si nō renascatur. Vbi ergo me audisti, siue legisti dicē tē, nō innouari homines per Baptismū, sed quasi innouari? Nō saluari, sed quasi saluari? Absit vt ego inanē dicerē gratiā lauacri illius, in quo renatus sum ex aqua & Spiritu, qua liberatus sum à reatu omnium peccatorum, vel quæ nascendo traxerā, vel quæ malè viuendo contraxeram.

17 **BASILIVS,** in Exhortatione ad Baptismū. (Quæ est Hom. 13. inter hom. variorū argumentorū.) Baptismus est captiuorū & æris alieni remissio, peccati mors, animæ

animæ regeneratio, amictus splendēs, caratēter indeprehenibilis, cœli iter, regni cœlestis conciliatio, adoptionis gratia.

18 **CONCILIVM** Mileuitanum, Cano. 2. tom. 1. Item placuit, vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum, Baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum Baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur, vnde fit consequens, vt in eis forma Baptismatis in remissionem peccatorum, nō verè, sed falsè intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt: nisi quemadmodum Ecclesia Catholica vbiq; diffusa, semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei etiam paruuli qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remissionem veraciter Baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

Paruulis et adultis Baptismo est necessarius.

Rom. 5.

E 1 **A V G V S T I N.** tomo. 7. De Nuptijs & concupiscentia, Libro. 2. Cap. 34. Quauis in omnibus natura generatis, gratia regeneratis, sit ista carnalis concupiscentia repugnans legi mentis: tamen quia remissa est in remissionem peccatorum, non iam illis in peccatum reputatur, nec nocet aliquid, nisi eius motibus ad illicita consentiatur.

In regeneratis manet concupiscentia, sed non ad peccatum.

Rom. 7.

Concupiscentia cui non consentitur, peccatū non est.

Ecl. 18.

non implet quod scriptum est, Non concupiscas. Exod. 20.

3 **E T C A P.** 30. Exponens illa verba Apostoli, Condelector Lege Dei, &c. ait. Rom. 7. Ista condelectatio Legi Dei, secundum interiorē hominem, de magna nobis venit gratia Dei. In ea quippe interior homo noster renouatur de die in diem, cū in ea proficit perseveranter. Non enim timor est torquens, sed amor libens. Ibi sumus veraciter liberi, vbi non delectamur inuiti. Verum illud quod ait, Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: ipsa ista est, de qua loquimur, concupiscentia, lex peccati in carne peccati. Quod autem dixit, Et captiuantem me sub lege peccati: hoc est, sub se ipsa quæ est in membris meis. Aut, captiuantem dixit, captiuare conantem, id est, ad consentiendum implendumque cogentem: Aut potius (quod non habet controuersiam) captiuantem secundum carnem, quam nisi teneret carnalis concupiscentia, quam legē peccati vocat, non vtique in ea vllum illicitum desyderium, cui mens obedire non debeat, commoueret.

Ibi sumus verè liberi, vbi non delectamur inuiti.

4 **CHRYSOSTOMVS** tom. 3. Per Baptismum in Acta Apostolorum, Homil. 1. Habuit aliquis commissa graua, vel homicidio, vel adulterio, vel alio quopiam facinore patrato: hæc per lauacrū remissa sunt. Non enim est, non est, inquā, vllum iam peccatum, vlla'ue impietas, quod non cedat, locumque det dono Dei. Nam diuina res est gratia.

Diuina res est gratia.

5 **IDEM** tomo. 4. in Cap. 6. Ad Hebræos, Homilia. 9. Qui ad virtutem iturus est, primū malitiam debet culpāre, & tunc aggredi: non enim valuerit poenitentia mundos eos ostendere: propter hoc confestim Baptizabantur, vt quod impossibile illis erat operari per se, hoc per Christi gratiam fieret. Neque ergo poenitentia sufficit ad emēdationem, sed opus est suscipere Baptisma. Igitur ad Baptisma venire oportet eum, qui iam peccata sua iudicauerat ac damnauerat. Et non longè post. Non poenitentia exclusa est, absit: sed renouatio per lauacrū regenerationis. **E T.** Baptisma Crux est, & simul crucifixus vetus homo noster. Conformes enim facti sumus similitudini mortis eius. Et iterū: Cõsepulti estis ei per Baptismū in

Baptismi necessitas.

Baptismus nequit iterari.

Rom. 6. Heb. 6.

mortem. Sic enim impossibile est secūdo crucifigi Christum: hoc enim est ostentui eum habere. Si enim mors ei iam non dominabitur, si resurrexit, resurrectione victor factus est mortis: si morte mortem expugnauit, deinde iterum crucifigetur, fabulæ essent cuncta illa, & ludibrium. Proinde qui secundo seipsum Baptizat, secundo eū crucifigit. *Et vide sup. lit. C. a. authorit. 3.*

F 1 A V G V S T I N. tomo. 3. Lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, Cap. 52. Baptisma vnum est, sed in Ecclesia vbi vna fides est, vbi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti datur. Et ideo si qui apud illos hæreticos Baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione Baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem vt Baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio vel confessio annulletur: sed doceantur integrè, & instruantur, quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in Ecclesia teneatur: & si consentiunt, & credere vel acquiescunt confiteri, purgati iam fidei integritate, confirmantur manus impositione. Si verò paruuli sunt, vel hebetes, qui doctrinam non capiunt, respondeant pro illis qui eos offerunt iuxta nomen Baptizandi: & sic manus impositione & Chrismate communiti, Eucharistiæ mysterijs admittantur. Illos autem qui non sanctæ Trinitatis inuocatione apud hæreticos Baptizati sunt, & veniunt ad nos, Baptizari debere pronunciamus, non rebaptizari.

2 A M B R O. tomo. 2. De Spiritu sancto, Lib. 1. Cap. 6. Vide sup. litera. B. a. authoritate. 5.

G 1 A V G V S T. tomo. 9. In Cap. 3. Ioā. tract. 11. Rectè intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Sic & tu intellige natiuitatem Spiritus. Quicumque tibi dixerit, vt spiritualiter iterum nascaris, respōde quod dixit Nicodemus: Nūquid potest homo iterum in vētrem matris suæ intrare, & nasci? Iam natus sum de Adam, nō me potest iterum generare Adam: Iam natus sum de Christo, non me potest iterum generare Christus. Quomodo vterus non potest repeti, sic nec Baptismus. *Et iterum.* Plus vos persequuntur (*Donatista*) qui vos illudendo seducunt, veni, veni, Baptizare hīc, hīc habes Baptismū. Noli ludere, vn^o est ver^o, ille lusus est, seducetis, & ista persecutio

gravis tibi erit. Isti etiam audent dicere, quia persecutionem solent pati à Catholicis Regibus, aut à Catholicis Principibus. Quam persecutionē tolerant? Afflictionē corporis. Quomodo passi sunt persecutionem quam faciunt grauiorem? Caue quando vult ludere Ismael cum Isaac, quando tibi blanditur, quando offert alterum Baptismum: responde, habeo iam Baptismum. Si enim verus est iste Baptismus, quisquis vult alterum dare, illudere vult. Caue animæ persecutorem.

2 I D E M tomo. 7. Contra literas Petilianī, Lib. 2. Cap. 72. Certè antiquus populus Dei, circumcisionem pro Baptismo habebat. Quæro ergo, si quem fecissent isti in quos tanta dicuntur, Pharisei profelytum, qui si eos imitaretur, sicut dictum est, filius gehennæ fuisset duplò quam illi: vtrum si corrigeretur, & vellet imitari Simeonem, Zachariam, Nathanaëlem, iterum ab eis circumcidendus iudicaretur? Quod si ridiculum est dicere, quanuis more atque ore vaniloquo talibus nos comparetis, quare post nos Baptizatis? Quòd si vostales estis, quantò nos verius & melius post vos nō Baptizamus: sicut nec illi quos nominauī, post pessimos Phariseos circumcidi debebant.

3 I D E M, De Baptismo Contra Donatistas, Lib. 2. Cap. 9. Nondum autem factum erat (*scilicet Concilij decretum aduersus rebaptizantes*) quia consuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc sola opponebatur inducere volentibus nouitatem, quia non poterant apprehendere veritatem. Postea tamen dum inter multos ex vtraque parte tractatur & queritur, non solum inuenta est, sed etiam ad plenarij Concilij authoritatem, roburq; perducta est, post Cypriani quidem passionem, sed antequam nos nati essemus.

4 I D E M, Contra epistolam Parmeniani, Lib. 2. Cap. 13. Si laicus aliqua preuentis dederit (*Baptismum*) necessitate compulsus, quod cum ipse acciperet, dandum esse addidit, nescio an piè quisquā dixerit esse repetendum. Nulla enim cogēte necessitate si fiat, alieni muneris vsurpatio est: si autem necessitas vrgeat, aut nullum, aut veniale delictum est. *Et non longè post.* Et hæc quidem alia quæstio est, vtrū & ab ijs qui nunquā fuerunt Christiani, possit Baptismus dari: nec aliquid temerè

Genes. 11.

Matt. 23. Sicut Circūcisio nō ne vabatur, ita nec Baptismus.

Valet Baptismus datus ab hæreticis.

Schismatici & hæretici Baptismum dare possunt, etsi malè faciunt.

temerè inde affirmandum est sine autoritate tanti Concilij, quantum tantæ rei sufficit. De ijs verò qui ab Ecclesiæ vnitate separati sunt, nulla iam quæstio est, quin & habeant & dare possint, & quin perniciosè habeant, perniciosèq; tradant extra vinculum pacis. Hoc enim iam in ipsa totius orbis vnitate discussum, consideratum, perfectum, atque firmatum est.

5 I D E M tomo. 2. Epist. 48 Ad Vincetium. In ea ipsa Epistola ad Iubaianū, quæ in Concilio (cuius authoritatem ad rebaptizandum sequi vos dicitis) primitus recitata est, cum fateatur (*Cyprianus*) in præteritum sic admissos in Ecclesiam qui fuerant alibi baptizati, vt denuò non baptizarentur, vnde illos sine Baptismo fuisse arbitratur: tantum tamen ponit vtilitatis & salubritatis in pace Ecclesiæ, vt propter illam non eos credat ab Ecclesiæ muneribus separari. Qua in re sicut ingenium tuum noui, facilimè perspicias totam causam vestram penitus euersam & extinctam. *Et longè post.* Si Baptismus qui nūc datur, ideo pariter valet in eis quibus datur, quia Christi & non eorum est à quibus ministratur, puto quòd iam intelligas ideo Paulum dedisse quibusdam Baptismum Christi; quia Ioannis Baptismo fuerant Baptizati, non Christi. Ioannis quippe Baptismus ille dictus est, sicut multis locis diuina Scriptura testatur.

Matt. 21.

Baptismus ab hæreticis datus, nō est iterandus.

6 I D E M, tomo. 10. De Verbis Domini, Sermo. 11. Quicumque in schismaticis vel hæreticis congregationibus, vel potius segregationibus, Baptizantur, quanuis non sint renati Spiritu, tanquam Ismaëli similes, qui secundum carnem natus est Abrahæ, non Isaac, qui secundum Spiritum, quia per repromissionem: tamē dum ad Catholicam fidem veniunt, & societati Spiritus aggregantur, quem foris proculdubio non habebant, non eis repetitur lauacrum carnis.

Rebaptizare quæquā peccatū est.

7 I D E M, tomo. 2. Epistola. 200. Ad Maximinum. Rebaptizare hæreticum hominem, qui hæc sanctitatis signa perceperit, quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est. Rebaptizare autem Catholicum, immanissimum scelus est.

8 CONCILIVM Nicænum primum, Cano. 19. Si qui confugerint ad

Ecclesiā Catholicam de Paulianistis & Catharygis, statutum est rebaptizari eos debere. Si qui verò clerici erant apud eos, si quidem inculpati fuerint & irreprehensibiles, Baptizati, etiam ordinentur ab Episcopo Ecclesiæ Catholicæ.

liciti sunt Baptismi et orāmes dati a Paulianistis & Catharygis.

9 CONCILIVM Carthaginense primum, Cano. 1. Illicitas esse fancimus rebaptizationes, & satis esse alienum à sincera fide & Catholica disciplina.

Rebaptizatio illicita est.

10. TERTVLLIA. Lib. de Baptismo, Cap. 15. Vnus omnino Baptismus est nobis, tam ex Domini Euangelio, quam ex Apostoli literis. Quoniam vnus Dominus, & vnus Baptismus, & vna Ecclesia in coelis. *Et mox.* Semel lauacrum inimus, semel delicta diluuntur, quia ea iterari non oportet.

Baptismus semel dandus, neque iterandus. Ephes. 4.

11 CHRYSOST. tomo. 4. in Cap. 4. ad Ephes. Hom. 13. Nouus homo non ex aqua, nec ex terra creatus est amplius, in iustitia & sanctitate veritatis. Quid hoc est? Filiū ipsum mox creauit: Istud enim per Baptismum fit. Ipsa noui hominis essentia in iustitia est, & sanctitate veritatis.

Sicut homo semel tantū creatus est, ita Baptismus semel datur.

12 LEO Magnus Episcopus Aquileiensem, Cap. 7. Hanc regulam (vt scitis) seruandam in omnibus Ecclesijs prædicamus, vt lauacrum semel initum, nulla iteratione violetur, dicente Apostolo, Vnus Dominus, vna fides, vnus Baptisma. Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est.

Baptismus non iterandus. Ephes. 4.

1 A M B R O S. tomo. 4. De Sacramentis, Lib. 2. Cap. 7. Clamat Apostolus, sicut audistis in lectione præsentī: Quoniam quicumque Baptizatur, in morte Iesu Baptizatur. Quid est, in morte? Vt quomodo Christus mortuus est, sic & tu mortem degustes. Quomodo Christus mortuus est peccato, & Deo viuit: ita & tu superioribus peccatorum illecebris mortuus sis per Baptismatis Sacramentum, & surrexeris per gratiam Christi. Mors ergo est, sed nō in mortis corporalis veritate, sed in similitudine. Cum enim mergis, mortis suscipis & sepulturæ similitudinem.

Rom. 6.

Cur in Christi morte Baptizemur.

2 CYPRIA. Serm. De ablutione pedum. Baptismus repeti Ecclesiasticæ prohibent regulæ.

Non iteratur Baptismus.

3 CHRYSOST. tomo. 4. In Cap. 6. Ad Heb. Homil. 9. Vide sup. lit. C. auth. 3. & lit. E. auth. 5.

Baptisma vnum est.

Baptizati Chrismate munitur, & Eucharistiā sumunt.

Baptismus repeti nō potest, vt nec carnalis natiuitas. Ioan. 3.

LECTIO IIII.

DOCTOR.

Ex his quæ à te dicta sunt vis opinor efficere, vt ijs omnibus sit hoc Baptismo semel, secundum Spiritum nascendi necessaria Lex imposita, qui semel etiam aliquando secundum carnem nati sunt.

ADOLESCENS.

Volo: & quidem id per necessarium, præsertim si ex Christi passione fructus^a aliquos sint percepturi. Vt enim Adæ illius primi filius esse potest nemo, qui ex hominibus homo non sit editus: sic esse non potest secundi Adæ, id est, Christi filius, qui non sit hac ratione denuò filius quodammodo generatus.

DOCTOR.

Vis ergò id omnino affirmare, ^b Pueris infantibus, originali peccato fordidatis, nullum sine Baptismo ad cælestem gloriam aditum patere posse.

ADOLESCENS.

Ita planè credo.

DOCTOR.

At cur ad Baptismum tamen eos admittimus, cum neque fidem habeant, neque vllum rationis vsum?

ADOLESCENS.

Hæc summa Dei in nos fuit misericordia, vt ad præclarum hoc animæ lauacrum adsciscerentur, ac ne Hebræis quidem hac in parte inferiores essent, ad Circumcisionem ab infantia obligatis.

DOCTOR.

In quam autem fidem Baptizantur?

ADO-

ADOLESCENS.

Ecclesiæ ac parentum: æquum enim fuit, vt quos peccatum aliena voluntate commissum, iudicio ac condemnatione inuoluerat, eosdem quoque Baptismus aliena fide ac testificatione collatus, à tam acerba sententia vindicaret.

DOCTOR.

Cur verò hæc aliorum fides communis, ac tam præclara testificatio pietatis, non ijs etiam infantibus ad salutem prodest, qui Christianis parentibus orti, sine Baptismo tamen moriuntur?

ADOLESCENS.

Propterea quòd vbi voluntas seipsam actu non exercit, nihil illa quenquam iuuare possunt quæ ab alio proficiscuntur, si Sacramentorum vsus non accedat. Quantacumque enim esset olim veterum Hebræorum fides, eorum tamen infantes pueri^d non cooptabatur in Abrahæ familiam, qui non essent circumcisi.

DOCTOR.

Duas ergò has tu Dei voces æquè grauitè accipis; Anima cuius caro præputij circumcisa^e non fuerit, de lebitur de populo meo: &, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum.

ADOLESCENS.

Omnino. Nihilominus tamen si quis^f rationis iam adultæ, fidei causa, vel insigni aliqua necessitate distractus, Baptismum quem re ipsa habere non posset, voto saltem affectaret, nemini dubium esse potest, quin eiusmodi voluntas, facti ipsius instar, à Deo Optimo haberetur.

AVHORIT. SCRIP.

A IOAN. Cap. 3. Nisi quis renatus fuerit
I ex aqua & Spiritu sancto, non potest
introyre in regnū Dei. Quod natū est ex

carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est.

MATT. Cap. 28. Docete omnes Gen-
tes, Baptizantes eos in nomine Patris, &
Filij, & Spiritus sancti.

KK 4

ACT.

^a Ioan. 3. Matt. 28. Act. 2. & 10
1. Cor. 15. Clem. mar. Recogn.
lib. 6. Clem. Alex lib. 1. padag. c.
6. Tert. de Bapt. Aug. cor. Faust.
lib. 19. c. 16. Cyp. de Bapt. Ire-
na. lib. 3. c. 19. Bapt. in exhorta.
ad Bapt. hom. 13. Orig. lib. 5. in
c. 5. ad Rom. Chrysost. in Ioann.
cap. 3.

^b Ioan. 3. Roman. 5. Orig. lib. 5.
cap. 6. ad Rom. Hesych. in Leuit.
Orig. hom. 14. in Luc. Cyp. li. 3.
epist. 8. Iren. lib. 2. c. 39. Ambr.
de voca. gen. lib. 2. c. 8. Aug. de
pecca. mer. lib. 1. c. 12. 16. 20.
23. 25. & 33. & contr. Dona.
lib. 4. c. 24. & lib. 2. de nupt.
& cocu. c. 11. & de Ciui. li. 16.
c. 27. & de pecca. mer. lib. 3. c.
2. 4. & 11. & Ambr. lib. 2. de
penit.

^c Rom. 5. Aug. lib. 6. contra Iul. &
in psal. 50. & epist. 23. 89. &
105. & de gene. ad lit. lib. 10.
c. 14. & 23. & in Ioan. tractat.
67. & lib. de Spiritu & anima. c.
41. & de penit. medi. c. 2. & de
Eccles. dog. c. 34. & serm. 45. de
rep. & de ver. Apost. ser. 8. 10. et
14. Bernar. in Cant. serm. 66. &
Epist. 67.

^d Tertul. lib. de Bapt. Orig. hom.
14. in Luc. Cyp. lib. 3. epistol. 8.
Aug. de pecc. mer. lib. 2. c. 27. &
cont. Donat. lib. 4. c. 24. & epist.
107. 90. 92. 106. & de gen.
ad lit. lib. 10. c. 14. & 23. &
de Eccle. dog. c. 34. & de Ciuit.
lib. 11. c. 16. & de bono perseue.
lib. 2. c. 12. Amb. de voca. gen. li.
2. c. 8. Leo epist. 46.

^e Gen. 17. Exo. 4. Iosu. 5. Ro. 4.
Aug. de Ciuit. lib. 16. c. 27. &
epist. 28.

^f Cyp. epist. ad Iubaia. Ambr. orat.
pro Valent. Aug. contr. Denat.
lib. 4. c. 22. & 25. & de origi.
anima. lib. 3. c. 9. & de Ciuit. li.
13. c. 7. & tractat. lib. 2. c. 18.
& quæst. in Deut. 54.

ACT. Cap.2. Vide supra, Lectio.2. litera.C.

ET Cap. 10. Vide supra, Lectio. 3. litera.B.

PRIO. Ad Corinth. Cap.15. Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de celo, coelestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis coelestis, tales & coelestes. Igitur sicut portauimus imaginem terreni: portemus & imaginem coelestis.

B IOAN. Cap.3. Vt sup. lit.A.

AD ROM. Cap.5. Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertrahit, in quo omnes peccauerunt.

C AD ROM. Cap.5. Vt sup. Cap. 2. Lect.15. lit.B.

E GENES. Cap. 17. Masculus cuius praputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.

EX OD. Cap.4. Cumque esset (Moyse) in itinere, in diuersorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum. Tulit illico Sephora acutissimam petram, & circumcidit praputium filij sui, tetigitque pedes eius, & ait, Sponsus sanguinum tu mihi es.

IOSVE Cap.5. Ait Dominus ad Iosue, Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundò filios Israel. Fecitque quod iusserat Dominus, & circumcidit filios Israel in colle preputiorum. Hæc autem causa est secundæ circumcissionis. Omnis populus qui egressus est de Ægypto generis masculini, vniuersi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viæ circuitus, qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto, per quadraginta annos itineris latissimæ solitudinis, incircuncisus fuit: donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus antè iurauerat, vt non ostenderet eis terram lacte & melle manantem. Horum filij in locum successerunt patrum, & circumcisi sunt à Iosue: quia sicut nati fuerant, in praputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat. Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco donec sanarentur. Dixitque Dominus ad Iosue, Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis.

AD ROMAN. Cap.4. Et signum

accepit (Abraham) circumcissionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in praputio, vt sit pater omnium credentium per praputium, vt reputetur & illis ad iustitiam: & sit pater circumcissionis, non ijs tantum qui sunt ex circumcissione, sed & ijs qui sectantur vestigia fidei, quæ est in praputio patris nostri Abraham.

AUTHORIT. PATR.

A CLEMENS Romanus Papa martyr, Lib.6. Recognitionum. Vide tis quod omnia gignuntur ex aquis, aqua vero per Vnigenitum ex initio facta est, Vnigeniti vero Omnipotens Deus caput est, per quem tali ordine, quo supra diximus, peruenitur ad Patrem: cum autem peruenit ad Patrem, agnosces hanc esse voluntatem eius, vt per aquas, quæ primæ creatæ sunt, denuò renascaris. Qui enim regeneratus fuerit per aquam bonis operibus adimpletis, hæres efficitur eius à quo in incorruptione regeneratus est. Propter quod patris animis accedite quasi filij ad Patrem, vt peccata vestra diluantur, & causa eorum sola ignorantia fuisse probetur apud Deum. Nam si post agnitionem horum, permanetis in incredulitate, vobis iam perditionis vestræ causa, & non ignorantia, reputabitur. Reliqua, vt supra, Lectio.3. litera. D. auctoritate. 10.

2 CLEMENS Alexand. Lib.1. Pædag. Cap.6. Vide sup. Lect. præced. lit. D. auctorit. 9.

3 TERTULLIA. Lib. De Baptismo, Cap. 13: Hic scelestissimi prouocant quæstiones: Adeò, dicunt, Baptismus non est necessarius, quibus fides satis est: nam Abraham nullius aquæ, nisi fidei Sacramento, Deo placuit. Sed in omnibus posteriora concludunt, & sequentia antecedentibus prævalent. Fuerit retrò salus per fidem nudam ante Domini Passionem & Resurrectionem. At vbi fides aucta est credendi in Natiuitatem, Passionem, Resurrectionemque eius, addita est ampliatio Sacramento, ob signatio Baptismi, vestimentum quodammodo fidei, quæ retrò erat nuda, nec potètiã habuit sine sua Lege. Lex enim tingendi imposita est, & forma præscripta: Ite (inquit) docete nationes, tingentes eas in nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Huic legi collata definitio illa: Nisi quis

Baptismus omnibus necessarius.

omnino Baptismus est necessarius. Gen. 15.

Matth. 28.

Ioan. 3.

Aff. 9.

quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non intrabit in regnum cælorum: obstrinxit fidem ad Baptismi necessitatem. Itaque omnes exinde credentes tingebantur. Tunc & Paulus, vbi credidit, tinctus est. Et hoc est quod Dominus in illa plaga orationis præceperat, Exurge, dicens, & introi Damascus, illic tibi demonstrabitur quid de te agere, scilicet tingi, quod solum ei deerat. Alioquin satis didicerat atque crediderat Nazarenum esse Dñm Dei Filiū. Et vide sup. Lect. 3. litera. B. aucto. i. & lit. D. auctorit. 2.

In Sacramento verba trahunt se, vt vivunt autem semper manent.

4 AVGVST. tomo. 6. Contra Faustum. Lib. 19. Cap. 16. Quid enim sunt aliud quæque corporalia Sacramenta, nisi quædam quasi verba visibilia, sacrosancta quidem, veruntamen mutabilia & temporalia? Deus enim æternus est, nec tam aqua & omnis illa actio corporalis quæ agitur cum Baptizamus, & fit, & transit, æterna est: vbi rursus etiam illæ syllabæ celeriter fonantes & transeutes, cum dicitur Deus, nisi dicantur, non consecratur. Hæc omnia fiunt & transeunt, fonant & transeunt: virtus tamen quæ per ista operatur, iugiter manet: & donum spirituale, quod per ista insinuat, æternum est.

5 CYPRIAN. Sermo. de Baptismo Christi, & manifestatione Trinitatis. Vide sup. Lect. præced. lit. D. aucto. 12.

6 IRENÆVS, Aduersus hæreses, Lib. 3. Cap. 19. Vide sup. Lect. præced. lit. A. aucto. 2.

Gen. 17.

7 BASILIVS in exortatione ad Baptismum, Quæ est homilia. 13. Ad circumcissionem minis Iudæus compellitur, quoniam omnis anima, quæ die octava non circumcidetur, è populo pelletur. Tu verò circumcissionem non manufactam, quæ per Baptismum in depositione carnis perficitur, differre quæris? Ipsum audisti Dominum, Amen dico vobis, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non ingrediatur in Regnum Dei. Et illic dolor & vlcus, hic verò ros animæ est, & cordis vulnus curatur. Adoras pro te mortuum, patere & tu cum eo per Baptismum contumulari. Si non fueris complantatus similitudini mortis eius, quomodo resurrectionis socius eris? Israël olim in Moyse, in nube, in mari Baptizatus est: Tibi nimirum figuras, & quandam insequentium temporum monstratæ veritatis formam ostendens: Tu

Sine Baptismo nemo saluatur.

Rom. 6.

1. Cor. 10.

Ioan. 3.

autem Baptismum fugis, non in mari figuratum, sed in veritate & Spiritu perfectum: non in nube, sed in spiritu: non in Moyse conferuum, sed in Christum Creatorem, institutum. Nisi enim Israël mare transisset, nunquam à Pharaone discessisset: sic tu nisi per aquam transferis, nequaquam à diaboli sæua tyrannide liberaberis.

8 ORIGEN. tom. 2. Lib. 5. in Cap. 5. Ad Roman. Vide sup. Lect. præced. lit. A. auctorit. 4.

9 CHYSOST. tomo. 3. in Cap. 3. Ioan. Homil. 24. Nisi quis renatus fuerit, &c. Tu impossibile dicis, ego tam necessarium, vt aliter quis saluus esse non possit.

Impossibile est quæquam saluari absque Baptismo.

B 1 ORIGEN. tom. 2. Lib. 5. in Cap. 6. ad Roman. Vt supra, Lect. præced. lit. A. auctorit. 5.

2 HESYCH. in Leuit. Lib. 2. Cap. 6. Similiter vel si multum paruus quispiam Baptizatus fuerit, qui necdum forte peccauit, mundatur. Et quid ei est opus mundatio? Ad hoc ei opus est, quia nemo est mundus à forde.

Paruuli indigent Baptismo.

3 ET Lib. 5. Cap. 15. Quia autem sordidus factus per inobedientiam Adam, sordidum esse etiam semen suum fecit, necessariumque corpus sordidum est, eò quod ex semine procedit, in quo immundum est vsque ad vesperam, id est, seculi finem: quia in fine seculorum Christus veniens, ostendit aquam qua genus nostrum mundaretur: & quia permansimus vsque tunc immundi, probatur ex eo quod & hi qui necdum peccauerunt, id est, in ætate infirma constituti, signaculum Baptismi necessarium habent, ne forte morte superueniente sordidi transeant: fortem, quæ ex Adam descendit, in semetipsis habentes, & propterea non valentes in regnum intrare cælorum.

4 ORIGEN. tom. 2. Hom. 14. in Lucam. Paruuli Baptizantur in remissionem peccatorum. Quorum peccatorum? Vel quo tempore peccauerunt? Aut quomodo potest vlla lauacri in paruulis ratio subsistere, nisi iuxta illum sensum de quo paulò antè diximus, Nullus mundus à forde, nec si vnus diei quidem fuerit vita eius super terram? Et quia per Baptismi Sacramentum natiuitatis sordes deponuntur, propterea Baptizantur & paruuli. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poterit

Infantibus necessarius est Baptismus.

Iob. 15.

Ioan. 3.

poterit intrare in regnum cœlorum.
 5 CYPRIAN. Lib.3. Epist. 8. ad Fidem. Quantum ad causam infantum pertinet, quos dixisti intra secundum vel tertium diem quo nati sunt, constitutos Baptizari non oportere, & considerandam Legem esse circumcisionis antiquæ, vt intra octauum diē, eum qui natus est, Baptizandum & sanctificandum non putares, longè aliud in cōcilio nostro omnibus visum est. In hoc enim quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit, sed vniuersi potius iudicauimus, nulli hominum nato misericordiam Dei, & gratiam denegādam. Nam cum Dominus in Euangelio suo dicat: Filius hominis, non venit animas hominum perdere, sed saluare: quantum in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. Et post pauca. Nam quod in Iudaica circuncisione carnali octauus dies obseruabatur, sacramentum est in vmbra atque imagine antè prenissum, sed veniēte Christo, in veritate completum. Nam quia octauus dies idem post Sabbathum primus dies futurus erat, quo Dominus resurgeret, & nos viuificaret, & circuncisionem nobis spiritualem daret, hic dies octauus, id est, post Sabbathū primus & Dominicus præcessit in imagine. Quæ imago cessauit postmodum superueniente veritate, & data nobis spirituali circuncisione. Propter quod neminem putamus à gratia consequenda impediendum esse ea lege, quæ iam statuta est, nec spiritualem circuncisionem impediendi carnali circuncisione debere. Sed omnem omnino hominem admittendum esse ad gratiam Christi, cum & Petrus in Actibus Apostolorum loquatur, & dicat: Dominus mihi dixit, neminem hominem communem dicendum & immundum. Cæterum si homines impedire aliquid ad consecutionē gratiæ posset, magis adultos, prouectos & maiores natu, possent impedire peccata grauiora. Porro autem si etiā grauisimis delictoribus, & in Deum multum antè peccantibus, cum postea crediderint, remissa peccatorum datur, & à Baptismo, atque à gratia nemo prohibetur: quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccauit, nisi quod secundum Adam carnaliter natus, contagiū mortis antiquæ prima natiuitate cōtraxit: Qui ad remissam peccatorum accipiendam hoc ipso facilius accedit, quod illi remittuntur,

non propria, sed aliena peccata. Et idcirco frater charissime, hæc fuit in Concilio nostra sententia, à Baptismo atque à gratia Dei, qui omnibus misericors, & benignus, & pius est, neminem per nos debere prohiberi, quod cum circa vniuersos obseruandum sit atque retinendum, tum magis circa infantes ipsos, & recens natos obseruandum putamus, qui hoc ipso de ope nostra, ac de Diuina misericordia plus merentur, quod in primò statim natiuitatis suæ ortu plorantes, ac flentes, nihil aliud faciunt, quam deprecantur.
 6 IRENÆVS Lib. 2. aduersus hæreses, Cap. 39. Omnes venit (Christus) per semetipsum saluare: omnes, in quā, qui per eum renascuntur in Deum, infantes, & paruulos, & pueros, & iuuenes, & seniores.
 7 AMBROS. tom. 2. De Vocatione Gentium, Lib. 2. Cap. 8. Cum omnes homines velit Deus saluos fieri, quid est quod alienatur à salute perpetua tanta infantium multitudo, totque in his ætatibus hominum millia extra vitam relinquuntur æternā: quasi ad hoc tantum cōditi sint ab eo, qui neminem odiens creauit: vt quia in hunc mundum cum peccati carne venerunt, in solubilis culpæ vincula sine reatu propriæ actionis inciderent? Quid hoc profundius, quid mirabilius esse potest? Neque credi fas est, eos qui regenerationis non adepti sunt Sacramentum, ad vllum beatorum pertinere consortium. Et mox. Cum consideramus inter paganos, inter Iudæos, inter hæreticos, inter ipsos Catholicos Christianos quàm multiplex pereat numerus paruulorum, quos quantum ad proprias pertinet voluntates, neque bonum aliquid neque malum constat egisse, discimus super eos illam manere sententiam, quam humanum genus præuaricatione primi parentis excepit: cuius sententiæ rigor dū etiā circa tales non resoluitur, quàm magnum illud peccatum fuerit demonstratur. Nemo autem putaretur non innocēs nasci, nisi etiā talibus esset noxium non renasci.
 8 AVGVST. tom. 7. De Peccatorum meritis & remissione, Lib. 1. Cap. 12. Nos intelligamus Apostolum, & videamus ideò dictum: Iudicium ex vno delicto in condemnationem: etiam si non esset in hominibus nisi originale peccatū. Quauis enim, condemnatio grauior sit eorum, qui originali delicto etiā propria coniunxerunt, & tãtò

Concilij Cæthaginensis sententia de non prohibendis paruulis qui baptizantur.
 Infantes & pueri Baptizandi sunt.
 Infantes sine Baptismo saluari nequeunt.
 Originale peccatum in paruulis.
 Rom. 5.

Gen. 17. Paruulos primum natos, baptizari posse.

Luce. 9.

Act. 10.

Originale peccatum in infantibus.

Originali peccatū excludit a regno Dei infantes non baptizatos.
 Paruuli sine Baptismo damnantur.
 Rom. 5. originale peccatū habentes, indigent baptismo.
 Gen. 1. singulis grauior, quanto grauius quisque peccauit: tamē etiā illud solum quod originali ter tractum est, non tantum à regno Dei separat, quod paruulos sine accepta Christi gratia defunctos intrare non posse illi ipsi (Pelagiani) etiam confitentur: verum & à salute ac vita æterna facit alienos, quæ nulla esse alia potest præter regnum Dei, quod sola Christi societas introducit.
 9 E T Cap. 16. Potest rectè dici, paruulos sine Baptismo de corpore exeutes, in datione omnium mitissima futuros. Multum aut fallit & fallitur, qui eos in damnatione predicat non futuros, dicente Apostolo, Iudiciū ex vno delicto in condemnationem. Et mox. Sic itaque impletum est quod dixerat Deus, Qua die ederitis, morte moriemini. Ex hac igitur inobedientia carnis, ex hac lege peccati & mortis, quisquis carnaliter generat, regenerari spiritualiter opus habet, vt non solum ad regnum Dei perducatur, verum etiam à peccati damnatione liberetur. Simul itaque peccato & morti primi hominis obnoxij nascuntur in carne, & simul iustitiæ vitæque; æternæ secūdi hominis societati renascuntur in Baptismo.
 10 E T Cap. 20. Exponens illa verba: Qui credit in Filium, habet vitam æternam, &c. sic ait: In quo igitur horum genere ponemus infantes? In eorum qui credunt in Filium, an in eorum, qui sunt increduli Filio? In neutro, ait aliquis: quia cum adhuc credere non possunt, nec increduli deputandi sunt. Nō hoc indicat Ecclesiastica regula, quæ Baptizatos infantes, fidelium numero adiungit. Porro si isti qui Baptizantur, propter virtutē celebrationemque tanti Sacramenti quauis suo corde atque ore nō agant quod ad credendum confitendumque pertineat, tamen in numero credentium computantur: profectò illi quibus Sacramentū defuerit, in eis habēdi sunt qui nō credunt Filio, atque ideò si huius inanes gratiæ de corpore exierint, sequetur eos quod dictū est: Nō habebunt vitam, sed ira Dei manet super eos.
 11 E T Cap. 23. Nulla ex nostro arbitrio præter Baptismū Christi, salus æterna promittatur infantibus, quam non promittit scriptura Diuina, humanis omnibus ingenijs præferenda.
 12 E T Cap. 25. Proinde paruuli si per Sacramentum, quod ad hoc diuinitus institutum est, in credentium numerum non transeant, profectò intenebris remanebunt.
 13 E T Cap. 33. Exponens illud: sic Deus

dilexit mundum, &c. Periturus (inquit) erat paruulus, nec habiturus vitam æternā si per Sacramentū Baptismi non crederet vnigenitū Filiū Dei: dū interim sic venit, vt nō iudicet mundū, sed vt saluetur mundus per ipsum, præsertim quia sequitur, & dicit: Qui credit in eū, nō iudicatur, qui autem nō credit, iam iudicatus est, quia non credidit in nomine vnigeniti Filij Dei. Vbi ergo paruulos ponim? Baptizatos, nisi inter fideles, sicut vniuersæ ubique Ecclesiæ clamat autoritas? Ergo inter eos qui crediderunt: hoc enim eis acquiritur per virtutem Sacramenti & offerentiū responsum. Ac per hoc eos qui Baptizati non sunt, inter eos qui non crediderunt. Porro si illi qui Baptizati sunt, nō iudicantur: isti quia carent Baptismo, iudicantur.
 14 I D E M tom. 7. De Baptismo cōtra Donatistas, Lib. 4. Cap. 24. Sicut in Isaac, qui octauo suæ natiuitatis die circuncisus est, præcessit signaculum iustitiæ fidei, & quoniā patris fidē imitatus est, secuta est in crescente ipsa iustitia, cuius signaculum in infante præcesserat: ita & in Baptizatis infantibus præcedit regenerationis Sacramentū, & si Christianā tenuerint pietatē, sequitur etiā in corde conuersio, cuius mysterium præcessit in corpore.
 15 I D E M, de Nuptijs & concupiscentia, Lib. 2. Cap. 11. Ex quo circuncisio est instituta in populo Dei, quod erat tūc signaculum iustitiæ fidei, ad significationē purgationis valebat & paruulis originalis veterisque peccati: sicut & Baptismus ex illo valere cœpit ad inuolutionem hominis, ex quo est institutus.
 16 I D E M tom. 5. De Ciuitate Dei, Lib. 16. Cap. 27. Si paruuli (quod vera fides habet) nascuntur nō propriè, sed originaliter peccatores, vnde illis gratiā remissionis peccatorum necessariā confitemur, profectò eo modo quo sunt peccatores, etiam præuaricatores legis illius, quæ in paradiso data est, agnoscuntur: vt verum sit vtrunque quod scriptum est, Præuaricatores æstimauit omnes peccatores terræ. E T. Vbi lex non est, nec præuaricatio. Ac per hoc quia circuncisio signum regenerationis fuit, non immeritò paruulū propter originale peccatum, quo primum Dei dissipatum est testamentum, generatio disperdet, nisi regeneratio liberet.
 17 I D E M, De peccatorum meritis & remissione, Libro. 3. Cap. 2. Igitur si non

Infantes nō baptizati, vitam æternam non habebunt.

Ioan. 3.

Rom. 4. Infantes baptizantur.

Sicut circuncisio paruulis prodebat, ita & Baptismus.

Paruuli propter originale peccatum, dānantur nisi baptizentur.

Psal. 118. Rom. 4.

Infantes si non baptizentur, peribunt.
 si non Baptizentur paruuli, inter eos qui non credunt, erunt, ac per hoc nec vitam habebunt, sed ira Dei manet super eos: Quoniam qui non credit Filio, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum. Et iudicati sunt: Quoniam qui non credit, iam iudicatus est. Et condemnabuntur: Quonia, Qui crediderit & Baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.

Ioan. 3.
 18 ET Cap. 4. Quoniam nihil agitur aliud cum paruuli Baptizantur, nisi ut incorporentur Ecclesie, id est, Christi corpori membrisq; socientur, manifestum fit, eos ad damnationem, nisi hoc eis collatum fuerit, pertinere: non autem damnari possent, si peccatum utiq; non haberent. Hoc quia illa ætas nullum in vita propria contrahere potuit, restat intelligere, vel si hoc nondum possumus, saltem credere, trahere paruulos originale peccatum.

Propter originale peccatum paruuli damnantur, nisi Baptizentur.
 19 ET Cap. 12. Nec paruuli de quibus libet sanctis iustisq; procreati, originalis peccati reatu absoluantur, nisi in Christo fuerint Baptizati: pro quibus tantò impensius loqui debemus, quantò pro se ipsi minus possunt.

Absq; Baptismo non aboletur peccatum.
 20 AMBROS. tom. 1. De Pœnitentia, Lib. 2. Cap. 2. Illud quoq; euidens quòd in eo qui Baptizatur, crucifigitur Filius Dei: quia non potuit caro nostra abolere peccatum, nisi crucifixa esset in Christo Iesu. Denique scriptum est, quia quicumque Baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius Baptizati sumus.

Rom. 6.
 C 1 AVGVST. tom. 7. Contra Iulianum Pelagianum, Lib. 6. Cap. 1. Velitis, nolitis, paruulos credere confitemini in Christum per corda & ora gestantium.

Paruuli alieno ore & corde credunt.
 2 ET Cap. 12. Ideò ergò credunt atque confitentur, & maiores per cor & os proprium, & paruuli per alienum, vt reconcilientur Deo per mortem Filij eius, ne ira Dei maneat super eos, quos etiam origo vitata efficit reos.

Psal. 50.
 3 IDEM tom 8. in Psal. 50. Suscepit personam generis humani Dauid, & attendit omnium vincula: propaginem mortis considerauit, originem iniquitatis aduertit, & ait, Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum. Nunquid Dauid de adulterio natus erat, an de Iesse viro iusto, & cõiuge ipsius? Quid est quòd se dicit in iniquitate conceptum, nisi quia trahitur iniquitas ex Adam? Etiam ipsum vinculum mortis, cum

ipfa iniquitate concretum est. Nemo nascitur, nisi trahens pœnam, trahens meritum pœnæ.

Nemo nascitur, absq; peccato originali.
 4 IDEM tom. 2. Epistola. 23. ad Bonifacium. Vt possit homo regenerari per officium voluntatis alienæ cum offertur consecratus, facit hoc vnus Spiritus, ex quo regeneratur oblatus. Non enim scriptum est: Nisi quis renatus fuerit, ex parentum voluntate, aut ex offerentium vel ministrantium fide, sed, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu. Aqua igitur exhibens forinsecus Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ, soluens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominẽ in vno Christo, ex vno Adamo generatum. Regenerans ergo Spiritus in maioribus offerentibus, & paruulo oblato renatoq; cõmunis est. Ideò per hanc societatem vnus eiusdemq; Spiritus prodest offerentium voluntas paruulo oblato. Et max. Offeruntur quippe paruuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam ab eis quorum gestantur manibus, (quanuis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quàm ab vniuersa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus nanq; offerri rectè intelliguntur, quibus placet quòd offeruntur, & quorum sancta atque indiuidua charitate ad cõmunicationem Sancti Spiritus adiuuantur. Tota hoc ergo mater Ecclesia, quæ in sanctis est, facit, quia tota omnes, tota singulos parit.

Paruulis prodest voluntas offerentium eos ad Baptismum.
 5 ET Epist. 89. Ad Hilarium, Quæst. 3. Nullæ itaque argumentationes cõtra Apostolica verba prolatæ, impediunt paruulos ad salutem, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Tantò enim magis pro eis loqui debemus, quantò ipsi pro se loqui non possunt. Per vnum hominem intrauit peccatum in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Sicut ab illo vno homine, sic ab eodem peccato infantes immunes esse non possunt, nisi ab eius reatu per Christi Baptismum resoluantur.

Rom. 5. Paruulis necessarius est Baptismus.
 6 ET Epistola. 105. Ad Sixtum. Prope finem. Sed Deo gratias, quòd saltem cum argumentantur (Pelagiani) contra remissionem peccatorum, ne fieri credatur in paruulis: iam tamen, quanuis per corda & ora malorum, credere paruulos confitentur. Sicut ergò audiunt Dominum dicentem: Qui non renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum: propter

propter quod eos Baptizandos esse cõcedunt: Sic audiant eundẽ Dñm dicentem: Qui nõ crediderit, condemnabitur: quia sicut eos renasci per ministerium Baptizantium, ita etiã credere per corda & ora confitentium, confitemur.

Marc. 16.
 Infantes dicuntur credere per fidem parentum.

Paruuli per fidem parentum & gestantium Baptizati, saluantur.
 7 IDEM tom. 3. de Gene. ad literã, Lib. 10. Cap. 14. Antequàm per ætatem, possit (Paruulus) secundum Spiritum viuere, necessarium habet Mediatoris Sacramentum: vt quod per eius fidem nondum potest, per eorum qui eum diligunt, fiat. Eius enim Sacramento soluitur etiam in ætate infantili originalis pœna peccati.

Apostolica traditio est, vt paruuli Baptizentur.
 8 ET Cap. 23. Consuetudo matris Ecclesie in Baptizadis paruulis nequaquam spernenda est, neq; vilo modo superflua deputanda, nec omnino credenda nisi Apostolica esset traditio. Habet enim & illa parua ætas magnum testimonij pondus, quæ prima pro Christo meruit sanguinem fundere.

Ioan. 14.
 9 IDEM tom. 9. tract. 67. in Ioã. Respuẽdi sunt à corde Christiano, qui putant ideò dictum multas esse mansiones, quia extra regnum cœlorum erit aliquid, vbi maneat beati infantes, qui sine Baptismo ex hac vita emigrarunt, quia sine illo in regnum cœlorum intrare non potuerunt. Hæc fides, non est fides, quia nõ est vera & Catholica fides.

Paruulis prodest offerentium fides.
 10 IDEM Lib. de Pœnitentiæ medicina, Cap. 2. Vna actio pœnitentiæ est, quæ nouum hominem per Baptismum parturit, donec salutaris omnium præteritorum peccatorum fiat ablutio, vt tãquam nato puero dolores transeant, quibus viscera vrgebantur ad partum, & tristitiam lætitia consequatur. Omnis enim qui iam voluntatis suæ factus est arbiter, cum accedit ad Sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris, nouã non potest inchoare. Ab hac pœnitentia cum Baptizantur, soli pueri immunes sunt. Nondum enim vti possunt libero arbitrio. Quibus tamen ad consecrationẽ remissionemq; originalis peccati, prodest eorum fides à quibus offeruntur: vt quascunq; maculas delictorum per alios, ex quibus nati sunt, contraxerunt, aliorum etiam interrogatione ac responsione purgantur.

Necesse est paruulos Baptismi Sacramento renouari.
 11 IDEM tom. 3. Lib. de Spiritu & anima, Cap. 41. Exinde fit anima originali culpæ obnoxia, quam caro contrahit, & animæ refundit: cum qua vnita est in persona, licet diuisa sit in natura. Ea propter necesse est paruulum dum viuít, Christi Sacramento

renouari, ne obsit eius animæ societas carnis peccati, qua grauatur etiã corpore exuta, nisi dum in corpore viuít, saluari fuerit remedio expiata. Currant igitur adulti, currant pro se ipsis, impendant etiam paruulis Sacramentum fidei, suscipiant Christi fidem cum Sacramentis, vt paruulos in Christo renouatos fides Ecclesie tueatur, & adultos cum Sacramentis opera fidei comitentur.

Paruulos inuauit fides Ecclesia.
 12 IDEM Lib. De Ecclesiasticis dogmatibus, Cap. 34. Quicumq; paruulos recetes ab vteris matrum Baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos Baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur, vnde sit consequens, vt in eis forma Baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur: anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt: nisi quemadmodum Ecclesia Catholica vbique diffusa, semper intellexit.

Qui dixerit paruulos nec habere peccatum originale, neq; Baptismo indigere, anathema sit.
 13 IDEM tom. 10. Serm. 45. De tempore. Cum aliquibus cupiditatibus nati sumus, aliquas consuetudine fecimus. Nam propter illas cum quibus nati sumus, Baptizantur infantes, vt soluantur à reatu propaginis male, quam habuerunt.

Rom. 5.
 14 ET Serm. 8. de Verbis Apostoli. Nunquid ad illum populum non pertinent paruuli, quos saluos faciet Iesus à peccatis eorum? Pertinent planè, pertinent fratres mei: sic habete in corde, sic credite, cum ista fide paruulos ad gratiam Christi portate, ne si hanc fidem in corde non habueritis, pro quibus respondetis, lingua vestra occidatis.

Baptizantur infantes propter originale peccatum.
 15 ET Sermo. 10. Nullus hominum in ista quæ ex Adam defluit massa mortaliu, nullus omnino hominum non ægrotus, nullus sine gratia Christi sanatus. Quid de paruulis pueris, si ex Adam ægroti? Nam & ipsi portantur ad Ecclesiam: etsi pedibus illuc currere non possunt, alienis pedibus currunt, vt sanentur: accommodat illis mater Ecclesia aliorum pedes, vt veniant, aliorum cor, vt credant, aliorum linguã, vt fateantur, vt quoniam quòd ægri sunt, alio peccante prægrauantur, sic cum hi sani sunt, alio pro eis confirmante, soluentur. Nemo

Paruulos inuauit fides Ecclesia.

Qui dixerit paruulos nec habere peccatum originale, neq; Baptismo indigere, anathema sit.

Rom. 5.

Baptizantur infantes propter originale peccatum.

Fides offerentium, paruulis utilis.

Aliorum fides infansibus prodest.

ergo vobis susurret doctrinas alienas: hoc Ecclesia semper habuit, semper tenuit, hoc à Maiorum nde percepit, hoc vsque in finē perseueranter custodit.

16 E T Sermo . 14. Exponens illud, sicut Moyses exaltauit serpentem, &c. Profers (inquit) paruulum mihi, & iubet vt attendat exaltatum, quem negas habere serpentis venenum. Imo si faues ei, si mouet te innocentia in vita propria, noli negare tractum aliquē reatū de vita prima, non sua, sed patris sui primi. Aut quid ei dicis, vt credat? hoc em̄ responderetur à portante paruulum. Ad verba aliena sanatur, quia ad factū alienū vulneratur. Et paulo pōst. Vtique prodest Christus paruulis Baptizatis. Prodest ergo non credentibus? Sed absit, vt ego dicā non credentes infantes. Iam superius disputauit: credit in altero, qui peccauit in altero. Dicitur, Credit: & valet, & inter fideles Baptizatos cōputatur. Hoc habet autoritas matris Ecclesiæ, hoc fundatus veritatis obtinet Canon, cōtra hoc rubor, cōtra hūc inexpugnabilem murum quisquis arietat, ipse confringitur. Ergo prodest Christus aliquid infanti bus Baptizatis, & sicut ego doceo, & sicut mecum tota Ecclesia dicit, credentibus prodest, fidelibus prodest.

17 B E R N A R. super Cātica. serm. 66. Videte detractores, videte canes. Irrident nos quia Baptizamus infantes. Et mox. Quid enim si infans pro se loqui non potest, pro quo vox sanguinis fratris sui, & talis fratris, clamat ad Deum de terra? Astat & clamat nihilominus mater Ecclesia. Quid tamen infans? non ne & ipse videtur tibi inhiare quodammodo de fontibus Saluatoris, vociferari ad Deum, suisq; vagitibus clamitare, Dñe vim patior, respōde pro me? flagitat auxilium gratiæ, quia vim patitur ab origine. Clamat innocētia miseri, clamat ignorātia paruuli, clamat additi infirmitas. Ita ergo clamāt hęc omnia, sanguis fratris, fides matris, destitutio miseri, & miseria destituti. Et clamatur ad Patrē: porrò Pater seipsum negare nō potest: Pater est. Nemo mihi dicat, quia nō habet fidē, cui mater impertit suā, inuoluēs illi in Sacramēto quousq; idoneus fiat proprio nō tātū sensu, sed assensu euolutā purāq; percipere. Nūquid breue palliū, vt nō possit ambos cooperire? Magna est Ecclesiæ fides. Nūquid minor fide Chananeæ mulieris, quā cōstat & filiæ potuisse sufficere, & sibi? Ideo audiuit: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti. Nunquid

minor fide illorū qui paralyticū per tegulas demittētes, animæ illi simul & corporis obtinere salutē? Deniq; habes, Quorū fidē vt vidit, ait paralytico: Cōfide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et paulo pōst, Tolle grabatū tuū, & ambula. Qui hęc credit, facile huic persuadetur merito Ecclesiā præsumere nō solū paruulis Baptizatis in tua fide salutē, sed etiā interfectis pro Christo infantibus coronā martyrij. Quē cū ita sint, nullū præiudicium sustinebunt regenerati de eo quod dictū est: Sine fide, impossibile est placere Deo: Cū sine fide nō sint qui in testimoniū fidei Baptismi gratiā perceperunt. Sed neq; de eo quod item dictum est: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Quid enim credere est, nisi fidem habere?

18 I D E M Epist. 67. ad Hugonem de sancto Viatore. Sanē infantes quia hęc, prohibēte etate, nō possūt habere fidē, hoc est, cordis ad Deū cōuersionē, cōsequēter nec salutē, si absq; Baptismi perceptione moriuntur. Non quod vel ipsi quando Baptizātur, fide omnino careāt, sine qua impossibile est vel ipsos placere Deo: sed saluantur & ipsi per fidē, non tamē suā, sed alienā. Dignum nēpe est, & ad Dei spectat benignitatē, vt quibus fidem etas denegat propriam, gratia prodesse cōcedat alienam. Neque enim Omnipotentis iustitia propriam putat ab ijs exigendam fidem, quos nouit propriam nullam habere culpam. Porrò aliena opus est fide, cū sine sorde non nascantur aliena, quatenus nec à paruulis alienū sit quod de omnibus generaliter dicitur: Fide mundans corda eorum. Nec dubium quod macula contracta ab alijs, aliorum quoq; fide valeat vel debeat emundari.

D I T E R T V L. Lib. De Baptismo. Vide sup. lit. A. auth. 3.

2 O R I G E N E S tomo. 2. homilia. 14. in Lucam. Vide suprà, litera. B. autoritate. 4.

3 C Y P R I A N. Lib. 3. Epistola. 8. ad Fidum. Vide suprà, litera. B. autoritate. 5.

4 A V G V. tom. 7. De peccatorū meritis & remissione, Lib. 2. Cap. 27. Quisquis verò adhuc mouet, quare baptizētur qui iā de Baptizatis nascuntur: hoc breuiter accipiat. Sicut generatio carnis peccati per vnū Adā in condemnationem trahit omnes qui eo modo generantur: sic generatio Spiritus gratiæ per vnū Iesum Christum ad iustitiā vitæ æternæ ducit omnes qui eo modo præ-

Mat. 9.

Hebra. 11.

Paruuli Baptizati non sunt sine fide.

Marc. 16.

Infantibus necessarius est Baptismus, & saluantur per alienam fidem.

Hebra. 11.

Act. 15.

Cui filij Christianorum baptizentur.

prædestinati regenerantur: Sacramentum autē Baptismi, profectò Sacramentū regenerationis est. Quocirca, sicut homo qui nō vixerit, mori nō potest: & qui mortuus nō fuerit, resurgere nō potest: Ita qui natus nō fuerit, renasci nō potest. Ex quo cōficitur, neminē in suo parente renasci potuisse non natum. Oportet autē vt si natus fuerit, renascatur, quia nisi quis natus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei. Oportet igitur vt Sacramento regenerationis, ne sine illo malè de hac vita exeat, etiam paruulus imbuatur. Quod non fit nisi in remissionem peccatorum. Quod etiā ipso loco Christus ostēdit, cū interrogatus quomodo possent ista fieri, cōmemorauit, quid Moyses fecerit in exaltatione serpentis. Cū itaq; per Baptismi Sacramentū morti Christi conformantur infantes, eos à serpentis morsu fatendū est liberari, si à Christianæ fidei regula nolimus aberrare. Quem tamen mortuum non in sua vita propria, sed in illo cui primitus inflatus est, acceperunt.

5 I D E M, De Baptismo contra Donatistas, Lib. 4. Cap. 24. Et si quisquā in hac re autoritatē Diuinā quærat: quanquā quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilij institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditū rectissimè creditur: tamen veraciter conijcere possumus, quod valeat in paruulis Baptismi Sacramentum, ex circuncisione carnis quam prior populus accepit, quam priusquam acciperet iustificatus est Abraham. Sicut Cornelius etiam dono Spiritus sancti priusquam Baptizaretur, ditatus est. Dicit tamen Apostolus de ipso Abraham: Signū accepit circuncisionis, signaculum fidei iustitiæ, quia iam corde crediderat, & deputatum illi erat ad iustitiam. Cur ergo ei præceptum est vt omnem deinceps infantem masculum octauo die circuncideret, qui nondum poterat corde credere, vt ei deputaretur ad iustitiam, nisi quia & ipsum per se ipsum Sacramentum multum valebat? Quod in filio Moyfi per Angelum manifestatum est, qui cū adhuc incircuncisus à matre ferretur, præfenti & euidenti periculo, vt circuncideretur, exactum est: & cū factum esset, depulsa est pernitias. Sicut ergo in Abraham præcessit fidei iustitia, & accessit circuncisio signaculum iustitiæ fidei: ita in Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus sancti, & accessit Sacramentū regenerationis in lauacro Baptismi,

Ioan. 3.

Quod vniuersa tenet Ecclesia, ex Apostolica traditione est.

Gen. 15. Act. 10.

Rom. 4.

Sicut circuncisione opus erat, ita & Baptismo. Gen. 17.

Exod. 4.

Et mox. Sicut in illo Latrone, quod ex Baptismi Sacramento defuerat, compleuit Omnipotentis benignitas, quia non superbia vel cōtemptu, sed necessitate defuerat: sic in infantibus, qui Baptizati moriuntur, eadē gratia Omnipotentis implere credēda est, quod non ex impia volūtate, sed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad iustitiā possunt, nec ore confiteri ad salutem. Ideo cum alij pro eis respondent, vt impleatur erga eos celebratio Sacramenti, valet vtique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt.

Latro cur sine Baptismo saluus.

Paruulis prodest aliena fides.

Paruuli operantur, & credunt; non per se, sed per alios.

Marc. 16.

Error est negare paruulos per Baptismum Christi, à perditione liberari, & salutē percipere sempiternam, anathema sit.

Paruuli sine Baptismo non saluantur.

Rom. 5.

1. Cor. 15.

6 I D E M tom. 2. Epistola. 107. ad Vitalem. Scimus paruulos, secundum ea quæ per corpus gesserunt, recepturos vel bonū vel malū. Gesserūt autē nō per se ipsos, sed per eos quibus pro illis respondentibus & renunciare diabolo dicuntur, & credere in Deum: vnde & in numero fidelium computantur, pertinentes ad sententiam Domini dicentis: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Propter quod & illis qui hoc Sacramentum nō accipiunt, cōtingit quod sequitur: Qui vero non crediderit, condemnabitur.

7 E T Epist. 90. ad Innocentium Papā. Quicunq; negat paruulos per Baptismum Christi, à perditione liberari, & salutē percipere sempiternam, anathema sit.

8 E T Epistola. 92. ad eundem. Pueros quoque paruulos, si nullis innouētur Christianæ gratiæ Sacramentis, habituros vitam æternam nequam præsumptione (Hæretici) contendunt, euacuantes quod dicit Apostolus; Per vnum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Et alio loco: Sicut in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabūtur. Et mox. Hęc insinuantes Apostolico pectori tuo, non opus habemus multa dicere, & tantam impietatem verbis exaggerare, cū proculdubio te ita permoueant, vt ab eis corrigendis, ne latius serpent, multosq; continent, vel potius interimant, dum sub nomine Christi à gratia Christi penitus alienant, omnino dissimulare non possis.

9 E T Epist. 106. Ad Bonifacium. Si autē cedunt (Hæretici) Sedi Apostolicæ, vel potius ipsi Magistro & Domino Apostolorū, qui dicit non habituros vitam in semetipsis, nisi manducauerint carnem Filij hominis, & biberint sanguinem: quod nisi

Ioan. 6.

Ioan. 3.

Ad factum alienū vulnerantur in fates, & ad verba aliena sanantur.

Infans credit in altero, qui peccauit in altero.

Irridentur catholici ab hæreticis quia infantes baptizant.

Isai. 38.

Mater Ecclesiæ fidem suā paruulis communit.

Isai. 28.

Matth. 15.

Baptizati, nō utiq; possūt : nēpe aliquando fatebuntur paruulos nō Baptizatos vitā habere nō posse ac per hoc, quālibet tolerabilius omnib⁹ qui propria peccata cōmittūt, tñ æterna morte mulctari. Quæ cū ita sint, audeāt disputare, & quibus possūt persuadere cōtendāt, Deū iustū, apud quē nō est iniquitas paruulos à peccatis proprijs innocētes, si nec illo ex Adā obligati & obstricti sunt. morte perpetua dānaturū. Quod si absurdissimū est, & a iustitia Dei penitus alienū, & tamē nullus qui se meminit Catholicæ fidei Christianum, negat aut dubitat paruulos non accepta gratia regenerationis in Christo, sine cibo carnis eius & sanguinis potu, nō habere in se vitam, ac per hoc pœnæ sempiternæ obnoxios : profectō restat, vt quia ipsi non egerāt aliquid boni aut mali, ideō mortis eorū iusta sit pœna, quia in illo moriuntur, in quo oēs peccauerūt: vnde in isto solo iustificātur à quo peccatū nec originale trahi potuit, nec propriū perpetrari.

10 I D E M tom. 3. De Genesi ad literā, Lib. 10. Cap. 14. & 23. Vide suprà, lit. C. autho. 7. & 8.

11 I T E M Lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, Cap. 34. Vide sup. lit. C. auth. 12.

12 I D E M tom. 5. De Ciuit. Dei, Lib. 21. Cap. 16. Tanta est Dei misericordia in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriā, vt etiā prima hominis ætas, id est, infantia, quæ sine vlllo renixu subiacet carni: & secunda, quæ pueritia nūcupatur, vbi nondum ratio suscepit hanc pugnam, & ferè sub omnibus vitiosis delectationibus iacet, quia licet iam dari valeat, & ideō infantiam transisse videatur, nondū in ea est præcepti capax infirmitas mentis, si Sacramenta Mediatoris acceperit, etiā si hanc in eis annis vitam finiat, translata scilicet à potestate tenebrarū in regnū Christi, non solūm pœnis non præparetur æternis, sed ne vlla quidē post mortē purgatoria tormēta patiatur. Sufficit enim sola spiritalis regeneratio, ne post mortē ob sit quod carnalis generatio cum morte contraxit.

13 I D E M tom. 7. De bono perseuerantiæ, Lib. 2. Cap. 12. Absit vt causam paruulorum sic relinquamus, vt esse nobis dicamus incertum, vtrū in Christo regenerati, si moriantur paruuli, transeant ad æternam salutem: non regenerati autē, transeant ad mortem secundam: Quoniam quod scriptū est: Per vnum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in

omnes homines trāsijt: aliter rectē intelligi non potest. Nec à morte perpetua, quæ iustissimè est retributa peccato, liberat quæquam pusillorum atq; magnorum, nisi ille qui propter remittēda originalia & propria nostra peccata, mortuus est sine suo vlllo originali proprio/ue peccato.

14 A M B R O S. tom. 2. De Vocatione gentium, Lib. 2. Cap. 8. Omnium exordia parulorum, totaq; illa principia necdū rationalis infantia, sub albitrio iacent voluntatis alienæ, nec vlllo modo eis nisi per alios consuli potest, & consequens est illos ad eorum pertinere confortium, quorū vel recto vel prauo aguntur affectu. Sicut enim ex aliena confessione credunt, ita ex aliena infidelitate aut dissimulatione non credūt. Et cū ipsi nec præsentis vitæ desyderium habuerunt, nec futuræ: quàm ipsorum factum est nasci, tam ipsorum efficitur non renasci. Sicut autem circa maiores, præter illam generalem gratiam parciū atque occultius omnium hominum corda pulsantem, excellentiore opere, largiore munere, potentiore virtute vocatio specialis exeritur: ita etiam circa innumeros paruulos eadem manifestatur electio, quæ quidem nec illis qui renati non sunt, in parentibus deficit, sed ijs qui renati sunt, præ parentibus affuit: ita vt multis sæpe quos suorum impietas deseruit, alienorum cura seruiert, & ad regenerationem venerint per extraneos, quæ eis nō erat prouidenda per proximos. Et vide sup. lit. B. auth. 7.

15 L E O Magnus epist. 86 (aliās. 84.) ad Nicetam. A paruulo enim recens nato, vsque ad decrepitem senem, quamlibet corporis ætatem gerant, sicut nullus prohibendus est à Baptismo, ita nullus est, qui non peccato moriatur in Baptismo. Sed paruuli, originali: maiores autem, etiā his omnibus moriuntur peccatis, quæcunque malè viuendo addidere ad illud, quod nascendo traxere.

E 1 A V G V S T. tom. 5. de Ciuita. Dei, Lib. 16. Cap. 27. Vide sup. litera. B. auctoritate. 16.

2 I D E M tom 2. Epistola. 28. Ad Hieronymum. Certus sum animam, quæcunque sine gratia Mediatoris & Sacramento eius in qualibet corporis ætate de corpore exierit, & in pœnā futurā & vltimo iudicio recepturam corpus ad pœnam. Si autem post generationem humanam quæ facta est est in Adam, regeneretur in Christo, ad eius

Nullus à morte æterna liberatur, nisi per Christum.

Paruulis succurri nō potest nisi per alios.

Baptismus omnia peccata delet.

Paruuli per Baptismum saluantur, si ne illo, damnantur.

Paruuli sine Baptismo non saluantur, & quæ. 16.

Pueris ante usum rationis sufficit Baptismus ad salutem.

Paruuli sine Baptismo dā nātur, cum illo saluantur.

Rom. 5.

eius pertinens societatem: & requiem post mortem corporis habiturā, & corpus ad gloriam recepturam. Hæc sunt quæ de anima firmissimè teneo. Et longè post. Quis quis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiā paruuli qui sine Sacramēti ei⁹ participatione de vita exeunt: hic profectō & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam cōdemnat Ecclesiam, vbi propterea cum Baptizadis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur aliter eos in Christo viuificari omnino nō posse. Qui autem non viuificatur in Christo, restat vt in eadem damnatione maneat, de qua dicit Apostolus: Per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem.

Rom. 5.

F I C Y P R I A. tom. 2. Epistola ad Iubianum, de hæreticis Baptizandis. Exponēs illud: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. ait. Quo in loco quidā, quasi euacuare possint humana argumētatione prædicationis Euāgelicæ veritatem, catechumenos nobis opponūt, si quis ex eis antequam Baptizetur in confessione nominis apprehēsus fuerit, & occisus, an spem salutis & præmium confessionis amittat, eò quod ex aqua prius non sit renatus. Sciant igitur huiusmodi homines suffragatores & fautores hereticorū, catechumenos illos primò integram fidem & Ecclesiæ veritatem tenere, & ad debellandum diabolium de Diuinis castris cum plena & sincera Dei Patris & Christi & Spiritus sancti cognitione procedere. Dein de nec priuari Baptismatis Sacramento, vt potē qui Baptizentur gloriosissimo & maximo sanguinis Baptismo; de quo Dominus dicebat, habere se aliud Baptisma Baptizari, & passione sanctificationum consummari; & Diuinæ pollicitationis gratiā consequi. Declarat hoc in Euangelio idem Dominus, quando ad Latronem in ipsa passione credentem & confitentem locutus, & secū futurus sit in paradiso, pollicetur.

Ioan. 3.

Sine Baptismo aqua saluatur quis Baptismo sanguinis.

Luc. 12.

Luc. 23.

Si Baptismo aqua deest adultus, sufficit illius voluntas.

Sapient. 4.

quacunq; morte præuentus fuerit anima eius, in refrigerio erit? Solue igitur Pater Sancte munus seruo tuo, quod Moyse dum in Spiritu vidit, accepit: quod Dauid quia ex reuelatione cognouit, emeruit. Solue, inquam, seruo tuo Valētiniano munus quod concupiuit, munus quod poposcit sanus, robustus, incolumis. Si affectus ægritudine distulisset, tamen non penitus à tua misericordia esset alienus, qui celeritate temporis esset, non voluntate fraudatus. Solue ergo seruo tuo munus tuæ gratiæ, quam ille nunquā negauit, qui ante diē mortis, tēplorum priuilegia negauit, insurgentibus quos reuereri posset. Astabat virorum caterua gentilium, supplicabat Senatus. Non metuebat hominibus displicere in Christo. Qui habuit Spiritum tuum, quomodo non accepit gratiam tuam? Aut si quia solēnter non sunt celebrata mysteria, hoc mouet: ergo nec martyres, si catechumeni fuerint, coronētur: nō. n. coronantur, si nō iniātur. Quod si suo abluunt sanguine, & hūc sua pietas abluat, & volūtas.

Sicut Saluat Baptismus sanguinis, ita & bona voluntatis.

3 A V G V S T. tomo. 7. de Baptismo cōtra Donatistas, Lib. 4. Cap. 22. Baptismi sanè vicem aliquando implere Passionem, de Latrone illo, cui non Baptizato dictum est: Hodie mecum eris in paradiso: non leue documentum Beatus Cyprianus assumit. Quod etiam atq; etiam considerans, inuenio nō tātūm Passionem pro nomine Christi, id quod ex Baptismo deerat, posse supplere; sed etiā fidē, conuersionemq; cordis, si fortē ad celebrandū mysteriū Baptismi in angustijs tēporū succurri non potest. Neq; em̄ Latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorū suorum: nec quia credidit, passus est, sed dū patitur, credidit. Quātū itaq; valeat, etiā si ne visibili Sacramento Baptismi, quod ait Apostolus: Corde creditur ad iustitiā, ore autē confessio fit ad salutē: in illo Latrone declaratū est: sed tūc impletur inuisibiliter cū mysterium Baptismi nō contēptus religionis, sed articulus necessitatis excludit;

Luc. 23.

In necessitate sicut saluat sanguinis Baptismus, ita & cordis ad Deū conuersio.

Rom. 10.

4 E T Cap. 25. Quibus rebus omnibus ostēditur, aliud esse Sacramentū Baptismi, aliud cōuersionē cordis, sed salutē hominis ex vtroq; cōpleri, nec si vnū horū defuerit, ideō putare debemus consequens esse, vt & alterum desit: quia & illud sine isto potest esse in infante, & hoc sine illo potuit esse in Latrone, cōplente Deo, siue in isto, siue in illo, quod non ex voluntate defuisset.

Quod deest Baptismo, in necessitate supplet voluntas.

5 IDEM tom. 7. de Anima & eius origine, Lib. 3. Cap. 9. Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam Baptizentur, morte preuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus. Exempla enim que te fallunt, vel de Latrone qui Dominum est confessus in cruce, vel de fratre sancte Perpetue Dinocrate, nihil tibi ad huius erroris sententiam suffragatur. Latro quippe ille, quantum potuerit iudicio Diuino inter eos deputari, qui martyrij confessione purgantur, tamen etiam utrum non fuerit Baptizatus, ignoras.

6 IDEM tom. 5. de Ciuit. Dei, Lib. 13. Cap. 7. Quicumque etiam non percepto regenerationis lauacro, pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte Baptismatis. Qui enim dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum celorum: alia sententia istos fecit exceptos, ubi non minus generaliter dixit: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in celis est. Et alio loco: Qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Hinc est quod scrip-

tum est: Pretiosa in conspectu Domini, mors Sanctorum eius. Quid enim pretiosius quam mors, per quam fit ut etiam delicta omnia dimittantur, & merita cumulatius augeantur? Neque enim tanti sunt meriti, qui cum mortem differre non possent, Baptizati sunt, delectisque omnibus peccatis ex hac vita emigrarunt: Quanti sunt hi, qui mortem differre cum possent, ideò noluerunt, quia maluerunt, Christum confitendo, finire hanc vitam, quam eum negando, ad eius Baptismum peruenire.

7 IDEM tom. 1. Retractionum, Lib. 2. Cap. 18. In quarto libro contra Donatistas, cum dicerem, vicem Baptismi posse habere passionem: Non satis idoneum posui illius Latronis exemplum, qui utrum fuerit Baptizatus, incertum est.

8 IDEM tom. 4. Questionum super Deuterono, Lib. 5. Cap. 54. Si forinsecus ea que Deus iubet, manibus fiat, & in corde non fiant, nemo est tam insulsus, qui precepta arbitretur impleri. Porro si charitas que est plenitudo Legis Dei, habitet in corde, etiam si manibus corporis quisquam non possit operari, pax illi utique cum hominibus bonae voluntatis.

LECTIO V.

DOCTOR.

AGE verò, cum hic tam necessarius Baptismus, aqua & Spiritu sancto constet, ac perficiatur, quid ei necesse fuit adnectere Abrenunciationem, Exorcismum, Chrisma, Salem, Saliuam, Vestem candidam, ceteraque eiusmodi omnia?

ADOLESCENS.

Solennes quaedam illae sunt & perantiquae Ceremoniae, quae neque pro cuiusvis arbitrio sunt immutandae, neque sine summa necessitate unquam praetermittendae.

DOCTOR.

Quis nam verò est harum usus ac significatio?

ADOLESCENS.

In primis quidem solenni illa Abrenuntiatione, mundo, carni, Satanæ, ac

ac peccato nuncium^a remittimus: & Deo ac Christo, nos, nostraque omnia ex animo dedicamus.

DOCTOR.

Et quid Exorcismo consequimur?

ADOLESCENS.

Testamur^b nos sponte ac natura iræ filios esse, Satanæque obligatos, proinde ab Ecclesia pro libertate nostra orari, ac solennes illas adiurationes adhiberi.

DOCTOR.

Chrisma verò quid nobis adfert commodi?

ADOLESCENS.

Hoc maximè, quod intelligamus^c hoc usu Baptismi in Reges nos, ac spirituales Sacerdotes à Deo consecrari, idque vel ex ipsa Christiani nominis ratione, à cœlesti Christi unctioe profecta.

DOCTOR.

Sal verò, & Saliua, & Vestis candida, quid nobis significant?

ADOLESCENS.

Sale admonemur eam hinc nobis gratiam conferri, quae non minus animum à peccati corruptione tueatur, quam à putredine^d corpora sale vindicantur. At Saliuae significatio in eo est, ut summam grauitatem ac modestiam sermoni nostro adhibeamus. Porro^e Vestem candidam idcirco induimus, ut intelligamus eam nobis vitae puritatem ac innocentiam, quam per Baptismum accepimus, esse retinendam.

DOCTOR.

Ita res habet. Sed cuius est tandem hoc Sacramentum administrare?

ADOLESCENS.

Sacerdotum maximè. Si qua^f tamen necessitas vehementer

LI 4

urget,

^a Tertul. de Coro. mili. & de Idolo. Orige. hom. 12. in Numer. Chry. sost. hom. 6. ad Colof. Hieron. in Amos. 6. Aug. de pecca. mer. li. 2. c. 34. & epis. 105. & de sym. bo. ad Cate. Grego. hom. 29. Ambro. de Sacra. lib. 1. c. 2. & in Hexa. lib. 1. cap. 4.

^b Tertul. de Spect. Dionys. Eccles. Hier. c. 2. Basil. de Spiritu sancto. c. 27. Chrys. hom. de Adam, & Eva. Aug. de nupt. & concu. lib. 1. c. 20. lib. 2. c. 18. & de pecca. orig. lib. 2. c. 40. & cont. Iuli. lib. 1. & de symb. lib. 1. c. 1. Ambro. lib. de ijs qui myst. inii. cap. 2.

^c Tertul. de resurre. car. & de Baptis. Clem. mart. lib. 3. recog. Cypri. lib. 1. epis. 12. Cyril. Hiero. cate. 2. c. 3. Orig. lib. 5. ad Ro. Chry. sost. ad Colof. homil. 6. & in 1. Cor. hom. 12. Ambro. de Sacram. Basil. de Spiritu sancto cap. 27. Aug. de Trinit. lib. 15. c. 26. & in Ioan. uat. 33. Hieron. contr. Lucifer.

^d Origen in Ezech. Conc. Cartha. 3. c. 5. Ambro. de ijs qui myst. inii. ca. 1. & de Sacra. lib. 1. cap. 1.

^e Dionys. Eccles. Hier. c. 2. Ambro. de ijs qui myst. in. c. 7. August. ser. 157. Theodori. Eccles. hist. li. 3. Cap. 3. & Socra. lib. 7. c. 17. Nicepho. lib. 3. cap. vlt. & lib. 12. cap. 12.

^f Hila. in psalm. 67. Cyp. de Bapt. Christi. Tertul. de Bap. Aug. cont. Payme. li. 2. c. 13. Cœc. Carth. 5.

vrgeret, nemo non illud, seruato ordine ac Ecclesiae voluntate, conferre posset.

DOCTOR.

Etiam ne haereticus?

ADOLESCENS.

Et haereticus quoque: modo ne a forma Ecclesiae, eiusque verbis conceptis recederet.

DOCTOR.

Nihil ergo necesse erit pueros denuo tingere, qui ab haeretico ita tincti fuerint?

ADOLESCENS.

Nihil plane. Sed parentibus id satis esse debet, si Pastoribus quamprimum sistantur, ut ab eis tum manus impositionem, tum etiam reliquas, si sit opus, Ecclesiae Catholicae Ceremonias recipiant.

AUTHORIT. PAT.

1 TERTULL. Lib. de Corona militis, Cap. 3. Denique ut a Baptismate ingrediar, Aquam adituri, ibidem, sed & aliquantot prius in Ecclesia sub Antistitis manu contestamur nos renunciare diabolo, & pompae, & Angelis eius. 2 ET Lib. de Idololatria, cap. 6. Si nulla Lex Dei prohibuisset idola fieri a nobis, nulla vox Spiritus sancti fabricatoribus idolorum non minus quam cultoribus comminaretur: de ipso Sacramento nostro interpretemur nobis aduersas esse fidei eiusmodi artes. Quomodo enim renunciauimus diabolo & angelis eius, si eos facimus? 3 ORIGEN. tom. 1. in Numer. hom. 12. Recordetur unusquisque fidelium, cum primum venit ad aquas Baptismi, cum signacula fidei prima suscepit, & ad fontem salutaris accessit, quibus ibi tunc usus sit verbis, & quid denunciauerit diabolo: non se usurum popis eius, neque operibus eius, neque vllis omnino seruitijs eius ac voluptatibus pariturum. 4 CHRYSOST. tom. 4. Ad Colosen. Cap. 3. Homil. 6. in fine. Tingitur in

Aug. cont. Cresco. lib. 1. c. 22. & 29. & lib. 2. c. 21. & 28. & de vii. Bapt. c. 9. cont. Dona. li. 4. c. 15. & 7. c. 25. Leo epist. 77. & 90. Conc. Cartha. 1. cap. 3. Cartha. 3. Sincius Papa.

Aug. cont. Dona. lib. 5. c. 23. & de Eccles. dogma. c. 5. & passim. Concil. Cartha. 1. can. 1. Euseb. Papa.

In Baptismo abrenunciatus diabolo & pompis eius.

Abrenunciatio in Baptismo.

Exorcismus & abrenunciatio in Baptismo.

aqua quidem nouus homo, accipit verò aliter animantem Spiritum. Posteaquam autem iam formatus est, non ducit ad illum bestias, sed daemones & ducem ipsorum, & dicit: Calcate supra serpentes & scorpiones. Non dicit, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram; sed quid? Dat illis potestatem filios Dei fieri. Qui ex Deo, inquit, nati sunt. Deinde ne serpentem audias, mox docet ut dicas, Renuncio tibi, ut idem sit ac si dicas, Non audiam te. Ad haec, ne per alios quoque te capiat, inquis: & pompae tuae, & seruituti tuae, & angelis tuis. 5 HIERON. tom. 5. in Amos, Cap. 6. Vnde & in mysterijs, primum renunciamus ei qui in Occidente est, nobisque; moritur cum peccatis: & sic versi ad Orientem, pactum inimus cum Sole Iustitiae, & ei seruituros nos esse promittimus. 6 AVGVST. tom. 7. De peccatorum meritis & remissione, Lib. 2. Cap. 34. Quid de ipsa forma Sacramenti loquar? Vellem aliquis istorum qui contraria sapiunt, mihi Baptizandum paruulum afferret. Quid in illo agit exorcismus meus, si in familia diaboli

Luc. 10.

Genes. 2.

Ioan. 1.

Exorcismus & abrenunciatio in Baptismo.

diaboli non tenetur? Ipse certè mihi fuerat responsurus pro eodem paruulo quem gestaret, quia ille pro se respondere non posset: Quomodo ergò dicturus erat eum renūciare diabolo, cuius in eo nihil esset?

7 IDEM tom. 2. Epistola. 105. Ad Sixtum. Circumstantur enim (haeretici) diuina rum autoritate lectionū, & antiquitus tradito & retento firmo Ecclesiae ritu in Baptismate paruulorū, vbi apertissimè demonstrantur infantes, & cum exorcizantur, & cum eis per eos a quibus gestantur renūciare respōdent, a diaboli dominatione liberari: & non inuenientes quā exeant, pergūt in praecipitem stultitiam dum nolunt mutare sententiam.

8 IDEM tom. 9. de Symbolo ad catechume. Lib. 2. Cap. 1. Renunciemus diabolo, pompis & angelis eius. Hoc audistis, hoc & vos professi estis renūciare vos diabolo, pompis & angelis eius. Videte dilectissimi, quia hāc professionem vestram in curiā profertis Angelicam, nomina profitentium in libro excipiuntur vitæ, non a quolibet homine, sed a superiore cælitus potestate.

9 GREGORHOMIL. 29. in Euangel. In die Baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus, atque omnibus pompis abrenunciare promissimus. Itaque vnusquisque, vestrum ad considerationem suā mentis oculos reducat, & si seruat post Baptismum quod ante Baptismum spopōdit, certus iam quia fidelis est, gaudet.

10 AMBR. tom. 4. De Sacram. Lib. 1. Cap. 2. Quando te presbyter interrogauit, Abrenuncias diabolo, & operibus eius? Quid respondisti? Abrenuncio. Abrenuncias seculo & voluptatibus eius? Quid respondisti? Abrenuncio. Memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tuae ferries cautionis. Si chirographū homini dederis, tenēris obnoxius, ut pecuniam eius accipias, tenēris astrictus, & reluctantem te foenerator adstringit, atque illic tua cautione conuincis. Vbi promiseris, considera, vel quibus promiseris. Leuitam vidisti, sed minister est Christi, vidisti illum ante altaria ministrare. Ergò chirographum tuum tenetur, non in terra, sed in caelo. Et mox. Ergò abrenunciasti mundo, abrenunciasti seculo, esto sollicitus. Qui pecuniā debet, semper cautionem suam considerat. Et tu qui fidem debes Christo, fidem serua, quæ multo preciosior quā pecunia est. Fides enim

æternum patrimonium est, pecunia temporale. Et tu ergò semper recordare quid promiseris. Cautior si teneas promissionem tuam, tenebis & cautionem.

11 IDEM tom. 4. Lib. 1. Hexaëmeron, Cap. 4. Regeneratis itaque dicitur: Mensis hic vobis initium mensū, primus est vobis in mensibus anni. Derelinquit enim & deserit qui abluitur, intelligibilem illum Pharaonem principem istius mundi, dicens: Abrenuncio tibi diabole, & angelis tuis, & operibus tuis, & imperijs tuis. Nec iam seruiet ei, vel terrenis huius corporis passionibus, vel deprauatae mentis erroribus, qui demersa omni malitia vice plumbi, bonis operibus dextra læuaque munitus, inoffenso seculi huius freta studet transire vestigio.

1 TERTULL. Lib. de Spectaculis, Cap. 4. Cum aquam ingressi Christianam fidem in Legis suae verba profiteamur, renūciasse nos diabolo, & popae, & angelis eius, ore nostro contestamur.

2 ET Cap. 24. Si omnia propter diabolum instituta, & ex diaboli rebus instructa monstrauimus: (nihil enim non diaboli est, quidquid Dei non est, vel Deo displicet) hoc erit pompa diaboli, aduersus quam insignaculo fidei eieramus. Quod autem eieramus, neque facto, neque dicto, neque visu, neque prospectu, participare debemus. Cæterum, non ne eieramus & rescindimus signaculum, rescindendo testationē eius?

3 DIONYSIVS Areopagita, Lib. de Ecclesiastic. hierarch. Cap. 2. Porro quā tam sublimium, ac tam cœlestium munerū sacro fuerit desyderio & amore captus, accedit ad aliquem ex fidelium numero, oratque; ut se ad Pontificem ducat: secuturū omnia quæcunq; sibi tradentur, penitus atque ex toto animo respondens: precaturque; tum vt se adducat, tum vt relique deinceps regendæ vitæ suæ suscipiat curam. Illum, etsi salutis eius sacro amore succenditur, celsitudinem tamen ei, humanamque infirmitatem mentientem, continuò horror & angustia difficultatis inuadit. Postremò tamen facturū quod ille postulat, benignissimè pollicetur: assumensque; hominem, ad Pontificē ducit. Ille magna cū letitia (non secus quā quem perditā) in humeris virum suscipiēs, primum quidem secretiūs ex corde gratias agit, tum in orantis quoque; habitum sternitur, adoratque; supplex atque veneratur sum mum illud beneficiumque; principium, a quo & vocanda vocantur, & saluanda saluatur. Deinde

Exod. 12. Baptizatus, renūciat diabolo, & operibus eius.

Qui abrenūciat diabolo, nulla re cū eo paritū pare debet.

Baptizatus susceptorem eligit.

Luc. 15.

Deinde sacrosomnes gradus, vt sibi coope-
rentur, ac pro salute viri simul congaudeat,
agantq; Diuinæ clementiæ gratias, in san-
ctam Ecclesiam cogit. Atque initio quidem
hymnum aliquem lacris libris infertum, si-
mul cum omnibus Ecclesiæ ordinibus can-
nit. Post hæc deosculatis sanctis altaribus
ad virum adstantem proficiscitur, perconta-
turq; ab eo, quidnam volens eò venerit. Illo
autem(iuxta quòd à susceptore suo fuerat
edoctus)impietatem & veri boni ignoran-
tiam accusante, ac Diuinæ vitæ opere tan-
diu se fuisse destitutum ingemiscente, atq;
orante, vt eius sacratissimo munere ac pre-
ce Deo diuinisq; mysterijs frui mereatur:
contestatur ei, oportere ex integro totoque
corde accedere ad Deum, per cuncta perfe-
ctum & immaculatum. Tum Diuinæ quoq;
conuersationis ac vitæ illi explicans ratio-
nem, an ita velit deinceps viuere, sciscita-
tur. Quod vbi ille pollicitus fuerit, imponit
eius capiti manū, cōsignansq; illū, sacerdo-
tib⁹ mādat, vt virū susceptorēq; describāt.
Posteā verò quā illi describere, sacram
effundit precem, quam cū omnis secum
Ecclesia terminauerit, discingit quidem ip-
sum, ac ministrorum manibus exiit: dein-
de Occidentem versus illum statuens, in-
tendentem, manusq; impingentem ad ean-
dem regionem conuersas, insufflare illū ter
Satanam iubet, ac præterea abrenunciatio-
nem profiteri. Et cū post trinā abrenun-
ciationis contestationem, tertio se ille abre-
nunciare professus fuerit, ad Orientem il-
lum traducit, aspicientemq; in cœlum, atq;
intendentem manus, Christo, sacrisq; omni-
bus diuinitus traditis, consentire iubet. Post
quā verò & hoc ille fecerit, rursus ter illū
profiteri monet.

Interrogat
tur Baptizatus.

Manus im-
positio.
Consignatio.
Nominum
descriptio.

Exorcismus,
& abrenun-
ciatio.
Fidei profes-
sio.

Aqua san-
ctificatio.
Inunctio.
Trina mer-
sio.
Abrenuncia-
tio.

4 B A S I L. Lib. de Spiritu sancto, Ad
Amphilochiū, Cap.27. Consecramus aquā
Baptismatis, & oleum vnctionis, præterea
ipsū qui Baptismum accepit: ex quibus
scriptis? Non'ne à tacita secretaq; traditio-
ne? Ipsam porrò olei inunctionem, quis ser-
mo scripto proditus docuit? Iam ter immer-
gi hominem, vnde est traditum? Reliqua itē
quæ fiunt in Baptismo, veluti renunciare
Satanæ & angelis eius, ex qua scriptura
habemus? Non'ne ex priuata & arcana hac
traditione? Non'ne ex doctrina quam pa-
rentes nostri silentio, quod curiosos & otio-
sos submouet, seruarunt?

5 C H R Y S O S T. tom. 1. Homil. De
Adam & Eva. Illud etiam quod circa Bap-

tizandos in vniuerso mūdo sancta Ecclesia,
siue sint paruuli, siue iuuenes, vniformiter
agit, non otioso contēplemur intuitu. Quòd
cū ad regenerationis veniunt Sacramen-
tum, non prius fontem vitæ ingrediuntur,
quā exorcismis, & exufflationibus cle-
ricorum, spiritus ab eis immundus abiga-
tur, & deinceps vasa eius eripiantur, in pos-
sionem translata illius victoris, qui capti-
uam duxit captiuitatem, dedit dona homini-
bus. *August. 10.3. de Eccles. dogma. c.31. eadem
habet ad verbum.*

Exorcismus

Psal. 67.
Ephes. 4.

6 A V G V S T. tom. 7: de Nuptijs &
concupiscentia, Lib. 1. Cap. 20. Vide supra,
Lect. 3. lit. C. auth. 8.

7 E T Lib. 2. Cap. 18. Sic accusat (*Hæreti-
cus*) Ecclesiam toto orbe diffusam, in qua
vbiq; omnes Baptizandi non ob aliud exuf-
flantur, nisi vt ab eis princeps mundi mit-
tatur foras, à quo necesse est vasa iræ possi-
deantur, cū ex Adam nascuntur si in Chri-
sto non renascantur, & in eius regnum per
gratiam facta vasa misericordiæ, transfe-
rantur.

Baptizandi
exufflatur.
Ioan. 11.

8 I D E M tom. 7. De Peccato origina-
li, lib. 2. Cap. 40. Ipsa sanctæ Ecclesiæ Sa-
cramenta satis indicant paruulos à partu
etiam recentissimos, per gratiam Christi,
de diaboli seruitio liberari. Excepto enim
quòd in remissionem peccatorum non fal-
laci, sed fideli mysterio Baptizantur, etiam
prius exorcizatur in eis & exufflatur po-
testas contraria, cui etiam verbis eorum, à
quibus portantur, sese renunciare respon-
dent. Quibus omnibus rerum occultarum
sacratibus & euidētibus signis, à captiuatore
pessimo ad optimum redemptorem trans-
fere monstratur, qui pro nobis infirmitate sus-
cepta, alligauit fortē, vt vasa eius eriperet.

Paruuli
in Baptismo
exorcizan-
tur.

Matth. 12.

9 I D E M tom. 7. Contra Iulianum Pe-
lagianum, Lib. 1. Cap. 2. Si verum est quod
audiuimus, te infantulum Baptizatum, etiā
tu, quanuis à tuis proprijs peccatis innocēs,
tamen quia ex Adam carnaliter natus, con-
tagiū mortis antiquæ primæ natiuitate tra-
xisti, & in iniquitate cōceptus es, profecto
exorcizatus & exufflatus es, vt à potestate
erutus tenebrarum, transferreris in regnum
Christi.

Baptizatus
etiam exor-
cizatus &
exufflatus
est.

10 I D E M tom. 9. De Symbolo fidei, ad
Catechumenos, Lib. 1. Cap. 1. Facti sumus
humiles mortales, impleti sumus tumorib⁹,
errorib⁹, cum quo merito & reatu nascitur
omnis homo. Ideo sicut vidistis hodie, sicut
nostis, & paruuli exufflatur, & exorcizantur,

Infantes in
Baptismo
exorcizan-
tur, & exuf-
flantur, vt
pellatur ab
eis diaboli
potestas.

vt

vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica,
quæ decepit hominem, vt possideret homi-
nes. Non ergo creatura Dei in infantibus
exorcizatur, aut exufflatur, sed ille sub quo
sunt omnes qui cum peccato nascuntur: est
enim princeps peccatorum.

11 A M B R O S. tom. 4. Lib. De ijs qui
mysterijs iniantur, Cap. 2. Post hæc, refe-
rata tibi sunt Sancta sanctorum, ingressus
es regenerationis Sacramētū. Repete quid
interrogatus sis. Recognosce quid responde-
ris. Renunciasti Diabolo & operibus eius,
mūdo, & luxuriæ eius ac voluptatibus. Te-
netur vox tua, non in tumulto mortuorum,
sed in libro viuientium.

In Baptismo
venuciatur
diabolo &
mundo.

C 1 T E R T V L. Lib. de Resurrect. car-
nis, Cap. 8. Videamus nunc de propria etiā
Christiani nominis forma, quanta huic sub-
stantiæ friuolæ ac fordidiæ, apud Deum præ-
rogatiua sit: & si sufficeret illi quòd nulla
omnino anima salutem possit adipisci, nisi
dum est in carne, crediderit: adeò caro salu-
tis est cardo, de qua cū anima Deo allegitur,
ipsa est quæ efficit vt anima allegi possit.
Sed & caro abluitur, vt anima emaculetur.
Caro vngitur, vt anima consecretur. Caro
signatur, vt & anima muniatur. Caro ma-
nus impositione adumbratur, vt & anima
Spiritu illuminetur. Caro corpore & san-
guine Christi vescitur, vt & anima de Deo
saginetur.

Nullus sine
fide salua-
tur.

Baptismus
& vnctio.

Chrifti
vnctio in
Baptismo.
Leuit. 18.
1. Reg. 15.

Act. 4.

2 I D E M Lib. de Baptismo, Cap. 7.
Exinde egressi de lauacro perungimur be-
nedicta vnctione de pristina disciplina, qua
vngi oleo de cornu, in sacerdotio solebant.
Ex quo Aaron à Moysē vnctus est: vnde
Christus dicitur à Chrismate, quod est vn-
ctio, quæ Domino nomen accommodauit,
facta spiritalis, quia Spiritu vnctus est à
Deo Patre, sicut in Actis: Collecti sunt
enim verè in ista ciuitate aduersus sanctum
Filium tuum, quem vnxisti. Sic & in nobis
carnaliter currit Vnctio, sed spiritaliter
proficit: quomodò & ipsius Baptismi carna-
lis actus, quòd in aqua mergimur, spirita-
lis effectus, quòd delictis liberamur.

Baptizatus
vngitur
oleo sacro.

3 C L M E N S Romanus Papa Martyr,
Lib. 3. Recognitionum. Baptizabitur vnus-
quisque vestrum in aquis perennibus, nomi-
ne Trinæ Beatitudinis inuocato super se,
perunctus primò oleo per orationē sanctifi-
cato, vt ita demum per hæc consecratus, pos-
sit percipere de Sanctis.

4 C Y P R I A N. Lib. 1. Epist. 12. ad Ia-
nuarium. Oportet mundari & sanctificari

aquam prius à sacerdote, vt possit baptismo
suo peccata hominis qui Baptizatur, abluere. *Et paulò post.* Sed & ipsa interrogatio
quæ fit in Baptismo, testis est veritatis. Nā
cū dicimus, Credis in vitam æternam, &
remissionem peccatorum per sanctam Ec-
clesiam? Intelligimus remissionem pecca-
torum non nisi in Ecclesia dari. Vngi quo-
que necesse est eum, qui Baptizatus sit.

Aqua san-
ctificatio.
Fides profes-
sio.

Inunctio
post Baptis-
mum.

Inunctio.

5 C Y R Y L L. Hierosolymitanus, Ca-
techesi. 2. Mystagoga. Statim igitur vt in-
gressi estis, vestem exuistis: Deinde verò
iā exuti, exorcizato oleo à summis capillis,
ad infimos vsque peruncti estis, & partici-
pes effecti fructiferæ illius oleæ Iesu Chri-
sti. Illud ergò exorcizatum oleum, symbolum
est pinguedinis Christi nobiscum com-
municatæ, & quòd omne vestigium diabo-
licæ operationis in nobis deletum sit. Nam
vt insufflationes Sanctorū, & nominis Dei
inuocatio, tanquā vehementissima quæ-
dam flamma vrit dæmones, & in fugam con-
uertit: sic exorcizatum hoc oleum per ora-
tionem Dei; inuocationem, tantam virtu-
tem consequitur, vt non modò ardētia pec-
catorum vestigia expurget, verū etiā om-
nes inuisibiles dæmones repellat.

Vis exorcis-
mi & exuf-
flationis.

Virtus olei
exorcizati.

6 E T Cathechesi. 3. Nobis postquā
ex aquis sacri lauacri ascendimus, datū est
Christi, quod imaginem gerit illius, quo
vnctus est Christus. De quo & beatus Isaias
in sua prophetia, ex persona Domini locu-
tus est: Spiritus Dñi super me, quapropter
vnxit me: euangelizare pauperibus misit
me. Caterum vide, ne illud esse putes vn-
guentum tantum. Quemadmodū enim pa-
nis Eucharistiæ, post Sacti Spiritus inuoca-
tionem, non amplius est panis communis,
sed est corpus Christi: sic & sanctū hoc vn-
guentum, non amplius est vnguentum nu-
dum, neq; (si quis ita appellare malit) com-
mune, postquā iam consecratum est: sed
est charisma Christi, quod aduētū Spiritus
sancti, per ipsius Diuinitatem, energiam ha-
bet. Quo frons & alij sensus corporis tui
Symbolicè inunguntur, & corpus quidem
isto visibili vnguento perungitur, omnia
verò sancto viuificoq; Spiritu sanctifican-
tur. Ac primū quidem frontē illinunt, vt
eum abstergat à vobis pudorem quem pri-
mus homo transgressor perpetuò circumfe-
rebat: simulq; efficiat, vt persitis vultu non
velato gloriam Domini intueri. Deinde ve-
rò aures vnguntur vt ad audiendum Diuina
mysteria aures accipiatis: de quibus dicebat
Isaias:

Chrifti
vnctio post
Baptismum.

Isai. 61.
Luc. 4.

Chrifti
dignitas &
virtus.

Paruum
partium cor-
poris mun-
ditio.

Isai. 50.

Isaias:

Isaias: Et addidit mihi Dominus aures ad audiendum. Et Dominus in Euangelior
Matth. 13. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Postea naves, vt diuinum recipientes vnguentum, dicatis: Christi gratus odor est Deo, in ijs qui saluantur. Tum verò & pectus inungitur, vt induti thoracè iustitiæ fortiter aduersus insultus diaboli consistatis. Vt enim Saluator post Baptismum, & illum Sancti Spiritus aduētum, egressus in prælum, deuicit aduersarium: Sic & vos post sacrum Baptisma & Chrisma mysticum, induti armis Sancti Spiritus, aduersus oppositam vobis potestatem consistitis, & præliamini, dicentes, Omnia possum in eo qui me confortat, Christo, &c.

7 **ORIGEN.** tom.2. in Epist. ad Roman. Lib.5. Quanuis secundum typum Ecclesiæ traditum omnes Baptizati sumus in aquis istis visibilibus, & in charismate visibili, tamen qui mortuus est peccato, & verè Baptizatur in morte Christi, & consepelitur ei per Baptismum in morte, iste verè in Spiritu sancto Baptizatur de superioribus & aqua.

8 **CHRYSOST.** tom.4. in Epist. ad Colof. Homil. 6. *in fine.* Exuerat tunc ille gloriam quam habuerat, nunc exiit veterè hominem. & antequàm ascēdat è lauacro, adeò facilè exiit atque vestimenta. Inungitur more athletarum, qui stadium iam ingressuri sunt. Simul enim nascitur, & non quemadmodū primus ille qui paulatim formabatur. Sed subito nascitur, nō quomodo sacerdotes olim caput duntaxat, sed multò amplius. Nam ille quidem caput, dexteram auriculam, & manum, vt & ad obediētiam, & opera bona ipsum excitaret: hic verò totum. Non enim instruendi gratia duntaxat accedit, sed & certandi, & exercendi. In alteram creaturam euadit. *Et post pauca.* Si qui ab hominibus vncti sunt, nihil patiuntur à serpentibus: neque tu patiēris quidquam dum vnctus fueris, vt serpētē tenere queas & suffocare, & calcare supra serpentes & scorpiones.

9 **IDEM** in.1. ad Corinth. Homil. 12. *in fine.* Deus te vnguento honorauit spirituali, & tu luto coinquinas filium. Deus te honorauit, tu te ipsum dehonestas. Oporteret vt fronti crucem inscriberes, quæ tibi certissimam præberet cautionē. Tu autem ijs omisis in Satanæ amentiam procidis. *Et mox.* Qui caput luto illinit, quomodo nō abominabilem facit filium? Quomodo eum

Matth. 13.
2. Cor. 2.

Matth. 4.

Philip. 4.

Baptismus in aqua & charismate visibilis.

Inungitur Baptizatus, & quare.

Baptizati Inunctio.

facerdotum manibus abducit? Quomodo censes presbyteri manu frontem signandā, vbi luto inunxisti?

10 **AMBR O S.** tom.4. De Sacramentis, Lib.2. Cap.7. Ergò merxisti, venisti ad sacerdotem, quid tibi dixit? Deus, inquit, Pater Omnipotens qui te regenerauit ex aqua & Spiritu sancto, concelsitq; tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam. Vide vbi vnctus es: in vitam, inquit, æternā. Noli hanc vitam, illi vitæ ante ferre. V. g. si exurgat inimicus aliquis, si velit tibi fidē tuam auferre, si minatur mortem, vt præuaricetur quisquam, vide quid eligas: noli eligere illud in quo non es vnctus, sed elige in quo vnctus es, vt vitam æternam vitæ præferas temporali.

11 **ET** Lib.3. Cap.1. Accipis autem mysterium, hoc est, vnguentum supra caput. Quare supra caput? Quia sensus sapientis in capite eius, Salomon ait. Friget enim sapientia sine gratia: sed vbi gratia acceperit sapientiam, tunc opus eius incipit esse perfectum.

12 **ET** Lib.4. Cap.1. Erat in secundo tabernaculo manna, erat etiam virga Aaron quæ aruit, & postea reffloruit. Quò spectat hoc? Vt intelligatis quid sit secundum tabernaculum in quod vos introduxit sacerdos, in quod semel in anno summus sacerdos intrare cōsuevit, hoc est, ad Baptisterium, vbi virga Aaron floruit. Antea arida erat, postea reffloruit. Et tu aridus eras, & cœpisti in fonte irriguo refflorescere. Arueras peccatis, arueras erroribus atque delictis, sed fructum iam afferre cœpisti, plantatus secus de cursu aquarum. Sed fortè dicas: quid hoc ad populum, si virga sacerdotis aruerat, & reffloruit? Populus ipse, qui est nisi sacerdotalis? Quibus dictum est: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, vt ait Apostolus Petrus. Vnus quisq; vngitur in sacerdotium, vngitur in regnum. Sed spiritale regnum est, & sacerdotium spiritale.

13 **BASIL.** Lib. de Spiritu sancto, Cap.27. Vide sup. lit. B. auth. 4.

14 **AVGVST.** tom.3. De Trinita. Lib.15. Cap.26. Propter quod & Dominus ipse Iesus Spiritum sanctum non solum dedit vt Deus, sed etiā accepit vt homo, propterea dictus est plenus gratia. Et manifestus de illo scriptum est in Actibus Apostolorū: Quoniam vnxit eum Deus Spiritu sancto: non vtique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod

Vngitur in vitam æternam Baptizatus.

Vnctio in capite.

Eccles. 2.

Hebr. 9.

Virtus Baptismi.

Psal. 1.

1. Petr. 2. Cur vngam tur Baptizati.

Act. 10.

quod visibili significatur vnguento, quo Baptizatos vngit Ecclesia.

15 **IDEM** tom.9. In Cap.8. Ioan. tract. 33. Christi nomen à Chrismate dictum est. Chrisma autem Græcè, Latinè vnctio nuncupatur. Ideò autem nos vnxit, quia luctatores contra diabolum fecit.

16 **HIERONYM.** tom.2. Dialogo contra Luciferianos. Ecclesiæ salus in summi sacerdotis dignitate pendet: cui si non exors quædam, & ab hominibus eminent detur potestas, tot in Ecclesijs efficiuntur schismata quot sacerdotes. Indevenit vt sine Chrismate, & Episcopi iussione, neq; presbyter, neque diaconus ius habeant Baptizandi. Quod frequenter, si tamen necessitas cogit, scimus etiam licere laicis.

D 1 **ORIGENES** tom.1. in Ezech. Homil.6. Oportet eum qui renascitur, vtique in Christo renascentem, rationabile & syncerum lac desiderare: & priusquam rationabile & sine dolo lac desideret, debet sale saliri, & pannorum inuolucris colligari, ne dicatur ad eū, Sale nō es salitus, & pannis non es inuolutus.

2 **CONCILIVM** Carthaginense. 3. Cap.1. tom.1. *conciliorum.* Item placuit, vt etiam per solennissimos Paschales dies, Sacramentum catechumenis non detur, nisi solum sal.

3 **AMBR O.** tom.4. Lib. De ijs qui mysterijs initiantur, Cap.1. Vide sup. Lect.2. lit. B. auth. 2.

4 **IDEM**, De Sacramētis, Lib.1. Cap.1. Ergò quid egimus Sabbatho? Nēpe apertionē. Quæ mysteria celebrata sunt apertionis, quando tibi aures tetigit sacerdos & naves: quod significabat in Euangelio Dñs noster Iesus Christus, cum ei oblatuisset surdus & mutus, & tetigit aures eius, & os eius. Aures quia surdus erat: os, quia mutus: & ait, Effetā: quod Hebraicum verbum est, & Latinè dicitur, Adaperire. Ideò ergo tibi sacerdos aures tetigit, vt aperirentur aures tuæ ad sermonem, & ad eloquium sacerdotis. Sed dicis mihi, quare naves? Quia mutus erat, os tetigit, vt quia loqui non poterat Sacramenta cœlestia, vocem acciperet à Christo. Et ibi, quia viri, hinc quia mulieres Baptizantur, & non eadem puritas ferui, quanta & Domini: Cū ille peccata concedat, huic peccata donentur, quæ potest esse cōparatio: Ideò propter gratiā operis & muneris, nō os tægit Episcopus, sed naves. Quare naves? Vt bonū odorem accipias

Baptizatos vngit Ecclesia.

Vngimur quia luctatores sumus.

Sine Chrismate Baptizare non licet.

Sal datur Baptizatis.

1. Pet. 2.

Exech. 16.

Sal datur Catechumenis.

Baptizatio aures, naves, & os tangit sacerdos.

Marc. 7.

pietatis æternæ, vt dicas: Christi enim bonus odor sumus Deo: Quemadmodū dixit Apostolus sanctus. Et sit in te fidei deuotionisq; plena fragrantia.

1 **DIONYS.** Areopagita, Lib. de Ecclesiastica hierarchia, Cap.2. Assumētes autem illū (scilicet Baptizatum) Sacerdotes, susceptori, suiq; accessus duci cōsignāt, & vnā cum ipso illum vestem Baptizati munditiæ congruam induūt: sicq; indutum, rursus ad Pontificē ducūt. Ille diuino ac Deifico profusus vnguento virū signans, sacratissime cōmunionis participē facit. Ista quidē veluti insignis, sanctæ ac diuinæ regenerationis consummatio est.

2 **AMBR O S.** Lib. De ijs qui mysterijs initiatur, Cap.7. Accepisti post hæc vestimentā cādida, vt esset indicium qd exueris inuolucrum peccatorum, indueris innocentiæ casta velamina, de quibus dixit Propheta, Asperges me hyssopo & mūdabor, lauabis me, & super niuē dealbabor. Qui. n. Baptizatur, & secundum Legē, & secundum Euāgeliū, videt esse mūdatus. Secundū Legē, quia hyssopi fasciculo Moyses aspergebat sanguinē Agni: secundū Euāgeliū, quia Christi erat cādida vestimenta sicut nix, cū Resurrectionis suæ gloriam in Euangelio demonstraret.

3 **AVG.** tom.10. Serm. 157. De tēpore. Paschalis solēnitatis hodierna festiuitate concluditur, & ideò hodie neophytorū habitus cōmutatur: ita tamē vt cādor qui de habitu deponitur, semper in corde teneatur.

4 **THEODORITVS** Ecclesiasticæ historiæ, Lib.3. Cap.3. Cōstātius in bello contra Magnentiū suscepto, toto suo exercitu coacto in vnū, omnes cohortatus est, vt diuina percipiant mysteria: quippe exitū vitæ tū aliās semper, tū in bello potissimū incertū esse, præsertim cū in eo infinita tela, iacula, hastæ, vtrinq; mittātur: Quinetiā intētētur gladij, sicæ, & alia instrumenta bellica, quibus violenta infertur mors. Proinde oportere singulos stolam illam pretiosam induere, quæ in illa altera vita, nobis omnibus cū primis necessaria est. Quòd si quisquam eam vestem accipere recuset, eū inde iam domum abire iubet. Nam se nolle cum hominib; mysterijs minimè initiatis, bellū gerere.

5 **SOCRATES** historiæ Ecclesiasticæ, Lib.7. Cap.17. Iudæus quidam impostor, Christianismum simulando, sapius Baptizatus fuerat, & hoc artificio pecunias collegerat. Postquàm autē arte hac multis

1. Corin. 2.

Candida vestis, & vnctio post Baptismū, et Cōmuniō.

Baptizati candida vestis, quid significet.

Matth. 17.

Baptizati candida veste viebantur.

Mysterijs initiati, stolam albā induebant.

Iudæus dolo Baptizatus sapius.

hæresibus imposuisset (nã & Arianorum & Macedonianorum Baptismata susceperat) nec amplius haberet quos falleret, tãdẽ etiã ad Paulum Nouatianorum episcopum venit, & Baptismum petẽs vt per iphus illum manus acciperet, obsecrauit. Laudauit quidem ille Iudæi propositum, verũm Baptisma illi se non daturum, nisi primũm in doctrina fidei instructus esset, ac complures dies ieiunijs vacasset. Iudæus itaque præter animi sui sententiam ieiunare coactus, diligentius vrgebat, obsecrans vt Baptizaret. Quoniam verò vrgentem Paulus prolixiore dilatione cõtristari nolebat, quã ad Baptismũ pertinent, parat. Vestemq; illi splendidam coẽmit, ac colymbethrã Baptisterij impleri iubet, & Iudæum tanquã illũ iam Baptizaturus, adducit. Inuisibilis verò potentia Dei, aquam Baptisterij exinaniuit. Cũm autem episcopus, & qui aderãt, nihil eius quod factũ erat suspicati, aquã per subiectum meatũ, vnde & aliãs emitti solebat, effluxisse putarẽt, colymbethram denuò diligenter replent, & effluxus illius vndique studiose cohibent. Verũm rursus Iudæo ad Baptisteriũ adducto, aqua illius euanescit. Tum Paulus, Aut imposturam cõmittis, inquit, ò homo, aut imprudenter iã antea Baptismum es consecutus. Facto itaque miraculi gratia cõkursu, Iudæũ quisquã cognouit, quod antea illum ab Attico Episcopo Baptizari vidisset. Hoc itaque portentum per manus Pauli Nouatianorum episcopi factum est.

6 NICEPHORVS Callistus, Ecclesiasticã historię, lib. 3. Cap. vlt. Christianorum pueris Hebræus puer familiaris erat: & cũm eis ad mare currentibus natandi incessisset cupiditas, cõsecutus est eos Iudæus. Hunc per ludum pueri nudũ ad mare stantem Baptizarunt, principio statim non inuitum: Postea quã verò & tertiam diuini numinis appellationem nominarũt, & simul tertiam mersionem peregerunt, extrema lineã vestis textura discissa, & qui circa hæc frequentatur, imaginario amictu facto, in capite eius arcanã mysticãque galeã adumbrarunt.

7 ET Lib. 12. Cap. 12. Postquã verò qui conuenerant, omnes Imperatoris calculum confirmarunt, extẽplõ Nectarius Baptismo initiatus, atque etiamnum mystica veste indutus, communibus synodi suffragijs Episcopus Constantinopolitanus declaratus est.

1 HILARIUS Pictaunorum Episcopus, in Psal. 67. Ecce aqua, (*inquit cunuchus Candaces Regina*) quis prohibet me Baptizari? Sacramentum ipsum Baptismi adeo impatientis desyderij cupiditate præueniens, vt à Diacono mysterium Apostolici officij, salutis suã cupidus exigeret.

2 CYPRIA. ferm. De Baptismo Christi, & manifestatione Trinitatis, *in initio*. Verborum solennitas, & sacri inuocatio nominis, & signa institutionibus Apostolicis sacerdotum ministerijs attributa, visibile celebrant Sacramentum: rem verò ipsam Spiritus sanctus format & efficit, & consecrationibus visibilibus inuisibiliter manum totius bonitatis author apponit, & plenitudinem gratiã vnctionis diuinã pinguedo sanctificationibus officialibus infundit, & rem Sacramenti consummat & perficit.

3 TERTVLLIANVS Lib. de Baptismo, Cap. 17. Dandi quidem Baptismũ habet ius summus sacerdos, qui est Episcopus. De hinc Presbyteri, & Diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiã honorem. Quo saluo, salua pax est: Alioquin, etiam laicis ius est. Quod enim ex equo accipitur, ex equo dari potest, nisi Episcopi iam, aut Presbyteri, aut Diaconi vocantur, dicentes, Domini sermo non debet abscondi ab vllõ. Proinde & Baptismus equè Dei census ab omnibus exerceri potest: sed quantò magis laicis disciplina verecundiã & modestiã incumbit, cũm ea maioribus competat, ne sibi adsumant dicatum Episcopi officium. Episcopatus æmulatio, schismatum mater est. Omnia licere dixit Sanctissimus Apostolus, sed non omnia expedire. Sufficiat scilicet in necessitatibus vt vtaris, sicubi aut loci, aut temporis, aut personã conditio compellit. Tunc enim constantia succurrentis excipitur, cũm vrget circumstantia periclitantis. Quoniam reus erit per diti hominis, si superfederit præstare, quod liberè potuit.

4 AVGVSTINVS tom. 7. Contra Epistolam Parmeniani, Lib. 2. Cap. 13. Si laicus aliqua pereuntis dederit necessitate compulsus, quod cũm ipse acciperet, dandum esse addidit, nescio an piẽ quisquam dixerit esse repetendum. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris vsurpatio est: si autem necessitas vrgeat, aut nullum, aut veniale delictum est. *Et mox*. Et hæc quidem alia quæstio est, vtrum & ab ijs qui nunquam fuerunt

Veste alba induebatur Baptizati.

Baptizatus ter inungitur, & veste induitur.

Baptizatus mystica induitur veste.

Art. 8.

Diacono in necessitate Baptizat.

Sacerdotes Baptismi Sacramentum administrant.

Baptizare solus Episcopus potest et sacerdos, in necessitate et etiam laici.

1. Cor. 6. & 10.

Laicus in necessitate Baptizare potest.

fuerunt Christiani, possit Baptismus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum est sine auctoritate tanti Concilij, quantum tantã rei sufficit. De ijs verò qui ab Ecclesiã vnitate separati sunt, nullam quæstio est, quin & habeant, & dare possint, & quin perniciosè habeant, perniciosèque tradant extra vinculu pacis. Hoc enim iam in ipsa totius orbis vnitate discussum, consideratum, perfectum, atque firmatum est.

5 CONCILIVM Carthaginẽse. 5. Cap. 6. tom. 1. Placuit de infantibus, quoties non inueniuntur certissimi testes, qui eos Baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei, de traditis sibi Sacramentis respondere: absque vllõ serupulo eos esse Baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat Sacramentorum purgatione priuari.

G 1 AVGVST. tom. 7. contra Cresconium Grammaticum, Lib. 1. Cap. 22. Cũm ego concedo bonum esse Baptismum, concedo etiam Donatistas quoque habere Baptismum: sed non debet ex his duobus concessis, quasi sequatur, concludere, eũ qui habere Baptismũ velit, in societate Donatistarum esse debere.

2 ET Cap. 29. Habes in hoc ipso Beati Pauli sermone, quem supra ex Actibus Apostolorum cõmemorauit, cũm de Deo loqueretur, quia inscriptũ in ara inuenerat, Ignoto Deo: Quem vos, inquit, ignorantes colitis, hunc ego annuncio vobis. Quid eis prædicare cupiebat, nisi eundem Deum quem præter Ecclesiam ignoranter atque inutiliter colebant, in Ecclesia sapienter & salubriter colerent? Ita vobis & nos dicimus, quem Baptismũ vos ignorantes obseruatis, eius potestatem vobis nos annunciamus, nõ vt cũm ad nos veneritis, alterum recipiatis, sed vt eum qui iam apud vos erat, vtiliter habeatis.

3 ET Lib. 2. Cap. 21. Si autẽ queras, quomodò Baptizant quos damnauit Ecclesia? Respondeo: Sic eos Baptizare, quomodò Baptizant quos damnauit Deus antequã de illis quidquam iudicaret Ecclesia. Qui enim mente peruersa videretur intus esse, cũm foris sit, ab ipso Christo iam iudicatus est. Ipse quippe ait, Qui non credit, iam iudicatus est. Paulus etiam Apostolus dixit; Ecclesia subdita est Christo. Non igitur debet Ecclesia se Christo præponere, vt putet Baptizare posse ab illo iudicatos,

Infantes Baptizentur, si nõ constat fuisse Baptizatos.

Hæretici Baptismum dare possunt.

Art. 17.

Baptismus ab hæreticis datus non iterandus.

Ioan. 3. Ephe. 5. Ab hæreticis & malis hominibus Baptismus dari potest.

à se autem iudicatos Baptizare non possent, cum ille semper veraciter iudicet, Ecclesiastici autem iudices, sicut homines, plerunq; fallantur. Baptizant ergò quantum attinet ad visibile ministerium, & boni & mali, inuisibiliter autem per eos Baptizat, cuius est & visibile Baptisma, & inuisibilis gratia. *Et mox*. Ita & cũm ab hæreticis veniunt, cũ ipso Baptismate quod & foris habuerunt, sed non & cum ipsa mundatione quam intus accipiunt, vt quod defuit præstetur, quod autem non muratum est, approbetur.

4 ET Cap. 28. Ille verò qui accipit (*Baptismum*) si homo bonus ab homine malo, si fidelis à perfido, si pius ab impio, perniciosum erit danti, non accipienti.

5 IDEM tomo. 7. Lib. de Vnico Baptismo, Cap. 9. Quisquis extra Ecclesiam fuerit ab hæreticis vel schismaticis, tamen Christi Baptismate consecratus, cũm ad Ecclesiam venerit, non est negandum Sacramentum veritatis quo imbutus est, sed adijcienda est puritas vnitatis à qua separatus est, & sine qua illud inesse illi possit, prodesse non possit. Hoc facimus, hoc à Maioribus traditum accepimus, hoc in Catholica Ecclesia, quã toto orbe diffunditur, cõtra omnes falsitatis nebulas custodimus.

6 IDEM tom. 7. De Baptismo contra Donatistas, Lib. 4. Cap. 15. Nec tũ idẽ non accepisse Baptismũ existimãtur, aut talem Baptismum accepisse dicuntur, qualis fuit error ipso: sed in eis & Sacramenti integritas honoratur, & mentis vanitas emẽdatur: etiã si confirmata, & fortasse multis contentionibus defensa coaluerat. Quapropter & hæreticus qui perspicuè foris est, si Baptismũ illic Euãgelicũ accepit, & nõ talẽ vtiq; Baptismum accepit quali errore cæcatur, & propterea si respiciens viderit relinquendum esse quod malè tenuerat, non simul ei relinquendum est bonum quod acceperat, nec quia error illius improbandus est, propterea Baptismus Christi in illo exsufflandus est. Iam enim ex ijs quos intus corrigit de Deo falsa opinantes Baptizari, satis elucet discernendam esse Sacramenti veritatẽ à malè credentis errore, quanuis vtrunque in homine vno valeat inueniri: & idẽ cũm etiam foris in errore aliquo constitutus, vero tamen Sacramento foris Baptizatus Ecclesiã redditur vnitati, sicut falsè dei vera succedit, nõ sic potest etiã vero Baptismo, verus Baptismus succedere, quia idẽ

Baptismus valet, etiam à perfido datus.

Verus Baptismus est extra Ecclesiam conferatur.

Conferunt Baptismum hæretici.

ipse sibi succedere non potest, quia nec de-
cedere potest.

Probat ha-
reticorum
Baptismum
Ecclesie.

7 **E T** Lib.7. Cap.25. Nos quidem dici-
mus, quia sic non prodit hæreticis Ecclesie
Baptismum, qui Baptismum Christi & in
hereticis probat: sicut nõ prodit homicidis
Ecclesie Baptismum, qui Baptismũ Christi
& in homicidis probat.

In Bapti-
smo ab hære-
ticis supple-
vi debet
quod omis-
sum est.

8 **L E O** Magnus, Epistola. 77. ad Nice-
tam, Cap. 7. (Habetur tom. 1. Conciliorum.)
Hi qui Baptismum ab hæreticis acceperunt,
cum Baptizati antea non fuissent, sola in-
uocatione Spiritus sancti per impositionẽ
manuum confirmandi sunt, quia formam
tantum Baptismi sine sanctificationis vir-
tute sumpserunt. Et hanc regulam (vt scitis)
seruandam in omnibus Ecclesijs prædica-
mus, vt lauacrum semel innotum nulla itera-
tionẽ violetur, dicente Apostolo: Vnus Do-
minus, vna fides, vnũ Baptisma. Cuius ablu-
tio nulla iteratione temeranda est, sed (vt di-
ximus) sola sanctificatio Sancti Spiritus in-
uocanda est, vt quod ab hæreticis nemo acci-
pit, à Catholicis sacerdotibus consequatur.

Ephe. 4.

9 **I D E M** Epist. 90. ad Rusticum, Cap.
17. Hi autẽ de quibus scripsisti, qui se Bap-
tizatos sciunt, sed cuius fidei fuerint qui
eos Baptizauere, se nescire profitetur, quo-
libet modo formã Baptismatis acceperint,
Baptizandi non sunt: sed per manus imposi-
tionem, inuocata virtute Spiritus sancti,
quam ab hæreticis accipere nõ potuerunt, Ca-
tholicis copulandi sunt.

Valet Bap-
tismus a
quocunque
datus iux-
ta formam
Ecclesie.

10 **CONCILIVM** Carthaginẽse. 1.
Cap. 1. tom. 1. Ergo si vobis placet, confide-
remus primũ titulũ rebaptizationis. Vn-
de sanctitatem vestram postulo, vt mentis
vestræ placita producat ad descendẽtem
in aquam, & interrogatum in Trinitate se-
cundum Euangelij fidem & Apostolorum
doctrinam, & confessum bonam conscien-
tiam in Deum, de Resurrectione Iesu Chri-
sti: si liceat iterũ interrogare in eadem fide,
& in aqua iterum intingi. Vniuersi Episco-
pi dixerunt, Absit, absit.

Baptismus
nequaquam
iterandus.

11 **CONCILIVM** Carthaginẽse. 3.
Cap. 48. tom. 1. De Donatistis, placuit vt
consulamur fratres, & sacerdotes nostros
Siriciũ & Simplicianum, de solis infanti-
bus qui Baptizantur penes eosdem, ne quod
suo non fecerunt iudicio, cum ad Ecclesiã
Dei salubri proposito fuerint conuersi, pa-
rentum illos error impediatur, ne prouehan-
tur sacri altaris ministri.

De infanti-
bus Bap-
tizatis ab hæ-
reticis.

12 **SIRICIVS** Papa, Epistola. 1. ad

Himerium Tarraconensem, Cap. 1. tom. 1.
Conciliorum. Prima igitur paginæ tuæ frõte
signasti, Baptizatos ab impijs Arianis, plu-
rimos ad fidem Catholicam festinare, &
quosdam de fratribus nostris, eosdem de-
nuò Baptizare velle: quod non licet, cum
hoc fieri & Apostolus vetet, & Canones
contradicant: & post cassatum Ariminense
Concilium, missa ad prouincias à veneran-
dæ memoriæ prædecessore meo Liberio ge-
neralia decreta prohibeant, quos nos cum
Nouatianis, alijsq; hæreticis, sicut est in sy-
nodo constitutum, per inuocationem septi-
formis Spiritus, Episcopalis manũ imposi-
tione, Catholicorum conuentui sociamus.
Quod etiam totus Oriens, Occidensq; cus-
todit: à quo tramite vos quoque posthac
minimẽ conuenit deuiare, si nõ vultis à no-
stro collegio synodali separari sententia.

In toto orbe
se & occi-
dente non li-
cet rebapti-
zare bapti-
zatos ab hæ-
reticis.
Ephes. 4.

H **A V G V S T I N V S** tom. 7. De
Baptismo contra Donatistas, Lib. 5. Cap. 23.
Stephanus Papa non propterea communi-
cavit hæreticis, quia Baptisma Christi, quod
in eorum peruersitate integrum mansisse
cognouit, improbare non aulus est. *Et vnr-
sus.* Sicut potest Baptisma esse, & vnde au-
fert Spiritus sanctus, ita potest esse Baptis-
ma vbi non est Ecclesia. Manus autem
impositio, si non adhiberetur ab hæresi ve-
nienti, tanquam extra omnem culpam esse
iudicaretur: propter charitatis autem
culpationem, quod est maximum donum
Spiritus sancti, sine quo non valent ad
salutem quæcunque alia sancta in homi-
ne fuerint, manus hæreticis correctis im-
ponitur.

Suppletur
quod deest
Baptizato
ab hæreti-
cis.

2 **I D E M** tom. 3. Lib. De Ecclesiasti-
cis Dogmatibus, Cap. 51. Baptisma vnum
est, sed in Ecclesia, vbi vna fides est, vbi
in nomine Patris, & Filij, & Spiritus san-
cti datur. Et ideò si qui apud illos hære-
ticos Baptizati sunt, qui in sanctæ Tri-
nitatis confessione Baptizant, & veniunt
ad nos, recipiantur quidem vt Baptizati,
ne Sanctæ Trinitatis inuocatio, vel con-
fessio annulletur: sed doceantur integrè &
instruatur, quo sensu sanctę Trinitatis my-
steriũ in Ecclesia teneatur: et si cõsentiunt, &
credere vel acquiescunt cõfiteri, purgati iã
fidei integritate, cõfirmetur manus imposi-
tione. Si verò paruuli sunt, vel hebetes qui
doctrinã nõ capiunt, respõdeant pro illis qui
eos offerunt, iuxta nomen Baptizandi: & sic
manus impositione, & Chrismate commu-
niti, Eucharistiæ mysterijs admittantur.

Hec

Hoc ipsum in multis alijs locis passim docet
Augustinus.

3 **CONCILIVM** Carthaginense. 1.
Cap. 1. tom. 1. Vide suprã litera. G. autho-
ritate. 10.

4 **E V S E B I V S** Papa, Epistola. 1. Ad

Vniuersos Episcopos Gallie, in princip.
tom. 1. Conciliorum. Quod significastis, quid
de conuersis hæreticis fieri debuisset, sci-
tote nos eos qui in sanctæ Trinitatis fide
Baptizati sunt, per impositionẽ manus sus-
cipere.

Imponantur
manus ijs
qui ab hære-
ticis Bap-
tizati sunt.

L E C T I O V I.

D O C T O R.

Agendum est secundo loco de Confirmatione: Quid
ea est?

A D O L E S C E N S.

Sacramentum, a quo ij qui iam Baptismo renati sunt,
gratiam idcirco accipiunt, vt cum hostibus maximè spi-
ritualibus possint inuicti dimicare.

D O C T O R.

Asseris igitur esse Sacramentum.

A D O L E S C E N S.

Sanè. Nam & in eo sacrũ Chrisma, ac ipsam manuũ im-
positionem pro signo exteriori agnoscimus: & formã
sacris verbis conceptam habemus, & denique effectum
ac vim, id est, gratiam ex Christi instituto pendentem,
luculenter intuemur.

D O C T O R.

Est ergò huius ille author Sacramenti.

A D O L E S C E N S.

Est: Nam & primus ille omniũ (in huius rei vmbra)
circuncisis Hebræorum infantibus manus b imposuit, &
non semel c Apostolis noua gratiæ incrementa in ipso
Spiritus sancti aduentu promisit, Et illi demum hãc ma-
nus tinctis imponendi Ceremoniam, diuini verbi d mi-
nisterio occupati, sæpe studiosè vsurparunt.

b Matth. 19. Marc. 16.

c Matth. 28. Luc. 24. 100. 142
Act. 1.

d Act. 8. 19.

D O C T O R.

At hanc quam tu dicis Spiritus sancti gratiã, non ne in
Baptismo sumus consecuti?

A D O L E S C E N S.

M m 3

Pla

Planè. Sed hoc Confirmationis vsu magna nobis eius fit accessio, vt animosius carni, mundo^e ac Satanæ obluemur, eaq; nostris animis gratia, vi externæ illius vntionis infunditur, quæ tam acriter pugnâtibus est pernecessaria.

DOCTOR.

Sed vnde tandem tu Chrismatis vsum habes?

ADOLESCENS.

Ex antiquissima, ac certissima Apostolorum institutione, atque adeò ex perpetuo veteris Ecclesiæ vsu, ac Traditione.

DOCTOR.

Et quis est huius Sacramenti Minister legitimus?

ADOLESCENS.

Episcopus: & quidem solus & tametsi graui aliqua causa ac necessitate imminente, munus hoc sacerdoti quoque committi possit.

DOCTOR.

Hoc ergò, opinor, vis esse persuasum, Confirmationem nostram non eam esse simplicem ac nudam Cere- moniam, qua vetus olim Ecclesia cum manuum impositione, pœnitentes denuò in communem consuetudinem reuocabat (id enim potius ad pœnitentiam referri debet) sed esse verissimum, ac suis omnibus confans numeris Sacramentum, Christi Iesu autoritate institutum.

ADOLESCENS.

Ita planè sentio.

AVTHORIT. SCRIPT.

ACTO. Cap. 8. Cùm audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quòd recipisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cùm venissent orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quenquã illorum venerat, sed Baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu. Tunc imponebãt

manus super illos, & accipiebãt Spiritum sanctum.

ET Cap. 19. His auditis Baptizati sunt in nomine Domini Iesu. Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebãtur linguis, & prophetabant.

MATTH. Cap. 19. Tunc oblatis sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus

Iesus verò ait eis: Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: taliù est enim regnum cœlorum. Et cùm imposuisset eis manus, abiit inde.

MA R. Cap. 10. Et offerebant illi paruulos, vt tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus. Quos cùm videret Iesus, indignè tulit, & ait illis: Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium est enim regnum cœlorum. Amen dico vobis, quisquis nõ receperit regnũ Dei velut paruulus, nõ intrabit in illud. Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.

MA TTH. Cap. 28. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.

LV C. Cap. 24. Et ego mitto promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto.

IO A N. Cap. 14. Paraclitus autem Spiritus sanctus quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & fuggeret vobis omnia quæcunq; dixerò vobis.

AC T. Cap. 1. Et conuescens præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, quam audistis (inquit) per os meum: quia Ioannes quidem Baptizauit aqua, vos autem Baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.

DACT. Cap. 8. & 19. Vt sup. lit. A.

GACT. Cap. 8. Vt sup. lit. A.

AVTHORIT. PATR.

A1 TERTVLL. Lib. De Resurrect. carnis, Cap. 8. Vide sup. Lect. præced. lit. C. auth. 1.

2 CLEMENS Papa martyr, epist. 4. Ad Iulium & Iulianum. Omnibus festinandum est, sine mora renasci Deo, & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere, quia incertus est vniuscuiusq; exitus vitæ. Cùm autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi Spiritus gratia ab Episcopo (vt memoratum est) confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remanserit (vt à B. Petro accepimus, & ceteri sancti Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt) & demum ex

*Confirmatio-
nis sacramē-
tum ab om-
nibus perci-
piendum.*

operibus bonis ostendat in se similitudinẽ eius, qui eum genuit, Patris. *Vide eundem Lib. 3. const. Apost. cap. 10. 16. & 17. & lib. 7. cap. 44.*

3 DIONYS. Areopagita, Lib. De Ecclesiastica hierarchia, Cap. 4. Sed enim alia est huius finitima veneranda confectio vnguenti: consecrationem eam vocant præceptores nostri. *Et paulò post. Iuxta eundẽ synaxis modum, eorum qui necdum initiati sunt, absoluuntur ordines, vbi scilicet præcessit Pontificis circum omnem fani ambitum redolens thure profectio, psalmodiarumq; modulatio, & lectio scripturarum diuinarum. Sumptum deinde vnguentũ Pontifex sacris imponit altaribus, duodecim sacris alis circumtectum, resonantibus omnibus voce sanctissima melos sacrum, quod diuinitus afflatus prophetæ didicerunt. Cõpleta itaque oratione super eo solenni in sanctissimis eorum, quæ sacrantur, consummationibus, eo vtitur ad omnem fermẽ sacerdotalis officij functionem. Et post pauca. Est igitur, vt dixi, quod nunc laudatur à nobis, sacrosanctum mysterium eius ordinis atque virtutis, vt sacerdotalia cuncta perficiat. Atq; ideò sancti præceptores nostri istud quasi æquali ordine atque officio, sacro synaxes coniungere mysterio, eisdem imaginibus vt plurimum, & distinctionibus mysticis, & eloquijs subnixum sacris. Et rursus. Dicimus vnguenti compositionem, collectionẽ quandam spirantium suauiter materiarum, habentem in se affatim odoratas qualitates, cuius qui participes sunt, pro quantitate eius, quæ in illis fit fragrantis participationis, odoris suauitate replẽtur. Et non longè à fine.*

*Vnguenti
confectio in
Ecclesia præ-
mitiua.*

*Chrismatis
vsus in om-
ni fermẽ
functione
episcopali.*

*Chrismatis
excellencia.*

*Chrismatis
inuentio post
Baptismum
quid conse-
rat.*

*Chrisma vo-
catur ab A-
postolis per
fectio.*

4 EVSEB. Papa martyr, Epist. 3. ad Episco. Thusciz & Campaniz. (*Habetur tom. 1. Conciliorum*) Manus impositionis Sacramentum, magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest nisi à stolorũ suminis sacerdotibus. Nec tempore Apostolorum ab alijs quàm ab ipsis Apostolis legitur aut scitur peractum esse: neque ab alijs quàm ab illis, qui eorũ locũ tenet, vnquam

*Soli succes-
sores Apo-
stolorũ sũt
ministri Sa-
cramenti Cõ-
firmationis.*

perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter ecclesiastica vnquam reputabitur Sacramenta.

5 FABIANVS Papa martyr, Epist. 2. Ad omnes Orientales Episcopos, Cap. 1. (Conciliarum tom. 1.) Literis vestris inter cetera insertum inuenimus quosdam regionis vestræ Episcopos, à vestro nostroq; ordine discrepare, & nõ per singulos annos in Cœna Domini Chrisma cõficere, sed duos aut tres annos confectionem sancti Chrismatis semel actam, conseruare. Dicunt enim, vt in memoratis apicibus reperimus, nec balsamum per singulos annos posse reperiri, nec necesse fore per singulos annos Chrisma cõficere, sed dum vna confectio Chrismatis abundat, aliã fieri necesse nõ habere. Errat enim qui talia excogitant, & mente vesana potius quàm recta sentientes, hæc dicunt.

In illa die Dominus Iesus, postquam cenauit cum discipulis suis, & lauit eorum pedes (sicut à sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisq; reliquerunt) Chrisma cõficere docuit. Ipsa enim lauatio pedum, nostrum significat Baptismum, quãdo sancti Chrismatis vnctione perficitur atque confirmatur. Nam sicut ipsius diei solennitas per singulos annos est celebranda, ita ipsius sancti Chrismatis confectione per singulos annos est agenda, & de anno in annũ renouanda, & fidelibus tradenda: quia nouum Sacramentum est per singulos annos, & iam dicto die innouandum, & vetus in sanctis Ecclesijs cremandum. Ista à sanctis Apostolis & successoribus eorum accepimus, vobisque tenenda mãdamus. Hęc, Sancta Romana Ecclesia & Antiochena à tempore Apostolorum custodit. Hęc, Hierosolymorum & Ephesianorum tenet. In quibus Apostoli prædicates hæc docuerunt, & vetus Chrisma incēdi, & nõ amplius quàm vno anno vt permiserunt, atque deinceps nouo frui, & nõ veteri, iubentes docuerunt.

6 HIERONY. tom. 2. Dialogo aduersus Luciferianos. An nescis (inquit Luciferianus) etiam Ecclesiarum hunc esse morem, vt Baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiã si Scripturæ autoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa alia quæ per traditionem in Ecclesijs obseruatur, autoritatem sibi scriptæ Legis vsurpauerunt.

velut in lauacro ter caput mergitare, &c. Orthodoxus. Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, vt ad eos qui longè in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos Baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem Sancti Spiritus manum impositurus excurrat. Sed quale est, vt leges Ecclesiæ ad hæresim transferas, & virginis integritatem per meretricum lupanaria patiaris spurcari? Episcopus si imponit manũ, ijs imponit qui in recta fide Baptizati sunt, qui in Patre, Filio, & Spiritu sancto, tres personas, vnã substantiam crediderunt. Et mox. Quod si hoc loco quæris, quare in Ecclesia Baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum sanctum, quem nos asserimus in vero Baptismate tribui: discite hanc obseruationẽ ex ea autoritate descendere, quod post Ascensum Dñi Spiritus sanctus ad Apostolos descendit.

7 CYPRIA. Lib. 1. Epistola. 12. Ad Ianuarium. Vngi quoq; necesse est eum qui Baptizatus sit, vt accepto Chrismate, id est, vnctione, esse vnctus Dei & habere in se gratiam Christi possit. Porro autem Eucharistia est, & vnde Baptizati vnguntur, oleũ in altari sanctificatum.

8 IDEM, Sermones de Ablutione pedum. in principio. Baptismum repeti, Ecclesiastica prohibent regulæ, & semel sanctificatis nulla deinceps manus iterũ consecrãs præsumit accedere. Nemo sacros ordines semel datos, iterum renouat, nemo sacro oleo lita, iterum linit aut consecrat, nemo impositioni manuum vel ministerijs derogat sacerdotum, quia contumelia esset Spiritus sancti, si euacuari posset quod ille sanctificat, vel aliena sanctificatio emēdaret, quod ille semel statuit & confirmat.

9 IDEM, Sermones, De vnctione Chrismatis. Hodie in Ecclesia cũ cæteris vnctionibus ad populum acquisitionis sanctificationem in participationem dignitatis & nominis, sacrum Chrisma cõficitur, in quo mixtum oleo balsamum, regiæ & sacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem, quibus dignitatis iniitiã diuinitus est vnctio instituta. Et post pauca. Hodie, vt diximus, vnguentũ ad sanctificationem paratur, cuius fragrantia adolescentulæ & nouellæ animæ, accedentes ad fidem, illectæ delectantur, & exinanitionis eius suauitate delibutæ, diligunt & sequuntur aromatum largitorem, & vsque ad Regis accubitum spiramine illo trahuntur, & post odorem illum vbiq; desyderio sancto

Chrismatis venenatio singulis annis.

Chrismus in vltima cœna Chrisma cõficere docuit.

Vetus Chrisma cremandum. Apostolica traditio.

Act. 8. 19.

Minister Cõfirmationis, Episcopus.

Act. 2.

Baptizati, Chrismate inungendi.

Oleum in altari sanctificatum.

Baptismus, Cõfirmatio, & Ordo, nõ iterantur.

In die Cœnæ Domini Chrisma cõficitur.

Chrisma vnde cõficuntur.

Chrisma quãdũ ab alijs liquoribus distet.

Effectus Vnctionis.

1. Cor. 11.

Isai. 11.

sancto perurgente sitibundæ discurrunt. Nihil hoc oleu cõmune habet cum liquoribus, qui ex quorundam fructuum pinguedine exprimuntur, nec vis eius est ex crassitudine penetratiua, quæ secundũ quasdam naturales rationes emollit, & temperat spissamenta humorum, quos solet intrinsecus adstringere siccitas aliqua, vel corruptio conglobare. Non hæc medendis corporibus est vnctio instituta, quia sanctificatis elementis iam non propria natura præbet effectũ, sed virtus Diuina potentiũs operatur, sed adest veritas signo, & Spiritus Sacramento, vt & ipsis rerum efficientijs gratiæ dignitas pateat, & interiori homini quanta ex his detur autoritas, Deiformi conuersatione & coelestibus moribus, innotescat. Hoc oleo antiquitus sacerdotes sacrabantur & Reges, & ipsi altariũ lapides delibuti, spiritalem intelligi volebant sacris mysterijs inesse pinguedinem. Et sicut oleum fluitat, & humidis quibuslibet superfertur, ita excellentia Sacerdotalis & Regiæ dignitatis secundũ formam Dei & Christi sub se omnia continens, regimen & munimen tam actiũ quàm contemplatiũ vite obtinet. Et ex hoc humore constat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas Spiritus sanctus prout vult, singulis distribuit & largitur. Ex huius vnctionis beneficio, & sapientia nobis, & intellectus diuinitus datur, consilium & fortitudo cœlitus illabitur, sciẽtia, & pietas, & timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo vncti, cum spiritalibus nequitijs colluctamur, nec foetoribus spurijs imbui possumus, qui balsami spiritalis odore fragramus. Et rursus. Nec tamen cessantibus his quæ ritu antiquo inoleuerat, cum iam in populo Christiano circũcisio videretur dånabilis, & sacrificia idololatriæ imputarentur, vnctionis mysterium religio Christiana contempsit: sed cæteris generali Sanctõrum consensu damnatis, nõ solum in Regibus & sacerdotibus vnctionis honor permãsit, sed in omnem populum Catholicum effusa est huius gratiæ plenitudo: vt sicut Christus à Chrismate dictus est, eod quod singularis excellentiæ oleo vnxitur eum Deus, ita & participes eius quotquot sunt, consortes sint tam vnctionis quàm nominis, & dicantur à Christo Christiani, vt sint sui, Christo duce, rectores & duces, & offerant Deo quotidianum sacrificium, ordinati à Deo sanctimoniz sacerdotes.

10 EVSEB. Cæsariensis, Ecclesiasticæ

historiæ, Lib. 6. Cap. 33. Addit etiã hoc Cornelius, quod idem ipse Nouatus in iuuetute Spiritu immũdo vexatus sit: & cum tempus aliquantũ consumpsisset apud exorcistas, ægritudinem incurrerit grauem, ita vt desperaretur: & quod iacens in lecto, pro necessitate perfusus sit, nec reliqua in eo quæ Baptismum subsequi solent, solẽniter adimpleta sint, nec signaculo Chrismatis cõsummatus sit, vnde nec Spiritum sanctum vnquam potuerit promereri.

11 AMBROS. tom. 4. De Sacramentis, Lib. 3. Cap. 2. Sequitur spiritale signaculum quod audistis hodie legi, quia post fontem superest vt perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur, Spiritus sapientiæ & intellectus, &c.

12 BASILIVS Magnus, Lib. de Spiritu sancto ad Amphiloichium, Cap. 27. Vt sup. Lect. 5. lit. B. auth. 4.

13 IUSTINVS Martyr, quæst. 137. Peractis mysterijs Baptismi, consignantur fideles sacro vnguento.

14 ORIGEN. tom. 1. Homil. 8. in Leuiticum. prop. finem. Sic ergo cõuersis à peccato purificatio quidem per illa omnia datur, quæ superius diximus: donum autem gratiæ Spiritus per olei imaginem designatur, vt non solum purificationem consequi possit is, qui conuertitur à peccato, sed & Spiritu sancto repleti.

15 ET Homil. 9. vltra medium. Omnes quicumque vnguento sacri Chrismatis delibuti sunt, sacerdotes effecti sunt, sicut & Petrus ad omnem Ecclesiam dicit: Vos autem genus electum, regale sacerdotium.

16 GREGORIVS Nazianzenus, Oratio. 40. in sanctum Baptisma. At si per Baptismum te ipsum præmunieris, ac pulcherrimo & firmissimo auxilio tibi in futurum caueris, animum scilicet & corpus vnctione & spiritu consignans, quemadmodũ olim Israël nocturno illo cruore, qui primigenos tuebatur, quid tibi accidet? Et quod tibi præsidium comparatum erit? Audi Salomonis Prouerbia: Si federis, ait, intrepidus eris: si dormieris, suauem somnum carpes. Audi etiam quid tibi læti nunciet Dauid: Non timebis, inquit, à timore nocturno, ab incurso, & dæmonio meridiano. Hoc tibi, & viuo maximum ad securitatẽ momentum afferet, (pecus enim signata non facillè insidijs appetitur: quæ autẽ minimè signata est, à furibus facillè capi potest) & vita perfuncto

Nouatus hęc vetis vexatus, quia ne glexis Sacramentum Cõfirmationis.

Spiritus sancti dona cõferuntur in Cõfirmatione.

1. Petr. 2.

Confirmatio nis Sacramenti vtilitas.

EXO. 12.

PROV. 3.

PSAL. 90.

perfuncto commodum quoddam tanquam funebre munus futurum est, veste splendidius, auro præstantius, tumulo magnificentius, infructuosis libaminibus religiosius, maturorum fructuum primitijs tempestiuus, ijsq; omnibus rebus quas mortui mortuis largiuntur, consuetudinem pro lege obseruantes.

17 DAMASCENVS, Lib. 4. de Fide Orthodoxa, Cap. 10. Oleum in Baptismate assumitur, (siue vt verti potest ex Greco: Oleum Baptismati succedit) vnctionem significans, & Christos nos efficiens, & misericordiam Dei nobis annuncians per Spiritum sanctum. Et paulo post. Sicut columba attulit ramum oliuæ post diluuium: ita nobis post Baptismum, cuius figura fuit diluuium, aduenit Spiritus sanctus per oleum, cuius figura fuit illa columba cum ramo oliuæ.

Gen. 8. Columba cum ramo oliuæ, figura est Confirmationis.

18 EVSEBIVS Emissenus, sermo de Pentecoste. Quod nunc in Confirmadis Neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tunc Spiritus sancti descensio in credentium populo donauit vniuersis: Et post pauca. Ergo Spiritus sanctus qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam.

Descensio Spiritus sancti, signum fuit Confirmationis.

19 PRVDENT. in Psichomachia: Cum pugnam luxuria & sobrietatis describit. Post inscripta oleo frontis signacula, per quæ vnguentum regale datum est, & Chrisma perenne.

20 IDEM in Hymno ante somnum.

Cultor Dei memento
Te fontis, & lauacri
Roorem subiisse Sanctum,
Te Chrismate innotatum.

Confirmatio nis Sacramentum à Christo institutum.

21 BEDA, Lib. 6. in Lucam: Exponens illa verba Luc. 22. Et egressus ibat, &c. In montem Oliuarum discipulos educit, vt omnes in morte sua Baptizatos altissimo Sancti Spiritus Chrismate confirmandos esse designet.

Psal. 132.

22 AVGVSTINVS tom. 7. Contra literas Petilianæ, Lib. 2. Cap. 104. Exponens illud Psalmi, sicut vnguentum in capite, &c. Ipse Christus (ait) à Chrismate appellatur, id est, ab vnctione. Hunc Hebræi dicunt Messiam, quod verbum Punicæ linguæ consonum est, sicut alia Hebræa permulta, & penè omnia. Quid est ergo in illo sacerdotio caput, quid barba, quid ora vestimenti?

Quantum donat Dominus vt intelligam, Caput est ipse Saluator corporis. Per barbam non incongruè fortitudo intelligitur. Ergo ad eos qui sunt fortes in Ecclesia eius, & adhærent oræ eius, vt sine timore prædicent veritatem, ab ipso Christo tanquam à capite Sanctum descendit vnguentum, id est, sanctificatio spiritalis. Per orâ vestimenti, significantur perfecti fideles in Ecclesia. Et pauca interpositis. In hoc vnguento Sacramentum Chrismatis vult interpretari, quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.

Confirmatio est Sacramentum sicut Baptismus.

23 IDEM tom. 3. De Trinitate, Lib. 15. Cap. 26. Neque aliquis discipulorum Christi dedit Spiritum sanctum. Orabât quippe vt veniret in eos quibus manum imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis Præpositis etiam nunc seruat Ecclesia. Denique & Simon magus offerens Apostolis pecuniam, non ait: Date & mihi hanc potestatem, vt dem Spiritum sanctum: sed, Cuicumq; inquit, imposuero manus, vt accipiat Spiritum sanctum. Quia neq; scriptura superius dixerat, Videns autem Simon quod Apostoli darent Spiritum sanctum, sed dixerat, Videns autem Simon quod per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus sanctus. Propter hoc & Dominus ipse Iesus Spiritum sanctum non solum dedit vt Deus, sed etiam accepit vt homo, propter eam dictus est plenus gratia. Et manifestius de illo scriptum est in Actibus Apostolorum: Quoniam vnxit eum Deus Spiritu sancto. Non vtique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur vnguento, quo Baptizatos vngit Ecclesia. Nec sanè tunc vnctus est Christus Spiritu sancto, quando super eum Baptizatum velut columba descendit: tunc enim corpus suum, id est, Ecclesiam suam præfigurare dignatus est, in qua præcipuè Baptizati accipiunt Spiritum sanctum.

Episcoporum manus est imponere manus Baptizatis. Act. 8.

Act. 10.

24 LEO Magnus, Epist. 88. ad Vniuersos Episcopos Germaniæ & Galliæ. Nec erigere altaria, nec ecclesias vel altaria consecrare licet, nec per impositiones manuum fidelibus Baptizandis, vel conuersis ex hæresi Paraclitum Spiritum sanctum tradere, nec Chrisma conficere, nec Chrismate Baptizatorum frontes signare, nec publicè quidem in Missa quenquâ pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet Epistolas mittere. Hæc em̄ omnia illicita sunt Chorepiscopis, qui ad exemplum & formam septuaginta disci-

Confirmare soli possunt Episcopi.

Luc. 10.

discipulorum esse noscuntur: vel presbyteris, qui eadem gestant figuram: quoniam quam consecrationem habeant, Põtificat ut tamen apicem non habent. Quæ omnia solis deberi summis Pontificibus auctoritate Canonum præcipitur, vt per hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigium summi Pontificis demontretur.

Baptizato datur alba vestis, & sacramentum Confirmationis.

25 CONSTANTINVS Imperator Magnus, in quodam edicto. (Habetur romano. 1. Conciliorum.) Benedicitoq; fonte, illic me Trina meritione vnda salutis purificauit. Positoq; me in fontis gremio, manum de cælo me contingentem proprijs oculis vidi. De qua mundus exurgens, ab omni me lepræ squalore mûdatum agnouit. Leuatoq; me de venerabili fonte, induto vestibus candidis, septiformis gratiæ Sancti Spiritus cõsignationem adhibuit beati Chrismatis Vnctione, & vexillum sanctæ Crucis in mea fronte liniuit, dicens: Signet te Deus sigillo fidei suæ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, in cõsignatione fidei. Cunctusq; clerus respondit, Amen.

Baptizati Confirmantur.

26 CONCILIVM Laodicenũ, Canon. 48. tomo. 1. Oportet Baptizatos post Baptismum, sacratissimum Chrisma percipere, & cœlestis regni participes fieri.

Magnus est Baptismi & Cõfirmationis Sacramentum.

27 MELCHIADES Papa Martyr, Epistola ad Hispaniæ Episcopos, Cap. 2. (tom. 1. Conciliorum.) De his verò super quibus rogastis vos informari, id est, vtrum maius esset Sacramentum, manus impositio Episcoporum, aut Baptismus: scitote vtrunque magnum esse Sacramentum. Et citat vnũ à maioribus fit, id est, à summis Põtificibus, quod à minoribus perfici non potest: ita & maiori veneratione venerandum & tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hæc duo Sacramenta, vt ab inuicem, nisi morte præueniente, nullatenus possint segregari, & vnũ sine altero ritè perfici non potest. Nam vnũ (præueniente morte) saluare sine altero potest, aliud autem non potest. Vnde scriptum est: In diebus illis, Dicit Dominus, effundã de Spiritu meo super omnem carnem. Aduertamus summas diuitias bonitatis Dei. Quod in confirmandis neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tunc Spiritus sancti descensio in credentium populos, donauit vniuersis. Sed quia diximus, quod manus impositio & Confirmatio, ad Baptismi perfectionem pertineat, & qui iam regeneratus in Christo est, cõfirmare aliquid possit: fortè cogitat sibi aliquis: Quid mihi prodest

Ioel. 1.

Quid conferat Confirmationis Sacramentum.

Psal. 126.

Baptismi & Cõfirmationis effectus.

Ican. 16.

Psal. 31. in via

in via hac, qua gradiêris. De Spiritu sancto accipimus, vt spiritalis efficiamur, quia animalis homo nō percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. De Spiritu sancto accipimus, vt sapiamus inter bonum malumq; discernere, iusta diligere, iniusta respuere, vt malitiæ ac superbix repugnemus, vt luxuriæ ac diuersis illecebris, & foedis indignisq; cupiditatibus resistamus. De Spiritu sancto accipimus vitæ amorem, & gloriæ ardorem, vt succelli diuinitus, erigere à terrenis mētem ad superna & diuina valeamus.

28 BERNARD. in vita Malachix Episcopi Hibernix. Malachias vsum saluberrimum Cōfessionis, Sacramentum Confirmationis, contractum coniugiorum, quæ omnia aut ignorabant, aut negligebant, de nouo constituit. Cūm autem esset illi studiū & zelus maximus, circa cultum Diuinorū, & venerationem Sacramentorum: ne fortè de his aliquid cōstitueret vel doceret, secus quàm ritus haberet vniuersalis Ecclesiæ subijt animum adire Episcopum Malchum, qui se plenius de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierum & virtutum, & sapientia Dei erat in illo. Is puerum mente captum ex his quos lunaticos vocant, inter Confirmandum sacra vnctione sanauit.

E 1 TERTVLL. Lib. de Resurrectione carnis. Vt sup. lit. A. auth. 1.

2 BASIL. Lib. de Spiritu sancto ad Amphilochem, Cap. 27. Vt suprà litera. A. authorit. 12.

3 CONCILIVM Florentinum. Materia Confirmationis est Chrisma confectū ex oleo, quod nitorem significat conscientix: & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ per Episcopum benedictum. Et rursus. Effectus autem huius Sacramēti est, quia in eo datur Spiritus sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, vt Christianus audacter Christi confiteatur nomen. Ideòq; in fronte, vbi verecundiæ sedes est, Christianus inungitur, ne Christi nomē confiteri erubescat, & præcipuè Crucem eius, quæ Iudæis est scandalum, gentibus autē stultitia, propter quod signo Crucis signatur.

4 CONCILIVM Triden. Sess. 7. Can. 1. De Confirmatione. Si quis dixerit, Confirmationem Baptizatorū otiosam Ceremoniam esse, & non potius verum & proprium Sacramentum: aut olim nihil aliud fuisse, quàm catechesim quandam, qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem

coram Ecclesia exponebāt: Anathema sit.

5 ET CANO. 2. Si quis dixerit, iniuriosus esse Spiritui sancto eos, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt: Anathema sit.

F 1 CLEMENS Papa martyr, Epist. 4. Ad Iulium & Iulianum. Vide suprà, lit. A. authorit. 2.

2 EVSEBIUS Cæsariensis, Ecclesiasticæ historiæ, Lib. 6. Cap. 33. Vide suprà, lit. A. authorit. 10.

3 DIONYSIVS Areopagita, Lib. de Ecclesiastica hierarchia, Cap. 2. Vide suprà, Lectione præcedente, litera. E. auth. 1. Et sub finem capituli, sic ait. Enimvero illa perficiens vnctio facit ita perfectum fragrantia suauissimi odoris insignem, quippe Diuinae generationis sacrosancta perfectio, Diuino Spiritui, quæ fuerint perfecta, coniungit. Porro aduentum illum secretissimum Spiritus, qui intelligibiliter odore suauis fragrans facit, ac perficit, cūm sit prorsus ineffabilis, spiritaliter intelligendum dimitto, qui Diuini Spiritus sancta ac Deificam societatem in anima sua percipere meruerūt. In fine autem omnium, Pontifex ita perfectum ad Sacratissimam Eucharistiā vocat, atque consummantiū illi Sacramentorum communionem Deificam tradit.

4 ET Cap. 4. Vide suprà, litera. A. authorit. 3.

5 FABIANVS Papa martyr, Epist. 2. Vide sup. lit. A. auth. 5.

6 TERTVLL. aduersus Marcionē, Lib. 1. Cap. 28. Loquens contra Deum Marcionis. Cui rei Baptisma quoque apud eum existitur, si remissio delictorum est? Quomodo videbitur delicta dimittere, qui non videbitur retinere? Quia retineret, si iudicaret. Si absolutio mortis est, quomodo absolueret à morte, qui non deuinxit ad mortē? Deuinxisset enim, si à primordio damnasset. Si regeneratio est hominis, quomodo regenerat qui non genuit? Iteratio enim non competit ei, à quo quid nec semel factum est. Si cōsecutio est Spiritus sancti, quomodo Spiritum attribuit, qui animam non prius contulit? Quia suffectura est quodammodo Spiritus anima. Signat igitur hominem nunquam apud se resignatum: lauat hominem, nunquam apud se coinquinatum: & in hoc totum salutis Sacramentum carnem mergit exortem salutis.

7 IDEM Lib. de Baptismo, Cap. 7. Vide sup. Lect. 5. lit. C. auth. 2.

Sacramenti Confirmationis efficacia.

Cōfirmatio nis SACRAMENTUM.

Confirmatio per manus impositionē.

Gen. 49.

Oleum benedictio. Sacramentis Deus adest per qualescunq; ministrantur.

Sacramenta per malos administrata, gratia conferunt.

Ioan. 9.

8 ET Cap. 8. Dehinc manus imponitur per benedictionem aduocans & inuitas Spiritum sanctum. Sanè humano ingenio licebit Spiritum in aquam arcessere, & concorporationē eorū accommodatis desuper manibus alio Spiritu tantæ claritatis animare, Deo autem in suo organo non licebit per manus sanctas sublimitatē modulari spiritalē? Sed est hoc quoq; de veteri Testamento, quo nepotes suos ex Ioseph, Efrē & Manasse, Iacob, capitibus impositis & intermutatis manibus benedixit, & quidē ita transfuerim obliquatis in se, vt Christū deformantes iam tunc portenderent benedictionem in Christum futuram.

9 CYPRIA. Ser. de Vnctione Chrismati. Vide sup. lit. A. auth. 9.

10 MELCHIA. Papa mart. Epist. ad Hispan. Ep. 3. Vide sup. lit. A. auth. 27.

11 AVGVST. tom. 7. de Baptismo cōtra Donatistas, Lib. 5. Cap. 19. Quomodo aqua mūdat & sanctificat homicidam? Quomodo benedicūt oleum tenebræ? Si autem Deus adest Sacramentis & verbis suis per qualeslibet ministrantur, & Sacramenta Dei vbique recta sunt, & mali homines, quibus nihil profunt, vbique peruersi sunt.

12 ET Cap. 20. Cur autem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ, possit tamen Deus oleum sanctificare, & in altari quod hæretici posuerunt, non possit, nescio: nisi fortè cor hominis quod fallaciter cōuersum intus non impedit, lignum fallaciter positum impedit foris, quominus Sacramentis suis adesse dignetur, nullis hominū falsitatibus impeditus. Si ergo ad hoc valet, quod dictū est in Euangelio: Deus peccatorē non audit: vt per peccatorem Sacramenta non celebrentur, quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aqua Baptismi, vel super oleū, vel super Eucharistiā, vel super capita eorū quibus manus imponitur? Quæ omnia tamen & fiunt, & valent, etiam per homicidas, id est, per eos qui oderunt fratres etiam in ipsa intus Ecclesia. Cū dare nemo possit quod non habet, quomodo dat homicida Spiritum sanctum? Et tamē ipse intus etiam Baptizat. Deus ergo dat etiam ipso Baptizante, Spiritum sanctum.

G 1 EVSEBIUS Papa mart. Epist. 3. Vide suprà, lit. A. auth. 4.

2 VRBANVS primus Papa mart. Epistola ad omnes Christianos, in fine. (tomo. 1. Conciliorum) Omnes fideles per

manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, vt plenè Christiani inueniatur. Quia cū Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur.

3 DAMASVS Papa primus, Epistola quarta, De Chorepiscopis. Quod verò eis non liceat Sacerdotes consecrare, nec diaconos, aut subdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec vngere aut sacrare, nec Ecclesias dedicare, nec Chrisma conficere, nec Chrismate Baptizatorum frontes signare, &c. Quæ omnia solis Pontificibus deberi tam ex superioribus quàm ex alijs Patrum constitutis, aut sacris canonibus, edocti estis.

4 GREGORIVS Papa, Lib. 3. Epistola. 9. Presbyteri Baptizatos infantes signare bis in fronte Chrismate non præsumant. Sed presbyteri Baptizatos tangant in pectore, vt Episcopi postmodum tangere debeant in fronte.

5 EVSEBIUS Cæsariensis, Lib. 3. histor. Eccles. Cap. 17. Referens iuuenem à S. Ioanne Apostolo cuidam Episcopo commendatum, ait, Qui (Episcopus) eum Baptismi Sacramento illuminauit, postea verò sigillo Domini tanquàm perfecta, & tuta eius animi custodia, obsignauit.

6 CONCILIVM Toletanum primum Cano. 20. (tomo. 1. Conciliorum.) Quauis penè vbique custodiatur, vt abique Episcopo Chrisma nemo conficiat, tamen quia in aliquibus locis vel prouincijs, presbyteri dicuntur Chrisma conficere, placuit ex hac die nullum alium nisi Episcopum Chrisma conficere, & per diocēsin destinare, ita vt de singulis Ecclesijs ad Episcopum ante diem Paschæ diaconi destinentur aut subdiaconi, qui confectum Chrisma ab Episcopo destinatum, ad diem Paschæ, possint ad tempus deferre.

7 CONCILIVM Carthaginense tertium, Cano. 36. (tomo. 1. Conciliorum.) Vt presbyter inconsulto Episcopo, virgines non consecret. Chrisma verò nunquam conficiat.

8 ET. 4. Cano. 36. Presbyteri qui per diocēses Ecclesias regunt, nō à quibuslibet Episcopis, sed à suis: nec per iuniorem clericum, sed aut per se ipsos, aut per illum qui sacrarium tenet, ante Paschæ solennitatem Chrisma petant.

9 HIERONYM. tomo. 2. Dialogo, Na Ad

Episcopi soli Cōfirmant.

Solis Episcopis licet Ordinis & Cōfirmationis Sacramenta ministrare.

Presbyter non Cōfirmat, sed Episcopus.

Solus Episcopus conficit Chrisma.

Presbyter non conficit Chrisma.

Episcopi Chrisma cōsecrant.

Aduersus Luciferianos. Vide sup. liter. A. authorit. 6.

Solus Episcopus est minister Confirmationis.

10 CONCILIVM Florentinū. Ordinarium minister (Confirmationis) est Episcopus. Et cum cæteras vnctiones simplex sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre, quia de solis Apollolis legitur; (quorum vicem tenēt Episcopi) Quia per manus impositionē Spiritū sanctū

dabant, quemadmodū Actū Apostolorum lectio manifestat. Loco autem illius manus impositionis, datur in Ecclesia Confirmatio. Legitur tamen, aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem, ex rationabili & urgente admodum causa, simplicem sacerdotem Chrismate per Episcopū confecto, hoc ministrasse Confirmationis Sacramentum.

Act. 8. Aliquando dispensatum est, vt sacerdos confirmet.

LECTIO VII.

DOCTOR.

DIC age, quod est tertium Sacramentum?

ADOLESCENS.

Pœnitentia, seu, quod idem est, sacerdotalis absolutio.

DOCTOR.

Cedo eius definitionem.

ADOLESCENS.

Est Sacramentū, quo remittuntur, vel retinentur, soluntur, vel ligantur peccata, ea autoritate, a quam Christus Iesus ita contulit sacerdotibus, vt prius & diligenter de pœnitentis statu, & conscientia, singulatim cognoscerent.

DOCTOR.

Quæ porrò sunt in hac re dispicienda?

ADOLESCENS.

In primis, eam esse infirmitatis nostræ legem, vt quāuis iam in Baptismo gratiam hauserimus ac iustitiam, peccato tamen aliquo b quotidiè ferè fordidemur, quo perpurgari in Christi sanguine toties possumus, quoties legitimè hoc Sacramento vtemur.

DOCTOR.

Quid præterea spectamus?

ADOLESCENS.

Signum ac Ceremoniam externā Sacramenti, actiones nimirum ipsas pœnitentis. Ad hæc c etiam formam verbis conceptis à sacerdote expressā, ad absolutionē ex Christi lege reis impertiendam.

a Matth. 16. & 18. Ioan. 20. Cyril. in Ioan. lib. 12. c. 56. Origen. hom. 17. in Lucam. & in Leuit. hom. 2. & 8. & in psal. 38. hom. 2. Chrys. lib. 3. de Sacer. & hom. 20. in Gen. Aug. in Enchir. c. 65. & 70. & de Verbis Dom. ser. 8. Basl. in reg. breuis. q. 12. 229. & 288. & in psal. 32. & epist. ad Amphilo. can. 73. Amb. lib. 1. de pœnit. c. 2. & lib. 2. c. 7. Hiero. in Eccles. c. 10.

b Ioan. 1. Tertul. de pœni. Cypria. de lapsis, sermo. 5. & epist. ad Noua. Chrysost. in psal. 106. Epiph. hares. 59. Athan. lib. de blasphem. Marcus Anachor. lib. de pœnit. Anast. olympio. in Eccles. Greg. Nyffe.

c Concil. Const. 3. can. 102. Florent. generale. Clem. martyr. epist. 1. & lib. 2. c. 37. Const. Apost. Euseb. Epist. ad Martinum. Basl. in regulis breuioribus. c. 288.

DOCTOR.

Quantum ex te intelligo, totā huius Sacramenti materiam refers ad pœnitentis officium, ad Ministri munus, & ad effectum ac vim ipsius Sacramenti. Quod est igitur pœnitentis officium?

ADOLESCENS.

In primis vt peccata sua agnoscat, d ijsq; vehementer indoleat ac gemat, ob eam maximè causam, quòd nihil æquè Deus oderit & detestetur, ac peccatum.

DOCTOR.

Quid tùm post hunc tam ingentem dolorem ac contritionem faciet?

ADOLESCENS.

Vbi se reum agnouerit, Deoq; supplex procubuerit, ad veniam scelerum in Christi nomine impetrandā, componat sese ad eam remissionem obtinendā, quæ expressa sacerdotis absolutione conferri debet.

DOCTOR.

Id porrò qua vi atque autoritate?

ADOLESCENS.

Verborum quibus ipse Iesus tam disertè e Apostolos eorumq; successores est allocutus: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Hæc porrò sunt Ministri partes absoluentis.

DOCTOR.

Sunt ergò iniquitates sacerdotibus explicandæ, & eis conscientia omnis nostræ ratio aperienda?

ADOLESCENS.

Ita planè: alioqui enim quo pacto ritè suo f munere fungi possunt, & de causa statuere, quam non accuratè dispererint? Atqui vt legitimè vel soluant aliena peccata, vel retineant, necesse est vt ex ipso (quando ab alio non possunt) reo confitente, cōscientia statum doceantur.

N n 2 D O

d Psal. 50. Isai. 38. 4. Reg. 22. Hierem. 26. 2. Regum. 11. Ezech. 33. & 43. Acto. 3. & 19. 2. Corinth. 7. Tertul. lib. 2. contr. Marcio. & de pœnitent. Iren. lib. 3. cap. 37. Cypri. serm. 5. de lapsis. Chrysost. hom. 27. in Gen. & hom. 4. & 15. in 2. ad Corinth. Clemen. Alexand. Strom. lib. 4. & 6. Origen. hom. 2. in Leuit. & homil. 2. in Psal. 37. August. in psal. 50. & de pœnitent. c. 10.

e Ioan. 20. Chrys. & August. vbi sup. Amb. lib. 1. de pœni. Diado. de perfect. c. 100. Anast. var. quest. Hejych. in Leuit. Euseb. 1. epist. ad Marcum. Athan. vbi sup.

f Leuit. 4. 5. 6. & 14. Luc. 17. Ioan. 11. Matth. 3. Act. 19. 1. Dionys. epist. ad Demop. Cte. mart. epist. 1. Fab. mar. epist. 1. Iren. lib. 1. c. 9. Origen. in Leuit. hom. 2. & 8. Tert. lib. de Bapt. & de pœnit. Hier. in Ecclesiast. c. 10.

Debent'ne omnes omnia peccata à se commissa sacerdotibus patefacere?

ADOLESCENS.

Planè omnino. Sed ea tamen quæ post iustam disquisitionem in mentem venire possunt, & quæ conscientiam magis solent premere ac sollicitare.

AVTHORIT. SCRIPT.

MATTH. Cap. 16. & 18. Vt sup. Cap. 1. Lect. 12. lit. D. & Lect. 13. lit. M.

IOAN. Cap. 20. Vt infra, lit. E.

BI OAN. Cap. 1. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

DPSAL. 50. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quoniã iniquitatẽ meã ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci.

ISAI. Cap. 38. Et conuertit Ezechias faciem suã ad parietẽ, & orauit ad Dñm, & dixit, Obsecro Dñe, memento quãso quomodo ambulauerim corã te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno. **E**T. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

LI B. 4. Regum, Cap. 22. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro eo quod audisti verba voluminis, & perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus. Idcirco colligam te ad patres tuos, & colligèris ad sepulcrum tuum in pace, vt nõ videant oculi tui omnia mala, quæ introducturus sum super locum istum.

HI ERE. Cap. 26. Hæc dicit Dñs: Sta in atrio domus Domini, & loquèris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt, vt adrent in domo Domini, vniuersos sermones tuos, quos ego mandauit tibi vt loquaris ad eos. Noli subtrahere verbũ, si fortè audiant & conuertantur, vnusquisq; à via sua mala: & poeniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

LI B. 2. Regum, Cap. 12. Et dixit Dauid ad Nathan, Peccavi Domino. Dixitque

Nathan ad Dauid, Dominus quoq; transtulit peccatum tuum: non morièris.

EZ ECH. Cap. 33. Viuo ego dicit Dñs Deus: Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini à vijs vestris pessimis. Et quare moriemini domus Israel?

ET Cap. 43. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, & minas regum suorum à me: & habitabo in medio eorum semper. Tu autem fili hominis ostende domui Israel templum, & cõfundantur ab iniquitatibus suis: & metiantur fabricã, & erubescant ex omnibus quæ fecerunt.

AC T. Cap. 3. Vobis primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedictentem vobis: vt conuertat se vnusquisque à nequitia sua.

ET Cap. 19. Multiq; credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos.

PO S T. ad Corinth. Cap. 7. Quoniã etsi cõtristauit vos in epistola, non me poenitet: & si poeniteret, vidẽs quòd epistolã illa (etsi ad horã) vos contristauit: nũc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia cõtristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur.

IOAN. Cap. 20. Vt in textu.

LE V I T. Cap. 4. Si peccauerit princeps, & fecerit vnum è pluribus per ignorantiam, quod Domini Lege prohibetur: & postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum. Ponetq; manum suam super caput eius: cumque immolauerit eum in loco vbi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est, tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reli-

& reliquum fundes ad basim. Adipẽ verò adolebit supra altare, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ei, & dimittetur ei.

ET Cap. 5. Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, vt vel malè quid faceret, vel benè: & id ipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitaq; postea intellexerit delictum suum, agat poenitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnam, siue capram, orabitque pro ea sacerdos & pro peccato eius. **E**T. Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritque vnum ex his quæ Domini Lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemq; peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in Domino.

ET Cap. 6. Anima quæ peccauerit, & contempto Domino negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditum fuerat: vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, siue rem perditam inuenit, & inficians insuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem Domino cui damnũ intulerat. Pro peccato autem suo offeret arietẽ immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, iuxta æstimationem mensurãque delicti: qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi, pro singulis quæ faciẽdo peccauit.

ET Cap. 14. Hic est ritus leprosi quãdo mundandus est. Adducetur ad sacerdotẽ, qui egressus de castris cum viderit leprã esse mundatam, præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos passeris viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumq; & hyssopum. Et vnum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino, & crocco & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati, quo asperget illum qui mundandus est, septies, vt iure purgetur, & dimittet passerem viuũ, vt in agrum auolet, &c. Rogabitq; pro eo sacerdos coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato. Tunc immolabit holocaustũ, & ponet illud in altari cum libamētis suis, & homo ritè mun dabitur.

LV C Æ. Cap. 17. Cum ingrederetur

quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui sterunt à longè, & leuaerunt vocem, dicentes, Iesu præceptor misere nostri: Quos vt vidit, dixit, Ite ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt.

IOAN. Cap. 11. Iesus ergò rursus fre mens in semetipso, venit ad monumētum: erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei. Ait Iesus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat, Domine, iam foetet, quatrduanus est enim. Dicit ei Iesus, Non'ne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei? Tulerunt ergò lapidem. *Et mox.* Hæc cum dixisset, voce magna clamauit, Lazare veni foras. Et statim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus, Soluite eum, & finite abire.

MA T T. Cap. 3. Tunc exhibat ad eum Hierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & Baptizabatur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.

AC T O R. Cap. 19. Vt sup. lit. D.

IA C O B. Cap. 5. Confitemini ergò alterutrum peccata vestra: & orate pro inuicem vt saluemini.

AVTHORIT. PATR.

CYRILLVS Alexand. tomo. 1. in Ioan. Lib. 12. Cap. 56. Quomodo

igitur (dicet quispiam) si tunc aberat Thomas, quando Christus sufflans dixit, Accipite Spiritum sanctum: Spiritus ipse particeps factus est? Dicamus igitur, virtutem Spiritus ex intentione dantis Christi, in omnes discipulos pertransisse: non enim quibusdam, sed omnibus discipulis dedit. Quare liberalitate dantis non solum præsentibus, sed etiã absentibus Apostoli Spiritum sanctum acceperunt. Quòd autem non violenta, sed tuta vtraque hæc ratio sit, autoritate sanctę Scripturæ monstrabimus. Iussit Deus quondam Moyse septuaginta seniores Iudæorum eligere. Dixit autem de Spiritu qui erat in Moyse ablatum se, atque impositurum in illis. Cum

verò duo Heldad & Meddad, &c. *Et paucis interpositis.* Qua igitur ratione Diuinæ naturæ dignitatẽ ac potestatem discipulis suis Saluator largitus est? Quia certè absurdum non est peccata remitti posse ab illis, qui Spiritum sanctum in seipsis habeant.

Per Sacramentū poenitentia remittuntur peccata.
 Nam cum ipsi remittunt, aut detinent, Spiritus qui habitat in eis, per eos remittit & detinet. Erit autem id per eos duobus (vt arbitror) modis, primū in Baptismo, deinde in Pœnitentia. Nam aut credentes, & vitę sanctimoniam probatos homines, ad Baptismū inducunt, & indignos inde diligenter expellunt: aut Ecclesię filios peccantes quidem increpant, pœnitentibus autem indulgent. Sicut Paulus olim fornicantem apud Corinthios, in perniciem carnis tradebat, vt Spiritus eius saluaretur: recepitq; rursus, ne maiore submergeretur dolore. Cum igitur Spiritus Christi habitas in hominibus, veri Dei operationem efficiat, quomodo non erit natura Deus, qui naturaliter potestatem Diuinę naturę ac dignitatem possidet, cum in Diuinam Legem eximiam habeat autoritatem?
 2 ORIGENES tom.2. Homil. 17. in Luc. Cap.2. *Exponens illud, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.* Cogitationes erant malę in hominibus, quę propterea reuelatę sunt, vt prolata in medium perderentur, & interfectę atque emortuę, esse desinerēt, & occideret eas ille qui pro nobis mortuus est. Quādiu enim absconditę erant cogitationes, nec prolata in medium, impossibile erat eas penitus interfici. Vnde & nos si peccauerimus, debemus dicere, Peccatum meum notum feci tibi, & iniquitatem meam non abscondi. Dixi, annuntiabo iniustitiam meam contra me, Domino. Si enim hoc fecerimus, & reuelauerimus peccata nostra, nō solūm Deo, sed & ijs qui possunt mederi vulnerib; nostris atque peccatis, delebuntur peccata nostra ab eo qui ait: Ecce delebo vt nubem iniquitates tuas, & sicut caliginem peccata tua.
 3 IDEM tom.1. In Leuiticum, Hom. 2. Sed fortasse dicant auditores Ecclesię; Melius ferē agebatur cum antiquis, quā nobiscum: vbi oblati diuerso ritu sacrificijs, peccantibus venia pręstatur. Apud nos vna tantummodō venia est peccatorū, quę per lauacri gratiam in initijs datur, nulla post hęc peccanti misericordia, nec venia vlla conceditur. Decet quidem districtioris esse disciplinę Christianum pro quo Christus oblati est. Pro illis oues, hirci, boves iugulabantur, & aues, & similia cōsperebatur: pro te Dei Filius iugulatus est, & iterum te peccare delectat? Et tamen, ne tibi hęc non tā erigāt animos pro virtute,

1. Cor. 5.

Luc. 2.

Constituenda sunt peccata vt deleantur.

Psal. 31.

Isai. 44.

quā pro desperatione deiciant, audisti quanta sint in lege sacrificia pro peccatis, audi nunc quanta sint remissiones peccatorū in Euangelijs. Est ista prima qua Baptizamus in remissionem peccatorum. Secunda remissio est in passione martyrij, &c. Est adhuc & septima licet dura & laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorum, cum lauat peccator in lacrymis stratum suum, & fiunt ei lacrymę suę panis die ac nocte: & cum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatū suum, & querere medicinam, secūdum eum qui ait: Dixi, pronuntiabo aduersum me iniustitiam meā Dño, & tu remisisti impietatem cordis mei.

4 ET Homil. 8. Vestimēta, inquit, eius dissuta sint, & caput eius reuelatum, & os eius adopertum. Per quę designat eū qui in anima leprosus est, id est, qui peccatis confixus est, non oportere assuere sibi tegumenta, & turpitudines operire peccati. Sicut enim is cuius vestimenta dissuta sunt, nudam atque intestam gerit turpitudinem corporis: ita oportet eum qui peccatis aliquibus obseptus est, mala sua & flagitia nullis verborum assumptis, nullis excusationum velaminibus operire: vt ne fiat sepulcrum dealbatum, quod deforis quidē apparet hominibus speciosum, intus autē plenum est ossibus mortuorū, & omni immunditia. Vult ergo Lex Diuina peccatorem non solūm vestimenta non assuere, sed & caput non contegere: vt si quod est capitis delictum, id est, si in Deum aliquid cōmissum est, si in fide peccatum est, ne hęc quidem habeantur obtecta: sed omnibus publicentur, vt interuētū & correptione omnium emendetur, & veniam mereatur.

5 IDEM Hom. 2. In Psalm. 38. *Per vsu; Ab omnibus iniquitatibus meis eripe me.* Necessario addidit, Ab omnibus, quo scilicet nulla nos teneat & confringat iniquitas. Sed quomodo Deus ab iniquitatibus eripiat, consideremus. Si pœnitentes pro male gestis conuertamur ad Deum, suscipiens à nobis Deus conuersionem nostram, absolutionem iniquitatū donat secundum mensuram conuersionis. Cui enim plus remittitur, plus diligit. Et propterea dicitur, quia mulieri illi multa remissa sunt, quia dilexit multum. Pro mensura ergo pœnitentię, remissionis quantitas moderatur: ne nos met ipsos seducamus, putantes nullis hęc regulis, nullis dispensari iudicijs. Puto enim quod

Per Baptismū & martyrium & pœnitentiā, dimittuntur peccata.

Psal. 6.

Psal. 41. Confessio peccatorū facta sacerdoti. Psal. 31.

Leuit. 13.

Matth. 23.

Peccata conficta sunt.

Psal. 38.

Per verā pœnitentiā omnia peccata remittuntur.

Luc. 7.

quod qui omnes iustitias impleuerit, ille omnes abluat iniquitates: qui verò paucas, vel partem aliquā iustitię operatus est, partem aliquam iniquitatum resoluat: qui verò perfectam pro omnibus malis & integrā pœnitentiā gesserit, ita vt purum cor iam offerat Deo, ille simul omnē labem diluit peccatorum: si verò ex parte pœnituit, & ex parte iam meruit absolutionem.

6 CHRYSTO tom. 5. De Sacerdotio, Lib. 3. *Non longē post initium.* Etenim qui terram incolunt atque in ea versantur, ijs commissum est, vt ea quę in cœlis sunt, dispensent: ijs datum est, vt potestatem habeant, quam Deus Opt. neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit. Neque enim ad illos dictum est, Quęcunque alligaueritis in terra, erūt alligata & in cœlo: & quęcunque solueritis in terra, erunt soluta & in cœlo. Habent quidem & terrestres principes vinculi potestatem, verūm corporum solūm. Id autem quod dico sacerdotum vinculum, ipsam etiam animā contingit, atque ad cœlos vsque peruadit: vsq; adeo vt quęcunque, infernē sacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernē rata habeat, ac seruatorum sententiā Dominus confirmet. Etenim, quidnam hoc aliud esse dicat, nisi omnium rerum cœlestium potestatem illis à Deo concessam? Quoruncunque enim, ait, peccata retinueritis, retēta sunt. Quęnam obsecro potestas hac vna maior esse queat? *Et paucis interiectis.* Corporis lepram purgare, seu verius dicam, haud purgare quidem, sed purgatos probare, Iudæorum Sacerdotibus solis licebat: neque nescis quanta cum ambitione, quanto cum studio ac concertatione sacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At verò nostris sacerdotibus non corporis lepram, verūm animę sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est. Quare iudicio quidē meo, qui istos despiciunt contemnuntq; multo sceleratioris, ac maiori supplicio digni fuerint, quā fuerit Dathā vna cum suis omnibus.

Neque Angeli, neque Reges habent potestatem dimittendi peccata, sicut sacerdotes. Matth. 16. c. 18.

Ioan. 20.

Sacerdotes potius purgant animam leprā, quā purgatam probant.

Num. 16.

Gen. 4.

7 IDEM tom. 1. In Cap. 4. Genes. Homil. 20. *Exponens illa verba, Audite vocem meam vxores Lamech, &c.* Non solūm non expectat vt ab alio arguatur, quod in idem & grauius peccatū lapsus sit: sed nullo vel accusante, vel increpate, ipse semetipsum manifestum facit, & confitetur quę facta sint, mulieribusq; narrat delicti magnitudinem: quasi illud, quod à propheta dictum

est, implens: Iustus sui ipsius accusator est in principio sermonis. Plurimum enim ad emendanda peccata valet confessio. Itaque sicut grauius est peccatis ipsis, post peccata commissa, peccata inficias ire: id quod fraticida ille agebat, & rogatus à misericorde Deo, non solūm nō cōfessus est quod ausus fuerat, sed & vt prolongarentur vita sua, fecit: Ceterum & hic in illa sua ipsa peccata inciderat, sed animo expendēs, quod negatio grauiorem ipsi pararet pœnam, vocatis mulieribus suis, nullo reprehendente vel arguente, ipse sua lingua & confessionē peccatorum facit, & conferens quę à se facta erant cum ijs quę à Cain, pœnam defecit, si voluerit, vt decet, vti conscientię adiumento, & ad confessionem facinorum festinare, & medico ostendere vlcus, qui curet & non exprobret, atque ab illo remedia accipere, & soli ei loqui nullo alio conscio, & omnia dicere cum diligentia, facile peccata sua emendabit. Cōfessio enim peccatorum, abolitio etiā est delictorum. *Et mox iterum.* Igitur qui vult statim ad sanitatem suam redire, animęq; curare vlcera, respiciens medicum adeat, ab omnibus secularibus curis se abdicans, calidas lacrymas profundat, sedulitatem plurimam pręferat, fidem firmā afferat, & medici confidat arti. Vidisti medici gloriam, ad quam si omnium patrum amor conferatur, non tam erit conspicuus. Num graue aliquid & molestum à nobis requirit? Cōtritionem vult cordis, compunctionem mentis, confessionem ruinę, sedulitatem cōtinuam: & non solūm largitur vulnerum curam, & à peccatis mundos ostendit: sed & eum qui antea innumeris peccatorum sarcinis grauabatur, iustum efficit.

8 AVGVST. tom. 3. In Enchiridiō ad Laurētium, Cap. 65. Sed neque de ipsis criminibus quanlibet magnis remittendis in sancta Ecclesia, Dei desperanda est misericordia agentibus pœnitentiam, secundum modum sui cuiusq; peccati. In actione autem pœnitentię, vbi tale crimē commissum est, vt is qui comisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam considerata est mensura temporis, quā doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non spernit. Verūm quia plerunq; dolor alterius cordis occultus est alteri, neq; in aliorum notitiam per verba vel quęcunque alia signa procedit, cum sit corā illo cui dicitur:

Prover. 18.

Confessio plurimum valet.

Confessio peccatorū sacerdoti facienda.

Vera pœnitentia contritionē & confessionē requirit.

In agenda pœnitentię, vis doloris exigitur.

Psal. 50.

Pſalm. 37. Gemitus meus à te nō est absconditus: recte constituuntur ab ijs qui Ecclesię pręsunt, tempora pœnitentię, vt fiat etiam satis Ecclēsię, in qua remittuntur ipsa peccata. *Extra Eccle siam non est remissio pec catorum.* Extra eam quippe non remittuntur. Ipsa nanque proprię Spiritum sanctum pignus accepit, sine quo non remittuntur vlla peccata, ita vt quibus dimittuntur, consequantur vitam æternam.

Vera pœnitentia vita mutationem & satisfactiōne requirit.

9 **E T** Cap. 70. Cauendum est ne quicquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt Regnū Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, & eleemofynis quotidie redimenda. In melius quippe est vita mutanda, & per eleemofynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodò, vt ea semper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quanuis miserando delectat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.

Ioan. 11.

10 **I D E M** tom. 10. de Verbis Domini, Sermonē. 8. Quis mortuum suscitabit, nisi qui remoto lapide clamauit, dicens, Lazare prodi foras? Quid est autem foras prodire, nisi quod occultum erat, foras prodire? Qui confitetur, foras prodire non posset, nisi viueret. Viuere non posset, nisi resuscitatus esset. Ergò in confessione sui accusatio, Dei laudatio est. Dicit ergo aliquis, Quid prodest Ecclesię si iam confessor voce Dominica resuscitatus prodit? Quid prodest Ecclesię confitenti, cui Dominus ait, Quę solueritis in terra, soluta erunt & in cœlo? Ipsum Lazarū attende, cum vinculis prodit: iam viuebat vinculis irretitus. Quid ergò facit Ecclesia, cui dictum est, Quę solueritis, soluta erunt: nisi quod ait Dñs continuò ad discipulos, Soluite illum, & finite abire?

Pœnitentia comparatur Lazaro: & Ecclesię, Apostolis.

Matth. 16.

11 **BASILIVS** in regulis breuioribus, quęst. 12. *Interrogatio.* Quomodò certò persuasus esse aliquis potest, Deum sibi peccata remisisse? *Responsio.* Nempe si affectionem animi in se esse animaduertit similem illius, qui dixit, Iniquitatē odio habui, & abominatus sum. Deus enim pro remissione peccatorum nostrorum demisso vnigenito Filio suo, quantum ipso est, ea antè iam omnibus condonauit. Quoniam autem misericordiam & iudiciū sanctus vir canit, & testatur Deum misericordem esse & iustum, necesse est, vt quę & à prophetis, & ab Apostolis, suis locis; de

Pſal. 118.

Pſal. 100. Ad peccatū remissio nem oportet ea præstare qua à pro-

pœnitentia dicta sunt, ea à nobis præstentur, vt appareant iudicia iustitię Dei, & misericordia eius consummetur, ad condonationem peccatorum.

pœnitentia & Apostolis de pœnitentiã dicta sunt.

12 **E T** quęst. 229. *Interrogatio.* Nūquid flagitiosè facta, abiecta omni verecundia, enunciari apud omnes debeant, an apud aliquos tantummodò? *E si hoc, apud quos, & cuiusmodi? Responsio.* Omnino in peccatorum confessione eadem ratio est, quę etiam in apertione vitiorum corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquam quibusuis temerè homines aperiūt, sed ijs tantummodò, qui rationem, qua ea curanda sint, teneant: eodem modo etiam peccatorum cōfessio fieri debet, apud eos videlicet qui ea possint curare: consentaneum in modū illi, quod scriptum est: Vos qui firmiores estis, imbecillitates infirmorū portate, hoc est, tollite, diligentia & cura vestra.

Cōfessio peccatorum sacerdotis solū faciendā.

Rom. 19.

13 **E T** Quęst. 288. *Interrogatio.* Qui peccata sua confiteri vult, nunquid omnibus passim, & quibusuis ea confiteri debet, an certis quibusdam? *Responsio.* Propositum benignitatis Dei in his qui peccant, perspicuum est, ex eo quod scriptū est, Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur, & viuat. Quoniam igitur etiam conuersionis modus accommodatus esse debet ei qui peccat: Et præterea opus est fructibus dignis pœnitentię, conuenienter verbis illis, Facite fructus dignos pœnitentię: ne si fructus abfuerint, illa vsu eueniant, quę confestim post denunciantur: Omnis enim arbor (inquit) quę non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur: necessariò ijs peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei. Siquidē rationem hanc in pœnitentia etiam veteres illos cernimus secutos fuisse, quando & in Euangelio scriptum est, quòd Ioannni confitebantur peccata sua. Et in Actis, Apostolis ipsis: à quibus etiam Baptizabantur cuncti.

Exech. 18.

Matth. 3.

Confitendā sunt peccata solis sacerdotibus.

Matth. 3. Act. 19.

14 **I D E M** in Pſalm. 32. Inter se coniuncta sunt, misericordia cum iudicio: ne misericordia sola supinitatem & lentōrem animabus ingeneret: ne iudicium, si per se consideretur, in eisdem desperationem operetur. Vult tui misereri iudex, teq; miserationibus suis complecti, si modò post admissa, humilem te factum & contritum, & malè facta plurimū deplorantem, inueniet. Insuper si quę clam cæteris, & in arcano designasti, prodideris & vul-

Peccata dimittuntur per contritionem & confessionem.

euilgaueris fratri citra pudorem vllum. 15 **I D E M** Epistola Ad Amphilochiū, Cano. 73. Sin autem vnusquisq; eorum qui in prædictis peccatis fuere, cōfessus bonus euaserit, & is cui à Dei benignitate ligandi & soluēdi credita est potestas, si sit clementior, videns summam eius, qui peccauit, confessionem ad diminuendum pœnarum tempus, non est dignus damnatione, cum quę est in Scripturis, nobis historia significet, quòd qui cum maiori labore confitentur, Dei misericordiam celeriter apprehēdant. 16 **A M B R O S.** tom. 1. De Pœnitentiã, Lib. 1. Cap. 2. Cum in Euāgelio suo dixerit Dominus Iesus: Accipite Spiritum sanctū, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: Quis est qui eum magis honorat, vtrum qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Ecclesia in vtroque seruat obedientiam, vt peccatū & alliget, & relaxet. *Et mox.* Ius hoc solis permissum sacerdotibus est. Rectè igitur Ecclesia vēdicat, quę veros sacerdotes habet. *Et iterum.* Munus Spiritus sancti est officium sacerdotis, ius autē Spiritus sancti in soluendis ligandisq; criminibus est.

Cōfessio peccatorū necessaria.

Ioan. 20.

Ius ligandi atque soluēdi, sacerdotibus à Christo concessum.

Ioan. 11.

Cōfessio peccatorum necessaria.

Absque pœnitentiã & confessione facta sacerdoti, non dimittuntur peccata.

17 **E T** Lib. 2. Cap. 7. Compatitur Iesus dilectę suę, & dicit defuncto, Veni foras, hoc est, quid iaces in tenebris conscientię, & delictorum tuorum fordibus, quodā reorum carcere? Exi foras, delictum proprium prode, vt iustificeris. Ore confessio fit ad salutem. Si cōfessus fueris à Christo vocatus, claustra rumpentur, & omnia soluentur vincula, etsi corruptelę corporeę foetor grauis sit. 18 **HIERONY.** tomo. 5. in Ecclesiasten. Cap. 10. *Exponens illud, si momorderit serpens, &c.* Si quem serpens diabolus occultè momorderit, & nullo cōfessio, eum peccati veneno infecerit: si tacuerit qui percussus est, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri, magister qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodesse non poterit. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina non curat.

B

Nō ideo peccandū quia Deus facilè pœnitentibus ignoscit.

exinde repudium & nauis & mari dicunt, & Dei beneficium, salutem suam, scilicet, memoria periculi honorant. Laudo timorem, diligo verecundiam, nolunt iterum Diuinę misericordię oneri esse: formidant videri inculcare quod cōsecuti sunt: bona certè solitudine iterum experiri vitāt, quod semel didicerunt timore. Ita modus temeritatis, testatio est timoris. Timor autem hominis, Dei honor est. Sedenim peruicacissimus hostis ille, nunquām malitię suę otium facit. Atqui tunc maximè sæuit, cum hominem plenè sentit liberatum: tunc plurimū accenditur, dum extinguitur. Doleat & ingemiscat necesse est, venia peccatorum permilla, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis retrò suę erasos. Dolet, quòd ipsum & angelos eius, Christi feruus ille peccator iudicaturus est. Iraque obseruat, oppugnat, obsidet, si qua possit aut oculos concupiscentia carnali ferire, aut animam illecebris secularibus irretire, aut fidē terrenę potestatis formidine euertere, aut à via certa peruersis traditionibus detorquere: non scandalis, non rētationibus deficit. Hęc igitur venena eius prouidens Deus, clausa licet ignoscentiã ianua, & intinctionis sera obstructa, aliquid adhuc permisit patère. Collocauit in vestibulo pœnitentię secundā quę pulsantibus patefaciat: sed iam semel, quia iam secundò: sed amplius nunquām, quia proximè frustra. Non enim & hoc semel satis est? Habes quod iam non merebaris, amissi enim quod acceperas. Si tibi indulgētia Domini accommodat vnde restituas quod amiseras, iterato beneficio gratus esto, nedū ampliato: maius est enim perdidisse, quàm omnino non accepisse. Verum non statim succidendus ac subruendus est animus desperatione, si secundę quis pœnitentię debitor fuerit: pigeat sanè peccare rursus, sed rursus pœnitere non pigeat: pigeat iterum periclitari, sed non iterum liberari. Neminem pudeat. Iteratę valetudinis, iteranda medicina est: Gratus in Dominum extiteris, si quod tibi Dñs offert, non recusaueris. Offendisti, sed reconciliari adhuc potes.

Post Baptis mum superest pœnitentia remediū, tanquām ianua altera ad veniam.

2 **CYPRIANVS** sermo. 5. de Lapsis. *Prope medium.* Ante expiata delicta, ante Exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiam sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatam indignantis Domini, & minantis, pacem putant esse, quam

Sine confessione facta sacerdotis, non remittuntur peccata.

quam quidam verbis fallacibus venditant. Non est pax illa, sed bellum. *Et longè post.* Videt Deus corda & pectora singulorum, & iudicaturus non tantum de factis, sed & de verbis & de cogitationibus nostris: omnium mentes voluntatesq; cõceptas in ipsis adhuc clausi pectoris latebris intuetur. Denique quando & fide maiore, & timore meliore sunt, qui quãuis nullo sacrificij aut libelli facinore constrikti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotem Dei dolenter, & simpliciter confitentur, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse, Deus non deridetur. *Et mox.* Nec cesset in agenda pœnitentia, atque in Domini misericordia deprecanda, ne quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta satisfactione cumuletur. Confiteantur singuli, quæso vos fratres, delictum suum dum adhuc qui deliquit in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio, & remissio facta per sacerdotem apud Dominum grata est. Conuertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis veris doloribus exprimentes; Dei misericordiam deprecemur: Illi se anima prosternat, Illi mœlittia satisfaciatur, Illi spes omnis incumbat, &c.

3 IDEM, Epist. ad Nouatianum hæreticum. Excitemus itaque nos quantum possumus, fratres dilectissimi, & abrupto inertiae & securitatis somno, ad obseruanda Dñi præcepta vigilemus. Quæramus tota mente quod perdidimus, vt inuenire possimus. Quia quærenti, ait Scriptura, dabitur, & pulsanti aperietur. Mundemus domum nostram munditia spiritali, vt secreta quæq; abdita pectoris nostri, vero Euãgelij lumine radiata, dicant, Tibi soli deliqui, & nequissimum in conspectu tuo feci. *Et in fine.* Dum patet, fratres, indulgentiæ aditus, Deum plenis satisfactionibus deprecemur.

4 CHRYSOS. tom. 1. in Psal. 106. Spiritus sanctus medelam purgandi facinoris, & curam admissi delicti obtulit, dum qualiter iram Dei placaremus, ostendit. Non vult peccatoribus inferre vindictam, qui dare quærit confitentibus veniam. Non enim vult irasci, qui præstruit: sanitati consulit, qui medicinam vulneribus suggerit. Misereri cupit, qui reo salutis consilia, & vtilitatis remedia tribuit. Cæterum punire non vult, qui ad hoc præmonet ne cogatur vlcisci. Vult aboleri offensam, si qui offendit;

damnauerit culpam. Vult confessione iam viuere eum, qui præcepta contempserat periturus: vt cui peccatum attulit mortem, & confessio afferat sanitatem. Confessio enim pœnitentiam monstrat, satisfactio veniam sibi diuina pietate conciliat. Nec enim poterit indulgentia tribui, nisi ira Dei possit confessione placari. O veneranda pietas Dei. Peccamus, & parcat: delinquimus, & ignoscit: offendimus, & adhuc placatus existit. Vnde qualis erga iustos sit monstrat, dum talè se erga peccatores ostendat. Nec peccator iam poterit excusari, qui confessionem, per quam venia nascitur, non properauit amplecti, quòd possit reus gemino crimine detineri: dum primò legem contempsit vt delinqueret, & confessionis remedia amplecti noluit, vt periret. Rape tu, quisquis es peccator, remedia, qui peccando Diuina contempnisti præcepta. Confessio afferat salutem, cui contemptus attulerat mortem. Viue remedijs, qui moriturus fueras aliquando peccatis. Consilia amplectere ad salutem data. Hortamèta Diuina prouidè, ac libenter admitte, peccatorum indulgentiam confessione instati mercare. Quid horres fateri quod libenter ac properè commisit? Cur confunderis dicere, quod non confusus es perpetrare? Cur verèris Domino indicare, quod veritus non es ipso præfente committere? Aut nunquid eum putas admissa nescire, nisi à nobis quæ commisimus, noscat? Aut ignorare quæ fecimus putas, nisi nobis confitentibus discat? Peius est confiteri nolle, quàm legem contempnere. Peius est admissi pœnitentiam spernere, quàm monita Diuina despiciere. Peius est Dei offensam nõ satisfactione placare, quàm peccando Dei bonitatem offendere. Et quanuis peccandi causa grauior videatur, leuior tamen frequenter existit, dum confessione absoluitur, aut contumacia debito mortis expungitur. Denique Niniuitæ confitentur, & viuunt: Sodomitæ obdurantur, & pereunt. Illos impendens supplicium prouocat confiteri, hos vicinus interitus non confitendo efficit aboleri. Filij Israël quoties peccant, hostibus traduntur: quoties se peccasse fatentur, de eorum manibus liberantur. Ita enim nullus vnquam peccato eua sit, vt nullus confitendo, indulgentiam Dei non mereatur. Doceant Diuina monita si exempla docere non possunt. Confitemini, inquit, Domino quoniam bonus est. Bonum Dominum hoc loco dicit, non iustum, quia qui

Gal. 6.

Confessio quam necessaria.

Luc. 11. Vera ad Deum conuersio.

Psal. 50.

Confessionis necessitas & vtilitas.

Peius est nolle confiteri, nec agere pœnitentiam, quàm Deum legem contempnere. Ion. 3. Gene. 19.

Psal. 106.

qui bonum ostendit, confiteri persuadet. Peccator enim bonus absoluit, iustus condemnat. Bonus indulgentiam tribuit, iustus merita peccatorum expungit. Apud iudicem bonum, confessio mater est indulgentiæ: apud iustum, pœnæ debitum. Bonus confitenti tribuit veniam, iustus competentem infert pœnam. Vnde sic fit, vt qui confitendo, bonum sentire noluerit, iustum sentiat reticendo: & quem cõfessio posset absolvere, eius contumaciam possit seueritas iusti iudicis abolere. Quare consule tibi, peccator, dum licet: dum qui offensus est, suadet Dominus: ad miserandum Dominus ipse paratus est. Nam si qui contemptus est, misereri noluisse, rogares vt vellet, cum ipse misereri desyderet; Qui offendit, rogando non desinat. Liceat confiteri, cui peccare licuit. Liceat petere veniam, cui licuit contrahere culpam. Indulgentiam postulet, qui mandata contempsit. Veniam optet, qui Legis iussa despexit. Confessio reddat, quod peccatum detraxerat. Curet pœnitentia, quod delictorum macula fordidarat. Serpentinum virus, satisfactionis antidoto recuretur. Peccatorum venena, precum instantia depellantur: vt Dominum, quem nobis delicta fecerant iracundum, reddant obsequia digna placatum: & qui à nobis fuerat peccatis offensus, confessione nobis misericors reddatur, & pius.

5 EPIPHANIVS Lib. 2. contra hæreses, Hæresi. 59. Suscipit igitur sancta doctrina, & sancta Dei Ecclesia pœnitentiam, nõ diluta siens, neque segnes cursum facientes efficiens, sed Dei gratiam & benignitatem quidem reflectens, modum verò vniuscuiusq; scopi sciens. Quemadmodum qui à Virginitate lapsus est, secundum honorem continentiam habet: ita & à lauacro in maiore delicto constitutus, secundam medelam habet, nõ eam virtuosam velut primam, verum non reiectam à vita habet secundam quam acquisiuit. Non reprobatur itaque Diuina scriptura mercedem eorum qui in pœnitentia laborant. *Et post pauca.* Post primam pœnitentiam per lauacrum regenerationis, in qua pœnitentia renouatus est omnis homo, secunda quædam talis non est. Non enim duo sunt Baptismata, sed vnum: nec bis Crucifixus est Christus, sed semel: nec bis mortuus est pro nobis, & resurrexit. Et huius gratia muniri nos oportet, vt ne lapsi coronam renouationis perdamus. Sed si quis lapsus fuerit, & in quodam delicto præoccupatus,

Pœnitentia est secunda medela post Baptismum.

velut Apostolus dicit, vos spirituales perficite talem in spiritu mansuetudinis, considerans teipsum, ne & tu tentèris. Si quis igitur præoccupatus fuerit, in quocumq; sanè delicto, pœnitentiam agat. Suscipit enim Deus pœnitentiam, etiam post Baptisma, si quis lapsus fuerit.

6 ATHANASIVS Alexandrinus Episcopus, lib. De eo, quod dictum est in Euãgelio, Quicumque dixerit verbum aduersus Filium hominis, &c. Si ijs, qui post lauacrum peccant, veniæ gratiam ademit Christus hoc dicto, eosq; manet commissorum vltio, nec euitabilis, nec remissibilis, quomodo Apostolus ei quidem qui Corinthi pœnitentiam egerat, decernit eandem charitatem? Galatas autem qui relapsi fuerant, parturit donec formetur in eis Christus? Nã in hoc quod dicit, Denuò, declarat eos antè in Spiritu fuisse consummatos. Cur autem Nouatum inculamus quòd tollat pœnitentiam, docens, quòd nullam veniam assequantur qui post lauacrum peccauerint, si hoc dictum est ad eos qui post Baptismum peccant? Nam illud dictum quod positum est in epistola ad Hebræos, non excludit peccantium resipiscentiam: verum declarat vnum esse Baptisma Catholicæ Ecclesiæ, nec iterari posse. Hebræis enim scribebat, ac ne putarent iuxta Legis consuetudinem, occasione pœnitentiæ, esse multas quotidie lotiones, idè hortatur quidem ad pœnitentiam, sed non esse nisi vnicam renouationem per Baptismum, nec repeti posse, declarat: quemadmodum & in alia epistola, Vna fides, vnum Baptisma. Non enim dixit: Impossibile est pœnitere, sed, Impossibile per occasionem pœnitentiæ renouari quæquam è nobis. Plurimum autem interest: nam cum pœnitet homo, cessat quidem à peccando, sed habet vulnerum cicatrices. Cæterum, qui Baptizatur, veterem quidem hominem exuit, renouatur autem, vt denuò renatus per Spiritus gratiam.

7 MARC. Anachoreta, siue heremita, Lib. de pœnitentia. (Habetur tom. 3. Bibliotheca S. S. PP.) Exponens illud Pauli, Non rursum iacietes fundamentum pœnitentiæ, &c. Hoc quidem dixit, non quòd respuat pœnitentiam, vt inquit Nouatiani, abfit, sed vt doceret in omni operatione pœnitentiæ vnum esse fundamentum, Baptismum in Christo, ne qui crediderant ex circuncisione, quotidie Baptizarentur. Et subiicit: Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati,

Galat. 6. Pœnitentiã Deus suscipit post Baptismum.

Matth. 12. Post Baptismum peccantibus nõ negatur pœnitentia.

2. Corin. 2.

Galat. 4.

Heb. 6. Baptismus nõ iteratur, sed post eum datur pœnitentia.

Ephes. 4.

Hebr. 6.

Baptismus non reuertitur: sed pœnitentia datur peccantibus post Baptismum.

gusta-

gustauerunt etiã donũ coeleste, & participes facti sunt Spiritus sancti; gustauerunt nihilominus bonũ Dei verbum, virtutesq; seculi vœturi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiã: vt qui nouerit sanctum Baptisma esse renouationem, & fundamentum in omni pœnitentia positum, non peccet amplius. *Et longè post.* Perquire eos qui hunc vitæ cursum à seculo transegerunt, & reperies apud eos qui Deo placuerunt, impletum esse per pœnitentiã pietatis mysterium. Nemo damnatus est, nisi hanc contempserit: nullusq; iustificatus est, qui studiosus eius non fuerit. *Et paulò post.* Quæ admodum natura edimus, bibimus, loquimur, & audimus, ita procliues esse debemus ad agendam pœnitentiã. Planè qui dignus erat morte, secundum legem morti tradebatur: qui autem viuit, pœnitentiã causa relinquitur, non vt licenter agat. Cæterũ obtransgressionis peccatum Baptizati, purgati sumus: purgati accepimus mandata; qui primò simile quid iterat, inquinat primũ, obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. In quibus nemo reperitur, qui quotidie nullatenus deficiat, & qui madorũ nihil vnquã prætermiserit. Quãobrem omnibus est necessaria pœnitentia.

8 **A N A S T A S.** Episcopus Nicænus Lib. qq. in Scripturam, quæst. 6. (*Habetur tomo. 6. Biblioth. SS. Patrum.*) Est ne bonum confiteri peccata viris spiritualibus? Est bonum, & valde vtile, sed non ijs, qui earũ rerum sunt imperiti, & rudes, ne per rationis expertem commiserationem ac dispensationem, aut per importunam, & à scientia alienam pœnarum seu pœnitentiã productionem, te reddat aut contemptorem, vt minimè dolentem, aut socordem & dissolutum. Si ergo inueneris hominem spiritualem, qui possit tibi mederi citra pudorem & cum fide, confitère ei tanquam Domino, & non homini. Cùm de anima tua agatur, non te pudeat. Est enim pudor, qui inducit peccatum, & est pudor gloria & gratia. Ne aduersus tuam animam lædas faciem, nec in tuam ruinam erubescas, nec te pudeat confiteri tua peccata. Dicit enim Ioannes: Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus Deus, vt dimittat nobis peccata, & mudeat nos ab omni iniquitate. *Et post pauca.* Qui stultè, vel potiùs impiè, dicunt nihil prodesse eam, quæ fit hominibus confelsionè, propterea quòd sint similiter vitij obnoxij, & animi perturbationibus; solũ enim

Deum posse tollere peccata: sciant qui hæc dicunt, primùm quidem, quòd suæ nequitie & amentie prætextum obtendunt. Deinde dicta ipsius Domini circumscribunt, qui dicit suis ministris; Quæcũq; ligaueritis super terram, erunt ligata in cœlo. *Et rursus: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. E T. Vos estis lux mundi, & sal terræ. Deinde ipsius quoque fratris Domini secundum carnem, qui dicit: Confitemini alterutrum peccata vestra. Et rursus. Qui aperit peccata sua, ei condonabitur in confessu: & qui tegit suam impietatem, non rectè ei cedit: qui autè exponit & arguit, diligitur. Peccatorum confessio eandem habet rationem, quam ostensio morborũ corporis. Quomodo ergo morbi corporis non aperiuntur omnibus hominibus, nec quibuslibet, sed ijs qui eorum curandorum sunt periti: ita etiam peccatorum confessio debet fieri apud eos, qui possunt curare: sicut scriptũ est, Vos qui potestis, portate: hoc est, tollite per curationem. Necessè est ergo confiteri peccata ijs quibus credita fuit dispositio. Scriptũ est in Evangelio quidem, quòd qui Baptizabantur Baptismo Ioannis, confitebantur peccata sua. In Actibus autem Apostolorum, quòd qui ab eis Baptizabantur, confitebantur actus suos. *Et mox. Quia nam de causa Cain & Lamech cùm eadem fecerint, non eodem modo sunt puniti? Nam ille quidem pœnas dedit: hic verò veniam est consecutus. Quoniam ille quidem cùm argueretur, negauit: hic verò etiã cùm non argueretur, est confessus. Nam et si peccata sunt paria, non sunt tamen paria, quæ sunt peccatũ cõsecuta. Dicit itaq; ; Dic tu prior peccata tua, vt iustificèris. Igitur maximè quidem demus operam, vt non peccemus: si autem peccauerimus, ne per negationem, & morbi occultationem, causam nostrã reddamus grauiorẽ. Ne dedigne ris tuum confiteri peccatum, sciens quæ admodum Baptizauit Ioannes. Imitemur nos quoque mulierem Samaritanam in nostris peccatis. Nos hominum nõ pudeat. Is enim quem pudet propter salutem hominibus sua aperire peccata, is in illo die nõ coram vno aut altero, sed vniuerso orbe terrarum vidente, traducitur.**

9 **OLYMPIODORVS** In Eccles. 10. *In ea verba, si mordeat serpens in silentio, &c. (habetur tom. 6. Biblio. SS. Patrum.)* Ita intellige: Si peccati serpens mordeat in silentio, hoc est, ita vt peccator admissum scelus

scelus confiteri nolit, nullam poterit salutem præstare qui sancta exantatione curandum suscipiat, sua peccata nõ confitentem.

10 **GREGORIVS** Nyssenus, Epistola ad Latoium Mitylenes Episcopum, Cap. 1. (*Habetur tom. 1. Biblioth. SS. Patrum.*) Vnum hoc quoque est eorum quæ ad sanctum festum contulerunt, si nos intelligamus legitimam & canonicam in ijs qui peccarunt œconomiam, vt curetur omnis morbus animæ qui per aliquod peccatum accidit. Quoniam enim hoc est vniuersale festum creationis, quod in præstituto annui circuli ambitu, singulis annis in vniuerso mundo, propter eius qui ceciderat resurrectionem, peragitur: (Casus autem est peccatũ, resurrectio verò ex peccati casu erectio) rectè habuerit, si hodierno die non solum eos qui ex regeneratione per lauacri gratiam transmutati sunt, adducamus: sed eos etiam qui per pœnitentiã & confessionem à mortuis operibus ad viuẽtẽ viã ascendunt, ad viuẽtem spem tanquam manu deducamus, à qua per peccatũ alienati sunt.

C 1 **CONCILIVM** Constantinopolit. 3. (quæ est. 6. Synodus Constantinopolit.) Can. 102. (*Habetur tom. 2. Conciliorũ, in fine.*) Oportet autem eos, qui soluendi & ligandi potestatem à Deo accepere, peccati quantitatem considerare, & eius qui peccauit, ad eum conuersionem, promptum studium, & sic morbo conuenientè afferre medicinam: ne si in vtroque immoderatione vtatur, ab eius qui laborat, salute excidat. Non enim simplex est morbus peccati, sed varius & multiformis, & multas incommodi propages germinãs: ex quibus malum multum diffunditur, & vterius progreditur, donec viribus medentis resistat. Quare qui medicinæ scientiam in spiritu profitetur, oportet eum primùm eius qui peccauit affectionem considerare, & siue vergit ad sanitatem, siue contrã, proprijs moribus prouocare, vt per se morbum adspiciat, & quomodo eius quæ intercedit, vitæ rationis, conuersionisque curam gerat: & si artificii non reluctatur, & vlcus animæ auget per impositorum medicamentorum adiectionem, sic quoque misericordiam, prout dignus est, impertiri. Omnem enim rationem inquit Deus, isque cui pastoralis traditus est principatus, vt

errantem ouem reducat, & ei quod est à serpente vulneratum, medeatur: & neque per desperationis præcipitia impellat, nec ad vitæ dissolutionem & cõtemptum fræna relaxet: sed vna quidem omnino ratione siue per acriora & adstringentia, siue per molliora & leniora medicamenta, affectioni resistat, & ne vlcus cicatricem obducatur, obnitatur, fructus pœnitentiæ examinans, & sapienter dispensans & gubernans hominem, qui ad superiorem illuminationem vocatur. Nos enim vtraque scire oportet, & quæ sunt summi iuris, & quæ sunt consuetudinis: in ijs autè qui extrema non admittunt, sequi locum traditum, quemadmodum sanctus nos docet Ba filius.

2 **CONCILIVM** Florentinum. Quartum Sacramentũ est pœnitentia, cuius quasi materia sunt actus pœnitentiæ, qui in tres distinguuntur partes: quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet vt doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Secunda est oris confessio, ad quã pertinet vt peccator omnia peccata, quorũ memoriã habet, suo sacerdoti cõfiteatur integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis, secundũ arbitrium sacerdotis: quæ quidè præcipuè fit per orationẽ, ieiuniũ, & elemosynã. Forma huius sacramenti sunt verba absolutionis, quæ sacerdos profert cũ dicit, Ego te absoluo, &c.

3 **CLEMENS** Papa martyr, Epist. 1. ad Iacobum fratrem Domini. Quòd si forte alicuius cor, vel lior, vel infidelitas, vel aliquod malum ex ijs quæ superius memorauimus, latenter irreperit, non erubescat qui animæ suæ curam gerit, confiteri hæc huic qui præest, vt ab ipso per verbum Dei & consilium salubre, curetur, quo possit integra fide & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuã vitæ præmia peruenire. *Et paulò post.* Instruebat B. Petrus, actus suæ vitæ omni hora custodire, & in omni loco Deũ respicere: firmiter scire cogitationes malas cordi suo aduenientes, mox ad Christum allidere, & sacerdotibus Domini manifestare.

4 **IDEM** Constitutionũ Apostolic. Lib. 2. Cap. 37. Si de parètib; secundũ carnẽ lex Diuina inquit, Honora patrẽ tuũ & matrem tuã, vt bene tibi sit: &, Qui male dixerit patri vel matri, morte moriatur.

Nemo damnatur nisi qui pœnitentiã contempserit.

Ita procliues esse debemus ad agendam pœnitentiã, sicut ad cibum & potum.

2. Pet. 1.

Confessio facta est Sa cerdoti peritio.

Eccles. 4.

1. Ioan. 1.

Qui confessionem nihil prodesse aiunt, Deo adtradunt.

Matt. 18.

Ioan. 10.

Mat. 5.

Iacob. 5.

Confessionis necessitas et utilitas.

Matt. 3.

A. 19.

Lamech veniam obtinuit, quia spontè confessus est.

Isai. 43.

Nemo dedignetur confiteri peccata sua.

Nisi quis peccata sua confiteatur, non impetrabit remissionẽ eorum.

Confessio ante festũ Pasche.

Sacramenti pœnitentiæ materia & forma.

Confessio sacerdoti necessaria factienda.

Docebat B. Petrus confessionẽ cõtritione necessariã esse.

Exod. 10.

quátò magis de spiritualibus parétib⁹ vobis præceptū est vt eos honoretis, & diligatis tanquàm beneficos, legatosq; ad Deū, qui vos per aquam regenerauerūt, qui vos Spiritu sancto implerunt, verbo quasi lacte educauerunt, in doctrina nutriuerunt, in mandatis confirmauerunt, salutari corpore & pretioso sanguine dignos reddiderunt, à peccatis soluerunt, & sacrosanctæ Eucharistiæ participes effecerunt, diuinæ promissionis consortes cohæredesque statuerunt? Hos venerabiliter colite varijs honoribus: ij enim à Deo vitæ & mortis potestatem acceperunt in peccatoribus iudicandis, damnandisq; in mortem ignis æterni, nec non liberandis ijs, qui redeunt, & in vita illis præstanda.

Sacerdotes à peccatis absolunt.

5 **E V S E B I V S** Papa primus, Epistola. 3. ad Episcopos Thucizæ, & Campaniæ. in fine. Similiter & hæreticos omnes quicumque Dei gratia conuertuntur, & in sanctæ Trinitatis nomine credentes, Baptizati sunt, Romanæ Ecclesiæ regulam tenentes, per manus impositionem reconciliantur.

Hæretici reuertentes, per manus impositionem reconciliantur.

6 **B A S I L.** Vide sup. litera. A. auctoritate. 11. 12. & 13.

D I T E R T V L L. A duersus Marcionem, Lib. 2. Cap. 25. Inclamat Deus, Adā vbi es? Scilicet ignorans vbi esset: & causato nuditatis pudore, an de arbore gustasset, interrogat, scilicet incertus. Imò nec incertus admisi, nec ignorans loci. Enim uerò oportebat conscientia peccati delitescentem, euocatum prodire in conspectum Domini, non sola nominis inclamatione, sed cum aliqua iam tunc admisi fugillatione. Nec enim simplici modo, id est, interrogatorio sono legendum est, Vbi es Adam? Sed impresso, & incusso, & imputatio, Adam vbi es? Id est, in perditione es: id est, iam hinc non es: vt & increpandi & dolendi exitus vox sit. Cæterum qui totum orbem manu comprehendit velut nidum, cuius cœlum thronus, & terra scabellum, nimirum huius oculos aliqua paradisi portio euaserat, quominus illi vbi cun que Adam ante euocationem viseretur, tā latens, quàm de interdicta fruge sumens? Speculatorem vineæ vel horti tui, lupus aut furunculus non latet: Deum puto de sublimioribus oculatiorem aliquid subiecti præterire non posse. Stulte, qui tantum argumentum Diuinæ maiestatis & humanæ

Gen. 3. Adam vbi es? quomodo intelligendum.

Isai. 10. Isa. 66.

instructionis, nato agis. Interrogat Deus quasi incertus, & vt hinc liberi arbitrij probās hominē in causa aut negationis, aut confessionis, vt daret ei locum spontē confitendi delictum, & hoc nomine releuādi: sicut de Cain sciscitatur, vbi nā frater eius: quasi non iam vociferatum à terra sanguinem Abelis audisset: sed vt & ille haberet potestatem ex eadem arbitrij potestate spontē negandi delicti, & hoc nomine grauandi, atque ita nobis conderentur exempla confitentorum potius delictorum, quàm negandorum: vt iam tunc innotesceret Euangelica doctrina: Ex ore tuo iustificaberis, & ex ore tuo damnaberis.

Figura confessionis in Adam & Cain. Genes. 4.

Matt. 12.

2 **I D E M** Lib. de Pœnitentia, Cap. 8. 9. & 10. Tantum releuat confessio delictū, quantum dissimulatio exaggerat. Confessio enim satisfactionis consilium est, dissimulatio contumaciæ. Huius igitur pœnitentiæ secundæ & vnius, quātò in arcto negotium est, tantò operosior probatio est: vt non sola conscientia præferatur, sed aliquo etiam actu administratur. Is actus, qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur, exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidē vt ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologesis prosternendi & humiliandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordiæ illicenti.

Confessionis vilitas, necessitas & modus.

De ipso quoque habitu atque victu mandatur, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deicere, illa quæ peccauit, tristi tractatione mutare. Cæterum, pastum & potum pura nosse, non ventris, scilicet, sed animæ causa. Plerunque verò ieiunijs preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire dies noctesq; ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Hæc omnia exomologesis, vt pœnitentiam commendat, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictatione æterna supplicia non dicam frustratur, sed expūgat. Cū igitur prouoluit hominem, magis releuat: cū squalidum facit, magis mundatū reddit: cū accusat, excusat: cū condēnat, absoluit. In quantum non peper-

Pœnitentia partes.

peperceris tibi, in tātū tibi Deus, crede, paret. Plerosque tamen hoc opus, vt publicationē sui aut suffugere, aut de die in diem differre, præsumo, pudoris magis memores quàm salutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescencia sua pereunt. Intolerandum scilicet pudori, Domino offenso satisfacere, saluti productæ reformari. Næ tu verecundia bonus, ad delinquendum expandens frontem, ad deprecandum verò subducens. Ego rubōri locum non facio, cū plus de detrimento eius acquirō, cū ipse hominem quodammodo exhortatur: Ne me respexeris, dicens, pro te mihi melius est perire. Certè periculum eius tunc si fortè onerosum est, cū penes insultaturos in risiloquio consistit, vbi de alterius ruina alter attollitur, vbi prostrato superascenditur. Cæterum inter fratres atque conseruos vbi communis species, metus, gaudium, dolor, passio (quia communis Spiritus de communi Domino & Patre) quid tuos aliud, quàm te opinaris? Quid consortes casuum tuorum, vt plausores fugis? Non potest corpus de vnius membri vexatione lætum agere: condoleat vniuersum, & ad remedium conlaboret, necesse est. In vno & altero Ecclesia est, Ecclesia verò Christus. Ergo cū te ad fratrum genua protendis, Christum contrectas, Christum exoras: Æquē illi cū super te lacrymas agunt, Christus patitur, Christus Patrem deprecatur. Facile impetratur semper, quod Filius postulat. Grande planè emolumentum verecundiæ, occultatio delicti pollicetur. Videlicet si quid humanæ notitiæ subduxerimus, proinde & Deum celabimus. Adeò ne existimatio hominum & Dei conscientia comparantur? An melius est damnatum latere, quàm palam absolui? Miserum est sic ad exomologesin peruenire.

Confessio nõ refugenda.

Post Baptismum secundum subdidum est confessio.

3 **E T** Cap. 12. Si de exomologesi retractas, gehennam in corde considera, quam tibi exomologesis extinguit: & pœnæ prius magnitudinem imaginare, vt de remedij adeptione non dubites. Et mox. Igitur cū scias aduersus gehennam post prima illa intinctionis Dominicæ monumenta, esse adhuc in exomologesi secun-

da subsidia, cur salutem tuam deseris? Cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi? Mutæ quidem animæ & irracionales, medicinas sibi diuinitus attributas in tempore agnoscunt. Ceruus sagitta transfixus, vt ferrum & irreuocabiles moras eius de vulnere expellat, scit sibi dictamno medendum. Hirundo si excæcauerit pullos, nouit illos oculare rursus de sua Chelidonia. Peccator restituendo sibi institutam à Domino exomologesin sciens, præteribit illam, quæ Babylonium Regem in regna restituit? Diu enim pœnitentiam Domino immolarat, septēni squalore exomologesin operatus, vnguium, aquilinum in morem efferatione, & capilli incuria horrorem leoninum præferente. Proh malæ tractationis? Quem homines perhorrebant, Deus recipiebat. Contrā autem Ægyptius Imperator, qui populum Dei aliquando afflicto, diu Domino suo denegatum persecutus, in prælium irruit; post tot documenta plagarum, discidio maris, quod soli populo peruium licebat, reuolutis fluctibus perit. Pœnitentiam enim & ministerium eius exomologesin, abiecerat. Quid ego vltra de istis duabus humanæ salutis quasi Pharis, stili potius negotium quàm officium conscientiæ meæ curans? Peccator enim omnium notarum cū sim, nec vlli rei nisi pœnitentiæ natus, non facile possum super illa tacere, quam ipse quoq; & stirpis humanæ & offensæ in Dominum princeps Adam, exomologesi restitutus in paradysum suum, non tacet.

Exemplis horum tauri ad pœnitentiam.

Dan. 4.

Exo. 14.

Ecl. 1.

Gen. 3. Pœnitentibus Deus veniã præbet.

4 **I R E N Æ V S**, Aduersus hæreses, Lib. 3. Cap. 37. Circa Adam autem nihil tale factum est, sed omnia in contrarium. Ab altero enim seductus sub occasione immortalitatis, statim timore corripitur, & absconditur, non quasi possit effugere Deum, sed confusus, quoniam transgressus præceptū eius, indignus est venire in conspectū & colloquiū Dei. Timor autem Domini initium intelligentiæ, intellectus verò transgressionis fecit pœnitentiam, pœnitentibus autem largitur benignitatem suam Deus. Etenim per succintorium in facto ostendit suam pœnitentiam, folijs ficulneis semetipsum contegens, existentibus & alijs folijs multis, quæ minus corpus eius vexare potuissent: condignum tamen inobedienciæ amictum

fecit, conterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis impetum: quoniam indolem & puerilem amiserat lensum, & in cogitationem peiorem venerat, frænum continentia sibi, & vxori suæ circumdedit timens Deum, & aduentum eius expectans, & velut tale quid significans: Quoniam (inquit) eam quam habui à Spiritu, sanctitatis stolam amisi per inobedientiam, & nunc cognosco quoniam sim dignus tali tegumento, quod delectationem quidē nullam præstat, mordet autem & pungit corpus. Et hoc videlicet semper habuisset indumentum humilians semetipsum, nisi Dominus qui est misericors, tunicas pelliceas pro folijs ficulneis induisset eos.

5 CYPRIANVS Sermone. 5. De lapsis. Vide suprâ, litera. B. auctoritate. 2.

6 CHRYSOSTOMVS tom. 1. In Genes. Cap. 9. Homilia. 27. Niniuitæ tanta peccatorum multitudine aggrauati, quia magnam & veram poenitentiam egerunt, non indigebant ampliori quàm trium dierum tempore ad prouocandam Dei bonitatem, & vitandam, quæ aduersum se lata erat, sententiam. Et quid dico Niniuitas? Latro in cruce nec vno die opus habebat. Et quid dico die vno? Neque vna hora. Tanta est Dei erga nos misericordia. Nam vbi viderit voluntatis nostræ firmum propositum, & feruenti nos desiderio ad se accedere, non retardat nec differt: sed accelerat, suamque solitam liberalitatem exhibens, dicit, Adhuc loquente te, dicam, Ecce adsum. Ita & nos, si voluerimus in paucis diebus illis studij specimen quoddam afferre, & ieiunij subsidio non abuti, & excussa socordia continuis precibus placare Dominum, calentes profundere lacrymas, delicta nostra sedulo confiteri, & quasi medico proponere nostra vulnera, & animarum vlcera, nec non & alia, quæ à nobis exiguntur, afferre: animo inquam conteri et compungi, eleemosynam dare largam, affectiones quæ mentem nostram inturbant, refrænare, & ex anima eliminare, ita vt neque ab diuitiarum cupiditate expugnemur, neque iniurias illatas vindicare cupiamus, neque hostiliter in proximum affecti simus.

7 IDEM tomo. 4. In. 2. ad Corinth. Homilia. 4. Hæc igitur nos reputantes, neminem despiciamus vnquam, nunquam peccantes desperemus, aut contra simus incogitantes, sed affligamus animum vbi deliquimus, neque simpliciter effundamus verba. Nam & ipse noui permultos qui dicunt quidem se lugere peccata, cum interim nihil præclari faciant. Sed ieiunant quidem, asperis vestibibus induuntur: cæterum appetentiores sunt pecuniarum quàm caupones & negotiationes exercentes: magis vincuntur iracundia, quàm feræ: magisque gaudet aliorum accusationibus, quàm alij suis laudibus. Non est hæc poenitentiâ. Imago tantum est & umbra poenitentiæ, non poenitentia. De his itaque rectè dicitur: Prospicite ne vsurpemur à Satana, Nec enim illius cogitationes ignoramus. Alios enim per peccata, alios per poenitentiam perdit: rursus alios perdit dum non finit illos vllum ex poenitentia fructum capere. Etenim dum non inuenit quo pacto recta via perdat, alia ingreditur via, labores quidem intendens, fructibus autem spoliatis, eisque persuadens quasi totum rectè peregerint, vt iam reliqua negligant. Proinde ne nos ipsos temerè laceremus, paucis aduersus huiusmodi foeminas disseramus. Si quidem hic morbus præcipuè foeminarum est. Bonum quidem est, & hoc quod nunc fit ieiunium, humi cubitus, ac cinis: verum nî cætera accesserint, nulla fuerit vtilitas. Demonstravit Deus quomodo remittat peccata. Quid igitur illa relicta via, alteram vobis eligitis? Peccauerant olim Niniuitæ, eademque fecerunt quæ vos nunc facitis: sed inspiciamus quæ res illis fuerit vsui. Quemadmodum enim egrotantibus multa adhibent medici, verum qui sapit nõ eò spectat, hoc an illud fecerit qui morbo laborat, sed quid profuerit illi: sic & hic spectandû est quid iuuerit illos barbaros. Adhibuerunt ieiunium vulneribus, & acre ieiunium, humi dormiebant, sacco vestiebantur, cinerè & fletus adhibebant, vitæque mutatione. Inspiciamus igitur quid horû reddiderit illos sanos. Et quomodo, inquis, sciemus? Si ad medicum accedam, si ipsum inter rogemus. Nõ. n. celabit nos, quin potius omnino dicet. Imò ne quis percõteri opus habeat, perscripsit etiã quid illos à morbo exerit. Quid igitur est illud? Vidit (inquit)

Deus

Poenitentia
vera paries.

2. Corin. 2.

Exemplum
poenitentia
Niniuitarū,
et Davidis.

Deus quod illorum vnusquisque sese auertisset à via sua mala, ac poenitentiam egit super malis quæ dixerat se facturum illis. Non dixit, Vidit ieiunium, sacco, & cinerem: Non hæc loquor vt tollam ieiunium: absit hoc: sed hortor vt vnâ cum ieiunio, quod melius est faciatis, hoc est, vt ab omni malitia abstineamus. Peccauit & Dauid: videamus igitur & quomodo hic egerit poenitentiam. Triduum desedit in cinere. Quanquam hoc non fecit pro peccato, sed pro puero, adhuc affectu in illum ebrius. Sed peccatum alia ratione absterfit, videlicet submissione, cordis contritione, animi compunctione, denique cauendo ne in eadē relaberetur. Præterea quod iugiter memor esset sui peccati, quod grato animo ferebat quidquid incurrebat afflictionis, quod parceret ijs à quibus molestia afficiebatur, quod non solum non vlceretur insidiantes, verum etiam hoc facere volentes, vetuerit. Cum illū Semei innumeris probris aspergeret, ac dux qui præfès aderat, indignaretur: Sine (inquit) illum deuouere me, quoniam Dominus præcepit illi. Habebat enim cor contritum & humiliatum, quod maximè absterfit illius peccata. Nam hæc est confessio, hæc est poenitentia. At si ieiunantes elati simus, non solum nihil capimus vtilitatis, verum etiam damno afficimur. Submitte igitur & cor tuum, vt Deum tibi concilies. Propè est enim Dominus his qui contrito sunt corde. Nonne vides, vt qui in splendidis domibus ab honore submoti sunt, nec inferioris notæ famulis conuiciantibus respondent, sed tolerant. ob ignominiam qua sepsit illos peccatum? Itidem factu quoque: vbi quis te conuicijs incessit, ne exacerberis, sed ingemisce non ob iniuriam, sed ob peccatum quod te conijcit in ignominiam. Ingemisce cum peccas, non quod es castigandus, nam id quidem nihil est, sed quod offenderis Dominum Deum tuum vsque adeo mansuetum, qui sic te amiat, sic inhiat salutem tuam, vt & Filium tradiderit propter te. Propter hæc suspiria, idque facito iugiter. Hæc enim est confessio, non nunc quidem hilaris, postero die tristis, deinde rursus hilaris. Sed iugiter in luctu perseuerato, & in affligendo temetipsum. Beati enim, inquit, qui lugent, hoc est, qui iugiter hoc faciunt. Persisse igitur in hoc luctu, & tibi instas & conterens animam tuam, non aliter quàm

2. Reg. 12.

2. Reg. 16.

Psal. 33.

Matth. 5.

si quis lugeat legitimum ac minimè degenere filium amissum, Scindite, inquit, corda vestra, & non vestimenta vestra.

8 E T Homilia. 15. Non semper tristitia grauis res est, sed quando secundum mundum fit. Quid autem est secundum mundum? Quando contristaris propter diuitias, propter gloriam, propter mortuum: omnia hæc secundum mundum, ideò & mortem facit. Nam qui propter gloriam contristatur, inuidet, & sæpe perire cogitur: qualis erat tristitia Cain, & Esau: hanc tristitiam vocat, secundum mundum, quæ tristibus perniciofa. Etenim tristitia illa solum ad peccata vtilis est: quod hinc manifestatur. Qui pro amissis diuitijs contristatur, damnum non soluit: qui pro mortuo contristatur, iacentem non excitat: qui propter morbum contristatur, non solum non curatur, sed etiã auget morbum. Qui vero in peccatis contristatur, hic solum vtilitatis aliquid amplius à tristitia accipit: absumit enim & euanescere facit peccata. Nam quoniam ad hoc remedium confectum est, hoc loco solum valet & vtilitatem declarat.

9 C L E M E N S Alexandrinus, Lib. 4. Stromatum. Quis ergo per poenitentiam rationem, peccatricem agnoscit animam, perdet ipsam à peccato à quo est auulsa: perditam autem inueniet per obedientiam, vt quæ fidei quidem vixerit, mortua autem sit peccato. Hoc est ergo inuenire animam, nosse se ipsum. Et postea. Duo autem sunt modi eius qui ducitur poenitentia, Vnus quidem communis timor propter ea quæ facta sunt: alter autem magis proprius animæ apud seipsam verecundia ex conscientia. Et versus finem. Est autem sufficiens, vt ego quidem opinor, homini purgatio, perfecta firmaque ac stabilis poenitentia, si cum de præcedentibus nos damnauerimus actionibus, antèrui procedamus, post ea intelligentes, & mentem immersam sustollentes tam ab ijs quæ per sensum delectant, quàm prioribus delictis. Et paucis interpositis. Sciendum est autem eos qui post lauacrum in peccata incidunt, eos esse qui castigantur. Quæ enim prius facta sunt, dimissa sunt: quæ autem postea fiunt, expurgantur.

10 E T Lib. 6. Est autem duplex poenitentia, vna quidē est cõmunis propterea quod peccauerit; altera verò cum peccati natura didi-

1. Ioh. 2.

Tristitia bona et mala.

2. Corin. 7.

Poenitentia fructus & vtilitas.

Duplex poenitentia.

Poenitentia
Niniuitarū,
et Latronis.

Isai. 65.

Poenitentia
partes, con-
uictio, con-
fessio, satisfactio.

didicerit, persuadet ab ipso desistere peccato per principalem rationem. Cui est conseqvens ut non peccet.

11 **ORIGEN.** tomo. 1. In Leuiticum, Hom. 2. Vide sup. lit. A. auth. 3.

12 **IDEM** In Psalm. 37. hom. 2. Omnibus igitur flagellis emēdari, verberariq; paratus sum, & nihil horum recuso, tantum ut supplicia eterni ignis effugiā. Ego in flagella paratus sum, & dolor meus coram me est semper. Ante oculos meos habeo dolorem meum, ut futuros pœnarum dolores præsenti tibus possim doloribus compensare. Quoniam iniquitatē meam pronuncio. Pronunciationem iniquitatis, id est, confessionem peccati, frequentius diximus. Vide ergo quid edocet nos Scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinsecus. Fortassis enim sicut ij, qui habent intus inclusam escā indigestā, aut humoris vel phlegmatis stomacho grauitē & molestē immunitia, si vomuerint, releuantur: ita etiā ij qui peccauerunt, siquidem occultant & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemodum suffocātur à phlegmate vel humore peccati. Si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semetipsum & cōfiteatur, simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit causam. Tantummodò circumspecte diligentius cui debeas confiteri peccatum tuum: proba prius medicum cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente: qui condolendi & compatiendi nouerit disciplinam: ut ita demum si quid ille dixerit, qui se prius & eruditum medicum ostenderit & misericordem: si quid consilij dederit facias, & sequaris: si intellexerit & prœiuderit talem esse languorem tuum, qui in conuētū totius Ecclesiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortassis & ceteri edificari poterūt, & tu ipse facillē sanari, multa hoc deliberatione, & satis perito medici illius consilio, procurandum est.

Psal. 37.

Confessione necessariam esse docet.

Confessarius approbatus deligendus.

13 **AVGVST.** tom. 8. in Psalm. 50. Versu. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Misertus est ergo eius (scilicet adulteræ) Deus secundum magnam misericordiam suam, sicut hic rogat, sicut hic petit, sicut exclamat & dolet. Quod illi adulteræ offerentes, facere noluerunt, vulnera sua ostendēte medico cognouerunt, medicinam à medico non quæsierūt. Ita sunt multi quos peccare non pudet, agere pœnitentiam pudet. O incredibilis infania, de vulnere ipso non

Ioan. 8. Nemo erubescat agere pœnitentiam.

erubescis, de ligatura vulneris erubescis? Non ne putridum nudum, foedius & putidius est? Confuge ergo ad medicum, age pœnitentiam, dic, Iniquitatem meā ego agnosco, & peccatum meum ante me est semper. Et versu, Ecce enim veritatem dilexisti, &c. Veritatem dilexisti, id est, impunita peccata, eorū etiam quibus ignoscis, nō reliquisti. Veritatem dilexisti, sic misericordiam prærogasti, ut seruares & veritatem. Ignoscis confitenti, ignoscis, sed seipsum punienti: Ita seruetur misericordia & veritas, misericordia, quia homo liberatur: veritas, quia peccatum punitur.

Psal. 50.

Confitenti Deus ignoscit.

14 **IDEM** tomo. 4. Lib. de vera & falsa pœnitentia, Cap. 10. Quem ergo pœnitet, omnino pœniteat, & dolorē lacrymis ostendat. Repræsente vitam suam Deo per sacerdotem, præueniat iudicium Dei per confessionem. Præcepit enim Dominus mundatis ut ostenderent ora sacerdotibus: docēs corporali præsentiā confitenda peccata, nō per nuncium, nō per scriptum manifestanda. Dixit enim; Ora monstrate, & Omnes, non vnus pro omnibus. Non alium statuatis nunciū qui pro vobis offerat munus à Moyse statutum: sed qui per vos peccastis, per vos erubescatis: erubescencia enim ipsa, partē habet remissionis. Ex misericordia enim hoc præcepit Dominus, ut neminem pœniteret in occulto. In hoc enim quod per seipsum dicit sacerdoti, & erubescenciam vincit timore offensi, fit venia criminis. Fit enim per confessionem veniale, quod criminale erat in operatione.

Confessio peccatorum sacerdoti quomodo facienda. Luc. 17.

1 **CHRYSOST.** Vide sup. lit. A. autho. 6. & lit. B. auth. 4.

2 **AVGVST.** Vide sup. lit. A. auth. 8. & 10.

3 **AMBROS.** tom. 1. de Pœnitentia, Lib. 1. Cap. 2. Vide supra, litera. A. autoritate. 16.

4 **ET** Cap. 7. Vult Dominus plurimum posse discipulos suos, vult à seruis suis ea fieri in nomine suo, quæ faciebat ipse positus in terris. Denique ait, Et maiora his facietis. Dedit ut mortuos suscitarent. Et cum ipse Saulo reddere posset vsum videndi, eum tamen ad Ananiam discipulum suum misit, ut eius benedictione Saulo refunderentur oculi quos amiserat. Petrum quoque secum in mari iussit ambulare, & quia titubauit, reprehendit illico, eò quòd dona gratiarū, fidei pauxilitate minuisse. Dedit etiā discipulis, ut lux mundi essent per gratiam, qui

Ioan. 14.

Act. 9.

Matth. 14.

Matth. 9.

Ioan. 3.

qui

qui erat ipse lux mundi. Et quia descensurus esset à coelo, & in coelum ascēsurus, Eliā ad coelum leuauit, inde eum terris placito redditurus tempore. Baptizaturus quoque in Spiritu sancto & igni, per Ioannem Baptistam Sacramenta præmisit. Omnia denique donauit discipulis suis, de quibus ait, In nomine meo dæmonia eijcient, &c. Omnia ergo dedit: sed nulla in his hominis potestas est, vbi diuini muneris gratia viget. Cur ergo manus imponitis, & benedictionis opus creditis, si quis fortè reualuerit ægrotus? Cur præsumentis aliquos à colluione diaboli per vos mundari posse? Cur Baptizatis, si per hominem peccata dimitti non licet? In Baptismo utique remissio peccatorū omnium est. Quid interest, vtrum per pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum sacerdotes vindicent? Vnum in vtroq; ministerium est. Sed dices, quia in lauacro operatur mysteriorum gratia. Quid in pœnitentia? Non ne Dei nomē operatur? Quid ergo? Vbi vultis vendicatis vobis Dei gratiam, vbi vultis repudiatis? Sed hoc insolentis arrogantia, non sancti timoris est, ut fastidio vobis sint qui volunt agere pœnitentiam. Perpeti videlicet stentium lacrymas non potestis. Non ferunt oculi vestri vilia vestimentorum, illuuiem sordidatorum.

4. Reg. 2.

Matth. 3.

Matth. 16.

Contra No- manianos.

Sacerdotes ius habent remittendi peccata.

5 **SANCTVS** Diadochus Episcopus, Lib. de Perfectione spirituali, Cap. 10. (Habetur tomo. 3. Bibliothec. S. S. Patrū.) Quicumq; sanctæ cognitionis participes facti sumus, de omnibus etiam inuoluntarijs cogitationibus vanis rationē reposcemur. Annotasti (inquit Iob) si quid inuitus trāsgressus sum. Ac meritò id quidem. Etiā si quis nunquam memoriam Dei intermiserit, neque studiū mandatorum eius neglexerit, in peccatum voluntarium aut non voluntarium non decidet. Oportet igitur offerre Domino statim vehementem confessionem, etiam errorum non voluntariorum, quæ scilicet ad exercitationem regulæ consuetæ pertinet: non enim fieri potest quin homo humana committat. Confiteri, inquam, oportet donec conscientia confitētis in lacrymis charitatis, de remissione eorū plenē persuasum habeat. Si enim (inquit) confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Oportet autem attendere semper sensum confessionis, ne fortè conscientia nostra sibi mentiatur, dum satis se quis cōfessum esse Deo suspicatur. Siquidē

Confessionis necessitas.

5. Ioan. 1.

longè maius est iudicium Dei, conscientia nostra, tametsi exploratū ei sit plenissimè, nihil se sibi conscius esse, ut B. Apostolus nos docet, cum ait, Sed nec meipsum iudico, Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: Qui autem iudicat me, Dominus est. Etenim nisi, ut decet, confessi fuerimus, metum quendam latentem tempore obitus nostri in nobis reperiemus. 6 **ANASTASIVS** Episcopus Nicænus, &c. Vide sup. lit. B. auth. 8.

1. Corin. 4.

7 **HESYCHIVS** In Leuiticū, Lib. 1. Cap. 4. propē finem. Neque enim idonei sumus peccata nobis metipsis dimittere, Christus autem nobis propitiationem perficit. Vnde & eius voce sacerdotes in Ecclesiam, utpote eius officii subeuntes, ordinati sunt, quibus in persona Apostolorum dicebat, Quorum dimiseritis peccata, dimissa sunt: & quorum retinueritis, retenta sunt. Et rursus, Quæcunque solueritis super terram, soluta erunt & in coelo: & quæcunq; ligaueritis super terram, ligata erunt & in coelo.

Sacerdotibus data potestas remitti peccata.

Ioan. 10.

Matth. 16.

8 **EVSEBIVS**, &c. Vide supra, lit. C. auth. 5.

9 **ATHANASIVS** Alexandrinus Episcopus, &c. Vide supra, litera. B. autoritatē. 6.

Peccator ad confessionē accedens, nō repellendus.

1 **DIONYSIVS** Areopagita, Epistola. 8. ad Demophilum. Tu verò proci-

1. Pet. 5.

Cauendum à Nouatianis

dentem sacerdoti impium (ut ais) atque peccatorem, nescio quo pacto contra disciplinæ ordinem adstans, calce abiecisti ac repulisti. Cum ille quidem verecundè (quod oportuit) fateretur se ad peccatorū remedia quærenda venisse: neque exhorruisti insuper & sacerdotem lacerare conuitijs, miserabilem eum dicens, qui pœnitentem atque impium iustificasset. 2 **CLEMENS** Papa martyr, Epist. 1. Vide sup. lit. C. auth. 3.

3 **FABIANVS** Papa, mart. Epist. 1. (Habetur tom. 1. Conciliorum.) Insuper & illud vos scire desyderamus, quia nostris temporibus, præpedientibus quidē nostris peccatis, suadente antiquo hoste, qui semper ut leo rugiens circuit quærens quem deuoret, superuenit Nouatus ex Africa, & separauit de Ecclesia Christi Nouatianū, & quosdam alios Christi confessores, & conuertit in prauam doctrinam. A quibus vos fratres auertite, & caute ab omnibus qui alteram fidem & doctrinam tenent, quàm Apostoli & successores eorū tenuerunt & docuerūt, ne (quod absit) post eum abeūtes, in laqueū

Satanæ cadatis, & compedibus eius detineamini.

Ecll. 11. 4 ET Epist. 2. Fili (ait Salomon) priusquam interrogas, ne vituperes quæquam: & cum interrogaueris, corripe iultè: priusquam audias, ne respondeas verbum.

5 IRENÆVS Aduersus hæreses, Lib. 1. Cap. 9. Adhuc etiam & amatoria & adlectantia efficit, vt & corporibus ipsarum contumeliã inroget hic idem Marcus quibusdam mulieribus, etsi non vniuersis. Hæ sapiensimè conuersæ ad Ecclesiam Dei, confessæ sunt & secundum corpus exterminatas se ab eo velut cupidine, & inflammatas valde illum se dilexisse, vt & diaconus quidem eorum quæ sunt in Asia suscipiens eum in domum suam, inciderit in huiusmodi calamitatē. Nã cum esset vxor eius speciosa, & sententia & corpore corrupta esset à mago isto, & secuta eum esset multo tempore, post deinde cum magno labore eam fratres

conuertissent, omne tēpus in exomologesi consummauit, plangens & lamentans ob hanc, quã passa est ab hoc mago, corruptelã.

6 ORIGEN. tom. 1. In Leuit. Hom. 2. & 8. Vide sup. lit. A. auth. 3. & 4.

7 TERTULL. Lib. de Baptismo, Cap. 20. Ingressuros Baptismū, orationibus crebris, ieiunijs, & geniculationibus, & per vigilijs orare oportet, & cum confessione omnium retrò delictorū, vt exponat etiam Baptismum Ioannis, Tingebantur (inquit) confitentes delicta sua. Nobis gratulandum est si non publicè cōfitemur iniquitates aut turpitudines nostras. Simul enim & de prius sitis satisfacimus conflictatione carnis & spiritus, & subsecuturis tētationibus munimenta præstruimus.

8 IDEM Lib. de Pœnitētia. Vide sup. lit. D. auth. 1.

9 HIERONYM. In Eccle. Cap. 10. Vide sup. lit. A. auth. 18.

*Confessionis
vilitas &
exemplum.*

Marc. 3.

*Confessio
auriculæ
vis.*

L E C T I O V I I I .

DOCTOR.

ET Quod'nam est tertium pœnitentis officium?

ADOLESCENS.

Non solum vt secum ipse statuatur nunquam se peccato amplius seruiturum, sed vel sponte, vel ex sacerdotis arbitrio, bonis ac studiosis actionibus contendat, vitæ antea errata compensare.^a

DOCTOR.

Sed non'ne Deus ita omni ex parte peccata remittit, vt nulla sit opus alia satisfactione?

ADOLESCENS.

Minimè verò, b quoad rationem eius pœnæ quam vocamus temporalem: (nam æterna cum culpa remittitur) æquū est enim vt in Dei gratiã restituti, edamus fructus tum dignos nostræ pœnitentiæ, tum etiam eiusmodi quibus testemur nos Christi crucem libenter amplecti, & aduersus deprauatos animi motus indies fortiter dimicare.

DO

DOCTOR.

Atqui pro omnibus vnus Iesus abundè satisfecit.

ADOLESCENS.

Satisfecit quidem: c sed hanc tamen nobis pœnam noluit omnino, & in vniuersum remittere, nulla magis de causa quàm vtilitatis nostræ abundantioris. Nam quæ Christo innixi operamur, ea tum soluendo illi debito ac pœnæ eluendæ sunt satis, tum d idonea sunt etiam ad eius nobis gratiam magis ac magis promerendam, gloriæq; in cœlis nostræ mensuram exaugendam. e

DOCTOR.

At quæ'nam sunt præcipuæ satisfactionis huius actiones.

ADOLESCENS.

Oratio, de qua iam dictum est, ieiunium, & elemosyna.

DOCTOR.

Quid verò nomine ieiunij intelligis?

ADOLESCENS.

Non modò rectam ac bene constitutam f cibi ac potus rationem, vitiorumque omnium fugam diligentem, (id enim omnium vbique Christianorum est maximè) sed eam quoque abstinentiam quæ ex Scripturarum ac veteris Ecclesiæ præscripto, & legibus obseruatur.

DOCTOR.

Quæ porrò sunt hæ leges?

ADOLESCENS.

Vt statis diebus ieiunemus, vt semel in die vescamur, vt delectum etiam ciborum adhibeamus.

DOCTOR.

Cur non cuique potius ex arbitrio licet ieiunare?

ADO

^a Cyp. lib. 3. epist. 16. & sermo. 5. de lapsis. Chrysostr. in psal. 106. & 50. & in Isa. & ho. de Iona. & in Luc. 16. de Lazaro. & de sacer. lib. 3. & de incomprehensibili Dei natura. ho. 5. Hila. in psal. 135. & 118. Amb. de pœn. li. 1. c. 2. & li. 2. c. 2. 5. & 10. Aug. de Verb. Dom. ser. 8. & de vera & falsa pœnit. cap. 10. & de vis. mir. li. 2. c. 4. hist. Trip. lib. 9. c. 35. Basil. in reg. breui. c. 5. 10. & 288. Leo epistol. 91. Anast. Nice. hist. Eccle. lib. 11. c. 34. & lib. 12. c. 28. Concil. gene. Latera.

^b Num. 14. Exod. 32. 2. Reg. 12. 1. Cor. 10. Matt. 3. Iren. lib. 3. c. 35. Clem. mart. li. 2. Apost. Tert. de pœnit. Cyp. sermo. 5. de lapsis. Greg. Nazian. Cypil. in Leuit. & Isa Nilus etiam Basil. q. 287. & in Isa. Chrysostr. homi. 41. & 50. ad populum. Aug. in Ench. c. 67. & 70. & de Ciuit. li. 2. c. 27. Euseb. Emi. Ambr. ad Virg. lap. cap. 8.

^c Matt. 3. Rom. 7. Cyril. in Num. & Leuit. Can. Apost. 5. 2. Concil. Arel. Conc. Valen. c. 3. Concil. Aure. 3. c. 19. Theodoret. in psal. 37.

^d Ioan. 1. 1. Ioan. 2. Apocal. 5. Cypri. de passione Dom. Athan. oratione de fide. Pacianus de pœnitentia. Veteres canones de pœnitentia.

^e 4. Reg. 2. Philip. 3. 1. Cor. 10. & 5.

^f Ephes. 5. Roman. 13. 1. Pet. 2. Galat. 5. 1. Thessal. 5. 1. Iai. 58.

A D O L E S C E N S.

Propterea quòd æquum est vt ea ratio temporis in publicis ieiunijs obseruetur, quæ & in orationibus. Atqui consentaneum est etiam, vt in eo quod tantoperè laudari solet, & peccato & inquinatis adeò est vtile, is ordo retineatur, vt vnà omnes, quantum fieri potest, abstineant. Ceterum nemo non potest priuata sibi quæuis ieiunia imponere, ijs quæ lege communi cauentur, ritè obseruatis.

A V T H O R I T. S C R I P T.

N V M E R. Cap. 14. Dimitte obsecro peccatum populi tui huius, secundum multitudinem misericordiarum tuarum, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto vsq; ad locum istum. Dixitq; Dominus, Dimisi iuxta verbum tuum. Viuo ego: & implebitur gloria Domini vniuersa terra. Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto, & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ, non videbunt terram pro qua iuravi patribus eorum, nec quisquam ex illis qui detraxerit mihi, intuebitur eam.

E X O D. Cap. 32. Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum, Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominum, si quo modo quiuero eum deprecari pro scelere vestro: Reuersusq; ad Dominum, ait; Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum, feceruntq; sibi Deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respondit Dominus: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo: tu autem vade, & duc populum istum quò locutus sum tibi, Angelus meus præcedet te. Ego autem in die vitionis, visitabo & hoc peccatum eorum. Percussit ergò Dñs populum pro reatu vituli quem fecerat Aaron.

L I B. 2. Reg. Cap. 12. Et dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid, Dominus quoq; transtulit peccatum tuum, non morieris. Verùtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi morte, morietur.

P R I O R. Ad Corin. Cap. 10. Vt sup. Cap. 1. Lect. 11. lit. C.

M A T T H. Cap. 3. Progenies viperarum, quis demonstrat vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum penitentiarum. Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergò arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

C M A T T. Cap. 3. Ego quidem Baptizo vos in aqua in penitentiam: qui autem post me venturus est, (fortior me est, cuius non sum dignus calcamenta portare.) ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.

A D R O M A N. Cap. 7. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.

D I O A N. Cap. 1. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. **E** T. Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se, & ait, Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

P R I. Ioan. Cap. 2. Vt sup. Cap. 1. Lect. 8. Lit. B.

A P O C A L. Cap. 5. Vt sup. Cap. 1. Lect. 13. lit. D.

L I B. 4. Reg. Cap. 2. Tulit Elias pallium suum, & inuoluit illud, & percussit aquas, quæ diuisæ sunt in vtranq; partem. Et transierunt ambo per siccū. Cumq; transissent, Elias dixit ad Eliseum, Postula quod vis vt faciam tibi antequam tollar à te. Dixitque Eliseus, Obsecro vt fiat in me duplex spiritus tuus. Qui respondit, Rem difficilem postulasti, attamen si videris me quādo tollar à te, erit tibi quod petisti: si autē nō videris, non erit. Cumq; pergerent, & incedentes ser-

fermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrunque, & ascendit Elias per turbinem in cœlum. Eliseus autem videbat & clamabat, Pater mi, Pater mi, currus Israel & auriga eius. Et non vidit eum amplius: apprehenditq; vestimenta sua, & scidit illa in duas partes. Et leuauit pallium Eliæ quod ceciderat ei: reuersusq; stetit super ripam Iordanis, & pallio Eliæ quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt diuisæ: & dixit, Vbi est Deus Eliæ? etiā nunc. Percussitq; aquas, & diuisæ sunt huc atque illuc, & transijt Eliseus.

A D P H I L I P. Cap. 3. Vt sup. Cap. 1. Lect. 9. lit. I.

P O S T. Ad Cor. Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 2. lit. I.

E T Cap. 5. Vt sup. Cap. 1. Lect. 11. lit. E. **E** T deinde. Audentes igitur semper, & scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino, (perfidem enim ambulamus, & non per speciem) audemus autem & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentem esse ad Dñm. Et ideò contēdimus, siue absentes, siue præsentem, placere illi.

F A D E P H E S. Cap. 5. Vt sup. Cap. 3. Lect. 1. lit. B.

A D R O M. Cap. 13. Vt supra, Cap. 2. Lect. 8. lit. B.

P R I O. Petri, Cap. 2. Charissimi obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desiderijs quæ militant aduersus animam: conuersationem vestram intergentes habentes bonam, vt in eo quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

A D G A L A T. Cap. 5. Vt sup. Cap. 2. Lect. 8. lit. B.

P R I. Ad Thessalo. Cap. 5. Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt, nos autem qui diei sumus, sobrii simus.

I S A. Cap. 58. Quare ieiunauimus, & non aspexisti? Humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitorum vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare sicut vsque ad hanc diem, vt audiatur in excelso clamor vester. Nūquid

tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animā suam? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & faccum & cinerem sternere? **E** T vide sup. Cap. 2. Lect. 6. lit. H.

G Z A C H A. Cap. 7. Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens, Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: Cum ieiunaretis, & plangeretis in quinto & septimo, per hos septuaginta annos: nunquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cum comedistis & bibistis, nūquid non vobis comedistis, & vobis metipsis bibistis?

I O E L. Cap. 2. Nunc ergò, dicit Dominus, Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus & misericors est, patiens, & multæ misericordie, & præstabilis super malitia. Quis scit si conuertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificiū & libamen Domino Deo nostro? Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate cœtum, cōgregate populum, sanctificate Ecclesiam, coadunate senes, congregate paruulos & sugentes vbera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.

T O B. Cap. 12. Bona est oratio cum ieiunio & elemosyna, magis quàm thesauros auri recondere.

D A N I E L. Cap. 9. Et posui faciē meā ad Dñm Deum meum, rogare & deprecari, in ieiunijs, sacco & cinere.

L I B. 2. Paralip. Cap. 20. Iosaphat autē timore perterritus, totum se conuertit ad rogandum Dñm, & prædicauit ieiuniū vniuerso Iuda,

L I B. 2. Reg. Cap. 12. Deprecatusque est Dauid Dominum pro paruulo, & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus seorsum iacuit super terram.

I O N Æ, Cap. 3. Et peruēnit verbum ad Regem Niniuræ, & surrexit de folio suo, & abiicit vestimentum suum à se, & indutus est sacco: & sedit in cinere. Et clamauit & dixit in Ninive ex ore Regis, & principum eius, dicens, Homines, & iumenta, & boues, & pecora, nō gustent quicquā, nec pascantur, & aquam non bibant.

M A T T H. Cap. 9. Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, dicentes, Quare nos & Pharisei ieiunamus frequenter; disci-

discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij sponsi lugere quandiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.

POST. Ad Corinth. Cap.6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, &c.

PRIOR. Petri, Cap.5. Vt sup. Cap.3. Lect.8.lit. H.

AVTHORIT. PATR.

A 1 CYPRIA. Lib.3. Epist.16.ad fratres in plebe consistentes. Audio quosdam de Presbyteris nec Euangelij memores, neque qui ad nos martyres scripserint, cogitantes, nec Epō honorem sacerdotij sui & cathedræ seruantes, iam cum lapsis communicare cœpisse, offerre pro illis, & Eucharistiam dare: cum oporteat ad hæc per ordinem peruenire. Nam cum in minoribus delictis, quæ non in Deum committuntur, pœnitentia agatur iusto tempore, & exomologesis fiat inspecta vita eius qui agit pœnitentiam, nec ad communicationem venire quis possit, nisi prius illi ab Episcopo & clero, manus fuerit imposita: quanto magis his grauissimis & extremis delictis cautè omnia & moderatè secundū disciplinam Dñi obseruari oportet?

Vera pœnitentia indiget qui peccarunt.

2 IDEM, Sermone. 5.de lapsis. Vide sup.Lect.præced.lit.B. auth.2.

3 CHRYSOSTOMVS tom. 1. in Psal.106. Vide sup.Lect. præced.lit. B. auth.4.

2. Reg.23.

4 IDEM, In Psalm. 50.Hom.1. Versus finem. Allatam accipiens (David) aquam noluit bibere; sed semetipsum reprehendit, & Domino eā libauit. Non enim aqua erat, sed sanguis. Non natura sanguinis in causa erat, sed desiderium & voluntas sua. Vides iam quomodo castigatus de priori concupiscentia, postmodum cautior est factus: & qui corpus adamauerat, & ruerat, aquam desideratam, & necessariam, & fictiē, bibere noluit, & victor sui factus est? Hæc loquor propter eos qui fornicati sunt. Concupisti forsitan meretricē, & peccasti: facere quidem non debueras, sed si cupis agere pœnitentiam, quod maximè debes;

Ad veram pœnitentiā necessaria est emendatio vitæ.

quia & damnum seculi sentis, & animæ detrimentum, ne adicias peccatum super peccatum.

5 IDEM tom.1.de Verbis Isaia, Vidi Dominum, &c.Homil.4. Alij sunt termini regni, alij termini Sacerdotij: hoc regnum illo maius est. Neq; enim ex his quæ videtur hic declaratur Rex: neque è gemmis illi affixis, nec ex auro quo amictus est, debet æstimari. Ille quidē ea quæ sunt in terris, sortitus erat administrāda, cæterum Sacerdotij ius è supernis descēdit: Quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo. Regi ea quæ hic sunt, commissa sunt, mihi cœlestia: Mihi cum dico, Sacerdotem intelligo. Et mox. Regi corpora commissa sunt, Sacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, Sacerdos autem maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille necessitate, hic consilio. Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia. Ille bellum gerit cum barbaris, mihi bellum est aduersus demones. Maior hic principatus. Propterea Rex caput submittit manui sacerdotis, & vbique in veteri Scriptura, sacerdotes inungebant Reges.

Sacerdotum dignitas. Matt.8.

Sacerdotes peccata remittunt.

6 IDEM tomo.1. Homil. de Iona Propheta. Idcirco nec te terreat tuorum conscientia peccatorum, cum pœnitentia deleantur. Tunc enim grauius crimen peccatū est, cum in peccato duratur. Hoc & Paulus deflet, hoc ingemiscit, hoc luctum merito nuncupat: Ne fortè, ait, veniens ad vos, humiliet me Deus, & lugeam multos, non peccatū simpliciter, sed non pœnitentiā in turpitudine, & in immunditia quam gesserunt. Ad veram igitur pœnitentiam quid aliud nisi ieiunium necessarium est?

2. Cor. 12. Ad veram pœnitentiā requiritur cessatio à peccatis, & ieiunium.

7 IDEM tom.2.in Luc.16.de Lazaro; Hom.3.in fine. Hæc igitur omnia cum sciamus charissimi, omni sollicitudine prospiciamus nobis ipsis, & siue corripimur, gratias agamus: siue prosperitate fruimur, muniamus nos ipsos, aliorumq; supplicijs facti castigatiores per pœnitentiam, & cōpunctionem, continuamq; confessionem, & Eucharistiam: & si quid delinquimus in hac vita, deposito, summoque studio maculis omnibus animarum nostrarum absterfis, obsecramus Deum, vt omnibus hinc emigrantibus ita concedat illuc peruenire, vt non veniat in sortem diuitis, sed cum Lazaro potiatur sinu Abrahæ, inq; bonis immortalibus delitenti.

Pœnitentiā continentur compunctio et confessio.

8 ET Homil. 4. Quapropter adhortor primū

primū quod est optimum, ne vnquam omnino concipiamus in animo corruptam cupiditatem. Quod si quando conceperimus, tamen foetum intus præfocemus. Rursum, si hucusq; fuerimus negligentes, iniquitatem in opus progressam mox occidamus per confessionem, per lacrymas, per priorum commissorum accusationē. Nihil enim tam exitiale peccato, quàm peccati accusatio, condemnatioque cum pœnitentia lacrymisq; coniuncta. Cōdemnasti tuū peccatum? Deposuisti sarcinam. Quis hæc dicit? Ipse iudex Deus: Dictu peccata tua prior vt iustificēris. Et in fine. Vt igitur neque puniamur, neque pœnas demus, in suam quisque conscientiam ingrediatur, vitamque explicet: cunctisque commissis diligenter excusis, condemnet animam, quæ hæc patrauit, puniatque cogitationem, affligat crucietque suam ipsius mentem, supplicium à seipso exigat pro peccatis, per condemnationem, per diligenter actam pœnitentiam, per lacrymas, per Confessionē, per Ieiunium, per Eleemosynam, per Continētiam ac Charitatem, vt possimus omnes omni modo hic depositis peccatis, multa cum fiducia illuc proficisci: quam nobis omnibus contingat assequi gratia ac benignitate Domini nostri Iesu Christi.

Confessio et satisfactio pro peccatis.

Isai.43.

Satisfactio per lacrymas, & alias corporis castigationes.

9 IDEM tom.5.de Sacerdotio, Lib.3. Vide supra, Lectio.præceden.lit.A. auctoritate.6.

10 IDEM De Incomprehensibili Dei natura, Homil. 5. Igitur nostram seruefaciamus conscientiam, affligamus animam, torqueamus memoriam peccatorum, vt nō in angustam deducamus viam, sed vt idoneam exaudiri à Deo efficiamus, vt vigilē, sobriam, & ipsum cœlum tangentem reddamus. Et in fine. Nec mirum si casus humanos tollere vires possunt orationis, quādo & ipsam peccatorum naturam extinguūt, & compendio excidunt ac delent. Vt igitur vitam cum facilitate agamus, & quæcunque peccata contraximus, omnia reiiciamus, & fidenter ac ardentem apud Christi iudicis nostri tribunal constemus: hoc assiduè nobis ipsi medicamentum præparemus ex lacrymis, studio, sedulitate, pecunia compositum. Ita enim efficietur, vt perpetua valetudine bona fruamur, & bona illa futura obtineamus.

Ad pœnitentiā pertinet satisfactio per ieiunium & eleemosynā.

11 HILARIVS, In Psalm. 135. In eo quod ita cœptum est, Confitemini

Domino: duplicis intelligentiæ significatio defertur. Vt aut Deum in confessione laudemus, quia bonus, quia misericordia eius in secula fit: aut peccata nostra confiteamur, & ab eo indulgentia, quia bonus est, & cuius indeficiens misericordia fit. Vtrunque enim naturæ nostræ est conueniens, vt & eum ad cuius cognitionem nascimur, laudemus: & ei qui bonus est, & cuius misericordia in secula fit, confiteamur peccata sub agnitione peccati. Non enim necessaria est confessio Deo, qui nihil ignoret, vt ea quæ gesseris, confitearis. Quia porrò confessione ista Deus non eget, cuius agnitioni nihil occultum est, cuius auditui nihil inuium est, cuius virtuti nihil reliquum: extra quem, locus nullus est. Sed confessio, est rei eius quæ ignorabatur, professā cognitio, ex alterius iudicij opinione, in alterius intelligentiæ proficiens sententiam. Vtile enim sibi ac iucundum quisque esse antè existimauerat, rapere, cedere, furari, superbire, potare, luxuriari: sed vbi hæc omnia eterne damnationi obnoxia esse cognouit, cognitis his, confitetur errorem. Confessio autē erroris, confessio est desinendi. Desinendum ergo à peccato est, ob quod, peccati cœpta confessio est. Cæterum extra veniam est, quæ peccatum cognouit, nec cognitum confitetur. Confitendum autem semper est, non quod peccandum semper sit, vt semper sit confitendum, sed quia peccati veteris & antiqui, utilis sit indefessa confessio.

Confessionis utilitas est confessione à peccatis.

12 IDEM In Psalm. 118. Versu, Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, &c. Confiscius peccatorum veterum, vt historia ipsa docetur, licet toto corde se direxerit, tamē quia & peccati sui dolorē antè re ipsa iam scripserit, tunc cum Nathan Propheta arguente, crimen suum recognouit & fleuit, nunc quoq; non desinit veræ pœnitentiæ lacrymis, facti veteris crimen abluere, dicēs: Exitus aquarū, &c. Hæc enim pœnitentiæ vox est lacrymis orare, lacrymis ingemiscere, & per hanc confidentiā dicere: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Hæc venia peccati est, fonte fletuum flere, & largo lacrymarum imbri madefieri. Sed secundū rationem tēporis & fidei etiam immobilis firmitatem, dicti quoque sui temperauit modum, De præterito enim dixit: Quia nō

Psal. 118.

Pœnitentiā vera, satisfactioem exigit.

Psal.6.

seruauerunt legem tuam. Confessio quidē criminis semper in tempore est, quia oporteat peccati pœnitentiam non desinere. Finis enim peccati, interioris est tēporis, quia vera peccati confessio est, sine intermissione temporis pœnitere. Peccati verò pœnitentia est, ab eo quod pœnitendum intellexeris, destitisse. Atque ob id propheta, nec confitendum peccatum definit, & peccatū ex præterito confitetur.

Vera pœnitentia est peccata confiteri, & ab ijs desistere.

Pro modo culpa sit & satisfactio per fletum.

Sacerdotes peccata dimittunt.

Qui agit pœnitentiam, emendet se, & satisfaciatur pro peccatis.

Hiere. 3. 1.

Facilius est innocentiam seruare, quam veram agere pœnitentiam.

Vera pœnitentia multam satisfactionem requirit.

Confessio vtilis est peccatoris iussione. Matth. 11.

13 **A M B R O S.** tomo. 1. de Pœnitentia, Lib. 1. Cap. 2. Qui culpam exaggerauerit, exaggeret etiam pœnitentiam. Maiora enim crimina, maioribus abluuntur fletibus.

14 **E T** Lib. 2. Cap. 2. Similiter impossibile videbatur, per pœnitentiam peccata dimitti. Cōcessit hoc Christus Apostolis suis, quod ab Apostolis ad sacerdotum officia transmissum est.

15 **E T** Cap. 5. Qui enim agit pœnitentiam, nō solum diluere lacrymis debet peccatum suum, sed etiam emendationibus factis operire & tegere delicta superiora, vt non ei imputetur peccatum. Ergo tegamus lapsus nostros posterioribus factis, mundemus fletibus, vt audiat nos Dominus Deus noster, ingemiscētes, sicut audiuit lacrymantem Effrem, quemadmodum scriptum est, dicente Deo: Audiens audiui Effrem lacrymantem.

16 **E T** Cap. 10. Facilius inueni qui innocentiam seruauerint, quam qui congruē egerint pœnitentiam. An quisquam illam pœnitentiam putat, vbi acquirendæ ambitio dignitatis, vbi vini effusio, vbi ipsius copulæ cōiugalibus vsus? Renunciādū seculo est, somno ipsi minus indulgendum quam natura postulat: interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspirijs, sequestrandus orationibus, viuēdum ita vt vitali huic moriamur vsui, seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur.

17 **A V G V S T I N V S** tom. 10. de Verbis Domini, Serm. 8. Mox vt verbum sonauit lectoris, secutus est etiam sonus tusionis pectoris vestri, audito scilicet quod Dominus ait, Confiteor tibi Pater. In hoc ipso quod sonauit, Confiteor, pectora vestra tutudistis. Tundere autem pectus quid est, nisi arguere quod latet in pectore, & euidēti pulsu occultum castigare peccatū? Quare hoc fecistis, nisi quia audistis, Confiteor tibi Pater? Confiteor audistis, qui confitetur

nō attēdistis. Nunc ergo aduertite. Si, Cōfiteor, Christus dixit, a quo est longē omne peccatum, nō solius est peccatoris sed etiā laudatoris. Cōfitemur ergo, siue laudantes Deū, siue accusantes nos ipsos. Pia est vtraque cōfessio, siue cū te reprehēdis qui nō es sine peccato: siue cū illū laudas, qui nō potest habere peccatū. Si autem bene cogitemus, reprehensio tua, laus ipsius est. *Et vī de sup. Lect. preced. lit. A. auth. 10.*

18 **I D E M** tom. 4. Lib. de Vera & falsa pœnitentia, Cap. 10. *Vide supra, Lectione precedenti, litera. D. autoritate. 13. Et deinde.* Multum satisfactionis obtulit, qui erubescētiæ dominans, nihil eorum quæ commisit, nuncio Dei denegauit. Deus enim misericors & iustus est, sicut conseruat misericordiam in iustitia, ita & iustitiā in misericordia. Opus enim est misericordiæ, peccanti peccata dimittere. Sed oportet vt iustus misereatur iustē. Oportet enim vt nō solum quid, sed in quo doleat, consideret: si dignus est, non dico iustitia, sed misericordia. Iustitia enim sola damnat, sed dignus misericordia est qui spiritali labore petit gratiam. Laborat enim mens patienti erubescētiæ. Et quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia.

Pœnitentiam agenti opus est satisfactio.

19 **I D E M** tom. 9. de Visitatione infirmorum, Lib. 2. Cap. 4. Sunt quidam qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli Deo, cui nihil occultum est, quem nullius latet conscientia, sua confiteantur crimina. Nolunt enim, aut erubescunt, siue dedignantur ostendere se sacerdotibus, quos tamen inter lepram & leprā discernere per legislatorem constituit Dominus. Sed nolo vt ipsa dccipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram Domini vicario, tabescens præ rubore, vel ceruicosus præ indignatione. Nā ipsius humiliter subeundū est iudiciū, quæ Dominus sibi nō dedignatur vicariū. Ergo ad te venire roges sacerdotem, & fac ipsum conscientiarum tuarum penitus participē. Non seducat te somniantiu illa superstitio, quæ in visitando confirmat, quia saluat, sacerdote inconsulto, ad Deum peccatorum confessio. Nos autem non abnegamus quin sit ad Deum frequenter referenda confessio peccatorum. Beatus enim *Psal. 136.* qui tenebit & allidet paruulos, vel maximos, suos, ad petrā. Petra autē Christus est. *1. Cor. 10.*

Non saluat confessio facta Deo, nisi etiam sacerdoti fiat.

Sed

Sed testamur, & testatur illud sana doctrina, ne tibi applaudentium faueas auribus, quoniam prius eges sacerdotis, qui mediator sit ad Deum tuum, salubri iudicio. Alioquin & sub Lege & Gratia: Ite & ostēdit e vos sacerdotibus: responsum diuinum, quomodō consummaretur? Confitemini alterutrum peccata vestra: quomodō compleretur? Ergo cicatricum tuarum arbiter Dei vice, dominus adhibeatur presbyter, & reuela ei vias tuas, & ipse tibi exhibebit antidotum reconciliationis.

Luc. 17.

Iacob. 5.

20 **H I S T O R I A** Tripartita, Lib. 9. Cap. 35. Quoniam omnino non peccare, diuinum & vltra humanam naturam esse cognoscutur, peccantibus autē & pœnitentiam agentibus veniam Deus dari præcepit: qui verò confiteri refugium, maius peccatorum onus acquirunt: propterea vltimum est antiquis Pontificibus, vt velut in theatro sub testimonio ecclesiastici populi, delicta pandantur. Et ad hanc rem presbyterum bonæ conuersationis, seruātemque secretum, ac sapientem virum statuerunt: ad quem accedentes hi qui deliquerant, delicta propria fatebantur. At ille secundum vniuersiusq; culpam, indicebat & multam. Quod etiam hactenus diligenter in Occidentalibus seruatur Ecclesijs, & maximē apud Romam, vbi etiam locus est certus pœnitentium. Stant enim rei, & velut in lamentationibus constituti. Cū enim sacra celebratio fuerit adimpleta, illi communionem non percipientes, cum gemitu & lamentatione se ipsos in terram prosternunt. Ad quos concurrēs Episcopus, & ipse cū lacrymis & gemitu spiritali prosternitur & omnis Ecclesię plebs fletibus inundatur. Post hoc autem prior surgit Episcopus, & eleuat iacentes è terra. Tūm competenter pro pœnitentibus facta oratione, dimittit omnes. At illi afflictionibus sponte vacantes, aut ieiunijs, aut abstinentia lauacri, aut suspensione ciborum, aut alijs rebus quæ iubentur, spectant commune tempus quod decernit Episcopus. Constituto verò tempore, velut quoddā debitum exoluentes, afflictione de peccato curati, cum populo communionem participātur: Hæc ergo antiquitus Romani Pōtifices vsq; ad nostrum conseruarunt tēpus.

Qui confite ri recusant, maius peccatum committunt.

Confessio secreta.

Pœnitentia publicè vsq;.

Pœnitentia comes est satisfactio per ieiunium, &c.

21 **B A S I L.** In regulis breuioribus, quæst. 5. *Interrogatio.* Quomodō debet aliquis pœnitentiam agere de singulis peccatis, & cuiusmodi fructus ostendere dignos

pœnitentiæ? *Responsio.* Nimirum, si similem illius animum induerit, qui dixit, Iniquitatē odio habui, & abominatus sum; & ea præstiterit quæ scripta sunt in sexto psalmo, & alijs plerisque: & ea fecerit quæ pro alio qui peccauerat facta ab ijs fuisse, Apostolus testatur, qui secundum Deum contristati fuerant. Ecce enim (inquit) hoc ipsum secundum Deum contristatos esse vos, quantam in vobis operatum est sollicitudinem, sed defensionē, sed indignationē, sed timorē, sed defyderium, sed æmulationē, sed vindictā. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Et si, vt Zachęus, cōmissa peccata contrarijs rectē factis multis compensent.

2. Cor. 7. Agens pœnitentiā pro peccatis satis facit.

Luc. 19.

22 **E T** Quæstio. 10. *Interrogatio.* Anima quæ in multis peccatis miserē volutata fuerit, quo timore, & quibus lacrymis recedere debet à peccatis, & qua spe, qua ue afflictione accedere ad Deum? *Responsio.* Primum quidem ea malè antè actam vitam suam odisse debet, eiusq; memoriam abhorere ac detestari. Scriptum est enim, Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: Legem autē tuam dilexi. Deinde etiam timoris quidem magistram sibi addiscere cōminationem æterni iudicij, supplicijq; lacrymarum autem locum agnoscere, locum pœnitentiæ opportunum, eo modo quo docuit Dauid in sexto psalmo.

Pœnitentiā, multadecet.

Psal. 118.

23 **E T** Quæst. 288. *Vide sup. Lect. preced. lit. A. auth. 13.*
24 **L E O** Magnus, Epist. 91. ad Theodorū Foroiuliensem Episcopū. Sed vt quoquomodo instruat ambiguitas consulentis, quid de pœnitentium statu Ecclesiastica habeat regula, non tacebo. Multiplex misericordia Dei ita lapsibus subuenit humanis, vt non solum per Baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ, vt qui regenerationis donū violassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent: sic diuinæ bonitatis præsidijs ordinatis, vt indulgentia Dei, nisi supplicationibus sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominū, homo Christus Iesus, hæc Prepositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & cōfiteantur satisfactio nē pœnitentiæ darēt, & eādē salubri satisfactio nē purgatos, ad cōmunionē Sacramentorū per ianuam recōmunionis admitterent. Cui vtique operi ipse Saluator interuenit, nec ynquam ab his abest, quæ ministris suis

Sacerdotibus data est à Christo potestas, vt per confessionē & satisfactio nē peccata dimittant.

Matth. 28. exequenda commisit: dicens, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: vt si quid per seruitutem nostram bono ordine, & gratulando impletur affectu, non ambigamus per Spiritum sanctum nobis fuisse donatum. Si autem aliquis eorum pro quibus Domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo, à munere indulgentiæ præsentis exciderit, & priusquam ad constituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit. Nec necesse est nobis eorum, qui sic obierint, merita actusque discutere, cum Dominus Deus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendere, quod sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ iustitiæ referuauerit: ita potestatem suam timeri volens, vt hic terror omnibus prosit, & quod quibusdam tepidis aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multum enim vtile ac necessarium est, vt peccatorum reatus ante vltimum diæ sacerdotali supplicatione soluantur. His autem qui in tempore necessitatis, & in periculi vrgentis instantia, præsidium poenitentiae & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicens, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiae Dei, nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera confessio: dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas prior, vt iustificeris. Et iterum, Quia apud Dominum misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. In dispensandis itaque Dei donis, non debemus esse difficiles, nec accusantiu se lacrymas gemitusque negligere, cum ipsam poenitentiam ex Dei credamus inspiratione conceptam, dicente Apostolo, Ne forte det illis Deus poenitentiam, vt resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Vnde oportet vnquamque Christianu conscientiae suæ habere iudicium, ne conuerti ad Deum de die in diem differat, ne cum satisfactionis sibi tempus in fine vitæ constituit, quia periculosè hac se conditione fragilitas & ignorantia humana concludit, ad paucarum horarum se referuet incertum: & cum possit pleniori satisfactione indulgentiam promereri, illius temporis angustias eligat, quo vix inueniat spatium aut confessio poenitentis, vel reconciliatio sacerdotis.

Confessio perutilis ante diem vltimum.

Exech. 33. Ier. 43.

Psal. 119.

1. Tim. 2.

Non differenda poenitentia vsq, ad mortem.

Verum (vt dixi) etiam talium necessitati ita auxiliandum est, vt nec actio illis poenitentiae, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso vocis officio per indicium integri sensus quærare comprobetur. Quod si aliqua vi egritudinis ita fuerint aggrauati, vt quod paulo antè poscebant, sub præsentia sacerdotis significare non valeant: testimonia eis fidelium circumstantiu prodesset debent, vt simul & poenitentiae & reconciliationis beneficium consequantur: seruata tamen regula canonum paternorum circa eorum personas qui in Deum, à fide discedendo, peccarunt.

25 ANASTASIVS Episcopus Nicenus, &c. Vide sup. Lectione præcedenti litera. B. authorit. 8.

26 NICEPHORVS Callistus, Ecclesiasticæ Hist. Lib. 11. Cap. 34. Porro Diocoro centum erant sectatores. Et cum presbyter, & Sacramentorum obeundorum minister esset, multam & exactam curam in diuinarum rerum dispensationem impendit, disquisitione maxima, eos qui ad mysteria percipienda adirent, explorans. Vt namque mens antea repurgaretur, cohortabatur, & conscientiam, ne quid patratorum malorum haberet, scrutabatur: Erat præterea tum alius quoque, hoc etiam longe diligentior, nomine Eulogius, qui tanta dicitur prouidentia seu præcognitione, acrimonia mentis colligans, in eis qui ad diuina accederent mysteria usus esse, vt non tantum quæ manifestò admissa essent peccata argueret, sed etiam quæ in cuiusque cordis recessu latere, aperte perspiceret. Itaque eos qui mali quidquam perpetrassent, aut de re quapiam vitiose essent affecti, à communione arcebat, delicta eorum proferens. Quod si iidem poenitentia vsi, pro eo atque conuenit, se purgassent, rursus admittentur.

27 ET Lib. 12. Cap. 28. Quandoquidem nihil peccati admittere, non humanæ, sed diuinæ & immortalis naturæ proprium est: nos autem per transgressionem semel peccandi hæreditatè adiuiumus, delictorum Deus veniam eis concedere iussit, qui legitima & conuenienti poenitentia vsi, deinceps si mul peccatum & auersantur & confitentur. Graue autem Episcopi, qui proximè post Christum fuere, visum est, in media plebe velut in theatro noxam confiteri. Quapropter ex presbyteris vnū delegere, qui probata vita esset, & simul taciturnus, & prudens, apud quem per poenitentiam resipiscetes commissa sua proferrent. Proinde factum, vt huic seorsim,

Poenitentia postulantibus etiam per signa, absoluede sunt, licet loqui non possint.

Magna anima purgatione eget accedens ad Eucharistiã.

huic seorsim, quæ mala egissent, propalarer, atque ille peccatorum confessione audita, cum quid facto opus esset, & quomodo crimenuere conueniret, multa imposita, ostendisset, permittebat vt qui peccatum admisissent, ipsi à se peccati lumerent poenas. Apud Nouatianos huius rei nulla cura est. Quinetiam ritus iste propter eos institutus esse dicitur, cum communicare illi cum eis nollent, qui sub Decij persecutione fidem abnegarant, & postea resipiscences ad eam redierant. Nam eius temporis Episcopi, Nouati resistentes dogmati, Ecclesiasticum canonem sequuti, in Ecclesia qualibet presbyterum poenitentiarum constituerunt, vt ab hoc, qui post Baptismum peccarent, crimina sua confessi, absolutionem eorum obtinerent. Canon iste longo tempore in alijs quoque seculis est seruatus. In Occidentalibus vero Ecclesijs ad hunc vsque diem obtinet, atque in Romana maximè, vbi quoque certus est poenitentium locus. Stant illi, perinde atque iudicio damnati essent, vultu demisso, admodum lugentes. Re autem diuina peracta, illi quidem ea sacra non percipiunt, quæ eis percipere fas est qui sacris sunt operati. Cum eiulatu autem & luctu multo se ad pedes eius qui re diuinam fecit, præcipitant. Directus deinde qui tum ministerium ceremoniarum eius sortitus est, ad eos accurrit, atque itidem collacrymas se humi sternit. Tum reliqua Ecclesiæ multitudo circumstantes, & ipsa flens, atque lamentans lacrymis repletur. Postea primus exurgit seu presbyter, seu Episcopus, & illos ita iacentes surgere iubet: & per orationem, ea quæ poenitentibus conueniunt, precatus, vbi & audiuit & dixit quæ opus est, eos amittit. Atque illi pro se quisque segregati suo loco, pro eo atque eis iniunctum est, se macerant vel ieiunijs, vel vigilijs, frequentibusque precibus, & resipiscencia, vel illuue, & deliciarum abstinentia, vel alijs etiam modis, constitutum sibi ab Episcopo tempus quilibet expectans. Atque vbi ad hunc modum alacritate libenti debitum persoluit, à crimine absoluitur, & simul cum alijs in Ecclesia eodem iure, & communione eadem, conuentus frequentat. Hunc ritum inde ab initio ad hoc vsque tempus Romani Episcopi habere, qui ab eis inde ad Ecclesias alias omnes peruenerit, præterquam ad Nouatianos, qui poenitentiam etiam prorsus non receperunt.

28 CONCILIVM Lateranense Generale sub Innocentio. 3. Cap. 21. Omnis

Confessione huic seorsim, quæ mala egissent, propalarer, atque ille peccatorum confessione audita, cum quid facto opus esset, & quomodo crimenuere conueniret, multa imposita, ostendisset, permittebat vt qui peccatum admisissent, ipsi à se peccati lumerent poenas.

Sacerdos poenitentiarum in qualibet Ecclesia.

Publica poenitentia vsus

Poenitentia agentes, ieiunijs ac vigilijs, & alijs operibus satisfaciunt.

utriusque sexus Christi fidelis, postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter saltem semel in anno, proprio sacerdoti, & iniunctam sibi poenitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reuerenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ sacramentum: nisi fortè de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinentum: alioquin, & viuens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Vnde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesijs publicetur, ne quisquam ignorantia cæcitate, vel ameno excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit, iusta de causa, sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat à proprio sacerdote, cum aliter ille ipsum non possit soluere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, vt more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus fauciati, diligenter inquirens, & peccatorum circumstantias, & peccati: per quas prudenter intelligat quale illi consilium debeat exhibere, & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis vtendo ad sanandum ægrotum. Caueat autem omnino ne verbo, vel signo, vel alio quouis modo, prodat aliquatenus peccatorem, sed si prudentiori consilio indigerit, illud absque vlla expressione personæ, cautè requirat. Quoniam qui peccatum in poenitentiali iudicio sibi detectum, præsumpsit reuelare, non solum à sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agenda perpetuam poenitentiam in arctum monasterium detrudendum.

IRENEVS aduersus hæreses, Lib. 3. Cap. 35. Omnis autem maledictio decurrit in serpentem qui seduxerat eos. Et dixit (inquit) Deus serpenti: Quoniam fecisti hoc, maledictus tu ab omnibus peccatoribus, & ab omnibus bestijs terræ. Hoc idem autem & Dominus in Euangelio his qui à sinistris inueniuntur, ait: Abite maledicti in ignem æternum, quem præparauit Pater meus diabolo & angelis eius: significans quoniam non homini principaliter præparatus est æternus ignis, sed ei qui seduxit & offendere fecit hominem: ei, inquam, qui princeps apostasiæ est, principi abcessionis, & his angelis qui apostatæ facti sunt cum eo: quem quidem iuste percipient etiam hi qui similiter vt illi sine poenitentia,

Pp 3 & sine

Confessio semel in anno facienda est proprio sacerdoti.

Communio sumenda in Pascha.

Confessarius quid agere debeat.

Confessionis secretum.

Matth. 25. Ignis æternus præparatus est diabolo parato, non homini.

& sine regressu, in malitiæ perseuerant operibus.

2 CLEMENS Papa martyr, Constitutionum Apostolicarum, Lib.2. Cap.19. Cum aliquem peccauisse cognoueris, exacerbatu iube eum foras eijci: & exeunte illo, exacerbentur diaconi, ac quæsitum detineant extra Ecclesiam, ingressiq; pro eo te rogent. Etenim pro peccatoribus Saluator Patrē rogauit, vt in Euangelio est scriptum: Pater dimitte eis: nō enim sciunt quid faciunt. Tunc tu iubebis illum intrare, & expendens an pœniteat, & dignus sit qui in Ecclesiam omnino recipiatur, afflictum illum diebus ieiuniorum, pro ratione peccati, hebdomadas duas, vel tres, vel quinque, vel septem, dimitte, dicens ei quæcunque conueniunt ad peccatorem corripiendum, & increpatū doce & admone, vt maneat apud se, & humiliter se gerat, rogetque Deum vt sit sibi benignus, & dicat: Si iniquitates obseraueris Domine, Domine quis sustinebit? Quoniam apud te est propitiatio. Nam quiddā huiusmodi innuit illud quod in Genesi dictū est Cain, Peccasti: Quiesce: Hoc est, ne addas. Nam quod eum qui deliquit, oportet proprii debiti pudore affici, satis demōstrat sermo Moysi pro Maria dictus, quando rogabat vt ei peccatum remitteretur. Ait enim Deus Moysi: Si pater eius spuisset in faciem illis, non'ne verecundia affecta esset? Septem dies eijciatur extra castra, & postea ingrediatur. Idem nos facere debemus, & eos qui se peccatorum pœnitentia peracta, recipere tāquā patres filios.

Luc. 23.

Penitentia publica significatio.

Psal. 129.

Gen. 4.

Culpa dimissa, etiam peccata subeunda est. Num. 12.

Satisfactio necessaria pro peccatis.

Confessio est medicina peccati

Veræ penitentia partes. Psal. 6.

3 TERTULLI. Lib de Pœnitentia. Vide sup. Lect. præced. lit. D. auth. 1.

4 CYPRIANVS ferm. 5. de lapsis. Vide supra, Lectiōne præceden. litera. B. authorit. 4.

5 GREGOR. Nazianzenus, Oratione. 15. In plagam grandinis. Magna vitij medicina est confessio, & peccati fuga.

6 ET Oratione. 39. In sancta lumina: Quintum locum tenet lacrymarum Baptismus, verūm asperior est, & laboriosior, quo perfunditur ille qui per singulas noctes lectum suum ac stratum lacrymis lauat, cui ipse quoque vitij cicatrices fœtent, qui luggens & contristatus graditur, qui Manassis resipiscentiā, ac Niniuitarum humilitatem, misericordiam à Deo consequutā, imitatur.

Qui publicani verbis in templo vitur, ac supra insolentem & superbum Phariseum iustificatur. Qui deniq; Cananeus more deprimitur, & misericordiam implorat, ac micam poscit, hoc est, canis vehemēti fame correpti, pabulum.

Luc. 18. Matth. 15.

7 IDEM Oratione. 40. In sanctum Baptisma. Graue est, leuioris medicamenti loco, difficiliorem acerbiorēq; curatiōnem adhibere, ac proiecta miserationis gratia, supplicij seipsum obnoxium reddere, atque admissa peccata correctione vitæ compensare. Quantam enim lacrymarum vim impendemus, vt ea cum Baptismi fonte ex æquari possit? Quis autem nobis spondere, ac certo polliceri queat, fore vt mors cu rationem expectet, ac non potius adhuc ere alieno pressos, atque ignis illius ardore opus habentes, tribunal illud suscipiat? Tu quidem fortasse bone & humane agricola Dominum supplex rogabis, vt ficulneæ adhuc parcat, nec eam sterilitatis accusatā, adhuc succidat: verūm tibi permittat, vt stercora vndique iniicias, hoc est, lacrymas, gemitus, preces, humiles decubitus, peruigilia, animæ & corporis afflictionē & oppressiōnē, ac deniq; correctionem eam, quæ in peccati confessione, vitæq; sordibus & squalore consistit: at incertum est, eod'ne adduci poterit Dñs vt illi parcat, vtpote etiam locū occupanti, cum interim alius misericordia egeat, atque ob clementiam, qua cum illo agi videt, deterior efficiatur. Et longè post.

Admissa peccata, correctione vitæ compensantur.

Luc. 13.

Satisfactio per corporis afflictiones.

Confessionis utilitas.

Satisfactio necessaria.

Ex quo die per Baptismum immutaris, veteres omnes notæ cesserunt: Vni eidemque omnibus formæ Christus impositus est. Ne peccatum tuū confiteri grauēris, sciens quo pacto Ioannes Baptizauerit: vt per huius vitæ pudorem, futuri seculi pudorem ignominiamq; fugias, (nam hoc quoque sempiterni illius supplicij pars est) ac perspicuum facias, te seriō atque ex animo peccatum odisse, dum illud tāquā contumelia dignū traducis, ac velut ludibrio exponis, de eoq; triumphum agis. Et post pauca. Quid enim tibi profuerit ita peccati veniam impetrasse, vt tamen ei quæ læseris, damnum non faciat?

8 CYRILLVS Alexandrinus in Leuit. Lib. 5. Vide quā multa misericordia & benignitas Dei est: vt vbi holocaustum iugulatur illud quod soli Deo offertur, ibi etiam hostia, quæ pro peccato est, immolari iubeatur: vt scilicet intelligat se, qui peccauit, & pœniteat conuersus ad

Domi-

Dominum, & contribulati spiritus hostiā iugulat, in loco iam sancto stare, & sociari ijs qui pertinent ad Deum. Ibi ergo immolatur hostia pro peccato, vbi & holocaustū. 9 ET Lib. 14. in fine. Paulus Apostolus dicit de eo qui peccauerat: Quem tradidi Satanæ in interitum carnis, hoc est, morti. Multos autem sequi fructus mortis huius, ostendit in sequentibus, dicens: Vt spiritus saluus fiat in die Domini nostri Iesu Christi. Vides ergo quomodo apertè Apostolus vtilitatē mortis huius exposuit, cum eum, dicit, tradidi in interitum carnis, hoc est, in afflictionem corporis, quæ solet à pœnitentibus expendi. Eumque carnis interitum nominauit, qui tamen carnis interitus vitam spiritui conferat. Vnde & nunc, si quis nostrū recordatur in semetipso alicuius peccati conscientiam, si quis se obnoxium nouit esse delicto, confugiat ad pœnitentiā, & spontaneum suscipiat carnis interitum, vt expurgatus in præsentī vita spiritus noster, mundus & purus pergat ad Christū Dominum nostrum.

Per penitentiam & contritionē ad Deum peruenimus. 1. Cor. 5.

Penitentia veram comitatur corporis afflictio.

Penitentia iugenda est oratio, et lacryma.

Multis modis oportet Deo satisfacere.

Qui peccauit, satisfactione et penitentia eget.

10 IDEM In Isaiam, Lib. 1. Cap. 5. Oratione. 4. Quocirca cum Deū offensum esse intelligimus, confestim duci pœnitentia oportet, & precibus assiduis illum mitigare potius, non commotum iam irritare, nec comminantem contemnere. Est enim lenis, & multum misericors, auferens iniquitates, & conuiuens ad iniustitias, & paucis quandoque lacrymulis peccantium, ad placabilitatem serenitatemq; sibi gratissimam traducitur.

11 ET Cap. 9. Oratione. 6. Incensa est ciuitas Samaritanorum in qua habitauit Israel, id est, decem tribus, & funditus perijt. Erat porrò sapientiæ, credo, vt deinde considerarent hi, qui in ea relictī erant, Deum offendere, esse verè grauissimum: dein hoc cognito & perspecto, placare offensum omnino oportere, & mutationibus in melius, & omni genere officiorum ac diligentia, quasi emollire ac mitigare.

12 SANCTVS Nilus, Lib. de Oratione, Cap. 139. (Habetur tomo. 3. Bibliotheca SS. Patrum.) Mens quæ est irretita peccatis, & Deum irritat, audet tamen impudenter ad cognitionem rerum diuinarum se prouehere, aut etiam ad orationem spiritualem ascendere, irrogetur ei Apostolica multa, quia non licet ei nudo & aperto capite orare.

13 IDEM in Institutione ad monachos.

Ab æterno igne non liberabit te fides, nec Baptisma, sine iustitiæ operibus.

14 ET Oratione. 8. De superbia. Ieiunia sint arma tua, preces propugnacula, balneum lacrymarum. Omnia peccata tua cum gemitu recordare: sic enim assiduè animus pungitur, & mordetur.

15 BASILIVS in regulis breuioribus, quæst. 287. Interrogatio. Qui sunt fructus digni pœnitentiæ? Responso. Opera iustitiæ peccato contraria: cuiusmodi fructus ferre debet qui pœnitentiam agit, dicto illi obtemperans: In omni opere bono fructificant es.

16 IDEM In Isai. Cap. 3. Popule meus, exactores vestri, deuorāt vos, &c. Vox hæc est adhortantis populum, & eius qui malè affectis cōdolescit. Populus, inquam, meus, priusquam alligassent iustum, priusquam essent deprecati, & reiecissent vtilem eius præsentiam. Quid modò passi estis? Multis nunc debitis estis oppignorati, idcirco traditi estis in manus exigentium à vobis debita, qui non inuentis apud vos manipulis spicilegis, non itē copiosa vberitate fructuū, demerunt qualescunq; culmos, ac viles & contractos fructus animarum vestrarū colligunt. Tales proinde sumus, qui pusillanimes in agenda pœnitentia, abiectè & sine fructu desidemus. Quod enim seminat homo, hoc & metet. Quisquis igitur cū digna & laudabili pœnitentia eleemosynam opulenter, nō sordidè, seminat in spiritu, viscera item pietatis, obsecrationem, iustitiam, lacrymarum assiduitatem, sic seminans in lacrymis, in exultatione metet, secum auferēs manipulos pœnitentiæ, ita vt suo exactori vniuersum exoluat debitum. Ille verò quæ pœnitent malè prius commissorum, si exigua quædam seminat in eleemosyna, in oratione, is nutriens vacuam fructu stipulam, ne hanc quidem retinere permittetur ab exactore.

17 ET In Cap. 13. Ex quo interminatur Dominus se esse venturum ad disperdendum vniuersum orbem, eam ob rem ordine præstituta sunt vlulatus, & lamentum, vt hoc vtroque veluti sequestri exoretur, & placabilis fiat, seque auocet ab vltione intentata in peccatores. Solet enim vtrunque hoc efficere clemētissimus hominum amator, interminatur quæ terrorem incutiant, nec alioqui, quæ se facturum fuerat commi-

Opera iustitiæ necessaria.

Ieiunium, oratio, & lacryma.

Penitens edat fructus dignos penitentia.

Colossen. 1.

Isai. 3.

Penitentia inutilis, quæ.

Galat. 6.

Penitentia que comitatur debent. Psal. 125.

Penitentia veræ, que comites.

plangite peccata, ne quando predictam inter-
necionem contingat vos perpeti. An
non requirebat Deus poenitentiam pecca-
toris? Ut quid in Ninive predicata est post
tres dies futura perditio ciuitatis? Sed mox
visa eorum contritione, a preconcepta ira
se contraxit misericors, eamque velut nubem
dispulit.

18 CHRYSOSTOMVS tom.5.
ad populum Antiochenum, Hom.41. Vis
autem perfectam discere poenitentiam? Au-
di post negationem Petri poenitudinem. Nar-
rans enim quae gesta sunt ab eo nobis Euan-
gelista, dicit, Egressus fleuit amarum. Propte-
rea dimissum est ei tale peccatum, quonia
quemadmodum oportebat, poenitentiam
egit. Et mox. Quoniam enim par erat eum
altum sapere, sibi conscius quod plus alijs
Christum diligeret, propterea fleuit amarum,
& caetera quae fletum consequuntur, similia
fecit. Quid enim fecit? Innumeris semetip-
sum pothae periculis obiecit, per multa
suam ostendens fortitudinem & animi con-
stantiam. Et in fine. Omnia quae faciamus,
vt vita nobis munda, & optima conuersatio,
nec a principio vllam admittamus maculam:
sin autem minus, post maculam saltem ne
dormiamus, sed semper maculam abluentes,
mundi permaneamus, per poenitentiam, per
lacrymas, per orationes, per eleemosynas.

19 ET Hom.50. Homo peccasti? mise-
ricordem habes Dominum: Ora, supplica,
luge, geme, & alios terre: & potce, ne am-
plius in eadem cadas.

20 AVGVST. tomo.3. in Enchiri-
dion, Cap.67. Creduntur autem a quibus-
dam etiam ij, qui nomen Christi non relin-
quunt, & eius lauacro in Ecclesia Baptizan-
tur, nec ab ea vlllo schismate, vel haeresi pre-
ciduntur, in quantilibet sceleribus viuant,
quae nec diluant poenitendo, nec eleemosy-
nis redimant, sed in eis vsque ad huius vitae
vltimum diem perditissimè perseuerent,
salui futuri per ignem: licet per magnitudi-
nem facinorum, flagitiorumque; diuturnorum,
non tamen aeterno igne puniri. Sed qui hoc
credunt, & tamen Catholici sunt, humana
quadam beneuolentia mihi falsi videntur. Na
scriptura Diuina aliud consulta respodet.

21 ET Cap.70. Vide sup. Lect. praeced.
lit. A. auth.9.

22 IDEM tom.5. de Ciuit. Dei, Lib.21.
Cap.27. Profecto si quæratur, quae dignae
sint pro peccatis eleemosyne, de quibus etiam
Christi praecursor ille dicebat, Facite ergo

fructus dignos poenitentiae: Proculdubio non
inuenientur eas facere, qui vitam suam vs-
que ad mortem quotidianorum criminum
perpetratione confodiunt. Primum, quia
in auferendis rebus alienis, longè plura diri-
piunt, ex quibus perexigua pauperibus lar-
giendo, Christum se ad hoc pascere existi-
mant, vt licentiam malefactorum ab illo se
emisse, vel quotidie potius emere credentes,
securi damnabilia tanta committunt. Qui
si pro vno scelere omnia sua distribuerent
indigentibus membris Christi, nisi desisterent
a talibus factis, habendo charitatem, quae
non agit perperam, aliquid eis prodesse non
posset. Qui ergo dignas pro suis peccatis
eleemosynas facit, prius eas facere incipiat
a seipso. Indignum est enim, vt in se non fa-
ciat, qui facit in proximum: cum audiat di-
centem Dominum, Diliges proximum tuum
tanquam teipsum. Itemque; audiat: Miserere
tuam animam placens Deo. Hac ergo eleemo-
syna, id est, vt Deo placeat, non faciens ani-
mae suae, quomodo dignas pro peccatis suis
eleemosynas facere dicendus est? Ad hoc
enim & illud scriptum est; Qui sibi malignus
est, cui bonus erit? Orationes quippe ad-
iuuant eleemosynae. Et vtique intuendum est
quod legimus; Fili peccasti, ne adicias ite-
rum, & de praeteritis tuis deprecare, vt dimit-
tantur tibi. Propter hoc ergo eleemosynae
faciendae sunt, vt cum de praeteritis pecca-
tis deprecamur, exaudiamur: non vt in eis
perseuerantes, licentiam male faciendi nos
per eleemosynas comparare credamus.

23 EVSEBIUS Emisenus, Hom.5.
ad monachos. Non putemus tam facile re-
mitti posse iniusta semel crimina, & profun-
do vulnere in animam ipsius impressa visce-
ribus. Multo opus est fletu, multo gemitu,
multo dolore cordis, ad sanandos ipsius cor-
dis dolores. Tota incumbendum est spiritus
contritione, vt vetusta mala tanquam sagit-
tae quaedam de conscientia debellantur. Non
sufficit summis labijs dicere: Peccaui, par-
ce, remitte. Et Saul dicebat, Peccaui: sed
non obtinuit illam veniam quam Dauid
vna poenitentiae voce promeruit. Et hoc qua-
re? Quia confessionem illam nuda magis ver-
ba, quam gemitus exprimebant: quia
non compensabat magnitudinem criminis
lenta humiliatio supplicantis. Non leui age-
dum est contritione, vt debita illa rediman-
tur, quibus mors aeterna debetur: nec transito-
ria opus est satisfactione pro malis illis prop-
ter quae paratus est ignis aeternus.

Eleemosynae
quomodo fa-
ciendae, vt
prodesint.

1. Cor. 13.

Matth. 22.
Eccli. 10.

Eccli. 14.

Eccli. 21.

Multa ve-
quuntur
ad verae poe-
nitentiam.

1. Reg. 15.

2. Reg. 12.

Non sufficit
quavis con-
fessio et sa-
tisfactio.

24 ET Homil.10. Hac igitur principa-
lia mala, ingenti rugitu, gemitu, & fonte in-
digent lacrymarum, eiq; post lacrymandum
cum propheta: Rugiebam a gemitu cordis
mei. Lauabo per singulas noctes lectum
meum. Ego autem cinerem tanquam pa-
nem manducabam, & potum meum cum fletu
miscibam. Nemo despiciat hanc humilita-
tem. Sumus Rex erat qui ista dicebat: sum-
mus Rex erat, qui ista faciebat. Oportet
itaque sicut supra mortuum clamatum,
ita magnos supra extinctam animam dare
planctus: & quomodo solet mater orba su-
per amissione vnici sui fracto pectore la-
mentari, ita conuenit super vnica suam,
sed cum spe reparationis, affligi. De qua vni-
ca sermo propheticus dicit: Eripe a framea
animam meam, & de manu canis vnica
meam. Quare vnica dixit? Siue quia tan-
quam vnica diligenda est, siue quia ipsa so-
la & singula ante tribunal coeleste ratione,
remotis omnibus solatijs, redditura est. Ita
inquam necesse est super hanc vnica crimi-
ne, mucrone confossum, totum podus do-
loris effundi, si forte possit lacrymarum vi
uificata fontibus, calore fidei fuscitari. Ac-
condenda est punctio, corroborandae sunt
preces futuri recordatione iudicij, miseri-
cordiarum operibus adiuuandae. Audienda
est Prophetae sententia, sed audienda obe-
dientiae aure, dicitis: Accipe (inquit) o Rex
consilium meum, & peccata tua eleemosy-
nis redime.

Psal. 37.
Psal. 6.
Psal. 101.

Quam mul-
ta requiran-
tur ad ve-
ram poenite-
tiam.
Psal. 21.

Dan. 4.

Multis mo-
dis satisfac-
iat necesse
est qui pec-
cauit.

Psal. 21.

Zach. 1.
Ioel. 2.

dirumpite corda vestra, & non vestimenta
vestra, quia pius & misericors sum. Sic
conuersus magnus ille Dauid iustificatus
est. Sic Ninive peccatrix illa ciuitas, incum-
bentem sibi euasit interitum. Peccator er-
go si sibi ipsi non pepercit, a Deo illi parci-
tur. Et si futuras poenas gehennae per-
petuas, in hoc paruo vitae spatio compen-
sauerit, seipsum ab aeterno iudicio liberat.
Grandi plagae, alta & prolixa opus est medi-
cina. Grande scelus, grandem habet necessa-
riam satisfactionem. Nam non est dubium,
leuius esse crimen, vbi peccatum suum vl-
tro homo confitetur & poenitet. At vbi ce-
lans mala sua inuitus detegitur, & nolens pu-
blicatur, illud grauius scelus est, quod tibi
vtique prouenisse, negare non poteris. Et
ideo fortius est dolendum, quia peccatum
est fortius. Si mente cernerent homines pec-
catores quale iudicium imminet mundo, sen-
sus humanus non dispergeretur vanitate se-
culari, si non infidelitate grauaretur. Quatu-
uis & qualuis cruciatum longiori vita du-
cere optarent, dummodo in illas poenas
aeterni ignis non incurrerent. Sed tu
quae iam ingressa es agonem poenitentiae, in-
fiste misera fortiter, inhære tanquam nau-
fragus tabulam, sperans per ipsam te de pro-
fundo criminum liberari: inhære poeniten-
tiae vsque ad extremum vitam.

2. Reg. 11.
1on. 3.
Grandi sa-
tisfactio
opus est.

Poenitentia
est tabula
post naufra-
gium.

1 CYRILL. Alexandrinus tomo. 1.
Lib. Collectaneorum ex Numeris. Cap. 13.
Qui pauca quidem habent peccata, pauca
debent. Qui sunt autem pluribus delictis ob-
noxij, planè plura.

Qui plus
peccauit,
plus debet.

2 IDEM Lib. 5. in Leuiticum, Non
longè post initium. Saepè ostendimus ex diui-
nis scripturis Christum esse hostiam, quae
pro peccato mundi offertur, & sacerdotem,
qui offerat hostiam. Quod vno verbo Apo-
stolus explicat, cum dicit: Qui seipsum ob-
tulit Deo. Hic ergo est sacerdos qui pecca-
ta populi comedit & consumit. De quo di-
ctum est, Tu es sacerdos secundum ordinem
Melchisedech. Saluator ergo & Dominus
meus, peccata populi edet. Quomodo edet
peccata populi? Audi quid scriptum est:
Deus, inquit, noster ignis consumens est.
Quid consumit Deus ignis? Nunquid tam
inepti erimus, vt putemus quod Deus ignis
ligna consumat, aut stipulam, aut foenum?
Sed consumit Deus humana peccata, illa
absumit, illa deuorat, illa purgat. Secundum
quod alibi dicit, Et purgabo te igni ad pu-
rum. Hoc est manducare peccatum eius, qui
offerat

Christus ho-
stia et sa-
cerdos.
Heb. 9.

Psal. 109.

Deut. 4.

Quid est,
Christum pec-
cata com-
deret?
Isas. 1.

1on. 3.

Perfecta poe-
nitentia, quae.

Matth. 26.

Poenitentia
comites, ora-
tio, lacry-
mae, eleemo-
syna.

Peccatori
quid agen-
dum vt ve-
niam impe-
tiet.

Absque poe-
nitentia non
constat sa-
lus.

Matth. 3.

offerat sacrificium pro peccato. Ipse enim peccata nostra suscepit in semetipso, ea tanquam ignis comedit & absumpsit.

Poenitens non reiciendus.

Luc. 15.

3 CANON Apostolorum. 51. Si quis Episcopus, presbyter, vel diaconus, eum qui a peccatis conuertitur, non recipit, sed eicit, deponatur. Quoniam Christum molestia afficit, qui dixit, Gaudium est in coelo propter unum peccatorem poenitentiam agentem.

Qui non egerit poenitentiam, non communicet.

4 CONCILIVM Arelatense primum, Cap. 23. (Habetur tom. 1. Conciliorum.) De his qui apostatant, & antequam se ad Ecclesiam repraesentent, nec quidem poenitentiam agere querunt, & postea infirmitate correpti petunt communionem: placuit eis non dandam communionem, nisi reualuerint & egerint dignos fructus poenitentiae.

Satisfactio- nis necessitas.

5 ET Concilium secundum, Cap. 24. Eos, qui falsa fratribus capitula obiecit conuicti fuerint, placuit usque ad exitum non communicare, (sicut magna synodus ante constituit) nisi digna satisfactione poenitentur.

Cap. 11.

6 CONCILIVM primum Valentinum Galliae, Cap. 3. (Habetur tom. 1. Conciliorum.) Circa eorum vero personas qui se post unum & sanctum lauacrum, vel profanis sacrificijs daemonum, vel incesta latione polluerunt, eam censurae formam duximus esse seruadam, ut his, iuxta Synodum Nicenam, satisfactionis quidem aditus non negetur, ne infelicibus lacrymis vel solatij ianua desperatione claudatur: acturi vero poenitentiam usque in diem mortis, non sine spe tamen remissionis, quam ab eo plene sperare debent, qui eius largitatur & solus obtinet, & tam diues misericordia est, ut nemo desperet.

Poenitentia & satisfactio necessaria.

7 CONCILIVM Aurelianense. 3. Cap. 19. (Habetur tomo. 2. Conciliorum.) Si quis superbia elatus, officium suum indignatione quacumque implere noluerit, iuxta statuta priora, laica communione contentus, ab ordine depositus tandiu habeatur, quandiu digna, (sicut scriptum est) poenitentia & supplicatione satisfecerit praesidenti Pontifici.

Poenitentia & satisfactio necessaria.

8 THEODORETUS in Psal. 37. In inirio. Confessio varijs in locis facta, praedicat diligentem diuini Davidis poenitentiam. In multis enim psalmis, peccati meminit, vulnus ferre nequies. Sed & morbum & curationem in medium profert, doctrinae

Poenitentia necessaria ad expiationem peccati

argumentum hominibus afferens. In hoc igitur psalmo, & de peccato mentionem facit, & de poena inflata ob peccati expiationem. Et mox. Cum supplicio, inquit, afficiar, peccati mei recordor. Illius autem recordatio, querimonias mihi & ploratus inducit, ex hisce vero aeternae mihi & miseriae accedunt.

D 1 CYPRIA. Serm. de Passione Domini. Et quidem Filius hominis, sicut scriptum est de illo, vadit. Qui damnatus est, ut liberaret damnatos. Doluit, ut sanaret infirmos. Timuit, ut faceret securos. Opprobria pertulit, ut impropria detrahentium non mouerent electos. Deputatus inter impios, quorum alter assumptus, alter reprobatus est, ut daretur exemplum, & forma indissolubilis manens in posteros, quia nec in ultimis Dei clementia poenitentes excludit: nec vlla hora fera est, cui compunctio districta occurrit, nec eos qui vitae suae quocumque articulo temporis veri sunt iudices, iterum iudicari. Quia cum iudicis & tortoris vices, non parces peccator assumit, semetipsum persequens, dum confessionem confessione honorat: holocausti huius incensio in conspectu Dei veniam impetrat. Neque enim bis in idipsum iudicat Deus: sed impoenitentes ipse iudicat & damnat: poenitentes vero, quia a seipsis suscipit iudicatos, absoluit. Neque iudicio quod poenitentiae humanae seueritas protulit, aliquid iustitiae coelestis apponit. Et prope finem. De latere tuo fons egreditur in vitam aeternam profiliens, & de eadem consubstantialis; origine diuisis limitibus aqua & sanguis emanat, ad complementum perfectionemque totius iustitiae, sacramenta in perpetuum duratura, & fontis illius vbertas perenni lapsu vniuersam Ecclesiam irrigat & foecundat. Ex hoc fonte non tantum ablutionis primae, qua initiantur accedentes ad Christum, vndas haurimus, sed & compunctionum, & lacrymarum perennes effluunt riui, & misericordiarum suauitas, & totius pietatis affectus emanat.

Matth. 26.

Ultimi diei poenitentia non negatur.

Nauim. 1.

Ex Christi latere Sacrae metae profus exerunt.

2 ATHANASIVS in expositione fidei. In eo igitur homine crucifixo & mortuo pro nobis, resurrexit a mortuis, assumptusque est in caelum. Idemque nobis, ubi creatus esset, initium viarum extitit, & cum in terris versaretur, ex tenebris lucem, ex errore salutem, ex mortuis vitam, ingressumque in paradysum confecit, ex qua Adae eiectus fuit. Et post pauca. Dominicus enim homo, quem ad salutem nostram exhibuit,

Christus nobis viarum initium factus est.

con-

conditus est, ut esset initium viarum. Per hunc enim ad Patrem accessum habemus, quoniam ipse est via, quae ad patrem nos ducit.

Galat. 5.

3 PACIANVS Episcopus Barcinonensis, in Paranesi, siue libello de poenitentia. (Habetur tom. 1. Bibliotheca SS. Patrum.) His igitur nos omnibus multisque praeterea carnalibus vitijs, ut citius ad destinata quaeque perueniat, sanguis Domini liberauit redemptos a seruitute Legis, & libertate fidei emancipatos. Ideoque Apostolus Paulus; Vos autem (inquit) in libertatem vocati estis. Haec illa libertas, quod non omnibus adstringimur quibus veteres tenebantur, sed donata (ut ita dixerim) sylvia delictorum, & remediorum indulgentia destinata, in pauca conclusi sumus & necessaria, quae & seruare facillimum esset credentibus, & cauere: ut meritissimo tartarum non recufaret, qui tantae donationi ingratus, ne haec quidem pauca seruasset. Et post pauca. Vos ergo primum appello fratres, qui criminibus admissis poenitentiam recusatis: Vos inquam post impudentiam timidos, post peccata verecundos, qui peccare non erubescitis, erubescitis confiteri. Et adhuc post. Quid ergo faciam nunc sacerdos qui curare compellor? Serum est in eiusmodi. Veruntamen si quis est vestrum, qui secari & exuri sustineat, adhuc possum. Ecce scalpellum Propheticum, Conuertimini (inquit) ad Deum vestrum, simulque ieiunio, & fletu, & planctu: & scindite corda vestra. Nolite hanc secturam timere dulcissimi. Sustinuit illam David, iacuit in cinere sordenti, sacco insu per horrente de formis. Ille quondam gemmis assuetus & purpuris, textit in ieiunio animam suam, cui Maria, cui sylvae, cui flumina seruiebant: promissasque diuitias terra parturiens, madidus lacrimis consumpsit oculos illos quibus gloriam Dei viderat. Infelicem se miserumque; confessus est pater Mariae, Iudaei etiam dominator imperij. Rex ille Babylonius exomologesin desertus operatur, & septenni squalore decoquitur. Leonum in illo iubas impexa caesaries, & barbarus horror exuperat, & longè incuruis vnguibus manus horrentes aquilas mentiuntur, cum foenum in more bouis ederet, pallentium ruminator herbarum. Haec tamen illum Deo poena comendat, & in sua quondam regna restituit. Quem horrebant homines, Deus recipiebat, ipsa illa malae translationis calamitate felicem. Ecce sectio

Non erubescamus confiteri.

Joel. 2.

Vera poenitentia mortuus.

2. Reg. 12.

Dan. 4.

Verorum poenitentium exempla.

quam sponendi, qui potuerit tolerare, sanabitur. Admouebo adhuc ignes de cauterio Apostolico, videamus an ferre possitis. Iudicauit (inquit) congregatis vobis & spiritu meo, in virtute Domini Iesu Christi, tradere eiusmodi hominem Satanae in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in diem Domini. Quid dicitis poenitentes? Vbi est vestrae carnis interitus? An quod in ipsa poenitentia lautiores semper inceditis, conuiuio farti, balneis expoliti, veste compositi? Et mox. Non sustineo iam fratres: Danielus cum sodalibus suis sacco tectus, & cinere, ieiunio, & iam exanguis haec loquitur: Peccauimus, facinus admisimus, impiè gessimus, transgressi sumus praecipua & iudicia tua. De Azaria itidem Scriptura diuina: Stans (inquit) Azarias precatus est, & aperiens os suum exomologesin faciebat Deo simul cum sodalibus suis. David ipse, Lauabo (inquit) per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Nos vero quid tale? quid simile? Non dico illa quae congregamus ad cumulum cauponando, mercando, rapiendo, foris lucra, intus libidines aucupando, nihil agendo simpliciter, nihil pauperibus largiendo, nihil fratribus remittendo. Ne haec quidem quae videri etiam a sacerdote possunt, & Episcopo teste laudari. Ne haec quidem quotidiana seruamus, flere in conspectu Ecclesiae perditam vitam, sordida veste lugere, ieiunare, orare, prouolui. Si quis ad balneum vocet, recusare delicias. Si quis ad conuiuium roget, dicere, Ista felicibus, ego deliqui in Dominum, & periclitor in aeternum perire: quod mihi epulas, qui Dominum laesi? Et in fine. Per, rogo vos, Ecclesiae fidem fratres, per sollicitudinem meam, per communes omnium animas obtestor & deprecor, ne pudeat in hoc opere, ne pigeat opportuna quam primum remedia salutis inuadere, deijcere mœroribus animam, sacco corpus inuoluere, cinere perfundere, macerare ieiunio, mœrore conficere, multorum precibus adiuuare. In quantum poenae vestrae non peperceritis, in tantum vobis Deus parcat. Est enim mitis & patiens, & multae miserationis, & qui sententiam flectat aduersus malitias irrogatam. Ecce promitto, polliceor, si ad Patrem vestrum vera satisfactione redeatis, nihil ulterius errado, nihil pristinis adijciendo peccatis, dicendo etiam humile aliquid & flebile, Peccauimus in conspectu tuo Pater, iam non sumus digni nomine filiorum; continuo de vobis &

1. Corin. 5.

Dan. 6.

Dan. 3.

Psal. 6.

Verum poenitentia qua deccant.

Hortatur ad vera poenitentia & satisfactione.

Luc. 15.

pecus

pecus illud recedet immundum, & filiquarum esca deformis.

G I T E R T V L L I A. Lib. de Ieiunijs, aduersus Psychicos. Cap. 1. Arguunt nos quod ieiunia propria custodiamus, quod stationes plerumque in vesperam producimus, quod etiam xerophagias obseruemus, siccantes cibum ab omni carne & omni iurulentia.

Gen. 2. Præceptum ieiunij Adæ accepit, & fregit.

Gen. 3.

Ieiunij commendatio, et fructus.

Psal. 50.

Leuit. 23.

2. **E T** Cap. 2. *Reprobans horum sententiã, ait*, Acceperat Adam à Deo legem non gustandi de arbore agnitionis boni & mali, moriturus si gustasset. Verum & ipse tunc in Psychicum reuersus post ecstasin spiritalem, in qua magnum illud Sacramentum in Christum & Ecclesiam prophetauerat, nec iam capiens quæ erant spiritus, facilius ventri quàm Deo cessit: pabulo potius quàm præcepto annuit, salutem gulam vendidit. Mádudcauit denique & perijt, saluus alioquin si vni arbusculæ ieiunare maluisset. Vt iam hinc animalis fides semen suum recognoscat, exinde deducens carnalium appetitionem, & spiritualium recusationem. Teneo igitur à primordio homicidam gulam, tormentis atque supplicijs in edie puniendam: etiam si Deus nulla ieiunia præcepisset, ostendens tamen vnde sit occisus Adam, mihi reliquerat intelligenda remedia offensæ, qui offensam demonstrarat. Vtrò cibum quibus modis quibusq; temporibus potuissim, pro veneno deputarem, & antidotum, famem sumere, per quam purgarem mortis à primordio causam, in me quoq; cum ipso genere transductam, certus hoc Deum vel le, cuius contrarium noluit, satisq; confidens placituram illi continentia curam, à quo damnatam comperissem incontinentia culpan. Porro cum & ipse ieiunium mandet, & animam conquassatam propriè vtique cibi angustijs sacrificium appellet, quis iam dubitabit omnium erga victus macerationum hanc fuisse rationem, qua rursus interdicto cibo, & obseruato præcepto, primordiale iã delictum expiaretur, vt homo per eandem materiam causæ satis Deo faciat, per quam offenderat? Id est, per cibi interdictionem, atque ita salutem æmulo modo redaccendet inedia, sicut extinxerat sagina: pro vno illicito, plura licita contemnens.

3. **E T** Cap. 5. Deniq; vbi iam & familiaris populus allegi Deo cœpit, & restitutio hominis imbui potuit, tunc Leges disciplinaq; omnes impostæ, etiam quæ decerpent victum: ademptis quibusdam veluti

immundis; quod facilius aliquando ieiunia toleraret homo, perpetua in quibusdam abstinentia vsus.

1. Reg. 14.

4. **E T** Cap. 10. Certè Saul & ipse in prelio constitutus, manifestè munus istud indixit, Maledictus homo qui ederit panem ad vesperam vsque dum vlciscar de inimico meo: & non gustauit populus eius, & tota terra non prandebat. Tantam autem Deus præstitit auctoritatem edicto stationis illius, vt Ionatas filius Saulis, quàmquam ignarus ieiunationis in serum definitæ, gustum mellis admiserat, & forte mox de delicto sit traductus, & vix per precem populi periculo exemptus. Gulæ enim licet simplicis reus fuerat. Sed & Daniel anno primo Regis Darij, cum ieiunus in sacco & cinere exomologesin Deo ageret; Et adhuc (inquit) loquente me in oratione, ecce vir quem videram in somnijs in initio, velociter volans appropinquauit mihi, quasi hora vespertini sacrificij. Hæc erit statio sera, quæ ad vesperam ieiunans, pinguiorem orationem Deo immolat.

Dan. 9.

5. **E T** Cap. 11. Omnia autem ista credo ignota eis, qui ad nostra turbantur, aut sola forsitan lectione, non etiam intetione compta secundum maiorem vim imperitorum apud gloriosissimam scilicet multitudinem Psychicorum. Propterea per singulas direximus species ieiunationum, xerophagiarum, stationum, vt dum recensemus secundum vtriusque testamenti paraturam, quantum proficiant recusati, vel recisi, vel retardati pabuli officia, eos retundamus qui hæc velut vacantia infirmant. Item dum pariter ostendimus quo semper in ordine fuerint religionis, eos reuincamus, qui hæc vt noua accusant. Nec nouum enim, quod semper nec vacuum, quod vile. Sed & illud in medio est, quædam ex his officijs à Deo homini imperata, legem constituisse: quædam ab homine Deo oblata, votum expunxisse: tamen & votum cum à Deo acceptatum est, legem in posterum facit per auctoritatem acceptatoris. Exinde enim faciendum mandauit, qui factum comprobauit.

Hæretici Aërianos damnant certam tempora ieiunij deputata, sicut et nunc Luthe. Si verò

6. **E P I P H A N I V S** Hæresi. 75. contra Aërianos. Erat Aerio sermo furiosus, magis quàm humanæ conditionis, & dicebat: Quid est Episcopus ad presbyterum? &c. Sed neque ieiunium (inquit) erit ordinatum. Hæc enim Iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. Iusto enim Lex non est posita, sed patricidis, & matricidis, & reliquis.

Si verò omnino volo ieiunare, qualicumque eligam diem à meipso, & ieiunabo propter libertatem. Vnde apud ipsos (Aërianos) studium est, vt potius in die Dominica ieiunent. Quarta verò, & profabbatho edat. Sæpè verò etiam quarta ieiunant, non ex statuto, sed ex propria, vt inquit, voluntate. In diebus autem Paschatis, quado apud nos fiunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigilia, ac ieiunia, & omnes animarum salutes per sanctas afflictiones: ipsi à summo mane obsonantur, carneq; ac vino venas suas explentes, cachinnantur; ridentes ac subsannantes eos qui sanctum hunc cultum hebdomadis Paschatis perficiunt. Tametsi enim renunciatorum habeant hi vitæ modum, non tamen exercetur apud ipsos, sed multo plus carnis esus & vini potus: nisi fortasse rari aliqui in medio ipsorum ex propria voluntate hoc velint. Verum pleriq; ipsorum magis vtuntur largis edulij, carnis esu, & vini potu, velut sæpè dixi. Hæc sunt quæ Aërius in mundum euomuit. *Et post pauca, Aërius sententiam damnaus, subdit epiphanius.*

Hebdomada sanctæ abstinentia & pœnitentia.

Reu. 4. & 6. ieiunium.

Constitut. Apostolica. vñ lib. 5. c. 19.

Ecclesiastici ca. traditio.

A quo verò non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quod quarta & profabbatho ieiunium est in Ecclesia decretum? Si verò etiam oportet constitutio nem Apostolorum proferre, quomodo illic decreuerunt quarta & profabbatho ieiunium per omnia, excepta Pentecoste, & de sex diebus Paschatis, quomodo præcipiunt nihil omnino accipere, quàm panem, & salem, & aquam, qualicumque diè agere, & quomodo dimittere in illucescentè Dominicam, manifestum est. Quis autem magis de his nouit? Hic ne seductus homo, qui etiam nunc superest, & hucusq; in mundo versatur, aut qui ante nos testes fuerunt? Habentes ante nos traditionem in Ecclesia, qui que etiam à Patribus traditum acceperunt, quemadmodum etiam hi à suis Patribus didicerunt, qui ante ipsos fuerunt, quomodo Ecclesia accepta à Patribus suis veram fidem vsque huc continet, itemq; traditiones. Deinde verò si non de eodem argumento quartarum & profabbathorum iudem Apostoli in constitutione dixissent, etiam aliter vndique demonstrare possemus. Attamen de hoc exactè scribunt. Assumpsit autem Ecclesia, & in toto mundo assensus factus est, antequàm esset Aërius; & qui ab ipso appellatur Aërianus. Fortassis

enim & ob hoc iustissimè nomen accepit: Aërium enim spiritum habebat ex immunditia, quod ab aërijs spiritibus prauitatis, in ipso contra Ecclesiam habitauit.

6. **C Y P R I A**. Serm. de Ieiunio & tentationibus Christi. Et quia solent oratione & ieiunio dæmones edomari, munitio eremi cum huiusmodi armatura, ex ipso magistri recipit Christianos: quos etiam omnes diuersorum non excipiat loci, animi tamen omnino necessaria est solitudo, vbi erecta specula mens sibi insopita prouideat, & de terfa rubigine coruscantibus armis importunum hostem terreat & repellat. Ieiunij vitorum sentina siccatur, petulatia marces, concupiscentia languent, fugitiua abeunt voluptates. Extinguitur ardentis Ethnæ incendium, & flammiumomi formax Vulcani extincta intrinsecus, montes conterminos non adurit. Ieiunium si discretionem regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ spoliat & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetit vagos dstringit & ligat. Ieiunium si humilitate ornetur, seruos Dei, mundi efficit contemptores. Ieiunium carnes azymas mundat & solidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, cõsumit & siccant. Ieiunium scripturarum delictijs pacitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, celesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illesi egrediuntur incendio. Moyses in monte quadraginta diebus cum Dño perseuerans, & Dei familiare colloquium, & Legis ministerium ieiunio promeretur. Elias quoque eodem dierum numero abstinens, in eremo cõuersatur. Vtilitas ieiuniorum temporibus Christianis clarius patuit, & à multis frequentata in plurimos se effudit. Quotquot viros virtutum vidimus, sine ieiunio non legimus ascendisse; nec aliquid magnum moliti sunt, nisi prius abstinentia præcessisset. Quoties aliquid à Deo obtinere conati sunt, ieiunij incubuere & lacrymis, & pernoctantes in orationibus, cilicij carni hærentibus, supplices beneficia postularunt. Nec defuit prouentus, vbi ad pedes Dei sacrificium contriti cordis offerens se prostratum humilitas, sed propè fuit inuocantibus se Deus, & porrexit manum naufragis, & subuenit afflictis.

Ieiunij vtilitas.

LECTIO IX.

DOCTOR.

QVI sunt igitur dies publicis Ieiunijs destinati?

ADOLESCENS.

Quadragesimæ, Quatuor temporū, & ^a alij nonnulli in hoc designati. Episcopis autē iure suo licet alios etiā suis dies indicere pro varia rerum ac temporum necessitate.

DOCTOR.

Sed cūm omnis creatura Dei bona sit, quorsum tuus iste ciborum delectus?

ADOLESCENS.

Sanè vt dūm ab his abstinemus quæ maximè corporis vim alunt spiritui perpetuò repugnantem, qualia sunt carnes, oua, & eius generis alia, ieiunio austeriori maceremur. Nam is quem hīc adhibere solemus ciborum delectus, & ab ipsis vsq; Apostolis ^b ad nos dimanauit, & non aliquando superstitionis causa vsurpatus, perinde ac si Dei creaturā impuritatis argueremus, sed ad accuratā magis & expeditam virtutis exercitationē, est vsitatus.

DOCTOR.

Nulla ergò ratione damnas quæ à Deo creata sunt.

ADOLESCENS.

Abfit. Est enim error hic impius eorum quos grauius perstringit Apostolus, abstinentes à cibis, quos Deus creauit, tanquā ^c immundis atque authore diabolo productis. Abstinentia autē non à nobis suscipitur, vel, vt mēdaciū aliquod tueamur, vel vt Dei creaturam detestemur, sed tūm vt vitia domemus, tūm vt rerum omnium Opifici Deo accuratius famulemur.

DOCTOR.

De eleemosyna verò quid habes quod dicas?

ADO-

ADOLESCENS.

Hanc ego existimo eam esse opem, quam omnes debēt fratri ac proximo, siue rerū inopia afflictō, cui tūm ^d superpetiæ bonis externis ferendæ sunt: siue aliquo animi morbo laboranti, & tūm is consolatione, doctrina, castigatione, & consilio est iuuandus.

DOCTOR.

Debent'ne omnes hanc opem ac industriam proximis?

ADOLESCENS.

Debent sanè, illi maximè quibus facultas ac modus nō deest. Alioqui enim ea facere alijs iubemur, quæ nobis ipsis fieri volumus. ^e Deniq; pascēdi sunt ij qui esuriūt, & qui sitiūt, potu recreandi; Nudis vestes, ^f Egrotis opē, Carcere & exiliomulctatis libertatem; ^f Mortuis sepulturam: Afflictis consolationem, Ignaris doctrinam, Mœstis consolationem, cæteraq; omnia pietatis officia, omnes pro sua quisq; parte, cuiq; sine controuersia debemus.

DOCTOR.

Hoc vnum videtur in pœnitentia superesse, vt paucis eius vim ac emolumenta nobis enumeres.

ADOLESCENS.

Nos hoc in primis pœnitentiæ vsu, conscientiaeq; disquisitione, magnum nostri ipsorum ^g contemptū, ac humilitatem ex vitiorum nostrorū cognitione ortam, reportamus: Deinde ^h peccatorum remissionē ex vi ac natura Sacramēti, atq; ex ipsa clauium autoritate obtinemus. Ad hæc, eorum consilio facti sapientiores, quos Pastores ac tanquā Patres veneramus, ac audimus, discimus nobis ipsis, & immoderatis cupiditatibus nostris paulatim dominari. Prætereà, magnā inde lucē ad boni & mali ⁱ cognitionem accipimus: Illud quidem vt consequamur: ab isto verò, vt maxime abhorreamus. Postremò hæc ea est certissima sui ipsius probatio ac disquisitio, quā Apostolus ab ijs exigit qui sacrā Eucharistiam sunt percepturi. ^k

Q9

AV-

^a D. Ignat. epist. ad Philip. Orig. in Leuit. hom. 10. Can. Apostolorum. 68. Chrysostr. in Genes. homil. 1. 2. 9. 11. & 30. & hom. 73. ad popu. Aug. contra Faust. lib. 30. c. 5. & epist. 86. Ambr. in cap. 14. ad Roma. Euseb. hist. Eccles. lib. 5. c. 24. Tripar. li. 1. c. 10. & lib. 9. c. 38. & lib. 11. c. 17. Hiero. aduer. Lucife. Basil. hom. 2. de Ieiunijs. & in ebric. Telesph. Pap. Calix. Pap. Epiph. hæc. 76. 80.

^b Dan. 10. Iud. 13. Matth. 5. Luc. 1. 1. Timoth. 5. Can. Apost. 50. & 52. Tertullia. de cultu mulie. & cont. Psych. Origen. in Iob. lib. 3. & in Num. homil. 16. Chrysostr. ad popul. Antioch. hom. 4. & 6. Aug. cōt. Faust. lib. 30. c. 5. & lib. 32. c. 13. & contra Adiman. c. 14. & de Eccles. dogma. c. 66. & 68. & epist. 86. & serm. 64. & 65. & de morib. Eccles. li. 1. c. 31. et. 33. & de mo. Man. Hierony. contr. Iou. lib. 2. Theophi. Alex. epist. 3. Paschalis. Epiph. vbi sup.

^c Tim. 4. Aug. cont. Faust. lib. 32. c. 13. Clem. mart. li. 5. & 6. Cōst. Apost. Cyril. Hierosoly. catech. 4. Athana. ad Antioch. principem.

^d Eccli. 17. 19. & 35. Tob. 12. Matth. 6. Luc. 12. Philip. 4. Hebr. 13.

^e Prover. 25. & 27. Eccli. 19. & 20. Matt. 7. & 18. Luc. 6. Galat. 6. 2. Tim. 2. ^f Isai. 58. Ezec. 18. Eccli. 7. Matth. 25. Iacob. 2. Chrysostr. de diui. & Lazaro. & in Matt. hom. 46. in Ioan. homil. 25. in Gen. hom. 3. & 10. & ad popu. hom. 34. Euseb. Emis. Nazian.

^g Clemens mart. epist. 1. Chrysostr. serm. de pœnit. & in Gen. hom. 4. Orig. in Leuit. hom. 3. & 5.

^h Ioan. 20. Cyril. in Ioan. lib. 12. c. 56. Amb. de pœnit. lib. 2. Aug. de Verb. Dom. ser. 8.

ⁱ Orig. hom. 2. in psal. 38. Hist. Tripar. lib. 9. c. 35. Basil. regul. bre. c. 289. Hiero. in Ecclem. c. 10. & in psal. 38. Niceph. lib. 11. c. 34. Aug. de visita. instr. lib. 2. Diado. & alij vbi sup.

^k 1. Corin. 11.

AVTHORIT. SCRIPT.

DANIEL. Cap. 10. In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec compleretur trium hebdomadarum dies.

IVDIC. Cap. 13. Erat autem quidam vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomine Manue, habens uxorem sterilem. Cui apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam, Sterilis es, & absque liberis, sed concipies & paries filium. Caue ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quidquam comedas. *Et iterum.* Quando, *(inquit Manue)* sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? aut a quo se obseruare debet? Dixitque Angelus Domini ad Manue, Ab omnibus quae loquutus sum uxori tuae, abstineat se, & quidquid ex vinea nascitur non comedat, vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo: & quod ei praecipit, impleat atque custodiat.

MATTH. Cap. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

LVC. Cap. 1. Vocabis nomen eius Ioannem, & erit tibi gaudium & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram Domino: & vinum & siceram non bibet.

PRIO. Ad Timoth. Cap. 5. Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

PRIO. Ad Timoth. Cap. 4. Spiritus autem manifeste dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione, fidelibus, & iis qui cognouerunt veritatem. Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem.

ECCLIASTICI, Cap. 17. Et mandauit illis, unicuique de proximo suo. **E**T. Eleemosyna viri, quasi facculus cum ipso, & gratiam hominis quasi

pupillam conseruabit, & postea resurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum, & conuertet in interiores partes terrae.

ET Cap. 29. Conclude eleemosynam in corde pauperis, & haec pro te exorabit ab omni malo.

ET Cap. 35. Retribuet gratiam qui offert similitudinem, & qui facit misericordiam, offert sacrificium.

TOBIÆ, Cap. 12. Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna, magis quam thesauros auri recondere. Quoniam eleemosyna a morte liberat, & ipsa est, quae purgat peccata, & facit inuenire misericordiam, & vitam aeternam.

MATTH. Cap. 6. Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocrite faciunt in synagogis & in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

LVCÆ, Cap. 12. Vendite quae possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in caelis, quod fur non appropriat, nec tinea corrumpit.

AD PHILIPPENS. Cap. 4. Veruntamen bene fecistis communicationes tribulationi meae. Scitis autem & vos Philippenses, quod in principio Euangelij quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicauit in ratione dati & accepti, nisi vos soli: quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis. Non quia quae rodatum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.

AD HEBRÆ. Cap. 13. Beneficentiae autem & communionis, nolite obliuisci. Talibus enim hostijs promeretur Deus.

PROVERB. Cap. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere. Prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi.

ET Cap. 27. Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus. Meliora sunt vera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

ECCLIASTICI, Cap. 19. Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat, Non feci; aut si fecerit, ne iterum

iterum addat facere. Corripe proximum, ne forte non dixerit: & si dixerit, ne forte iteret. Corripe amicum, sepe enim fit commissio.

ET Cap. 20. Quam bonum est arguere, quam irasci, & contentem in oratione non prohibere.

MATTH. Cap. 7. Omnia ergo quaecunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.

ET Cap. 18. Si autem peccauerit inter frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

LVC. Cap. 6. Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

AD GALAT. Cap. 6. Fratres, etsi praecipuus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum ne & tu tentaris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

POSTER. Ad Timoth. Cap. 2. Seruum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati: ne quando det illis Deus poenitentiam, ad cognoscendam veritatem, & respiscant a diaboli laqueis, a quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

ISAI. Cap. 58. Vt sup. Cap. 2. Lect. 6. litera. H.

EZECH. Cap. 18. Et vir si fuerit iustus & fecerit iudicium & iustitiam, in montibus non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israel, &c. Panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento, &c. Hic iustus est, vita viuet, ait Dominus Deus.

ECCLIASTICI, Cap. 7. Pauperi porrigere manum tuam, ut perficiatur propitiatio & benedictio tua. Gratia datus, in conspectu omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam. Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.

MATTH. Cap. 25. Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis

me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.

IACOB. Cap. 2. Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam. Super exaltat autem misericordiam iudicium.

IOANN. Cap. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

PRIO. Ad Corinth. Cap. 11. Probes autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.

AVTHORIT. PATR.

IGNATIVS Martyr, Epist. ad Philippenses. Quadragesimam nolite pro nihilo habere: imitationem enim continet Dei conuersationis. Hebdomadam etiam Passionis nolite despiciere. Quarta verò & sexta feria ieiunate, reliquias pauperibus porrigentes.

ORIGEN. tomo. 1. in Leuiticum, Hom. 10. Tu si vis ieiunare secundum Christum, & humiliare animam tuam, omne tibi tempus aptum est totius anni: imò totius vitae tuae dies habeto ad humiliandam animam tuam, si tamen didicisti a Domino Salvatore nostro, quia mitis est, & humilis corde. Quando ergo non est tibi humiliationis dies, qui Christum sequeris, qui est humilis corde, & humilitatis magister? Tu itaque si vis ieiunare, ieiuna secundum praecipitum Euangelij, & obferua in ieiunijs Evangelicas Leges, in quibus hoc modo Saluator de ieiunijs mandata: Tu autem si ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua. *Et post pauca.* Indignati sunt aliquando Pharisei Domino, cur non ieiunarent discipuli eius: quibus ille respondit, Quia non possunt filij sponsi ieiunare quandiu cum ipsis est sponsus. Illi ergo ieiunent qui perdidierunt sponsum, nos habentem nobiscum sponsum, ieiunare non possumus. Nec hoc tamen ideò dicimus, ut abstinentiae Christianae fræna laxemus: habemus enim Quadragesimae dies ieiunijs consecratos, habemus quartam & sextam septimanæ dies, quibus solènter ieiunamus. Est certè libertas Christiano

Quadragesima & sexta feria ieiunium. Hebdomada Passionis.

Ieiunio omne tempus aptum.

Matt. 11.

Ieiunij Leges seruanda.

Matth. 6.

Matth. 9.

Feria. 4. & 6. ac Quadragesime ieiunium.

per omne tempus ieiunandi, nō obseruan-
tix superstitione, sed virtute continentix.
Nam quomodo apud eos castitas incorrup-
ta seruatur, nisi arctioribus continentix
fulta subsidijs? Quomodo Scripturis ope-
ram dabunt? Quomodo scientix & sapien-
tix studebunt? Nonne per continentiam
vētris & gutturis? Quomodo quis seipsum
castrat propter regnum cœlorum, nisi ci-
borum affluentiam refecet? nisi abstinentia
vtatur ministra? Hæc ergo Christianis ieiunandi ratio est.

*Ieiunij vi-
litas.*

*Ieiunadum
in Quadra-
gesima, nec
nō feria. 4.
& 6.*

*Quadrages-
ma ieiunij,
& laus.*

3 CANON Apostolorum. 68. Si quis
Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus,
vel Lector, vel Cantor, sanctam Paschæ
Quadragesimam non ieiunat, vel quartum
diem vel parasceuem, præterquam si prop-
ter imbecillitatem corporalem impediatur,
deponatur. Si sit autem laicus, segre-
getur.

4 CHRYSOST. tom. 1. in Genes.
Homil. 1. Eapropter & ipse hodie ingenti
alacritate surrexi, vnâ vobiscum lætitiæ il-
lius spiritualis particeps futurus, & volens
aduentus sanctæ Quadragesimæ, remedij
inquâ animarū nostrarū, vobis annūciator
esse. Cōmunis enim nostri omnium Dñs,
veluti Pater filios indulgēter amās, cupiēs
ea quæ vnquam peccauimus, nos abluere,
hanc nobis quæ per ieiunium fit, curatio-
nē adinuēnit. Nullus igitur sit mœstus, &c.
Hæ veræ ferix sunt, vbi animarū salus, vbi
pax & concordia est, vbi omnis huius vitæ
apparatus abigitur, vbi clamor & tumultus,
& coquorum discursus, & pecudū ma-
tationes, è medio tolluntur, &c.

5 ET Hom. 2. Ideo & nos paucis hodie
apud charitatem vestram differentes, de-
prōptas è diuinis Scripturis nōnullas sub-
tiliorum sensuum doctrinas, proponere
conabimur. Nam si nunc hoc non fecerim-
us, quando est ieiunium, & gulæ con-
temptus, & tanta bonarum cogitationum
serenitas, quomodo talia vestræ charitati
apponere poterimus, quando delitiæ, com-
mestationes, & magna desidia? Quin tunc
nec ipsi, vt par est, hoc faciemus, nec vos
aliquid eorum quæ dicuntur, accipere po-
teritis, vtpote à tenebris cogitationumque
fluctibus submersi. Nunc autem, si quod
aliud tempus, hoc hisce doctrinis maxi-
mè idoneum est: quādoquidem serua iam
non insurgit aduersus dominam, sed liben-
ter fert habenas, facile persuadetur, multā

*Primi diei
Quadrages-
ma sancti-
tas, & ieiunij
utilitas.*

præfert obedientiam, incompositos car-
nis motus compescit, & intra suos manet
terminos. Ieiunium enim est animarum no-
strarum tranquillitas, senum decor, adol-
lescentum pædagogus, continentium ma-
gister, qui omnem ætatem & sexum quasi
ciademate quodam ornat. Nusquam hodie
tumultus, vel clamor, vel carniū cōcisio-
nes, vel coquorum discursus: sed omnia illa
abierunt, & imitatur hæc ciuitas honestā
quandam, continentem, & sobriam ma-
trem familiās. Vnde cum mecum cogito
repentinam mutationem quæ hodie facta
est, & repeto memoria hesterni diei sta-
tum, admiror & obstupesco ieiunij vires
& potentiam, quomodo in singulorum
ingressum conscientias, transformauerit
cogitationes, purificauerit mentem, non
magistratum tantum, sed & priuatorum:
non liberorum tantum, sed & seruorū: nō
virorum tantum, sed & mulierum: non di-
uitum tantum, sed & pauperum, &c.

6 ET Homil. 9. Nam nisi nunc ad pro-
fundiora Scripturarum sensa descenderim-
us, & vos mentem vestram coaptaueri-
tis, quando ieiunij tempus, quando ad na-
tandum membra nostra sunt leuia, mentis
autem oculus acutior, vtpote non turbatus
damnoso voluptatis flore: spiritus quoque
ne male habeat, sufficientior: quando com-
modè poterimus hæc facerē? Non quando
delitiæ, & ebrietas, & voracitas, & crapu-
la, & alia quæ inde nascuntur, mala reg-
nant. Et prope finem. Conteramus igitur pe-
ctus nostrū, humiliemus (obsecro) inētem,
& maximè nunc cum hoc ieiunij tempus
multa nobis præbet subsidia. Nam si ita
affecti fuerimus, poterimus & magna sob-
rietate preces facere, & confitentem pec-
cata multum gratiarum supernè obtinere.
Et mox. Charissimi, adiumento nobis nunc
est ieiunij tempus, omnes ad confessionem
peccatorum nostrorum festinemus, & ab
omni quidem malitia abstineamus, exer-
ceamus autem virtutes omnes.

*Ieiunij cer-
tum tempus.*

*Peccatorum
confessio in
Quadrages-
ma.*

7 ET Hom. 11. Quemadmodum in vijs
publicis sunt stationes, & diuersicula, in
quibus fessi viatores & respirant & quies-
cunt, vt alacrius postea iter suum confi-
ciant: & sicut in mari littora sunt & por-
tus, vt in eos se recipiāt nauigantes, & ex-
pectent donec ventorum impetus cōquies-
cant, & sic iterū nauigare incipiant: Ita &
nunc his qui in hac Quadragesima ieiunij
cursum

*Quadrages-
ma ieiunij
& laus.*

cursum suscipere, quasi stationes, & diuer-
ticula, & littora, & portus, per duos heb-
domadæ dies Dominus quietem largitus
est, vt & corpori aliquantulum ieiunij
labores remittantur, & animam refocil-
lent ieiunātes, & exactis duobus illis die-
bus in pulchrè cœpto itinere alacriter
pergant.

*In hebdoma-
da sancta cō-
suetudum.*

8 ET Homil. 30. Ecce tandem ad finē
sanctæ Quadragesimæ venimus, & ieiunij
nauigationē perfecimus, appulimusq;
(Dei gratia) in portum. Verum non ideò
negligentes simus, sed hac de causa ite-
rum maius studium, maiorem diligentiam,
maioremque vigilantiam exhibeamus.
Et mox. Quia in magnam hanc hebdo-
madam peruēnimus, Dei gratia, nunc ma-
ximè & ieiunij cursus intendendus, &
magis continuandæ sunt preces, facien-
daque diligens & pura peccatorum con-
fessio, &c.

*Tota Qua-
dragesima
ieiunadum.*

9 IDEM tomo. 5. ad populum Antio-
chenum, Homil. 73. In principio. Non hoc so-
lum exquiritur charissimi, vt per singulos
dies huc cōueniamus, & de iisdem audia-
mus continuè, & totā ieiunemus Quadra-
gesimam, &c.

*Ciborum de-
lectus cur-
fiat.*

10 AVGVST. tom. 6. Contra Fau-
stum Manichæum, Lib. 30. Cap. 5. Audi
quod confiteris te non videre, qua mente
& consilio hoc aduersum vos capitulum
proferamus: non quòd à carnibus absti-
neatis, nam hoc à quibusdam & primi
Patres nostri fecerūt, sicut cōmemoras: nō
tamen ea damnandi, sed significandi gra-
tia, quod non intelligitis. Et vnde iam
quantum sufficere videbatur in superio-
ribus partibus operis huius, locutus sum:
& Christiani non hæretici, sed Catho-
lici, edomandi corporis causa propter ani-
mam ab irrationalibus motibus amplius
humiliandam, non quòd illa esse immun-
da credant, non solum à carnibus vel à
quibusdam etiam terræ fructibus absti-
nent, vel semper, sicut pauci: vel certis die-
bus atq; temporibus, sicut per Quadra-
gesimam ferè omnes: quantò magis quisque
vel minus, seu voluerit, seu potuerit.

*Per Quadra-
gesimam om-
nes carni-
abstinent.*

11 IDEM tomo. 2. Epistola. 86. ad
Casulanum. Quòd ergo me consulis, vtrū
Sabbathis liceat ieiunare: respondeo, si
nullo modo liceret, profectò quadraginta
continuos dies nec Moyses, nec Elias,
nec ipse Dominus ieiunasset. Et post multa.

Si autem quoniam huic, quantum po-
tuit, sufficienter respondisse me puto, de
hac re sententiam meam quæris, ego in
Euangelicis, & Apostolicis literis, totoque
instrumento, quod appellatur Testamen-
tum nouum, animo id reuoluens, video
præceptum esse ieiunium. Quibus autem
diebus non oporteat ieiunare, & quibus
oporteat, præcepto Domini vel Aposto-
lorum non inuenio definitum. Et post non-
nulla. Cur autem quarta & sexta maximè
ieiunet Ecclesia, illa ratio reddi videtur,
quòd considerato Euangelio, ipsa quarta
Sabbathi, quam vulgò quartam feriam vo-
cant, consilium reperiuntur ad occiden-
dum Dominum fecisse Iudæi. Intermissio
autē vno die, cuius vespera Dominus Pas-
cha cum discipulis manducauit, qui finis
fuit eius diei quem vocamus quintam Sab-
bathi: deinde traditus est ea nocte quæ
iam ad sextam Sabbathi, qui dies Pas-
sionis eius manifestus est, pertinebat.
Hic dies primus azymorum fuit, inci-
piens à vespera. Sed Matthæus Euan-
gelista quintam Sabbathi dicit fuisse pri-
mam diem azymorum, quia eius vespera
sequente futura erat cœna Paschalis, qua
cœna incipiebat azymum & ouis immo-
latio manducari. Ex quo colligitur quar-
tam Sabbathi fuisse quando Dominus ait,
Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Fi-
lius hominis tradetur, vt crucifigatur. Ac
per hoc dies ipse ieiunio deputat⁹ est: quia
sicut Euangelista sequitur, & dicit, Tunc
congregati sunt Principes sacerdotum, &
seniores populi in atrium Principis sacer-
dotum qui dicebatur Caiphas, & cōsiliū
fecerunt, vt Iesum dolo tenerent, & Occi-
derent. Intermissio autē vno die, de quo di-
cit Euangeliū, Prima autem azymorum ac-
cesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, Vbi
vis paremus tibi comedere Pascha? Hoc
ergo die intermissio passus est Dominus,
quod nullus ambigit, sexta Sabbathi.
Quapropter & ipsa sexta restè ieiunio
deputatur. Ieiunia quippe humilitatem
significant: vnde dictum est: Et humiliabam
in ieiunio animam meam. Sequitur
Sabbatum, quo die caro Christi in
monumēto requieuit, sicut in primis ope-
ribus mundi requieuit Deus illo die ab
omnibus operibus suis. Hinc exorta est ista
in regia illa veste, varietas, vt alij, sicut
maximè populi Orientis, propter requiē

*Lex Diuina
præcipit ieiunium.*

*Feria. 4. &
6. cur ieiunandum.*

Matth. 26.

Ioan. 19.

Matth. 26.

Psal. 34.

Genes. 1.

Psal. 44.

significandā mallent relaxare ieiuniū: alij propter humilitatem mortis Dñi ieiunare, sicut Romana, & nonnullæ Occidentis Ecclesiæ. Quod quidem vno die quo Pascha celebratur, propter renouandam rei gestæ memoriam, quia discipuli humanitus mortem Domini doluerunt, sic ab omnibus ieiunatur, vt etiam illi Sabbathi ieiunium deuotissimè celebrent, qui cæteris per totum annum Sabbathis prandent: vtrunque videlicet significantes, & in vno anniuersario die luctum discipulorum, & in cæteris Sabbathis, quietis bonum. Duo quippe sunt quæ iustorum beatitudinem, & omnis miseræ finem sperari faciunt, mors, & resurrectio mortuorum. Sed quoniam non inuenimus, vt iam suprâ commemorauimus, in Euangelicis & Apostolicis literis, quæ ad noui Testamenti reuelationem propriè pertinent, certis diebus euidenter præceptum, obseruanda esse ieiunia: & ideò res quoq; ista, sicut aliæ plurimæ quas enumerare difficile est, inuenit in veste illius filix Regis, hoc est, Ecclesiæ, varietatis locum, indicabo tibi quid mihi de hoc requirenti, responderit venerandus Ambrosius, à quo Baptizatus sum, Mediolanensis Episcopus. Nam cum in eadem ciuitate mater mea mecum esset, & nobis adhuc catechumenis, parum ista curantibus, illa sollicitudinem gereret, vtrum secundum morem nostræ ciuitatis sibi esset Sabbatho ieiunandum, an Ecclesiæ Mediolanensis more prandendum, vt hac eam cunctatione liberarem, interrogauimus hoc supradictum hominem Dei. At ille: Quid possum (inquit) hinc docere amplius, quam ipse facio? Vbi ego putaueram, nihil cum ista responsione præcepisse, nisi vt Sabbatho pranderemus, hoc quippe ipsum facere sciebam: sed ille sequutus adiecit: Quando hinc sum, non ieiuno Sabbatho: quando Romæ sum, ieiuno Sabbatho: & ad quancunque Ecclesiam veneritis, inquit, eius morem seruate, si pati scandalum non vultis, aut facere. Hoc responsum retuli ad matrem, eique suffecit, nec dubitauit esse obediendum. Hoc etiam nos secuti sumus. Sed quoniam contingit, maximè in Africa, vt vna Ecclesia, vel vnus regionis Ecclesiæ alios habeant Sabbatho prandentes, alios ieiunantes, mos eorū mihi sequendus videtur,

quibus eorum populorum congregatioregenda commissa est.
 12 AMBROSIVS tomo.5.in Cap. 14.ad Roman. Nam alius quidem iudicat diem inter diem, hoc est, alicui placet interpositis diebus edere. Nam sunt quidam qui quarta feria carnem non edēdam statuerunt: sunt qui Sabbathis: sunt iterum qui à Pascha vsque ad Pentecosten edant.
 13 EVSEBIUS Cæsariensis Historiæ Ecclesiasticæ, Lib. 5. Cap. 24. Refert ad Victorem Roma. Pontif. ita scripsisse irenaum. Non solum de die Paschæ agitur controuersia, sed & de ipsa specie ieiuniorum. Quidam enim putant vno tantum die obseruari debere ieiunium, alij duobus, alij verò pluribus, nonnulli etiam quadraginta, ita vt horas diurnas nocturnasque computantes, diem statuunt. Quæ varietas obseruantix non tunc primum, neque nostris temporibus coepit, sed multo ante nos, ex illis (vt opinor) qui non simpliciter quod ab initio traditum est, tenentes, in alium morem vel per negligentiam, vel per imperitiam postmodum decidere. Et tamen nihilominus omnes isti, etiam cum in obseruantia variarent inter semetipsos, & pacifici fuerunt semper nobiscum, & sunt: nec dissonantia ieiunij, fidei consonantiam rupit.
 14 HISTORIA Tripartita Lib.1. Cap. 10. Agens de Spiridione Episcopo, sic ait. Qualis autem circa peregrinorum susceptionem fuerit, hinc apparet. Instante iam Quadragesima, quidam ex itinere venit ad eum, quibus consueuerat cum suis continuare ieiunia, & die certo comedere, medios dies sine cibo consistens. Videns itaque peregrinum valde defectum: Perge (inquit suæ filix) laua peregrini pedes, & cibos appone. Cumque virgo dixisset, nec panem esse, nec aquam (quarum rerum solebat nihil habere reconditum propter ieiunium) orans primum, veniamque petens, filix iussit vt porcinas carnes quas domi salitas habebat, coqueret. Quibus coctis, sedens cum peregrino, positis carnibus comedebat, & rogabat vt vnâ cum eo ederet peregrinus. Quo refutante, Christianumque se profitente; Propterea magis (inquit) refutare non debes. Omnia enim munda mundis, sicut sermo diuinus edocuit.

D. Ambros. docuit in ieiunij seruandam esse consuetudinem.

Rom. 14. Alij feria 4. alij feria 6. à carne abstinent.

Ieiuniorum tempora diuersa.

Ieiunij dissonantia, si dei consonantia non rum pit.

Ieiunat tota Quadragesima spiridion.

Ob aduentu peregrini ieiunium soluit.

Tit. 1.

15 ET Lib. 9. Cap. 38. Nam in ipsis ieiunijs aliter apud alios inuenimus obseruari. Romani enim tres ante Pascha septimanas, præter sabbathum & Dominicam, sub continuatione ieiunant. Illyrici verò, & tota Hellas, Alexandria quoque, ante sex septimanas ieiunant: eaque ieiunia Quadragesimam vocant. Alij verò ante septem Paschæ septimanas, ieiuniorum facere noscuntur initia, & tres tantummodo septimanas, hoc est, quinque diebus per intermissionem aliarum duarum septimanarum ieiunantes, nihilominus Quadragesimam vocant. Vnde miror cum numerum ipsum non habeant, quomodo Quadragesimam vocent. Sed etiam ciborum abstinentiam non similem habent: nam alij omnino ab animatis abstinent: alij ex animantibus pisces solummodo comedunt: quidam cum piscibus, vescuntur & volatilibus, dicentes hæc secundum Moysen ex aqua habere substantiam. Alij verò, etiam caseis, & ouis abstinere noscuntur: quidam sicco tantummodo pane vescuntur: alij neque hoc: alij vt ad nomam ieiunantes horam sine discretione ciborum, reficiuntur: & innumeræ consuetudines apud diuersos inueniuntur. Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua, puto Apostolos singulorum hoc reliquisse sententiæ, vt vnusquisque operetur, non timore, non necessitate, quod bonum est. Et in fine. Romæ Sabbatho vniuersa ieiunant.
 16 ET Lib. 11. Cap. 17. De Imperatore Theodosio, hæc recenset. Perdurabat in frigore similiter & in æstu. Plerunque ieiunabat, & maximè quarta feria & sexta studio Christianismi: nec aliud quam monasterium regalia videbantur.
 17 HIERONYMVS tomo. 2. aduersus Luciferianos. Etiam si Scripturæ autoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus, instar præcepti obtineret. Nam & multa alia quæ per traditionem in Ecclesijs obseruantur, autoritatem sibi scriptæ legis vsurpauerunt: velut in lauacro ter caput mergitare: deinde egressos lactis, & mellis prægustare concordiam, ad infantix significationem: die Dominico, & per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorare, & ieiunium soluere: multaque alia quæ scripta non sunt, rationabilis sibi obseruatio vindicauit.

Diuersitas ieiunij, in xta diuersitate Ecclesiæ.

Ciborum delectus qualis.

Gen. 1.

Cæsaris ieiunium, & ipsius Regiæ instar monasterij.

Traditionis vis & auctoritas.

Ieiunio conuile. ne tempus vile.

Ieiunij bona.

Quadragesima ieiunij omnes vbiq; obseruant.

Ieiunium Quadragesimæ.

Quadragesima ieiunij omnibus clericis indistinctum.

18 BASILIVS Homil. 2. De Ieiunio. Ieiunium per omne quidem tempus vile est his qui illud sponte suscipiunt. (Nec enim assultus dæmonum quicquam audet aduersus ieiunantem, & Angeli diligentius adsunt ijs qui ieiunio purgata habent animam) sed multo magis hoc tempore, quo per vniuersum terrarum orbem vndique denunciatur ieiunij præconium. Nec vlla est insula, nec vlla terra continens, non ciuitas, non gens vlla, non extremus mundi angulus, vbi non sit auditum ieiunij edictum. Quin & exercitus, & viatores, & nautæ, & negotiatores, omnes pariter audiunt edictum, & summo gaudio excipiunt. Ne quis igitur semet excludat à numero ieiunantium, in quo omne hominū genus, omnis ætas, omnis dignitatum formæ censetur. Angeli sunt qui in singulis Ecclesijs describunt ac recensent ieiunantium capita.
 19 IDEM Hom. in ebrietatem & luxū. Si enim in tot admonitionibus quas & superiore tempore vos adhortando non præteriuimus, & deinceps septem istis ieiunij hebdomadis, nocte ac die, per Euangelicā vos doctrinā sine intermissione obtestati, nihil penitus profecimus: qua vos spe hodierna die alloquemur amplius, aut adhortabimur?
 20 TELESFORVS Papa martyr, in Epist. ad omnes vniuersaliter, Cap. 1. (Habetur tom. 1. Conciliorum.) Cognoscite à nobis, & à cunctis Episcopis in hac sancta & Apostolica sede Cōgregatis, statutum esse vt septē hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes clerici in sortem Dñi vocati, à carne ieiunent: quia sicut discretas esse debet vita clericorum à laicorum conuersatione, ita & in ieiunio debet fieri discretio. Et sicut laici & seculares homines nolunt eos recipere in accusationibus, & infamationibus suis, ita nec clerici debent eos recipere in impulsationibus suis, quoniam in omnibus discreta debet semper esse, & segregata vita & conuersatio clericorum ac secularium laicorū. Et sicut hi amplius sunt applicati diuinis cultibus, & familiares dicuntur Dñi Saluatoris, ita moribus & conuersatione atque sanctitate debent esse distincti. Has ergo septem hebdomadas omnes clerici à carne & delictijs ieiunent, & hymnis, & vigilijs, atq; orationibus Dño inhærere die noctuque studeant.
 21 CALIXT. Primus Papa mart. in Epist.

Epist. ad Benedictū Ep̄m, Cap. 1. (*Habetur tom. 1. Conciliorū.*) Ieiuniū quod ter in anno apud nos celebrari didicisti, cōueniētius nūc per Quatuor tēpora fieri decernim⁹, vt sicut ann⁹ per Quatuor voluitur tēpora, sic & nos quaternum solenniter agamus ieiunium per anni Quatuor tempora. Et sicut replemur frumento, vino, & oleo ad alenda corpora, sic repleamur ieiunio ad alendas animas, iuxta Prophetā Zachariæ vocem, qui ait. Factum est verbum Domini ad me dicens: Hæc dicit Dominus exercituum; Sicut cogitauī vt affligerem vos cum ad iracundiam prouocassent me Patres vestri, & non sum misertus: sic conuersus cogitauī in diebus istis, vt benefaciam Hierusalem & domui Iuda. Nolite timere. Hæc sunt verba quæ facietis; Loquamini veritatem vnusquisque cum proximo suo, veritatem & iudicium pacis iudicate in portis vestris, & vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitatis in cordibus vestris, & iuramentum mendax ne diligatis. Omnia enim hæc sunt quæ odiui, dicit Dominus exercituum. Et factum est verbum Domini exercituum ad me dicens, Hæc dicit Dominus exercituum, Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium & in lætitiā & in solennitates præclaras: veritatem tantum & pacem diligite, dicit Dominus exercituum. In hoc ergo omnes nos vnanimis oportet esse, vt secundum Apostolicam doctrinam, Id ipsum dicamus, & nō sint in nobis schismata: simus autē perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia: in cuius operis deuotione gratulamur dilectionem tuam esse consortem. Non decet enim à capite membra dissidēre, sed, iuxta sacræ Scripturæ testimonium, omnia membra caput sequantur. Nulli verò dubium est, quod Apostolica Ecclesia mater sit omnium Ecclesiarum, à cuius vos regulis nullatenus conuenit deuiare. Et sicut Dei Filius venit facere voluntatem Patris, sic & vos voluntatē vestræ impleatis matris, quæ est Ecclesia: cuius caput, vt prædictum est, Romana existit Ecclesia. Quid quid ergo sine discretionē iustitiæ contra huius disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

Ieiunium Quatuor tēporum.

Zach. 8.

1. Cor. 1.

Romana Ecclesia mater omnium Ecclesiarum.

22 EPIPHANIVS, Hæresi. 80. cōtra Massalianos, in compendiaria vera doctrina de fide Catholicæ & Apostolicæ

Ecclesiæ. Communiones autem siue synaxes fieri, ordinatæ sunt ab Apostolis quarta & profabbatho, & Dominica. Quarta verò & profabbatho ieiunium statutum est vsque ad horam nonam. Nam illucescente quarta, assumptus est Dominus, & profabbatho crucifixus est. Et tradiderunt Apostoli, vt in his diebus ieiunia fierent, ita vt impleatur dictum hoc, Cum ablatu fuerit ab eis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Et non vt gratiam aut beneficium exhibeamus ei qui pro nobis passus est, ieiunium nobis constitutum est: sed vt confiteamur ad nostram salutem Domini passionem, quam pro nobis ipse suscepit: & vt pro peccatis nostris ieiunia nobis apud Deum suppentur. Et per totum quidem annum ieiunium hoc seruatur in eadem sancta Catholica Ecclesia, quarta, inquam, & profabbatho vsque ad horam nonam, excepta sola Pētecoste per totos quinquaginta dies, in quibus nec genua flectuntur, neque ieiunium imperatum est. Cæterum pro communionibus, quæ quarta & profabbatho vsque ad horam nonam fiunt, in die Dominica matutinis horis communiones fiūt. Insuper verò in quinquaginta diebus Pentecostes, de quibus dixi, non est ieiunium, neque in die Epiphaniarum, hoc est, Apparitionis, & Aduentus, quando natus est in carne Dominus, ieiunare licet, etiam si contingat vt sit quarta aut profabbathum. Verum ex bono proposito, pietatis exercitatores in ipsa Ecclesia semper ieiunant, excepta Dominica, & Pentecoste: semper item vigilias agunt. At verò Dominicas omnes delicatas ducit sancta hæc Catholica Ecclesia, & communionem manè perficit, & non ieiunant. Inconsentaneum enim est in Dominica ieiunare. Porrò Quadragesimam ante septem dies sancti Paschatis similiter seruare solet eadem Ecclesia in ieiunijs perseuerans. Dominicis verò omnino non, neque in ipsa Quadragesima. Cæterum per sex dies ipsius Paschatis, omnes populi in siccorum esu perseuerant, pane, inquam, & sale, & aqua tunc vtentes ad vesperam. Sed & pietatis studiosi duplas & triplas ac quadruplas transmittant, & aliqui totam hebdomadam vsque ad gallicinium Dominicæ illucescentis.

Quo tempore cōmunicandum & ieiunandum.

Matt. 9. Marc. 16. Luc. 5.

Dominico die non ieiunandum.

Quadragesima ieiunium seruandum.

Hebdomadæ sanctæ abstinentiæ.

1. CANON Apostolorum. 50. Si quis Ep̄s, presbyter, vel diaconus, vel omnino ex facer-

facerdotali numero, à nuptijs, carnibus, & vino, non propter exercitationē, sed propter abominationem abstinet, oblitus quod omnia valde bona, & quod masculinū & fœmininū fecit Deus hominē: sed blasphemans calumniatur opificiū: vel corrigatur, vel deponatur, & ex Ecclesia eiiciatur. Similiter & laicus.

2 ET CANO. 52. Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, in festis diebus carnem & vinum non sumit, abhorrens, & nō propter exercitationem, deponatur: vt qui habeat iniustam consciētiam propriam, & sit multis offensionis causa.

3 TERTVL. Lib. de Cultu fœminarum, Cap. 9. Quidam ipsam Dei creaturā sibi interdicit, abstinentes vino, & animalibus exulantes, quorū fructus nulli periculo aut sollicitudini adiacent, sed humilitatem animæ suæ in victus quoque castigatione Deo immolant.

4 IDEM Lib. De Ieiunijs aduersus Psychicos, Cap. 13. Præscribitis (ō hæretici) constituta esse solennia huic fidei, scripturarum vel traditione Maiorum, nihilq; obseruationis amplius adijciendum ob illicitum innouationis. State in isto gradu si potestis. Ecce enim conuenio vos, & præter Pascha ieiunantes citra illos dies, quibus ablatu est sponsus, & stationum semiieiunia interponentes, & vos interdum pane & aqua victitantes, vt cuique visum est: denique respondetis hæc ex arbitrio agenda, non ex imperio. Mouistis igitur gradum excedendo traditionem, cum quæ non sint constituta, obitis. Quale est autem, vt tuo arbitrio permittas, quod imperio Dei non das? Plus humanæ licet voluntati, quā diuinæ potestati? Ego me seculo, non Deo, liberum memini: sic meum est vltro officium facere Domino, sic indicere illius est: non tantum obsequi ei debeo, sed & adulari: illud enim imperio eius, hoc arbitrio meo præsto. Bene autem, quod & Episcopi vniuersæ plebi mandare ieiunia assolent, non dico de industria stipium conferendarum, vt vestræ capturæ est, sed interdū & ex aliqua sollicitudinis ecclesiasticæ causa.

5 ET Cap. 15. Quantula est enim apud nos interdictio ciborum? Duas in anno hebdomadas xerophagiarum, nec totas, exceptis scilicet Sabbathis & Dominicis, offerimus Deo, abstinentes ab eis quæ non reijcimus, sed differimus.

A nuptijs, carnibus, et vino, quo sine abstinentiam.

Quæ de causa à quibus dā cibis abstinentium.

Matt. 9.

Abstinentia cur vsurpanda.

Episcopi ieiunia præcipere possūt.

Ieiunia quæ do seruanda.

6 ET Cap. 16. Nam & Ioel exclamauit: Sancite ieiunium, & prædicate curationem: prospiciens iam & tunc & alios Apostolos, & Prophetas sancituros ieiunium, & prædicaturos officia curantia Deum.

Ioel. 2.

7 ORIGENES. tomo. 1. Lib. 3. in Iob. Cum infrunitē manducauerint vel biberint, cum ipsa viscera non sufferentia perturbata fuerint, & in dolorē atque infirmitatē fuerint conuersa, iuxta hoc quod dictum est; In escis plurimis, fit infirmitas: tunc nimirum dicūt insipienter, quod fascinatus sit quilibet. Quando ieiunamus, o viri, abstinemus nos, vt non gustemus carnes, neque vinum, nec superfluas escas: tūc quare non fascinamur? Mox autem vt rursus manducare atque bibere cœperimus, continuō & ventris commotio, atque viscerum perturbatio fit, nisi is solus effugerit, qui valde sibi metipso intenderit, ne gustet quidquam superfluum. Sic itaque non fascinationes præualent quicquam, sed hominum incontinentia.

Ieiuniorum tibi quies.

Ecclesi. 37.

Incontinentia, plus nocet quā fascinat.

8 IDEM in Numer. Hom. 16. Prope finem. Non dormiet donec comedat prædam, & sanguinem vulneratorum bibat. In his verbis quis ita erit historicæ narrationis contentiosus adsertor, imò quis sic abruptus inuenitur, qui non horrescens sonum literæ, ad allegoriæ dulcedinem ipsa necessitate confugiat? Quomodo enim iste populus tā laudabilis, tam magnificus, de quo tā præconia sermo Dei enumerat, in hoc veniet, vt sanguinem vulneratorum bibat? Cum tā validis præceptis cibus sanguinis interdicatur à Deo, vt etiam nos qui ex Gentibus vocati sumus, necessariō iubeamur abstinere, sicut ijs quæ idōlis immolantur, ita & sanguine.

Numer. 13.

Abstinentiæ à sanguine.

Abstinentia.

9 CHRYSOST. tom. 5. ad populum Antiochenum, Homil. 4. circa finem. Sicut quidam sunt inter se ciborum abstinentia æmulantes, & mirabilem contentionem facientes: & hi quidē integros duos dies transigunt ieiuni: hi verò non vini tantū, sed & olei, sed & omnis feruli vsum à sua mensa reijciantes, pane & aqua vtētes duntaxat, Quadragesimam omnem expediunt: sic & nos quidem inter nos contendamus, vt iuramentorum imbres destruiamus.

Quadragesimam in pane & aqua multi transigunt.

10 ET Homil. 6. Studeamus præsentis ieiunij capere monumētum. Et sicut multoties vestimentum adepti, vel seruum, vel vas

vas pretiosum, temporis reminiscimur, & inter nos dicimus, seruum illum tali solennitate emi, vestimentum hoc tali comparatu tempore. Ita quoque si legem hanc impleuerimus, dicemus, Iuramentum hac cor rexi Quadragesima: hæten⁹ enim iurabam, & sola admonitione audita, peccato abstiniui. Sed res corrigi difficilis, consuetudo. Noui & ego, & propterea festino vos in aliam consuetudinem bonam, & lucrum habentem, inducere. Cum enim dixeris, difficile consuetudine desisto, propterea desistere labora, manifestè sciens quòd si tibi aliam non iurandi consuetudinem induxeris, nullius laboris amplius indigebis. Quid difficilius, non iurare, vel per totam diem in ediam pati, & aquæ potu, & tenui victu ficcari? Certum est, quòd hoc illo grauius. Sed tamen consuetudo res est tam facilis & expedita, quòd adueniente ieiunio, & si millies quis exhortetur, & infinita crucient, & cogant vinum delibare, vel aliud quid ieiunij lege non concessum gustare, omnia quis mallet pati, quàm prohibitum tangere nutrimentum. Et hoc cum non inuitè nos circa mensam habeamus, tamen propter cõsuetudinem ex conscientia, omne generosè ferimus laborantes. Hoc quippe & in iuramentis erit.

Quadragesima ieiunij.

Iuramentorum abusus solendus.

Ieiunij leges seruandæ.

11 AVGVST. tomo. 6. contra Faustum Manichæum, Lib. 30. Cap. 5. Audi quod confitèris te non videre, qua mente & consilio hoc aduersùm vos capitulū proferamus. Non quòd à carnibus abstinenceis: nam hoc à quibusdam, & primi Patres nostri fecerunt, sicut commemoras: non tamen ea damnandi, sed significandi gratia. Quod non intelligitis: & vnde iam quatum sufficere videbatur, in superiorib⁹ partib⁹ operis huius locutus sum. Et Christiani, nō hæretici, sed Catholici, edomandi corporis causa propter animam ab irrationalibus motibus amplius humiliandam, non quòd illa esse immunda credant, non solum à carnibus, verum à quibusdam etiam terræ fructibus abstinent, vel semper, sicut pauci: vel certis diebus atque temporibus, sicut per Quadragesimam fere omnes: quantum magis quisq; vel minus seu voluerit seu poterit. Vos autem ipsam creaturam negatis bonam, & immundam dicitis, quòd carnes diabolus operetur, foeculentiore materia mali: at per hoc eas tanquam immundiora & truculentiora Dei vestri vincula, exhorrentes abijcitis.

Ciborum delectus in Quadragesima.

12 ET Lib. 32. Cap. 13. Si autem & hoc queritis, cur ex omnibus cibis, à quibus in umbra futurorum populus est ille prohibitus, nos morticino & immolatio nō vescimur: & hoc audite, & calumnijs vanitatis verum aliquando præponite. Cur enim nō expedit immolatio vesci Christiano, Apostolus dicit: Nolo vos (inquit) socios fieri dæmoniorum. Neque enim ipsam immolationem reprehendit quam faciebant Patres, præfigurantes sanguinem sacrificij, quo nos Christus redemit: sed quæ immolant gentes, dæmonijs (inquit) immolant, & non Deo. Deinde adiecit quod dixi: Nolo vos socios fieri dæmoniorum. Nam si natura ipsa immolatiæ carnis esset immunda, utiq; & nescientem contaminaret. Neque enim eò minus ipsa esset, quòd minus à sciente acciperetur, sed propter conscientiam, ne dæmonibus communicasse videatur.

Immolatio cur abstineandum.

1. Cor. 10.

13 IDEM tom. 6. Lib. contra Adimantium Manichæi discipulum, Cap. 14. Et quodam loco apertissimè istos (Manichæos) significauit (Apostolus) cum dicit, In nouis finis temporibus futuros quosdam, prohibentes nubere, abstinentes à cibis quos Deus creauit. Hos enim propriè designat, qui non propterea temperant à cibis talibus, ut aut concupiscentiam suam refrænent, aut infirmitati alterius parcant: sed quia ipsas carnes immundas putant, & earum Creatorem Deum esse negant.

1. Tim. 4.

Cur à quibusdam es-cis canendum.

14 IDEM tom. 3. Lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, Cap. 66. Bonum est cibum cum gratiarum actione sumere, & quidquid Deus præcepit, edendum est. Abstinerè autem ab aliquibus, non quasi à malis, sed quasi non necessarijs, non est malum. Moderari verò usum pro necessitate & tempore, propriè Christianorum est.

Abstinerè à quibusdam cibis, non est malum.

15 ET Cap. 66. Sacratæ verò virginitati nuptias coæquare, aut pro amore castigandi corporis abstinentibus à vino vel carnibus, nil credere meriti accrescere, nō hoc Christiani, sed Iouiniani est.

Abstinentiæ & virginitatis inco-mium.

16 IDEM tom. 2. Epist. 86. Vide super. lit. A. authorit. 11.

17 IDEM tom. 10. ser. 64. de tempore. Sed & illa est in Quadragesimæ diebus grandis utilitas, quòd dum etiam à licitis abstinemus, magis ac magis admonemur illicita vitare. Qui enim abstinemus nos à carnibus, quibus alijs diebus uti licet? Qui nos abstinemus à vino, quo moderatè uti licet?

In Quadragesima abstineandum à carnibus & vi-no.

licet? Qui ergo ista vitamus, quæ aliquando licent, in primis peccata fugiamus, quæ omnino nunquam licent.

A balneis, vino, & carnibus quædo & cur cessandum.

18 ET Serm. 65. Cessent lauacra, vina, vel carnes, non quòd creaturam Dei iudicemus esse damnandam, sed qui toto anno nobis viximus, saltem vel paucos dies viuamus Domino.

19 IDEM tom. 1. de Moribus Ecclesiæ Catholicæ, Lib. 1. Cap. 1. Nihil de his dicam quos paulò ante commemoravi, qui secretissimi penitus ab omni hominum conspectu, pane solo, qui eis per certa interualla temporum affertur & aqua contenti, desertissimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæserunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatissimi, quæ nisi sanctorum intellectu percipi non potest. Et paulò post. Ita non solum à carnibus & vino abstinent pro sufficientia domandarum libidinum, sed ab his etiam quæ tantò concitatus ventris & gutturis prouocant appetitum, quantum quali mūdiora nonnullis videntur: quo nomine solet turpe desiderium exquisitorum ciborum, quod à carnibus alienum est, ridicule turpiterque defendi.

Abstinentia cur et quædo utendū.

Cur quidam abstinent à vino & carnibus.

20 ET Cap. 33. Continent se igitur, qui possunt (qui tñ sunt innumerabiles) & à carnibus, & à vino, duas ob causas, vel propter fratrum imbecillitatē, vel propter suam libertatem.

Quo fine à vino et carnibus abstineandum.

21 IDEM Lib. 2. de Moribus Manichæorum, Cap. 13. Nisi forte è quoniam nō vescimini carnibus, & vinum non bibitis, signaculum oris mirandum & laudandum putatis? Quod, quæro à vobis, quo fine faciatis? Finis enim quo referuntur ea quæ facimus, id est, propter quem facimus quidquid facimus, si non solum inculpabilis, sed etiā laudabilis fuerit: tunc demum etiam facta nostra, laude aliqua digna sunt. Sin ille iure meritòq; culpatur, quem spectamus & intuemur cum in aliquo versamus officio, id quoque officium nemo improbandum vituperandumq; iudicauerit. De Catilina memoriæ proditum est, quòd frigus, sitim, famem ferre poterat. Hæc erant illi spurco sacrilegoque etiam cum Apostolis nostris communia. Vnde ergo discernitur parricida iste ab Apostolis nostris, nisi sine illo quem diuersissimū sequebatur? Nanq; ille ista tolerabat, ut immoderatissimas & immanissimas expleret cupiditates: illi è

contrà, ut eas premerent, & dominanti rationi seruire cogerent.

22 ET Cap. 14. Apparet igitur (ut opinor) quo fine à carnibus & vino sit abstinentium. Is finis est triplex: Ad comprimendam delectationē quæ in his maximè cibis haberi solet, atque in talipotui usq; ad ebriositatem peruenire. Ad tuendam infirmitatem, propter illa quæ sacrificantur atque libantur. Et, quod maximè cõmendantum est, propter charitatē, ne imbecilliorum ab his continentium offendatur infirmitas. Vos autem immunda esse obsonia dicitis, cum dicat Apostolus, Omnia munda esse, sed ei malum esse qui per offensionē

Triplex finis abstinentiæ à carnibus & vino.

Variarum generum & temporum abstinentia au-thera.

Rom. 14.

23 HIERON. tom. 2. Aduersus Iouinianum, Lib. 2. Dicæarchus in libris antiquitatum, & descriptione Græciæ, refert, sub Saturno, id est, aureo seculo cum omnia humus funderet, nullum comedisse carnes, sed omnes vixisse frugibus, & pomis quæ sponte terra gignebat. Persarum Regis Cyri vitam Xenophon octo voluminibus explicat, polenta, & cardamo, & sale, ac pane cibario eos asserens vitare. Lacedæmoniorum mensæ, frugalitatisq; & superascriptus Xenophon, & Theophrastus, & omnes penè scriptores Græciæ, testes sunt. Cheræmō Stoicus, vir eloquentissimus narrat de vita antiquorum Ægypti sacerdotum, quòd omnibus mundi negotijs curisq; postpositis, semper in templo fuerint, & rerum naturas causasq; ac rationes siderum contemplati sint: nunquam mulieribus se miscuerint: nunquam cognatos & propinquos, ne liberòs quidem viderint: ex eo tempore quo cœpissent diuino cultui deseruire, carnibus & vino se semper abstinerint propter tenuitatem sensus & vertiginem capitis, quam ex paruo cibo patiebantur, & maximè propter appetitus libidinis, qui ex his cibis, & ex hac potione nascuntur. Pane rarò vescébatur, ne onerarent stomachum: & si quando comedebant, tum pariter hysopum sumebant in cibo, ut escam grauiorem illius calore decoquerent. Oleum tantum in oleribus noverant, verum & ipsum parum propter nauseam & asperitatem gustus leniendâ. Quid loquar (inquit) de volatilibus, cum ouum quoq; pro carnibus vitauerint, & lac? Quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant colore mutato. Cubile eis de folijs palmarum, quas, baias, vocant,

contextum erat: scabellum acclive, & ex vna parte obliquum, in terra pro puluillo capiti supponebant: bidui triduiq; inedia sustinentes. Humores corporis, qui nascuntur ex ocio, & mansione vnius loci, nimia victus castigatione siccabant. Iosephus in secunda Iudaica captiuitatis historia, & in octauodecimo antiquitatum libro, & cōtra Appionē duobus voluminibus, tria describit dogmata Iudæorum, Phariseos, Sadducæos, & Essenos: quorum nouissimos miris effert laudibus, quod & ab vxorib; & vino, & carnibus semper abstinerint, & quotidianū ieiunium verterint in naturā. Super quorū vita, & Philo vir doctissimus, proprium volumen edidit. Euanthes Cyzicenus, Asclepiades Cyprius, ætate qua Pygmalion in Oriente regnabat, scribunt esum carniū non fuisse. Eubulus quoque qui historiam Mithræ multis voluminibus explicuit, narrat apud Persas tria genera Magorum, quorum primos, qui sint doctissimi & eloquentissimi, excepta farina, & olere, nihil amplius in cibo sumere. Apud Eleusina etiā volucris, & piscibus, & quibusdam pomis abstinere solenne est. Bardesanes vir Babylonius, in duo dogmata apud Indos, Gymnosophistas, diuidit: quorum alterum appellat Brachinanas, alterum Samaneos, qui tātæ cōtinētia sint, vt vel pomis arborū, iuxta Gangen fluuiū, vel publico orizæ vel farinæ alatur cibo: & cum Rex ad eos venerit, adorare illos solitus sit, pacemq; suæ prouinciæ in illorum precibus arbitrari sitam. Euripides, in Creta Iouis prophetas, nō solūm carnibus, sed & coctis cibis abstinuisse refert. Xenocrates Philosophus de Triptolēmi legibus apud Athenienses tria tantū præcepta in templo Eleusina residere scribit, Honorādos parentes, Venerandos Deos, Carnibus non vescendum. Orpheus in carmine suo esum carniū detestatur. Pythagoræ, Socratis, Antisthenis, & reliquorum frugalitatem referrem in confusionem nostram, nisi & longum esset, & proprii operis indigēret.

24 THEOPHILVS Alexandrinus, Epistola. 3. Paschali, ad totius Ægypti Episcopos (*Habetur tom. 1. Biblioth. SS. Patrum.*) Iustum est, cunctos Dñi timore purgatos, dignam peragere solennitatē, continentijs quoque ac ieiunijs redimere castitatem, & dormientem sensum, vigili suscitare fide. Imitariq; sapientissimū Danielē,

de quo scribitur: Est vir in regno tuo, in quo est Spiritus Dei: & in diebus patris tui vigilantia & sapientia inuenta sunt in eo. Qui enim curam sui gerunt, vt ad meliora proficiant, habentes legem quasi fortissimum ducem parent imperijs eius, & venientia contra se peccata subuertunt, splendore operum illustrantes Paschæ festiuitatem: & securitate cōscientiæ perturbationum iacula negligentes, spe anticipāt victoriam. *Et statim post.* Itaque gratia Domini triūphos nobis de sceleratissimis demonibus pollicente, ieiunia ritē celebremus, vt solennitatis quoque ritē participes simus. Nequaquam diebus Quadragesimæ, sicut luxuriosi diuites solent, vini poculum suspiremus, nec in procinctu & prælio, vbi labor & sudor est necessarius, carniū edulio delectemur. Qui autem legum præcepta custodiunt, ignorant vinum in ieiunijs, carniū esum repudiāt, & insatiabilem avaritiam Dei timore compescunt. Vnde ad continentes Scriptura quotidie clamitat: Vinum & ficeram non bibent. Et è contrario Iudæi ob culpam audiunt, Dabatis bibere sanctis vinū & Prophetis. Nō possunt suscipere correptionem qui luxuriæ oblectatione capiuntur, nec ventris ingluuiē ratione & consilij refrænare amore ieiunij. Qui desidia & peritura citò voluptate studium virtutis infamāt, non erubescunt vinū clam bibere, & auidis faucibus, arbitros declinātes, in cubiculis multa potare, vt in ediam & ieiunia, quæ vltro appetere debebant, ieiuniorum tempore luxuria & ebrietate commutēt: nescientes quod & si hominum conscientiam fugiant, & clausis parietibus vescantur carnibus, atque aues altiles diebus Quadragesimæ, & propinquante Pascha immundis manibus lacerent, tristi vultu foris ieiunia promittentes, corripiat huiuscemodi Dominus & dicat: Iniquitates magnas faciunt isti, vt recedant à sanctis meis. Non decet ieiunantes tempore agonis & prælij, vesci carnibus, monēte Scriptura: Affligetis animas vestras. Neque Phasidas aues sollicito labore perquirere, & garrulas volucres, earumq; pinguedinem hianti ingerere gulæ. Neque inuestigare magni pretij coquos, qui ventris rabiem iure multiplici, & carnibus contusione mutatis, diuersoq; ciborum sapore demulceant: fumantibus patris, & nidore sui, furori gutturis blandientibus, cum in iniuriam continentia diuersi

Dan. 5.

Quadragesima ieiunij quomodo obseruandum.

Leuit. 10.

Amos. 2.

Ezech. 8.

Ieiunium ante Pascha.

saporis & coloris vina queratur. Docet nos sancti Danielis historia, & trium puero- rum virtus consona, appetere & honorare ieiunia. *Et post pauca.* Hæc idcirco, fratres charissimi, replicamus, vt Pauli Apostoli de sanctorū virtutibus prædicantis, verba noscentes, in quibus ait, Quorum confidentes exitum cōuersationis, imitami fidem: suademus eis qui tempore ieiuniorum esu carniū delectantur, imitari Sanctorū continentiam: qui nulla vi superari poterunt, vt rigorem virtutis amitterent, vt Babyloniorum imperia formidātes, captiuam in se ostenderēt voluptatem: sed manserūt liberi, ventrisq; desyderiā ratione superarunt, titillantem gulæ vicere luxuriam, nobisq; suæ fortitudinis exempla reliquerūt, habitātes in Babylone corporibus, sed sensu & fide cum Angelis in cœlesti Hierusalem morantes, vt omnem deinceps ætatem docerent, ieiuniorum tēpore à vino & carnibus abstinendum, sumere de terra semina, & potandam aquam, quibus comitibus vitur pudicitia. Quid memorem insignes Machabeorū victorias? qui ne illicitis carnibus vescerentur, & cōmunes tēgerēt cibos, corpora obtulere cruciatibus: totiusq; orbis in Ecclesijs Christi laudibus prædicantur fortiores pœnis, ardentiores quibus comburebantur, ignibus. Ergo qui ieiunia, id est, conuersationem Angelicam imitantur in terris, meminerūt illius dicti: Regnū Dei non est cibus & potus, sed iustitia, & gaudium, & pax, & lætitia. Isti per continentiam breui & paruo labore magna sibi, & æterna cōciliant præmia, & multo plus accipiunt, quā offerūt: & futuri temporis gloria præsentis angustias mitigant.

25 EPIPHAN. Hæresi. 80. contra Massalianos, *In compendiarie vera doctrina de fide Catholica & Apostolica Ecclesia.* Sunt præterea alia præminentes vitæ conuersationes, quæ in eadem sancta Catholica Ecclesia feruantur, eorum, inquam, qui ab omnibus carnibus abstinent, quadrupedibusq; & volatilibus, ac piscibus, ouo item ac caseo, & alia diuersa vitæ instituta. Nam vnusquisq; secundum proprium laborē, accipiet mercedem. Et quidam sanè abstinent ab omnibus his, aliqui verò à quadrupedibusq; solūm, volatilibus verò & reliquis vescuntur. Alij verò à volucris abstinent, vtuntur autē ouis & piscibus. Alij nec ouis vescuntur: Alij piscibus solis. Alij etiā à piscibus abstinent, caseo verò vescuntur. Alij

Dan. 1.

Heb. 13.

Ieiunij tēpore à quibus abstinent.

2. Mach. 7.

Rom. 14.

Varia diuersorum, à cibis abstinentia.

autem neque caseum sumunt. Iam verò ad huc alij etiam à pane abstinent. Alij etiam ab arborum fructibus duris, ac nucibus, & à coctis.

1 A V G V S T. tom. 6. contra Faustū Manichæū, Lib. 32. Cap. 13. Vide sup. lit. B. authorit. 12.

2 CLEMENS Papa mart. Constitutionum Apostolicarum, Lib. 5. Cap. 19. In diebus Paschæ ieiunate incipientes à secunda Sabbathi vsque ad Parasceuen & Sabbathum, dies sex, solo pane vtētes, sale, atq; oleribus, & aqua in potum. A vino, & carnibus vos abstinete in ijs diebus: sunt enim dies luētiosi, non festi. Parasceuen tamē & Sabbathum integrum ieiunēt, qui quidem possunt, nihil gustantes vsque ad galli cantum noctis. Quod si quis non potest duorū dierum ieiunium continuare, seruet saltem Sabbathum. Ait enim quodam in loco de se Dominus, Quādo discedet ab eis spūs, ieiunabunt in illis diebus. Ijs igitur diebus sublatus est à falsis Iudæis, & Crucifixus est, & cum impijs reputatus.

3 I D E M Lib. 6. Cap. 10. Quidam verò ex ijs, docent abstinendum carnibus, non quod parcāt animantibus ratione carentibus, sed quod ea animam rationis participē habere existimant, eosq; pœnas cædis daturus, qui ea occidere audēt. Alij suilla tantum carne abstinent: ijs, quæ Lege munda censentur, vescuntur. *Et paulo ante.* Quidam nuptias respuunt, carnem item & vinum, quæ in rebus abominandis ponunt. Item nubere, & liberis operam dare prohibent, ac quosdā cibos capere, scilicet, vt hac continentia suæ sententiæ prauitatem facilius probare possint.

4 E T Cap. 11. Nos verò Dei soboles, ac filij pacis, sacrum ac rectum prædicantes pietatis sermonem, vnum solum nunciamus Deum, &c. Atque omnem creaturam Dei bonam fatemur, nihilq; respuendum: omneque, quod ad naturæ necessitatē pertinens iuste sumitur, id optimum ducimus. Omnia enim, secundum Scripturam, erāt valde bona.

5 E T Cap. 26. Cauete ab hæreticis omnibus Episcopi & laici, qui Legem & Prophetas improbant, &c. Alij rursum cibos quosdam vituperant, nuptiasq; cum liberorum procreatione improbant, quod opus sint diaboli.

6 C Y R I L L V S Hierosolymorum Episcopus, Catechesi. 4. Et de cibis ista

In hebdomada sancta qualiter ieiunandum.

Matt. 9.

Luc. 22.

Cur à quibusdā cibis abstineant aliqui.

1. Tim. 4.

Gen. 1.

Ratio et fi- nis absti- nendi ab esis qui- busdam.

vobis sint dogmata: quandoquidem multi circa cibos quoque impingunt: Alij enim idolothyctis indifferenter accedunt, alij vero abstinent, sed iudicant tamen manducantes. Et duplici modo circa cibos quorūdam anima polluitur, qui ignorant debitas manducandi causas. Ieiunamus enim à vino & à carnibus abstinentes, nō quod hæc tāquā abominaciones oderimus, sed quod præmium expectamus: vt sensibilia despicientes, spirituali deinceps & intellectuali mensa fruamur: & nunc seminantes in lacrymis, in futuro seculo in exultatione metamus. Non igitur contemnas eos qui manducant, & propter corporum infirmitatem cibos sumunt: nec vituperes qui modico vino vtuntur propter stomachum, & crebras infirmitates. Ac neque ipsos condemnas tanquā peccatores, neque tanquā abominabiles oderis carnes. Sciebat enim quosdam tales futuros Apostolos, dicens: Prohibentes nubere, & vesci cibis quos Deus creavit in vsum credentibus, & cum gratiarum actione sumentibus. Abstiniens igitur ab his, non tanquā ab abominabilibus abstine, alioquin præmium non habes: sed bona contēne, propter ea quæ proposita sunt spiritualia meliora.

7 ATHANASIVS, De quæstionibus ad Antiochum. q. 133. Quid est quod dicit, Escæ ventri destinatae sunt, & venter escis: Deus autem & hūc, & illas aboleuit? *Responsio.* Ventrem dicit crapulam, non ipsum ventrem. Ad crapulam, inquit, habet venter desyderiū, & hæc ad illum. Sed qui crapulæ, ventriq; deditus est, nō potest seruire Deo, sed suis visceribus seruus est. Ideo aboleuit illum, dicens: Deus & hunc & illas aboleuit, hoc est, & cibos & gulositatem. Nō enim ventrē aboleuit, absit. Audi enim quid dicat ipse: Corpus verò, non stupro, sed Domino. Quapropter nō aboleuit ventrem, sed crapulam: nec etiam mediocre cibum, sed immoderatum: siquidem ex his scortatio gignitur. Inquit ergo: Corpus non est datum sub potestate ingluuiei, vt in scortationes incidat, sed vt Domino seruiat. Sicuti rursus retrò dicit alicubi: Omnia mihi licent, sed ego non redigar in potestatem à quoquā. Hoc ipsum nihil est aliud, quā quod hūc dicit: quod omnes quidē cibi quos creavit Deus homini nutrimentum boni sunt, & licet mihi omnibus frui, eisq; nutrirī, sed illorū seruus non ero, neque sub suā potestate me rediget gula:

1. Timot. 4.

1. Corin. 6.

Dammatur crapula, etiam si cibi boni sint.

1. Cor. 6.

nam non conducit, nec ædificat in me bonum. Quapropter necessarijs contenti, respuamus reliqua, non tātū velut inutilia, sed etiam tanquā quæ noceant, & quæ gignant absurdas concupiscentias ijs, qui ea possident.

F 1 CHRYSOST. tom. 2. de Diuite & Lazaro, concione. 2. in fine. Hortor vt illud perpetuò memineritis, quod non communicare pauperibus, est rapinā in illos exercere, illorumq; fraudare vitam, quodq; nō nostras, sed illorum res detinemus. Nam si hoc animo fuerimus, pecuniā omnem effuderimus, ac Christum esurientem hūc alentes, multamq; hinc nobis opulentia reconducentes, poterimus futurorum esse compotes bonorum.

2 IDEM tom. 2. In Matt. Cap. 13. Homil. 4. ad finem. Non seruus Dominum, sed Dominus seruum ad mensam suam primus inuitauit, primus ad testa sua subduxit. Tu verò etiam nec post hæc, nec secundo loco inuitare suslines. Nudum te induit, tu nec peregrinum conducis. Primus tibi calicem suum obtulit, tu vel aquam frigidam ei negas. Potauit te Spiritu sancto, quanuis indignus esses, tu nec corporalem hanc sitim suam mitigare studes, præsertim cum omnia hæc non à tuo, sed à suo proueniant. Non ne magnum ducis, quod calicem illū tenere potes, vnde Christus bibit, atque ori tuo adducere? Non ne vides quia soli Sacerdoti fas est sanguinē huius calicis tibi tradere? Ego verò (Christus inquit) nō ad vnguē ista perscrutor, sed cum præbueris, accipiam, etiam si secularis sis, non recusabor nec tantum postulo, quantum dedi; Non enim sanguinem, sed aquam flagito. Cogita igitur cui potum præbes, & perhorrescas. Cogita quia sacerdos Christi tu fias, cum propria manu ei offeras, non carnem, sed panem: non sanguinis, sed aquæ frigide calicem. Vestimentum te induit salutare, & hoc per seipsum, atq; vltro perfecit: tu saltem ipsum per puerum atque famulum indue. Gloriosum te fecit in cœlis: tu nuditate, deformitate, frigore ipsum eripe. Angelorum te cōciuem effecit: tu in tecto saltem suscipias, & sicut vnum famulorū, domo tua contegas. Non renuo (inquit) hoc ego diuerforium, qui tibi ad cœlum viam construxi, qui te à durissimo erui carcere: peccato nunc abs te, si liberare me à carceribus non potes; non paruum mihi solamen est, si modò vinctum visites. Ego te mortuum susci-

Rapinam exercet qui pauperibus nō communicant.

Opera misericordie erga pauperes.

Sacerdos Christi sit qui dat eleemosynam.

suscitauī, nec tale aliquid abs te require, sed ad videndum ægrotum solummodo venias. Quando igitur ita se res habeant, & magna nobis largitus sit, pro quibus minima quædam repetat, negligentes iure ad ignem intrudemur, ad quē sponte ruimus, diabolo & angelis eius præparatum, cum vel lapides ipsos ac duros filices insensibilitate superemus. Et vide eundem tom. 5. sermo. de Nulla regni spe aut honoris.

Pauperibus impendenda opera misericordie.

Luc. 16.

3 IDEM tomo. 3. in Ioann. Cap. 3. Homilia. 25. in fine. Mutuemus Christo pecunias, vt veniam accipiamus peccatorum. Ipse enim est qui iudicat. Nolumus enim despiciere in hoc seculo esurientem, vt in futuro nos nutriet. Si ei potum dederimus, non dicemus cum diuite: Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aqua, vt refrigeret linguam meam. Si hūc domi hospitem accipiemus, multa nobis in regno suo habitacula præparabit. Si in carcerem intrusum visitabimus, ipse nos vinculis liberabit. Si peregrinum colligemus, nos cœlestis regni peregrinos non despiciet, sed supernæ ciuitatis participes faciet. Si infirmo operam præstabimus, quā primū nostras curabit infirmitates. Parua igitur saltem exhibeamus, vt pro paruis maxima accipiamus, maxima mercedemur. Vide eundem Homil. 59.

Hierem. 15.

Animas Christo lucrari, quātū meriti sit. Gala. 3.

4 IDEM tomo. 1. In Genes. Homil. 3. Et vt sciatis quantum bonum sit cum salute nostra & alios lucrari, audi Prophetam ex persona Dei dicentem: Qui educit pretiosum à vili, quasi os meum erit. Quid hoc est? Qui ab errore ad veritatem (ait) manuduxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit: pro virili humano me imitatur. Etenim ipse cum Deus sit, propter nihil aliud nostram induit carnem, & alia omnia humana sustinuit, & crucem quoque suscepit, nisi vt nos peccato obnoxios, à maledicto liberaret. Et hoc quoque Paulus clamat, dicens: Christus nos redemit à maledicto Legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipse qui Deus est ineffabilis essentia, ob misericordiam ineffabilem hæc omnia propter nos & salutē nostram suscepit, cur non & nos erga fratres iustifsumus, agnoscentesq; eos vt membra nostra, & eripientes ex diaboli faucibus, in

viam virtutis inducimus? Nam vt anima corpore melior est, ita his qui indigentibus pecunias & facultates suppeditant, maioribus præmijs digni sunt hi, qui admonendo & continuè docendo, in viam rectā supinos, & delides inducunt, monstrando eis diuinarum virtutum fragrantiam, & vitiorum maleolentiam. Hæc omnia cum sciamus, præ omnibus alijs huius vitæ curis, de salute animarum loquamur proximis, eadem illis sollicitudinē ingerentes.

Dere proximi, magnum opus est.

5 ET Homilia. 10. Cuius studium est docere proximum, is non tam illi benefacit, quā sibi ipsi magnam mercedem parat, duplicique augetur lucro, dum maiorem à Deo retributionem assequitur, & dum fratrem docere aggreditur, docendo interim sibi ipsi memoriam eorum quæ audiuit, renouat. Igitur cogitantes tantū lucrum vestram, ne inuideatis fratribus vestris, sed à vobis discant, quæ nunc à nobis dicuntur.

Operū misericordie commendatio.

6 IDEM tomo. 5. Ad populum Antiochenum, Homilia. 34. Ieiunare quidem, & humi cubare, & exercere virginitatem, & tēperanter agere, solis hæc obeuntibus vtilitatem afferunt: quæ verò proximis à nobis exhibentur, vt eleemosyna, doctrina, & charitas: hæc & nobis ipsis, & proximis ad quos à nobis transeūt, profunt.

Quidquid pauperi datur, Christo datur. 1. Cor. 6.

7 EVSEBIUS Emissenus, Homil. ferix. 2. post primam Dominicam Quadragesimæ. In membris suis suscipitur Christus: membra enim sua sunt omnes Christiani. Et idē quidē dicuntur Christiani, quia membra sunt Christi. Vnde & Apostolus ait: Nescitis quoniam corpora vestra membra Christi sunt? Tollēs ergo membra Christi, faciam mēbra meretricis? Absit. Christus igitur in esuriētib; esurit, in sitientibus sitit, in infirmis ægrotat, & in alijs similiter patitur. Magna ergo reuerentia suscipiendi sunt pauperes Christi, cū magna veneratione seruiendum est eis, siquidem Christus in eis suscipitur, & honoratur in eis.

Non solum sacerdotes ministrat Deo, sed etiam illi qui subueniunt pauperibus.

8 ET In die sancti Laurentij. Ministrant Deo non solum Episcopi & sacerdotes, cæteri que illius ordinis; verum etiam qui faciūt eleemosynas, qui vestit nudos, visitat infirmos, aliaque his similia misericordie & pietatis opera facit,

Matth. 25. Domino ministrat. Vnde ipse quoq; Dominus ait: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

9 GREG. Nazianzenus, Orat. 16. de Pauperū amore. Si ex Pauli, atque ipsius etiā Christi sentētia & auctoritate, charitatē, vt Legis & Prophetarum caput, præceptorum omnium primum maximumq; censendum est: huius potissimam partem in eo sitam esse comperio, vt pauperes amore & benevolentia complectamur, atque eorum qui nobis cognationis iure sunt coniuncti, calamitate moueamur, atque doleamus. Neque enim vlla omnino res est, quæ Dei benevolentiam perinde conciliet, quàm misericordia: (quandoquidem neque quidquam est quod Deo congruentius offerri possit, vt-pote quem misericordia & veritas antecedant, eique misericordia ante iudicium offerenda sit.) neque vlli alij rei potius quàm humanitati & commiserationi, commiseratio & humanitas ab eo rependi solet qui summa æquitate quenque remuneratur, atque in lance & mensura misericordiam constituit. *Et longè post.* Cura vt proximo tuo idcirco præstantior sis, quia benignior: fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando.

Nihil enim tam diuinū homo habet quàm de alijs benemereri: tametsi ille maiora, hic minora beneficia conferat, vterque nimirum pro suis viribus. Egenti paruum aliquid dato: neque enim paruum est ei qui omnibus rebus caret. Imò ne ipsi quidem Deo, si viribus tuis parcat. Summi muneris loco alacritatem dona: si nihil habes, collacryma. Magnum est infortunato remedium, miseratio ex animo collata: ac syncerè condolefcere, calamitatem magnoperè leuat. Ne sit tibi iumento vilior homo, ò homo, quod in foueam lapsum aut oberrans, erigere ac reducere tibi Lex præscribit. In quo quidem, profundius ne aliquid, & magis arcanum occultet (cuiusmodi pleraque veteris Legis obscuritas, sensuumq; varietas habet) non est meum scire, verum Spiritus sancti omnia perscrutantis, & cognoscentis. Quantum autem ipse ratione atque intelligentia assequi possum, hoc ideo sanxit, vt nos ab humanitate quam in rebus paruis adhibemus, ad maiorē pleniorēque benignitatem exercent. *Et post pauca.*

Miseriordia in pauperes commo-datio, & excellētia.

Psal. 84. et 88.

Iacob. 2.

Nihil tam diuinum habet homo quàm de alijs benemereri.

Exod. 23. Deut. 12.

Ceterū multò magis mandato Diuino, atque exemplo moueri debemus. Quodnam porrò hoc mandatum est? Ac videte quæto quàm constans sit, minimèque fucatum. Neque enim hominibus Spiritu sancto afflatis fuit satis semel atque iterum de pauperibus sermonem habuisse: nec quidam duntaxat de his rebus verba fecerunt, reliqui minimè: aut alij copiosius, alij parcius, velut de re non ita magna, nec admodum necessaria: verum, & omnes in vniuersum, & sedulo quisque vel primū, vel in primis ad eam rem nos inhortantur, nunc admonentes, nunc comminantes, nunc exprobrantes, nonnunquam etiam eos qui hanc virtutem assequuntur, laudibus efferentes: nimirum vt assidua commonitione nos ad præcepti huius expletionem inflamment. *Et rursum.* Ergò miseratione purgemur: animique labes & inquinamenta egregia illa herba detergamus, ac dealbemus, alij vt lana, alij vt nix, pro misericordiae videlicet proportione. Atque, vt formidabilius aliquid dicam, si nulla est in te comminutio, nec liuor, nec plaga tumens, nec vlla animæ lepra, aut significationis tactus, aut candor, quæ Lex prisca leuiter curabat, ac medicam Christi manum requirunt: at eum certè qui salutis nostræ causa vulneribus & languore affectus est, venerare. Veneraberis autem, si te Christi membro benignum atque humanum præbeas. *Et post pauca.* Quin me mouet quoque Christi crumena, quæ nos ad pauperes alendos exhortatur, Pauliq; etiam & Petri conuentio, qui ita inter se Euangelij promulgationē partiti sunt, vt pauperes interim communiter complexi sint: ac denique vitæ perfectio adolescenti illi in eo definita & constituta, vt facultates suas pauperibus erogaret. An tu beneficentiæ officium tibi liberum esse, ac non necessariò præstandum existimas, ac nō legis, sed consilij rationem habere? Hoc quoque ipse magnoperè vellem, & existimarem: sed me sinistra illa manus exteret hoedi, & probra, eaque in sceleratos homines ab eo à quo in ea parte collocati sunt, conijciuntur: non quia manus alienis bonis attulerunt, nec quia sana diripuerunt, aut adulterium admiserunt, aut aliquid quiddam ex his quæ interdicta sunt, perpetrarunt, hoc ordi-

Sancti omnes pauperū curam docent.

Purganda anima misericordia in pauperes.

Ioan. 12.

Gal. 2.

Matth. 19.

Non in consilij quam præcepti est, misericordia in egenos.

Matth. 25.

ordine condemnati: sed quia Christū per pauperes minimè curarunt. Quocirca si quid mihi auscultandum putabitis, serui Christi, & fratres, & cohæredes, Christū quandiu licet inuisamus, Christum curemus, Christum alamus, Christum induamus, Christum colligamus, Christum honoremus, non mensa solū vt quidam, nec vnguētis vt Maria: nec sepulcro duntaxat, vt Ioseph Arimathæus: nec rebus ad sepulturam accommodatis, vt ille dimidia tantū ex parte Christum amans Nicodemus: nec denique auro, thure, & myrrha, vt Magi ante eos omnes quos diximus: Sed quoniam omnium Dominus misericordiam mauult, quàm sacrificium, ac pinguium agnorum myriades commiseratio superat, hęc per pauperes, humique hodierno die prouolutos ipsi conferamus, vt cum hinc excesserimus, in æterna tabernacula nos excipiant.

G1 CLEMENS Papa martyr, Epistola. 1. ad Iacobum fratrem Domini. Insuper & hominum insidijs ac dolo sæpe laborandum, quippe qui dispergendos se nonnunquam nouerint, sed aliquādo etiā congregandos: vomitus quoque & suggillationes ferendas, cum ex confusione peccatorum & reiectione criminū, velut male congregati in visceribus fellis, iactura facienda est, & abijcienda prorsus è corde omnis intrinsecus quæ latet, amaritudo peccati, si qua fortè ex desyderijs iniquis velut ex cibis noxijs congregata est, quam vtique cum euouerit quis & abiecerit, ingentis egritudinis liberabitur morbo: si tamen post vomitum, quæ ad sanitatem pertinent, sumat.

2 CHRYSOS. tom. 5. Ser. de Pœnitentiā. Opœnitentiā, quæ peccatū miserate Deo remittis, & paradysum referas: quæ contritum sanas hominē, & tristē exhilaras: vitā de interitu reuocas, statū restauras, honorē renouas, fiduciā das, & reformas vires, gratiamq; abundantiorē refundis. Opœnitentiā, quid de te noui referā? Omnia ligata tu soluis, omnia soluta referas, omnia aduersa tu mitigas, omnia cōtrita tu sanas, omnia cōfusa tu lucidas, omnia desperata tu animas. Opœnitentiā rutilantior auro, splendidior sole, quam non vincit peccatum, nec defectio superat, nec desperatio delet. Pœnitentiā respuit avaritiam, horret luxuriam, fugit furorem,

Christo in pauperibus subueniendum. Luca. 7. & 14. Ioan. 12. et 19.

Matth. 2.

Os. 6.

Pœnitentiā fructus & utilitas.

Pœnitentiā laudes, & fructus.

firmat amorē, calcāt superbiam, linguam continet, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam. Perfecta pœnitentiā cogit peccatorem omnia libenter sufferre: si violentus querat quæ habet, non vetat: si vestem dirimat, non refragatur. Percutienti maxillam, præbet alteram: iam angariatus, vltro adijcit. Castigatus, gratias agit: prouocatus, tacet: exasperatus, blanditur: superiori supplex est, inferiori subiacet. In corde eius contritio est, in ore eius confessio, in opere tota humilitas. Hęc est perfecta & fructifera pœnitentiā. Sic pœnitenti, præsto est Deus, esurienti nutritor, sitienti potator: sapienti quod stultum putatur, sapit: quod triste est, placet: quod mole est, displicet: quod fluxum est, horret. Opœnitentiā misericordiae mater, & magistra virtutum, magna opera tua quibus reos resoluis, ac reficis delinquentes, lapsos releuas, recreas desperatos. Per te nobis Christus regnum cœlorum appropriatum delignat, dicens: Pœnitentiā agite, appropinquabit enim regnum cœlorū. Ita & Baptista clamat. Facite fructus dignos pœnitentiæ, quoniā ecce adest regnū Dei. Per te subito rapuit latronē Christus ad regnū. Per te Dauid post flagitiū felix iterū recipit Spiritū sanctū. Per te Manasses post cruēta facinora, ecce meruit fieri acceptabilis. Per te Petro Apostolo postquam ter negauit, data est indulgētiæ dextera. Per te filius prodigus regressus ad patrē, non solū amplexū osculumq; paternū, sed etiā epulum vituli saginati, venterū, in signem promeruit adipisci. Per te mulier fornicaria vberes stillauit lacrymas, fonteque sui Baptismi protinus lauit pedes Christi, crineq; deterisit. Per te Niuiue ciuitas magna, populusq; integer barbarū subito Deū sapuit, virtutē tuā sensit, odorē tuū accepit, saporē tuū strinxit, dulcedinē tuā gustauit, ciliciū cōtraxit, cinerē tuū comedit, ieiuniū tuū protraxit, lacrymas tuas profudit, gemitum tuū suspiriumq; persensit, fructusq; vbertatis tuæ abundanter exhibuit: & sic per opera tua non solū decretæ mortis discrimen euasit, sed etiam vitæ incognitæ coronam accepit. Cuius similitudini pœnitentiā comparemus? Sic est quomodo ager fructifer, aut vinea sæcunda, aut etiam arbor fructifera. Fructus eius edit peccator famelicus, proficit in fiducia Dei,

Matth. 25.

Matth. 4.

Matth. 3.

Luc. 23.

2. Reg. 12.

2. Par. 33.

Matth. 26.

Luc. 15.

Luc. 7.

Ion. 3.

Matth. 25.

Matth. 25.

acceptaq; remissione pinguefcit in vita.

Ieiunij
penitentia
bonum.

3 I D E M tomo. 1. in Genef. Homilia. 4. Hoc præclarum opus ieiunio acceptum fero; hoc remedium salutem operatur animarum nostrarum. Quod si ab initio statim, tantam nobis robur ostendit, procedentibus diebus quantam nos expectamus utilitatem affuturam? Vnum hoc vos obsecro, in timore & tremore salutem vestram operemini, & nullum aditum concedite inimico salutis vestræ, quia videns nunc spirituales diuitias, insanit & ferocit, & sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Verum si sobrii fuerimus, nulli præualebit per gratiam Dei. Talia enim sunt arma nostra spiritualia, quibus nos induit Spiritus gratia. *Et longè post.* Sicut corpus hoc quotidie opus habet corporali alimento, vt ne in magnam ægrotudinem incidens, nihil facere possit: Ita & anima opus habet spirituali cibo & optima diæta, vt in consuetudinem aliquam bonorum & virtutum perueniens, inuisa fit, & resistere possit maligni hostis insidijs. Quotidie igitur eius virtutem operose curemus, & nos ipsos iudicantes nunquam deficiamus. Rationarium quoque nobis faciamus eorum quæ accipimus, & quæ expendimus: quidnam utiliter & bene loquuti simus, & quod otiosum verbum protulerimus. *Et iterum.* Quid utile per aures in animam intromiserimus, & quid quod nocere possit. Præterea & linguæ regulas aliquas & canones ponamus, ita vt prius ruminentur & librentur verba, & postea proferantur sermones. Mentem verò ita compescamus, ne quid nociuum prodeat: & si fortè aliquid tale à foris inferatur, id statim vt superfluum & damnosum amoueamus: & si intrinsecus nascitur, statim pia cogitatione illud effugemus.

Examē
scientia.

14 ORIGENES tomo. 1. In Leuiticum, Homilia. 3. Est aliquod in hoc mirabile secretum, quod iubet pronunciare peccatum. Etenim omni genere pronuntianda sunt, & in publicum proferenda cuncta quæ egerimus, si quod in occulto gerimus, si quod in sermone solo, vel etiam intra cogitationum secreta commisimus, cuncta necesse est publicari, cuncta proferri. Proferri autem ab illo qui & accusator peccati est, & incen-

Peccatorum
confessio
quæ utilis.

tor. Ipse enim nunc nos vt peccemus instigat, ipse etiam cum peccauerimus, accusat. Si ergo in vita præueniamus eum, & ipsi nostri accusatores simus, nequitiam diaboli inimici nostri & accusatoris effugimus. Sic enim & alibi Propheeta dicit, Dic tu (inquit) iniquitates tuas prior, vt iustificeris. Nonne euidenter mysterium, de quo tractamus, ostendit, cum dicit: Dic tu prior? vt ostendat tibi, quia præuenire illum debeas qui paratus est ad accusandum. Tu ergo (inquit) dic prior, ne te ille præueniat: quia si prior dixeris, & sacrificium penitentia obtuleris, secundum ea quæ in superioribus diximus offerenda, & tradideris carnem tuam in interitum, vt spiritus saluus fiat in die Domini, dicetur & tibi: Quia percepisti & tu in vita tua mala, nunc verò hic requiesce. Sed & Dauid eodem spiritu loquitur in psalmis, & dicit: Iniquitatem meam notam feci, & peccatum meum non cooperui. Dixi, pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem cordis mei. Vide ergo, quia pronuntiare peccatum, remissionem peccati meretur. Præuentus enim diabolus in accusatione, vltra nos accusare non poterit. Et si ipsi nostri simus accusatores, proficit nobis ad salutem. Si verò expectemus, vt à diabolo accusemur, accusatio illa cedit nobis ad pœnam: habebit enim socios in gehenna, quos conuicerit criminum socios.

Isai. 43.

1. Cor. 5.
Luc. 16.

Psalm. 31.

5 E T H O M I L. 5. Nunc verò illud addimus, quod dicit: Quia in loco in quo iugulantur holocausta, ibi etiam hostia pro peccato. Vide quàm multa misericordia & benignitas Dei est, vt vbi holocaustum iugulatur illud quod soli Deo offertur, ibi etiam hostia quæ pro peccato est, immolari iubeatur: quod scilicet intelligat se qui peccauit & poenitet, & conuersus ad Dominum contribulati spiritus hostiam iugulat, in loco iam sancto stare, & sociari his quæ pertinent ad Deum.

Leuit. 4.

Qui conuer-
satur ad
Deum, in lo-
co iam san-
cto stat.

H I C Y R I L L V S Alexandrinus, tomo. 1. in Ioannem, Lib. 12. Cap. 56. Vide supra, Lectione. 7. litera. A. autoritate. 1.

2 A M B R O S I V S tomo. 1. De Poenitentia, Lib. 2. Vide supra, Lectione. 8. litera.

litera. A. autoritate. 14. 15. & 16.
3 A V G V S T. tomo. 10. De Verbis Domini. Serm. 8. Vide supra, Lectione. 7. lit. A. autorit. 10.

I 1 O R I G E N. tomo. 1. in Psalm. 38. Homilia. 2. Vide supra, Lectione. 7. litera. A. autorit. 5.

2 H I S T O R I A Tripartita, Lib. 9. Cap. 35. Vide supra, Lectione. 8. litera. A. autoritate. 20.

3 B A S I L I V S in Regulis breuioribus. quæst. 289. *Interrogatio.* Quem peccati alicuius poenituit, is si in illud idem denuò relapsus sit, quid faciet? *Responsio.* Quod qui semel poenitentiam egerit, denuò idem peccatum commiserit, hoc argumento est, illum primam causam peccati illius funditus non extirpasse, à qua veluti à quadam radice alia eiusdem generis pullulare necesse sit. Nam quemadmodum si quis relicta radice, ramos arboris alicuius velit excisos, nihilominus radix manens, alios similes illis protrudit: sic quoniam peccata sunt quædam, quæ nascendi principium in seipsis non habent, sed aliunde originem ducunt, necesse est prorsus si quis esse ab illis liber velit, is vt causas primas peccatorum illorum stirpitus tollat. Veluti corrixatio & inuidia, non ex seipsis nascuntur, sed ab radice appetitus gloriæ pullulant. Qui enim humanam gloriam magnificat, is ex æmulatione ei obrectat, quem in gloria esse animaduertit, aut à quo in ea superari se videt, inuidet. Quocirca qui semel seipsum inuidia, contentionisue condemnarit, is si in eadem ipsa denuò vitia relapsus sit, vtique intelligat graui se ac penitus insito cupiditatis gloriæ morbo principe, scilicet, inuidia æmulationisue causa laborare. Nimirumque ipsum conuenit contraria ratione, nempe humilitatis exercitationibus (humilitatis autem exercitatio, in rebus contemptioribus exercitatio est) gloriæ morbum curare: vt hoc modo, affectionem illam humilis animi adeptus, deinceps in ea, quæ antè diximus esse cupiditatis gloriæ genuina,

Qui in eadem peccata relapsus, indicat se primam causam & radicem non abstrulisse.

non incidat. Atque in singulis istiusmodi peccatis simili modo.

4 H I E R O N. tom. 5. in Ecclesiastè, Cap. 10. Vide supra, Lectione. 7. litera. A. autorit. 18.

5 I D E M tomo. 7. in Psalm. 38. *Versu.* *Tabescere fecisti, &c.* Tabescit anima cum caro à luxurijs & concupiscentijs refranatur. Hoc est tabescere, obstupescere de anterioribus delictis. Ille verò qui ea agit, quæ mundanæ vanitati sunt apta, telas texit aranæ, iuxta Isaiam Prophetam, hoc est, die noctuque in opere vano vacat: & non vtilia, sed dissolubilia, & corruptibilia operatur. Sed, quia Propheeta animam, ceu aranæ tabescere dicit, hoc intelligendum est, vt ad tantam subtilitatem per abstinentiam decoquatur, vt ad instar filorum illorum deducatur, scilicet, vt nihil crassum, durumue peccati contineat.

Psalm. 38.

Isai. 59.

Pro peccatis
quantam
penitentia
facienda.

6 N I C E P H O R V S Callistus, Ecclesiasticæ historiæ. Lib. 11. Cap. 34. Vide supra, Lectione. 8. litera. A. autorit. 26.

7 A V G V S T I N V S. tomo. 9. De Visitatione infirmorum, Lib. 2. Cap. 5. Confessionem tuam poenitentia comitatur, quoniam ita tibi remittetur iniquitas tua. Et, Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, Peccati quoque confessio, peccatoris est damnatio: poenitentia verò, confessionem parit vtilem. Odium quoque peccatis adhibendum est, quoniam peccatorum amicus, animæ suæ est inimicus. Et perfecto odio odienda sunt peccata, quoniam facta sunt nobis inimica. Momentaneas autem ipsorum illecebras, quæ ad momentaneam cordis percussione possunt annullari, pro quorum annullatione, eternam possidebis requiem: per thesaurizationem in cruciatum ibi infernalē: nolle destrueri cum possis, extremæ est dementia. *Et vide supra, Lectione. 8. litera. A. autoritate. 19.*

Psalm. 31.
Penitentia
quomodo
peragenda.

8 D I A D O C H V S, &c. Vide supra, Lectione. 7. lit. E. auth. 5.

DOCTOR.

AGE iam, vt ad quartum Sacramentum veniamus, quo nomine illud appellas?

ADOLESCENS.

Voco tùm Eucharistiam, tùm Sacramentum corporis & sanguinis Iesu Christi.

DOCTOR.

Da nobis eius definitionem.

ADOLESCENS.

Est Sacramentum in quo vi ac potentia diuinorū verborum quæ à sacerdote enunciantur, panis ac vini substantia, in verissimam corporis ac sanguinis Iesu Christi substantiam^a conuertitur.

DOCTOR.

Credis ergò nobis hîc Christi corpus verè ac re ipsa, non autem in spiritu ac nudo quodam signo, exhiberi?

ADOLESCENS.

Sanè. Tanta est enim^b perspicuitas eorum verborum quæ Christus adhibuit huic cōficiendo mysterio, & quæ eiusdem authoritate in eodē à nobis quotidie vsurpantur, vt extremæ sit dementiæ alium ijs sensum affingere, quàm qui purus ac simplex primùm occurrit ea audienti, *Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur: Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur.* Frustrà proinde actemèrè quærentur hîc figuræ, tropi, & metonymiæ, perinde ac si de quodam spiritu ageretur, omnisq; huius Sacramenti ratio ac veritas, in fide eorū qui ei participāt, cōsisteret.

DOCTOR.

Et hæc quæso paulò fusius nobis explica.

ADOLESCENS.

Quod Christus Iesus ea die qua extremam cum discipulis cœnā sumpsit, illis edendū bibendumq; præbuit, profectò,

profectò^c corpus illud ipsum fuit, quod paulò post pro nobis morti obiecit. Idemq; ille sanguis quem pro nobis effudit: *Hoc* (inquit) *est corpus meum, quod pro vobis traditur: Hic est sanguis meus qui pro vobis effunditur.* Si ergo quod Apostoli manducauerunt, & biberunt, nihil aliud quàm corporis & sanguinis signum fuit, an non erit inferendum continuò, Christum non nisi in signo fuisse Crucifixum? Hoc verò quis patienter audiat? Rursus si Apostoli manducauerunt quidem illud corpus, & biberunt illum sanguinem, sed fide tantum & spiritu, non etiam in substantia & re ipsa, an non necessariò consequitur Christum non aliter crucifixū pro nobis fuisse, quàm ab Apostolis manducatum, hoc est, in spiritu, & per fidem: nosq; non verè & factò, sed per imaginem potius & ex opinione fuisse redemptos?

DOCTOR.

Hoc planè sine summa impietate vel dici, vel cogitari non potest. Sed illud omnino fide certissima est retinendum, eam ipsam corporis & sanguinis Christi substantiam ab Apostolis in Sacramento fuisse sumptam, eamq; quotidie à nobis immortalē accipi, quæ saluti nostrum omnium mortalis in crucem acta est. Neque enim duo corpora vni Christo affigenda sunt, alterum sine carne spirituale quod in cœnâ per fidem edendum proponeretur: alterum verum ac reale, quod factò ipso morti obijceretur.

ADOLESCENS.

Sic sentio: ac proinde à nobis relegari debent quàm longissimè opiniones quædam nouæ aduersus ipsam Diuini Verbi veritatem excogitatæ.

AUTHORIT. SCRIPT.

MATT. Cap. 26. Vt sup. Cap. 1. Lect. 3. lit. G.

MARC. Cap. 14. Et manducantibus illis accepit Iesus panē, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum. Et accepto calice gratias agens, dedit eis: & biberunt ex illo omnes: & ait illis,

Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur.

LVC. Cap. 22. Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam cōmemorationē. Similiter & calicem postquàm cœnauit dicens, Hic est Calix nouum testamētum in sanguine meo, qui pro vobis effundetur.

PRIOR.

^a Iustin. mar. apolog. 2. Cyp. de Cœna Dom. Iren. lib. 4. c. 34. & li. 5. Hil. de Trinit. Ambr. de Sacram. lib. 4. c. 4. lib. 5. c. 4. Aug. de Trinit. lib. 3. c. 4. lib. 4. c. 14. Hieron. q. 2. ad Hedib. & epist. 1. ad Heliodo. & comment. in Sopho. 3. Euseb. Emise. de Cor. & sangu. Christi. Epipha. in an. cora. Chrysof. serm. de proditiōe Iuda. & hom. 2. in 2. ad Tim. & homil. 83. in Matt. Theophyl. in Matt. 26. Cyril. in Ioan. lib. 11. c. 2. & Cyril. Hierosolym. Catech. myst. 4.

^b Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11. Aug. de Verb. Dom. serm. 28. & cont. Faust. lib. 20. c. 13. Greg. Nys. in vita Moysi. & orat. de Baptismo. Concil. Nicæ. 2. Tertul. cont. Marcio. lib. 4. & 5. Hil. de Trinit. lib. 8. Ambr. de Sacra. lib. 4. c. 5. lib. 6. c. 1. Aug. de Trinit. lib. 3. c. 10. Cyril. in Ioan. lib. 3. c. 37. li. 11. cap. 27. Chrysof. homil. 24. in 1. ad Corin. 10.

^c Conc. Ephes. 1. Tertul. in Marcio. de carne Christi. Cyril. vbi sup. latè. Iren. lib. 5. Epipha. in Marcio.

^d Ioan. 6. 1. Cor. 11. Iren. li. 4. c. 32. 33. & 34. & li. 5. Magne. lib. 3. Euange. apol. Tertul. de Resurr. car. & cont. Marcio. li. 3. & 4. & de coro. mili. & li. 2. ad vxo. & de pudic. Dion. Eccl. hier. c. 7. & 3. Martia. epist. ad Burdegal. cap. 3. Iusti. mar. apol. 2. & dialog. contr. Triph. Orig. hom. 3. in Exo. & trac. 35. in Matt. & dialog. 3. de rec. fide. & in diuer. hom. 5. Cyp. lib. 1. epist. 2. & li. 2. epist. 3. & ser. 5. de laps. & de Cœn. Dom. Merbo. mar. Lañan. lib. 4. c. 18. Hieron. lib. 2. contr. Iou. & q. 2. ad Hebr. & lib. 17. in Isa. & in Matt. 26. & ad Tit. c. 1. Euseb. Emis. de Corp. Dom.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. II. Vt supra, Cap. I. Lect. 3. lit. G.

IOAN. Cap. 6. Dixit ergo eis Iesus, Amen, amē dico vobis, non Moyſes dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei est qui de cœlo descēdit, & dat vitam mūdo. E. T. Ego sum panis vitæ. Patres vestri māducauerūt māna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descēdēs, vt si quis ex ipſo māducauerit, nō moriatur. Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quē ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Litigabant ergo Iudæi adinuicem dicentes, Quomodō potest hic nobis carnem suam dare ad manducandū? Dixit ergo eis Iesus, Amen, amen dico vobis, nisi māducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea verē est cibus, & sanguis meus verē est potus, qui māducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Hic est panis qui de cœlo descendit. Non sicut manducauerunt Patres vestri manna & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

PRIOR. Ad Corinth. Cap. II. Vt supra, litera. B.

AVTHORIT. PATR.

AVGUSTINVS Mart. Apologia. 2. Ipro Christianis. Posteaquā & is qui præest gratias egit, & populus omnis benedixit, ij qui apud nos Diaconi dicuntur, dant vnicuiq; eorum qui adsunt, percipiendum panem, vinum, & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, & ad eos qui absunt, perferunt. Atque cibus hic apud nos Eucharistia nominatur, quæ nemini alij participare licet, nisi ei qui & vera esse credit quæ nos dicimus, & expiatus est lauacro, quod in remissionē peccatorum regenerationemq; datur, & ita viuit vt Christus tradidit. Neque enim hæc vt communem vsitatumq; panem, vsitamq; potionē capimus, sed quemadmodū

Diaconi ad ministrant Eucharistiā quæ & ad absentes defertur.

per Dei Verbū homo fact⁹ Iesus Christus, Conseruator noster, & carnem & sanguinem pro salute nostra habuit: sic etiam cibum qui per preces sermonis, quem ab eo accepimus, consecratus est, & quo sanguis carnesq; nostræ communionē aluntur, Iesu Christi eius qui homo factus est, & carnem & sanguinē esse accepimus. Apostoli enim in commentarijs suis, quæ Euangelia dicuntur, ita sibi Christum præcepisse tradiderunt, eum accepto pane cum gratias egisset, dixisse, Hoc facite in memoriam mei: Hoc est corpus meum. Dixisse etiam accepto poculo cum egisset gratias, Hic est sanguis meus. sibiq; solis dedisse.

Verum Christi corpus et verus sanguis in Eucharistia.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

CYPRIA. Serm. de Cœna Domini. Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus, procurat vitam & incrementum corporibus: ideōq; ex cōsuetoreum effectu fidei nostræ adiuta infirmitas, sensibili argumento edocta est, visibilibus Sacramentis inesse vitæ æternæ effectum: & non tam corporali, quā spirituali transitione, Christo nos vniri. Et vide sup. Cap. 1. Lect. 8. litera. E. authorit. 4.

Panis mutatur in carnē & sanguinem.

Eucharistiæ sacra effectus.

IRENÆ. Aduersus hæreses, Lib. 4. Cap. 34. (Loquēs, de oblatione quorundam hæreticorum.) Quomodō autē cōstabit eis, eū panem, in quo gratiæ acta sunt, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si nō ipsum fabricatoris mundi Filium dicant, id est, Verbum eius per quod lignū fructificat, defluunt fontes: & dat primū quidem scenum, post deinde spicam, deinde plenum triticū in spica? Quomodō autem rursus dicunt carnem in corruptionē deuenire, & non percipere vitā quæ a corpore Domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutant, aut abstinēat offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sentētia Eucharistiæ, & Eucharistia rursus confirmat sentētiā nostrā: offerimus enim ei quæ sunt eius, congruenter communicationē & vnicam prædicantes carnis & spiritus. Quemadmodū enim qui est à terra panis, percipiens vocationē Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiā, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.

Post consecrationē panis, iam nō est panis, sed Eucharistia.

ET Lib. 5. Cap. 2. Vani sunt omnimodō, qui vniuersam dispositionem contemnunt, & carnis salutem negant, & regenerationem eius spernunt, dicentes non capacem

capacem esse incorruptibilitatis. Sic autē secūdum hæc, videlicet, nec Dñs sanguine suo redemit nos, nec calix Eucharistiæ cōmunicatio sanguinis eius, nec panis quem frangimus, cōmunicatio corporis eius est. Sanguis enim nō nisi à venis & carnibus, & à reliqua quæ est secūdum hominē substantia, qua verē factum Verbum Dei, sanguine suo redemit nos, quemadmodū & Apostolus eius ait, In quo habemus redemptionem per sanguinē eius, & remissionem peccatorum. Et quoniam membra eius sumus, & per Creatorem nutrīmur. Creaturam autem ipse nobis præstat, Solem suum oriri faciens, & pluens, quemadmodū vult: eum calicem, qui est creatura, suum corpus confirmat, ex quo nostra auget corpora. Quando ergo & mixtus calix, & factus panis, percepit Verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augetur & consistit carnis nostræ substantia. Quomodō carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum eius? Quemadmodū & Apostolus ait, in ea quæ est ad Ephesos epistola: Quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius: non de spiritali aliquo, & inuisibili homine, dicens hæc. Spiritus enim nec ossa, nec carnes habet: sed ea dispositione, quæ est secūdum hominem, quæ ex carnibus, & neruis, & ossibus consistit, quæ de calice, qui est sanguis eius, nutritur, & de pane, qui est eius corpus, augetur.

1. Cor. 10.

Ephes. 1. & 5.

Matth. 5.

Per Christi verba calix & panis fit Eucharistia sanguinis et corporis Christi.

Ephes. 3.

Luc. 24.

Ioan. 1.

Verē Verbū carnem cibo Dominico sumimus.

per hoc vnum erimus, quia Pater in eo est, & ille in nobis, quomodō voluntatis vnitatis asseritur, cū naturalis per Sacramentum proprietatis, perfectē Sacramentum fit vnitatis?

1. Cor. 10.

6 AMBROSIVS tom. 4. de Sacramentis, Lib. 4. Cap. 4. Tu fortē dicis, Meus panis est vsitatus: sed panis iste, panis est ante verba Sacramentorum: vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Hic igitur adstruamus. Quomodō potest qui panis est, corpus esse Christi? Cōsecratione. Cōsecratio igitur, quibus verbis est? Cuius sermonibus? Domini Iesu. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo defertur: oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris: vbi venit vt conficiatur venerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus sacerdos, sed vtitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum. Quis sermo Christi? Nempe is quo facta sunt omnia. Iussit Dominus, & factum est cœlum: iussit Dominus, & facta est terra: iussit Dominus, & facta sunt maria: iussit Dominus, & omnis creatura generata est. Vides ergo quā operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermōne Domini Iesu, vt inciperent esse quæ non erāt, quātō magis operatorius est vt sint quæ erāt, & in aliud cōmutentur? Cœlum non erat, mare non erat, terra non erat, sed audi dicentem: Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Ergo tibi vt respondeā, non erat corpus Christi ante consecrationem: sed post consecrationem, dico tibi quod iam corpus est Christi. Ipse dixit, & factum est, ipse mandauit, & creatum est. Tu ipse eras, sed eras vetus creatura: posteaquā consecratus es, noua creatura esse cœpisti. Vis scire quā noua creatura? Omnis, inquit, in Christo noua creatura. Accipe ergo quemadmodū sermo Christi creaturam omnem mutare consueuerit, & mutat quando vult instituta naturæ. Quomodō, requiris? Accipe: & primò omnium de generatione eius sumamus exemplum. Consuetudo est vt nō generetur homo nisi ex viro & muliere, & consuetudine cōiugali: sed quia voluit Dominus, qui hoc elegit Sacramentum, & de Spiritu sancto & Virgine natus est Christus, hoc est, Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Vides ergo, quia cōtra instituta & ordinem, homo est natus

Accedente cōsecratione, de pane fit corpus Christi.

Sermo Christi quā sit efficax.

Psal. 148.

1. Corin. 5. Gala. 6.

Sermo Christi si solet mutare creaturas.

Exod. 14. ex Virgine. Accipe aliud. Vrgebatur populus Iudæorum ab Ægyptijs, interclusus erat mari, diuino imperio virga Moyses tetigit aquas, & se vnda diuisit, non utique secundum suæ naturæ cōsuetudinem, sed secundum gratiam cœlestis imperij.

Exod. 15. Accipe aliud. Sitiēbat populus, veniebat ad fontem, amarus erat fons: misit lignum sanctus Moyses in fontem, & factus est dulcis, fons qui amarus erat, hoc est, mutauit consuetudinem naturæ suæ, accipit dulcedinem gratiæ. Accipe & quartum exemplum: Ceciderat ferrum securis in aquas: quasi ferrum, sua consuetudine demersum est: misit lignum Elisæus, statim ferrum eleuatum est, & aquis supernatauit: utique contra cōsuetudinem ferri. Est enim materies grauior quàm aquarum est elementum. Ex his igitur omnibus non intelligis quantū operetur sermo cœlestis? Didicisti quòd ex pane corpus fiat Christi, & quòd vinum & aqua in calicem mittitur, sed fit sanguis consecratione verbi cœlestis. Sed fortè dicis, speciem sanguinis non video. Sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem sumpisti, ita etiam similitudinē pretiosi sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris, & pretium tamē operetur redemptionis. Didicisti ergò quia quod accipis, corpus est Christi.

4. Reg. 6. statim ferrum eleuatum est, & aquis supernatauit: utique contra cōsuetudinem ferri. Est enim materies grauior quàm aquarum est elementum. Ex his igitur omnibus non intelligis quantū operetur sermo cœlestis? Didicisti quòd ex pane corpus fiat Christi, & quòd vinum & aqua in calicem mittitur, sed fit sanguis consecratione verbi cœlestis. Sed fortè dicis, speciem sanguinis non video. Sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem sumpisti, ita etiam similitudinē pretiosi sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris, & pretium tamē operetur redemptionis. Didicisti ergò quia quod accipis, corpus est Christi.

Ex pane fit corpus Christi: et ex vino & aqua fit sanguis Christi.

Post verba consecrationis, iam non dicitur panis, sed corpus Christi.

Sap. 9. 1. Cor. 13. Philip. 1. Rom. 8.

7 ET Lib. 5. Cap. 4. Dixi vobis quæ ante verba Christi, quod offertur, panis dicitur, ubi Christi verba de prompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica, quæ postea sequitur, ait, Panem nostrum? Panem quidem dixit, sed inuoluit dixit, hoc est, super substantialem. Non iste panis est qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit.

8 AVGVST. tomo. 3. De Trinitate, Lib. 3. Cap. 4. Si ergò Apostolus Paulus, quanuis adhuc portaret sarcinam corporis, quod corrumpitur & aggrauat animam: quanuis adhuc ex parte, & in ænigmate videret, optans dissolui & esse cum Christo: & in semetipso ingemiscēs adoptionem expectans redemptionem corporis sui: potuit tamen significando prædicare Dominum Iesum Christum, aliter per linguā suā, aliter per epistolam, aliter per Sacramentum corporis & sanguinis eius. Nec linguā quippe eius, nec mēbranas, nec

atramentū, nec significantes sonos lingua editos, nec signa literarū conscripta pelluculis, corpus Christi & sanguinē dicimus: sed illud tantum quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum, ritè sumimus ad salutem spiritualē in memoriā pro nobis Dominicæ passionis: quod cum per manus hominum ad illā visibilem speciem perducitur, non sanctificatur, ut sit tam magnum Sacramentum, nisi operante inuincibiliter Spiritu Dei.

9 ET Lib. 4. Cap. 14. Quis ergo tam iustus & sanctus sacerdos, quàm vnicus Filius Dei, qui non opus haberet per sacrificium sua purgare peccata, nec originalia, nec ex humana vita quæ addūtur? Et quid tam congruenter ab hominibus sumeretur quod pro eis offerretur, quàm humana caro? Et quid tam aptum huic immolationi, quàm caro mortalis? Et quid tam mūdum pro mundandis vitijs mortalium, quàm sine vlla contagione carnalis concupiscētiæ caro nata in vtero & ex vtero Virginali? Et quid tam gratè offerri & suscipi posset, quàm caro sacrificij nostri, corpus effectū sacerdotis nostri? ut quoniam quatuor cōsiderātur in omni sacrificio: cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur: idē ipse vnus verusq; Mediator, per sacrificiū pacis reconcilians nos Deo, vnū cum illo maneret cui offererebat, vnū in se faceret pro quibus offererebat, vnus ipse esset qui offererebat, & quod offererebat.

10. HIERO. tom. 3. Epist. 150. ad Hedibiam. q. 2. Nos autē audiamus panē quē fregit Dñs, deditq; discipulis suis, esse corpus Dñi Saluatoris, ipso dicente ad eos, Accipite & comedite: Hoc est corpus meū. Et calicem illum esse, de quo iterū loquutus est, Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur.

11 IDEM tomo. 1. Epistola. 1. ad Heliodorum. Absit ut de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus.

12 IDEM tomo. 5. in cap. 3. Sophonię. Sacerdotes quoque qui Eucharistię seruiunt, & sanguinem Domini populis eius diuidunt, impiē agunt in Legem Christi. Et paulò post. Sacerdotes quoque qui dant Baptismū: & ad Eucharistiā, Dñi precantur aduentum; faciunt oleum chrismatis, manus

Panis & vinum per verba consecrationis operante Spiritu Dei, fit corpus & sanguis Christi.

Christus sacerdos qui offererebat, & sacrificium quod offererebat.

Panis fit corpus Christi. Matth. 26. Marc. 14.

Sacerdotes sacro ore, Christi corpus conficiunt.

Sacerdotum officia & ministeria, que.

manus imponūt, catechumenos erudiūt, Leuitas & alios constituunt sacerdotes: nō tam indignentur nobis hæc exponentibus, & prophetis vaticinantibus, quàm Dominum deprecentur, & studiosè agāt, ne de sacerdotibus qui violant sancta Domini, esse mereantur.

13 EVSEBIUS Emisenus, Homilia. 5. de Paschate. (Habetur hæc Homilia sub titulo, de corpore & sanguine Christi. inter opera Diui Hieronymi, tomo. 9. Quia corpus assumptum ablaturus erat ex oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat, ut nobis in hac die Sacramentū corporis & sanguinis sui consecraret, ut coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium. Ut quia quotidiana & indefessa currebat pro hominum salute Redemptione, perpetua esset etiam Redemptionis oblatio, & perennis illa victima viueret in memoria, & semper præfens esset in gratia. Verè vnica & perfecta hostia fide æstimanda, non specie: nec exteriori censenda visu, sed interiori affectu. Vnde meritò cœlestis confirmat auctoritas, quia Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Recedat ergò omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui author est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nam inuisibilis sacerdos, visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, verbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens, Accipite & edite, Hoc est enim corpus meum. & sanctificatione repetita, Accipite, & bibite, Hic est sanguis meus. Ergò sicut ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo substituerunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vasta terrarum: pari potentia in spiritualibus Sacramentis, verbo præbetur virtus, & rei seruit effectus. Quanta itaq; & quàm celebranda beneficia vis diuinæ benedictionis operetur attende: & ut tibi nouum & impossibile non debeat videri quòd in Christi substantiam terrrena & mortalia commutātur, te ipsum, qui iam in Christo es regeneratus, interroga.

Cur Sacramentum Eucharistiæ in Christo institutum.

Ioan. 9.

Visibiles creatura in substantiam corporis & sanguinis Christi mutantur. Matth. 26.

14 EPIPHANIVS in anorato. Videmus quòd accepit Saluator in manus suas, veluti Euangelium habet, quòd surrexit in cœna, & accepit hæc, & ubi gratias egisset, dixit, Hoc meum

est: hoc & hoc. Et videmus quòd non æquale est, neque simile, non imaginī in carne, non inuisibili Deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim est rotundæ formæ, & insensibile quantum ad potentiam. Et voluit per gratiam dicere: Hoc meum est, hoc & hoc: & nemo non fidem habet sermoni. Qui enim non credit esse ipsum verum, sicut dixit, is excidit à gratia & salute. Quod autem audiuimus, id credimus, quod est ipsius. Dñm verò nostrū nouimus, totū sensum, totū sensitiuū, totum Deū, totum mouentem, totum operantem, totum lucem, totū incomprehensibilem: sed qui cum gratia hoc nobis largitus est.

15 CHRYSOSTOM. tomo. 3. Homilia de Proditione Iudæ. Et nunc ille præsto est Christus, qui illam ornauit mentem, ipse istam quoque consecrat. Non enim homo est qui proposita de consecratione mensæ Domini, corpus Christi facit & sanguinem: sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute consecrantur & gratia. Hoc est, ait, corpus meum. Hoc verbo proposita consecrantur. Et sicut illa vox quæ dicit: Crescite & multiplicamini, & replete terram: semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationem operante natura: ita & vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ vsque ad hodiernam diem, & vsque ad eius aduentum, præstat sacrificio firmitatem.

16 IDEM tomo. 4. in posteriorem ad Timoth. Homilia. 2. Sacra ipsa oblatio, siue illā Petrus, siue illam Paulus, siue cuiusvis meriti sacerdos offerat, eadem est quam dedit Christus ipse discipulis, quamque sacerdotes modò quoque conficiunt. Nihil habet ista quàm illa minus. Cur id? quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam antè sacrauerat. Quæadmodum enim verba quæ locutus est Christus, eadem sunt quæ sacerdotes nunc quoque pronunciant: ita & oblatio eadem est, eademque Baptismi ratio est, adeò omnia in fide consistunt. Cornelium Spiritus repente repleuit, quia prius ipse alacritatem voluntatis ostenderat, fidemque plenissimæ deuotionis obtulerat. Et hoc igitur

Qui nō credit esse ipsum verum, sicut dixit, is excidit à gratia & salute.

Gen. 1. Per Christi verba, sacerdotis ore prolata, fit corpus & sanguis Christi.

Eandē oblationē quam dedit Christus Apostolis, nunc sacerdotes conficiunt.

Act. 10.

Christi corpus, & illud est: qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Christum esse qui nunc etiam adest, atque operatur.

Credendum est Christo, qui falli non potest: potius quam sensibus nostris qui saepe falluntur.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

17 IDEM tomo. 2. in Matth. Homilia. 83. Credamus ubique Deo, nec repugnemus ei, etiam si sensui & cogitationi nostrae absurdum esse videatur quod dicit: superet & sensum & rationem nostram, sermo ipsius. Quod in omnibus, & praecipue in mysterijs faciemus, non illa quae ante nos iacent solummodo aspicientes, sed verba quoque eius tenentes. Nam verbis eius defraudari non possumus, sensus vero noster deceptu facillimus est. Illa falsa esse non possunt, hic saepius atque saepius fallitur. Quoniam ergo ille dixit, Hoc est corpus meum: nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perspiciamus. Nihil enim sensibile traditum nobis a Christo, sed rebus quidem sensibilibus: omnia vero quae tradidit insensibilia sunt. Sic & in Baptismo per aquam quae res sensibilis est, donum illud conceditur: quod autem in ea conficitur, regeneratio scilicet ac renouatio, intelligibile quiddam est. Nam si tu incorporeus esses, unde ipsa dona incorporea tradidisset tibi? Quoniam vero corpori coniuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda tibi traduntur. O quot modo dicunt, Vellem formam & speciem eius, vellem vestimenta ipsa, vellem calceamenta videre. Ipsum igitur vides, ipsum tangis, ipsum comedis. Vestimenta eius desideras videre, ipse vero se ipsum tibi tradit, non ut videas solum, verum etiam, ut tangas & in te habeas. Et paucis interiectis. Veniat in mentem tibi quo sis honore honoratus mensa fruaris. Ea nanque remittuntur, quam Angeli videntes tremunt, neque absque pauore, propter fulgorem qui inde refilit, adspicere possunt, & nos in vnam cum illo massam reducimur. Christi corpus vnum, & caro vna facti sumus. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Quis pastor vnquam membris suis oves suas nutriuit? Multae matres post partum alijs nutricibus infantes dederunt: quod ipse facere noluit, sed proprio corpore nos alit, & sibi coniungit, atque conglutinat. Et paulo post. Non sunt humanae virtutis haec opera, quae

Verè in Eucharistia Christus videtur, tangitur, et comeditur.

Eucharistia laus.

Psal. 105.

tunc in illa Coena confecit: Ipse nunc quoque operatur, ipse perficit: ministrorum nos ordinem tenemus, qui verò haec sanctificat & transmutat, ipse est. Eadem habet tomo. 5. ad popul. Antiochen. Homilia. 60.

18 THEOPHYLACTVS In Matth. Cap. 26. Porro dicens, Hoc est corpus meum, ostendit quod ipsum corpus Domini est panis qui sanctificatur in altario, & non respondens figura. Non enim dixit, Hoc est figura, sed, Hoc est corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiam si nobis videatur panis: quoniam infirmi sumus, & abhorremus crudas carnes comedere, maxime hominis carnem: & ideo panis quidem apparet, sed re vera caro est. Et accepto poculo gratias actis, dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus, qui est noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Sicut verus Testamentum immolationem habebat, & sanguinem, ita & nouum Testamentum sanguinem habet ac immolationem.

Transformatur panis in corpus Christi.

Cur remaneant visibiles panis species.

19 CYRILLVS Alexandrinus tomo. 1. in Ioann. Lib. 11. Cap. 22. Haec non ideo dicimus, quia Domini corpus non magni aestimemus, sed quia mirabiles hos effectus, gloriae Deitatis attribuendos putamus. Nam ipsum etiam Domini corpus, coniuncti virtute Verbi sanctificatur, & ad benedictionem mysticam adeo actiuum fit, ut possit sanctificationem nobis suam immittere. Unde ipse quoque Saluator, cum ad Iudaeos multa de carne sua differeret, ac viuificum verè panem eam appellaret: Panis enim (inquit) quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Stupentibus illis, & quomodo id fieri posset, dubitantibus, dicebat, Spiritus est qui viuificat, caro nihil prodest: verba quae ego loquutus sum vobis, Spiritus sunt & vita.

Caro Christi, viuificus verè panis vocatur. Ioan. 6.

20 CYRILLVS Hierosolymitanus, Catechesi. 4. mystagogica. Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur sanguis, ut sumpto corpore & sanguine Christi efficiaris ei coparticeps corporis & sanguinis. Sic Christophori erimus, hoc est, Christum ferentes, cum eius corpus & sanguinem in membra nostra receperimus: atque ita ut Beatus

Sub specie panis & vini datur Christi corpus & sanguis. Sumentes Eucharistiam fiunt Christophori.

Petrus

Cum Christus affirmet, Hoc est corpus meum quis audeat dubitare? Ioan. 2.

Petrus dicit, Diuinæ naturæ confortes efficiemur. Et antea Cum igitur Christus ipse sic affirmet, atque dicat de pane, Hoc est corpus meum: quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante & dicente, Hic est sanguis meus: quis inquam dubitet, & dicat non esse illius sanguinem? Aquam aliquando mutauit in vinum, quod est sanguini propinquum in Cana Galilææ, sola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutasset? Si enim ad nuptias corporeas inuitatus, stupendum miraculum operatus est, & non multo magis, corpus & sanguinem suum filijs sponfi dedisse illum confitebimur? Quare omni cum certitudine corpus & sanguinem Christi sumamus, nam sub specie panis datur tibi corpus, &c. vt supra. Et post pauca. Ne ergo confyderes tanquam panem nudum, & vinum nudum: corpus enim est & sanguis Christi, secundum ipsius Domini verba.

Etsi sensus iudicent esse panem & vinum, fides vero persuadet esse corpus & sanguinem Christi.

Quauis enim sensus hoc tibi suggerit, tamen fides te confirmet, ne ex gustu rem iudices, quin potius habeas ex fide pro certissimo, ita vt nulla subeat dubitatio, esse tibi donata corpus & sanguinem. Et adhuc postea. Hoc sciens, & pro certissimo habes, panem hunc qui videtur a nobis, non esse panem, etiam si gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi. Et vinum quod a nobis conspicitur, tamen si sensui gustus vinum esse videatur, non tamen vinum, sed sanguinem esse Christi.

B 1 AVGVST. tomo. 10. de Verbis Domini, Sermon. 28. Vt supra, Cap. 3. Lect. 7. lit. D. auth. 7. in initio.

2 IDEM tom. 6. contra Faustum, Lib. 20. Cap. 13. Cur autem arbitretur Faustus parem nobis esse religionem circa panem & calicem, nescio: cum Manichæis vinum gustare, non religio, sed sacrilegium sit. In vna enim agnoscunt Deum suum, in cupa nolunt, quasi aliquid eos calcatus & inclusus offenderit. Noster autem panis & calix, non quilibet, quasi propter Christum in spicis & sarmentis ligatum, sicut illi desipiunt, sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quauis fit panis & calix, alimentum est refectiois, non Sacramentum religionis: nisi quod benedicimus, gratiasque agimus Domino in omni eius munere, non solum spirituali, verum etiam corporali.

Panis post verba consecrationis, fit corpus Christi.

Panis et calix certa consecratione fit mysticus.

3 GREGORIVS Nyssenus, de Vita Moyfi: siue de vita perfecta. Illud verò praetermittendum nullo pacto est, quod postea quam mare transierit, postea quam amaritudo aquarum, sitienti, virtute ligni in dulcedinem conuersa est: postea quam delitiose apud fontes & palmas fuerunt, postea denique quam ex lapide biberunt, tunc quae ab Aegypto viatica, & cibos sibi assumpserunt, penitus eos deserunt, tunc omni nutrimento quod ab Aegypto ferebant absumpto, desuper sibi defluit cibus varius simul & simplex. Simplex visu atque vnicus: qualiter varius? Ad singulorum cupiditates se vertens. Quid igitur hinc discimus? Quod oporteat videlicet fide, Baptismate, labore, omni virtute, omni Euangelica doctrina, mundos purosque animos nostros facere, ita vt omnino alienigeni mores & Aegyptiaca vita, vitiorum, scilicet, omnium turba, nos deficiat, & demum depurato defecatoque animo, coelestem cibum esse suscipiendum, quem nulla nobis satio agriculturæ artibus produxit: sed panis est absque semine, absque aratione, absque alio humano opere nobis paratus. Is desuper defluens in terris inuenitur: panis enim qui de caelo descendit, qui verus cibus est, qui ænigmaticè hac historia significatur, non incorporea quaedam res est. Quo enim pacto res incorporea, corpori cibus fiet? Res verò, quae incorporea non est, corpus omnino est. Huius corporis panem non aratio, non satio, non agricolarum opus efficit, sed terra intacta permanfit, & tamen pane plena fuit, quo famelcentes, mysterium Virginis perdocti facile saturantur. Is igitur mirabilis sine agricultura panis varietate qualitatis ad suscipientium habitudinem, virtutem suam commutat. Nam cum sit panis, ignorat labefieri, sic in carnem verti, nouit holus imitari: quidquid denique assumentis conueniens & expetitur sit, vt Apostolus vult, qui hanc nobis mensam preparauit, in id commutatur. Sic enim diuinus ille vir perfectioribus solidorum, & in carnis speciem hunc cibum fieri docet, infirmioribus holus, infantibus lac. Et longè post. Quae verò intus erant, Sancta sanctorum nominabantur, ad quae multitudo peruenire non poterat, haec rerum veritatem significant. Veritatem hanc mysterij nostri dico, rem Sanctam, & Sanctam Sanctorum, multis

Qua preparatio necessaria ad sumendam Eucharistiam.

Panis commutatur in corpus Christi.

Heb. 5. 1. Cor. 3.

Rom. 14.

Sacra Eucharistia veritas & commendatio. incōprehēbilē. Hæc veritas in adytis tabernaculi constituta, absq; curiositate aliqua intelligi, ac recipi debet. Credendū. nō ita esse vt Ecclesia prædicat, non tñ oculis omnium cerni posse, sed in mentis ipsius penetralibus indubitabilē veritatē permanere. *Et multis interiectis.* Racemus. n. ex ligno pēdens, quisnam alius erit, quā is qui in nouissimis seculis ex ligno pepēdit? Cuius sanguis potus factus est credentibus salutaris, Moysē id ænigmaticē nobis prædicente: Sanguinem enim (inquit) vuz bibebant vinū: qua ex re salutaris Christi Passio prænunciatur.

Dente. 3. 2. 4 IDEM, In oratione de sancto Baptismate. Panis itē, panis est initiō communis, sed vbi eum mysterium sacrificauerit, corpus Christi & dicitur, & est. Eodē modo vinum. Cū sint res exigui pretij ante benedictionem, post sanctificationem, quæ à Spiritu procedit, vtrūque eorum excellenter operatur.

Panis et vinū post consecrationem corpus & sanguis Christi dicitur, & est. 5 CONCIL. Nicenum. 2. Actione. 6. tom. 3. Nemo vnquam Sanctorum Apostolorum, qui tubæ sunt Spiritus sancti, aut glorioforum Patrum nostrorum, incruentum nostrum sacrificium in memoriā Passionis Christi Domini Dei nostri, & totius suæ dispensationis factum, imaginem corporis illius dixerit. Nā is qui accepit à Domino, sic non dicit, aut confitetur: sed audiunt eum sic dicentem Euangelicē: Nisi comederitis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non, &c. &, Qui manducat, &c. Et, Cū accepisset panē, & gratias egisset, fregit & dedit discipulis suis, & dixit, Accipite & edite: Hoc est corpus meum. Et accepto Calice, cū gratias egisset, &c. non autem dixit, Sumite, edite imaginem corporis mei. Quinetiam Paulus Diuinus Apostolus è sacris Dñi verbis hauriens, dixit, Ego accepi à Domino quod & tradidi, &c. Legas quousque voles, nūquam inuenies neque Dominum, neque Apostolos, nec Patres, incruentum illud sacrificiū quod à sacerdote offertur, imaginem dixisse, verū ipsum corpus, & ipsum sanguinē. Attamen ante sanctificationis consecrationem quibusdā Patribus piē sanē visum est *ἀντίτυπον*, hoc est, exemplar similis formæ nominare: quorum de numero Eustathius, constans is propugnator orthodoxæ fidei, & Arianæ insanix expugnator clarus: Itē Basilus eiusdē superstitionis auerruncator. Qui apertam & planam rectorum &

probatorū dogmatum viā docētes, vno ore & spiritu loquuntur: Hic quidem, exponēs dictū illud in Prouerbijs Salomonis: *Pro. 9.* Edite meum panem, & bibite vinum quod commiscui vobis: hæc inquit: Per panem & vinum *ἀντίτυπον*, membrorū corporaliū Christi prædicat. Ille verò ex eodem fonte hauriēs, vt omnes sacerdotij mystē cognoscūt, in precatione Diuinæ anaphoræ, (ita Græci Missæ partem vocant) sic alibi legit: Cōfidentes tuo sacro altari appropinquamus, & proponentes *ἀντίτυπον* sancti corporis & sanguinis Christi tui, te precamur & inuocamus. Et quæ deinceps sequuntur sententiam Patris amplius confirmant, quod ante sanctificationem *ἀντίτυπον* vocauerint: post consecrationem autem corpus Domini, & sanguinē Christi, atque ita esse creduntur. Sed generosi isti, sacrarum imaginum cupientes contemplationem obscurare, aliam scilicet imaginem introduxerunt, quæ sanē non imago est, sed corpus & sanguis. Verū vafritia & improbitate cōfusi, falso sophismate seipfos subuertunt, hanc sacram oblationē positione fieri dicētes. Verū, quemadmodū istud dicere, aperta insania est, sic & imaginem asserere corpus & cruorem Domini, eiusdem est dementiæ. Et præter id quod est singularis ruditatis opus, impietatem quoque admixtam habet.

6 TERTVL. Aduersus Marcionē, Lib. 4. Cap. 40. Cur autem panem corpus suum appellat (*Christus*) & non magis pepo-nem, quem Marcion cordis loco habuit, nō intelligens veterem fuisse istam figurā corporis Christi, dicentis per Hieremiam: Aduersus me cogitauerunt cogitatum, dicentes: Venite, conijciamus lignum in panem eius, scilicet crucem in corpus eius? Itaque illuminator antiquitatum, quid tūc voluerit significasse panem, satis declarauit, corpus suum vocans panē. Sic & in calicis mē-tione testamentum constituens, sanguine suo ob signatum, substantiam corporis confirmavit. Nullius enim corporis sanguis potest esse, nisi carnis. Nam et si qua corporis qualitas non carnea opponetur nobis, certē sanguinem nisi carnea nō habebit. Ita consistit probatio corporis, de testimonio carnis, probatio carnis, de testimonio sanguinis.

7 ET Lib. 5. Cap. 8. Proinde panis & calicis Sacramento iam in Euangelio probauimus corporis & sanguinis Domini verita-

Pro. 9.

Post consecrationē est verū Christi corpus.

Cur panem corpus suū Christus appellat.

Hierem. 11.

veritatem aduersus phantasma Marcionis.

8 HILARIUS Pictauiensis Episcopus, de Trinitate, Lib. 8. Non est humano aut seculi sensu in Dei rebus loquendum, neque per violentam atque imprudentem prædicationem cœlestium dictorum, fanitati alienæ, atque impiæ intelligentiæ extorquenda peruersitas est. Quæ scripta sunt legamus, & quæ legerimus intelligamus, & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate, quæ dicimus, nisi ab eo discimus, stultē atq; impiē dicimus. Ipse enim, ait, Caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus: qui edit carnem meam, & bibit sanguinē meū, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & sanguinis, non relictus est ambigēdi locus. Nūc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra, verè caro est, & verè sanguis est. Et hæc accepta atque hausta, id efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit. An ne hoc veritas nō est? Contingat planè his verum non esse, qui Christum Iesum verum esse Deum negant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum secum hoc quod nos sumus, in Deo est.

9 AMBROS. tomo. 4. De Sacramento, Lib. 4. Cap. 5. Vis scire quia verbis cœlestibus consecratur? Accipe quæ sunt verba. Dicit sacerdos, Fac nobis hanc oblationem, ascriptam, rationabilem, acceptabilem: quod est figura corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Qui pridie quā pateretur, in sanctis manibus suis accepit panē, respexit ad cœlum, ad te sancte Pater omnipotens æterne Deus, gratias agens, benedixit, fregit, fractumq; Apostolis suis & discipulis suis tradidit, dicēs: Accipite, & edite ex hoc omnes. Hoc est enim corpus meū, quod pro multis confringetur. Similiter etiam Calicem postquā cœnatū est, pridie quā pateretur accepit, respexit ad cœlum ad te sancte Pater omnipotēs æterne Deus, gratias agens, benedixit, Apostolis & discipulis suis tradidit, dicēs, Accipite, & bibite ex eo omnes. Hic est enim sanguis meus. Vide singula. Qui pridie, inquit, quā pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem. Antequā consecratur, panis est: vbi autem verba Christi accesserint, corpus est Christi. Deniq; audi dicētem, Accipite, & edite ex eo omnes: Hoc est enim corpus meum. Et ante verba Christi, Calix est vini & aquæ plenus: vbi

Non est loquendū humano sensu de Dei rebus.

Ioan. 6.

De veritate carnis et sanguinis Christi non est relictus ambigendi locus.

Verba Canonis Missæ ante consecrationem.

Antequā consecratur panis est: vbi Christi accesserint verba, corpus est Christi.

verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videt quantis generibus potens est sermo Christi vniuersa cōuertere. Deinde ipse Dominus Iesus testificatur nobis, quod corpus suum accipiamus & sanguinem. Nunquid debemus de eius fide & testificatione dubitare? Iam redi mecum ad propositionem meam. Magnum quidem & venerabile, quod Manna Iudæis pluit è cœlo. Sed intellige. Quid est amplius, Mānā de cœlo, an corp⁹ Christi? Corpus Christi vtiq; qui author est cœli. Deinde Manna qui manducauit, mortuus est: Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum, & non morietur in æternum. Ergo non ociosè cū accipis, tu dicis, Amen: iam in spiritu confiteris quod accipias corpus Christi. Dicit tibi sacerdos, Corpus Christi: & tu dicis, Amen, hoc est, verum. Quod confitetur lingua, teneat affectus.

10 ET Lib. 6. Cap. 1. Sicut verus est Dei Filius Dominus noster Iesus Christus, non quemadmodū homines per gratiam, sed quasi Filius ex substantia Patris: ita vera caro, sicut ipse dicit, quam accepimus: & verus eius sanguis est potus. Sed fortè dicas quod dixerunt tunc temporis etiam discipuli Christi, audientes dicentem: Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non manebit in me, nec habebit vitam æternam. Fortè dicas: Quomodò vera? qui similitudinem video, non video sanguinis veritatē. Primò omnium dixi tibi de sermone Christi: qui operatur vt possit mutare & cōuertere genera instituta naturæ. Deinde vbi non tulerunt sermonem Christi discipuli eius, sed audientes quod carnem suam daret māducare, & sanguinem suum daret bibendum, recedebant: solus tamen Petrus dixit: Verba vite æternæ habes, & ego à te quod recedam? Ne igitur plures hoc dicerent, veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia redemptionis: ideò in similitudinem quidem accipis Sacramentum, sed verè naturæ gratiam virtutemq; consequeris. Ego sum (inquit) Panis viuus, qui de cœlo descendi. Sed caro non descendit è cœlo, hoc est, carnem in terris assumpsit ex Virgine. Quomodò igitur descendit panis è cœlo, & panis viuus? Quia idē Dñs noster Iesus Christus cōsors est & Diuinitatis & Corporis: & tu qui accipis eius carnē, diuinæ eius substantiæ in illo participaris alimento.

Veritas corporis & sanguinis Christi.

Ioan. 6.

Cur Christus sub visibili panis specie suum dedit corpus.

11 AVGVST. tom.3. de Trinitate, Lib.3.Cap.10. Aliquando ad hoc fit eadem species, vel aliquantulū māsura, sicut potuit serpens ille Æneus exaltatus in erēmo, sicut possunt & literę: vel peracto ministerio transitura, sicut panis ad hoc factus in accipiēdo Sacramento cōsumitur. *Et post pauca.* Sicut infantes non nouerunt quod in altari ponitur, & peracta pietatis celebratione consumitur, vnde vel quomodo conficiatur, vnde in vsu religionis assumatur. Et si nunquam discant experimento vel suo, vel aliorum, & nunquam illam speciem rerum videant, nisi inter celebrationes Sacramentorum, cum offertur & datur, dicaturque illis autoritate grauiissima cuius corpus & sanguis sit, nihil aliud credēt, nisi in illa specie Dñm oculis apparuisse mortaliū, & de latere tali percusso liquorē illum omnino fluxisse.

Est modū ignoremus, credamus tamen veritatem corporis Christi. Ioan. 19.

12 CYRILLVS Alexandrinus, tom.1. In Ioan. Lib.3. Cap. 37. Quid igitur Christus pollicetur? Quid credentibus affert? Corruptibile certē nullum, sed benedictionem quā cōmunicatione corporis, atque sanguinis Christi assequimur: vnde ad eam incorruptionē integrē reducemur, vt cibo & potu corporali non indigeamus. Viuificat enim corpus Christi, & ad incorruptionem sua participatione reducit. Non enim alterius cuiusdam, sed ipsius vitę corpus est, virtutem incarnati Verbi retinens, & plenum potestate illius, quo vniuersa & viuunt, & sunt. Quę cum ita se habeant, sciant Baptizati homines, & Diuinę gratię participes facti, si rarius in Ecclesiam proficiscantur, & longo temporū spatio propter simulatam religionem, mysticē communicare Christo recusent, ab æterna se vita procul depellere: quippe recusatio huiusmodi, quanuis ex religione proficisci videatur, & scandalum facit, & laqueos instruit. Quare oportet omnibus viribus à peccato mundari, & rectē viuendi iactis fundamentis, magna cum fiducia ad sumendam vitam concurrere. Sed varię sunt diaboli, multiplicesq; ad decipiendum insidię. Nam primum ad viuendum turpiter inducit: deinde cum malis onerati fuerint, tunc abhorreere à Christi gloria persuadet, qua possent à turpitudine voluptatis quasi ab ebrietate reuocari. Quare demus operam, oro, vt vinculis eius abruptis, & iugo seruitutis peccatorum excusso, in timore Domino seruiamus. Et vt carnis voluptate per-

Veritas corporis & sanguinis Christi.

Periculum recusantiū cōmunionē.

continentiam superata, ad cœlestem gratiā accedamus, corporisq; Christi participes efficiamur. Sic enim, sic inquam diabolus fugabimus, & Diuinę naturę participes, ad vitam & incorruptibilitatem ascendemus.

13 ET Lib.11. Cap.27. Vniuntur enim inter se fideles illis modis quos iam exposuimus. Vniuntur autem etiam Deo, & modum ipse Saluator aperuit, dicens, Ego in ipsis, & tu in me, vt in vnum sint consummati. Corporaliter enim Filius per benedictionem mysticam nobis, vt homo vnitur. Spiritualiter autem vt Deus, sui Spiritus gratia, nostrum ad nouam vitam, & diuinę naturę participationē, spiritum redintegrās. Nexus igitur vnionis nostrę ad Deū Patrem, Christus est: nobis quidem vt homo, Deo autem Patri, vt Deus naturaliter vnitus. Non erat enim possibile corruptioni subiectam hominis naturam, ad immortalitatem conscendere, nisi natura immortalis atque incommutabilis ad eam descendisset, ac cōmunionem, participationēque sui, à mortalitatis nostrę terminis, ad suum bonum reformatos eleuaret. Consummati ergo sumus: reductique ad vnionē Dei Patris, mediatione Saluatoris, id est, Christi. Filium enim Dei, Patri vnitum, corporaliter, substantialiterq; (vt dictum est) accipiētes, clarificamur, glorificamurq; supremę facti naturę participes.

Ioan. 17.

Sacra Eucharistia sumptio, quę utilis.

14 CHRYSOST. tom.4. In.1. ad Corinth. Cap.10. Homil.24. Quod est in Calice, id est quod à latere fluxit, & illius sumus participes. Calicem autem benedictionis appellauit, quoniam cum prę manibus eum habemus, cum admiratione & horrore quodam inenarrabilis doni, laudamus, benedicētes quod sanguinem effudit, ne in errore permaneremus: nec tātū effudit, sed nos omnes eius participes effecit. *Et longē post.* Quod si hominis vestem nemo temerē attingeret: quo pacto omnium Domini corpus purum & immaculatum, quod Diuinę illius naturę particeps est, propter quod & sumus & viuimus, propter quod portę inferi fractę sunt, & cœlorum apertę, tanta cum ignominia accipiemus? Nolumus obsecro, nolumus impudentes nos ipsos interimere, sed cum honore & munditia omni ad Deum accedamus: & quando id propositum videris, dic tecum: Propter hoc corpus non amplius terra & cinis ego sum, non amplius captiuus, sed liber. Propter

Idē sanguis qui est in calice, est qui de Christi latere fluxit.

1. Cor. 10.

Quanta munditia accedendum ad Eucharistia: et quanta eius utilitas.

Propter hoc, cœlū, & quę in eo bona sunt, me accepturum spero: propterea immortalē vitam, Angelorum sedem, Christi consuetudinem. Hoc corpus affixum, verberatum, morte victum nō est. Hoc corpus sol crucifixum vidēs, radios auertit. Propter hoc & velum templi scissum est, & petrę, & terra vniuersa tremuit. Hoc idem corpus cruentatum, lancea vulneratū fontes scaturiuuit. *Et paucis interpositis.* Quod in Babylonio Dracone factum est, quando accepto cibo crepuit medius: idem in hoc vsu venit. Nō enim per os mortis Christus rursus erupit, sed medio draconis ventre rupto atq; discerpto, ex adytis clarissimus euasit, & radios non ad hoc vsque cœlum, sed ad ipsum supernum thronum dimisit. Illuc nanque ipsum extulit, quod etiam nobis exhibuit, & vt teneremus, & manducaremus: quod maximum dilectionis signum est. Quos enim amamus, non nunquam etiā morsu petimus. Quare Iob, vt feruorum in se amorem ostenderet, dicebat, illos sæpe numero nimio in se amore dixisse, Quis det de carnibus eius, vt saturemur? Ita & Christus suam carnem dedit nobis, vt ea saturaremur: quo nos in plurimū sui amorem allexit. Ad eum igitur cum feruore accedamus, & dilectione quā vehementissima, ne grauius subeamus suppliciū. Quātō enim maius beneficium accipimus, tantō magis puniemur, quando eo indigni apparebimus. Hoc corpus in pręsepe reueriti sunt Magi, & viri impij, & Barbari, lōgo itinere confecto, & tremore plurimo, adorauerunt. Initemur igitur saltem barbaros, nos qui cœlorum ciues sumus. Illi enim cum id pręsepe & tugurium tantum, nec eorum quidquam quę tu nunc intuēris, viderent, summa accesserunt reuerentia, & honore. Tu verò non in pręsepe id, sed in altari: non mulierem quę in vlnis teneat, sed sacerdotē pręsentem, & Spiritū per abundē super proposito diffusum sacrificio, vides. *Et mox.* Ipsa mensa, animę nostrę vis est, nerui mentis, fiducię vinculum, fundamentum, spes, salus, lux, vita nostra. Si hinc hoc sacrificio muniti migrabimus, maxima cum fiducia sanctum ascendemus vestibulum, tāquam aureis quibusdam vestibibus vndique contecti. Et quid futura commemorō? Nam dum in hac vita sumus, vt terra nobis cœlum sit, facit hoc mysterium. Ascende igitur ad cœli portas,

Mat. 27.

Ioan. 19.

Dan. 14.

Iob. 31.

Mat. 2.

& diligenter attende, imò non cœli, sed cœli cœlorū, & tunc quod dicimus, intueberis. Etenim quod summo honore dignū est, id tibi in terra ostendam. Nam quem admodum in Regijs, non parietes, non tectum aureum, sed regium corpus in throno sedens, omnium pręstātissimum est: ita quoque in cœlis regium corpus quod nunc in terra videndum tibi proponitur. Neq; Angelos, nec Archangelos, non cœlos, non cœlos cœlorum, sed ipsum horum omnium tibi Dominū ostendo. Animaduertis quoniam pacto quod omnium maximū est atque pręcipuum in terra, non conspicaris tantum, sed tangis: nec solum tãgis, sed comedis, & eo accepto domum redis.

C1 CONCIL. Ephesinū primum, in Epist. Synodica ad Nestorium. *(Quā Alexandrino Concilio multi tribuunt, sed tamen in Ephesino lectam & approbatam.)* Neccesario igitur & hoc adijcimus: annunciantes enim sicut secūdum carnem, mortem vniuenti Filij Dei, id est, Iesu Christi, & resurrectionē eius, & in cœlos ascensionē pariter confitentes, incruentam celebramus in Ecclesijs sacrificij seruitutem: sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur, participes sancti corporis & pretiosi sanguinis Christi, omniū nostrū Redemptoris effecti, non vt communem carnem percipientes, (quod absit.) nec vt viri sanctificati & Verbo coniuncti, secundum dignitatis vnitatem, aut sicut diuinā possidentis habitationem, sed vt verē viuificatricem, & ipsius Verbi propriam factam. Vita enim naturaliter, vt Deus existens, quia proprię carni vnitus est, viuificatricē eā esse professus est. Et ideò quanuis dicat ad nos: Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis carnē Filij hominis, & biberitis eius sanguinem: non tamen eam vt hominis vni? ex nobis existimare debemus: quomodo enim iuxta naturam suam viuificatrix esse caro poterit hominis? Sed vt verē propriam eius factam, qui propter nos Filius hominis est factus & vocatus.

Incruentum sacrificium in Ecclesijs celebratur.

Ioan. 6.

Verē propria Christi caro datur in Eucharistia.

2 TERTVLL. Aduersus Marcionem. Vide sup. lit. B. authorit. 6. & infra, litera. D. authorit. 8.
3 IDEM, Lib. de Carne Christi, Cap. 5. Diximus retrō, æquē illum (scilicet Christum) & natiuitatis, & infantię imaginaria & vacua ludibria subire potuisse. Sed iam hęc responde interfecto veritate. Non ne

Christus verè crucifixus, et verè mortuus & verè resuscitatus. 1. cor. 2.

Non'ne verè crucifixus est Deus? Non'ne verè mortuus, & verè crucifixus? Non'ne verè resuscitatus? Ut verè scilicet mortuus. Falsò statuit inter nos scire Paulus tantum crucifixum: falsò sepultum ingressit, falsò resuscitatum inculcauit. Falsa est igitur & fides nostra, & phantasma est totum quod speramus à Christo. Scelestissime hominū qui interemptores excusas Dei. Nihil em̄ ab eis passus est Christus, si nihil verè est passus. Parce vnicae spei totius orbis, qui destruis necessarium decus fidei.

4 CYRILLVS Alexandrinus. Vide sup. lit. A. auth. 19. & litera. B. autoritate. 12. & 13.

5 CYRILL. Hierosolym. Ut supra, lit. A. autorit. 20.

6 IRENÆVS Aduersus hæreses, Lib. 5. Vide sup. lit. A. auth. 4.

7 EPIPHANIVS Contra Marcionistas, hæresi. 42. Contra te ipsum multis modis, ô Marcion, cõfutationem induxisti, imò potius ab ipsa veritate coactus. Pascha enim vetus nihil aliud erat quam ouiculæ victima, & carniū esus, animatiq; cibus & azymorum. Et quiste coëgit, vt non penitus confutationem contra te sustuleris, quàm veritas ipsa? Nam carnis esum quem tu damnas, Dominus Iesus cū discipulis suis comedit, perficiens Pascha secundum Legē. Et ne dicas quòd mysterium quod perficere volebat, prænominavit, dicēs: Volo vobiscū comedere Pascha. Nam vt omnibus modis confundat te veritas, non in principio facit, sed postquam cœnauit (inquit) accepit, hæc & hæc: & dixit, Hoc est, hæc & hæc: & non reliquit locum malitiei. Ostendit enim quòd postquam comedit Pascha, secundum Iudæos, hoc est, postquam cœnauit, ad mysterium deuēnit.

Christo postquam cœnauit, ad mysterium deuēnit.

D I IRENÆVS, Aduersus hæreses, Lib. 4. Cap. 32. in fine. Sed & discipulis suis dans consilium, primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed vt ipsi nec infructuosi, nec ingrati sint, eum qui ex creaturis panis est, accepit, & gratias egit, dicens, Hoc est corpus meum. Et calicem similiter qui est ex ea creatura, quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & noui Testamenti nouam docuit oblationē, quā Ecclesia ab Apostolis accipiens in vniuerso mūdo offert Deo, ei qui alimēta nobis præstat primitias suorum munerum in nouo Testamēto, de quo

Matth. 26. Nouā oblationem ab Apostolis accipies Ecclesia, in vniuerso mūdo offert Deo.

in duodecim prophetis Malachias sic præsignificauit: Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus Omnipotens, & sacrificium non accipiā de manibus vestris: quoniam ab ortu Solis vsque ad occasum, nomē meum glorificatur inter Gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum: Quoniam magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dñs Omnipotens: manifestissimè significans per hæc, quoniam prior quidem populus cessauit offerre Deo: omni autem loco sacrificium offertur ei, & hoc purum: nomē autem eius glorificatur in Gentibus.

Malach. 1.

2 ET Cap. 33. Quoniā nomen filij proprium patris est, & in Deo Omnipotente per Iesum Christum offert Ecclesia, bene ait secundum vtraq; Et in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificiū purum. Incensa autem Ioannes in Apocalypsi, Orationes ait esse sanctorum.

Malach. 1.

Apocal. 5. & 8.

3 ET Cap. 34. Igitur Ecclesiæ oblatio quam Dominus docuit offerri in vniuerso mundo, purum sacrificium reputatum est apud Deum, & acceptum est ei: non quòd indigeat à nobis sacrificium, sed quoniam is qui offert, glorificatur ipse in eo quod offert, si acceptetur munus eius. Et paulò post. Et genus oblationum reprobatum est: oblationes enim & illic, oblationes autem & hinc. Sacrificia in populo, sacrificia & in Ecclesia: sed species immutata est tantum, quippe cū iam non à seruis, sed à liberis offeratur. Et mox. Quoniā igitur cum simplicitate Ecclesia offert, iustè munus eius purum sacrificium apud Deum deputatū est. Oportet enim nos oblationem Deo facere, & in omnibus gratos inueniri fabricatori Deo, in sententia pura, & fide sine hypocrisi, in spe firma, in dilectione feruenti, primitias earum quæ sunt eius, creaturarū offerentes. Et hanc oblationem Ecclesia sola puram offert fabricatori, offerens ei cum gratiarum actione ex creatura eius. Et vide sup. lit. A. auth. 3.

Purum sacrificium.

4 IDEM Lib. 5. Cap. 2. Vide sup. litera. A. autorit. 4.

5 MAGNETES Græcus author, Lib. 3. Apologiarum Euāgelicarum aduersus Theostenem. Quandoquidem corpus ex terra existit, ex terra autē panis, item & vinum, quomodò non est alius ausus dicere; Caro mea est cibus, sanguis meus est potus? Nēpe quia nullus est Creator terræ, nisi hic; nullius est creatura, nisi Filij Dei: Idcirco

Ioan. 6.

Solus Christus potest ex panē & vino efficere corpus & sanguinem suum.

idcirco dixit, Hoc est corpus meum: mea enim & non alterius est creatura terræ: omnes enim post terram geniti sunt, corpus à me accipientes: ego verò ante terrā, à nullo hanc accipiens: ex hac corpus, id est, ex mea creatura accepi, sumens carnem. Ex meo igitur meum propono vobis charisma: ex terra vobis panis ad alēdum extitit, terra verò creatura mea est: ex terra similiter extitit corpus, & hæc mea massa. Ex vnione igitur qua vnitus sum sanctus cum terreno, do panem & vinum, iubens esse corpus meum & sanguinem meum. Etenim si Abraham, aut alius quispiam ex iustis, ac sanctis, dixisset, Caro mea est cibus, & sanguis meus potus, valde mentiri ausus esset: aut si dixisset, Hoc est corpus meū, &, Hic est sanguis meus: nō enim hoc ipse, sed alterius esset substantia: neque manducata, vitam maducantibus præberent: siquidem quod non habet Verbum viuens vnitum cū corpore, quod fuit terrenum, ad æternam vitam edentes nō adduceret. Christus ergò propriū corpus & sanguinem dedit credentibus, immisso ei vitali pharmaco diuinitatis.

Ioan. 6.

6 TERTVLL. Lib. de Resurrectione carnis, Cap. 37. Sic, etsi carnem ait nihil prodesse, ex materia dicti dirigēdus est sensus. Nam quia durum & intolerabilem existimauerunt sermonem eius, quasi verè carnem suam illis edendam determinasset, vt in Spiritu disponderet statum salutis, præmisit; Spiritus est qui viuificat: Atque ita subiunxit, Caro nihil prodest, ad viuificandum, scilicet. Exequitur etiam quid velit intelligi Spiritum: Verba quæ loquutus sum vobis, Spiritus sunt, vita sunt. Sicut & supra: Qui audit sermones meos, & credit in eum qui me misit, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet, sed transit de morte ad vitam. Itaque sermonem constituens viuificatorem, quia Spiritus & vita sermo, eundem etiam carnem suam dixit, quia & sermo caro erat factus, proinde in causam vitæ appetendus, & deuorandus auditu, & ruminandus intellectu, & fide digerendus. Nam & paulò antè carnem suam, panem quoque cœlestem pronunciarat.

Ioan. 5.

Ioan. 5.

Hier. 17.

Ioan. 6.

7 IDEM Aduersus Marcionē, Lib. 3. Cap. 19. Hoc lignum & Hieremias tibi insinuat, dicturis prædicans Iudæis, Venite mittamus lignū in panē eius: vtique in corpus. Sic, n. Deus in Euāgelio quoq; vestro

reuelauit, panē corpus suū appellans, vt & hinc iā eū intelligas corporis sui figurā pani dedisse, cuius retrò corpus in panem Prophetes figurauit, ipso Dño hoc Sacramentum postea interpretatur.

Speciem & figuram panis dicit Christus.

8 ET Lib. 4. Cap. 40. Professus itaque se cōcupiscētia cōcupisse edere Pascha, vt suū (indignū. n. vt quid alienū cōcupisceret Deus) acceptū panē & distributū discipulis, corpus suū illū fecit, Hoc est corpus meū, dicendo, id est, figura corporis mei. Figura autē nō fuisset, nisi veritatis esset corpus. Cæterū vacua res, quod est phantasma figurā capere non posset. Aut si propterea panē corpus sibi finxit, quia corporis carebat veritate, ergo panē debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis, vt panis crucifigeretur. Cur autē panem, &c. Vide supra litera B. autorit. 6.

Luca. 22.

Acceptum panem Christus corpus suum fecit.

9 IDEM Lib. de Corona militis. Cap. 3. Eucharistiæ Sacramētū & in tēpore videt, & omnibus mandatū à Dño, etiā antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu quam præsidentiū sumimus. Et mox. Calicis aut panis etiam nostri aliquid decuti in terrā anxie patimur.

Eucharistia Sacramētum sumitur manu.

De Eucharistia nihil cadat in terram.

10 IDEM Lib. 2. ad vxorē, Cap. 4. & 5. Quis ad cōuiuū Dñicum illud, quod infamat, sine sua suspicione dimittet? Nō sciet maritus quid secretò ante omnē cibū gustes? Et si sciuerit, panē, nō illū credit esse qui dicitur. Et hæc ignorans quisq; rationem simpliciter sustinebit, sine gemitu, sine suspicione panis aut veneni?

Nō creditur panis esse qui dicitur.

11 IDEM Lib. de Pudicitia, Cap. 9. (loquens de filio prodigo) Hanc itaque (substantiam) prodegit lōgē à Dño moribus factus inter errores, & illecebras, & libidines seculi, vbi fame veritatis cōpulsus tradidit se principi huius æui. Ille eū præfecit porcis, (vt familiare id dæmonū pecus pasceret) vbi nec illi compos esset vitalis esca, simulque alios videret in opere diuino abundantes pane cœlesti. Recordatur Patris Dei, satisfacto redivit, vestem pristinā recipit, statum scilicet eum quem Adam transgressus amiserat. Anulum quoque accepit tunc primum, quo fidei pactionem interrogatus obsignat, atque ita exinde opimitate Domini corporis vescitur, Eucharistia scilicet.

Luc. 15.

Panis cœlestis.

Opimitas Domini corporis Eucharistia.

12 DIONYS. Areopag. Lib. de Ecclesiastica Hierar. Cap. 7. In specie autē, quòd in exequijs non omnes qui adhuc mundatur, excluduntur, sicut fit in celebratione Eu-

Immūdi excludūtur ab Eucharistia.
 Eucharistia & Chrismatis: sed soli catechumeni, & eis inferiores, à choro nunc excludūtur. Et post aliquantulum. Propter quod Ecclesiastica constitutio diuinitus ordinata, tam animæ quàm corpori in prædictis insinuat diuinas vtriusq; retributiones: animæ quidem per cōtemplationem, & spiritualem intelligentiam eorum quæ fiunt, vt suprà dictū est: Corpori verò, per Vnctionem & Eucharistiam, quæ sanctificant totum hominem, & vniuersalē eius salutem operantur.

Eucharistia & Vnctio sanctificant totum hominem.
 13 ET Cap. 3. Hinc iam venerandus antistes Diuinis altaribus adstans, sancta & diuina laudat Iesu opera, quæ ineffabilis prouidentia ratione in salutē generis nostri, voluntate sanctissimi Patris in Spiritu sancto (vt eloquia Diuina tradūt,) consummauit. Peracta verò laude, venerandaq; ipsorum & intelligibili speculatione spiritualibus inspecta luminibus, tum verò etiam ad sacra mysteria in signis celebranda, progreditur, idq; ex ratione diuina. Quocirca reuerēter simul, & ex Pontificali officio, post sacras Diuinorū operum laudes, quod hostiam salutarem (quæ supra ipsum est) licet se excusat, ad ipsum primò decenter exclamans: Tu dixisti, Hoc facite in meam commemorationem. Deinde tanto ministerio ad imitationem Dei instituto dignus fieri postulat, & similis ipsi Christo pro viribus euadere, vt & Sacramenta sanctè conficiat, & castè distribuatur: & qui ad communionem accessuri sunt, dignè participant: sicque veneranda mysteria cōsummat, & laudata oculis subiicit in signis sanctè propositis.

Ritus conficiendi Eucharistiam.
 14 MARTIALIS Epist. ad Burdegalenses, Cap. 3. Dum altaria demonum in puluerem redigerētur, aram ignoti Dei ad consecrationem reseruari iussimus: qua dedicata in nomine Dñi Dei Israël, & ipsius testis Stephani qui pro eo à Iudæis passus est, non hominis cultus, sed Dei cultus frequentatur. Stephanus enim non Deus, sed amicus Dei fuit: qui pro testimonio eius, animā suam posuit: cuius sanguine ipsa mēsa est decorata, quia suo sanguine Iesus Christus comprobatus est esse Deus: & qui crediderit, ornamenta fidei maiora perceperit. Sacrificiū enim Deo Creatori offertur in ara, non homini, neq; Angelo. Nec solūm in ara sanctificata, sed vbi que offertur Deo oblatio mūda, sicut testatus est: cuius corpus & sanguinem in vitam

Matth. 26. Sacramenta sancta conficere.
 Eucharistia populo ostenditur.

In templis dedicatis alicui sancto, non hominis, sed Dei cultus frequentatur.
 Sacrificium Deo offertur in ara sanctificata.

Malac. 1.

æternam offerimus, dicentes: Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare. Ipse enim corpus habens & immaculatum, & sine peccato, quia cōceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine, in ara Crucis ipsum permisit immolari. Quod autem Iudæi per inuidiam immolauerunt, putātes se nomen eius à terra abolere, nos causa salutis nostræ in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitā præstandam, & mortem effugandam: hoc enim ipse Dñs noster iussit nos agere in sui commemorationem.

Ioan. 4.
 15 I V S T I N V S martyr, Apologia 2. pro Christianis. Sub finem precum, nos inter nos osculo salutamus: deinde ei qui præpositus est fratribus, panis offertur & potum aqua & vino temperatū: quæ cum accepit, laudem & gloriam omnium Parēti, Filij, Spiritus sanctiq; nomine tribuit, gratiaq; Deo agit quod ab eo his dignus sit habitus. Quibus ritè perfectis, precibus & gratiarū actioni, populus omnis qui adest, benedicit, dicens, Amen. Amen autem Hebraico sermone, idem quod, fiat, significat. Posteaquam, &c. vt supra, litera. A. a. a. theorit. 1. Deinde subiicit quæ sequuntur. Nos autē postea deinceps hæc inter nos semper recolimus, & admonemus, & qui opes habemus, egentibus omnibus subuenimus, & vnā semper sumus. In omnibus quibus vtimur, Parentem omnium per Filium suū Iesum Christum, Spiritumq; sanctū laudamus. Die qui Solis dicitur, omnes qui in oppidis vel agris morantur, vnum in locū conueniunt, commentariaq; Apostolorū, vel Prophetarum scripta leguntur, quando hora patitur: deinde vbi is qui legit, destitit, is qui præest admonet & hortatur, vt ea quæ lecta sunt bona, imitemur: tum surgimus omnes, & cōprecamur, cōclusisq; nostris precibus, panis, iam vt dixi, vinumq; & aqua offeruntur: tumq; is qui primum locum tenet, eodē modo preces gratiarumq; actionem pro virili mittit, populusq; benedicit, dicens, Amen. Et ijs quæ cum gratiarū actione cōsecrata sunt, vnusquisq; participat, eademq; ad eos qui absunt, diaconis dantur perferenda. Quibus copiarū suppetunt, ij si volunt, suo quisque arbitrato, quod vult largitur: quodque colligitur & cogitur, apud eum qui præest, reponitur, isque pupillis & viduis, ijsque quos morbus aliaue causa inopes fecit, & is qui

Matth. 26.
Ritus consecrādi corpus Christi.
Amē, id est, fiat.

Die Dominico sic conueniunt fidei- lium ad le- ctionē Scrip- turæ, & Missam.

Eucharistia absentibus diaconi deferunt.

Elemosynarum collectio & distributio.

ijs qui in vinculis sunt, & hospitibus, omninoq; omnibus qui aliqua indigentia premuntur, subuenit. Die autem Solis omnes publicè conuenimus, quod is primus est dies in quo Deus tenebras & materiā cum mutasset, mundum effecit: & quod eodem die Iesus Christus Cōseruator noster à mortuis excitatus est. Pridie enim Saturni eū in Crucem substulerūt, & postridie Saturni, qui Solis dies est, cum Apostolis discipulisque suis apparuisset, hæc illis tradidit, quæ vobis quoque consideranda permitimus.

16 I D E M in Dialogo cum Triphone, aduersus Iudæos. Deus ipse testis est, qui ait: In omni loco in Gētibus hostias acceptas grataq; immolari. Neq; verò à quoquā hostias Deus accipit, nisi à suis sacerdotibus. Itaque omnia sacrificia quæ suo nomine facienda Iesus Christus tradidit, id est, in Eucharistia panis & poculi, quæ in omni loco à Christianis fiunt, præoccupatione vsus Deus, sibi grata esse testatur. Quæ autem à vobis vestrisq; illis sacerdotibus fiunt, improbat his verbis: Sacrificiaq; vestra è manibus vestris non accipiam.

17 O R I G E. tom. 1. in Exod. Hom. 13. Volo vos admonere religionis vestræ exemplis. Nostis qui diuinis mysterijs interesse consueistis, quomodò cum suscipitis corpus Domini, cum omni cautela & veneratione seruatis ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos creditis, & rectè creditis, si quid inde per negligentiā decidat. Quod si circa corpus eius conseruandū tāta vtimini cautela, & meritò vtimini: quomodò putatis minoris esse piaculi verbum Dei neglexisse, quàm corpus eius?

18 I D E M tom. 2. in Matth. tracta. 35. Si autem potes spiritalem mensam, & cibum spiritalem, & Dominicam intelligere coenam, quibus omnibus dignificatus fuerat (Iudas) à Christo, abūdantius videbis multitudinem malitiarum eius, quibus Magistrum cum cibo Diuinæ mensæ & Calicis, & hoc in die Paschæ, tradidit Salvatore: non recordatus nec in corporalibus bonis, Magistri dilectionem, nec in spiritualibus, doctrinam eius sine inuidia semper communicatam. Tales sunt omnes in Ecclesia qui insidiantur fratribus suis, cum quibus ad eandem mēsam corporis Christi, & ad eundē potū sanguinis eius frequenter

Malac. 1. Eucharistia sacrificium panis et poculi.

Cauendum ne de corpore Christi aliquid in terram decidat. Verbum Dei & corpus Christi pariter obseruandum.

Iudas verū Christi corpus sumpsit.

simul fuerunt. Et post pauca. Panis iste quem Deus Verbum corpus suum esse fatetur, Verbum est nutritorium animarum, Verbum de Deo Verbo procedens, & panis de pane cœlesti, qui positus est super mensam, de qua scriptum est, Præparasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Et potus iste quem Deus Verbum sanguinem suum fatetur, Verbum est potans & inebrians præclare corda bibentium, qui est in poculo de quo scriptum est: Et poculum tuum inebrians quàm præclarum est. Et est potus iste generatio vitis veræ, quæ dicit, Ego sum vitis vera. Et est sanguis vix illius, quæ missa in torcular Palsionis, protulit potum hunc. Sic & panis est Verbum Christi factum de tritico illo, quod cadens in terram bonam multum reddidit fructum. Et adhuc postea. Ipse autem qui accepto Calice dicit, Bibite ex hoc omnes: nobis bibentibus non discedit à nobis, sed bibit eum nobiscum, cum sit in singulis ipse. Quoniam non possumus soli & sine eo vel manducare de pane illo, vel bibere de generatione illius vitis veræ. Nec mireris quoniam ipse est & panis, & manducat nobiscum panem, ipse est & potus generationis de vite, & bibit nobiscū. Omnipotēs enim est Verbū Dei, & diuersis appellationibus nuncupatur, & innumerabilis est ipse secundum multitudinem virtutum, cum sit omnis virtus vnus & ipse. Deinde docebat discipulos qui festiuitatem celebrauerant cum Magistro, & acceperant benedictionis panem, & manducauerant corpus Verbi, & biberant Calicem gratiarum actionis, pro his omnibus hymnum dicere Patri, & de alto transire in altum.

19 E T De recta fide, Dialogo. 3. Quod si, vt obloquuntur isti, carne destitutus erat (Christus) & exanguis, cuiusmodi carnis, cuius corporis, & qualis tandem sanguinis signa, & imaginem, & panem, & poculum ministravit? Iussitque per illa discipulos memoriam sui renouare? Attestatur enim Apostolus his, dicitque, & panem & poculum benedictionis esse, & sanguinis & carnis communionem.

20 I D E M In diuersos Euangelij locos, Hom. 5. Quando sanctū cibum, illudq; incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & sanguinē Domini, tunc Dominus

Eucharistia veritas & vtilitas. Psal. 22.

Ioan. 15.

Luc. 8.

Matth. 26. Luc. 22.

Christus est cibus, & potus, et simul comedit.

Sicut verè carnem & sanguinem habuit Christus, ita verè dedit. Matth. 26. 1. Cor. 10.

Manducatur & bibitur corpus & sanguis Christi.

Matth. 8.

sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilia te metipsum, imitare hunc Centurionem, & dicas, Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum.

Eucharistia virtus maxima in necessitate.

21 CYPRIA. Lib. 1. Epist. 2. ad Cornelium. At verò nunc, nò infirmis sed fortibus pax necessaria est: nec morientibus, sed viuentibus communicatio à nobis dàda est, ut quos excitamus & exhortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus. Et cum ad hoc fiat Eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos totos esse contra aduersariũ volumus, munimento Dominicę saturetatis armamus. Nã quomodò docemus aut prouocamus in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinẽ denegamus? Aut quomodò ad martyrij poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in Ecclesia poculum Domini, iure communicationis admittimus?

Calix offeratur cum vino & aqua.

22 ET Lib. 2. Epist. 3. ad Cœcilium. Admonitos nos scias, ut in Calice offerendo Dominica traditio seruetur, nec aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis Dominus prior fecerit: ut Calix qui in commemorationem eius offertur, mixtus vino offeratur. Nam cum dicat Christus: Ego sum vitis vera: sanguis Christi non aqua est utique, sed vinum. Nec potest videri sanguis eius, quo redempti & viuificati sumus, esse in Calice, quando vinum desit Calici, quo Christi sanguis ostenditur, qui

Sacra Eucharistia figura.

Scripturarum omnium Sacramento ac testimonio prædicetur. Inuenimus enim & in Genesi circa Sacramentum Noë hoc idẽ præcurrisse, & figuram Dominicę Passionis illic extitisse, quòd vinum bibit, &c. Item in sacerdote Melchisedech sacrificij Dominici Sacramentum præfiguratum videmus, secundum quod Scriptura diuina testatur, & dicit: Et Melchisedech Rex Salem protulit panem & vinum. Fuit autem sacerdos Dei summi, & benedixit Abraham. Quòd autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat in Psalmis Spiritus sanctus ex persona Patris ad Filium, dicens: Ante Luciferum genui te: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Qui ordo utique hic est, de sacrificio illo veniens, & inde descendens, quòd Melchisedech, sacerdos Dei summi fuit, quòd panem & vinum

Psal. 109. Melchisedech quomodo Christi figura fuerit.

obtulit, quòd Abraham benedixit: Nam quis magis sacerdos Dei summi, quàm Dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idẽ quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem? Et mox. Vt ergo in Genesi per Melchisedech sacerdotem benedictio circa Abraham posset ritè celebrari, præcedit antè imago sacrificij Christi, in pane & vino scilicet constituta: quam rem perficiens, & adimplens Dominus, panem & Calicem mixtum vino obtulit, & qui est plenitudo, veritatem præfiguratæ imaginis adimpleuit. Sed & per Salomonem Spiritus sanctus typum Dominici sacrificij antè præmonstrat immolatæ hostiæ, & panis & vini, sed & altaris & Apostolorum faciens mentionẽ: Sapientia (inquit) edificauit sibi domum, & subdidit columnas septem, &c. Et post pauca. Si Iesus Christus Dominus & Deus noster, ipse est summus sacerdos Dei Patris, & sacrificium Patri seipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, utique ille sacerdos vice Christi verè fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur, & sacrificium verum & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videat obtulisse. Et adhuc postea. At enim non manẽ, sed post cœnã mixtũ Calicẽ obtulit Dñs. Nunquid ergò Dominicũ post cœnã celebrare debemus, ut sic mixtũ Calicẽ frequẽ tandis Dñicis offeramus? Christum offerre oportebat circa vesperam diei, ut hora ipsa sacrificij ostenderet occasum & vesperam mundi, sicut in Exodo scriptũ est: Et occidit illum omne vulgus Synagogæ Israël ad vesperam. Et iterum in psalmis: Adleuatio manuum mearum, sacrificiũ vespertinum. Nos autem resurrectionem Dñi manẽ celebramus. Et quia Passionis eius mentionẽ in sacrificijs omnibus facimus, (Passio est enim Dñi, sacrificium quod offerimus) nihil aliud quàm quod ille fecit, facere debemus. Scriptura enim dicit: Quotiescũque enim ederitis panẽ istum, & Calicem istum biberitis, mortem Dñi annuntiabitis quoad usq; veniat. Quotiescũq; ergò Calicem in commemorationem Dñi, & Passionis eius offerimus, id quod constat Dñm fecisse, faciamus.

Proverb. 9.

Christus seipsum obtulit & eodẽ modo à sacerdotibus debet offerri.

Missam manẽ celebranda.

Exod. 12.

Psal. 140.

1. Cor. 11.

23 IDEM Ser. 5. de Lapsis. Cõtra Euãgelij vigorẽ & Dei legẽ, temeritate quorũdã laxatur

Falsa penitentia.

laxatur incautis communicatio. Irrita & falsa pax, periculosa dātibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt sanitatis patientiam, nec verã de satisfactione medicinã. Pœnitẽtia de peccatoribus excussa est, grauiissimi extremiq; delicti memoria sublata est. Operiuntur morientium vulnera, & plaga lætalis altis & profundis visceribus iniuxa, dissimulato dolore contegitur. A diaboli aris reuertentes, ad sanctum Dñi sordidis & infectis nidõre manibus accedunt. Mortiferos idolorũ cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini corpus inuadunt: quãdo occurrat scriptura Diuina, & clamet, & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcũq; manducauerit ex carne sacrificij salutaris, quod est Domini, & immunditia ipsius super ipsum est, peribit anima illa de populo suo. Apostolus item testatur & dicit: Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensã Domini communicare, & mensã dæmoniorum. Idem, contumacibus & peruicacibus comminatur, & denunciat,

Leuit. 22.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

dicens: Quicumque ederit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur corpori eius & sanguini: & plus modò in Dominũ manibus atq; ore delinquent, quàm cum Dominum negauerunt. Ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiam sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatã indignantis Domini & minantis, pacẽ putant esse, quam quidam verbis fallacibus venditant.

ephe. 5. Per Eucharistiã concipit & regenerat nos Ecclesia.

24 IDEM Serm. de Cœna Dñi. Vide sup. lit. A. authorit. 2.
25 METHODIUS martyr, in Symposio decem virginum. Homo mixtus & temperatus cum sapientia & vita, hoc factus est quod erat quod in ipso habitauit lumen purum: (Verbum Dei dicit.) vnde rectè Apostolus ad Christum retulit illa de Adã & Eua. Sic enim maximè cõgruet, ex ossibus eius & ex carne eius Ecclesiam esse factam: propter quam, relicto Patre in cœlis, descendit Verbũ, & adhesit vxori, & dormiuit soporẽ Passionis moriẽs pro ea, ut exhiberet sibi Ecclesiam gloriosam, & omnis maculæ expertem, emundans eam lauacro, ad excipiendum spirituale & beatũ semẽ,

Gen. 1.

Hier. 11.

Christus est cibus & vita hominũ, qui credũt in carnem quam portauit, & in Crucem in qua pependit.

Christi corpus pariter oranes accipiunt, sed non pariter prodest omnibus.

1. Cor. 11.

Veritas corporis & sanguinis Christi.

quod ipse insonat & inserit in profundo mentis. Excipit autem illud ipsum semen & format Ecclesia, instar vxoris ad generandam virtutem & alendam. Hac enim ratione impletur illud, Crescite & multiplicamini: capiente Ecclesia incrementum per congressum & communionem Verbi, quod adhuc ad nos se demittit, & soporẽ capit secũdũ cõmemorationẽ Passionis. Non enim potest aliter Ecclesia concipere credentes, & regenerare per lauacrũ regenerationis, nisi & Christus propter eos se exinaniens ut capi possit, secundum commemorationem (ut dixi) Passionis, iterum moriatur è cœlo descendens, adhærensq; vxori suæ, præbeat virtutem quãdam lateris sui, ut augeatur qui in eo ædificati sunt omnes per lauacrum regenerati.

26 LACTANT. Firmianus, diuinarum institutionum, Lib. 4. Cap. 18. Exponens illud Hierem. Cap. 11. Venite mittamus lignum in panem eius, &c. Lignum autẽ Crucem significat, & panem corpus eius: quia ipse est cibus & vita hominũ, qui credũt in carnem quam portauit, & in Crucem in qua pependit.

27 HIERON. tom. 2. Aduersus Iouinianum, Lib. 2. Iste est Dominus, ut arbitraris, vorator: qui quadraginta diebus Christianorum ieiunium sanctificauit: Qui, &c. Qui cum esurisse & sitisse dicatur, & ille frequenter ad prandia, excepto mysterio, quod in typum suæ passionis expressit, & probandi corporis veritate, nec gulæ scribitur seruisse, nec ventri. Et post pauca. Si omnium peccatorum vnum est supplicium, iniuste alius occiditur, & per mortem alterius alius commouetur. Opponis mihi Gommor Mannæ, vnamq; mensuram, & vestitum, & capillos, & barbam, & calceamenta ex æquo fuisse Israelitarum: Quali non & nos Christi corpus æqualiter accipiamus. Vna est in mysterijs sanctificatio, Dñi & serui, nobilis & ignobilis, Regis & militis: quanquàm pro accipientiu meritis, diuersum fiat quod vnum est. Qui enim indignè manducauerit & biberit, reus erit violati corporis & sanguinis Domini.

28 IDEM tomo. 3. Epistol. 150. ad Hebdibiam. Vide sup. lit. A. auth. 10.

29 IDEM tomo. 4. Lib. 17. In Isai. Cap. 62. Hoc est autem triticum, & hoc vinum, quod nõ comedẽt nisi laudates Dñm: & non bibent nisi in atrijs sanctis eius, de quo Dñs in Passione dicebat. Amen, amen

Mat. 14. dico vobis, nō bibam de genimine vitis hu-
 Mat. 26. ius, donec illud bibā nouū in regno Patris
 Can. 5. Quæ ex parte cōplentur in Ecclesia
 Psal. 103. quādo dicit Dñs discipulis suis, Bibite ami-
 Genes. 43. ci mei, & inebriamini fratres. quod vinū le-
 titificat cor hominis. Et in plena luce atque
 meridie bibitur à Ioseph cū fratribus suis: &
 de quo panis cœlestis efficitur, illud est, de
 Ioan. 6. quo loquitur Dñs, Caro mea verè est cib⁹.
 Rursumque de vino: Et sanguis meus ve-
 rè est porus.
 30 IDEM tomo. 6. in Matth. Cap. 26.

Postquā typicū Pascha fuerat impletū, &
 agni carnes cū Apostolis comederat, assu-
 mit panē qui confortat cor hominis, & ad
 verum Paschæ transgreditur Sacramentū:
 vt quomodò in præfiguratione eius Melchi
 fedech summi Dei sacerdos, panē & vinū
 offerens, fecerat, ipse quoque veritatem sui
 corporis & sanguinis repræsentaret.
 31 IDEM tomo. 8. in Cap. 1. Epist. ad
 Tit. Quid de Episcopo sentiendū est, qui
 quotidie pro suis populiq; peccatis, illiba-
 tas Deo oblaturus est victimas?
 32 E V S E B. Emissen. Vide sup. lit. A.
 authorit. 13.

Quotidie
 pro peccatis
 offeritur vi-
 tima.

L E C T I O XI.

DOCTOR.

S E D non'ne ex hoc Sacri corporis esu, ac potu sangui-
 nis, idē ad nos fructus dimanaret, si fide sola veritatē
 apprehendentes, nudum vtriusq; signū sumeremus?

A D O L E S C E N S.

Minimè. Id autē nonnullā fortasse cū vero similitudi-
 nem haberet, si Christus ita dixisset: Manducate quidem
 corporis, & sanguinis mei signū bibite, veritatē verò so-
 lo animo cōcipite. Sed non ita loquutus est, dixit enim:
 Manducate corpus meū, & bibite sanguinē meum, id est,
 manducate & bibite quod pro vobis traditur & effun-
 ditur in remissionē peccatorū. Et quēadmodū ea fides
 in Christū qua iustificamur, docet verā ac realē corporis
 Iesu mortē, atq; sanguinis certā effusionem præcessisse,
 ita fides eadē qua in illū credimus vt fiamus ^a caro de
 carne, & os de osibus eius, ab illoq; in vitā æternā ala-
 mur, planè exigit plenā realemq; carnis eius manduca-
 tionem, & sanguinis potationē. Neq; enim hoc potius
 quàm illud spiritalē quādam, & imaginariā Christi substā-
 tiam nobis exhibere potest, sed illud verè ac re ipsa no-
 bis edēdū est, & bibendū, vt resurgamus ad gloriā, quod
 verè ac re ipsa mortuū est vt surgeremus ad gratiam.

DOCTOR.

Rectè hoc quidem: sed nūquid nō pugnat cū eo quod
 alio loco scriptū est; ^b Caro nō prodest quicquā, Spiritus
 est qui viuificat: Verba quæ ego loquutus sum vobis,
 Spiritus & vita sunt?

A D O.

^a Ambr. de ijs qui mist. ini. c. 8. et
 de Sacra. lib. 4. c. 3. & in 1. ad Co-
 rint. c. 11. Hilar. li. 8. de Trini.
 Chrysost. hom. 83. in Matth. &
 oratione de S. Phylago. & serm.
 de prod. Iudæ. & hom. 24. in 1.
 ad Corin. & hom. 3. ad Ephe. &
 hom. 2. in 2. ad Timot. & hom.
 60. ad popu. Aug. epist. 23. ad
 Bonifa & epist. 118. ad Ianna.
 & epist. 57. ad Darda. & epist.
 59. ad Pauli. & de Trini. lib. 3.
 c. 3. & de Cyp. lib. 2. c. 25. &
 cont. lit. Petil. lib. 2. c. 55. & de
 peccatorum meritis, lib. 1. c. 24.
 & tract. 26. in Ioan. & hom. 32.
 & de Verb. Dom. ser. 28. Cyril.
 in Ioan. lib. 4. c. 13. 14. 16. 17.
 23. 24. et. 28. Leo epist. 10.
 Damas. lib. 4. c. 14. Theophylac.
 in Matth. 26. Basil. in Liturg.
 Greg. Naz. in apolog. & vers. de
 sacer. Clem. Alex. li. 2. pada. c.
 2. Epipha. in Ancorato.

^b Ioan. 6. Aug. tract. 27. in Ioan.
 & in psalm. 98. Cyril. lib. 4. in
 Ioan. Cyril. Hieroso. cate. 4. &
 5. mystago. Aponius in Cant.

A D O L E S C E N S.

Non pugnat, imò superiorem illam sententiam hæc
 verba magnoperè cōfirmant: ij enim quibus ea tūm pri-
 mū dicta sunt, putabāt Christi carnem, Spiritus ac Di-
 uinitatis expertem sibi esse manducandam, (nam de illo
 nihil præclarius ferè sentiebant, quàm de quouis vulgari
 homine) non secus ac ipsi iam hæretici solo se Christi
 Spiritu sine eius vera carne pasci oportere existimant.
 Ijs ergò ille respondet, carnem quidem illam suam quā
 pro mundi vita pollicetur, si nihil cæteris hominibus
 præstaret, nullos in nobis fructus vitæ, quā non haberet,
 æternæ producturam, sed nihil magis profuturam quàm
 Māna patribus Hebræis ^c à morte nequaquam illius esu
 vindicatis. Cū verò ea caro diuinitati (quam hīc vocat
 Spiritum) vnita sit, & animam (quæ hīc vita, vt aliàs sæpe,
 nominatur) in vna eademq; persona habeat, negat illam
 rectè à quoquā posse manducari, quin ^d vitā animis, ac
 ipsis etiam suo modo corporibus, afferat. Atq; hæc est
 illa nobis facta promissio, quam Petrus, non ita multò
 post, Verba vitæ æternæ, nominauit.

DOCTOR.

Sed cur in sacris literis video subinde hoc Sacramen-
 tum panem vocari? ^e

A D O L E S C E N S.

Quòd vt ante confecta consecrationis mysteria fuit
 panis, ita post etiā eius retineat ^f effigiem: & quòd nō se-
 cus cibus hic cœlestis nos alat ad immortalitatis gratiā
 consequendam, quàm panis hic cōmunis ad caducā hāc
 vitā conseruandā. Porrò si corpora nullo pacto ali pos-
 sunt nisi verè ac re ipsa cibo vescantur, quomodò ad vi-
 tā nos alemur, non accepta atque hausta carnis ac san-
 guinis Christi substantia?

DOCTOR.

Sed aspectu quidē nostro, & oculorū testimonio, nihil
 nisi panis ac vinum censeatur.

A D O L E S C E N S.

At qui nō ^g sensu, sed fide maximè, arcana nostræ reli-
 gionis mysteria cōprehēdi debēt. Fides autē certò nobis

T t 3 sugge-

^c Exod. 16. Ioan. 6. 1. Cor. 10.
 Sap. 16. Iren. lib. 5. Hila. lib. 8.
 de Trinit.
^d Ioan. 6. Cyril. in Ioan. lib. 4. c.
 17. & alij vt sup.
^e 1. Cor. 10. & 11. Cyril. vbi sup.
 Amb. de Sacra. lib. 4. c. 4. Theo-
 phyl. in Mar. c. 14. Aug. de Ver-
 Dom. ser. 11. & 33. & de verb.
 Apost. serm. 2. Conc. Nicæ. 2. Cyp.
 de Cena Do. Cyril. Hierosolym.
 cate. 4.
^f Ioan. 6. Ephe. 5. Cyp. de Cen.
 Dom. Iren. lib. 5. Cyril. Hieros.
 catec. 4. Aug. in Ioan. 6. Textul.
 de Resurrect. carn. Cyril. Alex.
 in Ioan. 6. Concil. Ephe. Gener.
 Meibo. sympo. 10. vng. Chrys. ho.
 2. & 61. ad popu.

*h Ioann. 1. Colof. 1. Ephes. 1.
Hebr. 1. Cyprian. de Cena Domi.
August. de Verb. Apostoli serm.
2. Chrysof. hom. 2. in 2. Timot.
& homi. 60. ad populum.*

suggerit quòd quemadmodum ipsa Christi diuinitas in ipso adhuc mortali ^h carne inuisibilis latebat, ita in hoc mysterio immortalis eius carnis & sanguinis substantia, speciebus ac signis panis & vini incredibili modo obue- latur. Quæ quidem signa ita Sacramenti nomen retinēt, ut elementorum substantia illud habere non possit, quòd ea per se non cadat sub aspectum, sed sua quantitate ac formis, occulta delitescat.

DOCTOR.

Rectè. Alioqui sanè non sine magno animi horrore; ac nausea, nudam ac visibilem Christi carnem dentibus laniare, eiusq; cruorem haurire iuberemur.

ADOLESCENS.

Ita planè cenfeo.

AVTHORIT. SCRIPT.

B IOAN. Cap. 6. Vt in textu.

C IEXOD. Cap. 16. Factū est ergò vespe- re, & ascendens coturnix, cooperuit castra: manè quoque ros iacuit per circuitum ca- strorum. Cūque operuisset superficiem **D** terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ super terram, &c. Filij autem Israel comederunt; Man; quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem. Hoc cibo aliti sunt vsquequò tangerent fines terræ Chanaan.

I OAN. Cap. 6. Vt sup. Cap. 1. Lect. 3. litera. G.

P RIOR. ad Corinth. Cap. 10. Vt sup. Cap. 1. Lect. 11. lit. C.

S APIEN. Cap. 16. Propter hæc, & per his familia, passi sunt dignè tormēta, & per multitudinem bestiarum exterminati sunt. Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum, quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui, nouum saporem, escam parans eis ortyometrā: vt illi quidem concupiscentes escam propter ea quæ illis ostensa & missa sunt, etiam à necessaria concupiscentia auerterentur. Hi autem in breui inopes facti, nouam gustauerunt escam. Oportebat illis sine excusatione quidem superuenire interitum

exercitibus tyrannidem. His autem tantum ostendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur. Etenim cū illis superuenit sæua bestiarum ira, morsibus peruersorum colubrorum exterminabantur.

I OAN. Cap. 6. Vt supra, Lectio. 10. litera. D. *Et deinde.* Dixit ergò Iesus ad duodecim, Nunquid & vos vultis abire? Respondit ergo ei Simon Petrus, Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.

P RIOR. Ad Corinth. Cap. 10. Vt sup. Cap. 1. Lect. 14. lit. A.

E T Cap. 11. Quotiescunq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat. Itaque quicumq; manducauerit panē hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, &c.

I OAN. Cap. 6. Vt sup. lit. D.

A D E P H E S. Cap. 5. Vt sup. Cap. 2. Lect. 9. lit. B. *Et deinde.* Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramētum hoc magnū est, ego autē dico in Christo, & in Ecclesia.

I S A. Cap. 7. Si non credideritis, non permanebitis.

A D

A D H E B R. Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 2. lit. L.

H I O A N. Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 1. lit. H. & Lect. 5. lit. B.

A D C O L O S. Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 1. lit. H.

A D E P H E S. Cap. 1. Vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in Sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus: secundum operationem potentæ virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem Principatū, & Potestatem, & Virtutē, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnē Ecclesiā, quæ est corpus ipsius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

A D H E B R. Cap. 1. Vt sup. lit. G.

AVTHORIT. PATR.

A M B R O S. tomo. 4. De ijs qui mysterijs initiantur, Cap. 8. His abluta plebs diues insignibus, ad Christi contendit altaria, dicens: Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Depositis autem inueterati erroris exuiijs, renouata in aquilę iuuentutē, cœleste illud festinat adire conuiuium, &c.

Psal. 42.

Nunc illud consideremus, ne quis fortè visibilia videns, quoniam quæ sunt inuisibilia, non vidētur, nec possunt humanis oculis comprehendi, dicat fortè: Iudæis Deus Manna pluit, pluit coturnices: Ecclesiæ autem illi dilectæ hæc sunt quæ præparauit, de quibus dictum est: Quòd nec oculus vidit, neque auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus eum. Ergò ne quis hoc dicat, summo studio volumus comprobare, quòd & antiquiora sunt Sacramenta Ecclesiæ, quàm Synagogæ, & præstantiora quàm Manna est. Antiquiora docet lectio Genesis quæ decursa est. Synagoga em̄ ex Lege Moy si principium sumpsit, Abraham verò longè anterior, qui victis hostibus, & nepote proprio recepto, cū potiretur victoria, tunc illi occurrit Melchisedech, & protulit ea quæ Abraham veneratus recepit. Non Abraham protulit, sed Melchisedech, qui

*Antiquiora
& præstantiora sunt
Sacramenta
Ecclesiæ,
quàm Syna-
goga.
Gen. 14.*

inducitur sine patre, sine matre, neque initium dierum, nec finem habens: similis autē Filio Dei: de quo ait Paulus ad Hebræos, *Hebr. 7.* Quia manet sacerdos in perpetuum, quia interpretatione latina, dicitur, Rex iustitiæ, Rex pacis. Non agnoscis quis iste sit? Potest homo Rex esse iustitiæ, cū vix iustus sit? Potest esse Rex pacis, cū vix possit esse pacificus? Sine matre, secundum diuinitatem, quia ex Patre Deo genitus est vnus substantiæ cum Patre. Sine Patre secundum incarnationem, qui natus ex Virgine est. Initium & finem non habens, quia ipse est initiū & finis omniū, primus & nouissimus. Non igitur humani, sed diuini est muneris Sacramentum quod accepisti, ab eo prolatū qui benedixit fidei patrē Abraham illum, cuius gratiam & gesta miraris. Probatum est antiquiora esse Ecclesiæ Sacramenta, nunc cognosce potiora. Re vera mirabile est, quòd Manna Deus pluerit Patribus, & quotidiano cœli pascebantur alimento. Vnde dictum est: Panē Angelorū manducauit homo. Sed tamen panem illū qui manducauerūt, omnes in deserto mortui sunt. Ista autem esca quam accipis, iste panis viuus qui descendit de cœlo, vitę eternæ substantiam subministrat: & quicumq; hunc panem manducauerit, non morietur in æternum: & corpus est Christi. *Ioan. 6.*

2 I D E M de Sacramentis, Lib. 4. Cap. 3. Venisti ad altare, vidisti Sacramenta posita super altare, & ipsam quidem miratus es creaturam: tamen creatura solennis, & nota. Fortè aliquis dixerit; Iudæis Deus tantam gratiam præstitit, Manna illis pluit è cœlo. Quid plus dedit fidelibus suis? Quid plus tribuit, ijs quibus plus promisit? Accipe quæ dico, anteriora esse mysteria Christianorum quàm Iudæorum: & diuini-ora esse Sacramenta Christianorū, quàm Iudæorum. Quomodo? Accipe. Iudæi quādo esse cœperunt? Ex Iuda vtique pronepote Abrahæ. Aut si vis, & sic intellige: Ex Lege quam Iudæi accipere meruerunt. Ergò ex pronepote Abrahæ Iudæi dicti sunt tempore sancti Moy si. Et si tunc Deus Iudæis Manna murmurantibus pluit è cœlo, tibi autem Sacramentorum horum figura præcessit, quando Abraham erat, quando vernaculos trecētos decem & octo collegit, & ibi persecutus est aduersarios, de captiuitate eruens nepotem suum. Tunc victor venit, occurrit illi Melchisedech sacerdos, & obtulit ei panem, & vinum. Quis habuit *Exod. 16.*

Gen. 14.

panem & vinum? Abraham nō habuit. Sed quis habuit? Melchisedech. Ipse ergo author Sacramentorum. Quis est Melchisedech? Qui significatur Rex iustitiæ, Rex pacis. Quis est iste Rex iustitiæ? Nunquid homo quisquam potest Rex esse iustitiæ? Quis ergo Rex iustitiæ, nisi iustitia Dei, qui est Dei pax, Dei sapientia? Qui potuit dicere: Pacem meam do vobis, Pacem meam relinquo vobis? Ergo primò intellige Sacramenta hæc quæ accipis, anteriora esse quam sint Moyli Sacramenta, quæcunque Iudæi habere se dicunt, & prius cœpisse populum Christianum, quam cœpisse populū Iudæorum. Sed nos in prædestinatione, illum in nomine.

Hebr. 7.

Ioan. 14.

3. IDEM tom. 5. in Prior. epist. ad Corinth. Cap. 11. Quia enim morte Domini liberati sumus, huius rei memores in edendo & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, significamus, nouū Testamentum in his consecuti, quod est noua Lex, quæ obedientem sibi tradit cœlestibus regnis. Nā & Moyses accepto sanguine vituli in patera, asperfit filios Israël, dicens, Hoc est testamentum quod disposuit Deus ad vos. Hoc figura fuit Testamēti, quod Dñs nouum appellauit per prophetas, vt illud vetus, sit quod Moyses tradidit. Testamentum ergo sanguine constitutum est, quia beneficij Diuini sanguis testis est: in cuius typum nos calicem mysticum sanguinis ad tuitionē corporis & animæ nostræ percipimus, quia sanguis Domini sanguinē nostrum redemit, id est, totum hominem saluū fecit. Caro enim Saluatoris pro salute corporis, sanguis verò pro anima nostra effusus est, sicut prius præfiguratum fuerat à Moyse. Sic enim ait: Caro (inquit) pro corpore vestro offertur, sanguis verò pro anima. *Et post pauca.* Deuoto animo & cum timore accedendū ad communionem docet, vt sciat mens reuerentiam se debere ei ad cuius corpus sumendum accedit. Hoc enim apud se debet iudicare, quia Dominus est cuius in mysterio sanguinem potat, qui testis est beneficij Dei. Quem nos si cum disciplina accipiamus, nō erimus indigni corpore & sanguine Dñi. Gratiarum enim videbimur reddere Redemptori.

Hebr. 9.

Calix mysticus percipitur ad tuitionem corporis & animæ.

Cur deuotè & cum timore accedendum ad communionem.

4. HILARIUS Lib. 8. de Trinitate. Vide sup. Lect. 10. lit. A. authorit. 5. & lit. B. auth. 8.

5. CHRYSOST. tom. 2. in Matth.

Homil. 83. Vide supra Lectio. 10. litera. A. authorit. 17.

6. IDEM tomo. 3. Oratione de Beato Philogonio. Nam si cum fide accesserimus, proculdubio videbimus Christum in præsepi iacentem. Siquidem hæc mensa vicem explet præsepi. Nam & hîc ponitur corpus Dominicum, non quidem fascijs inuolutum sicut tunc, sed vndequaue Spiritu sancto conuestitum. Quî mysterijs initiati sunt, intelligunt quæ dicuntur. Ac Magi quidē nihil aliud quam adorarūt, tibi vero si cum pura accesseris consciētia, permittemus vt fumas, & sumpto domū abeas. Accede igitur tu quoque munera offerens, nō qualia deferebant illi, sed multò religiosiora. Obtulerunt illi aurum: offer tu temperantiam ac virtutem. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi myrrham, offer tu modestiā & cor submissum cū elemosyna. Quòd si hisce cum muneribus accesseris, multa cum fiducia particeps eris huius sacræ mensæ.

Christus in altari sicut in præsepio.

Quomodo ad Eucharistiā accedendum.

Veritas corporis Christi.

7. ET Ser. De proditione Iudæ. Vt supra Lect. 10. lit. A. authorit. 15.

8. IDEM tom. 4. in pri. ad Corint. Homil. 24. Vt sup. Lect. 10. lit. B. authorit. 14.

9. IDEM in Epist. ad Ephes. Homil. 3. De corpore nobis sermo est, & eo, quod ab illo nihil disidet. Quot istius corporis efficiamur participes? Quot eius gustamus sanguinem? Recolite quia illius corpus est & sanguis, qui supra cœlos residet, qui ab Angelis suppliciter adoratur. Illius inquam qui proximè consistit immortalis Dei potentiæ. Huius delibamus sanguinē. Hei mihi, quot nobis viæ præstruuntur ad parandam salutem præduces atque opportunæ? Nos suū ipsius corpus effecit, proprium corpus nobis sumendum tradidit: & ecce nihil nos horum deterret ab improbitate, nihil nos à vitijs auocat. O tenebras, & abyssum nimiam. O humanæ mentis stuporem.

10. IDEM in poster. ad Timoth. Homil. 2. Vide supra, Lectio. 10. litera. A. authorit. 16.

11. IDEM tom. 5. Ad Populum Antiochenum, Homil. 60. fermè eadem habet, quæ in Matthæ. Homil. 83. Quæ vide sup. Lect. 10. lit. A. auth. 17.

12. AVGVST. tomo. 2. Epist. 23. ad Bonifacium. Non ne immolatus est Christus in seipso, & tamen in Sacramento non solum per omnes Paschæ solennitates, sed

Christo seipsum immolauit, & quotidie immolatur.

omni

Sacramentū corporis & sanguinis Christi.

Matth. 26.

1. Cor. 11.

Est Apostoli non ieiunij communitate, merito tamen seruat Ecclesia, vt nō communicet nisi ieiunij.

omni die populis immolat? Nec vtiq; mētī tur, qui interrogatus eū respōderit immolari. *Et mox.* Sicut ergo secūdū quendā modū, Sacramētū corporis Christi, corp⁹ Christi est: Sacramētū sanguinis Christi, sanguis Christi est: ita Sacramētum fidei, fides est.

13. IDEM Epist. 118. Ad Ianuarium, Cap. 5. & 6. Nec ideò putari debet institutum esse multis locis, vt illo die post refectiōnem offeratur, quia scriptum est identidem: Et calicem accipiens post cœnā, dicens, &c. Ipsam em̄ potuit appellare cœnā, quā iam corpus acceperant, vt deinde calicem acciperent. Apostolus nāque alibi dicit: Conueniētibus ergo vobis in vnum, nō est Dominicā cœnam māducare. Hanc ipsam acceptionem Eucharistię, Dominicam cœnam vocans. Liquidò apparet quando primū accepērūt discipuli corpus & sanguinem Domini, nō eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniādum est vniuersæ Ecclesiæ, quòd à ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, vt in honorem rāti Sacramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quā exteri cibi. Nam ideò per vniuersum orbem mos iste seruetur. Neq; enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi aut cœnati fratres ad illud Sacramentum accipiendum cōuenire debēt, aut sicut faciebāt quos Apostolus arguit, & emendat, mensis suis ista miscere. Nanque Saluator quòd vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Et ideò non præcepit quo deinceps ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, vt post cibos alios semper acciperetur, credo quòd eum morem nemo variasset.

14. IDEM Epistola. 57. ad Dardanū. Huius corporis Caput est Christus, huius corporis vnitas nostro sacrificio commendatur. Quod breuiter significauit Apostolus dicens: Vnus panis, vnum corpus multi sumus. Per Caput nostrum reconciliamur Deo, quia in illo est diuinitas Vnigeniti facta particeps mortalitatis nostræ, vt & nos participes eius immortalitatis essemus, &c. Nosti autem in quo sacrificio dicatur, Gratiarum agamus Dño Deo nostro. A cuius sacrificij humilitate longè abest typhus & cothurnus illorum.

1. Cor. 10.

In Missa: Gratiarum agamus Domino Deo nostro.

15. IDEM Epist. 59. ad Paulinum. Multa quippe hinc dici possunt, quæ improbanda non sint, sed eligo in his verbis hoc intelligere, quod omnis vel penè omnis frequentat Ecclesia, vt preces accipiamus dietas, quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequam illud quod est in Domini mensa, incipiat benedici. Orationes, cum benedicuntur, & sanctificantur, & ad distribuendum comminuitur: quam totam petitionem ferè omnis Ecclesia Dominica oratione concludit. *Et paulo post.* Vuentur autem omnia quæ offerentur Deo, maximè sancti oblatio, quo Sacramento prædicatur nostrum illud votum maximum, quo nos vouimus in Christo esse mansuros, vti que in cōpāge corporis Christi: cuius rei Sacramentum est, quòd vnus panis, vnum corpus multi sumus.

Oratio Dominica in Missa.

1. Cor. 10.

16. IDEM tomo. 3. De Trinitate, Lib. 3. Cap. 4. Vide supra, Lectio. 10. litera. A. authorit. 8.

Ioan. 6.

17. IDEM tomo. 5. de Ciuit. Dei, Lib. 21. Cap. 25. Quod ait Dominus Iesus: Hic est panis qui de cœlo descendit, si quis ex ipso manducauerit, non morietur. Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Quomodo sit accipiendum, merito quæritur. Et ab istis quidem quibus nunc respondemus, hunc intellectum auferunt illi, quibus deinde respondendum est. Hi sunt autem, qui hanc liberationē, nec omnibus habentibus Sacramentum Baptismatis & corporis Christi, sed solum Catholicis, quanuis malè viuētib; pollicentur: quia non solo, inquit, Sacramento, sed re ipsa manducauerunt corpus Christi, in ipso scilicet eius corpore constituti: De quo corpore ait Apostolus, Vnus panis, vnū corpus multi sumus. Qui ergo est in eius corporis vnitate, id est, in Christianorum compāge membrorum, cuius corporis Sacramentum fideles communicantes, de altari sumere consueuerunt, ipse verè dicendus est manducare corpus Christi, & bibere sanguinem Christi. Ac per hoc hæretici & schismatici, ab huius vnitate corporis separati, possunt idē percipere Sacramētum, sed non sibi vtile, imò verò etiam noxium, quo iudicentur grauius, quā vel tardius liberentur. Nō sunt enim in eo vinculo pacis, quod in illo exprimitur Sacramento.

Alij Sacramentum tantū accipiunt corporis Christi: alij et rem & Sacramentum.

18. IDEM tomo. 7. contra literas Peti-

Petilian, Lib. 2. Cap. 55. Quid est autē de-
mentius, quā Sacramētis Dñi cōmunica-
re, & verbis Domini non communicare? Hi
vique dicturi sunt: In nomine tuo mandu-
cauimus & bibimus: & audituri, Non noui
vos: qui corpus eius & sanguinē in Sacra-
mento manducant & bibunt, & membra
eius toto orbe diffusa, in Euangelio non
agnoscunt, & ideò cum eis in iudicio non
computantur.

19 I D E M, De Peccatorum meritis &
remissione, Lib. 1. Cap. 24. Optimè Punicī
Christiani Baptismum ipsum nihil aliud
quā salutem, & Sacramentum corporis
Christi, nihil aliud quā vitā vocāt. Vnde
nisi ex antiqua (vt existimo) & Apostolica
traditione, qua Ecclesiæ Christi insitū te-
tent, præter Baptismum, & participationē
Dominicæ mensæ, non solūm nō ad regnū
Dei, sed nec ad salutem & vitam æternā
posse quenquam hominum peruenire? Hoc
enim & Scriptura testatur, secundūm ea
quæ suprā diximus. Nam quid aliud tenēt,
qui Baptismum nomine salutis appellant,
nisi quod dictū est: Saluos nos fecit per la-
uacrū regenerationis? Et quod Petrus ait:
Sic & vos simili forma Baptisma saluos fa-
cit? Quid aliud etiam qui Sacramentum
mensæ Dominicæ, vitam vocant, nisi quod
dictum est: Ego sum panis vitæ, qui de cœ-
lo descendi, & panis quem ego dederō, ca-
ro mea est pro seculi vita. Et, Si non man-
ducaueritis carnem Filij hominis, & san-
guinem biberitis, non habebitis vitam in
vobis? Et statim. Non itaq; dubitemus etiā
pro infantibus Baptizatis sanguinē fufum,
qui priusquā funderetur, sic in Sacramē-
to datus & commendatus est, vt diceretur:
Hic est sanguis meus, qui pro multis effun-
detur in remissionem peccatorum.

20 I D E M tom. 9. in Ioannem, tracta-
tu. 26. Et nos hodie accepimus visibilem ci-
bum: sed aliud est Sacramētum, aliud virtus
Sacramēti. Quā multi de altari accipiūt,
& moriuntur, & accipiēdo moriūtur? Vn-
de dicit Apostolus: Iudicium sibi māducat
& bibit. Non 'ne buccella Dominica vene-
num fuit Iudæ? Et tamen accepit, & cum
accepit, in eum inimicus intrauit: non quia
malum accepit, sed quia bonum malè ma-
lus accepit.

21 I D E M tom. 10. Lib. Quinquaginta
Homiliarum, Homil. 32. Attēde quæ vides,
crede quæ nō vides. Non te deseruit qui vo-
cauit vt credas, quāuis iuberet illud credere

quod non potes videre, non tamē te dimi-
sit nihil videntē, vnde possis credere quod
non vides. Parua 'ne signa, parua 'ne indi-
cia sunt creaturis ipsa creatura? Venit etiā,
fecit miracula: non poteris videre Deum,
poteras hominem: Deus factus est homo, vt
in vno tibi esset, & quod videres, & quod
crederes: In principio erat Verbum, &c. Et
paulò post. Fecit tibi vnde sanarēris, vt vide-
re posses quod non videbas. Quod cōtem-
nis in Christo, nondum est contemplatio
sanati, sed medicamentum ægroti. Noli fe-
stinare ad visionem sanorum. Angeli vidēt,
Angeli gaudent, Angeli pascūtur, & viuūt,
nec deficit vnde pascuntur, nec minuitur
esca ipsorum. In sublimibus thronis, in par-
tibus cœlorum, in his quæ supra cœlos sunt,
videtur Verbū ab Angelis, & gaudetur, &
manducatur, & permanet. Sed vt panem
Angelorum manducaret homo, Dominus
Angelorum factus est homo. Hæc est salus
nostra medicina infirmorū, cibus sanorū.

22 I D E M De Verbis Domini, Ser-
mo. 28. Vide suprā, Lectio. 10. litera. B.
authorit. 1.
23 C Y R I L. Alexand. tom. 1. in Ioan.
Lib. 4. Cap. 13. Non 'ne vides quid sapenu-
mero mechanici faciunt? Incredibilia vi-
dentur nobis nonnunquā enarrare: sed
tamen quia similia ipsos fecisse vidimus,
posse peragi ab ipsis facilè credimus. Quo-
modò igitur summis cruciatibus digni non
erunt, qui rerum omnium Opificem Deū
ita contemnunt, vt, Quomodò, in operibus
suis dicere audeant, quem totius sapientiæ
largitorem esse nō ignorant? Quem omnia
posse, Scriptura nos docuit? Si verò tu, ô Iu-
dæ, Quomodò, etiam nunc clamas: hanc
tuam imperitiam ego quoque fecutus, li-
benter, Quomodò ex Ægypto exiisti? ro-
gabo. Quomodò in serpentem Mosayca
fuit virga conuersa? Quomodò lepra manus
affecta, vno momento temporis in pristinū
statum restituta iterum fuit? Quomodò in
naturam sanguinis aquæ transierunt? Quo-
modò patres tui per media maria, vt per
aridam, effugerunt? Quomodò per lignum,
amaritudo aquarū in dulcedinem recidit?
Quomodò è lapide fontes aquarum flue-
bant? Quomodò stetit Iordanis? Quomodò
solo clamore inexpugnabilis Hierico ceci-
dit? Innumerabilia sunt in quibus si, Quo-
modò, quæris, vniuersam euertere tibi
Scripturam necesse erit, Prophetarum do-
ctrinā, & ipsius Moyfi scripta cōtemnēti.

Quare

Luc. 13.

Sine Sacra-
mento Bap-
tismi & Eu-
charistiæ, nō
constat sa-
lus.

Tit. 1.
1. Petr. 3.

Ioan. 6.

Matth. 26.
Marc. 14.

Aliud est
Sacramētū,
aliud vir-
tus Sacra-
menti.
1. Cor. 11.

Ioan. 1.

Est Christi
in Eucharis-
tia non vi-
detur, est
tamē medi-
cina infir-
morū, cibus
sanorum.
Psal. 77.

Potuisse
Christū cor-
pus suū da-
re in cibum,
multis exē-
plis proba-
tur.

Quare credidisse Christo potius vos oportuit, & si quid arduum videbatur, ab eo humiliter petere, quā velut temulentos exclamare: Quomodò potest hic nobis suam carnem dare?

Ioan. 6.

24 E T Cap. 14. Audiant hæc qui ex arrogancia, nondum Christi fidem suscipere volunt: Nisi manducaueritis (inquit) carnē Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Non .n. possunt cū sanctificatione beatæ vitæ fidei participes esse, qui per mysticam benedictionem Iesum non susceperunt. Vita enim secundum naturā ille est, qui ex viuo Patre genitus est: sed non minus corpus quoque suum viuificat. Coniunctum enim ineffabiliter est Filio Dei, à quo vniuersa viuificatur. Idcirco corpus suum dicitur, & vnus cū eo est. Nempe post incarnationē vnus est, & vnus manet absque diuisione vlla, præterquā quòd Dei Patris Verbū, & templum à Virgine sumptum, idem natura nō sunt. Non enim est eiisdē substantiæ Verbo Dei homo assumptus: vnus tamen cum illo est coniunctione ineffabili. Quoniam igitur Saluatoris caro Verbo Dei, quod naturaliter vita est, coniuncta, viuifica effecta est, quando eam comedimus, tunc vitā habemus in nobis, illi cōiuncti, quæ vita effecta est. Hac de causa in exuscitādis mortuis non solummodò verbo atque imperio, vt Deus, vtebatur: verū etiam carnem suam, quasi cooperatricem, nonnunquā adhibebat, vt re ipsa ostenderet carnem quoque suam, quoniam sibi coniuncta est, viuificam esse, atque fideles doceret suum, non alterius, corpus esse.

Ioan. 6.

In Eucha-
ristia est ve-
rum Christi
corpus vitæ
tribuens: &
quare.

25 E T Cap. 16. Mannæ alimentum nō æternam vitam, sed breue famis remedium adferebat. Nō ergo erat cibus verus, id est, panis de cœlo. Sanctū verò Christi corpus, ad immortalitatem & vitam æternam nutriens cibus est: ita, inquit, Sed aquam illi ex petra biberunt. Quid igitur inde lucrati sunt, qui mortui fuerunt? Non erat igitur potus ille verus, sed verus potus est sanguis Christi, quo radicitus mors euertitur atque destruitur. Non enim hominis simpliciter sanguis est, sed eius qui naturali vitæ coniunctus, vita effectus est. Propterea corpus & membra Christi sumus, quia per hanc benedictionē mysterij, ipsum Filium Dei suscipimus.

Verum Chri-
sti corpus et
verus san-
guis in Sa-
cramento.

26 E T Cap. 17. Quoniam res ardua est, & fide magis quā alio modo recipitur,

ideò multis atque varijs modis mirabilem eius vtilitatem exponit, fundamentum & basim fidem esse confirmans. Qui manducrat (inquit) carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in illo. Sicut enim si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commisceat, necesse est: Ita si quis carnem & sanguinem Domini recipit, cum ipso ita coniungatur, vt Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur. Simile quodāmodò apud Matthæum comperies: Simile est (inquit) regnum cœlorū fermento, quod acceptum abscondit mulier in farinæ satis tribus. Quid igitur fœmina sit, & quæ satorum trinitas, aut omnino satorum quid sit, loco suo dicitur: nunc autem de fermento solum dicamus. Sicut parum (vt Paulus ait) fermenti, totam massam fermentat: sic paruula benedictio, totum hominē in seipsum attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo. Verè enim totū fermētum in totā massam pertranfit.

Ioan. 6.

Quomodo
maneat Chri-
stus in no-
bis, & nos
in Christo.
Matth. 13.

1. Cor. 5.

Ioan. 6.

Caro Christi
sumpta, cur
vitam tri-
buit.

Quare
Christus
in nobis
manet, &
nos in
Christo.

caro

caro autem Christi, quia in ipsa Unigenitus Dei Filius habitat, sola viuificare potest.

Ioan. 6.

28 ET Cap. 24. Verba quæ ego locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt. Totum corpus suum viuifica Spiritus virtute plenum esse ostendit. Spiritus enim hic, ipsam carnem nuncupauit: non quia naturam carnis amiserit, & in Spiritum mutata sit, sed quia summè cum eo coniuncta, totam viuificandi vim hausit. Nec turbari propter hoc decet: nam qui Domino conglutinatur, vnus cum eo Spiritus est: Quomodo igitur caro sua, vna cum eo non appellabitur? Huiusmodi ergo est quod dicitur: Putatis (inquit) me dixisse, viuificum natura sui terrestris hoc esse corpus. Ego verò de Spiritu, & de vita æterna loquutus sum: nõ enim natura carnis viuificum reddit Spiritum, sed Spiritus virtus viuificam carnem efficit. Verba ergo quæ vobis loquutus sum, Spiritus, id est, spiritualia: & de Spiritu & vita, id est, de viuifica & naturali vita sunt.

1. Cor. 3.

29 ET Cap. 28. Adhæc: Allata (inquit) mensa pones super eam quæ ritè præcepta sunt: candelabrum stabit cum lucernis suis. Quibus ambobus Christus significatur. Christus enim mensa est, in qua panes depositi sunt, quibus omnes participatione corporis, ad vitam æternam aluntur. Ego enim (ait) sum panis, qui de cælo descendi, & vitam æternam do mundo: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Mense igitur propositio, id est panes, sanctissimum Christi corpus (quo ad vitam æternam omnes aluntur) prorsus significat.

Exo. 40.

Ioan. 6.

Mense significat Christi corpus.

Veritas carnis & corporis Christi ostenditur. Luc. 1.

30 LEO Magnus, Epist. 10. ad Flavianum. Nec frustratorie loquens, ita Verbum diceret carnem factum, vt editus vtero Virginis Christus, haberet formam hominis, & non haberet materni corporis veritatem. An forte ideò putauit Dominum nostrum Iesum Christum non nostræ esse nature, quia missus ad Beatam Mariam Angelus, ait: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideòq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei: vt quia cõceptus Virginis diuini fuit operis, non de natura cõcipietis fuerit caro concepti? Sed non ita intelligenda est illa generatio singulariter mirabilis, & mirabiliter singularis, vt per nouitatem creationis, proprietatem remota sit generis: cõcõditatem

enim Virgini Spiritus sanctus dedit, veritas autem corporis sumpta de corpore est. Et paucis interiectis. Post resurrectionem verò Domini, quæ vtique veri corporis fuit, quia non alter est resuscitatus, quàm qui fuerat crucifixus & mortuus, &c. Caligās verò circa naturam corporis Christi, necesse est vt etiam in Passione eius eadē obcaecatione desipiat. Nam si Crucem Domini nõ putat falsam, & susceptum pro mundi salute supplicium verum fuisse non dubitat, cuius credit mortem, agnoscat & carnem. Nec diffiteatur nostri corporis hominem, quem cognoscit fuisse passibilem: Quoniã negatio veræ carnis, negatio est etiam corporis passionis.

31 IOANNES Damascenus, Lib. 4. Orthodoxæ fidei. Cap. 14. Si Verbum Dei, viuens est, & efficax, & omnia quæcunque voluit Dominus fecit: Si dixit, Fiat lux, & facta est: fiat firmamentum, & factum est. Si Verbo Dei cœli firmati sunt, & Spiritus oris eius omnis virtus eorum. Si cœlum & terra, aqua, ignis, & aër, & omnis ornatus eorum, Verbo Domini perfecta sunt, & homo ipse vbique diulgatum animal: si volēs ipse Deus Verbum factus est homo, & ex sanctæ Virginis purissimis & illibatissimis sanguinibus, in seipso sine semine carnem sustentauit, non potest panem sui ipsius corpus facere, & vinum & aquam, sanguinem? Dixit in principio: Producat terra herbam virentem: & vsque nunc pluuia facta producit germina, diuino coadiuta & vigorata præcepto. Dixit Deus: Hoc est corpus meum: &, Hic meus est sanguis: &, Hoc facite in meam commemorationem: & Omnipotenti eius præcepto donec veniat, efficitur. Sic enim dixit, Donec veniat: & fit pluuia nouæ huic agriculturæ per inuocationem Spiritus sancti, obumbrās virtus. Nam quemadmodum omnia quæcunq; fecit Deus, Spiritu sancto operante fecit: sic & nunc Spiritus sancti operatione, hæc super naturam operatur, quæ non potest capere nisi sola fides. Quomodo fiet mihi istud, dicit sancta Virgo, quoniã virum non cognosco? Respondet Gabriel Archangelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Et nunc interrogas, Quomodo panis fit corpus Christi, & vinum, & aqua, sanguis Christi? Respondeo tibi & ego, Spiritus sanctus obumbrat, & hæc operatur super sermonem & intelligentiam: panis autem & vinum tran-

Heb. 4. Psal. 134. Gen. 1.

Psal. 32.

Potest Christus panem corpus suum facere: & vinum & aquam, suum sanguinem. Ioan. 1.

Gen. 1.

Matth. 26. Luc. 22.

Luc. 1.

Panis & vinum transmutantur.

Panis & vinum transmutatur in corpus & sanguinem Christi, sed modus est inscrutabilis.

Sumentibus Christi corpus & sanguinem, vel vita contingit, vel mors.

Panis & vinum nõ est figura corporis & sanguinis Christi, sed est ipsum corpus Deificatum. Matth. 26. Ioan. 6.

transumuntur. Nouit enim Deus humanam infirmitatem, quod complura vsu nõ trita, aueratur molestè ferens. Assueto igitur condescensu vsus, per consueta naturæ ea facit, quæ sunt super naturam. Et quemadmodum in Baptismate, quia consuetudo hominibus est aqua lauacri, & oleo vngi, coniunxit oleo & aquæ gratiam Spiritus sancti, & fecit illud lauacrum regenerationis: hunc in modum quia mos hominibus est, panem manducare, & vinum & aquam bibere, cõiunxit his ipsis suam diuinitatem, & fecit hæc suum corpus & sanguinem, vt per assueta & quæ sunt secundum naturam, in his quæ sunt supernaturam, collocemur. Corpus enim secundum veritatem cõiunctum est Diuinitati, quod ex sancta Virgine corpus est: nõ quod ipsum corpus assumptum, ex cælo descenderit: sed quod ipse panis & vinum transmutatur in corpus & sanguinem Dei. Si autem modum requiris, quoniam pacto fiat, sat sit tibi audire, quoniam per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara, seipso & in seipso Dominus carnem sustentauit. Et nihil amplius cognoscimus, quàm quod verbum Dei verum est, & efficax, & omnipotens: modus autem inscrutabilis. Neq; & hoc etiam dictu promptum, quomodo naturaliter per comestionem panis: & vinum & aqua per potionem, in corpus & sanguinem comedentis & bibentis transmutatur, & non fit aliud corpus præter id quod prius erat ipsius: sic & propositionis panis, vinumq; & aqua per inuocationem & aduentum Spiritus sancti, supernaturaliter transmutatur in corpus & sanguinem Christi, & nõ sunt duo, sed vnũ & idem. Fit igitur ijs qui fide digni assumunt, in remissionem peccatorum, & in vitam æternam, & in custodiã animæ & corporis: ijs autem qui in infidelitate indignè participat, & in punitionem, & supplicium. Quemadmodum & Christi mors, creditibus facta est vita & incorruptibilitas in fruitionem sempiternæ beatitudinis: infidelibus autem & Domini interfectores, in supplicium & pœnam sempiternam. Non est figura, panis & vinum, corporis & sanguinis Christi: absit enim hoc: sed est ipsum corpus Dñi Deificatum, ipso Domino dicente: Hoc est meum (non figura corporis, sed) corpus: & non figura sanguinis, sed sanguis. Et ante hoc, ipsis Iudeis: Quoniam nisi manducaueritis carnem Filij hominis, &

biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam æternam. Caro mea verus est cibus, & sanguis meus verus est potus. Et rursus: Qui manducat me, viuet. Proinde omni cum timore, & conscientia pura, & indubitabili fide, accedamus, & omnino fiet nobis quemadmodum credimus, nõ dubitantes: & veneremur ipsum omni puritate animi & corporis. Accedamus ei desiderio ardenti, manus in crucis modum formantes, crucifixi corpus suscipiamus, & apponentes oculos & labia & frontem, diuinum carbonem concipiamus, vt ignis in nobis desiderij assumens eo ex carbone ignitionem, cõburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, & participatione diuini ignis, igniamur, & Deificemur. Carbonem vidit Esaias: Carbo autem simplex non est, sed vnitus Diuinitati. Et corpus vnitum Diuinitati, non vna ac eadem illi natura est, sed vna corporis, & vnitæ Diuinitatis altera. Quare amborum simul non vna natura est, sed duæ. Pane & vino suscepit Melchisedech Abraham ex cæde alienigenarum reuertentem, qui erat sacerdos Dei Altissimi. Illa mensa, hanc mysticam præfigurauit mensam: velut & sacerdos ille, Christi veri sacerdotis figuram præfererat, & imaginem. Tu es (inquit) sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hunc panem, panes figurabant propositionis. Hæc est pura scilicet hostia & incruenta, quam ab Ortu, vsque ad Occasum ipsi offerri, & per Prophetam Dominus loquitur, corpus videlicet & sanguis Christi, in stabilimentum animæ nostræ & corporis, in consumptum & incorruptum, non in secessum iens, (absit enim) sed in nostram substantiam & conseruationem, omnimodi nocementi reparatio, sordis omnis purgatio. Siquidem aurum offendat adulteratum, per iudicalem correptionemque ignitionem purgat, vt non in futuro cum mundo condemnemur. Curat enim morbos, & omnimoda damna, quemadmodum dicit Apostolus: Si nos ipsos iudicemus, nõ vtique iudicemur: cum iudicamur autem, a Deo corripimur, vt non cum mundo condemnemur. Et hoc est quod dicit: Quare, qui participat corpus & sanguinem Christi indignè, iudicium sibi ipsi manducat & bibit. Per illud purgati, vnimur corpori Domini & Spiritui eius, & efficitur corpus Christi. Iste panis est primitiæ futuri panis,

Quomodo ad Eucharistiam accedendum.

Isai. 62.

Gen. 14.

Figura sanctæ Eucharistia.

Psal. 109.

Leuit. 24.

Malach. 1.

Sacra Eucharistia effectus.

1. Cor. 11.

qui est super substantialis . Super substantialiale enim ostendit , aut eum qui futurus est, id est, venturi seculi: aut eum qui ad conseruationem nostræ sumitur substantiæ. Siue igitur hoc, siue illo modo, Christi corpus accommodatè dicitur . Nam spiritus viuificans est caro Domini, quia ex viuificante Spiritu concepta est: quod enim natū est ex Spiritu, Spiritus est . Hoc autē dico, non auferens corporis naturam, sed viuificationem & diuinitatem eius ostendere volens. Et si quidam exemplaria corporis & sanguinis Domini, panem & vinum vocauerunt, vt Deifer vocauit Basilius, non tamen post sanctificationem dixit, sed priusquam sanctificaretur ipsa oblatio, ita vocabant. Participatio etiam dicitur: nam per ipsam, Iesu diuinitatem participamus. Dicitur & communio, & est re vera, quia communicamus per ipsam Christo, & participamus eius carne & diuinitate: & quia communicamus, & vnum inuicem per illam . Nam quia ex vno pane participamus omnes, vnum corpus Christi, & vnus sanguis, & inuicem membra efficiuntur, incorporati Christo existentes. Exemplaria autem futurorum dicuntur, non vt non existentia verè corpus & sanguis Christi: sed quoniam nunc quidem per ipsa participamus Christi diuinitate, tunc autem intellectualiter per solam visionem.

Ioan. 3.

Sacra Eucharistia vera nominata.

32 THEOPHYLACT. in Matt. Cap. 26. Vide sup. Lectio. 10. litera. A. authorit. 18.

33 BASILIVS in Liturgia. Ideò Domine sanctissime, & nos peccatores & indigni serui tui, qui constituti sumus ministrare sancto altari, non propter iustitias nostras, (non enim fecimus quid boni in terra) sed propter misericordias & miserationes tuas, quas effudisti dotaliter super nos, confidentes appropinquamus sancto altari tuo, & proponēt es configuralia sancti corporis & sanguinis Christi tui, te obsecramus, & te postulamus Sacte sanctorū, beneplacita tua benignitate, venire Spiritum sanctum tuum super nos, & super proposita munera ista, & benedicere ea, & sanctificare. Et ostendere panem quidem istū, ipsum honorificum corpus Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi: quod autem est in calice isto, ipsum sanguinem Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui effusus est pro mundi vita.

Ritus consecrati corporis Christi.

34 GREGORIVS Nazianzenus in Apologetico. 1. Quis ille est, qui veritatis Antistitem ac propugnatorem vnus diculæ spatio, velut simulacrum ex argilla, fingit, illum inquam qui cum Angelorum classe atque ordine futurus est, qui cū Archangelis Deum celebrabit? Qui ad supernum altare sacrificia transmittet, simulque cum Christo sacerdotio fungetur? Qui figmentum instaurabit, imaginemq; Creatori sistet, & superno mundo Opificem aget, & vt quod maius est dicam, Deus erit, alios que Deos efficiet? *Et longè post.* Hæc igitur cum perspecta haberem, illudq; insuper, neminem magno & Deo, & sacrificio, & Pontifice dignum esse, nisi qui prius seipsum Deo hostiam viuentem & Sanctam exhibuerit, rationalemq; cultū gratū atq; acceptum ostenderit: Deoq; sacrificiū laudis, spiritumque afflictum atque contritū, obtulerit, (quod vnum ille sacrificium pro omnib⁹ suis erga nos beneficijs à nobis efflagitat.) Quo tādē modo externū illud sacrificium, illud magnorum mysteriorum exemplar, præfidenti animo ipsi offerre? Aut quomodò sacerdotis habitū nomenq; subirem, priusquam manus pijs actionibus consecrassem? &c.

Sacerdotum potestas, quanta.

Rom. 12. Psalm. 49. Psalm. 50.

Sacrificium magnorum mysteriorum exemplar.

35 IDEM In Carminibus ad Constantinopolis sacerdotes.

O sacrificia mittentes incruenta sacerdotes: Et magna virtutis cultores in Trinitate.

Sacrificium incruentum.

36 CLEMENS Alexandrinus, Pædagogus, Lib. 2. Naturalis itaq; & sobrius potus sitientibus necessarius, est aqua. Eam ex prærupta petra manantem, veteribus Hebræis vnicum ac simplicem temperantię potum suppeditauit Dominus. Oportebat autem eos, vt pote errantes, esse maxime sobrios. Postea sancta vitis botrum germinauit Propheticum. Hoc signum est ijs qui ad quietem ex errore instituti sunt, magnus botrus, nempe Verbum pro nobis expressum, cū sanguis vuz, Verbum scilicet aqua temperari voluerit. Sic etiam sanguis eius salute temperatur. Duplex est autē sanguis Dñi: alter enim est carnalis, quo Redempti sumus ab interitu: alter verò spiritalis, quo scilicet vncti sumus. Et hoc est bibere Iesu sanguinē, esse participē incorruptionis Dñi. Verbi autē virt⁹ est, Spiritus, quē admodū sanguis, carnis. Cōmoderata itaq; proportione & cōueniētia, vinū quidē aquæ, homini vero Spiritus admiscetur, Ac temperatum quidem vinum ad fidem

Sanguis Domini duplex.

Cum vino admiscetur aqua.

Sacra Eucharistia fructus.

fidem conuiuio excipit: Spiritus autem deducit ad incorruptionem. Amorum autem temperatura, potus scilicet & Verbi, dicitur Eucharistia, quæ & laudat & bona est gratia, cuius qui per fidē sunt participes, sanctificantur & corpore & anima: cū diuinum temperamētum, hominem scilicet, diuina voluntas Spiritu & Verbo mysticè cōtemperauerit. Etenim verè quidem Spiritus animæ, quæ ab ipso fertur, cōiungitur & familiaris efficitur. Caro autem Verbo, propter quam Verbum Caro factum est.

Ioan. 1.

37 EPIPHANIVS in Ancorato. Vide sup. Lect. 10. lit. A. auth. 14.

Ioan. 6.

Quomodo illud intelligatur: Caro non prodest quicquam.

B 1 AVGVST. tomo. 9. in Ioan. tractat. 27. O Domine, Magister bone, quomodò caro non prodest quicquam, cū tu dixeris, Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, nō habebit in se vitam? An vita nō prodest quicquam? Et propter quid sumus quod sumus, nisi vt habeamus vitam æternam, quā tua carne promittis? Quid est ergo, Nō prodest quicquam? Caro nō prodest quicquam: Sed quomodò illi intellexerunt. Carnem quippe sic intellexerūt, quomodò in cadauere dilaniatur, aut in macello veditur, nō quomodò spiritu vegetatur. Proinde sic dictū est, Caro non prodest quicquam: quomodò dictum est: Scientia inflat. Iam ergo debemus odisse scientiam? Absit. Et quid est, Scientia inflat? Sola, sine charitate. Ideò adiunxit; Charitas verò ædificat. Adde ergò scientiæ charitatem, & utilis erit scientia, non per se, sed per charitatē. Sic etiā nunc; Caro nō prodest quicquā: sed sola caro. Accedat Spiritus ad carnē, quomodò accedit charitas ad sciētiam, & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, Verbum caro nō fieret, vt inhabitaret in nobis. Si per carnem nobis multū profuit Christus, quomodò caro nihil prodest? Sed per carnem Spiritus aliquid pro salute nostra egit, caro vas fuit; quod habebat attende, non quod erat. Apostoli misi sunt, nūquid caro ipsorum nihil nobis profuit? Si caro Apostolorū nobis profuit, caro Dñi poterat nihil prodesse? Vnde enim ad nos sonus Verbi, nisi per vocē carnis? Vnde stylus? Vnde cōscriptio? Ista omnia opera carnis sunt, sed agitante Spiritu tanquam organum suū. Spiritus ergo est qui viuificat, caro nō prodest quicquam. Sicut illi intellexerunt carnem, non sic ego dō ad manducandum carnem meā. Proinde, Verba (inquit) quæ ego loquutus

1. Cor. 8.

Ioan. 1.

Ioan. 6.

sum vobis, Spiritus & vita sunt. Diximus. n. fratres, hoc Dominum commēdasse in mādicatione carnis suæ, & potione sanguinis sui, vt in illo maneamus, & ipse in nobis.

Psalm. 98.

2 IDEM tomo. 8. in Psalm. 98. *Versu.* Adorate scabellum pedum eius. Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipsum, quero hīc, & inuenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra, terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ, carnem accepit. Et quia in ipsa carne hīc ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnē manducat, nisi prius adorauerit: Inuentum est quemadmodū adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solūm non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Nunquid autem caro viuificat? Ipse Dominus dixit, cū de ipsa commendatione eiusdem terræ loqueretur: Spiritus est qui viuificat, caro autē nihil prodest. Ideò & ad terram quamlibet cū te inclinas atq; prosterne, nō quasi terram intuearis, sed illum Sanctum cuius pedum scabellum est quod adoras: propter ipsum eū adoras: ideò & hīc subiecit, Adorate scabellum pedum eius, quoniam bonū est. Quis sanctus? In cuius amore adoras scabellum pedum eius. Et cū adoras illum, ne cogitatione remaneas in carne, & à Spiritu non viuificeris: Spiritus enim (inquit) viuificat, caro autem nihil prodest. Tunc autem quando hoc Dominus commendauit, de carne sua locutus erat, & dixerat: Nisi quis manducauerit carnem meam, nō habebit in se vitam æternam. Scandalizati sunt quidam discipuli eius, &c. Ille autē instruxit eos, & ait illis: Spiritus est qui viuificat, caro autē nihil prodest. Verba quæ locutus sum vobis, Spiritus est & vita: spiritaliter intelligite quod locutus sum. Non hoc corpus quod videtis māducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem effusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum ali-

Ioan. 6.

Carnem suā dedit Christus ad manducandum: eamq; adorare oportet.

Ioan. 6.

Ioan. 6.

Sacramentū spiritaliter intelligitur, viuificat nos.

quod vobis commendauit, spiritaliter intellectum viuificabit vos: Et si necesse est illud visibiliter celebrari, oportet tamē inuisibiliter intelligi.

3 CYRILLVS in Ioannem, Lib. 4. Cap. 23. & 24. Vide sup. litera. A. authoritate. 27. & 28.

4 CYRILL. Hierosolymitanus Catechesi. 4. Mystagoga. Vide sup. Lect. 10. litera. A. authorit. 20.

5 ET Catechesi. 5. Propterea enim traditam nobis hanc seraphicam Theologiam recitamus, cum supramundana militia commanicemus: atque sic per huiusmodi hymnos, nos ipsos sanctificantes, Deum benignissimum oramus, ut super illa proposita Sanctum Spiritum emittat, ut panem quidem faciat corpus Christi, vinum verò sanguinem Christi. Omnino enim quod attigerit Spiritus sanctus, hoc sanctificatur, & transmutatur. Deinde verò postquam confectum est illud spirituale sacrificium, & ille cultus incruentus, super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, &c. Sacerdos autè postea dicit: Sancta, sanctis. Sancta scilicet ea quæ in ara proposita sunt, aduentu Spiritus sancti sanctificata: Sancti & vos cum fitis, Sancto Spiritu donati, atq; ita Sancta sanctis conueniunt. Vos deinde respondetis: Vnus Sanctus, vnus Dñs Iesus Christus. Verè vnus est ille Sanctus, qui est natura Sanctus: vos autem etsi sancti fitis, non tamen natura, sed participatione, exercitio, & precatone.

Ritus con-
secrati-
onis Eu-
charistiæ.

Transmuta-
tio in Sacra-
mento.

Sacrificium
spirituale
& cultus
incruentus.

Cant. 1.

Num. 13.

Eucharistia
& sacramentum.

6 A P O N I V S in Cantica, Lib. 3. Botrus Cypri, &c. Præ omnibus terris, Insula Cyprus miræ magnitudinis botros vuarum gignere fertur: cuius magnitudinis ille botrus, qui à duobus iuuenibus de terra repromissionis in desertum perlatus fuisse legitur: qui omnimodò figuram assumpti hominis Christi Redemptoris nostri signabat. Qui vtique pro loco vel tempore, vel causa, esca & potus Ecclesiæ factus est, per corporis sui & sanguinis Sacramentum.

7 ET Lib. 5. Prop. finem. Ostendunt ergo filiabus Sion desponsationis dies inter Dei Filium Verbum, & Ecclesiam, in eius Passione celebratos. Desponsationem enim, anuli & osculi traditionem, corporis & sanguinis sui Sacramentum sub Passionis tempore in Apostolis tradidisse probatur.

C 1 I R E N Æ V S Aduersus hæreses, Lib. 5. Cap. 2. Vide sup. Lect. 10. lit. A. auth. 4.
2 H I L A R I V S De Trinitat. Lib. 8. Vide sup. Lect. 10. lit. A. authorit. 5. & lit. B. authorit. 8.

D 1 C Y R I L L. Alexandrinus in Ioan. Lib. 4. Cap. 17. Vide supra, litera. A. authorit. 26.

E 1 C Y R I L L. Alexandrinus in Ioan. Lib. 4. Cap. 13. Vide supra, litera. A. authoritate. 23.

2 A M B R O S. tom. 4. De Sacrament.

Lib. 4. Cap. 4. Vide sup. Lect. 10. litera. A. authorit. 6.

3 T H E O P H I L A C T. in Marc. Cap. 14. Hoc est corpus meum, hoc inquit, quod sumitis. Nō enim figura & exemplar quoddam Dominici corporis panis est, sed in illud ipsum conuertitur corpus Christi. Dominus enim dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est. Non dixit: Figura est carnis meæ, sed, Caro mea est. Et iterū, Nisi ederitis carnem Filij hominis. Et quomodò, in quis? Caro non videtur. O homo, propter nostram infirmitatem istud fit. Quia enim panis quidem & vinum ex his sunt, quibus assueuimus, ea non abhorremus: sanguinem verò propositum, & carnem videntes, non ferremus, sed abhorrerem⁹. Idcirco misericors Deus nostræ infirmitati condescēdēs, speciem quidē panis & vini seruat, in virtutē autē carnis & sanguinis transelementat. Sanguinem verò noui Testamenti dixit, opponendo veteri. Habebat enim & vetus Testamentum sanguinem quo adspangebantur & populus, & liber Legis.

Matth. 26.
Panis nō est
figura corpo-
ris Christi,
sed conuertitur
in ipsū.
Ioan. 6.

Cur remanent in Sa-
cramento spe-
cies panis
& vini.

Panis et vi-
num trans-
elementatur.

Ioan. 6.

1. Cor. 11.

Sacramentum
carnis &
sanguinis
Christi sum-
pit Iudas cū
Apostolis.
Luc. 22.

Suscipit
Christus in
Eucharistia
in quibus
maneat, in
quibus non
maneat.

4 A V G V S T. tomo. 10. de Verbis Domini, Sermo. 11. Illud etiam quod ait, Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo: Quomodò intellecturi sumus? Nunquid etiā illos hīc poterimus accipere, de quibus dicit Apostolus, quod iudicium sibi manducet & bibant, cum ipsam carnem manducet, & ipsum sanguinem bibant? Nunquid & Iudas Magistri vēditor & traditor impius, quāuis primū ipsum manibus eius confectum Sacramentum carnis & sanguinis eius cum cæteris discipulis (sicut apertius Lucas Euangelista declarat) manducaret & biberet, mansit in Christo, aut Christus in eo? Multi denique qui vel corde ficto carnem illam manducant & sanguinem bibunt, vel cū manducauerint & biberint apostatæ fiunt, nunquid manent in Christo, aut Christus in eis? Sed profectò est quidam modus manducandi illam carnem, & bibendi illum sanguinē, quo modo qui manducauerit & biberit, in Christo manebit, & Christus in eo. Non ergo quocunque modo quisque manducauerit carnem Christi, & biberit sanguinem Christi, manet in Christo, & in illo Christus: sed certo quodam modo, quem modum vtique ipse videbat, quando ista dicebat.

5 ET S E R M O N E. 33. Cœnā manibus suis consecratam, discipulis dedit, sed

sed nos in illo conuiuio non discubimus, & tamen ipsam cœnam fide quotidie manducamus. Nec magnum putetis, in illa cœna quam suis manibus dedit, sine fide interfuisse, melior exitit fides postea, quàm tunc perfidia. Non ibi fuit Paulus, qui credidit, ibi fuit Iudas qui tradidit. Quàm multi & modò in ipsa cœna, quāuis illam tunc mensam non viderint, nec panem quem Dominus gestauit in manibus oculis suis aspexerint, vel faucibus gustauerint, tamen quia ipsa nunc preparatur, quàm multi etiam nunc in ipsa cœna iudicium sibi manducant & bibunt?

1. Cor. 11.

Eucharistia
est Sacra-
mentum fi-
delium.

Ioan. 6.

Eucharistia
Sacramentum
varijs nomi-
nibus nun-
cupatur.

6 ET De Verbis Apostoli, Sermo. 2. 2. in principio. Audiuimus veracem Magistrum, diuinum Redemptorem, humanum Saluatorem, commendantem nobis pretium nostrum, sanguinem suum. Locutus est enim nobis de corpore & sanguine suo: quod corpus dixit escam, sanguinem potum. Sacramentum fidelium agnoscunt fideles. Audientes autem quid aliud quàm vitam audiunt? Cū ergo commendans talem escam, & talem potum, diceret: Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis: & hoc diceret de vita, quis alius quàm ipsa vita? Erit autem illi homini mors, non vita, qui mendacem putauerit vitam.

7 C O N C I L. Nicæn. 2. Vide supra, Lect. 10. lit. B. auth. 5.

8 C Y P R I A N V S, Sermone de Cœna Domini. Hoc Sacramentum aliquando corpus suum, aliquando carnem & sanguinem, aliquando panem, Christus appellat, portionem vitæ æternæ, cuius secūdum hæc visibilia, corporali communicauit naturæ, &c. Vt supra, Lectio. 10. litera. A. authorit. 2.

9 C Y R I L L. Hierosolymitanus Catechesi. 4. Mystagoga. Vide sup. Lect. 10. litera. A. authorit. 20.

F 1 C Y P R I A. Sermone de Cœna Domini. Vide sup. Lectio. 10. litera. A. authorit. 2.

2 I R E N Æ V S Aduersus hæreses, Lib. 5. Vt supra, Lectio. 10. litera. A. authoritate. 4.

3 C Y R I L L V S Hierosolymitanus, Catechesi. 4. Vt supra, Lectio. 10. litera. A. autho. 20.

4 A V G V S T. tomo. 9. in Ioan. tractat. 26. Qui manducat meam carnem, &

bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hanc ergo non habet qui istum panem non manducat, nec istum sanguinem bibit. Nam temporalem vitam sine illo, habere homines possunt, æternam verò omnino non possunt. Qui ergo non manducat eius carnem, nec bibit eius sanguinem, non habet in se vitam: & qui manducat eius carnem, & bibit eius sanguinem, habet vitam æternam. Ad vtrunque autem respondet, quod dixit: Æternam. Non ita est in hac esca, quam sustentandæ huius corporis vitæ causâ sumimus: nam qui eam non sumpserit, non viuet, nec tamen qui eam sumpserit, viuet. Fieri enim potest, vt senio, vel morbo, vel aliquo casu, plurimi & qui eam sumpserint, moriantur: in hoc verò cibo & potu, id est, corpore & sanguine Domini, non ita est, nau & qui eam non sumit, non habet vitam: & qui eam sumit, habet vitam, & hæc quidem æternam.

Ioan. 6.

Corpus Chri-
sti sumptū,
dat vitam
æternam.

5 T E R T V L L. Lib. de Resurrectione Carnis. Vide supra, Lect. 10. litera. D. author. 6.

6 C Y R I L L V S. Alexand. &c. Vide sup. litera. A. authorit. 23. & sequentib.

7 C O N C I L I V M Ephesinum, &c. Vt supra, Lectio. 10. litera. C. auth. 1.

8 M E T H O D I V S mart. in Symposio decem virginum. Vide sup. Lect. 10. lit. D. auth. 25.

9 C H R Y S O S T. tomo. 5. Ad populum Antiochenum, Homilia. 2. Tanquàm maximam hæreditatem Helisæus meloten suscepit: etenim verè maxima fuit hæreditas omni auro pretiosior. Et erat post-hac duplex Helias ille, & erat sursum Helias, & deorsum Helias. Noui quod iustum illum beatum putatis, & velletis quisque esse vt ille. Quid igitur, si vobis demonstrauero quid aliud, quod illo multò maius omnes sacris mysterijs imbuti recepimus? Helias nempe meloten discipulo reliquit: Filius autem Dei ascendens, suam nobis carnem dimisit. Sed Helias quidem exutus, Christus autem & nobis reliquit, & ipsam habens ascendit. Ne igitur animo concidamus, nec lamentemur, nec temporum difficultatē timeamus. Qui enim sanguinem suum pro nobis effundere non recusauit, & carnem suam, & rursum ipsum sanguinem nobis communicauit, nihil pro salute nostra recusabit.

4. Reg. 1.
Figura He-
lijai acci-
pientis pal-
lium Helia.

10 E T Homilia. 61. in initio. Necessarium

Miraculum
mysteriorū
est Eucha-
ristia.
Eph. 5.

est, dilectissimi, mysteriorum discere miraculum, quid tandem sit, & quare sit datū, & quæ rei utilitas. Vnum corpus sumus & membra, ex carne eius & ex ossibus eius. Sequamur autem initiati, quæ dicuntur. Vt itaque non tantum per charitatem hoc fiamus, verum & ipsa re in illam immiscescimus carnem, hoc per escam efficitur, quæ largitus est nobis, volens ostendere desiderium quod erga nos habet. Propterea semetipsum nobis immiscuit, & corpus suum in nos contemperavit, ut vnum quid efficiamur, tanquam corpus capiti coaptatum: ardentem enim amantium hoc est. Hoc itaque Iob insinuans, dicebat de seruis, quibus erat supra modum desiderabilis: quod desiderium ostendentes dicebant: Quis dedit nobis ex carnibus eius impleri? Propterea quidem & Christus id fecit, in maiorem nos inducens charitatem, & suum erga nos ostendens desiderium, non tantum se præbens cupientibus videndum, sed & palpandum, & comedendum, & carni dentes infigere, & coimPLICARI, & omne desiderium implere. Tanquam leones igitur ignem spirantes ab illa mensa recedamus, facti diabolo terribiles, & Caput nostrum mente reuoluentes, & charitatem quam nobis exhibuit. Nam parentes quidem alij sæpè filios tradunt alendos: ego autem (inquit) non ita, sed carnibus meis alo, me ipsum vobis appono, vos omnes generosos esse volens, & bonas vobis prætendens de futuris expectationes. Quippe qui vobis hinc me ipsum trado, multo magis in futuro. Vobis frater esse vester, carnem propter vos & sanguinem assumpsit. Vobis vicissim ipsam carnem & sanguinem, per quæ cognatus vester factus sum, trado. Hic sanguis floridam nobis reddit Regiam imaginem, hic decus indelebile, hic animæ generositatem tabescere non permittit, eam irrigans iugiter & nutriens. Nam ex cibis quidem sanguis in nobis nascens, non statim hoc efficitur, sed aliud quiddam: hic autem non ita, sed statim animam irrigat, & magnam inducit quandam virtutem. Hic mysticus sanguis dæmonas quidem expellit, & procul esse facit: ad nos autem Angelos vocat, & Angelorum Dominum. Vbi namque Dominicum viderint sanguinem, dæmones quidem fugiunt, concurrunt autem Angeli. Hic sanguis effusus, omnem terrarum orbem abluit. Multa de hoc sanguine Beatus Paulus in epistola ad Hebræos sapienter

Hebr. 9.
10.

differuit. Hic sanguis adyta mundavit, & Sancta sanctorum. Si verò figura ipsius tantam habuit virtutem & in Hebræorum templo, & in Ægypti medio, superliminaribus inunctis, multo magis veritas. Eadem plane habet idem Chrysost. tom. 3. in Ioan. hom. 45.

G¹ CYRILL. Alexandrinus in Ioan. Lib. 4. Cap. 13. Vide supra, litera. A. authorit. 23.

2 TERTULL. Lib. de præscriptionibus hæreticorum, Cap. 14. Hæc regula à Christo, ut probabitur, instituta nullas habet apud nos quæstiones, nisi quas hæreses inferunt, & quæ hæreticos faciunt. Cæterum manente forma eius in suo ordine, quantumlibet quæras, & tractes, & omnem libidinem curiositatis effundas, si quid tibi videtur vel ambiguitate pendere, vel obscuritate obumbrari: est utique frater aliquis doctor, gratia scientiæ donatus: est aliquis inter exercitatos conuersatus: aliquis tecum curiosus, tecum tamen quærens: nouissimè ignorare melius est, ne quod non debeas, noris, quia quod debeas, nosti. Fides, inquit, tua te saluum fecit: non exercitatio Scripturarum. Fides in regula posita est: habes Legem, & salutem ex obseruatione Legis: exercitatio autem in curiositate consistit, habens gloriam solam de peritiæ studio. Cedat curiositas fidei, cedat gloria saluti. Certè aut non obstrepant, aut quiescant aduersus regulam. Nihil scire, omnia scire est.

Fides est regula salutis.
Luc. 18.

Nihil scire, omnia scire est.

3 IRENÆVS aduersus hæreses, Lib. 5. Vide sup. Lect. 10. lit. A. auth. 4.

4 CONCIL. Nicænum. 2. & c. Vide sup. Lect. 10. lit. B. auth. 5.

H¹ CYPRIANVS Sermo. de Cæna Domini. Vt supra, Cap. 1. Lectio. 8. lit. E. authorit. 4.

2 AVGVST. tomo. 10. De Verbis Apostoli, Sermo. 2. Vide supra litera. E. authorit. 6. & deinde. Scandalizati sunt discipuli eius, non quidem omnes, sed plurimi, dicentes apud semetipsos: Durus est hic sermo, quis eum potest audire? Cum autem hoc Dominus apud semetipsum cognouisset, & murmur ac cogitationes audisset, cogitantibus nec sonantibus voce, respondit, ut se auditos esse cognoscerent, & talia cogitare desinerent. Quid ergo respondit? Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem vbi erat prius? Quid sibi vult, Hoc vos scandalizat? Putastis, quia de hoc corpore quod videtis, partes factur

Ioan. 6.

sum, & membra mea conficiurus, & vobis daturus? Quid si ergo videritis Filium hominis ascendentem vbi erat prius? Certè qui integer ascendere potuit, consumi non potuit. Ergo & de corpore ac sanguine suo dedit nobis salubrem refectioem, & tam magnam breuiter soluit de sua integritate quæstionem. Manducant ergo qui manducant, bibant qui bibunt, esuriat & sitiant, vitam manducant, vitam bibant. Illud manducare refici est, sed sic reficeris, ut non deficiat unde reficeris. Illud bibere quid est, nisi viuere? Manduca vitam, bibe vitam. Habebis vitam, & integra est vita. Tunc autem hoc erit, id est, vita cuique erit corpus & sanguis Christi, si quod in Sacramento visibiliter sumitur in ipsa veritate, spiritaliter manducetur, spiritaliter bibatur. Audiuimus

Quibus erit
vita corpus
Christi.

enim ipsum Dominum dicentem: Spiritus Ioan. 6. est qui viuificat, caro autem non prodest quidquam. Verba quæ locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt: sed sunt (inquit) quidam qui non credunt. Ipsi dicebant, Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Durus est, sed durus, id est, incredibilis, sed incredulus.

3 CHRYSOST. tom. 4. in poster. ad Timot. Hom. 2. Vide sup. Lect. 10. lit. A. authorit. 16.

4 IDEM tomo. 5. ad populum Antiochenum, Hom. 60. Vide sup. Lect. 10. lit. A. authorit. 17.

I¹ AVGVST. tom. 9. in Ioan. Hom. 27. Vide sup. lit. B. authorit. 1.

2 CYRILL. Alexandrinus in Ioan. Lib. 4. Cap. 23. & 24. Vide sup. litera. A. authorit. 26. & 27.

LECTIO XII.

DOCTOR.

SED si in cœlum ille iam ascendit, Dei que Patris dexteræ assidet, quo pacto hinc in terris: & illic secundum hominem esse potest?

ADOLESCENS.

Nos quidem hunc Ascensionis articulum, idcirco certissimè credimus, quod a sacris literis disertè contineatur: & certi nihilominus tamen sumus, Christum in hoc Sacramento re ipsa, & secundum corporis sui substantiam esse, verbo eius expresso nobis ita persuadente: Hoc est (inquit) corpus meum. Hic est sanguis meus. Hoc facite in meam commemorationem. Si nos hinc humana ratione contendimus, neutrum sanè mysterium comprehendi potest: si autem fide, uti par est, subnitimur, utrunque tam facile credi, quam facile à Deo fieri potest. Sed eorum tamen iudicio tantum hæc vera sunt, qui summam Ecclesiæ auctoritatē religionis ac pietatis Ducem habere malunt, quam nouam & impiam malè feriatorum hominum opinionem.

a Ioan. 3. & 10. Marc. 16. Luc. 24. Act. 1.

b Ioan. 6. Matth. 26. Luc. 22. Marc. 14. 1. Cor. 11. Ambros. lib. 4. de Sacramentis. c. 4. & lib. 5. c. 4. Chrysost. hom. 60. & 61. ad popu. Aug. in psalm. 98. Cyril. Hierosoly. cate. 4. mysta.

DOCTOR.

Quid ergo? In cœlo ne, simul & in terris, eo quo dicis modo, Christus versabitur?

Vv 4 ADO.

ADOLESCENS.

c *Magnetes lib. 3. Euang. apolog. Metho. martyr. Simpo. decē Virg. Theodore. in Cant. Concil. Nicæ. 1. Aug. in psal. 33. & de Verbis Domini sermo. 33. Chrysof. in 1. ad Corint. hom. 24. & de sacer. lib. 3. & ad Ephes. homil. 3. & ad popul. Antioche. hom. 2. 60. & 61. & in Matth. hom. 83.*

Omnino: cùm ille sic & velit & possit. Possè quidè hoc nemo dubitat: at voluntas eius, verbis ac scripto nobis constat. Manducate (inquit) corpus meum, & bibite meum sanguinem. Atqui, quo pacto his vesci queamus verè, nisi verè quoque hîc nobis exhibeantur? Nam si in cœlis tantùm sedeat illud corpus, obedire huic edendi præcepto non possumus aliter, quàm opinione quadam ac idæa. Sed ille profectò non est censendus ritè manducare, qui neque re ipsa corpus habet quod manducet, & illud tantùm animo se habere fingit, quod contra Dei Verbum habere non potest.

DOCTOR.

Verissimè differis. Et sanè quando hæc ipsa verba Cæperrant absurda aliquândo viderentur neque vlla ratione possent animo complecti, quî fieret ista manducatio eius d carnis quam videbant, & nimis exiguam, vt tam multis distribui, & minimè infinitam, vt tot simul in locis distrahi posset, ijs hæc Christus obiecit: Quid si videritis, Filium hominis ascendentem vbi erat prius? Ac si diceret: Si cùm me nunc in terris præsentem, & tot edentem miracula cernitis, hæc tam præclara de carne mea non potestis credere, quid tum fiet cùm in cœlum eam videbitis ascendentem, neque propterea tamen desinere quin hæc in cibum pro mundi vita, iuxta vocem meam, e (quæ veritas ipsa est) distribuatur? Erit ergo consentaneum, vt ea vno eodemq; temporis momento, & in cœlo Patri assideat, & hîc in Sacramento delitescat.

ADOLESCENS.

Hæc ego ita credo: nec eam tamen ob causam Christi corpus (quod hîc neque videri potest, neque locum, more cæterorum corporum, occupat) verum magis definit esse corpus, quàm cùm vel f clausis ianuis ad Apostolos irrupit, vel ob signato sepulcro viuus est egressus, de integroq; matris vtero in lucem est editus. Interea tamen & in cœlis est aspectabile, & nobis in mentem sæpe venire debet,

f *Ioan. 20. Iusti. mart. q. 117. Hila. lib. 3. de Trinit. & in psal. 124. Amb. in Luc. li. 10. c. 24. & vlt. Hiero. ad Eustoch. Chrysof. in symb. Aug. epist. 3. & de Ago. Christ. c. 24. Epiph. cont. Arioma. lib. 2. c. 69. Cyril. in Ioan. lib. 12. c. 53. & 58. Leo. epist. 43.*

debet, Christum, vbicunq; sit, ad dexteram Patris esse, id est, carnem eius ac animam diuinitati esse coniunctam, in vnaq; persona Christum Dei Filium esse, ab eoque omnem & potestatem accepisse, neque propterea tamen humanitatem eius esse infinitam, alioqui sanè ridiculum est, dexteram aliquam aut sinistram in Deo Patre corpoream sibi fingere.

DOCTOR.

Rectè hoc quidem: sed scriptum est, venturum eum inde vt iudicet viuos & mortuos.

ADOLESCENS.

Planè omnino venturus est, sed è cœlo à Patris dextera. Neque tamen antè sua incredibili, aspectabiliq; maiestate admirandus iudex veniet, quàm statutis ab eo nouissimorum temporum momentis. Sed hoc nos interim ille beneficio mirificè recreat, dum ad consummationem vsque seculi h suo nos corpore ac sanguine sic nutrit ac consolatur.

g *Matth. 28. Mar. 16. 1. Cor. 15. Aug. epist. 57. ad Darda. Amb. de sacr. lib. 6.*

h *Matth. 11. & 28. Luc. 10. Act. 1. Aug. in Ioan. tract. 50. Authores omnes fere qui sup. maxime vero. Cyril. Hiero. Magnetes, & Chrysof. locis citatis.*

AUTHORIT. SCRIPT.

A IOAN. Cap. 3. & 20. }
 I M A R. Cap. 16. } Vt sup. Cap. 1.
 L V C. Cap. 24. } Lect. 8. lit. A.
 A C T O. Cap. 1. }
 B IOAN. Cap. 6. Vide sup. Lectio. 10. }
 litera. D. }
 M A T T H. Cap. 26. }
 L V C. Cap. 22. } Vt sup. lect.
 M A R C. Cap. 14. } 10. lit. B. }
 P R I. ad Cor. Cap. 11. }
 D IOAN. Cap. 6. Vt in textu. }
 E M A T T. Cap. 14. Statimq; Iesus locutus est eis dicens; Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. Respondens autem Petrus, dixit, Domine si tu es, iube me venire ad te super aquas. At ipse ait, Veni. Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam, vt veniret ad Iesum. Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamauit, dicens: Domine saluum me fac. Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?

F IOAN. Cap. 20. Et post dies octo, iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit, Pax vobis.
 G M A T T H. Cap. 28. Vide supra, litera. E.
 M A R C. Cap. 16. Vide supra, litera. A.
 P R I. Ad Corint. 15. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cùm autè dicit, Omnia subiecta sunt ei: sine dubio præter eum qui subiecit ei omnia. Cùm autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus.
 H E T Cap. 28. Vt supra, Cap. 1. Lect. 8. litera. A.

P R I. Petri, Cap. 1. Renati non ex femine corruptibili, sed incorruptibili per Verbum Dei viui, & permanentis in æternum: quia omnis caro vt fœnum: & omnis gloria eius, tanquàm flos fœni: exaruit fœnum, & flos eius decidit: Verbum autem Domini manet in æternum.

I A C O B. Cap. 2. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est.

F IOAN. Cap. 20. Et post dies octo, iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit, Pax vobis.

G M A T T H. Cap. 28. Vide supra, litera. E.

M A R C. Cap. 16. Vide supra, litera. A.

P R I. Ad Corint. 15. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cùm autè dicit, Omnia subiecta sunt ei: sine dubio præter eum qui subiecit ei omnia. Cùm autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus.

M A T T H. Cap. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam

impossibile est. Quod si præter naturam caro mea in cœlum conscendet, quid prohibet ne similiter præter naturam viuificer? Nam qui terreste hoc corpus cœleste confecit, is etiam viuificū reddidit, quāuis natura sui corruptibile fuerit.

2 **AVGVST.** tomo.9.in Ioan. tractat.27. Christus ergo vnus est, Verbum, anima, & caro. Vnus Christus Filius Dei, & Filius hominis. Vnus Christus Filius Dei semper, Filius hominis ex tempore, tamen vnus Christus secundum vnitatem personæ in cælo erat quando in terra loquebatur. Sic erat Filius hominis in cœlo, quemadmodum Filius Dei erat in terra. Filius Dei in terra in suscepta carne, Filius hominis in cœlo in vnitate personæ.

3 **CYRILL.** Hierosolymitanus, Catechesi.3. Mystagogica. Panis Eucharistiæ post sancti Spiritus inuocationem, non amplius est panis communis, sed est corpus Christi.

E 1 **AVGVST.** tom.8.in Psal.33. Vide sup. lit. C. auth.7.

F 1 **IVSTINVS** martyr, quæstione. 117. Vt Dominus, non corporis in Spiritū mutatione in mari ambulauit, sed diuina vi sua mare, quod ambulando traici non potest, peruium fecit non solum corpori suo, sed etiam Petri: sic diuina sua vi, & ex monumento exijt cum saxū in monumento positum esset, & ad discipulos ingressus est oclusis foribus. Non enim eius resurrectionis causa saxum ablatum est, sed vt ijs qui cernebant, resurrectio ostenderetur. Nam in monumento sepulturæ quidem eius vestes cernere, eum autem non cernere, indicium eius resurrectionis certissimū extitit. Hoc autem nobis intelligendum est, ea quæ idem efficiunt, eandem fidem habere & auctoritatem cum cōceduntur, & cum negantur. Idem autem potest ambulare in mari cum immutabili corpore, quod oclusis foribus in immutabili corpore ad Apostolos ingredi. Illud quoque intelligere debemus, ea quæ naturæ vim superant, cum in natura, diuina vi fiunt, non posse ratione naturæ exhiberi. Itaque exterritis ob talem introitum discipulis, permisit vt sui corporis partes, & loca, quæ pertulerant, tractarent, quod non corporis in Spiritum mutatione ad eos intrasset, sed cum corpore, quod crasis partibus cōstabat, diuina sua vi, quæ effectrix esset eorum quæ vim naturæ superant.

2 **HILARIVS** de Trinitate, Lib.3. Volens itaque Filius Dei, huius natiuitatis suæ fidem facere, factorum suorum nobis posuit exemplum, vt per inenarrabilem gestorum suorum efficientiam, de virtute natiuitatis inenarrabilis doceremur: cum aqua fit vinum, cum quinque panes saturatis quinque millibus virorum, excepto sexu & ætate reliqua, replent fragmentis cophinos duodecim. Res cernitur, & nescitur: fit, & non intelligitur. Ratio nō apprehēditur, effectus ingeritur. Stultum est autem calumniam in eo inquisitionis intendere, in quo comprehendī id vnde queritur, per naturam suam non potest. *Et mox.*

Dominus se ad omnem intelligentiæ nostræ imbecillitatem accommodans, & dubitationi infidelium satisfactorius, arcanū inuisibilis virtutis operatur: facti rationem, quisquis eris cœlestium rerum scrutator, expone. Erant discipuli inclusi, & secretū post passionem Domini congregati confederant: Dominus Thomæ fidem propositis conditionibus confirmaturus assistit, palpandi corporis, & contrectandi vulneris obrulit facultatem: & utique qui compunctus recognoscendus sit, necesse est vt corpus, in quo est compunctus, attulerit. Quæro ergo per quas clausæ domus partes sese corporeus intulerit. Diligenter enim Euāgelista expressit dicens: Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio discipulorū suorum. An constructa parietum penetrans, & solidam lignorum naturā impenetrabilem transcurrit? Stetit nanque corporeus, non simulatus, aut fallax. Sequantur ergo oculi mentis tuæ, penetrantis ingressum, & cum eo clausam domum intelligentiæ tuæ visus introeat. Integra sunt omnia & obserata: sed ecce assistit medius cui per virtutē suam vniuersa sunt peruia. Inuisibilibus calumniaris, ego à te visibilibus calumniaris. Nihil cedit ex solido, neque per naturam suam aliquid tanquam lapsu insensibili ligna & lapides admittūt. Corpus Domini à sese non deficit, vt sese resumat ex nihilo, & vnde qui assistit, in medio est? Cedit ad hæc & sensus & sermo, & extra rationem humanam est veritas facti. Idcirco ergo vt de natiuitate Domini fallimur, ita & de ingressu Domini mentiamur. Dicamus factum non fuisse, quia intelligentiam facti non apprehendimus: & cessante sensu nostro, facti ipsius cesset effectus. Sed mendaciū nostrū, facti ipsius fides vincit: Assistit

Res cernitur, & nescitur: fit, & non intelligitur.

Ioan. 20.

Quomodo Christus ianuis clausis intravit ad discipulos.

Assistit Dominus clausa domo in medio discipulorum, & Filius est natus ex Patre. Noli negare quod steterit, quia per intelligentiæ infirmitatem, consistentis nō consequaris introitum. Noli nescire, quod ab ingenito & perfecto Deo Patre vnigenitus perfectus Filius Dei natus sit: quia sensum & sermonem humanæ naturæ, virtus generationis excedat.

3 **IDEM** in Psalm. 124. Sciens Dominus non aduersus carnem & sanguinem nobis pugnandum esse, sed aduersus mundi huius potentes & nequitas spirituales, ait, Euangelia cōsummans: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationē seculi. Adest enim, & cum fideliter inuocatur, per naturam suam præsens est. Spiritus nanq; est omnia penetrās & continens. Non enim secundum nos corporalis est, vt cum alicubi adsit, absit aliūde: sed virtute præsentis, & se, quacumq; est, porrigit, cum replente omnia eius Spiritu, in omnibus sit, tamen ei qui in eū credit, adsistit.

4 **AMBROS.** tom.7. In Lucā, Lib. 10. Cap. 24. Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Vide magnum mysterium. Nunc commendat in manus Patris spiritū suum, nunc in Patris gremio sedet, quia totum aliud nō capit Christum. Deniq;: Ego (inquit) in Patre, & Pater in me. Commendatur ergo Patri spiritus, sed cum sit in superioribus, illuminat & inferna, vt vniuersa redimantur. Etenim Christus omnia, & in Christo omnia, licet in singulis Christus operetur.

5 **ET** Cap. vltimo. Habuit admirandī causam Thomas, cū videret clausis omnibus per inuia septa corporibus, inoffensa compāge corpus insertum. Et ideo mirum quomodo se natura corporea per impenetrabile corp⁹ infuderit, inuisibili aditu, visibili cōspectu: tāgi facilis, difficilis estimari.

6 **HERON.** tom.1. Epist. 27. ad Eustochiū, Epitaphiū Paulæ. Sin autē Christus clausis ingressus est ianuis, & idcirco spirituale & aëreum corpus niteris approbare: ergo, & antequā pateretur, quia cōtra naturam grauiorum corporum super mare ambulauit, spirituale corp⁹ habuit. Et Apostolus Petrus, qui & ipse super aquas pendulo incessit gradu, spirituale corpus habuisse credendus est: cum potentia & virtus magis ostendatur Dei, quādo fit aliquid contra naturam.

7 **CHRYSOS.** tom.5. In Symbolū Apostolorū, Hom. 2. Sed dicturi vobis sunt Gentiles, deprauantes fidē vestrā: Quomodo potuit Virgo concipere, Virgo parere, Virgoq; manere? Cōtra naturā est hoc, dicturi vobis sunt. Et vos è contrario respondetis eis, Credulitas nostra, quod verbis explicare non potest, fide tenet. Neque. n. qui ex nihilo fecit mundū, cunctā creaturā disposuit, elementa cōstituit, mari terminū posuit, impossibile illi erat introire in viscera hominis, & carnem fieri, & possidere pudica viscera matris. Nā homines nati de masculo & foemina, si interrogentur quomodo coagulati sunt in secreto matris, quomodo ossa durata sunt, omnis cōpāgo membrorū, artusq; omnes ordinati sunt, in harmonia corporis disposita: quis exinde rationem reddit? Si ergo de natiuitate, quæ semper in isto fluuio seculi venit & transit, rationem non reddis, de singulari natiuitate Christi rationem reddes? Quid facturi sumus? Si dicamus testimonium fidei nostræ, fortē non credunt Gentiles: sed quod illis non proficit ad salutem, vobis credentibus proficiat. Quomodo introiuit Christus ianuis clausis ad discipulos suos, super mare ambulauit, imperauit vento, & tempestati, & facta est trāquillitas magna? Quia ergo ista super nos sunt, & rationem de talibus miraculis reddere non valemus, fide tenemus. Ergo hoc credite, Deum in natiuitate vnici Filij sui facere quod nos cogitatione inuestigare non possumus.

8 **AVGVST.** tomo.2. Epist. 3. Ad Volusianum. Ipsa magnitudo virtutis eius, quæ nullas in angusto sentit angustias, veterem Virginalem, non aduentitio, sed indigena puerperio foecundauit. Ipsa enim animam rationalem, & per eandem etiā corpus humanum, totumq; omnino hominem in melius mutando, nullo modo in deterius mutata, coaptauit: nomen humanitatis ab eo dignanter assumēs, Diuinitatis ei largiter tribuēs. Ipsa virtus per inuiolatæ matris virginea viscera, membra infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia, membra iuuenis introduxit. Hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse. In talibus rebus, tota ratio facti, est potētia facientis.

9 **IDEM** tomo.3. Lib. De Agone Christiano, Cap. 24. Nec nos moueat, quod clausis

Multa Deo facit quæ cōprehendere non possumus, nisi fide.

Ioan. 20. Marc. 6. Matt. 8.

Deus multa facit, quorū rationē alia reddere non possumus, nisi si ipsius voluntatem & potentiam.

Ioan. 20.

Ioan. 10. clausis ostijs subitò cum apparuisse discipulis scriptum est, vt propterea negemus illud fuisse corpus humanū, quia contra naturam huius corporis, videmus illud per clausa ostia intrare. Omnia enim possibilia sunt Deo. Nā & ambulare super aquas contra naturā huius corporis esse, manifestum est: & tamen non solum ipse Dñs ante passionē ambulauit, sed etiam Petrum ambulare fecit. Ita ergo & post resurrectionem suam, de corpore suo fecit quod voluit. Si enim potuit ante passionem clarificare illud sicut splendorem Solis, quare non potuit & post passionem, ad quantam vellet subtilitatem, in temporis momento redigere, vt per clausa ostia posset intrare?

10 EPIPHANIVS contra hæreses, Lib. 2. Hæresi. 69. contra Ariomanitas: *Exponens illud psalmi 92. Induit Dominus fortitudinem, & præcinxit se: ait: Quemadmodum enim is qui super lumbos præcinctus est, adstringit indumentum ad lumbos, superfluam speciem firmans, & proprio corpori adiungens: sic primum decorem, propter aduentum hinc in carne: deinde fortitudinem (inquit) induit: vbi resurrexit ex mortuis, non amplius ad passionem humanitas ipsius venit, non amplius ad flagella, non amplius crucifigitur, velut de ipso Apostolus ait: Resurrexit, non amplius moritur, mors ipsi non amplius deminatur. Et propterea dicit: Præcinxit. Vbi coniunxit carnem suam in vnam Deitatem, in vnam vnitatem, in Spiritum, & diuinum & corporeum, in vnum spirituale effectum. & non habens dissolutionem: sicut ingressus est deinceps foribus conclusis: crassum, tenue factum: passibile, passionis exor: in carne passus, manens autem in alienitate à passione: & quidem postquam ingressus esset, ostendens ossa & carnem, typum lanceæ, & typum clauorum, contrectatus à Thoma, conspectus à discipulis, ingrediens autem foribus conclusis, vt ostenderet quòd in vnam spiritualem vnionem, omnem suum erga nos homines salutis negotium dispensauit.*

11 CYRILLVS Alexandrinus, tomo. 1. in Ioann. Lib. 12. Cap. 53. Clausis foribus repentè Dominus omnipotentia sua, natura rerum superata, ingressus ad discipulos est. Nullus igitur quærat, quomodò clausis ianuis corpus Domini penetrauit, cum intelligat nō de homine nudo, vt modò nos sumus, sed de Omnipotenti Filio

Deo omnia possibilia sunt.

Mat. 14.

Mat. 17.

Psal. 92.

Rom. 6.

Io. 10. 20.

Omne salutis negotium Christus in vnam spiritualem vnionem dispensauit.

Ioan. 20.

Dei, hæc ab Euangelista conscribi. Nam cum Deus verus sit, rerum naturæ nō subiaceret: quod in cæteris quoque miraculis patuit. Omnem enim mentem ac rationem excedunt quæ fecit. Qua enim ratione dices ipsum super maria quasi per aridā ambulasse, cum aquarum natura corporibus nostris naturaliter non substernatur? Aut quomodò mille alia signa verbo solum effecit? Scio quia supra omnem rationem humanam illa fuisse contendes. Cum illis igitur hoc etiam numeras, nec (vt quidam ex imperitia dicunt) credas non surrexisse cum corpore suo Dominum, sed nudum corpore omnino apparuisse. Quòd si hanc operationē Christi percipere nequeas, cur potius ingenij humani imbecillitatē non accusas? Cur non seruas silentio datam tibi à Creatore mensuram?

12 ET Cap. 58. Miraculosè rursus clausis foribus discipulis apparet, & in medio domus pariter nunc Thoma præsentem, atque absente antea, consistit, vt parum fidei discipuli mederetur: sermoneque vti tur consueto, pacis bonum audientibus donans: ad disciplinam id quoque nostrā, vt iam diximus. Animaduerte autem, quia non simpliciter rem enarrauit, sed addidit diligenter: Post dies octo: Et omnibus vnum in locum congregatis. Diem igitur octauum, diem Dominicum esse necesse est. Nā vna Sabbathorum cæteris apparuit, id est, die Dominico. Die postea deinceps octauo, vtrisque cōnumeratis extremis, cōgregati rursus discipuli, Thoma præsentem, simili modo Dñm videt. Iure igitur sanctæ congregationes die octauo in Ecclesijs fiunt, & foribus sublimiori modo clausis visibiliter simul atque inuisibiliter Christus omnibus apparet. Inuisibiliter quidem, vt Deus, visibiliter autem in corpore. Præbet enim nobis carnem suam tangendam, vt firmiter credamus, quia templum verè suum suscitauit. Quòd autem mysticæ benedictionis communio, Resurrectionis Christi quædam confessio est, verbis ipsius probatur: Fractum enim panem distribuebat dicens: Hoc est corpus meū, quod pro vobis tradetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem. Participatio igitur mysterij, vera quædam confessio & commemoratio est, quòd propter nos, & pro nobis Dominus & mortuus sit, & reuixerit, & diuina nos benedictione propter hoc replet.

Multa Christus fecit omnem rationem humanam excedentia. Matth. 14.

Ioan. 10.

Ioan. 10.

Die Dominico congregationes fiunt in Ecclesijs.

Mysticæ benedictionis communio.

Matth. 26.

13 LEO Magnus, Epist. 43. ad Pulcheriam Augustā. Sicut enim Nestoriana impietas, ita & Eutyriana blasphemia ab omnium est Catholicorū eliminanda confortio. Quia tam impium est, cōsubstantialem & consempiternam Patri Filij Deitatem, etiam ex vtero Virginis matris partu editam negare corporeo, quàm vnā in Dei Filio post incarnationis Sacramentum affirmare naturam, vt scilicet aut humanitas eius refutetur, aut Deitas: cū vnione vtriusque essentia, nec altera sit in alterā versa, nec assumpta in assumente finita: sed & Verbi incōmutabilitas, & carnis atque animæ veritas, maneāt inseparabiliter in vnitatem personæ.

G 1 AVGVST. tomo. 2. Epist. 57. ad Dardanum. Noli itaque dubitare ibi nunc esse hominem Christum Iesum, vnde venturus est: memoriterque recale, & fideliter tene Christianam confessionem, Quoniam resurrexit à mortuis, ascēdit in cœlū, sedet ad dexteram Patris, nec aliūde quàm inde venturus est ad viuos mortuosque iudicandos. Et sic venturus est, illa Angelica voce testante, Quemadmodum ire visus est in cœlum, id est, in eadem carnis forma atque substantia, cui profectò immortalitatem

Mat. 1.

dedit, naturā nō abstulit. Secundum hanc formam non est putandus vbiq; diffusus. Cauendum est enim ne ita Diuinitatem adstruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus. Non est autem consequens, vt quod in Deo est, ita sit vbiq; vt Deus. Nam & de nobis verissima Scriptura dicit, quòd in illo viuimus, mouemur, & sumus: nec tamen sicut ille, vbiq; fumus, sed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine propriè quodā & singulari modo. Vna enim persona Deus & homo est, & vtrunq; est vnus Christus Iesus, vbiq; per id quod Deus est, in cœlo autem per id quod homo.

Christus quomodo sit vbiq;.

Mat. 17.

2 AMBROS. De Sacramētis, Lib. 6. Cap. 1. Vide sup. Lect. 10. lit. B. auth. 10.

H 1 AVGVST. tom. 9. in Ioan. tract. 50. Quomodò in cœlum manum mittam, vt ibi sedentem teneam? Fidem mitte, & tenuisti. Parentes tui tenuerunt carne, tu tene corde, quoniam Christus absens, etiā præsens est: nisi præsens esset, à nobis ipsis teneri non posset. Sed quoniam verum est quod ait: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationē seculi: & abiit, & hinc est, & rediit, & nos nō deseruit. Corpus. n. suum intulit cœlo, maiestatem nō abstulit mūdo,

Christus absens, et præsens: abiit, & hinc est.

Matth. 28.

LECTIO XIII.

DOCTOR

Est'ne aliud aliquid prætereà in hac Eucharistia discernendum?

ADOLESCENS.

Maximè: non enim in Sacramētum, quo alimur, eā solum habemus, sed etiam in sacrificium, quod in eius recordationē oblationis, quæ semel in Cruce est perfecta, quotidie offertur in remissionē peccatorū, nō eorū tantum fidelium qui in viuis agūt, sed defunctorū etiā, quibus eo adhuc est opus, quiq; certam ex eo vtilitatē possunt reportare.

DOCTOR.

Quibus verò rationibus efficies, vt sacrificium esse credamus?

ADOLESCENS.

His fanè. Quemadmodum cum Christus Iesus corpus suū Apostolis porrigeret, illud à se illis porrigi asseruit, quod

a b c Psalm. 110. Daniel. 9. Malac. 1. Matt. 26 Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11. Acto. 13. Clem. mar. epist. 2. & 3. & it. 1. recognit. & lib. 6. Const. apost. c. 23 & Can. apost. 3 & 4. Anacl. epist. 1. Pont. mar. epist. 1. Xist. mar. epist. 2. Abd. apost. hist. lib. 1. & 7. Iren. lib. 4. c. 32. 33. & 34. & lib. 5. Anterus mar. epist. 1. Martial. ad Burdeg. c. 3. Iustin. mar. contra Triph. & apolog. 2. Diony. Eccl. hierar. c. 3. Tertul. de cultu fami.igna. epist. ad Smyr. Clemens Alex. Strom. lib. 4. Euseb. de demonstr. Euang. lib. 1. c. 10. & li. 5. c. 3. Dionys. Alex. Cypr. li. 1. epist. 9. & lib. 2. epist. 3. & de laps. ser. 5. & de Can. Dni. Mesbo. Symp. decem virg. Greg. Nazian. orat. fune. patris. & de laudib. Basil. Mar. epist. ad Burdeg. Amb. orat. pro fratre Saxyro. & epist. 28. et de ys qui myst. intr. cap. 8. & de Sacr. li. 4. c. 3. et in Hexeme. li. 6. et ad Heb. c. 5. Chrysf. in psal. 95. & 140. & homil. in Encan. & in Act. hom. 21. & ad Heb. hom. 17. & de sacerid. li. 3. & in Liturg. Basil. de Spirit. sanct. c. 27. et in Liturg. Hiero. ad Heliod. et aduer. Vigil. & ad Marc. et cor. Lucif. & q. 2. ad Hedib. & ad Euag. & in Exech. c. 44. & in psal. 109. & in Matt. 26. Greg. Nyss. in vita Moyf. Epipha. haeres. 5. 5. lib. 3. tom. 2. & haeres. 75. & epist. ad Ioan. Hierosoly. Theod. dialog. 3. Athana. q. 34. & 38. ad Antioch. Aug. lib. 2. uera. c. 11. et li. 9. cōfess. c. 12. et epist. 23. 57. 59. 95. 86. et 120. et de Trin. li. 3. c. 10. & de Eccl. dogmat. c. 75. et de fide ad Petru c. 19. et de Ciui. li. 10. c. 4. 19. et 20. & li. 16. c. 22. & li. 17. c. 17. & 20. & li. 18. c. 35. et li. 22. c. 8. & 10. & cont. aduers. leg. & propb. li. 1. c. 19. & 20. & contr. Faust. lib. 6. cap. 5. & lib. 10. c. 18. & 21. & in psal. 109. & 110. Optat. Afer li. 6. de schism. Dona. Primas. in Apo cal. li. 1. c. 2. & 11. Cyril. Hierosol. catech. 5. mysta. Leon. Leo. epist. 81. Damas. de si. ortho. li. 4. Theoph. in. c. 22. Luc. Conc. Nic. ca. c. 14. Ancyra. c. 1. Neocas. c. 9. & 13. Cartha. 3. cap. 24. & 29. Ephef. 1. generale. Constan. 3. c. 29. & 32.

quod pro illis quoque tum Patri offerebat, iussitq; vt sæpe in eius memoriam ac ^a mortis recordationem illud facerent, donec veniret: (corpus ergò quod illi māducauerunt, prius quidem in remissionem peccatorum oblatum fuit, deinde in alimoniam spiritualem māducatum:) ita in hoc planè mysterio à Christo instituto fieri necesse est, vt prius quidem corpus eius offeratur, quàm manducetur, quando ita nobis indixit vt faceremus, id est, vt carnè eius prius offerremus in propitiationem, deinde illam ederemus ad nostram cum Christo vnionem.

DOCTOR.

Sic ergò rem totam exponis, vt putes, facere Christi corpus in mortis eius recordationem, nihil esse aliud quàm verè mortem eius repræsentare, & illud demum verè manducare, esse ipsi ac eius donis ritè ^b communicare. Atque ita concludis hæc duo esse distinctè accipienda, facere corpus pro nobis oblatum, & illud ipsum pòst factum, manducare.

ADOLESCENS.

Ita: nam ex vñitata sacræ Scripturæ consuetudine, facere ad sacrificium, manducare autem ad sacrificij participationem referuntur.

DOCTOR.

Sed nūquid hæc oblatio, & mortis Iesu cōmemoratio, tum satis fit cōmodè, cum Sacramēto cōmunicamus.

ADOLESCENS.

Fit quidem, si de ijs intelligas qui hostias manducant à nostris sacerdotibus in Ecclesia Catholica cōsecratas. Nec enim edi potest res sacrificio oblata, quin eius diferta ac plena fiat cōmemoratio. Sin autem de ijs loquaris, qui in cœna sua nihil aliud comedūt quàm purū panē, nihil offerentes, id est, minimè ex eo facientes corpus Christi, hac concepta super elementum forma; *Hoc est corpus meum*: næ illi mortem eius repræsentare non possunt, cum nulla sit inter mortem ac esum proportio magis, quàm inter nudum panem & carnem illam pro

pro nobis in cruce oblatam: eadem est & sanguinis sui ratio. Ac ne Hebræi quidem ^c hostias, nostri huius veri sacrificij vmbras, antea edere consueuerant, quàm à sacerdotibus fuissent oblatae. Quid ergo non fiet à nobis hac tanta Euāgelij luce verissimè, quod ab illis in vmbra Legis factum fuit figuratè?

AUTHORIT. SCRIPT.

PSALM. 110. Memoriã fecit mirabilium suorū, misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.

DANI. Cap. 9. Cōfirmavit autē pactū multis hebdomada vna, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium.

MALACH. Cap. 1. Ab Ortu Solis vñ que ad Occasum, magnum est nomē meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

MATTH. Cap. 26. } Vt sup.

MARC. Cap. 14. } Lect. 10.

LVC. Cap. 22. } lit. B.

PRI. Ad Cor. Cap. 11.

ACT. Cap. 13. Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annunciat, ab omnibus quibus nō potuistis in Lege Moyfi iustificari. In hoc omnis qui credit, iustificatur.

AUTHORIT. PATR.

A. B. C. **CLEMENS** Papa martyr, ad Iacobum fratrem Domini, Episto. 2.

Tribus gradibus cōmissa sunt Sacramenta diuinorum secretorum, id est, Presbytero, Diacono, & ministro, qui cum timore & tremore clericorum, reliquias fragmentorum corporis Dñici custodire debēt, ne qua putredo in sacrario inueniatur, ne cū negligenter agitur, portioni corporis Dñi grauis inferatur iniuria. Cōmunio em̄ corporis Dñi nostri Iesu Christi si negligenter erogetur, & presbyter minora non curet admonere officia, graui anathemate, & digna humiliationis plaga feriat. Certè tanta in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant.

Qua, & quibus cura mētubat sacra Eucharistia.

Tanta holocausta offerantur, quā sufficiat populo.

2 IDEM Epistola. 3. Hic ergo, hoc est, in præsentī vita positos, oportet nos agnoscere voluntatem Dei, vbi & agendi & sacrificandi est locus: quoniam in alijs locis

sacrificare, & Missas celebrare nō licet, nisi in his in quibus Episcopus proprius iusserit, aut ab Episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet ciuitatē, consecratus fuerit. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec ritè celebranda, docente nos nouo & veteri Testamento. Hæc Apostoli à Dño acceperunt, & nobis tradiderunt. Hæc nos docemus, vobisq; & omnibus absque reprehensione tenere & docere, quibus agendum est, mandamus.

Missa sacrificium in locis tantum consecratis peragendū.

3 IDEM, Lib. 1. Recognitionum. Ad hæc autem, etiam locum statuit (*Moyfes*) in quo solo liceret eis immolare Deo. Hoc autem totum eo prospectu gerebat, vt cum tempus opportunum venisset, & didicissent per Prophetam, quia Deus misericordiam vult, & non sacrificium: viderent eum qui eos doceret locum Dei electū esse sapientiam eius, in quo conueniret offerri hostias Deo. *Et longè pòst*. Ad vltimū autē monui eos, vt priusquam progredieremur ad Gentes, prædicare eis agnitionem Dei Patris, ipsi reconciliarentur Deo suscipientes Filiū eius: aliter em̄ nullo modo eos ostēdi posse saluari, nisi per Sancti Spiritus gratiã, Trinæ inuocationis dilui Baptismate properarēt, & Eucharistiã Christi Dñi sumerent, cui soli, de his quæ docuit, credere deberent, vt sic æternam salutē consequi mererētur: aliter verò, impossibile prorsus esse reconciliari eos Deo, etiam si mille ei aras, & altaria mille succendant.

Nemini saluē costare posse absque perceptione Baptismi, & Eucharistiæ.

4 IDEM, Lib. 6. Constit. Apostolicar. Cap. 23. Christus circumcisionem sustulit, cum eã in se expleisset. Baptismum, sacrificium, sacerdotiū, localem adorationē, alio modo mutauit. Pro quotidiano Baptismo, vnū solum Baptismū instituit, qui in eius mortē perficitur. Pro vna Tribu, de qualibet natione præcepit optimos deligi, nec corporū integritatē spectari, sed religionē ac vitam. Pro sacrificio cruento, rationale & incruentum ac mysticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per symbola corporis & sanguinis sui celebratur.

Legalia nō nulla sustulit Christus, alia commutauit.

Sacrificium incruentum à Christo institutum.

Malach. 1. Pro adoratione locali, ab Ortū Solis vsq; ad Occasum in omni loco imperij sui, nomen suum celebrari statuit. Quare non fustulit à nobis legem, sed vincula.

5 CANON Apostolorum. 3. Si quis Episcopus, aut presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in sacrificio offerat super altare, id est, aut mel, aut lac, aut pro vino ficeram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem Domini faciēs, congruo tempore deponatur.

6 ET CAN. 4. Offerre nõ liceat aliquid ad altare præter nouas spicas, & vuas, & oleum ad luminaria, & thymiana, id est, incensum, tempore quo sancta celebratur oblatio.

7 ANACLETVS Papa martyr, Epist. 1. Deo sacrificātes (scilicet sacerdotes) perfectē, non debēt vexari, sed portari, cōsolari, atque ab omnibus venerari. Ipsi autē quando Domino sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, vt Domino perfectē in sacratis Deo sacrificare locis probentur. Ait nanque auctoritas Legis Diuinæ: Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus.

Episcopus Deo sacrificans, testes, vt præfixum est, secum habeat, & plures quàm alius sacerdos. Sicut enim maioris honoris gradu fruitur, sic maioris testimonij incremento indiget. In solennioribus quippe diebus, aut septem, aut quinque, aut tres diaconos, qui eius oculi dicuntur, & subdiaconos, atque reliquos ministros secum habeat, qui sacris induti vestimentis, in fronte & à tergo, & presbyteri è regione dextra læuaq; cōrito corde & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à maleolis hominibus, & consensum eius præbeant sacrificio.

8 PONTIANVS Papa martyr, Epist. 1. De Sacerdotibus autem Domini, quos vos audiimus contra prauorum hominum infidias adiuuare, eorumque causas portare, scitote vos in eo valde Deo placere, qui sibi eos ad seruiendum adsciuit, & familiares in tantum sibi esse voluit, vt etiā aliorum hostias per eos acceptaret, atque eorū peccata donaret, sibiq; reconciliaret. Ipsi quoque proprio ore corpus Dñi conficiunt, & populis tradunt.

9 SIXTVS Papa Primus, Epistola 2. Cognoscat vestra sapientia, carissimi

fratres, quia in hac sancta Sede Apostolica, à nobis & reliquis Episcopis, cæterisq; Domini sacerdotibus, statutum est vt sacra vasa nõ ab alijs, quàm à sacratis Dominoq; dicatis contrectētur hominibus. Indignum enim valde est vt sacra Domini vasa, quæcunq; sint, humanis vsibus seruiant, aut ab alijs quàm à Domino famulantibus, eique dicatis, tractentur viris, ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus, plagam imponat populo suo, & hi etiam qui non peccauerunt, mala patiantur, aut pereant: quia perit iustus sapiēsimè pro impio.

10 ABDIAS Babyloniorum Episcopus, Apostolicæ Historiæ, Lib. 1. de B. Petro Apostolo. Et Petrus respiciens ad cælum, cum lacrymis orabat super eos, vt Dominus pro sua bonitate suscipere eos dignaretur confugientes ad se. Et postquàm orauit, & præcepit vt die postera maturius conuenirent, sacrificium fecit: tum deinde secundum consuetudinem quieuit. Et lib. 7. de B. Matthæo Apostolo. Cùmque respondissent, Amen: & mysteria Domini celebrata, & Missam suscepisset omnis Ecclesia, retinuit se, vt iuxta altare, vbi corpus ab eo fuerat Christi confectum, illic martyriū Apostolicum exultaret.

11 IRENÆVS Aduersus hæreses, Lib. 4. Cap. 32. 33. 34. & Lib. 5. Cap. 2. Vide sup. Lect. 10. litera. D. auth. 1. 2. 3. & lit. A. auth. 3. & 4.

12 ANTERVS Papa, Epist. 1. Absit, vt quicquam sinistrū de his loquar qui Apostolico gradui succedētes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos nos etiā Christiani sumus, qui clauas Regni cœlorū habentes, ante iudicij diem iudicant.

13 MARTIALIS Epistola ad Burdegalenses, Cap. 3. Vide sup. Lect. 10. lit. D. authorit. 14.

14 IVSTINVS Martyr, in dialogo cū Triphone aduersus Iudæos: & Apologia. 2. pro Christianis. Vide sup. Lect. 10. lit. D. auth. 16. & 15.

15 DIONYSIVS Areopagita, Lib. De Ecclesiastica Hierarchia, Cap. 3. Vide sup. Lect. 10. lit. D. auth. 13.

16 TERTVLL. Lib. de cultu sceminarum, Cap. 11. Quæ autem vobis causa est struētius prodeundi, cū remotæ sitis ab his quæ ad aliud indigent? Nam nec templa circuitis, nec spectacula postulatis, nec festos dies Gentilium nostis. Propter ipsum enim conuentū, & mutuū videre ac videri, omnes

Sacerdotes quanto honore digni.

Sacerdotes corpus Dñi conficiunt.

Sacerdotes sunt honorandi.

Sacerdoti sacrificanti adsint testes.

Dente. 12.

Nihil loquē dum contra sacerdotes qui corpus Christi cōficiunt.

Christus seipsum sacrificiū obtulit, & nobis offerendum instituit. Psal. 39.

Mundi debemus accedere ad sacrificia & preces.

Christus seipsum sacrificiū obtulit, & nobis offerendum instituit. Psal. 39.

Christus seipsum sacrificiū obtulit, & nobis offerendum instituit. Psal. 39.

Christus seipsum sacrificiū obtulit, & nobis offerendum instituit. Psal. 39.

omnes pompæ in publicum proferuntur, aut vt luxuria negotietur, aut gloria insoleat. Vobis autem nulla procedendi causa non tetrica. Aut imbecillis aliquis ex fratribus visitandus, aut sacrificium offertur, aut Dei verbum administratur. Quoduis horum, grauitatis aut sanctitatis negotium, & cui opus non sit habitu extraordinario, & composito, & soluto.

Sacrificij oblatio.

Sacrificium & Missa.

Rom. 13.

Mundi debemus accedere ad sacrificia & preces.

Christus seipsum sacrificiū obtulit, & nobis offerendum instituit. Psal. 39.

17 IGNATIVS In Epist. ad Smyrnenes. Nõ licet sine Episcopo, nec offerre, nec sacrificium immolare, nec Missas celebrare.

18 CLEMENS Alexandrinus, Stromatum, Lib. 4. Iustus appropinquat Dominus, & nihil eum latet ex nostris cogitationibus, & quas facimus disputationibus. Dominum Iesum dico, qui Omnipotenti sua voluntate, corda nostra intuetur: cuius sanguis fuit pro nobis sanctificatus. Et longè post. Nox præcessit, dies appropinquauit, &c. Diem autē allegoricè dicit Filium & lucē: & rursus præcepta, arma lucis metaphoricè. Hac ratione dicūt oportere nos ablutos ad sacrificia & preces ire mundos & splendidos: & hoc quidem fieri symboli signiue gratia, esse scilicet extrinsecus ornatum & emundatum.

19 EVSEBIVS Cæsariensis, de demonstratione Euangelica, Lib. 1. Cap. 10. Itaq; post omnia quali mirabilem quãdam victimam, sacrificiumq; eximium Patri suo operatus pro nostra omnium salute obtulit, eiusq; rei memoriam, vt nos ipsi Deo pro sacrificio offerremus, instituit. Hoc etiam Prophetarum præcipuus David, qui quod futurū erat, Spiritu suo diuino præuiderat, vaticinatus est, vbi ait: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi, & exaudiuit precem meā: & sustulit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis, & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos: & immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro. Quod porrò sit hoc nouum canticum, declarat deinceps, vbi ait: Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi: holocausta & pro peccato non probasti: tūc dixi, Ecce venio: in capite libri scriptum est de me, vt facerē Deus voluntatem tuam: volui. Et adiungit: Annunciaui iustitiam in Ecclesia magna. Sic planè docens pro antiquis sacrificijs & holocaustis, Christi aduentum per assumptionem humani corporis, eiusq; corpus perfectum Deo oblatum esse, ipsumque hoc

Ecclsiæ suæ nunciat cum gaudio tāquàm ingens mysterium, quod Prophetica voce in capite libri propolatum expressumq; sit. Cū ergo huius sacrificij memoriam signis quibusdam in mensa celebrandam, corporisq; item illius salutarisq; sanguinis, vt noui Testamenti institutum habet, acceperimus: rursus à Propheta David instituimur ad dicendū; Parasti in conspectu meo mensam contra eos qui affligunt me: Pingue fecisti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians, quàm præstantissimus. Palam igitur in his mysticam significat vnctionem, & odorem afferentiam, mensæ Christi sacrificia, quibus operantes, incruentas & rationales, eique iuaues victimas in tota vita supremo Deo offerre, per eminentissimum omnium ipsius Pōtificem edocti sumus. Hoc ipsum magnus quoque Propheta Isaias mirabiliter diuino Spiritu indicāte prouidit, & antequā fieret, prædicauit. Dicit igitur sic: Domine Deus meus, glorificabo te, lauabo nomen tuum, quoniam fecisti res mirabiles. Et quænam hæ sint res mirabiles, planè deinceps ostendit, dicens: Faciet Dominus Sabaoth conuiuium omnibus Gentibus, bibent lætitiā, bibent vinum, vngentur vnguento, trade hæc omnia Gentibus: consilium enim hoc in omnes Gentes. Huiusmodi sanè erant Isaiæ mirabilia, quæ bonæ cuiusdam fragrantia, vnguentiq; vnctionem, non Israēl, sed omnibus Gētibus promittebant. Ex quo non immeritò propter vnguētū vnctionem, Christianorum appellationem consecutæ sunt. Sed vini quoque lætitiā Gētibus vaticinatur in eo: noui Testamenti, quod à Christo conditū est, mysterium subobscurè significans, quod sanè apud omnes Gentes in præsentī tempore perspicuè celebratur. Et paulò antè, cū de Gentilibus, & Iudæis ad Christū conuersis ageret: Meritò sanè (inquit) quando illius memoriam, corporisq; eiusdem & sanguinis recordationē quotidie celebrant, & ad lōgè præstātius & sacrificiū & munus assumpti sunt, quàm illud antiquius fuerit.

20 IDEM Lib. 5. Cap. 3. Et sanè oraculi exitus admirabilis ei qui contempletur, quemadmodum Saluator noster Iesus qui est Christus Dei, ipseus Melchisedech ritu ea quæ ad sacerdotiū in hominibus gerendum spectant, per suos ministros perficiat. Nam quemadmodum ille qui sacerdos Gentium erat, nusquam videtur sacrificijs corporalibus functus, sed vino solo & pane,

xx 4 dum

Ecclsiæ suæ nunciat cum gaudio tāquàm ingens mysterium, quod Prophetica voce in capite libri propolatum expressumq; sit. Cū ergo huius sacrificij memoriam signis quibusdam in mensa celebrandam, corporisq; item illius salutarisq; sanguinis, vt noui Testamenti institutum habet, acceperimus: rursus à Propheta David instituimur ad dicendū; Parasti in conspectu meo mensam contra eos qui affligunt me: Pingue fecisti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians, quàm præstantissimus. Palam igitur in his mysticam significat vnctionem, & odorem afferentiam, mensæ Christi sacrificia, quibus operantes, incruentas & rationales, eique iuaues victimas in tota vita supremo Deo offerre, per eminentissimum omnium ipsius Pōtificem edocti sumus. Hoc ipsum magnus quoque Propheta Isaias mirabiliter diuino Spiritu indicāte prouidit, & antequā fieret, prædicauit. Dicit igitur sic: Domine Deus meus, glorificabo te, lauabo nomen tuum, quoniam fecisti res mirabiles. Et quænam hæ sint res mirabiles, planè deinceps ostendit, dicens: Faciet Dominus Sabaoth conuiuium omnibus Gentibus, bibent lætitiā, bibent vinum, vngentur vnguento, trade hæc omnia Gentibus: consilium enim hoc in omnes Gentes. Huiusmodi sanè erant Isaiæ mirabilia, quæ bonæ cuiusdam fragrantia, vnguentiq; vnctionem, non Israēl, sed omnibus Gētibus promittebant. Ex quo non immeritò propter vnguētū vnctionem, Christianorum appellationem consecutæ sunt. Sed vini quoque lætitiā Gētibus vaticinatur in eo: noui Testamenti, quod à Christo conditū est, mysterium subobscurè significans, quod sanè apud omnes Gentes in præsentī tempore perspicuè celebratur. Et paulò antè, cū de Gentilibus, & Iudæis ad Christū conuersis ageret: Meritò sanè (inquit) quando illius memoriam, corporisq; eiusdem & sanguinis recordationē quotidie celebrant, & ad lōgè præstātius & sacrificiū & munus assumpti sunt, quàm illud antiquius fuerit.

20 IDEM Lib. 5. Cap. 3. Et sanè oraculi exitus admirabilis ei qui contempletur, quemadmodum Saluator noster Iesus qui est Christus Dei, ipseus Melchisedech ritu ea quæ ad sacerdotiū in hominibus gerendum spectant, per suos ministros perficiat. Nam quemadmodum ille qui sacerdos Gentium erat, nusquam videtur sacrificijs corporalibus functus, sed vino solo & pane,

xx 4 dum

xx 4 dum

xx 4 dum

xx 4 dum

xx 4 dum

Psal. 22.

In sacrificio offertur inueniatur & rationalis victima.

Isai. 25.

Sacrificium Missæ præstantius omnibus sacrificijs.

Sacerdotes celebras mysterium corporis et sanguinis Christi.

dum ipsi Abraham benedicit: ita sane primus ipse Saluator ac Dñs noster, deinde qui ab ipso profecti sunt sacerdotes, in omnibus Gentibus spirituale, secundum Ecclesiasticas sanctiones, sacerdotij munus obeutes, vino ac pane, & corporis illius & salutaris sanguinis mysteria repræsentat. Que sane mysteria Melchisedech tãtò antè, Spiritu diuino cognouerat, & rerum futurarum imaginibus vltus fuerat. Sicut etiam Moyfi scriptura testificatur, vbi ait: Et Melchisedech Rex Salem protulit panes & vinum: erat autè sacerdos Dei Altissimi, & benedixit Abraham.

Gen. 14.

Ad orationem accedere quisque potest: ad communionem vero non nisi corpore & anima purus.

Matth. 9.

21 DIONYSIVS Alexandrinus; Epist. 1. ad Basilidem. (Habetur tomo. 1. Bibliothec. SS. Patrum, De mulieribus quæ sunt in abscessu, an eas sic affectas oporteat domum Dei ingredi, supercaneum vel interrogare exillimo. Neque enim eas existimo, si sint piæ & fideles, sic affectas, auras vel ad sanctam mensam accedere, vel corpus & sanguinem Domini attingere. Neque enim quæ duodecim annorum fluxum habebat, ipsum ad medicinam tetigit, sed solum eius simbriam. Orare enim quomodo-cumque; se habeat aliquis, & vtrunque sit affectus Dñi meminisse, & auxilium implorare, non est reprehendendum: Ad sancta autem sanctorum, qui anima & corpore purus non est, accedere prohibebitur.

Sacerdotes negotijs secularibus non alligentur, & ab altari et sacrificijs non recedant.

Non offerantur sacrificia pro eo qui clericum autorem reliquit in testamentis.

22 CYPRIANVS, Lib. 1. Epist. 9. Quæ nunc ratio & forma in clero tenetur, vt qui in Ecclesia Domini ad ordinationem clericalem promouentur, nullo modo ab administratione diuina auocentur, ne molestijs & negotijs secularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificijs recedant, & die ac nocte celestibus rebus & spiritualibus seruiat. Quod Episcopi antecessores nostri religiosè considerantes, & salubriter prouidentes, censuerunt ne quis frater excedens, ad tutelam vel curam clericum nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur.

23 IDEM Lib. 2. Epist. 3. Vide supra, Lect. 10. lit. D. auth. 22.

24 IDEM Sermo. 5. De Lapfis. Vide sup. Lect. 10. lit. D. auth. 23.

25 IDEM Serm. De Coena Dñi. Vide sup. Lect. 10. lit. A. auth. 2.

26 METHO. mart. in Symposio decem

virginum. Vide sup. Lect. 10. lit. D. auth. 25. 27 GREGOR. Nazianzen. In Oratione funebri patris sui. Que est. 19. post med. Mysterij tempus aderat, & veneranda statio, atque ordo, ad ea quæ celebrabantur, quietem & silentium tenens, cum ille ab eo qui mortuos ad vitam reuocat, & a nocte Sacrosancta excitatur. Primò paulum semouet, deinde firmius: mox exigua admodum, & obscura voce famulum quendam ex ijs, qui ei assistebat, nominatim accitum præsto esse, ac vestem porrigere, manumque subijcere iubet. Qui cum non sine stupore adesset, promptèque obsequeretur, ipse manu tanquam baculo ductus, Mosem illum in monte orantem imitatur, fractisque ac debilitatis manibus ad orationem compositis, alacri animo cum populo, vel ante populum, mysteria peragit, paucis quidem, & quibus poterat verbis, mente autem, vt mihi videtur, perquam integra, (rem miram) sine sacrario in sacrario, sine altari sacrificus, sacerdos à mysterijs procul remotus. Atque hæc quoque illi à Spiritu sancto aderant, ipsi quidem cognita, præsentibus autem haudquaquam perspecta. Postea cum Eucharistia verba, ita vt consuetudo fert, effatus esset, ac populum benedixisset, in lectulum rursus se conijcit. Cumque paulum quiddam cibi admisisset, ac somni particeps factus fuisset, spiritum reuocat: auctaque paulatim sanitate, cum nouus ille festi dies (ita enim eum appellamus quod post Resurrectionem Dñicam primum eum habeamus) iam adesset, in templum se confert, ac cum omni Ecclesie agmine salutis Encænia celebrat, atque in grati animi significationem sacrificium offert. Et nonnullis interiectis. Cum nunquam non dolore premeretur, & quidem persæpe singulis diebus, atque interdum etiam horis, ex sola Liturgia robur concipiebat, ac morbus tanquam ex edicto & imperio fugatus, se subducebat.

Exod. 17.

Pater Gregorij Missam celebrat, sine altari sacrificus.

Ex Missæ celebratione voboratur agrotus.

28 IDEM in Oratione funebri in laudem Basilij. Que est. 20. post med. Alij ab Ecclesijs extrudebantur, qui scilicet fidem orthodoxam ac nostram profitebantur: alij introducebantur, nempe qui pestiferam & exitialem Imperatoris doctrinam tenebant, qui impietatis chirographa exigebant, qui his adhuc grauiora scribebant, marinæ presbyterorum exustiones, impij belli duces, non Persas superantes, non Scythas in potestatem redigentes, non aliam quandam barbaram gentem repurgantes, verum Ecclesijs bellum

Incruenta sacrificia.

bellum inferentes, in altaribus saltitantes, & incruenta sacrificia, hominum & victimarum sanguine contaminantes, ac virginum pudorem probro afficientes.

29 MARTIALIS Episcopus & martyr, Epist. ad Burdegalenses, Cap. 3. Vt sup. Lect. 10. lit. D. auth. 14.

Satyrius frater D. Ambrosij collo appensa Eucharistia euadit naufragium.

30 AMBROS. tom. 2. in Oratione funebri de excessu fratris sui Satyri. Quid igitur obseruantiam eius erga Dei cultum prædicem? Qui priusquam perfectioribus esset initiatus mysterijs, in naufragio constitutus, cum ea qua veheretur nauis, scopuloso illisa vado, & vrgentibus hinc atque inde fluctibus solueretur, non mortem metuens, sed ne vacuus mysterij exiret è vita, quos initiatos esse cognouerat, ab his diuinum illud fidelium Sacramentum poposcit: non vt curiosos oculos infereret arcanis, sed vt fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit in collo, atque ita se deiecit in mare, non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quæsierat. Itaque his se tectum atque munitum satis credens, alia auxilia non desiderauit. Simul fortitudinem eius spectare licet, qui fatisciente remigio, non quasi naufragus tabulam sumpserit, sed quasi fortis ex seipso admiculum suæ virtutis assumpserit. Nec deseruit spes, nec sefellit opinio. Denique primus seruatus ex vndis, & in portum terrenæ stationis euectus, præsulem suum, cui se crediderat, recognouit: statimque vbi etiã cæteros seruulos suos vel ipse liberauit, vel liberatos comperit, negligens facultatum, nec amissa deliderans, Dei Ecclesiam requisivit, vt ager et gratias liberatus, & mysteria æterna cognosceret, pronuncians nullum referendæ gratiæ maius esse officium. Et mox. Referebat igitur gratiam, deferebat fidem. Nam qui tantum mysterij celestis inuoluti in orario præsidium fuisset expertus, quantum arbitrabatur si ore sumeret, & toto pectoris hauriret arcano? Quam maius putabat fufum in viscera, quod tantum sibi tectum orario profuisset?

Si tantum prodest Eucharistia in orario ligata, quantum prodest sumpta?

Sacrificium offerre non audeat Ambrosius pro Theodosio.

31 IDEM Lib. 5. Epist. 28. Ad Theodosium Imperatorem. Ego causam in te contumaciæ nullam habeo, sed habeo timoris: offerre non audeo sacrificium, si voveris assistere. An quod in vnus innocentis sanguine non licet, in multorum licet? Non puto. Postremò scribo manu mea

quod solus legas. Ita me Dominus ab omnibus tribulationibus liberet, quia non ab homine, neque per hominem, sed apertè mihi interdictum aduertit. Cum enim essem sollicitus, ipsa nocte qua proficisci parabam, venisse quidem visus es ad Ecclesiam, sed mihi sacrificium offerre non licuit.

32 IDEM tom. 4. Lib. De ijs qui mysterijs initiantur. Cap. 8. Vide sup. Lect. 11. litera. A. auth. 1.

33 IDEM, De Sacramentis, Lib. 4. Cap. 3. Vt ibidem, authoric. 2.

34 IDEM in Hexæmeron, Lib. 6. Cap. 9. Manus est quæ præclaris enitet factis, quæ conciliatrix diuinæ gratiæ sacris infertur altaribus, per quam offerimus & sumimus Sacramenta cœlestia.

Manu sacerdotis offeruntur & sumuntur Sacramenta cœlestia.

35 IDEM tom. 5. in Epist. ad Hebræ. Cap. 5. Melchisedech secundum legalia mandata non fuit sacerdos, sed secundum cuiusdam singularis sacerdotij dignitatem, panem offerens Deo & vinum, non brutorum animalium sanguinem. In cuius ordine sacerdotij Christus factus est sacerdos, non temporalis, sed æternus, ad quem dictum est: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Omnes enim sub

Psal. 109.

Quomodo Christus sit sacerdos secundum ordinem Melchisedech.

Legem erant sacerdotes, iste solus secundum ordinem Melchisedech, ex eo quod natus est de vtero virginali ante Luciferum, non secundum id quod natus est ex Patre Deus apud Patrem, coæternus gignenti, & consubstantialis: sed sacerdos propter carnem quam assumpsit, aut propter victimam quam pro nobis offerebat, à nobis susceptam, id est, carnem & sanguinem. De qua victima ipse in

Ioan. 6.

In Christi carne et sanguine nihil cruentum aut corruptibile concipimus. 1. Cor. 11.

Euangelio ait: Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed in ista carne & sanguine, nihil cruentum, nihil corruptibile mens humana concipiat: ne, sicut dicit Apostolus, qui corpus Domini indignè manducat, iudicium sibi manducet: sed viuificatricem substantiam atque salutare in pane & vino, per quæ, si dignè sumatur, nobis est peccatorum remissio, & regni Dei possessio collata. Huius ordinem sacrificij per mysticam similitudinem Melchisedech iustissimus Rex instituit, quando Domino panis & vini fructus obtulit. Constat enim pecudum victimas perisse, quæ fuerunt ordinis Aaron, non Melchisedech: sed hoc manere potius institutum, quod toto orbe in Sacramentorum erogatione celebratur.

36 CHRYSTO T. tom.1.in Psal. 95. Ecclesia, quæ ubiq; Christum in se circumfert, innumerosq; martyres immolauit, ob charitatem quam gerit erga virum, à nullo prohibetur loco: sed in omni loco sunt altaria, in omni loco doctrina. Hæc prædicat Deus per Prophetam: nam & Ecclesiasticam exprimens sinceritatem, & alterius populi ingratitude traducens, ad illos loquitur: Non est mea voluntas in vobis, dicit Dominus Omnipotēs, nec accipiam hostias de manib⁹ vestris, quoniã ab Exortu Solis vsque ad Occasum, nomen meum glorificatum est inter Gentes, & in omni loco sacrificiũ offertur nomini meo, & sacrificium purum. Vide quã luculenter, quãq; dilucidè mysticam interpretatus est mensam, quæ est incrueta hostia. Thymiana verò purum, appellat sacras preces quæ post hostiam offeruntur.

37 ET in Psalm. 140. *Versu, Pone Domine custodiam ori meo.* De lingua differens, sic ait. Cogita apud te hoc esse membrum per quod cum Deo colloquimur. Hoc est membrum per quod in primis reuerendum summa veneratione dignum, sacrificium suscipimus.

38 IDEM tom.3. Sermone de Eucharistia, in Encænijs. Hæc ego dixerim ad eos qui sanctorum communionem & congregationem relinquunt, & sub horam terribilis mysticæ mensæ in vaniloquætiæ conuenticulis occupati sunt. Quid facis homo? Nō promissisti sacerdoti, qui dixit: Sursum mentem & corda; & dixisti: Habemus ad Dominum? Non reuerēris & erubescis? Papæ, in eâ mysterijs instructa est, & Agnus Dei pro te immolatur, sacerdos pro te angitur, ignis spiritualis ex sacra mensa refluat, Seraphim adstant sex alis faciem tegentia, omnes incorporeæ virtutes pro te cum sacerdote intercedūt, ignis spiritualis è coelo descendit, sanguis in cratère in tuã purificationem ex immaculato latere haustus est, & non erubescis, reuerēris, & confunderis, neque Deum tibi propitiũ facis?

39 IDEM in Acta Apostolorũ, Hom. 21. Non frustra oblationes pro defunctis fiunt, non frustra preces, non frustra elemosynæ. Hæc omnia Spiritus disposuit, volens vt nos mutuum iuueamus. Vide enim vtilitatem: accipiet ille per te, & tu per illum, contemptis opibus inductus ad faciendum aliquid generosum: & tu illi salutis, ipse verò tibi elemosynæ factus est

author. Ne dubita quia erit aliquis fructus suavis. Nō simpliciter minister clamat, Pro his qui defuncti sunt in Christo, & pro his qui illorum memoriam faciunt. Non Diaconus est qui talem illam vocē emittit, sed Spiritus: nō sanctus inquã, sed donũ. Quid dicis? In manib⁹ est hostia, & omnia propofita sunt bene ordinata, adsunt Angeli, adsunt Archægeli, adest Filius Dei, cum tãto horrore aditãt omnes, adstant illi clamãtes omnibus silētibus, & putas simpliciter hæc fieri? Igitur & alia simpliciter, & quæ pro Ecclesia, & quæ pro sacerdotibus offeruntur, & quæ pro plenitudine ac vbertate? Absit: sed omnia cum fide fiunt. Quid putas pro martyribus offerri, quòd vocantur in illa hora? Licet martyres sint, etiam pro martyribus magnus honor nominari Domino præsentem, dum mors illa perficitur, & horrendum sacrificium & ineffabilia Sacramenta.

40 IDEM tomo.4. in Epist. ad Hebr. Homil. 17. Quid opus erat medicamentis, non existentibus vulneribus? Propter hoc imperauit (inquit) semper offerri propter infirmitatem, vt & memoria peccatorum fieret. Quid ergo nos? Non ne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem, sed ad recordationem faciētis mortis eius. Et vna est hæc hostia, non multæ. Quomodò vna est, & non multæ? Quia semel oblata est, oblata est in Sancta sanctorum: hoc autem sacrificium exemplar est illius, id ipsum semper offerimus. Nec nũc quidẽ alium Agnũ, crastina alium, sed semper eundẽ ipsum. Proinde vnũ est hoc sacrificiũ, hac ratione. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquam, sed vnus vbique est Christus, & hĩc plenus existēs, & illic plenus, vnum corpus. Sicut enim qui vbique offertur, vnum corpus est, & nō multa corpora: ita etiam & vnum sacrificium. Pontifex autẽ noster ille est, qui hostiam mundantem nos obtulit: ipsam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem, consumi non potest. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum est. Hoc enim facite (inquit) in meam commemorationem. Non aliud sacrificium, sicut Pontifex, sed id ipsum semper facimus: magis autem recordationem sacrificij operamur.

41 IDEM tom.5. de Sacerdotio, Lib. 3. Dum conspicias Dominum immolatum, sacerdotem sacrificio incubentẽ ac preces

In Missa adstant Angeli, Archægeli, & Dei Filius.

Horrendum sacrificium, & ineffabile Sacramentum.

Idem sacrificium quod Christus obtulit, offerimus quotidiè.

Luc. 22.

Malac. 1.

Incruenta hostia.

Per linguã reuerendum sacrificium suscipimus.

Missæ sacrificio quo pacto adstant.

Sursum corda.

Agnus Dei immolatur in Missa.

Nō frustra oblationes fiunt pro defunctis.

sacrificium fundentem, tũm verò turbam circumfusam pretioso illo sanguine intingi, & rubefieri, etiam ne te inter mortales versari, atque in terra consistere cēses? An non potius è vestigio in coelos transferreris? An nō carnis cogitationem omnem abijciens, nudo animo, mente pura, circumspicis quæ in coelo sunt? Et mox. Adest enim sacerdos non ignē gestans, sed Spiritum sanctum. Is preces diurnas fundit, non quòd flamma cœlitus dilapsa, sacra apposita absumat, sed vt gratia in sacrificium influens, per illud ipsum omnium animos inflāmet, & puriores reddat argento igni excocto purgatoq; Et vide sup. Lect. 12. lit. C. auth. 11.

42 IDEM in Liturgia, in initio. Domine Deus noster, emitte manũ tuam de sancto habitaculo tuo, & corrobora me ad propositum ministerium tuũ, vt citra cōdemnationem assistã metuendo altari, & immaculatum sacrificium peragam, & nunc, & semper, & in secula seculorum, amen. Et paulo post. Fac nos dignos, vt offeramus tibi deprecationes, & supplicationes, & sacrificia immaculata pro populo tuo. Et rursus. Ministrare tibi, magnum ac formidãdũ etiã supercœlestibus virtutibus. Attamẽ propter ineffabilem & immensam tuam humanitatem, intrepidè & irreuocabiliter factus es homo, & Summus Pontifex noster. Sacrificiorum ritum instituisti, ac solẽnis huius & immaculati sacrificij celebrationem nobis tradidisti tãquã Dominus omniũ. Respice ad me peccatorem, &c. Vt assistã sanctæ tuæ huic mensæ, consecrem sanctũ & immaculatũ tuum corpus, & pretiosum sanguinẽ. Ad te enim accedo inflexa meæ ceruicæ, & precor te, &c. Tu enim es qui offers & offeris, & accipiens, & dans, Christus Deus noster. Et post pauca. Dñe Deus Omnipotens, solus Sãctus, qui suscipis hostiam laudis ab his qui te inuocant in toto corde: suscipe preces nostras & offer sancto altari tuo, & fac nos dignos offerre tibi dona & sacrificiũ spirituale pro nostris peccatis, atque ignorantijs populi: & præsta vt inueniamus gratiam in cōspectu tuo, vt fiat acceptabile sacrificium nostrum, & inhabitet Spiritus gratiæ tuæ bonus super nos, & super hæc apposita Sacramẽta, & super omnem populum.

43 BASILIVS Magnus, Lib. De Spiritu sancto. Cap. 27. Inuocationis verba cũ ostēditur panis Eucharistiæ, & poculũ benedictionis, quis Sanctorum in scripto

Orat sacerdos vt gratia in sacrificio influat.

Immaculatum sacrificium.

Ritum sacrificij Christi instituit.

Sacrificium spirituale pro peccatis.

Ostenditur Eucharistia.

nobis reliquit? Nec enim his contenti sumus, quæ cōmemorat Apostolus, aut Euangelium, verũ alia quoq; & antè & post dicimus tanquã multũ habentia momentũ ad mysteriũ, quæ ex traditione citra scriptum accepimus.

44 IDEM in Liturgia sua. Da Domine & pro omnibus nostris peccatis, & populi tui ignorantia, acceptabile & susceptibile fieri sacrificium nostrum in cōspectu tuo. Et iterum. Suscipe nos appropinquantes sancto altari tuo, secundũ multitudinem misericordiæ tuæ, vt simus digni offerre tibi rationale illud, & absque sanguine sacrificiũ, pro nostris peccatis & populi ignorantia.

45 HIERONYM. tom.1. Epist. 1. ad Heliodorum. Vide sup. Lect. 10. lit. A. authorit. 11.

46 IDEM tom.2. Aduersũs Vigilantium. Malè facit ergò Romanus Episcopus, qui super mortuorum hominum Petri & Pauli, secundũ nos ossa veneranda, secundũ te vilem puluisculum, offert Domino sacrificia, & tumulos eorum Christi arbitratur altaria?

47 IDEM, tomo.1. Epistola. 17. ad Marcellam, sub nomine Paulæ & Eustochij. Recurre ad Genesim, & Melchisedech Regem Salem, huius principem inuenies ciuitatis, qui iam tunc in typo Christi, panem & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Saluatoris sanguine & corpore dedicauit.

48 IDEM tom.2. In dialogo Orthodoxi & Luciferiani. Sacerdos quippe pro laico offert oblationẽ suam, imponit manũ subiecto, reditum sancti Spiritus inuocat: atque ita eum qui traditus fuerat Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret, indicta in populum oratione, altario reconciliat.

49 IDEM tom.3. Epist. 150. ad Hediabiam. q.2. Nec Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus Iesus, ipse conuiuia & conuiuium, ipse comedens & qui comeditur: illius bibimus sanguinem, & sine ipso potare non possumus. Et quotidie in sacrificijs eius de genimine vitis veræ, & vineæ Sorec, quæ interpretatur electa, rubentia musta calcamus.

50 IDEM tom.3. Epistola. 126. ad Euagriũ. Omnes penè Sancti & Patriarchæ & Prophetæ, in aliqua re figuram expreserunt Saluatoris: sic & Melchisedech, eò quòd

Rit⁹ Missæ.

Acceptabile et inuocabile & rationabile sacrificium.

Offerunt Domino sacrificia.

Melchisedech figura Christi.

Sacerdos offert pro laico.

Christus est uina et conuiuium.

Quotidie sacrificiũ offerret sanguinis Christi.

Patriarchæ & Prophetæ, figura fuerunt Saluatoris.

quod Chananæus fuerit, & non de genere Iudæorum, in typum præcessisse sacerdotis Filij Dei, de quo dicitur in. 109. Psalm. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Ordinem autem eius multis modis interpretatur: quod solus & Rex fuerit & sacerdos, & ante sacerdotiū functus sacerdotio, ut nō Gētes ex Iudæis, sed Iudæi à Gētibus sacerdotium acceperint: neq; vnctus oleo sacerdotali, ut Moyfi præcepta constituunt, sed oleo exultationis, & fidei puritate: nec carnis & sanguinis victimas immolauerit, & brutorum animalium sanguinē dextra susceperit, sed pane & vino simplici puroq; sacrificio, Christi dedicauerit Sacramentū, & multa alia quæ epistolæ breuitas non recipit.

Psal. 109. Melchisedech figura Christi.

Purum sacrificiū panis & vini.

Christus hostia & sacerdos.

Matth. 26. Luc. 17. Sacramēta corporis & sanguinis Christi cognosci nō possunt.

Offerre sacrificiū semper Deo. Psal. 109.

Christus cur sacerdos secundum ordinem Melchisedech.

Ioan. 6.

Moyfi. Vt sup. Lect. 10. lit. B. auth. 3. & 4. 55 EPIPHANIVS Hæresi. 55. Melchisedechianorum. Quandoquidem ex ipso ex circuncisione futurum erat sacerdotiū, ut omnis altitudo quæ se effert contra cognitionem Dei, per cognitionē Dei destrueretur, ad hoc ut ne se iactans circuncisio de sacerdotio, contradicere possit sacerdotio sanctæ Ecclesiæ: Abrahā enim obtulit ipsi Melchisedech decimā: qui verò ab Abraham descēderūt, ipsi Leui offerūt & Aarō: Post tempus autem cum rursus esset sacerdotium ex circuncisione per Aaron & filios ipsius, cōsequēter Scriptura dicit per Dauidē, post generationes duodecim à generatione Leui, septimam verò à successione Aaron: natura visum est, ut in veteri sacerdotio sacerdotalis dignitas ne cōstitueretur, verum ad id quod ante Leui & ante Aaron fuit, secundum ordinem Melchisedech sacerdotium transferatur: quod sanē nūc in Ecclesia viget, à Christo & hucusq;, dum non amplius semen secundum successionem eligitur, sed forma iuxta virtutem quæritur. Primum enim sacerdotiū in præputio per Abel perficitur, sed & deinceps per Noe. Tertium verò per Melchisedech. Et post pauca. Quando Abraham fuit annorum octoginta octo, aut nonaginta plus minus, tūc Melchisedech ipsi obuiā venit, & proposuit ipsi panes & vinum, mysteriorū ænigmata præfigurans & exemplaria: cum Dominus noster dicat: Ego sum panis viuens: & exemplar sanguinis ipsius, qui ex latere ipsius cōpuncto, fluxit ad purgationem iniquitatorum, & respirationem ac salutem animarum nostrarum.

Sacerdotiū Melchisedech.

Ioan. 6.

Defunctorū nomina non sine fructu proferuntur in Missa.

56 IDEM Hæresi. 75. cōtra Aërium. De eo verò quod proferantur nomina vita defunctorum, quid hoc magis fuerit vtile? Quid cōmodius & magis admiratione dignum? Quod credūt præsentis, quod hi qui decesserunt, viuunt, & non sunt nulli, sed sunt & viuunt apud Dñm. Et ut pientissimam prædicationem recenseam, quod spes est orātib; pro fratrib; velut qui in peregrinatione sint. Profunt autem & preces pro ipsis fientes, etiam si totam culpam nō abscindant. Verum enim uero, eo quod nos sæpe, dum in mundo sumus, fallimur & erramus, tūm inuiti, tūm voluntariē, quo id quod perfectius est, significetur, & pro iustis, & pro peccatoribus memoriam facimus: pro peccatoribus quidem misericordiam Dei implorantes: pro iustis verò & Patri-

Patrib; & Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Euangelistis, martyrib; ac confessoribus, Episcopisq; & anachoretis, & pro vniuerso ordine, ut Dominum Iesum Christum ab hominum ordine separemus, per honorem quem ipsi exhibemus: & ut adorationem ipsi præstemus, illud mente volentes quod Dominus non est alicui homini adæquatus, etiam si millies & vltra, in iustitia degat vnusquisque homo. Et mox. Deinde verò rursus ad propositi argumenti consequentiam deueniam, quod Ecclesia necessariò hoc perficit traditione à patrib; accepta. Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? Velut Salomon dicit: Audi fili sermones patris tui, & ne repudies statuta matris tuæ. Ostēdēs per hoc, quod & in scriptis, & sine scripto, docuit pater, hoc est, Deus, & vnigenitus, & Spiritus sanctus. Mater autem nostra Ecclesia, habet statuta in se posita, quæ dissolui non possunt. Cum itaq; ordinata sint in Ecclesia statuta, & benē se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est rursus etiam hic seductor.

Proverb. 1. Multa Deo docuit etiā sine scripto.

D. Hierony. recusat exercere sacrificia.

57 IDEM in Epistola ad Ioannē Episcopum Hierosolymitanum. Cum vidissem quia multitudo Sanctorum fratrum in monasterio confisteret, & sancti presbyteri, Hieronymus & Vincentius, propter verecundiam & humilitatem, nollent debita nomini suo exercere sacrificia, & laborare in hac parte ministerij, quæ Christianorum præcipua salus est, inuenire autem & comprehendere seruum Dei non posses, qui te, eo quod graue onus sacerdotij nollet suscipere, sæpe fugiebat, sed nec alius quis Episcoporum faciliē eum reperiret. Vnde & satis miratus sum quomodo dispensatione Dei ad nos venerit cum diaconis monasterij & cæteris fratrib; ut mihi satisfaceret: quia nescio quid aduersum eos habebam tristitiæ. Cum igitur celebraretur collecta in Ecclesia villæ, quæ est iuxta monasterium nostrum, ignorantem eum, & nullam penitus habentē suspicionem, per multos diaconos apprehendi iussimus, & teneri os eius, ne fortē, liberari se cupiens, adiuraret nos per nomen Christi. Et primū diaconum ordinauimus, proponentes ei timorem Dei, & compellētes ut ministraret: valde quippe obnitebatur, indignum se esse contentans. Vix ergo compulimus eū, & persuadere potuimus testimonijs Scripturarum,

& propositione mandatorum Dei. Et cum ministraret in sanctis sacrificijs, rursus eū ingenti difficultate, tento ore eius, ordinauimus presbyterū, & ipsdem verbis quibus antea suaseramus, impulimus ut sederet in ordine presbyterij.

Hæretici sunt qui negant carnē Christi esse in Eucharistia.

58 THEODORETUS Cyrensis Episcopus, Dialogo. 3. ex sancti Ignatii Epistola. Eucharistias & oblationes non admittunt, (Hæretici) quod non confiteantur Eucharistiam esse carnē Seruatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit.

Exanguis immolatio pro defunctis.

59 ATHANAS. Lib. variarū. qq. ad Antiochū Principem. quæst. 34. Num sentiūt aliqua beneficia etiā peccatorū animæ, cum super illis fiunt cōuētus, & per actiones bonorum operū & oblationū? *Responsio.* Si non aliquo beneficio participarent ex illo, non utiq; in cura & exequijs, fieret cōmemoratio. At sicut vitis florescit extrā in agro, & odorē eius sentit in vase vinum reclusum, sicq; conflorescit etiā ipsum: ita intelligimus peccatorum animas participare aliqua beneficia ab exanguis immolatione & gratificatione pro ipsis facta, sicut solus ordinat & præcipit, qui viuorum & mortuorum potestatem gerit, Deus noster.

Exanguis sacrificium Christi.

60 ET Quæstione. 38. Sicut omnes qui per sanguinem irrationalium animalium putantes Deo immolationem esse offerendam, Christi exanguis sacrificium corrumpunt, & abominabile faciūt: ita omnes qui carnem circuncidunt, spiritalem circuncisionem, scilicet, sanctū Baptisma, vilipendunt & euertunt.

Hymni & Psalmi dicuntur ad altare ante & post oblationem.

61 AVGVST. tomo. 1. retractationum, Lib. 2. Cap. 11. Hilarius quidam vir tribunicius laicus Catholicus, nescio vnde aduersus Dei ministros, ut fieri assollet, irritatus, morem qui tūc esse apud Carthaginē cōperat, ut Hymni ad altare dicerentur de Psalmorū libro, siue ante oblationem, siue cum distribueretur populo quod fuisset oblatū, maledica reprehensione vbi-cunq; poterat, lacerabat, asserens fieri non oportere. Huic respōdi iubētibus fratrib;, & vocabatur liber ipse, Contra Hilarium.

Pro sancta Monica de sancta oblatione est Deo sacrificium.

62 IDEM Lib. 9. Confessionum, Cap. 12. Nam neq; in eis precibus quas tibi fudimus, cum offerretur pro ea sacrificium pretij nostri, iam iuxta sepulcrum posito cadauere, priusquam deponeretur, sicut

illic fieri solet, nec in eis precibus ego fleui, &c.

63 IDEM tom.2. Epist.23. ad Bonifacium. Vide supra, Lectione. 11. litera. G. authorit. 12.

64 ET Epist. 57. ad Dardanum. Vt ibidem, auth. 14.

65 ET Epist. 59. ad Paulinum. Vide ibidem, auth. 15.

66 ET Epist. 95. ad Innocentium Papam. Inde Melchisedech prolato Sacramento mensæ Dominicæ, nouit æternum eius sacerdotium figurare.

67 ET Epist. 86. ad Casulanum. Neque enim Dominicus dies sine sacrificio, quod Deo charum est, peragitur, quia non ieiunatur. Et post pauca. Nam dies Resurrectionis Domini, prima Sabbathi à Matthæo, à cæteris autem tribus vna Sabbathi dicitur: quem constat eum esse, qui Dominicus postea appellatus est. Aut post peractum diæ Sabbathi, noctis initio fuerant congregati, quæ utiq; nox iam ad diem Dominicum, hoc est, ad vnam Sabbathi pertinebat: & ita eadem nocte fracturus panem sicut frangitur in Sacramento corporis Christi, produxit sermonem vsque ad medium noctis, vt post Sacramenta celebrata, rursus vsque ad diluculum alloquens congregatos, quoniam multum festinabat, luculente proficisceretur Dominico die.

68 ET Epist. 120. ad Honoratum, Cap. 27. Neque enim frustra ita distincti sunt, vt de pauperibus supra diceretur: Edent pauperes & saturabuntur: hic verò, Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ. Et ipsi quippe adducti sunt ad mensam Christi, & accipiunt de corpore & sanguine eius: sed adorant tantum, non etiam saturantur, quia non imitantur. Et statim. Sed quia ergo Deus excitauit eum à mortuis & donauit ei nomē quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum: fama celsitudinis eius, & gloria nominis eius in Ecclesia vsquequaque diffusa, permoti & ipsi veniunt ad mensam, manducant & adorant, non tamen saturantur, quia non esuriunt & sitiunt iustitiam.

69 IDEM tom.3. De Trinitate. Lib. 3. Cap. 10. Vide sup. Lectio. 10. litera. B. authorit. 11.

70 IDEM Lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, Cap. 75. In Eucharistia non debet

pura aqua offerri, vt quidam sobrietatis falluntur imagine, sed vinum cum aqua mixtum: quia & vinum fuit in redemptionis nostræ mysterio cum dixit: Non bibam amodo de hoc genimine vitis. Et aqua mixtum, non quod post Cœnam dabatur, sed quod de latere eius læcea perfosso, aqua cum sanguine egressa, vinum de vera eius carnis vite cum aqua expressum ostenditur.

71 IDEM Lib. De Fide ad Petrum, Cap. 19. Firmissime tene, & nullatenus dubites, ipsum vnigenitum Deum Verbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium & hostiam Deo in odorem suauitatis: cui cum Patre & Spiritu sancto, à Patriarchis, & Prophetis, & sacerdotibus, tempore veteris Testamenti, animalia sacrificabantur: & cui nunc, id est, tempore noui Testamenti, cum Patre & Spiritu sancto (cum quibus illi est vna diuinitas) sacrificium panis & vini, in fide & charitate, sancta Ecclesia Catholica per vniuersum orbem terræ offerre non cessat.

72 IDEM tom. 5. De Ciuit. Dei, Lib. 10. Cap. 4. in initio. Huic nos seruitutem, quæ latra Græcè dicitur, siue in quibusque Sacramentis, siue in nobis ipsis debemus. Et in fine. Sacrificium certè nullus hominum est qui audeat dicere, deberi nisi Domino soli.

73 ET Cap. 19. Sicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas in corde, quas significamus, offerimus: ita sacrificantes, non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus.

74 ET Cap. 20. Verus ille Mediator in quantum formam serui accipiens, Mediator effectus est Dei & hominum, homo Christus Iesus, cum in forma Dei sacrificium cum Patre sumat, cum quo & vnus est Deus: tamen in forma serui sacrificium maluit esse, quam sumere, ne vel hac occasione quisquam existimaret cui-libet sacrificandum esse creaturæ. Per hoc & sacerdos est ipse offerens, ipse & oblatio. Cuius rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium, cum ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tam ipsa per ipsum, quam ipse per ipsam fuerit offerri. Huius veri sacrificij multiplicia variaque signa & erant sacrificia prisca sanctorum, cum

In Eucharistia mixta da est aqua vino. Matth. 26.

Ioann. 19.

Christus se Deo obtulit sacrificium et hostiam: et id etiam nunc offert Ecclesie.

Sacrificium soli Deo debetur.

Visibile sacrificium soli Deo offerendum.

1. Tim. 2. Philip. 2.

Christus sacerdos et hostia voluit ut idem sacrificium in Ecclesia quotidie offerretur.

cum hoc vnum per multa figuraretur, tanquam verbis multis res vna diceretur, vt sine fastidio multum commendaretur. Huic summo veroque sacrificio, cuncta sacrificia falsa cesserunt.

75 ET Lib. 16. Cap. 22. Tunc benedictus est (Abraham) à Melchisedech, qui erat sacerdos Dei excelsi, de quo in Epistola quæ inscribitur ad Hebræos (quam plures Apostoli Pauli esse dicunt, quidam verò negant) multa & magna conscripta sunt. Ibi quippe primum apparuit sacrificium quod nunc à Christianis offertur Deo toto orbe terrarum, impleturque illud, quod longè post hoc factum per Prophetam dicitur ad Christum, qui fuerat venturus in carnem: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Non scilicet secundum ordinem Aaron, qui ordo fuerat auferendus, illucescentibus rebus quæ illis umbris prænotabantur.

76 ET Lib. 17. Cap. 17. Iam nusquam est sacerdotium & sacrificium secundum ordinem Aaron, & vbique offertur sub sacerdote Christo, quod protulit Melchisedech quando benedixit Abraham.

77 ET Cap. 20. Nā & in alio libro qui vocatur, Ecclesiastes, vbi ait: Non est bonum homini, nisi quod manducabit, & bibet: quid credibilius dicere intelligitur, quam quod ad participationem mentis huius pertinet, quam Sacerdos ipse Mediator Testamenti noui exhibet, secundum ordinem Melchisedech, de corpore & sanguine suo? Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificijs veteris Testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri.

78 ET Lib. 18. Cap. 35. Hoc sacrificium per sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech, cum in omni loco à Solis ortu vsque ad Occasum Deo iam videamur offerri, &c.

79 ET Lib. 22. Cap. 8. Vir tribunicius. Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Iussalensi fundum, Cubedi, appellatum, vbi cum afflictione animalium & feruorum suorum, domum suam spiritu malignorum vim noxiam perpeti coperisset, rogauit nostros, me absente, presbyteros, vt aliquis eorum illò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante, cessauit.

80 ET Cap. 10. Vt sup. Cap. 2. Lectio. 2. lit. B. auth. 18.

Sacrificium Missæ successit omnibus sacrificijs veteris Testamenti.

Domus liberata à demonijs, oblato vbi sacrificio corporis Christi.

81 IDEM tom. 6. contra aduersarium Legis & Prophetarum, Lib. 1. Cap. 19. Si sacrificia, quæ in illo templo secundum veterem Legem offerebantur Deo, tanquam idolorum sacrificia dānarētur, vel tanquam dæmonijs immolata, nullo modo ipse Dominus Christus leproso quem mundauerat, diceret: Vade ostende te sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis. Nondum enim dederat pro sacrificijs illis omnibus, sui corporis sacrificium, nondum susceperat sui corporis templum.

82 ET Cap. 20. Hæc quippe Ecclesia est Israël secundum spiritum, à quo distinguitur ille Israël secundum carnem, qui seruebat in umbris sacrificiorum, quibus significabatur singulare sacrificium, quod nunc offert Israël secundum spiritum, &c. Et longè post. Ad comedendum sacrificium salutare, in quo pro nobis sacer sanguis effusus est, cuius umbræ fuerat sacrificia, quæ de pecoribus immaculatis iussa sunt immolari.

83 IDEM contra Faustum Manichæum, Lib. 6. Cap. 5. Et audetis tamen etiam sacrificia Testamenti veteris execrari, & idololatria nominare, & in huiusmodi sacrilegium nos quoque sociare. Vnde pro nobis prius respondemus, sic illa iam non esse in operibus nostris, vt ea tamē in mysterijs diuinarum Scripturarum ad intelligenda quæ his prænunciata sunt, amplectamur: quia & ipsa figuræ nostræ fuerunt, & omnia talia multis & varijs modis vnum sacrificium, cuius nunc memoriā celebramus, significauerunt. Vnde isto reuelato, & suo tempore oblato, illa de agendi celebritate sublata sunt, sed in significandi autoritate manserunt.

84 I T E M Lib. 20. Cap. 18. Verum sacrificium, quod vni vero debetur Deo, quo eius altare solus Christus impleuit, in victimis pecorum imitata dæmonia, sibi arroganter exposcunt. Vnde dicit Apostolus: Quæ immolant Gentes, dæmonijs immolant, & non Deo, &c. Vnde iam Christiani peracti eiusdem sacrificij memoriā celebrant sacrosancta oblatione, & participatione corporis & sanguinis Christi.

85 ET Cap. 21. Vt sup. Cap. 2. Lectio. 2. litera. B. authorit. 14. Et deinde. Longè quippe minoris peccati est ebrium redire à martyribus, quam vel ieiunium sacrificare martyribus. Sacrificare martyribus dixi, non dixi sacrificare Deo in memorijs martyrum: quod frequentissime facimus illo dūtaxat, ritu, quo sibi sacrificari

Matth. 8. Sacrificium corporis Christi suscepit sacrificijs veteris Legis.

Sacrificia prisca fuerunt figura nostri sacrificij.

Verum sacrificium soli Deo debetur. 1. Cor. 10.

Oblatio corporis & sanguinis Christi.

Sacrificatur Deo, non sanctis.

Figura Melchisedech.

Die Dominico sacrificium offertur.

Psal. 21.

Suscipitur corpus & sanguis Christi. Philip. 2.

Matth. 5.

noui Testamenti manifestatione præcepit: quod pertinet ad illum cultum, quæ latria dicitur, & vni Deo debetur. Sed quid agam? Et tantæ cæcitati istorum hæreticorum quando demonstrabo quâ vim habeat quod in psalmis canitur: Sacrificiû laudis glorificabit me, & illic via est, vbi ostendum illi alutare meum? Huius sacrificij caro & sanguis ante aduentum Christi per victimas similitudinû promittebatur, in Palsione Christi per ipsam veritatem reddebatur: post ascensum Christi per Sacramentum memoriæ celebratur.

86 IDEM tom. 8. in Psal. 109. *Verfu, Tu es sacerdos in aeternum, &c.* Secundum id quod natus est de Patre, Deus apud Deum, coæternus gignenti, non sacerdos: sed sacerdos propter carnem assumptam, propter victimam quàm pro nobis offerret à nobis acceptam. *Et paulo post.* Sed sacerdos secundum quid? Nunquid erunt istæ hostiæ victimæ oblatæ à Patriarchis, aræ sanguinis, & tabernaculum, & illa prima Testamenti veteris Sacramenta? Absit. Iam illa sublata sunt, euerso iam templo, remoto illo sacerdotio, pereunte victima eorum & sacrificio. Hæc nec Iudæi habent, vident perisse iam sacerdotium secundum ordinem Aaron, & non agnoscunt sacerdotium secundum ordinem Melchisedech.

87 ET in Psal. 110. *Verfu: Escam dedit timentibus se.* Escam quæ non corrumpitur, panem qui de cælo descendit, quem nullis meritis dedit. Etenim Christus pro impijs mortuus est. Nemo ergo talem escam daret, nisi misericors & miserator Dominus. Quod si tãtam dedit huic vitæ, si Verbum carnem factum peccator iustificandus accepit, quid in futuro seculo glorificatus accipiet?

88 OPTATIVS Afer, Mileuitanus Epus, de schismate Donatistarû, Lib. 6. *in initio.* Quid, n. est tam sacrilegû, quàm altaria Dei (in quibus & vos aliquando obtulistis) frangere, radere, remouere? In quibus vota populi, & mēbra Christi portata sunt: quo Deus Omnipotens inuocatus sit: quo postulatus descēdit Spiritus sanctus, vnde à multis pignus salutis æternæ, & tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est. Quid est enim altare, nisi sedes & corporis & sanguinis Christi? *Et mox* Si liuōris iudicio nos vobis sordidi videbatur, quid vobis fecerat Deus, qui illuc inuocari consueuerat? Quid vos offēderat Christus, cuius illic per

certa momenta, corpus & sanguis habitabat? Quid vos offendistis etiam vos ipsi, vt illa altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa temporum spacia sanctè (vt arbi trabamini) obtulistis? Dum impiè persequimini manus nostras illic vbi corpus Christi habitabat, feristis & vestras. Hoc modo ludēos estis imitati: Illi iniecerūt man⁹ Christō in Cruce, à vobis percussus est in altari. Si Catholicos illic insectari voluistis, vel vestris illic antiquis oblationibus parcere tis. Ibi modò superbus inuētus es, vbi iã dudum humilis offerebas. Ibi libenter peccas, vbi pro multorū peccatis orare cōsueueras.

89 PRIMASIVS, Lib. 1. In Cap. 2. Apocalyp. Qui vincet, dabo ei de Manna illo abscondo, id est, de pane inuisibili qui de cælo descēdit: qui ideò factus est homo, vt panem Angelorū manducaret homo. In cuius figura illud in eremo Māna præcessit quod qui manducauerunt, ideò mortuū à Domino perhibentur, quia increduli permanentes, de hoc abscondito & spiritali singulariter Manna, quod immortalitatem fidelibus pollicetur, non manducauerunt, cūm dicit: Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam æternam in vobis. Nam qui etiam illo tunc cibo potuerunt spiritaliter pasci, eadē meruerunt immortalitate potiri, vt Moyses, & ceteri. Eundē enim cibū spiritalē, docente Apostolo, manducauerunt: quia non eis obfuit Manna visibile spiritaliter vtentibus cibo corporeo, sicut nec hominib⁹ præsentis tēporis proderit spiritalis corporis Dominici Manna, si illud indignè suscipiant, quia iudicium sibi manducant & bibunt.

90 ET Lib. 3. in Cap. 11. Et vnam auream habentem Manna, quia spirituale pabulum intra corpus sapientiæ fulgōre decōrum gerit intellectum alijs prærogandum. Panis enim Dei est, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo.

91 CYRILLVS Hierosolymitanus, Catechesi. 5. mystagoga. Vide sup. Lect. 11. litera. B. auth. 5.

92 LEONTIVS Eutholius in Cap. 26. Matthæi. Demittens se ad nostras infirmitates, in proposita, scilicet panem & vinū, immittit virtutē vitæ: & trāsmutat ea ad energiā suæ carnis, vt habeamus illa in viuificam participationem, & tanquàm semen viuificum inueniatur in nobis corpus vitæ.

Quam multa beneficia hominibus in altari cōferantur.

Apoc. 2. Ioan. 6. Psal. 77. Exod. 16. Num. 11. Ioan. 6.

Ioan. 6.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

Hebr. 9.

Ioan. 6.

In Eucharistia fit trāsmutatio: & inest corpus vitæ.

Psal. 49.

Victimam à nobis acceptam pro nobis obtulit Christus.

Ioan. 6. Rom. 5.

Verbū carnem factum accipimus in Eucharistia.

Altare est sedes corporis & sanguinis Christi.

Sacrificij Oblatio quæ do iterada.

Pro omnib⁹ effusus est Christi sanguis.

Sacerdotes ob quale peccati probibentur offerre.

93 LEO Magnus, Epist. 81. ad Dioscorum. Vt autem in omnibus obseruatiã nostra concordet, illud quoq; volumus custodiri, vt cūm solennior festiuitas conuentû populi numerosior indixerit, & ad eam tanta multitudo conuenerit, quam recipere Basilica simul vna non possit, sacrificij Oblatio indubitanter iteretur, ne his tantum admissis ad hanc deuotionem, qui primi aduenerint, videatur hi qui postmodum confluerint, non recepti: cūm plenū pietatis atq; rationis sit, vt quoties Basilicam, in qua agitur, præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur. Neesse est autem vt quædam pars populi sua deuotione præuatur, si vnus tantum Missæ more seruat, sacrificiū offerre non possint, nisi qui prima diei parte conuenerint.

94 IOANNES Damascenus, de Fide orthodoxa, Lib. 4. Cap. 14. Vide suprà, Lect. 11. lit. A. authorit. 30.

95 THEOPHYLACT. in Luc. Cap. 22. Dicendo autem: Quod pro vobis datur, & effunditur: non pro solis Apostolis signat corpus eius esse datum, & sanguinem eius esse effusum: sed pro humano genere. Quando igitur dicit: Quod pro vobis datur: intellige, pro vestro hominum genere. Vetus enim Pascha perficiebatur ob liberationem seruitutis ex Ægypto, & sanguis agni propter seruata primogenita: nouum autem Pascha propter remissionem peccatorum, & conseruationem cogitationum sanctificationarum, & cōsecrararū Deo. 96 CONCILIVM Nicænū primū, Canon. 14. Vide suprà, Lect. 12. litera. C. authorit. 4.

97 CONCILIVM Ancyranum, Cap. 1. (tom. 1.) Presbyteros qui sacrificarunt, deinde contrà relustati sunt, nõ fraudulēter & insidiosè, sed verè, nec hoc prius machinati sunt, nec cōsultò ac de industria id fecerunt, & persuaserunt, vt tormentis subijci viderētur, cūm ea, specie & opinione tantum inferrentur: visum est eos cathedræ quidem honoris esse participes, non licere autem ipsis offerre, seu sermonē conferre, vel omnino sacerdotale aliquid munus obire.

98 CONCIL. Neocæsarien. Cap. 9. Si presbyter, qui corpore prius peccauerat, promotus fuerit, & si ante ordinationē peccasse cōfessus fuerit, ne offerat, manens in alijs, propter aliud eius bonæ vitæ studium.

99 ET Cap. 13. Presbyteri ruris, in Ecclesia ciuitatis Episcopo præsentē, vel presbyteris vrbis ipsius, offerre nõ possunt, nec panē sanctificatū dare, calicēq; porrigere. 100 CONCIL. Carthagenen. 3. Cap. 24. Vt in Sacramentis corporis & sanguinis Domini, nihil amplius offeratur, quàm ipse Dñs tradidit, hoc est panis & vinum aquæ mixtum. Nec amplius in sacrificijs offeratur, de vis & frumentis.

101 ET Cap. 29. Vt Sacramenta altaris non nisi à ieiunis hominibus celebrentur, excepto vno die anniuersario, quo Cœna Domini celebratur.

102 CONCILIVM Ephesinum. 1. Vide sup. Lect. 10. lit. C. autho. 1.

103 SEXTA Synodus Constantinopol. Can. 29. (tom. 2.) Carthaginēsis Synodi Canon dicit: Vt sancta altaris non nisi à sobrijs hominibus peragantur, excepto vno die in anno, in quo Cœna Domini peragitur: tunc fortasse propter aliquas in ijs locis occasiones Ecclesiæ vtilēs, Patribus hæc dispensatione vsis.

104 ET Cap. 32. Quoniam ad nostram cognitionem peruēnit, quòd in Armenorū regione vinum tantum in sacra mensa offerunt, aquā illi non miscentes, qui incruentum sacrificium peragunt: adducentes Ecclesiæ Doctorem Ioannem Chryostomum hæc dicentem in interpretatione Euangelij secundum Matthæum: Quamobrem nõ aquam bibit cūm surrexit, sed vinum: improbam aliam hæresim radicitus extirpās. Quoniam enim nõnulli aqua in mysterijs vsi sunt, ostendens quòd & quando mysteria tradidit, & quando postquàm resurrexisset absque mysterijs solam ac nudam mensam apposuit, vsus est (inquit) vino ex genimine vitis: Vitis autem, vinum, non aquam generat: & ex eo, aquæ in sacro sacrificio adiunctionē, Doctorem subuertente existimant: vt non ah hoc tempore in posterum ignoratiã teneantur, Patris sententiam orthodoxè aperimus. Cūm enim improba Hydroparastatarum, hoc est, eorū qui aquæ defensionem suscipiebant, antiqua esset hæresis, qui pro vino, sola aqua in proprio sacrificio vsi sunt, resellens hic vir diuinus iniquam eiusmodi hæresis successionem, & ostendens quòd directè Apostolicæ traditioni aduersatur, id quod iam dictum est, confirmauit. Quoniam autem & suæ Ecclesiæ, vbi est illi pastoralis administratio tradita, aquam vino

Presbyteri in alienis Ecclesijs, nec Missam celebrēt, nec dēt Eucharistiã In Sacramēto corporis et sanguinis Christi nihil offeratur nisi panis, & vinum aqua mixtum. Sacramētum altaris à ieiunij iuris iudicium.

Conc. Carthag. 3. cap. 29.

Incruentum sacrificium.

Aqua vino miscenda in sacrificio.

miscendam tradidit, quando incruentum peragi sacrificium oportet, ex pretioso ac honorando nostri Redemptoris latere ex sanguine & aqua cōtemperationem ostendens, quæ in totius mundi viuificationem effusa est, & peccatorum redemptionem, & in omni etiam Ecclesia, vbi spiritalia lumina refusserunt, hic ordo diuinitus traditus seruatur. Nam & Iacobus Christi Domini nostri secundum carnem frater, cui Hierosolymitanæ Ecclesiæ thronus primū est creditus: & Basilius Cæsarensium Ecclesiæ Archiepiscopus, cuius gloria omnem terrarum orbem peruasit, mystico nobis in

scriptis tradito sacrificio, ita tradendum in sacro ministerio ex aqua & vino sacrum calicem, ediderunt. Et qui Carthagine conuenerunt sancti Patres, ad eum aperte & precise mentionem fecere, ut in sanctis nihil plus quam corpus & sanguis Domini offeratur, ut ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aqua mixtum. Si quis ergo Episcopus vel presbyter, non secundum traditum ab Apostolis ordinem facit, & aquam vino miscens sic immaculatum offert sacrificium, deponatur, ut imperfecte, ac simpliciter mysterium enuncians, & quæ tradita sunt, innouans.

LECTIO XIII.

DOCTOR.

VERA planè sunt hæc: ac proinde Missa non erit hominum quædam inuentio, imò certissimum Iesu Christi institutum. Sed quid tu vocas Missam?

ADOLESCENS.

Oblationem spontaneam, qualem semel in Cruce Christus pro nobis perfecit, qualemque nos quotidie etiamnum in Ecclesia, ex eius institutione, offerimus. Etsi autem Missæ nomen, cum sit peregrina dictio, ab Euangelij scriptoribus non fuerit usurpata, satis est tamen quod rei ipsius institutio diligenter ab eis sit explicata, & à Diuo Luca etiam Liturgia nominata.

DOCTOR.

Atqui scriptum est tamen, Iesum semel in omnium nostrum salutem esse mortuum, & hac vna nos oblatione sanctificasse. Quid ergo? nulla ne fit iniuria vnico illi sacrificio hac tua tam frequenti oblatione ac Missa?

ADOLESCENS.

Minimè: tūm quod nihil hinc à nobis fiat sine diserta ac expressa eius præceptione: tūm quod hac vera, sed tamen mystica, cruenti illius holocausti in Cruce perfecti recordatione, nihilo magis mortis eius virtutem ac vim debilitamus, quàm ille ipse dum Patri semetipsum quotidie pro nobis offert.

DO-

DOCTOR.

Verum quot Missæ celebrantur, tot videntur subinde noua offerri sacrificia.

ADOLESCENS.

Nequaquam: sed vnum idemque est cum summo Crucis holocausto, tametsi ratio sit offerendi magnoperè diuersa. ^a Alterum enim semel in Cruce cum visibili sanguinis profusione, morteque violenta, oblatum est: ^b Alterum verò quotidie fit, nulla eiusmodi cæde, sacerdotum opera ac ministerio. Prius illud Aaronij ^c sacerdotij ritum aboleuit, antiquauitque: hoc alterum verò recens institutum est ad perpetuitatem sacerdotij, secundum ordinem Melchisedech, in finem vsque seculi retinendam.

DOCTOR.

Quidnam igitur commodi ex hoc ad nos Missæ sacrificio redit?

ADOLESCENS.

Hoc sanè nos donorum ac omnium gratiarum beneficio cumulat, quæ ex cruenta illa oblatione semel promanarunt. Nam omnis illius ferè vis ac efficientia, in nobis hac ratione diffunditur, si ritè ad tam præclarum Christi liberalitatem præparamur. ^d

DOCTOR.

Alterum igitur, quantum ex oratione tua intelligo, ad veteris illius holocausti vmbra ritè refertur, Alterum verò ad propitiatorij signum: ut nimirum credamus Christi quidem vnica ^e in Cruce oblatione Redemptionis nostræ pretium semel fuisse persolutum, Missæ verò sacrificio, illius ipsius in Cruce facti, fructum ac efficientiam nobis ritè comparatis, exhibere.

ADOLESCENS.

Ita est, ac proinde quælibet Missa censeri non debet vel noua quædam præuaricationum nostrarum Redemptio, vel

^a Heb. 4. 7. & 13.^b Matth. 26. Iren. lib. 4. c. 34. Hiero. quest. 2. ad Hedib. Euseb. Emis. Orig. tract. 35. in Matth. Ambr. de Sacra. lib. 4. c. 5. Chrysost. de improdi. Iude. & in 2. Timot. 1. homil. 2. Nicol. Cabasil. in Liturg.^c Gen. 14. Hebr. 7. Psalm. 109. Marcial. ad Burdega. c. 3. Iren. li. 4. c. 32. Cyp. cons. Iuda. lib. 1. c. 16. & 17. Euseb. de demonst. Euang. li. 1. c. 10. & lib. 5. c. 3. Hieron. in quest. ad Euag. & in Psalm. 109. Aug. de Ciuit. Dei. lib. 18. c. 35.^d Matth. 26. Luc. 22. Mar. 14. 1. Corinths. 11.e Hebr. 7. 10. & 13. 1. Petr. 2. Apoc. 1. 1. Ioan. 2. Aug. epist. 23. ad Bonifa.

vel nouum aliquod testamentum,perinde ac si testato-
ris cædem quandam, cruentamq; sanguinis effusionem
hic oculis intueremur.

DOCTOR.

Rectè. Sed à quo eæ preces ac ceremoniæ reliquæ,
quarum tam celebris est vsus in Missa, profectæ sunt?

ADOLESCENS.

Partim quidem ab ipsis vsque Apostolis, partim verò
ab antiquissimis Ecclesiæ proceribus, vt hac tanquàm
viua quadam rei gestæ imagine, animi omnium in offi-
cio continerentur, & facilius ad veritatis contemplatio-
nem, veluti manu, ducerentur.

AUTHORIT. SCRIPT.

A AD HEBR. Cap. 4. Vt sup. Cap. 1.
Lect. 8. lit. B.

ET Cap. 7. Vt sup. Cap. 1. Lect. 4. lit.
G. Et deinde. Talis enim decebat vt nobis
esset Pontifex, Sanctus, Innocens, Impol-
latus, segregatus à peccatoribus, & excel-
sior cœlis factus: qui non habet necessita-
tem quotidie (quemadmodum sacerdotes)
prius pro suis delictis hostias offerre, dein-
de pro populi: hoc enim fecit semel se of-
ferendo.

ET Cap. 13. Habemus altare de quo
edere non habent potestatem qui taberna-
culo deseruiunt. Quorum enim animalium
infertur sanguis pro peccato in sancta per
Pontificem, horum corpora cremantur ex-
tra castra. Propter quod & Iesus, vt sancti-
ficaret per suum sanguinem populum, ex-
tra portam passus est. Exeamus igitur ad
eum extra castra, improprium eius por-
tantes.

B MATTH. Cap. 26. Vt sup. Lect. 10.
litera. B.

C GENES. Cap. 14. At verò Melchi-
sedech Rex Salem proferens panem & vi-
num (erat enim sacerdos Dei Altissimi)
benedixit ei, & ait: Benedictus Abraham
Deo excelsò, qui creauit cœlum & terrâ,
& benedictus Deus excelsus, quo prote-
gente, hostes in manibus tuis sunt.

AD HEBRÆ, Cap. 7. Hic enim

Melchisedech Rex Salè sacerdos Dei sum-
mi, qui obuiauit Abrahæ regresso à cæde
Regum, & benedixit ei: cui & decimas om-
nium diuisit Abraham: primùm quidem,
qui interpretatur Rex iustitiæ: deinde au-
tem, & Rex Salem, quod est, Rex pacis, si-
ne patre, sine matre, sine genealogia, neque
initium dierum, neque finem habens, assi-
milatus autem Flio Dei, manet sacerdos in
perpetuum.

PSAL. 109. Iurauit Dominus & non
poenitebit eum: tu es sacerdos in æternum
secundùm ordinem Melchisedech.

MATTH. Cap. 26. } Vide sup.
MARC. Cap. 14. } Lect. 10.

LVC. Cap. 22. } lit. B.

PRI. ad Cor. Cap. 11. }
AD HEBR. Cap. 7. Vide supra,
litera. B.

ET Cap. 10. Impossibile enim est san-
guine taurorū & hircorum auferri peccata.
Ideò ingrediens mundum dicit: Hostiam
& oblationē noluisti, corpus autem aptasti
mihi. Holocaustomata & pro peccato non
tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio. In
capite libri scriptum est de me, vt faciam
Deus volūtat em tuā. Superius dicēs: Quia
hostias & oblationes, & holocaustomata, &
pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi,
quæ secundùm legem offeruntur, tunc di-
xi, Ecce venio vt faciam Deus voluntatem
tuam. In qua voluntate sanctificati sumus
per oblationē corporis Iesu Christi semel.

Et vt supra, Cap. 1. Lessione. 4. litera. G.

ET Cap. 13. Vt supra litera. A.

PRI. Petri, Cap. 1. Vt supra, Cap. 1.
Lect. 5. lit. I.

APOCALYP. Cap. 1. Qui dilexit
nos, & lauit nos à peccatis nostris in san-
guine suo.

PRI. Ioan. Cap. 2. Vt supra, Cap. 1.
Lect. 4. lit. H.

AUTHORIT. PATR.

B 1 **IRENÆVS** aduersus hæreses,
Lib. 4. Cap. 34. Vide sup. Lect. 10.
lit. D. auth. 3.

2 **HIERONYM** tom. 3. Epist. 150.
ad Hedibiam. q. 2. Vide sup. Lect. 10. lit. A.
auth. 10. & Lect. 13. auth. 49.

3 **EVSĒB.** Emissenus, Homilia. 5. de
Paschate. Vide sup. Lect. 10. lit. A. auth. 13.

Sacrificium veri Domini corporis.
ET deinde. Ad cognoscendum & percipiendum
sacrificiū veri Dominici corporis, ipsa
te roborat potentia consecratoris. Et qui
tunc latuit præfiguratus in Manna, sit tibi
nunc manifestatus in gratia. *Et mox.* Mel-
chisedech genealogia vel origo notitiam il-
lius temporis latuit: & oblatione panis &
vini, hoc Christi sacrificium præfigurauit:
de quo Propheta pronunciat: Tu es sacer-
dos in æternum secundum ordinem Mel-
chisedech.

Psal. 109.

4 **ORIGEN.** tomo. 2. in Matth. tra-
ctat. 35. Vide sup. Lect. 10. Litera. D. auth.
18. & 20.

5 **AMBROS.** tom. 4. De Sacramen-
tis, Lib. 4. Cap. 5. Vide sup. Lect. 10. lite. B.
auth. 9.

6 **CHRYSOST.** tom. 3. Homilia
de Proditione Iudæ. Vide supra, Lect. 10.
lit. A. auth. 15.

7 **IDEM** tom. 4. in poste. ad Timoth.
Hom. 2. Vide sup. Lectio. 10. litera. A. au-
thorit. 16.

Matth. 26.

8 **NICOLAVS** Cabasilas in Litu-
gia, Cap. 28. (*Habetur in Bibliotheca SS. PP.*
tom. 4.) Et quænam est fides? Ipse dixit: Hoc
est corpus meum, Hic est sanguis meus. Ip-
se etiam iussit Apostolis, & per illos vniuer-
sæ Ecclesiæ hoc facere. Hoc enim (inquit)
facite in meam recordationem. Non ius-
sisset autem facere, nisi esset potestatem
daturus vt possent hoc facere. Et quænam
est potestas? Spiritus sanctus qui ex alto
Apostolos armavit, sicut à Domino ipsis
dictum est: Sedete in ciuitate Hierusalem,

Sacerdotum potestas que est.

donec induamini virtute ex alto. Hoc est
opus illius descensus. Nō enim semel descen-
dit, deinde nos reliquit, sed est & erit sem-
per nobiscum. Propterea enim eum misit
Seruator, vt nobiscum maneat in æternum.
Et alium (inquit) aduocatum mittam vo-
bis, vt maneat vobiscum in æternum, Spi-
ritum veritatis, quem mundus non potest
accipere, quia non videt ipsum, nec cognos-
cit ipsum: Vos autē cognoscitis ipsum, quia
apud vos manet, & est in vobis. Is per ma-
num & linguam sacerdotum mysterium
peragit. Neque verò Spiritum solum misit
ad nos Dominus, vt maneat nobiscum, sed
ipse etiam pollicitus est se nobiscum man-
surum vsque ad consummationem seculi.
Sed paralitus quidem adest inuisibiliter,
quia ipse corpus nō gestauit: Dominus au-
tem videtur, & contrætatur per veneran-
da & sacra mysteria, vt qui nostram natu-
ram & susceperit & ferat in æternum. Hæc
est sacerdotij potestas, hic est sacerdos.
Etenim qui seipsum semel obtulit & sacri-
ficauit, à sacerdotio non cessauit, sed perpetuum
hoc sacrificij munus nobis obit, per
quod etiā est aduocatus pro nobis ad Deū
in æternū. Qua de causa ei dictū est: Tu es
sacerdos in æternū. Propterea nulla est fi-
delibus de donorū sanctificatione dubitatio,
nec de alijs mysterijs, si secundum pro-
positū & sacerdotum preces peragantur.
1 **MARTIALIS**, Epist. ad Burde-
galenses, Cap. 3. Vide sup. Lectio. 10. lit. D.
auth. 14. & Lect. 13. auth. 29.
2 **IRENÆVS** aduersus hæreses,
Lib. 4. Cap. 32. & 34. Vide sup. Lect. 10. lit.
D. auth. 1. & 3.
3 **CYPRIANVS** aduersus Iudæos,
Lib. 1. Cap. 16. Quòd sacrificium vetus eua-
cuaretur, & nouū celebraretur: apud Isaiā:
Quid mihi multitudinem sacrificiorum ve-
strorum? Dicit Dominus: plenus sum. Ho-
locausta & pinguamina agnorum, & san-
guinem taurorum & hircorum nolo: quis
enim exquisiuit ista de manibus vestris?
Item in Psal. 49. Non edam carnes tauro-
rum, aut sanguinem hircorū bibam: sacri-
fica Deo sacrificium laudis, & redde Altis-
simo vota tua: inuoca me in die pressuræ, &
eruum te, & clarificabis me. Item in psalm.
eodem: Sacrificium laudis clarificabit me,
& illic via in qua ostendā illi salutare Dei.
Item in psal. 4. Sacrificate sacrificium ius-
titie, & sperate in Deum. Item apud Ma-
lachiam: Non est voluntas mihi circa vos,
dicit

Luc. 24.

Ioan. 14.

Matth. 28.

Christus se mel se sacrificauit, & adhuc sacrificat.

Isai. 1.

*Sacrificium vetus aboliuit, & nouū celebra-
tur.*

Psalm. 49.

Psal. 4.

Malac. 1.

dicit Dominus, & sacrificium acceptum non habeo ex manibus vestris: quoniam a Solis Ortu & usque in Occasum, clarificatum est nomen meum apud gentes, & in omni loco odores incensi offerent nomini meo, & sacrificium mundum: Quoniam magnum est nomen meum apud Gentes, dicit Dominus.

Psal. 109.

1. Reg. 2.

4. **ET** Cap. 17. Quod sacerdotium vetus cessaret, & novus sacerdos veniret, qui in aeternum futurus esset: in Psalmo, Ante Luciferum genui te. Iuravit Dominus, & non poenitebit eum, Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Item in Regum primo, Deus ad Heli sacerdotem. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui omnia quae sunt in corde meo faciet, & aedificabo ei domum fidelem, & transibit in conspectu Christorum meorum omnibus diebus: & erit, qui remanserit in domo tua, veniet adorare in obolo pecuniae & pane vno.

5. **EVS EBIVS** Caesariensis, demonstrationis Evangelicae, Lib. 1. Cap. 10. Dum nulla praestantior, neque maior, neque pretiosior, neque convenientior victima hominibus aderat, sacrificia interim ex animalibus, pro sua ipsorum vita redimenda, & quoddam quasi naturae propriae animatum pretium, ipsi Deo reddere illos convenienter oportebat, sicut etiam Dei veteres amici & cultores faciebant. Qui venerabilem quandam, Deoque acceptam, & magnam hostiam veteram olim ad homines, diuino indicante Spiritu, tanto ante didicerant, quae totius mundi expiatio existeret. Cuius etiam signa quaedam & notas ipsi interea obiret, atque perficerent, quippe qui & Prophetarum essent, & eius quod futurum expectaretur, figuram in se quandam ante gerentes. Vbi autem quod perfectum erat aduenit, quemadmodum vaticinia Prophetarum praedixerant, priora illa deserunt, & praestantiore verioreque sacrificio illico sublata sunt.

Praestantior ac verior adueniente sacrificio, omnia antiqua sublata sunt, quae figura tantum erant.

Et mox. Quando igitur secundum testimonia Prophetarum inuentum est magnum, magnique aestimandum, pro redimendis & Iudaeis pariter & Graecis pretium, illud videlicet pro toto mundo piaculum, illud pro anima cunctorum hominum sacrificium, illa pro omni macula & peccato purissima hostia, ille utique Agnus Dei, illa Deo accepta & mundissima Ovis, ille Agnus de quo Prophetarum tam multa dixerunt, per cuius diuinam ac mysticam doctrinam, omnes nos qui de Gentibus assumpti sumus, remissionem

Sacrificium corporis & sanguinis Christi, reliquias antiquae Legis praestantius.

priorum peccatorum inuenimus: Ex quo etiam Iudaeorum, quicumque in illo spem habuerint, a Moyse execratione liberantur: merito sane, quando illius memoriam corporisque eiusdem & sanguinis recordationem quotidie celebrant, & ad longe praestantius & sacrificium & munus, assumpti sunt, quam illud antiquius fuerit. *Et post pauca.* Itaque post omnia quasi mirabilem quandam victimam, sacrificiumque; eximium Patri suo operatus pro nostra omnium salute obtulit, eiusque rei memoriam ut nos ipsi Deo pro sacrificio offerremus, instituit. *Et sub finem.* Haec igitur omnia quae ab initio diuinitus praedicta sunt, in praesenti tempore per Evangelicam Saluatoris nostri doctrinam, ab omnibus Gentibus celebrantur, prophetice voci testimonium afferente veritate, per quam vocem Deus, Moysaey reiectis sacrificijs, quod futurum erat nostrum ipsorum institutum, diuinitus nunciat, dicens: Quoniam ab Ortu Solis usque ad Occasum nomen meum glorificatum est in Gentibus, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & hostia munda. Sacrificamus igitur Deo Altissimo sacrificium laudis: sacrificamus Deo plenum, & odorem afferens, & sacrosanctum sacrificium: sacrificamus nouo more, secundum nouum Testamentum, hostiam mundam.

Instituit Christus ut sacrificium offeratur.

Mosayca sacrificia reiecta.

Malach. 1.

Sacrificam Deo sacrosanctum sacrificium.

6. **ET** Lib. 5. Cap. 3. Diligenter attendendum est illud, Tu es sacerdos in aeternum. Non enim eris, ait, qui olim non fueris: ac ne fuisti quidem antea, nunc autem non es. Sed ab eo qui dixit: Ego sum, qui sum: Tu es, & sacerdos in aeternum permanes. Quoniam igitur neque a tempore sacerdotij initium accepit, neque de tribu sacerdotum exortus est Christus, neque artificiosè instructo corporali quoque oleo inunctus, neque finem quidem vllum sacerdotij est habiturus: neque item solis Iudaeis, sed omnibus Gentibus constituendus: Propter haec omnia merito illum a ministerio Aarō liberat, quod figuram gerebat, & secundum ordinem Melchisedech sacerdotem futurum affirmat. Et sane oraculi exitus admirabilis, ei qui contempletur quemadmodum Saluator noster Iesus, qui est Christus Dei, ipsius Melchisedech ritu, ea quae ad sacerdotium in hominibus gerendum spectant, per suos ministros perficiat. Nam quemadmodum ille qui sacerdos Gentium erat, nusquam videtur sacrificijs corporalibus functus, sed vino solo & pane, dum ipsi Abraham

Psal. 109.

Exod. 3.

Sacerdotium Aaron & Melchisedech.

benedicit: ita sane primus ipse Saluator ac Dominus noster, deinde qui ab ipso profecti sunt sacerdotes, in omnibus Gentibus spirituale, secundum Ecclesiasticas sanctiones, sacerdotij munus obeuntes, vino ac pane & corporis illius & salutaris sanguinis mysteria repraesentant. *Et vide sup. Lect. 13. auth. 19. & 20.*

7. **HIERONY.** tomo. 3. Epistola 126. ad Euagrium. Vide sup. Lectio. 13. auth. 50.

8. **IDEM** tomo. 7. In Psal. 109. Ut supra, Lect. 13. auth. 52.

9. **AVGVSTINVS** tomo. 5. De Ciuit. Dei, Lib. 18. Cap. 35. Vide sup. Lect. praecedenti, auth. 78.

E 1. **AVGVSTINVS** tomo. 2. Epistola. 23. ad Bonifacium. Ut supra. Lectio. 11. litera. A. auth. 2.

F 1. **DIONYSIVS** Areopagita. Lib. de Ecclesiastica Hierarchia, Cap. 3. Incipiamus per singula mysterij sanctissimi ritum, exactissimamque, coelevationem: & quod spiritualiter signet, indagare pergamus. Itaque Pontifex quidem ubi orationem sanctam supra diuinum altare peregit, ex ipso incensum adolere inchoans, omnem fani ambitum circuit. Demum ad sanctum altare iterum rediens, psalmodum incipit melos, concinentibus secum sacra carmina omnibus Ecclesiastici ordinis gradibus. Deinde ministrorum officio sanctarum Scripturarum lectio suo ordine recitatur, post haec extra delubrum catechumeni fiunt, & cum ipsis energumeni, & ij quoque qui in poenitentia sunt. Manet autem intus solus, qui diuina spectare merentur atque percipere. Porro ministrorum alij quidem pro clausis templi foribus adstant: alij proprii aliquid muneris agunt: qui vero ipsius ordinis praecipui sunt, vna cum sacerdotibus, sanctum panem, & benedictionis calicem sacrosanctis altaribus imponunt, cum ante praecesserit ab omni clero vniuersalis laus atque confessio. Ad haec venerandus Antistes orationem sanctissimam peragens, Pacem sanctam omnibus nunciat, & cum se mutuo omnes saluauerint, mystica sanctorum recitatio fit. Vbi vero manus tum Antistes, tum sacerdotes aqua lauerunt, Pontifex ad medium diuini assistit altaris: circumstant autem soli cum sacerdotibus, electi quoque; ex ministrorum numero. At vero Pontifex cum diuina munera laude profectus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conficit,

Ritus celebrandi Missae. Altare incensatur.

Psalmi canuntur.

Lectio Scripturarum.

Vniuersalis confessio. Pax datur.

& quae ante laudauerat, venerandis operata atque abdita signis, in conspectum agit, diuina munera reuerenter ostendens, ad sacramentum illorum communionem & ipse conuertitur, & reliquos, ut communicet, hortatur. Super ta demum, atque omnibus tradita communionem diuina, gratias referens, finem mysterijs imponit. *Et vide sup. Lectio. 10. litera D. auth. 13.*

Communio in Missa.

2. **IACOBVS** Apostolus in Liturgia, *In initio.* Deus sis mihi peccatori propitius, peccaui in caelum & coram te, neque dignus sum qui oculos obuertam huic facrae & spiritali mensae, in qua vnigenitus filius tuus & Dominus noster Iesus Christus, mihi qui peccator sum & omnibus maculis labefactatus, mystice proponitur in sacrificium. Proinde hanc orationem & gratiarum actionem tibi offero, ut mihi Spiritus tuus Paraclitus mittatur, fortificans ac instaurans me ad hanc Missam, &c.

Oratio ante Missam.

Deinceps utitur thure accenso ad altare: cantatur Hymnus ter sanctus: leguntur Lectiones ex utroque testamento: variae funduntur preces, & Sancti inuocantur: catechumeni excluduntur: recitatur symbolum Apostolorum: datur pacis osculum: oratur pro defunctis: Crucis signum effingitur: fit commixtio corporis & sanguinis Domini: multaeque aliae adhibentur caeremoniae & ritus. 3. **CLEMENS** Papa martyr, constitutionum Apostolicarum, Lib. 8. Cap. 16. Ponit praefationem ante consecrationem. Deinde variae ponuntur orationes. Et cap. 20. ponitur Hymnus Angelorum. Demum cap. 23. dimittitur populus a diacono dicente; Ite in pace.

Varj ritus in celebratione Missae.

4. **CYPRIVS** Sermone de Coena Domini. Finem igitur legalibus caeremonijs impositurus, parari sibi voluit Pascha, & ex consuetudine Legis ea quaerere, quae solennitas exigebat, agnum assum, panes azymos & lactucas agrestes. Non oportet esse fermentarios noui Testamenti ministros, puras syncerasque mentes sanctum quaerit conuiuium, in veru Crucis boni odoris assatio, omnem excoquat carnalium sensuum cruditatem, & induret solidetque mentis affectus, nec in Ecclesiae sanctae sacrificio vlla sit macula, sed pura simplicitas & innocentia vitae in vna Ecclesiae Catholicae domo a fidelibus de Aegypto egredientibus, transito mari rubro, lotis Christi sanguine affectibus, offeratur. Coena itaque disposita, inter sacramentales epulas obuiarunt sibi

Gloria in excelsis. Praefatio.

Quales sacerdotes requirit Christus.

fibi instituta antiqua & noua, & cōsumpto agno quē antiqua traditio proponebat, in-
consumptibilem cibum Magister apponit
discipulis: nec iam ad elaborata impensis &
arte conuiuia populi inuitatur, sed immor-
talitatis alimonia datur, à communibus ci-
bis differens, corporalis substantiæ retinēs
speciem, sed virtutis diuinæ inuisibili effi-
cientia probans adesse præsentiam. Signi-
ficata olim à tempore Melchisedech pro-
deunt Sacramēta, & filijs Abrahæ facien-
tibus opera eius, summus sacerdos panem
profert & vinum. Hoc est (inquit) corpus
meum. Manducauerant & biberant de eo-
dem pane, secundum formam visibilem, sed
ante verba illa cibum ille communis tantum
nutriendo corpori commodus erat, & vitæ
corporalis subsidium ministrabat: sed ex
quo, &c. *Ps. sup. Lect. 10. lit. A. auth. 2. Et lon-
gè post.* Sed Hierarcha pius, quem Spiritus
sanctus compungit, excitat, inhabitat, &
sanctificat, eleuatione manuum Crucis my-
steriū repræsentans, confidenter orat pro
sua & populi ignorantia, recolēs pudibūdi
& constituti animi confessione, quod ali-
quando præualente aduersum se peccato,
fuerit derelictus.
5 A V G V S T. tomo. 2. Epistola. 59. ad
Paulinum. Vide sup. Lectione. 11. litera. A.
authorit. 15.
6 E T Epist. 57. ad Dardanū. Vide sup.
Lect. 11. lit. A. auth. 14.
7 B A S I L I V S Lib. de Spiritu san-
cto, ad Amphiloichium, Cap. 27. Vide sup.
Lect. 13. auth. 43.
8 I D E M in Liturgia plurimas habet
ceremonias quibus nūc vtitur Ecclesia.
9 C Y R I L L V S Hierosolymitanus,
Catechesi. 5. mystagogica. Vide sup. Lect.
11. litera. B. auth. 5.
10 C H R Y S O S T. tom. 4. ad Ephe-
sios, Hom. 14. Perpende cum quibus tem-
pore mysteriorum adites, nempe cū Cher-
ubim, cum Seraphim. Seraphim neminē
vituperant, sed vnus & idem vsus ora illo-
rum adimplet, nempe benedicendi & glo-
rificandi Deum. Quomodo potes ergo cū
illis dicere, Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui
ore tuo ad vituperiū abuteris? *Et mox.* Tu
verò cum Cherubim apud Thronum Re-
gis constitutus, conuiciaris fratrem? Non
vides sacra illa vasa? Non ad vnum illa sem-
per vsurpantur? Audet ne quisquam illis
ad aliud quicquam vti? Iam tu vasis istis
sanctior es, idq; multò, Cur igitur te ipsum

Differentia
cane Indui-
ca, & Cane
Dominica.

Math. 26.
Marc. 14.

Sacerdos ce-
lebrans, ma-
nus eleuat,
confessionē-
que facit.

Adstant
Cherubim in
Missæ.

Sanctus, S-
ctus, San-
ctus, in Mis-
sæ.

Vsus sacro-
rum vasorū
in Missæ.

fordidum reddis & pollutū? In cœlis con-
sistis, & vituperas? Cum Angelis conuersa-
ris, & vituperas? Tot ac tantis rebus os tuū
adornauit Deus, vt pote hymnis Angelicis,
cibo non tantum Angelico, sed Angelicam
etiam dignitatē superanti, osculo suo, com-
plexibus etiam suis, & vituperas?
11 I D E M ad Colossen. Hom. 3. Si ergo
Angelos habemus, sobrii simus, tanquam si
pædagogum quidam nobis adessent. Adest
nanque & demon, propterea oramus, ac di-
cimus petentes Angelum pacis: & vbique
pacem petimus. Nihil enim illi adæquari
potest. In Ecclesijs pacē, in precationibus,
in supplicationibus, in præfationibus, & se-
mel, atque iterum, ac tertio, & sæpe eandē,
qui Ecclesiæ præest, impertit, dicens: Pax
vobis. *Et paulò post.* Mox atq; præful Eccle-
siæ ingreditur, dicit: Pax omnibus. Quādo
cōcionatur: Pax omnibus. Quādo benedi-
cit, Pax omnibus. Quādo salutē optare iu-
bet, Pax (inquit) omnibus. Quando sacrifi-
ciū absoluitur: Pax omnib⁹: & interea rur-
sus, Gratia vobis & pax. Quomodo ergo ab-
surdū nō est, quod cum toties pacē habēdū
nobis audiamus, nihilominus hostiliter in-
uicē alius alium impugnamus? Accipientes
pacem, & reddētes, ei qui pacem affert ini-
micamur? Dicis: Et spiritui tuo: & extra
Ecclesiam illum traducis?
12 I D E M in Pri. ad Corinth. Hom. 36.
Vbi igitur nos cœpimus loqui: Cum spiri-
tu tuo, Plebs respondet: ita quondā scilicet,
locutos significare volens, nempe non sa-
piētia propria, sed Spiritu Dei instinctos.
Et mox. Pacem & nunc Episcopus, velut
paternam domū ingressus, omnibus optat:
sed pacis eius nomen frequens quidem ex-
tat, res prorsus nulla. *Et post pauca.* Num &
hic cœlum dubitas? Mensam istam vide,
cuius gratia constituta sit, & quapropter.
Cogita quis hic sit progressurus, ante pro-
gressum certē horrebis. Nam & Thronum
modò Regis videns, animo confurgit quis-
quis egressum Regis expectat. Et tu igitur
ante illud horrendum tempus, animo tre-
misce, animo commoueare, priusquam vela
reducta, & chorum Angelorum progres-
sum vides, in ipsum vltro cœlum ascende.
13 I D E M tomo. 1. Homil. de Adam &
Eua. Cū enim sanctæ plebis Sacerdotes
per mandata sibimet data, legationē fun-
guntur apud diuinam clementiam, humani
generis causam, totamq; secum Ecclesiam
aggregantes, atq; congemiscentes, postulāt

Pax in Mis-
sæ datur sa-
pius.

Respondet
populus: Et
cum spiritu
tuo.

ac

Celebratur
sacerdos
pro varijs
hominū sta-
tibus orat.

Missæ quo-
modo adsta-
tum.

Oratio da-
mones fu-
gat.

Sursum cor-
da.

1. Cor. 10.
Eualio ho-
stie.
Exod. 12.
Ioan. 19.

Non frustra
in Missæ sit
memoria de
sanctorum.

ac precantur vt infidelibus donetur fides,
vt ab idololatria & impijs erroribus liberē-
tur: vt Iudæis, ablato cordis velamine, lux
veritatis appareat: vt heretici, Catholicę fi-
dei perceptione respiciant: vt schismatici
spiritū rediuitæ charitatis accipiant: vt lap-
sis pœnitentię remedia conferantur: catechu-
menis ad regenerationis Sacramēta perdu-
ctis, cœlestis misericordię aula referet. Hęc
nō inaniter à Dño peti, rerū ipsarū mon-
strat effectus. *Et vide sup. Lect. 5. lit. B. auth. 5.*
14 I D E M tom. 3. in Acta Apostolorū,
Hom. 24. Iterum alios video stare, & nuga-
ri dum preces fiunt, & quidā ex illis adhuc
meliores scilicet, idē faciētes non solū dum
fiunt preces, sed etiā dū sacerdos benedicit.
O audaciā. *Et mox.* Et hoc profectō terribi-
le, quod non venis huc vt saltē in ludo, &
chorea, & stes sine ordine: nescis quod cum
Angelis stas, cum illis cantas, cū illis hym-
nos dicis, & stas ridens?
15 I D E M tom. 5. de Incōprehensibili
Dei natura, Hom. 4. Nihil autem est quod
tā excursionē eius (*Damonis scilicet*) aduer-
sus nos arcere, ac repellere valeat, quam
orandi ac deprecandi intentū studiū. Haud
enim illa Diaconi exhortatio erecti cōstā-
tisq; frustra & sine causa instituta sancita-
que est, sed vt nostras repētes humi cogita-
tiones, erigeremus: vt nostrum animū pres-
sum, demissum, fatigatū rerū humanarum
cura, reiecta omni eiusmodi solitudine,
erectū, leuatū, recreatū Deo immortali
repræsentaremus. Animū igitur iubemur
erigere.
16 I D E M tom. 4. in Pri. ad Cor. Hom.
24. Sed quare addit: Quē frāgimus? Hoc in
Eucharistia viderelicet. In Cruce autē mi-
nimē, sed omnino contrā. Os enim (inquit)
eius nō cōteretur. Sed quod in Cruce pas-
sus non est, id in oblatione patitur, & prop-
ter te frangi permittit. *Et vide supra Lect. 10.
lit. B. auth. 14.*
17 E T Hom. 41. Abierit mortuus pecca-
tor sanē, gaudere decet, peccata impedita
esse, & non accumulātū malū, nitiq; quan-
tū fieri potest vt iuuetur nō lacrymis, sed
prece, supplicationibus, eleemosynis, obla-
tionibus. Non est temerē hoc excogitatū,
nec frustra memoriā mortuorū inter sacra
mysteria celebramus, aut accedimus pro
istis Agnum illū iacentē & peccata mundi
tollentem, deprecantes: sed vt his consola-
tio hinc aliqua fiat. Nec temerē qui altari
assistit, inter horrēda mysteria clamat: Pro

omnibus in Christo dormientibus, & pro
his qui memoriā celebrant illorū. Nā nun-
quā ista fiant, neq; hæc dicatur, si pro il-
lis cōmemorationes non fierēt. Neq; enim
scena iā ampli⁹ nostra sunt, sed Spiritus or-
dinatione fiunt. Opitulemur igitur his, fra-
tres, memoriā pro ipsis faciamus. Nā si Iobi
illius liberos, patris victima purgavit, quid
dubites, è nobis quoq; si pro dormientibus
offeramus, solatij quiddā illis accessurum?
Gratificari Deus propter alios alijs solet,
quod Paulus hic ostendit: vt ex multis (in-
quit) personis pro donō in nos collato, per
multos gratiæ pro nobis agantur. Ne defa-
tigemur mortuis auxilium ferendo, preces
pro illis offerendo. Cōmunis totius orbis vi-
ctima preces sunt. Hinc pleni fiducia pro
toto etiā orbe supplicamus, inter martyres,
inter confessores, inter sacerdotes, mortuos
recensemus. Vnū em corpus omnes sumus,
sint mēbra licet alia alijs illustriora. Vndi-
q; veniā ipsis impetrare licet, precibus pro
ipsis effulis, muneribus datis, cōsortio eorū
inter quos velut cōmune corpus referuntur.
Quid ergo doles? Quid lacrymaris? Cū im-
petrandæ mortuorū veniē tot extēt rationes?
18 I D E M tomo. 5. Ad populū Antio-
chenū, Hom. 51. Propterea & in mysterijs
alter alterū amplectitur, vt vnū multi fia-
mus: & super nō sacratis cōmunes facimus
preces, pro agrotantibus orantes, & mūdi
fructibus tam terræ quam maris.
19 I D E M tomo. 4. Ad Hebræos, Ho-
milia. 17. Hęc dicens, non ab vna in anno
perceptione vos veto, sed volo semper vos
accedere: sanctis hæc concessa sunt. Hoc
etiam diaconus insonat in illa hora san-
ctos vocans, & per hanc vocem veluti ma-
culas inspiciens. *Et paulò post.* Stat igitur
nūc etiā prece noster, non caput vnus
cuiusque continens & producens, sed omnia
simul capita interiora continens, & nō
eis constituit alios accusatores, sed ipsos
sibi. Non enim dicit: Si quis fortē hunc
accusat. Sed quid? Si quis seipsum accusat.
Quando enim dicit: Sancta, sanctis: hoc di-
cit. Si quis non est Sanctus, non accedat.
Non simpliciter dicit: A peccatis muni-
dus: sed, Sanctus. Sanctum enim non muni-
datio peccati tantum facit, sed etiam præ-
sentia Spiritus, & bonorum operum opu-
lentia. Non enim (inquit) volo à cœno vos
mundos esse, sed etiam albos esse, &
pulchros. *Vide sup. Lect. 13.*
authorit. 40.

Job. 1.

2. Corin. 1.

In Missæ al-
ter alterum
amplectitur
Oratur pro
agrotis, &
pro fructi-
bus.

Frequens
Cōmunio.

Sancta San-
ctis.

authorit. 40.

Zz

L E.

DOCTOR.

Qvandoquidem superius à te dictum est, sacrificio Missæ defunctos iuvari, superest vt nobis illud probes.

ADOLESCENS.

Hoc ex diuinis literis pro cōperto habemus, a tēporariā peccatorū poenā non vnā cū eorundē reatu dimitti: simulq; ex iisdē hoc docemur, nihil sorde peccati inquinatum, celo sisti posse. b Quòd si labes eiusmodi non hīc in terris vel poenitētia aliqua & corporis castigatione, vel indulgentiarū virtute, quæ à summis Pontificibus autoritate c clauium exhiberi solent, vel aliqua deniq; alia ratione per purgantur, certum est locū nobis aliquē post hanc vitam huic conquirendæ puritati ac innocentiae destinatū esse: & is est quem ritè ex oraculo Scripturæ, Patres omnes Purgatorium d nominarunt.

DOCTOR.

Sed quid huic intereā rei Missa prodesse potest?

ADOLESCENS.

Quàm plurimum. Vis enim eius & efficientia, eos omnes pertingit, qui Baptismo tincti, & tãquàm quædam Christi membra defuncti sunt, opis tamē adhuc egent nōnullius, vt eò quòd aspirant, peruenire possint, ijs interim affecti poenis, quibus hoc sacrificio, aut statim omnino liberātur, aut certè non parum quotidie leuantur. Adde quòd non parum Ecclesiæ preces ijs prorsunt, qui fide & charitate in eam, tanquàm in aliquod corpus, coalescunt.

DOCTOR.

Sed vnde istam indulgentiarum doctrinam nobis adfers?

ADOLESCENS.

Ex ea voce qua Christus Iesus Petro clauis Regni cœlorum consignauit, quarū ea est autoritas, vt peccati nō modò reatus, veruetiā poena ipsa remittatur, & illa quidem tēporalis, debito tñ eius ex Christi & Sanctorū meritis ritè persoluto, si modò ad hanc sese gratiā recipiendā, peccator oratione, ieiunio, ac cæteris eiusmodi pietatis officijs, ritè componat: quæ res ad mortuos etiam, licet ratione diuersa, peruenire solent.

A V.

A VTHORIT. SCRIPT.

A **N**VMER. Cap. 12. Vt suprā, Cap. 1. Lectio. 14. lit. C.

LIB. 2. Reg. Cap. 24. Vt sup. Cap. 3. Lect. 9. litera. C.

EXOD. Cap. 32. Vt suprā, Lectio. 8. litera. B.

B **A**POCALYP. Cap. 21. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciēs, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

C **M**ATTH. Cap. 18. Vt sup. Cap. 1. Lect. 13. lit. M.

IOAN. Cap. 20. Vt suprā, Lectio. 7. litera. E.

P O S T E R. Ad Cor. Cap. 2. Cui autē aliquid donastis, & ego: nā & ego quod donauī, si quid donauī, propter vos in persona Christi: vt non circūueniamur a Satana: nō enim ignoramus cogitationes eius.

A D C O L O S. Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 12. lit. A.

D **L**I B. 2. Machabæorū, Cap. 12. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Iudas Hierosolymam, offerri pro peccato sacrificium, benè & religiosè de resurrectione cogitans: (nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis.) & quia cōsiderabat quòd hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

M A T T. Cap. 5. Esto consentiens aduersario tuo dum es in via cum eo, ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.

E T Cap. 12. Vt suprā, Cap. 1. Lect. 10. litera. F.

P R I O R Ad Corinth. Cap. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superædificauit, mercedem accipiet: si cuius opus arserit, detrimentum

patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

A VTHORIT. PATR.

C I **T**ERTULLIANVS, Lib. 2. ad

Vxorem, Cap. 3. & 4. Quæuis mulier fidelis, Dominum obseruet necesse est. Et quomodò potest duobus dominis deseruire, Domino, & marito, adde Gentili? Gentilē enim obseruando, Gentilia exhibebit, formam, extructionem, munditias seculares, blanditias turpiores, ipsa etiam matrimonij secreta maculosa: non vt penes sanctos officia sexus, cum honore ipsius necessitatis, tanquàm sub oculis Dei modestè & moderatè transiguntur. Sed viderit qualiter viro officia pendat. Domino certè non potest pro disciplina satisfacere, habens in latere diaboli seruum, procuratorem domini sui, ad impedienda fidelium studia & officia. Vt si statio faciendā est, maritus de die condicat ad balneas: si ieiunia obseruanda sunt, maritus eadem die conuiuium exerceat: si procedendum erit, nunquàm magis familiæ occupatio adueniat. Quis enim sinat coniugem suam visitandorum fratrum gratia, vicatim aliena & quidem pauperiora quæque tuguria circuire? Quis nocturnis cōuocationibus, si ita oportuerit, à latere suo eximi libenter feret? Quis deniq; solennibus Pasche abnoctantem securus sustinebit? Quis ad conuiuium Dominicum illud, quod infamant, sine sua suspicione dimittet? Quis in carcerem, ad osculanda vincula martyris, reptare patietur? Iam verò alicui fratrum ad osculum conuenire? Aquam sanctorum pedibus offerre? De cibo, de poculo inuadere, desiderare, in mente habere? Si & peregrè frater adueniat, quod in aliena domo hospitium? Si cui largiendum erit, horreum, prona, præclusa sunt.

2 **C**YPRIANVS, Lib. 2. Epist. 3. ad Cæcilium. Vide sup. Lectio. 10. lite. D. authori. 22.

3 **B**ASILIVS Epist. ad Amphilo- chium, Can. 54. De inuoluntarijs cædibus scio me ante hoc tempus in octauo Canone, cuius est principium, Qui securi ad suam pietatem, &c. scripsisse pro viribus, & nihil ultra illa possum dicere. Est autem tuæ prudentiæ pro circumstantiæ proprietate, poenas intendere, vel remittere.

Mat. 6. Vxor quomodo marito debeat obedire.

Cuius se poenas imponere vel remittere.

4 CHRYSO T. tom.5. Lib.3. De Sacerdotio. Parentes nos in præsentem, sacerdotes in vitam æternam generant. Atque illi certè ne torporalem quidem interitum à liberis amoliri possunt: neque ingruentem morbum propulsare, cum hi laborantè, ac morti iamiam propinquã animam identidem seruarint, alijs remissionem pœnam infligentes: alios prorsus labi non permittentes, non doctrinẽ solum atq; commonitionis, sed etiam præsidio: neque enim solum cum nos regenerat, sed postea etiam condonadorum nobis peccatorum facultatem obtinent.

Sacerdotes pœnas imponunt, ac remittunt.

D 1 TERTVL. Lib. de Exortatione ad castitatem, Cap.11. Et iam repete apud Deum pro cuius spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas. Stabis ergo ad Deum cum tot vxoribus, quot illas oratione cõmemoras, & offeres pro duabus, & commemorabis illas duas per sacerdotẽ de monogamia ob pristinum de virginitate sancitum, circũdatum virginibus ac vniuiris, & ascendet sacrificiũ tuum libera fronte: & inter cæteras voluntates bonæ mentis, postulabis tibi & vxori castitatem.

Orationes & oblationes pro defunctis.

2 IDEM Lib. de Monogamia, Cap.10. Ipsam denique interrogo fœminam: Dic mihi foror, in pace præmisti virum tuum? Quid respondebit? An in discordia? Ergo hoc magis ei iuncta est, cũ quo habet apud Deum causam. Non discessit, quæ tenetur. Sed in pace. Ergo perseueret in ea cum illo necesse est, quem iam repudiare nõ poterit, ne sic quidem nuptura, si repudiare potuisset. Enimuerò, & pro anima eius oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione confortium, & offerat annuis diebus dormitionis eius.

Orandũ pro defunctis.

3 IDEM Lib.2. Ad vxorẽ. Vide sup. lit. C. auth. 1.

4 ORIGEN. tom.1. in Hierem. Homil. 12. Et vide si non vera sit ratio. Quis. n. peccata non recipit? Nẽpe ille qui post credulitatem aut Baptisimũ audierit Dñm dicentem, Dimissa sunt tibi peccata: nec vltra peccauerit. Si autem post lauacrum & veniam delictorum, rursus ad pristinas sordes fuerimus reuersi, & adhuc imperfecto sensu ab Apostolorũ vestigijs recedentes, aut iniusta gesserimus aliqua, aut certè in ipsa iustitia sint aliqua nata peccata, quid nobis fiat consideremus: vtrum'ne egredientes de præsentis seculo, si habuerimus vitia vel virtutes, recipimus pro virtutibus

Post mortẽ, iusti premia percipient, iniusti torquentur.

præmia, & dimittentur nobis eã quæ scietur peccauimus: an plectemur pro delictis, neque recipiemus præmia pro virtutibus. Sed neutrum hoc verũ est, quia & pro peccatis torquebimur, & pro iustitia recipiemus præmia, quæ meremur. Si enim post fundamentũ Iesu Christi non solum in tuo corde aurum & argentũ & lapidem pretiosum (si tamẽ habes aliquid auri vel argenti) superedificaueris, verũ & ligna, fœnum, & stipulam, quid tibi vis fieri, cum anima seiuncta fuerit à corpore? Vtrum'nam ingredi vis in sancta cũ lignis tuis, cum fœno & stipula, & polluas regnũ Dei? An propter lignum, fœnum, & stipulam foris residere, & pro auro, argento, & lapide pretioso nihil mercedis accipere? Sed neque hoc equum est. Quid igitur sequitur, nisi vt primũ propter ligna ignis tibi detur, qui cõsumat fœnũ, lignũ, vel stipulam? &c. Et post pauca. Primũ quidem propter iniustitias tormẽta perpetimur: deinde propter iustitiam, coronamur.

1. Cor. 3.

Ignis purgatorij. Prius tormenta dantur, deinde corona.

5 ET HOM. 13. Et quomodò sunt quædam vulnera quæ malagmatibus, & oleo, & alligaturis, redduntur pristinẽ sanitati: alia verò sunt istiusmodi de quibus dicatur, Non est malagma imponere, neque oleum, neque alligaturas; sed terra vestra deserta, ciuitates vestræ igne exustæ: sic sunt quædam peccata, quæ animam sordidant, & indigent homine qui habeat proã, nitri que sermonẽ: alia verò talia sunt, vt non possint supradicti sermonis virtute curari. Neq; n. sordibus cõparantur. Idcirco sciẽs differentias peccatorũ, per Isaiã Dñs dicit: Lauabit Dñs sordes filiorũ & filiarũ Siõ in sanguine: emũdabit de medio eorũ spiritu iudicij, & spiritu cõbustionis sordes & sanguinem. Sordes Spiritu iudicij, sanguinẽ Spiritu cõbustionis. Si peccasti, & peccatorum sordibus pollutus es, Lauabit Dñs sordes filiorũ & filiarũ Siõ, & sanguinẽ emũdabit de medio eorũ. Si autẽ mortale peccatũ est, nõ possumus nitro proaq; mũdari, sed Spiritu iudicij, Spiritu cõbustionis & pœnitentię. Forfitan & Iesus Baptizat Spiritu sancto & igne, nõ quia eundẽ in Spiritu sancto atque igne Baptizat: sed quo sanctus Baptizetur Spiritu sancto: & is qui post fidem & magistrum Dei, rursus ad scelera conuersus est, cruciatu purgetur incendij. Beatus qui lauacrum accepit Spiritu sancti, & ignis lauacro non indiget. Miserabilis autem & omni fletu dignus, qui post lauacrum Spiritus,

Isai. 1. Sap. 16.

Quædam peccata curari possunt, quædam vero nõ.

Isai. 4.

Purgatorij incendium.

Isai. 11. Deut. 4. Ioann. 8. Apoca. 10.

Spiritus, Baptizandus est igni. Vtrunq; siquidẽ habet Baptisma Iesu. Exijt nanque virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit. Virga peccatoribus, flos iustis. Sic Deus & ignis consumens, & lumẽ in Scripturis dicitur. Ignis peccatoribus, lumẽ sanctis. Et Beatus qui habet partem in resurrectione prima. Si quis serauerit lauacrum Spiritu sancti, iste in resurrectione primẽ parte communicat. Si quis verò in secũda resurrectione seruetur, iste peccator est, qui ignis indiget baptismo, qui combustione purgatur, vt quidquid habuerit lignorum, fœni, & stipulæ, ignis absumat.

Ignis purgans. Num. 31.

Quãdiu ducunt purgatorij pœna solus mouit Christus.

Sacrificia pro defunctis.

Oratio pro defunctis.

6 IDEM tomo. 2. Lib. 8. in Epist. ad Roman. Cap. 12. Versus finem. Qui verò verbi Dei & doctrinæ Euangelicæ purificationes spreuerit, tristibus & pœnalibus purificationibus semetipsum reseruat, vt ignis gehennæ in cruciatibus purget, quem nec Apostolica doctrina, nec Euangelicus sermo purgauit: secundũ illud quod scriptũ est, Et purificabo te igni ad purificationẽ. Verũ hæc ipsa purgatio quæ per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus, quantisue seculis, de peccatoribus. exigat cruciatu solus scire potest ille, cui Pater omnium iudicium tradidit.

7 CYPRIA. Lib. 1. Epist. 9. Vide sup. Lect. 13. auth. 22.

8 ET Lib. 4. Epist. 5. Sacrificia pro eis semper, vt meministis, offerimus, quoties martyru passiones, & dies anniuersaria cõmemoratione celebramus.

9 GREGOR. Nazianzenus, Oratione. 10. in laudem Cæsarij. Atq; alia quidem persoluimus, alia verò daturi sumus, anniuersarios honores, & commemoraciones offerentes, ij quidem certè qui superstites relinquẽtur. Et prope finem. Id autẽ continget, si pro nostra erga ipsum charitate & spe, omnia feramus, omnia sustineamus. Si pro omnibus rebus, tam dextris quàm sinistris, hoc est, tam iucundis quàm tristibus, gratias agemus. (Quandoquidem hæc plerunq; salutis arma esse, Scriptura testatur) si & nostras & eorum qui tanquã in cõmuni via paratiores, ad hospitium prius peruenerunt, animas ipsi commendemus. Et vide eundem oratione. 4. in sanctum Baptisma, longè post medium.

10 DIONYSIVS Areopag. Lib. de Ecclesiastica Hierarch. Cap. 7. Coacto sancto cõtatu, venerandus Antistes (siquidẽ sacerdotalis ordinis fuerat, qui obdormiuit)

ante sanctum altare inclinans eum, orationem ad Deum inchoat, & gratiarũ actionẽ. Si autem aut honestissimis monachis, aut sanctæ plebi insertus erat, ad venerandum sacrarium ipsum ante sacerdotum reclinat ingressum, deinde precem cum gratiarum actione peragit Præsul. Deinceps verò ministri, diuinis inserta cloquijs, verissima de nostra resurrectione promissa recitantes, consentanea, tantundemq; valentia canũ psalmodum cantica: deinde ministroru primus dimittit catechumenos, sanctosq; iam defunctos concelebrat cum quibus & nuper vita functum pari laudatione profequitur: hortaturq; omnes vt sibiipsis identidem postulent beatam in Christo consummationem. Postea accedens venerabilis Præsul, precem super eo sacratissimã peragit: & post orationem ipse quoq; Pontifex defunctum salutat, & post illum, qui adstant omnes. Vbi verò cuncti consalutauerũt, super defuncto fundit oleum Pontifex, & oratione pro omnibus facta, honesto in loco ponit corpus, cum æqualibus alijs corporibus sanctis. Et longè post. Precatur oratio illa diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per infirmitatem humanã admilla peccata, defuncto: eumque in luce statuat, & regione viuorum, in sinibus Abraham, Isaac, & Iacob, in loco vnde aufugit dolor, & tristitia, & gemitus. Et post pauca. Ac fortasse (inquies) ista quidem rectè à nobis dici, verũ ambigere cuius rei gratia Præsul diuinam precatur clementiam, defuncto peccatorum veniam postulans, & æqualem sanctis ac lucidissimam sortem. Si enim eorum, quæ in vita gessit, bonorum aut malorum, à diuina iustitia percipiet præmia: perfecit autem actiones suas in vita ista defunctus, quænam hunc oratio Præsulis ad aliam (præter illam quam meruit vitæ hinc actæ respondentem) transferet requiem? Non ignoro quidem & ego diuinis eloquijs accedens, singulis reddendam pro meritis sortem: Quod autem & iustorum preces, etiam in vita ista, & nedum post mortem, ijs solis profint qui digni sunt, Scripturæ nos edocet sacrosancta traditio. Et mox. Itaque Scripturæ sacræ acquiescens, viles in hac vita esse dixerim Sanctoru preces, hoc modo scilicet, si quis sanctoru munerũ desiderio incensus, ad eaque percipienda piẽ affectus, paruitatis tamen propriæ conscius, quẽpiam sanctorum virorum adeat;

Exequie defunctorum quales. n

Precatio pro defuncto.

Iustoru preces defunctis profunt.

Nedũ, idest, quanto magis. Teste Damasc. sermo. de defunctis.

oretq; sibi adiutorem & precatorem accedere, capiet ex hoc omnino vtilitatē commoda cuncta excedentē. *Et iterum.* Hanc si quis spernat sacrosanctā disciplinā, atque infelici elatione seductus, dignū se diuina arbitretur familiaritate, sanctosque despiciat: hic certē si petitiones indignas Deo, neque sacras postularit, intentoque careat diuinorum desiderio, sibiq; ipsi consentaneo, imperita postulatione per seipsum nunquam potietur. Quānam verò de huiusmodi prece, quā super defuncto peragit Præsul, ex diuinis ducibus nostris traditio peruenit ad nos, operæpretium est vt dicamus: Didicit igitur de Scripturis diuinitus traditis, vt his qui piē vixerunt, lucidissima diuinaq; vita pro merito ab equisimīs lancibus redditur, non recordante Diuina bonitate per Summam clementiam, maculas, quæ illis ex humana infirmitate adhæserunt. Nullus enim (inquit) est mundus à labe. Ista quidem nouit Pontifex promissa à sanctis eloquijs: petit autem ea fieri donariq; eis qui piē vixerunt, præmia sacra, &c. *Et mox.* Neq; vnquam peteret Pontifex diuinæ iustificationis prædicator, quæ Deo sciret non esse gratissima, & quæ largiturū se ille nequaquam promississet. Quocirca profanis vita functis non ista imprecatur.

11 CHRYSTO. tomo. 4. ad Philippen. Homil. 3. Deplorato eos qui in diuitijs mortui sunt, & nihil consolationis suis ipsorum animabus ex diuitijs suis procurarunt: eos qui cum potestatem abluendorum peccatorum habuissent, noluerūt. Hos defleamus & priuatim & communiter omnes, sed cum modestiē decoro, sed cū grauitate, sed non velut ludibrio nos ipsos exponētes. Hos inquam, nō vnum aut alterū deploremus diem, sed omnem nostram vitam. Non sunt absurdi affectus hę lacrymę, sed magni amoris. Aliæ verò absurdo & irrationabili affectu fiunt, atque idēdē mox etiam desinunt. Quando verò ex timore Dei nascuntur, semper durant. Defleamus istos, iuueamus eos pro viribus, procuremus illis aliquid auxiliij, modici quidem: attamen iuueamus eos. Quo modo, quæue ratione? Precātes, adhortemur & alios, vt pro illis orēt, pauperibusq; indefinēter pro illis eleemosynas demus. Habet res ista nōnihil consolationis. Audi quippe quid Deus dicat: Protegā ciuitatē istam propter me, & propter Dauid seruum meū. Si memoria duntaxat

iusti, tantum valuit, quādo & opera pro tali fiunt, quid non poterunt? Non frustra ab Apostolis sancitum est, vt in celebratione venerandorum mysteriorum, memoria fiat eorum qui hinc discesserunt. Nouerūt illis multum hinc emolumenti fieri, multum vtilitatis. Stante siquidē vniuerso populo, manus in cælum extendente: cœtu item sacerdotali, verēdoq;posito sacrificio, quomodo Deū nō placemus pro istis orantes? Verūm istud quidem de illis dicimus qui in fide abscesserūt. Catechumenos verò nec isto solatio dignamur, sed omni huiusmodi destituti sunt auxilio, vno quodam dempto. Quoniam illo? Pauperibus illorum nomine dare licet vnde illis nōnihil refrigerij accedit. Nam ita vult Deus vt nos inuicem mutuo iuueamus.

12 ET Ad Hebr. Homil. 4. Dic mihi, quid sibi volunt istæ lampades tam splendidæ? Non'ne sicut athletas mortuos commitantur? Quid etiam hymni? Non'ne vt Deum glorificemus, & ei gratias agamus, quod iam coronauit discedentem, quod à laboribus liberauit, quod à morte liberatū apud se habet? Non'ne propter hoc Hymni? Non'ne propter hoc Psalmodia? *Et post pauca.* Contingat quidem nos omnes sine luctu ex hac vita migrare, & secūdum competentē naturæ Legem patres à filijs senes deduci, & matres a filiabus, & nepotibus, & pronepotibus, in pingui senectute, & nusquam contingere immaturam mortē. Contingat quidē hoc, & hoc opto: & præidentes, & omnes vos rogo, vt alius pro alio Deum precemini, votumq; istud commune faciatis.

13 ET in Pri. ad Corinth. Hom. 41. Vt sup Lect. 14. lit. F. auth. 17.

14 AVGVSTINVS tomo. 1. De Genesi contra Manichæos, Lib. 2. Cap. 20. Qui coluerit agrum suum interius, & ad panem suum, quāuis cum labore, peruenerit; potest vsque ad finem vitæ huius hunc laborem pati: post hanc autem vitam nō est necesse vt patiat. Sed qui fortē agrum nō coluerit, & spinis eum opprimi permiserit; habet in hac vita maledictionem terræ suæ in omnibus operibus suis, & post hanc vitā habebit vel ignem purgationis, vel pœnam æternam. Ita nemo euadit istam sententiā quæ prolata est in Adamū, Maledicta terra, &c. Sed agendum est, vt saltem in hac tantum vita sentiat.

15 IDEM tomo. 3. In Enchiridio ad Lauren-

*Apostoli san-
xerunt vt in
Missa ore-
tur pro mor-
tuis.*

*Lampades,
Hymni, &
Psalms, in
exequijs de-
functorum.*

*Orādam pro
defunctis.*

*Ignis purga-
torius.*

Gen. 3.

Laurentium, Cap. 110. Neque negādum est defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificiū Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc profunt, qui cum viuerent, vt hæc sibi postea prodesse possent, meruerunt. Est enim quidā viuēdi modus, nec tā bonus, vt non requirat ista post mortem: nec tam malus, vt ei non profint ista post mortem. Est verò talis in bono, vt ista non requirat: & est rursus talis in malo, vt nec his valeat, cum hæc vita transierit, adiuuari. Quocirca hęc omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam releuari quispiam, vel grauari. Nemo autē se speret, quod hic neglexit, cum obierit, apud Deum promereri. Non igitur ista quæ pro defunctis commēdandis frequenter Ecclesia, illi Apostolicæ sunt aduersa sententiæ, qua dictum est: Omnes enim adstabimus, &c. Quia & hoc meritum sibi quisq;, cum in corpore viueret, cōparauit, vt ei possint ista prodesse. Non enim omnibus profunt. Et quare nō omnibus profunt, nisi propter differentiam vitæ quā quisq; gessit in corpore? Cum ergo sacrificia siue altaris, siue quarūcunq; eleemosynarum, pro Baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis, gratiarum actiones sunt: pro non valde malis, propitiationes sunt: pro nō valde malis, etli nulla sunt adiuuēta mortuorū, qualescunq; viuorum consolationes sunt. Quibus autem profunt, aut ad hoc profunt vt sit plena remissio, aut certē tolerabilior fiat ipsa damnatio. *Hæc eadem habet iterum August. tom. 4. Lib. de octo quæst. Dulcitij q. 2. & tom. 5. de Ciuit. Dei. Lib. 21. Cap. 24.*

16 IDEM tomo. 4. Lib. de Cura pro mortuis gerenda, Cap. 4. Prouisus sepeliendis corporibus apud memoriam Sanctorū, locus, bonæ affectionis humanæ est erga funera suorum: quoniam si nōnulla religio est, vt sepeliantur, non potest nulla esse, quando vbi sepeliantur, attenditur. Sed cum talia viuorū solatia requiruntur, quibus eorum pius in suos animus appareat, non video quæ sint adiumenta mortuorum: nisi ad hoc, vt dum recolunt vbi sunt posita eorum quos diligunt, corpora, eisdem Sanctis illos tāquam patronis susceptos apud Dominum adiuuandos, orando commendent. Quod quidē facere possunt etiāsi talibus locis eos humare nō possent. *Et post pauca.* Cū itaque recolit animus vbi sepultum sit charissimū corpus, & occurrit locus nomine

*Defunctis
profunt ele-
mosynæ, &
sacrificium
Missæ.*

1. Cor. 15.

*Quibus de-
functis sa-
crificia pro-
funt, et quo-
modo.*

*Sepultura in
Sanctorum
Ecclesijs eli-
genda.*

*Oratio pro
defunctis.*

martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus. Qui cum defunctis à fidelibus charissimis exhibetur, cū prodesse non dubium est ijs, qui cum in corpore viuerent, talia sibi post hanc vitam prodesse meruerunt. Verum & si aliqua necessitas, vel humari corpora, vel in talibus locis humari nulla data facultate permittat, non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis, etiā tacitis nominibus, quorumq; sub generali cōmemoratione suscipit Ecclesia: vt quibus ad ista defuncti parētes, aut filij, aut quicunq; cognati, vel amici, ab vna eis exhibeantur pia matre communi. Si autem deessent istæ supplicationes, quæ fiunt recta fide ac pietate pro mortuis, puto quod nihil prodesset spiritibus eorū, quamlibet in locis sanctis exanima corpora ponerentur.

17 IDEM tomo. 1. Lib. 9. Confessionū, Cap. 11. Et mox ambobus, (*michi scilicet & fratri meo*) Ponite (*inquit Monica*) hoc corpus vbicunq;, nihil vos eius cura cōturbet: Tā-tum illud vos rogo, vt ad Dñi altare memoriteris mei vbi fueritis:

18 ET Cap. 12. Vide suprà, Lectio. 13. authorit. 62.

19 IDEM tomo. 5. De Ciuit. Dei, Lib. 20. Cap. 9. Neq; enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est regnum Christi. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in comunione corporis Christi: neque aliquid prodesset ad eius in periculis Baptismum recurrere, ne sine illo finiatur hæc vita: nec ad recōciliationem, si fortē per pœnitentiā malam'ue cōsciētiā quisq; ab eodē corpore separatus est. Cur enim fiunt ista, nisi quia fideles, etiam defuncti, membra eius sunt?

20 ET Lib. 21. Cap. 13. Platonici quidē quanuis impunita nulla velint esse peccata, tamen omnes pœnas emendationi adhiberi putant, vel humanis inflictas legibus, vel diuinis, siue in hac vita, siue post mortem: si autem parcatur hęc cuiquam, aut ita plectatur vt hic non corrigatur. Hinc est Maronis illa sententia, vbi cum dixisset de terrenis corporibus, moribundisq; membris, quod animæ,

*Quid defun-
ctis cōferat
Sepultura
Ecclesijs -
ca.*

*Orat mori-
tura S. Mo-
nica vt eius
fiat memo-
ria in Missa.*

*Defuncti
pii, membra
Ecclesia sunt:
& in Missa
fit memoria
eorum.*

*Platonici
putant etiā
post mortem
emendationi
locū esse per-
pauas.*

Ænci. 6.

*Hinc me uiuit, cupiuntq; dolent, gaudentq; nec auas
suspiciunt, clausa tenebris & carcere caco.
Sequitus adiunxit, atque ait;*

*Apostoli in-
telliguntur.
Hierem. 25.
Matth. 16.*

*Iob. 40.
Iuxta sep-
timaginta.*

*Qui mortui
deplorandi,
et quomodo.*

*Orationes et
eleemosynæ
pro defun-
ctis.*

4. Reg. 19.

Quin & supremo cum lumine vita reliquit, (Id est, cum die nouissimo relinquit eas ista vita)

Non tamē omne malum miseris, nec funditus omnes Corporea excedunt pestes, penitusq; necesse est Multa diu concreta modis inolestere miris. Ergo exierunt pennis, veterumq; malorum Supplicia expendunt. alia panduntur manes Suspensa ad ventos: alijs sub gurgite vasto Insectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Qui hoc opinantur, nullas pœnas nisi purgatorias volunt esse post mortem: vt quoniam terris superiora sunt elementa, aer, aqua, ignis, ex aliquo istorum mūdetur per expiatorias pœnas, quod terrena contagione cōtractū est, &c. Et mox. Sed tēporarias pœnas alij in hac vita tātum, alij post mortem, alij & nunc, & tunc, veruntamen ante iudicium illud seuerissimū nouissimumq;, patiuntur. Non autem omnes veniunt in sempiternas pœnas, quæ post illud iudiciū

his sunt futuræ, qui post mortem sustinent temporales. Nam quibusdam, quod in isto non remittitur, remitti in futuro seculo, id est, ne futuri seculi æterno supplicio puniantur, iam suprā diximus.

21 AMBROS. tom.3. Oratione funebri de obitu fratris. in fine. Tibi nunc Omnipotens Deus, innoxiam commendo animam, tibi hostiam meam offero, cape propitius ac serenus fraternum munus, sacrificium sacerdotis: hæc mei iam liba præmitto.

22 IDEM tomo.4. de Cain & Abel, Lib. 1. Cap. 9. Orandum autem præcipue & pro populo doceris, hoc est, pro toto corpore, pro membris omnibus matris tuæ, in quo mutua charitatis est insigne.

23 EPIPHANIVS hæresi. 75. contra Aërium. Vide suprā, Lectio. 13. authorith. 56.

Pro defuncto, orat & offert hostiam D. Ambr.

Orandū pro omnibus Ecclesie membris.

LECTIO XVI.

DOCTOR.

CVM non ita multò antè dixeris, Sacramentum hoc panis ac vini, distincta specie confici, quæ fit vt non nisi altera plebi ac vulgo Christianorum, (quos laicos vocamus) in comunione porrigatur?

ADOLESCENS.

Illud in primis compertum nobis esse debet, Sacramentum hoc idcirco fuisse institutum, vt Christo maximè coaliti, a caro de carne, & os de ossibus eius fieremus. Iam ergo cum in hoc eum Sacramento integrum, neque per quasdam partes dissectum esse, sed æquè vna ac vtraque specie totum contineri credamus, fateri omnino necesse est, ab eo tam Christum totum accipi, qui solam panis speciem, quàm qui etiam vini absumit (diuidi enim nullo modo potest, aut per partes distrahi) neque eum minus diuina carne nutriri, cum ipsaq; ad salutem coalescere.

DOCTOR.

Atqui eius hæc verba sunt: Bibite ex hoc omnes. An non omnibus æquè dicta fuerunt?

a Ephes. 5. Iren. lib. 5. Hilar. lib. 8. de Trinitat. b Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11. In sim. apolog. 2.

ADOLESCENS.

Omnibus quidē: sed ijs tamē solū omnibus qui tūm in cœna cum ipso confederāt, (& ij certè statim audientes dicto: omnes ex eo biberunt.) eorumq; deinceps auctoritatem retinent, quos omnes, vt idem ipsi perpetuò facerent, hac lege constrinxit.

DOCTOR.

Hoc verò quæ tandem?

ADOLESCENS.

Dixi non ita multò antè, mysterium hoc sacrosanctum, non Sacramenti solū, sed veri etiam sacrificij loco nobis esse. Iam verò non ita omnes sacrificandi ius habent veluti percipiendi Sacramenti, sed cum istud sit omnium, illud certè Apostolis & eorum vicarijs solū debetur. Cum ergo Christus illis edixit, vt ex hoc omnes biberent, hac illos lege perpetuò deuinxit, vt & distinctè offerrent, & oblata etiam distinctè absumerent, in viam eius necis recordationem, quæ sanguinis à corpore separatione perfecta est. Populares verò, & ij quibus nullum tale munus incumbit, satis sibi esse putent ad salutē, si per manus sacerdotum ac eorum ministerio, sacrificio communent, quæcunque tandem ex duabus, pro more Ecclesiæ, speciebus, illis porrigatur.

DOCTOR.

Nullam ergo populo fieri censes iniuriam, si altera tantum specie Sacramentum præbeatur?

ADOLESCENS.

Nullam planè: neque enim vnus magis quàm vtriusque communicatio sacris literis præcipitur: & in tota administrandæ Eucharistiæ ratione, iudicio ac sententiæ Catholicæ Ecclesiæ, quæ quid sit in quouis rerum genere optimum, rectè dispicit, assentiri debemus.

AUTHORIT. SCRIPT.

A DEPHE S. Cap. 5. Vt sup. Cap. 1. Lect. 8. lit. D. B MATT. Cap. 26. Vt suprā, Cap. 1. Lect. 3. lit. G. MAR. Cap. 14. Vt suprā, Lectio. 10. litera. B. L V C. Cap. 22. Et cum facta esset hora,

discubuit, & duodecim Apostoli cū eo, & ait illis, Desiderio desideravi hoc Pascha māducare vobiscū antequam patiar. Dico enim vobis quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et accepto Calice, gratias egit, & dixit, Accipite & diuidite inter vos. PRI. Ad Cor. Cap. 11. Vt suprā, Cap. 1. Lect. 3. lit. G.

C MAR.

c Mat. 14. d Matt. 26. 1o. 2o. Iren. lib. 4. c. 34. In- Sti. Apolog. 1. Chrys. lib. 3. de sacer. Amb. lib. 4. de Sacra. Dionys. vbi sup. Hieron. cont. Lucif. & contra Pelag. Greg. Nazian. Orat. fune. pro patre. e Ioan. 6. 1. Cor. 10. A Flor. 2. Luc. 24. Concil. Ephesi. 1. Tertul. de coro. mil. & lib. 2. ad vxor. Euseb. Eccles. hist. li. 6. cap. 34. Amb. de obi. Saty. Cyp. serm. de lapsis. Aug. de consen. Euang. Concil. Constant. Tridentin. sess. 21.

C M A R C. Cap. 14. Vt sup. litera. B.
D M A T T H. Cap. 26. Vt sup. lit. B.
 I O A N. Cap. 20. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis, sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hoc cum dixisset, insufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

E I O A N. Cap. 6. Vt supra, Lectio. 10. litera. D.
 P R I O R. Ad Corint. Cap. 10. Vt sup. Cap. 1. Lect. 14. lit. A.
 A C T O. Cap. 2. Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.
 L V C. Cap. 24. Et factum est dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.

AUTHORIT. PAT.

A 1 I R E N Æ. Aduersus hæreses, Lib. 5. Cap. 2. Vide sup. Lectio. 10. litera. A. *authorit. 4.*
 2 H I L A R I V S, Lib. 8. de Trinita. Vide sup. Lect. 10. lit. A. *auth. 5.*
B 1 I V S T I N V S Martyr, Apolog. 2. pro Christianis. Vide sup. Lect. 10. lit. A. *authorit. 1.*
D 1 I R E N Æ. Aduers. hæres. Lib. 4. Cap. 34. Vide sup. Lect. 10. lit. D. *auth. 3.*
 2 I V S T I. Mart. Apolog. 2. pro Christianis. Vide sup. Lectio. 10. litera. D. *authoritate. 15.*
 3 C H R Y S O S T. tom. 5. de Sacerdotio, Lib. 3. Vide sup. Lect. 12. lit. C. *auth. 11. & Lect. 13. auth. 41.*
 4 A M B R O S. tom. 4. De Sacramētis Lib. 4. Cap. 4. & 5. Vide sup. Lect. 10. lit. A. *auth. 6. & lit. B. auth. 9.*
 5 D I O N Y S I V S Areopagit. Lib. de Ecclesiastica Hierarchia. Cap. 3. Vide sup. Lect. 10. lit. D. *authorit. 13. & Lect. 14. litera. F. auth. 11.*
 6 H I E R O N Y M. tomo. 2. in Dialogo Orthodoxi & Luciferiani. Quamobrè oro te, vt aut sacrificandi ei (*scilicet Episcopo Ariano*) licentiam tribuas, cuius baptisma probas: aut reprobas eius Baptisma, quem non existimas sacerdotē. *Et vide sup. Lect. 13. authorit. 48.*
 7 I D E M aduersus Pelagianos, Lib. 1. Quæ sunt rogo, inimicitia contra Deum si tunicam habuero mundio rem? Si Episcopus, Presbyter, & Diaconus, & reliquus

ordo Ecclesiasticus, in administratione sacrificiorum cum candida veste processerint?
 8 G R E G O R. Nazianz. Oratione funebri patris sui. Vide sup. Lect. 13. *auth. 27.*
 1 C O N C I L. Ephesinū. 1. Vide sup. Lect. 10. lit. C. *auth. 1.*
 2 T E R T V L L. Lib. de Corona militis. Vide sup. Lect. 10. lit. D. *auth. 9.*
 3 I D E M Lib. 2. ad uxorem. Vide ibidē, *authorit. 10.*
 4 E V S E B. Cæsariens. Ecclesiasticæ historiæ, Lib. 6. Cap. 34. *aliās. 36.* Erat quidam Serapion apud nos fidelis senex, qui licet magnam vitæ partē integrè & incorruptè transegeret, tempore tamen persecutionis præ imbecillitate animi lapsus est. Hic sæpenumero in Ecclesiam denuò recipi suppliciter postulabat: sed nemo, quia idōlis sacrificasset, eius postulationi aliquando auscultauit. Qui in grauem morbum delābens, triduo deinceps mutus & absque sensu vixit. Quarto autē die paululū releuatus, nepotē ad se accersit, sicq; alloquitur: Quousq; fili, me detinetis? Properate obsecro, & me ocyus dimittite. Aliquem ex presbyteris aduoca ad me. Quæ cum dixisset, iterum fit mutus. Puer currit ad Presbyterū, nox iam erat. Ille fortē morbo vexatus accedere ad eum non poterat, sed tamen quoniam à me (inquit Dionysius Alexandrinus qui hæc scribit ad Fabium Antiochenum) quidem mandatum dabatur, vt qui iam essent vita emigraturi, Sanctorum mysteriorum (dum modò peterent, & vel maximè si antea dum integra valetudine erant, supplices petiuisent) participes fierent: sicq; cū pace dimissi, & bona spe confirmati ex hac luce decederent, puero exiguan quandam Eucharistiæ partem dedit, præcipiens vt eā madefactam in os senis infunderet: quæ puer secum adferēs redijt. Cui iam appropinquanti, priusquam cum eo quod gestabat, intraret ædes, Serapio denuò recuperata voce, dixit: Venisti Fili? Tametsi presbyter non potest venire, tu tamen præsta quod tibi in mandatis dedit, & dimitte me abire. Particulam igitur puer, quam apportabat, madefactam in os senis infundit. Atque ille simulatque eam pedetentim per fauces dimiserat, illico extremum spiritum edidit.
 5 A M B R O S. tomo. 3. Oratione funebri de excessu fratris sui Sa: yri. Vt sup. Lect. 12. *auth. 30.*
 6 C Y P R I A. sermone. 5. de lapsis. Et

Moriturus communicauit.

Communicat Serapio sub vna specie.

Eucharistia sub vna specie olim data, & domi delata.

Et cum quædam arcam suam, in qua Domini Sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Et alius, qui & ipse maculatus, de sacrificio à sacerdote celebrato, partem cum cæteris ausus est latenter accipere, Sanctum Domini edere & contrectare non potuit, cinerem ferre se apertis manibus inuenit. Documento vnus ostensum est, Dominum recedere cum negatur: nec immerentibus ad salutem prodesse quod fumitur, quando gratia salutaris in cinerem, sanctitate fugiente, mutetur.

Luc. 24.

1. Cor. 10.

Eucharistia sub vna tantum panis specie à Christo data.

7 A V G V S T I N V S tomo. 4. De Consensu Evangelistarum, Cap. 25. Oculis eorum acciderat aliquid, quod ita manere permixtum est vsque ad fractionem panis, certi mysterij causa, vt eis in illo alia ostenderetur effigies, & sic eum non nisi in fractione panis agnoscerent, sicut Luca narrante monstratur. Pro merito quippe mentis eorum adhuc ignorantis, quod oportebat Christum mori & resurgere, simile aliquid eorum oculi passi sunt, non veritate fallente, sed ipsis veritatem percipere non valentibus, & aliud quam res est opinantibus: ne quisquam se Christum agnouisse arbitretur, si eius corporis particem non est, id est, Ecclesiæ, cuius vnitatem in Sacramento panis commendat Apostolus, dicens: Vnus panis, vnū corpus multi sumus: vt cum eis benedictum panem porrigeret, aperiretur oculi eorum & cognoscerent. Et paulo post. Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à Satana factum fuisse, ne agnosceretur Iesus, sed tamē à Christo est facta permissio vsque ad Sacramentum panis, vt vnitatem corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Christus possit agnosci.

8 C O N C I L I V M Constantiense, Sessio. 13. Cum in nonnullis mundi partibus quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere Sacramentum Eucharistiæ sub vtraque panis & vini specie suscipere; & non solum sub specie panis, sed etiam sub specie vini populum laicum passim communicent etiam post cœnam, vel aliàs non ieiuni, & communicandum esse pertinaciter asserant, contra laudabilem Ecclesiæ consuetudinem rationabiliter approbatam, quæ tanquam sacrilegâ

damnabiliter reprobare conantur. Hinc est quod hoc præfens Concilium sacrum Generale Constantiense, in Spiritu sancto, legitime congregatum, aduersus hunc errorem salutem fidelium prouidere satagēs, maturam plurimum Doctorum tam diuini quam humani iuris deliberatione præhabita, declarat, decernit, & definit, quod licet Christus post cœnam instituerit, & suis discipulis administrauerit sub vtraque specie panis & vini hoc venerabile Sacramentum: tamen hoc non obstāte, sacrorum Canonum autoritas, laudabilis & approbata consuetudo Ecclesiæ, seruauit & seruat quod huiusmodi Sacramentum non debet confici post cœnam, neque à fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis, à iure vel Ecclesia concessio vel admissio. Et sic hæc consuetudo ad euitandum aliqua pericula & scandala, est rationabiliter introducta, quod licet in primitiua Ecclesia huiusmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus sub vtraque specie, postea à cōficiētibus sub vtraque, & à laicis tantummodò sub specie panis suscipiatur, cum firmissimè credendum sit & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem tam sub specie panis, quam sub specie vini, veraciter contineri. Vnde cum huiusmodi consuetudo ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissimè obseruata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ autoritate pro libito mutare. Quapropter dicere quod hanc consuetudinem aut legem obseruare sit sacrilegum, aut illicitum, censeretur erroneum: & pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, tanquam hæretici arceudi sunt, & grauius puniendi per diocesanos locorum, seu officiales eorum, aut inquisitores hæreticæ prauitatis in regnis seu prouincijs in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsā attentatum, aut præsumptum, iuxta canonicas & legitimas sanctiones in fauorem Catholicæ fidei contra hereticos & eorum fautores salubriter adiuuentas.

Sacramentū Eucharistiæ à ieiunis suscipi debet, nisi in casu necessitatis.

Communio sub vna panis specie tantum laicis & alijs non cōficiētibus danda est.

9 C O N C I L I V M Tridentinum, Sessio. 21. Cum de tremendo & Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento varia diuersis in locis errorum monstra, nequissimi demonis artibus circūferantur, ob quæ in nonnullis prouincijs multi à Catholicæ Ecclesiæ

Episcopi & sacerdotes, ministri sacrificij.

fide

fide atque obedientia videantur discelsisse, censuit ea Sacrosancta Synodus, quæ ad communionem sub vtraque specie & parvulorum pertinēt, hoc loco exponēda esse. Quapropter cūctis Christi fidelibus interdicit ne posthac de ijs aliter vel credere, vel docere, vel prædicare audeant, quàm est his decretis explicatum atque definitum.

Nullus præter presbyteros confidentes, tenetur communicare sub vtraque specie: et aliter tamen, nisi per panem, sufficit ad salutem.

Matth. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.
1. Cor. 11.

Ioan. 6.

10 ET Cap. 1. Itaque sancta ipsa Synodus à Spiritu sancto, qui Spiritus est sapiētiae & intellectus, Spiritus cōsiliij & pietatis, edocta, atque ipsius Ecclesiæ iudicium & consuetudinem secuta, declarat ac docet, nullo diuino præcepto laicos, & clericos nō conficientes, obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub vtraque specie sumendum, neque villo pacto, salua fide, dubitari posse quin illius alterius speciei communio, ad salutem sufficiat. Nam etsi Christus Dominus in vltima cœna venerabile hoc Sacramentum in panis & vini speciebus instituit, & Apostolis tradidit, non tamē illa institutio & traditio edendunt, vt omnes Christi fideles statuto Domini ad vtranque speciem accipiendam adstringantur. Sed neque ex sermone illo apud Ioann. 6. rectē colligitur vtriusq; speciei communionem à Domino præceptam esse, vtcunq; iuxta varias Sanctorum Patrum & Doctorū interpretationes, intelligatur. Nanque qui dixit: Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: Dixit quoque: Siquis man-

ducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.

11 ET Cap. 2. Agnoscens sancta mater Ecclesia suā in administratione Sacramentorum auctoritatem, licet ab initio Christianæ religionis non infrequens vtriusque speciei vsus fuisset, tamen progressu temporis latissimē iam mutata illa cōsuetudine, grauib; & iustis causis adducta; hanc consuetudinem sub altera specie cōmunicandi approbavit, & pro lege habendam decreuit: quam reprobare, aut sine ipsius Ecclesiæ auctoritate, pro libito mutare non licet.

12 ET Cap. 3. Insuper declarat, quanuis Redemptor noster, vt antea dictum est, in suprema illa Cœna hoc Sacramentum in duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit: tamen fatendum esse etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verūq; Sacramentum sumi: ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem defraudari, qui vnam speciem solam accipiunt.

13 ET Cano. 1. Siquis dixerit, ex Dei præcepto vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles, vtranq; speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere; anathema sit.

14 ET Can. 3. Siquis negauerit, totum & integrum Christum, omnium gratiarum fontem & authorem, sub vna panis specie sumi, quia (vt quidam falsò asserunt) nō secundum ipsius Christi constitutionem sub vtraque specie sumatur; anathema sit.

L E C T I O XVII.

DOCTOR.

AGE verò, quid censes de sacræ Eucharistiæ adoratione?

ADOLESCENS.

Sanè cum ex fide Certò nobis constet, in hostia ritè consecrata, verè Christum esse, necesse est eum omnino Deum ac hominem a ibi sanctè adorari: neque enim alio spectat illa hostiæ publica & solennis ostentatio.

DOCTOR.

Cur verò in templis illum adseruamus?

ADO.

ADOLESCENS.

Id ob summam tum vtilitatē, tum etiam necessitatem: in primis quidem vt fideles Christi hac inuisibili certè, b sed tamen suauis ac celesti b Domini ac Dei sui præsentia recreentur: deinde vt in pròptu habeant ægroti c vaticum ex hac vita in coelum emigraturi.

DOCTOR.

Non illum ergo arculis, ac penetralibus tãquàm quodam carcere inclusum tenemus.

ADOLESCENS.

Minimè: tam enim liber est in Sacramēto ad omnium nostrum alimoniam, quàm est in coelo, licet alio modo, ad nostram gloriam.

DOCTOR.

Censes igitur Christum re ipsa ac verè, sacris elementorum speciebus contineri, vel extra ipsius vsum Sacramenti?

ADOLESCENS.

Censeo maximè: propterea quod cum huius veritas Sacramenti non in vsu, veluti cætera, sed in ipsius elementorum substantiæ mutatione consistat, consequens est vt tandiu externis illis speciebus diuinū corpus continetur, quandiu sanas ibi ac integras species intuemur. d

DOCTOR.

Non potest ergò hæc veritas vel interire, vel aliqua alteratione immutari?

ADOLESCENS.

Non. Est enim ea ipsa Christi caro, immortalis, Diuina, nulli iã mutationi aut interitui obnoxia. Species quidem ac signa Sacramenti mutari possunt, & interire: sed tum dicemus sub ijs neque corpus Christi latere, neque vllam rationem Sacramenti ibi amplius habendam esse.

DOCTOR.

Sunt'ne omnes omnis generis homines citra discrimen ad hoc coeleste mysterium admittendi?

Aaa

ADO.

Sic figura, Manna Exod. 16. & panes propositionis, Leui. 24.

Iusti. apolog. 2. Tertul. lib. 2. ad vxo. Dionys. ad Demophi. Euseb. Eccles. hist. lib. 6. c. 34. Cyp. sermo. 5. de lapsis. Niceph. lib. 13. c. 19. & 37. Chrysol. epist. ad Innot. 1. Aug. de visit. infirmorum.

d Chrysol. hom. 61. ad popul. & hom. 3. ad Ephes. & hom. 17. ad Hebr. & hom. 28. in. 1. Cor. & canones veterum conciliorum.

e 1. Cor. 15. Cyril. in Ioan. & August. ibid. & de verbis Domi. Hiero. in epist. ad Ephes. cap. 13.

Dionys. Eccles. Hier. c. 2. Chrysol. li. 3. de sacerdot. & ho. 24. in 1. ad Cor. & ho. 61. ad pop. & in Liturg. August. li. 20. cont. Faust. cap. 13. & in Psalm. 98. & epist. 110. Basil. de Spiritu sancto c. 27. & in Liturg. Ambr. li. 4. de Sacram. c. 5. & psal. 71. et ibi omnes fere Rabini, versu: Erit firmamentum in terra in summis montium.

Non sanè. Nam neq; Legè nostra, infantes pueri, cæteri; f ratione non vcentes, neque Ethnici, & hæretici, ac ne ipsi quidem Catholici vel flagitijs infames, vel legitimis Ecclesiæ censuris constricti, admitti possunt.

DOCTOR.

Nulla ne animi conscientiaq; disquisitio est ijs constituta, qui ad hoc diuinum corpus accedunt?

ADOLESCENS.

Est. Fide in primis h certa ac minimè hæsitanti. Deinde dolore animi ac peccatorum contritione vehementi opus est. Tertio perfectam atque modestam exigimus cum sacerdote confesionem: sed & precibus i, ieiunijs, ac cæteris eiusmodi pietatis officijs, quæ nobis ritè nostra æstigmatibus occurrent, veluti constipamur.

DOCTOR.

Et quoties hac cœlesti alimonia vesci debemus?

ADOLESCENS.

Sanè si quis rectè intellexerit thesaurum hunc esse bonorum ac diuitiarum omnium k spiritualium, cibum itè l hominem in spe salutis alentem: nouerit etiam nullam nobis certiore esse in aduersis fiduciam, nullum ad ignorantia caliginem discutiendam lumen præstantius, nihil nos æquè in m pugna hac hostili animare, nullum deniq; præclarius animorum nostrorum inter se vinculum, eum fateri necesse, nihil esse eximius frequentissimo Sacramenti huius usu. Nam etsi non amplius quàm semel eo vesci lege teneamur, veteris tamè & Apostolicæ illius Ecclesiæ n mos longè fuit vtilior, & magis commendatus.

AUTHORIT. SCRIPT.

B E X O D. Cap. 16. Dixit autè Moyses: Iste est sermo quem præcepit Dñs. Imple Gomor ex eo, vt custodiatur in futuris retro generationes: vt nouerint panem quo alui vos in solitudine quado educti estis

de terra Ægypti. Dixitq; Moyses ad Aarõ: Sume vas vnum, & mitte ibi Man, quatum potest capere Gomor, & reponere coram Dño ad seruandum in generationes vestras, sicut præcepit Dominus Moysi. Posuitque illud Aarõ in tabernaculo seruandum. Filij autè Israel comederunt Man quadraginta annis

annis, donec venirent in terram habitabilem. Hoc cibo aliti sunt vsquequò tangerent fines terræ Chanaan.

L E V I T. Cap. 24. Accipies quoque similitam & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas: quorum senos alitrinsecus super mensam purissimam coram Dño statues, & pones super eos thus lucidissimum, vt sit panis in monumentum oblationis Dñi. Per singula Sabbatha mutabuntur coram Dño suscepti à Filijs Israel foedere sempiterno: eruntq; Aarõ & filiorum eius, vt comedant eos in loco sancto, quia sancta sanctorum est de sacrificijs Dñi iure perpetuo.

E P R I. Ad Corinth. Cap. 15. Inspiciens tu quod seminas, nõ viuificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, vtputa, tritici, aut alicuius cæterorum.

F P R I. Ad Corinth. Cap. 11. Probet autè seipsum homo; & sic de pane illo edat, & de Calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Dñi: Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. Quod si nos metipfos diiudicemus, non vtiq; iudicemur.

G P R I. Ad Cor. Cap. 5. Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut auarus, aut idòlis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi nec cibum sumere. Quid enim mihi de ijs qui foris sunt iudicare? Nonne de ijs qui intus sunt vos iudicatis? Nam eos qui foris sunt, Deus iudicabit.

H P R I. ad Cor. Cap. 11. Vt sup. lit. F. A D H E B. Cap. 11. Sine fide impossibile est placere Deo.

K I O A N. Cap. 6. Vt sup. Lect. præced. litera. E.

M L I B. 3. Reg. Cap. 19. Timuit ergo Elias, & surgens abiit quocunq; eum ferebat voluntas: venitq; in Bersabee Iuda, & dimisit ibi puerum suum, & perrexit in desertum viam vnus diei. Cumq; venisset, & sederet subter vnam iuniperum, petiuit animæ suæ ut moreret, & ait: Sufficit mihi Dñe, tolle animam meam: neq; enim melior sum quàm Patres mei. Proiecitq; se, & obdormiuit in vmbra iuniperi, & ecce Angelus Dñi tetigit eum, & dixit illi: Surge & comede. Respexit, & ecce ad caput suum subcineritius panis, & vas aquæ. Comedit ergo & bibit, & rursum obdormiuit. Reuersusque est

Angelus Domini secundo, & tetigit eum; dixitq; illi: Surge, comede: gradis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset, comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus vsq; ad montem Dei Horeb.

P R I. Ad Cor. Cap. 10. Vide sup. Lect. præced. lit. E.

A C T. Cap. 2. Vide sup. Lect. præced. lit. E. Et deinde. Quotidie quoq; perdurantes vnanimiter in templo, & fragentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem.

AUTHORIT. PATR.

A I D I O N Y S. Areopagita, Lib. de Ecclesiastica Hierarchia, Cap. 2. In fine autem omnium, Pontifex ita perfectum ad sacratissimam Eucharistiam vocat, atque consummantiu illi Sacramentorum communionem Deificam tradit.

2 C H R Y S O S. tom. 5. De Sacerdotio; Lib. 3. Vide sup. Lect. 12. litera. C. authorit. 11.

3 I D E M tomo. 4. in. 1. ad Corinth. Homil. 24. Vide supra, Lectio. 10. litera. B. authorit. 14.

4 I D E M tomo. 5. ad populum Antiochenum, Homil. 61. Quotquot igitur huius participes corporis efficiuntur, quotquot sanguinem degustamus, cogitemus, quod illum sursum sedentem, qui ab Angelis adoratur, incorruptibili vicinus virtuti, hunc degustamus. Et post aliquantulum. Considera, quæso, mensa regalis est apposita, Angeli mensæ ministrantes, ipse Rex adest; & tu adstas oscitans. Sordeſcunt tibi vestimenta, & nihil est tibi curæ. At pura sunt: Igitur adora, & communica.

5 E T in Liturgia. Vide sup. Lectio. 13. authorit. 42.

6 A V G V S T I N V S tom. 6. contra Faustum, Lib. 20. Cap. 13. Vide sup. Lect. 10. lit. B. authorit. 2.

7 I D E M tom. 8. In Psal. 98. Vide supra Lectio. 11. litera. B. Autho. 2.

8 I D E M tom. 2. Epist. 120. ad Honoratum, Cap. 27. Vide sup. Lect. 13. auth. 68.

9 B A S I L I V S Magnus lib. de Spiritu Sancto cap. 27. Vide sup. Lektionem. 13. autho. 43.

10 I D E M In Liturgia, litania. 4. Dñe,

Adoranda Eucharistia & percipienda.

Domine, Pater miserationū, & Deus omnis consolationis, inclinantes tibi sua capita, custodi, muni, conforta: ab omni opere malo discedere fac, in omni autem opere bono coadiuua, & idoneos fac indignabiliter accipere intaminata & viuifica mysteria in remissionem peccatorum, & Spiritus sancti communionem, &c.

11. AMBRŌS. tom. 4. De Sacramentis, Lib. 4. Cap. 5. Vide sup. Lect. 10. lit. B. auth. 9.

1. IUSTIN. Mart. Apolog. 2. pro Christianis. Vt sup. Lect. 10. lit. A. auth. 1. & lit. D. auth. 15.

2. TERTVL. Lib. 2. ad uxorem. Vide supra, Lect. 15. lit. C. auth. 1.

3. DIONYS. Areopagita. Epist. 8. ad Demophilum. Vnde & sacrorum sanctus ordo, sacerque principatus, eos diuina percipere sacrè instituit: alijs quidē qui intra adytorum valuas sunt, sacrorum administrationem concedens. Nam hi qui diuinum (vt expressius dixerim) altare circumstant, diuina intuentur, atque audiūt apertè sibi reuelata, procedentesq; benignissimè ad exteriora sacrorum velaminum subiectis cultoribus, & sacro populo, & ijs qui purgātur ordinibus, sacra mysteria pro meritis pandunt. Quæ profectò ritè immaculata tandiu seruata sunt, quoad ipse tyrānicè nimium in ea irrupisti, sancta sanctorum, & quidem nolentia, tibi publicari coëgisti. Et post hæc haberi abs te sacra, atque seruari dicis: cum ea neque videre, neque audire merueris, neq; aliquid habeas sacerdotio dignum. Et longè post. Cū aliquando in Cretam venissem, sanctus Carpus me suscepit hospitio, vir ob eximiam animi munditiam, ad Dei speculationem ultra fermè omnes, aptissimus. Denique nunquam sancta mysteria celebrare cōpisset, nisi prius inter eas preces (quæ antea consummantur) sacra illi ac propitia visio apparuisset.

4. EVSEBIUS Cæsariēsis, Ecclesiasticæ historiæ, Lib. 6. Cap. 34. aliās. 36. Vide sup. Lect. præced. lit. E. auth. 4.

5. CYPRIANVS, ferm. 5. de lapsis. Vide sup. Lect. præced. lit. E. auth. 6.

6. NICEPHORVS, Ecclesiasticæ historiæ, Lib. 13. Cap. 19. Vbi sanctū repositum est, illuc milites ingressi, quorū nonnulli (sicuti accepimus) Christianis sacrjs initiati non erant, penitus omnia perustrarunt, & sanctissimus Christi sanguis in tāto

scilicet tumultu, in eorū qui dicti sunt militū vestimēta effusus, omnia deniq; perinde atque in barbara captiuitate, per audaciam acta sunt.

7. ET Cap. 37. Cū iam ad Deū migraturus esset. (Videlicet D. Ioānes Chrysostomus) noctu ei oranti, qui vitæ eius duces fuerāt, & Petrus & Ioannes assistentes, perquā amicè cum eo sunt collocuti: eiq; cū aduersus dæmones victoriam, tum postremò migrationem ad Deum, & quæ eum exceptura essent, bonorum perceptionem, cū legitia annunciarunt. Deinde coelesti & ineffabili eum esca pauerunt: ex quo tempore nihil postea cibi sumpsit. Et post pauca. Itaq; cū res suas disposuisset, linguā ad docendam mouisset, lætius se, ita vt calceos quoq; indueret, vestibus suis ornasset, & per cōmunionem diuinam sanctificationem percepisset: Gloria tibi (inquit) Domine de rebus omnib;. Et seipso, signo Crucis sub qua vixerat, obsignato, beatam illam ingressus est profectioem cum Christo viuens & regnans.

8. CHRYSOSTOMVS tomo. 1. ad Innocentium. Nam & sanctuaria ingressi sunt milites, quorum aliquos scimus nullis initiatos mysterijs, & viderūt omnia quæ intus erant. Quin & sanctissimus Christi sanguis, sicut in tali tumultu contingit, in prædictorum militum vestes effusus est.

9. AVGVST. tom. 9. de Visitatione infirmorum, Lib. 1. Cap. 2. Per Christū viā, vadis ad Christum veram vitam. Christus via est, tu Viator: Christū viaticū porta, cōducat te ad seipsum Via, Veritas, & Vita.

10. ET Lib. 2. Cap. 4. Illud etiam viuificum Dominici corporis supplementū suscipere fili mi non renuas, quin potius illud audissimè quæras, fideliter comedas. Cibus ille etenim incomparabilis, ineffabilis, viaticum tibi erit saluberrimum, redēptionis tuæ pretiū, redemptionis monumentū, & redempti munimentum.

1. CHRYSOST. tom. 5. Ad populum Antiochenū, Hom. 61. Vide sup. Lect. 11. lit. F. auth. 10.

2. IDEM tom. 4. ad Ephes. Hom. 3. Vt sup. Lect. 11. lit. A. auth. 9.

3. IDEM ad Heb. Homil. 17. Vide supra, Lektionē. 13. authorit. 40. & Lect. 14. authorit. vltim.

4. IDEM in. 1. ad Corinth. Homil. 28. Non diiudicans corpus Domini, hoc est, nō inuestigans, non considerans vt oportet, magni-

D. Chrysost. morituro viaticum trābuunt Apostoli Petrus & Ioannes.

Asseruata Eucharistia in templo.

Viaticū sūmendū mortuis.

Sumpti in morte viatici, vilitate.

1. Cor. 12.

Eucharistię magnitudinem non discurendam.

magnitudinem propositorum, non reputās muneris magnitudinē. Si enim didiceris diligenter, qui sit propositus, & qui cui seipsum exhibet, nullius alterius indigebis ratione, sed hoc tibi ad omnem sobrietatem sufficiet, nisi sis ignauissimus.

5. CONCILIVM Nicænū. 2. Vide supra, Lect. 10. lit. B. auth. 5.

6. CONCILIVM Ephesinum primum. Vide sup. Lect. 10. lit. C. auth. 1.

7. CONCILIVM Lateranēse magnum sub Innocentio. 3. Cap. 1. Vna est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur, in qua idem ipse sacerdos & sacrificium Iesus Christus, cuius & corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus & vino in sanguinem, potestate diuina, vt ad perficiendum mysterium vnitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro.

Christus sacerdos & sacrificium.

Trāsubstantiatio panis & vini.

Forma Sacramēti Eucharistię.

Transubstantiatio.

Totus Christus sub qualibet specie, & particula.

E

8. CONCILIVM Florentinum. Forma Sacramēti Eucharistię, sunt verba Saluatoris quibus hoc conficitur Sacramentū. Sacerdos enim in persona Christi loquēs, hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute, substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem conuertuntur: ita tamen, quòd totus Christus cōtinetur sub specie panis, & totus sub specie vini: sub qualibet quoque parte hostiæ consecratæ, & vini consecrati, separatione facta, totus est Christus.

1. CYRILLVS Alexandrinus. Vide supra Lect. 10. lit. A. auth. 19. & lit. B. auth. 12. & 13. & Lect. 11. lit. A. auth. 22. 23. 24. 25. 26. 27. & 28.

2. AVGVSTINVS tom. 9. in Ioan. Vt supra Lect. 11. lit. B. authori. 1. & lit. F. author. 4.

3. IDEM tom. 10. de Verbis Domini. Vide supra Lect. 10. lit. B. auth. 1.

4. HIERO. tom. 6. in Cap. 1. Epistolæ ad Ephes. Dupliciter sanguis Christi & caro intelligitur, spiritualis illa atque diuina, de qua ipse dixit: Caro mea verè est cib;, & sanguis meus verè est potus. Et; Nisi mādūcaueritis carnem meam, & sanguinē meū biberitis, non habebitis vitam in vobis. Vel caro & sanguis, quæ crucifixa est, & qui militis effusus est lancea.

Dupliciter intelligitur caro & sanguis Christi. Ioan. 6.

F

1. CONCILIVM Tridentinum sessione. 21. cap. 4. Denique eadem Sancta Synodus docet, paruulos vsu rationis carentes,

nullus obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistię communionem: siquidem per Baptismi lauacrū regenerati, & Christo incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam, in illa ætate amittere nō possunt. Neque ideò tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando seruauit. Vt enim Sanctissimi illi Patres sui facti probabilē causam, pro illius temporis ratione, habuerunt: ita certè eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controuersia credendum est.

Paruuli nō egent perceptione Eucharistię.

2. ET Cano. 4. Si quis dixerit paruulis, antequam ad annos discretionis peruenerint, necessariam esse Eucharistię cōmunionem; anathema sit.

1. TERTVLLIANVS In Apologetico, Cap. 39. Vide sup. Cap. 1. Lect. 13. lit. H. auth. 1.

2. CHRYSOSTOMVS tomo. 5. ad populum Antioche. Homil. 51. Propterea dōmum vnam nobis Deus dedit, mundum: omnibus vnum Solem accedit, vnum extendit rectum, vnam apposuit mensam, terram. Dedit et aliam, hac multò maiorem mensam, verum & hanc vnam: mysteriorum consortes norunt quod dicitur: Et post pauca. Quam igitur excusationem habebimus, in regijs constituti, & in adyta vocati, & liberantium facti mysteriorum participes, si Gentilibus, qui nihil horum habuerunt, peiores inueniamur.

Vna est mensa Diuinorum mysteriorum.

3. ET Homil. 60. Igitur accedat nemo cum nausea, nemo resolutus: omnes accenssi, omnes seruētes & excitati. Nam si Iudęi stantes, & calceamenta manibus gestantes & baculos, agnum cum festinatione comedebant: te multò magis oportet esse solertem. Nam illi quidem in Palestinam erant prodituri, & propterea viatorum figuram habebant: tu verò debes in cœlum migrare, quapropter in omnibus oportet te vigilare. Nec enim parua poena proponitur indignè sumentibus. Considera quantum aduersus proditorem indignaris, contra eos qui crucifixerunt: itaque considera, ne tu quoque sis reus corporis & sanguinis Christi: illi sanctissimum corpus iugularūt, tu verò polluta suscipis anima post tot beneficia. Nec enim satis fuit hominiferi, colaphis cædi, & iugulari, verum & semetipsum nobis commiscet, & non fide tantum, verum & ipsa te nos suum efficit corpus. Quo non oportet igitur esse puriorem, tali fruētē sacrificio: Quo Solari radio nō

Ad Eucharistię quomodo accedendum.

Apost. Eucharistiā, suscepturū est.

Sacra Eucharistia asservatio.

Sanctus Carpus non celebrabat nisi prius sacra visione apperente.

Sacra Eucharistia in templo asservata.

splendidiorē manum, carnē hanc diuidē-
 tem? Os, quod igne spiritali repletur? Lin-
 guam, quæ trepidō nimis sanguine rubef-
 cit? *Et paucis interiectis*. Nullus itaque Iudas
 assisat, nullus avarus. Siquis est discipulus,
 adsit. Nam tales mensa non suscipit: ait
 enim: Cum discipulis meis facio Pascha.
 Hæc est illa mensa, & minus nihil habet.
 Non enim illam quidem Christus, hanc au-
 tem homo perficit: verum & hæc ipse quo-
 que. Hoc illud cœnaculum ubi tunc erant.
 Hinc in oliuarum montem illi prodierunt,
 prodeamus & nos ad manus pauperum.
 Hic enim mons oliuarum locus: oliuæ
 sunt etenim plantatæ in domo Dei, paupe-
 rum multitudo, distillantēs oleum illic no-
 bis vtile, quod quinque Virgines habuerunt:
 aliæ verò hic non capientes, perierunt. Hoc
 fumentes introeamus, vt luminosis lampadi-
 bus sponso occurramus: hoc sumētes hinc
 exeamus. Inhumanus accedat nemo, nemo
 crudelis & immisericors, nemo prorsus im-
 mūds. Hęc ad cōmunicātes dico, & ad vos
 ministrantes. Nam & ad vos sermonē con-
 uertere necessarium est, vt multo cum stu-
 dio hæc dona distribuatis. Non parua vobis
 imminet vltio, si quem cuiuspiam conscium
 nequitie, huius mensæ participem esse con-
 cedatis: sanguis eius de manibus vestris ex-
 quiretur. Siue quis dux militie sit, siue Præ-
 fectus, siue princeps diademate coronat⁹,
 indignè autē accedat, prohibe: maiorē illo
 potestātē habes. Tu verò, si tibi quidē fons
 aquæ traditus fuisset purus gregi custodiē-
 dus, & pecudem multum ore fimum ha-
 bentem vidisses, deorsum inclinari nō per-
 misisses, & fluentum turbare: nunc verò
 non aque, sed sanguinis & Spiritus fontē ha-
 bens creditū, & cœno foediū habētes pec-
 catum videns accedentes, non indignaris,
 nec arces? Et quam consequēris veniam?
 Propterea vos Deus hoc insigniuit honore,
 vt talia discernatis. Hoc vestra dignitas est,
 hoc securitas, hoc omnis corona, non vt al-
 bam & splendentem tunicam circumeatis
 induti. Et vnde (inquit) noui illum, & illum?
 Non de ignotis, sed de notis loquor. Dicam
 aliquid terribilius. Non tam graue energu-
 menos intus esse, quàm istos, vt ait Paul. vt
 Christum conculcent, & sanguinem testa-
 menti communem existiment, & gratiam
 Spiritus afficiant contumelia. Dæmonium
 enim patiēti peior est, qui postquàm pec-
 cauit, accedit. *Et iterum*. Hoc mysterium nō
 à rapina tantum, verum & ab omni vel

Qui repellē
di a percep-
tione Eucha-
ristia.

Matth. 26.

Matth. 25.

Vaticum in
morte sumē-
dum.

Indignis mi-
nime danda
Eucharis-
tia.

Heb. 10.

Demoniaco
peior est, qui
cum peccato
sumit Eu-
charistiam.

tenui inimicitia purum esse penitus iubet.
 Est enim pacis. *Et mox*. Nullus igitur Iudas
 hanc mensam petat, nullus Simon. Hi nan-
 que duo propter avaritiam perierunt. Hoc
 igitur baratrum fugiamus. *Et vide eundem
 latē tom. 2. in Matth. hom. 83.*
 4 I D E M tomo. 2. in Matthæ. Cap. 5.
 Homilia. 16. *Et tunc veniens offer munus
 tuum*. Per omnia ista significans, quia per
 aliquas inter se inimicitias dissidentes, ne-
 quaquàm mensa illa suscipiat. Audiant hi
 qui sacris certē mysterijs initiati, cum ini-
 micitijs ad communionem altaris accedūt.
 Audiant etiam illi qui nōdum initiati sunt:
 nam ad ipsos quoque habet aliquid sermo
 iste commune.
 5 E T Homil. 37. Sunt enim & vobis cer-
 tē peccata, non duabus aut tribus, sed mille
 dignissima mortibus. Et vt alia prætermi-
 tam, recordemur quoties indignè corpus
 Christi suscipimus, cum non ignoremus hu-
 iusmodi homines, corporis atque sanguinis
 Christi reos esse. Ita cum de homicida
 quidquam dicis, tui ipsius veniat in men-
 tem, & considera, illum quidem nudum
 hominem interfecisse, te autem cædis Do-
 minicæ reum esse.
 6 E T Homil. 51. Nullus ergo Iudas, nul-
 lus Simon hanc mensam adeat, quorum
 vterque eris cupiditate perijt.
 7 I D E M tom. 4. in Epist. ad Hebræos,
 Hom. 17. Vide suprā Lect. 14. in fine.
 8 S O T E R Papa martyr, decreto. 4.
 (*Elabetur tom. 1. Conciliorum, & de consecra-
 tione, dist. 2. Can. in cœna.*) In cœna Domini
 perceptio Eucharistia negligitur, quæ
 quoniam in eadem die ab omnibus fide-
 libus (exceptis his, quibus pro grauibus cri-
 minibus inhibuitur est) percipienda sit,
 Ecclesiasticus vsus demonstrat, cum etiam
 pœnitentes eadem die ad percipienda cor-
 poris & sanguinis Dominici Sacramenta,
 reconcilientur.
 9 C Y P R I A N V S Serm. 5. de lapsis.
 A diaboli aris reuertentes, ad Sactum Do-
 mini sordidis & infectis nidōre manibus
 accedunt. Mortiferos idolorum cibos ad
 huc penē ructantes, exhalantibus etiam-
 num scelus suum faucibus, & contagia sce-
 lesta redolentibus, Domini corpus inua-
 dvt, cum occurrat Scriptura diuina, & ela-
 met, & dicat: Omnis mundus manducabit
 carnem, & anima quæcunque manduca-
 uerit carnem salutaris sacrificij, quod est
 Domini, & immunditia eius super ipsum. &
 peribit,

Eucharis-
tia quibus
deneganda,
latē tom. 2. in
Matth. hom. 83.

Matth. 6.

Inimicitias
gerens ar-
cendus esse
cōmunionē.

Qui indignè
communē
cat, cædis
Dominicæ
reus est.

Pro grauioribus
criminibus
deneganda Eu-
charistia.

Idololatram
profus in-
dignus Eu-
charistia.
Leuit. 24.

peribit anima illa de populo suo. Apосто-
 lus item testetur, & dicat: Non potestis cali-
 cem Domini bibere, & calicem dæmo-
 niorum: non potestis mensæ Domini com-
 municare, & mensæ dæmoniorum. Idem
 contumacibus & peruicacibus commine-
 tur, & denunciēt, dicens: Quicumque ede-
 rit panem, aut biberit calicem Domini in-
 dignè, reus erit corporis & sanguinis Do-
 mini. Spretis his omnibus atque contemp-
 tis, vis infertur corpori eius, & sanguini
 eius. Plus modò in Dominum manibus at-
 que ore delinquant, quàm cum Dominum
 negauerunt. *Et longe post*. Præsentē ac teste
 me ipso accipite quid euenerit. Parentes
 fortè fugientes, dum trepidi minus consu-
 lunt, sub nutricis alimento paruulam fi-
 liam reliquerunt, relictam nutrix de-
 tulit ad Magistratus. Illi ei apud idōlura,
 quò populus cōfluebat, quòd carnem nec-
 dum edere posset per ætatem, panem me-
 ro mixtum (quod tamen & ipsum de im-
 molatione pereuntium supererat) tradide-
 runt. Recepit filiam postmodum mater,
 sed facinus puella commissum, tam lo-
 qui & indicare non potuit, quàm nec in-
 telligere prius potuit, nec arcere. Ignor-
 atione igitur obreptum est, vt sacrifican-
 tibus nobis, eam mater secum inferret.
 Sed enim puella mista cum sanctis, pre-
 cis nostræ & orationis impatiens, nunc
 ploratu concuti, nunc mentis estu fluctua-
 bunda iactari, velut tortōre cogente, qui-
 bus poterat indicijs conscientiam facti in
 simplicibus adhuc annis, rudis anima fa-
 tebatur. Vbi verò solennibus adimpletis,
 calicem Diaconus offerre præsentibus cœ-
 pit, & accipientibus cæteris locus eius ad-
 uēnit, faciem suam paruula instinctu di-
 uinæ maiestatis auertere, os labijs ob-
 turantibus premere, calicem recusare.
 Perstitit tamen Diaconus, & reluctan-
 ti licet, de Sacramento calicis infudit.
 Tunc sequitur singultus & vomitus. In
 corpore atque ore violato, Eucharistia per-
 manere non potuit. Sanctificatus in Do-
 mini sanguine potus, de pollutis visceri-
 bus erupit: tanta est potestas Domini,
 tanta maiestas. Secreta tenebrarum sub
 eius luce detecta sunt, sacerdotē Dei, nec
 occulta crimina fefellerunt. Hoc circa
 infantem quæ ad loquendum alienum cir-
 ca se crimen, necdum habuit ætatem.
 At verò ea quæ ætate prouecta, & in an-
 nis aduictioribus constituta, sacrificantibus

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

Puella usu
carens, cum
de idololatri-
as percipit,
Eucharistia ac-
cipere non
potuit.

latenter obrepit, non cibum sed gla-
 dium sibi fumens, & velut quædam ve-
 nena lethalia intra fauces & pectus ad-
 mittens, angi & anima exæstuante con-
 cludi postmodum cœpit, & pressuram non
 iam persecutionis, sed delicti sui passa,
 palpitans & tremens concidit. Impuni-
 tum diu non fuit, nec occultum dissimu-
 lata conscientia crimen: quæ fefellerat
 hominem, Deum sensit vltorem. Et cum
 quædam arcam suam, &c. *Vt sup. Lect. 16.
 lit. E. auth. 6.*
 10 I D E M, Sermo. De Coena Do-
 mini. Verum his qui verbotenus, corde
 sicci, & mente aridi, sacris intersunt, vel
 etiam participant donis, lambunt quidem
 petram, sed inde nec mel fugunt, nec
 oleum, qui nec aliqua charitatis dulcedi-
 ne, nec Spiritus sancti pinguedine vegetan-
 tur, nec se iudicant, nec Sacramenta di-
 iudicant: sed sicut cibus communibus, irre-
 uerenter sacris vtuntur muneribus, & Do-
 minicæ mensæ veste lutulenta se ingerunt
 impudenter, quibus melius erat mola asi-
 naria collo alligata mergi in pelagus, quàm
 illota conscientia de manu Domini buc-
 cellam accipere, qui vsque hodie hoc vera-
 cissimum & sanctissimum corpus suū creat,
 & sanctificat, & benedicit, & piè sumentibus
 diuidit.
 11 A M B R O S I V S tom. 3. Oratione
 funebri de excessu fratris sui Satyri. Vt su-
 præ, Lect. 13. auth. 30.
 12 C Y P R I A N V S, Lib. 3. Episto. 14.
 Cū in minoribus peccatis agant pecca-
 tores pœnitentiam iusto tempore, & se-
 cundum disciplina ordinem ad exomologesi
 veniant, & per manus impositionem
 Episcopi & cleri ius communicationis ac-
 cipiant: nunc crudo tempore, persecu-
 tione adhuc perseuerante, nondum resti-
 tuta Ecclesia ipsius pace, ad communica-
 tionem admittuntur, & offertur nomen eor-
 um, & nondum pœnitentia facta, nōdum
 exomologesi finita, nondum manu eis ab
 Episcopo aut clero imposta, Eucharistia
 illis datur: cum scriptum sit: Qui ederit
 panem, aut biberit calicem Domini in-
 dignè, reus erit corporis & sanguinis Do-
 mini.
 2 I D E M S E R M O. De Coena
 Domini. Vt suprā, Lēctione. 1. litera. A.
 auth. 1. *Et deinde*. Ideòque alijs sunt hæc
 munera odor vitæ in vitâ, alijs odor mortis
 in mortē: quia omnino iustum est, vt tanto

Pena indig-
ne sumentiu
corpus Chri-
sti.

Quanta pu-
ritate accen-
dendum ad
Eucharis-
tiam.

Matth. 12.

Absq; pœni-
tentia & cō-
fessione ne-
minis est dā-
da Eucharis-
tia.

1. Cor. 11.

Sacramentū
Eucharistia
quibus pro-
fit, quibus
est.

2. Cor. 2.

priuentur beneficio gratiæ contemptores, nec indignis tantæ gratiæ puritas libifaciat mantionem.

3 BASILIVS Magnus in regulis breuioribus. quæstio. 172. Quanto cum timore, qualie cum animi persuasione, affectione ue, corpus & sanguinem Christi communicemus? Respon. De timore quidem habemus Apostolum qui dicit: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Fidem autem faciunt verba Domini, qui dixit: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam cõmemorationem. Et testimoniam etiam Ioannis, qui cum gloriam Verbi prius posuisset, post confestim modum allumptæ humanitatis adiecit cum dixit: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriã quam vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Itemque Apostoli, apud quem scriptum est; Quod cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: sed semetipsum exinaniuit, formã serui accipiẽs, in similitudinẽ hominũ factus, & habitu inuentus vt homo: humiliãuit semetipsum factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem Crucis. Quotiescunq; igitur animus fide his atque huiusmodi verbis adhibita, qua quidem in cognitionem venerit maiestatis tantæ gloriæ, qua verò incredibilem magnitudinẽ humilitatis & obediẽtiæ admiratus fuerit, quòd videlicet ille talis ac tantus Patri obediens fuerit vsque ad mortẽ pro vita nostra: prorsus in eo charitatem arbitror excitari aduersus Deũ Patrẽ qui proprio Filio nõ pepercerit, sed pro nobis omnib; illũ tradiderit: si militerq; impelli ad diligendũ vnigenitũ Filiũ, qui obediens fuerit vsque ad mortem pro Redemptione & salute nostra: atque ita assentiri Apostolo potest, qui quidẽ ijs qui sani sunt, quandam veluti regulam exponit, eam videlicet quæ in his bona est conscientia, cum ait: Charitas Christi vrget nos, estimãtes hoc, quoniã si vnus pro omnib; mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, vt qui viuunt, nõ iam sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hoc modo animo affectus & paratus esse debet, qui panem & calicem communicat.

4 NICEPHO. Ecclesiasticæ historiæ. Lib. II. Cap. 34. Vt sup. Lect. 8. lite .A. autho. 26.

5 AVGVST. tom. 4. Lib. de Fide & operibus. Cap. 6. Videamus vtrum ad percipiendum Baptismũ sic admittẽdi sunt homines, vt nulla ibi vigilet diligentia, ne Sanctum canibus detur, vsq; adeo vt nec aperitissimi adulterij perpetratores, & eius perseuerantiæ professores, à Sacramento tantæ sanctitatis videantur arcendi. Quò sine dubio non admitterentur, si per ipsos dies, quibus eadem gratiam percepturi, suis nominibus datis, abstinentia, ieiunijs, exorcismisque purgantur. Et post pauca. Quid autẽ aliud agit totum tẽpus, quo catechumenorum locum et nomem tenent, nisi vt audiãt quæ fides, & qualis vita debeat esse Christiani, vt cum seipsos probauerint, tunc de mensa Domini manducant, & de calice bibant? Quoniam qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.

6 IDEM tom. 7. de Baptismo contra Donatistas, Lib. 5. Cap. 8. Sicut enim Iudas, cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo locum in se diabolo præbuit: sic indignè quisque sumens Dominicum Sacramẽtum, non efficit, vt quia ipse malus est, malum sit, aut quia non ad salutẽ accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, & sanguis Dñi nihilominus erat etiã illis quibus dicebat Apostolus; Qui manducat indignè, iudicium sibi manducat & bibit.

7 IDEM tom. 9. in Ioan. tracta. 50. Qui aliquid de Ecclesia furatur, Iudæ perditio comparatur. Talis erat Iudas, & tamen cum Sanctis discipulis vndecim intrabat & exibat, ad ipsam Dominicam cœnam pariter accessit: conuersari cum eis potuit, eos inquinare non potuit. De vno pane & Petrus, & Iudas accepit, & tamen quæ pars fideli cum infideli? Petrus enim accepit ad vitam, Iudas ad mortẽ. Quomodò enim ille odor bonus, sic ille cibus bonus: sicut ergo odor bonus, ita & cibus bonus, bonos viuificat, malos mortificat. Qui enim manducauerit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.

8 IDEM tom. 10. Serm. 2. de tempore. Nam licet Christus Dominus noster post passionem resurrexerit, & in cœlum ascenderit, considerat tamen (vt credimus) & diligenter attendit, qualiter se vnusquisque seruorum eius sine auaritia, sine ira, sine superbia atque luxuria, ad celebrandã eius natiuitatẽ studeat præparare atq; com-

Ante Baptismũ ieiunio viuendum.

Quales debeant esse accessuri ad Eucharistiã

1. Cor. 11.

Ioan. 13.

Male sumentes corpus Dñi, dant locum diabolo.

1. Cor. 11.

Pana malè comunicantis.

1. Cor. 6.

2. Cor. 2.

1. Cor. 11.

Qua præparatione sit opº ad Christi Natã.

Quomodo affectus esse debeat Eucharistiã percepturus. 1. Cor. 11.

Luc. 22.

Ioan. 1.

Philip. 2.

Fides ante cõmunionem est in primis necessaria.

Charitas vn de excietur

Rom. 8.

1. Cor. 5.

componere, & secundum quod vnquenq; ornatum bonis moribus viderit, ita illi gratiam suæ misericordiæ dispensabit. Si enim viderit charitatis luce vestitum, iustitiæ vel misericordiæ margaritis ornatum, castum, humilem, misericordem benignum, ac sobrium: si talem agnouerit, corpus & sanguinem suum ei non ad iudicium, sed ad remedium per sacerdotum suorum ministerium dispensabit. Si verò aliquem viderit adulterum, ebriosum, cupidum, & superbum, timeo ne hoc illi dicatur, quod in Euãgelio Dominus ipse dixit: Amice quomodò huc intrasti non habes vestem nuptialem? Et (quod Dominus auertat) fiat illud quod sequitur: Ligate illi manus & pedes, & projicite in tenebras exteriores, vbi fletus & stridor dentium. Ecce qualem sententiã in die iudicij excipiet, qui sine remedio pœnitentiæ ad festiuitatem Domini, vitiorũ fordibus inquinatus, accesserit. Et mox. Cogitemus ad quales nuptias, consideremus ad qualem sponsum, vel ad quale conuiuium inuitati sumus. Inuitati enim sumus ad mensam vbi non inuenitur cibus hominum, sed panis ponitur Angelorũ. Et ideò videamus ne fortè intus in anima, vbi deberemus bonorum operum margaritis ornari, ibi appareamus vitiorũ pannis veteribus inuoluti. Et quando eos qui boni sunt in oculis Dei, castitas reddet candidos, tunc eos qui mali sunt, reddat luxuria sordidatos. Et ideò quotiescunq; aut dies Natalis Domini, aut reliquæ festiuitates adueniunt, sicut frequenter admonui, ante plures dies non solum ab infelici concubinarum consortio, sed etiam à proprijs vxoribus abstinete, ab omni iracundia vos alienos efficite, peccata præterita per elemosynam & pœnitentiam redimãtur, contra nullum hominũ odium in corde teneatur: quod solebat vanitas per gulam perdere, incipiat iustitia per misericordiã pauperibus erogare. Quod luxuria vel gula dissipauit in mundo, pietas reponat in cœlo. Et rursum. Sed vt hæc quæ suggestimus, sensibus vestræ charitatis tenacius inhæreant, breuiter quæ dicta sunt iteramus. Hoc enim admonuimus fratres, vt quia Natalis Domini imminet, tãquã ad nuptiale & cœleste conuiuium ab omni luxuria alieni, & bonis operibus adornati, nos per Christi adiutorium præparemus. Elemosynas pauperibus erogemus, iracundiam vel odium velut venenum de cordibus

Eucharistiã quibus danda.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

Matth. 22.

nostris respuamus. Castitatẽ fideliter conseruate, ad conuiuia vestra frequentius pauperes reuocate, ad vigilias maturius surgite. In Ecclesia stantes aut orate, aut psallite, verba ociosa aut secularia, nec ipsi proferte, & eos qui proferrẽ voluerint castigatẽ. Pacem cum omnibus custodite, & quos discordes agnoscitis, ad concordiam reuocate. Hæc si fideliter Christo adiuuante volueritis implere, & in hoc seculo ad altare Dominicum secura conscientia poteritis accedere, & in futuro ad eternam beatitudinẽ feliciter peruenire, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuat & regnat in secula seculorum, Amen.

9 ET Sermo. 216. Ille bonus Christianus est, qui quoties sanctæ solennitates veniunt, vt securus communicet, ante plures dies castitatem cum propria vxore custodit, vt sincera & secura cõscientia ad altare Dñi casto corpore & mundo corde præsumat accedere.

10 ET Sermo. 252. Vnusquisque consideret conscientiam suam, & quando se aliquo crimine vulneratum esse cognouerit, prius orationibus, ieiunijs, vel elemosynis, studeat emundare conscientiam suam, & sic Eucharistiã præsumat accipere. Et mox. Rogo vos fratres diligenter attendite, si ad mensam cuiuscunq; potentis hominis nemo præsumit cum vestibus confisis & iniquitatibus accedere, quantò magis à conuiuio æterni regis, id est, ab altari Domini, debet se vnusquisque inuidiæ, vel odij veneno percussus, iracundiæ furore repletus, cum reuerentia & humilitate subtrahere, propter illud quod scriptum est, Vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Et iterum; Amice quomodò huc intrasti, non habens vestem nuptialem? Ecce qualem sententiã merebitur audire, qui ad conuiuium nuptiale, id est, ad altare Domini, aut ebriosus, aut adulter, aut odium in corde retinens, præsumit accedere. Auertat hoc Deus à nobis fratres charissimi, & concedat vt mala ista aut nunquã velimus admittere, aut si admisa fuerint, sine vlla mora, pœnitentia vel pace studeamus sanare, & largioribus elemosynis festinemus abluere, ne fortè si cum peccatorũ vulneribus ante tribunal æterni iudicis venerimus, ab illa eterna Ecclesia, & ab illa cœlesti Hierusalẽ, perpetua excõmunicacione separemur. Et post pauca. Hæc ergo

Ad altare Dominicum quomodo accedendum.

Casto corpore & mundo corde suadenda Eucharistiã.

Ante susceptionem Eucharistiæ emundetur conscientia, & vacetur orationibus, ieiunijs, elemosynis.

Matth. 5.

Matth. 22.

Pana indignè comunicantium.

ergo

ergo cogitantes fratres charissimi, tã casti, & tam sobrii, & tam pacifici ad istud altare, Deo auxiliante, studeamus accedere, vt ab illo æterno altari non mereamur excludi. Qui enim ad istud altare casto corpore, & mundo corde, cum munda & secura cõsciẽtia venit, ad illud altare, quod in cœlis est, felici trãsmigratione perueniet. Ad extremum fratres charissimi non est graue nec laboriosum quod suggero, hoc dico quod vos frequẽter facere aspicio. Omnes viri quando communicare desiderant, lauant manus suas: & omnes mulieres nitida

Qua puritate opus sit sumptibus Eucharistiam.

In nitido linteolo olim corpus Christi suscipiebatur.

exhibẽt linteamina vbi corpus Christi accipiãt. Nõ est graue quod dico fratres, quomodo viri lauant aqua manus suas, sic elemosynis lauent conscientias suas. Similiter & mulieres, quomodo nitidum exhibent linteolum vbi corpus Christi accipiant, sic corpus castum & cõr mundum exhibeant, vt cum bona cõsciẽtia Christi sacramenta suscipiant. Rogo vos fratres, nõ quid est aliquis qui in arca fordibus plena velit mittere vestem suam? Et si in arca fordibus plena vestis non mittitur pretiosa, qua fronte in anima, quæ peccatorum fordibus inquinatur, Christi Eucharistia suscipitur?

Matth. 9.

11 CHRYSOST. tom. 2. in Matth. Homil. 51. Tangamus ergo etiam nos simbriam vestimenti eius, imò verò totum. Ipsum enim si volumus, non vestis solum, sed corpus ipsius nobis propositum est, non vt tangamus solummodo, sed vt comedamus & saturemur. Adeamus igitur Christum singuli ægrotãtes magna cum fide. Nam si qui simbriam vestimenti eius tunc tetigerunt, rectè omnes conualuerunt, quanto magis

Cum fide & mundo corde accedendum ad corpus Christi.

corroborabimur si totum in nobis habebimus? Cum fide autem accedere, non est vt tantummodo propositum corpus recipias, verum etiam multò magis, vt mundo corde tangas, vt sic adeas quemadmodum ad ipsum Christum. Et mox. Audiamus igitur tã sacerdotes, quã alij, quã magna, quã admirabilis res nobis concessa est. Audiamus oro, & perhorrescamus: carnes suas nobis tradidit, seipsum immolatum proposuit. Quam igitur satisfactionẽ offeremus, cum tali pabulo nutriti peccemus? Cum agnum comedẽtes in lupos cõuertimur? Cum ouinis carnibus saturati, vt leones rapiamus? præsertim cum id Sacramentum non à rapina solum, verum etiam ab omni suspitione inimicitarum mundum semper seruare

iubeamur? Pacis enim Sacramentum est hoc Sacramentum, inquisitioni pecuniarum & simoniæ non conuenit. Nam si ipse sibi gratia nostri non pepercit, quo supplicio nõ erimus digni, si animæ non parcimus, pro qua Christus seipsum tradidit, & pecunijs parcimus? Et vide supra, litera. G. auctoritate. 6.

12 E T Hom. 38. Vide fermè eadẽ sup. lite. G. auth. 3.

13 IDEM tom. 5. Ad Populum Antiochenum, Hom. 60. Vide supra litera. G. auctori. 3.

14 E T Hom. 61. Sicut est magnum & admirabile, ita si cù puritate quidem accesseris, ad salutem accessisti. Si verò mala conscientia, ad poenam & vltionem. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Nam si regiam contaminãtes purpuram, similiter puniuntur, sicut & discindentes: non est vero dissimile, Domini corpus impura mète suscipientes, eandem subire vindictam cum his qui clauis ipsum disciderunt. Et paulò post. Cogita qui sacrificij participes veteris erant, quãta vtebantur continentia. Quid non faciebant? Quid nõ agebant? semper expiabantur. Tu verò petès sacrificium quod horrẽt & Angeli, temporum circulis rem definis. Et quomodo Christi assistes tribunali, scelestis manibus & labijs ipsum corpus impetens? Et foetente quidem ore tuo regem osculari non eligeres, regem verò cœli foetente anima deoscularis? Factum hoc est contumelia. Dic mihi, immundis ne manibus ad sacrificiũ eligeres accedere? Non, vt ipse puto. Sed nec omnino malles accedere, quã manibus illotis: ita in paruo quidem est tam reuerẽs: fordidam autẽ habens, animam, accedis, & audes tangere? Et vide supra. lit. A. auctori. 4.

1. Cor. 11. Impura mète sumentes Christi corpus, eadem pena plebentur qua crucifixores.

Quanta puritate accedere ad Eucharistiam.

15 IDEM tomo. 1. In Genes. Homil. 30.

Quia in magnam hanc Hebdomadam peruenimus, Dei gratia, nunc maximè & ieiunij cursus intendendus, & magis cõtinuandẽ sunt preces, faciendaque diligens & pura peccatorum cõfessio, & in bonis operibus sedulitas, elemosyna larga, æquitas, mansuetudo, aliæque virtutes: vt talibus ornati virtutibus, vbi in diem Domini cum venerimus, Domini liberalitate fruamur.

In hebdomada sancta ante perceptionem Eucharistia cõfessio, orãdũ, ieiunãdum, &c.

16 IDEM tom. 4. In. 1. Corinth. Homil. 24. Vide supra, Lectio. 10. lite. B. auctoritate. 14.

17 E T

17 E T Homil. 27. Considera cum sacras illas cœnas Apostoli accipiebãt, quid tũ faciebant? Non ne in preces conuertebantur & Hymnos? Non ne in sanctas vigilias? Non ne in longam illam doctrinam & multã plenam philosophiã? Magna enim & admirabilia tunc eis narrabat & annuntiabat Iesus, cum Iudas discederet vocatum qui eum erant crucifixuri. Non audisti quomodo tria millia simul communicantes, semper vehementiores erant in orationibus, & doctrina, non in ebrietatibus & comestationibus? Tu autem prius quã accipias, ieiunas vt aliquo modo dignus communicatione videaris: cum autem acceperis, & oporteret in continentia perseuerare, omnia perdis. Quanquam equum est ante & post communicationem ieiunare. Oportet enim vtroque tempore continentem esse, sed maximè post acceptũ Spiritum. Antè, vt dignus fias accipiendi: postmodum, vt non indignus videaris qui acceperis. Et mox. Considera quo tempore accedis, & cum sensibilem mensam apponas, ad illam mensam, Cœnam Dominicam, ad Discipulorum vigiliam in illa sancta nocte animum dirige. Nam si diligenter præsentia inquiremus, præsentia nox sunt potius. Vigilemus igitur cum Domino, compungamur cum Discipulis, orationum tempus est, non ebrietatis.

Qua puritate Apostoli & alij Christiani accedebant ad Eucharistiam.

Act. 2. Ante et post communionem quid agendum.

Penitentia, vigilia, & oratione opus est ad communionem.

1. Cor. 11. Qua probatione vii de beat Eucharistiã sumpturus.

18 E T Hom. 28. Probet autem seipsum homo. Non quemadmodum nunc facimus, tẽporis gratia accedentes, magis quã animi studio: neque vt præparati ad vitia nostra expurganda, compunctionis plenè accedimus, sed vt in solennitatibus simus, quando omnes adfunt, consideramus. Sed non ita Paulus præcipit, sed vnum tempus nouit quo accederemus, communicationis & conscientia puritatem. Nam si sensibili nunquam communicarem mēsa, si febre laboramus, & malis humoribus abũdamus, ne perderemur: longè magis hanc tangere nefas est, absurdis cupiditatibus impediti, quæ febribus grauiores sunt. Cum autem absurdas dico cupiditates, etiam corporum dico, & pecuniarum, & iræ, & succensionis, & omnes simpliciter absurdas. Quæ omnia accedentem exhaurire oportet, & ita purum illud attingere sacrificiũ, non pigrè disponi, & miserè cogi, propter solennitatem accedere. Nec rursus cõpunctum & præparatũ impediti, eo quod non sit solennitas. Solennitas enim bonorum

operum est demonstratio, animæ puritas, vitæ certitudo: quæ si habueris, semper celebrare poteris solennitatẽ, semper accedere. Et vide supra, lit. D. auth. 4.

1 CYPRIANVS, serm. de Cœna Domini. Vt sup. Lectio. 10. lit. A. auth. 2. Et deinde. Ipse enim & panis, & caro, & sanguis, idem cibus, & substantias, & vita factus est Ecclesiæ suę, quam corpus suum appellat, dans ei participationem. Et mox. Panis itaque hic azymus cibus verus & synacerus, per speciem & Sacramentum nos tactu sanctificat, fide illuminat, veritate Christo conformat. Et paucis interpositis. Nobis itaque, pro quibus sanguis Christi oblatu est in cruce, & quos reconciliavit Deo, omnes excedens victimas hoc sacrificium singulare, ipse Christus pincernã porrexit hoc poculum, & docuit vt non tantum exterius hoc sanguine liniremur, sed & interius asperione omnipotenti anima muniremur, & penetrans omnia tantum medicamenti virtus, quidquid esset intus ibi durum effugaret, & renouaret, sanaretque quidquid morbi carni vel spiritui veteris vitæ adlinierat corruptela. Et rursus. Qui manducat ex hoc pane vltra non esurit: qui bibit, vltra non sitit, quoniam mysterij huius sic sufficit gratia, sic reficit intelligentia, vt cuicumque tantæ rei innotuerit plenitudo, omnis consummationis sine inuento, Christi baiulus ipsum ferat in pectore, ipsum gerat in mente, & omni tempore habitatori suo dicta & facta iubilatione consona laudes resonent, & gratiarum actiones decantent. Hæc ebrietas non accendit, sed extinguit peccatum: in hoc vino non est luxuria, nec mouetur ad ludum post hunc potum lasciuia. Cum sopiuit obliuio cuncta carnis ludibria, mira sunt quæ sentit, magna quæ videt, inaudita quæ loquitur quem Agnus iste paschalis inhabitat, cuius animam meri huius fortitudo hilaritate inexplicabili lætificat & delectat. Et iterum.

Vident hæc Sacramenta pauperes spiritus, & hoc vno contenti ferculo, omnes mundi huius delicias aspernantur, & possidentes Christum, aliquam huius mundi possidere supellestem dedignantur.

1 CHRYSOSTOMVS tomo. 2. in Matth. Homilia. 51. Vide supra, litera. I. auctori. 11.

2 E T Homil. 83. Singulis enim fidelibus per hoc mysterium se (Christus) coniungit: & quos

Christi vni & quos peperit, non alij nutriendos tradit, sed ipse studiosissime alit, hac etiam re tibi persuadens, carnem illum tuam assumpsisse. Tanta igitur charitate atque honore affecti, non torpeamus.

3 IDEM tomo. 5. ad populum Antiochenum, Homilia. 60. Vt sup. litera. G. auctorit. 3.

4 IDEM tomo. 4. in. 1. ad Corint. Homil. 24. Vide supra, Lectio. 10. litera. B. auctorit. 14.

5 IDEM tom. 3. in Ioan. Homilia. 45. Ab illa igitur mensa tanquam leones igne spirantes surgamus diabolo formidolosi: & caput nostrum intelligamus, & qua in nos prae se tult charitatem. Parentes saepenumero liberos suos alijs alendos dederunt, ego autem mea carne alo, me his exhibeo, omnibus faueo, omnibus optimam de futuris spem praebeo. Et mox. Hic sanguis pulchritudinem atque nobilitatem animae, quam semper irrigat & nutrit, languescere non finit. Sanguis enim a cibo non fit repente, sed prius aliud quiddam: hic quam primū irrigat animā, eamq; vi quadam magna imbut. Hic mysticus sanguis daemones procul pellit, Angelos & Angelorum Dominum ad nos allicit. Et rursum. Hic sanguis sacerdotes faciebat. Hic sanguis in figura peccata purgabat, in qua si tantam habuit vim, si umbram ita mors horruit, quanto perē quae so ipsam formidabit veritatē? Hic nostrarum animarum salus est, hoc lauatur anima, hoc ornatur, hoc incēditur. Hic igne clariorem nostram mentem reddit, & auro splendidiorē. Huius sanguinis effusio, cœlum peruium fecit. Admiranda sanē Ecclesiæ mysteria, admirabile sacrarium. Ex paradiso fons scaturijt, à quo sensibiles fluuij emanarent: à mensa hac prodijt fons, qui fluuios spirituales diffundit. Iuxta hūc fontem non steriles salices germinat, sed quercus cœlum ipsum attingentes, quae fructus tempestiuos & solidos semper produunt. Si quis æstuat, ad hunc fontem se conferat, & recreabitur. Mundat squalorē & sordes, æstus mitigat, non solares, sed quos ignitæ sagittæ imprimunt.

6 ET tom. 1. in Psal. 22. Parasti in conspectu meo mensam, &c. Ista mensa agnoscitur altaris Domini consecratio. Nam vide quid dicit Sapientia: Sapientia ædificauit sibi domum, supposuit columnas septem, parauit mensam suā, misit seruos suos conuocans omnes, & dicens: Venite, & edite

de panibus meis, & bibite vinū quod miscui vobis. Et quia istam mensam præparauit seruis & ancillis in conspectu eorum quotidie in similitudinem corporis & sanguinis Christi, panem & vinum secundum ordinem Melchisedech, nobis ostenderet in Sacramento: ideō dicit; Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulāt me. Qui sunt isti qui nos tribulant? Suggestiones inimici, exagitationes, cupiditates, delectationes, seculi honores. Isti tribulant, quia huiusmodi qui ita viuunt, tribulationes carnis habent, sed veniunt ad mensam potentis, considerantes ea quae apponuntur eis, accipere cum timore & tremore, & tribulationes efficiuntur cōsolationes. Auferuntur ea quae sunt carnis, infunduntur ea quae sunt Spiritus, & ex mensa præparata, proficiunt contra eos qui tribulant eos.

Eucharistia prabet spem gloria.

Sanguinis Christi infig nes effectus.

Psal. 22.

Prover. 9.

de panibus meis, & bibite vinū quod miscui vobis. Et quia istam mensam præparauit seruis & ancillis in conspectu eorum quotidie in similitudinem corporis & sanguinis Christi, panem & vinum secundum ordinem Melchisedech, nobis ostenderet in Sacramento: ideō dicit; Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulāt me. Qui sunt isti qui nos tribulant? Suggestiones inimici, exagitationes, cupiditates, delectationes, seculi honores. Isti tribulant, quia huiusmodi qui ita viuunt, tribulationes carnis habent, sed veniunt ad mensam potentis, considerantes ea quae apponuntur eis, accipere cum timore & tremore, & tribulationes efficiuntur cōsolationes. Auferuntur ea quae sunt carnis, infunduntur ea quae sunt Spiritus, & ex mensa præparata, proficiunt contra eos qui tribulant eos.

7 AVGVSTINVS tom. 9. in Ioā. tract. 26. Norunt fideles corpus Christi, si corpus Christi non negligant esse. Fiant corpus Christi, si volunt viuere de Spiritu Christi. De Spiritu Christi non viuit nisi corpus Christi. Intelligite fratres mei quid dixerim. Homo es, & spiritum habes, & corpus habes: spiritum dico, quae anima vocatur, qua constas quod homo es: constas enim ex anima & corpore. Habes enim spiritum inuisibilem, corpus visibile. Dic mihi, quid ex quo viuat? Spiritus tuus viuit ex corpore tuo, an corpus tuum ex spiritu tuo? Respondet omnis qui viuit: nam qui hoc non potest respondere, nescio si viuit. Quid respondet omnis qui viuit? Corpus utique meum viuit de spiritu meo. Vis ergo & tu viuere de Spiritu Christi? In corpore esto Christi. Nunquid enim corpus meum viuit de spiritu tuo? Meum viuit de spiritu meo, & tuum de spiritu tuo. Non potest viuere corpus Christi, nisi de Spiritu Christi. Inde est quod exponens nobis Apostolus Paulus hūc panem; Vnus panis (inquit) vnus corpus multi sumus. O Sacramentum pietatis, o signum vnitatis, o vinculum charitatis. Qui vult viuere, habet vbi viuat, accedat, incorporetur vt viuificetur. Non abhorreat à compage membrorum, non sit putre membrum quod refecari mereatur, non sit distortum, de quo erubescatur: sit pulchrum, sit aptum, sit sanum, hæreat corpori, viuat Deo, de Deo: nunc laboret in terra, vt postea regnet in cœlo.

Sumentes dignè Eucharistiam, quid lucrētur.

Eucharistia fructus.

1. Cor. 10.

M I V S T I N V S martyr, in quæstionibus Gētilium, quæst. 44. Quando Isaias & Ezechiel animalium, quæ multos oculos habebant, visionem viderunt, num utroque aliquid patefactum est, an altero alterum demonstrabatur? Quid verò etiam ostendebatur? Responsio. Visione quidem ea, quæ Isaiæ ostensa est, Christi mysteriū enunciabatur, qui in folio gloriæ sedet, esuq; sancte carnis lux, peccata impiorū scelestorumq; hominum expiat. Qui in omni terra sancta eiusdemq; honoris participem Trinitatem honorē afficiunt, eiq; gratias agūt pro diuinorū munerū magnitudine. Cuius nomine sancto lauacro expiati, iusti effecti sunt, concepta spe, fore vt cœlestia æternaque bona consequantur. Carbo enim quē Propheta vidit immundis suis labris adhærentem, ad iniquitatū peccatorumq; expiationē significationē habebat Dominicæ carnis, quæ conscientiam eorū, qui ipsam edunt, ab omni scelere expiat.

2 CYPRIANVS, Lib. de Duplici martyrio. Quin idem sanguis, quoniam à nobis bibitur, si modò dignè bibitur, clamat in cordibus nostris verba pacifica & solatij plena. Et mox. Si non est maius eximiae benevolentiae testimonium, quam si quis vitam impartiat amico: grauius est Dominici sanguinis testimonium, qui pro inimicis effusus est. Effusus pro inimicis, fecit amicos ac filios Dei: atq; vt consideremus hanc fore perpetuā amicitia, reliquit nobis edendā carnē suā, reliquit bibendū sanguinem, vt per eadē aleremur, per quæ sumus redempti.

3 IDEM, Lib. 2. Epistola. 3. ad Cœciliū. (qua est. 63.) Sed quia ebrietas Dominici calicis & sanguinis, non est talis qualis ebrietas vini secularis: cum diceret Spiritus sanctus in Psal. Calix tuus inebriās: addidit, Quam peroptimus: quæ scilicet calix Dominicus sic bibentes inebriet, vt sobrios faciat, vt mentes ad spiritalē sapientiā redigat, vt à sapōre isto seculari ad intellectum Dei vnusquisq; resipiscat. Et quemadmodum vino isto cōmuni mens soluitur, & anima relaxatur, & tristitia omnis exponitur: ita epoto sanguine Domini, & poculo salutari, exponatur memoria veteris hominis, & fiat obliuio pristinæ conuersationis secularis, & mœstū peccus ac triste, quod prius peccatis argentibus premebatur, diuinę indulgentiæ laticia resoluatur. Quod tunc demū potest latificare in Ecclesia Domini

Isai. 6. Ezech. 1.

Eucharistia delet peccata.

Sanguis Christi pacem viuit.

Corporis & sanguinis Christi, quis fructus.

Psal. 22.

Sumptu Eucharistiæ effectus.

bibētē, si quod bibitur, Dominicā teneat veritatem.

4 IDEM Serm. de Natiuitate Christi. prope finem. Defectui carnis nostræ, quæ à primitiuis fecibus originalis mali infecta languerat, ex Christi carne redditur fortitudo: & Sacramentorum communicatio, per quā illius corporis synceritati vnimur, nos in tantum corroborat, vt de mundo, & de diabolo, & de nobis ipsis victoria potiamur, & Sacramētali gustu viuificis mysterijs inhærentes, vna caro & vnus spiritus simus, dicete Apostolo: Qui adhæret Dño, vnus Spiritus est.

5 IDEM Sermo. de Cœna Domini. Vt sup. lit. K.

6 CHRYSOST. tom. 5. de Sacerdotio, Lib. 6. Cum autē ille (sacerdos) & Spiritū sanctū inuocauerit, sacrificiumq; illud horrore ac reuerētia plenissimū perfecerit, cōmuni omnī Dño manibus alsidue pertractato, quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? Quantam autem ab eo integritatem exigemus? Quantā religionē? Considera enim quales manus illas administrātes esse oporteat. Qualē linguā, quæ verba illa effundat: qua denique re non puriorem sanctioremue conueniat esse animam, quæ tantum illum, tamque dignum Spiritum receperit. Per id tempus & Angeli sacerdoti assident, & cœlestium potestatum vniuersus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus in illius honorem, qui immolatur, Angelorum choris plenus est. Id quod credere abundē licet, velex tanto illo sacrificio quod tum peragitur. Ego verò & commemorantem olim quendam audiui, cum diceret senem quendam virum admirabilem, ac cui reuelationum mysteria multa diuinitus fuissent detecta, sibi narrasse, se tali olim visione dignum habitum à Deo esse: ac per illud quidem tempus repente Angelorum multitudinem cōspexisse (quatenus humanus aspectus ferre poterat) fulgētibus vestibus indutorum, altare ipsum circūdantiū: deniq; sic capite inclinatorū, vt si quis milites præsentē regē stantes videat: id quod facile mihi ipse persuadeo. Itē & alius quidā mihi narrauit, nō ille quidē ab alio edoctus, sed dignus habitus qui & vidisset ipse & audisset, quod qui de vita hac emigraturi sunt, si mysteriorū huiusmodi cum pura & munda conscientia fuerint participes, spiritū efflaturi, ab Angelis illorū corpora satellitū more stipatib⁹,

1. Cor. 6.

Sacrificium altaris horrore & reuerētia plenissimū.

Sacerdos celebrans qualis esse debet.

Sacrificio Missæ adest ingens Angelorū multitudo.

Visio de Angelorū præsentia.

Altera visio.

propter assumptum illud sacrum, hinc recta in coelum abducuntur.

7 IDEM tom. 5. ad populum Antiochenum, Hom. 60. Vide sup. Lect. 10. lit. A. auth. 17. prope finem: sunt nanque utrobique eadem verba.

8 ET Homil. 61. Vide sup. Lect. 11. lit. F. authorit. 10.

9 DIONYS. Areopagita, Lib. De Ecclesiast. Hierarch. Cap. 7. Vide supra, Lect. 10. lit. D. auth. 12.

10 BASIL. Magnus in Liturgia. Vt sup. lit. A. auth. 10.

11 AVGVST. tomo. 9. in Caput. 6. Ioannis, tracta. 26. Vide supra, Lectio. 11. lit. F. authorit. 4. & in hac Lectio. litera. L. authoritate. 7.

12 ET TRACTA. 27. in fine. Sed quid est quod ait: Qui manet in me & ego in illo? Quid? Nisi quod martyres audiebant: Qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit. Quomodo mansit in illo sanctus Laurentius? (cuius hodie festum diem celebramus.) mansit vsque ad tentationem, mansit vsque ad tyrannicam interrogationem, mansit vsque ad acerrimam comminationem, mansit vsque ad peremptionem: parum est, vsque ad immanem excruciationem mansit. Non enim occisus est citò, sed cruciatus est in igne: diu viuere permissus est, imò non diu viuere permissus est, sed tardè mori compulsus est. In illa ergò longa morte, in illis tormentis, quæ bene manducauerat, & bene biberat, tanquam illa esca saginatus, & illo calice inebriatus, tormenta non sensit. Ibi enim erat qui dixit: Spiritus est qui viuificat. Caro enim ardebat, sed spiritus animam vegetabat. Non cessit, & in regnum successit.

13 CYRILLVS Alexandrinus, Lib. 4. in Ioan. Cap. 17. Pias quæso cogitationes suscipias, studiose sanctèq; viuas, & benedictione participes, quæ (mihi crede) non mortem solùm, verum etiam morbos omnes depellit. Sedat enim, cum in nobis maneat Christus, sæuientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit. Et vide supra, Lect. 10. lit. B. authorit. 12. & Lect. 11. lit. A. auth. 23. 24. & 25.

14 IRENÆVS aduersus hæreses, Lib. 5. Cap. 2. Vide supra, Lectio. 10. lit. A. authoritate. 4.

15 IVSTINVS martyr, Apologia. 2.

pro Christianis, prope finem. Vide supra. Lectio. 10. litera. A. authorit. 1. litera. D. authorit. 15.

2 TERTULLIANVS. in Apologetico, Cap. 39. Vide supra, litera. G. authoritate. 11.

3 AVGVSTINVS. tom. 2. Epist. 118. Ad Ianuarium, Cap. 2. Alij quotidie communicant corpori & sanguini Dominico, alij certis diebus accipiunt. Et Cap. 3. Dixerit aliquis, non quotidie accipiendam Eucharistiam. Quæsieris, quare? Quoniam (inquit) eligendi sunt dies quibus purius homo continentiusque uiuit, quò ad tantum Sacramentum dignius accedat. Qui enim manducauerit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Alius contra, imò (inquit) si tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, vt medicamenta talia differenda sint, authoritate Antistitis debet quisque ab altario remoueri ad agendam poenitentiam, & eadem authoritate reconciliari. Hoc est enim indignè accipere, si eo tempore accipiat quo debet agere poenitentiam, non vt arbitrio suo cum libet, vel auferat se communioni, vel reddat. Cæterum si peccata tanta non sunt, vt excommunicandus quisquam homo iudicetur, non se debet à quotidiana medicina Dominici corporis separare.

4 IDEM tomo. 3. Lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, Cap. 53. Quotidie Eucharistiæ Communionem percipere, nec laudo, nec reprehendo: omnibus tamen Dominicis diebus communicandum suadeo & hortor: si tamen mens sine affectu peccandi sit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi, grauari magis dico Eucharistiæ perceptione, quam purificari. Et ideo quanuis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cætero voluntatem, & communicaturus satisfaciat lacrymis & orationibus, & confidens de Domini miseratione, qui peccata piæ confessioni donare consuevit, accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus. Sed hoc de illo dico quem capitalia & mortalia peccata non grauunt: nam quem mortalia crimina post Baptismum commissa premunt, hortor prius publica poenitentia satis facere, & ita sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari, si vult non ad iudicium & condemnationem sui, Eucharistiam percipere.

5 HIERONY. tomo. 1. Epistol. 28. ad

Quotidie communicare debent peccato graui carentes.

1. Cor. 11.

An communicandum quotidie.

ad Lucinum. De Sabbatho quod quæris, vtrum ieiunandum sit: & de Eucharistia, an accipienda quotidie: quod Romanæ Ecclesiæ & Hispaniæ obseruare perhibentur: scripsit quidem, & Hippolytus vir disertissimus, & carptim diuersi scriptores è varijs authorib' ediderunt. Sed ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, (præsertim quæ fidei non officiant) ita obseruandas vt à Maioribus traditæ sunt: nec aliorum cõsuetudinem, aliorum contrario more subuertì. Atque vti nam omni tẽpore ieiunare possimus, quod in Actibus Apostolorum diebus Pentecostes, & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes, fecisse legimus. Neq; tamẽ Manichæ hæreseos accusandi sunt, cum carnalis cibus præferri non debuerit spirituali. Eucharistiam quoque absq; condemnatione nostri, & pungente conscientia semper accipere, & Psalmistam audire dicentem: Gustate & videte quoniam suavis est Dominus. Et cū eo canere, Eructauit cor meum verbum bonum.

6 CHRYSOST. tom. 5. Ad populũ Antiochenum, Homilia. 61. Multos video Dominici corporis participationem temerè fumentes, vt à casu & consuetudine potius & lege, quàm cogitatu & mente. Si superueniet (inquit) sanctæ tempus Quadragesimæ, qualiscunq; sit aliquis, mysteria sumit. Si superuenierit Epiphaniarum dies. Licet tempus Aduentus, vel Epiphania, vel quadragesimæ, dignos accedere non facit: Sed animæ sinceras ac puritas. Cū hac igitur semper accede, sine hac nunquã. Et post pauca. Multam video rerum inæqualitatem. In alijs quidem temporibus, cum puri frequenter litis, non acceditis. In Pascha verò, licet sit aliquid à vobis patratum, acceditis. O consuetudinem, o præsumptionem: Sacrificium frustra quotidianum. In cassum assistimus altari, nullus qui communicetur. Et adhuc postea. Dic mihi, si quis Rex statuisset atque dixisset: Si quis hoc facit, mensæ meæ sit particeps: non ne propter hoc omnia fecissetis? In coelum vos vocauit ad magni Regis mensam & admirabilis, & retrocedimus, & cessamus, & non festinamus, nec ad rem accurrimus: & quæ nobis est salutis spes? Nò vacat imbecillitatem accusare, non naturam, sola nos negligentia facit indignos.

7 IDEM tom. 4. In Epist. ad Hebr. Homilia. 17. Plurimi ex hoc sacrificio

semel accipiunt in toto anno, alij bis, alij sæpius. Ad omnes ergò nobis sermo est, non ad eos qui hic sunt tantum, sed etiam ad eos qui in eremo sedent. Illi enim semel in anno participantur, fortassis enim & post duos annos. Quid ergo est? Quos magis acceptabimus? eos ne qui semel, an eos quia sæpius, an illos qui rarò accipiunt? Neq; illos qui semel, neq; qui sæpius, neq; qui rarò, sed eos qui munda conscientia, qui cū mudo corde, cum vita irreprehensibili: isti semper accedat. Qui verò tales non sunt, neq; semel. Et vide sup. Lect. 14. authorit. vltim.

8 ET in Epist. ad Ephes. Hom. 3. Vide sup. proximè, authorit. 6. in princip. sunt enim eadem verba utrobique.

9 ET in. 1. ad Corinth. Homil. 28. Vide sup. lit. I. authorit. 18.

10 HIPPOLYTUS Episcopus & martyr, Oratione de consummatione mundi, & Antichristo. Lugebunt etiam Ecclesiæ luctum magnum, quia nec oblatio, nec suffitus fiat, nec cultus Deo gratus. Sed Ecclesiarum ædes sacrę tugurij instar erunt, pretiosumq; corpus & sanguis Christi non extabit in diebus illis: Liturgia extinguetur, Psalmorũ decantatio cessabit, Scripturarũ recitatio non audietur, sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio super lamentationem, vix super vix.

11 PAVLINVS Nolanus Episcopus, Epistola. 9. ad Seuerum. Si igitur in hoc domus & mens nostra fundetur, & digna tanto fundamento superædificetur operatio, erit nobis in adytum ciuitatis suæ, porta, ipse qui reget nos in secula, & in loco pascuæ collocabit nos, quos iam per aquam refectiois sibi genuit, & nutrit epulis salutaribus, in eam mensam quam præparauit nobis aduersus eos qui tribulant nos: de qua dicit, Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Quia Christus idem & regnum & panis est, quo nos saginamur, & serpens tabescit, cuius fames & poena est cibus vitæ nostrę Christus Iesus, qui factus est nobis in escam, vt eo pane viuentes, & secundum eum ambulantes, possimus iuxta Apostolum dicere: Nostra conuersatio in coelis est.

12 IDEM, in vita sancti Ambrosij. Honoratus sacerdos Ecclesiæ Vercellensis, cū in superiore domo se ad quietè composuisset, tertio vocem vocatis se audiuit, dicentisq; sibi: Surge, festina, quia modò est recessurus. Qui descendens, obtulit sancto

Qui mundam habent conscientiam, communicent frequentius.

Tempore Antichristi cessabit sacrificium, Psalmodia, et sacra lectio.

Psal. 22.

Luc. 14. Christus nobis est regnum & panis.

Philipp. 3.

Ioan. 15. Matth. 10.

Eucharistia eximia viuentis. Ioan. 6.

Romani & Hispani quod iude communitate solent.

Act. 13. 20. & 17.

Psal. 33. Psal. 44.

Cum puritate frequenter communicandi: sine ea nunquam. Arguit raro communicantes.

D. Ambrosio. (Ambrosio) Domini corpus. Quod ubi accepit, emisit spiritum, bonum viaticum secum ferens, ut in virtute escæ anima refectior, Angelorum nunc consortio (quorum vitam vixit in terris) & Helię societate lætetur.

13 THEODORETUS Cyrensis Episcopus, Dialogo. 3. Vide sup. Lect. 13. *authorit. 58.*

14 OECUMENIVS in Cap. 5. Epist. ad Hebræ. Tu es sacerdos in æternū, &c. Neque enim de ea quæ semel facta est oblatio & hostia, dixisset, In æternum: sed respiciens ad præsentia sacrificia, per quos medius Christus sacrificat, & sacrificatur: qui etiam in mystica cœna modū illi tradidit huiusmodi sacrificij.

15 EUTHYMIUS in Cap. 26. Matthæ. Cap. 63. Dicitur hoc mysterium, etiam Participatio: quia participamus hæc Sacramenta. Dicitur & Communio, quia

communicamus Christo, & nobis inuicem per ea: & incorporamur Christo, & membra inter nos inuicem efficimur. *Et mox. Primū autem lauit pedes discipulorum: deinde eos ministerij huius fecit esse participes, ut discamus quod prius purificari eos oporteat, deinde participare. Et rursum. Quemadmodum supernaturaliter assumptam carnem Deificauit, (si ita loqui liceat) ita & hæc ineffabiliter transmutat in ipsum viuificum corpus suum, & in ipsum pretiosum sanguinem suum, & in gratiam ipsorū. Habent autem similitudinē quandam, panis ad corpus, & vinum ad sanguinem. Nam & panis & corpus, terræ sunt: Vinū autem & sanguis, ærea & calida. Et quemadmodum panis confortat, ita & Christi corpus hoc facit, ac magis etiam corpus & animam sanctificat. Et sicut vinum lætificat, ita & sanguis Christi hoc facit, & insuper prædium efficit?*

Purificari oportet eos qui sunt communicaturi.

Transmutatio panis & vini in corpus & sanguinem Christi.

LECTIO XVIII.

DOCTOR.

AGE iam veniamus ad Sacramentum quod quinto, tu loco posueras, quo nomine illud appellari solet?

ADOLESCENS.

Extremæ Vnctionis, aut si mauis, Olei sancti.

DOCTOR.

Cedo eius definitionem.

ADOLESCENS.

Est in hoc in primis (Hæc enim viam nobis ad definitionem sternent) Sacramento, signum illud exterius & aspectabile^a sacræ Vnctionis à Christo Iesu institutum: ad huius verò perfectionem Sacramenti, Verbum quoque habemus à sacerdote disertè expressum.

DOCTOR.

Quis tandem est horum omnium effectus?

ADO.

ADOLESCENS.

Is est duplex. Nam & anima peccatorum suorum onere, ac vitiorum morbo leuatur, & ægro quoque^b corpori vel abscedit omnino languor, salute, si profutura est spiritui, restituta: vel certè accedunt vires ad vim ac molestias morbi constantius perferendas.

DOCTOR.

Quid prætereà?

ADOLESCENS.

Magnum inde robur accrescit spiritui, ut aduersus salutis suæ hostem fortius possit dimicare.

DOCTOR.

Solis ergo ægrotis debet hoc Sacramentum adhiberi?

ADOLESCENS.

Planè. Nā ea fuit in primis^c Apostolorū cōsuetudo, tametsi non eò debeat vsq; hæc cœlestis medicina differri, dū nulli amplius in homine sensus vigeant, eorumq; nihil possit percipere, quæ illi suggeruntur. Sed multò fatius est magis, tempus aliquod anteuertere, ut ipsi tū rem ipsam intelligenti, tū ijs quæ à sacerdote proponuntur auscultanti, hæc tota res vtilior esse possit.

DOCTOR.

At cum non semper ægro salus hoc Vnctionis Sacramento restituatur, imò vitam etiam cum morte aliquando piè vnctus commutet, quo pacto effectum & vim suam semper exerit?

ADOLESCENS.

Probè. Nam cum hoc in ægro pœnitente sit præcipuum, vt peccatis, si quibus vnctus sit, soluatur, eorū fit hîc illi in primis remissio. Et licet non ita salus repente redeat corpori, sensim saltem & suo tempore sæpè restituitur, dolore, ac molestia ægritudinis non parūm quotidie imminutis.

DOCTOR.

Censes ergo nullo ad vim ac naturā Sacramenti huius constituendam, exteriori ac visibili sanitatis miraculo opus esse, quòd primus ac maximus fructus qui spiritui confertur, in eo sit spectandus.

Bbb 3

ADO.

Terul. ad Scapul. Hieron. in cap. 6. Marc. August. de visit. infirm. lib. 2. c. 4. Chrysost. lib. 3. de sacerdotibus.

Mar. 6. Iacob. 5.

Innocen. 1. epist. ad Decentium. August. de recti. Carbo. conuers.

ADOLESCENS.

Ita omnino, præsertim cum gratia, quæ Sacramento- rum vfu conferri solet; e animos in primis pertingat, ta- met si & ad ipsa vsque corpora iam olim in veteri Eccle- sia, fidei stabiliendæ ergo, perueniret. Quod etiam fieri hoc tempore solet nonnunquam, ijs præsertim in locis ac populis, vbi religionis nostræ fundamenta iaciuntur.

DOCTOR.

Præclare: ac ex his proinde huius definitio Sacramenti minimo negotio elicitur. Est enim Sacramentum quo Deus, signo Vnctionis exteriori, corpori salutem, & ani- mæ gratiam elargiri solet.

ADOLESCENS.

Sic est.

AUTHORIT. SCRIPT.

MARC. Cap. 6. Et exeuntes prædica- bant vt poenitentiam agerent, & dæ- monia multa eiiciebant, & vngiebant oleo multos ægros, & sanabant.

IACO. Cap. 5. Infirmatur quis in vo- bis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum vngentes eum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dñs: & si in peccatis sit, remittentur ei.

MARC. Cap. 6. Vt sup. lit. A. IACOB. Cap. 5. Vt sup. lit. A.

AUTHORIT. PATR.

ISIDO. Lib. 1. de officijs Ecclesia- sticis. Chrismatis Sacramentum Moy- ses in Exodo, iubente Domino, composuit, & confudit, quo primi Aaron & filij eius in testimoniũ sacerdotij & sanctitatis, perũ- sti sunt. Denique & reges eodẽ Chrismate sacrabantur, vnde & Christi nuncupaban- tur, sicut scriptum est: Nolite tangere Chri- stos meos. Eratq; eodem tempore in regi- bus & sacerdotibus tantum mystica vnctio, qua Christus figurabatur, vnde & ipsum no- men à Chrismate dicitur. Sed postquam Dñs noster verus Rex & sacerdos æternus, à Deo Patre cœlesti, mystico vnguento est

delibutus, iam non soli Pontifices & Reges, sed omnis Ecclesia Vnctione Chrismatis consecratur pro eo quod membrũ est æter- ni sacerdotis & regis. Ergo quia genus regale & sacerdotale sumus, ideo post la- uacrum vngimur, vt Christi nomine conse- cremur.

TERTVLL. Lib. ad Scapulam, Cap. 4. Et quanti honesti viri (de vulgari- bus enim non dicimus) aut à dæmonijs, aut valetudinibus remediati sunt? Ipse etiam Seuerus pater Antonini, Christianorum memor fuit. Nam & Proculum Christianũ, qui Torpacio cognominabatur, Euhodææ procuratorem, qui eum per oleum aliquan- do curauerat, requisit, & in palatio suo habuit vsque ad mortem eius: quem & An- toninus optimè nouerat, lacte Christiano educatus.

HIERONYM. tom. 6. in Marc. Cap. 6. Mittuntur deinde duodecim Aposto- li, & datur eis potestas præcepta docendi, vt comitetur verbum simul & factum, & cum promissis inuisibilibus visibiles virtu- tes micent: & cum vngiebant oleo ægros, in- firmitatem fidei virtute corroborant.

AVGVST. tomo. 9. De Visitatione infirmorum. Lib. 2. Cap. 4. Nec præter- mittendum est illud Apostoli Iacobi præ- ceptum: Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eum, vngentes

Aug. lib. 19. contra Faust. cap. 11. & tract. 80. in Ioan. f. Iacob. vbi sup. Hiero. vbi sup. Ruffin. Eccles. Hist. lib. 2. cap. 4. Sulp. in vita S. Martini. c. 2. dia- logo. 3.

Concil. Florent. gene. & Inno- cens. ibidem.

Exo. 30.

Psal. 104.

Chrismatis vnguenti.

1. Pet. 2.

Per oleum Vnctionis sanatur ali- qui.

Vnctio sa- vi olei æ- gros robo- rat.

Iacob. 5.

vngentes eum Oleo sancto in nomine Ie- su, & oratio fidei saluabit infirmum. Ergo sic roges de te & pro te fieri, sicut dixit Apoitolus Iacobus, imò per Apostolũ suum Dñs: Ipsa videlicet Olei sacra- ti delibutio, intelligitur Spiritus sancti typicalis vnctio.

Quid signifi- cat Olei sa- crati Vn- ctio.

Sacerdotum potestas quæ- ritur.

Iacob. 5.

Iacob. 5.

Omnibus Christianis danda est sa- cræ Vnctio Olei, quod solus Epis- copus conse- crare potest.

Sacra Vn- ctio est Sa- cramentum.

Ægroti ac- cipiant Sa- cramentum Eu- charistiæ & Extremæ Vn- ctionis.

4 CHRYSTO. tom. 5. De Sacer- dotio, Lib. 3. Sacerdotes non solum cum nos regenerant, sed postea etiam condonan- dorum nobis peccatorum facultatem obti- nent. Infirmatur (inquit) inter vos aliquis? Accerfat presbyteros Ecclesiæ, & orent su- per eum, vngentes eum oleo, &c.

D INNOCENT. Papa primus, Epist. 6. ad Decentium Eugubinũ Episco- pum, Cap. 8. Sanè quoniam de hoc sicuti de cæteris consulere voluit dilectio tua, ad- iecit etiam filius meus Cœlestinus Diaconus in epistola sua, esse à tua dilectione po- situm illud, quod in Beati Iacobi Apostoli. Epistola conscriptũ est: Si infirmus aliquis in vobis est, vocet presbyteros, & orent su- per eum, vngentes eum Oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit laboratẽ, & suscitabit illum Dominus: si peccata fe- cit, remittet ei. Quod non est dubium de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto Oleo Chrismatis perun- gi possunt, quo ab Episcopo confecto, non solum sacerdotibus, sed omnibus vti Chri- stianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo. Cæterum illud superfluum vi- demus adiectum, vt de Episcopo ambiga- tur, quod presbyteris licere non dubiũ est. Nam idcirco de presbyteris dictũ est, quia Episcopi occupationibus alijs impediti, ad omnes languidos ire nõ possunt. Cæterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit, aliquem à se visitandum & benedicere, & tangerẽ Chrismate, sine cõtatione potest, cuius est ipsum Chrisma cõficere. Nam poe- nitentibus istud infundi non potest, quia genus est Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo vnum ge- nus putatur posse concedi?

AVGVST. tom. 9. Tractatu, De Re- ctitudine Catholicæ cõuersationis. Quoties aliqua infirmitas occurrerit alicui, non que- rantur præcantatores, non diuini, non forti- legi, non carcarij: neque per fontes, aut ar- bores, aut biuia, phylacteria exercentur, sed qui ægrotat in sola Dei misericordia confidat, & Eucharistiam cum fide & deu- otione accipiat, Oleumque benedictum fideliter ab Ecclesia petat, vnde corpus suũ

vngatur, & (secundum Apostolum) oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: nõ solum corporis, sed & animæ sanitatem accipiet, complebiturque in illo quod Dñs in Euangelio promittit dicens: Omnia quæcũq; petieritis Patrem in nomine meo in oratione, credentes accipietis.

Iacob. 5.

Matth. 21.

Iacob. 5. Extrema Vn- ctio.

Oleum infir- morum con- seruandũ fe- ria quinta in Cena Do- mini.

3 CONCIL. Cabilonense secundum, Cap. 48. Secundum B. Iacobi Apostoli do- cumentum, cui etiam decreta Patrum con- sonant, infirmi Oleo, quod ab Episcopis benedicatur, à presbyteris vngi debent, Sic enim ait: Infirmatur quis in vobis, &c. Non est itaq; paruipendenda huiusmodi medi- cina, quæ animæ corporisque medetur lan- guoribus.

4 CONCIL. Aquisgranense secundũ, Cap. 2. Can. 8. Statutum etiam, vt vel semel in anno, id est, in quinta feria quæ est in Cœ- na Domini, vnctio sancti Olei in quo saluatio infirmorum creditur, per omnes ciui- tates ab Episcopis non negligatur, sicut nũc vsq; neglecta est, sed omni deuotione iuxta traditionem Apostolicam ac statuta decre- talium, in quo de eadem re præcipitur, pe- ragatur.

5 CONCIL. Moguntinum. 2. Cap. 26. Et ideo secundum Canonicam autoritatẽ, ne illis (infirmis) ianua pietatis clausa videatur, orationibus & cõsolationibus Ecclesia- sticis sacra cum vnctione Dei animati, se- cundum statuta sanctorum Patrum, com- munionem viatici reficiantur.

1 AVGVST. tom. 6. contra Faustum Manichæũ, Lib. 19. Cap. 11. Vt sup. Lect. 1. lit. D. authorit. 2.

2 IDEM tom. 9. in Ioan. tractat. 80. Vt sup. Lect. 1. lit. D. authorit. 3.

1 HIERONYM. tomo. 6. in Marc. Cap. 6. Vide sup. lit. B. auth. 2.

2 RVFFINVS Aquileiensis, Eccle- siasticæ Histor. Lib. 2. (Qui est apud Eusebiũ, Lib. 11. Cap. 4.) Quæ præfens vidi loquor, & eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui. Hi ducebant exercitũ Domini, non mortalibus telis, sed fide reli- gionis armatum, exercitum moriendo vin- centem, & qui sanguinis sui profusione vi- ctor Christus sequeretur ad cœlum: quicq; dum in tabernaculis positi, & orantes, ex- pectarent interfectores suos, delatus est ad eos homo olim membris omnibus, & præ- cipue pedibus, aridus. Sed cum ab eis in nomine Domini oleo fuisset perunctus, sta- tim confirmatæ sunt plantæ eius.

Claudus sa- cro oleo per- unctus, sa- nat.

3. SEVERVS Sulpitius in vita sancti Martini, dialog. 3. Cap. 2. Res in Carnotena gelata est ciuitate. Pater filiam duodenam ab vtero mutam puellam Martino cepit offerre, poscens vt linguam ligatam meritis suis Sanctus absolueret. Ille cedens Episcopis qui tunc forte latus illius ambiebant, Valentiniano atque Victorio, in partem se esse tantæ moli, sed illis quasi sanctioribus, nihil impossibile fatebatur. At illi piæ preces vnâ cū patre supplici voce iungentes, orare Martinum, vt sperata præstaret. Nec cunctatus vltra (vtrunq; præclarū, & ostendendo humilitatem, nec differendo pietatem) iubet circumstantis populi multitudinem submoueri, Episcopis tantum & puellæ patre assistentibus, in oratione suo illo more prosternitur: dein paucillum olei cum exorcismi præfatione benedicit, atque ita in os puellæ sanctificatam liquorem, cum & linguam eius digitis teneret, infudit. Nec fefellit Sanctū virtutis euentus. Patris nomen interrogat, mox illa respondet. Proclamat pater cū gaudio pariter

*Puella maritima
saxicem ve
stis d.
M. v. m. s.
O. l. i. s. a. c. t.
v. n. i. o. n. e.*

& lacrymis, Martini genua complexus, & hanc primam se filie audisse vocē, cunctis stupentibus fatebatur.

1. CONCIL. Florentinum Generale, in doctrina de Sacramentis. Quintum Sacramentū est Extrema Vnctio, cuius materia est oleum oliuæ per Episcopum benedictum. Hoc Sacramentum nisi infirmo, de cuius morte timetur, dari non debet. Qui in his locis vngendus est, in oculis propter visum: in auribus, propter auditū: in naribus, propter odoratum: in ore, propter gustum, vel locutionem: in manibus, propter tactū: in pedibus, propter gressum: in renibus, propter delectationē ibidem vigentem. Forma huius Sacramenti est hæc: Per istam Vnctionem, & suam pijsimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid peccasti per vitium, &c. Et similiter in alijs mēbris. Minister huius Sacramenti est sacerdos. Effectus verò est mentis sanatio: in quantum autem expedit, ipsius etiā corporis. De hoc Sacramento inquit. B. Iacobus Apostolus: Infirmatur quis in vobis, &c.

*Sacramentū
Extrema vn
ctionis mate
ria, forma,
minister, &
effectus &
quibus ac
quomodo dā
dum.*

Iacob. 5.

LECTIO XIX.

DOCTOR.

I AM vt de Matrimonio differamus, quid illud est?

ADOLESCENS.

Est Sacramentum, quo communi consensu data, mutuò acceptaq; fide, vir & mulier cohabitant, vt prolem ad Dei gloriam suscipiant.

DOCTOR.

Vnde verò ostendis esse Sacramentum?

ADOLESCENS.

Est in eo in primis ceremonia à Deo instituta, pactum videlicet ac promissio quædam inter virum ac mulierem (seruata perpetuò affinitatis ac consanguinitatis distinctione) a data & accepta inuicem, tunc corporum, tunc etiā bonorū facultate, adhibito sacerdotis etiā ministerio.

DOCTOR.

Ecquis erit effectus deinde verbo ac promissione Diuina confirmatus?

a Genes. 2. Matth. 19. Marc. 10. Ephes. 5. 1. Cor. 7. Hebr. 13. Aug. de Gene. ad lit. & de bon. coniug. c. 24. & de peccat. merit. lib. 1. c. 29. & de nupt. & concup. lib. 1. r. 10. & 21. Amb. in epist. ad Ephes. cap. 5. & in 1. ad Cor. c. 7. Hieron. ad Ocea. in epist. ap. Fabio. Chrysost. hom. 17. & 63. in Matth. Origen. in. 19. Matth. Leo epist. 92. ad Narbo. Episc. Concil. Trid. sess. 24.

ADO-

ADOLESCENS.

Ea ipsa, quæ ibi intercedit, gratia, tunc ad mutuam inter coniuges fidem conferuandam, tunc ad prolem prudenter instituendam, tunc etiam ad pacem ac dilectionem inter se retinendam, & postremò ad vnionem Christi & Ecclesiæ arctissimam significandam: quæ vt sine singulari ac magna gratia fieri non potuit, ita sine hac quoque diuinitus infusa, si sibi ipsis non desint, Matrimonium inter fideles, iniri non potest.

b Ephes. 5. Hilar. lib. 8. de Trinit. Cyril. in Ioan. lib. 2. cap. 22.

DOCTOR.

Rectè: Sed debet ne esse perpetuum hoc tam præclaræ coniunctionis vinculum?

ADOLESCENS.

Debet, atque ita sanè, vt eo iam omni ex parte consummato, nulla vnquam, ratione alter ab altero inuitus dimitti possit, excepta fornicationis causa, quæ tamen non eos ita dirimit ac distrahit, vt alter, altero superstite, coniugium recens inire queat legitimè. Sed vel inter se mutuò concilientur, vel certè perpetuò coelibes permaneat.

c Matt. 19. Marc. 10. 1. Cor. 7. Luc. 16. Roman. 7. August. de bon. coniug. cap. 7. 15. 18. & 24. & de fide & operi. cap. 7. & de nupt. & concup. lib. 1. cap. 10. & de adul. coniu. lib. 2. cap. 5. & 9. Tertul. lib. 4. contra Marcion. Orig. tract. 7. in Matth. Hieron. in epist. ap. Fabio. Can. Apost. 48. Innoc. 1. epist. 3. & 9. Leo. epist. 77. 92. & 93. Concil. Eliber. cap. 10. Concil. Mileuu. c. 17. Concil. Constan. 6. c. 87.

DOCTOR.

Erit ne igitur Matrimonium inter infideles ipsos ac hæreticos mutuò contractum, Sacramentum?

d 1. Corin. 7.

ADOLESCENS.

Verum quidem erit ac legitimè contractum matrimonium, non tamen Sacramentum. Neq; verò cum viro hæretico mulier Catholica, aut contrà, sine summo scelere potest copulari. Quòd si fortè alter coniugum, qui hoc vinculum dum infideles essent, inierunt, ac diu vnâ vixerunt, ad fidem Christi accederet, ab altero quidem potest distrahi, si aut sine suæ salutis periculo ei cohabitare nõ queat, aut ille ipse velit ab eo discedere. Sed si neq; vlla iactura animorum ex hac consuetudine timeretur, & spes aliqua infidelis Christo lucrificandi affulgèret, debet, qui fidelis est, libenter in eo vitæ genere permanere.

e Tertul. de Monog. Aug. de ser. Dom. lib. 1. c. 27. & de adul. coniu. lib. 1. cap. 13. & Concil. Eliber. cap. 15. & 16. Concil. Trid. sess. 24. can. 5. & 7. Hiero. lib. 1. aduersus Iosus.

f 1. Corin. 7.

Quod-

Quodcumq; tamen inter hæreticū atq; Catholicum, fidei ac religionis ergò, diuortium fiat, neuter coniugū, altero superstite, ad nouas nuptias transire potest.

DOCTOR.

Vna ergo simul vxore virum, & vno vxorē viro, contentū esse oportet?

ADOLESCENS.

Maximè. & Alioqui sanè noui Testamenti mysterio ac dignitati fieret iniuria.

DOCTOR.

Est'ne porrò vna in eūdi Matrimonij lex omnibus imposita?

ADOLESCENS.

Minimè: est enim eorū status præstantior, qui virginitatem ac cælibatum profitentur.

DOCTOR.

Licet ergò cuius Matrimonio, vel vti, vel abstinere?

ADOLESCENS.

Licet, modò ne votū aliquod, aut quippiā eiusmodi, libertatē nuptiarū interceperit: esset enim tum per summū sacrilegij ^h facinus, fidem cum Deo initam, frangere ac labefactare.

DOCTOR.

Sed cū eiusmodi vota maiora sint viribus humanis, nunquid temeraria censerī debent?

ADOLESCENS.

Non planè: quòd is qui continentem ac cælibem vitam Deo vouet, id auspiciatur non viriū suarū ac labilis ope naturæ fretus, sed ipsa Dei gratia, ac Christi Iesu liberalitate ac beneuolētia confirmatus.

DOCTOR.

Quid igitur fieri debet, carne ad malū prouocante? Nunquid tum melius est nubere, quàm vri?

ADOLESCENS.

Non est ille dicendus vri, qui incensos concupiscentiæ æstus, ieiunio, eleemosyna, oratione, ac cæteris virtutum rerumq; cœlestium studijs, restinguit: vti iam alibi dictum est.

AVA

A V H O R I T. S C R I P T.

A G E N E S. Cap. 2. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam. Cūque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnē pro ea. Et ædificauit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitq; Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.

M A T T. Cap. 19. Et accesserunt ad Iesum Pharisei tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem suam quacumq; ex causa? Qui respondens, ait eis: Nō legitis, quia qui fecit ab initio, masculum & foeminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrē, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaq; iam nō sunt duo, sed vna caro. Quod ergò Deus coniunxit, homo non separet, &c. *Vt sup. Cap. 1. Lect. 13. lit. N.*

M A R C. Cap. 10. Et accedentes Pharisei interrogabāt eum: Si licet viro vxorē dimittere? Tentantes eum. At ille respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses? Qui dixerunt, Moyses permittit libellū repudij scribere, & dimittere. Quibus respondens Iesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud: ab initio autem creaturæ, masculum & foeminam fecit eos Deus. Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit ad vxorem suam, & erunt duo in carne vna. Itaq; iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogauerunt eum: & ait illis: Quicumque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. & si vxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mœchatur.

A D E P H E S. Cap. 5. Qui suam vxorē diligit, seipsum diligit. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiā: quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramētum hoc magnū est, ego autē dico in Christo & in Ecclesia. Veruntamē

& vos singuli vnusquisq; vxorē suam sicut seipsum diligit: Vxor autem timeat virum suum.

P R I O. ad Corinth. Cap. 7. Vxori vir debitum reddat: similiter autem & vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habeat, sed vir: Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. *Et mox.* Ijs autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari: & vir vxorem non dimittat.

A D H E B R Æ. Cap. 13. Vt supra; Cap. 2. Lect. 12. lit. F.

A D E P H E. Cap. 5.

M A T T. Cap. 19.

M A R C. Cap. 10.

P R I. ad Cor. Cap. 7.

L V C. Cap. 16. Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mœchatur; & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.

A D R O M. Cap. 7. An ignoratis fratres, (scientibus enim Legē loquor) quia Lex in homine dominatur quanto tempore viuūt? Nam quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. Igitur viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt non sit adultera si fuerit cum alio viro.

P R I. Ad Corinth. Cap. 7. Vide supra; litera. A.

P R I. Ad Corinth. Cap. 7. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierē fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. Quòd si infidelis discedit, discedat, non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocauit nos Deus. Vnde enim scis mulier si virum saluum facies? Aut vnde scis vir si mulierē saluam facies? Nisi vniciquē sicut diuisit Dominus, vnunquēq; sicut vocauit Deus, ita ambulet. Et sicut in omnibus Ecclesijs doceo.

A D E P H E. Cap. 5. Vide sup. lit. A.

P R I. Ad Corinth. Cap. 7. Vt supra; Cap. 2. Lect. 9. lit. N.

P R I.

g *Ephef. 5. Tertul. de exhort. casti. Concil. Tolet. 1. Aug. de Ciuit. lib. 16. c. 38. et de bono coniug. c. 18. Hierony. in. 19. cap. Matth. & cont. Iou. li. 1. & Theophylact. Chrysost. hom. 63. in Matib.*

h *1. Cor. 7. 1. Tim. 5. Aug. de bo. vid. c. 8. 9. & 11. Cœ. Anty r. c. 18. Cœ. Eliber. c. 13. Concil. Valen. c. 2. Concil. Chalced. c. 16. Cyp. lib. 1. epist. 11. Orig. in Luc. homil. 17. August. de adult. coniug. lib. 1. cap. 24. & 15.*

i *Eccli. 13. 1. Cor. 10. Ambr. ad Virg. Lup. cap. 5. Hiero. aduers. Iouin. & ad Deme. Chrysost. in. 1. Cor. 7. & de lib. vep. Virgo. Nazian. Greg. Nyssc. lib. de Virgi. c. 8. 9. & ult. Cyril. Hieros. cate. 12. et. 16. Epi- pha. cont. Carbaros et Apostolicos.*

P R I O. Ad Timoth. Cap. 5. Vt supra, Cap. 2. Lect. 5. lit. L.

I E C C L E S I A S T I C I, Cap. 23. Vt sup. Cap. 2. Lect. 9. lit. M.

P R I. Ad Corinth. Cap. 10. Vt supra, Cap. 2. Lect. 9. lit. A. & Cap. 1. Lect. 3. lit. O.

A V T H O R I T. P A T R.

A I A V G V S T. tomo. 3. de Genesi ad literam, Lib. 9. Cap. 7. Denique vtriusq; sexus infirmitas propendens in ruina turpitudinis, rectè excipitur honestate nuptiarum, vt quod sanis possit esse officium, sit ægrotis remedium. Neq; enim quia incontinètia malum est, ideò connubium, vel quo incontinentes copulantur, non est bonum: imò verò non propter illud malum culpabile, est hoc bonum, sed propter hoc bonum, veniale est illud malum. Quoniam id quod bonum habent nuptiæ, & quòd bonæ sunt nuptiæ, peccatum esse nunquam potest. Hoc autem tripartitum est, fides, proles, Sacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum coniugale, cum altera vel altero concubatur. In prole, vt amàter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur. In Sacramento autem, vt coniugium non separetur, & dimissus aut dimissa, nec causa prolis alteri coniungatur. Hæc est tanquam regula nuptiarum, qua vel nature decoratur foecunditas, vel continentie regitur prauitas. Vnde quia satis disseruimus in eo libro quem de bono coniugali nuper edidimus, vbi etià continentiam vidualem, & excellentiam virginalem, pro suorum graduum dignitate distinximus, diutius hic noster stylus non est occupandus.

2 I D E M tomo. 6. Lib. De bono coniugali. Cap. 24. Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atque omnes homines, in causa generandi est, & in fide castitatis. Quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate Sacramenti, perquam nefas est, etiam repudio intercedente, alteri nubere dum vir eius viuunt, nec saltem ipsa causa pariendi: quæ cum sola sit, qua nuptiæ fiunt, neq; ea re non subsequente propter quam fiunt, soluitur vinculum nuptiale, nisi coniugis morte. Quemadmodum si fiat ordinatio Cleri ad plebem cõgregandam, etiam si plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis Sacramentum Ordinationis: & si aliqua culpa quisquã ab officio remoueat, Sacramentum

Matrimonium est remedium infirmitatis.

Triplex matrimonij bonum.

Vinculum Matrimonij indissolubile.

Coniugij nexus omnino indissolubilis, nisi per mortem.

Cõferunt cõ Sacramento Ordinis.

Domini semel imposito non carebit, quauis ad iudicium permanente. Generationis itaque causa fieri nuptias Apostolus iratè testis est: Volo (inquit) iuniores nubere. Et quasi ei diceretur, Vt quid? Continuo subiicit: Filios procreare, matres familias esse. Ad fidem autem castitatis illud pertinet: Vxor non habet potestatem sui corporis, sed vir: similiter & vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier. Ad Sacramenti sanctitatem, illud: Vxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere in nuptiam, aut viro suo reconciliari: & vir vxorem non dimittat. Hæc omnia bona sunt, propter quæ nuptiæ bonæ sunt, proles, fides, Sacramentum. Nec prolem autem carnalem iã hoc in tempore quærere, ac per hoc ab omni tali opere immunitatè quãdam perpetuam retinere, atq; vni viro Christo spiritualiter subdi, melius est vtiq; & sanctius: si tamen ea vocatione sic vtantur homines, quomodo scriptum est: Vt cogitent quæ sunt Dei, quomodo placeant Deo.

3 I D E M tomo. 7. De peccatorum meritis & remissione Lib. 1. Cap. 29. Bonum ergo coniugij non est feruor concupiscentiæ, sed quidam licitus & honestus illo feruore vtendi modus, propagandæ proli, non explendæ libidini, accommodatus. Voluntas ista, non voluptas illa nuptialis est. Quod igitur in mēbris corporis mortis huius inobedienter mouetur, totumq; animū in se deiectum conatur attrahere, & neq; cum mens voluerit exurgit, neq; cum mens voluerit conquiescit, hoc est malum peccati in quo nascitur omnis homo. Cum autem ab illicitis corruptionibus refrænatur, & ad sola generis humani supplementa ordinatè propaganda permittitur, hoc est bonum coniugij per quod ordinata societas nascitur homo. Sed nemo renascitur in Christi corpore, nisi prius nascatur in peccati corpore. Sicut autem bono vti malè, malum est: sic malo bene vti, bonum est. Duo igitur hæc, bonum & malum: & alia duo, vltus bonus & vltus malus, sibi met adiuncta, quatuor differentias faciunt. Bene vtitur bono, continentiam dedicans Deo. Malè vtitur bono, continentiam dedicans idòlo. Malè vtitur malo, concupiscentiam relaxans adulterio. Bene vtitur malo, concupiscentiam restringens connubio. Sicut ergo melius est bene vti bono, quàm bene vti malo, cum sit vtrunq; bonum: ita qui dat virginem

1. Timot. 9. Proles.

1. Cor. 7. Fides.

Sacramentum.

1. Cor. 7.

Bonum coniugij quod sit.

Quatuor differentia boni & mali, vltus boni et vltus mali.

virginem suam nuptui, bene facit, & qui non dat, melius facit. De qua quæstione multò vberius, & multò sufficiētius in duobus libris, vno de bono coniugali, altero de sancta virginitate, quantum Dominus dedit, pro mearum virium exiguitate disserui.

4 I D E M tomo. 7. De nuptijs & concupiscentia, Lib. 1. Cap. 10. Quoniam sane non tantum foecunditas, cuius fructus in prole est: nec tantum pudicitia, cuius vinculum est fides: verum etiam quoddam Sacramentum nuptiarum, commendatur fidelibus coniugatis. Vnde dicit Apostolus: Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam: huius proculdubio res est, vt mas & foemina connubio copulati, quandiu viuunt, inseparabiliter perseuerent, nec liceat, excepta causa fornicationis, à coniuge coniugem dirimi. Hoc enim custoditur in Christo & Ecclesia, vt viuens cum viuento in æternum nullo diuortio separetur. Cuius Sacramenti tanta obseruantia est in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius, hoc est, in Ecclesia Christi, quibusque fidelibus coniugatis, qui sine dubio membra sunt Christi, vt cum filiorum procreandorum causa vel nubant foeminae, vel ducantur vxores, nec sterilem coniugem fas sit relinquere, vt alia foecunda ducatur. Quòd si quisquam fecerit, non lege huius seculi (vbi interueniente repudio, sine crimine conceditur cum alijs alia copulare connubia, quod etiam sanctum Moysen Dominus propter duritiam cordis illorum, Israelitis permisit) sed lege Euangelij, reus est adulterij, sicut etiam illa si alteri nupserit. Et vsque ad eò manent inter viuentes semel inita iura nuptiarum, vt potius sint inter se coniuges, qui ab alterutro separati sunt, quàm cum his quibus alijs ad hæserunt. Cum alijs quippe adulteri non essent, nisi ad alterutrum coniuges permanerent. Denique mortuo viro cum quo verum connubium fuit, fieri verum connubium non potest cum quo prius adulterium fuit. Ita inter viuentes manet quoddam vinculum coniugale, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre. Manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum foederis: sicut apostata anima velut de coniugio Christi recedens, etià fide perdita Sacramentum Fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit,

1. Cor. 7.

Sacramentum nuptiarum. Ephes. 5. Colos. 3.

Matrimonij definitio, et vs.

Psal. 47.

Matth. 19.

Redderetur enim proculdubio redeunti, si amisset abscedens. Habet autem hoc qui recesserit, ad cumulū supplicij, non ad meritum præmij.

5 E T Cap. 21. Respondebit etiam connubij Sacramentum: De me ante peccatum dictum est in paradiso; Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quod magnum Sacramentum dicit Apostolus in Christo & in Ecclesia. Quod ergo est in Christo & in Ecclesia magnum, hoc in singulis quibusq; viris atque vxoribus minimum, sed tamen coniunctionis inseparabile Sacramentum.

6 A M B R O S. Tomo. 5. in Cap. 5. ad Ephes. Mysterij Sacramentum grande in vnitatem viri ac foeminae esse significat. Nec hoc prodit, sed aliam causam, quæ non discordet à memorato mysterio, flagitat, quæ scit ad profectum humani generis pertinere, hoc est, Ecclesie & Saluatoris: vt sicut relictis parentibus homo vxori suæ adhæret, ita & relicto omni errore Ecclesie adhæreat & subijciatur capiti suo, quod est Christus.

7 I D E M in Cap. 7. Prio. ad Cor. Non enim permittitur mulieri vt nubat, si virum suum causa fornicationis dimiserit, aut apostasiæ, aut si illicitè, impellente lasciuia, vsum quærat vxoris: si tamen apostatet vir, aut vsum quærat vxoris inuertere, nec alij potest nubere mulier, nec reuertit ad illum.

8 H I E R O N Y M. Tomo. 1. Epist. 30. ad Oceanum, Epitaphium Fabiolæ. Præcepit Dominus vxorem nõ debere dimitti, excepta causa fornicationis: & si dimissa fuerit, manere in nuptiã. Quidquid vir iubetur, hoc cõsequenter redudat in foeminas: neq; enim adultera vxor dimittenda est, & vir mœchus retinendus. Si, qui meretrici, iungitur, vnū corpus facit: ergo & que scortatori impuroq; sociatur, vnū cū eo corpus efficitur. Aliæ sunt leges Cæsarū, aliæ Christi. Aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit. Apud illos, viris impudicitie frenæ laxatur, & solo stupro atq; adulterio connubio permittitur: quasi culpã dignitas faciat, non voluntas. Apud nos, quod nõ licet foeminis, æquè nõ licet viris: & eadē seruitus pari cõditione cõsetur. Et post pauca. Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi, & putabat à se virum iure dimissum, nec Euangelij

Genes. 27

Ephes. 5. Matrimonij Sacramentum inseparabile.

Matrimonij est Sacramentum.

Separatio coniugij quando facienda.

1. Cor. 7. Matth. 5.

1. Cor. 6.

Eadem est lex mariti qua et vxoris.

vigorem nouerat, in quo nubendi vniuersa causatio, viuentibus viris, foeminis amputatur: dum multa diaboli vitat vulnera, vnu incauta vulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quarens excusare culpam, cuius poenitentiam ipsa confessa est?

Publica poenitentiam agit Fabiola, quod a viro suo dimissa, aliter nupserit.

Quis hoc crederet, vt post mortem secundi viri in semetipsam reuersa, quo tempore solent viduae negligentes iugo seruitutis excusso, agere se liberius, adire balneas, volitare per plateas, vultus circumferre meretricis: faccum indueret, vt errorem publice fateretur: & tota vrbe spectante Romana, ante diem Pasche in Basilica quondam Laterani, qui Cesareano truncatus est gladio, staret in ordine poenitentium Episcopo, Presbyteris, & omni populo collacrymantibus, sparsum crinem, oralurida, squalidas manus, sordida colla submitteret?

Matth. 5.

9 CHRYSOST. tom. 2. in Matth. Homil. 17. Qui dimiserit vxorem suam, &c. Ille quidem si alteram duxerit, tunc se constituit criminis reum, qui adulteram fecit ex coniuge: hic vero accipiendo alienam, adulter effectus est. Nequaquam enim mihi referas, quia illam alter eiecit. Nam expulsa quoque vxor esse eius, qui eam expulit, perseuerat. Deinde ne totum in eiciens-tem referens, magis superbam faceret vxorem, post hac etiam suscipientis ei ianuam claudit, dicendo: Qui autem dimissam duxerit, adulterat. Per quod certe mulierem facit nolentem pudicam, ad omnes illi aditum claudens, neque permittens vt aliqua viro impatiens occasio ministraretur.

Vinculum matrimonij nequit dissolui.

10 ET Homil. 63. Deus a principio masculinum & foeminam fecit eos. Hac ergo

Matth. 19.

lex, et si modo a me promulgari videatur, diligentissimè a principio temporum sancita est. Hac etiam non simpliciter mulierem viro collocari videtis, sed patrem, & matrem dimittendos iuberi: nec ad mulierem accedere virum simpliciter voluit, verum etiam conglutinari, potestate dictionis ostendens, minimè illos esse separandos. Nec illud sibi solum sufficit, sed maiorem coniunctionem ostendit cum dicit: Et erunt duo in carne vna. Et mox. Quemadmodum igitur scelus est in duo diuidere vnam carnem, sic & mulierem a viro suo diripere, iniquissimè est. Nec in hoc stetit, sed demum quoque attulit, dicens: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Ita ostendit & præter naturam, & contra legem esse repudium: præter naturam quidem, quia caro inciditur;

Præter naturam & contra legem est repudium.

contra legem autem, quia cum Deus coniunxerit, ac iusserit non separare, ipsi contra præcepta Dei facere ausi estis.

11 ORIGENES tom. 2. in Cap. 19. Matth. tracta. 7. Scio quosdam qui præsumunt Ecclesijs, extra Scripturam permisisse aliquam nubere, viro priore viuentem: & contra Scripturam quidem fecerunt, dicentem: Mulier ligata est quanto tempore viuuit vir eius. Itè, Viuente viro, adultera vocabitur si fuerit cum altero viro. Et paulò post. Qua enim ratione adultera est mulier, quanuis legitimè nubere videatur, viro viuente: eadem ratione & vir quanuis legitimè accipere videatur dimissam ab aliquo viro, non accipit legitimè secundum sententiam Christi, sed magis mœchatur, quasi alienam accipiens.

Contra Scripturam est, matrimonium contrahere viuente coniuge. Rom. 7.

Christo aduersatur, qui alterius viuētis vxorem ducit.

12 LEO Magnus, Epist. 92. ad Rusticum Episcopum Narbonensem, Cap. 4. Non omnis mulier iuncta viro, vxor est viri: quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autem foedera inter ingenuos sunt legitima, & inter æquales: multò prius hoc ipsum Domino constituyente, quam initium Romani iuris existeret. Itaque aliud est vxor, aliud concubina: sicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem, testimoniū ponit ex Genesi, vbi dicitur Abraham: Eijce ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ, cum filio meo Isaac. Vnde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexum coniunctionem, haberet in se Christi & Ecclesiæ Sacramentum, dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse ministerium.

Nuptiarum foedera legitima.

Gala. 4. Gen. 2. 1.

13 CONCIL. Tridentinum, Sess. 24. Matrimonij perpetuum indissolubilemque nexum, primus humani generis Parens, diuini Spiritus instinctu pronunciauit, cum dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhaerebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Hoc autem vinculo duos tantummodò copulari & coniungi, Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba tanquam a Deo prolata referens, dixit: Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Statimque eiusdem nexum firmitatem ab Adamo tantò antè pronunciatam his verbis, confirmauit: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Gratia verò quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem vnitatem

Matrimonij perpetuus est indissolubilis nexus. Gen. 2.

Matth. 19. Marc. 10.

vnitatem confirmaret, coniugesque sanctificaret, ipse Christus venerabilium Sacramentorum institutor atque perfectior, sua nobis passione promeruit. Quod Paulus Apostolus innuit, dicens: Viri diligite vxores vestras sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: mox subiungens; Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Cum igitur matrimonium in lege Euangelica veteribus conubijs per Christum gratia præstet, merito inter nouæ Legis Sacramenta annumerandum sancti Patres nostri, Concilia, & vniuersalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt.

Ephes. 5.

Matrimonium est sacramentum in noua Legis gratiam conferens.

Qui negant matrimonium esse sacramentum, anathema. Plures vxores simul habere vetat lex Diuina. Quibus ex causis nequit dissolui matrimonium.

14 ET Canon. 1. Si quis dixerit, matrimonium non esse verè & propriè vnū ex septem legis Euangelicæ Sacramentis, a Christo Domino institutum: anathema sit.

15 ET Canon. 2. Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla Lege diuina esse prohibitum: anathema sit.

16 ET Canon. 5. Si quis dixerit, propter heresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a coniuge, dissolui posse matrimonij vinculum: anathema sit.

17 ET Canon. 7. Si quis dixerit Ecclesiam errare cum docuit & docet, iuxta Euangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum, matrimonij vinculum non posse dissolui: & vtrūque, vel etiam innocentem qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge viuente aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum qui dimissa adultera, aliam duxerit, & eam quæ dimisso adultero, alij nupserit: anathema sit.

Gala. 3. Sacramenta inducunt si delium vnitatem.

B I HILARIUS Lib. 8. De Trinitate. Docet Apostolus ex natura Sacramentorum esse hanc fidelium Dei vnitatem, ad Galatas scribens: Quotquot enim in Christo Baptizati estis, Christum induistis. Non inest Iudæus neque Græcus: non inest seruus, neque liber: non inest masculus, neque foemina: omnes enim vnū vos estis in Christo Iesu. Quod vnū sunt in tanta gentium, conditionum, sexuum diuersitate, nunquid ex assensu voluntatis est, aut ex Sacramenti vnitate, quia his & Baptisma sit vnū, & vnū Christum induti omnes sunt? Quid ergo hic animorum concordia faciet, cum, per id vnū sint, quod vno Christo per naturam vnus Baptismi induantur?

2 CYRILL. Alexandrinus in Ioan.

Lib. 2. Cap. 22. Exponens illud Ioan. 2. Nuptiæ factæ sunt, &c. Honestè celebratis nuptijs, tam mater, quam ipse cum discipulis inuitatus adest, miraculi potius quod acturus erat, quam conuiuij gratia profectus: & adhuc, vt natiuitatis nostræ principium, quantum ad carnem attinet, sanctificaret. Oportebat certè, quoniam totam naturam hominis ad melius restau-rabat, non solum natis iam hominibus benedicere, verum etiam nascituris gratiam præparare, & aditum illorum ad hanc vitam, autoritate miraculi, & præsentia sua Sanctum efficere. Præterea in doloribus parere filios ad mulierem propter peccatum dictum fuit. Quomodo igitur aliter depellenda maledictio erat, ne condemnata nuptiarum sanctimonia videretur, quam Saluatoris præsentia? Qui cum sit verum gaudium, priscum nuptiarum mœrorem, præsentia sui depulit.

Ioan. 2. Nuptijs cum interfuerit Christus.

Gen. 3.

C I AVGVST. tom. 6. Lib. De Bono coniugali, Cap. 7. Vsq̄ adeo foedus illud initum nuptiale cuiusdam Sacramenti res est, vt nec ipsa separatione irritum fiat: quandoquidem viuente viro, a quo relicta est, mœchatur si alteri nupserit: & ille huius mali causa est qui reliquit: Et paucis interiectis. Tantum valet illud sociale vinculum coniugum, vt cum causa procreandi colligetur, nec ipsa causa procreandi soluatur. Posset enim homo dimittere sterilem vxorem, & ducere de qua filios habeat: & tamen non licet, & nostris iam quidem temporibus ac more Romano nec superducere, vt amplius habeat quam vnā viuam: & vtiq; relicta adultera, vel relicto adultero, possent plures nasci homines si vel illa alteri nuberet, vel ille alteram duceret. Quod tamen si non licet, sicut diuina regula præscribere videtur, quem non faciat intetum, quid sibi velit tanta firmitas vinculi coniugalis? Quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam Sacramentum adhiberetur, quod deferentibus hominibus atque id dissoluere cupientibus, inconcussum illis maneret ad poenam. Siquidem interueniente diuortio, non aboleretur illa confederatio nuptialis, ita vt sibi coniuges sint etiã separatim cum illis autem adulterium committat, quibus etiam fuerint post suum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri: nec tamen nisi in ciuitate Dei nostri, in monte

Nec ipsa separatione soluitur vinculum.

Nec proli causa licet priore viuente contrahere aliud matrimonium.

sancto eius, talis est causa cum vxore.

2 ET Cap. 15. Semel autē initū cōnubiū in ciuitate Dei nostri, vbi etiam ex prima duorum hominum copula, quoddam Sacramentum nuptiæ gerunt, nullo modo potest nisi alicuius eorum morte dissolui. Manet enim vinculum nuptiarum etiam si proles, cuius causa initum est, manifesta sterilitate non subsequatur: ita vt iam scientibus coniugibus non se filios habituros, separare se tamen vel ipsa causa filiorū, atque alijs copulare, non liceat.

Matrimonium minime soluitur etiam si proles non suscipiatur: nisi per mortem.

3 ET Cap. 18. Itaque sicut duobus pluribusue seruire, sic à viro viuo in alterius transire cōnubium, nec tunc licuit, nec nunc licet, neque vnquā licebit. Apostatare quippe ab vno Deo, & ire in alterius adulterinam superstitionem, semper est malū. Nec causa ergo numerosioris prolis fecerūt sancti nostri, quod Cato dicitur fecisse Romanus, vt traderet viuus vxorem, etiam alterius domum filijs impleturam. In nostrarū quippe nuptijs, plus valet sanctitas Sacramenti, quam fecunditas vteri.

Nunquam licuit nec licet, neque vnquā licebit. Apostatare quippe ab vno Deo, & ire in alterius adulterinam superstitionem, semper est malū. Nec causa ergo numerosioris prolis fecerūt sancti nostri, quod Cato dicitur fecisse Romanus, vt traderet viuus vxorem, etiam alterius domum filijs impleturam.

4 ET Cap. 24. Vide suprā, Litera. A. auctoritate. 2.

Que nescies, nubis viro alieno, non est adulterium.

5 IDEM tomo. 4. Lib. de Fide & operibus, Ca. 7. Quid si (inquiunt) virgo nescies viro nupserit alieno? Hoc si semper nesciat, nunquā ex hoc erit adultera: si autem sciat, iam ex hoc esse incipiet, ex quo cum alieno viro sciens cubauerit. Sicut in iure prædiorum, tandiu quisque bonæ fidei possessor rectissimè dicitur, quandiu se possidere ignorat alienum: cum verò scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei perhibebitur, tunc iustè iniustus vocatur. Absit ergo, vt sensu non humano, sed planè vano, sic doleamus cum flagitia corriguntur, tanquā connubia dirimantur: maximè in ciuitate Domini, in monte sancto eius, hoc est, in Ecclesia, vbi nuptiarum non solum vinculum, verum etiam Sacramentum ita commendatur, vt non liceat viro vxorem suam alteri tradere: quod in Republica tunc Romana non solum minime culpabiliter, verum etiam laudabiliter Cato fecisse perhibetur.

6 IDEM tomo. 7. de Nuptijs & concupiscentia, Lib. 1. Cap. 10. Vide sup. Lit. A. auctorit. 4.

7 IDEM tom. 6. De Adulterinis coniugijs. Lib. 2. Cap. 5. Sicut manente in se Sacramento regenerationis, excommunicatur quis reus criminis: nec illo Sacramento

caret, etiā si nunquā reconcilietur Deo: ita manente in se vinculo fœderis coniugalis, vxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiam si nunquā reconcilietur viro: carebit autē si mortuus fuerit vir eius. Reus verò excommunicatus ideò nunquā carebit regenerationis Sacramento etiam non reconciliatus, quoniā nunquā moritur Deus. Remanet itaque, vt si sapere secundum Apostolum volumus, non dicamus virum adulterum pro mortuo deputandum, & ideò licere vxori eius alteri nubere. Quauis enim sit mors adulterium, non corporis, sed (quod peius est) animæ, non tamen de ista morte loquebatur Apostolus, cum dicebat: Quod si mortuus fuerit vir eius, cui vult nubat: sed de illa sola qua de corpore exitur. Quoniam si per coniugis adulteriū, coniugale soluitur vinculum, sequitur illa peruersitas, quam cauendam esse monstraui, vt & mulier per impudicitiam soluatur hoc vinculo, quæ si soluitur, libera erit à lege viri. Et ideò, quod insipientissimè dicitur, non erit adultera si fuerit cum altero viro, quia per adulterium liberata est à priori viro. Quod si ita est à veritate deuium, vt nullus id, non dico Christianus, sed humanus sensus admittat, profectò mulier alligata est quandiu vir eius viuuit. Quod vt apertius dicam, quandiu vir eius in corpore est. Pari ergo forma & vir alligatus est, quandiu mulier eius in corpore est. Vnde si vult dimittere adulteram, non ducat alteram, ne quod in illa culpat, ipse committat. Similiter & mulier si dimittit adulterum, non sibi copulet alterum: alligata est enim quandiu vir eius viuuit, nec à lege viri nisi mortui liberatur, vt non sit adultera si fuerit cum alio viro.

Non adulterium, sed sola mors naturalis matrimonium soluit.

1. Cor. 7.

8 ET CAP. 9. Et quid ad nos si non saltem diuina miseratione mundata, marito reconcilietur à Deo adultera, dum tamen non reconciliatis adulteris, non alia fiant quasi connubia, quæ conuincuntur esse adulteria? Mulier enim alligata est quandiu vir eius viuuit. Ergo consequenter & vir alligatus est, quandiu mulier eius viuuit. Hæc alligatio facit, vt alijs cōiungi sine adulterina copulatione non possint.

Matrimonij vinculum non soluitur nisi morte.

Vnde necesse est ex duobus coniugibus, quatuor adulteros fieri, si & illa alteri nupserit, & ille alteram duxerit. Quauis enim sceleratius mœchetur, qui non causa fornicationis vxore dimissa, alterā duxerit, quod

quod genus adulterij commemorauit Matthæus: Tamennon solum ipse mœchatur, sed sicut est apud Marcū, Quicūq; dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si vxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mœchatur. Et sicut est apud Lucam, Omnis qui dimittit vxorē suam, & ducit alteram, mœchatur: & qui dimissam à viro duxerit, mœchatur. De quibus testimonijs iam satis in lib. superiore disserui.

Luc. 16.

9 TERTVL. aduersus Marcionem, Lib. 4. Cap. 34. Dico Christum conditionaliter nunc fecisse diuortij prohibitionem, si ideò quis dimittat vxorem, vt aliam ducat. Qui dimiserit (inquit) vxorē, & aliā duxerit, adulteriū cōmisit: & qui à marito dimissam duxerit, æquè adulter est. Ex eadē vtiq; causa, qua nō licet dimitti, vt alia ducatur. Illicite enim dimissam pro indimissa ducens, adulter est. Manet enim matrimonium quod non ritè diremptum est. Manente matrimonio nubere, adulterium est.

Matth. 19.

Manente matrimonio nubere, adulterium est.

10 ORIGENES. tom. 2. Tractatu. 7. in Matth. Vide suprā Litera. A. auctorit. 11.

11 HIERONYM. tomo. 1. Epist. 30. ad Oceanum, Epitaphium Fabiolæ. Vide sup. Lit. A. auct. 8.

12 CANON Apostolorū. 47. Si quis laicus vxorem propriam pellens, alteram, vel ab alio dimissam, duxerit, cōmunionem priuetur.

13 INNOCENT. primus, Epist. 3. ad Exuperium Tolosanum Episcopū, Cap. 6. (Habetur tom. 1. Conciliorum.) De his etiā requisit dilectio tua, qui interueniente repudio, alij se matrimonio copularunt, quos in vtraque parte adulteros esse manifestū est. Qui verò vel vxore viuente, quauis dissociatum videatur esse coniugium, ad aliam copulam festinarunt, neque possunt adulteri non videri, in tantum vt etiam hæ personæ quibus tales coniuncti sunt, etiam ipse adulterium commississe videantur, secundum illud quod legimus in Euangelio: Qui dimiserit vxorem suā, & duxerit aliā, mœchatur: similiter & qui dimissam duxerit, mœchatur. Et ideò tales omnes à cōmunionem fidelium abstinendos.

Matth. 5. 19.

14 ET Epist. 9. Ad Probum. Conturbatio procellæ Barbaricæ, facultati legis intulit casum. Nam benè constituto matrimonio inter Fortunium & Vrsam, captiuitatis incursus fecerat nequum, nisi sancta religionis

statuta prouiderent. Cum enim in captiuitate prædicta Vrsa mulier teneretur, aliud coniugium cū Restituta Fortunius memoratus inisse cognoscitur. Sed fauore Domini reuerfa Vrsa nos adiit, & nullo diffidente vxorem se memorati esse perdocuit. Qua de re Dñe fili meritò illustris, statimus fide Catholica suffragante, illud esse coniugium quod primitus erat gratia diuina fundatū: conuentumq; secundæ mulieris priore superstite, nec diuortio eiecta, nullo pacto posse esse legitimum.

Etiam si vxor in captiuitate sit, non licet viro alteram ducere.

15 LEO Magnus, Epist. 77. ad Nicetā Episcopum Aquileiensem, Cap. 1. Cum per bellicam cladem, & per grauissimos hostilitatis incursus, ita quædam dicatis diuisa esse coniugia, vt abductis in captiuitatem viris, fœminæ eorum remanserint destitutæ, quæ viros proprios aut interemptos putarint, aut nunquā à dominatione crediderint liberandos, & ad aliorum coniugium solitudine cogente transferint. Cumq; nunc statu rerum, auxiliante Domino, in meliora conuerso; nonnulli eorum qui putabantur perijisse, remeauerint: meritò charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus, quæ alijs iunctæ sunt viris, à nobis debeat ordinari. Sed quia nouimus scriptū, Quod à Deo iungitur mulier viro: & iterum præceptum agnouimus, Vt quod Deus coniunxit, homo non separet: necesse est, vt legitimarum fœdera nuptiarum redintegrandam credamus, & remotis malis quæ hostilitas intulit, vniciq; hoc quod legitime habuit, reformetur: omniq; studio procurandum est, vt recipiat vnusquisque quod proprium est.

Etiam propter diuortium nam captiuitatem non est validū matrimonium secundum.

16 ET CAP. 4. Si autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ, vt malint his cohærere, quam in legitimum redire consortium: meritò sunt notandæ, ita vt etiam Ecclesiastica cōmunionem priuentur, quæ de re excusabili contaminationem criminis elegerunt, ostendentes sibimet pro sua incontinentia placuisse, quod iusta remissio potuit excusare. Redeant ergo in suum statum voluntaria redintegratione coniugia, neque vilo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio necessitatis extorsit. Quia sicut hæ mulieres, quæ reuertunt ad viros suos nolunt, impiæ habendæ sunt: ita illæ quæ in affectum, initum ex Deo, redeunt, meritò sunt laudabiles iudicandæ.

Prover. 19.

Matth. 19.

Impiæ sunt, & excommunicandæ, quæ nolunt redire ad prius matrimonium.

17 IDEM Epist. 92. ad Rusticū, Cap. 4. Vide sup. lit. A. auth. 12.

18 ET Epist. 93. ad Turibium Asturiensem Episcopū, Cap. 7. Septimo loco sequitur, quod nuptias damnant, & procreationem nascentium perhorrescunt. In quo (sicut penē in omnibus) cum Manichæorum profanitate concordant, ideò (sicut ipforū mores probant) coniugalem copulam detestantes, quia non est illic libertas turpitudinis, ubi & pudor matrimonij feruatur, & spes sobolis.

19 CONCILIVM Eliberinū, Cap. 10. (Tomo. 1. Conciliorum.) Si ea quam catechumenus reliquit, duxerit maritum, potest ad fontem lauacri admitti. Hoc & circa fœminas catechumenas erit obseruādū. Quòd si ducitur ab eo qui inculpatā reliquit vxorem, & eum scierit habere vxorem, quam sine causa reliquit, placuit nec in fine huius dari communionem.

20 CONCIL. Mileuitanum, Cap. 17. (Tomo. 1. Conciliorum.) Placuit vt secundum Euangelicam & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur: sed ita maneāt, aut sibimet recōciliantur. Quòd si cōtempserint, ad pœnitentiam redigantur. In qua causa legem imperialem petendam promulgari.

21 SEXTA Synodus Constantinopolitana, Cano. 87. (Tomo. 2. Conciliorum.) Quæ maritum reliquit, est adultera si venerit ad alium, vt vult sacer & diuinus Basilius, qui ex Hieremia Propheta hoc optimè collegit. Quòd si alij viro vxor fuerit, ad maritū suum non conuertetur, sed polluta polluetur. Et rursus. Qui autem detinet adulterā, est & insipiens, & impius. Si ita præter rationē à marito recessisse visa sit, ille quidē venia dignus est, hæc verò, pœna. Illi autem venia dabitur, vt Ecclesiæ communicet. Sed is qui legitime sibi datā vxorem relinquit, & aliam ducit, ex Domini sententiā est adulterij iudicio obnoxius. A Patribus enim nostris statutum est, vt qui sunt eiusmodi, annum desleant, biennio audiāt, secūdo anno substernantur, & septimo cū fidelibus consistant, & sic oblatione digni habeantur, si cum lacrymis pœnitentiam egerint.

EI TERTVLLIANVS, Lib. de Monogamia, Cap. 11. Itaq; mulier si nupserit, non delinquet, quia neq; hic secundus maritus deputabitur, qui est à fide primus: & adeò sic est, vt propterea adiecerit: Tātū

in Domino: quia de ea agebatur quæ ethnicum habuerat, & amisso eo crediderat, ne scilicet etiam post fidem, ethnico se nubere posse præsumeret: licet nec hoc Ppsychici curent.

2 AVGVSTINVS. tomo. 4. De Sermone Domini in mōte, Lib. 1. Cap. 27. Aliud est quod iubetur, aliud quod moneatur, aliud quod ignoscitur. Iubetur mulier à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro recōciliari. Aliter ergo non licet facere. Monetur autē vir fidelis, si habet vxorem infidelem consentientem secum habitare, nō eam dimittere. Licet ergo & dimittere, quia non est præceptum Domini ne dimittat, sed consilium Apostoli: sicut monetur virgo non nubere, sed si nupserit, consilium quidem non tenebit, sed cōtra præceptū non faciet. Ignoscitur cū dicitur, Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperiū. Quapropter si licet vt dimittatur coniunx infidelis, quauis melius sit non dimittere, & tamen non licet (secundum præceptum Domini) vt dimittatur coniunx nisi causa fornicationis, fornicatio est etiam ipsa infidelitas. Quid enim tu dicis Apostole? Certè vt vir fidelis consentientem secum habitare mulierem infidelem, non dimittat. Ita, inquit. Cū ergo hoc & Dominus præcipiat, ne dimittat vir vxorem, nisi causa fornicationis, quare hîc dicis, Ego dico, nō Dominus? Quia scilicet idololatria quam sequuntur infideles, & quælibet noxia superstitio, fornicatio est. Dominus autem permisit causa fornicationis vxorem dimitti: sed quia permisit, non iussit, dedit locum Apostolo monendi, vt qui voluerit, non dimittat vxorem infidelem, quo sic fortasse possit fieri fidelis.

3 IDEM tom. 6. De Adulterinis cōiugijs, Lib. 1. Cap. 13. Iam nūc videamus quod ait Apostolus: Cæteris autem ego dico, non Dominus. Ad imparia scilicet, hoc est, ubi non ambo Christiani fuerant, coniugia locuturus. Quod mihi visum est eum monēdo dixisse. Quia enim cōiunx fidelis relinquere coniugem licitè potuit infidelem, ideò fieri hoc non Dominus, sed Apostolus prohibet. Quod enim Dominus prohibet, fieri omnino non licet. Monet ergo Apostolus quòd possit esse multorum occasio lucratorum, vt fideles coniuges in relinquendis infidelibus permessa licentia non vtantur. Tibi autem videtur, infideles quoque dimitti à fidelibus

Christiana mulier ethnico ne nubat.

1. Cor. 7.

Infidelitas est, etiā fornicatio, propter quā dimitti potest coniunx.

1. Cor. 7.

Contra damnantes nuptias.

Baptizari potest quæ à marito catechumeno dimissa, alteri nupsi.

Non possit qui ob fornicationē dimissi sunt, aliud inire matrimonium.

Hierem. 3.

Prouer. 18. Pœna contrahentium secundas nuptias durante proxi matrimonio. Matth. 5.

Can. 57. B. filij Magni.

Consiliū est nō præceptū, vt coniunx fidelis ab infideli separe possit.

Christiana femina non licet viro Gentili nubere.

Inter Iudæos & hæreticos ac Christianos non sunt cōtrahenda matrimonia.

1. Cor. 7. Non licet fidelibus cū infidelibus nuptias contrahere. 2. Corint. 6.

à fidelibus non licere, quia hoc vetat Apostolus: cū ego dicam licere, quia hoc non vetat Dominus, non tamen expedire, quia hoc vt non fiat monet Apostolus: qui reddit etiam rationem cur fieri nō expediat, quauis liceat. Quid enim scis (inquit) mulier si virum saluum facies? Aut vnde scis vir, si vxorem saluam facies? Cū etiam superius dixisset; Sanctificatus est enim vir infidelis in vxore, & sanctificata est mulier infidelis in fratre, hoc est, in Christiano. Alioquin filij vestri (inquit) immundi essent, nunc autem sancti sunt. Sic ad lucrandos coniuges & filios Christo, etiam exemplis quæ iam prouenerant, videtur hortatus. Cur ergo nō expediat infideles coniuges dimitti à fidelibus, causa euidenter expressa est. Nō enim propter vinculum cum talibus coniugale seruandum, sed vt acquirantur Christo, recedi ab infidelibus coniugibus Apostolus vetat.

4 CONCILIVM Eliberinū, Cap. 15. (Tomo. 1. Conciliorum.) Propter copiam puellarum, Gentilibus minimè in matrimonium dandæ sunt virgines Christianæ, ne ætas in flore tumens, in adulterio resoluatur animæ.

5 ET Cap. 16. Hæreticis qui errant ab Ecclesia Catholica, nec ipsis Catholicas dandas puellas: sed neque Iudæis, neq; hæreticis dari placuit, eo quòd nulla possit esse societas fidelis cum infideli.

6 CONCIL. Tridentinum, Sess. 24. Cano. 5. & 7. Si quis dixerit, propter hæresim aut molestam cohabitationem, aut affectatam, &c. vt sup. lit. A. auth. 13. in fine.

7 HIERONY. tomo. 2. Lib. 1. contra Iouinia. At nunc pleræq; contemnentes Apostoli iussione iunguntur Gentilibus, & templa Christi idōlis prostituūt: nec intelligunt se corporis eius partem esse, cuius & coitæ sunt. Ignoscit Apostolus infidelium coniunctioni, quæ habetes maritos in Christum postea crediderunt: non ijs quæ cū Christianæ essent, nupserunt Gentilibus: ad quas alibi loquitur: Nolite iugum ducere cū infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fidei cū infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idōlis? Vos enim estis templum Dei viuī. Licet in me scūituras sciam plurimas matronarum, licet eadem impudentia qua Dominū contempserūt, in mepulicem & Christianorū

minimum debaccharas, tamen dicā quod sentio, loquar quod me Apostolus docuit, non illas iustitiæ esse, sed iniquitatis: non lucis, sed tenebrarum: non Christi, sed Belial: non templa Dei viuētis, sed fana & idōla mortuorū. Vis apertius discere, quòd Christianæ omnino non liceat ethnico nubere? Audi eundem Apostolum: Mulier (inquit) alligata est legi quanto tempore vir eius viuīt: quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat, tantum in Domino, id est Christiano. Qui secundas tertiasq; nuptias concedit in Domino, primas cum ethnico prohibet. Vnde & Abraham adiurat seruum suum in fœmore suo, hoc est in Christo, qui de eius semine erat nasciturus, vt filio suo Isaac alienigenam non adducat vxorem. Et Esdras offensam Dei huiusmodi vxorum repudiatione compescit. Et Malachias Propheta: Præuaricatus est, inquit, Iudas, & abominationē fecit in Israël, & in Hierusalem: polluit enim sanctū Dñi, & dilexit & habuit filiam Dei alieni: disperdet Dñs virū qui fecerit hoc, magistrū & discipulū, de tabernaculis Iacob, & offerentem munera Domino virtutum.

8 TERTVL. Lib. De Exhortatione ad castitatem, Cap. 5. Ad legem semel nubendi dirigam. Ipsa origo humani generis patrocinator, contestans quid Deus ab initio constituerit, in formam posteritatis recensendum. Nam cū hominem figurasset, eiq; parem necessariam prospexisset, vnam de costis eius mutuatus, vnam illi fœminā finxit, cū vtique nec artifex, nec materia defecisset. Plures costæ in Adam, & infatigabiles manus in Deo, sed non plures vxores apud Deum. Et ideò homo Dei Adam, & mulier Dei Eua, vnīs inter se nuptijs defuncti sunt. Formam hominis Dei, de originis autoritate, & primam Dei voluntatē sanxerunt. Erunt duo, inquit, in vnam carnem: non trēs, neque quatuor. Alioquin iam non vna caro, nec duo in vnā carnē.

2 CONCIL. Toletanum. 1. Can. 17. (Tomo. 1. Conciliorum.) Si quis habens vxorē fidelem, & concubinam habeat, non comunicet. Cæterum is qui non habet vxorem, & pro vxore cōcubinam habet, à communionē non repellatur: tantum vt vnus mulieris, aut vxoris, aut concubinæ, vt ei placuerit, sit coniunctione contentus. Aliās viuens abijciatur, donec desinat, & ad pœnitentiam reuertatur.

3 AVGVST. tomo. 5. de Ciuit Dei, Ccc 4 Lib.

1. Corint. 7.

Gen. 24.

1. Esdr. 10.

Malach. 2.

Gene. 2.

Nūquā licuit viro simul plures vxores habere, nec mulieri plures maritos.

Gene. 2.

Ex cōmunicetur qui plures vxores habuerit.

vt faciat Christianam: sed etiam quisquis non alligatus vxori, continentiam Deo vouerit, nullo modo debet ista compensatione peccare, vt ideò credat vxorem sibi esse ducendam, quia promisit, quæ nuptias eius appetit, futuram se esse Christianam. Quod enim cuiq; antequàm vouisset, licebat, cum id se nunquam facturum vouerit, non licebit: si tamen id vouerit, quod vouendū fuit: sicut est perpetua virginitas, vel continentia post experta connubia solutis à vinculo coniugali, vel ex consensu viuentibus & carnalia debita sibi inuicem relaxatibus fidelibus castisq; coniugibus: quod alterum sine altera, vel alteram sine altero vouere fas nō est. Hæc ergò etsi qua alia sunt quæ rectissime vouetur, cum homines vouerint, nulla conditione rumpenda sunt, quæ sine vlla præcepisse intelligendū est vbi legitur: Vouete & reddite Domino Deo vestro. Vnde Apostolus, de quibusdam quæ continentiam vouent, & postea nubere volūt, quod eis antequàm vouisset utiq; licebat: Habetes (inquit) damnationem, quoniam primam fidē irritam fecerunt.

11 ET Cap. 15. Illis qui se non continent, utique expedit nubere: & quod licet, expedit. Quæ autem vouerint continentiam, nec licet, nec expedit. Porrò discedere ab infideli coniuge licet, sed non expedit.

1 AMBROS Tom. 1. Lib. ad Virginitatem lapsam. Cap. 5. Vide sup. Cap. 2. Lect. 5. Lit. L. auth. 6.

2 HIERONYM. Contra Iouinian. Vide suprà, Cap. 2. Lectio. 5. Litera. L. auctoritate. 14.

3 IDEM tom. 1. Epist. 8. Ad Demetriadem. Vt sup. Cap. 2. Lect. 9. Lit. O. auth. 3. Et deinde. Quamobrem & Vas electionis, De virginibus se dicit Domini non habere præceptum: quia contra naturam, imò vltra naturam est, non exercere quod nata sis: interficere in te radicem tuam, & sola virginitatis poma decerpere; nescire torum, omnem virorum horrere contactum, & in corpore viuere sine corpore.

4 CHRYSOST. tomo. 4. in. 1. ad Corin. Cap. 7. Hom. 19. Etsi nupserit virgo, nō peccauit. Multa huiusmodi nuptias consequuntur, quæ hoc in loco & cum de continentia verba fecit, significauit. Illic enim inquit, quòd mulier sui corporis potestatem nō habet: hinc autē: Alligatus es. Et, Si vxorem acceperis, non peccasti. Neque de ea

quæ sibi elegerit virginitatē, loquitur, quippe quæ iam peccauit. Nam si viduæ, quæ secundis se nuptijs alligarunt, iudicium subeunt si semel virginitatem elegerint, multò magis virgines.

5 ET Homil. De Libello repudij, in dictum Pauli, Alligatus es vxori, &c. Etiam si nupserit virgo non peccauit. Virginem hinc dicens, non eam quæ renunciauit, sed eam duntaxat quæ nondum coniugium experta est, & non factam obnoxiam perpetuæ virginitatis promissione.

6 GREGOR Nazianzenus, Oratione. 32. Habita in præsentia. 150. Episcoporum. Tum etiam in foeminis, tã quæ in matrimonij iugo, Deo magis quàm carni astrictæ sunt: quàm quæ nuptiarum expertes & liberae, Deo sua omnia consecrarunt.

7 IDEM In Exhortatione ad Virginitatem. Virgo sponsa Christi, sponsum tuum celebra. Purgate ipsam, tum sermone, tum sapientia, vt splendida cum splendido, sempiternam vitæ consuetudinem habeas. Hæc enim multò præstantior est mortali corporum coniunctione & matrimonio. Spirituales virtutes imitata es, Angelicam vitæ rationem in terra consecrata es. Et paulò post. Hoc solum cura virgo, vt totam castam & pudicam te serues, ne immaculatam Christi tunicam macules.

8 GREGORIVS Nyssenus, Lib. de Virginitate, Cap. 8. Et quoniam, præ naturæ imbecillitate, non cuiusuis hominis est harum rerum moderationem assequi, periculosumq; est, qui extra modū positi sunt, ne hi, (vt est in Psalmorum authore) in materiam profundi impingantur: Illud maxime expedit, huiusmodi vitæ genus, vti hæc oratio monet, minus experiri, ne rerum quæ permissæ sunt excusatione adhibita, animi affectionibus aditus patefiat.

9 ET Cap. 9. Vide sup. Cap. 2. Lectio. 5. Litera. L. auth. 20.

10 ET Cap. vltim. Quomodo Dei sacerdotio fungeris, qui ad hoc ipsum vt munus offerres, vnctus es? Munus sanè nō omnino alienum, neque suppositum ex his quæ tibi extrinsecus eueniunt, sed re vera tuū quod est, homo tuus interior, qui tanquàm agnus innocēs & perfectus esse debet, ab omniq; macula, ac à sordibus remotus. Quomodo hæc ipsa Deo offeres, qui legi non obtemperes prohibenti ne sacra impurus faciat? Ac si Deum tibi appetere expetis, quid causæ est cur Moysem nō audias, qui populo edicit

1. Cor. 7.

Sunt feminae quæ sua omnia consecraverunt Deo.

Virginitas matrimonio præstantior.

Non cuiusuis est castitatem seruari.

Deo ministratur, abstinet à nuptijs.

edicit, vt à nuptijs purus sit, quo Dei aspectum cōprehēdat? Et mox Hoc Moyse expetiuit, hoc multi Prophetæ, hoc & Reges videre cupierunt, soli verò hi digni putantur, qui corde puri, qui ob hoc ipsum beati sunt & habentur, quoniam ipsi Deum vident. Ex quibus te vnum fieri volumus, qui cum Christo vnà crucifixus, te purum sacerdotem Deo exhibeas: qui ue omni pura integritate sacrificium purum factus castitatis, ipsius præsidio te ad aduentum Dñi pares, vt tu quoque puro corde Deum aspicias.

Math. 5.

Sacerdos, abstineat à mulieribus.

Castitas dicitur Dei est.

Bigami irregulares sunt.

Sacerdos dicitur vxorem non potest.

11 CYRILLVS Hierosolymitanus, Catechesi. 12. Si enim qui apud Iesum bene fungitur sacerdotio, abstinet à muliere: ipse Iesus quomodo ex viro & muliere proditurus esset?

12 ET Catechesi. 16. Quòd si fortè sedenti tibi, de castitate aut virginitate subeat cogitatio, Spiritus sancti est ea doctrina. Nonne persæpe puella iam ad sponsi thalamum cōstituta, effugit, Spiritu sancto de virginitate eam docete? Nonne iuuenis sæpe videns pulchritudinem, compressit oculos, & ne amplius videret, aufugit, pollutionemq; vitauit? Quæris vnde id contingat? Spiritus sanctus certè sic erudiuit animum adolescentis. Et vide infra, Lect. 20. Lit. P. auctor. 16.

13 EPIPHANIVS Hæresi. 59. contra Catharos. Re vera non suscipit sancta Dei prædicatio post Christi aduentum, eos qui à nuptijs mortua ipsorū vxore, secundis nuptijs coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò sancta Dei Ecclesia cum syncretitate obseruat. Sed & adhuc viuētem & liberos gignentem vnus vxoris virum, non suscipit, sed eum qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconū, & Presbyterum, & Episcopum, & hypodiaconum: maxime vbi synceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, omnino in quibusdam locis adhuc liberos gignere, & Presbyteros, & Diaconos, & hypodiaconos. At

hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, cum non inueniretur ministerium. Nam quod decētius est, id semper Ecclesia per Spiritum sanctum benè disposita videns, statuit apparari, vt cultus Diuini indistracti Deo perficeretur, & spirituales necessitates cum omni beneuola conscientia peragerentur. Dico autem quod decorum est propter repentina ministeria ac necessitates, vt Presbyter, & Diaconus, & Episcopus, Deo deditus sit. Si em̄ etiam populo præcipit sanctus Apostolus, dicēs, Vt ad tempus vacent orationi: quātò magis sacerdoti idem præcipit, vt indistractus sit, inquàm, ad vacandum secundum Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac vrbibus perficitur?

1. Cor. 7.

2. Cor. 11. 14. Post votum castitatis peccatū est ad nuptias transire.

1. Corin. 7.

1. Timot. 5.

14 IDEM Hæresi. 61. contra Apostolicos. Aliqua in scripturis, aliqua in traditionibus sancti Apostoli tradiderūt, quemadmodum dicit sanctus Apostolus: Sicut tradidi vobis. Et alibi: Sic doceo, & sic tradidi in Ecclesijs. Et, Si continetis, nisi frustra credidistis. Tradiderunt itaque sancti Dei Apostoli, peccatum esse post decretam virginitatem ad nuptias conuerti. Et scripsit Apostolus; Si nupserit virgo, non peccauit. Quomodo igitur hoc cum illo concordat? Imò etiam illam virginem dicit, quæ non est dedicata Deo, sed propter penuriam raritatis in illo tempore eorum qui in Christū credebāt, necessariò sic fiebat. Et quòd hæc sic se habeant, docet nos idem Apostolus dicens: Iuniores viduas reijce: postquam enim lasciuierunt cōtra Christum, nubere volūt: habentes iudicium, quòd primam fidem reiecerunt. Si itaq; & ea quæ post mundi experientiam vidua fuit atque Deo dicata, & postea nupsit, iudiciū atq; condemnationē habebit, quòd primam fidem reiecit: quātò magis quæ citra mudi experientiā Deo dicata virgo fuit, & nupsit, cōtra Christū lasciuijt, & maiorē fidem reiecit, & iudicium habebit, velut quæ proprium erga Deum propositum relaxauit?

LECTIO XX.

DOCTOR.

Superest modò vt de Ordine differamus.

ADO-

A D O L E S C E N S.

Ita: quem ultimo ideò loco numerauimus, ^a quòd cæ-
teris fuerit Sacramentis administrandis à Christo in Ec-
clesia institutus.

D O C T O R.

Habes'ne aliquam eius, quam proferas, definitionem?

A D O L E S C E N S.

Habeo. Est enim Sacramentum, quo suam Deus gra-
tiam nonnullis in Ecclesia ad communem eius utilitatem
elargitur, cum ea, quæ in eo munere requiri solet, autho-
ritate ac potestate.

D O C T O R.

Doce porrò hoc esse Sacramentum.

A D O L E S C E N S.

Habemus in primis ceremoniã illam Christi aspecta-
bilem insufflandi, ^b cum veteri illa & Apostolica ^c ma-
nuum impositione, ac nonnullis alijs rerum signis exte-
rioribus, quæ gratiam ibi diuinam adumbrant: accedunt
& verba concepta, quæ ab Episcopis expressa, verũ con-
ficiunt Sacramentum, quo sacerdotes nanciscuntur legi-
timam authoritatem, ^d tùm consecrandi corporis & san-
guinis Iesu Christi, tùm peccata etiam remittendi, ^e reti-
nendiq; : tùm denique nonnulla quædam alia Sacramen-
ta administrandi, & diuinam populis legem ^f explicandi,
pro cuiusq; ordinis & gradus ratione.

D O C T O R.

Quid ergo? Plures'ne sunt huius Ordinis gradus & or-
dines?

A D O L E S C E N S.

Sunt: omnium tamen præstantissimus est ipsum quod
vocamus Sacerdotium.

D O C T O R.

Quid ita?

A D O.

A D O L E S C E N S.

Quòd sacerdotum ^g sit munus vnicũ ac singulare, tùm
corporis ac sanguinis Iesu Christi sacrificium perficere: h
tùm etiam remissionem peccatorum impertiri.

D O C T O R.

Quem porrò cæteræ tùm maiores, tùm minores hu-
ius ordinis functiones, vsum habent in Ecclesia?

A D O L E S C E N S.

Maximum: sic enim sunt gradus quidam ac disposi-
tiones ad sacerdotij ordinem, vt nemo in eam dignita-
tem tam excellentem assumi debeat, ⁱ nisi qui multum
diuq; in omni virtutum genere sit versatus.

D O C T O R.

Age hos iam nobis ordines pro cuiusq; dignitate &
gradu, enumera.

A D O L E S C E N S.

Primus est ^k Ianitor, secundus Lector, ^l tertius ^m
Exorcista, quartus Acolytus, quorum præter alia multa
hoc est etiam munus, fidelium ad sacra conuenientium
multitudinem ⁿ ordinare, & sacerdotibus ac episcopis
etiam multis in rebus, præsto esse.

D O C T O R.

Cæteri verò qui vocantur?

A D O L E S C E N S.

Subdiaconus, ^o & Diaconus: quorum est tùm sacris
Eucharistiæ mysterijs adesse tanquam ministros, tùm
etiam populis Dei verbum prædicare, & quædam alia
Sacramenta, vbi deest Sacerdos, quorum vltimus & ma-
ximus est gradus, porrigere.

D O C T O R.

Quid? Non'ne omnes inter se pares sunt Ecclesiæ sa-
cerdotes?

Ddd ADO.

^a Matth. 28. 1. Cor. 12. Ephe. 4.
Ioan. 20. Clemens epist. 3. Leo
epist. 81. August. contra Epif.
Pavm. lib. 2. cap. 13. Chrysof.
lib. 3. & 6. de sacer. Hiero. in
Lucifer. Concil. Florent.

^b Act. 6. 8. 13. & 19. 1. Tim. 4.
& 5. 2. Tim. 1. Tit. 1.
^c Matth. 26. Luc. 22. Marc. 14.

^d Matth. 18. Ioan. 20.
^e Matth. 28. Marc. 16. Act. 20.
1. Corin. 4. & 12. Ephe. 4.
1. Timot. 4.

^f Matth. 16. & 18. Luca. 22.
Marc. 14. Hebr. 5. Chrysof. lib.
3. de sacer. et hom. 60. ad po-
pul. & in Matth. hom. 51. & in
2. ad Timot. hom. 2. August. vbi
sup. Hiero. in cap. 3. Sopho. Con-
cil. Trid. sess. 23.

^g Ignat. epist. 8. & 9. Chrysof. ad
popul. homil. 60. Ambros. epist.
33. & de penitent. lib. 1. c. 2.
Dionys. Eccles. hierar. c. 3. Ter-
tul. de præscrip.

^h Cypria. lib. 1. epist. 2. & lib. 2.
epist. 5. Soerat. lib. 1. cap. 10.
Tertul. de præscrip.

ⁱ Concil. Carthag. 4. Concil. Trid.
Caus. Aug. epist. 62. & 147.
Austhor argum. ad Thessa. Greg.
Nazian. Monod. Zosi. ad Hefsyeb.
Euseb. lib. 6. c. 21. Epiph. hære-
vltim.

^k 1. m. Cyp. lib. 2. epist. 10. &
lib. 3. epist. 22. & 24. & li. 4.
epist. 2.

ⁿ o p. Act. 6. 1. Tim. 3. Clemens
epist. 1. Orig. trailla. 15. & 25.
in Matth. Chrysof. homil. contra
Concubi. Cyp. lib. 2. epist. 8. Am-
bros. in epist. ad Ephe. Concil.
Trid. sess. 23.

A D O L E S C E N S.

Sunt quidem sacrificandi auctoritate inter se pares, sed in animarum gubernatione ac iurisdictione non item. Nam cum in sua Christus Ecclesia varia functionum genera instituerit, nimirum Apostolos, Episcopos, Diaconos, & alios id genus, pro cuiusque statu ac lege ad huius sui operis perfectionem, æquum est ut hic ordo & hæc distincta series diligenter ubique retineatur.

D O C T O R.

Qui nam igitur tandem erunt illi, quos in auctoritate Ecclesie gubernandæ cæteris omnibus anteponis?

A D O L E S C E N S.

Episcopi, qui tanquam veri ac legitimi Apostolorum successores, & reliquis Ecclesie ordinibus longè eminent. Quibus tamen omnibus antecellit Romanus Episcopus, Christi, ut iam dictum est, in terris vices gerens, Petri Apostolorum Principis locum tenens, atque dignitatem.

D O C T O R.

Rectè. Non omnes ergo Sacerdotes sumus?

A D O L E S C E N S.

Non sanè: ea ratione ut ex æquo omnes vel dona ac sacrificia externa offerre, vel Sacramenta administrare possimus: id enim muneris est ac status à Deo in Ecclesia de industria collocati. Alioqui si ad spiritualia quidè sacrificia, qualia Orationes, Laudes, Gratiarum actiones, ac corporis etiam mortem, & alia eiusmodi quæ ab omnibus passim exhiberi possunt, respiciamus, rectè sacerdotes nominamur omnes, ac sumus.

D O C T O R.

Debet ne Clerus omnis cœlebs esse, & castitatem observare?

A D O L E S C E N S.

Debet: quando ea se lege Deo Op. Maximo, eoque se vinculo sponte obligavit, ut dictum est.

A V.

A V H O R I T : S C R I P T.

- A** **MATTH.** Cap. 28. Vt supra, Cap. 1. Lect. 1. lit. I.
PRI O. Ad Corinth. Cap. 12. Vt sup. Cap. 1. Lect. 2. lit. C.
AD EPHES. Cap. 4. Vt sup. Cap. 1. Lect. 2. litera. C.
IOAN. Cap. 20. Vt sup. Lect. 7. lit. E.
B **ACT.** Cap. 6. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus.
ET Cap. 8. Vt sup. Lect. 6. lit. A.
ET Cap. 13. Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus; Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.
ET Cap. 19. Vt sup. Lect. 6. lit. A.
PRI O. Ad Timoth. Cap. 4. Vt sup. Lect. 2. lit. K.
ET Cap. 5. Manus cirò nemini imposueris, neque comunicaueris peccatis alienis.
POSTER. Ad Tim. Cap. 1. Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.
AD TITVM Cap. 1. Vt sup. Cap. 1. Lect. 12. lit. D.
C **MATTH.** Cap. 26. Vt sup. Lect. 10. litera. A.
LVC. Cap. 22. Vt sup. Lect. 10. lit. A.
MARC. Cap. 14. Vt sup. Lectio. 10. litera. A.
D **MATTH.** Cap. 18. Vt supra, Cap. 1. Lect. 13. lit. M.
IOAN. Cap. 20. Vide sup. lit. A.
E **MATTH.** Cap. 28. Vide sup. lit. A.
MARC. Cap. 16. Vt sup. Lectio. 2. litera. B.
ACT. Cap. 20. Sed nihil horum veteror, nec facio animam meam pretiosiorè quam me, dummodò consummem curium meum, & ministerium quod recepi à Domino Iesu testificari Euangelium gratiæ Dei: *Et ut sup. Cap. 1. Lect. 12. lit. D.*
PRI. Ad Corinth. Cap. 4. Vt supra, Cap. 1. Lect. 12. lit. E.
ET Cap. 12. Vide sup. lit. A.
AD EPHES. Cap. 4. Vide supra, litera. A.
PRI. Ad Tim. Cap. 4. Vide sup. lit. B.
F **MATTH.** Cap. 16. Vt supra, Cap. 1. Lect. 12. lit. D.

ET Cap. 18. Vt supra, Litera. D.
LVC. Cap. 22. Vide supra, Litera. C.
MARC. Cap. 14. Vide supra, lit. C.
AD HEBR. Cap. 5. Vt sup. Cap. 1. Lect. 4. lit. G.
N **ACT.** Cap. 6. Conuocantes autè duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere Verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo fratres viros ex vobis boni testimonij, septem, plenos Spiritu sancto, & Sapiencia, quos constituamus super hoc opus, nos verò orationi & ministerio Verbi instantes erimus. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum virum plenum Spiritu sancto: & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Hos statuerunt, &c. *Vt sup. lit. B.*
PRI O. Ad Timoth. Cap. 3. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes.
Q **IOAN.** Cap. 20. Cucurrit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum quem amabat Iesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento. Currebant autè duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introiit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum. Tunc ergo introiit & ille discipulus qui venerat primus ad monumentum.
PRI O. Ad Corinth. Cap. 4. Vide sup. litera. E.
PRI O. Ad Timoth. Cap. 3. Fidelis sermo. Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.
ET Cap. 4. Vide sup. Lit. B.
ET Cap. 5. Senioremem ne increpaueris; sed obsecra ut patrem.
ACT. Cap. 20. Vide sup. Lit. E.
AD TITVM, Cap. 1. Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem. Non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum; sed hospitem, benignum, sobrium, iustum, Sanctum,
 D d d 2 conti-

q r 19. 20. 1. Cor. 4. 1. Tim. 3. 4. 5. Tit. 1. 2. Chrysost. lib. 3. de sacer. Ambr. in. 1. ad Tim. c. 5. Cyp. lib. 3. epist. 9. & lib. 4. epist. 9. Hiero. contr. Lucif. & epist. ad Rusti. & vide sup. c. 1. lect. 12.

Philip. 2. 4. Hebr. 13. Ro. 12.

1. Pet. 2. Apoc. 1. 5. Basl. ser. 2. de Bap. c. 8. Aug. lib. 20. de Ciuit. Dei. c. 10.

Tertul. de Monoga. Chrysost. lib. 2. de pat. Iob & homil. 7. in Matt. Hiero. cont. Iou. & ad Pama. Ambr. lib. 1. offic. c. 50. & in epist. ad Tim. Histo. Trip. lib. 9. c. 35. Aug. confess. lib. 6. c. 3. & li. 1. ad Pollen. c. 24. & ad fra. ser. 37. Conc. Chalced. c. 16. Euseb. Euang. demonstr. lib. 1. c. 9. Philo. Alex. lib. de ebriet. Cyril. Hiero. cate. 16. Greg. Nyss. li. de Virg. Epiph. cõ. Catha. Conc. Carth. 1. can. 2. & Concil. Carth. 3. can. 25.

continentem:amplectentem eū,qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere.

ET Cap.2. In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. Verbum sanū, irreprehensibile: vt is, qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

S AD PHILIPP. Cap. 2. Sed et si immolor, supra sacrificium & obsequium fidei vestræ gaudeo & cōgratulo omnibus vobis. Id ipsum autē & vos gaudete & congratulamini mihi,

ET Cap. 4. Vt suprā, Cap.3. Lect.7. litera.L. Et rursum. Habeo autem omnia, & abūdo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis, odorem suauitatis, hostiā acceptam, placentem Deo.

AD HEBR. Cap.13. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum laborum cōsentium nomini eius.

AD ROMAN. Cap. 12. Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra, hostiā viuentem, sanctam, Deo placētem, rationale obsequium vestrum.

T PRI. Petri, Cap.2. Et ipsi tanquā lapides viui superædificamini domos spirituales, sacerdotium Sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum.

APOCALYP. Cap.1. Vt sup. Cap. 1. Lect.4. lit.G.

ET Cap.5. Vt suprā, Cap. 1. Lectio. 13. litera.D.

AUTHORIT. PAT.

A CLEMENS Romanus, Epist.3. in initio. Vos ergo, qui sacerdotio Domini fruimini, & in ipecula estis positi, plus scire oportet, vt subditos vobis populos plenius docere possitis, eisq; ad regna cœlorum ducatum præbere, Deo annuente, valeatis. Et post pauca. Audire ergo Episcopum attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei: monita autem vitæ à Presbyteris inquirere: à Diaconis verò ordinem disciplinæ. Et vide suprā, Lectio. 13. authorit.2.

2 LEO Magnus, Epist.81. (aliās. 79.) ad Dioscorum Alexandrinum. Quod ergo à

Patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatum, à vobis quoque volumus custodiri, vt nō passim diebus omnibus Sacerdotalis vel Leuitica Ordinatio celebretur, sed post diem Sabbathi eius noctis, quæ in prima Sabbathi lucefcit, exordia deligatur, hoc est, sub Lege diuini officij substituatur in quibus, his, qui consecrandi sunt, ieiunis, & à ieiuantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdem obseruantia erit, si manē iplo Dominico die continuato Sabbathi ieiunio, celebretur, à quo tēpore præcedentis noctis initia non recedunt: quam ad diem Resurrectionis, sicut etiam in Pascha Domini declaratur, pertinere non dubium est. Nam præter autoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra Scriptura manifestat, quod cum Apostoli Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritus sancti ad Euangelium Gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes, & orantes, imposuerunt eis manus: vt intelligamus quanta & dantium & accipientium deuotione curandum sit, ne tantę benedictionis Sacramentū negligenter videatur impletum.

3 AVGVST. tomo. 7. contra Epistolam Parmeniani, Lib.2. Cap.13. Nam illud quod quidam eorum, veritate conuicti, dicere cœperant, Baptismum quidem non amittit qui recedit ab Ecclesia, sed ius tamen dandi amittit: multis modis apparet frustra & inaniter dici. Primò, quia nulla ostenditur causa, cur ille qui ipsum Baptismum amittere non potest, ius dandi amittere possit. Vtrunque enim Sacramentum est, & quadam consecratione vtrunque homini datur: Illud, cum baptizatur: Istud, cum Ordinatur: ideoq; in Catholica vtrunque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte venientes etiam Præpositi, pro bono pacis, correcto schismatis errore, suscepti sunt: & si visum est opus esse, vt eadem officia gererent, quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi: sed sicut Baptismus in eis, ita Ordinatio mansit integra, quia in præcisione fuerat vitiū, quod vnitatis pace correctum est, non in Sacramentis, quæ vbicunque sunt, ipsa vera sunt. Et cum expedire hoc videatur Ecclesiæ, vt Præpositi eorum venientes ad Catholicam societatem, honores suos ibi non administrarent: non eis tamen ipsa Ordinationis Sacramenta detrahuntur, sed manent super eos. Ideoque non eis in populo manus imponi-

Ordines non conferantur nisi in Sabbatho, ieiuniss, atque à ieiuniss.

Ordinis Sacramentum.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

Baptismi Ordinis Sacramentum non iteratur.

imponitur, ne non homini, sed ipsi Sacramento fiat iniuria. Et si quando ignoranter fit, nec animosè defenditur factum, sed corrigitur cognitū, veniā facilius impetratur. Deus enim noster nō est dissensionis Deus, sed pacis. Nec Ecclesiæ eius Sacramenta, in eis qui ab Ecclesia recesserunt, sed ipsi qui recesserunt, inimici sunt. Sicut autem habent in Baptismo, quod per eos dari possit: sic in Ordinatione ius dandi, vtrunque quidem ad perniciem suam, quandiu charitatem non habent vnitatis. Sed tamen aliud est prorsus nō habere, aliud perniciosè habere, aliud salubriter habere. Et paulò post. Sed si nos malè facimus, ipsi explicent quomodo Sacramentum Baptizati nō possit amitti, & Sacramentum Ordinati possit amitti? Quoniam dicunt: Recedens ab Ecclesia Baptismum non amittit, ius dandi tamen amittit. Si enim vtrunq; Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri Sacramento iniuria faciendā est.

4 CHRYSOSTOMVS. tom.5. De Sacerdotio, Lib.3. Sacerdotium ipsum in terrā quidem peragitur, sed in rerum cœlestium classem ordinemq; referendum est: atque id perquam meritò. Quippe nō mortalis quisquā, non Angelus, nō Archangelus, non aliā quæuis creata potentia, sed ipse Paraclitus Ordinem huiusmodi disposuit: qui mortalibus hominibus etiamnum in carne manentibus, author fuit, vt Angelorum ministerium animo conciperent. Idcirco necesse est sacerdotem sic esse purum, vt si in ipsis cœlis collocatus inter cœlestes illas virtutes medijs staret. Et paulò post. Nam si quis consideret quantum id sit mysterium, vt is scilicet qui homo ipse fit, carne ac sanguine etiamnum constans, iisque inuolutus, beatæ atque immortalis naturæ illi fieri propior queat: tum probè intelliget, quanto sacerdotes honore, quanta dignitate Spiritus sancti gratia dignata fuerit. Operantibus enim illis tum sacra hæc, quæ dico, initiantur perficiunturq; tum etiam aliā his nihilo inferiora, quæ ipsa ad dignitatis salutisque nostræ rationem spectant. Et vide suprā, Lectio. 7. lit. A. autho.6. in initio. & deinde. Pater omnifariam Filio potestatem dedit: cæterum video ipsam eandem omnifariam potestatem à Deo Filio illis traditam. Nam quasi iam in cœlum translati, ac supra humanam naturam positi, atque nostris ab effectibus

exempti, sic illi ad principatum istum perducti sunt. Et post pauca. Infancia enim manifestaria, despiciere tantum istum principatum, sine quo neque salutis, neque promissorum bonorum cōpotes fieri possimus. Nam si non potest quis in regnum cœlorū ingredi, nisi per aquam & Spiritū sanctum regeneratus fuerit. Et, qui non manducat carnem Domini, & sanguinem eius non bibit, æterna vita priuatur: omnia autem hæc handaliter quā per sacrosantas illas manus perficiuntur: manus inquam Sacerdotum: quæ fiet, vt citra illarum opem, aut gehennæ ignem euitare quis possit, aut repositæ in cœlo coronæ præmia assequi? Hi enim sunt, hi sunt inquam quibustum concreditę sunt spirituales parturigines, tum etiam Baptismatis partus à Deo est commissus: per hos ipsos Christum induimus, vnā cum Dei Filio sepelimur: Beatæ carnis illius membra efficiuntur: quo nomine Sacerdotes meritò non modò plus vereri debemus, quā vel principes vel Reges, verum etiam maiori honore quā parentes proprios honestare. Hi enim ex sanguinibus & voluntate carnis nos genuerunt: illi verò authores nobis sunt natiuitatis eius quā à Deo habemus, beatæ regenerationis illius, libertatis veræ, atque aded adoptionis, qua nos per gratiam filij Dei sumus effecti. Et vide sup. Lect. 7. lit. A. auth. 6. post medium.

5 ET Lib.6. Eum qui pro ciuitate: quid dico ciuitate? Imò verò pro vniuerso terrarum orbe legatus intercedit, deprecatorque est apud Deum, vt hominum omnium, non viuentium modò, sed etiam mortuorum, peccatis propitijs fiat, qualem quæso esse oportet? Et vide sup. Lectio. 17. lit. M. authorit. 6.

6 HIERONYMVS tom.2. Aduersus Luciferianos. Hilarius cum Diaconus de Ecclesia recesserit, solusque, vt putat turba sit mundi, neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos, & Presbyteros non habens: neque Baptisma sine Eucharistia tradere. Et cum iam homo mortuus sit, cum homine pariter interiit & secta, quia post se nullū clericum Diaconus potuit ordinare. Ecclesia autem non est, quæ non habet sacerdotes. Sed omisis paucis homunculis, qui ipsi sibi & laici sunt & Episcopi, ausculta quid de omni Ecclesia sentiendum sit.

7 CONCILIVM Florentinum, in D d d 3 doctrinā

I. Cor. 14.

Baptismus et Ordo sunt Sacramentū.

Sacerdotij author est Spiritus sanctus.

Sacerdotum quanta dignitas & potestas.

Ioan. 5.

Ioan. 3. & 6.

Sacerdotes sunt ministri Baptismi & Eucharistia.

Rom. 6.

Sacerdotes quanto honore digni Ioan. 1.

Diaconus nec Eucharistiam conficere, nec ordinare, nec conferre potest. Ecclesia non est, quæ sacerdotes non habet.

Sacerdotes plus laicis scire tenentur.

Episcopi, Presbyteri, Diaconi.

doctrina de Sacramentis. Sextum Sacramentum est Ordinis, cuius materia est illud per cuius traditionem confertur Ordo: sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane, porrectionem. Diaconatus verò, per libri Evangeliorum dationem. Subdiaconatus per calicis vacui cum patena vacua supposita, traditionem. Et similiter de alijs per rerum ad ministeria sua pertinentium, assignationem. Forma sacerdotij talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro viuis & mortuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et sic de aliorum Ordinũ formis. Ordinarius minister huius Sacramenti est Episcopus.

F 1 **CHRYSOST.** tomo. 5 De Sacerdotio, Lib. 3. Vide suprà, litera. A. autoritate. 4.

2 ET Ad Populum Antiochenum, Homilia. 60. Non sunt humanæ virtutis opera proposita: qui tunc ipsa fecit in illa cœna, idem ea nunc quoque facit. Nos ministrorum tenemus locum: qui vè sanctificat ea, & immutat, ipse est. *Et paulo post.* Verùm & tu laice, cum Sacerdotem videris offerentem, ne vt Sacerdotem esse putes hoc facientem, sed Christi manum inuisibiliter extensam. Sicut enim cum Baptizaris, ipse te non Baptizat, sed Deus est, qui tuum caput inuisibili potentia continet: & nec Angelus, nec Archangelus, nec vllus alius accedere & tangere audeat: ita nunc quoque cum Deus regenerat, ipse est solius donum.

3 IDEM tomo. 2. In Matthæ. Homilia. 51. Quando Sacerdotem corpus tibi præbere videris, noli Sacerdotis, sed Christi manum ad te porrigi, arbitrari. Nam quemadmodum in Baptismo, non à Sacerdote Baptizaris, sed à Deo caput tuũ in virtute visibili tenetur, non ab Angelo, nullus enim id facere potest: ita etiam nunc cum homo regeneratur, solius Dei hoc munus est.

4 IDEM tomo. 4. In. 2. Ad Timoth. Homilia. 2. An ignoras quid sit Sacerdos? Angelus vtique Domini est. Non ex seipso loquitur: si despicias, non illum despicias, sed Deum qui illum ordinavit. Sed vnde (inquies) constat Deum fuisse illius Ordinationis authorem? Nempe, nisi tu hanc habeas opinionem, spes tua inanis facta est. Nam si nihil per illum operatur Deus, neque lauacrum habes, neque

mysteriorum particeps es, neq; benedictionibus fruereis. Non ergo Christianus es. *Et longe post.* Reuerere illum, quòd tibi diebus singulis diuina ministrat, Scripturas relegi facit, tui gratia exornat domum, propter te vigilat, tui causa preces exoluit, pro te apud illum religio, cultusq; & obsequiũ est, pro te ista omnia.

5 AVGVST. tomo. 7. contra Epistolam Parmeniani, Lib. 2. Cap. 13. Vide suprà litera A. autorit. 3.

6 HIERONYM. tom. 5. in Sopho. Cap. 3. Vide suprà, Lectione. 10. litera. A. autorit. 12.

7 CONCILIVM Tridentinũ, Sessio. 23. Cap. 1. Sacrificium & sacerdotium ita Dei ordinatione cõiuncta sunt, vt vtrunque in omni lege extiterit. Cum igitur in nouo Testamto, sanctum Eucharistiæ sacrificium visibile ex Domini institutione Catholica Ecclesia acceperit: fateri etiam oportet in ea nouum esse, visibile, & æternum sacerdotium, in quod vetus translatum est. Hoc autem ab eodem Domino Salvatore nostro institutum esse, atque Apostolis, eorumq; successoribus in sacerdotio, potestatem traditam consecrandi, offerendi, & ministrandi corpus & sanguinem eius, nec non & peccata dimittendi & retinendi, sacræ literæ ostendunt, & Catholicæ Ecclesiæ traditio semper docuit.

8 ET Cap. 3. Cum Scripturæ testimonio, Apostolica traditione, & Patrum vnam consensus perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quæ verbis, & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri: dubitare nemo debet, Ordinem esse verè & propriè vnum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramētis. Inquit enim Apostolus: Admoneo te vt resuscites gratiã Dei quæ est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

9 ET Cano. 1. Si quis dixerit, Non esse in nouo Testamento sacerdotium visibile & externum: vel non esse potestatem aliquã consecrandi & offerendi verum corpus & sanguinem Domini, & peccata remittendi & retinendi: sed officium tantum & nudum ministerium prædicandi Euangelium: vel eos qui non prædicant, prorsus non esse Sacerdotes; anathema sit.

10 ET Cano. 3. Si quis dixerit, Ordinẽ, siue sacram Ordinationem, nõ esse verè & propriè Sacramentum à Christo Domino institu-

Sacrificium & sacerdotium cõiuncta sunt.

Ordo est sacramentum.

2. Timo. 1.

institutum: vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum à viris rerũ Ecclesiasticarum imperitis: aut esse tantum ritũ quendam eligendi ministros Verbi Dei & Sacramentorum; anathema sit.

G 1 **IGNATIVS** Martyr, Epist. 8. Ad Philippenses. Subiecti est e Episcopo, Presbyteris, & Diaconis. *Et mox.* Saluto sanctũ Episcopum Vitalium, & sacrũ Presbyterorum collegium, & cõseruos meos Diaconos.

Episcopi, Presbyteri, et Diaconi.

2 ET Epistola. 9. Ad Philadelphenses. Principes obediant Cæsari, milites principibus, Diaconi Presbyteris sacrorum præfectis. *Et paulo post.* Boni sunt Sacerdotes, sermonisq; ministri, sed præstãtiõ est Põtifex cui credita sunt Sancta sanctorum.

Sacerdotibus paveant Diaconi. Præstantior est dignitas Episcopi.

3 CHRYSOST. tomo. 5. ad Populum Antiochenum, Homil. 60. Vide sup. lit. F. autorit. 2.

4 AMBROS. tomo. 3. Epistola. 33. Ad Marcellinam sororem suam. Veteri iure à Sacerdotibus donata imperia, nõ usurpata. Et vulgò dici, quod Imperatores sacerdotium magis optauerint, quàm imperium Sacerdotes.

Sacerdotiũ imperio dignus.

5 IDEM tomo. 1. De Pœnitentia, Lib. 1. Cap. 2. Ius hoc (scilicet ligandi & soluendi) solis permissum sacerdotibus est. Rectè igitur Ecclesia vèdicat quæ veros Sacerdotes habet. *Et mox.* Munus Spiritus sancti est officium Sacerdotis. Ius autem Spiritus sancti in soluendis ligandisq; criminibus est.

Sacerdotum potestas.

6 DIONYS. Areopagita, Lib. De Eccles. Hierarch. Cap. 3. Vide sup. Lectio. 14. litera. F. autorit. 1.

Ordinationes apud hereticos, tenentur ac leues.

7 TERTVL. Lib. De Præscriptionibus aduersus hæreticos, Cap. 41. Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconstantes. Nunc Neophytos conlocant, nunc seculo obstrictos, nunc apostatas nostros: vt gloria eos obligent, quia veritate nõ possunt. Nusquã facilius proficitur quàm in castris rebellium, vbi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras laicus. Nam & laicis sacerdotalia munera iniungunt.

Episcoporum & sacerdotum dignitas.

H 1 **CYPRIA.** Lib. 1. Epistola. 2. ad Cornelium. Episcopatus nostri honor grandis & gloria est, pacem dedisse martyribus, vt sacerdotes qui sacrificia Dei quotidie celebramus, hostias Deo & victimas præparemus.

2 ET Lib. 2. Epistola. 5. Ad Clerum;

Merebatur talis Clericæ Ordinationis vt teriores gradus, & incrementa maiora, non de annis suis, sed de meritis æstimandus: sed interim placuit, vt ab officio Lectionis incipiat, quia & nihil magis congruit voci, quæ Dominum gloriosa prædicatione confessa est, quàm celebrandis diuinis Lectionibus personare post verba sublimia, quæ Christi martyrium prolocuta sunt, Euangelium Christi legere, vnde matyres fiunt.

Lectionis Ordo.

3 SOCRATES historix Ecclesiasticæ, Lib. 1. Cap. 10. Rursum interroganti Imperatori, (Constantino) Quare ergò se à Communionem separaret: ea adferbat (Acysius Nouatianus) quæ sub Decio gesta fuerant, & de persecutione quædam, & canonis autoritate retinenda, regerebat: quòd scilicet communicatione diuinorum mysteriorum digni haberi nõ debeant, qui post Baptisma, peccatum, quod diuinæ Scripturæ peccatum ad mortem vocant, peccassent: sed ad pœnitentiam quidem admoueri, spem verò remissionis non à Sacerdotibus, sed ab ipso Deo expectare, quĩ & possit & potestatem habeat remittere peccata.

Negat hæreticus Sacerdotes remittere posse peccata.

4 TERTVL. De Præscriptionibus, Vide sup. Lit. G. auth. 7.

I 1 **CONCILIVM** Carthaginense. 4. Can. 6. Acolytus cõ ordinatur, ab Episcopo quidẽ doceatur qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab Archidiacono accipiat cerroferarium cum cereo, vt sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiat, & Vrceolum vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi.

Acolyti officium.

2 ET Cano. 7. Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicẽte sibi Episcopo: Accipe & commenda memorie, & habeto potestatem imponendi manus super Energumenum siue Baptizatum, siue catechumenum.

Exorcista.

3 ET Can. 8. Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam, atque ingenium. Post hæc spectante plebe tradat ei codicem de quo lecturus est, dicens ad eum: Accipe, & esto Lector Verbi Dei, habiturus, si fideliter & vtiliter impleueris officium, partem cum eis qui Verbum Dei ministrauerunt.

Lector.

4 ET Can. 9. Ostiarius cum ordinatur,

Sacramenti Ordinis, materia, forma & minister.

Sacerdotum dignitas.

Quanto bonore sint digni Sacerdotes.

Ostiarus. postquam ab Archidiacono instructus fuerit qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionē Archidiaconi tradat ei Episcopus clauēs Ecclesiæ de altario dicens: Sic age quasi redditurus Deo rationē pro ijs rebus quæ his clauibus recluduntur.

5 **CONCIL.** Tridentinum, Sess. 23. Cap. 2. Cum autem diuina res sit tam sancti sacerdotij ministerium, consentaneum fuit quo dignius & maiori cū ueneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissima dispositione, plures & diuersi essent ministrorum ordines, qui sacerdotio ex officio deseruirent; ita distributi, ut qui iam clericali tonsura insigniti essent, per minores, ad maiores ascenderent. Nam non solum de sacerdotibus, sed & de Diaconis sacræ literæ apertam mentionem faciunt: & quæ maximè in illorum ordinatione attendenda sunt, grauisimis uerbis docent: Et ab ipso Ecclesiæ initio sequentium Ordinū nomina, atq; uniuscuiusq; eorū propria ministeria, Subdiaconi, scilicet, Acolyti, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarij, in usu fuisse cognoscuntur, quanuis non pari gradu. Nam Subdiaconatus ad maiores Ordines à Patribus & sacris Concilijs refertur, in quibus, & de alijs inferioribus frequentissimè legimus.

6 **ET** Canone. 2. Si quis dixerit, Præter sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines & maiores & minores, per quos uelut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur; anathema sit.

7 **ET** Cano. 6. Si quis dixerit, In Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ cōstat ex Episcopis, Presbyteris, & ministris; anathema sit.

8 **ET** De Reformatione, Cap. 4. Prima tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, qui que legere & scribere nesciant: & de quibus probabilis coniectura non sit, eos non secularis iudicij fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc uitæ genus elegisse.

9 **ET** Cap. 5. Ad minores Ordines promouendi, bonum à Parocho & à magistro scholæ, in qua educantur, testimonium habeant. Hi uerò qui ad singulos maiores erunt assumendi, per mensem ante ordinationem Episcopum adeant, qui parocho aut alteri cui magis expedire videbitur, committat ut nominibus ac desiderio eorum,

Ministorum Ecclesiæ plures sunt Ordines, alij maiores, alij minores.

Ad primam tonsuram quo modo quis promouendus.

Minores Ordines, quibus & quomodo conferendi.

qui uolunt promoueri, publicè in Ecclesiâ propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & uita, à fide dignis diligenter inquirat, & literas testimoniales ipsam inquisitionem factam continentes, ad ipsum Episcopum quàm primùm transmittat.

10 **ET** Cap. 7. Sancta Synodus antiquorum Canonum uestigijs inhærendo, decernit, ut quando Episcopus ordinationem facere disposuerit, omnes qui ad sacrū ministerium accedere uoluerint, feria quarta ante ipsam ordinationem, uel quando Episcopus uidebitur, ad ciuitatē euocentur: Episcopus autem sacerdotibus, & alijs prudentibus uiris peritis diuinæ Legis, ac in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi ascitis, ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter inuestiget & examinet.

11 **ET** Cap. 8. Vnusquisque à proprio Episcopo ordinetur. Quòd si quis ab alio promoueri petat, nullatenus id ei, etiã cuiusuis generalis aut spiritualis rescripti uel priuilegij prætextu, etiam statutis temporibus, permittatur, nisi eius probitas ac mores, ordinarij sui testimonio, commendetur.

12 **ET** Cap. 12. Nullus in posterum ad Subdiaconatus Ordinem ante uigesimalium secundum: ad Diaconatus ante uigesimalium tertium: ad Presbyteratus, ante uigesimalium quintum ætatis suæ annum promoueat. Sciant tamen Episcopi non singulos in eâ ætate cōstitutos debere ad hos Ordines assumi, sed dignos duntaxat, & quorum probata uita senectus sit.

13 **ET** Cap. 13. Subdiaconi & Diaconi Ordinentur habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus iam probati, ac literis & ijs quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi.

14 **ET** Cap. 14. Qui piè & fideliter in ministerijs antea actis se gesserint, & ad Presbyteratus Ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium: & hi sint, qui non modò in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem aut necessitatem aliud Episcopo uideretur, ministrauerint: sed etiam ad populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur. Atque ita pietate ac

Ordines quo modo & à quo conferendi.

Ad maiores Ordines que ætas requiratur.

Ad Diaconatum & Subdiaconatum qui promouendi.

Ad sacerdotium quare uoluerint.

castis

castis moribus conspicui, ut præclarum bonorum operum exemplum, & uitæ uita ab eis possint expectari.

15 **CAIVS** Papa martyr. Epistola ad Felicem Episcopum, Cap. 6. (Tomo. 1. Conciliarum.) De Episcoporum uerò, & Presbyterorum, diaconorumq; & sequentium clericorum ordinationibus, sanctos Apostolos & iucessores eorū, & præcipuè Anacleu, & præterea alios sufficienter statuisse cognoscimus, & idcirco non est necesse nūc replicari, nisi quod illi non statuerunt. Illud tamen nos statuētes, uobis & omnibus seruare mandamus, ut ad ordines Ecclesiasticos sic ascendant in Ecclesia qui ordinari merentur, id est, si quis Episcopus esse meretur, sit primo Ostiarus, deinde Lector, post Exorcista, deinde sacretur Acolytus: dehinc uerò Subdiaconus, Diaconus, & postea Presbyter: exinde, si meretur, Episcopus ordinetur.

16 **AVGVST.** Tomo. 2. Epist. 62. ad Cælestinum Diaconum. Quauis longè absens fuerim quando per Proiectum clericū ad me directa Hipponem sanctitatis tuæ scripta uenerunt, tamen postea quàm uenit, eisq; lectis rescriptorum debitorem me factum esse cognoui, reddendi tempus operiebar: & ecce subito profecturi à nobis charissimi fratris nostri Albini Acolyti gratissima occurrit occasio.

17 **ET** Epist. 147. Ad Valerium Episcopum. Tunc ordinatus sum, cum de ipso actionis tempore ad cognoscendas diuinas Scripturas cogitarem, & sic nos disponere uellemus, ut nobis ociu ad hoc negocium posset esse. Et, quod uerum est, nondum sciebā quid mihi deesset ad tale opus quale me nunc torquet & conterit. Quòd si propterea in re ipsa didici quid sit homini necessarium, qui populo ministrat Sacramentum & Verbum Dei, ut iam non mihi liceat assequi quod me non habere cognoui. Iubes ergo ut peream pater Valeri? Vbi est charitas tua? Certè diligis me, certè diligis ipsam Ecclesiā, cui me sic ministrare uoluisti, & tamen certus sum quòd & me & ipsam diligis. Sed putas me idoneum, cum ego melius me nouerim, qui tamen nec ipse me nossem nisi experiendo didicissem.

18 **AVTHOR** Argumenti in priorē Epist. ad Thessalo. Hos collaudat Apostolus scribens eis ab Athenis per Tychicum Diaconum, & Onesimum Acolytum.

Septem Ordines.

Clerici & Acolyti sit mentio.

D. Aug. indignum se putat sacris Ordinibus.

Diaconus Tychicus, Onesimus uerò Acolytus fuit.

19 **ET** in poster. Scribit hanc Epistolā Titus Diaconus ab Athenis per Titum Diaconum, & Onesimum Acolytum.

20 **GREGOR.** Nazianzenus in Monodia, seu Oratione funebri in laudē D. Basilij. Basilium multiplex Dei clementia, & circa genus nostrum dispensatio, per multa media notum faciens, semperq; clariorem ostendens, Ecclesiæ illustri faciem præposuit splendens, celebremque illum ad sacros Presbyterij thronos elegit, & per unam ciuitatē Cæsariensem, orbi succendit uniuerso.

21 **ZOSIMVS** Papa, Epist. 1. ad Hefychium Episcopum Salonitanum. (Habetur tom. 1. Conciliarum.) Hoc autem specialiter & sub prædecessoribus nostris, & nuper à nobis interdictum constat, ne quis penitus contra Patrum præcepta, qui Ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non fuisset, & temporis approbatione diuinis stipendijs eruditus, nequaquam ad summū Ecclesiæ sacerdotiū aspirare presumeret. Et nō solum in eo ambitio inefficax haberetur, uerum etiam in ordinatores eius, ut carerent eo ordine quē sine ordine contra præcepta Patrum crederant præsumendū. Et paulò post. Obfistite talibus Ordinationibus, obfistite superbis & arrogantijs ueniētibus. Tecum faciūt præcepta Patrum, tecū Apostolicæ sedis auctoritas. Si .n. officia secularia principem locum, nō uelut actionis ingressis, sed per plurimos gradus examinatis, temporibus deferunt: quis ille tam arrogans, tam impudens inuenitur, ut in cœlesti militia quæ propensius ponderanda est, & sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desyderet, cum tyro antè non fuerit? Et prius uelit docere, quàm discere? Assuescat in Domini castris, in Lectorum primitus gradu diuini rudimenta seruitij, nec illi uile sit Exorcistam, Acolytum, Subdiaconum, Diaconum per ordinem fieri: nec hoc saltu, sed statutis Maiorū ordinatione temporibus. Iam uerò ad Presbyterij fastigiū talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia antea facta testentur. Iure inde summi Pontificis locum sperare debet. Et post pauca. Hæc autem in singulis gradibus obseruata sunt tempora. Si ab infantia Ecclesiasticis ministerijs nomen dederit, inter Lectores usq; ad uigesimalium ætatis annum continuata obseruatione perduret: si maior iam & grandæuus

S. Basilij Presbyter factus.

Papa ambitio summu Sacerdotiū.

Dignis conferantur Ordines.

Per minores Ordines ascendendum ad maiores.

Qua obseruanda in conferendis Ordinibus.

acceserit,

acceserit, ita tamen, vt post Baptismum statim se Diuinæ militiæ desideret mancipari, siue inter Lectores, siue inter Exorcistas quinquennio teneatur. Exinde Acolytus vel Subdiaconus quatuor annis: & sic ad benedictionem Diaconatus (si meretur) accedat. In quo ordine quinque annis inculpatè se gesserit, hæere debet. Exinde suffragantibus stipendijs per tot gradus datis propriæ fidei documentis, Presbyterij sacerdotum poterit promereri. De quo loco (si eò illum exactior ad bonos mores vitæ perduxerit) summum Pontificatum sperare debet. Hac tamen lege seruata, vt neque bigamus, neque pœnitens, neque viduæ maritus ad hos gradus possit admitti. Sanè, vt etiam defensores Ecclesiæ qui ex laicis fiunt, supradicta obseruatione teneantur, si meruerint esse in ordine clericatus.

22 EVSEBIUS Cæsariensis, Ecclesiasticæ historiæ, Lib. 6. Cap. 21. Tradit autem Fabianum, Anthero defuncto, cum de agro reuerteretur vnâ cum amicis suis, & vniuersus Ecclesiæ populus pro Episcopo deligendo in vnū coisset, atque alius de alio (vt fieri solet in talibus) cõclamaret, nec tamen vulgi sententiâ certi aliquid obtineret, adstitisse etiã ipsum inter cæteros, scire cupientem qui rei exitus foret. Et subito per Dei prouidentiam columbam cœlitus lapsam, figuram ferentem illius quæ in Sancti Spiritus imagine super Iesum descenderat apud Iordanem, supra caput adstitisse Fabiani. At quod spectaculum ora cunctorum oculosq; conuersos, & omnes velut vno Spiritu commotos, huc esse Episcopatu dignum per Dei iudicium decreuisse, eumq; continuo cathedre impositum, & legitimo sacerdotio confirmatum.

23 EPIPHANIVS Hæresi vltima, in compendiaris vera doctrina de Fide Catholice Ecclesiæ. Prope finem. Vertex horum omnium, aut mater (vt ita dicam) genitrix est sanctum sacerdotium, ex virginibus quidem vt plurimum, procedens: si verò non ex virginibus, at ex solitariam vitam degentibus. Si verò non suffecerint ad ministerium ab solitariam vitam degentibus, de ijs qui continent à proprijs vxoribus, aut ab vnus nuptijs viduitatem seruantibus. Nam eum qui secundas nuptias contraxit, nõ licet in ipsa (scilicet Ecclesia) ad sacerdotium suscipere: etiam si is qui ab initio continens viduus fuerit, possit habere locum

Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi, & Subdiaconi. Post hoc sacerdotium, deinceps est Lectorum ordo, ex omnibus ordinibus constans, hoc est, virginibus, & solitariam vitam degentibus, & cõtinētibus, & viduis, & his qui adhuc sunt in venerando cõiugio: si verò fuerit opus, etiã & ex his qui post obitum primæ vxoris, secundã duxerunt. Non enim est sacerdos ipse Lector, sed velut scriba sermonis. Et mox. Deinde consequenter sunt Exorcistæ siue Ecuratores & interpretes linguæ in linguã, siue in lectionibus, siue in colloquijs. Deinde Laboratores, qui corpora eorum qui obdormierunt, obuoluunt ac cooperiunt: & Ianitores, & tota boni ordinis disciplina.

1 CYPRIANVS, Lib. 2. Epist. 10. ad Cornelium. Exemplaria autem eadem nunc quoque per Messium Hypodiamonum à me missum, & Nicephorum Acolytum transmisi.

2 IDEM Lib. 3. Epist. 22. ad Clerum. Fecisse autem me sciatis Lectorem Saturum, & hypodiamonum Optatum confessorem, quos iam pridem communi consilio clero proximo feceramus, quando aut Saturo die Paschæ semel atque iterum lectionem dedimus: aut Optato cum Presbyteris, Doctoribus, Lectoribus, Doctorum audientium constituimus, examinantes an congruerent illis omnia quæ esse deberent in his qui ad clericum parabantur.

3 ET Epist. 24. Ad Clerum. Misi per Naricum Acolytum aliam portionem, vt largius & promptius circa laborantes fiat operatio.

4 IDEM Lib. 4. Epist. 2. Ad Antonianum. Nã quod Cornelium charissimum nostrum Deo, & Christo, & Ecclesiæ eius: Item confacerdotibus cunctis, laudabili prædicatione commendat, nõ iste ad Episcopatum subito peruenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in diuinis administrationibus Dñm sæpe promeritus, ad sacerdotij sublime fastigium, cunctis religionis gradibus ascendit.

1 CLEMENS Romanus, Epistola. 1. Episcopos vicem Apostolorum gerere Sanctus Petrus Dominum docuisse, docebat: reliquorum discipulorum vicem tenere Presbyteros insinuabat.

2 ORIGEN. tomo. 2. Tractatu. 15. in Matth. Diaconi autem qui non bene tractant Ecclesiasticarum pecuniarum mensas, sed semper de eis fraudant, & ipsas quas dispen-

Sex Ordines enumerat.

Subdiaconus & Acolytus.

Lector & Subdiaconus.

Acolytus.

Per singulos ordines ascendendum est.

Episcopi tenent locum Apostolorum: Presbyteri, discipulorum.

Diaconus.

Ioan. 1.

Act. 6.

Episcopus, Presbyter, Diaconus.

Contra fratrem mulierum.

Acolytus.

Diaconus.

Ephes. 4.

Act. 11.

Diaconorum nomina.

dispensant, non secundum iustitiam dispensant, & diuites fiunt de rebus pauperum, ipsi sunt nummularij pecuniarum mensas habentes, quas Christus euertit. Quoniam autem melis Ecclesiasticarum pecuniarum Diaconi præsumunt, docet nos in Actibus suis Apostoli.

3 ET tractatu. 25. Sunt quidam & martyrij simulatores: quidam autem Episcopatus, vel Presbyteratus, vel Diaconatus, vel Ecclesiasticæ scientiæ, vel doctriæ, tantum personas & ostentationem virtutum habentes, verè autem sunt inimici earundem virtutum quas simulant.

4 CHRYSOST. tomo. 5. Sermo. Contra cõcubinarios. (Loquens de mulierculis euntibus ad Ecclesiam.) In loco hoc sancto & terribili, omnibus suam intemperantiam prædicant: & quod utiq; molestius & maioris ignominie, quod & se fucant & ornant, de quo erubescere oportebat. Antefores ipsas excipiunt eunuchorum locum, pompam habent, & præambulant fastum spiritum videtibus omnibus: & nõ humiliter descendunt, sed cum exultatione assultant, id in sancto & reuerendo Sacramentorum tempore, & ministrando multas (vt illis placent) occasiones his qui eas vident, præbentes. Illæ autem miseræ & calamitosæ eos ab hac gratia prohibent, idque miris delitijs & fastu.

5 CYPRIANVS, Lib. 2. Epist. 8. ad Cornelium Papam. Et cum diligentiã & dilectione fecisti frater charissime festinato ad nos mittendo Nicephorum Acolytum. Et mox. Nicostratum verò, Diacono sanctæ administrationis amisso, Ecclesiasticis pecunijs sacrilega fraude subtractis, & viduarum ac pupillarum depositis denegatis, non tam in Africam venire voluisse, quam conscientia rapinarum & criminum nefandorum, illinc ab vrbe fugisse.

6 AMBROS. Tomo. 5. in Cap. 4. ad Ephes. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. Apostoli, Episcopi sunt. Prophetæ verò, explanatores sunt Scripturarum, quanuis inter ipsa primordia fuerint Prophetæ, sicut Agabus, & quatuor virgines prophetantes, sicut continetur in Actibus Apostolorum, sed propter rudimenta fidei commendanda: nunc autem interpretes, Prophetæ dicuntur. Euangelistæ, Diaconi sunt, sicut fuit Philippus: nam quanuis non sint sacerdotes, Euangelizare tamè possunt sine cathedra, quemadmodum & Stephanus, &

Philippus memoratus. Pastores sunt & possunt esse Lectores, qui lectionibus saginentur populum audientem, quia non in pane tantum viuunt homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Magistri verò, Exorcistæ sunt, quia in Ecclesia ipsi compescunt & verberant inquietos: siue iij qui lectionibus imbuendos infantes solebant imbuere, sicut mos Iudæorum est, quorum traditio ad nos transitum fecit, quæ per negligentiam obsoleuit. Inter istos post Episcopum plus esse intelligitur, qui propter referatum occultum Scripturarum sensum, prophetare dicitur, præsertim quia futuræ spei verba deprimit. Qui ordo nunc esse potest Presbyterij. Nam in Episcopo omnes ordines sunt, quia primus Sacerdos est, hoc est, princeps est sacerdotum, & Propheta, & Euangelista, & cetera adimplenda officia Ecclesiæ in ministerio fidelium. Tamè postquam omnibus locis Ecclesiæ sunt constituta, & officia ordinata, aliter composita res est, quam cœperat. Primum enim omnes docebant, & omnes Baptizabant, quibuscunque diebus vel temporibus fuisset occasio. Nèc enim Philippus tempus quæsiuit aut diem quo eunuchum Baptizaret, neq; ieiunium interposuit. Neque Paulus & Silas distulerunt, quo Optionem carceris Baptizarent cum omnibus eius. Neque Petrus Diaconos habuit, aut diem quæsiuit quando Cornelium cum omni domo eius Baptizauit: nec ipse, sed iussit fratribus qui cum illo ierant ad Cornelium ab Ioppe. Adhuc. n. præter septem Diaconos nullus fuerat ordinatus. Vt ergo cresceret plebs, & multiplicaretur, omnibus inter initia concessum est, & Euangelizare, & Baptizare, & Scripturas in Ecclesia explanare. At vbi autem omnia loca circumplexa est Ecclesia, conuenticula constituta sunt, & rectores & cetera officia in Ecclesijs sunt ordinata, vt nullus de clero auderet, qui ordinatus non esset, præsumere officium, quod sciret non sibi creditum vel concessum: & cœpit alio ordine & prouidentia gubernari Ecclesia: quia si omnes eadem possent, irrationabile esset, & vulgaris res & vilissima videretur. Hinc ergo est vnde nunc neque Diaconi in populo prædicant, neque clerici vel laici Baptizant, neque quocunque die credentes tinguntur, nisi ægri. Ideo nõ per omnia conueniunt scripta Apostoli, ordinationi quæ nunc in Ecclesia est: quia hæc inter ipsa primordia sunt scripta.

Act. 6. 7. Lectorum officium.

Matt. 4. Exorcistæ.

In Episcopo sunt omnes Ordines.

Act. 16.

In initio Ecclesiæ vsus ordinum confusus, nunc autem rectè constitutus.

7 CONCIL. Tridentinum, Sess. 23.

Vide sup. Litera. I. auth. 5. 6. & 7.

1 CHRYSOST. tomo. 5. de Sacerdotio, Lib. 3. Vide sup. lit. A. auth. 4.

2 AMBROS. tom. 5. in Cap. 5. prio. ad Timoth. *Aduersus presbyterum accusationem ne receperis.* Quoniam huius ordinis sublimis honor est, huiusmodi enim Vicarij Christi sunt, idcirco non facile de hac persona accusatio debet admitti. Incredibile em debet videri istu, qui Dei Antistes est, criminose verfatu, sicut credibile est scenicum esse turpissimum.

Episcopus Vicarius Christi est.

3 CYPRIANVS, Lib. 3. Epist. 9. ad Rogatianu. Meminisse autem Diaconi debet, quonia Apostolos, id est, Episcopos & Praepositos Dominus elegit. Diaconos autem post ascensum Dni in celos Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus sui & Ecclesiae ministros. Quod si nos aliquid audere contra Deum possumus qui Episcopos facit, possunt & ij contra nos audere, a quibus Diaconi fiunt. Et ideo oportet Diaconum, de quo scribis, agere audaciae suae poenitentiam, vt honorem Sacerdotis agnoscat, & Episcopo Praeposito suo plena humilitate satisfacere.

Episcopus elegit Christus.

4 ET Lib. 4. Epist. 9. ad Florentium. Christus dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Praepositos qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit, & qui me audit, audit eu qui me misit. Vnde. n. schismata & haereses obortae sunt & oriuntur, nisi du Episcopus qui vnus est & Ecclesiae praest, superba quorundam presumptione cotenitur, & homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus iudicatur?

Luc. 10. Episcopi succedunt Apostolis.

5 HIERONYM tomo. 2. Aduersus Luciferianos. Ecclesiae salus in summi Sacerdotis dignitate pendet: cui si non exors quaedam, & ab hominibus eminens detur potestas, tot in Ecclesijs efficiet schismata, quot sacerdotes. Et longe post. A triginta cubitis incipiens, & vsque ad vnu cubitum paulatim decrescens, arca constituitur. Similiter & Ecclesia multis gradibus consistens, & ad extremu Diaconis, Presbyteris, Episcopisq; finitur.

Vnus Ecclesiae praest.

6 IDEM tomo. 1. Epist. 4. ad Rusticu. Singuli Ecclesiaru Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis Ordo Ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator; in domo vnus

Diaconus, Presbyter, Episcopus.

Vnus in singulis Ecclesijs rector.

dominus: in quavis grandi exercitu, vnus signum expectatur. *Vide plura in hanc sententiam sup. Cap. 1. Lect. 12. ad finem.*

1 BASILIVS Ser. 2. De Baptismo, Cap. 8. Nam etiam si audiamus Prophetam dicentem: Vos autem omnes sacerdotes Dei vocabimini: neque tamen omnes mox huiusce sacerdotij ac ministerij potestatem vsurpamus, neque alius alij datam gratiam licite potest ad se rapere, sed quisquis fidelium proprijs doni Dei terminis contentus manet, docete nos Apostolo dum ad omnes quidem dicit: Obsecro autem vos fratres per miserationes Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, &c. Et per mutua illam membrorum corporis rectam dispositionem, quam inter se ad decentem venustatem pariter & securitatem necessariam habent, norma nobis praescribit, quam comode ac decenter inter nos ad beneplacitum Dei in dilectione Christi Iesu, & charismatum differentia, dispositi esse debeamus.

Isai 61.

Vnius vnus iteru alius no vsurpet.

Rom. 12.

Quomodo omnes simus sacerdotes.

2 AVGVST. tomo. 5. De Ciuitate Dei, Lib. 20. Cap. 10. Exponens illud Apocalypsis: Sed erunt Sacerdotes Dei & Christi, &c. Non vtique de Episcopis (inquit) & Presbyteris dictu est, qui proprie iam vocatur in Ecclesia Sacerdotes: sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum Chrisma: sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt vnus Sacerdotis. De quibus Apostolus Petrus: Plebs, inquit, sancta, regale sacerdotium.

Apoc. 10.

1. Pet. 1.

1. Tim. 5.

Damnatur qui post votum castitatis, nubet.

1 TERTVLL. Lib. de Monogamia, Cap. 13. Sed & Timotheo scribens, vult iuuenulas nubere, filios suscipere, matres familiae agere. Ad eas dirigit, quales supra denotat, iuuenulas viduas, quae in viduitate deprehensae, & aliquandiu adfectatae, postquam in delictijs habuerunt Christum, nubere volunt, habentes iudicium, quod primam fidem resciderunt, illam videlicet a qua in viduitate inuentae, & professae eam, non perseuerant. Propter quod vult eas nubere, ne primam fidem susceptae viduitatis, postea rescindant: no vt toties nubant, quoties in viduitate tetata, imo & in delictijs habita, noluerint perseuerare.

2 CHRYSOST. tomo. 1. De Patientia Iob, Homil. 2. Paulus Apostolus vbi ad Gentes proficitur, summum virtutis pondus illis non imposuit: sed vbi in orbe adulterijs fornicationibusq; repleto, voluit orbis pastores constituere; & quonia virtutes raro

Tit. 1.

raro inueniebatur, Episcopus ordinas Tito dixit: Constitue Episcopos, sicut ego tibi disposui, si quis est sine crimine. Porro irreprehensibile tunc locu no habuit, quadoquid pietatis vigor deficiebat. Magnu, irreprehensibile esse: medium autem, si sine crimine esse: magnu malum in hominibus, vel exiguum bonum, & propterea dixit: Et vnus vxoris virum. No ea ratione, quod id nunc in Ecclesia obseruetur. Oportet enim omni profusus castitate Sacerdotem ornatum esse. Sed quod id quandoque ad eos qui in fornicatione erant, magnum fuit, ideo dicit: Constitue Episcopos, sicut ego disposui tibi, si quis est sine crimine, vnus vxoris vir. Non quod id legis loco posuerit, sed quod errori ignoscebat. Sciebat enim quoniam florente pietatis verbo, sua industria bonum sibi natura vendicabat.

Sacerdotem oportet omni castitate ornatum esse.

Calibes debent esse Eccl. alesiastic.

1. Cor. 7.

1. Tim. 3.

3 IDEM tomo. 2. in Matt. hom. 7. Omnia mandata Legis nobis sunt, monachisq; communia, absque sola profecto pactione con nubij. Quanquam hinc quoque Beatus Paulus admonet, per cuncta monachis aequare nos cupiens: Tempus (inquit) breue est, reliquum est vt & qui habent vxores, raquam non habentes sint: praeterit enim figura huius mundi.

4 HIERON. tomo. 2. Lib. 1. contra Iovinianu. Non dicit Paulus: Eligatur Episcopus qui vnam ducat vxore, & filios faciat: sed, Qui vnam habuerit vxore, & filios in omni subditos disciplina. Certu confiteris non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat. Alioquin si deprehensus fuerit, quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Sed & hoc inferendum, si laicus & quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali: Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandu est. Si semper orandum est, ergo semper carendu matrimonio. Et vide supra Lect. preced. lit. I. auth. 2.

Sacerdoti semper carendum est matrimonio.

5 IDEM tomo. 2. Epistola. 50. Apologia ad Pamachium. Ecce perspicue nuptias diximus concedi in Euangelio, sed tamen easdem in suo officio permanentes, praemia castitatis capere no posse. Quod si indignu accipiunt mariti: non mihi irascantur, sed Scripturis sanctis: imo Episcopis, & Presbyteris, & Diaconis, & vniuerso choro Sacerdotali, & Leuitico: qui se nouerunt hostias offerre non posse, si operi seruiat coniugali. Et in fine Epistola. Apostoli, vel virgines, vel post nuptias cotinetes: Episcopi,

Calibes oportet esse omnes Ecclesiae ministros.

Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium in aeternum pudici.

6 AMBROSIVS tomo. 1. Lib. 1. Officiorum, Cap. 50. *Loquens de ministris altaris.* Inoffensum autem exhibendum & immaculatum ministerium, nec villo coniugali coitu violandum cognoscitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etia ab ipso consortio coniugali, sacri ministerij gratiam recepistis. Quod ideo non praeterij, quia in plerisq; abditioribus locis, cum ministerium gerent, vel etiam sacerdotium, filios susceperunt, & id tanquam vsu veteri defendunt, quando per interualla dierum sacrificium deferebatur, & tamen castigabatur etiam populus per biduu aut per triduum, vt ad sacrificium purus accederet, vt in veteri Testamento legimus: Et lauabant vestimenta sua. Si in figura tanta obseruantia, quanta in veritate? Disce Sacerdos atque Leuita, quid sit lauare vestimenta tua, vt mundum corpus celebrandis exhibeas Sacramentis.

Calibatam seruent altaris ministros.

Exod. 19.

1. Tim. 3.

7 IDEM tomo. 5. in Cap. 3. Prio. ad Timoth. *Diacones sint vnus vxoris viri.* Ea quae minus dixerat de ordinatione Diaconatus, nunc subiicit. Ostendit etiam istos vnus vxoris viros esse debere, vt hi ad ministeriu Dei eligatur, qui no sunt egressi constitutu Dei. Homini em vna vxore decreuit Deus, cu qua benedicatur. Nemo enim cu secunda benedicatur. Qui si filios bene gubernauerint, & domos suas, id est, vernaculos aut domesticos, poterunt digni fieri sacerdotio, & fiducia habere apud Deu, vt sciant se posse impetrare quod postulatur, ia de caetero se ab vsu foemine cohibetes. Veteribus em idcirco coeessu est Leuitis aut sacerdotibus vxores ad vsu habere, quia multum tempus otio vacabant a ministerio aut sacerdotio. Multitudo enim erat Sacerdotu, & magna copia Leuitarum, & vnusquisq; certo tempore seruebat diuinis ceremonijs secundum institutum Dauid. Hic enim viginti & quatuor classes instituit Sacerdotum, vt vicibus deseruirent. Vnde Abia octaua classem habuit, cuius vice Zacharias fangebatur sacerdotio, sicut continetur in Paralipomenon: ita vt tempore quo non illos contingebat deseruire altari. domorum suarum agerent curam. At vbi autem tempus imminet ministerij, purificati aliquantis diebus accedebat ad templum offerre Deo. Nunc autem septem Diaconos esse

Cui Sacerdotes veteris Legis manerunt, nostri autem calibes.

Luc. 1. 1. Paral. 6.

oportet, aliquantos presbyteros, vt bini sint per Ecclesias, & vnus in ciuitate Episcopus: ac per hoc omnes à conuētū fœminæ abstinere debere, quia necesse est eos quotidie præsto esse in Ecclesia, nec habere dilationem vt post conuentum legitimè purificentur, sicut veteres. Omni enim hebdomada offerendū est, etiam si nō quotidie peregrinis, incolis tamē, vel bis in hebdomada: & nō defunt qui propè quotidie Baptizentur ægri. Nā veteribus idē concessum est, quia multo tēpore in tēplo non videbantur, sed erant priuati. Si em̄ plebis hominibus, orationis causa, ad tēpus abstinere se præcipit, vt vacent orationi, quantō magis Leuitis aut Sacerdotibus, quos die noctūque pro plebe sibi commissā oportet orare? Mundiores ergō esse debēt cæteris, quia actores Dei sunt.

8 HISTORIA Tripart. Lib. 9. Cap. 35. Porro Constantinopoli Presbyter super poenitētes fuit vsq; ad illud tēpus, cum quēdā mulier nobilissima, cum peccata sua fuisset confessa, & ei à Presbytero fuisset præceptū vt ieiunaret, & Deo operibus supplicaret: cum hoc obseruaret, crebrius in Ecclesia cum Diacono se cōcubuisse confessa est. Hoc cum populus cognouisset, sæuebat in Sacerdotes; quasi per eos facta fuisset iniuria Ecclesiæ.

9 AVGVST. tomo. 1. Lib. 6. Confessionum, Cap. 3. Ipsum Ambrosium felicē quandam hominem secundūm seculū opinabatur, quem sic tantæ potestates honorarent: cœlibatus tantūm eius mihi laboriosus videbatur.

10 IDEM tomo. 6. Lib. 1. De Adulterinis coniugijs, ad Pollentium, Cap. 24. Vt supra, Lectio. præceden. litera. H. auctorit. 10.

11 ET Lib. 2. Cap. 20. Vnde istos qui virilem excellentiam nō putant nisi peccandi licentiam, quando terremus ne adulterinis coniugijs hærendo pereāt in æternum, solemus eis proponere etiam continentiam clericorum, qui plerūque ad eandem farcinam subeundam, capiuntur inuiti, eamque susceptam vsque ad debitū finem Domino adiuuante perducunt.

12 IDEM tom. 10. Ad fratres in eremo, Serm. 37. Nam si coniugium Sacerdotibus prohibetur, quantō magis crimen fornicationis in nobis æstimabitur? Ecce. n. fratres laicis coniugatis ad tempus abstinere præcipitur, vt vacent orationi: & Sacerdotes

quos corpus Domini consecrare omni die oportet, concubinas in domo tenere non erubescunt?

31 CONCILIVM Chalcedonense. Vide sup. Lect. 19. lit. H. auth. 7.

14 EVSEBIVS, De Demōstratione Euangelica, Lib. 1. Cap. 9. Meritō aliquis quæsierit, quæ nā causa sit cur prisci in nuptijs & procreatione liberorū, plurimūm studij posuerint: nos verō hanc partem negligamus. Aduersus hæc talem licet ex ipsis Hebræorum oraculis rationem colligere.

Quicumque ante Moysen de laude pietatis nomen adepti sunt, hi tūc initiū habentes, tuncq; primūm existente vita, fuisse memorantur: quæ verō ad nos pertinent, tendere ad finem. Quare illos magna cū cura sobolis incrementū quæsiuisse, cum per illud tempus & numerus hominū augeteretur, & multiplicaretur, atque indies robur acciperet genus humanum: nobis verō nō admodū curæ esse hoc, vt pote cum res iam interire, ac desinere, atque ad extremum finem tendere credantur, quando planè dicitur, ante vitæ consummationem, Euangelicam in foribus adesse doctrinā, & renouatio ac generatio alterius seculi, quod breui instet, futurum denunciatur. Vna igitur defensio hæc: altera autē erit huiusmodi. Priscis illis qui remissione ac liberaliorem vitam agebāt, nihil erat impedimēto, ne domū liberisq; præessent, ac pariter diuinæ quoque rei vacarent, quando vnā cum vxoribus & liberis & domo, religioni assiduam dare operam poterant, & nusquam ob vllas res externas à meliore proposito auellebantur. Res verō nostræ innumerabilia habent quæ extrinsecus premant, & quæ in alienas curas vndiq; trahant, & ab earum rerum studio, quæ Deo placent, abducant. Hanc igitur causam esse, cur nubendi ratio contrahatur, Euangelicæ doctrinæ verbum demonstrat, vbi ait: Hoc itaq; dico fratres, tempus breue est, reliquum est, &c. vsque, Et quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi. Palam igitur in his causam, cur à nuptijs sit abstinendum, proponit, vbi temporum, rerumque extrinsecus ingruentium stoliditatem reprehendit, quorum nihil priscis illis accidebat.

15 PHILLO, Lib. De Tumultu, siue ebrietate. Scio non posse verum Sacerdotē fieri, qui adhuc humanam & mortalem militet militiam, in qua vanæ opiniones ducunt homines: sed requiri ad hoc virum

Cur olim nuptia celebres fuerint, nunc vero cœlibatus maximè commendatur.

1. Cor. 7.

Sacerdotes quid decant

paca-

pacatum, à bello tam alienum, vt etiam sit pacificus, perpetuōq; pacem colat syncerè ac simpliciter. Tales sunt qui patrem & eius mandata magni faciunt, materna verò, matrēniq; ipsam negligunt.

16 CYRILLVS Hierosolymitanus, Catechesi. 16. Pèspice cuiuslibet nationis Episcopos, Sacerdotes, Diaconos, Monachos, Virgines, & reliquos laicos: & respice magnū hunc præsulē & gratiarū parochū, (id est, exhibitorē) quomodo in vniuerso mundo alij quidem castitatem, alij virginitatem, alij studium paupertatis, alij vim repellendi aduersarios spiritus, tribuit Spiritus sanctus. Et vide sup. Lect. 19. litera. I. auctoritate. 11. & 12.

17 GREGOR. Nyssen. Lib. De Virginitate. Vide sup. Lectio. præced. lit. I. auctorit. 7. & 9.

18 EPIPHANIVS Hæresi. 59. contra Catharos. Vide sup. Lect. præced. lit. I. auth. penult.

19 CONCILIVM Carthaginense. 2. Cano. 2. (Tomo. 1. Conciliorum.) Aurelius Episcopus dixit: Cum in præterito Concilio de continentia & castitatis moderamine tractaretur, gradus isti cōscriptione qua-

dam castitatis, per consecrationem annexi sunt. Episcopos inquam, Presbyteros, & Diaconos, ita placuit vt concederent sacrosanctos Antistites, & Dei Sacerdotes, nec non & Leuitas, vel qui Sacramētis diuinis inseruiunt, continētes esse in omnibus, quod possint simpliciter, quod à Deo postulant, impetrare, vt quod Apostoli docuerūt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus. Ab vniuersis Episcopis dictum est: Omnibus placet, vt Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitia custodes, etiam ab vxoribus se abstinere. Ab omnibus dictum est: Placet vt in omnibus, & ab omnibus pudicitia custodiantur qui altario deseruiunt.

20 CONCILIVM Carthaginense. 3. Cano. 25. (Habetur tomo. 1. Conciliorum.) Vt clerici, vel continentes ad viduas vel virgines, nisi iussu vel permissu Episcoporū aut Presbyterorum, non accedant. Et hoc non soli faciant, sed cum clericis, vel cum his cū quibus Episcopus iusserit, vel Presbyter. Nec ipsi Episcopi, aut Presbyteri, soli habeant accessum ad huiusmodi fœminas, nisi aut clerici præsentēs sint, aut graues aliqui Christiani.

Ab omnibus ministris atavis pudicitia seruanda.

Clerici non adeant domos famularum.

LECTIO XXI.

Et postrema.

DOCTOR.

SED possunt ne ab impio & flagitioso homine, Catholico tamen, tūm Sacramenta omnia verè administrari, tūm etiam Verbum Dei legitimè prædicari?

A DOLESCENS.

Possunt. Neque enim Sacramentorum vis ac dignitas ex hominum vel pietate, vel nequitia, sed ex Christi instituto, pendet. Et sicut nummus Principis auctoritate percussus, quanuis ab eius hoste contrectetur, valor tamen illius semper idem est: ita flagitiosorum hominum ministerio, Sacramenta à Christo Iesu instituta, vim suam ac naturam nequaquam amittunt.

a Matth. 23. Cypria. de passione Christi. & de Cana Dom. August. contra Cresc. lib. 2. & 4. c. 20. & contra literas Peril. li. 2. c. 47. & 54. & contr. Dona. li. 5. c. 20. & in Psal. 10. Amb. li. 2. de uocatione Gen. c. 2. Chrysost. hom. 8. in 1. Corint.

b Matth. 9. Hiero. in Ezech. 33. & 34.

Ecc 2

DO-

Sacrilegium Diaconi cū fœminis, seculis.

Laboriosus videbatur Augustino cœlibatus Ambrosij.

Clerici perpetui cœlibes.

c Num. 12. Exod. 22. Psal. 104. 1. Paralip. 16. Act. 23. 3. Ioan.

Quid igitur à nobis fieri maximè decet, si quos in Ecclesia Sacerdotes ac Episcopos nequam, ac moribus deprauatos, intueamur?

ADOLESCENS.

d Isai. 3. Iob. 12. Hierony epist. 10. ad Furiam.

Orandus in primis pastorū ille Princeps Iesus, tūm vt his faciliorem mentem restituat, d tūm etiam vt magis idoneos ac diligentes aliquando Ecclesiæ suæ præficiat. Cæterum illud maximè omnium cauere debemus, ne vel eorum vitam conuicijs incessamus: vel aduersus eos maledictis excandescamus: sed paci ac bono omnium studētes, cogitemus vitia sæpe populorū e nequitia ac improbitate pastorum, à Deo iustè vindicari.

DOCTOR.

e Deuter. 17. & 18. Iob. 34. Hierem. 28. Ioan. 10. Matt. 24. Rom. 16. 2. Thesalon. 3. Tit. 3. 1. Tim. 4. 1. Pet. 2. 1. Ioan. 1. & 4. 2. Ioan. Iren. lib. 4. c. 43. et. 44. & li. 3. c. 2. Tertull. de præscript. contra Iudæos.

Præclarè dictū, & profectò nostra ferè semper culpa fit, quòd in eo genere bonorum nobis aliquando à Deo irato, non rectè prouideatur. Sed tamen eos omnes, qui nescio quo Verbi Dei titulo, ac specie nescio qua docendi, nulla maiorum auctoritate aut more Ecclesiæ vocati, pastorum munus occupant, debemus vehementer vitare, atque adeò execrari. Sed est ne aliquid quod dicas amplius?

ADOLESCENS.

f Cap. 1.

g Cap. 2.

h Cap. 3.

i Cap. 4.

Nihil prætereà. Nam satis (vt puto) ostendi summam religionis nostræ in eo in primis esse, vt Dei intelligentiam consequamur. Quo loco multa de symbolo ac fide disputavi. Deinde docui quàm accuratè eius volūtati morem s gerere debeamus: & tūm ego de Lege & bonis operib⁹ disserui. Tertio de Oratione tractatum est, & ea potissimū h quam Christus nobis ipse tanquàm formam orandi, gratiamq; impetrandi certissimam reliquit. Postremò de i Sacramētis sum locutus, quæ sunt tanquàm instrumenta, ac vasa quædam eius gratiæ, quæ à Christo Iesu authore, legitimo eorum vsu ac perceptione nobis instillatur.

DOCTOR.

k Hebr. 11.

Planè: ac proinde illud accuratè explicatū est, quod ex Apostolo initiò adduxisti: k Accedētem (inquit) ad Deū oportet credere, quia est, & quia inquirentibus se remunerator est. Id vnum superest

superest maximè, vt quantum poteris, ad ea quæ sunt virtutis & doctrinæ, ista tua ætate ac indole quàm maximè contendas.

ADOLESCENS.

Faxit Iesus Christus vt hæc iam suscepta studia, ex voto mihi omnia aliquando tandem eueniant, Amen.

AVHORIT. SCRIPT.

A MATT. Cap. 23. Vt sup. Cap. 2. Lect. 7. litera. D.

B MATT. Cap. 9. Melsis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergò Dominum melsis vt emittat operarios in messem suam.

C NVMER. Cap. 12. Quare non timuistis detrahare seruo meo Moyfi? Iratusq; contra eos, abiit; nubes quoque recessit, quæ erat super tabernaculum, & ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix.

EXOD. Cap. 22. Dijs non detrahes, & Principi populi tui non maledices.

Psal. 104. Nolite tægere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.

PRI. Paralip. Cap. 16. Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.

ACT. Cap. 23. Princeps autem Sacerdotum Ananias, præcepit assistantibus sibi, percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eū: Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum Legem, & contra Legem iubes me percuti? Et qui astabat dixerūt: Summum Sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres, quia Princeps est Sacerdotū. Scriptū est enim; Principem populi tui non maledices.

EPISTOLA. 3. Ioānis. Scripsissem forsitan Ecclesiæ: sed is qui amat primatū gerere in eis, Diotrepes, non recipit nos. Propter hoc si venero, commoneam eius opera quæ facit, verbis malignis garruens in nos. Et quasi non ei ista sufficiant, neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia eijcit. Charissime noli imitari malum, sed quod bonū est.

D ISAI. Cap. 3. Ecce enim Dominator Dominus exercituum auferet à Hierusalem & à Iuda validum & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ: fortem & virum bellatorem, Iudicem & Prophetam, &

Ariolum, & Senem, Principem super quinquaginta, & honorabilē vultu, & Consiliarium, & Sapientem de architectis, & Prudentē eloquij mystici. Et dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur eis.

IOB Cap. 12. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem. Balthem Regum dissoluit, & præcingit funes renes eorum. Ducit Sacerdotes inglorios, & optimates supplantat, cōmutans labium veracium, & doctrinam senum auferens. Effundit despectionem super Principes, & eos qui oppressi fuerant, releuans.

E DEVTERO. Cap. 13. Si surrexerit in medio tui Prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est: & dixerit tibi, Eamus, & sequamur Deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis: non audies verba Prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palàm fiat, vtrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima vestra.

ET Cap. 18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi.

IOB Cap. 34. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.

HIEREM. Cap. 28. Et factum est Verbum Dñi ad Hieremiam postquam cōfregit Hananias Propheta catenā de collo Hieremiæ prophetæ, dicens: Vade & dices Hananiæ, hæc dicit Dñs: Catenas ligneas contriuisi, & facies pro eis catenas ferreas. Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Iugum ferreum posui super collum cunstarum gentium istarum, vt seruiāt Nabuchodonolor Regi Babylonis, & seruient ei: insuper & bestias terræ dedi ei.

IOAN. Cap. 10. Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis.

MATT. Cap. 24. Surgent enim pseudo

pseudoprophetae, & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi : Ecce praedixi vobis.

AD ROMAN. Cap. 16. Rogo autem vos fratres ut obseruetis eos qui dissensiones & offendicula, praeter doctrinam quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis. Huiusmodi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri : & per dulces sermones & benedictiones, seducunt corda innocentium.

POSTER. Ad Thessalo. Cap. 3. De cetero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur, sicut & apud vos : & ut liberemur ab importunis & malis hominibus : non enim omnium est fides. Fidelis autem Dominus est, qui confirmavit vos & custodiet a malo.

AD TITVM, Cap. 3. Ut sup. Cap. 2. Lect. 7. lit. D.

PRIOR. Ad Timoth. Cap. 4. Spiritus autem manifeste dicit, Quia in nouissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam.

POST. Petri, Cap. 2. Fuerunt vero & pseudoprophetae in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducunt sectas perditionis, & eum qui emit eos, Dominum negant : superinducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur. Et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur, quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.

PRI. Ioan. Cap. 2. Filioli, nouissima hora est : & sicut audistis, quia Antichristus venit : nunc Antichristi multifacti sunt. Unde scimus, quia nouissima hora est.

ET Cap. 4. Charissimi, nolite omni Spiritui credere, sed probate Spiritus si ex Deo sint. Quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum.

EPIST. 2. Ioannis. Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem : hic est seductor & Antichristus. Et mox. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Aue, ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Aue, communicat operibus eius malignis.

K AD HEBR. Cap. 11. Ut in textu,

A 1 CYPRIA. Serm. de Passione Domini. Denique quicumque sint Sacramentorum ministri, qualescunque sint manus, quae vel mergunt accedentes ad Baptismum, vel unguunt qualescunque peccatus, de quo sacra exeunt verba, operationis auctoritas in figura crucis omnibus Sacramentis largitur effectum, & cuncta peragitur nomen quod omnibus nominibus eminent, a Sacramentorum vicarijs inuocatum.

2 ET Serm. de Coena Domini. Ut sup. Lect. 1. lit. A. auctorit. 1.

3 AVGVST. tom. 7. contra Cresconium Grammaticum, Lib. 2. Cap. 20. Hoc est verum, hoc est sanum, hoc est Catholicum, quod Christus mundat accipientium conscientias, siue per bonos ministros Baptismi, siue per malos. Quoniam de illo scriptum est : Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lauacro aquae in verbo.

4 ET Lib. 4. Cap. 20. Non ideo veriora & sanctiora sunt Sacramenta quae ministrantur, quia per meliorem ministrantur : Illa namque per seipsa vera & sancta sunt, propter Deum verum & sanctum cuius sunt : & ideo fieri potest, ut accedens ad societatem populi Dei, alium inueniat a quo facile Baptizetur, alium eligat quem salubriter imitetur. Certus est enim sanctum esse Sacramentum Christi, etiam si per minus sanctum, vel non sanctum hominem, ministratum est : se autem eiusdem ipsius Sacramenti sanctitate puniri, si indignè acceperit, si male usus fuerit, si ei non conuenienter & congruè vixerit.

5 IDEM, contra literas Petilianae, Lib. 2. Cap. 47. Memento Sacramentis Dei nihil obesse posse mores malorum hominum, quod illa vel omnino non sint, vel minus sancta sint.

6 ET Cap. 54. Gratias Deo, quia tandem confessus es posse valere inuocatum nomen Christi ad aliorum salutem, etiam si a peccatoribus inuocetur. Hinc ergo intellige cum Christi nomen inuocatur, non obesse aliorum saluti aliena peccata.

7 IDEM De Baptismo contra Donatistas, Lib. 5. Cap. 20. Ut sup. Lectio. 6. lit. F. auctoritate. 12.

8 IDEM tom. 8. in Psal. 10. Non enim confidunt in Domino qui tunc esse dicunt sancta Sacramenta, si per sanctos homines dentur.

9 AM-

Sacramenta etiam per malos ministros suum operantur effectum.

Sacramenta conferunt gratiam siue bonus sit minister, siue malus. Ephes. 5. 2

Non propter hoc sunt sanctiora Sacramenta, quia per meliorem ministrantur.

Sacramenta nihil obesse posse malos ministros.

Nomen Christi etiam si a malis inuocetur prodest ad salutem.

Non ideo sancta sunt Sacramenta, quia per sanctos dantur.

9 AMBROS. tomo. 2. Lib. 2. De Vocatione Gentium, Cap. 2. Quauis per ministros Verbi & gratiae Dei, eadem cunctis veritas praedicetur, eadem cohortatio adhibeatur, Dei tamen agricultura est, Dei edificatio, cuius virtus inuisibiliter agit, ut incremento proficiat, quod edificatur, aut colitur. Sicut attestatur Paulus Apostolus dicens : Quid igitur est Apollo ? &c.

10 CHRYSOSTOMVS. tom. 4. In. 1. ad Corinth. Homil. 8. Contingit Principes quidem malos esse, & sceleribus coinquinatos, subditos autem mansuetos & modestos : & laicos religiose viuere, Sacerdotes vero impie. Neque debuisset aut Baptisma esse, aut corpus Christi, aut oblatio, quae per eos administrarentur, si ubique gratia meritum exquireret. Nunc autem per indignos consuevit Deus operari : & nihil propter Sacerdotis vitam, Baptismatis gratia laeditur.

B 1 HIERONYMVS. tom. 4. In Cap. 33. Ezechiel. Speculator terrae Iudaeae, vel Rex potest intelligi, vel Propheta. Speculator autem Ecclesiae, vel Episcopus, vel Presbyter, qui a populo electus est, & Scripturarum lectione cognoscens & prauidens quae futura sunt, annunciet populo, & corrigat delinquentem. Unde magnopere formidandum est ne ad hoc officium accedamus indigni, & assumpti a populo, negligentiae nos demus, atque desidia : & quod his peius est, delictijs ventriq;, & otio seruientes, honorem nos accepisse putemus, non ministerium.

2 ET In Cap. 34. Ad Pastores autem Israel sermo dirigitur, quos vel Reges, vel

Dei virtus per ministros operatur. 1. Cor. 1.

Nihil laeditur gratia Sacramenti propter vitam Sacerdotis.

Periculum in dignè accedentium ad functiones Ecclesiasticas.

Principes, Scribas & Phariseos, ac magistros Iudaici populi debemus accipere, vel certe in Euangelico populo Episcopos, Presbyteros, & Diaconos.

D 1 HIERONYMVS tom. 1. Epist. 10. Ad Furiam. Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est. Sicut e regione, illius monachi vita laudanda est, qui venerationi habet Sacerdotes Christi, & non detrahit gradui per quem factus est Christianus.

1 IRENÆVS contra hereses, Lib. 4. Cap. 43. Ijs qui in Ecclesia sunt Presbyteris obaudire oportet, & qui successione habent ab Apostolis, & qui cum Episcopatus successione, charisma veritatis acceperunt : reliquos vero qui abstint a principali successione, quocumque loco colliguntur, suspectos habere, vel quasi hereticos & male sententiae, vel quasi scindentes & elatos.

2 ET Cap. 44. Ab omnibus talibus abstinere oportet, adherere vero ijs qui Apostolicam, sicut praediximus, doctrinam custodiunt, & cum Presbyterij ordine sermonem sanum, & conuersionem sine offensa praesunt, ad confirmationem & correctionem reliquorum.

3 IDEM Lib. 3. Cap. 2. Cum autem ad eam iterum traditionem, quae est ab Apostolis, quae per successiones Presbyterorum in Ecclesijs custoditur, prouocamus eos qui aduersantur traditioni, dicent se non solum Presbyteris, sed etiam Apostolis existentes sapientiores, synceram inuenisse veritatem.

4 TERTVL. Lib. De Prescriptionibus haereticorum. Vide sup. Lect. praeced. litera. G. auctorit. 7.

Laudandi qui non detrahunt Sacramentis.

Obediendum Praelatis habentibus veram successionem.

Parandum sanctae doctrinae docentibus.

Contra negantes traditionem & successionem Apostolorum.

LAVS DEO.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ

Qui in hoc opere explicantur. In quo. a. priorem. b.
posteriorem columnam significat. Vbi verò
nulla litera apponitur, vtraq; columna
designatur.

Sunt in hoc indice, amice Lector, nonnullæ authoritates, quarum vix
vnum aut alterum verbū explicetur: at si studiosius introspexeris,
vel totū fermè locum explanatum deprehendes, vel non modicam
vtilitatem decerpes.

Genesis.

Cap.
1

SPIRITVS Domini fereba-
tur super aquas. pag. 375. b.
385. b.

Creavit Deus hominem ad ima-
ginem & similitudinē suam.
pag. 171. a. 333. b.

Masculum & feminā fecit eos.
pag. 487. a. 578. a. 584. a.

Crescite & multiplicamini. p. 156. b. 483. b. 495. b.
Producant aqua reptile anima viuentis, &c. p. 383. b.

2 Formavit Deus hominem de limo terra, &c. p. 363. b.
Ex omni ligno Paradisi comede, de ligno autem scientie
boni & mali ne comedas: in quocumq; enim die come-
deris ex eo, morte morieris, pag. 86. a. 235. b. 395. a.
456. a.

Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque
obdormisset tulit vnā de costis eius, &c. p. 371. a.

Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, &
adhaerebit uxori suæ: & erunt duo in carne vna.
pag. 307. b. 577. b. 578. b. 583. b.

3 Vocavit Dñs Deus Adam, & dixit ei, Vbi es? p. 434. a.
Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno,
& comedi. pag. 365. b.

Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animalia
& bestias terra. p. 449. b.

Consueverunt folia ficus. &c. p. 435. b.

Inimicitias ponam inter te & mulierem, &c. p. 331. b.

In dolore paries filios, &c. p. 579. b.

Pulvis es, & in puluerem reuertieris. pag. 54. a.

4 Maledicta terra in opere tuo, &c. pag. 546. b.
Vbi est Abel frater tuus? pag. 434. b.

Peccasti: quiesce. (secundū septuaginta.) p. 450. a.

Lamech accepit duas uxores. pag. 584. a.
Audite vocem meam uxores Lamech, &c. pag. 427. a.
432. b.

7 Multiplicata sunt aqua, & eleuauerunt arcam in subli-
me à terra. pag. 98. b.

8 Columba rediit ad Noë portans ramum oliuæ.
pag. 384. a. 418. a.

Odoratusque est Dominus odorem suauitatis.
pag. 171. a.

9 Maledictus puer Chanaan, &c. pag. 228. b.
262. a.

11 Venite faciamus nobis ciuitatē & turrim, &c.
pag. 14. a.

14 Melchisedech Rex Salem proferens panem &
vinum, &c. p. 494. 499. 505. b. 524. a.

15 Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad
iustitiam. pag. 137. a. 392. b. 399. a.

17 Infans octo dierum circumcidetur in vobis, &c.
pag. 393. a. 394. a. 399. a.

19 Clauerunt ostium, & eos qui foris erant, per-
cusserunt cecitate, &c. pag. 58. b.

21 Ejice ancillam hanc, & filium eius: non enim
erit haeres filius ancilla, &c. pag. 99. a.
388. b. 578. b.

24 Pone manum tuam subter femur meum, &c.
pag. 583. b.

29 Iacob accepit plures uxores, &c. pag. 574. a.

35 Abijcite Deos alienos qui in medio vestri sunt.
pag. 158. b.

39 Relicto in manu eius pallio, fugit. pag. 235. a.

48 Extendens manum dexteram, & commutans
manus. pag. 421. a.

49 Ligans ad vineam pullum suum, &c. p. 124. a.

Exodus.

Cap.

3 **V**asa argentea & aurea. pag. 211. b.
7 Ecce constitui te Deum Pharaonis. pag.
294. b.

8 Fecerunt autem & malefici per incantationes
suas similiter, &c. pag. 163. a. 293. b.

12 Immolabitq; cum vniuersa multitudo filiorum
Israël ad vesperam. pag. 494. b.

Mensis hic vobis mensium, &c. p. 405. b.
Renes

Index locorum

Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis, &c. pag. 557.b. Neque enim erat domus in qua non iaceret mortuus. pag. 203.a. In una domo comedetur, nec offeretur de carnibus eius foras. pag. 98.b. Pharaon submergitur in mari rubro. p. 384.a. 435.b Cumque lauissent vestimenta sua, ait ad eos, &c. pag. 587.a. 601.b. Visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam, &c. p. 182. 261.b. Honora patrem tuum, & matrem tuam, &c. p. 433.b. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. pag. 104.b. Non habebis Deos alienos coram me, &c. pag. 158.b. 159.a. Non concupisces domum proximi tui, &c. p. 163.a. Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, &c. pag. 474.a. Inspice & fac secundum exemplar, &c. pag. 171.a. 28 Facies & laminam de auro purissimo, &c. p. 43.a. 30 Sume tibi aromata, prima myrrha, &c. p. 570.a. 32 Sedit populus manducare & bibere, &c. p. 182.a. 33 Miserebor cui volueris, &c. p. 337.a. Est locus apud me, & stabis supra petram, &c. & videbis posteriora mea, &c. p. 98.b. 40 Et illata mensa, pones super eam qua rite precepta sunt, &c. pag. 504.a.

Leuiticus.

Cap. 4 Immolabit eam in loco ubi cadi solent, &c. p. 476.b. 10 Vinum & omne quod inebriare potest, &c. pag. 470.b. Offerentes coram Domino ignem alienum. p. 87.b. Vestimenta eius dissuta sint, &c. p. 426.b. 13 Mense autem septimo, decima die mensis, affligetis animas vestras, &c. 234.b. 16 Non periuurabis in nomine meo, &c. p. 189.a. 19 Mundatus vescetur de sanctificatione, quia cibus illius est. p. 495.a. 558.b. 21 A vesperasque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra. p. 205.b. 23 Panes propositionis, &c. 505.b.

Numeri.

Cap. 11 Congrega mihi septuaginta viros, &c. pag. 425. 12 Si pater eius spuisset in facie illius, &c. p. 450.a. 13 Pergentesque ad Torrentem Botri, absciderunt palmitem cum vna sua, &c. p. 508.a. 16 De interitu Dathan & Abiron, &c. p. 87.b. 89.a. 19 Habebit hoc filii Israel, & aduena qui habitabit inter eos, sanctum iure perpetuo. p. 382.b. 21 Fac serpentem ancum, &c. p. 41.b. 42.a. 165.b. 22 Noli ire eum eis, nec maledicas, &c. p. 334.b. 23 Non accubabis donec deuoret pradam. p. 467.b. 24 Orietur stella ex Iacob, &c. p. 365.b. 31 Omne quod potest transire per flammam, igne purgabitur. pag. 545.a.

Deuteronomium.

Cap. 4 Deus noster ignis consumens est. p. 453. b. 545.a Formam penitus non vidistis. p. 174.a. 6 Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus vnus est. pag. 70.b. 8 Possideatis Terram pro qua iurauit Dominus Patribus vestris. p. 181.b. 12 Cave ne offeras holocausta tua in omni loco, &c. pag. 522.a. 16 Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris. p. 234.b. 17 Qui autem superbiebit nolens obedire Sacerdotis imperio, &c. p. 109.a. 32 Sanguinem vna biberet meracissimum, pag. 486.a. 33 Qui dixit patri suo, & matri sue, nescio vos, &c. p. 211.b.

Iosue.

Cap. 6 Arcam circumferre die Sabbathi. p. 104.b. 24 Auferite Deos alienos de medio vestri, &c. pag. 158.b.

Iudicum.

Cap. 12 De ergo Schibboleth. &c. p. 15.a.

Lib. I. Reg.

Cap. 2 Excitabo mihi sacerdotem fidelem, &c. pag. 538.a. 14 Maledictus vir qui comederit panem hodie, &c. pag. 456.b. 15 Dixitque Saul ad Samuelem, Peccavi, &c. pag. 452.b. 21 Collabebatur inter manus eorum. p. 515.a.

Lib. 2. Reg.

Cap. 12 Excitauit David ieiunio, & ingressus seorsum, iacuit super terram. p. 437.a. 455.a. Peccavi Domino, &c. pag. 452. b. 453. b. 16 Dimittete eum ut maledicat: Dns enim, &c. pag. 437.a. 23 Noluit ergo bibere. p. 444.a.

Lib. 3. Reg.

Cap. 11 Excitauit Dominus Satan; &c. pagina 358.a. 14 Ecce ego inducam mala super domum Ieroboam, &c. pag. 87.b.

Lib.

Sacræ Scripturæ.

Lib. 4. Reg.

Cap. 2 Et leuauit pallium Elia, quod ceciderat ei, &c. pag. 509.b. 4 Mors in olla, vir Dei, &c. p. 81.b. 6 Percute, obsecro, gentem hanc cecitate, &c. p. 58.b. 19 Protegam urbem hanc, & saluabo eam propter me, & propter David seruum meum. p. 546. a. 24 Venit Nabuchodonosor Rex Babylonis in Hierusalem, &c. p. 358.a.

Iob.

Cap. 1 Nudus egressus sum, &c. p. 330.b. Consurgensque diluculo, offerebat holocausta per singulos. p. 345. b. 541. b. Nunquid considerasti seruum meum Iob, &c. p. 274.a. Ecce vniuersa que habet, in manu tua sunt, &c. p. 334. a. 355. b. 358. a. 15 Quid est homo ut immaculatus sit, &c. p. 393. b. 31 Quis det, de carnibus eius, ut saturemur. pag. 489. a. 510.a. 40 Si secutus est oculus meus cor meum. p. 227.a. Fortitudo eius in lumbis eius, &c. p. 234. b. Nullus mundus a sordibus, &c. p. 546.a.

Psalms.

1 Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, &c. p. 181.b. 2 Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, &c. p. 100.a. 3 Ego dormiui, & soporatus sum, & exurrexi, &c. pag. 124.b. 4 Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, &c. pag. 43.a. Sacrificate sacrificium iustitie, &c. p. 537.b. 6 Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes letum meum, &c. p. 345. a. 426. b. 445. b. 450. a. 453. a. 455. b. 15 Multiplicata sunt infirmitates eorum, &c. p. 135.a. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, &c. p. 51. 53. b. 17 Cum Sancto sanctus eris, &c. p. 228. b. 18 Timor Domini sanctus permanet, &c. p. 302. b. 21 Et in puluerem mortis deduxisti me. p. 53. a. Erue a framea Deus animam meam, &c. p. 51. a. 453. a. Edent pauperes & saturabuntur, &c. 53. a. Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terre, &c. p. 530. a. 22 Parasti in conspectu meo mensam, &c. Et calix meus inebrians quam preclarus est. p. 344. b. 493. b. 523. b. 564. a. 565. a. 567. b. 29 Qua vilitas in sanguine meo, dum descedo, &c. p. 53. a. 30 Obluioni datus sum tanquam mortuus a corde. p. 80. a. 31 Delictum meum cognitum tibi feci, &c. p. 426. a. 476. b. Dixi, confitebor aduersum me, &c. p. 426. Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, &c. pag. 419. b. 33 Gustate & videte quoniam suavis est Dominus. p. 567. a. 34 Humiliabam in ieiunio animam meam. p. 463. b.

37 Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam, &c. p. 428. a. 453. a. Quoniam ego in flagella pavatus sum, &c. pag. 438. a. 38 Locutus sum in lingua mea, Notum fac mihi Domine finem meum, &c. p. 271. b. Ab omnibus iniquitatibus meis eripe me. pag. 426. b. Et tescere fecisti sicut araneam, &c. p. 477. b. 39 Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi. &c. p. 81. a. 523. 42 Et introibo ad altare Dei, ad Deum, &c. pag. 499. a. 43 Quoniam propter te mortificamur tota die, &c. pag. 44. b. 44 Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, &c. pag. 192. b. In fimbrijs aureis circumamicta varietate. pag. 463. b. Eructauit cor meum verbum bonum. p. 567. a. 45 Vacate & videte quoniam ego sum Deus, &c. pag. 202. a. 205. a. 47 Magnus Dominus & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri, &c. p. 577. a. 48 Et homo cum in honore esset non intellexit, &c. pag. 331. a. Veritatem Deus redimet animam meam, &c. p. 53. a. 49 Adiucauit celum de sursum, & terram, &c. pag. 64. b. Et in circuitu eius tempestas valida. p. 64. a. Nunquid manducabo carnes taurorum, &c. pag. 537. b. Sacrificium laudis honorificabit me, &c. pag. 532. a. 537. b. 50 Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, &c. p. 379. b. 396. b. Asperges me Domine hyssopo & mundabor, &c. p. 381. a. 409. b. Ecce enim veritatem dilexisti, &c. p. 438. b. Cor mundum crea in me Deus, &c. p. 136. a. Sacrificium Deo Spiritus contribulatus, &c. pag. 308. a. 427. b. 456. a. 51 Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, &c. p. 134. a. 246. Confitebor tibi in seculum, quia fecisti, &c. pag. 137. b. 54 Veniat mors super illos, & descendant in infernum, &c. p. 53. b. 62 Quoniam melior est misericordia tua super vitam, &c. p. 137. b. 67 Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, &c. pag. 52. b. Penna columbe de argentata, &c. p. 245. b. 68 Infixus sum in limo profundis, &c. pag. 53. a. 586. b. Qua non rapui, tunc exoluebam. p. 42. a. 75 Vouete, & reddite Domino Deo vestro, &c. pag. 189. b. 190. a. 586. a. 76 Et dixi, Nunc capite hac mutatio, &c. p. 273. a. 334. b. 77 Panem Angelorum manducauit homo. p. 499. b. 502. b. 515. a. 532. b.

Spiritus

Index locorum

- Spiritus vadens & non rediens. p. 265. a
81 Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes. p. 385. a
85 Custodi animam meam, quoniam sanctus sum, &c. pag. 274. b
Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia, &c. pag. 70. b
Eruiisti animam meam ex inferno inferiori. p. 51. a
86 Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, &c. p. 292. a
87 Quia repleta est malis anima mea, &c. Inter mortuos li- ber. p. 51. b. 53. a
88 Posui adiutorium in potente, &c. p. 53. a
90 Super aspidem & basiliscum ambulabis, &c. p. 338. a
92 Dominus regnauit, decorem indutus est: indutus est Dominus, &c. p. 518. a
98 Adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est. pag. 507. b
110 Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine, &c. p. 124. b. 428. a
101 Quia cinerem tanquam panem manducabam, &c. p. 453. a
103 Panis cor hominis confirmet. p. 345.
104 Nolite tangere Christos meos. p. 570. a
105 Aperta est terra, & deglutitit Dathan, &c. p. 53. b
Quis loquetur potentias Domini? &c. p. 484. a
106 Confitemini Domino, quoniam bonus: &c. p. 430. a
109 Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. pag. 494. a. 505. b. 515. b. 528. a. 531. a. 537. 538. 168. a
110 Escam dedit timentibus se. p. 532. a
115 Calicem salutatis accipiam, &c. p. 45. a
Pretiosa in conspectu Dni mors Sactorum eius. p. 294. b. 401. b
117 Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. pag. 80. a
118 Tu mandasti mandata tua custodi nimis, &c. p. 271. a
Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, &c. p. 445. b
Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: &c. pag. 428. a. 447. b
120 Non des in commotionem pedem tuum. p. 337. a
Leuauit oculos meos in montes, &c. p. 287. b
123 Adiutorium nostrum in nomine Domini, &c. p. 135. a
125 Qui seminant in lacrymis, &c. p. 451. b
126 Nisi Dominus custodierit ciuitatem; &c. pag. 338. a. 419. b
129 Si iniquitates obseraueris Domine, &c. Quia apud te propitiatio est, &c. p. 448. a. 450. a
132 Sicut unguentum in capite quod descendit, &c. p. 418.
135 Confitemini Domino quoniam bonus. p. 445. b
136 Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. pag. 446. b
140 Eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum. p. 494. b
142 Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non, &c. pag. 274.
143 Homo uanitati similis factus est: &c. p. 64. b
145 Pupillum & uiam suscipiet, &c. p. 245. b
148 Quia ipse dixit, & facta sunt. &c. p. 481. b

Prouerb.

- Cap. 1 A Vdi fili mi disciplinam patris tui, &c. p. 529. a
Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. pag. 338. b

- 6 Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, &c. pag. 235. a
9 Sapientia edificauit sibi domum, &c. pag. 486. b. 494. b. 564. a
18 Impius cum in profundum uenerit peccatoru, contemnit. p. 261. b
Iustus prior est accusator sui. p. 275. b. 427. b
19 Non decent stultum delicia: &c. p. 235. b
20 Luxuriosa res uinum, &c. p. 235. b
Quis potest dicere, Mundum est cor meum, &c. pag. 261. a
24 Septies enim in die cadet iustus, & resurget, &c. pag. 274. b
26 Flagellum equo, & camus asino, &c. p. 226. b
27 Ne gloriaris in crastinum, ignorans quid superueniura pariat dies. p. 78. b
30 Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi, &c. pag. 80. b

Ecclesiastes.

- Cap. 2 Sapientis oculi in capite eius. p. 408. b
3 Omnis enim homo qui comedit & bibit, & uidet bonum de labore suo, hoc donum Dei est. pag. 531. a
5 Si quid uouisti Deo, ne moreris reddere, &c. pag. 191. b
10 Si mordeat serpens in silentio, &c. pag. 429. a. 432. b
11 Da partes septem, nec non & octo: &c. p. 202. a

Canticorum.

- Cap. 1 Bonus Cypri dilectus meus mihi, &c. pag. 508. a
2 Tempus putationis aduenit. p. 386. a
3 Egredimini filia Sion, &c. p. 514. b
4 Hortus conclusus soror mea sponsa, &c. p. 113. b
5 Comedite amici mei, & bibite, &c. p. 496. a
6 Vna est columba uera, perfecta mea, &c. p. 132. a

Sapientia.

- Cap. 1 Spiritus enim sanctus disciplina effugiet stultum, &c. p. 182. a
2 Inuidia enim diaboli mors introiit in orbem terrarum. p. 262. b
3 Iustorum anime in manu Dei sunt, &c. p. 294. b
8 Attingit a sine usque ad finem fortiter, &c. p. 16. b
Et ut sciu quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, &c. p. 195. b. 355.
9 Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, &c. p. 263. b. 264. a. 273.
16 Neque herba, neque malagma sanauit eos, &c. p. 544. b

Ecclesiasticus.

- Cap. 3 Qui amat periculum, in illo peribit. pag. 354. a

- 4 Est confusio adducens peccatum, &c. pag. 432. a
9 Cum saltatrice ne asiduas sis, &c. p. 227. a
Cum aliena muliere ne sedas omnino, &c. pagina. 229. a
14 Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit? p. 452. b
Oculus malus ad mala, & non satiabitur pane, &c. pag. 227. a
15 Ante hominem uita, & mors: bonum & malum, &c. p. 333. a. 335. a
18 Post concupiscentias tuas non eas, &c. pag. 263. a. 387. a
21 Fili peccasti, ne adicias iterum: &c. p. 451. b
24 Gyrum caeli circuiui sola, &c. p. 17. a
25 Beatus homo cui donatum est habere timorem Dei, &c. p. 353. b
34 Qui tentatus non est, qualia scit? p. 358. b
37 In multis escis erit infirmitas. p. 467. b

Isaias.

- Cap. 1 Non est circumligata nec curata medicamine. &c. pag. 544. b
Quid mihi multitudinem victimarum uestrarum? &c. p. 537. b
Lauamini, mundi estote, &c. p. 384. b
Si uolueritis & audieritis me, bona terra comedetis. p. 77. b. 338. b
Excoquam ad purum scoriam tuam, &c. p. 453. b
3 Pro eo quod eleuatae sunt filia Sion. &c. pagina. 230. b
Populum meum exatores sui spoliauerunt. p. 451. b
4 Si abluerit Dominus sordem filiarum Sion, &c. pag. 544. b.
6 Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, &c. pag. 565. b
Et uolauit ad me vnus de Seraphim, &c. pag. 505. b. 565. a
7 Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, &c. pag. 37. 362.
11 Egredietur uirga de radice Iesse, &c. p. 545. a
25 Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, &c. p. 523. b
38 Domine uim patior, responde pro me, &c. pagina. 398. a
42 Quis dedit in direptionem Iacob, &c. p. 358. a
43 Narra si quid habes, ut iustificeris. p. 275. b. 432. b. 445. a. 448. a. 476. b
45 In me metipso iuravi, &c. p. 188. a
50 Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, &c. p. 407. b
53 Sicut ouis ad occisionem ducetur, &c. pag. 42. b. 46. a
56 Et non dicat eunuchus, Ecce ego lignum aridum. Quia hac dicit Dominus, &c. p. 194. a
59 Telas aranea texerunt, &c. opera eorum inutilia, &c. p. 477. b
61 Spiritus Domini super me, &c. p. 407. b
Vos autem Sacerdotes Domini uocabimini: &c. pag. 600. b
65 Et inique, antequam clament, ego exaudiam, &c. pag. 436. a
66 Super quem requiescet Spiritus meus, &c. p. 355. a

Hieremias.

- Cap. 3 Si dimiserit uir uxorem suam, &c. p. 582. a
7 Tu autem noli orare pro populo hoc, &c. pag. 303. a
8 Non est uia in uitis, &c. p. 134. a
11 Mittamus lignum in panem eius, &c. p. 486. b. 491. a. 495. b
15 Si separaueris pretiosum a uili, quasi os meum, &c. p. 473. a
31 Audiens audiui Ephraim transmigrante, &c. p. 446. a
Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. pag. 7. b

Ezechiel.

- Cap. 1 Et totum corpus oculis plenum, &c. p. 565. a
9 Signa Thau super frontes uirorum gemetiu. &c. pag. 43. a
18 Patres comederunt ruam acerbam, & dentes, &c. p. 183. a
Si auerterit se iustus a iustitia sua, &c. p. 274. b
Conuertimini & agite penitentiam, &c. pag. 335. a
33 Nolo mortem peccatoris, &c. pag. 354. a. 428. b. 448. a
36 Non propter uos faciam, domus Israel: sed propter nomen sanctum meum, &c. pagina. 80. b
44 Porta haec clausa erit, &c. p. 35. b

Daniel.

- Cap. 1 Dantur nobis legumina ad uescendum, & aqua ad bibendum, &c. p. 471. a
2 Lapis qui percusserat itatum, factus est mons magnus, &c. p. 99. a
3 Angelus autem Domini descendit in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace, & fecit, &c. p. 234. b
Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, &c. p. 310. a
4 Ex hominibus abiectus est, & fenem ut bos comedit, & rore caeli, &c. pagina. 435. b. 455. a
Peccata tua elemosynas redime, &c. pagina. 453. a
5 Est uir in regno tuo qui Spiritum Deorum sanctorum habet in se, &c. pag. 470. b
9 Ecce uir Gabriel quem uidebam in uisione a principio, citi uolans, &c. p. 456. b
14 Tulit ergo Daniel picem, & adipem, & pilos, & coxit pariter, &c. p. 489. a

Oseas.

- Cap. 7 Omnes adulterantes quasi clibanus succem- sus a coquente, &c. p. 234. b
Ff Ioel.

Ioel.

Cap. 2 **C**onuertimini ad me in toto corde vestro, &c. pag. 354. a. 437 b. 453. a. 455. a

Amos.

Cap. 2 **E**t propinabatis Nazaraïs vinum, &c. p. 470. b

Jonas.

Cap. 3 **E**t vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, &c. pag. 430. b. 436. 451. a. 453. a. 475. b
4 Tu doles super bederam in qua non laborasti, &c. pag. 309. a

Zacharias.

Cap. 8 **I**eiunium quarti, & ieiunium quinti, &c. p. 454. b. 466. a
9 Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos de lacu, &c. p. 54. a

Malachias.

Cap. 1 **N**on est mihi voluntas in vobis, &c. In omni loco sacrificatur & offertur, &c. pag. 490. b. 492. a. 493. a. 505. b. 522. a. 526. a. 537. b. 538. b
2 Transgressus est Iuda, & abominatio facta est in Israël, &c. p. 583. b

Lib. 2. Machab.

Cap. 7 **C**ontigit autem septem fratres vnâ cum matre sua apprehensos, & compelli à Rege edere contra fas carnes porcinas, &c. p. 471. a
15 Hic est fratrum amator & populi Israël, &c. p. 287. a

Matthæus.

Cap. 2 **E**t procidentes adorauerunt eum, p. 489. a. 500. b
3 Penitentiam agite: appropinquauit enim Regnum calorum, p. 73. a.
Baptizabantur, cõsistentes peccata sua, p. 354. b. 428. b. 432. b
Facite fructum dignum penitentia. p. 428. b. 452. a. 475. b
Potens est Deus de lapidibus istis suscitare, &c. p. 138. a
Cuius ventilabrum in manu sua, &c. p. 331. a
4 Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. p. 168. a. 172. b
Si Filius Dei es, dic ut lapides isti, &c. p. 234. b
5 Beati qui lugent, quoniam, &c. p. 437. a
Beati mundo corde, quoniam, &c. p. 587. a
Non potest ciuitas abscondi, &c. p. 98. b

Sic luceat lux vestra corâ hominib⁹, &c. p. 134. b
Non veni soluere legem, &c. p. 281. a. 373. b
Nisi abundauerit iustitia vestra, &c. p. 159. a
Esto consentiens aduersario tuo, &c. p. 80. a
Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta, &c. p. 577. b. 578. a. 581. b
Qui viderit mulierẽ ad cõcupiscendum eam, &c. p. 159. a
Sic autem sermo vester, Est, est: Non, non, &c. p. 187. b. 188. 189. b
Si quis te percusserit in dexteram maxillã, &c. Et ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuã tollere, &c. p. 217. a. 218. 219. b
Diligite inimicos vestros, &c. pag. 24. a. 210. a. 303. a
Relinque munus tuũ ante altare, &c. p. 558. b. 561. b
Vt sitis filij Patris vestri qui in cælis est, &c. p. 182. a. 217. b. 481. a
6 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. p. 344. 345. b
Dimittite nobis debita nostra, &c. p. 261. a. 273. b. 353. b
Sed libera nos à malo. p. 187. b. 358. b
Tu autem cum ieiunas, &c. p. 461. b
Nemo potest duobus dñis seruire, &c. p. 233. b. 543. b
Nolite thesaurizare vobis, &c. p. 242. a
7 In qua mensura mensi fueritis, &c. p. 100. a
Nolite dare sanctum canibus, &c. pag. 98. b. 109. b
Omnis enim qui petit, accipit. &c. pag. 301. b. 302. a. 311. a
Non potest arbor bona, malos fructus facere, &c. p. 227. b
Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, &c. p. 134. b. 136. b. 144. b. 309. b
Arcta est via qua ducit ad vitam, &c. p. 234. a
Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, &c. p. 135. a. 137. a
8 Domine non sum dignus, &c. p. 494. a
9 Confide fili, remittentur tibi peccata tua. p. 398. b
Nunquid possunt filij sponsi lugere quãdiu cũ eis est sponsus? &c. pag. 461. b. 466. b. 467. a. 471. b
Misericordiam volo, & non sacrificium. p. 245. a
Tetigit simbriam vestimenti eius: &c. p. 170. a. 173. 524. a. 562. a
10 Ecce ego mitto vos sicut oues, &c. p. 88. b. 115. a
Qui autem perseuerauerit vsque in finem, &c. p. 79. b. 80. a. 566. a
Non est discipulus super magistrum, &c. p. 88. a
Si Patremfam. Beelzebub vocauerit, &c. p. 71. b
Qui me confessus fuerit, &c. p. 402. a
Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, &c. p. 159. b. 160. a
11 Tu es qui venturus es, an alium expectamus? pag. 53. b.
A diebus autem Ioannis Baptista vsque nunc, regnum calorum vim patitur. p. 235. b
Confiteor tibi Pater Domine cæli & terra, &c. p. 446. a

Nemo novit Filium nisi Pater, &c. pag. 15. b. 88. b
Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, &c. pag. 202. a. 347. b. 382. b. 461. b
12 Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, &c. p. 71. b. 73. b
Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, &c. p. 228. b
Sicut enim Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, &c. p. 51. a. 54. 55. a
Fili Niniuite surgent in iudicio, &c. p. 63. b
13 Nonne forte colligentes zizania, &c. p. 110. a
Sinite utraq; crescere vsq; ad messem, &c. p. 97. a
Simile est Regnum calorum grano sinâpis, &c. pag. 181. b
Simile est Regnum calorum fermento quod, &c. pag. 503. b
Simile est regnum calorum homini negotiatori, &c. pag. 346. b
14 Descendens Petrus de navicula ambulabat super aquã, &c. p. 517. a. 518. b
15 Cæci sunt, & duces cæcorum, cæcus autem, &c. pag. 135. a
Qua autem procedunt de ore, de corde exeunt, &c. pag. 228. b
O mulier magna est fides tua, &c. p. 398. a
16 Tu es Christus Filius Dei viui, p. 115. b
Caro & sanguis non reuelavit tibi, &c. p. 336. a
Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. p. 89. b. 114. a
Tibi dabo claves regni calorum, & quacunque ligaueris, &c. pag. 110. b. 111. a. 112. b. 113. b. 114. b. 116. b. 427. a. 428. b
Si quis vult venire post me, abneget, &c. p. 44. b. 402. a
Tunc reddet unicuique secundum opera eius. p. 135. b. 136. b
17 Hic est Filius meus dilectus, &c. p. 15. b. 518. a
Hoc autem genus non excutitur nisi per orationem & ieiunium p. 231. b
18 Si peccauerit in te frater tuus, &c. p. 109. b
Quacunque ligaueris, &c. Vide sup. Cap. 16.
Non dico tibi septies, &c. p. 182. a. 217. b
Vbi enim sunt duo vel tres congregati, &c. pag. 299. b. 302. b
Nisi efficiamini sicut paruuli, &c. p. 126. b
Expedi ei ut suspendatur mola asinaria, &c. p. 559. b
Erunt duo in carne vna, &c. Vide sup. Gene. 2.
19 Quicumque dimiserit uxorem suam, &c. Vide sup. Cap. 5.
Iudicantes duodecim tribus Israël. p. 63. b
Non omnes capiunt verbum istud, &c. p. 192. a. 193. b. 194. a. 230. a. 234. a. 236. b. 584. b
Quod Deus coniunxit, homo non separet. p. 581. b
Ad duritiam cordis vestri permisit vobis, &c. p. 577. a
Si vis perfectus esse, &c. p. 64. a. 211. b. 346. b. 347. b. 474. b
20 Voca operarios, & redde illis mercedem, &c. p. 98. b
Potestis bibere calicem quem ego, &c. p. 45. a
21 Amice quomodo hic intrasti nõ habens vestem nuptialẽ? pag. 561. b
Deus Abraham, &c. Non est Deus mortuorum, &c. pag. 301. a
Reddite qua sunt Cesaris, Cesaris, &c. p. 209. b. 211. a

In his duobus mandatis vniversa lex, &c. pag. 154. a. 272. a
23 Omnia ergo quæcumq; dixerint vobis, seruate & facite, &c. p. 90. a. 112. b. 210. b
Quoties voluit congregare filios tuos, &c. pag. 331. a
24 Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: &c. 287. b
Ecce hic est Christus, ecce illic: ecce in solitudine, &c. p. 103. b. 133. a
Vbiunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & Aquila. p. 113. b
Cælum & terra transibunt, &c. p. 143. a
Tunc patebit signum Filij hominis in cælo, &c. pag. 43. a
25 Vigilate itaque quia nescitis diem neq; horam, p. 124. b
Esurui enim, &c. p. 474. b
Discedite a me maledicti in ignem æternum, &c. p. 138. a. 182. a. 449. b. 474. b
Amen dico vobis, nescio vos. p. 245. a. 558. a
26 Scitis quia post biduum Pascha fiet: &c. p. 463. b
Nam semper pauperes habebitis vobiscum, &c. pag. 514. a
Cum discipulis meis facio Pascha. p. 558. a
Accipite & comedite. Hoc est corpus meum, &c. pag. 480. b. 483. a. 484. a. 485. 486. a. 490. a. 491. b. 508. b. 518. b. 537. a. 540. a. 560. a
Accipiens Calicẽ gratias egit, &c. Non bibam amodo de hoc genimine vitis, &c. pag. 493. b. 496. a. 501. a. 528. a. 530. b
Etsi omnes scandalizati fuerint in te, &c. In hac nocte antequam gallus cantet, &c. pag. 78. b
Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo, &c. p. 454. b
Cæpit contristari, & mæstus esse, &c. p. 303. b
Pater mi, si possibile est, transeat, &c. p. 45. a
Vigilate & orate, ut non intretis, &c. p. 336. a. 354. b
Spiritus quidem promptus est, caro autẽ, &c. pag. 307. b
Et egressus foras, fleuit amare. p. 231. b. 452. a
27 Et monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt: &c. pag. 52. b. 53. b. 124. b
Emerunt agrum figuli in sepulturam peregrinorum, &c. p. 346. a
28 Data est mihi omnis potestas in cælo, &c. pag. 111. a
Euntes ergo docete omnes Gentes, Baptizantes eos, &c. p. 379. b. 384. b. 392. b
Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. p. 126. b. 448. a. 517. a. 519. b. 537. b

Marcus.

Cap. 3 **V**ehementer comminabatur eis, &c. pag. 135. b

- 7. Misit digitos suos in auriculas eius, &c. pag. 375.b. 409.a
10. Quicumque dimiserit uxorem suam, &c. pagin. 578.b 581.a
14. Ceperunt contristari, & illicere ei singulatim, Nunquid ego? p.78.
Hic est sanguis meus novi Testamenti, &c. p.480.b. 502.a
15. Sequabantur eum, & ministrabant ei. p.347.a
16. Qui vero non crediderit, condemnabitur. p.397.a.398.b 399.b

Lucas.

Cap.

- 1. Zacharias de vice Abia. p.601.b
Aue Maria, &c. p.359.
Spiritus sanctus superueniet in te, &c. pag.37.b.504.
Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. pag. 426.a
6. Estote misericordes sicut, &c. p.218.a.245.
7. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. p.426.b
8. Vobis datum nasse mysterium regni Dei, &c. p.193.a
9. Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. p.138.b.347.b
Filius hominis non venit animas perdere, &c. pag. 394.a
Sine vi mortui sepeliant mortuos, &c. pagina 211.a
16. Qui vos audit, me audit, &c. p.600.a
Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, &c. p.338.a.382.b.404.b
Si aliquid supererogaueris, &c. p.347.a
11. Quis autem ex vobis patrem petiit panem, nunquid lapidem dabit illi? &c. p.24.b.301.b.302.a.308.b
In Beelzebub principe demoniorum eiecit demonia, pag. 71.b
Ideo ipsi iudices vestri erunt. p.63.b
12. Vendite qua possidetis, & date elemosynam. p.346.b
Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, &c. p.401.a
13. Domine dimitte illam & hoc anno vsque dum fodiam circa illam, &c. p.450.b
Manducauimus coram te, & bibimus, &c. p.502.a
14. Beatus qui manducabit panem in Regno Dei? pag. 567.b
Nisi quis renunciauerit omnibus, &c. p.346.b.347.a
15. Et diuisit illis substantiam. p.336.a
Dissipauit substantiam suam, &c. p.491.b
Pater peccati in caelum & coram te, &c. p.455.b
Gaudium est in caelo, &c. p.454.a
16. Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, &c. p.473.a
Facite vobis amicos de mammona, &c. p.244.b.293.b
17. Memores estote uxoris Loth. p.190.a
Ite, ostendite vos sacerdotibus, &c. p.438.b.447.a
18. Nemo bonus nisi solus Deus. p.70.b.
Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra? pag.98.a
21. Desiderio dedesraui hoc Pascha manducare vobiscum, &c. p.491.b
Simon, ecce Satanas expetiuit vos vt cribrares, &c. pag. 354.b.355.b

- 23. Hodie mecum eris in paradiso. p.51.b.401
Pater in manus tuas commendo spiritum meum. p.517.a
Pater ignosce illis, &c. p.450.a
24. Nonne hac oportuit pati Christum, &c. pag. 73.a. 98.a.99.
Es aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum in fractione panis. p.58.b.551.a
Vos autem manete in ciuitate, &c. p.537.a

Ioannes.

Cap.

- 1. In principio erat Verbum, &c. p.515.a
Omnia per ipsum facta sunt, &c. pag. 16.b. 17.b
Dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c. p.275.a 404.b
Verbum caro factum est, &c. pag. 38.b.481.a. 507.a.515.a.560.a
Deum nemo vidit vnquam. p.181.a
Hic est qui baptizat in spiritu sancto. p.380.a
Tu vocaberis Cephas, &c. p.113.b
2. Nuptiae factae sunt in Cana Galilee, &c. p.579.b
Quid mihi & tibi est mulier, &c. p.212.a
Vt autem gustauit Architrachus aquam vinum factam, &c. p.485.a
Inuenit in templo vendentes boues & oves, &c. p.599.a
Soluite templum hoc, &c. p.54.a.55.b
3. Nisi quis renatus fuerit denuo, &c. pag. 383.b. 388.a
Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. 383.b.384.b.385.b.392.b.393. 396.b.399.a.501.a.593.b
Quod natum est ex carne, caro est, &c. p.71.a
Qui credit in Filium, habet vitam aeternam. p.395.
Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, &c. 41.b.42.a.398.a
Vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, &c. pag. 395.396.a
4. Quinque enim viros habuisti, &c. p.584.a
Spiritus est Deus, &c. p.71.a.492.b
Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores, &c. p.300.b.308.b
9. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, &c. pag. 15.b
Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est. p.124.b.593.a
Venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei, &c. p.125.a
Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit. p.279.b
De probatica piscina, &c. p.381.a
6. Operamini non cibum qui perit, &c. pagina 57.b
Hoc est opus Dei, vt credatis in eum quem misit ille. p.13.a.134.a
Non Moyses dedit vobis panem de caelo, &c. pag.57.b.
Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum. p.13.336.a.338.a
Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, &c. p.344.

- pag.344.b.399.b.486.a.487.b.489.b.503.a 508.b.509.a.525.b.532.b.557.a.593.b
Verba qua ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. p.504.a.507.
Hic est panis qui de caelo descendit, &c. p.501.b.504.a
Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. p.483.a.487.a.490.b.528.557.a
In me manet, & ego in illo. p.503.b.508.b
Qui manducat hunc panem, viuet in aeternum. pagina 509.b
Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem vbi erat prius, &c. pag.58.a.510. b 515.b
Durus est hic sermo, &c. p.510.b.511.b
Spiritus est qui viuificat caro non prodest quicquam. p. 484.b.491.a.503.b.507.566.a
Domine ad quem ibimus? Verba vita aeterna habes. pag. 112.a
8. Ego sum lux mundi. p.438.b.545.a
Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis. p.126.a
Si ergo vos Filius liberauerit, verè liberi eritis. p.126.a 271.b.334.b.337.b
Vos ex patre diabolo estis, &c. p.138.b
De muliere adultera. p.438.a
9. Scimus autem quia peccatores Deus non audit, &c. pag. 421.a
11. Lazare veni foras, &c. p.428.a.429.a
12. Et ego si exaltatus fuero a terra, &c. p.53.b
13. Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus. pagina 15.a
Si non laueo te, non habebis partem mecum. pagina 114.b
Et post buccellam introuit in eum Satanas. pagina 560.b
Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. p.371.b
Loculos habebat Iudas. p.347.b
14. Qui videt me, videt & Patrem, &c. Non creditis quia ego in Patre, &c. p.15.b.16.b.517.a
Et alium Paraclitum dabo vobis, vt maneat vobiscum, &c. p.537.b
Si diligitis me, mandata mea seruate. p.143.b
Opera qua ego facio, & ipse faciet, &c. pag.143.a. 438.b
In domo Patris mei mansiones multa sunt. pag. 234.a. 397.a
Venit enim Princeps huius mundi, & in me, &c. pag. 42.a
Pacem meam do vobis, &c. p.500.a
15. Qui manet in me, & ego in eo: hic fert fructum, &c. p. 136.a.566.a
Ego sum vitis vera, &c. p.494.a
Si manseritis in me, &c. p.77.b.138.a
16. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis, &c. p. 131.a.419.b
17. Et nunc, clarifica me tu Pater apud te metipsum, &c. p.45.a
Et mea omnia, tua sunt: & tua mea sunt. pagina 15.b
Ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum. p. 488.b
19. Erat autem tunica inconsutilis, &c. p.113.b

- Ex illa hora accepit eam, &c. p.211.b
Vnus militum lancea latus eius aperuit, &c. p. 371.a.530.b
Non haberes aduersum me potestatem, &c. pag. 358.b
Os non comminuetis ex eo, &c. p.451.a
20. Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem. p.51.a
Venit Iesus ianuis clausis, &c. pag. 516.517. 518.
Accipite spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, &c. pag. 21.b.73.b.111.423.b. 427.a.429.a
21. Alius te cinget, & ducet quod tu non vis. p.116.b
Qua si scribantur per singula, &c. p.131.a

Act. Apost.

- Cap. 1. Accipietis virtutem superuenietis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes, &c. p. 99.
Hic Iesus qui assumptus est a vobis in caelum, sic venet quemadmodum vidistis eum, &c. pag. 519.a
2. Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod, &c. p.51.b
Erant autem perseuerantes, &c. p.310.b.563. a
Penitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum, &c. p.281.b
Saluamini a generatione ista praua. p.281.b
Seditque supra singulos eorum. pagina.416. b. 418.a
5. Anania, cur tentauit Satanas cor tuum, &c. p. 191.a
Ita vt in plateis eiecerent infirmos, & ponerent in lectulis & grabatis, &c. p.25.b
Obedire oportet Deo magis quam hominibus. pag. 211.a
Post hunc extitit Iudas Galilaeus in diebus professionis & auertit populum post se, &c. pag. 211.a
6. Nos orationi instantes erimus, &c. p.309.a
8. Date & mihi hanc potestatem, vt cuiusque imposuero manus, &c. pagina. 418. b. 422.b
9. Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere, &c. pagina.393.a 438.b
Fuit quadam discipula nomine Tabitha, &c. pag.242.b
10. Iesum a Nazareth: quomodo vnxit eum Deus spiritu sancto & virtute, &c. pagina 408.b. 418.b
Mibi ostendit Deus neminem communcem aus immundum dicere hominem, &c. pagina. 394.a
Iussit eos baptizari in nomine Dni Iesu Christi. p.370.b
11. Oratio autem fiebat ab Ecclesia, &c. pagina. 309.a
13. Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesque eis manus, &c. p.567.a.592.b

- Resistebat autem illis Elymas magus, &c. pagina 376.b
- 14 Barnabas & Paulus conscisis tunicis suis exilierunt in turbas, &c. p. 162.a
- 15 Fide mundans corda eorum. p. 398.b
- 17 Inveni & aram, in qua scriptum erat: Ignoto Deo. p. 411.a
- 19 Mulci credentium veniebant consistentes & annunciantes actus suos. p. 428.b. 432.b
- 21 Huic erant quatuor filiae virgines prophetantes. pag. 599.a

Ad Romanos.

Cap.

- 1 **I**ustus autem ex fide vivit. p. 135.b
Masculi in masculos, &c. p. 127.b
- 2 An diuitias bonitatis eius & patientia & longanimitatis contemnis? Ignoras, &c. pag. 71. b. 73. a 331.b
Non enim auditores Legis iusti sunt apud Deum: sed facti: res legis, &c. pag. 134.b. 136.b
- 3 Faciamus mala ut veniant bona. p. 135.a
Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus Legis. p. 135.b 136.b. 137.a
- 4 Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi, &c. pag. 137.a. 395.b. 399.a
Ei autem qui operatur: merces non imputatur secundum gratiam &c. p. 135.b. 143.a
Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. p. 180.a
- 5 Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis. pag. 87.a. 135.a 271.a
Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, &c. pag. 262.a. 384.a. 387.a. 396.b. 397.b. 399.b. 400.a
Nam iudicium quidem ex uno, in condemnationem: gratia autem ex multis, &c. p. 294.b. 395.a
Vbi autem abundauit delictum: superabundauit, &c. p. 135.
- 6 Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in morte: ut quomodo, &c. p. 382. 383. b. 384. a. 387. b 389. b. 393. a
Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, &c. p. 165.a
Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis, &c. pag. 334.b
Gratia autem Dei, vita aterna, &c. pagina. 135. b: 136.a
- 7 Nam qua sub viro est mulier: viuente viro alligata est Legi, &c. p. 578.b
Non enim quod volo bonum, hoc ago, &c. pag. 274. a 330.a
Scio enim quia non habitat in me (hoc est, in carne mea) bonum, &c. p. 264. a. 387. a
Condelector enim Legi Dei secundum interiorem hominem: video autem aliam Legem, &c. p. 263. b. 264. b. 387. b
Infelix ego homo quis me liberabit, &c. pag. 234. a 263. b. p. 264. a
- 8 Sapientia carnis, inimica est Deo, &c. p. 110. b
Nos autem in carne non estis, sed in spiritu, &c. p. 281.

Qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, uiuificabit & mortalia corpora vestra, &c. p. 162. a 124. b
Qui proprio Filio non peperit, &c. p. 560. a
Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: &c. p. 281. a
Non enim accepistis Spiritum seruitutis iterum in timore, &c. p. 99. b
Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus Filij Dei: &c. p. 81. a
Spiritus adiuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus sicut oportet, nescimus, &c. &c. p. 311. a
Scimus autem quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur, &c. p. 274. a
Nam quos praeiunxit: & praeordinauit conformes, &c. p. 79. a
Certus sum enim quia neque mors, neque vita, &c. p. 78. b. 80. b

9 Non enim omnes qui ex circumcisione sunt Israel, ij sunt Israelitae: &c. p. 376. b
Igitur non volentis, neque currentis, &c. pag. 336. a. 337. a
Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, &c. p. 78. a

11 Sic ergo & in hoc tempore, reliquia secundum electionem gratia Dei, &c. p. 78. a. 135. b. 136. a
Noli altum sapere, sed time. p. 77. b

12 Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra, &c. p. 600. b
Vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei, &c. p. 13. a
Necessitatibus sanctorum comunicantes. p. 164. a
Cum omnibus hominibus pacem habentes. p. 219. a

13 Omnis anima potestatibus sublimioribus, &c. pag. 210. b
Nox praecessit, dies autem appropinquauit, &c. p. 523. a
Carnis curam ne feceritis in desiderijs. p. 227. b. 235. b

14 Qui autem infirmus est, olus manducet. p. 485. b
Alius iudicat diem inter diem. p. 464. b
Omnia quidem sunt munda, &c. p. 469. b
Non est enim regnum Dei esca & potus, &c. pag. 471. a

15 Debemus autem nos firmiores, imbecillitates, &c. p. 428. b

16 Deus autem conteret Satanam, &c. p. 234. b

Pri. Ad Corinth.

Cap.

- 1 **I**psium dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, &c. p. 466. a
- 2 Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, &c. p. 16. a
Non enim iudicauit me seive, &c. p. 490. a
Animalis autem homo non percipit ea, &c. pag. 420. a
Tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, &c. p. 485. b
Itaque neque qui plantat est aliquid, &c. pag. 375. b

Si quis

Si quis autem superedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, &c. p. 544. b
Qui adhaeret Deo, &c. p. 504. a
Nescitis quia templum Dei estis, &c. p. 162. b. 194. b 294. b

4 Nihil enim mihi conscius sum, &c. p. 78. b. 439. b
Quid habes quod non accepisti? p. 13. a. 345. b

5 Tradere huiusmodi hominem Satanae in iterum carnis, &c. p. 109. a. 426. a. 451. a. 455. b
Modicum fermentum totam massam corrumpit. pagina 503. b

6 Audet aliquis vestrum habens negotium aduersus alterum, iudicari, &c. p. 217. 218. b. 219. a
Sed abluti estis, &c. p. 218. a
Nescitis quoniam Angelos iudicabimus, &c. pagina 64. a
Nolite errare: neque fornicarij, neque idolis seruientes, &c. p. 136. b
Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: &c. Esca ventri, & venter escis, &c. p. 410. b. 472. a
Nescitis quoniam corpora vestra, membra sunt Christi? &c. p. 294. b. 473. b. 577. b
Empii enim estis pretio magno, &c. p. 225. b
Qui adhaeret Domino, vnus Spiritus est. p. 565. b

7 Bonum est homini mulierem non tangere, &c. p. 235. a
Mulier sui corporis potestatem non habet, &c. p. 193. b 576. b
Si se non continent, nubant. p. 193. b. 237. a
Melius est. n. nubere, quam vri. p. 192. b
Nam ceteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, &c. p. 582. b. 583. a
De virginibus autem praeceptum Domini non habeo, consilium autem do tanquam misericordiam consequutus a Deo, &c. p. 586. a
Et si nupserit virgo, non peccauit, &c. pag. 194. b. 586. 587. b
Tempus breue est: reliquum est ut & qui habent uxores, tanquam, &c. pag. 230. a. 601. a. 602. b
Et mulier inuupta & virgo cogitat quae Domini sunt, &c. p. 194. b. 230. a. 576. b
Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum. p. 42. b
Ut vacetis orationi, &c. p. 587. b
Manere inuuptam, aut viro suo reconciliari. pagina 582. b
Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, &c. p. 577. a
Mulier alligata est Legi quanto tempore vir eius vivit, &c. p. 580. b. 582. 583. b
Beatior autem erit si sic permanserit, &c. pagina. 190. a

8 Scientia inflat, Charitas vero aedificat. p. 507. a

9 Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte, &c. p. 78. 80. b. 234. 235. b

10 Patres nostri omnes sub nube fuerunt, &c. pag. 382. a. 393. a. 532. b
Quae immolant gentes, demonijs immolant, &c. pagina 531. b
Quoniam vnus panis, & vnus corpus multifumus, omnes, &c. p. 501. 551. a. 564. b
Calix benedictionis, &c. p. 488. b. 493. b
Panis quem frangimus, &c. p. 541. a
Nolo autem vos socios fieri damnatorum. Quia non potestis calicem Domini bibere, &c. p. 468. b. 495. a. 559. a

Tentatio vos non apprehendat, &c. pag. 355. a. 358. b

11 Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis, &c. p. 171. b
Quotiescunque manducabitis panem hunc, &c. p. 494. b
Conuenientibus ergo vobis in vnum, &c. pag. 501. a
Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis, &c. p. 480. b. 486. a
Itaque quicumque manducauerit panem, &c. pag. 495. 559. a
Probet autem seipsum homo, &c. p. 563. a
Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, &c. pagina. 501. a. 508. b. 509. a. 525. b. 532. b. 556. b. 560. 562. b. 566. b
Si nos ipsos iudicauerimus, &c. p. 505. b

12 Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, &c. p. 86. b
Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, &c. p. 88. a. 101. a
Nunquid omnes gratiam habent curationum? &c. pag. 300. b
Si linguis hominum loquar, & Angelorum, &c. pag. 308. a
Charitas nunquam excidit, &c. p. 452. b
Videmus nunc per speculum in enigmate, &c. p. 174. b. 172. a
Nunc autem manent, Fides, Spes, Charitas, &c. pag. 143. b. 334. a

15 Vt sit Deus omnia in omnibus. p. 7. a
Omnes nos manifestari oportet, &c. pagina. 547. a
Quotidie morior per vestram gloriam fratres, &c. p. 189. a
Seminat in corruptione, surget in incorruptione, &c. Seminat corpus animale, &c. 264. a 266. b. 379. b
Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, &c. 202. a
Nouissime autem inimica destruetur mors, &c. p. 53. a. 273. b
Vnusquisque in suo ordine, primitia Christus, &c. p. 271. b

16 Per vnam Sabbathi vnusquisque vestrum apud se seponat, recondens, &c. p. 243. b

2. Ad Corinth.

Cap.

- 1 **V**tex multarum personis facierum, &c. pag. 541. b
Qui extatis periculis eripuit nos, &c. p. 309. a
- 2 Cui autem aliquid donastis, & ego, &c. p. 115. a 431. b
Ut non circumueniamur a Satana, &c. p. 436. b
Alijs quidem odor mortis in morte, &c. p. 559. b 560. b
- 3 Non in tabulis lapideis sed in tabulis, &c. pag. 281. a. 338. a
Litera enim occidit, Spiritus autem viuificat. pagina 270. b

- 5 **Charitas enim Christi** urget nos, *astimantes hoc, quoniam,* &c. p. 560. a
Si qua ergo in Christo noua creatura vetera transferunt, &c. p. 136. a. 481. b
 6 **Os nostrum patet ad vos,** & Corinthij, &c. pagina 77. b
Nolite iugum ducere cum infidelibus, &c. pag. 560. b. 583. a
Seculi iustitia mortem operatur. p. 437. b
Ece enim hoc ipsum secundum Deum contristari vos, &c. p. 447. b
 9 **Non ex tristitia,** aut ex necessitate, &c. p. 244. b
Prater illa qua extrinsecus sunt: infantia mea quotidiana, &c. p. 113. a
 11 **Et ne magnitudo reuelationum,** exsollat me: **datus est mihi,** &c. p. 77. b. 303. a. 311. b
Et lugeam multos ex his qui ante peccauerunt, &c. pag. 444. b

Ad Galatas.

- Cap. 1 **S**iquis vobis euangelizauerit prater id quod accepistis, &c. p. 98. a. 131. b
Qua autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior. p. 189. a
 2 **Vino autem iam non ego,** &c. p. 264. b
 3 **Christus nos redemit de maledicto Legis,** factus pro nobis maledictum, &c. p. 473. a
At ubi venit fides, iam non sumus sub pedagogo. pag. 332. b
Quicumque enim in Christo baptizati estis, **Christum induistis,** &c. p. 579. a
 4 **Quoniam autem estis Filij Dei,** misit Deus Spiritum Filij sui, &c. p. 16. a
Tentationem vestram in carne mea non spreuistis. pag. 358. b
Filii mei quos iterum parturio, &c. p. 431. b
 5 **Nam in Christo Iesu** neque circumcisio aliquid valet, &c. pag. 135. b. 136. b
Vos enim in libertatem vocati estis fratres, &c. pag. 455. a
Manifesta sunt autem opera carnis, &c. p. 136. b
 6 **Fratres,** & si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, &c. p. 78. b. 431. b
Deus non iridetur, &c. p. 430. a
Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. pag. 44. b. 46. b
Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. pag. 270. b

Ad Ephesios.

- Cap. 1 **S**icut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, &c. p. 79. b
 2 **Conuiuificauit nos in Christo,** & conuolucit nos, & conseruauit nos, &c. p. 280. a
Gratia enim estis saluati per fidem, &c. p. 136. a
 4 **Vnum corpus & vnus spiritus:** sicut vocati estis in vna spe, &c. p. 132. b. 389. b. 412. b
Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum, &c. p. 51. a. 53. b

- Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos,** &c. pag. 101. a. 599. a
Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, &c. pag. 218. b
Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis, &c. p. 16. a
 7 **Redimentes tempus,** quonia dies mali sunt. pag. 345. b
Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, &c. p. 380. a. 386. a. 495. a. 577. 579. a. 606. b
Non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, &c. p. 97. 99. a. 273. b
Nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, &c. p. 24. b. 266. b
Membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius. p. 481. a
 6 **Filij obedite parentibus vestris in Domino,** &c. p. 212. b

Ad Philipenses.

- Cap. 1 **V**obis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, &c. p. 12. b
Super communicatione vestra in Euangelio Christi, &c. p. 224. a
 2 **Cum in forma Dei** esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalē Deo, &c. p. 16. b. 52. a. 530. b. 560. a
Mortem autem Crucis, pag. 46. b
In nomine Iesu omne genu flectatur, &c. p. 308. a. 530. a
Cum metu & tremore vestra salutem operamini. p. 143. a. 336. b
 3 **Vnum autem:** (quaequidem retro sunt obliuiscens, ad ea verò qua sunt priora, &c.) p. 273. b
Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, &c. p. 131. b. 273. b
Multi enim ambulant, quos saepe dicebam vobis, (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi, &c. p. 44. b
Nostra autem conuersatio in caelis est. p. 567. b

Ad Coloffenses.

- Cap. 1 **Q**ui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transfudit in regnum, &c. p. 383. a
Pacificans per sanguinem Crucis eius sicut quae in terris, &c. p. 334. a
 3 **In ipso** inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, &c. p. 15. b
In quo & circumcisi estis circumcisione non manu facta, &c. p. 381. a. 383. a
Consepulti ei in Baptismo: in quo & resurrexistis per fidem, &c. p. 383. a
 3 **Si conurrexistis cum Christo,** qua sursum sunt quarite, &c. p. 180. a
Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, &c. pag. 242. b
Filij, obedite parentibus, &c. Patres, nolite ad indignationem provocare, &c. p. 211. 212. b

2. Ad Theffalon.

- Cap. 2 **I**taque fratres stete, & tenete traditiones quas didicistis sive per sermonem, &c. p. 170. b. 171. b
 3 **Corripite ut fratrem,** p. 110. a
Non enim omnium est fides, p. 262. b

1. Ad Timoth.

- Cap. 1 **Q**uos tradidi Satanae, ut discant non blasphemare. p. 109. a
 2 **Pro Regibus,** & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, &c. p. 210. b
Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, &c. p. 230. b
 3 **Vnius uxoris virum,** p. 601. a
 4 **Abstinerere a cibis** quos Deus creauit, &c. pag. 468. b. 472. a
Omnis creatura Dei bona est, &c. p. 24. 471. b
 5 **Nam qua in delictis est** viuens mortua est, &c. p. 235. b
Si quis autem suorum, & maxime domesticorum, &c. p. 212. a
Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. p. 190. a. 194. b. 584. b. 586. a. 587. b
Volo autem iuniores nubere filiis procreare, matres familiaris esse, &c. p. 190. 576. b. 600. b
Aduersus Presbyterum accusationem noli recipere, &c. p. 600. a
Peccantes coram omnibus argue, &c. p. 109. b
 6 **Est autem quaesitus magnus,** pietas cum sufficientia, &c. p. 330. b
Qui solus habet immortalitatem, &c. p. 17. a
Quem nullus hominum vidit, &c. p. 181. a

2. Ad Timoth.

- Cap. 1 **A**dmonere te ut resuscites gratiam Dei, &c. pagina 594. b
 3 **Cognouit Dominus** qui sunt eius, &c. p. 79. b
Seruum autem Domini non oportet litigare, &c. p. 217. a
Ne quando Deus det illis penitentiam ad agnoscendam veritatem, &c. pag. 448. a

Ad Titum.

- Cap. 1 **C**onstituas per ciuitates Presbyteros, &c. p. 601. a
Constituentur se nosse Deum: factis autē negant, &c. p. 81. a. 138. b
Omnia munda mundis, &c. p. 464. b
 3 **Admone illos principibus & potestatibus** subditos esse, &c. p. 210. b

Ad Hebraeos.

- Cap. 2 **D**ecebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, &c. p. 53. b
 5 **Perfectorum autem est** solidus cibus, &c. p. 485. b
 6 **Non rursum iacentes** fundamentum pensantis ab operibus mortuis, &c. p. 431. b

- 7 **Hic enim Melchisedech,** Rex Salem, sacerdos Dei summi, &c. Sine Patre, sive matre, &c. p. 499. b. 500. a. 531. a
Translatio enim sacerdotio, necesse est ut & Legit translatio fiat. p. 201. a
 9 **Post velamentum autem** secundum tabernaculum, &c. In qua vna aurea, &c. p. 408. b
Semetipsum obtulit immaculatū Deo. p. 453. b
Et vnam auream habentem Mannā. p. 532. b
Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus, &c. p. 500. a
 10 **Qui Filium Dei** conculcauerit, &c. p. 558. a
 11 **Sine fide impossibile est** placere Deo. p. 398. b
 13 **Honorabile conubium in omnibus,** & torus immaculatus, &c. p. 193. b
Quorum intuentis exitum conuersationis, &c. pag. 471. a

Epistola Iacobi.

- Cap. 1 **V**nusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus, &c. p. 261. b
 2 **Quicumque autem totam Legem** seruaerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. pag. 138. a
Superexaltat autem misericordia iudicium, pag. 293. b. 474. a
Et demones credunt, & contremiscunt. p. 135. b
Fides sine operibus mortua est. p. 81. a. 134. b. 136. b. 137. 144. b. 135. b
 4 **Et nunc, qui dicitis,** Hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatem, &c. pro eo ut dicatis, Si Dñs voluerit, &c. p. 190. b
 5 **Infirmatur quis in vobis?** inducat Presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, &c. pag. 570. b. 571. b
Constitui ergo alterutrum peccata vestra. pag. 447. a

Epist. 1. Petri.

- Cap. 2 **V**os autē genus electū, regale sacerdotiū, gens sancta, &c. pag. 408. b. 417. b. 570. b. 600. b
Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, &c. p. 288. a
 3 **Quarum non sit extrinsecus** capillatura, &c. pag. 230. b
Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, &c. ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, &c. p. 53. b
 4 **Tempus est** ut incipiat iudicium à domo Dei, &c. p. 174. b
 5 **Saluat vos Ecclesia** qua est in Babylone collecta. p. 115. a

Epist. 2. Petri.

- Cap. 1 **D**elictis affluentibus, in conuiujs suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij, &c. p. 217. a

Index locorum Sacrae Scripturae.

Epist. i. Ioan.

Apocalypsis.

- Cap. 1 **S**i dixerimus quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seducimus, &c. p. 273. b. 364. a.
 Si confiteamur peccata nostra, &c. p. 439. a.
 2 Ex nobis prodierunt: sed non erant ex nobis, &c. pag. 96. b.
 3 Ab initio diabolus peccat p. 262. b.
 In hoc apparuit Filius Dei, ut dissoluat opera diaboli, &c. p. 265. b.
 Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, &c. p. 77. b.
 Omnis qui odit fratrem suum, homicida est, &c. p. 159. a.
 4 Charissimi, diligamus nos invicem: quia charitas ex Deo est p. 335. b.
 Qui non diligit, non novit Deum p. 245. a.
 5 Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis. p. 73. b.

- Cap. 2 **V**identi dabo Manna absconditum. pag. 532. b.
 5 Et vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. p. 102. b.
 14 Et vocem quam audiui sicut citharadorum citharizantium in citharis suis, &c. pagina 194. a.
 Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. p. 289. b. 300. b.
 17 Veni & ostendam tibi damnationem meretricis magna, &c. p. 230. b.
 19 Et cecidi ante pedes eius, ut adorare eum, & dicit mihi, Vide ne feceris: conscrvus enim tuus sum, &c. p. 162.
 20 Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima, &c. p. 545. a.
 Erunt Sacerdotes Dei & Christi, &c. pagina 600. b.
 Et mors & infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant, &c. p. 125. b.
 22 Vide ne feceris, &c. Vide sup. Cap. 19.

Epistola Iudae.

Hi sunt qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes, &c. p. 87. a.

Finis Indicis locorum Sacrae Scripturae.

I N D E X R E R V M A C V E R B O R V M.

Abagarus.

ABAGARO missa est Christi imago. pag. 171. a.

Abdicare.

Abdicatio rerum temporalium. p. 345. b. 346.

Abluere.

Abluemur quomodo à veteri opprobrio, ut induamus novam pulchritudinem. p. 280. b.
 Abluitur aliter corpus, aliter anima. p. 382. a.

Abraham.

Abraham nihil profuisset obedientia sine fide, neque fides sine obedientia. p. 137. b.
 Abraham filios ex lapidibus suscitare potest Deus. p. 138. a.
 Abraham coniugatus habet meritum sicut continens. p. 193. b.

Abrenunciare. Abrenunciatio.

Abrenunciatur satanae in Baptismo. p. 102.
 Abrenunciatio diabolo, nulla re cum eo participare debet. p. 405. b.
 Abrenunciatio in Baptismo. p. 404. 405. 406.

Absolvere.

Absolventi sunt poenitentiam postulantes per signa, si loqui non possunt. p. 448. b.

Abstinentia. Abstinerere.

Abstinet à cibis aliter Catholici, aliter haeretici. p. 24. a.
 Abstinentia necessaria fuit ad felicitatem paradisi. p. 235. a.
 Abstinentiae encomium. p. 467. b. 468. 469. 470.
 Abstinentia variarum gentium & temporum. p. 465. a. 469. b. 470. a. 471.
 Abstinentium à carnibus, vino, sanguine, & nuptiis, quo fine. p. 467. 468. 469. 472. a.
 Abstinentium ab immolatione. p. 468. b.

Acolytus.

Acolytorum officium. p. 595. 597. a. 598. b.

Adam.

Adam mortem uniuersis intulit. p. 42. a.
 Adam expandit manum ad pomorum dulcedinem, Christus ad Crucis amaritudinem. p. 42. a.
 Adam ex inferno liberatus fuit. p. 51. b.
 Adae plasmationis cum incarnatione Christi, similitudo. p. 363. b.
 Adae peccatum transiit in filios non imitatione, sed propagatione. p. 262. b.
 Post Adae peccatum necesse est, ut libidini feruiat qui pugnare neglexerit. p. 264. b.
 Adae poenitentia. p. 435. b.
 Adam praecipit ieiunij accepit, & fregit. p. 456. b.
 Adam in paradiso an fuerit beatior quolibet iusto. p. 79. a.

Adiurare.

Adiurare daemones ut ab obsessis exeant. p. 188. a.

Adorare.

Adorandi sunt non solum Deus, sed etiam Christus, & Angeli. p. 159.

Adultera. Adulterium.

Adultera non est vxor quae nesciens nubet alteri. p. 580.
 Adulterium spirituale. p. 192. b. 193. b.
 Adulterium est fructus concupiscentiae. p. 229. a.

Aedificare.

Aedificat super arenam qui non facit quae iubet fides. p. 137. a.

Affectus.

Affectus feruentior si praecedat, dignior sequetur effectus. p. 308. b.

Affi.

Index rerum.

Afflictio.

Afflictio corporis, vitam confert spiritus.
p. 451. a.
Afflictiones libenter tolerandæ. p. 44. b.

Agnus.

Agnus Dei immolatur in Missa. p. 526. a.

Altare.

Altaria soli Deo constituuntur, quanuis in memorias martyrum. p. 161. b. 288. b.
Altare est sedes corporis & sanguinis Christi. p. 532. a.
In altari multa beneficia hominibus cōferuntur. p. 532. b.
Ad altare Dominicum quomodo accedendum. p. 561. b.
Altare incensatur. p. 539. a.

Amare. Amor. Amicus.

Amandus Deus quantum amabatur mundus. p. 143. b.
Amat minus Deum, qui aliud simul amat non propter Deum. p. 195. b.
Amor Dei & proximi, charitas dicitur. p. 143. b.
Amor huius seculi, cupiditas dicitur. ibidē.
Amor sui. Vide Dilectio.
Amicus peccatorum, animæ suæ est inimicus. p. 477. b.

Ambrosius.

Ambrosius non audet sacrificium offerre pro Theodosio. p. 525. a.
Ambrosius orat & offert hostiam pro defuncto. p. 548. b.
Ambrosio morituro datur viaticum. p. 568. a.
Ambrosij coelibatus, laboriosus videbatur Augustino. p. 602. a.

Ambulare.

Ambulare secundum carnem, vel spiritum, quid sit. p. 281. a.

Amen.

Amen, quid significet. pag. 358. b. 487. b. 492. b.

Amen, cum respondet populus, sacerdotis voces ut proprias sibi assumit. p. 310. a.

Anathema.

Anathema quisquis annunciauerit Ecclesiam præter communionem omnium gentium. p. 98. a.

Angeli.

Per Angelos Deus loquitur & operatur. p. 23. b.
Angeli nolunt sibi tribui honorem soli Deo debitum. p. 162.
Angeli, Dei contemplatione beati sunt. p. 162. b.
Angeli quomodo honorandi. p. 162. b. 294. b. 295. b.
Angeli, conferui hominum. p. 162. b.
Angelis quædam tribuuntur propter operum similitudinem. p. 163. a.
Angeli nostra norunt: & pro nobis, & nobiscum orant. p. 287. b. 292. a.
Angelorum panem manducat homo. p. 502. b. 515. a.
Angelis denegata est potestas data sacerdotibus. p. 111. a.

Anima.

Animas post mortem permanuras, etiam Stoici docuerunt. p. 124. b.
Anima que non suscepit Baptismum, in iudicio accipiet corpus ad poenam. p. 400. b.
Animas Christo lucrari, quanti meriti sit. p. 473. a.

Antichristus.

Antichristi tempore cessabit sacrificium. p. 567. b.

Apollo.

Apollinis simulacrum fulmine comminutum. p. 164. a.

Apostata.

Apostatis neganda Eucharistia ante veram poenitentiam. p. 454. a.
Apostata à fide, licet fidem perdat, non amittit Sacramentum fidei in Baptismo acceptum. p. 577. a.

Apostolus. Apostolicus.

Apostolica fides vna tantum est. pagina. 15. a.

Apo-

Index rerum.

Ascensio.

Ascensio Christi comprobat corporalem eius presentiam in Eucharistia. p. 515. b.

Auaritia.

Auaritia, animi inopia est. p. 317. a.
Auaritia Religiosis, & omnibus detestanda. p. 347. b.
Auaritiæ memorabile exemplum. p. 347. b.

Audire.

Audit Deus solius cordis & mentis clamorem. p. 310. b.

Augustinus.

Augustinum quæ teneant in Ecclesia Catholica. p. 87. a.
Augustini dubitatio, quomodo Sancti adfuerint in diuersis locis. p. 161. b.
Augustinus inuocat Sanctos, ut pro se orerent. p. 291. b.
Augustinus Baptizatus à B. Ambrosio. p. 464. a.
Augustinus indignum se reputauit sacris Ordinibus. p. 597. a.

Author. Authoritas.

Author malorum non est Deus. p. 355. b.
Authoritas Ecclesiæ miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. p. 87. a.

Auxilium.

Auxilio Dei indigemus ad superandas tentationes. p. 355. a.
Auxilium Dei maximè implorandum. pag. 287. a.

B

Balneum.

Balnea ne adeant virgines. p. 226. a.
A Balneis abstinendum. p. 469. a.

Balsamum.

Balsamum oleo mixtum, quid significet. p. 416. b. 420. a.

Ggg Baptis-

Apostoli quomodo iudicaturi duodecim tribus Israel. p. 63. b.
Apostoli quid amplius habebunt in iudicio, quam Regina Austri & Niniuitæ. p. 63. b.
Apostoli non solum cum Christo iudicabunt. pag. 64. a.
Apostolus: quid. p. 88. b.
Apostoli tradiderunt quæ necessaria erant. pag. 104. a.
Apostoli quo tempore docuerunt. pagina. 116. b.
Apostoli explanarunt multa quæ antea erant obscura. 131. a.
Apostolis multa fuerunt occulta, quæ nunc sunt propofita etiam catechumenis. ibidem.
Apostolicæ doctrinæ laus. p. 131. b.
Apostolorum sepulcra & Natalitia, clara sunt. 161. a.
Apostoli, magni pugiles. p. 165. a.
Apostoli, capitis sui periculo veritatem protexerunt. p. 165. a.
Apostoli plura miracula fecerunt post mortem, quam in vita. p. 299. a.
Apostolis commissa sunt secreta mysteriorum diuinorum. p. 379. b.
Apostolis Christus quodammodo Diuinæ naturæ dignitatem ac potestatem largitus est. p. 426. a.
Apostoli dicuntur Colonia. p. 99. b.

Aqua.

Aquæ sanctificatio ad Baptismum. p. 380. a. 405. a. 406. a. 407. b.
Aqua, sobrius est potus sitientibus. p. 506. a.

Aquila.

Aquila post mortem renascitur ex suis reliquijs. p. 373. a.

Arca.

Arce Noë ostium, designat vulnus lateris Christi. p. 371. a.
Arce Noë comparatur Romana Ecclesia. p. 114. a.
Arculam quisque domi habeat ad recordandas eleemosynas. p. 243. b.

Ars.

Ars diuina vbique perfecta. p. 24. a.

Index rerum.

Baptismus. Baptizare.

Baptismus datus extra Ecclesiam, valet. p. 411. b
 In Baptismo trina merio. pag. 102. a. 131. b. 406. a. 416. b. 419. a
 Baptismus tollit quidquid propriè rationè habet peccati. p. 262. b
 Per Baptismum omnia peccata dimittuntur. p. 274. b. 280. 281. 283. a. 386. 387. b. 400. b. 426. b
 Baptismus delet peccata præterita, & confirmat contra futura. pag. 280. b. 386. b
 Baptismi perfectio supra circumcissionem. p. 280. b. 383. a. 393. a
 Baptismus è Christi latere. p. 371. a
 Baptismi virtus. p. 372. 379. 381. & sequētib. 408. b
 Baptismi vis demonstrata in Probatica Piscina. p. 372. b. 381. a
 Per Baptismum Deo renascimur. p. 373. a. 376. b. 379. b. 395. b
 Baptismus quando suscipienti prodest, quando non prodest. p. 376. b
 Baptismi ritus, & effectus. pag. 376. b. 379. 381. 382. b. 383. 384. 385. 386. b. 405. b. 406. a
 Baptismum dandum esse paruulis, constat. p. 379. b. 393. b. 394. b. 395. 396. 397. 398. 399. 400.
 Baptismus quid auferat, & quid relinquat. p. 379. b
 Baptismus lauat animã, sicut aqua corpus. p. 380. b
 Baptisma vnicum. pag. 381. a. 384. b. 388. a. 389. b
 Baptizamur carnales, resurgimus spirituales. p. 379. b. 380. b
 Baptismus debet dari exprimendo nomina singularum personarũ sanctissimæ Trinitatis. p. 380. b
 Baptismus, mortis & resurrectionis figura ac typus. p. 381.
 Baptismi encomium. p. 381. 386. b
 Baptismi varia nomina. p. 381. b. 385. a
 Per Baptismum cum Christo sepelimur, vt cum eo resurgamus. pag. 380. b. 381. a. 389. b
 Baptismus cur constet aqua & Spiritu, hoc est, re visibili & inuisibili. pagina. 381. 383. b
 Baptismus quid sit. p. 382. a
 In Baptismo omnes vires amittit diabolus. pag. 382. a

Baptismus mundat spiritualiter. pagina. 382. b
 Per Baptismũ eruihur à potestate dzmonis. p. 382. b. 393. b. 394. a
 In Baptismo infantes credunt & abrenunciant diabolo per ora gestantium. pag. 383. a. 396. 397. 398. 399. 406. b
 Baptismus non cuiusquam est, sed solius Dei. p. 380. a. 594. a
 Baptismum non dare plenam remissionem peccatorum, hæresis est Pelagianorum. p. 383. a
 Baptismi figuræ. p. 372. b. 381. a. 383. b. 384. a. 393. a
 Baptismi aqua, vitalis est. p. 384. b
 Baptismum Christus instituit, & præcepit. p. 384. b
 Baptismi necessitas & vtilitas. pag. 383. b. 385. b. 387. b. 392. b
 Baptismus Ioannis cur præcessit Baptismũ Christi. p. 386. a
 Baptismus non iterandus. p. 386. a. 387. b. 388. 389. 411. a. 412. a. 416. b. 431. b. 592. b
 Sine Baptismo nemo saluatur. pagina. 393. 395. a
 Sine Baptismo nihil prodest poenitètia. p. 386. a. 387. b. 431.
 Baptismus, Crux est. p. 387. b
 Baptismus & Ordines dati à Paulianistis & Cataphrygis, iterantur. p. 389. b
 Ad Baptismũ qui moratur accedere, habet idolum infidelitatis. p. 385. b
 Sine Baptismo non aboletur peccatum. p. 396. 502. a
 Baptismus non solùm culpã, sed etiã poenã aufert. p. 400. a. 426.
 Baptismus sanguinis, & flaminis, saluant sine Baptismo aquæ. p. 401. 402.
 Baptismus in voto, sæpe sufficit ad salutem. p. 401. 402.
 In Baptismo variæ partes corporis inunguntur: & quare. pagina. 407. b. 408. a. 409.
 Baptismus, salus dicitur. p. 502. a
 Baptizati exuunt veterem hominem, vt nouum induant. p. 281. b. 282. a
 Baptizati non solùm fidem seruare debent, sed etiam eripere se ab hoc seculo nequam. p. 282.
 Baptizati sepeliuntur in illo aquarum elemento, vt renouati per Spiritum, resurgant. p. 380. b
 Baptizati ab hæreticis & schismaticis, an rebaptizandi. p. 388. 389. a. 411. 412. 413. Bapti-

Index rerum.

Benedictio.

Benedictio aquæ Baptismalis, & olei vntionis. p. 102. a. 421. a
 Benedictionis mysticæ communio. p. 518. b

Bethlehem.

Bethlehẽ primitias martyrum Deo obtulit. pag. 203. a

Bigamus.

Bigami censentur qui virginitatem vouerunt & non seruant. p. 585. a
 Bigami, sunt irregulares. p. 587. a. 598. a

Blasphemia.

Blasphemia in Spiritum sanctum, cur grauior iudicetur quàm in Patrem & Filiũ. pag. 72. b

Bonus. Bonitas.

Boni malos vtiliter tolerant. p. 97. b. 330. b
 Boni, sunt templa summi Dei. p. 162. b
 Bonitas sine ratione, bonitas non est: neque ratio sine bonitate, ratio est. p. 333. b
 Boni & mali differentia. p. 576. b

C

Calix.

Calicis nomine, tolerãtia passionis designatur. pag. 45. a
 Calix mysticus percipitur ad tutelam corporis & animæ. p. 500. a

Captiuitas.

Captiuitas coniugis non dissoluit matrimonium; pag. 581. b

Caro.

Carnis insidiæ formidandæ. p. 80. b
 Carnium esus nimius, seminariũ libidinis. pag. 235. a

Baptizati, Chrismate muniuntur, & Eucharistiam sumunt. p. 388. a. 407. a. 409. b. 410. a. 412. b. 416. b
 Baptizandus susceptorem eligit. p. 405. b
 Baptizandus interrogatur. p. 406. a. 407.
 Baptizandi exsufflatur. p. 405. b. 406. 407.
 Baptizati induuntur veste cãdida: & quare. p. 409. b. 410. a. 419. a
 Baptizatus qui nõ certò scitur, Baptizetur. p. 410. a
 Baptizatis datur Sal. p. 409. a
 Baptizari cur voluerit Christus. pag. 371. b. 376. a
 Baptizare potest laicus vrgẽte necessitate. p. 409. a. 410. b
 Baptizari in morte Christi, quid sit. p. 389. b
 Baptizari possunt infantes ante octauũ diẽ. p. 394. a
 Cur Baptizatur filij Christianorum. pag. 398. b
 Baptizare sine Chrismate non licet, nisi in necessitate. p. 409. a
 Baptizare ex officio competit Episcopo & Presbytero. p. 410. b
 Baptizari potest mulier quæ à marito suo catechumena dimissa, alteri nupsit. pag. 582. a
 Baptizatus est sapius quidam Iudæus doctosè. p. 409. b

Basilides.

Basilidis martyrium. p. 159. b

D. Basilius Magnus.

Basilius in cœlo pro nobis offert sacrificia, & pro populo orat. p. 289. a
 Basilius laudat Quadraginta martyres. pag. 299. b.
 Basilij laus. p. 170. a. 171. a. 597. b

Beati. Beatitudo.

Beati dici possunt qui sine peccato viuunt; etiam si incerta sit illorum perseuerantia. p. 79. a
 Beati, Creatoris participatione congaudent, cuius eternitate firmi, cuius veritate certi, cuius munere sancti sunt. p. 292. a
 Beatorum animæ multa in Deo vident quæ extra Deum sunt. p. 292. b
 Beatitudines octo omnibus hominibus sunt propositæ. p. 126. b

Index rerum.

Caro peccati vna est: & alia in similitudinem carnis peccati p.262.b
Caro abluitur vt anima mundetur.p.370.b. 407.a
Caro corpore, & sanguine Christi vescitur, vt anima saginetur.p.370.b
Caro Christi, viuificus panis vocatur. pag. 484.b
Carnein & sanguinem sicut verè Christus habuit, ita & verè dedit.p.493.b
Caro Christi adoranda est.p.507.b
Caro Christi valde nobis profuit & prodest. ibidem.
Caro Christi viuifica facta est propter ineffabilem vnionem cum verbo. pagina. 503.b
Carnalibus rebus plurimum spirituale sociatur.p.344.a
Carnis & spiritus officia.p.380.a
Caro & sanguis Christi dupliciter intelligitur.p.557.a

Carpus.

S. Carpus ad Dei speculationem aptissimus: & non celebrabat nisi prius ei Diuina visio apparuisset.p.556.a

Carthaginensis.

Carthaginensis Synodus petit auctoritatem sedis Apostolicæ.p.89.b
Carthaginensis Cõcilij sententia de nõ prohibendo Baptismo paruulorum.p.394.b

Castigare.

Castigat quosdam Ecclesia, quosdam excitat.p.109.b

Castitas.

Castitas seruanda, quia tēplum Dei sumus. pag.225.b
Castitas à Deo multis precibus obtinenda. pag.192.a
Castitatis conseruatio non est à solo Deo. p.193.a
Castitatem extinguit gula.p.231.b
Ad castitatem seruandam prodest ieiunium & austeritas.p.234.
Ad castitatem tuendam multū iuuat oratio & sacra lectio.p.234.b
Castitas donum Dei est.p.587.a
Vide, Continentia, Pudicitia.

Catechumenus.

Catechumeni aliquando ante susceptionē Baptismi iustificantur.p.376.b
Catechumenis datur sal.p.409.a

Cathedra.

Cathedræ Apostolorum.p.101.b
Cathedræ Apostolicæ non est faciēda iniuria propter homines in ea sedentes. p.112.b.
Cathedram Petri qui deserit, non est in Ecclesia.p.132.a
Cathedram Romanā tenuit Petrus.p.112.b

Catholica.

Catholicæ Ecclesiæ nomen, sola Romanā obtinet.p.87.a
Catholica Ecclesia cur dicatur.p.96. b.98. 99. 100. a.117.b
Catholici sunt qui Romanam fidē sequuntur.p.89.a

Cato.

Catonis Romani factum damnatur.p.580.a

Cautio.

Cautio inanis non est, quæ ad salutis viam consulit.p.192.a

Charitas.

Charitatem non habet vnitatis hostis.p.87.a
Charitas operibus carere non potest. pag. 143.b
Charitas dicitur amor Dei & proximī. ibidem.
Charitas excitanda: & vnde. pag. 143. b. 560.a
Charitas languescit fide titubante. ibidem.
Charitas perit, si pereat fides. ibidem.
Charitas mansura est, decedente fide & spe. ibidem.
Charitati promittitur merces.p.144.a
Charitatis demonstratio, est obseruatio mandatorum. ibidem.
Charitas plenissima quæ non possit augeri, in nullo viuentium reperitur. pag. 275. b

Charitas

Index rerum.

Charitas in beatis firmat arbitrij libertatē. p.334.a
Charitas qua in re sit maior fide & spe. ibid.
Charitas Dei & proximī, ex Deo est. pag. 335.b

Chorea.

Choreæ impudicæ fugiendæ.p.227.a

Chrisma.

Chrismatis confectio, consecratio, & vsus. 415. b. 416. b. 570.
Chrisma vocatur perfectio.p.415.b
Chrismatis renouatio annua, & veteris combustio, ex Christi institutione.p.416.a
Chrisma cõficitur in die Cœnæ Dñi.p.416. 571.b
Chrismatis sacri, effectus.p.416.417.
Chrisma quātūm ab alijs liquoribus distet. p.417.a
Chrismate sacro non iam Reges solum & Sacerdotes, sed etiam omnes Christiani vnguntur: & quare.p.417.570.
Chrisma soli Episcopi possunt conficere. p.421. b. 571.

Christianus.

Christiana religio excellit omnes. p.7.b
Christianorum multitudini reuerentia exhibenda.p.99.b
Christiani rectè viuant, ne perueniant ad æternas pœnas.p.136. b. 137. b
Christiani multi sunt solo nomine.p.138.
Christiani non ei debentur cui nascuntur, sed cui renascuntur.p.235.a
Christianus bene viuens, Dei Legem confirmat.p.280.a
Christianus actus vitæ suæ custodire debet. p.433. b
Christiani à quibus auxiliū debent petere. p.299. b

Christus.

Christus pro nobis factus homo, & quare. p.7. b. 361. b. 473. a
Christus nobis similis.p.7. b
Christus Patri similis. ibidem.
Christus pædagogus noster. ibidem.
Christus Deus & homo, quid operatus sit. p.17. b
Christus summus Sacerdos in coelo.p.32. b
Christus verus Sacerdos.p.32. b. 482. b
Christus solus peccata remittit.p.32. b
Christus instituit sacrificium Deo offerri. p.32. b

Christus ex Virgine natus: & quare p.37. b. 38. a. 362. 363.
Christus à Prophetis prædictus.p.37. b
Christi Natiuitatem, Passionem, Resurrectionem, Ascensionē, Prophetæ prædixerunt.p.38. a. 362. a
Christus cur mortuus. pag. 41. b. 42. a. 45. a. 138. b
Christus Virginis Filius, & virginum sibi confus.p.41. b. 42. a
Christus matri attulit foecunditatē, sed non abstulit virginitatem. ibidem.
Christū figurauit serpēs enē. p.41. b. 42. a
Christus vitam omnibus reparauit.p.42. a. 565. a
Christū crucifixum colētes, debent seipsos crucifigere.p.44. b
Christus apud mortuos commoratus est vsque ad diem tertiam.p.51. a
Christus orauit ne in inferno detineretur. ibidem.
Christus descendit ad inferos.p.51. 52. 53.
Christus secundū animam, in inferno: secundū corpus, in sepulcro. pag. 51. b
Christū iā venisse, vnde probetur. p.265. b
Christus mortem gustauit, quia homo: & deglutiuit, quia Deus.p.52. a
Christus manducat & bibit nobiscum corpus & sanguinem suum.p.493. b
Christus quomodò in Patre & in nobis, & nos in ipso.p.487. a
Christus caput Ecclesiæ.p.86. b
Christus Saluator sui corporis. ibidem.
Christus ostium Ecclesiæ.p.96. b
Christus largitur alijs sua nomina & appellationes.p.115. a. 164. a
Christus quo tempore docuit.p.116. b
Christus totus caput & corpus est.p.133. a
Christus fugit Regiam dignitatem.p.138. b
Christus pauper semper vixit. ibidem.
Christi mortem pro nihilo ducit, qui amicitiam habet cum peccato.p.280. a
Christus impeccabilis.p.440. a
Christus à Chrismate, quod est Vnctio. p. 407. a
Christus nobis viarum initium factus est. p.454. b
Christus proprio corpore nos alit, & sibi conglutinat.p.484. a
Christus est qui principaliter consecrat. p.483. b. 484. a
Christus cur se nobis in cibum dederit. p. 488. b. 510. a
Christus seipsum obtulit.p.482. b. 494. b. 500. b. 523. a

Index rerum.

Christus est cibus & vita hominū. p. 493. b
495. b. 502. a. 503.
Christus in altari, sicut in presepio. p. 500. a
Christum potuisse dare corpus suū in cibū,
multis exēplis ostēditur. p. 502. b. 504. b
Christi generatio in Vtero virginis, singula
riter mirabilis, & mirabiliter singularis.
p. 504. a
Christi mors quā vtilis fidelib⁹, & nociua
infidelibus. p. 505. a
Christus qui sanguinem dedit nobis, nihil
facere recusabit pro nobis. p. 510. a
Christi presentia, nulla re cōcludi potest.
p. 514. a
Christus nisi esset humilis, nec comedere-
tur, nec biberetur. p. 515. a
In Christi carne nihil cruentum aut cor-
ruptibile. p. 525. b
Christus ferebatur in manibus suis quando
dixit, Hoc est corpus meum. p. 515. a
Christus simul ad dexteram Patris, & in
Eucharistia. ibidem.
Christus quomodo sit vbique. p. 516. 517.
519. b
Christus omne salutis negotium in vnam
spiritualem vnionem dispensauit. p. 516.
518. a
Christus multa fecit omnem humanam ra-
tionem excedentia. p. 516. 517. b. 518. b
Christus sacerdos & hostia. p. 453. b. 527. b.
528. a. 530. b. 557. a. 568. a
Christus obtulit pro nobis victimam quam
à nobis accepit. p. 532. a
Christus semel se sacrificauit, & adhuc sa-
crificat. p. 530. b. 537. b
Christus & Spiritus sanctus manent nobis-
cum vsque ad consummationem seculi.
p. 537. b
Christus virga est malis, flos iustis. pag.
544. b
Per Christum viam, eundum est ad Chri-
stum vitam. p. 556. b. d.
Christi nomen licet à malis inuocetur, pro-
dest ad salutem. p. 606. b
Christus nobis est regnum, & panis: &
quare. pag. 567. b

Chrysostomus.

Chrysostomus videre cupiebat sepulcrum
D. Pauli. p. 161. a. 164. a
Chrysostomo morienti apparent Apostoli
Petrus & Ioannes: eiq; viaticū tribuunt.
p. 556. b

Cibus.

Cibos aliter auerfantur hæretici, aliter vi-
rant Catholici. p. 24. a
Cibo & potu quomodo vtendum. p. 232. a
235. a
Ciborum quantitas & qualitas prudenter
discernenda. p. 232. b
Cibus modicus & sobrius, carni & animæ
vtilis est. p. 234.
Ciborum delectus cur fiat. p. 463. a. 465. a.
468. a. 471. b

Circuncisio.

Circuncisio carnis vilipendit Baptismum.
p. 168. b
Circuncisionis quæ vtilitas. p. 280. a
Circuncisio pertinet ad aliquod signum sa-
lutis. p. 370. a

Clavis.

Claves Cœlorum, non cæli datæ sunt Pe-
tro. p. 112. b
Claves cœli dedit Christus Ecclesiæ. pag.
116. b

Clemens Papa.

Clementis Papæ laudes. p. 115. b. 116. a
Clementem Petrus ordinauit Episcopum
post se. ibidem.

Clericus.

Clericorum vita & conuersatio qualis esse
debeat. 467. b. 468. a. 603.

Cælebs. Cælibatus.

Cælebres debent esse omnes Ecclesiastici.
p. 601. 602. 603.
Cælibatus Deo gratus. p. 601. a

Cæna.

Cænæ Iudaicæ & Dominicæ differentia.
pag. 540. a

Cogere.

Cogi ad peccatum nemo potest, sed tantum
instigari. p. 333. b

Cogitatio.

Cogitatione peccatū cōmittitur. p. 261. a
Cogita-

Index rerum.

Cogitationes malæ quando peccatum. pag.
261. b
Cogitationes malæ, confitendæ. p. 433. b

Cognitio.

Cognitio Dei diligentissimè quæreda. pag.
159. a

Colere.

Colendus Deus solus, vt Deus. pag. 159. b.
162. a

Colloquium.

Colloquia impudica vitanda. p. 226. 227. b
228. b

Collum.

Collo appensæ gestantur particule Crucis
Christi. p. 43. b

Columba.

Columba cum ramo oliuæ, signum fuit Sa-
cramenti Confirmationis. p. 418. a

Comedere.

Comedere peccata quid sit. p. 453. b

Comedia.

Comediarum ridicularū actores expellēdi
à Repu. p. 227. b. 228. a

Concilium.

Concilijs œcumenicis habenda est fides. p.
104.
Conciliorum decreta interdum mutantur
pro varietate temporum. p. 104.
Concilijs præest Romanus Pontifex per
Legatos. p. 114. a
Concilij generalis cōfirmatio petitur à Ro-
mano Pontifice. p. 114. a

Concordia.

Concordia omnino quærenda: etiam cum
iactura propria. 218. 219. a
Concordia nihil est vtilius ciuitati. ibidem.

Concupiscentia.

Concupiscentia cur aliquando peccatum

appelletur. pag. 261. a. 263. a. 264. b. 265. a.
386. b
Concupiscentia quādo peccatum. p. 261. b.
263. a. 387. a
Concupiscentia cur maneat in Baptizatis.
p. 263. 264. 265. a. 386. b. 387. a
Concupiscentia sub animi potestate est. p.
263. b
Concupiscentia qualis fuerit in paradiso, &
qualis nunc sit. p. 263. b
Concupiscentiæ non obediendum. p. 264. b.
275. a
Concupiscentiæ reatus soluitur in Baptis-
mo, sed manet infirmitas. p. 265. a

Cōfessarius. Cōfessio. Cōfiteri.

Confessarius quomodo mederi debeat pœ-
nitenti. p. 433. a. 449. b
Confessarius nō sit difficilis erga pœnitentem.
p. 448. a
Confessarius approbatus deligendus. pag.
438. a
Confessarius quid debeat cōsiderare in pœ-
nitente. p. 443. a. 449. b
Confessarius non seruans sigillum, qua pœ-
na afficiatur. 449. b
Confessio peccatorum Sacerdoti facienda.
pag. 426. 427. 428. 433. b. 438. b. 446. b
Confessio peccatorum, abolitio est delictor-
um. p. 427. b. & sequentib. 438. b
In confessione accusatio sui, Dei laudatio
est. p. 438. a. 446. b
Confessionis necessitas & vtilitas. p. 426.
427. 428. b. 429. 430. 432. 434. b. 435. a
438. a. 439. b. 446. 447. a. 448. b. 449. b
450. b. 476.
Confessionis encomium, & ad eam exhor-
tatio. p. 430. 434. b. 435. a
Confessio apud iudicem bonum, mater est
indulgentiæ. p. 431. a
Confessio facienda est sacerdoti perito. p.
432. 438. a
Confessionem homini factam qui dicunt
nihil prodesse, Deo contradicunt. pag.
432.
Confessio peccatorum habet eandem ra-
tionem quam ostensio morborum cor-
poris. p. 432. b
Confessionis comes debet esse satisfactio.
p. 445. 446. 447. 448. 449. a. 450. b
Confessio ante Pascha per vniuersum or-
bem. p. 433. a
Confessio quid sit. p. 434. b

Index rerum.

Confessionis figura in Adam & Cain. pag. 434.b
Confessio frequens. p. 445.a
Confessio duplex: & qualis vtraque. pag. 446.b
Confessio vera nullam moram patitur ante Deum. p. 448.a
Confessio vtilis ante diem vltimum. pag. 448.a
Confessio semel in anno fiat proprio Sacerdoti. p. 449.b
Confessio, medicina peccati. p. 450.a
Confessio non fiat per nūcium, aut scriptū. p. 438.b
Confessionem confusione honorat pœnitens. p. 454.b
Confessio ante communionem præmittenda. p. 448.b. 566.b
Confiteri nolle peius est quàm Legem cōtemnere. p. 430.b. 447.a
Confiteri Deus ignoscit. p. 438. b
Confiteri peccata sua nemo dedignetur. p. 432.b
Confiteri nemo erubescat. 455.a
Confessus qui non fuerit vt decet, tempore mortis sentiet ingentem timorem. pag. 439.b
Confitendum in Quadragesima. p. 462. b. 463.a

Confirmatio.

Confirmatio per manus impositionem. p. 421.
Confirmationis Sacramentum ab omnibus suscipiendum. p. 415.a. 417.b
Confirmationis Sacramētum ab Apostolis tantū peractū, & à solis Episcopis eorum successoribus peragendum. p. 415.b. 416.b. 418.b. 419.a. 421.b. 422.
Confirmationis signum & figura. p. 419.b. 421.a
Confirmationis Sacramētum non iteratur. p. 416.b
In Cōfirmatione conferūtur dona Spiritus sancti. p. 417.
Confirmationis Sacramentum quibus verbis perficitur. p. 419.b
Confirmationis virtus & effectus. pag. 419. 420.
Confirmationis materia quæ sit. p. 420.a
Confirmatio cur fiat in fronte. ibidem.
Confirmationem ex graui causa dispensauit Papa dari posse à Sacerdote. pagina 422.b

Confirmatio est Sacramentum à Christo institutum. p. 418. 419.

Coniunx: Coniugium.

Coniunx nihil voueat in præiudicium coniugis. p. 190.b
Coniugum separatio quando facienda. p. 577.b
Coniugis vtriusque par lex & conditio. p. 577.b. 578.a
Coniugem fidelem ab infideli nō separandum, consilium est, non præceptum. p. 582.b. 586.a
Coniugij bona. p. 256.b. 576.

Conscientia.

Conscientiam bonam dat charitas. p. 143.b
Conscientia mala est in desperatione: bona verò, in spe. ibidem.

Consecratio.

Consecratione certa fit mysticus panis & calix. p. 481. 482. 483. 485.a. 486.b

Constantinus:

Constantinus Magnus Ecclesias exornauit imaginibus. p. 169.b
Constantinus sanxit diebus Dominicis vacandum orationibus. p. 201.a

Consuetudo.

Consuetudo nullam vim habet cōtra rationem & veritatem. p. 104.b.
Consuetudo Ecclesiæ seruanda. p. 133.b

Continentia.

Continentiam donat Deus: & quibus. p. 195.b
Continentiæ coniugalis meritum. p. 193.b
Continentiæ sarcina leuis erit, si Christi erit. p. 193.b
Continentia quasi frænum cohibet libidinis impetus. p. 235.b
Continentia omnibus necessaria. p. 235.b
Continentiam inter fructus Spiritus connumerat Paulus. Ibidem.
Vide, Castitas. Pudicitia.

Index rerum.

Contritio.

Contritio peccatorū. p. 427.b. 428.b. 433.b. 436.a. 451.a
Contritio quid sit. p. 433.b
Contritionis fructus. p. 451.a
Contritio qualis esse debeat. p. 452.b. 453.b

Conuertere.

Conuersio vera ad Deum. p. 430.a
Conuertēs se ad Deum, iam in loco Sancto stat. p. 451.a. 476.b
Conuertēs se ad Deum, nondū est securus. pag. 303.a

Conuiuium.

Conuiuium adolescentioribus deuitanda. p. 229.a
Conuiujs virorum non intersint foemina. p. 229.a. 230.b

Cor.

Cor nostrum in solo Deo requiescit. p. 7.a

Corpus.

Corpus suum cur Christus panē appellat. p. 486.b
Corpus suum cur Christus dedit sub visibili panis specie. p. 484.b. 487. b. 505.a. 508.b
Corpus & sanguis Christi manducatur & bibitur. p. 493.b. 530.a
Corporis & carnis Christi veritas ostenditur. p. 504.a
Corpus Christi verum qui non credit, excedit à gratia. p. 483.b

Crapula.

Crapula fugienda. p. 472.a

Creatura.

Creatura Dei, omnis bona: sed alię alijs potiores. p. 24.b
Creaturas qui colunt, damnandi. p. 158. b. 173.a
In creaturis omnibus inuenitur aliqua superior, cui sit parendum. p. 210.b. 600.

Credere.

Credere in Christū, opus est Christi quod

ipse operatur, sed non sine nobis. pag. 143.a

Crux.

Crucis signo sanatur morbus, & liberatur virgo. p. 43.b. 46.b
Crucis signo Iulianus apostata fugat demones. p. 42.a. 44.a
Cruce consummantur omnia quæ ad salutem conducunt. p. 42.b
Crucis signū fronti, parietibus, & fenestris imprimitur. p. 42. 43. 44. 45. 46. 101.b. 175.a. 307.b
Crucis signum dum formatur, quid cogitandum. p. 42.b
De Cruce non erubescendum. p. 42. b
Crucis signum apparebit in cœlo. p. 43.a
Crucis signi virtus & effectus. pag. 42. 43. 44.a. 46.b. 334.a
Crucē pingat manus ad omnē actū. p. 43. a
Crucis signum olim præfiguratum. ibidem.
Crux olim maledictum, nūc coronis Regijs clarior facta est. ibidem.
Crucis signo consignantur Christiani ex traditione Apostolica. p. 42. 43.
Sine Crucis signo non rite perficiuntur Sacramenta. p. 43.a. 44.b
Crucis Christi particulas olim optabant Christiani. p. 43.b
Crucis Christi inimici sunt multi, qui se dicunt Christi esse. p. 44.
Crucis signum execrantur hæretici. p. 43.b
Crux à locis suppliciorum, transijt ad frontes Imperatorum. p. 43.b. 46.
Crucis imago renouat memoriam Passionis. p. 171.b
Crucis figura adoratur à Christianis, non ipsum lignum. p. 171.b. 173.a
Crux Christi, fuit cathedra Magistri doctoris. p. 212.a

Culpa.

Culpa dimissa, non semper dimittitur poenitentia. p. 450.a
Culpa omnis, voluntatis est. p. 330.a
Culpa sua quisq; malus est. p. 331.b

Cultus.

Cultus Diuini maior cura habenda quàm vitæ nostræ. p. 302.a

Cupiditas.

Cupiditas dicitur amor huius seculi. p. 143.b
Cupi-

Index rerum.

Cupiditas refrænanda est. *ibidem.*

Cyprianus.

Cyprianus tantò excellentior, quantò hu-
milior. p. 133. b
Cyprianus acquieuisset sententię Ecclesię,
si eam nouisset. *ibidem.*
Cypriani nomen apud omnes celeberrim-
um. p. 164. b

D

Dathan.

Dathan cur punitus. p. 87. b. 89. a.

David.

Dauīdis pœnitentia. p. 437. a

Dæmon.

Dæmones dicuntur genij. p. 188. a
Dæmones experunt faciētia. p. 162. a
Contra Dæmonem pugnare sine Christo
Proteſtore, non expedit. p. 265. b
Dæmones retinent arbitrij libertatem ad
impugnandos homines. p. 314. a
Dæmonis uigilantia ad euerrendum homi-
nem. p. 429. b
Dæmones fugantur signo Crucis. p. 42. &
ſequentibus. Et ieiunio atq; oratione. p.
457. b. 541. a
Vide, Diabolus.

Debitum.

Debita pecuniaria remittere, nemo cogitur.
pag. 217. a

Decalogus.

Decalogus continet omnia Dei præcepta.
pag. 154. a
Decalogus totus comprehenditur sub duo-
bus præceptis charitatis. p. 153. b
Decalogus duabus tabulis lapideis ſcriptus.
p. 154.
Decalogi tria præcepta pertinētia ad Deū,
inſinuant Trinitatem. p. 154. b
Decalogi præcepta quomodo partienda.
pag. 154.
Decalogus concordat cum Euangelio. pag.
154. a

Defuncti.

Defunctorum memorię honorandæ. pag.
204. a
Defuncti pij, ſunt membra Eccleſiæ. pag.
547. b
Defunctorū exequiæ cum hymnis, & pſal-
mis, & lampadibus. p. 545. a. 546. b
Vide, Mori.

Deſideria.

Deſideriorum noſtrorum finis, Deus eſt.
pag. 7. b

Deſperare.

Deſperandum non eſt de peccatorū uenia.
pag. 71. a. 73. b
Deſperet nunquā peccator: quia iuſtus
fieri poteſt. p. 274. b

Deſponſatio.

Deſponſationis dies inter Chriſtum & Ec-
cleſiā, in Paſſione celebrati ſunt. p. 508. a

DetraCTOR.

DetraCTORum linguæ non timēdæ. p. 110. a

Deus.

Deus Pater Filium ex ſe genuit, non ex ali-
qua ſubiacente materia. p. 16. b
Deus ſine fine uidebitur, ſine ſaſtidio ama-
bitur, ſine fatigatione laudabitur. p. 7. b
Dei Patris deſcriptio. p. 15. b
Deus omnia continet. *ibidem.*
Dei quæ ſunt, enarrare, omnis ſermo infir-
mus eſt. *ibidem.*
Deus Pater habet omnia, & dedit omnia
Filio: nec putandus eſt non dediſſe, quia
habeat: uel non habere, quia dedit. *ibidē.*
Deo omnia poſſibilia ſunt. p. 518. a
Deus vnus eſt. p. 17. b
Dei eſſentiam nemo mortalium uidit, niſi
ſola. B. Maria. p. 181. a
Deus ſolus Magnus, intelligitur de tota
Trinitate. p. 70. b
Deus non eſt author malorum, pag. 331. b.
332. a. 355. b
Deum qui cogitat qualis nū eſt, falſum Deū
portat. p. 159. a
Deo ſoli quod debetur, nemini tribuendū.
pag. 158. b. 159. a. 173. a

Dei

Index rerum.

Dei cognitio diligentiffimè querenda. *ibid.*
Deus modis omnibus conatur homines re-
uocare ad ſalutem. p. 181. b
Deus lædi non poteſt. p. 188. b
Deus eſt benignus exactor. p. 190. a
Deum propitium qui habet, etiam An-
gelos & Sanctos, amicos habet. p. 287. b
Sine Deo nec inchoare nec perficere bo-
num poſſumus. p. 273. a
Deus acceptat qualiacunq; dona ſiue mag-
na, ſiue parua. p. 293. a
Deus vbique eſt. p. 300. b
Dei iuſſu non ſunt omnia quæ ſunt. pag.
332. b
Deus eſt natura Sanctus: iuſti autem parti-
cipatione, exercitio, & precatione. pag.
508. a
Deus multa facit quæ non poſſumus perci-
pere niſi fide. p. 517. b
Deus multa reuelauit in Lege Gratia: pag.
131. b
Deus ignis eſt peccatoribus, lumē Sanctis.
p. 544. b
Dei uirtus per Chriſti miniſtros operatur.
p. 607. a

Diabolus.

Diaboli eſt, quidquid Dei non eſt, uel Deo
diſplicet. p. 405. b
Diabolus contra nos nihil poteſt, niſi Deus
permiferit. p. 358.
Diabolo placet, qui Deo non placet. p. 265. a
Diaboli filij, qui. p. 138. b
Contra Diabolum & Angelos eius decer-
tamus omnes. p. 333. b
Vide, Dæmon.

Diaconus.

Diaconi neque Euchariſtiam conficere, ne-
que Ordines conferre poſſunt. p. 593. b
Diaconorum munus. p. 599. a

Difficile.

Difficile quod erat in ueteri Teſtamēto, fa-
ctum eſt facile in nouo. p. 281. a

Diligere. Dilectio.

Diligendi quando ſunt inimici, quando
non. p. 24. a
Diligēs Deum, præcepta cuſtodit. p. 144. a
Diligēdi ſeipſum, nullū eſt datū præceptū,
ſed modus tantum præſcriptus. p. 266.

Diligat quos Deus, & quos odio habeat, in-
certum eſt. p. 301. b
Dilectio proximi, donum Dei eſt. p. 335. b.
Dilectio pretioſior eſt quā prophetia.
pag. 131. b

Diuēs. Diuitiæ.

Diuēs, eſt ciuitas abſq; muro. p. 346. b
Diuites licet manducent Chriſti corpus,
non tamen ſaturantur: & quare. p. 350. a
Diuitias multi contempſerunt. p. 347. b

Diuinus. Diuinitas.

Diuinitatem figurare demētia eſt. p. 171. a
174.
Diuinitas Verbi facta eſt particeps noſtræ
mortalitatis, ut nos participes faceret ſuæ
immortalitatis. p. 501. a
Diuinarum perſonarū quanta ſit uis. p. 70. b

Docere. Doctrina.

Docere proximū, magnū opus eſt. p. 473. b
Docuit Deus multa etiam ſine ſcripto. pag.
529. a
Docentibus ſanam doctrinam, parendum
eſt. p. 607. b
Doctrinæ Apoſtolicæ laus. p. 131. b
Doctrina uera quæ. p. 88. b

Dogma.

Dogmata Eccleſiæ, uel ex doctrinā, uel ex
traditione Apoſtolica prodierūt. p. 101. b
102.

Dominicus dies.

Dominica dies, dicitur dies Solis. p. 200. b.
201. 204. a
Dominicus dies cur celebris. p. 200. b. 201.
204. a. 205. a
Dominica die cōueniūt Chriſtiani ad ora-
tionem, & concionē, & Miſſam. p. 100.
200. b. 201. 492. b. 518. b
Dominicum diem appellant Hebræi, pri-
mum. p. 201. a
Dominico die non ieiunandum. p. 131. b.
201. b. 466. b
Dominicus dies ſucceſſit Sabbatho. pag.
202. a
Dominicus dies quomodo celebrādus. pag.
201. 204. a
Dominicus dies cur ſic dictus. p. 201. b
Domi-

Index rerum.

Dñicus dies præponitur Sabbatho. p. 201. b
Dominicæ diei excellentia. p. 202. b.
Dominica dies dicitur prima Sabbathi, & vna Sabbathi. p. 201. a. 530. a

Dubium.

Dubia fidei referenda sunt ad Petrum & eius successores Romanos Pont. p. 89. b. 102. b. 112. b. 113. a

Duodecim.

Duodecim sedes quid significant. p. 64. a

Duritia.

Duritia cordis per totam vitam, est peccatum in Spiritum sanctum. p. 71. b

E

Ecclesia. Ecclesiasticus.

Ecclesia vera est, quæ habet veram Sacramentorum administrationem. p. 86. b
Ad Ecclesiam recurrendum. p. 86. a
Ecclesiæ Apostolicæ. p. 86. b. 88. b
Extra Ecclesiam nemo iustus, neque Christianus. p. 86. b. 98. b
Ecclesiæ autoritas, qualis. p. 87. a
Ecclesiæ illi parendum, quæ successione ab Apostolis habet. p. 87.
Ecclesia vera est, quæ toto orbe diffunditur. p. 87. 88. a. 96. b. 99.
Ecclesia vera est, quæ habet sanam fidem, & doctrinam, & successione ab Apostolis. 88. b. 89. b
Ecclesiæ Apostolicæ matricæ & originales. p. 88. b
Ecclesia vna. p. 88. b. 89. a. 96. b. 100. a. 132.
In Ecclesia permixti sunt boni & mali. pag. 97.
Ecclesiæ pacem magni faciunt boni Christiani. p. 97. a
Ecclesiam Scriptura sic manifestat, sicut Christum. p. 98. a
Ecclesia facile videri potest. 98. a
Ecclesia quando carebit omni macula. pag. 97. b
Ecclesiam ignorare nemini licet. p. 98. b
Extra Ecclesiam nihil Deo acceptum. pag. 98. b

Ecclesiam qui noluerit habere matrem, non habebit Deum Patrem. ibidem.
Ecclesia est mater spiritualis. p. 99. a. 132. b. 495. a
Ecclesia non est, quæ Sacerdotes non habet. p. 593. b
Ecclesia comparatur Apostolis. p. 428. a
Ecclesia est sponsa Christi. p. 99. a
Ecclesiam Christus totam pulchram præparauit. p. 99. a
Ecclesia sanctificata per charitatem adoptatur. p. 99. b
In Ecclesia sola, est querenda veritas. pag. 100. b. 101. a. 103. b
Ecclesia testimonium habet à Prophetis & Apostolis. p. 101. a
Ecclesia ubi est, ibi vera fides, & Spiritus, & veritas. ibidem.
Ecclesiæ vniuersæ quod placet, seruandum est ac si in Scripturis sacris contineretur. p. 102. b. 104. a
Ecclesiæ iudicium sequendum in credendis Scripturis, & damnandis hæresibus. pag. 103.
Extra Ecclesiam nemo viuere potest. p. 109. a. 114. b. 134. a
Ecclesia nunquam à Christo recedit. p. 112. a
Ecclesia militans diuersis tationibus quitur, sed non cadit quia fundata est super petram. p. 113. b
Ecclesia ædificata super Cathedram Petri. p. 113. b. 114. a
Ecclesiæ primaria nota. p. 117. b
Ecclesiæ laus. p. 131. b
Ecclesia sancta diuinis oraculis demonstratur. p. 132. b.
Ecclesia ubi? p. 133. b
In Ecclesia non sunt, qui Ecclesiæ vnitati non communicant. p. 132. b
Extra Ecclesiam non datur remissio peccatorum. p. 111. a. 408. 428. a
Ecclesiæ totius consensus in aliquam rem, est instar præcepti. p. 416. a
In Ecclesia qui sint, & qui non. p. 133. a
Ecclesiasticis functionibus indignè accedere, formidandum. 607. a

Effectus.

Effectus dignior sequitur, quem feruentior præcedit affectus. p. 308. b

Eleemosyna.

Eleemosyna quomodo domi congreganda ad largiendum. p. 244. a

Eleemo-

Index rerum.

Eleemosynæ negligentes, sæpe damnantur. p. 245. a
Ad Eleemosynam dandam propensi sunt sancti omnes. p. 242. b
Eleemosynæ bona. pag. 242. 243. 244. 245. 472. b. 473. 474.
Eleemosynæ quomodo faciendæ. p. 452. b
Eleemosynarum collectio & distributio. pag. 492. b
Ad Eleemosynam adhortatio. p. 242. b

Elementa.

Elementis sanctificatis, iam non propria natura præbet effectum, sed diuina virtus. p. 417. a

Emaus.

In Emaus euntibus discipulis dedit Christus corpus suum: & cur se ostendit in fractione panis. p. 58. 551. a

Encœnia.

Encœnia honorificè celebranda. p. 203. b

Episcopus. Episcopatus.

Episcopi debent excurrere ad oppida & pagos. p. 132. a
Episcopus seipsum ordinare non potest. p. 89. a
Episcopi possunt indicere ieiunia. p. 467. a
Episcopo sacrificanti ad sint Diaconi, Presbyteri, &c. p. 522. a
Episcopus Sacerdote præstantior. p. 595. a
Episcoporum dignitas. ibidem.
Episcopi tenent locum Apostolorum. p. 598. b. 600. a. 607. b
In Episcopo sunt omnes Ordines. p. 599. b
Episcopus est Princeps Sacerdotum. p. 599. b
Episcopus est Christi vicarius. p. 600. a
Episcopus Christus elegit. ibidem.
Episcopus est speculator Ecclesiæ. 607. a
Episcopatus æmulatio, schismatum mater est. p. 410. b

Epitheta.

Epitheta sunt signa virtutis. p. 37. a

Euangelista. Euangelium.

Euangelistæ omiserunt multa facta Christi: & necessaria scripserunt. p. 131. a
Euangelio credimus propter Ecclesiæ auctoritatem. p. 103.
In Euangelio, imago. p. 271. b

Eucharistia.

In Eucharistia est verè corpus & sanguis Christi. p. 480. b. 481. 482. 483. 484. 486

487. 488. 489. 490. 493. b. 495. b. 500. b. 503. a. 504. 540. a
In Eucharistia simpliciter & sine ambiguitate credendum est corpus Christi. p. 485. a
Eucharistia ostendenda populo. pag. 102. a. 492. a. 527. a. 539. b
Eucharistia frequenter accipienda. p. 345. b. 541. b. 566. b. 567.
Eucharistia quibus danda. p. 377. b. 559. b. 561. a
Eucharistia datur reces Baptizatis. p. 388. a. 409. b
Eucharistia quo tempore sumenda. p. 449. b. 466. b. 491. b. 550. b
Eucharistiam administrant etiam Diaconi. p. 480. a. 492. b
Eucharistiam sumentes fiunt Christophori. p. 484. b
Eucharistia defertur ad absentes. p. 480. a. 492. b
Eucharistiam sumpturus quæ præparationem faciet. p. 448. b. 454. 485. b. 488. b. 494. a. 495. a. 500. 505. b. 524. a. 557. b. 559. b. 560. 561. 562. 563. 568. b.
Eucharistiæ multi effectus. p. 345. b. 407. a. 480. b. 484. b. 488. b. 489. a. 493. b. 502. 503. 505. b. 507. a. 509. b. 510. a. 511. a. 515. 521. b. 563. 564. 565. 566. a
Eucharistiæ Sacramentum cur à Christo institutum. p. 483. a. 565. a
Eucharistiæ laus. p. 484. a. 486. a. 487. a. 491. b. 493. a. 509. a. 510. a. 515. b
Eucharistia dum sumitur, non est habenda ratio sensus, sed fidei. p. 484. a. 485. a. 488. a
In Eucharistia verè Christus videtur, & tangitur, & comeditur. p. 484. a
Eucharistia sumpta, quomodo Christus in nobis maneat, & nos in ipso. pag. 487. a. 503. b. 508. b. 564. a
Eucharistiam sumere recusantes, periculum incurrunt. p. 488. a
Eucharistiam Christus instituit post Cœnam. p. 490. a. 501. a
De Eucharistia nihil cadat in terram. p. 491. b. 493. a
Eucharistia, opimitas Dominici corporis. p. 491. b
Eucharistia & Vnctio sanctificant totum hominem. p. 492. a
Eucharistiam conficiendi, ritus, & ceremoniæ. p. 492. 506. a. 508. a. 539. a
Eucharistiæ vis maxima. p. 494. a
Eucharistiæ figuræ. p. 494. a. 505. b. 565. a
Eucharistiæ tantum Sacramentum aliqui sumunt, alij rem & Sacramentum. p. 501. b

Hhh

Eucha-

Index rerum.

Eucharistia quare à ieiunis sumēda: excepta necessitate. p. 491. b. 501. a. 533. b. 551. b
Eucharistiā sumentibus vel vita contingit, vel mors. p. 495. b. 505. a. 509. a. 511. a. 559. b
Eucharistiæ varia nomina. pag. 506. a. 509. a. 555. b. 568.
Eucharistiā sumentes, idē sumūt quod Apostoli in cœna sumpserunt. p. 509. a
In Eucharistia latet Diuinitas sicut latebat in humanitate Christi. p. 511. a
In Eucharistia inest corpus vitæ. p. 532. b
In Eucharistia Christus sui corporis conuiuium facit. p. 514. a. 527. b
Eucharistiam non porrigat, qui sacrificare nequit. p. 514. b
Eucharistiæ cura cui incumbat. p. 521. a
Eucharistia mirabilis victima & sacrificiū eximium. 514. a
Eucharistia collo appensa, liberat à naufragio. p. 525. a
Eucharistia quid contineat. p. 495. 525. b
Eucharistiæ Sacramentum pro maiestate rei nemo cognoscit. p. 528. a
In Eucharistia esse carnem Christi negant hæretici. p. 529. b
Eucharistia, cibus inconsumptibilis & immortalitatis alimonia. p. 540. a
In Eucharistia accipimus Verbum carnem factum. p. 532. a
Eucharistia sub vna specie olim data, & domum delata. p. 551. a
Eucharistia sub vna tantum specie sumēda à non conficientibus. p. 551. 552.
Eucharistiam sumpturi, quid cogitare debeant. p. 555. b
Eucharistia adoranda & sumenda. p. 555. b. 556. a
Eucharistiæ mysteria intaminata & viuifica. p. 556. a
Eucharistiæ asseruatio. p. 556.
Eucharistiæ magnitudo cōsiderāda. p. 557. a
Eucharistiæ Sacramenti forma. p. 557. a
Eucharistiæ sumptione non egent paruuli. p. 557. b
Eucharistia quibus deneganda. pag. 492. a. 454. a. 558.
Eucharistiā indignè sumēs, dat locū diabolo, & peior est dæmoniaco. p. 558. a. 560. b
Eucharistiā non potuit accipere puella quæ de idolotrythis comederat. p. 559. a
Eucharistiam indignè sumentium poena. p. 551. a. 559. b. 560. b. 561. b. 562. b
Eucharistia olim in nitido linteolo suscipiebatur. p. 562. a
Eucharistia, Sacramētū pacis est. p. 558. b.

Post Eucharistiæ sumptionem quid faciendum. p. 563. a

Eunuchus.

Eunuchi Euangelici. p. 194. a
Eunuchi naturales, vxores non ducūt. ibid.

Euphemia.

Euphemia pro virginitate quam vouerat, subit martyrium. p. 195. a

Eusebius.

Eusebius Cæsariensis aliquando defendit Arianos. p. 132

Examen.

Examen conscientię. p. 476. a

Excōmunicare. Excōmunicatio.

Excōmunicādi potestas est in Ecclesia. p. 109.
Excommunicatus quomodò Satanę tradatur. p. 109. a
Excommunicatio est gladius spiritualis: & quando ferenda. p. 109. 110.
Excōmunicati non possunt viuere. p. 109. a

Exorcismus. Exorcista.

Exorcismus in Baptismo. p. 404. b. 405. a. 406. 407.
Exorcistarum officium. p. 595. b. 598. b

F

Fabianus.

Fabianus Papa per descensum columbę designatus. p. 598. a

Fabiola.

Fabiola agit publicam pœnitentiam, quia à viro dimissa, alteri nupsit. p. 578. a

Facere.

Facienti quod in se est, Deus aderit. pag. 354.

Festa.

Festa Christianorum. p. 202. b. 203.
Festi dies cur instituti. p. 205. a
In Festis vitanda peccata, Deoq; & bonis operibus vacandum. p. 201. a. 203. b. 205. a. 561. a

Festi

Index rerum.

Festi dies nunquàm impediendi, sed honorandi. p. 202. b. 203.
In Festis quæ licita, quæ illicita. p. 204. b

Fides. Fiducia.

Fidei initium & incrementum, Dei donū est. p. 12. b. 13. 336. a
Fides, pietatis exordium. p. 13. a
Fides, est oculus illuminās cōsciētīā. p. 13. b
Fidei regulam, Apostoli duodecim sententijs comprehenderunt. p. 14. 15. a
Fides Apostolica non est nisi vna. p. 15. a
Fides de Filio Dei. p. 15. b
Fides vera non est nisi in Ecclesia. p. 101. a
Fidei rectæ iudicium. p. 112. a
Fides incorrupta in Romana Ecclesia. pag. 113. b
Fides Catholica nūquàm deserēda. p. 134. a
Fides declarat eum qui cōuertitur esse ciuē cœlorum. p. 134. b
Fides hominē Deo facit familiarem. ibid.
Extra Fidem, nihil bonum. ibid.
Fides sine operibus mortua est. p. 134. 135. 137.
Fides excellentior est ipsis operibus. p. 134.
Fidem solam iustificare qui docet, sunt duces cæci & fallaces. p. 135. a. 138. a
Fides per dilectionem operans, fideles à demoniis segregat. p. 135. b.
Fidem qui prouidet, & nō facit quæ fides docet, ædificat super arenam. p. 137. a
Fides de Patre & Filio. p. 16. a
Fides vocatur opus. p. 134. a
Fides sine obedientia, nihil prodest. p. 137. b
Fides est fundamentum & radix boni operis. p. 137. b
Fides est salus naturæ humanæ. p. 332. b
Fides cum bonis operibus, salutem affert. pag. 138. a
Fides carēs dilectione, caret & opere: at accedente spe & charitate, operabitur. pag. 143. b
Fidei terminus perfectissimus, est observatio mandatorum. p. 144. a
Fides, est regula salutis. p. 510. b
Fidei initiū est ex indebita & gratuita Dei misericordia. p. 273. a
Fides est æternum patrimonium. p. 405. b
Fides accommodanda inuisibilibus magis quā visibilibus. p. 371. a
Fides nō est, quæ Catholica nō est. p. 397. a
Fides aliena alijs prodest. p. 397. 398. 399.
Fidei professio in Baptismo. p. 405. a. 406. 407. b

Sine Fide nullus saluatur. pag. 407. a
Fidei res non sunt negandæ propterea quod non intelligantur. p. 516. b
Fides de Spiritu sancto. p. 16. a
Fiduciam apud Deum habere poterit, qui charitatem habet. p. 77. b

Filius.

Filius Dei, cur Verbum dicatur. p. 16. b
Filius Dei, Progenies Ingeniti: Virtutis Virtus: Perfectus à Perfecto. p. 15. b. 16. b
Filius Dei nō est ex nihilo, quia ex Patre genitus. ibidem.
Filius Dei, Virtus & Sapientia Patris, quia Pater per ipsum operatus est & disposuit omnia. p. 16. b
Filius Dei, dicitur Deus de Deo, non autē Pater. p. 17. a
Filius Dei, consubstantialis Patri, nō factura, aut creatura. p. 132. a
Filiorum procreatio & educatio. pag. 256. b. 576. a

Forma.

Forma, mutilata esse non debet. p. 380. b

Fructus.

Fructus digni pœnitentiæ, qui sint. p. 451. b

Fucus.

Fucus & ornatus nimius fœminis interdicitur. p. 230. b. 231. 233. a. 599. a

G

Gabriel.

Gabrielis nudam substantiam vidit Maria. p. 181. a

Genus flexio.

Genus flexio non fit tempore Paschali. pag. 204. a. 307. b. 308. a
Genus flexio significat eminentem adorationem. p. 308. a

Glaucias.

Glaucias, interpres Petri. p. 116. b

Gloria. Gloriarī.

Gloriæ æternæ descriptio. p. 7. a
Gloriā si non adipiscimur, culpa nostra est. p. 81. b
Gloria in excelsis Deo, Clemens in Missa dici instituit. p. 539. b

H h h 2

Glo

Index rerum.

Gloriari non licet de bonis operibus tanquam propria virtute factis. p. 136. a

Graci.

Græcorum sacrificiū detestabile. p. 171. a

Gratia.

Per Gratiam Dei & liberū arbitrium potest homo se conseruare sine peccato. p. 271. a

Gratiæ munera quæ sint in hominis iustificatione. p. 336.

Gratia Dei est fons & origo bonorum ac meritorum omnium. p. 338. a

Gratia perfectè innouat hominem, & liberat ab omnibus peccatis. p. 386. b

Gratia, Diuina res est. p. 387. b

Gratias agamus Domino Deo nostro. pag. 501. a

Gustus.

Gustus rerum suauium, virgini deuitandus. pag. 251. b

H

Hæresis. Hæreticus.

Hæresis quid sit. p. 109. b. 110. b. 111. a

Hæreses vnde exortæ. p. 110. b

Hæretici fugiendi sunt. p. 86. a

Hæreticorum synagoga multos decipit. p. 86. b

Hæretici non habent Apostolicam traditionem, neq; successione. p. 87. b. 117. b

Hæretici quando cœperint. p. 116. b

Hæretici nullā habent notā veræ Ecclesiæ. p. 88. a

Hæreticorum Ecclesiæ non sunt dicendæ Catholicæ. p. 98. b

Hæretici seipso iugulant. p. 111. b

Hæretici Sanctos lacessunt. p. 164. a

Hæretici Scripturas citant, & prauè interpretantur. p. 86.

Hæretici nō habent verā Ecclesiā. p. 86. b

Hæretici Ecclesiam scindunt. p. 113. b

Hæretici reuertentes recōciliantur per manus impositionem. p. 434. a

Hæreticorum congregatio, concubina est non sponsa. p. 99. a

Hæreticorū poena & interitus. p. 87. b

Hebdomada.

Hebdomadæ sanctæ abstinentia, confessio,

preces, & poenitētia. p. 457. a. 463. a. 466. b. 471. b. 562. b

Helias.

Helias pallium relinquens Helisæo, significat Christum suā nobis carnem dedisse. pag. 509. b

Hieronymus.

Hieronymus grassantibus hæresibus confugit ad fidem Ecclesiæ Romanæ. p. 113. b. 114. a

Hieronymus recusabat exercere sacrificia. p. 529. b

Homo.

Homo in quantum homo diligendus est, quantum iniquus, odio habendus. p. 22. a

Homines omnes habēt aliquid quod Deus ignoscat. p. 272. a

Homo rationalis, Deo similis, & suæ potestatis factus est. p. 331. a

Homo cum deficit, est à seipso: cum proficit, est à gratia Dei. p. 335. b

Hominem veterem deponere, & nouū induere, quid sit. p. 281. b

Honor.

Honor Sanctorum redūdat in Deum. pag. 160. a

Humilitas.

Humilitatis Magister, Christus. p. 461. b

I

Iacob.

Iacob cur plures vxores habuerit. p. 584. b

Ianua.

Ianuis clausis quomodò Christus intrauit ad Apostolos. p. 516. 517.

Idololatria.

Idololatria corde cōmitti potest. p. 158. b. 159. a

Idololatria est, creaturæ tribuere quod solius Dei est. p. 168. a

Idololatræ cōtumeliosi sunt in Deū. p. 168. b

Ieiunium.

Ieiunij vis & vtilitas maxima. p. 231. 235. b. 456. 457. 462. 463. 465. 476. a

Ieiunio

Index rerum.

Imitari.

Imitari Christum debēt Christiani. p. 138. b
Imitatores virtutum Dei, chari Deo sunt. p. 159. b

Imitandi sunt Sancti. p. 165. b. 295. b

Immortalitas.

Immortalitatis cupiditate omnes ducimur. p. 188. 6

Imperator.

Imperatores supplicant Sanctis, vt pro se orent. p. 161. a. 287. b

Impenitentia.

Impenitentia est Spiritus blasphemix. p. 71. a. 72.

Impenitētia vsq; ad mortē, impedit remissionem peccatorum in hoc seculo, & in futuro. p. 72

Impossibile.

Impossibile non præcepit Deus. p. 271. b

Incontinentia.

Incontinentia plus nocet quam fascinatio. p. 467. b

Infans.

Infantes non nouerunt quod in altari ponitur, & tamen credunt. p. 23. b

Infernus.

Inferni dolores quomodò soluti esse dicantur. p. 51. b

Inferni poena, est iusta peccati retributio. p. 400. b

Infidelitas.

Infidelitas dicitur etiā fornicatio, propter quam cōiunx potest dimitti. p. 582. b

Iniuria.

Iniuriarū quomodò obliuiscendū. p. 217
Iniuriam irrogans, vinci debet patientia, nō viribus. p. 218. a

Iniuriæ patienter tolerandæ. p. 218. b

Iniuriā referre, nemini licet. p. 218. b. 219. b
Ad Iniurias cōdonandas nos prouocāt oēs petitiones Orationis Dominicæ. p. 353. a

Innocens. Innocentia.

Innocētes pueri, primitiæ martyriū. p. 203. a
H h h 3 Inno-

Ieiunio vtendum ante Baptismum. p. 560. b

Ieiunium præcipit Lex Diuina. p. 463. b

Ieiunio opus est ad castitatem. p. 234. 235. b

Ieiunium quare Christianis seruandum. p. 236. b. 456. a. 461. b

Ieiuniorum certa tempora damnāt Aëriani. p. 456. b

Ieiunium quartæ & sextæ feriæ. p. 457. a. 461. b. 462. a. 463. b. 464. b. 466. b

Ieiunij varietas non rumpit fidei vnitatem. p. 464. b

Ieiunio & humiliationi omne tempus aptū. p. 461. b. 465. b

Ieiunij leges seruandæ. p. 461. b. 468. a

Ieiunia seruanda iuxta Ecclesiæ morem. p. 464. a. 465. a. 467. a

Ieiuniorum diuersa tempora. p. 462. b. 464. b. 465. 466.

Ieiunium soluit Spiridion ob aduentum peregrini. p. 464. b

Ieiuniorum cibi quales. p. 467. b

Ieiunij tēpore, à quibus abstinedū. p. 471. a

Ieiunium Christianorum sanctificauit Christus suo ieiunio. p. 495. b

Ieiunij ornamentum, humilitas. p. 457. a

Ieiunium quatuor temporum. p. 468. a

Ignis.

Ignis æternus principaliter diabolo paratus est, & non homini. p. 449. b

Imago.

Imagines non prohibētur, nisi fiant ad idololatriam. p. 158. b. 165. b. 171. a. 173. a

Imagines qui damnant; anathema. p. 168. b. 170. a

Imagines retinendæ & honorandæ. p. 168. b. 169. b. 170. 171. 172.

Imaginis honor ad primum exemplar refertur. p. 169. a. 170. 171. b

Imagines Christi venerandæ velut Euāgelia & lignum Crucis. p. 169. a. 170. b

Imago Isaac Patriarchæ, Gregoriū Nyssēnū commouebat ad lacrymas. p. 169. b

Imaginū vtilitas. p. 169. b. 170. b. 171. b. 172. a

Imago erecta à muliere curata à profluuiio sanguinis. p. 170. a. 173.

Imagines rerum incorporearum, cur effingantur. p. 174. b

Imagines in tēplis suspensæ, quid significēt. pag. 293. a

Imagines Sanctis erigendæ. p. 295. b

Ad imaginem Dei factus est homo ratione liberi arbitrij. p. 333. b

Index rerum.

Innocentium festū Sancti Patres celebra-
ri iusserunt. *ibidem*.
Innocentium martyrum laus. p. 300.
Innocentes pro nobis orant, & veniam im-
petrant. *ibid*.
Innocentiā seruare facilius est, quā verā
agere poenitentiam. p. 446. a

Intemperantia.

Intemperantia omnino fugienda. p. 227. b

Intentio.

Intentio facit bonum opus. p. 137. b
Intentionem fides dirigit. *ibidem*.

Inuidentia.

Inuidentia fraternæ charitatis, est peccatū
in Spiritum sanctū, & peccatū ad mor-
tem. p. 71. b. 73. b

Ioannes.

Ioannes Apostolus superato feruenti oleo,
relegatus est in insulam. p. 101. b
Ioannes Apostolus non est passus, neque
nuptias expertus. p. 193. b

Ioseph.

Ioseph sponsus B. Mariæ, fuit virgo. p. 36. b.
364. b
Iosepho dubitanti succurrit Angelus. pag.
367. a
Ioseph Patriarcha quare pallium reliquit.
pag. 235. a.

Isaias.

Isaiæ vaticinium de cōceptu & partu Vir-
ginis, quidam malè interpretantur. pag.
362. b

Iterare.

Iteratæ aegritudinis, iteranda est medici-
na. p. 429. b

Iudas.

Iudæ Galilæi dogma, siue hæresis. p. 211. b
Iudas Iſcariotes verū Christi corpus sump-
sit, ei que venenum fuit. p. 493. a. 508. b

Iudicium.

Iudiciū vniuersale cur futurum. p. 64. b

Iudicium habere aduersus aliū, an sit pec-
catum. pag. 219. a

Iulitta.

Iulittæ martyris laudes, & reliquiæ. pag.
160. a

Iurare.

Iuramentum non recipit Euangelica veri-
tas. p. 189. a

Iurare falsum, graue peccatum est. p. 187. b
188.

Non iurare melius est, quā verum iurare.
pag. 187. b.

Iurandi consuetudo pessima est, & tollen-
da. p. 187. b. 188. 189. b. 468. a

Non iurādum, nisi ex necessitate. p. 187. b
188. 189.

Iurat Deus per semetipsum: & quare. pag.
188. a

Iurare per salutem Cæsaris. *ibidem*.

Iurare quando liceat. p. 189. a

Iurationem multi in ore habent tanquā
aliquid dulce. p. 189. a

Iuratio falsa, exitiosa est: vera, periculosa
est: nulla, secunda est. *ibidem*.

Iuramentum quid sit. p. 188. b

Iustificare. Iustitia. Iustus.

Iustificatus debet bene operari. p. 136. b

Iustificati, amici sunt Legis. p. 281. a

Iustificatio tribuitur Deo, & voluntati. no-
stræ. p. 271. a

Iustificationis initiū est ex indebita mise-
ricordia Dei. p. 273.

Iustitia nostra ex Deo est. p. 275. b

Iustus cadere potest. p. 78. 79. b. 80. a. 274. a

Iustus desinit esse, qui accepta fide male vi-
uit. p. 136. b

Iustus dum viuit, nō caret peccatis. p. 272. a.
273. 274. 275. b

Iusti nomen non amittit, qui per poeniten-
tiam semper resurgit. p. 274. 275. b

Iusti post mortē percipiēt præmia, iniusti
poenam. p. 544. a

Iustus nemo extra Ecclesiam. p. 86. b

L

Lacryma.

Lacrymarum vis & virtus: & quibus detur.
p. 231. b

La-

Index rerum.

Lacrymarum Baptismus. p. 450. a

Lamech.

Lamech veniam obtinuit, quia sponte con-
fessus est. p. 427. 432. b

Latria.

Latria quid sit. p. 162. a

Latria vera soli Deo competit. p. 170. b

Latro.

Latroni in cruce quis paradus promissus.
p. 51. b

Latro sine Baptismo cur saluus. pag. 399. b.
401. a. 402.

Latronis poenitentia. p. 436. a

Laurentius.

Laurentio quid Eucharistia præstitit. pag.
566. a

Lectio. Lector.

Lectio sacra in Festis. p. 204. b

Lectio sacra iuuat ad tuendam castitatem.
p. 234. b

Lectorum Ordo in Ecclesia. p. 595. b. 598. b

Legalia.

Legalia omnia annunciabant Christi gra-
tiam. p. 372. b

Legalia quædā abstulit Christus, quædam
commutauit. p. 521. b

Legumina.

Legumina, aliquando noxia. p. 232. a

Leo.

Leo Papa, vniuersalis Archiepiscopus, &
Patriarcha magnæ Romæ. p. 114. a

Leo Isaurus Iconomachus. p. 171. b

Lex.

Leges Maiorum, seruandæ. pag. 102. b. 103. b
104. b

Lex, pædagogia puerorum insolentium. p.
182. a

Lex Christi non euertit leges politicas. p.
210. b

Lex carnis non regnat in nostro mortali
corpore, si non obeditur desiderijs eius.
pag. 263. b

In Lege Gratiæ factum est facile, quod in
veteri Lege difficile fuit. p. 281. a

Lex vetus Christo seruiebat. p. 373. a

Lex veteris omnia impleta sunt in Christo.
pag. 373. b

Liber.

Liber vitæ, præscientia Dei. p. 126. a

Libertas. Liberum.

Libertas dissoluta, mala: & causa confusio-
nis. p. 210. b

Libertas hominis. p. 331. 332. 333. 334. 335. 336.
338.

Liberum arbitrium non est sublatū per pec-
catū, sed deprauatū. p. 265. b. 334. b. 338. a

Liberi verè ibi sumus vbi non delectamur
inuiti. p. 387. a

Liberio arbitrio quid tribuendum, & quid
Dei gratiæ. p. 271. b. 335. b. 336. 338. a

Liberum arbitrium Angelis & hominibus
datum est, & ideo iustè iudicabuntur.
pag. 331.

Liberum arbitrium si non haberent homi-
nes, frustra eis darentur præcepta cha-
ritatis. p. 333. a. 335. a

Liberum arbitrium si non esset, immeritò
punirentur mali. p. 332.

Liberum arbitrium & Dei gratia, quomo-
dò simul concurrant. p. 335. b. 336. b. 337.

Iuxta liberi arbitrii electionem, vnusquis-
que afficietur aut poena, aut præmio. p.
336. b. 337. b

Liberum arbitrium sic extollūt Pelagiani,
vt non relinquunt locum gratiæ. p. 338. a

Liberum arbitrium absque Dei gratia non
potest peccatis resistere. p. 338. a

Libera est nobis volūtas, sed non semper est
bona. p. 335. a

Libido.

Libido procul arcenda ab Ecclesia. p. 225. a

Libido polluit membra Christi & templū
Dei. p. 225. a. 226. a

Libido, inuentum diaboli. p. 225. a

Libidinis damna. p. 227. a
Libidinem prouocat nimius vsus salis. pag.
232. b

Index rerum.

Libidinis seminarium quod nam sit. p.235.
 Libidinis impetus per continentiam coër-
 cendus. p.235.b
 Libidini feruierit qui contra eã pugnare ne-
 glexerit. p.264.b
 Libido quid sit. p.330.a

Lingua.

Lingua membrum est per quod cum Deo
 loquimur, & Eucharistiam sumimus. p.
 526.a
 Linguarum diuersitas vbi fuerit, diuerso
 idiomate docendi sunt homines. p.310.a

Loqui.

Loquendũ non est humano aut seculi sensu,
 in Dei rebus. p.487.a

Lucas.

Lucas Euãgelista pinxit Imagines Christi,
 B.Mariã, ac Petri & Pauli. p.173.b

M

Magistratus.

Magistratibus parendum. p.209.b. 210. 211.

Malus.

Mali qui nunc sunt, boni fieri possunt:&
 è contrario. p.79.b
 Mali quando & quomodò tolerãdi. p.97.b

Manè.

Manè conuentus Christianorũ ad canen-
 dum Deo. pag.200.b

Manichæi.

Manichæi mentiuntur dicentes, inesse no-
 bis mali necessitatem. p.264. b

Manna.

Manna figura fuit Eucharistiã, pag. 57.a.
 495.b. 499.b

Manus.

Manus Dei contra omnia mala potens est.
 pag.355.b
 Manuum impositio. p.406.a

Maria.

Mariã perpetua virginitas probatur. p. 36.
 b.37.364.a
 Maria, salua virginitate, facta est grauida
 per Dei potentiam. p.37.b
 Maria, id est, maris stella. p.37.b.365.b
 Mariã virginitatem prædixerunt Prophe-
 tã. p.38.a
 Mariã inuocatio, & præconia. p.359. 364.
 365.366.367.
 Maria vniuerso generi humano causa sa-
 lutis facta est. p.363.b
 Mariã & Euã collatio. p.363.b
 Maria Euã aduocata. p.299.363.b
 Maria sola sine peccato inter omnes San-
 ctos. p.363.b.364.366.a
 Mariã tota se infudit gratiã plenitudo.
 p.365.a
 Maria, tantò venerabilior cunctis, quantò
 gratiosior. ibidem.
 Maria, speculum virginum. ibidem.
 Maria sacerdote præstantior. p.365.b
 Mariã vita, omnium est disciplina. ibid.
 Mariã non est negatum, quidquid alijs vn-
 quã fuit collatum. p.365.a.
 Maria reparatrix primorum Parentum. p.
 365.b
 Mariã Natiuitas meritò celebratur. p.366.a
 Mariã honor exhibitus, redundat in Chri-
 stum. p.171.b
 Maria clarissimum gratiã receptaculum, &
 vas sole splendidius. p.367.a
 Mariã templum erexit Pulcheria Augu-
 sta: & Cyrus. p.367.

Martinus.

Martinus sanat mutum sacro oleo. p. 572.a

Martyr. Martyrium.

Martyres diligendi, & honorandi, & inuo-
 candi. p.158.b.163.165.a.203.a.293.a
 Martyres sunt Ecclesiã columnæ, turrës, &
 luminaria. p.160.b
 Martyrũ reliquiã, & sepulcra, inuisenda, &
 honoranda. ibidem.

Martyrs

Index rerum.

Martyres possunt à Deo impetrare, quã vo-
 luerint. ibidem.
 Martyrum memorias religiosè celebrant
 Christiani. p.162
 Martyres cur vsq; ad mortem decertarũt.
 p.162.b
 Martyres vicerunt Deos Gentilium. ibid.
 Martyres sunt hominum duces, propugna-
 tores, & custodes. p.163.a.292.b
 Martyres grauissima passi sunt, ne pietatẽ
 aut doctrinam vllò modo perderet. pag.
 165.a
 Martyres, refugium & auxilium Christia-
 norum. p.299.b
 Per Martyrium remittuntur peccata. pag.
 426.b

Matrimonium.

Matrimoniales tabulæ. p.99.a
 Matrimonium, remedium infirmitatis. p.
 276.a
 Matrimonij triplex bonum: fides, proles,
 Sacramentum. p.576.
 Matrimonij vinculũ, indissolubile, nisi per
 mortem. p.576. & multis sequentib.
 Matrimonium est Sacramentum. pag.576.
 577.a
 In Matrimonio confertur gratia. p.579.
 Matrimonio priore durante, aliud contra-
 hens, adulterium committit, & Commu-
 nione priuatur. p.581. 582.a. 584.a
 Matrimonium vnus cũ vno, licitum & per-
 petuum. p.584.b
 Matrimonij definitio, & vis. p.577.a

Melchisedech.

Melchisedech quomodò fuerit Christi fi-
 gura: & eius sacerdotium viget in Eccle-
 sia. p.494.496.b.499.525.b.527.b.528.

Memoria.

Memoria peccatorum cum gemitu. p.451.b

Mendacium.

Mendaciorum octo genera. p.251.a
 Mendacium nullo modo dicendũ. p.251.b

Mensa.

Mensa, significat Christi corpus. pagina.
 504.a

Mensa vna est diuinorum mysteriorum.
 pag.557.b

Mereri. Meritum.

Mereri bene de alijs, opus fermè diuinum.
 p.474.a
 Merendi locus non est post hanc vitam. p.
 547.a
 Merita cuiusq; requirit Deus. p.80.b
 Meritum nullum est apud Deum sine Bap-
 tismo. p.385.b
 Meritis operum præteritorum non peruen-
 nitur ad iustificationem. p.136.b

Michael.

Michaëlem Archangelum inuocantes, in
 ipsius templo, multa beneficia cõsequũ-
 tur. pag.163.b

Ministrare.

Ministerium vnus non vsurpet alius. pag.
 600.b
 Ministrare Deo, magna res est, & etiam
 Angelicis virtutibus formidãda. p.527.a
 Ministrorum improbitas non nocet virtuti
 Sacramentorum. p.371.b. 372.a. 421.a.
 606.607.a

Miraculum.

Miracula diuersa in diuersis locis fiunt per
 Sanctos. p.299.300.b
 Miracula faciebat Christus vt Deus, & vt
 homo. p.503.b
 Miracula diuina dum fiunt, sæpe res cer-
 nitur, & nescitur: fit, & nõ intelligitur. p.
 516.b
 Miracula fiunt à Deo orantibus martyri-
 bus. p.163.a
 Miracula aliquando fiunt à Sãctis propter
 orationes nostras. p.293.b

Miseratio. Misericordia.

Miseratio ex animo collata, magnum est
 misero remedium. p.474.a
 Miseratio superat myriades agnorum pin-
 guium. p.475.a
 Misericordia & iustitia lucent in glorifica-
 tione & damnatione hominum. p.126.a
 Misericordiã operum cõmẽdatio. p.472.b
 473.474.

Mise.

Index rerum:

Misericordiae opera spiritualia maioris sunt meriti quam corporalia. p. 473. b
 Misericordia in pauperes, purganda est anima. p. 474. b
 Misericordia in pauperes, non tam consilij est, quam praecepti, ibidem.
 Misericordia in proximos, magna laude & praemio digna. p. 243. a

Missae.

Missae canon ante consecrationem. p. 487. a
 Missa audienda die Dominico. p. 204. b
 In Missa mors & resurrectio Christi significatur, & remissio peccatorum. p. 345. b
 Missa mane celebranda: & quare. p. 494. b
 Missae sacrificium, magnorum mysteriorum exemplar. p. 506. b
 Missa in locis tantum consecratis celebranda. p. 521. b
 Missam celebrat Petrus & Mattheus Apostoli. p. 522. b
 Missae sacrificium praestantius omnibus sacrificijs. p. 523. b. 538. a. 563. b
 Missa quomodo audienda. p. 526. a. 527. a. 541. a
 In Missa immolatur Agnus Dei. p. 526. a
 Missae sacrificio adstant Angeli, & Dei Filius. p. 526. b. 540. a. 565. b
 Missa semper die Dominico celebranda. p. 530. a
 Missa aegrotum roborat. p. 524. b
 In Missa confessionem facit Sacerdos, & manus eleuat. p. 540. a
 Missae sacrificium vnum est, horrendum, & immaculatum, & ineffabile Sacramentum. p. 526. b. 527. a. 565. b
 In Missa non sine fructu proferuntur nomina defunctorum. p. 528. b
 In Missa vino miscenda est aqua. p. 494. 506. b. 530. b. 533. b
 Missae sacrificium successit omnibus sacrificijs veteris Testamenti. p. 531. 538. a
 Missa in quadam domo celebrata, daemone fugavit. p. 531. a
 Missa, sacrosanctum sacrificium. p. 538. b
 Missae varij ritus. p. 539. 540.
 In Missa pax datur. p. 539. a. 540. b. 541. a
 In Missa orat Sacerdos pro diuersis statibus. p. 539. b. 541. a
 In Missa frangitur hostia. p. 541. a
 In Missa oratur pro aegrotis, & pro fructibus. p. 541. b
 In Missa quae arcana sunt, ne enunciet Sacerdos. p. 309. b
 In Missa communicandum. p. 539. b

Monachus.

Monachi fugitiui. p. 190. a
 Monachus qualem se in omnibus debeat exhibere. p. 191. a
 Monachi nuptiae tantum sunt peiores adulterio, quanto melior est Angelus homine. p. 193. b
 Monachum abstrahens a Religione, sacrilegus est. p. 191.

Monica.

Monica moritura orat ut eius commemoratio fiat in Missa. p. 547. b
 Pro Monica offertur sacrificium. p. 529. b

Moralia.

Moralia praecipua non deleta, sed aucta. p. 373. a

Mori. Mors.

Mori nos oportet peccato, & viuere Deo. 280. a
 Moriens in peccato mortali, damnatur. p. 561. b
 Mortui quomodo lugendi. p. 546. a
 Pro mortuis non frustra oblationes fiunt. p. 526. a. 529. b. 541. a. 544. & sequentibus.
 Mortui, quot modis possint cognoscere quae hic geruntur. p. 292. a
 Morte instante, quid a Deo petendum. pag. 51. a
 Mortis timor, utilis peccatoribus. p. 80. b
 Mortem aeternam nullus aufert nisi Christus. p. 400. b
vide. Defuncti.

Mulier.

Mulierum familiaritas, vitanda. pag. 226. b. 227. a
 Mulierum aspectus, tactus, & oscula fugienda. p. 226. b. 227. a. 235. a
 Mulierem canentem audire peius est, quam basiliscum sibilantem. p. 227. a
 Mulieris coniugatae qualis debeat esse amictus interior & exterior. p. 230. b
 Mulier non potest simul Deo & marito Gentili seruire. p. 543. b
 Mulier Christiana non nubat viro infideli. p. 582. b. 583.
 Mulierum domos clerici ne aedeant. p. 603. b
 Mulieres quaedam, omnia sua Deo consecrant. p. 586. b

Mul-

Index rerum.

Multiloquium.

Multiloquium deuitadum. p. 228. b. 229. a

Mutare.

Mutatione vitae, compensantur commissa peccata. p. 450. b
 Mutatio in melius, efficax est ad Deum placandum. p. 451. a
 Mutare creaturas potest Christi sermo. p. 481. b

Mysterium.

Mysteria Christianorum, sunt anteriora, & diuiniore, quam Iudaeorum. p. 499. b

N

Narcissus.

Narcissus, Alexandri socius, in Episcopatu vixit. 116. annis. p. 160. a

Nasci. Natiuitas.

Nascitur nemo absque peccato originali. p. 396. b
 Natalitia Sanctorum celebranda. 204. b. 288. a
 Natiuitas Christi, festum festorum omnium venerandum & adorandum. p. 203. b
 Natiuitas Christi, est origo & fundamentum reliquarum Christi solennitatum. p. 203. b
 Natiuitas Christi quomodo celebranda. p. 560. b. 561. a

Natura.

Natura humana mutabilis est. p. 78.
 Natura nostra creata est bona, sed vitio nostro facta est mala. p. 330. a
 Naturae non indulgendum plusquam necesse est. p. 344. a
 Natura humana reparata est iisdem gradibus quibus perierat. p. 41. b. 42. a

Necessitas.

Necessitas felix quae ad meliora compellit. p. 190. b
 Necessitas mali non inest nobis. p. 263. b

Negare.

Negant multi factis Deum, licet verbo confiteantur. p. 81. a. 138. b

Nero.

Nero Simonem magum magnificavit, & per eum cepit aduersari Apostolis. p. 115. b
 Nero primus cruentavit fidem Romae exorientem. p. 116. a

Nihil.

Nihil sine Dei voluntate, & prouidentia. 25.
 Nihil scire, omnia scire est. p. 510. b
 Nihil in mundo possidens, Christum possidet. p. 346. a

Niniuita.

Niniuitarum poenitentia. p. 436. 437. a

Nocturn.

Nocturnum etiam conueniebant Christiani ad orandum & psallendum. p. 307. b

Nomen.

Nomen Dei quo pacto sanctificandum. p. 323.
 Nomen Baptizati & susceptoris describitur. p. 406. a

Novatus.

Novatus haereticus vexatus quia neglexit Confirmationis Sacramentum. p. 417. b
 Nouati haeresis est, negare poenitentiam peccantibus post Baptismum. p. 439.
 Nouati, & aliorum haereticorum dogmata fugienda. p. 439. b

Novus.

Noui hominis essentia posita est in iustitia & sanctitate veritatis. p. 389. b

Nugae.

Nugae ineptae, fugiendae. p. 229. a

Nuptiae.

Nuptijs non interfint virgines. p. 225. b
 Nuptiae cur institutae. p. 257. b
 Nuptiarum Sacramentum. p. 577. a
 Nuptiarum foedera, legitima. p. 193. a. 578. b
 Nuptijs cur Christus interfuit. p. 579. b
 In Nuptijs Ecclesiae plus valet sanctitas Sacramenti, quam fecunditas vteri. p. 580. a
 Nuptias qui damnant, refelluntur. p. 582. a
 Nuptiarum praemium est, e duobus vnam carnem fieri. p. 584. a
 Nuptiae cur olim frequentes fuerint, nunc vero coelibatus plus commedetur. p. 602. b

O

Obedientia.

Obedientia sine fide nil prodest. p. 137. b
 Obedientia quibus praestanda. p. 210. b. 211. 595. a. 607. b

Offerre.

Offeritur quotidie victima pro peccatis. p. 496. b. 528. a

Offe-

Index rerum.

Offerantur tot holocausta, quot sufficiant populo. p. 521. a

Oleum. Oliua.

Oleum Vnctionis in Baptismo. pag. 404. b & sequentib. 416.

Olei exorcizati virtus & significatio. pag. 407. b. 415. b. 416.

Oliua lignum pacis. 386. a

Olus.

Olera aliquando noxia. p. 232. a

Onesimus.

Onesimus fuit Acolytus. p. 597.

Operari. Opus.

Opera bona negantes, damnantur. p. 137. a
Operari bene absq; fide, est currere extra viam. 147. a

Operatur Christus in nobis, & nos operamur. p. 143. a

Operatur homo male vel bene, per amorē malum vel bonum. pag. 143. b

Opera sunt necessaria. p. 81. a. 134. 136. 137. 151. b

Opera sine fide mortua sunt. p. 134. b

Operum bonorum via Christianis ambulanda. p. 137. b

Ad Opera bona debet accedere misericordia Dei. ibidem.

Operum bonorum meritum. p. 385. b

Operibus bonis redditur vita æterna. pag. 135. b. 136. a

Opus bonum est ædificium super fidem: & fideli fructus. p. 137. b

Opera bona Deus inchoat, auget, & perficit. p. 137. b. 191. b

Opera Christi non facientes, non sunt veri filij Christi. p. 138. b

Opera fidei solummodò faciunt qui charitatem habent. p. 144. b

Opus optimū est Summi illius primarij; boni placatio. p. 191. b

Operationum diuersitas. p. 376. b

Orare. Oratio.

Orandum omnibus momentis. p. 344. b

Orandum pro Regibus. p. 210.

Oramus cur nudo capite & expansis manibus. pag. 210. a

Orandum pro inimicis. ibidem.

Cum Oramus, gratiæ Dei innitimur. pag. 301. a

Orantes cur aliquando non impetrant petita. p. 302. b. 303. a

Orantium gestus, & ritus, quales. pag. 307. 308. a

Orare aliter quàm Christus docuit, culpa est. 308. b. 310. b. 311. b

Orare cur Deus iubeat, cum sciat omnia. p. 308. b. 310. b

Oramus voce vt nos ipsos excitemus. pag. 308. b

Orari quo pacto Deus vellet, ipse solus docuit. p. 311. a

Orans cum fide, spe, & charitate, exauditur. p. 308. b. 316. b

Orandum pro omnibus Ecclesiæ membris. p. 548. b

Oratione præcauendæ sunt tentationes. p. 354. b

Oratio publica, debet esse communis pro omnibus. p. 310. a

Oratio pro mortuis. pag. 161. b. 288. b. 545. 546. 547. 548.

Orationi fit locus designatus. p. 200. b. 201. a

Orationis locus aptissimus, Ecclesia. pag. 308. b. 309. a

Orationes iustorum & post mortem & in vita, plurimum operantur. p. 160. a. 300. a

Oratio indiget spe, & perseuerantia. p. 301. b

Oratio est lumen animæ, & opus Angelorum. p. 301. b

In Oratione cum Deo colloqui, magna dignitas est. p. 301. b. 302. a

Orationis laus. p. 302. a

Oratio vitam piam conciliat & auget. pag. 302. a

Ad Orationem quo pacto accedendum. p. 301. b

In Oratione vincat spiritus carnem. 307. b

Oratio præcedere debet concionem, & quemuis sermonem. p. 309. a

Oratio maiorem vim habet quando fit simul à multis. p. 309. a. 310. b

Oratio, caput est & radix bonorum omniū. p. 309. b

Oratio quocunq; idiomate fieri potest. p. 309. b

In Oratione nil aliud cogitari debet, nisi Deus. p. 310. b

Orationem solius mentis, Deus exaudit. p. 310. b

In oratione petenda sunt quæ Spiritus sanctus suggererit. p. 311. a

Orationis Dominicæ, vltimæ petitiones quid

Index rerum.

quid complectantur. pagina. 358.

Orationis Dominicæ primis verbis, Pater noster, excitatur charitas & fiducia in Deum. p. 301. a. 316. b

Orandum est spiritualiter, non carnaliter. p. 311. b

Orationis Dñicæ laus. p. 308. b. 311. b. 316. b

Oratione Dominica dum vtimur, facilius exaudimur. p. 308. b

In Oratione Dominica pro omnibus oramus, non pro vno. p. 310. b

Oratio Dominica cōprehendit omnia quæ rectè peti possunt. ibidem.

In Oratione Dominica cur dicimus, Sanctificetur nomen tuum. p. 323.

In Oratione Dominica quid significet, Fiat voluntas tua, &c. p. 330. a

In Oratione Dñica quid petatur per panē. p. 344. 345.

Oratio Dominica in Missa. p. 501. b

Ordinare. Ordo.

Ordo, est Sacramentum. p. 593. a. 594. b

Ordinationes apud hæreticos temerariæ ac leues. p. 595. a

Ordinem non seruantes, amittunt præmiū. p. 230. a

Ordo Episcoporum. p. 86. b. 87. b

Ordo omnis Ecclesiasticus, suis Rectoribus nititur. p. 600. a

Ordinis Sacramentum non iteratur. p. 416. b. 592. b

Ordinis Sacramētum solus Episcopus confert. p. 421. b

Ordines sacri quibus temporibus dentur. p. 592. b

Ordinis Sacramēti Materia, Forma, & Minister. p. 594. a

Ordines ministrorū Ecclesiæ, alij maiores, alij minores. p. 596. a

Ordinum minorum nomina & ministeria. p. 595. 596.

Ordines maiores & minores quomodò, & quibus conferēdi. p. 592. 596. 597. b. 598. a

Ordines à proprio Episcopo sunt suscipiēdi. p. 596. b

Ordines maiores quā ætatē requirant. ibid.

Ordines quot sint. p. 597. a

In Ordinum collatione quæ obseruāda. p. 597. b

Ordinū vsus olim confusus, nunc rectè dispositus. p. 599. b.

Origenes.

Origenis error arguitur. p. 25. b

Ornatus.

Ornatus impudicus, indicium est libidinis. p. 225. b

Ornatus nimius damnatur. p. 225. b. 229. b. 230. 231. 233. a

Ostiarus.

Ostiarj officium quod sit. p. 596. a

P

Panis.

Panis species cur remaneat in Eucharistia. p. 484. b. 508. b

Panis nomine quid intelligatur. p. 344. 345.

Panē Angelorū vt manducaret homo, Dñs Angelorū factus est homo. p. 502. b. 515. a

Paradisus.

Paradisi Beatitudo non dedicatur absq; ieiunio. p. 235. b

Parentes.

Parentes quomodò honorandi. p. 211.

Parentibus non patendū, si mala imperent. p. 211. b. 212.

Parentes sæpe filios alij tradunt alendos, at Christus nos sua carne alit. p. 510. a

Pascha.

Pascha qñ & quomodò celebrandū. p. 201. a

A Pascha vsque ad Pentecosten cur continuata festiuitas. p. 204. a

Paschali tempore non ieiunatur. p. 204. a

Passio.

Passionis Dñi Sacramētū pro maiestate rei nemo potest cognoscere. p. 528. a

Pater.

Patrum Sanctorū quāta autoritas. p. 132. a

Patres spirituales valde honorandi. p. 433. b
Vide, Parentes.

Patientia.

Patientiæ probatæ quāta merces. p. 311. b

Patriarcha.

Patriarchæ & Prophetæ penè omnes in aliquo figuram Christi gesserūt. p. 527. b

Pauci.

Paucis contenti esse debemus. p. 242. a

Paucos deleri fatius est, quàm plurimos interire. p. 323. b

Index rerum.

Paulus.

- Paulus civitatis Romanæ nauitatem con-
sequitur, cum in ea patitur. p. 116. b
Paulus non iuravit in sermone, sed in scrip-
tis. p. 187. b
Paulus & Iacobus nequaquam contrarij. p.
136. b. 137. a
Pauli catenas & sepulcrum videre cupit
Chrysostomus. p. 160. 161. 164. a
Paulus nunquam sensit solam fidem suffi-
cere ad salutem. p. 135.
Pauli corpus Vrbe munit. p. 135. 161. b.
Pauli doctrina male intellecta, parit hære-
ses. p. 135. a
Vide, Petrus.

Pauper. Paupertas.

- Pauperi quid datur, Christo datur. p.
473. b. 475. a
Pauperes magna reuerentia suscipiendi
sunt, quia in eis Christus suscipitur. pag.
473. b. 474. 475.
Pauperum curam gerendam docent om-
nes sancti Patres. p. 474. b
Paupertas, est securum præsidium. p. 346. b
Paupertatis consilium sectantibus, quid fa-
ciendum. p. 347. a
Paupertatis commendatio. p. 346. b. 347.
Paupertatem voluntariam multi sectantur.
p. 346. a
Pauperes, domos nobis ædificant in cœlis.
p. 245. b

Pax.

- Pacis communicatio. p. 88. b

Peccare.

- Peccare nemo audeat propterea quod Deus
facile ignoscit. p. 429. a
Peccans plus, plus debet. p. 453. b
Peccatori quid agendum ut veniam impe-
tret. p. 452. a
Peccator viuens, potest melior esse iusto
mortuo. p. 80. a
Peccatorum venia nunquam desperanda.
p. 71. a. 73. b
Peccata quædam curari possunt, quædã nõ
possunt. p. 544. b
Peccato nihil est deterius, quia Diuina do-
na euertit. p. 78. a
Peccatũ nullum est nisi voluntariũ. p. 261. b
262. a. 263. 264. b. 265. a
Peccatum committitur cogitatione, verbo,
& opere. p. 261. a

Peccatum quid sit. ibidem.

Peccata nullo modo sunt occultanda. pag.
426. b

Peccatum omnino debet esse nobis inimi-
cum. p. 280. a

Peccata præterita quomodo deserenda. pag.
447. b

Peccatum originale quomodo in nobis sit.
p. 262. b. 394. 395. 396.

Pectus.

Pectoris tussio quid denotet. p. 446. a

Pecunia.

Pecuniã non amabit, qui Deum dignè ama-
uerit. p. 348.

Pecunia quomodo vtendum. ibidem.

Pecunia perdenda ut quies ematur. p. 345. b
346. a

Pentecostes.

Pentecostes festum. p. 204. a

Peregrinatio.

Peregrinationes ad Sanctorum sepulcra. p.
161. a. 290. a

Perfectio. Perfectus.

Perfectio tota in Dei dilectione posita est.
p. 211. a

Perfectio quædam inuenitur secundum hu-
ius vitæ modum. p. 273. b

Perfectio boni sine Deo esse non potest, si-
cut neque inchoatio. p. 273. a

Perfectus adhuc querit perfectiora. p. 271. b
273. b

Perfectorũ hinc infirmitas, est in cœlo ple-
na perfectio. p. 271. b

Perfectus simul in omnibus nullus est, nisi
solus Christus. p. 272. b

Perfectus nullus dici potest quandiu viu-
it. p. 271. 272. 273. 275. b

Perfectum aliquid dicitur multis modis. p.
272. b

Perfectio est, sua pauperibus erogare. p.
347. b

Perseuerantia.

Perseuerantia omnibus necessaria. p. 79. b

Perseueraturum se, nemo nouit. p. 79. a

Petrus.

Petri excellentia super alios Apostolos. p.
112. b. 113. b

Petrus Ecclesiã representabat propter Apo-
stolatus sui primatum. p. 113

Petrus primus Apostolus, & à petra dictus.
113. 114. a. 115. b. 117.

Petro

Index rerum.

Petro datæ sunt clauæ ad vtilitatem Eccle-
siæ. p. 113. b

Petrus quid significet. p. 113. b

Petri hæreditatem non habent, qui Petri
fidem non habent. p. 114. b

Petrus aliter petra, & aliter Christus. p. 115. a

Petrus ex vrbe Roma scripsit epistolã. ibid.

Petrus Romam tropicè vocat Babyloniam.
ibidem.

Petri colloquiũ ad plebem Romanã. p. 115.

Petrus fundamentum Ecclesiæ. ibid.

Petrus sic cognominatus est à Christo. ibid.

Petrus tunc cingitur ab alio, cum crucifigi-
tur. p. 116. b

Petrus Apostolorum Princeps. p. 116. b. 117.

Petrus dux & magister militiæ Dei. p. 116. b

Petrus 25. annis Romæ cathedram tenuit.
p. 117. a

Petrus Cruci affixus capite in terrã verso.
p. 118. a

Petri catenas horrent dæmones, veneran-
tur Angeli. p. 160. b. 161. a

Petri poenitentia perfecta. p. 452. a

Petrus & Paulus salutiferi Doctores Chri-
stianorum. p. 116. b

Petrus & Paulus Romæ fuerunt, & passi
sunt. p. 101. b. 115. b. 116. 117. 118. a

Petrus & Paulus eminent super cæteros
Apostolos. p. 117. a

Petri & Pauli imagines. p. 173. b

Super Petri & Pauli ossa summus Pontif.
offert sacrificium. p. 527. b

Petri & Pauli trophæis Romana Ecclesia
communitur. p. 116. a

Placere.

Placere Deo qui studet, beatus est. p. 194. b

Plato.

Plato sensit, posse Sanctos nostra curare. p.
299. a

Platonici putarunt, etiam post mortẽ emen-
dationi locum esse per poenas. p. 547. b

Pœna.

Pœna æterna cur dura videatur humano
sensui. p. 125. b

Pœnã à Deo immixtã hortatur nos ad poe-
nitentiam. p. 181. b. 182. a. 188. b

Pœnam quis possit imponere vel remitte-
re. p. 543. b. 544. b. 545. a.

Pœnitens. Pœnitentia.

Pœnitens nõ reijciendus. p. 439. b. 450. a. 454. a

Pœnitens comparatur Lazaro. p. 428. a
Pœnitentem verum quæ deceat. p. 447. b.
455. b

Pœnitentiũ verorum exempla. pag. 455. a

Pœnitentia peracta sit peccator fertior ad
prælium. p. 354. b

Pœnitentia vera quid requirat. pag. 427. b.
428. 445. 446.

Pœnitentia est ad veniam altera ianua post
Baptismum. p. 429. b. 431. 435. a.

Pœnitentia est secunda tabula post naufra-
gium. p. 431. 453. b

Pœnitentiã continens, damnatur. p. 432. a

Ad Pœnitentiã agendã quã procliuus
esse debeamus. ibidem.

Pœnitentiã agere nemo erubescat. p. 438. a

Pœnitentia, omnibus necessaria. p. 435. b.
444. a. 452. 454.

Pœnitentiæ partes. p. 434. b. 436. 444. b.
445. 446. 447. 450. 451. 452. 453.

Pœnitentia exterior, maceratio carnis. pag.
434. b. 435. 436. 446.

Pœnitentiæ fructus & vtilitas. pag. 437. b.
445. b. 475. 476.

Pœnitentia vera est, peccata confiteri, &
ab eis desistere. p. 444. 445. b. 446. a

Pœnitentia duplex. p. 437. a

Pœnitentiæ publicæ vsus. p. 447. a. 450. a

Pœnitentia non differenda vsq; ad mortem.
p. 448. b. 454. a

Pœnitentia inutilis, quæ. p. 451. b

Pœnitentia falsa. p. 495. a

Pœnitentia perfecta, quæ. p. 452. a. 455. a.
477. b

Ad Pœnitentiã exhortatio. p. 455. b

Pœnitentia pro peccatis quanta. p. 477. b

Poma.

Poma, quæ vitanda. p. 132. b

Possessor.

Possessor bonæ fidei tãdiũ, quis dicitur, quã-
diu se alienum possidere ignorat. p. 580. a

Potamiciena.

Potamicienæ martyrium. p. 159. b

Potentia.

Potentia & virtutis Diuinæ aliquot exem-
pla. p. 481. b. 482. a

Præceptum.

Præcepta Dei seruantibus proponitur coro-
na. p. 126. a

Index rerum.

Præcepta Dei necessariò obseruàda. p. 138. a
Præceptorum Dei transgressor, facilè labitur in idololatriam. p. 158. a
Præceptorum Dei magna vtilitas. p. 272. a 275. b
Præceptorum obseruatio, ducit ad gloriã. p. 154. a
Præcepta Evangelica multi Christiani obseruant. p. 346. a
Vide. Decalogus.

Prædestinatio.

Prædestinatio & præsciëntia Diuina. p. 79. b 80. a
Prædestinationis effectus est, largitio gratiæ. p. 338. b
Prædestinatio quid sit. ibidem.
Prædestinatum se esse nemo præsumat. p. 77. b

Prædicatio.

Prædicatio veritatis sicut lumen vbique lucet, & illuminat eos qui volunt ad agnitionem veritatis venire. p. 88. a

Prælati.

Prælatos Ecclesiæ cur hæretici oppugnēt. p. 112. a
Prælatum oportet medici vicem gerere, nõ ferã. p. 116. a

Præsumere.

Præsumat nemo de se, etiamsi multa bona opera habeat. p. 77. b. 79. a. 80. b. 302. a
Præsumptio, impedimentũ timoris. p. 302. a
Præsumptio cauenda. p. 302.

Princeps.

Principes honorandi. p. 210. a

Promissio.

Promissiones Dei amittimus per peccatũ. p. 78. a. 81. b

Prophetia.

Prophetia & scientia omnis, militat fidei, spei, & charitati. p. 143. b

Prouidentia.

Prouidentia Dei. p. 24. b. 25. 26.
Prouidentiã Dei negare grauis est iniquitas, & infania, & error. p. 25.

Psalmi.

Psalmi olim dicebantur ad altare ante & post oblationem. p. 529. b. 539. a

Pudicitia.

Pudicitiam colentibus, humilitas necessaria est. p. 355.
Pudicitia encomia. p. 229. b
Pudicitia comes, grauitas. ibidem.
Pudicitia in quibus consistat. p. 230. a
Vide, Castitas, Continentia.

Pudor.

Pudor qui confessionem impedit, repellendus. p. 432. a. 434. b. 435. a. 438.
Pudor in confitendis peccatis habet partem remissionis. p. 438. 446. b
Pudor peccati, necessari⁹ est peccati. p. 450.

Puer.

Pueri cur effici debeãt qui volunt regnum cœlorum. p. 126. b
Puerorum Baptizatorum, & non Baptizatorum discrimen. p. 385. a

Pulchritudo.

Pulchritudinem virgines conentur extinguere, & de ea ne gloriantur. p. 232. b

Punire.

Punitur aliquis pro peccato alterius: & quò pacto. p. 181. 182. 183.

Purgatorium.

Purgatorij ignis. p. 544. 545. 546. 547.
In purgatorio dantur tormẽta, postea datur corona. p. 544. b
Purgatorij pœnæ quãdiu durẽt solus Deus nouit. p. 545. a

Q

Quadragesima.

Quadragesimæ ieiuniũ, & quomodo peragendũ. p. 461. b. 462. 463. 464. b. 465. b. 466. b. 467. b. 468. 470.
Quadragesimę tempore virtutes omnes exercendæ. p. 462.
Quadragesimam in pane & aqua multi trãfigunt. p. 467. b

R

Rapina.

Rapinam exercet, qui pauperibus non largitur. p. 472. b

Ratio.

Index rerum.

Ratio.

Ratio sine bonitate, ratio non est. p. 333. b
Ratio multorum diuinorum operum nulla alia reddi potest, nisi Dei volũtas, & potentia. p. 517. b

Rector.

Rector vnus in singulis Ecclesijs. p. 600. a

Redimere.

Redimere tempus, quid sit. p. 346. a

Regeneratio.

Regenerationes duæ sunt, vna secundũ fidem, altera secundũ carnẽ. p. 125. a

Reges. Regnum.

Regibus parendũ dum iusta præcipiunt. p. 270. b

Reges laudantur quando euertunt ea quæ contra Deum sunt statuta. Ibidem.

Regnum cœlorum quibus detur. p. 126. b

Relapsus.

Relapsus in peccata, indicat se radicem nõ abstulisse. p. 477. a

Religiosus.

Religiosus nihil priuatim possideat, sed omnẽ auaritiã detestetur. p. 346. b. 347.

Reliquia.

Reliquiæ Sanctõrum non adorantur, sed honorantur. p. 160. a. 164. a

Reliquiæ Sanctõrum dæmones torquẽt. p. 45. a. 160. b. 161. a

Reliquiæ martyrum religiosẽ collectæ & asseruatæ. p. 163. b

Reliquiæ S. Babylæ, honoratæ. p. 164. a

Reliquiæ D. Cypriani. p. 164. b

Reliquiæ Sanctõrum, sunt fontes salutes. p. 295. a

Per Reliquias Sanctõrum multa Deus miracula operatur. p. 164. b. 165. a. 295. a

Reliquiæ diuersõrum Sanctõrum diuersis in locis asseruantur, & ibi varia præstant munera. p. 295. 299. b

Remedium.

Remedia magna nobis Deus contulit ad salutem. p. 353. b

Remissio. Remittere.

Remissio peccatorum datur poenitentiam

agentibus. p. 275. a. 426. 427. 435. b
Remissionem peccatorum vt impetremus, fitum est in nostra potestate. p. 353. b
Remissio peccatorum est à Spiritu sancto. 386. a

Ad Remissionem peccatorum requiruntur omnia quæ de poenitentia à prophetis & Apostolis dicta sũt. p. 428.

Remissio peccatorũ obtineri potest in Ecclesia. p. 111. a

Remittens fratri suo, remissionem consequetur. p. 353.

Renasci.

Renascitur nemo in Christi corpore, nisi pri⁹ nascatur in peccati corpore. p. 576. b

Renascat quomodo vnusquisq; p. 376. b

Reprehendere.

Reprehẽdes seipsum, Dñm laudat. p. 446. a

Repudium.

Repudium est præter naturam, & contra Legem. p. 577. b

Res.

Res cernitur, & nescitur: fit, & non intelligitur. p. 516. b

Resurgere. Resurrectio.

Resurgens Christus, Patrum animas secum eduxit. p. 52. b. 53. b. 54. a

Resurrexit Christus cur citius. p. 52. b

Resurrecturum Christum die tertia, vnde sciuerunt Iudæi. p. 55. a

Resurgent corpora mortua. p. 124. a

Resurgente Christo cur lapis reuolutus. p. 516. a

Resurrectio Christi probatur. p. 54.

Resurrectio perfecta quæ sit. p. 124. b

Resurrectio prima & secũda, quæ sit: & quæ ad quãlibet pertineant. p. 124. b. 125. a

Resurrectio bonorum & malorum omniũ, futura. p. 125. b. 126. a

Resurrectio cur facta in corpore Christi. p. 202.

Reuelare.

Reuelauit Deus multa & docuit per suos post nouum Testamentũ scriptũ. p. 131. b

Risus.

Risus quando bonus, & quã malus. p. 228. a

Romanus.

Romana Ecclesia habet veram successionẽ Apostolorum. p. 84. 87. 111. b. 117. b

Index rerum.

Romanæ Ecclesiæ autoritas. p. 101. b. 113.
Romanæ Ecclesiæ primatus, & in fide constantia. p. 112. b. 113. 466. a
Romanam fidē sequentes, sunt veri Catholici. p. 89. a
Romani Pontifices recensentur vsq; ad D. Augustinū, & Irenęum, & vsq; ad D. Optatum. p. 89. b. 111. b. 117. b
Romani Pontificis autoritas. p. 113. 114.
Romani Pontifici non communicantes, ad Antichristum pertinent. p. 114. a
Romano Pontifici qui nō paret, non habet fortē inter Catholicos. p. 89. a. 114. b
Romanus populus celebrat Deum Petri & Pauli. p. 118. a

S

Sabbatum.

Sabbathi obseruatio quomodo pertineat ad Christianos. p. 202. a
Sabbatum datū est ad significandū Christum. p. 203. a

Sacerdos. Sacerdotium.

Sacerdos esse non potest quem lex nō consecrarit. p. 89. a
Sacerdotum potestas & dignitas. pag. 111. a. 427. a. 428. b. 429. 444. 447. b. 506. b. 537. a. 550. a. 571. a. 593. 594. 595.
Sacerdotes remittunt peccata absque vlla Dei irreuerentia. p. 111.
Sacerdotis officiū, munus est Spiritus sancti. p. 111. b
Sacerdotes per Sacramentum poenitentiae remittunt peccata. p. 434. b. 439. 444. b. 446. a. 447. b
Sacerdotes Christi longē prestatiores Moysaycis. p. 427. a
Sacerdotes qui spernunt, sceleratius sunt Dathan & Abiron. p. 427. a. 595. a
Sacerdos poenitentiaris in qualibet Ecclesia. p. 449. a
Sacerdos Christi fit, qui dat eleemosynam. p. 472. b. 473. b
Sacerdotes Apostolico gradui succedunt. p. 482. b
Sacerdotes corpus Christi conficiunt. pag. 482. b. 483. b. 522. a. 524. a
Sacerdotibus non detrahendum. p. 482. b. 522. b. 595. 607. b
Sacerdotum officia & ministeria, quæ. p. 482. b. 522. a. 594. b
Sacerdos, Deus est, aliosq; Deos facit. pag. 506. b

Sacerdotes quales requirit Christ⁹. p. 539. b
Sacerdotis nomen & habitū nō sumat, nisi qui se Deo probauerit. p. 506. b
Sacerdotes honorādi sūt. p. 522. a. 594. 595. a
Sacerdoti celebranti adsint testes. p. 522. a
Sacerdotes negotijs secularibus nō alligentur, imo ab altari & sacrificijs non recedant. p. 524. a
Sacerdotis manus conciliatrix est Diuinæ gratiæ. p. 525. b
Sacerdos offert pro laico. p. 527. b
Sacerdos nullam habet hereditatem nisi Deum. p. 528. a
Sacerdotes propter quod peccatum prohibeantur offerre. p. 533. a
Sacerdotis in alienis Ecclesijs, nec Missam celebrent, nec Eucharistiā ministrēt. p. 533. b
Sacerdotes nos generant in vitā æternam. p. 544. a
Sacerdotum puritas quanta esse debeat. p. 558. a. 601. 602. 603.
Sacerdos celebrans qualis debeat esse. pag. 565. b
Sacerdotibus nuptiæ interdictæ. p. 586. b. 587. a. 601. 602. 603.
Sacerdotes plus laicis scire tenentur. p. 592. a
Sacerdos, Angelus Domini est. p. 594. a
Sacerdotes remittere posse peccata, negāt hæretici. p. 595. b
Sacerdotes locum discipulorum Christi tenent. p. 598. b
Sacerdotes quomodo simus oēs. p. 600. b
Sacerdotes veteris Legis cur cōiugati fuerint, nunc autem cœlibes. p. 601. b
Sacerdos speculator est Ecclesiæ. p. 607. a
Sacerdotij author est Spiritus sanctus. pag. 593. a. 595. a
Sacerdotium vetus cessauit, & nouum successit. p. 538. 594. b
Sacerdotiū & sacrificium coniuncta sunt. p. 594. b
Sacerdotium visibile & externū est in Ecclesia. p. 594. b
Sacerdotium maius est Imperio. p. 595. a
Sacerdotiū Aarō & Melchisedech. p. 538. b
Sacerdotium est supremus Ordo. p. 598. a

Sacramentum.

Sacramentorum author Christus. p. 23. 371. a. 375. b
Sacramenta omnia, Crucis virtute perficiuntur. p. 42. b
Sacramētum corporis & sanguinis Christi, prece mystica consecratur. p. 482. b

Index rerum.

Sacramēta sine virtute esse non possunt. p. 370. a
Sacramēta nouæ Legis, factu facilima, numero paucissima, lignificatione prestatissima, intellectu augustissima, obseruatione castissima. p. 265. b. 370. a. 373.
Sacramentorū nouæ Legis effectus. p. 370. b. 371. 373.
Sacramentorū visibilia signa nō sunt contemnenda. p. 370. b
Sacramenta quādā habēt similitudinē earū rerum, quarū sunt Sacramēta. p. 370. b
Sacramentum quid sit. p. 370.
Sacramenta de latere Christi profluxerūt. p. 371. a. 454. b
Sacramētorū visibiliū cōsortio colligātur homines in vnū Religionis nomē. p. 371. b
Sacramentorū contēptores, sacrilegi. ibid.
Sacramentum cōstat ex verbo & elemēto. ibidem.
Sacramentorum effectus nō semper omnes percipiunt. p. 372. b
Sacramenta Legis veteris & nouæ in quo differant. p. 373. 499.
In Sacramentis verba trāseunt, virtus semper manet. p. 393. a
Sacramenta vitam æternam conferunt. p. 372. 375. b
Sacramenta nō profunt sine charitate vnitatis Christi. p. 376. a
Sacramenta Legis veteris gratiā & Christū prænucciabant. p. 370. b. 373.
Sacramenta sancta conficere. p. 492. a
Sacramenti poenitentiae materia & forma. 433. b
Sacramentum poenitentiae. p. 447. b
Sacramētū corporis & sanguinis Christi. p. 501. a. 508. a
Sacramentum aliud est, & aliud virtus Sacramenti. p. 502. a
Sacramētorū vis inenarrabilis. p. 371. b
Sacramenta in animis operantur. ibid.
Sacramēta inducūt fideiū vnitatē. p. 579. a
Sacramentorum causa principalis est Christus. p. 594. a
In Sacramentis Deus mundat & iustificat. p. 375. b
Sacramentum spiritualiter intellectum, viuificat. p. 507. b

Sacrificium.

Sacrificia soli Deo offeruntur, non Sæctis. p. 162. a. 288. b. 530. b. 531. b
Sacrificia cur in memorijs martyrum offerantur. p. 162. b

Sacrificio in omni, quæ consideranda. pag. 482. b
Sacrificiū incruētū, nullus Sanctorū dixit esse imaginem corporis Christi. p. 486. a
Sacrificium incruentum purum offert Ecclesia Deo in omni loco. pag. 489. b. 491. 527. b. 528. a
Sacrificiū corporis & sanguinis Christi toto orbe diffusum. p. 514. b. 531. a
Sacrificium incruētum à Christo institutū. p. 506. b. 508. a. 521. b. 525. a. 526. a. 527. b. 538. b
In Sacrificio nihil offerēdū præter panē & vinum & aquam. p. 522. a. 530. b. 533. b
Ad Sacrificium & preces debemus mundi accedere. p. 523. a
In Sacrificio offertur incruenta & rationalis victima. p. 523. b. 533. b
Sacrificium non offerat pro eo qui clericali tutorē reliqueris in testamēto. p. 524. a
Sacrificiū spirituale pro peccatis. p. 527. a
Sacrificiū idē quod Christus obtulit, quotidie offerimus. p. 526. b. 530. b. 537. b
Sacrificiū offert in ara sanctificata. p. 492. a
Sacrificij ritū Christus instituit. p. 527. a
Sacrificia antiqua, signa fuerunt veri sacrificij. p. 531. 538. a
Sacrificij oblatio quando iteranda. p. 533. a
Sacrificium vetus abolitum est, & nouum celebratur. p. 537. b. 538. b
Sacrificium Legis gratiæ continet hostiam mundam. p. 538. b
Sacrificium veri Dominici corporis. p. 537. a

Sacrilegium.

Sacrilegium Diaconi cum foemina nimis scandalosum. p. 602. a

Saluare.

Saluat Deus dignos tantum. p. 78. a

Sanctus.

Sancti diligendi sunt & veneratione digni. p. 159. b
Sanctitas quid includat. p. 541. b
Sancti Deo sunt chari. p. 159. b
Sancti cur sic vocentur. p. 508. a
Sancti Deo viuunt. p. 160. b. 301. a
Sancti sunt protectores Imperatorū. p. 161. a
Sancti in cœlo feruentius nos diligunt. ibid.
Sancti quomodo adsūt in diuersis locis. p. 161. b
Sancti quomodo colendi & honorandi. p. 160. b. 162. 294. b. 295.
Sancti nolunt sibi exhiberi, quod soli Deo debetur. p. 162. a

Index rerum.

Sanctorum invocatio. p. 164. b. 165. 288. b. 289. a. 290. 291. 292. b. 293. 299. b.
Sanctis honor & festa constituta. p. 165. a.
Sancti meruerunt consortes fieri Angelorum. ibidem.
Sancti pro nobis orant. p. 160. 169. b. 287. 288. 289. 290. b. 299. b. 300. a.
Sancti viuorum rebus interfunt, non tamē omnes mortui interesse possunt. pag. 161. 288. 292. a.
Sancti possunt impetrare quę voluerint. p. 160. b.
Sancti nostra norunt. p. 287. b. 290. a. 291. a. 292. b. 293. b.
Sanctorum meritis iuuantur Christiani. p. 287. a. 288. a.
Sancti contra dæmones nobis patrocinantur. p. 288. a.
Sancti nō minus quā dæmones nobis adesse possunt. p. 289. b.
Sancti nō appellantur mortui, sed dormientes. p. 289. b. 295. a.
Sancti preces nostras audiunt, & ad Deum deferunt. p. 287. b. 290. a. 291. a.
Per Sanctos medelā consequuntur, qui per se indigni sunt exaudiri. p. 290. a.
Sanctorum in cœlis cognitio est sine vllō errore, sicut & gaudiū absq; mœrore. p. 291. b.
Sancti non amittunt viscera misericordiæ. p. 292. b.
Sanctorū virtus, gloriā Dei illustrat. p. 293. a.
Sancti de se sunt securi, & de nobis solliciti. p. 293. a. 300. a.
Sancti in cœlo sunt velut luminaria sole splendidiora. p. 393. a.
Sancti in Dei visione plenissimē habent omnia bona. 293. a.
Sancti recipiunt nos in sua tabernacula. p. 293. b.
Sanctis se commendantes, merentur exaudiri. ibidem.
Sancti nominantur in Missæ sacrificio. pag. 294. a.
Sancti appetunt Deum in seipsis, & per seipfos glorificari. ibidem.
Sancti in cœlo non fatiantur Deum laudare. ibidem.
Sanctos magno afficit beneficio qui in eis Deum laudat. ibidem.
Sancti sunt templa Dei & tabernacula. p. 294. b.
Sancti sunt custodes hominū, suffragatores, & legati apud Deū. p. 163. a. 292. b. 295. a. 300. a.
Sanctorum animę, sapientes dicuntur participatione incommutabilis sapientiæ. p. 300. b.
Sancti in Deo omnia vident & sciunt. pag. 292. b.
Sanctos qui laudat, virtutem laudat, & Deū virtutis authorem. p. 301. a.
Sancti diligunt nos. p. 292. a.
Sanctus, in Missa. p. 540. a.
Sanguis.
Sanguis Domini duplex. p. 506. b.
Sanguinis Christi vis & efficacia. p. 372. a. 510. a. 564. a. 565. a.
Sanguis qui est in calice, est idem qui de latere Christi fluxit. p. 488. b.
Sanguinem Christi bibere, quid est nisi viuere? p. 511. a.
Sanguis Christi pro omnibus effusus est. p. 533. a.
Satisfactio.
Satisfactio quid sit. p. 433. b. 446. b.
Satisfactio necessaria pro peccatis: & per quæ opera fiat. p. 445. 446. 450. 451. 452. 453. 454.
Satisfactio debet esse pro modo culpæ. p. 446. a.
Schisma.
Schisma quid sit: & quibus comparetur. p. 109. b. 111. a.
Schismaticorū pœna & interitus. p. 87. b.
Schisma vnde oriatur. p. 112. a. 409. a. 410. b.
Scire.
Scire nemo potest, qualis erit. p. 79. a.
Scriptura.
Scripturarū verus sensus est penes Ecclesiā. p. 86. a. 97. a. 100. b.
Scriptura sacra obscura est. p. 100. b.
Scripturarū veritas retinetur cū id sit quod vniuersæ placet Ecclesiæ, licet scriptum non sit. 102. b.
Scripturis illis credēdū est quas Catholica commendat autoritas. p. 103. a.
Scripturarum Sanctarum laus. p. 131. b.
Scriptura Dei liberat à periculo. p. 137. a.
Scripturæ sacræ nihil falsum continent. p. 251. a.
Scripturarum lectio in Missa. p. 539. a.
Securitas. Securus.
Securitas occasionē præbet ad lapsū. p. 81. b.
Secu-

Index rerum.

Securus nemo dum viuuit. p. 274. b. 303.
Sedere.
Sedebunt perfecti super sedes duodecim. p. 64. a.
Sedendum non est cū oramus. p. 307. a.
Sensus.
Sensibus quatuor carere possumus, sed non gustu. p. 235. b.
Sensus carnis pauidus aliud refugit, & aliud mentis ratio conuincit. p. 330. b.
Sententia.
Sententiā mortis mutare per pœnitentiam possumus. p. 78. a.
Sententia mutanda est, quando alia melior apparet. p. 104. b.
Sepulcrum. Sepultura.
Sepulcra Sanctorum horrent dæmones. p. 160. b.
Sepulcra seruorum Christi sunt clariora aulis Regijs. p. 161. a.
Sepultura eligenda in Ecclesijs Sāctorum. p. 547. a.
Sepultura Ecclesiastica quid confert defunctis. p. 547. b.
Serapion.
Serapionis differtur mors donec Eucharistiam sumat. p. 550. b.
Sermo.
Sermo sit cautus, & pudicus. p. 226. b. 227. b.
Sermo, fructus est cogitationis. p. 227. b.
Sermo Christi quā sit operatorius. p. 481.
Seruire. Seruus.
Seruire perfectē Deo possumus. p. 272. b.
Seruus bonus, voluntati Dei in omnibus se subijcit. p. 330. b.
Signa.
Signorum significatio attendenda est. pag. 370. a.
Simon. Simonium.
Simō Magus per Neronē aduersatur Apostolis. p. 117. b.
Simon Magus audiuit Petrum concionantem. p. 116. b.
Simon Magus Neroni addictus, & Nero Simoni. p. 117. b.
Simon Magus volans, Petri oratione deijcitur. p. 118. a.
Simonium vocatur locus in quo Simō Magus mortuus est. p. 118. a.
Somnus.
Somnus quid significet. p. 124. b.
Species.
Specie sub qualibet continetur corpus & sanguis Christi: & sub qualibet particula. p. 550. b. 557. a.
Spectacula.
Spectacula fugienda. p. 227. b.
Spes.
Spes nostra in Dei misericordia niti debet. p. 355. b.
Spe futuræ gloriæ, Christiani voluptates contemnunt. p. 123. b.
Spe futurorum bonorum omnia toleranda. p. 124. a.
Spes in Christum pascitur bonis operibus. p. 134. b.
Spei succedit beatitudo. p. 143. b.
Spiridion.
Spiridionis humanitas in peregrinos. pag. 464. b.
Spiritus.
Spiritus Dei prōptior est ad misericordiam quā ad seueritatem. p. 111. b.
Spiritus immundus in seipsum diuisus est. p. 73. a.
Spiritus sanctus.
Spiritus sanctus an sit, non est tractandum. p. 16. a.
Spiritus sanctus confessioni Patris & Filij connexus est. ibidem.
Spiritus sanctus Patri & Filio coequalis est, & ad Trinitatis pertinens vnitatem. p. 17. a. 70. b.
De Spiritu sancto quid credendū. 70. a.
Spiritus sanctus Deus est. p. 71. a.
Spiritu sancto populus Dei in vnū congregatur. p. 73. a.
Spiritus sanctus quid in nobis operetur. p. 81. 419. b. 421. b.
Spiritus sanctus operatur in Sacramētis. p. 371. b. 375. b.
Spiritus sanctus aquas sanctificat, & ideo vim habent sanctificandi. p. 380. a.
I i i 54 Spiritus

Index rerum.

Spiritus sanctus est author generationis spiritalis. p. 376. a
Spiritus sanctus mysteriū peragit per manus & linguam sacerdotum. p. 537. b
Spiritus sanctus nō viuificat nisi uiua membra Ecclesiæ. p. 87. a

Statutum.

Statuta vniuersalis Ecclesiæ sunt præferenda priuatis. p. 104. b

Stella.

Stellarū cursum & motū, qui putat esse causam humanorū actū, prorsus errat. p. 333. b

Stephanus.

Stephanus Christi imitator, & primus martyr. p. 160. a

Substantia.

Substantia eadem quæ per peccatū fuerat labefactata, reparatur. p. 265. a

Summus.

Summum Pontificatum ambiētū, poena. p. 597. b
Sūmi Pōtificis dignitas & potestas. p. 600. a
Summo Pontifici parent Catholici. p. 89. a

Superfluum.

Superflua respuenda. p. 242. a

Sursum.

Sursum corda in Missa. p. 310. b. 526. a. 541. a

Symbolum.

Symbolum Fidei condiderunt Apostoli: & quomodo: & quam ob causam. p. 13. b. 14. 15. a
Symbolum cur sic dictum. p. 14. a
Symbolum non scripto ab Apostolis traditum. p. 14. a. 15. a. 104. b
Symbolum, vnanimitatis & fidei Apostolicæ indicium. p. 14. a
Symbolum Fidei, verbis breue, sed magnū Sacramentis. p. 14. b. 106. a
Symbolū Fidei quod in Baptismo professum per ora gestantium, ediscendū est. p. 14. b
Symbolum Apostolicū Romana Ecclesia intemeratū seruat. Ibidem.
Symbolum post confessionē Trinitatis, & vnitatē Ecclesiæ, & omne Christiani dogmatis Sacramētum, carnis resurrectione concluditur. p. 15. a

Symboli articuli, duodecim Apostolis respondent. p. 15. a

Symboli perfectio. pag. 15.

Synapsis.

Synapsis parabola quid significet. p. 181. b

T

Templum.

Templa Sanctorum, signa exhibent futuri iudicij. p. 162. a

Templa quomodo martyribus erigantur. p. 162. b. 163. a. 292. b. 294. a

Templa Sanctorū pio affectu ad eunda. p. 164. a

Tēplū Dei spōte factus est homo. p. 194. b

In Templis. cur fiant cōuentus fidelium. p. 200. b. 201. a

In Tēplis orandū, cōmunicādum, & lectio- nes sacræ audiendæ. p. 200. b. 201. a. 204. b

Templa martyrum quæ sint illustria, & quomodo à fidelibus frequententur. p. 292. b

In Templis dicatis alicui sancto, nō hominis sed Dei cultus frequentatur. p. 492. a

Tentare. Tentatio.

Tentat diabolus permittente Deo. p. 354. b. 358.

Tentat Deus neminem. p. 355. b

Tentari, & induci in tentationem, diuersa sunt. p. 358. b

Tentari quomodo permittat nos Deus. p. 358. b

Tentat Deus voluntatem nostram, nō virtutem. Ibidem.

Tentare homines est opus diaboli. p. 33. a

Tentationes, Dei auxilio superādæ. p. 355. a

Tētationē nō habēs, timere debet. p. 354. a

Tentationi resistere satagentes, iuuantur à Deo. Ibidem.

Tentationi se vltro obijciens, non iuuatur à Deo, sed deseritur. Ibidem.

Testamentum.

Testamētū vetus fuit figura Noui. p. 373. b

Theodosius.

Theodosius Imperator ieiunijs & orationibus ad bellum se præparabat. p. 165. b

Theodosij ieiunium & poenitētia. p. 465. a

Thomas.

Thomas Apostolus absens, quomodo accepit Spiritum sanctum. p. 425. b

Timor.

Index rerum.

Timor.

Timor, virtutum custos est. p. 81. b

Cum Timore & tremore viuendum. p. 80. b. 81. b

Timor fundamentum salutis est. p. 302. a

Timor Dñi castus & qui permanet in seculum seculi: quis. p. 302. b

Timor Domini castus non perturbat, sed confirmat. Ibidem.

Timor hominis, Dei honor est. p. 429. a

Timor vanus non est, qui ad salutis viā con- ducit. p. 192. a

Timendū semper est, nunquam præsumen- dum. p. 302. a. 303. b

Titus.

Titus, Diaconus fuit. p. 597. b

Tonsura.

Tonsura prima quomodo & quibus danda. p. 596. a

Traditio.

Traditiones Apostolicæ nō scriptæ. p. 14. b. 170. b. 171. b. 372. b. 379. b

Traditiones Apostolicæ, magnæ sunt authoritatis. p. 101. a. 102. 103. 104. 465. a. 607. b

Traditiones Maiorum, obseruādæ. p. 102. b. 103. 104. 112. b. 170. b

Ex Traditione credimus multa nō scripta. p. 102. b. 103.

Traditiones non scriptæ, sed toto orbe seruatæ, vnde prodierint. p. 102. b

Traditiones Ecclesiasticæ nequaquam de- ferendæ. p. 103. 457. a

Traditionis veterum testimonium, est valde firmum. p. 103. b

Traditiones habent vim Legis. p. 131. b

Traditio Apostolica & Ecclesiastica de vsu sanctarū imaginū. p. 169. 170. 171. b

Traditionis antiquæ exempla seruanda. p. 112. b

Transubstantiatio.

Transubstantiatio panis & vini in corpus & sanguinē Christi. p. 481. cū multis seqq. 491. 505. a. 508. 516. a. 532. b. 557. a. 568. b

Tres.

Tres personæ Diuinæ sunt eiusdē substantiæ. p. 70. b

Tribus diebus & tribus noctibus quomodo fuit Christus in corde terræ. p. 54. 55.

Tribulatio.

Tribulationes temporales vtilis sunt ad curandam superbiam. pag. 311. b.

Tributum.

Tributa danda sunt Principibus. p. 209. b

Trinitas.

Trinitatis Catholica confessio. p. 17. 70. b. 178. a

De Trinitate quid credendum. p. 18. a. 71. a

Trinitas tota vnus Deus, qui solus habet immortalitatem. p. 17. a

Trinitas tota vnus Deus, nec mutabilis, nec visibilis. p. 17. b

Trinitatis confessio præstat felicitatē pijs repositam. Ibidem.

Trinitas in vnitatem noscitur, & vnitatem in Trinitate intelligitur. p. 17. b

Tristitia.

Tristitia bona & mala. p. 437. b

Tristari quid sit. p. 303. b

V

Vas.

Vasa sacra non tangenda nisi à sacris hominibus: nec alijs vsibus seruiant. p. 522. b. 540. a

Velle.

Velle, munus est animæ. p. 332. b

Verbum.

Verbum illud per quod cōdita sunt omnia, generare non potuit nisi ille qui per ipsum condidit omnia. p. 16. b

Verbum Patris ideò dictum est, quia per ipsum innotescit Pater. p. 16. b.

Verbum Dei & corpus Christi, pariter venerandum. p. 493. a

Verba ridicula, ridiculos mores indicant. p. 227. b

Verba mala neque dicenda, neque audienda. p. 227. b. 228. a

Verba Christi quàm crasse intellecta à quibusdam. p. 58. a

Verbum accedit ad elementum, & fit Sacramentum. p. 371. b

Veni

Index rerum.

Veritas.

Veritas illa sola credenda est, quæ non discordat ab Ecclesiastica traditione. p. 89. a
Veritas in cœlestibus. pagina. 271. b

Viaticum.

Viaticum vltimum quomodo cuiq; dandū. p. 514. b. 556. b. 558. a

Vidua.

Vidua prohibetur nubere illi cū quo adulteriū commisit viuente viro. p. 577.
Vidua vocant continentiam. p. 585. b

Vinum.

Vini intemperantia fugiēda. p. 228. a. 229. b. 235. a
In vino perspiciunt improbi mores. p. 228. a
Vide, Abſtinentia.

Virginitas. Virgo.

Virginitatis seruandæ præsidium est, deformitas corporis. p. 233. a
Virginitatis laudes, & encomium. p. 191. b. 194. b. 468. b
Virginitatis præmium magnum. p. 192. a
Virginitatem professæ, si nubant, non tam adulteræ, quàm incestæ. p. 193. 194. b
Virginitatis & cōtinentiæ coniugalis, meritum. p. 193. b
Virginitatis bonum semel amissum, nō redit. p. 194. b
Virginitas sponte promissa, conseruanda est. p. 192. a. 194. b
Virginitatem sectantes, ad aliquod tutissimū præsidium confugiant. p. 194. b
Virginitas non præcipitur, sed suadetur. p. 234. a
Virginitas melior est matrimonio. p. 577. a. 586. b
Virginitatem vouentes, & non seruantes, magna pœna plectendi. p. 585.
Virginitatem seruare donū Dei est. p. 586. 587.
Virgines post votum nubentes, comparantur vxori Loth. p. 190. a
Virgines non se ornent, neque placere studeant nisi Deo. p. 192. a
Virginum velatio & consecratio quàm solennis olim. p. 192. b
Virgo semper cogitet cui se dicauit. p. 192. b
Virgo potius eligat sanguinem profundere, quàm castitatem perdere. p. 192. b
Virginum sacrum velamen. p. 192. b

Virgo lapsa etiam occultè, fit ancilla mortis, & bis adultera. p. 192. b
Virgines quales esse debeant. pag. 230. b. 234. a
Virginibus quæ potissimum declinanda. p. 230. b. 234. a
Virginibus maius præmium respondet in cœlo. 284. a
Virginis lapsæ qualis debeat esse pœnitentia. p. 453.
Virgines Deo dicatæ, in corpore sine corpore viuunt. p. 586. a
Virgines Angelicæ vitæ rationem in terra sectantur. ibidem.

Virtus.

Virtutis præmium erit ipse qui virtutem dedit. p. 7.
Virtus vera magis cōstat opere, quàm verbo. p. 144.
Virtutum omnium pater, Deus est. p. 159. a
Virtutem multi simulant, sed non habent. p. 599. a

Vis.

Vis Diuina, effectrix est eorum quæ vim naturæ superant. p. 516. a

Vita.

Vita æterna quare dicatur gratia. p. 135. b. 136. a
Vita æterna, quomodo simul gratia & merces. ibidem.
Vita nostra bona, nihil aliud est quàm Dei gratia. p. 136. a
Vita noua inchoari non potest sine pœnitentia vitæ veteris. p. 397. a

Vitium.

Vitium aliquādo sumit personam virtutis. pag. 123. b

Viuere.

Viuere qui vult de Spiritu Christi, necesse est sit in corpore Christi. p. 564. b
Viuere bene, donum Dei est. p. 271. a

Umbra.

Umbra in Lege. pag. 271. b

Index rerum.

Unctio. Ungere.

Unctio sacri olei alios corroborat, alios faciat. p. 570. b. 571.
Unctio sacri olei, quid significet. p. 571. a
Unctionis extremæ Sacramenti, minister est sacerdos. p. 571.
Unctio sacra est Sacramentum omnibus Christianis dandum. p. 571. 572.
Unctionis extremæ Sacramenti materia, forma, & effectus. p. 571. 572. b
Unctionis extremæ Sacramentum, quibus & quomodo dandum. p. 571.
Ungebatur olim sacerdotis caput, auricula, & manus. p. 408. a

Unguentum.

Unguentis & odoribus minimè vtendum. p. 231. a

Unio. Unitas.

Unionis nostræ nexus ad Deum Patrem, Christus est. p. 488. b
Unio hypostatica vtriusq; Christi nature, quomodo facta. p. 519. a
Unitas semper est seruanda. p. 132.

Unum.

Unū corpus omnes sumus, licet sint membra alia alijs illustriora. p. 541. b

Voluntas. Voluptas.

Sine voluntate Dei nihil fit. p. 25. a
Voluntas hominis debet ad iustitiā iuuari per Dei gratiam. p. 330. a
Voluptas exigua, diuturno dolore punitur. p. 226. b

Votum. Vouere.

Vota, quædam communia, quædam propria singulorum. p. 189. b
Votum castitatis coniugalis & vidualis. p. 189. b
Votum virginitatis. ibidem.
Votū paupertatis & religionis. ibidem.
Votum omnino Deo reddendum. p. 190. 191. b. 194. a. 195. b. 586. a
Votum non adimplentes, primā fidē irritā faciunt. p. 190.

Votum reddere, est ex adiutorio Dei. pag. 190. a
Votum, facit vt sit illicitū quod antea erat licitum. p. 190. b
Post votū tātō quis inferior est si fidē Deo frugerit, quātō beator si seruauerit. ibid.
Votū preproperū nō implendum. ibid.
Votū fieri debet de his, quæ in nostra potestate sunt. ibidem.
Votū castitatis non seruans, peior est adultero. p. 191. a
Votum, est petitio alicuius boni à Deo. p. 191. b
Voti compos, coronam sine mora offerat Deo, non sibi. ibid.
Voto castitatis iungitur homo societati Angelorum. p. 193. b
Ad Votum castitatis seruandum, exhortatio. p. 194. a
Votū solenne omnino seruandū, & frangendū quod libet, quia iam nō licet. p. 585. a
Votum, vim legis habet. p. 456. b
Ad Vouendum adhortatio. p. 190. a
Vouere cōiugi quādo liceat. p. 190. b. 586. a
Vouens se Deo, & se subtrahens, magnum peccatum committit. p. 191.
Vouendum est non propter timorem, aut laudes hominum, sed propter spem regnī cœlestis. p. 192. a
Vouens aliquid Deo, & non reddens, laqueum sibi parat. p. 159. b. 233. b. 600. b
Vouenti castitatem, neque licitum est matrimonium, neque voluntas matrimonij. p. 584. b. 586. l. 587. b
Vouenti castitatem, non licet vxorē ducere, etiam si illa velit fieri Christiana. pag. 586. a. 587. b.

Vxor.

Vxorem sterilem nō licet dimittere, vt fecunda ducatur. p. 577. a. 579. b
Vxori aliquando licet separari à viro, sed nō alteri nubere. p. 571. 573. a. 575. b. 577. b. 582. a
Vxores plures, aut viros, simul habere nunquam licuit. p. 583. b. 584. a
Vxor viuente viro potest vouere continentiam post viri mortem seruandam. pag. 585. b
Vxor quomodo marito debeat obedire. p. 543. a.

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGE.

Prior numerus paginam, posterior lineam designat: litera. a. priorem columnam. b. verò posteriorem indicat.

Pagina. 9. b. linea. 30. os. lege. Cor. p. 10. b. 8. le. est & qui & 21. le. acquisitione. & 34. le. Psal. 123. p. 111. a. 16. le. 32 & 25. appone. A. & 39. appone. H. p. 14. a. 21. le. subreptio. p. 16. b. 19. le. quibus nostra. & marg. 5. le. Sap. 8. p. 25. a. 16. le. infantes. p. 31. a. 47. le. bit. & b. 43. le. Gratias. & appone. P. p. 34. a. 46. le. nostras. & b. 25. le. iustificati. & in titulo. le. De. III. p. 37. b. 26. appone. H. p. 38. a. 1. le. parvura. p. 41. b. 15. appone. C. p. 44. b. 38. appone. K. 1. p. 46. b. 11. le. vt diceret. & 12. le. glorari. p. 53. b. 52. appone. D. & marg. 21. b. le. Psal. 105. p. 55. li. 33. 34. le. admirabile ratione. p. 58. a. 1. le. Cap. 4. & 7. le. sequebatur. & 9. le. perturbabatur. p. 63. a. 45. le. stulte. p. 72. a. marg. 5. le. Luc. 11. p. 77. a. pen. le. Lest. 7. p. 87. b. marg. 10. le. Num. 16. p. 91. in titulo. le. De. IX. p. 105. marg. 4. le. Ephe. 1. p. 113. b. 12. le. abundantiore gratia. & 18. le. ubi fons signatus. p. 117. b. 4. le. princi. p. 118. b. 8. le. indignum. p. 119. marg. 10. le. Iacob. 1. & 5. p. 124. b. pen. ad marg. le. Ioan. 5. p. 135. a. marg. 19. le. Psal. 123. & b. marg. antep. le. Rom. 4. & pen. le. Rom. 11. p. 136. b. marg. 15. delc. p. 157. b. 42. le. cadet. p. 158. b. 20. le. volunt. p. 162. a. 10. le. affeSus. p. 163. b. 27. le. astuanti. & pen. le. is eiusdem. p. 168. b. 27. le. hominum. p. 172. b. pen. le. quia. p. 173. b. 12. le. à Seruatore. & 44. le. historia. p. 175. a. marg. 2. le. dementia. & b. 10. le. Lib. 4. & 11. le. autho. 10. & 28. le. si iam. p. 182. a. 50. le. auferet. p. 185. a. 28. le. antiquis. p. 187. a. 1. le. eris. p. 193. a. 40. le. nobis. p. 195. a. 27. le. annu. p. 207. a. 36. le. sui. p. 210. a. marg. 3. le. Matth. 5. p. 217. b. marg. 1. le. Matth. 5. p. 221. a. 1. le. retinere vestis. p. 222. a. 17. le. corruptibili. sed incorruptibili. per. p. 223. a. 46. le. viros. p. 224. b. 31. le. se continet. p. 230. a. 48. le. de habi. & b. 47. le. nauis. p. 232. b. 39. le. quantitatem. p. 235. a. 25. le. Erichthonium. & 26. le. libidinis. p. 240. a. 24. le. Aegypti. p. 244. a. 47. le. cubare. & in mar. 8. le. peribus. p. 245. a. 34. le. fra. & 35. le. libidinem. p. 255. b. vlt. le. ne despicias. p. 256. b. 13. le. sibi. p. 257. a. 16. le. confendat. p. 258. marg. 3. le. Eccl. 23. p. 260. b. 41. le. Deo & hominibus. p. 264. a. 9. le. vbi. p. 265. a. 17. le. Psal. 77. p. 272. b. 17. Apostolus. p. 274. b. marg. 1. le. Psal. 142. p. 279. b. 32. le. quis. p. 289. b. 5. le. face. & 7. le. purissimamq; mentem. p. 290. a. 7. le. πεισιφάγου. p. 291. a. 14. le. Altar. & 25. le. stratus. p. 292. b. 38. le. auctus; p. 295. a. 24. le. laborares. p. 297. a. 26. le. Mediatorum. p. 301. a. 19. le. Hunc. p. 302. b. 21. le. vitrum. p. 303. a. 32. le. securitatem. p. 309. b. 43. le. Graciam. p. 311. b. 31. le. tumorem. & vlt. marg. le. 2. Cor. pag. 320. a. 10. le. tuum. p. 321. a. ad li. 12. ponc. H. p. 324. a. 9. le. impetus ita. p. 335. b. 33. le. artitrium. p. 337. b. 20. le. scentibus. p. 338. a. le. Magnus. p. 345. b. 5. marg. le. 1. Cor. & 50. le. Redimamus tempus. p. 346. b. marg. vlt. le. Luc. 12. p. 347. a. 18. marg. le. Ioan. 13. p. 348. a. 30. le. & Spiritu. p. 353. a. antep. li. 1. le. Prior. ad Cor. Cap. 10. vi sup. lit. H. p. 355. b. antep. le. valet. p. 357. a. 2. le. peccauerunt. p. 349. a. 27. le. vetustis. p. 364. a. marg. vlt. le. Apocal. 14. & b. i. le. concinis. p. 366. a. 52. le. gloriosorum. p. 367. a. 2. le. debuit ingēs. & b. 25. le. indi. p. 370. b. 31. le. 10. 2. epist. p. 371. a. mar. 6. le. 10. 19. p. 375. a. 36. le. Cap. 5. p. 380. b. 7. le. corporaliter. p. 390. mar. 6. le. Basil. p. 392. b. 16. le. peruene. p. 395. a. 13. le. autem. p. 400. b. vlt. de le. est. p. 412. a. 32. le. hereticis. p. 414. marg. 10. le. episco. Hispan. p. 421. a. marg. 4. le. Gen. 48. p. 434. b. 1. le. naso. p. 436. b. 16. le. penitentiā. p. 440. b. marg. 4. le. Mattha. 3. p. 442. a. antep. le. tibi morte morietur. p. 447. a. 5. le. & sub Grütia. p. 455. a. 39. le. maria. p. 457. b. 18. le. formax. pag. 462. b. 47. le. diuerticula. p. 465. b. 18. le. omnes digni. p. 468. b. 42. le. Cap. 68. p. 469. a. 35. le. non. p. 474. b. 48. le. probra ea qua. p. 475. b. 17. le. molle. p. 481. a. 28. le. Ephe. 5. p. 483. a. marg. 6. le. Ioan. 6. p. 486. b. pen. marg. le. Matth. 26. p. 491. b. 50. le. Dominici. p. 492. b. vlt. marg. le. sributio. p. 497. marg. pen. le. li. 4. p. 500. b. 23. le. feris. p. 501. b. 13. offeruntur. p. 505. a. 8. le. uari. p. 509. b. 4. sine illo. & 6. marg. le. 4. Reg. 2. p. 511. a. pen. le. editus. interea. pag. 520. li. 23. le. communicamus. p. 524. a. 19. le. supernacaneum. & 17. le. vicuq; p. 530. b. vlt. le. signa erant. p. 531. a. 42. le. iribunicius Hesperius. p. 537. b. 17. le. Paraclitus. p. 540. b. 21. le. habendam p. 544. b. 32. le. poam. & 45. le. poa. p. 547. a. 30. le. pro valde. p. 551. a. 16. le. Euangelistarum lib. 3. Cap. p. 553. li. 29. le. species c. p. 557. a. marg. 2. de le. non. & b. 1. le. nulla. & 32. le. inueniamur. p. 558. b. 51. le. dunt. & marg. 4. le. Mattha. 5. p. 560. b. marg. 19. le. 2. Cor. 6. p. 561. b. 32. le. inquinatis. p. 562. b. 39. le. et. & habens ani. p. 568. b. 15. le. terrea & 21. le. efficit. p. 587. b. 2. marg. le. 1. Cor. 11. p. 590. a. 25. le. qualia sunt orationes. p. 591. a. 44. le. accepti. p. 598. a. 35. le. Ad. p. 600. a. 44. le. efficiuntur. p. 662. a. 34. le. nabar. & b. 51. le. Temulentia.

* . A . B . C . D . E . F . G . H . I . K . L . M . N . O . P . Q . R . S . T . V . X . Y . Z .

Aa. Bb. Cc. Dd. Ee. Ff. Gg. Hh. Ii. Kk. Ll. Mm. Nn. Oo. Pp. Qq. Rr. Ss.

Tt. Vv. Xx. Yy. Zz. Aaa. Bbb. Ccc. Ddd. Eee. Fff. Ggg. Hhh. Iii.

Omnes sunt terni, prater primum hac nota * signatum qui est duernus, & Iii. qui est quaternus.

MADRITI

Excudebat Petrus Madrigal Typographus.

Anno Domini M. D. XCII.

Iuan Vazquez
del Marmol.

